Illustreret Nyhedsblad.

Ugentlig

Beretning om vigtige Begivenheder og Nutidens Personligheder,

samt

Noveller, Fortællinger, Reiseskizzer

og

Meddelelser, henhørende under Videnskab, Literatur, Kunst og Industri.

Fjortende Bind. 1865.

Christiania.

J. W. Cappelens og P. T. Mallings Forlag.

B. M. Bentzens Bogtrykkeri.

1865.

Indholdsfortegnelse til fjortende Bind af Illustreret Nyhedsblad.

Fra Januar til December 1865.

Alphabetisk Sagregister.

Literatur.

Side

Portrætfortegnelse.

Fortegnelse over Forfattere, der i 1865 have leveret Bidrag.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 1.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 1. Januar 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Christina Nilsson.

Saasnart en af vore nordiske Kunstnere eller Kunstnerinder har optraadt paa en udenlandsk Scene og der er bleven modtaget med nogen Sympathi, kan man strax være vis paa, at det Bifald, af hvilket Theatret gjenlød, paa Veien hjemover voxer til en Torden, der truer med at overdøve alle forhen existerende og kommende Navnkundigheder med sin Larm. Det er saa naturligt, at man paa Landsmandsskabets Vegne føler sig forpligtet til at gjøre Sit til at pousfere det nyopdagede Talent frem; enhver, der giver et Stød i Basunen, synes, han selv har Part i den ny europæiske Navnkundighed, og især, naar Vedkommende er en Dame, smykket med Ungdom og Skjønhed, maa man resignere og taalmodig finde sig i, at Alt, hvad der angaar hende, hendes private som hendes kunstneriske Dyder, af behændige Korrespondenter og andre Lignende fremstilles for den gabende Mængde i en bengalsk Belysning, der paa en ubehagelig Maade minder om Fjællebodtheatrenes Primadonna'er og deres Beundrere.

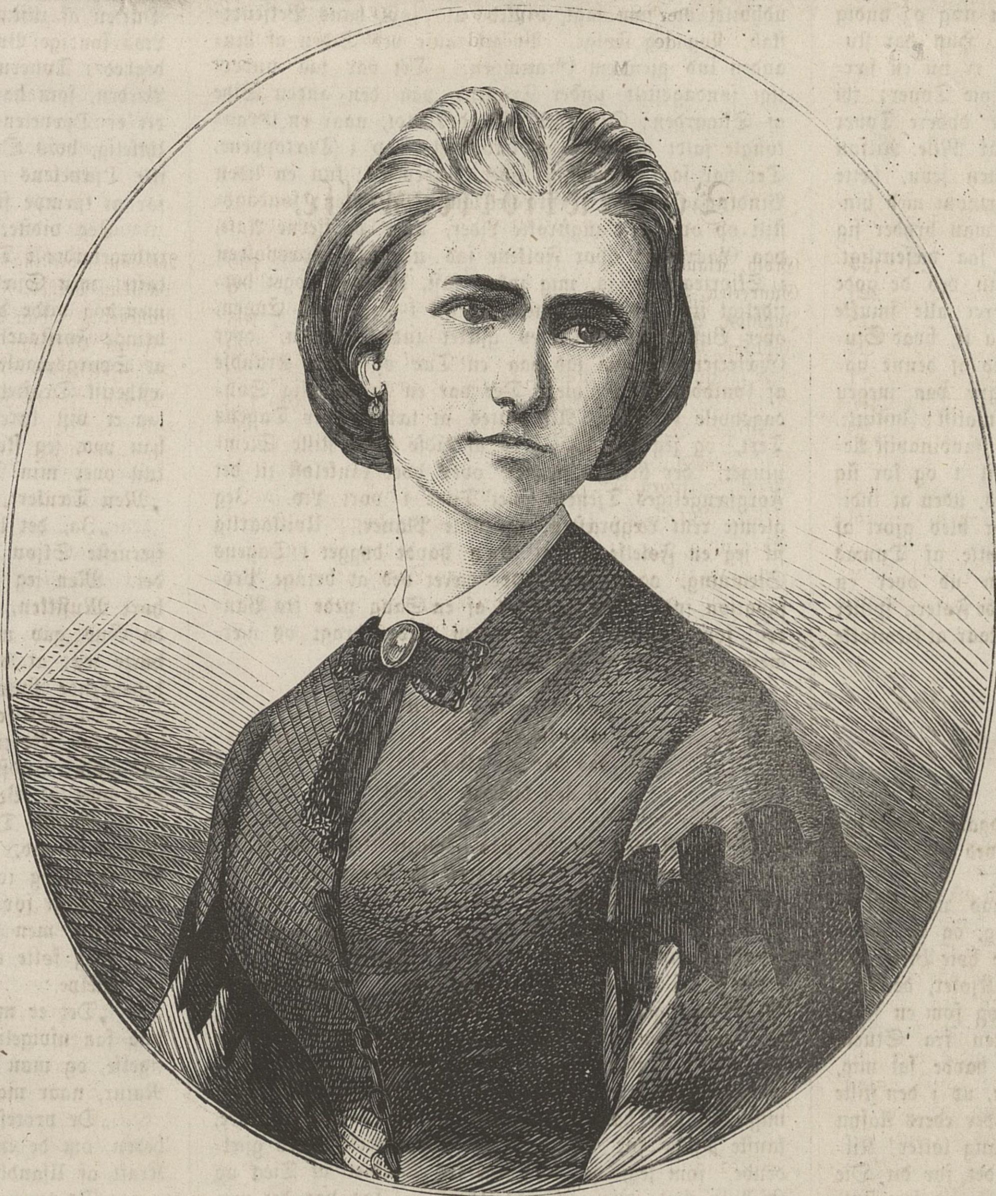
Naar saa det første Raseries Storm har lagt sig, og Pariser- eller Londonerpublikummet har faaet sig en ny Afgud, naar Larmen stilner en Smule af, og det viser sig, at der endnu er et godt Stykke Vei igjen til Maalet, da er det godt, om Almenheden ikke har ladet sig skrige Ørene døve af hine Hyl, men fra først af har været sig bevidst, hvormegen Sandhed der var i dem, og hvormeget der maatte skrives af som Overdrivelse.

Angaaende den unge svenske Sangerinde, hvis Portræt vi idag meddele, have Bladene meddelt følgende biografiske Oplysninger:

„Christina Nilsson skal være født den 20de August 1843, altsaa i samme Aar som den første „svenske Nattergal" fløi ud fra sit Fædreland. Hendes Fødested er i Smaaland: Vederslöf Sogn, der dengang var Præbende-Pastorat for den ældste Lektor ved Vexiö Gymnasium. Først da hun var ni Aar gammel, 1852, flyttede hun med sine Forældre til Bondegaarden Löfhult Sibbesgård, beliggende i Skatelöf Sogn og tilhørende Eieren af Husebh Jernbrug, Grev Malcolm Hamilton. Forældrene, der endnu leve og ere bosatte sammesteds, ere Jonas Nilsson og Stina Kejsa Månsdatter; Faderen var dengang Arbeidsmand og er nu Indsidder (Inhysesman). Familien er i det Hele meget musikalsk, og Christina røbede tidlig stor Sands saavel for Vokal- som Instrumentalmusik. Hendes Broder, Carl, den ældste af syv Sødskende, havde lavet en Violin, og da Christina var otte Aar gammel, gav hun sig til at spille paa den. Ikke uden Ærgrelse for Broderen tog hun Instrumentet, som oftest uden Tilladelse, og sagtens især, naar hun var alene og kjedede sig, og stemte det paa sin egen Vis, hvilket naturlig i Begyndelsen ikke altid lykkedes. Efterhaanden tiltrak dog den Lyst og Følelse, hun aabenbarede for denne musikalske Idræt, sig Opmærksomheden hos hendes Omgivelser. Hun fik ogsaa stundom fat paa en Fløite, men lagde snart dette Instrument bort som mindre taknemmeligt. Forøvrigt var hun af et lystigt Gemyt, ja kaad og vild, og legede gjerne med i Drengenes allermest stormende Optøier. Derimod var det hende imod at ofre sin Tid paa kvindelige Sysler, og det fortælles endog, at hun besvarede Forældrenes Opmuntringer til Flid og stilfærdige Vaner med en anelsesfuld Henvisning til en større Fremtid. Dette faar nu staa ved sit Værd; nok er det, at hun tilsidst selv havde faaet et Slags Violin, og at hun med den drog omkring dels paa Landmarkederne og ved andre Sammenkomster i Kronobergs Len, dels til Vexiö By, hvor et af mange Ørevidner endnu vil mindes at have hørt hende i Sommeren 1857 foredrage Solosange og akkompagnere Musikstykker, uden at være bekjendt med dem iforveien. Baade ved sin Stemme og ved sit Violinspil samlede hun saavel Beundring som Penge til sine Forældre.

I 1858, da hun altsaa var femten Aar gammel, skete imidlertid det Omslag i hendes Skjæbne, hvorpaa hun siges at have stolet. Hun kom i Junimaaned til Markedet i Smaastaden Ljungby. Gjæstgiveren blev af hende anmodet om, at hun maatte spille og synge for de i Gjæstgivergaarden værende Reisende, og i dette Ærinde gik hun ind til Viceherredshøvding Frederik Tornérhjelm, som netop da sad ved Middagsbordet. Denne lod Pigebarnet komme ind og bød hende synge, uden at se paa hende. Men pludselig blev hans Opmærksomhed vakt ved hendes klokkeklare Toner. Han gav sig i Tale med hende og lod hende sætte sig ved et i Værelset staaende Pianoforte, indtil hans Maaltid var endt. Hun havde aldrig seet et saadant Instrument, og anslog de enkelte Tangenter med megen Opmærksomhed, derefter flere paa engang, og efter Forløbet af en halv Timestid akkompagnerede hun sig aldeles korrekt med begge Hænder til sin Sang. Tornérhjelm satte sig nu til Instrumentet; Christina stillede sig ved Siden af med sin Violin, og her foregik ialtfald, hvad en Anden, som nys berørt, alt vil have hørt endnu tidligere, at hun nemlig spillede med i et Musikstykke, som hun aldrig før havde hørt, idet hun ligesom forud vidste, hvorledes Tonerne vilde følge paa hinanden. Tornérhjelm spurgte hende nu, om hun ikke kunde have Lyst til at opgive det omvankende Liv, hun førte, og istedetfor komme i en Skole; men hun kunde ikke rigtig beslutte sig dertil, navnlig fordi, som hun sagde, Forældrene ikke godt kunde undvære den Indtægt, hun forskaffede ham. Idet hun forlod Tornérhjelm, bad han hende at tænke over Forslaget og komme igjen, naar hun vilde gaa ind derpaa.

Tornérhjelms ædelmodige Tilbud blev endelig antaget, saa at hun nu hurtigt, efter den nødven-

Christina Nilsson.

digste Forberedelse, paa sin Mæcens Bekostning kom i Huset hos en Fru Andersson i Halmstad, hvor Tornérhjelm endvidere holdt hende i Skole, medens hun modtog fri Undervisning i Sang og Musik af daværende Mslle. Adelaide Valerius, nuværende Friherreinde Leuhusen, som i høi Grad interesserede sig for sin Lærling og nærede store Forhaabninger om hendes Fremtid. Ogsaa her viste hendes hele store Naturbegavelse sig i et glimrende Lys, idet hun efter et Aars Forløg talte baade Tydsk og Fransk med Færdighed. Tornérhjelm fandt det nu tjenligt for hendes videre musikalske Uddannelses Skyld, at give hende bedre Lærere, og satte hende derfor i Huset hos Kapelmester Frantz Berwald i Stockholm, under hvis Ledelse hun gjorde saadanne Fremskridt, at hun i Februar 1860 kunde give en Koncert i Stockholm, der overvares af den kongelige Familie. I Foraarets og Sommerens Løb drog hendes Lærer omkring med hende i Sverige, for at lade hende høre, men da dette ikke stemmede med Tornérhjelms Plan, og da tilmed Berwald ikke lod sin Elev tilflyde noget af den rigelige Indtægt, hendes Talent bragte, blev hun tagen fra ham, og efter Samraad med hendes første Lærerinde, Friherreinde Leuhusen, sendte Tornérhjelm hende til Paris, hvor hendes Ophold og Undervisning, efter Friherreindens Forsikring, ikke vilde koste over 750 Spd. om Aaret. Her blev den sidste Uddannelse hende da tildel af tvende Lærere, Professorerne Masset og Wartel. Efter det første Aars Udgang viste det sig, at de beregnede 750 Spd. ikke havde været tilstrækkelige, og da Tornérhjelm ytrede sin Beklagelse herover for Friherreinde Leuhusen, spurgte denne ham, om han havde Noget imod, at Christina Nilsson blev understøttet af Andre, hvortil Tornérhjelm svarede, at naar nogen Anden vilde fortsætte, hvad han nu i tre Aar havde gjennemført, kunde han naturligvis ikke have Noget derimod, naar kun Oiemedet blev opnaaet. Da var det, at den russiske Konsul og Grosserer Rudolph Koch i Göteborg tog Sagen i Haand, maaske i Forening med flere Andre. Skjønt Hr. Koch er svensk, stammer formodentlig fra hans russiske Konsulatsværdighed Fortællingen om, at en russisk Familie skulde have ført hende frem. Vist er det ialtfald, at det væsentlig skyldes Tornérhjelms store Interesse for Musik og hans Menneskekjærlighed, at dette sjeldne Géni ei er gaaet tilgrunde paa Markederne i nogle svenske Landsbyer og Kjøbstæder."

Revue des deux mondes's gamle Kritiker, Henry Blaze de Bury, ytrer sig saaledes om hendes første Optræden: „Mlle. Nilson, som paa Théâtre lyrique spiller Marguerite Gautiers Rolle, er en ung og yndig Debutantinde fra Jenny Linds Land. Hun har studeret under Wartel, og hendes Stemme er nu en særdeles glimrende Sopran, ialtfald i de høie Toner; thi Mellemstemmen mangler Styrke og de dybere Toner ere endnu noget tilslørede; rimeligvis har Mlle. Nilson debuteret for tidligt. At gjøre Stemmen jevn, sætte de forskjellige Registere i fuldkommen Harmoni med hinanden, det er det store Princip, som man bryder sig altfor lidet om, og som imidlertid er saa væsentligt. Hidindtil udmærker Mlle. Nilson sig kun ved de gode Egenskaber og de Feil, som karakteriserer alle smukke Sopranstemmer ved deres Debut. Vi faa se, hvad Studium og en kraftig Villie kan bringe ud af denne naturlige Begavelse; ialfald kan man regne paa megen Intelligents, musikalsk Sands og dramatisk Instinkt. Naar ikke en meget stærkt fremtrædende skandinavisk Accent var der, vilde allerede hendes Spil i og for sig være meget rosværdigt. Hun har Pathos, uden at individualisere Figuren, saaledes som det før blev gjort af den Skuespillerinde, der gav dette Stykke af Dumas Kjød og Blod, og, uden at bringe den ud over en Opéra-comiques almindelige, henflydende Føleri, spiller hun dog med uendeligt megen Ynde, forstaar at fremlokke Rørelse og Taarer."

En Lægprædikant.

(Fortælling af Peter Paal.)

„— — Frygt ikke, du, som har Modgang og Sorg; thi Gud har sit Maal med dig, og han ved bedst, hvorledes du skal opdrages til din Gjerning."

Dernede paa Vandet gled en Baad med Herrer og Damer forbi under Gitarspil og Sang, og en anden lagde ud fra det hvidmalte Hus med de høie Birke paa den anden Side af Vandet. De hvide Kjoler, de flagrende Baand, Latter, Sang og Spil strøg som en fortøiet Elskovsdrøm gjennem Aftenen; men fra Stuen, paa hvis græsbegroede Stentrappe jeg havde sat mig, lød det saa alvorsfuldt, næsten trykkende, ud i den stille Søndagsaften: „Brødre og Søstre, vender eders Aasyn fra den Kant, hvor Livets larmende Sang lokker! Kildres du og en Stund af den, blinker det for dit Oie med Farver og Ild, synes du og en Stund saa stolt at kunne leve i Lys af dine egne høie Tanker og kneisende Maal, — det er dog altsammen Tant. Ja, jeg siger Eder, det er Tant, idel Tant; det er Løgn, idel Løgn; der tjenes i Løgn, og naar der kommer Alvor i dig, skal du snart angre de spildte Dage; thi engang vil du staa som den Veivilde og ikke vide, hvorhen du skal vandre. Og da er Djævelens Tid. Derfor, kommer, kommer, kommer, og I skal føle Forsagelsens Velsignelse i Eder; kommer ind i Stuen, hvor Baret er strøet, hvor Væggen er søndagsren, lukker Sangen ude og slaar op i hans Bog, den evige Sandheds Bog. Jeg viser blot did. Tag Du dem der, Herre, min Gud; men evindelig Tak, fordi Du har lært mig at forstaa Andres og min egen Nød, evindelig Tak, fordi Du lægger Ordet paa min Tunge og lader det finde Vei til Hjerterne."

En Lægprædikant holdt Opbyggelse derinde. Af og til bares hans Ord ud til mig af Sommerluftningen, der gjennem Dør og Vindu viftede ud og ind over den andægtige Forsamling. Taleren havde en haard Dialekt og et ubehageligt Organ; men naar Begeistringens Ildstrøm greb ham, løftedes hans ellers maadelige Foredrag, Organet blev mægtigt og vellydende, Dialekten meddelte en eiendommelig Kraft, en tiltrækkende Farve. Jeg mindedes ikke at have hørt et saa gribende Foredrag, uden hos en bekjendt Kunstnerinde. Det var noget for mig. Jeg havde altid havt en egen Tilbøielighed til at gaa paa Jagt efter skjulte Genier, og min Ihærdighed i den Retning var ikke bleven afkjølet ved de mange Ydmygelser og Feiltagelser, der vare faldne i min Lod. Jeg besluttede at stifte Bekjendtskab med Lægpræsten. Skade, tænkte jeg, at denne Mand ei har nydt den fornødne Opdragelse og boglige Uddannelse. Han maatte bestemt være bleven en stor Mand, maaske i den dramatiske Kunst. Medens jeg overveiede Muligheden af endnu at hverve denne Mand for Kunsten, traadte han ud paa Tunet og blev der staaende i Samtale med nogle af sine Tilhørere. Jeg mønstrede ham. Det var umuligt at sige, om denne stærkbyggede, lyshaarede Mand med det brede, djerve Ansigt tilhørte den dannede Klasse eller ei. Han bar en Dragt, der i hine Bygder er fælles for Bonden og Storfolket. Jeg var skuffet. Der var noget Raat, syntes mig, om den brede Mund, over den store Pande og de noget fremstaaende Kindben. Kun hans Oie havde dette besynderlige, dybe, funklende ved sig, der synes at fortælle om, at det har seet bag Forhænget, og at det Forfærdelige, det her saa for evigt har fæstet en Afglands i dets Bund. Det synes altid siden at tale om en Ulykke, der er hændt paa Søen.

Lægpræsten tog sin Randsel paa, og da jeg var udhvilet og, som sagt, ønskede at gjøre hans Bekjendtskab, flog jeg Følge. Vi gik tause ved Siden af hinanden ind gjennem Granmoen. Det var saa underligt søndagsstilt under Trærne paa den anden Side af Skigarden; Stilheden afbrødes blot, naar en Grankongle faldt ned, eller et Ekorn fløi op i Trætoppene. Det var saa søndagsstilt over Landeveien; kun en liden Vindtunge puslede i Græsset langs Veikanten; søndagsstilt op over de langstrakte Lider, over de fjerne Aase, paa Gaardene, hvor Folkene sad ude paa Græsvolden i Skjorteærmer, ja, mig tyktes fast, der var noget høitideligt stille over Hestene, som gik i Tjor paa Engen, over Buskapen, som blev gjætet inde i Moen, over Gjæterjenten, som sad paa en Tue og bandt Krandse af Guldbast og Soløie. Der var en forunderlig Søndagshvile i Luften, Alt syntes at tænke over Dagens Text, og jeg sank hen i en af disse store stille Stemninger, der bringer Anger over hver tankeløst til det Forgjængeliges Tjeneste viet Time i vort Liv. Jeg glemte rent Lægpræsten og mine Planer. Uvilkaarlig fik jeg en Følelse af, at han havde bygget i Dagens Stemning, og at jeg havde været ved at bringe Profanation ind. Jeg vækkedes af en Sang nede fra Vandet, som en Bøining af Veien havde bragt os nærmere. Det var en Kvinderøst, der sang:

„Aand i mit Livsseil
elskede Ven,
saa har jeg Mod
til den farligste Færd!"

Præstefolket var ude paa Seiltur. Nu var Kirkeforretningen endt, Oxestegen spist og Rødvinen drukket, og den hele Familie drog, tilligemed Fogdens, ud for at aande Sommerluft og under Sang og Spil at spise Præstefruens Pandekager og drikke hendes Ribsvin. Det lod ikke til, at min Følgesvend havde nogen Sands for de Stemninger, som her mødtes. Kanske, tænkte jeg, har han ingen Barndom at mindes. Jeg selv havde Graaden i Halsen, jeg vidste ikke hvorfor; Lægpræsten gik med Hovedet lidt bøiet, og skjønt jeg havde givet mig ilag med ham, for at kaste et Blik i hans Indre, kanske ogsaa for at gjøre en vis Overlegenhed gjældende, som jeg, der kom lige fra Studiet af Tieck og Heiberg, følte mig i Besiddelse af, — saa var det mig dog umuligt endog blot at indlede en Samtale; thi der laa det Slags Alvor over Panden, som man føler ikke lader sig spotte, og som man bliver liden for, hvor overlegen man end kan føle sig ligeoverfor en saadan prækende Hjemføding. Men da vi kom nærmere Vandet, gik Lægpræsten af Veien og ud paa en Bakke, hvorfra Vandet og dets Omgivelser kunde overskues. Han tog sin Randsel af og satte sig ned i Græsset.

„Det er en deilig Sang", sagde jeg.

„Tonerne er Livets Taarer over sig selv, Livets lønlige, farvede, duftende Taaredryp."

Jeg saa stort paa ham. Jeg var overrasket, just ikke af det Slaaende i Tanken, der var mig uklar; men jeg havde nu slet ikke ventet, at Lægpræsten vilde indlade sig i nogen Samtale om Musikens Væsen. Her formente jeg at være hjemme, og det var derfor med en vis Overlegenhed i Tonen, at jeg svarede: „Det er nu neppe ganske forstaaeligt." I hans Ytring laa mere noget uklart følt end klart tænkt, og jeg haabede i mit Svar at have gjort ham min Mening begribelig. Men Lægpræsten vedblev, uden at lægge Mærke hertil, som om han talte med sig selv, løst henkastet, noget monotont:

„Der er en Splittelse i Tonerne. Der er forførende, letsindig Latter og en smertelig Taareregn derover; men ingen alvorlig Sorg, blot en forførende Smerte over deres egen forførende, syndige Sang. — Se, der er Varmen af det første Elskovskys, Slaget af Hjerte mod Hjerte, der er ømme Minder, der stemmer til et ørkesløst Vemod, der er Tidsalderes Farve, men ikke deres Alvor, Kostumets forunderligt tiltrækkende Magt, Egnens og Klimatets Fantasier. — Snart er der Leg og Letfærdighed, snart er der Fortvivlelse, lidenskabelige Skrig og ødsel Graad over selve denne Mangel paa Alvor. Alt kaster Tonerne om hverandre, uden Klarhed og Mening, hopper gjennem Sjælen i rasende Afvexling."

Det gjorde mig ondt, og det ærgrede mig. Mit Hjerte gav sig som ved en ubehagelig Sandhed, min Forstand dømte det Hele som Forvirring. Det ærgrede mig, at Lægpræsten udtalte sig med en saadan uforstyrrelig Ro om Ting, han dog ikke kunde have nogen berettiget Mening om. Han var streifet ind paa mit Gebet, og det taalte jeg ikke. Det var derfor fremdeles med en vis Foragt i Tonen, jeg svarede:

„De anser det altsaa for umuligt at skabe kunstnerisk i Toner?"

„Ja. De evner ikke engang at udtrykke en klar Stemning; hver Tone har mangfoldige, som strides og spotte Musikerens vanvittige Forsøg. Toner kildre med Duften af tusinde syndige Stemninger. Det er vort Livs syndige Bundklang, der hvisler i spredt Mangfoldighed i Tonerne. Og derfor er der Intet i denne Verden, som har en saadan Magt som Tonerne; men det er Djævelens Magt. Derfor priser jeg den Mand lykkelig, hvis Ore er døvt for Toner; thi han kjender ikke Djævelens mest forførende Røst; han har lettere for at kjæmpe sig frem til Sandhed og Frihed."

Jeg vidste, at her var en Misforstaaelse. Jeg tilbagekaldte i Tanken de mange Toneværker, der havde løftet min Sjæl, Forsvaret laa klart i min Tanke; men dog vilde det ei frem. Jeg følte, det ikke vilde bringe Forstaaelse mellem os, jeg havde en Anelse af, at Spørgsmaalet her var et andet, Hensigten ingen æsthetisk Drøftelse af Musikkens Væsen, mig syntes, der laa et vist lurende Udtryk i hans Oie, som ventede han paa, jeg skulde gaa i en Fælde. Derfor gled det kun over min Tunge, medens Tanken var andensteds: „Men Tænkere, der har studeret Musikkens Væsen —"

„Ja, det har nu ikke jeg, og jeg har ikke det fjerneste Skjøn paa Musik i den Betydning, De tager det. Men jeg blev født med Digtersjæl og jeg har hørt Musikken, som kun Digteren kan høre den; men da Gud gav min Sjæl Lys og jeg vilde Sandhed, hørte jeg, at den varmedes af Sandselighedens mest bedaarende Pulsslag."

Da Følelsen fik Overvægt i mig, blev mit Svar: „Jeg kan ikke tro det. Jeg synes, jeg aldrig er bedre end under Indflydelsen af Musik. Da græder det i mig over al Verden og over mig selv."

„Javist, De blev delagtig i Tonernes Graad, Vellystens Graad. De blev kanske mere Menneske i en Stemning og tog det som Afdrag paa Deres Pligt at danne Dem for Evigheden. Tonerne har aldrig virket til Villie, men blot til Drøm, og Drøm er Synd."

Jeg følte et Samvittighedens Sting, men det fik ikke hjælpe.

„Det er mørkt, menneskefiendsk. Jeg føler det i mig saa usvigeligt vist, at Kunsten har en evig Berettigelse, og man maa være en jernhaard eller en sløv Natur, naar man kan fornegte dens Gyldighed."

„De protesterer nu som Folk protesterer mod Sandheden, om de end erkjender den, fordi de selv lever i Kraft af Usandhed."

„De lever i en Misforstaaelse; thi Deres jernhaarde Natur lader Dem ikke føle med Menneskernes Sorger og Glæder."

„Min Natur har været som Musik. Som Toner har engang Livet flagret igjennem mig, som Toner har jeg kastet mig selv ud i Livet. Livet har avlet Tonernes Taarer i mig, og jeg gav mig selv ud i Tonernes Taarer."

Min Stridslyst faldt, og min Interesse vaagnede.

„Hvorledes gik det da til, at De kom til at fornegte Deres eget Indhold?"

„Vorherre vilde have mig til sin Tjener, og han vidste, hvorledes jeg kunde blive det."

Der var noget i Tonen, der tydede paa, at han nu var kommen til det Punkt, han vilde. Jeg tænkte paa Jesuitten.

„Aand i mit Livsspeil
elskede Ven,
saa har jeg Mod
til den farligste Færd",

lød det trodsigt op til os.

„Den Sang har jeg digtet", sagde han.

„Har De digtet?" Jesuiten var glemt, her var jo det skjulte Geni.

„Ja, jeg blev født med Digtersjæl", vedblev han. „Jeg har digtet den til hende, som synger den dernede, Damen i den hvide Kjole og med det sorte Haar. Jeg er født her i Bygden, i det lille hvidmalede Hus paa den anden Side Vandet. Min Fader var Foged her, hun dernede er Præstens Datter og skulde været min Brud."

„Og nu?"

„Studenten, som sidder ved Siden af hende, er hendes Forlovede." Jeg saa paa ham, men der var intet Spor af Smerte i hans Aasyn, ingen Bitterhed havde der været i Tonen, ingen interessant Bevren, alt var roligt og jevnt.

„Jeg blev Student, mest ved Selvundervisning; thi jeg taalte ingen over mig. Jeg følte Digterens Evne i mig, jeg gjorde heldige Forsøg, og mange hilsede mig som et stort Løfte. Et Øieblik laa jeg paa Knæ i Tak til Gud; men da jeg reiste mig, var det i Følelsen af, at jeg kunde trodse Alverden i Kraft af min Evne. Der var en mægtig Ild i mig, jeg længtes efter Kamp for en Ide; men det var ikke efter en Kamp i Forsagelse og Ydmyghed, men efter en Kamp i Stolthed og Trods paa de store Vidder, hvor Kampen sees og beundres. Jeg vilde stille Idealet op for Menneskerne, men selv sidde tildoms. Naar Livet krævede personlig Tilegnelse gjennem Kamp og Selvfornægtelse, overfaldt der mig blot Uhygge, det var en Luftning fra en Verden, der laa under mig. Jeg var jo en af de udkaarede, og i min dristige Flugt seilede jeg alle de smaa Pligter agterud. Der randt mange Taarer over mine høie Fremtidsplaner; men jeg agtede ikke stort derpaa dengang; jeg var saa vis paa min Evne og mit Kald, og jeg vidste jo, at Forældre altid ængstes og bedrøves, naar deres Børn forlader den gode, gamle Landevei til Livsforsørgelse. Saa levede jeg mig ind i en Digtningens og Drømmenes Verden. Min Læsning var ingen sand Tilegnelse, men mere et Middel til at komme bort fra Livet og mig selv. Jeg suste afsted paa den gyldne Vinge, Digterens Fantasi laante mig, og det syntes mig, at det var mig selv, der voxede og voxede. Saaledes blev Livet mig mere og mere fjernt og fremmed. Det travle Stræv for Levebrødet, som udfoldede sig omkring mig, var mig modbydeligt, og kom det mig saa nær, at det mindede mig om min Pligt, da ilede jeg strax som en opskræmt Fugl ind i Drømmenes Verden. Der følte jeg Kraft og Mod; men jeg mærkede ikke, at al min Styrke vuggede i de Stemninger, Digteren havde drømt og fæstet, at mit Mod blot kneisede i en uvirkelig Fantasiverden. Reves jeg ud af denne og stilledes foran en virkelig Kamp, da var jeg feig og gled lydløst tilside og var først kjæk, naar jeg sad alene paa mit Kammer, hvor Døren var stengt imellem mig og Verden, og Fantasiens Tøiler løsnede. Jeg vidste vel, at jeg engang maatte ud af denne selvgjorte Verden og gjøre Regnskab for de spildte Timer; men da havde jeg min Digterevne i Baghaand, den skulde bringe alle Klager til at forstumme. Men da Dagen kom, da jeg maatte se Virkeligheden i Øinene, da blev jeg bange, bange i min inderste Sjæl; thi jeg kunde ikke bortvise en Følelse af, at jeg havde syndet, og en Anelse om, at den Evne, der skulde talt for mig, var slappet og sløvet i et ørkesløst Fantasteri. Og saaledes var det. Det hele blev et Skrig over min Vanmagt. Men saa tænkte jeg, det var Ro, der manglede mig og drog derfor hjem. Der var saa lunt og fredeligt under det hjemlige Tag, der boede saa megen Kjærlighed i Huset, omslynget af Eviggrønt, Roser og Forglemmigei. De fer over? Nei, den nye Foged fandt, at Væggen raadnede og skar Løvværket ned. Mig syntes, det havde snoet sig om Hjertet mit, og at det gav et Ryk. Nogen Forandring skede der ikke med mig derhjemme. Jeg kom blot længere ind i den engang begyndte falske Udvikling. Der naaede Virkeligheden mig ikke, der var intet, som tvang mig til at gaa i mig selv, der var ingen Kamp, som kunde hærde min Villie og vække min Arbeidskraft. Tvertimod var Afstanden mellem min Fantasitilværelse og Livet mig mindre kjendelig der. Første Gang hørte jeg der den Stemme, der stundom stødte mig bort ved sin Haardhed og Kulde, stundom fængslede mig ved at give mig Anelse om den blødeste Kvindelighed. Stundom syntes den mig i Slægt med den saarende Virkelighed, som min Natur kviede sig for, til andre Tider vinkede den til et hjemligt Ly. Der saa jeg det Øie, der var saa tilsløret og koldt og saa forunderlig varmt og dybt. Naar hendes Stemme kaldte mig til Hengivelse og Fortrolighed, kunde jeg lade hele mit Indre stige frem, alle mine Drømme flagre ud; men med Et var alt forandret, jeg følte, at hun ikke længer fulgte mig, hendes Stemme stak med Mindelser om det, jeg helst glemte. Saa var ogsaa her mit Mod brudt, jeg burde ikke vedkjende mig mine egne Fantasibørn, jeg gav dem tilbedste for en Spøg og trak mig saaret sammen i mig selv. Jeg forstod hende ligesaalidt, som jeg forstod Livet. Saa kom da den Tid, jeg skulde forlade Hjemmet for endelig engang at træde handlende ud i Livet. Her paa Bakken tog min Fader Afsked med mig. Men den Tillidens, den Kjærlighedens Glands, som lyste i hans Øine, da han sagde: „Farvel, tag nu Mod til dig", den sveg jeg ynkeligt; thi mit Liv vedblev i den samme Løgn som før. Jeg maatte underrette ham om, at jeg heller ikke dennegang saa mig istand til at opfylde hans billige Ønske, at jeg skulde blive et virksomt Medlem af Samfundet. Det Berømmelsens Solguld, som skulde drysses over min svegne Pligt, udeblev ogsaa; en Fortælling, jeg udgav, blev affeiet med nogle Ord om Sygehistorier og Feberfantasier. Det var haardt at læse min Faders Brev. „Det falder saa tungt", skrev han, „at høre den saarende Omtale, for hvilken Du er Gjenstand, uden at kunne tage Dig i Forsvar. Thi hvad har Du udrettet med Dine høie Drømme? Hvor ligger da den Virken, Du tror Dig kaldet til?" Jeg kunde intet svare. Tilslut skrev han: „Husk nu ogsaa, at jeg ældes, jeg vilde gjerne se Dig i Havn, før jeg drog bort og være tryg for, at Dine Søstre havde en Støtte i Verden." Det skar mig i Hjertet! Jeg kunde give mit Blod for dem derhjemme, men gjøre min Pligt kunde jeg ikke. I en Stemning fik jeg bitter Anger og stærk Beslutning; men den sank for Virkelighedens Ispust, jeg havde ikke Mod til at arbeide under det tvivlende Smil, som nu hilsede mig overalt, jeg kviede mig forat bøie mig under de Krav og føie mig i de Forholde, som jeg før havde seet til med Foragt. Jeg gik ligesom og ventede paa noget overordentligt, som skulde komme og bringe mig Frelse. Stundom grebes jeg af et trykkende Tungsind, til andre Tider af Harme over Menneskerne, der ei vilde komme mig imøde, og af Trods mod Vorherre, der ikke hjalp mig; thi jeg havde jo Ret og han Uret. Hvor usigeligt længtes jeg ikke efter, atter at kunne ty ind til Hjemmets Ly, blot ty ind, uænset af alle, saa gav jeg gjerne Slip paa Fremkomst og Berømmelse. Men jeg vilde ikke komme der som den ydmyge, der erkjender sin Synd og sit Tab, jeg maatte først blive til noget, der maatte gjøres noget stort for den Kjærlighed, som saa trofast ventede. Hun ventede, mine Forældre, mine Søstre, hele min Slægt ventede, og der var noget i mig, som ventede sin Forløsningsstund. Men jeg vilde have Forandringen udenfra; jeg forstod ikke, at da jeg var kommen saa langt bort fra Idealet i mit Liv, da det ikke var virkeliggjort i mig, kunde jeg heller ikke give det i min Digtning, at denne maatte blive en Afspeiling af min forvirrede Sjælstilstand. Jeg anede ikke, at min Evne var gaaet under i et ørkesløst, nydende, drømmende Liv, jeg troede blot, at jeg havde taget feil af min Begavelses Retning, og dermed fløi Portene op for Theatrets forførende Verden. Her skulde Omslaget ske, her skulde Seiren krone mig. Det gjøs i mig, da Theaterdirektøren med en vis vantro Mine bemærkede, at den Tro var meget almindelig, at Mangel paa alle solide Egenskaber var et ubedrageligt Tegn paa Anlæg for den sceniske Kunst. Han haabede, det var unødvendigt, at gjøre mig opmærksom paa, hvor falsk en saadan Tro var. Det gjøs i mig, men jeg havde faaet en vis Trods i mig, der holdt mig oppe. Intetsteds var Afstanden mellem Ideal og Virkelighed falden mig mere skjærende i Øinene end bag Kulisserne; men jeg holdt dog ud, og Tiden for min Debut blev bestemt. Naar jeg sad bag i Parterret og hørte alskens raa og ondskabsfulde Bemærkninger over de Spillende, saa den sløve Ligegyldighed, hvormed det Udmærkede ofte hilsedes, og hvorledes det Middelmaadige hævedes — ja, da sad jeg tidt som sønderknust og tilintetgjort, men jeg bed Tænderne sammen og søgte at glemme det uhyggelige, jeg her havde kastet et Blik ind i. Stundom flyede jeg fra disse Samtaler; men faldt i Gangen op i ligesaa modbydelige Theaterhistorier, der refereredes af Kontrollører og andre Betjente. Engang hviskedes der: „Hvem er det?" „Aa, det er nok En, som skal til Theatret. Hid skal nu Alt, som ikke duer til Noget." Men jeg tvang mig frem, og Afgjørelsens Stund kom. — — Udfaldet kan De skjønne. Mine Evner havde ikke faaet en ny Løftestang, fordi jeg havde valgt en ny Bane. Sygdommen sad dybere. — — Da lod Gud det Haardeste ramme mig, forat det skulde blive mig klart, at han havde sin Haand i alt: min Fader døde, han holdt ikke den lange Vinter ud. Min Moder fulgte snart, og der sad mine Søstre igjen. Hun, som skulde blevet min Brud, sendte sit Opslag, da det var klart, at jeg ikke duede til noget."

„Hvor usselt!"

„Det dømme ikke vi. — Nu stod jeg ene, det, som blot i Tanken var nær ved at gjøre mig vanvittig af Sorg, var hændt: mine Forældre var døde. Jeg havde ofte bedet Gud tage mig først; men det var en selvgod Bøn. Nu var der ingen i den vide Verden, som jeg kunde ty ind til, overalt var Haan og Bortvisning. Jeg troede heller ikke, at nogen mere ventede. Men jo, de to Søstre derhjemme holdt trofast ud; thi hos dem var Gud. Jeg kom ihug et Sagn fra Halligerne, som jeg engang i en Slags Forudannelse havde skrevet i min Søsters Stambog. Paa en af de smaa Halliger boede en Søster og en Broder. En Dag, da Broderen som sædvanligt drog ud paa Fiskeri, bad han Søsteren at holde Lyset tændt i Vinduet, om det skulde lide paa Nat, før han kom hjem. Lyset blev seet den Nat og den følgende, i mange, mange Nætter og tjente den Søfarende som et Fyr; men tilslut sluknede det. Folk gik ind og fandt Søsteren død ved den udslukte Lampe. Hun havde ventet til sit Livs Ende paa Broderen, der aldrig kom. — — Forladt af alle, sad jeg en Kveld i min Stue, kom det ihu og besluttede at tage Afsked med mine Haab, med Kunstens hele Rige, det, som havde indbudt mig saa venligt engang; men nu stødte mig bort som en uværdig. Taarerne randt endnu, og der var endnu Bitterhed i mig, da jeg begyndte:

Hvad suger saa saart,
er det Savnet af Ord? —
Har Tanker ei sunget
stemningsdøbt i mig?
Blev Vaaren ei til Digt
i Birkeduft baaren?
Og saa jeg ei to Øine
bedende, bedende?

Sused ei Syner
over Sjælen som Nordlys?
Over al Verden
jeg vilde dem jo bære.
Stod de ei som mægtige
med Tordenens Tale,
og vidned ei Taarer
varme om min Vanmagt?

Da sænkede Livet sig
skyggende ensomt;
helst søgte min Tanke
sorgsaadde Steder.
Der drømte den stille
og drog tilbage,
og sagde saa:
En Skat jeg dog bringer.

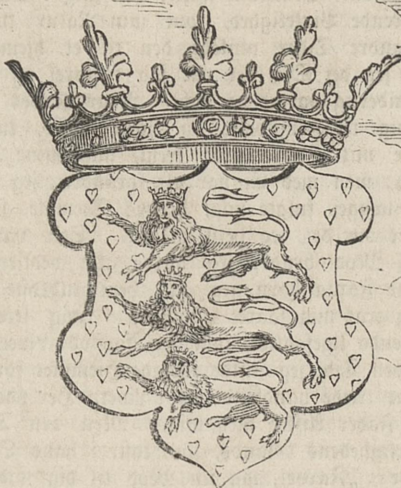
Men den bragte tilbage,
brudt og træt,
en Luft som har suget,
Savn og Taarer.
Den vifted en Luftning
med al Verdens Savn —
og derfor blev Taarer
tunge min Sang.

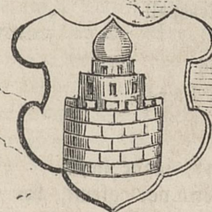
O, det brændte paa min Tunge,
taus og bunden,
det gnaged i mit Hjerte,
jamred, vilde ud!
Det syded og sukked,
der var Legen af Toner — —
jeg knugedes sammen
under Længselens Kys!

— — Men stille, men stille,
jeg samler mig nu,
flygter sydfra,
fra Flammer og Ildrøg,
som koger i Aftnens
Azurblaa;
fra Sydens Nætter,
som sittrer i Gitarspil.

Jeg tager farvel
med Billeder store;
I var mig dog fremmed,
jeg gav jer ei Frihed.

A. Dass Schloss.
B. Ritterdeich.
C. S. Marien, Der Teutschen kaufleut kirch.
D. Der Residierender Anzee Stett behausung.
E. Der Teutsche kaufleut Rhotstube vnd borse.
F. S. Haluerij, nun Verwust.
G. S. Martini.
H. Ingangk der Stat von der Teutschen brugk.
I. Ad S. Crucem.
K. Tumbkirch vnd Schule.
L. Hospital von der Teutschen.
M. Spittal der Stat.
N. Die altte kirch, vrbis Carcer.
O. Der Stat kalch.
P. Ein garten teich.
Q. Der Stat marckt, vormals.
R. Die Wage, flu. Pontis & oppidi portus.
S. Dess Bischoffs garte.
T. Erichs Rosenkranz garte.
V. S. Johanns wall.
X. Die wartte, Ventorum index.

Bergen i det 16de

Aarhundrede.

Sagaens Kampsang,
Kjæmpernes Dands
slaar bort som Ekko
svagt i det fjerne.

Sidste Gang vifter
dit sorte Haar
over min Kind,
Du, som jeg elsked.
Øiet det dybe,
dunkle lukkes,
Fligen af din Klædning
fløi nu om Bakken. — —

Dengang fik Digtet ingen Slutning; jeg havde som sædvanligt skrevet mig i Graad; jeg havde ingen Slutning paa Sangen endnu. Jeg drog da hjem, og da jeg saa atter om Sommeraftenen stod under Bakken og saa Huset deroppe, det lave hvidmalede Hus med de høie Trær, da alle Minder, om hvad jeg der havde oplevet, elsket, længtes efter og drømt om, i et Nu havde suset over Sjælen, da følte jeg en Forandring i mig, Angeren var stor; men Trøsten, som fulgte, var ogsaa livsalig. Mild strøg Sommernatten om min Kind, jeg følte, jeg kunde tage Afsked, og jeg maatte have Slutningen fra mig.

Kjender du vor Sommer
kyst af Minder,
som stryger over Engen
med Himmelens Trøst?
Agerriksen kagler
i Kløverengen tæt, —
her maa du angre,
her faar du Trøst.

Sommernatten om dig
slaar sagte sin Fold,
suser gjennem Birken
en Forsonings Sang.
Lægedom den bringer,
den løser al Længsel,
stille du aander
ud i en Bøn:

Det stille Suk,
som i sidste Stund
engang i Længsels
Taarer døbt
beder om Hjem,
bævrende stille —
hør det, o, hør det,
Himlens Gud!

Jeg gik ind, og indenfor fandt jeg de tvende ventende. Lyset var ikke slukket. Vi forstod hverandre saa godt, uden Ord, vi tre; thi nu havde vi en fælles Ven, som talte for os. Nu forstod jeg, at Vorherre vilde, jeg skulde bruge mine Evner til hans Ære, og at jeg maatte lide al den Sorg og Modgang forat vækkes og omvendes. En Brud havde jeg tabt, men jeg havde fundet en bedre, et Hjem havde jeg tabt, men jeg fandt et nyt i min Tro, Gud være lovet!"

„Og nu gaar De som en fremmed i Deres egen Hjembygd, De maa daglig se Huset, der blinker af Minder fra bedre Dage. O, Gud, jeg kunde græde mig ihjel af det. Kan De se paa det med Kulde, da misunder jeg Dem ikke."

„Ja, det kan De nu ikke forstaa. Minderne væder Deres Øie og gjør Dem trang om Barmen, og naar De saa har grædt, synes De at have betalt lidt af Deres Gjæld til Gud, og nu gaar De lettere om Hjertet til den næste Synd. Jo, jo, jeg kjender den Løgn."

„Det lader til, det er et koldt, sløvt Dusinmenneske, De stiller op som Ideal."

„Nei, de svage og bløde af Hjerte er Emner til kristelig stærke, det har jeg ofte erfaret. Aa, jeg græd nok over Minderne. Jeg gik mangen lang Nat udenfor Vinduerne, og det syntes mig umuligt, at Livet indenfor var slukt. Da saa jeg Fader og Moder; der blev oplyst indenfor, og de kjære Stemmer lød ud til mig, og Sang og Spil. Ogsaa hun kom frem mellem Træerne, tog min Haand og saa mig saa inderlig trofast i Øiet. Der var Stunder, jeg syntes, jeg maatte græde mig ihjel, som De sagde; men ser De, jeg havde nu En at søge Trøst og Styrke hos, thi jeg kunde bede. Jeg havde alvorligt villet en Gang, og dermed kom Bønnen og med den Trøsten."

„Jeg fryser af det."

„Saa frys da. Tro ikke, at Hjertevarme og Begeistring gjør En til Kristen, — nei, der skal andet til."

„Og De bor endnu her i Bygden?" spurgte jeg om lidt.

„Ja, i et lidet Hus heroppe i Skoven med mine to Søstre. Den lille Gaard med de hvide Huse var Embedsgaard, og vi maatte flytte ud. Det var ret tungt; men da vi havde flyttet ind heroppe, strøet Var paa Gulvet og slaaet Bibelen op, da følte vi, at de kjære Minder flyttede ind med og var os til Hygge og Trøst."

Han reiste sig og tog sin Randsel paa. Saa gik han tæt hen til mig og saa mig med de dybe Øine ind i Ansigtet.

„Jeg tror ikke, jeg har taget feil, naar jeg dømte, at De kunde have Trang til at høre, hvad jeg har fortalt Dem i Kveld. Det er tungt at tage Afsked med det letvindte æsthetiske Ideal, det er tungt at forsage sin Kjærlighed til Verden, dens Kvinder og dens Feste; men det maa ske. Livet vil vel lære Dem at søge hjem, maatte jeg have gjort noget til at bringe Dem paa Vei! Naar De engang har taget Afsked, sees vi kanske igjen."

Dermed gik han opover en Sidevei.

Aldrig havde noget truffet mig saa tungt, som dette Møde. Der bredte sig Uhygge over hele Livet, jeg kunde ikke glæde mig mere ved noget, skjønt jeg prøvede at samle alt glædeligt i min Tanke, jeg saa kun Øde fremfor mig, og jeg frøs ved Tanken om, at jeg skulde vandre denne lange Vei. Dernede paa Vandet gled Baaden frem, der sad hun med det sorte Haar. Hvor ondt gjorde det mig ikke for Lægpræsten, der nu gik ensom opover, medens Livet bag hans Ryg sang sin Jubelsang. — — Det led langt paa Aftenen, og jeg maatte se til at komme afsted. Luften var lummer, regntunge Skyer havde samlet sig paa Himlen. Der gik nogle Vindstød gjennem Grantoppene, og Regnbygen fløi efter ned over Aasene. Jeg sad lunt under et Grantræ, medens Regnen silede ned, og tog lange Skridt forat naa Hus, da Bygen var over. Luften var nu frisk og let, det duftede velsignet af Skov og Mark, og længere ned i Bygden af Blomster og Hø. Sætergutterne blæste paa Bukkehorn inde i Moen, en og anden liden barfodet Pige gik mig forbi. Snart var jeg nede paa Fladen. I Elven kastedes med Not. Selskabet i Baaden var ogsaa roet derop og fiskede nu med Stang. Ved Sommerfjøsene stod Kjøerne rautende og ventede paa Budeien. Det var ret en af disse Aftener, som giver Længsel efter Hjem. Da jeg kom i Nærheden af de fiskende, vinkede en af Herrerne til mig. Jeg nærmede mig, og gjenkjendte i Præstedatterens Forlovede en Artiumskammerat. Præsten indbød mig til at spise den fangede Lax nede i Præstegaarden, og min Trang til Hvile og Lyst til at lære Familien at kjende var altfor stor, til at jeg skulde svare nei. Underveis nævnte jeg mit Møde med Lægprædikanten. „Hu!" sagde Fogdens Datter, som om jeg havde talt om Spøgelser. „Det er et forlorent Menneske, Stakkar", sagde Præsten. „Han var altid en doven, forskruet Gut, som der ingenting kunde blive af." „Ja, det er den gamle Historie", sagde Fogden, „naar man intet dygtigt kan blive til, saa slaar man sig paa Helligheden. Det lønner sig at spekulere i den nu til Dags."

„Ja, jeg vil ikke fordømme ham", sagde Præsten i en sødladen Tone, „men jeg tror ikke, han udretter noget godt med sine mørke Taler. Det ved jeg, at det ikke er den gammeldags Kristendom, han præker." „Han har faaet for lidet Tugt i sine Dage", mumlede Fogden.

Vi stod udenfor Præstegaarden. „Vær saa god at træde indenfor."

„Hør Kristian", sagde Fogden til sin Søn, som gik bagefter med Fiskehanken, „slæng Hanken fra Dig i Kjøkkenet og spring hjem og sig til Lars, at han skal hente mig og Mutter med Kjærren og Blakken. Mutter taaler ikke at gaa saa sent." „Huf nei, nu er jeg saa træt." „Naa, ja, ja da, Gutten min, saa gaar jeg selv." Jeg længtes efter at komme indenfor, thi jeg var ulidelig træt og jeg havde endnu ikke ret betragtet Præstedatteren. Stuen var hyggelig og oplyst af en Lampe. — — Jo, hun var smuk. Sort Haar og mørke Øine og en forunderlig hvid Hvid. Men der laa en ubehagelig Selvgodhed om denne Mund, Øinene kneb hun ofte sammen, hendes Stemme var kantet og kold. Da hun et Øieblik stod alene ved Vinduet, nærmede jeg mig hende; jeg maatte høre denne Røst nærved. „Hvorfra kommer det lille venlige Lys paa den anden Side Vandet?" „Deroppe bor han, I nys talte om." Jeg vendte mig overrasket om. Var dette den kolde Stemme, jeg nys havde hørt. Den var jo som en blød Akkord. Og Øiet? Saa dybt og varmt! Der var et Udtryk af — — ja, nu var det borte igjen, og jeg ved egentlig ikke, hvad det var. „Vær saa god — et Glas Grog. De spiller vel L'hombre?"

„Ja, jeg spiller L'hombre."

Bergen i det 16de Aarhundrede.

Omstaaende Afbildning af Bergen er en nøiagtig Kopi efter et sjeldent Værk fra det 16de Aarhundrede, hvoraf Universitetsbiblioteket er i Besiddelse af det, saavidt vides, eneste Exemplar her i Landet. Det er udgivet af Georg Bruin (eller Braun), og heder: „Civitates orbis terrarum, in æs incisæ et excusæ, et descriptione topographica, morali et politica illustratæ. Coloniæ 1572—1618, 6 tom. in 3 vol. fol." Afbildningerne ere udførte af Fr. Hogenberg og Simon van den Noevel (Novellanus). Georg Hoefnagel og Corn. Chayman har meddelt Forf. flere af Tegningerne. Værket er samtidig udkommen i tre Udgaver, en med latinsk Text, en med tydsk og en med fransk. Den Text, der ledsager Afbildningen af Bergen, lyder i Oversættelse saaledes:

„Blandt Norges Byer, (af hvilke der ere adskillige), er Bergen den mest handlende, formedelst den Mængde Handlende, som der forsamle sig og bringe alskens Kjøbmandsvarer did i stor Mængde. Den har faaet sit Navn sit Navn af det tydske Ord „bergen", der vil sige saameget som at skjule eller gjemme. Thi naar Sømændene have fristet det stormfulde Havs Ublidhed, have de ofte her fundet en Havn og et sikkert Tilflugtssted til Frelse og ønskelig Styrkelse. Til denne Havn kommer man som oftest frem gjennem Fjorden Carmsunt, der med sine krogede Mundinger, som paa et Sted ere mere brede end paa et andet og paa begge Kanter begrændsede af Fjelde, trænger flere Mile ind i Landet og tilsidst faar en saadan Dybde, at denne har givet Anledning til Opførelsen af den By, som nu ligger der. Thi de store Skibe paa 200 Læster og mere kunne passere gjennem denne Fjord, komme til Bergen og lægge sig for Anker næsten lige op til Kjøbmændenes Boder eller fæste Skibene ved Stenene, som ere reiste der. Ifra Bergen og indtil Schagen (en By, der er vel kjendt af Sømændene, og som ligger paa Jutlands yderste Spidse imod Nord), er der omtrent 80 Mile. Den længste Dag dersteds varer 20 Timer, og den korteste fire.

Borgerne og Indaaanerne i Bergen ere dels Tydskere, dels Nordmænd, der ere blandede med forskjellige andre Nationer. Imod Vest er der et kongeligt Slot hvor Egnens Statholder residerer, han som styrer de kongelige Sager og Anliggender; hans Distrikt strækker sig viden om til alle Kanter. Der er ogsaa et Biskopssæde; den, der beklæder det, erkjender Biskopen i Nidaros for sin Overherre; denne er nemlig Metropolitan for det hele Rige. De smukkeste Bygninger, saavel Kirkerne som Borgernes Huse, ere for det meste blevne byggede af Østerlinguer'ne (saaledes kalde de det hanseatiske Forbunds Kjøbmænd); Resten af Bygningerne ere smaa, af daarligt Materiale og Bygningsart; thi Væggene ere gjorte af Bjælker, der ere lagte sammen, og Tagene ere dækkede med Grønsvær. Det Kvartal af Byen, hvor de tydske og de hanseatiske Kjøbmænd opholde sig, er meget stort og rummeligt, og udmærket skikket for Handelsrørelsen; thi det omfatter i en lang Udstrækning paa begge Sider Bredderne af Havnen, der kaldes die Waghe. Deres Huse, som de kalde Garten, det vil sige Haver, støde op til hinanden. Efter de forskjellige Lande og Byer, hvorfra de ere komne, har de forskjellige Pladse, og hver By har sin for sig selv; de fra Lübeck sin, de fra Danzig ligeledes sin, de fra Coulogne, Brunswyck, Hambourg etc. ligeledes; hver By, siger jeg, har sin Plads, (som de paa Tydsk kalde Boden), for sig selv og stødende op til Havnen, hvor de losse de Skibe, der ere komne fra deres By, og lade dem, som de sende did igjen. Aarsagen til at her blev saamegen Trafik og et Handelscompagni oprettedes, er denne. Eftersom Norges Rige er stort og vidtstrakt, (thi det strækker sig 250 Mile imod Nord), og i Tidens Løb er mærkeligen voxet og tiltaget i Folketal, Byer, Landsbyer og Slotte og saare vel bebygget, hvisaarsag det var at frygte, at det i Fremtiden skulde lide Mangel paa de Ting, der ere nødvendige til det menneskelige Liv, hvis de ikke bleve indførte, fornemmeligen Korn og andre Jordens Frugter, som aldrig kunne komme til Modenhed, paa Grund af den altfor svage Varme fra Solen, der kun kaster sine Straaler meget skraat paa Jorden: — saa vilde Kongerne i Tide hindre denne Fare, og udfandt det gode og vise Raad at drage til Riget nære Kjøbmænd fra de tydske Lande, idet de lokkede dem ved særdeles Privilegier og Rettigheder, som de gavmildt tilstode dem, og til den Ende have de grundet en stedsevarende Kjøbmandsresidents i Bergens By, der ved sin bekvemme Havn er særdeles skikket hertil. Og for bedre at vedligeholde Fred og Ærlighed i dette Compagni, har de oprettet et Comptoir med visse Statuter og Bestemmelser. Af disse Comptoirer er der fire i denne Kant af Europa, nemlig i Byen Bruges i Flandern, hvilket er det ældste, i London i England, det tredje i Neugarde i Moskovien og det fjerde i denne By Bergen. Af denne Ordning har nu Kongerne af Norge den Fordel, at der hvert Aar fra forskjellige Lande indføres en stor Mængde Varer i denne By, fornemmelig Korn; dette sendes da af de der bosiddende Kjøbmænd omkring til de forskjellige Egne af Landet, og fordeles ved Kjøb og Bytte blandt disses Beboere. Heraf kommer ikke alene, at Kongeriget Norge ikke er udsat for altfor haard Dyrtid, men ogsaa at Søstæderne og derigjennem hele Tydskland forsynes med Tørfisk, som de tydske Kjøbmænd, der bo i denne By, aarlig sende i store Skibsladninger, ved hvilken Handel de erhverve sig store Rigdomme. For at hindre, at Tallet af de Kjøbmænd, der

bo i denne By, ikke skal voxe altfor stærkt, og at ikke en og hver uden Forskjel skal kunne trænge sig ind i Compagniet, have de opfundet nogle Lege, som de i sit Sprog kalde Gantenspil, hvori de pleie at pidske dem med Ris, som de optage i sit Compagni eller Laug, eller ogsaa at kaste dem i Skarnet eller i Vandet, eller de hale dem med et Toug under et Skib eller hænge dem op i en Kurv, og holde under deres Næse en rygende Glød eller noget andet, som stinker. Det er sandt, åt disse Lege synes uærlige og plumpe; men i ethvert Fald have de ikke indført dem uden gode Grunde, saaledes for at skræmme og forfærde blødagtige Rigmænd og betage dem Lysten til at træde ind i Compagniet. Idet vi nu vende tilbage til Bergens By, sige vi, at den er den ældste og mest navnkundige Handelsby, som er i hele Norges Rige; thi did sender man alle de dyrebare Huder, og al den Tørfisk, som findes i dette Riges Provindser og Byer, og det enten tilsøs i store Skibe eller paa Søer og Floder i smaa Baade, eller tillands paa Hesteryggen. Den Fisk, som er mest almindelig, kalde Tydskerne Rotscher eller Stockfisch, hvilken man bedst fisker i Januar, naar det er koldt nok til, at man kan tørre dem; thi de som man fisker i andre, mere tempererede Maaneder ere gjerne magre, og ikke skikkede til at sende ud af Landet. Der er en anden Slags Fisk, som de kalde Helleflunder, fem til sex Fod lang; paa Grund af dens Størrelse skære de den i Stykker, og de største og haardeste af disse kalde de Rekeling, og de mindste og fedeste kalde de Raff, som formedelst den søde og delikate Smag sættes meget høit. I denne By er der ogsaa et Marked for meget kostbare Huder. Fiskerierne foregaa ikke blot i rum Sø, men ogsaa i Fjordene og Bugterne og i Søerne, der fordetmeste have ferskt Vand. Borgerne i Nidros kjøbe al den Fisk, som fanges der i Egnen, og bringe den tilbaads til Bergen, og til Gjengjæld bringe de bergenske Kjøbmænd paa en vis Tid af Aaret sine Varer tilbaads til Nidros, og kjøbslaa med Borgerne der. I de sidste Aar have Englænderne dristet sig ud paa den Del af Havet, som er mellem Norge og Grønland, og efter at have passeret forbi Slottet Warthuys, der ligger paa Norges yderste Spidse imod Nord, og være seilet hundrede Mile længere frem, tog en Del af dem Veien til Colmigraff og de andre kom til Kiltene, der ligger østover i Nærheden af Forbjerget St. Nicolas, hvor de nu handle med Russerne, som reise to hundrede Mile for at komme did. De almindeligste Varer der ere alle Slags Huder, Talg, Vox, Lin etc. Folkene i Bergen have efterlignet dette Paafund af Englænderne, og sende nu hvert Aar en Del af sine Skibe til Slottet Warthuys, hvor de paa en Gang baade selv fiske og for en ringe Sum kjøbe den Fisk, som Folkene paa Stedet have fanget, og bringe den saa til Bergen. Der er nutildags ogsaa andre Nationer, som heller ikke lade sine Skibe ligge i Dødvandet. Thi Franskmænd og Skotter seile forbi Udhavnene langs Norges snedækte Fjelde, styre ind i Fjorden ved Warthuys, og fiske der med Krog, og afkjøbe Folkene paa Stedet den Fisk, de have fanget, hvormed de lade sine Skibe. Nogle styre mod Sydøst naar de seile ud af denne Fjord, der bliver bredere ude i Mundingen, og reise til Kilden, som ligger 28 Mile derfra, og fra Kilden styre de til Malmos, som er 40 Mile fra Warthuys. Malmos er et Handelssted, hvor paa en bestemt Tid af Aaret Russere og andre Nationer pleie at komme for at bytte Varer. I denne Fjord er der en Ø, paa hvilken Warthuys er bygget, saaledes at man kan seile rundt om. Frederik II., Konge af Danmark, har saaledes befæstet det nævnte Slot, og forsynet det med Garnison, Artilleri og andre Ting, som kræves til en Fæstnings Forsvar, at man med ganske faa Skibe kan holde dette nordlige Hav ryddigt for Sørøvere. Derfor ere Søfolkene forpligtede til at betale en vis Afgift til Slottets Gouvernør paa Kongens Vegne. Den Søfart, som Bergenserne nylig have begyndt paa Warthuys, har her givet mig Anledning til at tale vidtløftigere om de nærliggende Steder, og om den Handel, Englænderne og Andre drive paa de samme Steder. Det er ovenfor bemærket, at Bergen er ligesom Kornlade for hele Norge, hvis fornemste Rigdom bestaar i Fisk og Kvæg; thi hvad Kornet angaar, saa frembringer Landet ikke saameget, som er fornødent til Beboernes Næring. Men Kjøbmændene bringe Korn did, som er fuldt færdigt til at brygge Øl af, og dette bytte de bort mod Tørfisk, som i stor Mængde kommer fra Norge. Aar 1250 opstod der en Uenighed mellem Kongen og Kjøbmændene, der beklagede sig over, at der skede Indskrænkning i deres Privilegier. Og eftersom de nævnte Kjøbmænd bemægtigede sig alle Havne og, forhindrede, at Levnetsmidler naaede frem, opstod der pludselig en saadan Dyrtid, at Kongen var glad til at slutte Fred med Kjøbmændene, som han godtgjorde al den Skade og Tort, de havde lidt. Nutildags ere de nævnte Kjøbmænd meget skinsyge og paaholdne paa sine Privilegier og gamle Skikke; noget som traadte klart for Dagen omkring Aaret 1450; thi da en ny Overbefalingsmand (capitaine) ved Navn Olaus med Magt havde paatvunget dem nogle nye Byrder og, hvilke Klager de end frembare for Kongen, ikke vilde give efter, men vedblev at plage dem uden Hensyn og Maadehold, saa dræbte de den nævnte Befalingsmand og Bispen i Bergen, der var kommen til i den Tanke at stille Larmen ved sin Nærværelse og Autoritet. Eftersom Husene i denne By ere gjorte af Træ, har den ofte maattet lide af Ild, ligesom den er bleven plyndret af Tyve. Thi i det Frelsens Aar 1438 blev den overfaldt af nogle Sørøvere, der kaldes Vitalliens, hvilke uden Forskjel plyndrede Englændernes, Tydskernes og Borgernes Eiendele og jagede alle Byens Indvaanere ud. Af denne Ulykke ere Kjøbmændene blevne klogere, og have anskaffet sig nogle Kanoner, med hvilke de kunne forsvare sig i lignende Fare."

Literatur.

Om Snebræen Folgefon af S. A. Sexe. Universitetsprogram for andet Halvaar 1864. Med Kart og nogle Træsnit. 36 Sider 4to. Lektor Sexes Afhandling bestaar af to Dele; i den første, beskrivende Del fremlægger han de Iagttagelser, han i Sommerne 1859, 1860 og 1861 anstillede paa Folgefon og dens Isbræer; i den anden udvikler han paa Grundlag af dem sine egne theoretiske Anskuelser om Aarsagerne til de mest fremtrædende Phænomener med Sne- og Isbræerne, navnlig deres Bevægelse. Vi skulle give et kort Uddrag af Afhandlingens første Del. Forf. begynder med en Fremstilling af de orographiske Eiendommeligheder ved den Halvø, hvorpaa Folgefon hviler; dette Høiland er, siger han, „et af de mange Fjeldpartier paa Vestkanten af Norge, som adskilles fra hinanden ved de fra Vest indskydende Fjorde og danne ligesom løsthængende Pjalter af Fastlandet“.... „Folgefonfjeldet falder brat af paa alle Kanter; dets Sider danne ikke sjelden verticale Klippevægge, som række ned til store Dyb under Søspeilet, medens deres øvre Rand skjuler sig oppe i Skyerne“ .... „Betragtet i det Store, ser det omhandlede Fjeldparti ovenfra ud som en bred, flad og taalelig jævn Ryg, men betragtet i det Smaa, er det vildt, ryt, grubet og furet i det Uendelige.“ Idet Forf. gaar over til at beskrive selve Snebræen, gjør han opmærksom paa en væsentlig Forskjel mellem Folgefon og de sydtydske Alpers Snebræer. Den har nemlig ikke som disse „klinet sig op til høie Bjergkolosser og nøgne Nutedrag“, men danner „et Sneplateau ovenpaa et Bergplateau eller en bred Bergryg“ og ligner forsaavidt Grønlands Indlandsis. Efter Barometermaalinger ligger den øverste Flade paa Bræen's nordre Parti 5131 og paa dens søndre 5266 Fod over Havet. Sneplateauet er forøvrigt meget jævnt, „med milde Forhøininger og Fordybninger“.... og „frembyder Billedet af et Hav, der i Blikstille gynger paa Grund af en fjern Storm.“ Disse Forhøininger og Sænkninger tyde efter Forf.'s Mening paa Ujævnheder i Fjeldgrunden og maaske tillige paa, at Snemassen ikke er saa overordentlig mægtig, „eftersom Grundlagets Overfladebeskaffenhed, saa at sige, skinner igjennem.“ „Folgefon er nedentil ligesom kantet med en Bord af Isbræer af anden Orden, hvilket efter de Saussure vil sige Isbræer, som ikke skyde sig ned i Dalene, men blive liggende paa Skraaningerne som en kort Forlængelse af Snebræen.“ De have alle et meget brat Underlag, saa de snarere synes at hænge end at hvile derpaa; under enhver af dem strømmer en Elv eller Bæk frem, der ofte løber spredt og fører med sig Sand, Sten samt grovere og finere Isklumper. Fra Folgefon udgaar der tre Isbræer af første Orden ɔ: Isbræer af forholdsvis stor Mægtighed, der skyde sig ned i Dalene, ofte langt under Snegrændsen. Disse ere: Bordhusbræen i Mouranger, Buersbræen og Blaadalsbræen i Odde, af hvilke den første naar ned til 1019, den anden til 1445 F. over Havet, medens den midlere Snegrændses Høide af Forf. sættes til 3217 F. o. H. Buersbræen er i den sidste Menneskealder tiltaget og har skudt sig henimod $1/8$ Mil frem, men aftager nu igjen. Bevægelseshastigheden i deres Midtparti fandtes at være 3—4 Tommer i Døgnet. I August 1860 fandt Forf. i Blaadalsbræen en 12—14 F. dyb Baignoir ɔ: en rundagtig, næsten vertikal Hule i Isen, fuld af Vand. Paa Grund af sin store Dybde kunde den neppe være dannet paa en Sommer og følgelig ligesaalidt, om den Høsten 1859 havde faaet en vis Dybde, vare frossen til igjen i Løbet af Vinteren. Deraf slutter Forf., at Vandbeholdningen har holdt sig flydende Vinteren over, „hvilket imidlertid ikke tyder paa synderlig lav Temperatur i det Indre af Isbræen.“ Efter vor Formening bliver der ikke Tale om Vandets Frysning eller Ikke-Frysning, fordi Baignoiren sandsynligvis allerede ud paa Høsten tømmes, idet Tilførselen af Smeltevand efterhaanden aftager og saaledes bliver utilstrækkelig til at erstatte, hvad der af Vandbeholdningen synker ned gjennem Isens fine Spalter. Dette Phænomen er af Brødrene Schlagintweit oftere iagttaget paa Alpernes Isbræer og omtales i deres bekjendte „Untersuch. über die phys. Geographie der Alpen“ p. 13. Sidemorænerne ere paa Folgefon's Isbræer paafaldende store mod Endemorænerne; dette lader sig neppe forklare, mener Forf., medmindre man antager, at Bræens Sidepartier under Bevægelsen nedad tillige skydes ud mod Kanterne. Denne Bevægelse til Siden, der allerede for længere Tid siden er paavist hos andre Isbræer, er en Forklaringsgrund; men en anden, meget væsentlig, som Forf. ikke omtaler, er vistnok den, at Folgefon's Isbræer i Regelen mangle Midtmoræner; kun for Blaadalsbræens Vedkommende nævnes en saadan. Temperaturen af det Vand, der om Sommeren kommer ud fra Bræerne, angives til i Regelen lidt over 0°; ogsaa det paa Isoverfladen rindende Vand havde undertiden, baade under Regn og klart Solskin, en Temp. ubetydeligt over 0°. Forf.'s Forklaring af dette sidste er utilstrækkelig, forsaavidt han uden videre forudsætter, at der ingen Strømning finder Sted i den Vandhinde, der ligger Isen nærmest, hvilket imidlertid lader sig udlede af Isens molekylære Tiltrækning paa Vandhindens Partikler, der vil hindre disse i at stige, naar de ovenfor liggende Vanddele ved at opvarmes lidt over 0° blive tættere og altsaa skulde synke tilbunds. Paa denne Maade er det muligt, at de øverste Vandlag ved Solstraalernes Virkning kunne faa en Temperatur noget over 0°. I Febr. 1861 fandtes Temp. i en Elv, der løber ud fra en 2000 F. o. H. liggende Isbræ, at være + 1° R. lige ved Udløbet, længer nede derimod 0°, medens Lufttemp. var — 7° R. Denne Iagttagelse er imidlertid ikke anstillet af Lektor Sexe selv, og derfor maaske ikke aldeles sikker. For at komme efter Temp. i en Isbræ's Indre, nedlagde han i Aug. 1860 en i Grav, der var opkastet i et kompakt Isparti af Blaadalsbræen, tre Minimumthermometre, det første i 12, det andet i 8 og det tredie i 4 Fods Dybde under Isoverfladen; Graven fyldtes igjen med sammentrampet Is. Det følgende Aars Sommer fandtes disse Thermometre igjen; det øverste laa horizontalt paa Isoverfladen og viste et Minimum af — 1° R.; det næstøverste var endnu tildels begravet i Isen, laa horizontalt og angav et Minimum af — $1/2$° R., medens det underste, der uheldigvis var brudt i Stykker, fandtes i kun 2 Fods Dybde under Overfladen. Heraf fremgaar det, at der fra Aug. 1860 til Aug. 1861 var bortsmeltet en 8 F. tyk Isskorpe, og at Afstanden mellem de to dybest liggende Thermometre var formindsket fra 4 til 2 F., hvilket tyder paa en Sammensynken af Partier i det Indre af Isbræen. Om Minimalangivelserne bemærker Forf., at de maaske skrive sig fra natlig Udstraaling, medens de henlaa paa eller i Isoverfladen; i saa Fald kan Isens laveste Temp. endog have været høiere end — $1/2$° R. Lufttemp. var i den forløbne Vinter sunket til idetmindste — 14° R. — I Afhandlingens anden Del opkaster Forf. først det Spørgsmaal, hvorfor Folgefonfjeldet er belagt med en udstrakt Snebræ, medens Nabofjeldene i det høieste kun have smaa og spredte Bræer, og han besvarer dette, ved at henvise til Fjeldets store, over Snegrændsen beliggende Areal og dets Nærhed ved Havet. Snebræens Afsmeltning fremmes, foruden ved Smeltning paa Overfladen, tillige derved, „at Snebræen tør baade i det Indre og paa Underfladen.“ Denne sidste Omstændighed kan alene forklare, at Bræen ikke paa de flade Partier, hvor en Glidning neppe er mulig, stadig voxer i Høide, uagtet Sommervarmen er for svag til at smelte al den foregaaende Vinters Sne. For at forklare en saadan Tøen i det Indre, søger Forf. først at godtgjøre, „at Temperaturen i Folgefon og Snebræer under lignende Forhold er = 0° hele Aaret rundt, naar undtages i deres ydre Lag, hvor den er lavere om Vinteren.“ Dette er vistnok sandsynligt, men ikke godtgjort ved Forf.s Udvikling, der indeholder Spring i Slutningerne.

(Forts.)

Norge.

Christiania den 31te December.

Vaarsilden har nu efter nær 100 Aars Fravær vist sig ved Kysten udenfor Christianssund, og er naturligvis bleven hilset med Glæde af Kystbefolkningen. Skjønt man ikke var forberedt paa Besøget og tildels manglede Redskaber, skal en 10—20,000 Tønder være fisket for Julen. Paa de sydligere Steder af Kysten, hvor Vaarsilden i de senere Aar især har søgt mod Land, venter man, at den heller ikke skal udeblive iaar. Saaledes meldes fra Haugesund, at der allerede har vist sig „Høstsyner," nemlig Hval og Fugl i Mængde; ligeledes er Vaarsildens Forløber, Sloilden, allerede ankommen i Mængde, hvilket alt skal tyde paa tidligt og godt Vaarsildfiske.

Rettelse.

I Breve fra en Maler i Christiania til en Maler i Düsseldorf i sidste No., 1ste Spalte, 4de Linie læs: „Jeg opdagede siden, at han endog kjøbte Malerier, formodentlig for ogsaa heri at ligne Englændere."

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 2.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 8. Januar 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Laura Gundersen.

Næsten uden Kamp og Modsigelse har de sidste Par Aar bragt os, hvad man kun behøver at gaa tilbage til 1856—59 for at se den ene vægtige Stemme efter den anden hæve sig imod: de ublandede Materialier til en norsk Scene. Hvad man for ikke mere end fem Aar siden ansaa for et Barbari, at „den norske Vaar med al sin Grønhed" skulde drage ind paa Theatret og „sig Herre kalde", er virkelig skeet, uden at der viser sig Tegn til, at Barbariets Tusmørke skal begynde at indhylle os. Udviklingen har gaaet sin Gang, vistnok ikke saa sikkert og jevnt, som det havde været ønskeligt, men dog saaledes, at selv de mest høirøstede Modstandere ere blevne tause. Det staar vel ikke til at nægte, at der endnu maaske gives dem, der i sit stille Hjerte anse den sceniske Begavelse for ligesaa fast knyttet til Jordsmonnet og Veirliget som Agerbrug og Frugtavl, og som med et stille Suk nynne Digterens Ord:

„Hvad bliver vel tilbage,
Naar disse Danske fra os drage?
Nogle gamle, sprukne Fjelde;
En stor Del golde Stene,
Mellem hvilke man kan brække sine Bene,
Dertil disse ubehagelige Fossevælde" osv.

Men ialtfald drister neppe Nogen sig mere til offentlig at vedkjende sig slige materialistiske Theorier; den fornuftige Opinion er kommen til Orde, og Kunstnere og Kunstnerinder af vor egen Slægt har fra Scenen lært os, at vort Sprog kan løfte sig og følge med i Lidenskabens stærkeste Flugt, at det lige fuldt kan lægge Ynde og Renhed over Hverdagslivets ømmeste Poesi, som juble med i Latter og Spøg.

En af dem, hvem Æren tilkommer for først og klarest at have lært os dette og vist os, hvilket Fond af kunstnerisk Begavelse en norsk Natur kunde skjule, er den Skuespillerinde, hvis Portræt vi idag meddele. Det er netop idag 15 Aar, siden hun første Gang, endnu halvt et Barn, traadte frem for Lamperækken og hilsedes med Jubel som en Forjættelse om Folkets Evne til ogsaa fra Skuepladsen at give Skjønheden Røst og Form. Mangt et Haab, som dengang steg dristigt frem i den første Begeistring for det Nye og Overraskende, er kanske siden ikke fuldt ud gaaet i Opfyldelse, hendes Udvikling er maaske ikke bleven saa rig og fyldig, som Mange paa Forhaand tænkte sig den; men skulde ikke en Del af Skylden herfor ogsaa ligge i en for høit spændt Forventning, som det, selv for den bedst Udrustede, vilde have været vanskeligt at gjøre Fyldest?

Laura Sophie Coucheron Svendsen er født den 27de Mai 1833 i Bergen af Forældrene Jakob Buchman S. og Beate Marie Coucheron. Faderen havde først været Kjøbmand, og blev senere, da det var gaaet tilbage med Handelen, Lærer ved en Skole. Da hun var 5—6 Aar gammel, døde begge Forældrene, hvorpaa hun blev sat i Huset hos en Fru Mølldrop. Her var hun, indtil hun femten Aar gammel kom ind til Christiania, hvor hun, understøttet af en Slægtning, skulde erhverve sig lidt „Folkeskik og Lærdom." Den sidste kunde der vel imidlertid neppe ofres stor Tid til, da hun tillige der, hvor hun blev sat i Kost og Logis, skulde „være til Nytte i Huset." Hendes stadigt voxende Lyst til at gaa til Scenen bragte hende først ind i Chorene under de Forestillinger, som et italienskt Operaselskab fra August til Oktober 1849 gav paa Christiania Theater. Derpaa henvendte hun sig til Theaterdirektionens Medlem, nuværende Statsraad Møinichen, gjorde Prøve i „Axel og Valborg", erholdt i Løbet af Høsten nogen Veiledning hos Skuespiller Hagen og optraadte saa den 8de Januar 1850 første Gang som Regisse i „Svend Dyrings Hus."

„Jeg er som den vilde, fremmede Fugl,
Som Ingen i Verden vil kjende.
Jeg har ikke Ly, jeg har ikke Skjul,
Jeg har hverken Ven eller Frænde."

Strax i denne Indgangsreplik maatte det gjøre Indtrykket af, at det var sin egen ensomme Længsel, sin egen famlende Forladthed, hun gav Ord og bad om et Ly for. Det stærke Indtryk, hun frembragte, var noget Andet og noget Mere end blot æsthetisk; der blandede sig i det personlig Interesse for „denne ungdommelige, henrivende Skabning, dette yndige, udtryksfulde Ansigt med de blaa, drømmende Øine, der allerede, før hun havde talt, overraskede Tilskuerne"; man troede at ane, „at hun fortalte Noget af sin egen Historie, og at læse en sørgelig eller vemodig Fortælling om hendes tidligere Skjæbne i de talende Ansigtstræk." At hun (næstefter Frøk. Gyda Klingenberg, hvis dramatiske Løbebane imidlertid var temmelig kort; Frøkenerne Thalia Dahm og Hildur Sommerfeldt efterlod ikke noget synderligt Spor i vor Theaterhistorie) var den første norskfødte Skuespillerinde, Christiania i denne Generation havde seet, vilde i ethvert Fald have sikret hende en god Modtagelse hos alle dem, der med Længsel imødesaa et praktisk Bevis paa sine Theorier om vort Folks sceniske Kapacitet. Poeterne undlod da heller ikke at synge hende imøde:

„Dig, Kunstens unge og fagre Brud,
Vi hilse tør som et Sommerbud,
Der Kunstens Flor os forgjætter."

I sine første Roller, som Regisse, som Emmeline i „Den første Kjærlighed" og i „Elverhøi" modtoges hun stadigt med den samme Jubel, og det bidrog naturligvis ikke til at formindske Sympathien for hende, at man snart begyndte at tale om, at hun, den eneste Norsktalende ved Theatret, skulde være udsat for Tilsidesættelse og smaalig Chikane fra sine danske Kunstfæller. Det kan naturligvis ikke være Meningen nu at oprippe disse gamle, forglemte Historier; men, hvad som fortjener at fremhæves, er den abnormale Stilling, hun herved kom til at indtage; thi den har udentvivl havt en væsentlig Indflydelse paa hendes Udviklingshistorie. Den forhindrede en jevn og aaben Samvirken, medens den paa samme Tid udsatte hende for et overmægtigt Tryk fra ældre og øvede Medspillende, under hvis kunstneriske Form og Opfatning hun ikke vilde bøie sig, og for hvis Indflydelse hun dog ikke helt kunde frigjøre sig. Hun havde blot Publikum og endog kun en Del af det at støtte sig til; hendes kunstneriske Tilværelse blev en stadig Krigstilstand; hun havde intet Mønster at slutte sig til og maatte undvære en kyndig og kraftig Veiledning. Isoleret og forvirret af modstridende Paavirkninger, som hun saaledes stod der, var det naturligt nok, at hun ikke kunde være istand til at finde bestemte Former for sin rige Begavelse eller komme til Ro og Ligelighed i sin kunstneriske Gjengivelse.

I det Affnit af hendes kunstneriske Løbebane, som hun nu har tilbagelagt, vil det derfor være vanskeligt at paavise nogen bestemt Udvikling. De Fortrin, som den Dag idag fængsler Tilskueren ved hendes Spil, og som altid lægger Skjønhed og Adel over den

Laura Gundersen.

mindste Rolle, hun optræder i, ere de samme, som blændede ved hendes første Optræden for 15 Aar siden. Det er især denne Diktion, der har en smidig Nuance ligesaavel for Lidenskabens voldsomste Udbrud som for Stemningens sagteste Hviisken; der sjelden aabner sig helt, men lader sig nøie med en Antydning, et let og fint Anslag, der bringer de svageste Strenge i Tilhørerens Sjæl til at give Klang. Og som i hendes Deklamation saaledes er i hendes hele Gjengivelse dette et fremtrædende Træk: den Tilbageholdenhed, der ikke, med den sydlandske Udadvendthed til Mønster, giver enhver Følelse en udtømmende Form og Udtalelse, men som, idet den vækker Tilskuerens Fantasi til Medarbeide og Supplering, skjuler og antyder mere, end den ligefrem udsiger. Denne hendes Eiendommelighed fremtræder ved vort Theater dobbelt klart ligeoverfor en anden begavet og rigt udviklet Kunstnerinde, der i den høieste Grad har det i sin Magt at præcisere og udtømme enhver Følelsens og Stemningens Nuance i en skarpt tilspidset og træffende Pointe.

Blandt Fru Laura Gundersens mange Roller, af hvilke de væsentligste have været af tragisk Art, kan fra vor egen dramatiske Digtning fremhæves Therese i „Salomon de Caus“ (første Gang opført i September 1854) og Lady Rachel i „Lord William Russell“ (1857). Det var hendes Optræden i dette sidste Stykke, der fra Digterens Side indbragte hende en saa smigrende Anerkjendelse i nogle Strofer, hvis Slutning dog maaske er mere smuk end træffende:

— „Ved hans (W. Wiehes) Side
Har Lady Rachel og en yndig Tolk,
Som frem er sprungen af vort eget Folk,
Og som med Toner, stærke og dog blide
Ham følger trolig paa hans høie Gang,
Og som i tvende Sjæles Sammenklang
Just viser med et lysende Exempel,
At Norsk hos Dansk kan søge Kunstens Stempel
Og dog ei tabe Fjeldets egen Sang.”

Hun foretog i 1859 en Reise til Paris, aflagde i 1857 et Besøg i Bergen, hvorunder hun optraadte paa det derværende Theater. Den 2den Mai 1864 blev hun gift med Skuespiller Gundersen.

Fru Gundersen staar nu som Skuespillerinde i sin bedste Kraft. De femten Aar, der ere gaaede hen siden hendes første Fremtræden, har ikke berøvet dette sjælfulde Organ noget af dets Bøielighed eller lagt Taage over hine „drømmende Øine.“ Vel har hun ikke endnu formaaet at arbeide sig op til det sikre Standpunkt, hvor Kunstneren behersker sin Frembringelse og ikke den ham; men at hun selv føler dette, selv mærker, hvorlangt det mangen Gang er mellem hendes Fremstilling og det Ideal, hendes Begavelse opstiller, mærker man snart af den Usikkerhed, den indre Uro, hvormed hun saa ofte i sit Spil øiensynlig søger efter den faste Form, uden at kunne gribe den, i det ene Øieblik giver sin umiddelbare Inspiration Tøilen og i det næste træt synker tilbage til en Ensformighed, som hendes Villieskraft ikke formaar at løfte hende op over, før en pludselig Indskydelse atter griber hende, og den samme Vexling atter gjentager sig. Udmattende som dette end er for Kunstnerinden selv som for Tilskueren, bærer det dog Vidnesbyrd om, at hun ikke har tabt sin Bøielighed i det Værste, et Menneske og især en Kunstner kan gaa vild i: Maner. For den er hun i den Grad fri, at det altid er umuligt paa Forhaand at have nogen Mening om, hvorledes hun vil gjengive en bestemt Rolle.

Uden at glemme de rige Skatte, som Fru Gundersen mangen Gang har givet et saa ædelt Præg og saa gavmildt kastet ud over de lyttende Tilhørere, tro vi at kunne sige, at hun endnu staar der som ved sin første Fremtræden: som et rigt Løfte, „et Sommerbud, der Kunstens Flor os forgjætter.“ Vi, som tro paa, at en fast og kraftig Organisation af vor Scene vil lede til Samarbeide i det Hele og Vækkelse i det Enkelte, vi har ogsaa Forvisningen om, at dette Løfte vil indfries og det, uforstyrret af utaalmodig Forventning, støttet og retledet, kanske nu rigeligen over al Forventning.

Naar der atter er gaaet femten Aar hen, da vil vi maaske kunne fortælle om en Eftersommer i denne Kunstnerindes Liv, klar og mild og rig paa Blomst og Frugt som en smuk Høstdag, og uden Foraarsveirets urolige Hast og stemningsfulde Vexling.

Tyveliv i London.

(Efter H. Mayhew.)

En Eftermiddag gjorde vi sammen med en Embedsmand af Opdagelsespolitiet et Besøg i Spitalfields, der, som bekjendt, er et af de vigtigste Tilholdssteder for alskens Kjeltringspak i Hovedstaden. Fra Whitechapel gik vi op ad George Yard, et trangt Stræde, hvor vi saa otte eller ni Logerhuse af allersimpleste Slags; Størsteparten af deres Beboere vare ikke hjemme; de streifede for Øieblikket om i de forskjellige Distrikter af London, for at søge sit Bytte dels som pickpockets*) og dels som areasneaks**).

I et andet Stræde tæt ved Union-Street gik vi ind i et Værtshus, der var en af de farligste Tyvehuler, vi have truffet paa under vore Omstreifninger. Da vi nærmede os Huset, saa vi en Person af et forsviret Udseende, der udenfor Døren stod og hviskede med Værten, en Mand, hvis simple, grove Træk og et Ar over Næsen gav ham Udseendet af en ægte Slagskjæmpe. Vor Ledsager fortalte os, at han var en fence, det vil sige En, der modtager og forvarer Tyvekoster, og at han nu formodentlig talte med en Kompagnon om en eller anden Forretning af den Natur. Da vi nærmede os, listede de sig begge bort, den ene gjennem et Portrum i Nabolaget og den anden ind i sit Hus. Vi fulgte efter ham og fandt derinde to eller tre Personer af et yderst raat Udseende, der drev omkring ved Skjænkebordet. I et lidet Gaardsrum bag Huset saa vi en Del Bulbidere***) lænkede til sine Huse. Nogle vare lige ved vore Fødder, da vi gik forbi, og Andre, der vare indespærrede i et Udhus ved Siden af dem, kunde næsten naa vort Ansigt. Vi traadte ind i et andet Udhus, hvor 30—40 Personer stode og saa paa, at nogle af deres Hunde fangede Rotter. Det var en Samling af Indbrudstyve, Lommetyve og Hælere; de havde Alle et raat og brutalt Ydre og syntes ret at være i sit Element, medens de hidsede Hundene paa Rotterne, der en efter en bleve hentede ud af en liden Trækasse. Mændene vare tilsyneladende fra 20 til 40 Aar gamle; mange af dem havde sande Skurkefysiognomier og saa ud til at være Folk, som under Indflydelsen af stærke Drikke kunde være istand til at gjøre, hvad det skulde være. Nogle af Hundene vare store og kraftige Dyr, der snart fik fat paa Rotterne, medens de løb langsmed den Skranke af Træ, der omgav Pladsen. Rundt omkring stod som Tilskuere den frygtelige Skare af Kjeltringer, der skoggerlo, saa Huset rystede, hver Gang Hunden greb sit Bytte eller Rotten i Raseri vendte sig om mod sin Modstander. I den korte Tid, vi vare nærværende, dræbte en liden, mager, forsulten Hund en hel Del Rotter. I Førstningen var Rotten altid behændig og kraftig i sine Bevægelser, og den lille Hund holdt sig da i en ærbødig Afstand, da Rotten snappede efter den, saasnart den nærmede sig. Undertiden forsøgte Rotten at springe over Skranken, men et Dusin kraftige Næver vare strax parate til at støde den ned igjen. Naar den var aldeles udmattet af disse frugtesløse Forsøg paa at slippe bort, greb den lille Hund den i Struben og kvalte den, hvorpaa en anden Rotte blev sluppet ud og en anden Hund indtog den førstes Plads ved denne oprørende Jagt.

Dette er en af de farligste Tyvehuler, vi have seet i London. Dersom En eller Anden var saa ulykkelig at forvilde sig herind om Aftenen eller Natten, naar de fortvivlede Mennesker, der holde til her, ere berusede af stærke Drikke, vilde han ganske være i deres Magt, hvor modig og hvor vel bevæbnet han end maatte være. Om det ogsaa havde lykkedes ham at slaa sig igjennem denne vilde Bande i Udhuset, saa vilde Bulbiderne blive slupne løs paa ham, og kom han ogsaa med Livet fra dem, saa havde han endnu selve Værtshuset for sig, og dette er stadigt opfyldt af lignende Kjeltringspak.

Vi forlode dette Stræde og kom ud i Fashon-Street, hvor vi traadte ind i en Keglebane, der stod i Forbindelse med en simpel Ølsjap. Her traf vi en anden Tyvebande paa omtrent 12 Mand. Nogle af dem vare meget fasjonable „pickpockets“, omendskjønt de for Øieblikket vare iklædte en simpel Grøntfælgers eller Arbeidsmands Dragt; men der var ogsaa Lommetyve af en simplere Slags, saadanne nemlig, som i en Folkestimmel trykke sig ind paa Folk og saa snappe væk deres Uhre, Lommetørklæder osv. En af dem, en høi, athletisk bygget, ung Mand, blev os betegnet som en meget behændig Lommetyv. Han var klædt i sort Bluse og Benklæder og Hue af samme Farve, og sendte Keglekuglen afsted med megen Iver og Kraft. Da vi standsede et Øieblik, trykkede han med en fortrædelig Mine Huen ned over Øinene og blev ved at spille. Han havde et intelligent Ansigt; men Udtrykket deri var haardt og frastødende. Nogle af hans Kammerater stode ved den anden Ende af Banen, beskjæftigede med Spillet, medens Andre sad paa Bænken, der gik langs med, og saa paa, idet de af og til betragtede os med megen Nysgjerrighed. En Del af dem vare bekjendte og behændige Tyve.

Da vi passerede gjennem Church-Lane, mødte vi to unge Gutter, klædte som Grøntfælgere, og ved Siden af dem et ungt Fruentimmer, klædt i en skidden, hvid Bomuldskjole og sort Hat. Hun hørte, sagde vor Ledsager, til disse foragtelige Væsener, der om Natten opsøge, forlokke og plyndre beskjænkede Personer. Vi gik videre til Wentsworth-Street og traadte ind i et stort Logerhus, hvor der boede en meget blandet Skare af Mennesker, saasom Dokarbeidere, Fruentimmer og „area-sneaks.“ I George-Street besøgte vi et Hus, der hovedsagelig beboedes af Fruentimmer fra 18 til 30 Aars Alderen. I et Hus i Thrall-Street saa vi omtrent 30 Personer af begge Kjøn og af forskjellig Alder samlede; der var hovedsagelig area-sneaks og pickpockets. Her saa vi et offentligt Fruentimmer med et mærkværdigt smukt Barn paa Skjødet sidde ved sit Aftensmaaltid. I Skjænkestuen i et Værtshus i Church-Street fandt vi en stor Del Tyve, hovedsagelig Indbrudstyve, Lommetyve og area-sneaks. Paa Væggene hang Portræter af bekjendte Boxere, Tom Cribb og Andre. Adskillige af Gjæsterne lode ogsaa til at være Boxere, at dømme efter deres ophovnede og bulede Ansigter, og de fleste af dem havde dette vilde Udseende, som vi senere fandt var karakteristisk for Whitechapel-Tyvene saavelsom for de fleste af de Tyve, vi saa i Borough og ved Lambeth. Som sædvanlig ved slige Leiligheder stillede En af Banden sig mellem os og Døren og svingede med en stor Foldekniv. Vi bleve siddende en Stund ved et Glas Ale, og han luskede af igjen og satte sig i en Krog, da han mærkede, at hans truende Holdning ikke gjorde nogen Virkning paa os. De mere Modige af Banden vare nok saa selskabelige og meddelsomme ligeoverfor os.

Da vi ønskede at lære London-Tyvenes Tilholdssteder noget nærmere at kjende, henvendte vi os til Mr. Price, Inspektør for Logerhusene i dette Distrikt. Han ledsagede os paa flere Besøg i Nabolaget, en af de bekjendteste Tyvehuler i London.

Før vi begav os afsted paa vor Runde, fortalte Mr. Price os Følgende:

„For omtrent 30 Aar siden sløifedes en Del trange Gader, der vare tæt befolkede med Tyve, Fruentimmer og Tiggere, idet New Commercial Street, der gaar fra Shoreditch i Retning mod London Docks, blev aabnet. Saaledes blev der midt igjennem tæt befolkede Strøg et bredt, aabent Rum, hvilket var høist gavnligt i sanitær Henseende og med Rette kunde ansees for en af Hovedstadens Lunger. Tyvehulen i Spitalfields, som vi vilde besøge, har et Areal af omtrent 400 Kvadrat-Yards. Det begrændses af Church-Street, Whitechapel, East Brick-Lane og West Commercial-Street, og beboes af omtrent 800 Tyve, Vagabonder, Tiggere og Fruentimmer, af hvilke en stor Del kan henregnes til de nu sløifede Essex-Street's og Ross-Lane's forrige Forbryderbefolkning.

„Saaledes levede f. Ex. en Mand og en Kone for mange Aar siden i George Yard, Whitechapel, en trang, smudsig Gade, der fører fra Whitechapel til Wentworth-Street. Manden saaes sædvanlig mellem Bander af Tyve, med hvem han spillede og til hvem han holdt sig. Da hans Familie voxede, begyndte han at holde Ølsjap og Logis for Tyve i Thrall-Street. Familien bestod, foruden Forældrene, af tre Sønner og tre Døtre. Hans Kone pleiede om Morgenen, naar de unge Tyve forlode Huset, i sine egne Børns Paahør at tiltale dem saaledes: „Nu, mine kjære Børn! Gjør nu Eders Bedste, og Gud velsigne Eder!“

„Det Følgende er en kort Beretning om deres Børn: Den ældste Søn ægtede en Pige, hvis Fader døde under hans Transportation. Han og hans Kone levede af at stjæle og vare hyppig i Fængsel. Tilsidst indlod han sig med nogle Indbrudstyve, blev greben, overbevist og dømt til sex Aars Strafarbeide. Han er nu i Gibraltar; hans Straffetid er udløben om ti Maaneder. Hans Kone blev tilbage med tre smaa Børn; siden sin Mands Transportation har hun ofte været straffet for Plyndring af drukne Folk, og har faaet et uægte Barn, siden Manden forlod hende. Hendes ældste Datter blev for et Aars Tid siden taget fra hende af Mr. Ashcroft, der er Sekretær ved et Velgjørenheds-Selskab, og sat ind i et Asyl, hvor Selskabet holder hende. Pigen er elleve Aar gammel og syntes glad ved at blive fjernet fra det smudsige Opholdssted og slette Selskab i George-Street. Den anden Søn har gjentagne Gange været fængslet for Falskmyntneri, og blev tilsidst dømt og transporteret paa fire Aar. Den ældste Datter ægtede en Mand, som ogsaa blev transporteret, og er siden selv bleven dømt til fire Aars Strafarbeide. Medens hun var i Newgate, blev hun forløst med Tvillinger og fik en Udsættelse af Straffen. Siden har hun været i Fængsel for Butiktyveri.“

Vi gik med Inspektøren til Lower Keat-Street og gik ind i et Logerhus der. De fleste af Beboerne vare Tyve fra 12 til 19 Aars Alderen og opover. Det er en Kone, der leier Huset ud; hendes Mand har været transporteret og har været i Fængsel for Hæleri med hendes Logerende.

---

*) Lommetyve.
**) Tyve, der stjæle i Gaardsrummene.
***) Fighting-dogs kaldes Hunde, der af sine Eiere oplæres til at slaaes. Man har ikke noget ganske tilsvarende norsk Ord.

I et andet Hus, som vi besøgte, var det især Tyve af en lavere Klasse, der holdt til. En gammel Kone benyttedes her som et Slags Opvarterske; hun har før boet i Kent=Street og der holdt et Værtshus, som var et Tilflugtssted for Tyve. For omtrent tyve Aar siden levede hun der sammen med en Mand, og var da, som nu, en Hælerske. Vi fandt ved vort Besøg en Del simplere Tyve i Huset. Værten har været straffet, fordi man i hans Besiddelse fandt en Del stjaalne Lommetørklæder med Mærkerne tagne ud.

Tvers overfor er der et Værtshus, som besøges af Tyve.

Derpaa begav vi os til Lower George = Street, hvor vi besøgte et registreret Logerhus. I tre Værelser saa vi omtrent 90 Personer af begge Kjøn og forskjellig Alder. Mange af dem vare Tyve og Vagabonder. Dette Hus benyttes som Bordel, men flere af de Logerende leve sammen som Mand og Kone, hvilket ikke er saa ualmindeligt blandt disse demoraliserede Mennesker.

I Flower=and=Dean=Street besøgte vi et Logerhus, hvis Eier nylig har været i Fængsel for Hæleri med sine Logerende. En hel Del elendigt udseende Tiggere havde her sit Tilhold. En stor Del af Beboerne leve blot af at tigge, Andre af at stjæle; kun faa ærlige Folk bo her.

Vi gik dernæst til Wentworth=Street, hvor vi besøgte et Bordel. Konen, som holder dette, er en bekjendt Karakter; hun har gjentagne Gange været straffet for Plyndring af drukne Folk, og hendes Mand er nu i Fængsel for en eller anden Forbrydelse. Hun er en kraftig, raat udseende Kvinde, og hendes Ansigt bærer tydelig Præget af unævnede Lidenskaber; kort sagt: hun er netop en Typus for sin Klasse. Et Par Dage før vort Besøg havde hun været i Slagsmaal med et andet Fruentimmer, og som et Minde derom bar hun endnu en temmelig frisk Skramme paa Kinden. Værelserne i hendes Hus vare yderst slet udstyrede, netop passende for de vilde, dyriske Orgier, som drives i denne væmmelige Hule. I Kjøkkenet saa jeg et Par af de Kvinder, der bebo Huset, gamle, hæslige og rynkede, drive omkring.

Vi gik videre til et Logerhus, der var meget forskjelligt fra alle disse. Det beboedes nemlig af ærlige, stræbsomme Arbeidere. Jeg skal senere komme tilbage til at beskrive dette Sted.

Her i Nabolaget besøgte vi ogsaa den gamle Kone, om hvem vi have fortalt, at hun velsignede Tyvene, naar de gik ud om Morgenen. Hun saa høist ulykkelig ud, medens hun sad der med sine to Døtre, den ene en brunhaaret Pige paa 14 Aar med et indtagende Ansigt, smuk Figur og simpel, men net Klædedragt, — den anden en temmelig almindeligt udseende ung Kvinde med et Barn paa Skjødet. (Forts.)

Drøbak.

Der er næsten ikke en eneste af Smaabyerne langs Christianiafjorden, uden at den i de senere Aar har gjort mere eller mindre vellykkede Forsøg paa at etablere sig som Badested og stoppe i Farten En eller Anden af den store Skare, der aarlig søge Lindring og Adspredelse af Udlandets Helsebrønde eller Badesteder. For Folk, som ikke kunne — vi havde nær sagt reise udenlands til Sandefjord (thi dette Sted mangler kun en Spillebank for at være et fuldkommen fashionabelt europæisk Badested) — tilbyder Holmestrand, Moss og Drøbak nærmere Stationer, hvorfra man let og hurtigt kan komme ind til Hovedstaden, og hvor Sommerlivet er saa stille og idyllisk, som det paa nogen Maade kan forlanges af virkelige Patienter og af dem, der ikke

Drøbak.

ynde et større Badesteds elegante Støi og larmende Selskabelighed.

Drøbak er som Handelsplads temmelig gammel; i det 17de Aarhundrede findes den som en vigtig Ladeplads for Trælast, og i det forrige Aarhundrede drog en enkelt rig Familie, Carlsen, Liv og Rørelse til Stedet, befordrede den almindelige Velstand og skjænkede Drøbak dens egen Kirke, Skole og andre almennyttige Anstalter. Som Lossested for Skibe, der om Vinteren ved Is hindres fra at naa op til Christiania, er Byen til enkelte Tider Skueplads for en ret livlig Trafik. Hid op naa Skibene i Almindelighed, da det er meget sjelden, at Fjorden lægger sig længere nedover. Ligeoverfor Drøbak er i de senere Aar opført de vigtige Befæstningsværker paa Kaholmen, der i det trange Drøbaksund med Lethed maa kunne hindre fiendtlige Skibe fra at trænge ind til Hovedstaden.

Fra alle Lande.

Alle Pegasus'er have været i Fart til Jul, men Kritiken, især i England, raaber ak og ve over Julelitaturen dette Aar. I London er Oversvømmelse af Bøger, men med Undtagelse af et Bind Digte af Tennyson lidet eller intet Godt. Til Erstatning meget Kuriøst. Saaledes en Bog til de tydske Kvinders Forherligelse, hvori paavises, at Kogekunsten er indbefattet i den tydske Opdragelse. Den tydske Fader fordrer fremfor Alt, at hans Datter skal blive en god Husholderske, og for at opnaa dette, anvendes et Middel, som ikke vilde behage overalt. Naar Pigen er 14 Aar, forlader hun Skolen og konfirmeres, hvorpaa hun sættes til en Præst paa Landet, for der at gjøre Tjenestepige=Arbeide et Aar eller to. Forældrene klæde hende og betale som oftest for hendes Læreaar. Naar dette første Noviceat er vel endt, sættes hun i et Hotel eller i et rigt Privathus, hvor hun forestaar det hele Husvæsen og tager selv i med, skaaner sig ikke, men kaldes Frøken og behandles med en vis Agtelse. Bogen siger, at der i Tydskland findes en Dronning, der er opdraget saaledes, samt at de fleste rige Piger gjennemgaa dette Kursus, hvorfor en tydsk Husmoder staar som et lysende Exempel for alle andre Nationers. Den tydske Husmoder er Sjælen i Hjemmet, heder det til Slutning, „tag hende bort, saa er Huset en Kjælder, opfyldt af Tobaksrøg." Anmelderen har levet meget i Tydskland, og har, især i Sydtydskland, studset over, hvad Husmoderen udretter, selv i de høieste Stænder, medens vi i Norge staa i den vildfarende Mening, at der fordres mere af norske Kvinder end europæisk Skik og Brug er. Skal den tydske Husmoder roses for Noget, saa er det ikke for at hun koger; hvem griber ikke fat, naar man Ingen har til at gjøre det for sig? Men hun bevarer alle sine øvrige Interesser smukt ved Siden af, forstaar at indrette sig og finde Tid til at være sin Mand, Veninde og Selskab. Derom siger Julebogen Intet. Flere tydske Bøger udsøgte Striden om den klassiske Opdragelse, der et halvt Aar har været Thebords = Konversation i London. Mændene af den ny Skole bevise vidt og bredt, at det lidet hjælper en Gut frem at kunne gjøre latinske Vers, naar han skriver knudret Engelsk, og at det baader ham mere at kunne tale Argot end vide, hvad Argonauterne have bedrevet i gamle Tider i de døde Lande. Den gamle Lærdoms Ypperstepræster skrige paa Barbari. At forlade de gamle hedenske Altre, at kaste Virgil og Homer er værre end Mord. Sælsomt nok have den gamle Tids Mænd faaet en Allieret, hvor de vel neppe have ventet: Damerne. Et vist Antal Miss'er have udfundet, at det er en Ydmygelse for en engelsk Gentleman at føre en Dame omkring i en Domkirke, uden at kunne

forklare hende Indskrifterne paa gamle Gravsteder, medens man finder det mindre ydmygende for hans Værdighed, om han ikke kan være Damen behjælpelig paa en fremmed Toldbod, og bemeldte Miss'er have dekreteret, at det latinske Sprog fra Nytaar skal indføres i deres Pigeskoler, samt lidt Græsk. Dersom Mændene nu styrte de gamle Guder, maa de være uden Selvfølelse!

En traurig Brochure skildrer Polakkernes Lidelser. Man havde ventet lidt Formildelse efter Keisermødet i Nizza, men dette Haab er skuffet. Der har været mange Ildspaasættelser i de Byer, hvorhen Polakkerne ere forviste, og man har snedigt forstaaet at kaste Mistanken for Mordbrænderi paa de Forviste. Til den øvrige Forfølgelse kommer derfor nu den rasende Befolknings, der angriber de Værgeløse med Kniven i Haanden. Politiet synes at sove.

Der begynder at gaa andre Fangetog end Polakkernes. Der vides Lidet om Insurrektionen i det Venetianske og om de unge Vovehalse, som derved have sat Liv og Fremtid paa Spil, men i Italien tales med Harme om lange Tog unge Mennesker, som føres i Exil.

„Hvad Mænd have sagt om Kvinderne" er Titelen paa nok en Julebog. En høflig Mand har samlet, hvad store og smaa Propheter have sagt klangfuldt om Kvinderne i Vers og Prosa, om Matroner, Enker og Piger. Moralen er, at de kun staa ganske lidet under Englene. „Martyren paa St. Helena" er udkommen i engelsk Oversættelse. Det er Heltens Privatliv under Fangenskabet, hans Tanker, politiske Samtaler, moralske og physiske Lidelser samt hans Død.

Lord Derby har oversat Homer. Smagen for horrors synes mere udviklet i England end i noget andet Land. Engelske nyere Romaner ere fulde af horrors. En ny bebuder 42 Kapitler, af hvilke ethvert har en „Effekt." Hvad Effekt vil sige, ved man nu omtrent. Alle Avisspalter ere fulde af Beretninger om Mord og Forbrydelser, og dog er der aldrig noget Dramatisk i disse Rædsler; det er altid de laveste Motiver, den vulgæreste Udførelse. Der er ingen dæmonisk Interesse, ingen tragisk Værdighed ved den engelske Morder ligesom det græske Dramaes. Choret repræsenteres af prosaiske Vidner og Politi, Eumeniderne af Dommeren og Manden, som hænges op; Detaillerne ere de kjedsommeligste, aldrig et Træk af Romantik. Og det er godt saa. Det er godt, at ingen Poesi omgiver Kjeltringen, at det ikke lykkes Novellisten at gjøre ham interessant, at ingen Sophokles vilde kunne gjøre ham til en værdig Gjenstand for Gudernes Hævn. Da er den korsikanske vendetta ganske anderledes poetisk, og vor Tids italienske Røvere i deres maleriske Kostumer og romantiske Omgivelser gjøre en ganske anderledes Figur, naar man læser, hvorlunde deres fortøiede Kvinder opmuntre dem til Mord og, inden Mændene drage ud paa deres Blodtog, knæle med dem for Madonnas Billed, for at bede om et heldigt Udfald. De synes at studere Mord som andre skjønne Kunster, og med Held; derfor ere de ogsaa Malernes bestandige Sujetter. Det er dog hverken fra England eller Italien, den grueligste Historie kommer til os i disse Dage; det er fra Myrtens og Cypressens Yndlingsland, Tyrkiet. Under den forrige Sultan hvidskedes allehaande om, at hans Døtre lod visse af deres Sønner kvæles strax efter Fødselen af Eunuger. Det syntes at være Skik saa ved det tyrkiske Hof. Et nyt Drama er passeret i den regjerende Sultans Familie. Sultaninde Djemala, den afdøde Sultans Datter, er formælet med en Pascha. Den elendige Tyrk, hvem Sultanen giver sin Datter tilægte, er ikke at misunde, thi han behandles af sin Gemalinde som Slave. Sultaninde Djemala, der blot er 22 Aar gammel, troede at opdage, at hendes Gemal var hende utro, og i sit Raseri gav hun sin Eunuge Befaling til at bringe hende den mistænkte Slavindes Hoved. Han adlød. Den forfærdelige Kvinde lader det blodige Hoved lægge paa et Fad og strækker sig paa sine Hynder, medens hun afventer Gemalen. Denne kommer, tager Plads ved det dækkede Taffel, hvorpaa det gruelige Fad bringes ham. Prindsessen opfordrer ham smilende til at tage Laaget af, og han ser det blodige Hoved, endnu smukt i Døden. Ved dette Syn faldt Paschaen om og reiste sig ikke mere. Det Glas Sorbet, han havde drukket, idet han satte sig tilbords, var forgiftet. Hvad Straf tror man vel nu, den unge Tigerinde har faaet? Hendes Onkel, Sultanen, har ladet hende bevidne sin Unaade, hvilket ikke i nogen Henseende har forandret hendes Stilling, og man venter snart at høre, at man har givet denne forfærdelige Roxane en ny Gemal, som igjen skal martres af den Jalousi, som blandt alle de onde Lidenskaber, det usunde Harem-Liv udklækker, er den mest ubarmhjertige.

I Juni 1865 skal et Monument reises paa Magentas Valplads til den franske Armees Ære. I det syv Ugers Felttog 1859, der altid vil mindes som den italienske Uafhængighedskrig, var Slaget ved Solferino det afgjørende; men Slaget ved Magenta har vakt mest Interesse som det første Slag, hvori Keiser Napoleon den Tredie personlig deltog. Som bekjendt var han midt i den keiserlige Garde, medens den en hel Time holdt sin farlige Stilling paa Jernbanebroen mod en langt større østerrigsk Styrke, indtil General Mac-Mahon kom den til Hjælp. — Lombardiets Folk har subskriberet en stor Sum til et Monument, der paa engang skal være Mindestøtte, Grav og Kapel. Det er en Obelisk af ægyptisk Form og lombardisk Ornamentation; dens Fod er et Kapel, hvori Messe skal læses hver Aarsdag for Slaget ved Magenta; Alteret er bevægeligt, for at kunne bringes ud i det Fri, naar Veiret er gunstigt, for at et større Antal Andægtige kan overvære den hellige Akt. Under Kapellet er en Krypta, der skal optage de jordiske Rester af de Tapre, der faldt paa Magentas Slette. Keiserens, Victor Emanuels og de franske Generalers Portrætter siges at være heldigt gjengivne paa det allerede færdige Monument. Indskriften lyder: „Til den franske Arme, Erkjendtlighed og pietà. Magenta 4de Juni 1859." Obeliskens Top er af gjennembrudt Arbeide, for at en uhyre Lampe indeni, der altid skal holdes brændende, skal lyse i de dunkle Nætter. Det er maaske ikke ganske af Erkjendtlighed for gammel Tjeneste, Lombardiets Folk reise dette Monument; man haaber i Stilhed, at de Franske, naar de forlade Rom, tage Veien om Venedig.

I Compiegne har det franske Hof overgaaet sig selv i sindrige Forlystelser og Pomp af al Art. Der har været spillet Komedie af et Selskab, i hvis Spidse den unge Prindsesse Metternich staar, og som kalder sig „Keiserens extraordinære Komedianter." Levende Billeder siges at have været udførte til Mesterskab. Den deilige Grevinde Pourtales har været la belle au bois dormant, den unge Hertug af Mouchy Prindsen, der løser Fortryllelsen. „Sardanapal paa Baalet med sine Kvinder" samt „Skjærsildens Sjæle, førte af Haabet", lader sig vanskelig forestille, givne i Billeder, af levende Mennesker; men Tingen har været udført og vel udført, heder det. Ombres chinoises er en gammel Spøg, ny optagen. Personer, der skulle optræde i et Skuespil eller en Dands, vise sig i den Forklædning, som Skuespillet eller Dandsen fordrer, men Ingen har sin egen, hver tager en Medspillendes Maske, og saa have Tilskuerne at gjætte, hvilken er hvilken. Forvirringen forøges ved elektrisk Lys og dets Magi. Charader og Ordspil have ogsaa naaet til Ære. En tydsk Diplomats Frue satte alle de kløgtige Hoveder i Bevægelse. Først mjavede hun klageligt som en Kat, saa hylede hun bistert som en Ulv, saa gav hun sig til at bearbeide et speilblankt Bord af Rosentræ med en liden Sag, hun bar som Beltesmykke. Ingen gjættede, og Damen maatte selv nævne sit Ord: „Jalousi", chat, loup, scie. Den tydske Udtale havde spillet Damen en liden Streg.

Jagterne have været kummerligt afbrudte af Regn og Hagel, skjønt høie Damer deltog i dem, og Efterspillene paa Slotsgaarden ved Fakkelskin synes ogsaa at være mislykkede. Keiseren og Keiserinden have været i et kort Besøg i Paris, for at bese Arbeiderne ved det ny Operahus, samt Keiseren for at besøge Mocquard, Chefen for sit Kabinet, der nu er død af Bronchite. Efter Mocquards Død skrev Keiseren egenhændigt et Brev til Familien samt følgende Linier specielt til den gifte Datter:

„Madame!

Jeg er dybt bedrøvet over Deres Faders Død; han var min Ven. Dette Tab er ligesaa haardt for mig som for Dem. Mit Venskab tilhører hans Børn.

Napoleon."

Literatur.

Om Snebræen Folgefon af S. A. Sexe. (Slutning fra forr. Nr.)

Forudsat, at Temp. i en Snebræ er 1°, tænker Forf. sig en Tøen i det Indre fremkaldt ved 1) Regnvandet, der gjennemfiltrer Bræen, ved 2) den med Vandet følgende Luft, der under Løbet komprimeres og derved udvikler idetmindste lidt Varme (dette forekommer os tvivlsomt), ved 3) Gnidning mellem Snepartierne, hvorved Varme udvikles, og endelig ved 4) det med Dybden i Snebræen voxende Tryk, hvorved Sneen komprimeres, udvikler Varme og desuden delsvis gaar over i flydende Form, da Isens Smeltepunkt synker, naar Trykket forøges. Som mulige Aarsager til en Afsmeltning af Snebræens Underflade nævnes foruden Trykket Varmetilførsel fra Underlaget og Varmeudvikling, fremkaldt dels ved Friktion mellem den glidende Bræ og Fjeldgrunden, dels ved det Arbeidstab, som det under Bræen rindende Vand lider ved under sit Løb at støde paa Hindringer. Om flere af disse Kilder til Varme maa det imidlertid bemærkes, at de ere meget smaa, medens paa den anden Side, hvad Forf. burde have fremhævet, Isens latente Smeltevarme er overordentlig stor; med andre Ord: for at smelte blot en ubetydelig Mængde Is af Temp. 0° udfordres der en stor Varmemængde. I det sidste Aftnit, der omhandler Theorierne for Isbræernes Bevægelse, siger Forf. om den af Professor Tyndall opstillede Plasticitet- eller Tryk-Theori, at den vistnok „gjør Isbræernes Skiktning mindre mysteriøs og rentud leverer Nøglen til det Fænomen, at Isbræerne, uagtet Isens Skjørhed, ikke briste i Stykker og skride frem som Dynger af Isblokke"; men at den neppe tilfulde forklarer Hovedphænomenet, Isbræernes Bevægelse. Heri ere vi fuldkommen enige med Forf. ligesom ogsaa i den Bemærkning, at man kun kan have en ubestemt Forestilling om den Kraft, der udfordres, for gjennem Isens Plasticitet at sætte en Isbræ i Bevægelse, da det endnu ikke ved Experimenter er bestemt, hvor stort Tryk der skal til, for i en vis Tid at omdanne en Ismasse af given Tæthed, Form, Temperatur og Størrelse til kompakt Is af en ny Form. Derimod forekommer det os, at flere af de Indvendinger mod Tryktheorien, Forf. henter fra sine Iagttagelser, ere ubeføiede. Naar Isens Plasticitet, siger han, er saa stor, at det med Dybden voxende Tryk kan bringe Isbræerne paa Glid, synes det besynderligt, at der kan flyde Vandstrømme under dem; Isen maatte presses klods til Bunden og Tætheden i Bræens dybere Del blive saa stor, at Vandet ikke kunde trænge igjennem; ligesaa maatte de i Isen forekommende Blærer blive mindre i Dybet, hvad Forf. hverken selv har iagttaget eller seet antydet af andre Forskere. Hertil ville vi bemærke, at Plasticitet ikke er Sammentrykkelighed, endmindre Seighed; tvertimod, allerede ved forholdsvis svagt Tryk brister Is, gaar i meget smaa Partier over til Vand og former sig efter sit Leie, medens Stykkerne ved saakaldet „Regelation" (Gjenfrysning) atter forenes til kompakt Is. Dette er det, Tyndall betegner ved Plasticitet. Det er desuden ved Experimenter godtgjort, at Is kun i overordentlig ringe Grad lader sig sammentrykke, idet nemlig de i Isen indesluttede Blærer ikke vise Spor af Fladtrykning, om den end presses stærkt sammen. Endelig maa det ogsaa erindres, at om end Isbræen trykkes haardt mod Bunden, kan dog det fra Snebræen kommende Vand have Kraft nok til efterhaanden at udvaske sig Render i Isbræens Underflade; det er jo en bekjendt Sag, at et flydende Legeme kan trænge frem, hvor intet fast formaar det. Den af Forf. omtalte 50 F. høie, lidt udover ludende Isvæg synes os ligesaalidt at staa i Strid med Plasticiteten, naar der, som han selv fortæller, nu og da styrter Isblokke ned fra denne Væg, uden at dens Stilling til Klippen forandres. Som et nyt, formidlende Moment, der især bliver af Vigtighed ved smaa Isbræers Bevægelse, hvor Plasticiteten faar mindre Betydning, anfører Forf. Isbræernes Tøen i det Indre og paa Underfladen. Som en virkelig bevægende Kraft, der hidtil er bleven temmelig overseet, nævnes „Bære- og Bortførelseskraften af det Vand, som løber under Isbræerne." Til Slutning søger Forf. nærmere at paavise Betydningen af Isbræernes Smeltning i det Indre og paa Underfladen med Hensyn til deres Bevægelse. Den Forklaring, han giver deraf, er, forekommer det os, hverken ganske tydelig eller udtømmende. Forf. har imidlertid her fremhævet et Moment, der visselig spiller en vigtig Rolle i Isbræernes indviklede Bevægelsesphænomener. Skal man have Haab om en tilfredsstillende Løsning af Problemet, maa man bringe det dertil, at det kan underkastes mathematisk Beregning. Men dette kan først ske, naar man ved Observation har bestemt de forskjellige Elementer, der indtræde i Regningen, og hvoraf Resultatet afhænger. Det er derfor beklageligt, at Lektor Sexe ikke har havt Anledning til at anstille flere Iagttagelser af Isbræernes Mægtighed, deres Holdning og Bevægelseshastighed paa forskjellige Punkter o. s. v. Hvad han har leveret, indeholder imidlertid flere interessante Observationer og veiledende Vink for senere Forskere.

C. C.

Norge.

Christiania den 7de Januar.

Kongsberg Sølvværk, der i Firti- og Femtiaarene havde en glimrende Periode med et Overskud af indtil et Par Hundrede Tusind om Aaret, har i den senere Tid gaaet betydeligt bagud. Driftsberetningen for 1863 viser saaledes alene en Bruttoindtægt af 130,033 Spd. 63 ß og en Udgift af 94,286 Spd. $110\frac{1}{4}$ ß, altsaa alene et Overskud af 35,746 Spd. $72\frac{3}{4}$ ß, og, hvad værre er, den forudsiger yderligere Tilbagegang, saa det er at befrygte, at Værket i en snar Fremtid intet Overskud vil kunne give. I de senere Aar er der dannet et Reservefond paa mellem 8 og 900,000 Spd.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 3.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 15. Januar 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Fredrik Paludan-Müller.

Digteren Paludan-Müller er født den 7de Februar 1809 i Kjerteminde, hvor Faderen, der døde som Biskop i Aarhus, dengang var Præst. Da Faderen senere forflyttedes til Odense, blev Paludan-Müller sat i denne Bys lærde Skole, hvorfra han dimitteredes til Universitetet i 1828 — samme Aar, som H. C. Andersen blev Student. Denne, der allerede under Forberedelsen til Artium havde gjort sig kjendt ved Prøver paa poetisk Evne, fortæller i „Mit Livs Eventyr", at Paludan-Müller endnu i Russeaaret skrev et Brev til ham med Forslag om, at de i Fællesskab skulde udgive et poetisk Ugeblad; Modtageren vilde maaske undres over et saadant Forslag fra en aldeles ukjendt Mand, hed det, men Brevskriveren trøstede sig til ogsaa at besidde en Smule af Musernes Gunst og troede at eie Bevis derfor i den Samling Digte, han havde liggende. Han havde saaledes tidlig slaaet ind paa den Vei, der hurtig skulde føre ham til Berømmelse, og dette havde vel ikke været uden Del i, at han til Artium kun fik Haud, hvilken Karakter ogsaa faldt i hans Lod ved de øvrige Examiner. Ugebladet blev der imidlertid Intet af, og Paludan-Müller blev endnu i flere Aar en ukjendt Mand. I 1831 konkurrerede han om den af Selskabet for de skjønne Videnskaber udsatte Pris for de fire bedste Romancer over Emner af den fædrelandske Historie. Han skrev „Leire", „Frodes Død", „Kong Kristian" og „Refnes Skov", der lønnedes med hædrende Omtale, ligesom de af H. P. Holst indsendte, medens Prisen ikke blev tilkjendt Nogen af de 16 Konkurrenter. Det følgende Aar udgav han anonymt det romantiske Lystspil „Kjærlighed ved Hoffet", der vidner om et kjærlighedsfuldt Studium af Shakespeares og Carlo Gozzis Arbeider, men tillige røber en rig lyrisk Begavelse i Forbindelse med en allerede ualmindelig modnet Sprogevne, over hvilken Digteren i sine senere, helt igjennem versificerede Værker i den Grad har gjort sig til uindskrænket Herre og Mester, at det tidt er, som om han fremkalder unødige Vanskeligheder blot for at drive Leg med dem, hvorved man ikke sjelden faar en Følelse af, at der under disse blinkende og klingende Vers er noget Haardt, noget Ubearbeidet, der ikke ret er smeltet eller vil smelte. „Kjærlighed ved Hoffet" vakte allerede en ganske betydelig Opsigt, og denne tiltog endnu mere, da den unavngivne Digter i 1833 og 1834 efter hinanden udgav den henrivende poetiske Fortælling „Dandserinden" og den skjønne, dramatiserede Mythedigtning „Amor og Psyche", der meget hurtig udkom i gjentagne nye Oplag. Han havde nu ganske vundet Molbechs Hjerte, og denne anvendte Ark paa Ark i „Maanedsskrift for Literatur" for at fortolke hans Arbeiders Skjønhed og øvrige Fortrin for et Publikum, der var særdeles villigt til at underskrive de mest rosende Domme. Alt var nu Lys og Glands, til han i 1836 udgav „Poesier, første Del", der indeholdt Skuespillene „Eventyr i Skoven" og „Alf og Rose", som Maanedsskriftet med Føie protesterede imod, hvilket i det følgende Aar fralokkede den fornærmede Digter et mere bittert end vittigt polemisk-poetisk Tilsvar, „Trochæer og Jamber", der kun glimrede ved sin særdeles elegante Form. Blodets Hede lagde sig dog snart igjen; han tog Oplaget tilbage, inden der endnu var solgt ret mange Exemplarer, og udgav i 1838 sine Poesiers anden Del, der var tilegnet Fru Heiberg og stod høit over første Del; især indeholder den flere rent lyriske Digte af høi Skjønhed.

Paludan-Müller havde allerede i 1835 taget juridisk Embedsexamen; i 1838 giftede han sig og reiste med offentlig Understøttelse udenlands, hvorfra han ikke kom hjem før efter et Par Aars Forløb. Læseverdenen hørte imidlertid Intet fra ham før i 1841, da han udgav det dramatiske Digt „Venus", der er rigt paa lyriske Skjønheder, og faa Maaneder senere første Del af sin bekjendte „Adam Homo", hvorom der ytrede sig de mest modstridende Domme. I 1844 kom „Tithon" og „Dryadens Bryllup", der ikke ret vilde trænge igjennem, og endelig fulgte i 1848 anden og tredie Del af „Adam Homo." Det kan ikke være vor Mening her at gaa nærmere ind paa dette betydelige Forsøg; trods de store Skjønheder og de mange fortrinlige Partier, det kan opvise, maa det vel ansees for almindelig erkjendt, at det lider af mange, tildels stygge Mangler i Enkeltheder og fremfor Alt at Forfatteren har slaaet al fornuftig Mening i Anlægget ihjel ved den Opløsning, han har givet Digtet.

Fredrik Paludan-Müller.

Efter Fuldførelsen af „Adam Homo" har Paludan-Müller mere og mere ført sin Digtning ind paa den spekulative Theologis Omraade; uheldige Frugter heraf ere „Luftskipperen og Atheisten" samt „Ahasverus", ligesom vi ogsaa tvivle paa, at de fleste af hans seneste Arbeider „Paradiset", „Kain" osv. ville formaa at vinde den Indgang, hans Ungdoms bedste Skrifter kunde glæde sig ved. I Række med hans bedste Frembringelser staar derimod den i „Tre Digte" optagne historiske Digtning „Kalanos" (1854).

Det falder ved Læsningen af Paludan-Müllers Skrifter let i Øinene, at han ikke saa ganske er samme Aands Barn som de fleste øvrige samtidige danske Digtere. Han er sig ogsaa dette bevidst; ved en Mindefest for Oehlenschläger fremhævedes det, at „Skaldenes Adam" var samtlige nyere danske Digteres aandelige Fader; Paludan-Müller reiste sig strax og erklærede, at, saa smigrende end dette Slægtskab vilde være, maatte dog han for sin Del paa det Bestemteste fralægge sig det. Ser man bort fra det almindelige Opsving, Oehlenschläger gav sit Folks poetiske Bevidsthed, og fra den Gjenfødelse, Sproget har ham at takke for, og

som ogsaa er kommet Paludan-Müller til Gode, er denne Fralæggelse ubetinget berettiget; thi medens Indflydelsen udenfra paa den danske Literatur forøvrigt har været overveiende tydsk og for en liden Del fransk, har den for Paludan-Müllers Vedkommende saagodtsom udelukkende været engelsk, idet navnlig Byron har staaet for ham som Forbillede.

Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

I.

Fra Johan Storm Munch, dav. Sognepræst til Sande, siden Biskop i Christiansand († 1832).

Sande, 9 August 1816*).

Allerhøistærede!

——— Jeg er Dem meget forbunden for Deres interessante Lieferungen til Saga; som sikkert ville recommendere Skriftet, og stoler med Tryghed paa Deres venskabelige Hjelp i Fremtiden. Nu maa jeg dog fortælle Dem en curios Geschichte. Tænk Patrioten Bonnevie**) har offentligen i Storthinget erklæret „Saga" skyldig i crimen læsæ nationis. Han paastaar, skriver Aall mig til, at det var et lumsk Forsøg paa at ville amalgamere det norske og det svenske Sprog, og, som saadant, var det en Forbrydelse mod Nationen. Risum teneatis? Hvad som især har stødt ham, skal være Ordet „Drotning", men den Stakkels Fyr ved da nok ei, at den 1813 udkomne Sverres-Saga bruger just det samme Ord i den danske Oversættelse. O de Stakkels Patrioter, hvor de tage alting surt i denne Verden. Ja saamen er da Storthinget endelig jaget paa Dør. De veed maaske, at Falsen reiste sin Vei, førend Kronprindsen kom, og han skal have sagt, at det var for at undgaa at se ham! Er det ei at drive Uforskammetheden vel vidt?

I Anledning af den projecterede lettere Communication med Sverrig ved nye Veies Anlæggelse har Somme ytret, at det var bedre at tilhugge alle Veie! Hvad disse Folk ville have? Jeg tror, de ere som vanartige Børn, der have faaet formeget deres egen Villie. Subskription af Sølv til en frivillig Bank gaar jammerlig fra Haanden baade i By og Bygd, og man tror ei, det vil gaa. Det er en stor Ære for Nationen! Af den tvungne Bank bliver nok Intet. Altsaa skal Storthinget atter samles for paany at stikke Hovederne sammen. Herlige Udsigter! Vi have dog den sørgelige Trøst, at det ei er stort bedre andensteds i Europa, og at selv det stolte Albion sukker og stønner. Om Frankrige vil jeg ei tale.

Det vedholdende Regnveir er meget fatalt. Dersom ei Veirliget snart forandres, ser det virkelig ilde ud for os. Fra Grev Wedel kan jeg hilse Dem. Han besøgte mig igaar paa en Flyvetur til Jarlsberg, hvorfra han agter sig til Kongsberg og siden til Throndhjem og Røraas. Blom saa jeg ogsaa forleden Dag; han vil nok snart skrive Dem til.

Den hæderlige Olding Nordal Brun er hensovet. I ham tabte Norge sin bedste eller rettere eneste Bisp. Jeg er ret nysgjerrig at vide, hvem Regjeringen vil udnævne til hans Post. Vi have ikke saamange Bispeemner at vælge imellem. Nogle gjetter paa Pavels og Neumann. Den første duer ikke til praktisk Embedsmand, og den anden vil nok foreskrive artige Conditioner.

Det glæder mig meget, at Steenbloch er udnævnt til Lærer i Historien ved Norges Universitet og det i dobbelt Henseende, baade fordi han er en duelig Mand og min gamle Ven. Seer De ham, beder jeg meget at hilse ham. Ligesaa Professor Werlauff. Jeg skulde have megen Lyst til at gjøre en Affkedstur til Danmark. Der er dog saameget interessant at medtage og især, medens De endnu opholder Dem der. Vi skulde have mangen fornøielig Time sammen i Bibliothekerne, men jeg er bunden Mand og seer ingen Mulighed endnu til at iverksætte denne Reise.

Den arme Blok-Tøxen***) i Slutteriet! Han vil, som jeg, par force gjøre sin Stilling genialsk, men det vil neppe lykkes ham, da han ikke er det selv.

Bliv nu, høistærede, ikke for længe i Jydernes Land! Opgjørelsen mellem begge Riger bliver vel vanskelig, da Norge ei erkjender Kieler-Traktatens Gyldighed. Si vales, bene est, ego quidem valeo, fave, quæso, semper tuo

Munch.

*) Berg opholdt sig paa denne Tid i Kjøbenhavn som Commissarius ved Opgjøret mellem Danmark og Norge.

**) Da Sognepræst til Kongsberg, senere til Diestad († 1833). Han optraadte ogsaa skriftlig imod Saga, idet han 1817 udgav en Piece om dette Skrift.

***) Denne Mand havde en Tid (1811—1812) været Lærer i Holmestrand, men var dragen tilbage til Danmark „formedelst den i Norge tiltagende Dyrhed."

II.

Fra Assessor, senere Statsraad Christian Krohg.

Kjøbenhavn, 1ste December 1804*).

—— Ja inderlig glad er jeg nu over Stiftsrets-Assessoratet i Throndhjem. Dette var, som De nok erindrer, mit gamle Ønske. Hvad De er saa god at sige mig angaaende denne Forandring**), er mig kjært, men selv kan jeg langtfra være enig med Dem. Uden at være ubeskeden, tør jeg vel sige en Ven under fire Øine, at jeg følte nogle af de Egenskaber, der udfordres til et academisk Læreembede (uden denne Følelse vilde det have været nederdrægtigt at modtage samme), men ligesaa overbevist er jeg, om at jeg manglede andre ligesaa nødvendige. Jeg maa tilstaa, at Mistillid til egne Evner altid har ledsaget mig. Uvisheden om nogenlunde at have opfyldt Embedspligten er aandsfortærende for mig. Lære-Embedet giver efter sin Natur en saadan Uvished Rum. Fremdeles, hvor kjedsommeligt, hvor tungt, for den, der fik af Naturens Haand en Smule mere end sædvanlig Varme, at tygge Drøv paa Barbariets Fragmenter, at forkynde som Visdom og Ret, hvad Forstanden og Hjertet fordømmer. De indrømmer mig lettelig, at denne hyppige Nødvendighed at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed, som det academiske Liv gjør nødvendig, er i den academiske Stilling pinagtigere end i enhver anden, thi Rettens Lærere indbilde sig paa tidt, at de kunne være Raadgivere, angaaende hvad der bør være Ret i Staten.

Som Assessor haaber jeg at dyrke den taknemmeligere Natur, eller paa forstandigere Dansk, at dyrke Jorden, opbryde Steen, plante, speculere paa Kløver, Kartofler etc. Den Tid, som disse nysnævnte Gjenstande levne mig, tænker jeg at anvende for det første paa Fortsættelsen af det juridiske Arkiv, siden paa vidtløftigere Arbeider, hvorom jeg vil indhente Deres gode Tanker ved Tid og Leilighed. Den grundige Jurist, Assessor A. S. Ørsted har forenet sig med mig om at udgive Arkivet, hvoraf vi udgive vexelvis hver vort Hefte***). De taler i Deres Brev om Bidrag til Arkivet. Høistærede Ven! Kom med, hvad De vil unde mig og Publicum. Taknemmelig modtager jeg fra Deres Haand Alt.

Jeg reiser herfra den 13de December for i Begyndelsen af Aaret at kunne tiltræde mit Dommerembede. Siden vil vi aftale, hvorledes vor lærde Communikation i Fremtiden kan bedst iverksættes. Det er mig paa en vis Maade dobbelt vigtigt i nærværende Øieblik at se Arkivet fortsat (indtil jeg kommer i Orden i Throndhjem), siden Mange her ere nær ved at troe, at jeg af Dovenskab har søgt den erholdte Forflyttelse.

Deres Afhandling†) i Arkivets første Nummer har tildels gjort den Opsigt, den fortjente. Man har fundet den saare vel skreven, men gjort sig Umage paa Cathedret og Papiret at gjendrive den. Det sidste skede i et Responsum af Bornemann, som formodentlig i sin Tid kommer i Arkivet. Men at man paa vedkommende høiere Steder har tænkt paa den omtalte —— Rets Afskaffelse, tror jeg ikke.

Man tænker i Kjøbenhavn i denne Tid meget paa at spise godt, besøge Maskerader, gode Veninder osv. Clausen††) har nylig i en Prædiken sagt Adskilligt, om hvorlunde man i vore Dage ved at fornøie sig paa Religionens Bekostning, „at Søndagen synes aldeles at være given til Priis for Gjøglere og Ungdoms Forførere", og, det som er det Værste, at endog Mænd paa de vigtigste Poster i Staten ei gjøre stort bedre. Rygtet har sagt, at Manden skal have været nær ved at tiltales for saadant Præk, men at Biskop Balle har talt kraftige Ord om Folkelærerens Ret til at tale.

Treschow holder philosophiske Forelæsninger, hvori den nyeste Philosophi bliver en Smule compromitteret, hvilket den uden Tvivl vil tage ham meget ilde op. ———

Deres hengivne

C. Krohg.

*) Berg var dengang Sorenskriver i søndre Jarlsberg.

**) Krohg havde nemlig siden 1803 været Prof. extraord. i Jurisprudents ved Kjøbenhavns Universitet.

***) Fra Krohgs Haand udkom dog ikke senere noget af bemeldte Arkiv.

†) En Afhandling om et Emne af Odelsretten.

††) Stiftsprovsten i Kjøbenhavn, H. G. Clausen.

C. Schnaase om Middelalderens Arkitektur

i de tre nordiske Riger.

I 1ste Aargang af Nordisk Univ.-Tidsskrift meddelte N. Nicolaysen det Afsnit af Schnaases Gesch. d. bild. Künste, hvori Skandinavien behandledes. Som Supplement hertil meddeles af det ihøst udkomne 7de Bind Følgende:

„I Norge vedligeholdt den engelske Indflydelse, som vi der allerede før har iagttaget i romanske Bygninger*), sig ogsaa under den gothiske Stils Herredømme, som vi træffe i Cistercienserkirken paa Hovedøen i Nærheden af Christiania endnu i Overgangsformer, i moden Udvikling i den retliniede Chorafslutning paa Mariekirken i Bergen, endelig i den høieste fantastiske Pragt i Domkirken i Throndhjem, den norske Arkitekturs betydeligste Værk. Vi har allerede før talt om de ældre Dele af denne Kirke**); her er det de sildigste, der interessere os, Chorets efter engelsk Skik usædvanligt udstrakte Langbygning og især deles hed Høichoret selv, der har erholdt en Form, som paa denne Plads er uhørt i England, nemlig af en Ottekant med en lavere, ligeledes ottekantet Omgang. Begge ere udførte i Enkeltheder, der dels ere tagne fra den tidlige engelske Stil, dels fra den udsmykkede, men ofte i en eiendommelig fantastisk Forstærkelse af denne. Især er det værdt at lægge Mærke til, at de Arkader, som paa det første Sted skille Midtskibet fra Sideskibene og paa det sidste Ottekantens indre Rum fra Omgangen, ere dannede efter et Motiv, som i England ofte ligger til Grund for Vinduesfyldingerne, men som, saavidt jeg erindrer, aldrig forekommer paa de adskillende Buer. I disse sidste, der ere godt leddelte og hvile paa meget slanke Bundtpillarer, er der nemlig paa en endnu meget slankere Søile indføiet to koncentriske og af slanke Pillarer bestaaende Arkader, der lægge sig op imod hin Hovedbue og med sit Buefelt støtte den i dens Midte. De Sider af den indre Ottekant, der ligge imod Vest, og som danne Indgangen fra Langbygningen, har endog to saadanne Støtter, der ere overvættes slanke, og endnu luftigere Buer. Over disse Arkader ser man i det Indre af Kuppelrummet først et Triforium, der har en rigtignok i geometriske Figurer holdt Fylding, men som tillige er udarbeidet meget rigt med smaa taggede Buer osv. Derovenpaa kommer imellem Ribberne i det ottebuede Hvælv tre og tre særdeles slanke Lancetvinduer, saa at den ottekantede Bygning i sin Høide er belivet med mangfoldige, pikante Former. Men den høieste dekorative Rigdom er udgydt over de nedre Vægge af Omgangen om Choret. Der forekommer Spidsbuer, der ere rigt forsirede med Bladverk, Staver og Blomster, og som gjennemskjære hinanden; snart hvile de paa Søiler med tynde, bladrige Hoveder, snart paa Konsoler, snart hænge de sammen med disse frit ned i Luften; bærende Smaasøiler, der, efter at have steget enkelt op, dele sig som Armstager, for at bære tre Gange; Søileskafter, der voxe frit ud af Væggen, for saa efter en Bøining i en ret Vinkel at stige lodret op osv.***) Ogsaa det Ydre af Ottekanten er rigt udstyret; Omgangen er paa hver Side smykket med en tæt sammenbunden Vinduesgruppe af to spidsbuede Vinduer og et derovenover liggende kredsrundt; dernæst med Buer, der gjennemskjære hinanden, smukt leddelte Strævepillarer, fra hvilke der stige Strævebuer op til Bygningens øvre Del, som, med en næsten overlæsset Rigdom, for hver ydre Aabning har en Gruppe af fem Lancetarkader, der voxe i Midten og indfattes af en spids Gavl. Den ottekantede Form af Choret er kanske en Erindring fra den pyramidale Opstigning i de ældre norske Trækirker, kanske en kunstnerisk Uddannelse af en hjemlig Skik, der ogsaa ellers viser sig i den stærkt udprægede Adskillelse mellem Choret og Menigheden. Men i ethvert Fald er den hele arkitektoniske Anordning høist original og et Bevis paa den fuldkomne Frihed, hvormed man har benyttet den fremmede Form. Imidlertid kan man ikke nægte, at Virkningen ikke er ganske tilfredsstillende alligevel og tiltrods for den mesterlige Udførelse af alle Enkeltheder i det fortrinlige Materiale. Mange Dele vise sig overlæssede og smaalige, mange med al sin eventyrlige Ynde dog for bizarre og vilkaarlige. Det rette Maadehold har

*) B. IV. 2. S. 435 ff. Det siden paabegyndte Værk, „Mindesmærker af Middelalderens Kunst i Norge", med Text af N. Nicolaysen, Chr.a 1855, nævner som mærkelige romanske Basilikaer i Norge, foruden de, jeg der anførte paa Granevolden og i Stavanger, Mariekirken i Bergen og Kirkerne i Aker og Ringsaker. Fornemmelig er den sidste værd at lægge Mærke til, fordi den heltigjennem er overhvælvet paa tunge Rundsøiler med utvivlsomt engelske Reminiscentser, og det i Midtskibet med et halvt Tøndehvælv, altsaa efter et System, der kun er hyppigt i Sydfrankrig, men som ellers blot forekommer sporadisk. Sandsynligvis er imidlertid dette Hvælv en senere Tilsats, saa at Kirken oprindelig ligesom den ganske lignende og større i Aker havde fladt Tag. Kirken i Bergen hviler paa tunge, firkantede Pillarer, men viser ogsaa i Enkelthederne engelsk Indflydelse.

**) B. IV. 2. S. 437 ff. Vor Kilde er her det allerede før anførte Pragtværk af Minutoli, Der Dom zu Drontheim, Berlin 1853.

***) Kugler (Baukunst, III, 503) tror at kunne hensætte ogsaa disse Dele til Aaret 1248 og tilskrive de tilsyneladende yngre Enkeltheder Reparationer efter Ildebrandene i 1328, 1431 og 1531. Mig synes det hele Anlæg, tiltrods for mange ældre Former, udledet fra den engelske udsmykkede Stils sildigere Tid.

ogsaa her manglet, og den nordiske Fantasi har ogsaa her overskredet Grændserne for det Arkitektoniske.

Det synes heller ikke, som dette udmærkede Bygningsværk har fundet Efterligning; fornemmelig forekommer det ottekantede Anlæg af Choret ikke andetsteds; dette slutter fordetmeste, som i Domkirken i Stavanger*), med en retvinklet Væg, som her har faaet en værdig Udsmykning i brede, med geometriske Figurer udfyldte Vinduer. Siden synes den engelske Indflydelse at tabe sig; Tudorstilen fandt heller ikke her nogen Indgang, og de fordetmeste meget enkelt holdte sengothiske Kirker vise snarere hen paa en Sammenhæng med tydske Bygninger**).

I Sverige mødes vi først af den mærkværdige Kjendsgjerning, at da det handledes om et Nybygge af Domkirken i Upsala, henvendte man sig ligefrem til Paris, hvor Mester Etienne de Bonneuil efter en Kontrakt af Aaret 1287 forpligtede sig til at lede Bygningen og indfinde sig til den med fyrgetyve Svende. Anlægget er i Virkeligheden heltigjennem fransk: et Langhus paa syv Buer, et enkelt Tverskib, et rummeligt Choranlæg med en Omgang og en Krands af fem polygonformigt afsluttende Kapeller, Vestsiden med to Taarne, de tre Façader med Portaler og Rosevinduer, det Hele endelig udstyret med Stræbepillarer og Stræbebuer***). Men Udførelsen minder, trods hine 40 Svende, i de fleste Dele dog om de gothiske Kirker i Lübeck og Mecklenburg, og i hvert Fald slog den franske Stil ikke dybe Rødder her; snarere hersker overalt den tydske Indflydelse med meget enkle og ofte tunge Former. Franciskanerkirken paa Ridderholmen i Stockholm†), i Langhuset med tykke Rundsøiler, spidsbuede Arkader og lignende Tøndehvælv, har det eiendommelige Choranlæg, der udvider sig i Polygonform, og som forekommer i flere tydske Kirker, der tilhøre den samme Orden (i Berlin, Stettin osv.). I Peterskirken i Malmø, en af Landets største Kirker, har Choret Lighed med det i Domkirken i Lübeck, og den nu i Ruiner liggende Katharinekirke paa Øen Visby var en Halbygning med lette, ottekantede Pillarer, saaledes som de i den sengothiske Tid vare sædvanlige i Tydskland††). Ogsaa Landskirker med Spidsbuer og Krydshvælv ere hyppige. De have fordetmeste kun et eneste Skib og enten Korsform med lige Afslutning og Taarnet over Midtfirkanten eller en saadan Anordning, at Taarnet danner Indgangen og der bag det til det smalere Skib slutter sig et endnu smalere Chor med lige eller halvkredsformet Slutning. Ofte ere disse Kirker, ihvorvel i Stenkirkernes Form, byggede af Træ og stedse i meget smaa Dimensioner, som man ikke just valgte af Sparsomhed, men snarere af en nordisk Trang til Varme, maaske tillige for saameget lettere at kunne smykke dem med Malerier. Thi denne smukke Luxus synes her at have været usædvanlig udbredt, og de talrige, endnu vedligeholdte Væggemalerier af denne Art, og som fordetmeste tilhøre det 14de Aarhundrede, ere, om end ikke udmærkede, saa dog ingenlunde uden Værd. I Stilen slutte de sig til det tydske Maleri, dog nølende og med alderdommelige Træk*).

Danmark fulgte, som i den romanske saaledes ogsaa i den gothiske Stil, den almindelige Retning, dog, som det synes, uden at frembringe noget Udmærket.

*) Smlgn. den lille Afbildning hos Minutoli, Der Dom zu Drontheim, S. 13.

**) Dette er (efter Kuglers Meddelelse i D. Kunst-Blatt, 1856, S. 166) den norske Kunstforsker Nicolaysens Dom i Aarsberetningen fra den derværende Forening for Fortidsmindesmærkers Bevaring for 1854.

***) Grundrids og en Afbildning af det Ydre meddeles dels efter Monumenta Uplandica, II, Pag. 16, 24, dels efter Suecia antiqua et hod. af Agincourt, Tab. 43, Fig. 20 ff. og Denkm. d. Kunst, Taf. 56, Fig. 8. Andre Afbildn. af det Ydre i Gaymard, Voyage de Scandinavie, Tab. 195, 196.

†) Gaymard, Tab. 182, 185.

††) Kugler, Baukunst, III, 509.

*) Interessante og vellykkede Afbildninger af saadanne Malerier giver Mandelgren, Monuments scandinaviques du moyen age etc., Livr. 1 og 2, 1855 og 1859. Se min Anmeldelse i Mittheil. d. k. k. C. C., VI, Pag. 77.

Fra Bredderne af Darro.

Fra Bredderne af Darro.

Blandt de Kunstnere, hvis Navne ere populære i Frankrig, er der faa, der kunne maale sig med Illustratoren Gustav Doré. Med en forbausende Lethed har han i Løbet af en 10—12 Aar med sin Blyant illustreret en Række Værker, der tilsammentagne udgjøre et Bibliothek, som det allerede vilde overskride en enkelt Privatmands Formue at anskaffe. Et af de sidste større Arbeider, han har leveret, er en illustreret Udgave af Don Quixote, til hvilken han forberedede sig ved en Reise i selve Heltens Fødeland, det romantiske Spanien. Fra denne medbragte han en Uendelighed af Skizzer af Folkelivet og Naturen, let henkastede, undertiden noget vel effektfulde, men altid eiendommelige og interessante. Efter et fransk Blad meddele vi her en af disse, et Prospekt fra en Gade i Granada. Floden, som vi i Midten af Billedet se flyde hen under den høie Bro, er Darro. „Da dens Sand fører med sig noget Guld, har Etymologerne, der aldrig ere i Forlegenhed, forklaret dens Navn, quia dat aurum; men det er simpelthen det gamle Hadaroh, som Poeterne saa ofte har besunget, det arabiske Navn, der betegner en rivende Strøm. Darro har sine Kilder i Sierra Nevada og gjennemløber, før den træder ind i Granada, den frugtbare Dal, som Araberne kaldte Axarix, og som Spanierne har givet Navnet Val Paraiso, Paradisets Dal. Hvad Guldet i den angaar, fortæller Bermudez de Pedraza, at, da Keiser Carl den Femte besøgte Granada i 1525, lod Borgerne smede en Krone af det, der blev overgivet Keiserinde Isabella. En anden spansk Forfatter underretter os om, at blandt de Gaver, de hellige tre Konger bragte Jesusbarnet, var der ogsaa Guld fra Darro; „en af dem“, tilføier han, „var vor Landsmand; han hed Ophir og var hverken fra Cadiz eller nogen anden Del af vort Fødeland, men fra vort frugtbare Granada.“ Efterat have slynget sig ind under den offentlige Spadsereplads, Carrera del Darro, som rager op over Alhambrahøien, deler den berømte Flod Plaza Nueva under en bred Hvælving, som P. Echeverria med Begeistring kalder den smukkeste Bro i Europa, ja i den hele Verden, en Bro, paa hvilken man har givet Fester, Turneringer, ja endog Tyrefægtninger.

Undertiden stiger Darro over sine Bredder, og mere end en Gang har den været nær ved at ødelægge Plaza Nueva og forene sig med Genil; derfra denne saa bekjendte Seguidilla, som hvert Barn i Granada kjender:

Darro tiene prometido
El casarse con Genil,
Y se ha de llevar en dote
Plaza Nueva y Zacatin.

Darro har lovet at ægte Genil og bringe hende i Medgift Plaza Nueva og Zacatin.“

Tyveliv i London.

(Efter H. Mayhew. Slutning fra forrige Nr.)

Angaaende Maaden, hvorpaa disse Folk udføre sine Tyverier, blev der os fortalt Følgende:

Sæt f. Ex. at en ung Dame staar ved et Butikvindu i en af de bedre Gader og betragter et udhængt Kobberstik. Imidlertid kommer en ung Mand gaaende; han ser meget godt ud og „flotter sig“ maaske endog med Gulduhrkjede og moderne Moustacher. Han standser ved samme Vindu og bliver staaende, tilsyneladende hensunken i Beundring over det samme Kobberstik. Den unge Dame stirrer paa det skjønne Billede; hendes Kinder gløde af Følelse, hvilket maaske ogsaa for en Del kan tilskrives den Omstændighed, at en smuk ung Mand staar ved hendes Side; han har maaske en sympathetisk Sjæl, denne unge Mand. Medens saaledes hendes

Hjerte banker af romantisk Bevægelse, spadserer imidlertid hendes Portemonnæ i al Stilhed fra hendes Lomme over i denne samme unge, smukke, elegante Herres. Dersom hun kunde se ham om Aftenen, vilde hun gjenfinde ham i en simpel Grøntsælgers Dragt i Selskab med de værste Kjeltringer fra Seven Dials og Whitechapel, eller maaske drivende omkring paa Olsjapperne i Borough.

Brystnaale stjæles i Regelen paa følgende Maade: Tyven gaar i Almindelighed med et Lommetørklæde i Haanden, idet han lader, som om han vil pudse sin Næse. Naar han da møder Nogen, anbringer han Haanden med Lommetørklædet tvers for dennes Bryst, saa at han frit kan manøvrere med den anden Haand uden at Vedkommende ser det. I et Nu er Brystnaalen borte fra Offerets Bryst, og saa behændigt udføres dette, at den Bestjaalne i de aller fleste Tilfælde aldeles Intet vil mærke. Og skulde han ogsaa have mærket Noget, eller skulde en af de Forbigaaende have seet Tyveriet, saa kan man dog være vis paa, at Brystnaalen ikke længer er i Tyvens Værge; han har Hjælpere i Nærheden, i hvis Hænder den allerede forlængst er gaaet over. Tyvene fjerner sig derpaa hver sin Vei, for snart at mødes i en af sine Tyvehuler.

At stjæle af Folks Buxelommer vove de sjeldent paa aaben Gade, da det er en Operation, som medfører adskillig Vanskelighed og Fare. Det er ikke let at stikke Haanden ned i en Mands Buxelomme, uden at han mærker det. De gjøre det derfor gjerne kun i en Trængsel, hvor Folk staa meget tæt sammen, og det gaar da for sig saaledes: Med en Kniv eller et andet skarpt Instrument gjøre de Lommeaabningen større, hvorpaa de meget behændig stikke Haanden ned og rane de Penge, som findes der; eller ogsaa stikke de Haanden pludselig ned i Lommen, ofte uden at det mærkes, idet nemlig den Bestjaalnes Opmærksomhed hele Tiden paa en eller anden Maade er optaget af Tyvens Kammerater. De anvende forresten mange Kunstgreb; de gjøre al den Forvirring og Spektakkel, de formaa, i en Folkeskare enten ved at yppe Klammeri med Folk i Nærheden, eller ved indbyrdes at levere hverandre smaa Skinfegtninger o. L.

Ved sin Behændighed og den lange Øvelse ere de ægte Lommetyve istand til at gjøre de utroligste Ting. De kunne standse en Mand paa Gaden, og medeus de tale med ham og se ham ind i Ansigtet, kunne de ganske rolig stikke Haanden ned i hans Vestelomme og stjæle hans Uhr ud af den.

I en Folkemasse stjæle de undertiden Brystnaale ved paa en meget behændig Maade at stikke Haanden over Eierens Skulder og saa snappe den bort. Undertiden stjæle de Uhre ved pludselig at tage fat i Uhrkjeden, rykke den op af Lommen og derpaa løbe sin Vei med Byttet. Dette praktisere de dog sjeldenere i de mere befærdede Gader, hvor de let vilde blive arresterede; i rolige Sidegader og Pladse, der krydses af talrige mindre Gader og Stræder, hvor Tyven har let for at slippe bort, ere slige Tyverier derimod temmelig almindelige.

Hvad Tyvenes Klædedragt angaar, da er den meget forskjellig. Nogle have Klæder af det fineste sorte Stof, tilskaarne efter nyeste Mode, og ere belæssede med Juveler. Nogle af dem kunde godt passere for Gentlemen, saa godt forstaar de at paatage sig et dannet Væsen. Hos Andre derimod skinner „Kjole-Pøbelen" strax igjennem uagtet deres elegante Dragt, og hører man dem tale, saa mærker man end tydeligere, hvad Slags Folk man har for sig.

De kvindelige Tyve klæde sig ogsaa meget fashjonabelt, undertiden endog i sort Silke med Juveler. Flere af dem se ud som virkelige Damer, enskjønt de dog i de fleste Tilfælde tilhøre den allerlaveste Folkeklasse; deres Tale vil ogsaa som oftest røbe dem.

En voldsommere Fremgangsmaade er den saakaldte „Garottering." Denne foregaar oftest i de mere affidesliggende Gader, helst om Natten i Taage eller Regnveir. „Garottøren" tager Mærke paa en Person, som han har Grund til at tro i Besiddelse af Penge eller Værdisager, gaar efter ham og lægger, naar han er kommen til et beleiligt Sted, pludselig sin ene Arm bagfra om hans Hals og trykker med al Magt hans Hoved bagover, medens han med den anden Haand griber fat bagfra om Halsen. En øvet Garottør gjør dette saa hurtigt og saa kraftigt, at den Angrebne ikke faar Tid til at raabe om Hjelp. Medens han staar aldeles hjelpeløs, plyndres hans Lommer af Garottørens Hjelpere, der have ventet paa dette Øieblik. Skulde den Angrebne endnu have Kraft nok til at gjøre nogen Modstand, presser Garottøren Armen saa haardt mod hans Strube, at han aldeles taber Bevidstheden, hvorpaa Røverne hurtig fjerne sig. Garottørerne ere i Regelen store, stærke Folk; mange af dem ere gamle Tyve, tilbagevendte Deporterede o. s. v.

Tyverier i Juvelerbutikker forekommer temmelig hyppig; ved en saadan Leilighed slaa gjerne flere Tyve sig sammen. Et Fruentimmer bærer „Værktøiet," Dirker, Brækjern o. s. v., og holder Vagt udenfor. Saasnart som Leilighed tilbyder sig, brydes Døren op, og Tyvene trænge ind, medens Fruentimmeret udenfor gaar op og ned ad Gaden, tiltaler den vagthavende Politimand eller andre Forbigaaende paa en meget fortrolig Maade og søger at lede deres Opmærksomhed bort fra Butikken. Skulde dette ikke nytte, lader hun, som om hun faar et Krampeanfald, hvorpaa Politimanden maa bringe hende til en Læge, eller ogsaa spiller hun den Drukne, gjør en hel Del Spektakkel, og bliver saa bragt paa Politistationen. Imidlertid fuldføre Mændene inde i Butikken sit Arbeide med et Brækjern, Sag og Fil ved Skinnet af en Blændlygte; Butikken er snart tømt for alle Kostbarheder og Penge, som Tyvene putte i en Sæk og transportere bort.

For en Del Aar siden fandt et ganske mærkeligt Attentat paa Indbrudstyveri Sted i en stor Silke- og Linnedhandel i Westminster Road. Omtrent Klokken fire om Morgenen hørte den vagthavende Konstabel en Larm ved Butikdøren, hvilket gav ham Anledning til at formode, at der var Tyve. Han kaldte hurtig en Del andre Konstabler til Hjælp og vækkede Husets Beboere. Da de traadte ind i Butikken, fandt de en hel Del Silketøier og andre kostbare Stoffe til en høi Værdi pakkede sammen i en Bundt, færdigt til at bæres bort. Tyvene, der vare to i Antal, vare komne ud ved at klatre op ad en Tagrende og derpaa spadsere hen ad Kanten paa en meget høi Mur, der blot var ni Tommer tyk. Butikken havde et Vindu i Taget; dette havde de taget bort, hvorpaa Adgangen ved Hjælp af en Tougstige blev dem let. Da de saa sig opdagede, rømte de hurtig op paa Taget igjen og sprang herfra over paa Taget af Nabohuset og skjulte sig der bag nogle Skorstenspiber. Husene vare 8 Fod fjernede fra hinanden, og Høiden var 40 Fod. Flere Politimænd steg op paa Taget, men kunde derfra ikke se dem, og Ingen turde naturligvis springe over paa Nabohuset. Man skjønnede imidlertid, at de befandt sig etsteds deroppe, og Politiinspektøren satte to civilklædte Personer til at passe paa. De bleve grebne samme Morgen paa følgende kuriøse Maade: Omtrent Klokken 8 var en Mand i det Hus, til hvilket de havde taget sin Tilflugt, gaaet ud i Gaardsrummet for at vaske sig. Medens han var beskjæftiget hermed, kom begge Tyvene klatrende ned ad netop den Tagrende, som stod i Forbindelse med Basinet, hvori Fitzgerald (saa hed han) gjorde sit Morgentoilette. Han mærkede Intet, før den ene af Tyvene, der naturligvis heller ikke havde seet ham, kom dumpende ned paa Ryggen af ham. Yderst forskrækket begynder han at brøle „Mord! Mord!" hvilket havde tilfølge, at et Par Konstabler kom til og fakkede Synderne.

Et andet ganske listigt Tyveri i et af de fashjonableste Huse i West-End fortjener ogsaa Omtale. En velklædt ung Mand kom en Dag ind i Gaardsrummet, hvor han traf Kokkepigen, til hvem han strax begyndte at gjøre Kur. Han kom igjen en anden Dag, tog hende med ud paa en Spadsertur og aftalte under denne, naar de næste Gang skulde mødes. Paa denne Maade kom der snart en Slags Forbindelse i Stand mellem dem. En vakker Dag inviterer Kokkepigen ham paa en Kop The; Herskabet var ude, og de kunde saaledes tilbringe en hyggelig Aften. Han kom og var ledsaget af en Kammerat, en ung Franskmand, der gjorde Kur til Stuepigen, medens den anden holdt sig til sin gamle Flamme. Dette gik godt og vel en Stund: men pludselig erklærede en af de unge Mænd, at han ikke var frisk, og at en Spadsertur i Haven bag Huset uden Tvivl vilde være meget heldbringende for hans Sundhed. Han gik derfor ud, ledsaget af den ene af Pigerne.

Imidlertid gik Stuepigen og hendes nye Ven ovenpaa til Familiens egne Værelser. Franskmanden foreslog sit Hjertes Dame, at hun skulde drikke en Dram Genever eller Whiskey sammen med ham, hvorpaa hun gjerne gik ind. Han gik derfor ud for at kjøbe Brændevinet, medens hun atter gik nedenunder til Kjøkkenet. Hun lod Gadedøren staa aaben efter ham, hvilken Omstændighed blev benyttet af en Trediemand i Komplottet, der uhindret gik ind i Huset, spadserede ovenpaa, brød op forskjellige Skuffer og stjal alt Sølvtøiet.

Imidlertid vendte Franskmanden tilbage med Brændevinet, og gik ind i Kjøkkenet, hvor nu han, hans Kammerat og begge Damerne fik sig en rigtig munter Aften. Da de havde pokuleret en Stund, ringede der paa Dørklokken. En af Pigerne gik ud, men fandt Ingen der. Dette var det aftalte Signal. Den ene af de unge Mænd foregav endnu at være syg og foreslog sin Kammerat at gaa hjem, idet han tillige lovede at komme igjen en anden Gang, da de vilde være istand til at tilbringe en mere behagelig Aften, end de nu havde kunnet paa Grund af hans Ildebefindende.

Da en af Tjenestepigerne senere paa Aftenen gik ovenpaa, blev hun meget forskrækket ved at finde alt Sølvtøiet stjaalet. Politiet blev underrettet om Sagen, og begge de behagelige unge Mænd befandtes da at tilhøre en Bande af de mest udlærte Tyve. De bleve begge dømte til tre Aars Strafarbeide.

Et frækt Røveri blev for en Del Aar siden begaaet i en Juvelerbutik i en af de mest befærdede Gader i London. Det var midt paa Dagen og Gaden fuld af Folk, da to Mænd, berygtede Kjeltringer, nærmede sig Butikken. Den ene holdt Vagt udenfor, medens den anden traadte ind. Da han ingen Folk fandt derinde, greb han hurtig en Skuffe med værdifulde Juvelersager, og vilde fjerne sig med den, da Eieren, som befandt sig i et Bagværelse, hørte Larmen, ilede ind og greb ham. Hans Kammerat, der saa dette, skyndte sig ind fra Gaden og bibragte Guldsmeden et svært Saar i Hovedet. Han styrtede besvimet om, medens begge Røverne hurtigst muligt fjernede sig. En af dem blev strax efter grebet, og man fandt paa ham en hel Del Uhre, Ringe, Broscher etc.; den anden derimod slap bort. Dette Røveri var noget ganske Uhørt, paa Grund af de Omstændigheder, der ledsagede det; det foregik nemlig, som bemærket, midt paa Dagen i en af de bedre Gader, der netop var fuld af Folk.

Det er ikke ualmindeligt, at saadanne Stratenrøvere benytte en saakaldet „life-preserver" *), hvormed de bedøve sit Offer, førend de røve ham. Røverne ledsages da ialmindelighed af et Fruentimmer, der indlader sig i Samtale med den, de have udseet til Plyndring, og fængsler hans Opmærksomhed saaledes, at hendes Fæller med Lethed kunne overraske ham. Eller ogsaa søger hun at bestjæle ham, og i Tilfælde af at han mærker det og vil gjøre Allarm, ile de da til og strække ham til Jorden med et Slag af sin life-preserver. Derimod er det sjeldent nuomstunder, at Tyvene, som i gamle Dage, bruge Pistol; Tyvekunsten er nu skreden saa vidt frem, at dens Dyrkere i Regelen ikke længer tage sin Tilflugt til saa voldsomme Midler; skal der bruges et Vaaben, saa er ialfald den lille, stilfærdige life-preserver et langt mere praktisk Apparat end den ubekvemme, farlige og larmende Pistol.

De gamle Tyvehuler er nu ikke længer indhyllede i den romantiske Hemmelighedsfuldhed som i gamle Dage. Jernbaner, Telegrafer og Postforbindelser have sat en Stopper for de ridende Landeveis-Røvere; Dick Turpins og Tom Kings**) Dage ere forlængst forbi. Ifald en saadan Herre skulde vise sig nuomstunder, vilde det være et prægtigt Vildt at jage for det engelske Politi, der snart vilde gjøre ham det indlysende, hvilken grov Anachronisme en slig Eventyrhelt er i det 19de Aarhundrede.

Norge.

Christiania den 14de Januar.

Theatret. „Philippine Welser" af Oskar v. Redwitz, „Amaranth's" bekjendte Forfatter, er i denne Uge gaaet over Scenen i en, saavidt man kan se, særdeles heldig Omarbeidelse, hvis varme og naturlige Sprog det er en Sjeldenhed at møde i de sædvanlige Theateroversættelser. Stykket, som med sin mangelfulde Motiveren neppe er noget fuldendt dramatisk Arbeide, blev imidlertid i Opførelsen udbragt til alt, hvad man med Rimelighed kunde vente paa vor Scene, og gik helt igjennem saa jevnt smukt, at man ikke paa noget Sted stødtes af de Klodsetheder og tomme Partier, som man saamangen Gang ellers maa beklage. Fru Gundersen, der spillede Titelrollen, fandt i enkelte Scener Anledning til at anvende hele sin gribende Diktion, og, hvad som er mere: disse Glandspunkter stode ikke isolerede og uden Sammenhæng; fra Først til Sidst blev Rollen spillet saa konsekvent og ligeligt, som man saare sjelden er vant til ved denne Kunstnerinde. Hun havde med Omtanke og Flid grebet de Momenter til en Karakteristik af Figuren, som Digteren har givet, og samlet dem til et helt og fyldigt Billede. Da vi i forrige Nr. ytrede det Haab, at Fru Gundersen endnu maaske kunde komme til at give sit Spil den Afrunding, som det hidtil altfor meget har savnet, troede vi ikke, at der saasnart skulde komme et Løfte om, at dette Haab ikke skal beskjæmmes. Men dette kan modtages som et kraftigt Løfte, og det bør dobbelt fremhæves, naar det som her gjælder at anerkjende, hvad den sceniske Kunst præsterer mangengang ligeoverfor et Publikum, hvis høirøstede Bifald det er mest fristende og lettest at tilvriste sig ved løsrevet Effektjageri. Hvad der her er sagt om Fru Gundersen gjælder reduceret efter Rollens og den specielle Begavelses Omfang forholdsvis ogsaa om de andre Spillende, Dhrr. Gundersen, Wolf, Abelsted, Nielsen o. s. v. Kunde man end hist og her ønske Noget anderledes, saa var det dog klart, at hver havde lagt Omhu paa at bringe frem, hvad der stod i hans Magt. Ligetil de Par Replikker, Hr. Joh. Brun som den gamle Bonde i sidste Akt havde, havde han bragt et Karakterbillede frem, som det maaske er overflødigt at tilføie blev gjengivet baade gribende og smukt.

*) En kort, elastisk Stok med en Blykugle i Enden.
**) Bekjendte engelske Stratenrøvere.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 4.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 22. Januar 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Johan Ludvig Runeberg.

(Efterstaaende Skildring er uddragen af et nylig i Stockholm udkommet Arbeide om „J. L. Runeberg och Fänrik Ståls sägner“ af J. Oskar. J. Rancken og L. Dietrichson. Den Sidstes Bidrag dannes af „ett skaldeporträtt“, en fuldstændig Omarbeidelse af en i Christianiaposten 1859 optagen Skitse af Digteren. Det var først senere, at Forf. personlig lærte Runeberg at kjende og derved sattes istand til at meddele nøiagtigere biografiske Oplysninger, end hint første Udkast indeholder.)

I.

Johan Ludvig Runeberg er født i Jacobstad i Finland den 5te Februar 1804; Forældrene vare Lorens Ulrik Runeberg og Anna Maria Malm. Paa mødrene Side er han beslægtet med Familien Brøms, af hvilken, efter Slægtens gamle Dokumenter, Nogle „dogo på fjällen“, d. v. s. deltoge i det Armfeldtske Tog mod Norge og døde Aar 1716 paa Tydalsfjeldene.

Fra sine første Barndomsaar i Jacobstad, fra den finske Krig 1808 og 1809 har Digteren sine tidligste Minder. Det var her, han saa Døbeln og Kulneff.

Kulneff, den store og stærke russiske Oberst med de milde Træk over det tykke Skjæg, han

„Som kysste, och som slog ihjäl
Med samma varma själ“,

blev indkvarteret i Jacobstad og skræmte der Gutten, før han vandt hans Kjærlighed. Det er sin egen Moder, Digteren mener, naar han siger:

„Än talar mången moder om
Sin skräck, när utan krus och lof
Raktfram till vaggan Kulneff kom,
Der hennes älskling sof.
„Men“, säger hon, „han kysste blott
Mitt barn och log så fint, så godt,
Som nu hans bild på väggen der,
Om blott man närmre är.“

Det var ogsaa i eller i Nærheden af Jacobstad, at Kulneff paa et Bal, han selv havde faaet istand, befalede en ung Pige at trække af sig Skoen, og, da den forskrækkede Skjønne havde adlydt hans Bud, fyldte Skoen med Punsch og drak hendes Skaal, hvorpaa han leverede hende den tilbage. Runeberg henpeger paa dette, naar han siger:

„Och älska var hans hjertas lust,
Och lika fritt som snabbt hans val;
Han kom blott från en blodig dust,
Och gaf helt fermt en bal.
Och sen han lågat natten ut,
Tog han sin skönas sko til slut
Och fyllde den ur närmsta bål
Och drack sin afskedsskål.“

Mindre behagelige, men mere eiendommelige og især oplysende for Runebergs Sæt at opfatte sine Helte paa, var de Omstændigheder, under hvilke han for første (og jeg tror tillige sidste) Gang saa General Døbeln, Fritænkeren, som han saa ypperligt har skildret i „Döbeln vid Jutas.“

Døbeln kom ved en Leilighed med sin „björneborgska skara“ til Jacobstad; før hans Afreise skulde der være en stor Revue. Den lille Johan Ludvig var sammen med Byens øvrige Smaagutter ude for at se paa. Døbeln kom med sin Stab ridende frem for Fronten, men i det samme begyndte det at smaaregne; en tyk Sky hang tung og truende over de blanke Vaaben og straalende Uniformer. Døbeln saa ærgerlig paa de faldende Regndraaber, men snart kom de tættere og tættere. Da løftede Generalen truende Armen mod Himmelen, hævede sig vred i Sadelen, saa det sorte Baand om Panden gled tilside, og raabte: „Vill du låta bli att regna, din djefvul deruppe.“ Forskrækket sprang Barnet hjem, men Døbeln havde skildret sig selv for sin vordende Besynger, som alligevel forstod at se det Sandeste og det Ædleste i hans Indre, endskjønt han endnu med Gysen mindes dette Træk af „den lilla manden med bandet om pannan.“

Der blev nu snart Tale om at sende Gutten i Skole, men Omkostningerne ved et Ophold i Wasa, hvor den nærmeste Skole var, oversteg den uformuende Faders Evne. Til al Lykke fandtes der flere ubemidlede Folk i Jacobstad, der havde Børn, som ogsaa skulde i Skole, og saaledes besluttede man at sende hele Skaren sammen til Wasa under Overopsyn af en gammel, vel anskreven Husjomfru. Toget marscherede af, efter at Staden havde taget Afsked med sine Børn, og den værdige Anførerske holdt med hele sin støiende Koloni lykkeligt sit Indtog i Wasa. Der indkvarteredes man i en Guldsmeds tarvelige Hus, hvor Svendene stode og hamrede Væg i Væg med Børnenes fælleds Læseværelse. Saaledes kom Johan Ludvig Runeberg i Wasa Skole.

Efterat han i Løbet af et Par Aar havde indhentet de sædvanlige Skolekundskaber, begyndte han at undervise Smaagutter og ernærede sig derved allerede da for det meste selv.

I 1822 reiste Runeberg til Åbo, dengang Finlands Universitetsstad, for at tage Studentexamen, og fra den Dag af modtog han ikke en Skilling hjemmefra. Man skulde tro, at det maatte være temmelig trykkende at leve under saadanne Forholde, især naar man ved, at den unge Student i en Alder, da Attraaen efter Nydelse og Glæde er allerstørst, i et helt Semester bogstavelig levede af Potetes og intet Andet end Potetes, og bestred sine Udgifter med 12 Rdr. Rmt. Men dengang, siger Digteren selv, levede han sine gladeste Dage. Uden at plages af Bekymringer og med aabent Øie for alt det Skjønne og Store, som kom ham nær, kunde han vel smile til Dagens smaa Sorger og synge:

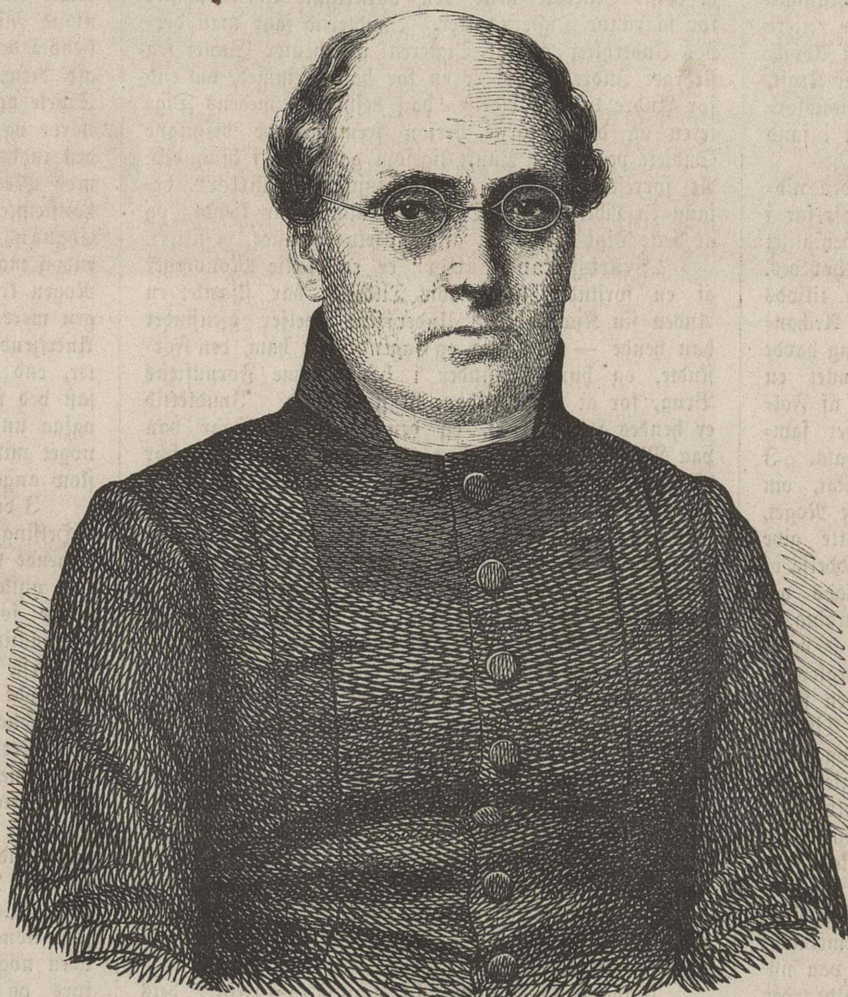
„O tid af guld, o lif, blott tändt
För nöjet och behagen,
Då man är ung, och är student,
Och har fullt opp för dagen!“

En af Universitetsprofessorerne, Lagus, behøvede just en Lærer for sine Børn, og hans Valg faldt paa den unge Student. Han fik nu fri Kost og Hus og endnu Lidt til hos den lærde Filosof, som desuden tillige gav ham Leilighed til at anstille mange karakteristiske Observationer, som netop udgjøre Runebergs stærke Side, og som endnu more Digteren paa hans gamle Dage. Det er denne Skarphed i Jagttagelsen af ulige, eiendommelige Personligheder, som har sat ham istand til i Fänrik Stål at give saa ypperlige Skildringer af sine Helte.

Vækkedes saaledes i disse hans første Studenteraar hans Blik for menneskelige Individualiteter i deres Svagheder og deres indre Sandhed, saa skulde de paafølgende Aar aabne hans Sands for Finlands Natur og Folkeliv.

Høit oppe mellem „de tusen sjöerna“ ligger Saarijärvi Sogn. En ægte finsk Natur, en tarvelig Jordbund, som neppe giver sin Dyrker det tørre Brød, som han dog mangen Gang faar blande med Bark fra Skoven, har her avlet en Slægt, simpel og tarvelig som dens ydre Omgivelse, men stærk og arbeidsfør, som Fjeldbonden sædvanlig er. Saarijärvi's Bønder ere de bedste Repræsentanter for den egentlige finske Befolkning i Finland, og et lykkeligt Træf førte netop Runeberg did som Huslærer i Aarene 1826 og 27.

Det var her, Ideen til det tro Billede af finsk Folkeliv, som nu under Titelen

Johan Ludvig Runeberg.

„Elgskyttarne" tilhører Verden, oprandt hos ham; først her følte han sig at være Digter, thi her følte han sig at være Finne. I disse Omgivelser, blandt en Befolkning, faamælt og langsom, men redelig og arbeidsom, og i en Natur af alvorsfuld Skjønhed levede nu den unge Digter i to Aar. Da han senere fra Udmarkens Ensomhed vendte tilbage til Livet og Verden, begyndte just en mangesidig Virksomhed at udvikle sig i Finland; de i kulturhistorisk Henseende mærkelige Forsøg paa for Finland selv at aabne dets hidtil skjulte Sagn- og Sangskatte, at dyrke Fædrelandets eget Sprog og løfte det finske Folk til en høiere Dannelse, satte just paa den Tid alle Finlands yngre Kræfter i Bevægelse. Under Begyndelsen af disse Bevægelser, som vi skulle berøre, forsaavidt de gribe ind i Runebergs Liv og Virksomhed, tog han sin Magistergrad i Åbo 1827, og ikke længe efter forlovede han sig med Fredrika Tengström.

Denne Kvinde, der nu i over tredive Aar har været hans Hustru, var som skabt for den Mand, hvis Kjærlighed hun vandt og besvarede. Rigtbegavet Forfatterinde og tillige følelsesfuld Kvinde, vil hun hos Alle, der har havt den Lykke at se hende i Hjemmets Kreds, efterlade et dyrebart Minde. Fremfor Alt gjennemtrænges hun af den smukkeste og naturligste Kjærlighed til den feirede Digter og af Stolthed over at være hans Støtte og Glæde og Gjenstanden for hans levende Kjærlighed, og det ikke mindst nu, da Lokkerne ere blevne graa og Panden furet. Selv har hun optraadt som Forfatterinde med „Fru Catharina Boye och hennes döttrar" (1861), „Sigrid Liljeholm" (1863) m. M.

I 1827 indtraf Åbo Brand og som Følge deraf Universitetets Forflyttelse til Helsingfors. Allerede i Saarijärvi havde Digteren, som sagt, paabegyndt Elgskyttarne; i Abo paabegyndtes „Svartsjukans nätter" Høsten efter Branden, og i Helsingfors 1829 „Idyll och epigram." Men endnu havde Intet af dette seet Dagens Lys.

Ved at efterse „Åbo Tidningar" for 1826, vil man der finde en i Tegnérs Smag holdt „Sång till solen", det Første, Runeberg lod trykke; men dermed ophørte ogsaa Offentliggjørelsen af hans Digte, med Undtagelse af nogle Smaastykker, indtil 1830, da hans Forfatterbane begynder. I dette Aar udnævntes han til Docent i Veltalenhed ved Helsingfors Universitet, en Stilling, i hvilken han virkede med Liv og Varme, og blev desuden Amanuensis ved Konsistoriet, en Virksomhed, som derimod lidet svarede til hans Tilbøielighed, hvorfor han nu gjerne betegner den med Ordene: „den tiden, jag var renskrifvare."

II.

I Aaret 1830 udgav Runeberg sin første Samling Dikter. Det saa dengang ret interessant ud i Finland. Det russiske Regimente syntes let nok at bære; man understøttede idetmindste i alle Retninger Landets egne Bestræbelser for at gaa frem, eller rettere sagt: Følelsen af, at Nationen alene i en stærk Udvikling af sin nationale Selvbevidsthed eiede den Kraft, som formaaede at modstaa ethvert Amalgamationsforsøg, fremkaldte af sig selv en ivrig Stræben i sand national Retning.

Hovedmanden for denne Stræben var den nidkjære Elias Lönnrot, Distriktslæge, senere Professor i Helsingfors, en Mand, som med Iver og Genialitet forenede den kraftfulde Ihærdighed, som her behøvedes. For at samle Landets Folkeviser vandrede han tilfods gjennem hele det indre Finland lige op imod Archangelegnen, og han forlod ikke den Vei, han engang havde slaaet ind paa, før han ikke blot havde samlet en Mængde adspredte Folkeviser, men ogsaa ud af Folkets Erindringer fra tusinde Hold optegnet det sammenhængende, store finske Nationalepos: Kalevala. I dette overgav han i Nationens Hænder en Skat, om hvilken den selv i Forveien næsten ikke vidste Noget, og man kan begribe, hvilken Styrke det maatte give Folkebevidstheden med Et at finde sig i Besiddelse af et Nationalepos, der indtager en værdig Plads ved Siden af Iliaden, Niebelungenlied og Mahabarahta.

Men hvad som er endnu mere egnet til at vække Forundring hos vor Tid, end Samlingen af Kalevala, er den Folkepoesi, som endnu blomstrer hos den finske Befolkning. Den finske Bonde har en afgjort Tilbøielighed for Digtning. Saasnart han kan læse og skrive, begynder han at ville nedskrive, hvad han tænker; og kan han synge, saa vil han synge, hvad han selv føler. Tilstrækkeligt Forraad af poetiske Indtryk skjænker den ensomme Udmark ham, Ro nok for Tanken den stille Hytte.

Midt i al denne Rigdom paa Sang og Digt levede nu Runeberg de Aar, da han først fremtraadte paa Forfatterbanen; det var en Tid saa rig paa nyvakt Liv i den finske Nation, at man næsten skulde troet, at Sverige og det svenske Sprog om ikke lang Tid skulde være glemte. Da fremstod Runeberg, for at befæste det gamle Foreningsbaand mellem Moder og Datter, Svensk i Sprog, Finne i Aand.

Runebergs første Digtsamling indeholdt for det Første rent lyriske Stykker; de aabenbarede vistnok i enkelte Træk, at der boede en Sangersjæl i Digterens Bryst, men skulde vi antyde, hvori disse Digtes Svaghed bestod, saa vilde vi sige, at Digteren dunkelt følte, at han endnu ikke var modnet gjennem Livets Strid, og derfor besang opdigtede Lidelser og opdigtede Glæder. Visselig laa der ogsaa i disse Sange baade Jubel og en vemodig Følelse; men dette Personlighedens Inderste, som vi møde i hans senere Arbeider, var endnu ikke givet den unge Mand, da han først nedskrev disse lyriske Udgydelser. Mange Indtryk havde vel hans rige, omskiftende Ungdomsliv efterladt hos ham; kanske havde han ogsaa havt Timer, da han af sit inderste Hjerte kunde synge:

„Sof, oroliga hjerta, sof!
Glöm, hvad verlden har ljuft och ledt.
Intet hopp din frid förstöre,
Inga drömmar din hvila!"

Men havde han end oplevet saadanne dybt vemodsfulde Dieblikke, saa var de dog ei afgjørende for hele hans Stemning, ei et Totaludtryk af hans Ungdomsliv. Bedre gjenkjende vi da vor Digter, naar han synger:

„Hvad jag år säll! — Stå icke jordens länder,
En gränslös bana, öppen för min gång?
Har jag ej skatter nog i mina händer,
Min ståmda lyra och min glada sång?"

Denne vaarlige, kjække Friskhed, denne Tro paa Idealet maatte naturligvis undergaa Forandringer; men i alt væsentligt har denne hans Ungdoms glade Fortrøstning sat sit Stempel paa hele hans Livs Arbeide.

Disse hans centralt lyriske Stykker ere forresten ikke mange; høiere bliver Farvens Friskhed og Varme i de Digte, hvor han for vort indre Syn fremstiller enkle Landskaber, saasom Fågelboet vid vägen, Färd från Åbo. Undertiden er det, som om Folkevisens Tone bemægtigede sig Digteren, saaledes i det smukke Stykke „Hvem styrde hit din väg?" — Overgangen til en hel Retning i Runebergs første poetiske Periode, den, som betegnes ved Navnet „Idyll och epigram." Men før Digteren finder dette smukke Udtryk for sin Fantasi og sin Fædrelandskjærlighed, har han gjennemgaaet en farlig Krisis i det i den samme Digtsamling trykte Stykke: „Svartsjukans nätter."

Ved Læsningen af disse Digte vil man let opdage, at det er denne unge, endnu ureflekterede Digter, vi har for os. Lidenskaberne ere ubændige og stormende; Diktionen er visselig pragtfuld, men mangen Gang derhos bred og ordrig. Det viser sig allerede her, at Runeberg i Grunden ikke er central Lyriker; thi hele den lyriske Fremstilling løber gjennem en Række af episke Billeder, altid den naturligste Udtryksmaade for saadanne Digternaturer. Imidlertid faar man derhos Indtrykket af, at Digteren ikke henter Emnet fra sit eget Indre, at det er en for ham fremmed, om end for Andre virkelig Lidelse, han besynger, medens Digteren og det i første Person fremtrædende besungne Subjekt paa hvert Punkt ligesom gaa over i hinanden. At forresten Digteren i „Svartsjukans nätter" besang en Lidelse, hvis Dyb han aldrig har kjendt, og at dette Digt derfor nu af ham selv forkastes, er sikkert.

„Svartsjukans nätter" er en Række Monologer af en forskudt Elsker, hvis Tilbedte har skjænket en Anden sin Kjærlighed. Under sine Lidelser gjenfinder han hende — vanvittig og søgende just ham, den Forskudte, og hun gjenfinder i hans Arme Fornuftens Brug, for at vende tilbage til sin Mand. Imidlertid er hendes Kraft brudt, og den femte Nat staar han paa Minnas Grav og finder der Forsoning. En stor Rigdom af Billeder er ødslet paa disse Digte; men det viser sig tydeligt, at det var „Axel", som dengang fortryllede Læseverdenen, og at den finske Digter endnu ikke havde frigjort sig fra de Rosenlænker, med hvilke Tegnérs glimrende Fremstilling og storartede Digterbegavelse havde fængslet hele det dannede Publikums Smag. Dette Digt, som vi saaledes ikke tillægge nogen synderlig høi Betydning, havde Digteren ogsaa hentet fra en anden Kilde, end den, hvis klare Bølger skulde indgive ham hans senere store Frembringelser. Men ligesom den græske Kjæmpe fandt nye Kræfter, naar han kastede sig til sin Moders, Jordens Bryst, saaledes blev ogsaa Runeberg inspireret til sine skjønneste Digte, naar han kastede sig i det moderlige Finlands Arme. Fra Saarijärvi bragte han med sig Ideen til „Elgskyttarne", og ved Siden heraf udarbeidede han, umiddelbart efter Digtningen af „Svartsjukans nätter", sin idylliske Digtcyklus, den berømte „Idyll och epigram."

Sammenligner man „Idyll och epigram", dets folkelige Toner og dets poetiske Enkelhed, med den finske „Runa", finder man let, at et andet Element end det rent finske har medvirket ved Tilblivelsen af disse Sange. Der findes nemlig en anden Nation, som eier Sange, der mere nærme sig Karakteren af „Idyll och epigram", end den finske Folkevise: vi mene den serbiske; og det er sikkert, at Runeberg har fundet Tonen til disse Sange idetmindste ligesaameget hos Serberne som hos Finnerne. Den serbiske Digtning var virkelig ogsaa paa den Tid Gjenstanden for Runebergs ivrige Studier; derom vidner hans i 1830 udgivne Oversættelser af serbiske Folkeviser.

Den nærmeste Frugt var, som sagt, „Idyll och epigram." Hvad som især udmærker denne Digtsamling, er dens naive Enkelhed, som stod i stærk Modsætning til den Tids Smag for det høit Sentimentale. Man havde lært at sværme i Æther og svømme i Purpurskyer med Fosforisterne; man havde lært at storme frem i Ørneflugt, idet man taarnede Pelion paa Ossa, Billeder paa Billeder i Selskab med Tegnérs Efterlignere. Nu kom Runeberg og fortalte en simpel Tildragelse i ligefremme Ord, men med den ligefremme Varme, som saa godt ved at finde Vei gjennem den simple Form, og man kunde ikke nægte, at ogsaa dette var Poesi. Man forbausedes over, at disse fire Linier:

„Först gå bäckens första bubblor sönder,
Först försvinna vårens första blommor;
Men din första kärlek, unga hjerta,
Öfverlefvar länge hvarje annan" —

kunde være og virkelig vare et helt Digt.

Den 20de Decbr. 1831 erholdt Runeberg Svenska Akademien's anden Medaille for Grafven i Perrho og otte Aar efter, uden nogen forudgaaende Konkurrence, den høieste Belønning i Digtekunsten.

En eiendommelig Retning i hans Digtning aabenbarer sig i de religiøst stemte Digte, som han forfattede henimod Slutningen af denne Periode. Det er Legenderne og Den gamla trädgårdsmästarens bref. Med dette Arbeide slutter den første Afdeling af Runebergs Digtervirksomhed.

Men før vi forlade denne Tid, maa vi omtale, at han under sit Ophold i Helsingfors i 1831 grundlagde og vedblivende redigerede Helsingfors Morgonblad, til hvilket han leverede mange og værdifulde Bidrag.

Foruden et mindre og temmelig ubetydeligt dramatisk Forsøg, Friaren från landet og mange lyriske Digte samt bidende Satirer, „från den tiden, jag var en tjufpojke", som Digteren selv siger, findes her betydningsfulde Skildringer af Finlands Natur og Folkeliv samt af dets Poesi, med Bidrag af Lönnrot, men fornemmelig adskillige stærke Udfald mod visse Retninger indenfor den svenske Literatur. Det maatte for en Mand med Runebergs sunde, poetiske Blik, omfattende Dannelse og fine Følelse for det Skjønne strax falde i Dinene, at man i Sveriges Literatur paa denne Tid gjorde sig skyldig i adskilligt Misbrug af usand Flitterstads, af store Fraser uden Indhold. Han kjendte bedst, at den nordiske Poesi, istedetfor at behøve alt dette, just i sit simple Alvor har sin virkelige Styrke og sit egentlige Væsen, og derfor vendte hans skarpe og træffende Kritik sig mod den falske Billedstads, den indholdsløse Formpragt i Beskows Sveriges anor, mod Mangelen paa Alvor i Dahlgrens Sang og den høitstemte Krafttone i Landsmændene Arwidssons og Cygnæus's Digte; derfor afskjød han en og anden Pil endog mod den store svenske Mester selv. Aldrig har Nogen kraftigere fremhævet Tegnérs Feil, aldrig Nogen mere dadlet det Falske hos ham, samtidig med Anerkjendelsen af alle hans store Egenskaber som Digter, end netop Runeberg. Han staar den Dag idag fast ved sine dengang udtalte Anskuelser, om han end ogsaa undertiden ønsker, at han havde udtalt dem med noget mindre Skarphed, især hvad den ædle von Beskow angaar.

I denne Periode af sit Liv opholdt Runeberg sig i Helsingfors som Docent, og vilde vel være bleven staaende ved Universitetet, hvis ikke en Ven af ham, som ønskede at se ham i en mere uafhængig Stilling, havde søgt for ham et Lektorat i Latin ved Borgå Gymnasium, hvorfra han nogle Aar senere gik over til det i Græsk. Allerede i 1831 havde Runeberg giftet sig og havde nu flere Børn, og da han uformodet virkelig blev udnævnt til Lektor, modtog han med Glæde Kaldelsen.

Det var dog nær ved, at det ikke var blevet til noget med dette Lektorat, da det medfulgtes af et Præbendepastorat med den Betingelse, at Pastoren skulde holde en Prøveprædiken. Runeberg, som ikke kjendte noget indre Kald til at forkynde Ordet, og som bar for stor Agtelse for denne Handling til at gjøre det uden Kald, erklærede, at han i saa Fald ikke kunde modtage Udnævnelsen, hvorpaa han fik Præbendepastoratet uden nogen Betingelse. Han forlod saaledes Helsingfors og flyttede til Åbo i 1837.

En liden Rettelse.

Nyhedsbladet gjengav i Søndags, hvad det sidst udkomne Hefte af Schnaases „Geschichte der bild. Künste" indeholder om Middelalderens Bygningskunst i de tre nordiske Riger. Den Del, som angaar Norge, slutter Forfatteren saaledes: „De mestendels meget simple sengothiske Kirker pege mere hen paa en Sammenhæng med tydske Bygninger", og i Noten anføres, at dette ifølge Kuglers Ytring i „Deutsches Kunstblatt" for 1856 Side 166 skal være min „Dom." Heri er der en Feil; thi, saavidt man ved, blev der fra den Tid af, at Apostelkirken i Bergen var fuldført eller noget før 1320, og indtil Reformationen her i Landet bygget kun yderst faa Kirker, og da disse forlængst ere i ...gne eller brændte, uden at man har Efterretning om deres Udseende, saa kan der følgelig ei vides noget sikkert om den Form og Stil, som de fremviste; dog synes det rimeligst, at man havde taget ældre Kirker til Mønstre. Kuglers Ytring, som Schnaase støtter sig paa, sigter derimod til, at jeg, ved at omtale Klokkeindskriften i Hedals Kirke (Mindesmerker af Middelalderens Kunst i Norge, 1ste Hefte, 1854), havde sagt, at „vi paa Klokkerne fra senere Tid (efter 1350) som Følge af den tydske Kulturpaavirkning, der afløste den tidligere engelske, hyppigst finde Tydskere nævnte som Støbere, tildels i Forbindelse med plattydske Indskrifter." Men her omtales aldeles ikke Bygninger, og det Urigtige hos Schnaase ligger følgelig deri, at han uden videre har overført den tydske Indflydelse ogsaa paa Bygningskunsten.

18de Januar 1865. N. Nicolaysen.

Beckaskog.

Beckaskog, en Mil fra Christianstad, var i gamle Dage et rigt og velbygget Kloster for Munke af Bernhardinerordenen. Det blev i 1165 flyttet did fra den fordums Stad Wä af Erkebisp Andreas, der Aar 1223 opslog sin Residents paa Ifvö, udvidede Klosteret, gav Munkene udstrakte Privilegier og blev derfor ogsaa efter sin Død regnet blandt Helgenerne. Fra nu af nød Munkene et uforstyrret Vellevnet indtil 1537, da Beckaskog med tilliggende Herligheder inddroges under Kronen af Christian III, der det følgende Aar gav det til Gert Ulfstand med Forpligtelse til at føde Munkene og stille 4 Ryttere. Den sidste Eier var Ove Ramel, der af politiske Aarsager blev berøvet alle sine Eiendomme i Sverige, hvorpaa Beckaskog inddroges under Kronen og i 1680 udlagdes som Embedsgaard for Obersten ved søndre skaanske Kavalleriregiment. Allerede siden Reduktionen i 1680 har Beckaskog, som før eiede Patronatsret til Ifvö, hørt til Kiaby Sogn. Aar 1805 den 3die Oktober blev her afsluttet en Subsidietraktat mellem Sverige og England.

De historiske Minder, som knytte sig til Beckaskog, ere ubetydelige. Blandt Klosterets gamle Abbeder var en Nils Henriksson, som længe havde ligget i Trætte med Ridder Jöns Holgersson Ulfstand paa Ljungby om nogle Marker. Processen sluttede til Klosterets Fordel. Samme Abbed var engang i Besøg hos Ridderen paa Ljungby; men saa tyk og fed var han, at han med Nød og neppe kunde komme op over Slotstrapperne; for hvert Skridt var Veiret nær ved at gaa fra ham.

„Hvis I vil give mig 100 Mark Sølv, saa skal jeg paa 10 Uger helbrede Eder for Eders Fedme", sagde Ridderen. Den tykke Munk saa forskende paa Ridderen; men det var hans Alvor, og han gjentog sit Tilbud.

Beckaskog.

„Nu vel", sagde Abbeden, „hundrede Mark og ti Uger — jeg tager imod." — Men Ridderen lo i Skjægget.

Samme Dag lod han Abbeden føre ned i Smedien og tvang ham til Uge efter Uge at staa ved Ambolten og føre Slæggen, naturligvis ikke til Klosterets Fordel. Det var nær ved, at Abbeden paa denne eiendommelige Maade var kommen til selv at betale de Marker, han havde vundet til Klosteret.

Men godt gjorde det ialtfald for Munkens svære Krop. Efter de 10 Ugers Forløb saa han ud som et almindeligt Menneske, endskjønt de slappe Kinder, de blege Øine og hængende Læber ufrivilligt sukkede efter en Forandring i den haarde Skjæbne. Vand og Brød, den eneste Kost, som han i denne Tid blev opvartet med, havde den Egenskab at lade den kræsne Munk faa Smag paa Meget i Kjælderne og Fadeburene paa Beckaskog, som han før havde vraget.

Dog skiltes han ikke fra den ædle Ridder med de Følelser, som han havde burdet efter en saa stor Tjeneste og en saa lykkelig gjennemgaaet Kur. Han klagede hos Kongen, og det berettes, at Kongen dømte Ridderen til at betale Abbeden hans Tidsspilde med 100 Mark.

Den gamle Klosterkirke er endnu i Behold, men anvendes nu til Magasin; forøvrigt ere det gamle Klosters Mure for en Del bevarede i de nuværende Slotsmure.

Beckaskog med sin smukke Beliggenhed mellem Ifvö- og Opmannasøerne imod Øst og Vest er, fornemmelig af den gamle Excellence Toll, som boede her fra 1782 til sin Død 1817, og senere af vor nuværende Konge, der ofte besøger det, blevet omskabt til et lidet Paradis. Storartede Haver, kostbare Drivhuse og prægtige, engelske Parker, gjennem hvilke der løber en Kanal, som forbinder de to Søer, — det er i faa Ord, hvad Kunsten har gjort for at forøge Beckaskogs Skjønhed. I en Fiskedam ligger den saakaldte Korgholmen, en Holme, som minder om Excellencen Toll. Han skal nemlig have friet 12 Gange i sit Liv, men hver Gang faaet en Kurv, og for hver af disse plantede han et Træ paa den lille Holme, som deraf fik sit Navn.

(Efter Sv. Arbet.)

Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

III.

Fra Prof. R. Nyerup.

Kjøbenhavn 23 Febr. 1799.

— — Jeg behøver ikke at forsikre Dem, kjære Hr. Berg, at jeg er saare glad ved at staa i Brevvexling med Dem, og haster derfor nu at besvare Deres Skrivelser punktviis. Den Magnæanske Commission gider jeg neppe skreven om. Den Forbindelse, jeg staar i med Kall og slig tildels med Thorkelin, hindrer mig i offentlig at paatale deres Fremfærd. Den Stipendiarius F. Thorlacius er rigtig nok en Søn af Justitsraaden og følgelig ganske fundatsstridigen valgt. Hallager giver sig selv ud for Oversætter af Buschings Kunsthistorie. — — Et nyt Hefte af Kvartalsskriftet „For Sandhed" er udkommet, hvori staar en satirisk Ordbog af Heiberg, fuld af Sarkasmer mod Aristokrater og de Magthavende. Der skal, siges der, være besluttet at lade ham derfor belange (sic) ved

Generalfiskalen. Den nye Pressetvangs- eller saakaldte Pressefriheds-Anordning hører man nu aldrig tale om. Den ligger i Statsraadet.

IV.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 13 April 1799.

— — Kammerherre Bernt Anker er vel nu hjemkommen, og beder jeg ham min Respekt formeldet tilligemed Taksigelse for den mig ved hans Ophold her beviste Artighed. Jeg ønsker og beder, ligesaavel som han, at De vil tillade, at Deres Navn staar under Biografien*). Jeg er usigelig glad ved de Løfter, jeg fik af ham, at han vil skrive Treschows Biografi og ikke det alene men ogsaa Ole Evenstads samt skaffe dennes Portræt**). — — Førstkommende Mandag holdes Sørgehøitideligheden paa Akademiet over Suhm. Kammerherrinden havde før sin Død bestilt den Actus. Baden holder Talen, Rahbek har skrevet Cantate og Kjerulf et Program de finitione historiae. Forfatteren til Satiren om Bøger og Mennesker er Abrahamson. — —

De har meget sangvinske Forhaabninger, naar De tror, at Regjeringen, fordi de to tusinde Daler om Aaret til Kammerherrinde Suhm bespares, nu skulde bekoste slige Ting trykte som Kataloget over den Müllerske Kobberstiksamling. Nei, de besparede Penge faa andre Bestemmelser, som Gud maa vide, hvorledes Finantsministeren kan forsvare.

Den ene Fløi af Christiansborg Slot er bestemt blandt andet til et saakaldet Nationalmuseum. Jeg er overbevist om, at der ved dets Anlæg blot tænkes paa Modelsamling og Naturalier, men aldeles ikke paa Fædrelandets Oldsager. De ere aldeles foragtede af alle Magthavere.

V.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 16 Novbr. 1796.

— Sagtens har De hørt, at det var paa Nippet, at jeg formedelst Suhmiana enten skulde have været afsat eller under Fiskals Tiltale. Ved gode Venners Mægling og Forbøn slap jeg med at faa en Irettesættelse af Bibliothekschefen, Grev Kai Reventlov. Trykkefrihedsindskrænkningsloven begynder man efteraanden at familiarisere sig med; ja, som De seer i Lærde Efterretninger, kan endog en Fichtianer finde den passablement god. Da jeg igjen er bleven Redaktør af Lærde Efterretninger, maa jeg ogsaa til at plage Dem som andre mine Venner om Bidrag. Vel har Overlærer ved Christiania Skole G. Sverdrup paataget sig at være historisk og philologisk Recensent for Bladet, men antiqvariske, statistiske, literære og andre saadanne Skrifter vil han dog maaske ønske heller at overlade til Dem. Freilig vil det i saa Fald meget komme an paa, om De og Sverdrup omgaaes paa en venskabelig Fod, hvilket jeg af inderste Hjerte ønsker***).

— — Seer De B. Anker, da formeld ham min devoteste Taksigelse saavel for nogle Dunker ypperlige Anschiovis, han har sendt mig, som for en høist betydelig Tjeneste, han har gjort en af mine Venner. — —

Hilsen og Broderskab.

R. Nyerup.

VI

Fra Samme.

Kjøbenhavn 11 Februar 1804.

— — De Sprogfeil og andre Ufuldkommenheder, som De anmerker ved Münters fortræffelige Reformationshistorie, er Noget, hvori De har Ret. Nihil est ab omni parte beatum. Saadanne Smaafeil hjelpe til at trøste mig og andre danske Historikere, som maa i Hjertet skamme os over, at en Tysker skriver sligt et Nationalverk langt bedre end Nogen af os er istand til. Dette er mit ramme Alvor.

— — Krohg*) har jeg ikke seet, siden jeg fik Deres Brev, men træffer ham vist i Dreiers Klub i Aften og skal da rigtig beskjæmme ham med min Hurtighed i at skrive Dem til. Det glæder mig at høre, at Krohg skal være en fortræffelig Docent. Treschow læser, som jeg hører, med Bifald, og han er rask nok til ligefrem at sige sine Tilhørere, at han misbilliger og forkaster den Kantianske eller Schelling-Fichteske Filosofi, som, saa rent ubegribelig den er, dog har mange Yndere, og som med megen Applaus foredrages af den som Mineralog og Geognostiker berømte Dr. Henrik Steffens, der vel ikke blev Professor ved Universitetet, men dog holder offentlig filosofiske og æsthetiske Forelæsninger.

Engelstoft har jeg Dem meget flittig at hilse fra. Han gjør fra April til October en Reise til Rom og Paris som Compagnon med en meget rig Herremand fra Jylland, navnlig von Schmidten til Urup. Saadan Lykke gaar, havde jeg nær sagt, vor Næse forbi, vi Hjemfødninger, som lod os besnære af Amors Lænker og derfor ingensteds kan komme. Werlauff beder at hilse. Han skriver nu blandt andet om Guldhornene, ikke for den af Vidensk. Societetet udsatte Pris, men i den Hensigt at vise, at da vi ingen rigtig Afbildning har af dem, kan Ingen skrive over det Emne.

Ligesom Adelung rent vilde frarane os al gammel islandsk Historie, saa er nu en Anonym — formodentlig Delius — opstaaet og vil afdisputere os al hedensk Mythologi. Det skal alt være Saxos og Islændernes Hjernespind. Procopius, Jornandes, Adam. Brem., Vita Ansgarii, etc., paastaar han, sige ikke et Ord om Odin, Thor og Freja. Det eneste, som han vil lade gjelde som historisk bevisligt, er, at de Svenske har havt et Tempel med tre Gudebilleder, men hvoriblandt Odin slet ikke er Hovedpersonen. Forandringen i Cancelliet**) tænker jeg, giver Anledning til, at Hertugen***) saa meget lettere faar de geistlige Sager under sig tilligemed Skolevæsenet. Aarsagen til, at Moltke gik ud, var nok, fordi han var spændt baade med A. og med Colbjørnsen. En Anledning gaves os af en Sag, hvorom der i Cancelliet var urigtige Meninger. Qvæstionen var, om Generaladjudant Lindholms Datter med sin Faders Embedsadel kunde komme ind i Vemmetofte Kloster, eller om dertil udfordres at være af gammel Adel og tælle sine 16 Ahner. Moltke paastod det sidste, Colbjørnsen var for Lindholm†). B. Anker har jeg talt med et Par Gange. Paa en Hofmaskerade har han været klædt, heder det, som en norsk Jarl!

*) Bernt Ankers Levnetsbeskrivelse i Lahdes Samling. Denne Biografi var i Virkeligheden forfattet af Anker selv med Bergs Bistand. Bergs og Ankers egenhændige Udkast er i nærværende Meddelers Værge, og det er ganske interessant at læse saadanne Tirader som f. Ex.: „Som Dramaturg bør han have udmærket Rang; Tragedien Major André med mange andre Theaterstykker, han har skrevet, og hvori han har spillet med en Sandhed og Natur, som har sat Enhver i Forundring", — beviser dette, naar man ser, at Haandskriften er Ankers egen. Berg vægrede sig ogsaa ved at sætte sit Navn paa denne Biografi, da han derved vilde gjøre sig skyldig i en Usandhed.

**) Disse Løfter af Anker bleve ikke opfyldte.

***) Sagen var, at Berg, der engang havde tænkt at gaa Skoleveien, paafaldende nok var bleven tilsidesat for Sverdrup som Ansøger om den historiske Lærerpost ved Christiania Skole.

*) Christian K., af hvem ovenfor et Brev er trykt.

**) Fr. Moltkes Overgang fra Cancellipræsidiet til Toldkammeret, C. Colbjørnsens fra Cancelliet til Høiesteret, og F. J. Kaas's Udnævnelse til Moltkes Eftermand.

***) Fredr. Christian af Augustenborg (Frederik den Sjettes Svoger), en lærd Herre, som var Formand for Universitets- og Skoledirektionen.

†) At Nyerup her har Ret, sees af A. S. Ørsteds Oplysninger i „Af mit Livs og min Tids Historie."

Literatur.

Folkevennen, XIII, H. 7 er i disse Dage udkommet og indeholder Fortsættelse af Fyrdirektør Diriks's Afhandling om udenlandske Baade foruden forskjellige Stykker af Udgiveren. „Paa Havet", „Kvindens Stilling" osv. Af en Notits erfares, at der som eget Tillægshefte i Løbet af næste Aar vil udkomme Fortsættelsen af Overlærer V. Vogts Reiseskildringer fra Orienten, som vi i sin Tid omtalte i dette Blad. Folkeoplysningsselskabet har i Aar til sine Medlemmer omdelt Stenersens Reformationshistorie, Fryxells Gustaf Adolf og en Piece af Prof. Monrad om Menneskets Sjæl, foruden de 43 Ark, der danne selve Folkevennen. Ved at gjennemgaa Registeret finder man, at betydeligt over Halvdelen af disse 43 Ark skrive sig fra Tidsskriftets nidkjære Redaktør, — nok et Bevis paa, hvorliden Bistand ethvert Foretagende kan paaregne fra vort Lands spredte literære Kræfter, selv naar det kan byde over saadanne pekuniære Kræfter og en saa udbredt Læserkreds som Folkevennen.

— Om **Aarsagerne til Danmarks Ulykke,** et historisk Tilbageblik af Orla Lehmann. 7de Opl. Kjøbenhavn 1864. 59 S. 8vo. Intet Skrift af den rige Literatur, som det sidste Aars Begivenheder har fremkaldt i Danmark, har naaet den Udbredelse som dette; det læsende Publikum — som, naar det stiger til et saa vældigt Antal som Tilfældet her er, næsten falder sammen med Folket — maa altsaa i høi Grad i Skriftet have gjenfundet sin egen Opfatning af de Forholde, der fremførte det sidste Aars Katastrofe, og det har saaledes allerede derved Betydning som „historisk" Aktstykke til Belysning af den nu hos den store Mængde herskende Opinion. Denne Side er kanske mest at lægge Vægt paa; de ny historiske Oplysninger, som Forf. antyder han er i Besiddelse af, har han endnu ikke fundet sig foranlediget til at meddele; hans Hensigt har her været „i et let overskueligt Billede at samle, hvad Alle vide eller dog burde vide", altsaa de almenbekjendte Fakta. Forf.s eiendommelige Standpunkt kan derfor kun gjøre sig gjældende i Anordningen af disse, i den stærkere Fremhæven af enkelte politiske Situationer og den lettere Forbigaaen af andre, der ikke saa godt vilde passe ind i Fremstillingens Tendents. Dette sidste har fornemmelig været Tilfældet i Udviklingen af den norsk-svenske Regjerings Optræden under den sidste Krig. Uden at dvæle ved de Aarsager, som her kunde tjene til Forklaring, og som derimod ved Frankrig og England omhyggelig fremhæves, haster han til en Conclusion, som naturligvis ikke er gunstig for os, men som vi ialtfald kunde have ønsket bygget paa noget rigere og mere udtømmende Præmisser. Ligesaa vel som man, naar Spørgsmaalet er om Frankrigs Passivitet, maa fremholde, som Forf. har gjort, dette Lands finantsielle Stilling, dets udeneuropæiske Expeditioner, Forholdet til de tydske Smaastater og England osv., ligesaalidt bør man glemme ved Norge og Sverige at nævne Hær og Flaades Tilstand, finantsielle Hensyn, den Magtesløshed, som er en Følge af de mellemrigske Forholde, og specielt Ordningen af den udenrigske Politik, Stillingen ligeoverfor Rusland og alle de andre, om ikke undskyldende, saa dog forklarende Momenter, der ligge klart for Enhver, og som saa mange Gange ere udviklede. En Skildring, der selv giver sig Historiens Navn, maa være varsom med at bringe med sig bestemte Tendentser og lade sig lede af dem i Anordningen, i Fremhævelsen af Et og Fortielsen af Andet; den virker baade mest oplysende og alvorligst dømmende, naar den ligeligt udvikler det hele Stof og saa lader dette selv fælde Kjendelsen. Det er forresten kun paa dette Punkt, at Forf.s Fremstilling af de faktiske Forhold kunde ønskes noget anderledes; ellers ere de politiske Situationer skildrede saa udtømmende, som Piecens Omfang og Bestemmelse tillod det, og med en Klarsynthed, som i bedste Forstand fortjener det megetsigende Prædikat historisk. Man behøver f. Ex. blot at læse følgende Konklusion paa Forf.s Fremstilling af, hvad han kalder Europas retsløse Tilstand: „I sin Indbydelse til en almindelig Kongres udtaler Keiser Napoleon, at den gamle europæiske Retsorden ligger i Ruiner eller er ifærd med at styrte sammen. Ingen kan vistnok tale derom med større Sagkundskab, end netop han. Men hvor stor Ret, han har, det har Danmark faaet at føle; thi efter længe at have staaet for Fald, ligger Monarkiet nu i Ruiner. Men skal Europa ikke synke tilbage i Trældom og Barbari, saa maa der paa Ruinerne af den gamle Retsorden hæve sig en ny, og dennes Princip er Folkenes Ret. Det er altsaa vor Ulykke, at vor Sag er kommet til Afgjørelse paa en Tid, da den historiske Ret, hvori den hvilede, havde tabt sin Magt til at yde os Beskyttelse, og da det nye Princip, den jus novum, der skal afløse den, endnu ikke var kommet til Gyldighed og almindelig Anerkjendelse." Her er den samme Grundtanke udtalt, som det danske Blad „Fædrelandet" ihøst fremsatte i en noget anden Form: at Danmarks Bestræbelser havde gaaet i Retning af at bevare en traditionel Tilstand af væsentlig dynastisk Karakter, istedetfor ubetinget og fast at slutte sig til det folkelige Princip, Nationalitetsprincipet. Og det er en Tanke, som ikke blot har en stor praktisk Betydning for Øieblikket; med Tiden vil den vise sig at være fremstaaet netop under det sande historiske Blik paa Forholdene.

Norge.

Christiania den 21de Januar.

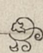
Efter længere Tids Hvile holdt det herværende skandinaviske Selskab i Tirsdags Aftes atter et Møde, i hvilket Prof. Aschehoug holdt et Foredrag om Handel, Haandværk og Fabrikdrift efter de skandinaviske Rigers Lovgivning. Efter Ytringer af Fuldmægtig G. A. Krohg, Overretsassessor Bachke og Prof. O. J. Broch besluttede man at optage Sagen i et følgende Møde.

— Paa forskjellige Steder høres Anker over, at P. A. Jensens Læsebog for Almueskolen indeholder Stykker af anstødeligt Indhold, der ikke bør læses af Børnene. Saaledes har en Skoleholder i Hemnæs Præstegjeld i Helgeland følt sig forarget over Digtet om Bispen Hans Tausen, hvor det, sigtende til dennes ringe Herkomst, heder: „Hver Purk kan blive Bisp, naar Vorherre det kun vil", hvilket Skoleholderen udlagde derhen, at „Purka" skulde kunne blive Bisp. I næste Udgave faar vel saaledes de danske Forfattere finde sig i at blive forsynede med lexikalske Oplysninger.

— Efter længere Tids Fravær er Skuespillerinden Fru Brun i denne Uge optraadt igjen i det gamle Stykke „Feltgiftermaalet."

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 5.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 29. Januar 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Johan Ludvig Runeberg.

III.

Allerede fra sine Studenterdage havde Runeberg med Kjærlighed omfattet Antiken og det græske Sprogstudium, for hvilket sidste han ogsaa nu snart fik Anledning til at virke som Lærer; men en dybere Betydning havde dog disse Studier for hans Digtervirksomhed. Antikens plastiske Renhed, dens klare Gjennemsigtighed, dens episke Ro havde styrket og renset hans Indbildningskraft og Produktionsevne som Digter overhovedet. Nu laante hans Digtning ogsaa sin Form fra det græske Epos i de tre nøie sammenhængende Arbeider: Elgskyttarne, Hanna og Julqvällen.

Elgskyttarne, en Idyl i ni Sange, indeholder den sandeste Skildring af det finske Folkeliv, som endnu findes. Hvad Runeberg beskrev i sine Skizzer af dette Liv i Helsingfors Morgonblad, det besang han i Elgskyttarne. Aftenen i Bonden „pörte“ med „pertljus“ og „mur“, med Hesten og Hønsene inde i Stuen, Alt finde vi her igjen som Baggrund for de fremtrædende Personer, om hvilke den simple Handling, det Uvæsentligste i Billedet, hvælver sig. Denne Handling foregaar paa et Besøg, som Matthias fra Kuru aflægger hos sin Svoger, Petrus paa Tjäderkulla, der er gift med den forstandige Anna. Under dette Besøg beslutter han sammen med Petrus at deltage i en Elgjagt fra Herregaarden, egentlig for der at træffe sammen med Hedda, en paa Gaarden opfostret Pige, og, hvis han finder Behag i hende, da fri til hende. Han synes godt om Pigebarnet og tænker at skulle fri til hende, naar Jagten er tilende. Imidlertid er der til Herregaarden komne nogle Russere, som drage omkring og handle, og en af disse frir, medens Mændene ere borte paa Jagten, til Hedda, men faar en Kurv af Pigen. Da de Andre ere komne hjem fra Jagten, frir Petrus paa Matthias's Vegne og faar Pigens Ja. Han reiser nu hjem for at hente sin Hustru, Søn og Datter til Trolovelsesgildet, og med dem følger Tiggeren Aron, som underveis fortæller sin Historie, hvorledes han fra en formuende Bonde blev Betler, samt sit Eventyr i Byen. Endelig slutter Fortællingen med den Tale, som Zacharias paa Hjerpvik, Heddas Fader, holder til de Nyforlovede. De optrædende Figurer frembyde saaledes adskillig Afvexling og især rigelig Anledning til at skildre de forskjellige Elementer, hvoraf den finske Almue og den nærmeste Omgivelse bestaar. Den egentlige Kjerne dannes af selve Skildringen af Livet i den finske Bondes Stue, og her bliver man saa hjemme, som om man havde levet med disse Mennesker sit hele Liv.

Endnu simplere, men fortryllende i sin Ligefremhed er Hanna. Scenen er en Præstegaard paa Landet; Sønnen ventes hjem, og med ham skal der følge en Universitetskammerat. Før disse komme, indfinder der sig en Officier, som frir til Præstens Datter Hanna, uden at denne dog giver noget bestemt Svar; hun lover at tænke paa Sagen. Da kommer hendes Broder og hans Kammerat, og i denne gjenkjender Pastoren en Søn af sin trofasteste Ungdomsven. Hanna følger de unge Herrer i Skov og Mark, og før Aftenen er kommen, opdages det, ikke blot at Hannas Broder er forlovet med Vennens Søster, men ogsaa at Hanna og den Fremmede har fattet Kjærlighed for hinanden. Hun, som aldrig nogensinde før har drømt om Kjærlighed, opdager med Et Forskjellen paa de Følelser, hun har næret for den gamle Officier, og dem, som den unge, vakre og muntre Student vækker hos hende, og den Fremmede er gaaet af med Seiren.

Julqvällen er et Pendant til Hanna, og hvad som gjælder om Tegning og Kolorit i det sidstnævnte Digt, gjælder ogsaa om det første. Nogle smukt skildrede Figurer, den gamle Soldat Pistol og den sextenaarige Pige, virke med denne uefterlignelige Enkelthed, som gjennem saa Lidt giver saa Meget, og hvori Runeberg er Mester. Julqvällen er det sidste af Runebergs hexametriske Digte, i hvilke hans Forkjærlighed for Antikens Former klarest aabenbarer sig, endskjønt vi ogsaa senere skulle finde et eiendommeligt Bevis paa den.

IV.

Ligesom vi have seet, at Runeberg i antik Form behandlede nationale Emner, om end af Idyllens mere indskrænkede Natur, saa finde vi nu, at han i den følgende Periode optager den romantiske Poesis Form for Behandlingen af større Emner, i hvilke høie, almen menneskelige Ideer gjøre sig gjældende og optræde i ulige Gestalter, snart som Strid mellem den personlige Frihed og Trældommen (Nadeschda), snart som Strid mellem guddommelig og menneskelig Villie indenfor Samfundet (Kung Fjalar), og endelig tilsidst som Nationalitetens Strid mod ydre Vold og dens moralske Seier over Magten (Fänrik Stål).

Nadeschda (1842) er en russisk Fortælling, som behandler en Fyrstes Kjærlighed til en livegen Kvinde og disse Tvendes Skjæbne som Følge af de Hindringer, Standsforskjel og fremfor alt Pigens Ufrihed lægge i Veien for Foreningen. De rent romantisk = lyriske Partier ere de smukkeste; vi ville blot minde om Scenen mellem Woldemar og Nadeschda i Fyrstindens Park, da han for sidste Gang besøger hende, en Scene, som for sig alene er tilstrækkelig til at vise Digterens Mesterskab, naar han maler lyriske Billeder paa en episk Baggrund. Dmitri, den onde Broder, hvis Had og djævelske Lidenskab fjerne de Elskende fra hinanden, er hele Digtet igjennem holdt fortrinligt.

Ligesom i Elgskyttarne nogle af de eiendommeligste Partier vare de, som skildrede russiske Bønder fra Archangel i en dybt humoristisk Belysning, saaledes er ogsaa her i Nadeschda det Originaleste den satiriske Tegning af russisk Militærdespoti.

Vi tænke paa den Scene, hvor Potemkin bebreider Generalerne, at Tropperne ere blevne saa vante til Krigens Strabadser og deraf følgende Upaaagtsomhed under Exerceringen, at de ikke formaa at udføre en ordentlig Parade; i disse Strofer spiller den fineste Ironi:

Kutusoff, edra tjenster glömmas icke;
Men stränghet, regel, disciplin bör finnas.
Man älskar ej att se en soldatesk,
Som minnes annat än sin plikt för stunden.

I hvilka tider lefva vi! Soldaten
Betraktas som kamrat af ett befäl,
Som gjort ett par kampanjer vid hans sida;
Han smeks, han skonas, man förbiser allt,
Blott ej hans ärr, och samma skonsamhet
Begår man för sig sjelf. Markoff, se på er!
Är det af reglementet ni befalls
Att suspendera en af edra knappar?
Och denna orden, Platoff, kring er hals,
Säg, fruktar ni att skiljas altförmycket
Från hopen, om den blottas litet mer?
— O Ryssland, Ryssland! Själen i din styrka
Var ordningen, var sjelfförsakelsen
Hos dina söner!

Runebergs næste Arbeide var det episke Digt Kung Fjalar. Han fører os her hen til den Strand, som Ossian besang; han frygter ikke for at anslaa Toner, som maa opfordre Læseren til en Sammenligning. Den nordiske Sanger hensætter sig blandt de gamle ossianske Helte og Skalde, men medens der hos Ossian ved Siden af dette Liv kun findes en Skyggernes mørke Natteverden, indlægger den christne Digter en dybere Grundtone i sin Verdensanskuelse: Troen paa udødelige Magter, hvis Væsen er Almagt og Kjærlighed, Retfærdighed og Forsoning, og imod hvilke den Dødelige Intet formaar.

Ubeseiret og stærk sidder den gamle Fjalar paa sin Borg; træt af at hjemsøge de svage Dødelige længes han efter en Strid med de evige Guder, med Skjæbnen selv, paa hvis Tilværelse han vel tror, men som han foragter i Bevidstheden om sin egen Uovervindelighed. Det bliver ham spaaet, at

Han, skaparn af lycka och sed,
Skall se en dag, när flackad af brott, hans ätt
Slocknar i blygd, hans son, den ende,
Sluter som brud sin syster i eldad famn.

Fjalar forbliver urokkelig og byder, at den ene af de Smaa skal dø. Han lader en af sine Mænd tage Pigen, Gerda, og befaler ham at styrte Barnet ned fra den bratte Klippe i Havet. Kjæmpen forsvinder med Barnet, og man ser ei mere til ham.

Paa Morvens Kyst, det af Ossian besungne Skotland, lever ved Kong Morannals Hof en Kvinde af sjelden Skjønhed; hun kaldes Oihonna. Kongens tre Sønner fri til hende; men hun elsker den vilde, fri Kraft høiere end Morannals blødagtige Sønner. Ogsaa den djerve Clesamor, Krigeren, deler Brødrenes Skjæbne. Da kommer en fremmed Viking, hvis Ry er fløiet forud for ham; han beseirer Morannals Sønner; Oihonna elsker ham og bliver Hjalmars, Fjalars Søns, Brud. Siden aabenbarer hun ham, at hun ikke er Morannals Datter, men fundet paa Havet hos en af Fjalars Mænd. Hjalmar forstaar nu, at hun er hans Søster; underrettet herom ønsker hun sig Døden og finder den for Hjalmars Haand. Hjemme sidder Fjalar og tror, at han har beseiret Guderne, da Hjalmar kommer hjem og fortæller ham sin og Gerdas Skjæbne. Rystet, sønderknust og angrende rister Fjalar sig Gejrsod ved Hjalmars Lig.

Vi staa nu ved Runebergs berømteste Arbeide, ved Fänrik Ståls sägner.

I denne Digtcyklus har Runeberg skjænket et Nationalepos af saa høi Betydning, at det vil komme til at spille samme Rolle for Finlands Nutid, som Kalevala har spillet i dets Oldtid. Her skildres Finlands sidste ulykkelige Strid, dets Folks Troskab og Magthavernes Falskhed, hele „folkets tålamod och allt dess

spillda blod." Men over Beskrivelsen af denne Nationens Ulykke har Runeberg forstaaet at gyde det Lys, som hviler over et Folks Strid for sin Frihed, over en Nations heltemodige Forsvar mod en overlegen Fiende.

Fänrik Ståls sägner aande saamegen Kjærlighed baade til det finske Fosterland og til det svenske Fædreland, at de med Rette maa ansees som en Støtte mod den altfor ensidige Fennomani.

Høiest i Digtcyklusens Midtpunkt mødes vi af Vårt land, en Folkehymne, saa gribende simpel, saa henrivende skjøn ved sin Fædrelandskjærlighed, at det kunde blive vanskeligt at opvise Magen til den. Fra den roligere beskrivende Fremstilling, fra Forsikringen om den Kjærlighed, dette fattige Land vækker hos sine Sønner, hæver sig stærkere og stærkere Tanken paa Folkets Fortid, paa de Kampe, som her have kostet Fædrenes Blod, at det var „för oss", det udgjødes. Efterat det er sagt, at

> blef vårt lif en stjernedans,
> Der tår ej gjöts, der suck ej fanns,
> Till detta arma land ändå
> Vår längtan skulle stå, —

udbryder nu hele den rige Følelse i Strofen:

> O land, du tusen sjöars land,
> Der sång och trohet byggt,
> Der lifvets haf oss gett en strand,
> Vår forntids land, vår framtids land,
> Var för din fattigdom ej skyggt;
> Var fritt, var gladt, var tryggt!

Og saa trænger Blikket ind i Fremtiden og antyder kommende Tiders Forløsning i denne Strofe:

> Din blomming, sluten än i knopp,
> Skall mogna ur sitt tvång:
> Se, ur vår kärlek skall gå opp
> Ditt ljus, din glans, din fröjd, ditt hopp;
> Och högre klinga skall en gång
> Vår fosterländska sång

Den lige saa sindrige som gribende Skildring af den gamle Fänrik selv, i hvis Bryst hele denne Verden af store Minder og Billeder indesluttes, fører derpaa over til selve Tegningen af Kampene i 1808 og 1806. Modsætningen mellem Begyndelsen:

> Jag var så yr, jag var så ung;
> Han fänrik var, jag mer än kung, —

og Slutningen:

> Nu var han gammal, jag var ung;
> Jag blott student, han mer än kung, —

viser, hvorledes denne Skat hos den Gamle, hans alvorlige Minder fra Krigens Dage med Et bringer hans unge Tilhører fra Spøg og Fjas til Alvor.

I Molnets broder se vi en Scene fra Udmarken i Krigens Tid. Det er Sagnet om en Hyttens Søn, ukjendt og navnløs, som ofrer sit Liv for det kjære Fædreland; det er et Sidestykke til Sven Dufva, han, som er dum til Alting, selv til at exercere, men som dog kan stride og dø for sit Land. Digtet er ogsaa beslægtet No. 15 Stolt, han, som hverken havde Hjem eller Navn, kaldtes „fähund", men var den første, da det gjaldt Livet. Trosskusken hører til den samme Slægt, en kjødelig Broder til Sven Dufva, forgjet og bagerst — naar det gjælder Tilbagetog; men da det lyder Fremad, staar han allerede marschfærdig og renvasket ved Stjernernes natlige Lys.

En anden Gruppe er Veteranernes, den gamle Hurtig, som er for gammel til at løbe, men som kan staa og falde, den Gamle i Fänrikens marknadsminne samt Soldaterne Munter, Stål og Lod i De

Qvickjockdalen.

två dragonerne og ikke mindst den syngende Soldatgossen. Deres faste Ro, deres „tvärsäkra" Tapperhed er naturtro tegnet, og dette Træk forøges med et andet, den finske Egensindighed, Tverhed og Smaapudsighed hos en Række Underbefalingsmænd, alle egentlig blot ulige Sider af den samme Typus: v. Törne, v. Essen, gamle Lode, Lieutenant Zidén, v. Konow, Otto v. Fieandt, hver og en et tro Billede af den Maade, hvorpaa Fædrelandskjærligheden haver og forædler et ellers hverdagsligt, ja selv brutalt Sind. Smukke og rene Heltebilleder er de tvende Ynglinger Tigerstedt og Schwerin, af hvilke den sidste faldt, medens den første døde i Helsingfors i 1863.

Samme Aand beliver ogsaa de høiere Befalingsmænd, Sandels og Döbeln, Duncker og Adlercranz. Men mellem disse Figurer har Digteren ogsaa fremvist Forræderiet, Feigheden og Udueligheden i Billeder, snart bitre og satiriske, saaledes som Kungen og Fältmarskalken, snart mørke og truende som Bröderna og det af Hensyn til Familien Cronstedt udeladte Digt Sveaborg. En smuk Modsætning hertil danner Skildringen af en ædel og kjæk Fiende, Kulneff, og af den fredelige Landshöfdingen, som med Sveriges Lov i Haanden vinder et Slag, ikke paa Kamppladsen, men i Retssalen.

Paa lignende Vis fremstaar i ædelt opofrende Fædrelandskjærlighed en Række af høie Kvindegestalter. Her møde vi Torpflickan, som græder og vil dø, fordi hendes Elskede har vendt Fienden Ryggen, og Ramsayernes Moder, som siger Godnat til de faldne Sønners Billeder. Her finde vi Hustruen Lotta Svärd, som lige høit elsker Fædrelandet og sin afdøde Mand, og endelig den bedende Pige i Den döende krigarn.

Man har i den senere Tid opkastet det unødige Spørgsmaal, hvilken af de tvende Samlinger af Fänrik Ståls sägner var den bedste. Dette Spørgsmaal vilde vi blot besvare med Göthes Ord: „Man spørger, hvilken er størst, Schiller eller jeg; man burde hellere glæde sig over, at Tydskland har to slige Mænd." Men — der findes dog en Forskjel, som er væsentlig, mellem disse tvende Dele. Medens den første Del er saa strengt objektivt holdt, at endog Fänrikens egen Person forsvinder umiddelbart efter Digtet Fänrik Stål, saa dukker baade denne og Forfatterens egen Personlighed frem i de fleste Stykker af anden Del, snart som fortællende, snart saaledes, at den sidste taler i den førstes Navn (Fänrikens helsning till Gregori Tigerstedt). Disse sidste Digte blive saaledes mangengang halvveis lyriske og minde om Forfatterens første Periode. Ja nogle, saaledes som Dunckers dödsdag, Soldatgossen, Björneborgarnes marsch og Sveaborg, ere det næsten fuldstændigt.

Hvorledes det end forholder sig hermed, om det i mere end en Betydning er en Tilbagegang eller ei, — vi for vor Del tro det ikke; vi tro snarere, at det er ligesom en Forklarelse af Digterens Ungdomsretning, — saa er det sikkert, at Runeberg ved Fänrik Stål har faaet en høi Betydning for Finlands nationale Udvikling, at Finland i Fänrik Stål har erholdt et Nationalepos, som gjennem alle Tider vil beholde Liv hos Nationen, og hvis Frugter allerede ere begyndte at modnes. Men hvorledes var det under den strenge finske Censur muligt, at Fänrik Stål kunde udkomme? Underligt var det, og Grev Berg skal ogsaa i Anledning af den første Dels Offentliggjørelse have ytret, at det var den største Feil, den finske Censur nogensinde havde gjort sig skyldig i. Den anden Del udkom, fordi mange af Sangene i den vare udbredte i Afskrifter, og fordi Runeberg var en Nationaldigter,

hvis Arbeide man ikke kunde have undertrykt, uden at vække den høieste Uvillie, og Samlingen desuden ligefuldt vilde være udkommen hos den svenske Forlægger.

Det lille dramatiske Genrebillede Kan ej (1862) og Kungarne på Salamis ville formodentlig blive den alderstegne Digters sidste Arbeider. I Slutningen af 1863 rammedes han nemlig af et Slagtilfælde, og den Bedring, som senere efter en langvarig Sygdom er indtraadt, vil i saa fremrykkede Aar neppe blive fuldstændig nok til at give Digteren hans gamle Arbeidskraft tilbage.

Som Afslutning paa denne Skitse optage vi en Skildring i Forf.s her i Norge neppe synderlig udbredte Tidsskrift for Literatur og Kunst, hvori han beretter om et Besøg hos Runeberg:

„Staden Borgå, hvor Runeberg bor, er en liden By paa ca. 5000 Mennesker, i hvis Kreds han naturligvis ikke egentlig kan faa Plads til at udvikle de Interesser, der bevæge ham, og han ser saaledes gjerne, at Ungdommen fra Helsingfors, som han holder meget af, besøger ham en og anden Gang. Reisen er ikke lang — en 5 Mile — og man ofrer naturligvis mere end gjerne en Dag paa et Besøg, der lover saa rige Frugter. Og man skuffes sandelig ikke. — Vi ankom til Borgå efter en munter Seilads udpaa Eftermiddagen; Dampskibet lægger til lige nedenfor Runebergs Bolig. En imponerende Figur af lidt over almindelig Mandshøide traadte os imøde og hilsede os velkommen. Et plastisk Hoved, som skabt for en Billedhugger, et Par kjække og dog milde Øine med et skjelmsk Udtryk, — en smal, lidt sarkastisk Mund og den dristigt fremtrædende Næse under en høi, klar, afrundet Pande, der ikke engang beskygges af de faa Haar paa Hovedet, — dertil et Par stærke Skuldre og en kraftigt bygget Figur, der mindede mere om den uforfærdede Jæger end om den stillesiddende Digter — saaledes stod han foran os den første Gang, jeg saa ham.

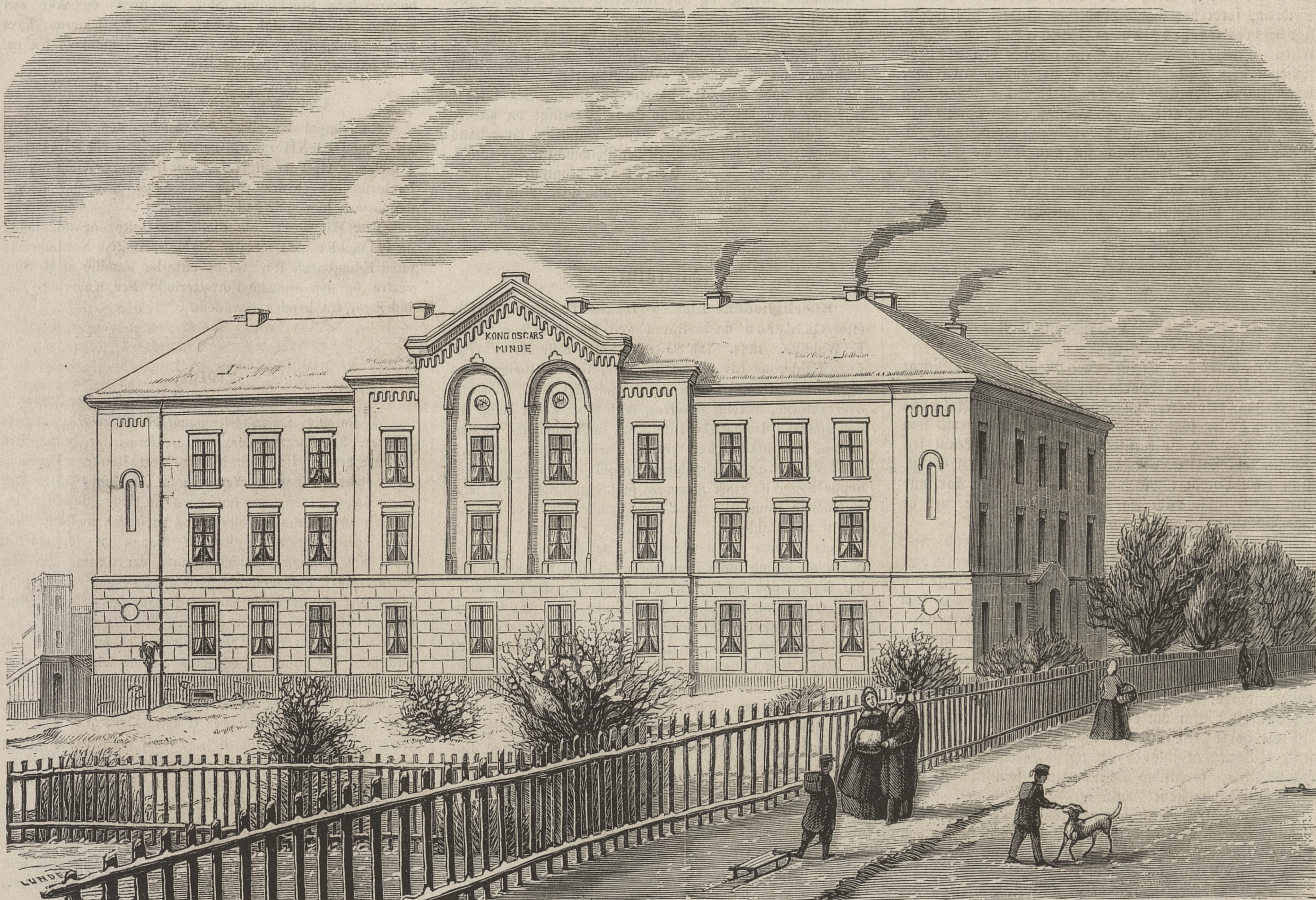
„Runeberg lever meget sammen med sine Fänrikar, sine Helte fra 1808 — og taler om dem med den Varme og Kjærlighed, man kan vente at finde hos Digteren, der har besunget dem i en Sang, som Verden aldrig vil glemme. Finnerne se op til ham i Følelsen af den Betydning, Fänrik Ståls sägner har for deres hele nationale Sammenhold — for Bevarelsen af de fælles Minder og de fælles Fremtidsforhaabninger. Han var, som man kan tænke, Centret og det egentlig belivende Element i Samtalen, og i Sandhed, det lønnede sig nok at være stum Tilhører. — Da det var blevet Aften og Lysene kom ind, fulgte ogsaa Toddybrættet med — man forsynede sine Glas, og saa begyndte egentlig Samtalerne, hvor han saaledes udsendte det ene dristige Tankelyn efter det andet, at man neppe fik Tid til at følge de rige Billeder. Det var, naar han omtalte Noget, som om han med Lynklarhed belyste pludselig et hidtil mørkt Landskab; — han udviklede ikke, han raisonnerede ikke — han saa, og udtalte, hvad han saa."

Qvickjockdalen.

Qvickjock — det er oversat „den brusende Aa" — er et Sogn i Luleå Lapmark, Piteå Län, og som danner et Annex paa omkring 600 Indvaanere til Jockmocks Hovedsogn.

En svensk Forfatter, Dr. J. Engström, skildrer den saaledes:

„Noget mere Imponerende end Qvickjocks Fjeldtrakt kan man vanskeligt se. Fjeldene paa begge Sider hænge næsten ud over Stranden og alligevel kunne

Kong Oscars Minde.

de ikke begrændse Udsigten, thi paa 4—5 Mils Afstand ser man, efterhvert som man ror frem, den ene Snetop efter den anden dukke frem og forsvinde, til man en Fjerdingsvei fra Qvickjock paa en Gang faar se Dalen og de vidunderlige Fjeldformationer rundt om den. Det er, som om man stod paa en enslig Ø midt ude i det skumdækte Ocean. Man ser ei andet end Bølgerne paa Saggat-Søen og Snefjeldene, som ligne Bølger, omkring hvilke Skyerne drive baade paa Toppen og langs Siderne. Man hører ikke anden Lyd end Suset af Vinden, af Søen og af Komoelven, som ligeoverfor den hyggelige Præstegaard styrter hastigt ned af Klipperne og kommer Tarra imøde, hvorpaa de tvende Elve forene sig og forsvinde i Saggatjaur."

Kong Oscars Minde.

Frøkenklosteret ved Drammensveien eller, som det officielle Navn er, Oscars Minde, er opført af Selskabet til Omsorg for ældre ugifte Damer. Grundstenen blev lagt af Enkedronning Josephine under hendes Ophold i Christiania i 1861 den 4de August, og allerede i December Maaned 1862 blev Bygningen taget i Brug, men henstod uden ydre Puds til afvigte Sommer. Den har kostet omkring 25,000 Spd., hvoraf det kun blev nødvendigt at laane de 7000. Allerede i 1853 var der nemlig til Erindring om Kong Oscars Helbredelse samlet en ikke ringe Sum, der senere i Selskabets Hænder er voxet og forøget med testamenterede Kapitaler.

Bygningen indeholder 24 Bekvemmeligheder, hvoraf hver bestaar af Entré, Dagligværelse, Soveværelse, Kjøkken og Klædeskammer. Huset har en smuk Beliggenhed, med vidstrakt Udsigt nedover Christianiafjorden, i en ikke for stor Afstand fra selve Byen og alligevel endnu ialtfald med ret landlige Omgivelser. Det har forresten det temmelig bymæssige Præg, som er eiendommeligt for mange af Løkkerne i Christiania Omegn, idet man, for at benytte Tomten saa godt som muligt, har opført hele Bygningen i en sammenhængende Masse og med flere Etager over hinanden. Man vilde vistnok i Almindelighed frembringe en smukkere Virkning, naar man ved saadanne Anlæg delte Bygningerne i flere mindre Partier, som lettere voxede sammen med det omgivende Landskab, og som alligevel ved en forstandig Anordning kunde drages sammen til en samlet Masseeffekt.

Uagtet der om ikke synderlig lang Tid sandsynligvis i Nærheden af Oscars Minde vil reise sig en Bygning til med lignende Bestemmelse, vil det naturligvis kun være en saare liden Del af den Masse uforsørgede Damer, Hovedstaden indeslutter, som her kan finde et Tilflugtssted paa sine gamle Dage. Trangen til disse Asyler vil dog forhaabentlig blive mindre og mindre, efterhvert som den kvindelige Dannelse antager en mere solid og praktisk brugbar Karakter, efterhvert som der aabnes Kvinden Adgang til Livsstillinger, som hendes Evner og særegne Anlæg kan udfylde, og som hidtil have været betragtede som Privilegier for Mændene. Netop her vil der være et saare velsignelsesrigt Felt for Omsorgen for de ældre ugifte Damer: ved Siden af at lindre deres Skjæbne, som ikke kunne ernære sig selv, tillige at sætte Saamange som muligt istand til ved egne Kundskaber og egen Arbeidsdygtighed at gaa fri for den Bitterhed, som altid er forbundet med at maatte leve af Andres Godgjørenhed.

Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

VII.

Fra Prof. R. Nyerup.

Kjøbenhavn, 18 Mai 1801.

Høistærede Ven!

Det er engang Tid, at jeg bryder den lange Taushed og lader Dem igjen høre et Par Ord fra mig. Tale om Dem gjør jeg ofte, saasnart jeg seer Revisor Andersen, Fridsch eller andre Deres Venner. Altid bliver Omkvædet: Gid vi havde beholdt Berg hernede. Ingen trængte dog mere til Deres Nærværelse end jeg, som bestandig kvakler med Fædrelandets Historie og bestandig trænger til saa grundlærd og tillige saa communicativ en Vens Raad og Veiledning.

Af Revisor Andersen har jeg faaet Bidrag om vore Oldsager. Visse andre lærde Oldforskere har jeg ikke talet til, da jeg tvivler om deres Beredvillighed til at tjene mig. — Oluf den helliges Levnet ved Hagerup er der omsider begyndt at trykkes paa. Jeg hører, at Overlærer Munthe*) har isinde at skrive Kong Sverres Historie. De veed, hvorledes det gik Seidelin, fordi han havde prøvet at illudere vor merkelige Skrivefrihedslov af 1799. Hof- og Stadsrettens Dom (conciperet af Ørsted) havde dog aldeles frikjendt ham. Ja i Høiesteret skal endog vota have været paria. Justitiarius**) gjorde altsaa Udslaget og forskjertsede derved atter en god Portion af sin Popularitet.

Var det ikke merkeligt, at vor hedengangne B. Anker vilde have efterfulgt sin Ven Suhms Exempel! Man kan vel ikke tvile paa, at han jo blot gjorde det, for, at naar det hed, han excellerer i det og i det, at man da og maatte tilstaa, at han havde den smukkeste Kone i Byen***).

VIII.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 9 Nov. 1810.

Kjæreste Hr. Berg!

Nu hører jeg da af alle Mennesker, at Norge faaer et Universitet, hvortil jeg først siger: Glück auf, og derpaa resolverer, at Sorenskriver Berg skal paa sin rette Hylde som Professor Historiarum, ligervis som min Collega ved Universitetsbibliotheket Hr. Krum fra Christiania skal efter min (og Moldenhawers) Eragtning være Docent i Mathematik. Var jeg ti Aar yngere, hvor glad vilde jeg da ikke ogsaa være ved at faae Vocation derop!

Kjære Ven veed vel nok, at Brugspatron Aal, som i denne Tid ventes her til Staden, giver Noget til (at) hjelpe til, at Fortsættelsen af Schönings Rejse kan blive trykt. Stakkels Jentoft copierer den af, og, som jeg hører, vil Amtmand Thaarup tilføje Anmærkninger.

Hr. Bergmester Petersen har glædet mig med to Efterretninger, først, at De endnu ikke havde glemt mig, og dernæst, at De var utrættelig i Deres dybe og grundlærde Forskninger i Fædernelandets fordums Statistik, speciatim om Norges gamle Herregaarde. Da Jentoft hørte dette om Herregaardene, randt det ham strax i Tanke, at iblandt det norske Videnskabersselskabs Haandskrifter forefindes Documenter, som De i den Henseende kunde have Gavn af.

Til Middag har Bergmesteren og jeg spist hos Conferentsraad C. Anker, hvor der ikke blev sparet paa Skaaler eller Ønsker for Norge og Norges Hæder og Held, et norsk Universitet osv.

Hvad jeg nu sysler med? Saavidt Krigen og alle dens Rædsler og Tvingsler og Trængsler tillade, besørger jeg Udgivningen af det af Suhm efterladte færdige Manuscript af hans Danmarks Historie, som gaaer til Dronning Margrete exclusive.

Desuden speculerer jeg i Forening med Abrahamson og Rahbek paa en ny Udgave af Kjempeviserne. — Sig mig dog, kjære og inderlig elskede Ven! om De kjender nogle af den Art fra Norge? Sagen rejste for 3 à 4 Aar siden til Bergen, og Stenbloch i denne Sommer til Trondhjem, begge med Opmærksomheden henvendt paa denne Sag, og Resultatet var: Naar de hørte Almuen synge gamle Viser, saa var det de danske hos Pêr Syv, og var det norske Viser de sang, saa var de nye! Nu maa De som Norges lærdeste Forsker og den margkunnige Patriot forklare mig; hvor er Norges Sang fra Middelalderen ɔ: fra 14de, 15de og 16de Aarhundrede? Muligen De vil svare mig: den er aldrig bleven nedskreven eller sat paa Papiret, og saavel den som dens Ekko har tabt sig i Fjeldene.

Naar jeg saa maa lade det Svar gjelde, saa tillade høistærede Ven mig et nyt Spørgsmaal, som rigtignok ikke vedkommer mig som Viseudgiver, men dog som uværdig Professor i Litterairhistorien. Det er følgende: Man kan opregne omtrent en halv Snes Romaner, som dels Haagen Haagensen og dels Dronning Euphemia lod oversætte af fransk og tydsk paa Norsk; hvor i al Verden gaaer det til, at af disse norske Skrifter aldrig i noget norsk Bibliothek er funden mindste Blad? (i Island har man funden dem i den islandske Dialect.)

Kjerulfs ledige Plads bliver naturligvis besat med Werlauf, som just nylig var bleven Adjunct i Historien. En tilkommende enten Professor Historiarum eller Geheimearkivarius er opstaaet i Doctor Medicinæ Vedel Simonsen, der har en Assiduitet i historiske Undersøgelser, der er uden Lige. Han er min Landsmand. Men en anden fuldkommen ligesaa mærkværdig Fynbo er Studenten Rask, der nu snart har sin islandske Grammatik færdig, og har synderlig store Talenter for Lingvistik.

Den galne, grove, grundlærde Arendt er nu her. Sine antiqvariske Tegninger fra de 3 nordiske Riger deponerer han i Kongens Haandbibliothek.

Vor gode Andersen maatte vi miste. Jeg føler i litteraire Arbejder dybt hans Savn. Helligt og hædret være hans Minde! Ifølge hans Testamente gaae hans Samlinger, som jeg hører, til det Deichmanske Bibliothek.

Evig Deres hengivneste

R. Nyerup.

*) Eiler Munthe, en født Nordmand, der døde som Rektor i Nyborg 1814. Den her omtalte Plan at skrive om Kong Sverre udførte han ei, men han har derimod udgivet forskjellige andre historiske Lærebøger og Oversættelser af Klassikerne.

**) Christian Colbjørnsen.

***) Frøken Falbe, hvem Anker kort før sin Død havde isinde at ægte.

Literatur.

Kjærlighedens List. Dramatisk Digtning. Tildels efter Calderon de la Barca ved Dr. H. Schou. Kbh. F. Wøldike. 1864. 156 S. 12. — Siden Sille Beyer oversatte Calderons Livet en Drøm, Dorotea og Gomez Arias og Moretos Donna Diana, har, underligt nok, Theateroversætterne, saavidt erindres, ikke gjort noget Laan fra den spanske dramatiske Literaturs uudtømmelige Skatte, medens man stadigt har tyet til Pariserstykker af tvivlsomt Værd, og som skildre Forhold og Tankesæt, der neppe ligger os stort nærmere end Spaniernes evigt ungdommelige Romantik. Det foreliggende Stykke er kanske det af alle Calderons, som hyppigst er benyttet paa Udlandets Theatre i den nyere Tid, og det maa udentvivl ogsaa nu kunne føres frem for os i den Skikkelse, det har faaet i den foreliggende Oversættelse. De Forandringer, Overs. har foretaget, indskrænke sig, paa Omdannelsen af enkelte Replikker nær, til Slutningsscenerne, hvor 3die Akts Scene 20 til 24 ere dragne sammen til en enkelt, en Ordning, som der neppe kan indvendes videre imod, især naar Hertugindens Slutningsreplik til Arnesto eller, som Overs. kalder ham, Ernesto, nuanceredes lidt stærkere. Dictionen er i det Hele heldig, og især er Stykkets egentlige Midtpunkt, de kunstige Replikker mellem Federico og Laura, gjengivne med utvungen Lethed. Enkelte Ubehjælpsomheder som i Verset

Ja, hvis det er ikke Grunden,
Er der vel en anden Grund —

for

Ja, hvis ikke det er Grunden, osv.

ere saa faa og saa lette at raade Bod paa, at de ikke i noget Mon kunne siges at være stødende. Det subtile Paafund, der har givet Stykket Navn, findes forresten allerede før Calderon hos Tirso de Molina. Han lader nemlig to Elskende underholde en aaben og tilsyneladende høist uskyldig Brevvexling, hvis rette Mening for de Indviede først kommer frem, naar de tre første Stavelser i hver Verselinie tages bort. Det Tilbagestaaende danner da for sig igjen et afsluttet Hele. Calderon har i det foreliggende Stykke forandret dette derhen, at han lader de Elskende samtale i Andres Nærværelse, saaledes at det første Ord i hver Linie, sammenføiet med de andre, danner den skjulte Mening. Naar saaledes Laura retter følgende Replik til Hertuginden:

Jeg lykønsker hver en Mø, der
Vil kun høre Hjertets Røst og
Give, for den Elsktes Haand,
Afkald paa al anden Lykke.
Paa slig Kvindes Grav bør sættes:
„Dig belønner Kjærlighed“ —,

da er den egentlige kun for Elskeren aabenbare Mening:
„Jeg vil give Afkald paa Dig.“

Mærkeligt nok har denne Ordleg engang fundet en praktisk Anvendelse. I et af de sidste Nr. af det franske Blad „L'Autographe“ findes meddelt et Brev fra Baboeuf til hans Hustru, hvori han fra sit Fængsel paa en tilsyneladende meget intetsigende Maade underholder sig med hende, medens det første og det sidste Ord i hver Linie danner en sammenhængende Mening, hvori han meddeler hende en Plan, han havde fattet til at flygte.

— Forskjellige Blade have som en interessant Nyhed meddelt, at der i Paris arbeidedes paa en illustreret Fortegnelse over H. M. Kongens Vaabensamling. Nyheden er ellers temmelig gammel; thi Værket, hvis Illustrationer allerede fra Begyndelsen af have været lithograferede af Emile Vernier og trykte hos Lemercier, Rue de Seine, 57, Paris, udkom under Titelen **Hans Majestät Konung Carl XV's Vapensamling** med 1ste Bind — orientalska samlingen — i 1861 og 2det Bind — vesterländska samlingen — i 1863 hos P. A. Norstedt og Sønner i Stockholm i 4to. Den sidste Del af Samlingen, den occidentalske, grundlagdes af Hs. Maj. som Kronprinds ved Indkjøb af Kapitain Hafströms lille Samling, som især bestod af Geværer. Den er senere lidt efter lidt bleven orøget, især ved Indkjøb i 1856 af den saakaldte Soldinske Samling i Nürnberg. De mærkeligste Vaaben opbevares paa Stockholms Slot, de nyere og ikke saa sjeldne paa Ulriksdal. Adskillige af Vaabenerne have kuriøse Indskrifter. Staden Nürnbergs Bøddeløxe fra ca. 1600 har saaledes følgende Rim:

Die Herren steurren dem Unheil
Und ich execurire ihr Uhrtheil.

En simpel Kavallerisabel bærer denne Paaskrift: „Konung Carl XII råkade under bataljen vid Narva Hans Excellence Gref Arvid Horn, som då commenderade Drabanterna ock hvars värja blifvit afhvggen gaf honom denna som han själf hade i handen.“

— **For Hjemmet,** 5te Binds 5te Hefte, er udkommet og indeholder tre oversatte Stykker: Britisk Nordamerika efter Edingburgh Review; en latterlig Familie af E. Souvestre og den svenske Forfatterinde Fru Knorrings Erindringer fra hendes Barndom.

Norge.

Christiania den 28de Januar.

I Jacques Offenbachs „musikalske Narrestreg, de to Blinde“, har Theatret gjort et saare fornøieligt Fund. Det var med det og „Une nuit blanche“, at Bouffes Parisiens blev aabnet for snart 10 Aar siden (d. 5te Juni 1855). Den meget simple Aktion, der kun føres af de to „Grækere“, er broderet med alskens ørefaldende og pudserlige musikalske Motiver, hvoriblandt Komponisten ikke engang har forsmaaet at laane den bekjendte Münchhauseniade om Tonen, der blev siddende fast i Valdhornet og siden udlod sig paa egen Haand. Sujettet er mavert og Behandlingen ugudelig prosaisk; Musikken er her et og alt; hver Gang Replikkerne begynde at trække sig ud, sidder man blot og venter og længes efter, at Orchesteret skal stemme i, og naar det saa kommer, er man øieblikkelig oppe i Komikens syvende Himmel, og Publikum ler, saa det neppe faar Tid til at klappe. Offenbach har ganske nylig fornøiet sit Publikum med et større Opus i Smag med Orpheus: „Helenas Bortførelse“, som har givet flere adstadige franske Kritikere Anledning til at expektorere sin dybe Indignation over en saadan gjentagen Profanation af klassiske Sujetter; men stort nytter det neppe. Naar man saa godt som han forstaar at „blæse Folk et Stykke“, nytter det ikke at ville vægre sig for at lystre hans Pibe, og man glemmer alle adstadige Betænkeligheder og Principer og rives uvilkaarlig med i den musikalske Tummel, enten det er olympiske Guder eller parisiske Gavtyve, som føre Dandsen an.

— Ifølge Underretning fra Stockholm kan H. M. Kongen omkring den 9de Febr. ventes til Christiania.

— Christiania Skøiteklub tæller for Tiden 800 betalende Medlemmer, hvorhos de galante Skøiteløbere har udstedt Fribilletter til henved 1000 Damer. I Klubbens Kasse haves 200 Spd., der antages at slaa til indtil Vaaren, selv under ufordelagtige Veirforholde.

— Sperati er atter indsat i sin tidligere Post som Orchesteranfører ved Theatret.

— Da Frimenigheden hersteds for nogle Dage siden vilde holde Daab ude paa Isen, strømmede saamange Tilskuere til, at Præsten ikke fik Ro til at fuldbyrde Handlingen.

— En Indbydelse til Dannelse af et Aktieselskab for Nedlægningen af en Telegraftraad mellem Norge og England er udstedt af Dhrr. Th. Heftye, Winge og Dr. O. J. Broch. En Telegrafkabel med en enkelt Ledningstraad, hvilket for det Første maa ansees tilstrækkelig for Korrespondencen, antages at koste 50,000 Lstr. og Indtægterne anslaaes til 7500. Det Uberegnelige er imidlertid, hvorlænge Kabelen vil holde sig, og hvor heldig den vil være til at undgaa de svære Beskadigelser, som udfordre langvarige og kostbare Reparationer.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 6.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 5. Februar 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Reykjahlids Kirke ved Myvatn paa Island.

(Af Karl Vogt.)

Langt oppe i den nordvestlige Kant af Island, næsten under den sex og sextiende Breddegrad, ligger indeklemt af Lavastrømme og tildels opfyldt af dem en af Jordens mærkeligste Indsøer, Myvatn. Den var før betydeligt større. Men mellem Aarene 1724—30 havde tvende i Nordost beliggende Vulkaner, Leirhnukur og Krafla, gjort frygtelige Udbrud, der under idelige Jordskjælv og Askeregn udslyngede uhyre Lavastrømme. Den glødende Lava naaede ned til Vandet, udgjød sig i det, kogte eller tørrede Vandet ud, dræbte alt Levende rundt omkring. Først otte Maaneder efter flød Vandet atter i Søen, og vovede Mennesker sig nær den. Søens Bund saavelsom dens Bredder bestaar af kjæmpemæssige Lavablokke og Stenheller, der i frygtelig Uorden ere optaarnede paa hinanden, kastede om hinanden og sprængte istykker; Søen selv er saa opfyldt, at den ikke nogelsteds er over tredive Fod dyb. Af de med næsten begsort Vand fyldte Klefter koger der endnu varme Kilder frem, en Mængde mørke Smaaøer hæve sig over Vandspeilet, fordetmeste nøgne, kun hist og her bedækkede med Græs og Mose. Vandet i Søen er lunkent og fryser aldrig til; herlige Foreller befolke det, nogle prægtige Fiske med sort Ryg, brændende Sidepletter, rødgul Bug og orangefarvet Kjød.

Ødelæggelsen, som Lavastrømmen anrettede ved Søens Bredder, maa have været frygtelig; først mange Aar efter vovede Folk atter at nedsætte sig der. Men da de vendte tilbage did, fandt de — det maa næsten kaldes et Mirakel! — Reykjahlids gamle Kirke staaende urørt. Den stod midt paa en noget høiere liggende Græsvold, omgivet af en tør Jordmur, i Nærheden af Gaarden af samme Navn. Denne sidste blev i Bund og Grund ødelagt; men Lavastrømmen delte sig mod det stigende Jordsmon ved Kirken og mod Muren; den kastede sine Stene og Slakker op paa denne sidste og gjorde den derved selv endnu høiere, forenede sig saa atter nedenfor Græsvolden og styrtede sig længere nede igjen i Vandet. Saa staar da den lille Kirke endnu den Dag idag, saaledes som Afbildningen viser os den, midt i Lavastenenes Ringmur, der drager sig rundt om den og danner dens Værn mod Ødelæggelsen rundt om.

Reykjahlids Kirke ved Myvatn paa Island.

Martyrliteraturen som folkelig Digtning.

(Efter det Franske).

Den stærke Reaktion i religiøs Retning indenfor den katholske Kirke, som i Kirkehistorien vil komme til at betegne Midten af det 19de Aarhundrede, vil efterlade tvende Slags Tegn: nogle svage, frivole, døgnlange, smagløse, som alt det, der skriver sig fra Vendinger i en Mode; det andet Slags alvorlige og som alt det, der er Alvor i, gavnrige selv da, naar den Retning, der skabte dem, er gaaet forbi. Blandt disse sidste maa man regne Fortsættelsen af den store saakaldte Bollandisternes Samling, efter de første Forfatteres Plan bestemt til efter Almanakkens Rækkefølge at skildre alle de katholske Helgeners Liv. Man ved, at denne store Samling, hvis Historie selv igjen vilde danne et helt Værk, blev paabegyndt i 1653, i Antwerpen, af Jesuiten Bolland, afbrødes i 1794 af Revolutionen, og med sine tre og femti Folianter ikke naaede længere frem end til den 14de Oktober. Gjentagne Gange hævede vægtige Stemmer sig for Fortsættelsen af denne vigtige Samling; Monge fordrede den paa det franske Instituts Vegne, Protestanten Guizot i den historiske Videnskabs Navn, belgiske Statsmænd udtalte, at deres Lands nationale Ære krævede den. Ved en Beslutning af de belgiske lovgivende Kamre indstiftedes der d. 8 Mai 1837 et nyt Bollandistsamfund, og de allerede offentliggjorte Bind vidne nu om den Iver, hvormed de ny Arbeidere have fortsat Fædrenes Arbeide. Store Kildesamlinger, der vare istandbragte af det gamle Samfund, og som heldigvis vare blevne reddede efter Samfundets Opløsning, lettede forresten Arbeidet ved Fortsættelsen, der mangengang kun har bestaaet i at udgive de Kilder, som allerede forelaa.

Jeg vil ikke her begynde en Kritik af Bollandisternes eller deres Efterfølgeres Plan. Blandt de Indvendinger, som de første Udgivere ikke bleve sparede for — i tyve Aar var deres Arbeide saaledes forbudt af den spanske Inkvisition — vare mange mildest talt latterlige; saaledes Karmelitermunkenes, der fandt Bogen fuld af Vranglære, fordi den polemiserede mod Ordenens Fordring paa at nedstige i lige Linie fra Profeten Elias; andre igjen vare mere grundede. Den væsentligste er den, at Bollandisterne istedetfor at lade sig nøie med den Kompilatorrolle, til hvilken de vare saa fortrinligt skikkede, paatage sig at være Kritikere. Idet de meddele Helgenlegenderne, udelade de undertiden det, som støder dem, og det som støder dem, er ofte det, som vilde interessere os mest, idet de indlade sig paa at udvikle Mirakler, som udenvidere enten maa antages eller forkastes, og indse ikke, at de med denne Methode gjør enten formeget eller forlidt. De gjør formeget for den simple Tro, der ikke trænger til disse Udviklinger, og som skrider frem ad alle andre Veie end den kritiske Undersøgelses; de gjør forlidt for den uafhængige Kritik, som stiller ganske andre Fordringer, og ikke giver sig tilfreds med disse frygtsomme Indrømmelser. Man kan ikke sige, at Fortsætterne af Bollandistsamlingen har undgaaet de Feil, som i denne Henseende kunde paapeges i deres Forgjængeres Plan. Det er ikke under en religiøs Reaktion, som den, hvilken den katholske Kirke i de senere Aar har begyndt at gjennemgaa, at man skal forlange en uinteresseret Kritik: denne Ubekymrethed for Forskningens Resultater, naar de kun ere sande, der udgjør den sande videnskabelige Aand, kan vanskelig finde Plads hos det 17de Aarhundredes Katholiker, den er en ligefrem Umulighed hos vor Tids Katholiker. Ved hvert Skridt glide de ny Udgivere over i Polemik; istedetfor uden al Drøftelse at give os en Række almeninteressante Aktstykker, har de fyldt Bladene i sit Værk med Afhandlinger, som ofte kun har en rent sekterisk Interesse, med Indsigelser, der undertiden ere bitre, og som jeg meget frygter ikke ville omvende et eneste Menneske. Dette Feilgreb medfører et andet ligesaa uheldigt i en Samling af denne Art, jeg mener en skrækindjagende Vidtløftighed. Men jeg vil skynde mig at tilføie, at selv om disse Mangler var hundrede Gange saa betydelige, som de i Virkeligheden ere, saa vilde de dog ikke borttage noget af den Interesse, som Acta Sanctorum har. Det synes mig, at for en sand Filosof vilde en Fængselscelle med disse 55 Folianter være et sandt Paradis; man kan sige, at af de Legender, der opfylde dem (Guizot har gjort sig den Umage at tælle dem, og har fundet 25,000) er der ikke en, uden at den har sin Interesse, og, fra den ene eller anden Side betragtet, fortjener Tænkerens Opmærksomhed.

Og i Sandhed, hvilken uforlignelig Række danne ikke disse 25,000 gudhengivne Helte; hvilken Adel, hvilken Poesi hviler der ikke over dem! Der er ydmyge og storslagne, lærde og uvidende, ubekjendte og navnkundige, men der er ikke En, som er vulgær. De finde liden Naade for et mod det Positive rettet Sind, det er sandt; de forstod sig ikke noget paa Statsekonomi; man kan ikke sige, at de Samfund, der har eiet de fleste Helgener, har været de mest blomstrende og bedst organiserede. Men de har dog tilsidst bedre begrebet Livet end de, der fatte det som en snever Beregning af, hvad der er fordelagtigst. Uden Tvivl havde det været mere værd, om de ikke havde stillet sit Ideal i denne taagede Høide, hvor man maa strække sig saalangt, for at faa Øie paa dem; men hvor meget lettere gjenfinder man ikke i deres storartede Forvirring Menneskenaturens høieste Instinkter, end i disse forfjamsede Levnetsløb, som det guddommelige Lys aldrig har kastet sin Glands over. Se, det er Aarsagen til, at rige og lykkelige Egne opvise saa faa Helgener, medens tunge og fattige Lande har frembragt saamange. Bretagne og Irland har Helgener i tusindvis; Normandiet har kun en eneste, idetmindste af normannisk Slægt. Man finder meget faa blandt Borgerstanden og i de mere bemidlede, ikke arbeidende Klasser; de ere alle Bisper eller Munke, Krigsmænd eller Eremitter, Konger eller Tiggere. Jeg tror, der er en eller to Læger; men deres Legender ere apokryfe. Bretagne var den eneste Egn, der kunde opdrive en kanoniseret Advokat, St. Yves, og endda protesterede den nationale Bevidsthed mod denne Indtrængen og hævnede sig paa hans Festdag ved at synge: „Advocatus et non latro, res miranda populo!“ (Sagfører og alligevel ikke Kjeltring, det er det mærkeligste, Folk nogensinde har seet!)

Og i Grunden, hvis der er en isandhed folkelig Gjerning, saa er det det dulgte Arbeide, der skabte Helgenen, før Pavedømmet havde tilegnet sig den udelukkende Rettighed til at kanonisere. Her anvendte Folket alle sine skjulte Sympathier, og det var kun sine Yndlinge, det forlenede med denne høie Rang. Deraf den fremtrædende demokratiske Karakter hos Størsteparten af Helgenerne; det var dem, som rettede paa lidt Uret, forsvarede de Svage, og som dristige og urokkelige stode op mod de Mægtige; deraf ogsaa det forbausende mangfoldige Udspring, som Helgenernes Hær ved første Øiekast viser sig at være fremstaaet af. Her er alt muligt i dette folkelige Pantheon: Martyrer for en kjær Sag, gamle forglemte Heroer, Romanfigurer; Roland, Vilhelm af Aquitanien, selv Kvinderne fra Kong Arthurs Hof blive tilsidst Helgener. Thi fremfor Alt elsker Folket alt Stort og Ædelt; lettroende og eftergivende paa mange Punkter kanoniserer det sine gamle Kjendinger for deres stolte Ydres Skyld; det, som er simpelthen ærligt og fornuftigt, rører ikke Folket; det dømmer ikke Tingene efter Hensyn til Nytte og Forstandighed, men af deres storslagne Ydre.

Guizot har overbevisende udviklet, at Helgenlegenderne vare den sande Literatur i den første Halvdel af Middelalderen og tjente til Næring for denne Tids intellektuelle, moralske, ja selv æsthetiske Liv. Det er rørende at tænke sig, hvormange enfoldige Sjæle denne Læsning har trøstet, over hvormangt et farveløst og ensformigt Liv den har kastet sit magiske Skjær. I den lange Vinternat, som rugede over Slægterne fra det 6te til det 10de Aarhundrede, var Helgenverdenen et Ideal, som man stillede op imod den sørgelige Virkelighed; den var en Drøm om en Moralitetens og Sagtmodighedens Verden, hvor de Svage og Ringe overvandt de Voldsomme og Mægtige, en Reisning af Indbildningskraften mod Livets utaalelige Ensformighed.

Det er bleven paapeget, hvorledes Helgenfortællingerne paa den anden Side er Christendommens virkelige Mythologi. En eneste, øverste, utilgjængelig Gud er i Virkeligheden et altfor strengt Dogme for visse Tidsaldere og visse Egne. Drevet bort fra Guds Nærhed har Mythologien taget sin Tilflugt til Helgenerne. Omkring dem har der dannet sig en ringere Religion, som mere end en Gang har været nær ved at stille Tilbedelsen af Gud selv i Skyggen.

Da Helgenerne paa denne Maade danne et Gjenskin af enhver Races religiøse Instinkter, er det naturligt, at vi blandt dem finde saa forskjellige og saa stærkt nationale Physiognomier: i Syrien Styliter og en vis Heldning henimod Budhismen; i Italien lystige Fættere, paa hvilke man snart mærker Slægtskabet med Fratri gaudenti; i Irland Eventyrere og omflakkende Søfarere. Synet af den vedkommende Egn er næsten altid den bedste Kommentar til Helgenens Liv. Frants af Assisi forstaar man først da, naar man har besøgt Umbrien og Monte Ubaldo. De græsselige, forunderlige og i enkelte Øieblikke henrivende Legender fra Køln har kun sin rette Værdi her i dette store religiøse Midtpunkt for det middelalderlige Tydskland. Man har ofte gjentaget, at i Hedendommen skabte hvert Folk sine Guder i sit eget Billede; i Christendommen, hvor der ikke mere er nogen Gud at skabe, er det i Helgenerne, at enhver Tidsalder og ethvert Land har skjænket os sit Maal og paa en vis Maade sit eget moralske Billede. Hvis det er sandt, at et Folks Legender ere mere udtryksfulde end dets Historie, for saa vidt at de give et mere tro Billede af dets Væsen og dets sædelige Anlæg, hvilken Interesse knytter der sig da ikke for Historien og Studiet af den menneskelige Aand til en Samling, der er bestemt til at fremstille for os Rækken af de Typer, under hvilke de forskjellige Grene af den christne Slægt hver til sin Tid har forestillet sig sit Ideal!

De kvindelige Helgener gaa sædvanlig Side om Side med de mandlige, dog med enkelte Afvigelser; thi de samme Epocher ere langtfra altid lige gunstige for Udviklingen af begge Kjøn. Middelalderen, som har saamange mandlige Helgener, har faa i Sandhed fremragende hellige Kvinder før den hellige Catharina af Siena. Helgenindernes mest glimrende Periode ligger mellem det 4de og det 6te Aarh.; denne Tids christne Kvinder, saasom Monica, Paula, Eustochia, Radegunde, udøve en ganske særegen Tiltrækningskraft. De jomfruelige Martyrer vilde visselig fortjene Palmen blandt alle sine himmelske Fæller, hvis den ubarmhjertige Kritik ikke altfor ofte paaviste, at deres Historier kun er nogle nydelige smaa Romaner. Men hvilken Kunst i Kompositionen det er, som har været med at skabe disse Legender; hvilken fin Smag i denne Forening af religiøs Tro, Ungdom og Død! Overhovedet udmærke Martyrlegenderne, der fra et historisk Standpunkt maa underkastes en saa streng Kritik, sig ved en vidunderlig Rigdom i Opfindelsen. Næst efter Kjærligheden er det intet, der har givet Poesien Anledning til saa mangfoldige Sammenslyngninger som Martyriet. Der er i Skildring af disse Lidelser en mørk og forunderlig Vellyst, som Menneskeheden gjennem Aarhundreder lidenskabeligt berusede sig i; det var den eneste Maade at vække Læserens Interesse paa, som den christelige Roman i Begyndelsen kjendte.

Jeg har nævnt, hvad det var, som udmærkede Helgenerne; for at være fuldstændig, maatte man ogsaa omtale deres Skrøbeligheder. De ere alle storartede, men ikke alle lige gode: undertiden synes de skrækindjagende, ubevægelige, hevngjærrige. De vare alle ubevidste Digtere, men undertiden overskride de ethvert Maal, og forskrække os med sin Ophidselse. Størsteparten af dem har lidt meget; thi alt det, som er storartet og fremragende, bærer i sig selv Spiren til Lidelse og straffes af selve sin Storhed, fordi det har villet forlade Menneskehedens sædvanlige Veie. Øieblikket for Helgenernes sande Triumf er deres Dødsstund. Deres Liv synes, naar man lægger vor Tids moderne Maalestok paa det, ufuldkomment, forsaavidt som de har været exklusive, kun har seet Tingene fra en enkelt Side, og manglet kritisk Sands og Aandens Vidde. Man ønsker ikke at leve saaledes, som de gjorde; men man længes efter at dø som de. Ved Synet af denne seirrige, og dog saa rolige Bortgang fra Livet hæver Sjælen sig stærk og kraftig; man fatter atter Agtelse for den menneskelige Natur, man siger sig selv, at den dog er ædel, og at der er Grund til at være stolt af den.

Heri ligger Hemmeligheden ved den Tiltrækning, Læsningen af Acta Sanctorum altid har øvet paa store Sjæle. Ignatius af Loyola læste kun dem og Ridderromanen Amadis. I trætte og nedslagne Stunder, naar Sjælen, saaret af Samtidens prosaiske Liv, i Fortiden søger den Aandsadel, som den ikke mere finder i Nutiden, er der intet, som kan lignes med Acta Sanctorum. De, som man da finder mest Behag i, er netop de unyttigste, de rene Asketer.

En Tanke, som man ikke kan standse ved uden et vist Vemod, men som synes en uundgaaelig Følge af det, som er bleven sagt, er den, at Helgenernes Tid er forbi. Jeg vil nærmere forklare, hvad jeg mener. Vistnok udslukkes aldrig Aanden ganske, og vor Alder med al sin Fattigdom paa stor Handling er dog ikke fattigere paa ædle og skjønne Sjæle, end Fortiden har været det. Men disse gammeldags Helgener med den dristige Reisning, disse stolte Repræsentanter for den ideelle og guddommelige Side af den menneskelige Natur, dem er det, man ikke mere vil faa at se; det er en Gren af Poesien, der, som saamange andre, er uddøet. Man vil kanonisere Helgener nok i Rom; men Folket vil ikke mere komme til at kanonisere nogen. Det er til at blive ganske trist over, at se det kjedelige, smaalige, betydningsløse Physiognomi hos Helgenerne af nyeste Dato. S. Liguori f. Ex.; hans Grundsætning var, at, forat blive en Helgen, var det nok at skrabe sammen saamange Indulgentser, som muligt. Det er klart, at den skabende Evne, der frembragte Helgenerne, er paa Veie til at dø ud af Menneskeheden. Det 16de Aarh. betegner i den Henseende Grændsen for den store Stil og den gode Smag. Det Aarhundrede kunde endnu opvise solide Helgener; Loyola f. Ex. er vistnok en haard og skrækindjagende Figur; men hvilken Kraft, hvilken Begeistring, hvilken fuldstændig Personifikation af Tidsalderen og Landet! Han er endda en Helgen af den gamle Skole, værdig Zurbarans eller Spagnolettos Pensel. Sammenlign den skikkelige og fortræffelige Vincent de Paule med Ignatius; mellem denne og hin ligger der en umaadelig Omvæltning. Istedetfor en Enthousiast, hvem den lidenskabelige Begeistring undertiden hæver op til Genialitet, finde vi en lutret Sjæl, som ikke kjendte anden Poesi end Velgjørenhedens, ikke anden Theologi end Kjærlighedens. Det er uden Tvivl den bedste, og Gud give, at alle Helgener til Menne-

skehedens Gavn havde lignet ham. Men naar man ser hen til det Ophøiede og det ydre Indtryk, hvilken Forskjel er der da ikke mellem dem. Man vilde forgjæves forlange, at Kunsten skulde kunne bringe noget Ophøiet ud af denne milde og ydmyge Skikkelse; det er ikke mere en Helgen, der svæver mellem Himmel og Jord, betjent af Engle, og hvis Skridt betegnes med ligesaamange Undergjerninger; det er et moderne Menneske, reduceret til et ganske naturligt Omfang, kjæmpende som vi andre med Livets Modgang, og som ikke gjøre andre Mirakler end dem, hans utrættelige Virksomhed og uendelige Opofrelse skaber.

Hvad bliver saa Resultatet af disse Betragtninger? At Helgenerne ligesom alle andre Mennesker antage mindre Dimensioner, at Hjertensgodhed mere og mere træder i Stedet for Storhed, at Verden bliver mindre alt eftersom den faar ordnet sig; at den storslagne Originalitets og den storslagne Digtnings Tid er forbi. Det er sikkert, at det Onde i vore Dage ikke indtager en saa stor Plads, som det før gjorde; men det er paa den anden Side vist, at de mægtige Individualiteter ikke mere ville finde Plads i Verden, saaledes som den nu former sig. Derfor vil den ophøiede Kunst, der kun kan bruge de stærkt udviklede Typer, blive tvungen til mere og mere at ty tilbage til det Forbigangne, til Heltenes og Helgenernes Verden.

Maanedlig politisk Oversigt.

Den kraftige Understøttelse, som de Franskes nuværende Keiser modtog af Geistligheden dengang, da han kun omgivet af nogle faa Trofaste og fremmed for de fleste af sine Landsmænd stod i Begreb med at erobre Verdens stolteste Throne, er i Aarenes Løb bleven ham og hans Regjering kostbar nok. Det er for at vise sig erkjendtlig for den, at han i Okkupationen af Rom selv har maattet gjøre sig skyldig i en vedvarende Krænkelse af den Nationernes Selvbestemmelsesret, hvorpaa hans egen Magt er grundlagt, en Krænkelse, som har fjernet de bedste Kræfter i Frankrig selv fra ham og udsat Forholdet til hans eneste naturlige og sikre Allierede for den stadige Fare for et Brud. Det har været for at lønne Geistlighedens Bistand ved Keiservalget, at han i aarevis har maattet taale fra den pavelige Stol at modtage Svar paa sine Opfordringer og Henvendelser, som ligeoverfor enhver anden Magt vilde have medført et øieblikkeligt Brud. Den 8de December undertegnede endelig Paven en Encyclica, i hvilken alle mulige Hæresier rekapituleredes og fordømtes, og iblandt disse rent statsretlige Grundsætninger, der tjene som Fundament for Nutidens Statsforfatninger. Det forstaar sig af sig selv, at dette underlige Dokument, der forresten intet egentlig Nyt indeholdt, men hvis Fremkomst midt i det 19de Aarhundrede vil blive staaende som et mærkeligt Tidernes Tegn, simpelthen slog en Streg over de sidste 5—6 Aarhundreders videnskabelige og kulturhistoriske Udvikling; det var ogsaa Noget, som i Grunden vilde have været saare uskadeligt, da det pavelige Magtsprog hverken mere kan rive Kronen af de Herskeres Hoveder, der ikke tilstede Geistligheden Immunitet eller standse et eneste af de vækkende Ord, med hvilke den fri Forskning kalder Tidsalderen frem til dybere Erkjendelse og renere Liv. Dokumentet gik først over til at blive noget Mere end en historisk Kuriositet i det Øieblik, da den franske Regjering, træt af de idelige Ydmygelser under Ultramontanismen, med overilet Hast greb den Anledning, som her tilbød sig, til paa Lovlighedens Grund endelig at kunne tage Revanche for det Overmod hos det klerikale Parti, som det franske Keiserdømme i Begyndelsen havde smigret, men som nu begyndte at blive mere og mere besværligt. Regjeringen benyttede sig af sin Ret til at forbyde Encyclicaens Offentliggjørelse fra Prædikestolene; flere Bisper ignorerede Forbudet; en Mængde protesterede i en heftig og temmelig myndig Tone mod det; det første overilede Skridt af Regjeringen, Forbudet, maatte nu følges af et andet: de Skyldiges Indkaldelse for Statsraadet for Misbrug af Embedsmyndighed. Herved er Sagen bragt over paa det slibrige Feldt, hvor de Ultramontane helst ønskede at se den, der, hvor der vil blive Anledning til uendelige klerikale Deklamationer, hvor Martyriets Palme vil belønne de retsligt Overvundne, — kortsagt der, hvorhen en besindig og isandhed liberal Styrelse aldrig burde have ladet den komme. Stillet Ansigt til Ansigt med hele Tidsalderens Retning, med en rolig og besindig Diskussion, vilde den pavelige Encyclica øieblikkelig være sunken sammen til en paa engang latterlig og bedrøvelig Anachronisme; som Gjenstand for ydre Forfølgelse har den opnaaet baade en Berømmelse og en Vigtighed, som dens indre Gehalt ikke paa nogen Maade berettiger den til. I første Tilfælde vilde Pavemagten i den selv have givet sine Modstandere et dødbringende Vaaben i Hænde; nu vil alt dette gaa tabt i den Larm, som opstaar rundt om den. En retslig Forfølgelse som den, der nu er indledet, er utvivlsomt den største Tjeneste, man kunde gjøre det klerikale Parti, og dog har dette visselig ikke været den franske Regjerings Hensigt; det har været en sørgelig Følge af den uholdbare Situation, vi i Begyndelsen antydede.

Ligeoverfor en saadan Situation, hvis Løsning visselig ikke sker ved Konkordater eller alskens halve Kompromisser, men kun ved en radikal Gjennemførelse af Grundsætningen om en fri Kirke i en fri Stat, kan man heller ikke tilskrive Prinds Napoleons Udnævnelse til Vicepræsident i det private Raad synderlig Betydning. Prindsen er bekjendt som en ivrig Demokrat og grundig Præstehader; men den Stilling, han er sat i, giver ham hverken Anledning til at træde i direkte Rapport med Repræsentationen eller til at gribe ind i Administrationen; den giver ham kun en ganske privat raadgivende Stilling hos Keiseren, og sine gode Raad har han før, som Privatmand, visselig været ligesaa gavmild med til sin keiserlige Slægtning, som han nu vil blive det i sin ny officielle Stilling.

Under disse halve Forholdsregler og uklare Begivenheder er en af Aarhundredets mest radikale Mænd gaaet bort, han, hvis berygtede Sætning „Eiendom er Tyveri", var, som han selv har bemærket, „et af de Ord, som der kun siges et Par af i hvert Aarhundrede" — Pierre Joseph Proudhon. Han var født den 15de Juli 1809, havde begyndt som Bogtrykkersvend, i hvilken Stilling han havde fundet Anledning til at tilegne sig grundige og omfattende Kundskaber, især i Lingvistiken, der ogsaa var Gjenstand for hans første Forfatterskab. Omkring 1840 slog han ind paa den socialistiske Retning, der senere skulde gjøre hans Navn saa bekjendt; hans Skrifter vakte imidlertid da endnu ikke synderlig Opmærksomhed, og selv var han ogsaa for en stor Del optaget af ihærdigt Arbeide for sit Livsophold. Det var først efter Februarrevolutionen, at Proudhon kastede sit Brændstof ind i den letfængelige Masse. To Maaneders Forfatterskab i Le Représentant du peuple udbredte hans Popularitet i den Grad, at han i Juni 1848 med næsten firsindstyve tusinde Stemmer blev valgt til Folkerepræsentant. Det var i denne Egenskab, at han den 31te Juli, ideligt afbrudt af stormende Mishagsytringer, frembar et Forslag om, at Staten skulde bemægtige sig en Trediedel af al Indkomst; det faldt, kun opretholdt af en eneste Stemme foruden Forslagsstillerens, for en motiveret Dagsorden, der erklærede det for „et hadsk Angreb paa den offentlige Morals Grundsætninger og en Appel til de sletteste Lidenskaber." Han greb nu atter til Pennen, førte den mest rasende Polemik mod alle mere fremragende Samtidige, blev Gang efter Gang dømt til Bøder, der bleve betalte ved Sammenskud af Arbeiderne. Tilsidst, da han i 1849 vilde forsøge ved Oprettelsen af en Banque du peuple at realisere sine Theorier, blev han truffen af en Dom paa tre Aars Fængsel for Presseforseelse. Hermed var hans offentlige Karriere forbi; i de senere Aar lod han kun af og til høre fra sig gjennem Skrifter, af hvilke et, „Om Retfærdigheden i Revolutionen og i Kirken", atter forskaffede ham en Dom til treaarigt Fængsel. Han flygtede nu til Belgien, hvor Straffen et Par Aar efter blev ham eftergivet, hvorpaa han atter vendte tilbage til Paris.

Det er nu, som dengang Proudhon traadte frem med sine omstyrtende Theorier, det ekonomiske Spørgsmaal, der indtager den første Plads i Staternes indre Forhold. I Frankrig gjentages nu det samme løkkende Løfte, som saamange Gange er bleven skuffet, at Budgettet snart skal komme i Ligevægt. Italien, hvor det for nogle Maaneder siden truede med alvorlige finantsielle Forviklinger, er heldig gaaet ud ogsaa af denne Krisis, takket være Landets naturlige Rigdom og Folkets opofrende Patriotisme; den Opfordring, som Regjeringen stillede til Forudbetaling af Skatterne, er imødekommet med en saadan Beredvillighed, at allerede ved Udgangen af 2864 fem Sjettedele af det kommende Aars Skatter vare indbetalte, — Noget, som visselig ikke har været uden Indflydelse paa det heldige Udfald af det samtidigt optagne Laan. Thi et Land, hvis Borgere baade ville og kunne gjøre saadanne Ofre, har en Fremtid, som ingen Finantsmand løber nogen Fare ved at stole paa.

Samtidig med at der opdrives Pengemidler, maa Staten naturligvis have sin Opmærksomhed fæstet paa at indføre Besparelser i alle Grene, fornemmelig i Armeen, som man hidtil, i den stadige Forventning om en nærforestaaende Krig med Østerrig, har drevet op til det mest mulige. Efter det forløbne Aars officielle Opgaver bestaar den italienske Hær af 84 Regimenter Linietropper med 142,044 Mand, 7 Regimenter Skarpskytter 19,131 Mand, 26 Regimenter Ryttere 19,122, 11 Regimenter Artilleri med 18,900 Mand og 80 Batterier, Ingeniørkorpset 3,996 Mand, Trainet 3,998 Mand, Karabiniererne 18,511 Mand, tilsammen med Intendanturen osv. 377,455 Mand. Befordringen er i denne Hær hverken knyttet til Fødsel eller Troesbekjendelse; enhver Soldat, der har gjort Tjeneste i et Aar, kan blive befordret til Underofficier, og efter at have tjent to Aar i denne Grad, kan han atter rykke op til Underlieutenant; efter to Aars Tjeneste kan han atter stige, osv.; i Krig kan imidlertid denne Tjenestetid nedsættes til det Halve. Men en Trediedel af Underlieutenanterne ved et Regimente maa altid tages af Underofficiererne. Efter 25 Aars Tjenestetid har den Aftrædende Ret til Pension. Flaadens Besætning udgjør 23,162 Mand. Naar man hertil regner Nationalgarden, der ikke som i mange andre Lande blot er et Legetøi, men virkelig har staaet for Kugler, og som i det Hele regner næsten to Millioner Mand, hvoraf 726,000 ere færdige til at rykke ud med kort Varsel, kan Italien for hver ellevte Indvaaner opvise en væbnet Mand. Egentlig Soldat er hver 37te Mand; sammenligningsvis kan anføres, at i Preussen er hver 35te Mand det. En saadan Arme kan det naturligvis kun være Rimelighed for at holde paa Benene, naar man hvert Øieblik maa være beredt paa at gribe til Vaaben; under de fredelige Udsigter, med hvilke det ny Aar er gaaet ind, kan der i denne kostbare Institution foretages betydelige Reduktioner, der allerede ere paabegyndte, og som i høi Grad ville lette det betyngede Budget. Regjeringen vil da med saameget større Kraft kunne samle Landets Kræfter paa de store almennyttige Foretagender, paa Agerbrugets og Industriens Fremme, paa Fuldendelsen af det Jernbanenet, der snart vil være udspændt over hele Halvøen fra Alpernes Fod til den yderste Spidse af Calabrien, og som derfra vil fortsættes langs Kysterne af Sicilien.

I Midten af Maaneden aabnedes det lovgivende Kammer i Preussen, og den indre Strid, som det var lykkedes Regjeringen ved det danske Felttog at drage Opmærksomheden bort fra, vil saaledes snart igjen staa i lys Lue. For Sagernes Gang er den af liden Betydning; Preussen har nu en Regjering, som forstaar den Kunst at styre Staten uden noget lovligt antaget Budget. Faren truer her udenfra, forsaavidt som Preussens mere og mere aabenbare Annexionslyster mod Nord vil fjerne det baade fra Østerrig og fra de Smaastater, over hvilke det altid har forsøgt at tilvende sig et vist Hegemoni; og da, naar Preussen staar alene, og Uredeligheden og Skamløsheden i dets Politik i Hertugdømmerne ligger aabent for Tydskland og hele det øvrige Europa, da vil det Øieblik være der, som „den tause Mand" ved Seinen har ventet saa længe paa, da Tiden er kommen til at arrondere det franske Gebet og skaffe det dets naturlige Østgrændse, den vestre Rhinbred, tilbage.

Nogle Bemærkninger om protestantisk Kirkebygning,

foranledigede ved Nybygget paa Grønland.

I.

Det første og væsentlige Hensyn, som maa tages ved ethvert Byggeforetagende, er naturligvis det ligefrem praktiske Hensyn til Bygningens Bestemmelse. Der, hvor dette ikke tages og det saa strengt og saa konsekvent som muligt, vil der altid indtræde et usandt Forhold, som man forgjæves vil søge at dække ved al dekorativ Pragt. Man kan ødsle med rige Former, man kan lade Maleriet og Billedhuggerkunsten træde udsmykkende til, — det vil alligevel blive stødende, naar man bygger en Kirke som et Museum, et Billedgalleri som en Dandsesal, et Universitet som et Theater osv.; thi der bliver ingen Harmoni mellem Bygningens Form og det, som Philosopherne kalde dens Ide; og det, som ikke er harmonisk, kan i al Evighed ikke blive skjønt. Forudsat Nødvendigheden heraf, vil man let indrømme, at det i et protestantisk Land ikke kan være Mening i at give en Kirke Form af en indisk Pagode, et græsk Tempel, en katholsk Kathedral eller andet Lignende. Det første Mønster har man, saavidt vides, ikke nogensinde fulgt; de pseudogræske Kirketempler, som man engang sværmede saameget for, ere for længe siden gaaede af Moden; men fra den katholske Kirkeform er det endnu ikke lykkedes at frigjøre os. Og dog er Opgaven for os en saa ganske anden. Der gjaldt det skarpt at sondre Menigheden, Lægfolkene, fra den talrige og strengt afsluttede Geistlighed, for hvilken der derfor maatte skaffes et særeget Rum i Kirken, hvor de uforstyrret kunde forrette sine mystiske Ceremonier, og hvorfra de kun sjelden traadte i Berørelse med Menigheden, og da altid adskilte fra den ved en uoverstigelig Skranke. Alt længe er denne nu nedbrudt; Lægfolket forlanger ikke mere nogen Mægler mellem sig og sin Gud; endrægtigt og broderligt samler det sig om Alteret og Prædikestolen, for selv at søge Trøst i Sakramenterne og Opbyggelse i Præstens Ord. Og hvortil skal da disse langstrakte Kirker med deres fjerne, afsondrede Chor, deres Krinkelkroge og Kapeller, der ikke mere har nogen Betydning, siden Altrene for Ma-

donna og Helgenerne ere forsvundne, deres udstrakte Haller, der vel bære Messens og Orgelets Melodier i klangfuld Gjenlyd, men i hvilke det klare, vækkende Ord ikke rækker frem til den lyttende Menighed? Den katholske Kirkebygning er, som naturligt kan være, udsprungen af Grundridsets Anordning; dette blev lagt efter Kirketjenestens indviklede og mangfoldige Fordringer. Nu ere disse simplificerede, det samme maa da igjen ske med selve Kirkens Anordning.

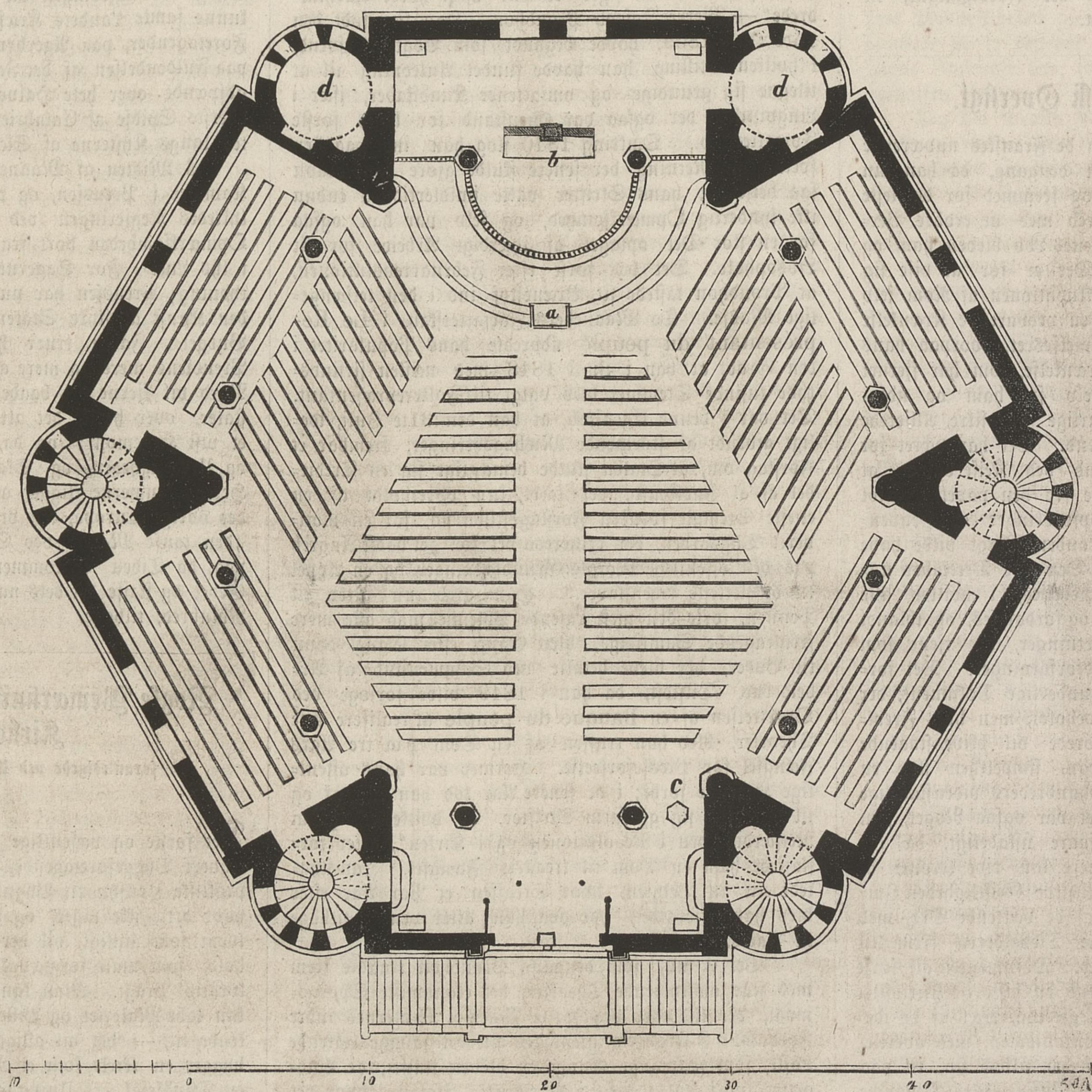
Seet fra et rent æsthetisk Standpunkt, synes det heller ikke, som om det skulde være værdt at holde saa særdeles fast ved Langkirker, udførte i den Stil, som ved nye Kirkebygninger hos os hidtil har været næsten eneraadende, den gothiske eller Spidsbuestilen. Den fordrer en høi Grad af dekorativ Pragt, ellers bliver den let tør og fattig. Den hviler paa en streng Gjennemførelse af et bestemt Princip for Konstruktionen; den har en fast og organisk Benbygning, men der, hvor denne ikke kan dækkes med friske og afrundede dekorative Enkeltformer, bliver det som Følge deraf kun et nøgent Skelet, man kan fremstille. Der, hvor f. Ex. Pengemidlerne ikke tillade Bygmesteren at gjennembryde Murmasserne, som den gothiske Stil helst saa ganske borte, med brede Vinduer med rige Fyldinger, bringe Afvexling ind i dem ved Stræbepillarer med Nischer og Smaataarne, opløse dem i Ornamenter og Billedhuggerarbeide, der faar man disse tunge Flader, der synes at raabe efter et Figenblad til at dække sin Nøgenhed med. Og selv den strenge Organisme, der udgjør det Tiltrækkende ved den gothiske Stil, falder det efter Kirkernes sædvanlige Anlæg mangengang vanskeligt at fyldestgjøre i enkelte Partier; Façadens Forbindelse med det indre Anlæg, Sammenbindingen af Tverskibenes Façader med den øvrige Del af det Ydre, er Opgaver, som det efter Sagens Natur er vanskeligt at løse, som det historisk viser sig, at man meget ofte ikke har magtet, og som det ialtfald udfordres stor Kunst og megen dekorativ Pragt til at faa Bugt med paa en tilfredsstillende Maade. Og dernæst den store Vanskelighed, som det medfører at forbinde disse tvende uundgaaelige Betingelser ved denne Stil: den strenge Organisme og den rige Dekoration, uden at begunstige det Ene paa det Andets Bekostning! Faktisk viser det sig, at Middelveien her har været vanskeligere at holde end i nogen anden Stil, og man kan sige, at det egentlig kun er i nogle franske Kirker fra Tiden omkring 1200, at dette rette Forhold nøiagtigt er truffet. Enten er Konstruktionen bleven begunstiget, saa at der er fremkommen disse ulideligt haarde og nøgterne Skabninger, som man kan træffe saamange af i Tydskland, eller ogsaa har Kunstneren søgt at glemme de strengere Fordringer i den dekorative Rus, i hvilken f. Ex. de fleste gothiske Kirker i England og Italien ere frembragte. Og naar det var Tilfældet, medens selve den Aand, der har skabt denne Stil, levede og rørte sig mægtigen i Folkene, hvad Haab kan man saa have nu, da det gjælder at vække Døde til Live igjen?

Tager man endelig den gothiske Kirkebygning fra den praktiske Side, saa maa der først gjentages, hvad der ovenfor er antydet om det Uhensigtsmæssige i at bevare en Anordning af Grundplanen, som er lempet efter andre praktiske Behov, og som ikke udfyldes af den protestantiske Gudstjenestes Fordringer. Disse gaa jo nemlig kun ud paa passende Rum til Sakramenternes Forvaltning og Ordets Forkyndelse, og begge Dele paa den Maade, at Menigheden, saavidt muligt, samles om dem, og drages hen til Deltagelse i dem. Det er en Klage, som især før ofte hørtes, at Menigheden forlod Kirken, saasnart Prædikenen var forbi; det skyldtes kanske for en ikke uvæsentlig Del det affidesliggende Sted, hvorhen Forvaltningen af Sakramenterne var henlagt, nemlig det i Langkirken fjerne og isolerede Chor. En anden praktisk Side af Sagen er Pengespørgsmaalet; vi har ovenfor paapeget, hvor trængende nødvendigt det i den gothiske Stil er at ofre meget paa Dekorationen; derved bliver det vanskeligere at faa en Kirke i den af et nogenledes anstændigt Udseende for den samme Sum, som et simplere Anlæg og en mindre fordringsfuld Stil vilde kræve. Selve den gothiske Langkirkes Plan og Form er i akustisk Henseende ikke gunstig for Prædikenen, Noget, som man strax bliver opmærksom paa, naar man ser, hvorledes det i de større katholske Langkirker er almindeligt i Fastetiden, (den eneste Tid, da der er stadig Prædiken), at spænde et Teppe ud nogle Alen over Prædikestolen og den Del af Kirken, hvor Tilhørerne sidde, forat ikke Lyden rent skal tabe sig i de mange Krinkelkroge, eller slaa tilbage fra Hvælvingerne og forvirres.

Tilsidst kunde man spørge, om den gothiske Stil hos os historisk taget er berettiget, om den traditionelt tilhører os. For Landets Vedkommende kan det bestemt benægtes; hvis der oppe i Bygderne i den Henseende er bevaret nogen Tradition, som det var værdt at bevare, gjenoptage og forarbeide kunstnerisk, saa er det den, der knytter sig til vore gamle Trækirker. Og for Byernes Vedkommende tage vi neppe Feil ved at sige, at den Interesse for Gothiken, som ikke faa gamle Kirkebygninger bære Vidnesbyrd om, forlængst er tabt, og at den Iver, hvormed Stilen i de seneste Generationer er gjenoptagen, udelukkende maa tilskrives en Paavirkning fra Udlandet, uden at Folket selv egentlig er bleven vakt til nogen Sympathi for den, hvilket dog maatte bleven Tilfældet, hvis den havde kunnet knytte sig til en sand og levende historisk Tradition.

Men hvad skal der saa sættes istedetfor, hvis man giver Slip paa denne Gothik, som saalænge har været vor ene saliggjørende Stil, i hvilken man bygger Kirker og Huse, ja i hvilken man engang — Gud hjelpe os! — endog vilde bygge det norske Storthings Hus? Ja, hvad der skal komme istedetfor, er strengt taget et Spørgsmaal, som det faar være de skabende Kunstneres Sag at svare paa; Kritikerens beskedne Hverv er kun at rydde Grunden, og kanske give en Haandsrækning, naar det trænges senere under Arbejdet; den ulige behageligere Gjerning, at bygge op, faar han overlade til andre. Men en Antydning af den Vei, vi tro det er rettest at slaa ind paa, kunne vi dog give, og det falder her saameget lettere, som vi kunne holde os til den Tegning, som meddeles paa omstaaende Side, og i hvis Grundanlæg vi have mødt den samme Anskuelse om dette Spørgsmaal, som vi for længere Tid siden ved Jagttagelse og Overvejelse var kommen til. Det første og væsentlige er Grundplanens centrale Form, til hvilken vi i det Foregaaende gjentagende har henvist i Modsætning til Langkirkerne. I den synes alle de Mangler, som vi har paavist i Gothikens Grundform, at blive afhjulpne, og især da den i vore Øine væsentligste: Menighedens Splittelse og Adskillelse fra en bestemt Del af Kirken. For Konsekventsens Skyld maatte man ønske selve Alteret henlagt i Kirkens Midtpunkt som det samlende Centrum, Noget, som forresten ikke er uden Exempel; men dette turde dog muligens være en noget radikal Omordning, der i Begyndelsen kanske vilde vække Anstød, og til en Begyndelse fik det da være nok, naar man blot kom til Erkjendelse af det Rigtige i at give Kirken selv en central Form. Nærmere at udvikle dette Punkt, vilde kunne lede til Gjentagelser af hvad ovenfor er sagt.

At gjenoptage en anden død og begraven Stil med Hud og Haar, ligesom man har gjort med Gothiken, vilde naturligvis kun være at falde fra Scylla i Charybdis. Nutidens Byggeforetagender frembyde altformeget det lidet lystelige Skue af Prøvekarter fra alle Tiders og Landes Stile, til at man skulde ønske at forøge Konfusionen ved ogsaa hos os til vore græske Lysthuse, gothiske Slotte, Berlinervillaer og Renaissancehuse at føie gammelchristelige Basilikaer, romerske Templer og chinesiske Pagoder. Og dertil det Uhyggelige, Afmattende ved denne idelige Kopieren. Peterskirken er en vakker Kirke, og Louvre et stadseligt Palads, men om man lagde den ene paa Enerhougen og det andet i Fru Grünnings Have, vilde man dog ikke kunne bare sig for en Smule Flauhed ved at se dem. Et Bygningsværk, der virkelig har et smukt og eiendommeligt Præg, — og andre kan der jo ikke vel være Tale om at efterligne — er ikke blot voxet op af en bestemt Tid, Smag og Aandsretning, et bestemt Samfund, det er ogsaa, og det ikke blot ligefrem talt, voxet fast til den Plet, det staar paa. Forplantet til en fremmed Jordbund, et andet Himmelstrøg, et andet Folk, og seet paa med andre Øine, vantrives det. Man kan flytte en Statue, et Maleri; den belvederiske Apollo, den sixtinske Madonna vil staa lige frisk og deilig paa Sydhavsøerne, som i Rom og Dresden; men til det Experiment er Bygningskunsten altfor autochthon. Det gaar ikke an at flytte Escurial op paa Ekebjerg, og ligesaalidt at flytte en hel fremmed Bygningsstil eller et Dusin saadanne ind i Landet. Hjælpen ligger altsaa ikke der. Men det ser langt ud med den ny Stil. Dengang, da man begyndte at bygge af Jern og Glas, var der mange, som troede, at nu var Hjælpen kommen, nu var det ny konstruktive Grundlag lagt, paa hvilket Nutidens Arkitektur skulde reise sit Tempel. Tiden gik, man byggede Udstillingspaladser, Jernbanestationer, Koncertsale o. s. v. paa den ny Maade; men de ny arkitektoniske Former vilde ikke komme. Det viste sig mere og mere, at Jernet kun altfor godt kunde efterligne alle de gamle Stiles Konstruktioner og Enkeltformer, men ikke selv skabe noget Nyt. Vor Tid kan fremvise Arkitekter baade med ligestor Kyndighed og kunstnerisk Evne som Fortiden; men alligevel har ikke En af dem formaaet at skabe nogen ny Stil; mon det ikke skulde komme af, at en saadan ikke er et enkelt Individs, men en hel Tidsalders, en hel Aandsretnings Værk, og en hel Tidsalder, en hel Aandsretning, det er netop, hvad det 19de Aarhundrede ikke kan opvise med sin Spredthed, sin Splittelse, sin „Deling af Arbeidet". Kun altformeget viser det sig atter, at det Resultat, vi komme til, blot er et negativt. Men saavidt kan dog Fordringen

a. Prædikestol. b. Alter. c. Døbefont. d. Sakristier.

Den ny Kirke paa Grønland: Grundplan efter Arkitekt Langlets Udkast.

og Maalet stilles positivt, at skal der efterlignes, saa maa det ske med Aand og Frihed, og ikke være en slavisk Kopi af noget Fremmed. Motiverne faar man søge saa nær, som man paa nogen Maade kan, søge dem i halvt udslettede Traditioner, i det for os mest passende Materiale, i det specielle Bygningsarbeides Karakter og Bestemmelse, og saaledes arbeide frem paa egen Haand, saalangt det er muligt — før man griber til disse velbekjendte Former, som læres paa Akademierne og i Stenhuggerværkstederne.

Desværre vi haabe ikke stort paa, at disse Bemærkninger skulle hjælpe til at tage Livet af Gothiken som Eneherskер i den norske Kirkebygning. Det har været forsøgt saa mange Gange, men uden synligt Resultat. Og det er rimeligt nok; thi man kan nok slaa de Levende ihjel, men tage Livet af en Død, i hvilken der galvaniseres et kunstigt Liv, og som i Kraft af dette kan gjøre alle de underlige Fagter, han var vant til,

Den ny Kirke paa Grønland: Arkitekt Langlets Udkast.

medens han gik her paa Jorden, det overstiger menneskelige Kræfter. Men det kan vi tage Historiens Attest for, at han virkelig baade er død og har faaet en kristelig Begravelse, og det kan vi ogsaa kræve Vidnesbyrd om fra alle dem, som sidde i de mørke Kroge i vore Kirker og ønske Sol og Liv derinde og længes efter at forlade sit Skjul bag de brede Pillarer og nede ved Døren, og samle sig tæt ved Alterfoden og under Prædikestolen. De vide godt, at de lange Skarer af Præster og Munke have sneget sig ud fra Choret deroppe, hvor de ængsteligt vogtede paa Monstrantsen, at Tusmørket fra de farvede Ruder og de viftende Voxlys er veget for Dagens Lys, at Castraternes Stemmer ikke mere vælte sig frem i Resonants under Hvælvingerne, men at den troende Menighed selv mødes med Gud i

hans Hus for andægtigt og ligefrem at bede med hinanden og modtage Naadegaverne fra ham. Saa ville de ogsaa vide med Tiden at bygge ham et Hus, hvorfra det gamle Mørke er forsvundet, hvor Brystet kan aande frit, og hvor Sindet kan føle sig hjemme.

II.

Under den stærke Tilstrømning til Kirkerne, der har været en Følge af den om sig gribende religiøse Vækkelse, viste det Kirkerum, Christiania By havde at raade over, sig snart aldeles utilstrækkelig. I Tidsrummet fra 1848 til 1861 fuldførtes først den betydelige Reparation af vor Frelsers Kirke, derpaa reistes den store og kostbare Trefoldighedskirke, og endelig restaureredes gamle Akers Kirke med en Bekostning af omtrent 30,000 Spd. Disse Byggeforetagender havde tilsammen slugt 215,000 Spd., hvoraf halvandet hundrede tusinde til Trefoldighedskirken. Allerede i 1859 blev der imidlertid gjennem den daværende Stiftsprovst vakt Motion om en ny Kirke, væsentlig beregnet paa de i Byens Østkant beliggende Forstæder, der to Aar i Forveien vare blevne indlemmede i Hovedstaden, og hvis talrige og fattige Befolkning næsten var unddraget al geistlig Paavirkning. Man troede i Begyndelsen, at en Ombygning og Udvidelse af Oslo Kirke skulde vise sig tilstrækkelig; det var først efter aarelange Forhandlinger, at der d. 18de Mai 1864 af Formandskabet blev taget endelig Bestemmelse om, at Byen foreløbig for en Sum af 10,000 Spd. skulde indkjøbe alle de Eiendomme, der ere beliggende mellem Enerhougskleven og Langbakken, dels nede paa selve Grønlandsleret, dels i selve Bakkehældet, og at man derpaa, efterat have ryddet og planeret Grunden, hvortil der bevilgedes 11,000 Spd., paa denne Tomt skulde opføre en Kirke, en Skolebygning og en Brand- og Politistation.

Efter Programmet er Kirken beregnet paa 1500 siddende Pladse (vor Frelsers Kirke har 2000, Trefoldighedskirken 1900, gamle Akers Kirke 900); den skal forsynes med Kakkelovne (Varmeapparat?) og Taarnuhr, og skal i fuldfærdig Stand med Gasledning og Inventarium ikke komme paa mere end 35,000 Spd. Magistraten havde først villet foreslaa, at man i Formen af den ny Kirke skulde tage Tønsberg Kirke, opbygget af Grosch, til Mønster; men denne Ide gik heldigvis ikke igjennem, og saavel Anordningen af de forskjellige Bygningers Beliggenhed til hinanden som Valget af Grundform og Stil overlodes til vedkommende Arkitekter.

Skolebygningen er beregnet paa ikke mindre end 1000 Børn, der skulde fordeles i 20 Værelser, hvert $14\frac{1}{2}$ Alen langt, $12\frac{3}{4}$ Alen bredt og 6 Alen høit. Desuden skal den indeholde nogle Kontorer, samt Familiebolig for en Tilsynslærer og et Bud, og er beregnet paa at skulle koste 25,000 Spd. uden Inventarium.

Brand- og Politistationen, til hvilken der er bevilget 11,000 Spd., skal indeholde Familieboliger for Underbrandmesteren, 2 gifte Brandmandskaber og en Politibetjent, nogle mindre Værelser for en Konstabel og 4—6 ugifte Brandfolk, Vagtværelser, Forhørsværelser, 2 Arrester, Sprøiterum og Stald for to Heste.

Den 5te Juli 1865 henvendte Magistraten sig til 9 af Byens Arkitekter med Opfordring til en Konkurrence om disse Byggeforetagender, hvorved fire af de indkomne Planer vilde blive honorerede hver med 150 Spd. Sex Planer indkom, og af disse erklæredes efter en meget kort Overveielse de fire af Dhrr. Christie, Hanno, Nordan og Thrap-Meyer værdig til Honorar, medens Arkitekterne Langlets og Schirmers tilbagesendtes. Hvilken af de fire første Udkast vil blive lagt til Grund for Arbeidet, er endnu ikke afgjort. Begge de forkastede Planer vare Centralkirker; om Langlets vil vore Læsere kunne dømme af den ovenfor meddelte Tegning og Grundplan; Schirmers, der var holdt i meget enkle Former, udmærkede sig ved en malerisk og effektfuld Anordning af Opgangen til Kirken. Af de fire andre synes Nordans og Christies de smukkeste og eiendommeligste; især vilde den Sidstes Tagkonstruktion i det Indre — engelsk Hængeværk — efter Tegningen at dømme gjøre en god Virkning, ligesom Enkelthederne i det Indre baade her og i Nordans Udkast vare smukt udarbeidede og gjennemførte i Overensstemmelse med den valgte Stil.

Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

IX.

Fra Prof. R. Nyerup.

Kjøbenhavn, 11 Jan. 1812.

Tusinde Tak for saa udførlig, saa interessant en Skrivelse, som den af 23de Dec. Tilvisse har jeg læst Wergelands Bog, og læst den med megen Fornøielse. Jeg troer, den tilkommer den Berømmelse, De har lagt paa den. Men, som det nu gaar i denne Verden: nihil est ab omni parte beatum, eller, som Voltaire sagde: for at skrive en Bog uden Fejl, maatte man give sig Fanden i Vold. Det har nu Wergeland ikke gjort, og naar han nu falder i Hænderne paa en af vore lærdeste, skarpsindigste og hvasseste Kritikere, og denne tillige er en øvet Lovtrækker (sit venia verbo), saa bliver der nok at dadle hos ham. Dette er Casus. Anders Sandøe Ørsted har faaet ham fat. I lærde Efterretn. No. 38, som udgaaer paa Tirsdag, staaer Begyndelsen af denne i høj Grad bidende for ikke at sige blodige Recension. Det er for at lade Dem denne mærkelige Nyhed vide betimelig, at dette Brev maa afgaae i Dag. Jeg kunde ellers have biet en otte Dage endnu, saa kunde jeg vidst Stedet hvor Universitetet skal blive anlagt. Dog, derom er der neppe 1 Stemme mod 10, at det jo bliver Christiania. Det har Arnesen fra Christiania ogsaa voteret i en i Dag udgivet trykt Pjece. Det eneste Nyt, jeg kan melde af Commissionens Forhandlinger, er at Engelstoft valgte man (efter Mallings Proposit.) til Secretair, med Tilsidesættelse af Sverdrup og Rahbek, som begge havde attraaet det. — Den eneste Grund, hvorfor Andreas Bjørn Rothe er bleven Medlem af denne Commission, siger man, er, paadet at han, som i saa mange (sic) har udmærket sig som Forligelsescommissair, skulde være ved Haanden og stifte Forlig, naar der kom Splid mellem Grev Wedel og Moldenhawer.

— — Det var os alle her ubekjendt, hvor Arendt var støjet eller fløjet. De har fuldelig ret; man maa have Medlidenhed med ham; men sandelig, man kan jo ikke; han vil absolut ikke hjelpes. Selv hans allerstørste Velgjører, Hofintendant Thom, lønner han jo med Bagtalelse og skjændig Utaknemmelighed. Visselig maa han med alle sine uhyre Kundskaber have en Skrue løs. Jeg sammenligner ham med Wolfsburg vid: Worms Lexicon.

Den historiske Professor skal De da slippe fri for. — Vi vil overlade den til Stenbloch, eller Jens Møller, eller Gustav Baden o. s. v.

Derimod kunde man vel behøve Dem til Lærer i den norske Lovkyndighed. Men De maa have ovennævnte Høiesteretsasessor og Ridder Anders S. Ørsted til Collega i Naturret.

Hans Høiærværdighed*) har ikke gjort mig den Ære at besøge mig. Jeg sad ellers i Mesterlectie i Odense Skole, da han sad i 3die Lectie.

Udgivelsen af Schønings Rejse er uheldigvis bleven forsinket derved, at Manuskriptet skulde omskrives, og saa faldt det da i Hænderne paa den største uendeligste evigste Nøler, der gaaer paa Guds Jord. — — Det er nemlig Jentoft der har forqvaklet den hele Sag. Lev nu vel for denne Sinde. Saa sage jeg faaer nogle Data fra Høistærede Ven om Trondenæs, skal De strax igjen have en Epistel fra Deres hengivneste

R. Nyerup.

X.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 19 Febr. 1820.

Høistærede mangeaarige Ven!

Det er de svære Postpenge og Mangel paa Kundskab om Rejsende herfra, som er Aarsag i, at De først nu med Prof. Keyser faaer de til Lexiconnets Fuldstændiggjørelse henhørende Ark og derhos gjentaget inderlig Taksigelse for den Hjelp til Verkets Fremme hvormed De saa rigelig og redebon har gaaet mig tilhaande. Og nu hvilken Skat af Bemærkninger og Rettelser til Brug ved Supplementets Trykning. Bare vi nu snart kunde faae bemeldte Supplement trykt! Men jeg forstaaer mig ikke paa Deichman. Det lader slet ikke til, at han agter at holde det Løfte — hvad Tiden angaaer — som han tillod mig i Fortalen at give Publicum, at Rettelserne og Tillæg skulde blive færdige i Begyndelsen af Aaret 1820**).

I Slutningen af forrige Aar sendte de norske Presser os adskillige Curiosa, f. Ex. de høist mærkelige og for menige Mand ubekjendte Actstykker fra 1807. Jeg skulde tænke, at det maatte kunne hjelpe en Del paa Afsætningen af Munchs Saga. Et andet norsk Product, som gjorde Opsigt, var det, ikke uartige, Brev til Kongen om Souverainiteten. I den Anledning har Blok Tøxen adskillige Gange været i Politieforhør; men Intet er bleven opdaget. Af Aviserne vil De have seet, at Etatsraad Reitemeier for sine formastelige Beskyldninger imod det Slesv. holst. lauenb. Cancellie er bleven dømt at bøde sine 3 Mark. Hval skal man spaae om den ny Pressetvang i hele det tydske Rige? Jeg mener, den Ære tilkommer Danmark, at have gaaet foran og vist dem Vejen. Vor priselige Forordning af 27 Sept. 1799 har jo været Mynsteret for den Anordning af Forbundsmagterne i Frankfurt af 20 Sept. 1819. De behøvede derude en Snes Aats Erfaring til at indsee, hvor stærk C. Colbjørnsen var i Jurisprudentia Legislativa.

Pram rejser ventelig i næste Maaned til sit ny indbringende Embede paa St. Thomas. Dette, og at Justitsministeren skal være syg, ere de eneste Nyheder, jeg har at berette for dennesinde.

Vor forrige Stiftamtmand i Sjellands Stift, Bülow, har været nødsaget til at gjøre sig usynlig og er ankommen til Hamborg.

Af Collegialtidenden for i Dag seer jeg, at forrige Amtmand i Norge, Rafn, er bleven Raadmand i Randers; ligervis som Politiedirecteur Hvidberg er bleven Procurator ved Hof- og Stadsretten. Dog — Prof. Keyser veed vist at fortælle meget mere end jeg kan skrive.

Jeg sender ved denne samme Leilighed min lille Bog om Brünnich, og ønsker meget, at den ikke maa mishage. De vil see, at jeg var klog nok at springe over Kongsbergs Fjelde. De finder deri Breve fra Deres Bernt Anker. Totus Tuus.

R. Nyerup.

XI.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 6 Sept. 1823.

— — Jeg har kun besøgt Baden eengang i hans Arrest, og veed aldeles ikke, hvad Udsigter han har til igjen at kunne komme paa fri Fod.

Doctor J. K. Høst, som siden han blev skilt fra sin Kone (en født Oxholm) mere har opholdt sig i Holsten end i Kjøbenhavn, er nu endelig næsten færdig med sit Verk om Struense — som De vel ogsaa veed fra Forlæggeren Schubothe. Men det som De ikke veed, og som moxen er mig selv utroligt, er at jeg har, uagtet mit overmaade svage Syn, givet mig ifærd med at revidere og til Trykken befordre Suhms Historie om Christopher II og Waldemar Atterdag. Det er nu 12 — siger og skriver tolv — Aar siden jeg udgav Erik Menveds Historie. I al den Tid ventede man, at Werlauf skulde besørge dette Verks Slutning; men han har saa meget Andet at bestille, og nu har han overdraget sine partes til mig.

Grundtvig, som nu er bleven færdig med Saxo og Snorro paa sin Vis, er nu ilav med at continuere Danmarks Historie derfra, hvor Saxo slipper, og til den oldenborgske Stamme.

XII.

Fra Samme.

Kjøbenhavn, 12 Febr. 1824.

Højstærede Hr. Justitiarius!
min Ven fra gamle Dage.

— — Badens nylig udkomne 2det Bind af Smaaafhandlinger angaaer fuldt saa meget Norge som Danmark. Upaatvivlelig siger han mange dyre Sandheder, men ved Maaden, han siger dem paa, forqvakles de for en stor Del.

Ansøgningen til Kongen af Norge finde Alle her fortreffelig; men Ingen vil troe, at han selv er Concipisten.

Hvad jeg her hidtil har kastet paa Papiret, er egentlig ikke Det, jeg vilde skrive om; thi det er noget langt vigtigere.

Sagen er denne: Secretair Deichman nøler fra Aar til Aar med Opfyldelsen af det Publico givne Løfte om at levere Rettelser, Tillæg og Fortsættelse til Litteraturlexiconnet. Jeg har i den Anledning et Forslag, hvormed jeg vistnok burde henvende mig til Kraft, men jeg tyer dog først dermed til den Mand, som med Raad og Daad, fremfor nogen Anden, kan bidrage til at udføre en Idee, som ligger mig saa meget paa Hjertet. Scilicet: Der bør udkomme (en) Bog med Titel: „Det nu levende lærde Norge, med Tillæg af Rettelser til og Fortsættelse af Krafts og Nyerups Litteraturlexicon." Saaledes ongefær. Bogen kunde trykkes i Octav. Jeg hverken vil eller kan have anden Del deri, end at jeg sender op alle mine dertil hørende Collectanea. Men hvem er nu den velsignede norske Litterator, der vil paatage sig det Hverv? Er det Dem selv? eller Kraft? eller Steenbloch? eller? eller? — Jeg er altfor ubekjendt med Localet, til at jeg kan gjætte det Rigtige. Det er herom jeg saa gjerne og saa inderlig ønsker at see Deres Tanker.

Jeg vilde nødig gaae i Graven, før slig en Bog var udkommen.

Deres i saa mange Aar højstforbundne
R. Nyerup.

*) Bisskop Bech.
**) Disse Tillæg til Literatur-Lexicon udkom aldrig.

Magnus Jakob Crusenstolpe.

De sidste Linjer, som salig Crusenstolpe skrev, handlede om Norge, og det var kanske de første Linjer om det Emne, han skrev, i hvilke der ikke fandtes et Skjældsord mod os. Det vilde denne Gang ogsaa have været temmelig vanskeligt; thi de handlede om — Dampkjøkkenet i Christiania. Umuligt er det dog ikke, at, om ikke Døden havde standset hans Haand midt i Phrasen, var ogsaa denne Gang Braaden tilsidst bleven stukken frem; thi den havde han vanskeligt for at holde tilbage, naar en norsk Institution skulde „tracteres“. Alting hos os var ham imod, fordi vi var et fattigt Folk, uden Adel, uden Sands for den høiere Skandale, og uden Smag for de pikante Retter, som han saa dybt gouterede — baade ved Skrivebordet og i Spisesalen. Stor Skade gjorde det os nu vist ikke; det var ikke at mærke, at vi i nogen Maade nedtyngedes af den høie Foragt, vor gamle Ven østenfor Kjølen var saa ihærdig til at læsse paa os. Hans „Ställningar och förhållanden“ læstes ikke hos os, og han var kun bekjendt for den Del af det læsende Publikum, der gjennem Leiebibliothekerne sugede historisk Visdom og romantisk Nektar ud af hans „Morian“, „Carl Johan og Svenskerne“, og hvad de hed alle disse historiske Romaner, hvis fornemste Tiltrækningskraft skrev sig fra alle de Røverhistorier om høitstaaende Personligheder, som Forfatterens allerede før svage, og af Had og Ilterhed endnu mere forvirrede Hjerne opsvandt, og som hans indædte Raseri hjalp ham til at give en pikant og saarende Form. Der er i ethvert Samfund en Mængde naive Læsere, der ikke kunne fatte Muligheden af at lyve paa Prent, og som betragte alt det, der er gaaet igjennem en Bogtrykkerpresse, som et uantasteligt Evangelium; for dem var Crusenstolpes Romaner Fundgruben for en historisk Visdom, for de interessanteste „Enthüllungen“, om hvilke de dumme, prosaiske Historieskrivere af Profession ikke vidste et Ord at berette. Carl Johan skal engang have ytret, at Crusenstolpe „havde forbitret hans Liv og ødelagt hans Historie.“ Muligens sandt, hvad den Episode i hans Historie angaar, der vedrører hans Forhold til Crusenstolpe selv, men for Resten — hvem vil vel, naar det gjælder en historisk Værdsætning, om nogle Generationer eller allerede nu, søge Oplysning i en Münchhausens Skrøner! Dengang, da Carl Johan sagde det, havde han altfor høie Tanker om sin fordums Favorit; hans Stolthed kunde ikke finde sig i at erkjende, at den Mand, som han havde beæret med sin allerhøieste Fortrolighed, ikke var andet end en ganske almindelig Døgnskribent, hvem kun et misbrugt Talent, og en taabelig Domfældelse havde givet et Slags Betydning i Stockholms Sladderkredse. Saa sporløst som det Onde, han har villet gjøre vort Land, er gaaet forbi, ligesaa liden Betydning vil hans Forfattervirksomhed have for Skandinaviens Historie. Sit tibi terra levis, gamle Synder! Og gid ingen maatte vække dig af den Forglemmelsens dybe Søvn, i hvilken du meget snart vil være sunken tilbage.

En af Crusenstolpes gode Venner, — og af dem havde han en Mængde; thi han var en kvik Selskabsbroder og en stor Madmand, — August Blanche, har meddelt en Biografi, af hvilken vi hidsætte nogle Data.

„Alle har vi hver i sin Stilling et eller andet fortrinsvis mærkeligt Øieblik at mindes. En husker det Minut, da Carl Johan døde, en anden den Time, da Magnus Brahe forgjæves ventede paa Audients i Oscars Forgemak; en tredie — og det er Nedskriveren af disse Linier — den Dag, da Magnus Crusenstolpe førtes bort til Waxholms Fæstning.

Det var en deilig Morgen i Juli 1838. Solen stod høi og klar over Skeppsholmen, stænkede sit Guld over Norrström, og kastedes tilbage fra Soldaternes Bajonetter. Der var nemlig dannet en Haie af Tropper til Hest og tilfods op over hele Brunnsbacken imellem södra hamnen og den nordre Gavl af Raadhuset, som dengang gjorde Tjeneste som Fængsel, selv for Statsfanger. Desuden saa man ude paa Strømmen nogle Kanonjoller, bemandede med Afdelinger af Garden, En ustyrtelig Masse Folk af begge Kjøn trængte sig frem paa begge Sider af denne straalende Haie, værdig en Konge en Triumfator.

Nu knirkede Fængselsporten paa sine Hængsler, og ud traadte der et Ægtepar: Manden høi, stadselig, med skarpt markerede Ansigtstræk, sydlandsk Ild i Blikket, kanske ogsaa sydlandsk Uro. I samme Øieblik, Parret viste sig, fyldtes Luften af Hurraraab, og hvor man saa hen, viftedes der med Hatter og Huer. Soldaterne syntes med Forbauselse at betragte dette usædvanlige Skuespil. Der blev dog ikke Tale om at skuldre Gevær. Tempoet var „færdigt Gevær“! Og da Parret gik forbi Overstatholderen Kuylenstjerna, den høieste Officier paa Stedet, blottede Manden sit Hoved for denne, der ligesaa høfligt besvarede Hilsenen. Men den Høflighed kostede ham Embedet. Det var ikke godt for en Kronens Embedsmand at være høflig den Dag. Det behøvedes heller ikke. Folket gjorde Honneurs i deres Sted.

Ved Stranden modtog en Slup det saa storartet feirede Par. Sluppen satte sig i Bevægelse, og Kanonjollerne fulgte med. Men saalænge det var muligt at se et Glimt af Baadene, tordnede Hurraraabene frem over Byen og Søen, og trængte til den gamle Konges Øren paa Stockholms Slot. Da skal der, efter hvad man fortæller, have vanket Ørefigen til Høire og til Venstre blandt de forskræmte Hofmænd, og det er ikke noget at undres over. Carl Johan havde den Dag selv faaet det værste Ørefigen, og han kjendte Svien af det, saalænge han levede.

Fød i Jönköping 1795, kom Crusenstolpe i sit 25de Aar til Stockholm. Sine første Studier havde han helliget Retsvidenskaben, og blev temmelig snart Assessor i Svea Hofret; men visselig var hans Virksomhed dengang, som Medlem ved Hofrettens Bord, meget mindre glimrende, end den blev, da han en vakker Dag stod for dens Skranke som Anklaget. En ung Adelsmand, ovenikjøbet rigt udrustet af Naturen, maatte altid finde Fru Justitia for tør, naar han er temmelig vis paa Frøken Fortunas Gunst, og hvor skulde vel hendes Hjul rulle raskere end mellem Bænkene i Sveriges Ridderhus. Indtagende allerede ved sit Ydre, fængslende i sin Optræden, udrustet med en glimrende Begavelse, tilstrækkeligt Aristokrat for ikke at sympathisere altfor varmt med Folket, maatte han i høiere Grad end de Fleste være skikket til at tjene en Konge. Og han blev en Konges Tjener. Om det endda havde standset med det! Men Ulykken vilde, at han skulde blive Favorit, og han blev det. Den unge Crusenstolpe kunde uanmeldt indfinde sig hos Carl Johan, kunde, som han gik og stod, gjøre Majestæten sin Opvartning, fik sidde paa Sofaen ved Høitsammes Side, fik — I Guder! — endog kysse hans Haand. Smadsket maa have givet Gjenlyd lige ud i vestre Slotsfløi; thi Brahe skvat op. Ordinær-Yndlingen fik Øinene op. Ingen har lettere for at blive overkjørt, end den, som gaar i Veien for en Konges Yndling.

Det var som Udgiver af Tidningen „Fäderneslandet“ (1831—33), at Crusenstolpe fik Anledning til at gjøre den Erfaring. „Fäderneslandet“ eller „Fanderseländet“, som Bladet med Hentydning til dets ydre Stilling kaldtes, skulde bekjæmpe Aftonbladet, der med L. J. Hjerta i Spidsen nylig var optraadt. Hofforgylderhaandværket har aldrig ret villet trives i vort Land til Trods for Beskyttelsestold og Præmier, og saameget mindre, naar baade hin og disse ophører, og det var just det, som nu indtraf. Sandsynligvis havde man skildret Kongen Crusenstolpe og hans Avis som et bundløst Svælg, der vilde sluge en hel Civilliste. Endskjøndt han havde arvet en Del med sin Hustru, var Crusenstolpe paa det tredie Aar af sin Redaktørvirksomhed ruineret. Ingen lever af bare Luft, og Crusenstolpe forstod mindst af alle den Kuust. Den, som under slige Omstændigheder ikke er i Besiddelse af Martyrens stille Hengivenhed, han hævner sig, han lader „se, hvem de stungit hafva“. Crusenstolpe udslyngede sine „Skildringar“, sine „Bref“. De Vaaben, som høie Vedkommende saa tankeløst eller foragteligt havde skudt fra sig, rammede nu dem selv, og det lige i Prikken, Hug i Hug. Det ene Saar fik ikke Tid til at gro til, førend der flød Blod af et nyt. De Saarede hvinede af Smerte, og indsaa sin grove Uklogthed, men for sent. Fra det Øieblik modtog Crusenstolpe ikke mere nogen Parlamentær. Ingen Naade med Unaaden! Der var altsaa ikke andet tilovers, end totalt at knuse denne forfærdelige Modstander. Man ledte efter Midler, og valgte det daarligste. Ingen bliver saa slet betjent, som en Konge, og Carl Johan blev det slettest af alle.

Man drager frem af Crusenstolpes Skrifter en Sætning, hvori han beskylder „Konseljen“ for „sabbatsbrott“, og, idet man i sin Blindhed forglemmer, at man lever i en konstitutionel Stat med ansvarlige Ministre, gjør man „konseljen“ ensbetydende med Kongens Person, og man har faaet en Majestætsforbrydelse ud af det. Man finder let en servil Jury, og, til evig Skam for den svenske Rettergang, tillige en servil Afdeling af Svea Hofret. Crusenstolpe dømtes til Fæstningsstraf paa tre Aar.

— — Crusenstolpe, som først og fremst kunde tilskrive sine vel- og høibaarne Standsfæller alle de Bekymringer og Lidelser, han havde udstaaet, hvor svag var han i Virkeligheden alligevel ligeover for dem! Sine Helte søgte han fortrinsvis i den saakaldte „Frihedstiden“, uden at vi dog nogensinde hørte ham antyde, at en fri og uafhængig Presse vilde være det bedste Korrektiv mod de raadende Misbrug. Sine bedste og trofasteste Omgangsvenner talte han blandt de Uadelige, og med dem trivedes han ogsaa bedst. Men traadte der over hans Dørtærskel en Grev Fritz Erik eller en Baron Erik Fritz, saa blev han strax høitideligen stemt; det var strax noget nærmere Alterringen. Kun indenfor den høie Adel fandt han de Store, ligesom han ogsaa sluttede sig til en Regents Storhed alene fra den Magt, han eiede, eller fra det Land, som han herskede over. Russisk Statskunst hadede han lige saa grundigt, som nogen anden; men han blændedes af en Alexander, en Nikolaus. Han glemte, for at bruge et Ord af Voltaire, at de Store ikke vilde være store, naar man ikke laa paa Knæ for dem.

Dette gjorde, at han aldrig blev en Folkets Mand, neppe selv vilde være det. Ligesom Chateaubriand kunde han respektere Massen, uden at finde Individet det ringeste værd. Sjelden saa man ham blandt dem, der vilde bære de store Samfundsreformer frem, og var han med, saa var det for at kives med dem, han gik i Spænd sammen med. Ofte syntes det at være hans eneste Fornøielse at omkalfatre diplomatiske Noter, korrigere kongelige Breve, saafremt Kontrasignanter ikke fandt Naade for hans Øine, og da var han ømmere for Excellencernes Værdighed, end de selv. Saaledes blev hans Opposition fordetmeste negativ, personlig, om end pikant, fængslende. Saaledes opløste mangen Gang dette Talent sig i Gnister, i Stedet for at blive en klar og varmende Flamme.“

En Brochureforfatter fra 40aarene giver en vistnok ganske paalidelig Skildring af den Maade, hvorpaa salig Crusenstolpes „historiske“ Arbeider bleve til. I en lang Række af Aar, ytrer han, har han opsnappet og optegnet Privatpersoners Ytringer, kurserende Anekdoter, Sladder og Rygter; han har rodet det Sande sammen med det Usande, det Virkelige med det skjævt Opfattede eller med beraadt Hu Forfalskede. Alle Samfundsklasser har betalt Skat til hans rige Forraad, ligefra Statens høieste Embedsmænd og til Kammerpigen, troligt nok endog til Tjeneren og Stuepigen. Hans Bekjendtskaber strække sig eller have strukket sig til alle Selskabslivets Sfærer, men de har ogsaa gaaet eller gaa ialtfald nu i Dybet og Bredden. Før, da han flittigt gjorde sin Opvartning i de Fornemmes Forgemak, var der sagtens en Mængde at høste paa Trappen eller i Forstuen. Ved Siden heraf har han længe samlet paa hver beskreven Lap Papir, han kunde overkomme; han har bedt om eller paa anden Maade erholdt, hvad han fandt hos Venner og Bekjendte. Han har indløst større ældre Haandskriftsamlinger, og naar nogen anden politisk Eventyrer var i Knibe, har han ligeledes afkjøbt ham hans Papirer. Vil nogen forraade, hvad fordums Velyndere eller Medarbeidere i samme Vei har betroet en saadan Synder, saa er Crusenstolpe strax færdig til at indhøste det. Saaledes holder han aabent Kommissionskontor for Dagens Sladder og er vor Tids største Kludesamler.

Literatur.

Norsk Landmandsbog for 1865. Udgivet af Anton Rosing. 36 Sk. Chra. Jac. Dybwad. 144 S. — Indholdsfortegnelsen er allerede ved Forfatternes erkjendte Dygtighed og anseede Navn en saadan Anbefaling for denne Bog, at den ikke synes at tiltrænge nogen yderligere Anmeldelse, og saavidt vi have bragt i Erfaring, har Udgivelsen ogsaa fundet Anklang hos Publikum, da der skal være tegnet et efter vore Forhold ikke ubetydeligt Antal Abonnenter. Afhandlingerne i Bogen ere baade velskrevne og interessante, praktiske og nyttige og enkelte ualmindelig populære. De, der have den største Almeninteresse, ville vel være Udgiverens Biografi af Overlærer Sverdrup, Lector Kjerulfs om Sten i Eng og Udmark, Forstmester Asbjørnsens om Smaafuglenes Fredning og Lector Schübelers om Træplantning. Tallene og Tabellerne have sin store, uomtvistelige Nytte og Brugbarhed i det daglige Livs Praksis. Idet vi ønske Udgiveren, der er Lærer i Agerdyrkningschemi ved Aas's høiere Landbrugsskole, al Lykke til et Foretagende, der saa heldig er grundlagt, samt Sundhed og Kræfter til paa lignende Maade at fortsætte det, anbefale vi Landmandsbogen paa det bedste til Publikums Paaskjønnelse og Understøttelse. *

Norge.

Christiania, 4 Febr.

Nogle ubetydelige Optøier med Piben og Hujen, som Mandag Aften fandt Sted i Carl Johans Gade, og som, uden Politiets Indskriden, standsede af sig selv, antog, efter at en Masse Mennesker, der ellers vist ikke vilde have hørt et Ord om disse Spektakler, gjennem Aviserne velvilligt vare blevne underrettede om Sandsynligheden af, at de vilde blive fortsatte de følgende Aftener, Dimensionerne af en større Gademuntration for den mere eller mindre velklædte Pøbel med Jagt af Konstabler efter skraalende Smaagutter, Evolutioner af en Afdeling Hestfolk, Slag med den flade Klinge mod enkelte Gjenstridige, Arrestationer og andet Tilbehør. Christiania Byes Plebs maa i Sandhed faa ufortjent høie Tanker om sin egen Vigtighed, naar den saaledes ser, at man, hver Gang den behager at pibe i Næverne, finder det nødvendigt at mobilisere Kavallerimagten og udstede Manifester.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 7.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 12. Februar 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Claude Joseph Rouget de Lisle,

Marseillaisens berømte Forfatter, fødtes den 10de Mai 1760 i Lons-le-Saulnier. Han var Søn af en Advokat, tilendebragte sine Studier i sin Fødeby og bestemte sig tidligt til at indtræde i det militære Ingeniørkorps. Han var Officier i dette, da Revolutionen 1789 udbrød, og rykkede snart op til Kapitain. I April Maaned 1792, da Krigen var udbrudt, fik Rouget de Lisle, som da befandt sig i Stratsburg, en Dag Indbydelse til et Middagsselskab hos Byens Maire, Dietrich. Under Maaltidet kom Talen hen paa de politiske Begivenheder, som da opfyldte Alles Tanker; den hævede sig snart til den høie Begeistring, som saa let blussede op i hine bevægede Aar, og som slog dobbelt klart ud i Flammer i dette forventningsfulde Øieblik, da Frankrigs Armeer stode i Begreb med at gaa ud over Grændsen og optage Kampen med det hele Europas Kongehære. Opflammet, næsten greben af en Feber, gik Rouget de Lisle sent om Aftenen hjem; han kunde ikke faa sove; Bordsamtalen, den stærke Vin, Tanken paa det forestaaende Felttog tumlede sig om hinanden i hans brændende Hoved. Han greb sin Violin, og gaaende op og ned paa Gulvet improviserede han samtidig Melodien og det første Vers i Marseillaisen. Nu havde han faaet Luft; han greb Pen og Papir, og først da det begyndte at graalysne bag Bakkerne paa den tydske Side, reiste han sig fra det Bord, hvor han havde nedskrevet Melodien og det hele Digt. Saasnart han saa Folk paa Gaden, ilede han hen til sin Vært fra den foregaaende Dag; han traf dennes Søster, der satte sig til Pianofortet og først famlede sig frem gjennem Rouget de Lisles Kragetæer, men saa slog Tangenterne kraftigt an og lod Tonerne bølge ud gjennem de aabnede Vinduer. Nogle af Gjæsterne fra Gaarsdagen kom til; Digtet blev atter foredraget, Tilhørerne gjentog det i Chor, og for første Gang løftede Marseillaisens vældige Klang Franskmænds Hjerter til den Enthusiasme, hvis Glød hverken Ørkenens Scirrocco eller Ruslands Snestorme ganske kunde udslukke, men som hvert Øieblik er beredt til at lue op igjen, naar en Luftning bærer forbi nogle Akkorder eller en Strofe af Rouget de Lisles Digt. Der blev nu i Hast taget Afskrifter af Musik og Ord, og under Overgangen over Rhinen spillede Militærmusikken den. Samtidig blev Digtet trykt i en Stratsburgeravis under Titelen „Sang for Rhinarmeen." Ad denne Vei kom det til Marseille, hvor en af Bataillonerne optog Sangen og lod den spille ved Paraden. Senere, kort før den 10de August 1792, blev den første Gang sunget i Paris af de bevæbnede Bander, som under Barbaroux's Anførsel forsøgte at styrte Monarchiet; det var nu, den blev kjendt af Folket som Hymne des Marseillais, senere som Marseillaisen.

Saaledes havde der ogsaa her vist sig et Exempel paa det, som vi saa mangen Gang træffe, og som dog for hver Gang maa vække vor Forundring: at naar en Situation, et Folk, en Tidsalder er drevet op til en afgjørende Handlings Alvor og kun synes at vente paa et Løsen, et Feltraab, der kan samle Masserne, da kommer dette Løsen mangen Gang ikke fra dem, der har ledet Bevægelsen og gaaet i Spidsen for den. Men nede i Massen hæver der sig pludselig en Stemme; Ingen har hørt den før, Ingen ved, hvor den kommer fra, men Tidsaanden har valgt den til at udsige sine indholdstunge Ord, og næsten villieløs raaber „Stemmen fra Folket" Løsenet ud, saa det klinger igjen i hver Enkelts Sjæl. Da er Trældommen brudt, det frelsende og ledende Ord er fundet, — og den Mund, der udtalte det, lukker sig for bestandig over Begeistringens Ord.

Faa Maaneder efterat Rouget de Lisle havde digtet Marseillaisen, flakkede han omkring i Elsas. Han var bleven afsat fra sin Post, medens Armeen laa foran Huningen, da han havde vægret sig for at give sit Bifald til Katastrofen den 10de August 1792; forfulgt som en mistænkelig Person blev han i Begyndelsen af Rædselsregjeringen kastet i Fængsel, og blev først løsladt efter Robespierres Fald. Han fulgte nu Tallien til Armeen paa Vestkysten, og blev saaret i Quiberon af et Kardætskeskud ved et Landstigningsforsøg af nogle franske Emigranter i 1795. I Følge med Tallien vendte han tilbage til Paris, hvor han beskjæftigede sig med literære og musikalske Arbeider. Han synes paa denne Tid ganske at have opgivet den militære Løbebane, og sluttede sig ikke med synderlig Sympathi til den Retning, som Revolutionen nu havde taget; han forblev fra nu af stadigt i Paris, hvor han imidlertid, da han hverken havde Formue eller Pension, førte et meget tarveligt Liv.

Han saa sig endog nødsaget til at sælge et Landsted, han havde arvet, og hvor han havde tilbragt sine lykkeligste Ungdomsaar. De Penge, han paa denne Maade opdrev, vare snart forbrugte. Efter Revolutionen i 1830 gav Ludvig Philip ham en Pension paa 1000 Francs, hvortil der senere kom en aarlig Sum fra et af Ministerierne. I December 1830 var han bleven udnævnt til Ridder af Æreslegionen.

Mindet om en Kvinde, hvem han i sin Ungdom havde helliget en varm Kjærlighed, havde bragt ham til at forblive Pebersvend. I sine sidste Aar trak han sig tilbage til Choisy-le-Roi, i Nærheden af Paris, hvor en af hans Venner, General Blein, havde en Eiendom. Han døde den 26de Juni 1836, saa fattig, at hans nysnævnte Ven maatte bekoste hans Begravelse.

Medens vi i de fleste andre Folkeslags Nationalsange somoftest finde en mere eller mindre berettiget Lovprisning af Landets Skjønhed, Rigdom og Styrke, af Beboernes Mod og Fædrelandskjærlighed, af Fortidens Storhed og Fremtidens Rigdom paa Løfter, er det betegnende, hvorledes alt dette i den Sang, i hvilken det franske Folk har fundet det mest træffende Udtryk for sin Nationalbevidsthed, træder tilbage for den ene Tanke: Fædrelandets hellige Jord maa ikke besmittes af fremmede Erobreres Fodtrin, den unge Frihed maa ikke krænkes, — derfor til Vaaben, til Vaaben! Det er ikke den stille Glæde over

Claude Joseph Rouget de Lisle.

Hjemlandets Herlighed, det er den krigerske Begeistring, den flammende Iver for Fædrelandets Forsvar, som her er brudt frem, og som siden aldrig er uddøet i de franske Hjerter.

Clementi som Sonatekomponist.

(Efter W. H. Riehl.)

Jeg vil her tegne Billedet af en Mester, der nylig ved en populær Udgave af hans samlede Arbeider er kommen i Alles Hænder, saa at man let kan sammenligne Originalen, saaledes som den livagtigt afspeiler sig i hans Værker, med min Pennetegning; det er Muzio Clementi. Han staar ikke mellem Genierne af første Rang, men han stræbte dygtigt i deres Spor, og hans 69 Sonater er en rig liden Verden for sig, en Bog, fuld af klassisk Aand og i klassisk Form, fremstaaet i en stor Kunstepoche, afglattet, fin, aandrig, fornemt skreven, ikke saa vældig som Beethovens Sonatebog, ikke saa oplivende som Haydns, ikke saa gjennemstrømmet af Hjertevarme som Mozarts, men dog ligesaa oplivende, belærende og fuld af Glæde som nogen af hine Trendes.

Jeg betegner Clementi simpelthen som Sonatens Mester, ikke fordi han har skrevet de ubetinget bedste Sonater, men de mest sonatmæssige, fordi hans hele Kunstnerkald var samlet og afsluttet i Sonaten, og fordi han var den Eneste, der helt og holdent i sit Liv fulgte med og gjennemarbeidede den nyere Sonate i dens tre Hovedperioder. Med Rette nævner man Haydn, Mozart, Beethoven og Clementi sammen som den klassiske Klaversonates fire Bærere. Men de tre Første vare altfor universelle, til at deres Mesterskab i Sonaten ligefrem skulde betegne deres hele kunstneriske Virken. Dette er kun Tilfældet hos Clementi; han staar og falder med Sonaten; han betegner med et Ord dens Storhed saavel som dens Grændse. Clementis Sonater var det Eneste af ham, som vandt en varig Navnkundighed; det Øvrige, han har skrevet, svandt bort med den Tid, der havde seet det fremstaa. Og ovenikjøbet er det egentlig kun den tohændige Sonate, der helt og holdent er hans Eiendom. Hans firhændige Sonater ere meget tommere, ja endog i formel Henseende tyndere; for to Hænder giver han Meget, for fire Lidet, ligesom Haydn, der ikke kunde skrive nogen rigtig Kvintet, fordi han nu engang havde fuldt op at gjøre med fire Stemmer. Allerede dengang hans Berømmelse stod paa sit Høidepunkt, paastod Clementis Samtidige, at han ikke kunde skrive nogen rigtig fuldendt „Sonate med Akkompagnement“, som man dengang kaldte Klavertrioerne og Kvartetterne. Derimod blev hans Mesterskab i den tohændige Sonate ubestridt gjennem alle Smagens Vexlinger. Denne Form var ligesom voxet ham ind i Sjælen; musikalsk tænkte han allerede paa Forhaand i Sonateform; en Capriccio bliver under hans Haand til Sonate, et Tonemaleri bliver Sonate, ligesom hans principielle Modsætning, Weber, med den bedste Villie af Verden lader enhver Sonate svømme hen i et frit Fantasistykke.

Der er tre Ting, som undrer mig ved Clementi: han var en berømt Musiker, og dog er hans Livs Billede ikke i fjerneste Maade udstyret med Sagn og Anekdoter; han gjennemlevede næsten hele Musikkens nyere Historie, og blev sig dog stedse selv lig; endelig, og det er det Forunderligste, var han Lærer og Theoretiker, ja ovenikjøbet Virtuos, og dog samtidig hermed en virkelig Tonedigter. Men Nøglen til alle disse Gaader finder jeg atter kun i hans Karakter som „Sonatens Mester.“

Lad os først betragte Clementis Portræt. Det viser et glat, fint, aandrigt Ansigt, ikke paafaldende karakteristisk, men smukt; man ser, at denne Mand har ført et roligt, tilfreds Liv, der gled saa harmonisk hen som hans Sonater. Mund og Øienbryn antyde Italieneren — især for den, der i Forveien vidste, at Portrætets Original var en Italiener; for Andre er det et Hoved fra den dannede europæiske Verden. Han ser venlig paa os, som om han var tilfreds med sig selv og denne Verden, dog ikke med Taabens Tilfredshed, men med den aandrige Mands; han synes at bevæge Læberne, som om han vilde sige os en Artighed. Der gives faa saadanne Hoveder blandt de store Musikere; de har næsten alle et skarpt Profil, og især mangler Clementi den store musikalske Næse, som hans Landsmand og Samtidige Righini besad i saa høi Grad, at han efter Næsen at dømme maatte have været den største af alle Musikere. Derimod minder Clementis fine og regelmæssige Ansigt om en anden samtidig Landsmand, Cherubini. Og begge Mesteres aandelige Slægtskab er i Virkeligheden ikke mindre tydeligt end deres physiognomiske.

Maestroens ydre Liv er mærkeligt ved sin Ensformighed. Der findes ikke Spor af mægtige Tilskikkelser, af Kampe og Katastrofer, der kunde have havt en heftig Virkning paa Mandens kunstneriske Livsudvikling. For dog at smykke Sonatemesterens Liv med en kjæk Handling, har man paadigtet ham en Bortførelseshistorie; men den skal være Opspind. Desto sikrere er det, at Clementi førte et meget ordentligt, behageligt Liv, at han i den Periode, da den skabende Kraft staar i sin Ungdomsfylde, og da andre geniale Folk ruinere sin Sundhed, snarere var omhyggelig betænkt paa at vedligeholde sin, at han blev gammel og rig og ved god Helbred ligetil sin sildigste Alderdom. Han synes næsten at have havt mere Sands for at samle Penge, end det sømmer sig for en stor Kunstner. Dog forglemte han aldrig Kunstneren for Kjøbmanden, om han ogsaa mangen Gang skjulte hin. En Tid lang lod han, som om han blot spekulerede paa mekaniske Forbedringer af Pianofortet og ved Siden deraf drev astronomiske Studier. Men at skrive Sonater kunde han dog ikke lade være; han komponerede netop i den Tid den ene Sonate efter den anden.

Clementi gjennemlevede en Tid — fra Midten af det 18de og ind i den anden Fjerdedel af det 19de Aarhundrede — som, hvad verdensrystende Begivenheder angaar, kan maale sig med hvilketsomhelst andet Afsnit i Historien; han saa de største Omvæltninger i Stats- og Samfundsforholde, i hele Slægtens Tænkesæt, han opholdt sig afvexlende i de forskjellige Midtpunkter for Verdensbegivenhederne, i London, Paris, Berlin, Wien og St. Petersburg, — men hans Musik viser neppe Spor af disse uhyre Omvæltninger. Jeg maatte øve Vold mod hans Værker, hvis jeg i det Enkelte hos ham vilde paavise den Sammenhæng med Tidens vexlende Kulturstrømninger, som ellers falder saa let ved Skildringen af mange andre musikalske Physiognomier.

I Hovedtrækkene er Clementi rigtignok et Barn af sin Tid som enhver Kunstner, men han bliver staaende ved det Maal og de kunstneriske Midler, han nu engang har grebet; han er og bliver den ægte Sonateskriver, for hvem denne Kunstforms Renhed og den absolute Musiks Skjønhed staar fast, til Trods for det gamle Regimente og Revolutionen, til Trods for Bonaparte og Befrielseskrigene. Han bliver ogsaa i denne Henseende en saa konsekvent Karakter, at kun ganske Faa i den nyere Kunsthistorie kunne sammenlignes med ham. Men det var ham ogsaa kun i hans Egenskab som Sonatens Mester muligt, saaledes helt og holdent at spinde sig ind i den absolute Musik og glemme den hele Verden i disse kun for sin egen Skyld sammenskrevne Adagioer og Allegroer.

De musikalske Skolers Vexlinger i snevreste Betydning var det Eneste, han i sin næsten 50aarige Virksomhed naturligvis ikke kunde blive uberørt af. Men selv her viser den indre Afstand mellem hans tidligere og senere Arbeider sig at være saare ringe, naar man betænker, hvilke musikalske Revolutioner denne Mand havde oplevet. Da Clementi blev født (1752), levede endnu Händel, og da han døde (1832), havde Beethoven og K. M. von Weber allerede i flere Aar hvilet i Graven. Da Clementi begyndte at optræde offentligt, var Mozart endnu en fjortenaarig Dreng, Haydn var kun bekjendt i snevrere Kredse i sin Hjemstavn; og ved Clementis Død udkom netop det første Hefte af Mendelsohns „Lieder ohne Worte“, og Ouverturen til Sommernatsdrømmen havde allerede i et helt Lustrum været den musikalske Verdens Eiendom.

Denne Omstændighed, at Clementi næsten har oplevet hele Musikkens nyere Historie, kan man nu rigtignok tydelig se paa hans Teknik. Saa tro Kunstnerens Natur bliver sig selv, og saameget end den afsluttede, absolut musikalske Skjønhed blev hans stadige Ideal, saa deler dog hans Sonater sig efter sin Form chronologisk i tre Grupper.

I Begyndelsen byggede Clementi dem endnu efter den indskrænkede italienske Grundform, der mere lægger an paa at parallelisere eller modstille enkle Melodier, end paa at forarbeide dem som Themata, — en Sonateform, som vi finde i Haydns tidligste Arbeider, neppe mere hos Mozart og slet ikke hos Beethoven.

Hans Lærere i det romerske Hjem nedstammede fra den gode gammelitalienske Skole, og hans tidligste Forbilleder vare Corelli, A. Scarlatti, Händel og Klaverspilleren Paradies. Efterhvert som Verden aabnede sig for ham paa hans Reiser, og han kom i personlig Berørelse med store Mestere, voxede ogsaa hans Stil. I London kom den unge Clementi sammen med Johann Christoph Bach, den i Salonerne dengang saa feirede „galante Bach“, af hvem han dog lykkeligvis ikke optog synderligt.

Afgjørende var derimod Mozarts og Haydns personlige og ideelle Indflydelse paa ham. Allerede Studiet af Philipp Emanuel Bach havde draget den unge Italiener hen til den tydske Sonates rigere, ligeligt gjennemarbeidede Form; i Wien fuldendtes dette Omsving. Nu fulgte raskt paa hinanden Clementis klareste, friskeste, mest klassisk afrundede Værker, som dengang vandt saa stort Bifald, at man endogsaa i London holdt offentlige Forelæsninger over enkelte af dem.

Endskjønt nu Toppunktet af hans Kunst ligger i denne klassiske Periode, saa fulgte Clementi dog i en senere Alder Smagens Vexel og traadte — ialtfald med en Fod — over i den romantiske Skole. Men de ægte Romantikere vare ham ikke synderlig taknemmelige herfor; han havde nys i Forveien skrevet for gode klassiske Sonater, til at man kunde stryge dem ud. De stærkere anvendte, mere sentimentale Modulationer, den mere om sig gribende Bygning af Sangen i Clementis seneste og bredeste Arbeider minder om Beethoven, mangen Gang ogsaa om Spohr og Weber; ja den snevre, strenge Sonateform bliver selv „Sonatens Mester“ noget for snever paa hans gamle Dage.

Af alle bekjendte Komponister er Clementi den Eneste, der har besteget alle disse trende paa hinanden følgende Trin i den moderne Sonate og — om ogsaa kun antydningsvis — selv har fremstillet dem; Ynglingens Værker viser denne Kunstforms Morgenrødme, Oldingens den Aftenrødme. Maa man ikke ogsaa af denne Grund kalde ham Sonatens Mester?

I Navn og Herkomst tilhører Clementi Italien; som kunsthistorisk Personlighed er han en Tydsker; sit Liv tilbragte han afvexlende i næsten alle Europas Hovedlande. I det halve Aarhundrede, der begrændser hans Produktion, var desuden Verdensborgerskabet paa Mode, og det sidste, man forlangte af en Komponist, var et fremtrædende folkeligt Præg. Kun i ganske svage Træk gjenkjende vi i Clementi Italieneren. Han holder af et glimrende, ildfuldt Allegro og en pathetisk, majestætisk fremadskridende Adagio, kun sjelden vælger han et kløgtigt, af tydsk Gemytlighed beaandet Andante. I min særegne Kjærlighed til dette Andante har jeg regnet efter og fundet, at han i 75 Sonater kun har givet 9 Andantesatser. Dette kan man kun tilgive Italieneren.

At der i Clementis Melodier hyppigt høres en Efterklang af den italienske Sangs søde Trylleri, er mindre et Tegn paa hans Personlighed end paa hans Epoche; thi forfriskes vi ikke ogsaa i Mozarts tydske Sange af det samme varme Aandepust fra Italien? Derimod er Clementi i sine Harmonier, i Contrapunkteringen, i Bygningen af sine Sonater afgjort tydsk. Kun i Begyndelsen og Slutningen af hans Production bryder der undertiden i Melodierne frem en afgjort ensidig italiensk Maner. Enkelte Satser i hans tidligere, mindre Sonater tyde hen paa Scarlattis og Hasses Melodidannelse; mange af de melodiske Themata i hans sidste større Værker ere overraskende Forstudier til Rossinis glimrende Melodier.

Minder ikke dette om, at Physiognomiet i Oldingsaarene eller først i Døden faar en Lighed med Udtrykket fra den tidligste Ungdom, og at det almindelige Familie- eller Stammepræg bryder umiskjendeligt frem i Barne- og Oldingehovederne, medens det i Mandomsaarene var trængt tilside af hine individuelle Træk, der betegner Manden som sin egen Lykkes Smed?

Der er to Omstændigheder ved Clementis Kunstnerliv, som kan vække Mistro til ham: først at han var Læremester, dernæst at han var Virtuos. Jeg kalder ham Læremester, ikke forsaavidt som han drog Lærlinger til sig, Noget, som næsten enhver mere betydelig Komponist har gjort; men han optraadte tillige epochegjørende for den skolemæssige Begrundelse af en ny Klaverteknik, skrev talrige Øvelsesstykker specielt for denne Skole og opstillede i sin „Gradus ad Parnassum“ ligefrem en Lærebog i Klaverspil. Ved et saadant Lærertalent faar man let en Mistanke om, at selve de kunstneriske Arbeider kun ere et Slags Gradus ad Parnassum, medens vi dog ville, at Kunstneren med Et skal hensætte os til Parnasset.

Dertil kommer, at selve Clementis Berømmelse i høi Grad skriver sig fra den Anvendelse, hans Sonater har fundet som Lærestykker, skjønt det i Virkeligheden kun er ringe Antal af dem, der er skrevet med den Bestemmelse, og som altsaa af Maestroen selv er stillet udenfor Kunstens egentlige Sfære. Ligesom det er os vanskeligt senere at nyde som Kunstværker Digte, som vi lærte i Skolen, saaledes gaar det os ogsaa med Clementis (og Mozarts) Klaversonater. Fordi det nærmest var i dem, vi lærte Klaverspillets Haandværk, saa glor hele Livet igjennem dette Haandværk os i Øinene fra hver eneste Takt i dem; de ere blevne fortærskede for os, før vi kunde fatte deres Originalitet, og det friske Indtryk af deres Kunstgehalt gik for bestandigt tabt for os. Imod det hjælper kun et grundigt historisk og æsthetisk Studium af den hele Komponist; idet vi glæde os over den hele Kunstner, bliver vi da ogsaa igjen glad i det Enkelte, hvis Nydelse Skolen havde ødelagt for os.

Forresten er netop Clementis Hovedarbeide for Undervisningen, Gradus ad Parnassum, et glimrende Vidnesbyrd for, hvor inderligt Kunstneren i Clementi forbandt sig med Læreren; thi det er mangt et Øvelsstykke her, som er blevet et ægte Kunstværk. Desuden

en Kunstner, som trods al Smagens Foranderlighed flere Menneskealdre igjennem forbliver Skoleautor, behøver derfor ikke at være en blot og bar Skoleautor; han faar trøste sig med Homer og Sofokles; thi de evige, gjennem Aartusinder brugte Skoleautorer har tillige været de reneste Klassikere.

Men selv om man indrømmer, at Clementis Sonater i Virkeligheden ere ægte Kunstværker, som man kun for deres ydre Fortrins Skyld har draget ind i Undervisningstimerne — er da ikke i den store Lærers Indre Læremesteren alligevel bleven saa overmægtig, at han sig selv uafvidende maa komponere paa et lærd og belærende, det vil sige ukunstnerisk Sæt? Nu, man maa gjerne indrømme, at Clementi ved sit Læremesterarbeide kunde gjøre sig uduelig til at skrive Operaer, men sikkerlig ikke til at komponere Sonater. Thi denne fordrer den vel sammenbyggede, fulde dialektiske Udvikling af den musikalske Tanke, Overblik og skarpt Oiemaal ved Anlægget, Ro og Plastik i Stilen, Studium i Gjennemførelsen. Dens Ide ligger i at udtale en Stemning i det bøieligste Thema, men saa føre dette seierrigt frem gjennem alle de melodiske Modsætningers og Paralleleres Afvexling og Kamp, saa at tilsidst Grundtanken i det staar for os som befæstet og udviklet til alle Sider, staar der som musikalsk bevist. I Kraft af denne thematiske Gjennemførelses Dialektik er Sonateformen trods al Rigdom og al den Frihed, som den har forud for den rene Kontrapunktkomposition, den mest philosophiske Form; den musikalske Logiks Seier bliver i den til en fri Leg og en Nydelse. Derfor er den ogsaa saa modbydelig for alle uklare Hoveder og alle dem, som blot ville vugge sig i Toner og Drømme; men den væderkvæger den tænkende Kunstner.

Clementi var altfor meget gjennemstrømmet af sit Hjemlands lykkelige Skjønhedssands, til at han nogensinde skulde have kunnet glimre med død Lærdom. Hans kosteligste Eiendom var den aandrige, gjennemtænkte Ynde. Ved et fortsat Studium opdager man hundrede tildækkede kontrapunktistiske Finheder i hans Værker, og man glæder sig over, paa hvilken elskværdig Maade Maestroen forstod at skjule sin egen Visdom. Clementi har filet pyntet og pudset uendelig meget mere paa sine Sonater end Haydn; han vakte i sin Tid Opmærksomhed ved den Omhu, hvormed han betegnede enhver liden Nuance i Foredraget under Noderne, medens Haydn mangen Gang neppe skrev et Forte eller et Piano hist og her; Clementi behøvede i Virkeligheden disse Finesser, Haydn ikke. Clementi gjør overhovedet kun efterhaanden Virkning; man maa gribe ham med fine Fingre, lytte til ham med et fint Øre; han giver ikke nogen overvældende Frembringelse. Alligevel er han ikke nogen Tilbeder af den „zirlige" Maner, og hans eiendommeligste Arbeider har man altid fundet i hans høipathetiske, ildfulde og dog saa omhyggeligt affilede Adagioer. I alt dette adskiller derfor hans Sonater sig fra Haydns og Mozarts, der strax sætter Tilhørerne i Fyr og Flamme ved Følelsens umiddelbare Naturfriskhed, og fra Beethovens, i hvilke vi fængsles af den mægtige, gjennem hver Note fremsprudlende Personlighed, endnu før vi faa Tid til at sønderlemme og fuldt ud nyde hver Enkelthed. Hermed er tillige Afstanden mellem disse tre Heroer og Clementi udtalt: det er Afstanden mellem Geni og Talent.

Efter Slagsmaal i en Bondestue, Billede af A. Tidemand.

Efter Slagsmaal i en Bondestue,

Billede af A. Tidemand.

Det er kanske neppe noget, som saa godt kan klargjøre den Stilling, A. Tidemand indtager, og hans Betydning for vor Kunstudvikling, som en Sammenstilling med den berømte Schweitzer Leopold Robert (1796—1835), den første og hidtil vel uovertrufne Fremstiller af det sydlandske Livs stille, ædle Idyller. Han aabnede dengang en Verden, som de Fleste ligegyldigt vare gaaede forbi, han drog frem et Folkeliv, hvis friske Eiendommelighed og ædle Renhed først ved hans Billeder fik kunstnerisk Form. Ovenpaa de misforstaaede og aandløse Reminiscentser fra en uddøet Kunstepoche kom disse Billeder fra det levende Liv, fra Virkelighedens dybeste Grund, som et vederkvægende Pust. Det var de første Folkelivsbilleder, de første „Landsbyhistorier" i Farver, længe før Literaturen fandt Veien til den uudtømmelige Guldgrube, der skjules i det nationale Liv med dets stærke Eiendommeligheder og dets rige Aare af fyldig Realitet. Robert blev ikke længe staaende ene; den Lykke, han havde gjort, og som væsentlig havde sin Grund i det heldige Greb af Stoffet, lokkede flere og flere efter, og efterhvert som man mere og mere med Kjærlighed fordybede sig i Hjemlandenes Natur og Folkeliv, voxede Evnen til at klarne og fremstille det rige Gehalt. Der er nu neppe det Land i Europa, hvis folkelige Liv ikke er bleven Gjenstand for en mere eller mindre heldig og udtømmende Fremstilling. Vort Land var et af dem, som kom sidst. Den samme Gjerning, som Leopold Robert fuldbragte for Sydens Vedkommende, og som saamange Andre med hans Exempel for Øie paatog sig hver for sit Hjem, har Tidemand paabegyndt for Norges Vedkommende. Og nok et Sammenligningspunkt. Det er den samme Aand, som har rørt sig i begge disse Kunstnere, den samme Tilbøielighed til med mest Kjærlighed at gribe og gjengive Situationer, der hvile i den stille Stemningsfylde, hvor Handlingen træder tilbage, og hvor det er lettere at opfatte et Totalindtryk, end i den bevægede Aktion. Endelig er der ogsaa et tredie Punkt, hvor Ligheden maaske kommer til at indtræde. Roberts Billeder vandt Indgang overalt — undtagen i det Land, fra hvis Folkeliv de vare hentede, de vandt Anerkjendelse og dannede Skole overalt — undtagen der, hvor de vare blevne inspirerede; thi i det Land var der Ingen, som kunde tage Arv efter ham, fuldføre, hvad han havde ladet ligge, og afslutte og fuldstændiggjøre hans Gjerning. Skal ogsaa der Ligheden mellem ham og Tidemand slaa ind?

Tre Sonetter af Dante.

I.

Min Dame bærer Kjærlighed i Blikket,
Derfor forædles Alt, hvorhen hun skuer;
Hvor hun gaar frem, sig hver mod hende vender,
Og den, hun hilser, føler Hjertet svulme,
Saa at han blegner og sit Hoved bøier
I Smerte over sin Uværdighed;

For hende flygte Overmod og Vrede.
Hjælp mig, I Kvinder, hende ret at prise!
Ja, hvem hun taler til, hos ham opvaagner
Kun ædle Følelser, ydmyge Tanker,
Saa hver den salig er, som hende skuer.
Men hvad sig aabenbarer, naar hun smiler,
Det kan ei Tunge tolke, Tanke fatte,
Saa underbart og sødt Mirakel er det.

II.

En ædel Tanke tidt hos mig opstiger;
Ikkun om Eder al dens Tale klinger;
Saa inderligt om Kjærlighed den tinger,
At endog Hjertets Ja den sig tilsniger.
Til Hjertet da min Sjæl saalunde siger:
„Hvem kommer her og saadan Trøst os bringer?
Er den saa mægtig, at den endog tvinger
Hver anden Tanke, saaat bort den viger?“
Og Hjertet svarer: „Sjæl, Du tankefulde,
En anden Elskovs liden Aand vandt Seier;
Dens Bud og Villie lyder i mit Indre.
Men alt sit Liv og al den Magt, den eier,
Den fik den af det Øienpar, det hulde,
Som saa min Kval og vilde ømt den lindre.“

III.

Høit over Sfæren, der har videst Kredsløb,
Stiger det Suk, der udgaar fra mit Hjerte;
Min Aands Opvaagnen, den, som Kjærligheden
I Taarer gav mig, saa det opad løfter.
Naar det er naaet did, hvorhen det stræber,
Ser det en Kvinde, der saa høilig hædres,
I saadan Straaleglands, at kun paa Glorien
Den vidt omflakkende Aand kan hende kjende.
Saa straaler hun, at naar den det fortæller,
Jeg ei det fatte kan, saa høi den Tale
Er, som i Sorg mit Hjerte bad den om.
Kun det forstaar jeg, at den mener hende,
Thi ofte nævner den jo Beatrice,
Og saa forstaar jeg den, I ædle Kvinder.

Literatur.

Fortællinger for Folket. Af Anthon Bang. Ny Række. Chra. 1864. 186 S. st. 8vo. Heftet 36 ß, indb. 48 ß. I Kommission hos P. T. Malling. — Ved sin „Menigmands Ven“ erhvervede Anthon Bang sig i sin Tid en i det Hele taget vel fortjent Anseelse som Folkeskribent. Men denne Anseelse er ved hans senere Forfatter-Virksomhed neppe steget i Forhold til den derunder udfoldede store Produktivitet. Lokket ved Efterspørgselen og maaske drevet af Trang til Erhverv, har han fra sin Nedsættelse her i Hovedstaden udfoldet en Redaktør-, Bearbeider- og Forfatter-Virksomhed, hvis Omfang og Mangeartethed, tiltrods for den største Flid, maa have gjort al ængstelig Omhu i Udarbeidelsen næsten umulig, og i hvert Fald kun kan have levnet faa Dieblikke for Arbeider af en mere selvstændig Art, saadanne som resultere af Studier eller Stemning. For nogen Tid siden redigerede han samtidig et Blad for Børn, et do. for Folket og et Tidsskrift for Folket, foruden at han stod som fast Medarbeider af et Par andre Blade med lignende Tendents. For Tiden udgiver han kun to Blade, men har dog paataget sig Redaktionen af endnu et tredie, der endnu ikke er begyndt at udkomme. Om vi end selvfølgelig blot kunne have et løseligt Bekjendtskab til en saa stor literær Virksomhed, der ligger udenfor den egentlige Literatur, idet dens Opgave ikke saameget er at bringe noget Originalt, Noget fra første Haand, som meget mere med Skjønsomhed at udmynte det Givne og Kjendte efter en bestemt Læserkreds's Tarv og Smag, tør vi dog sige saameget, at Bang som Folkeskribent ikke altid anvender den ønskeligste Flid og Omhu paa sine Skrifter, men at Hastværkets og Haandværksarbeidets Mærker deri undertiden ere altfor synbare. Endog ved den Oversættelse, som Selskabet for Folkeoplysningens Fremme, i Tillid til hans Erfarenhed og Navnkundighed som Folkeskribent overdrog ham, traadte dette paa en for Selskabet vistnok overraskende Maade tydeligt frem. Men klarest turde det dog fremgaa ved Betragtningen af hans senere originale eller halv originale Arbeider, hvilke tildels rettest forsvares ved Oehlenschlägers (og endnu en ældre Forfatters) Udsagn, at han kun har skrevet saa vidtløftigt af Mangel paa Tid til at skrive kort. Hr. Bang anvender nemlig, synes os, mere og mere den passiarende, godsnakkende Maade, hvis Uendelighed enhver Forretningsmand, der har havt med Bønder at bestille, godt kjender, og som saaledes heller ikke kan frakjendes Egenskab af folkelig, men som dog i Literaturen er lidet prisværdig, fordi Anskaffelsen og Læsningen af slige Bøger koster i Forhold til Indholdet og Tankeudbyttet utilbørlig Tid og Penge. Naar B. er bleven beskyldt for at helde til Grundtvigianismen, tør hin brede og gemytlige Fremstillingsmaade, som han har tilfælles med Tilhængerne af „den glade Christendom“, dertil have givet den nærmeste Foranledning. Selv har han, som vi tro i sit Sinds Oprigtighed, afvist Beskyldningen, og saaledes ere vi forpligtede til at tro, at hvis noget af den Grundtvigianske Aand har sneget sig med Maneren over i hans Skrifter, er dette kun en nødvendig Tribut til Methoden, der, skjønt selv idelig pukkende paa Aanden, dog væsentlig er betegnet ved Ordets Overflod.

Den Samling Fortællinger, som Bang nylig har udgivet, tør vel regnes blandt hans selvstændigste og omhyggeligst udarbeidede Sager fra den seneste Tid. At han har udgivet dem paany i en samlet Udgave, efterat de allerede før have været trykte i forskjellige Blade, vidner ogsaa om, at han tillægger disse Arbeider et mere selvstændigt Værd, ligesom ogsaa denne fornyede Udgivelse maa have tilstedet en omhyggeligere Revision af Sprog og Udtryk, end den oprindelig periodiske. Forsaavidt tør disse Fortællinger afgive en tilstrækkelig Prøve ialfald paa de bedre, om end ikke de svagere Sider af Bangs Forfatterskab. Vi ville da, med tilbørligt Hensyn til deres Tendents-Formaal, paa den ene Side anerkjende en oprigtig Bestræbelse efter at fremme Dyd og gode Sæder, og vække Afsky for Lasten gjennem Exempler, fremstillede i Fortællingens Form og for en stor Del hentede lige ud af Livet, og paa den anden Side en grei, ofte indtrængende Maade at anskueliggjøre en Sag paa, tildels med heldig Anvendelse af dagligdagse Udtryk og et livligt Sprog. Men overhoved synes Tendentsen os at ligge for klart i Dagen, og Tildigtningen — om man saa vil — at være af en noget fattig og ensformig Art, saaledes at Læsningen af flere af Bangs Arbeider efter hinanden giver Indtrykket af det Samme om det Samme, kun med noget varieret Tillavning, ligervis som Potetes-Retterne i visse paa Fattigmand beregnede Kogebøger. Gudsfrygt og Kirkesang, Arbeidsomhed og Sparsomhed (ligetil de opsparede Penges Indsættelse i Sparebanken), Tarvelighed og Ædruelighed, med deres Modsætninger skildres atter og atter gjennem forskjellige Fortællinger; men de staa der stadigt som Fortællingens Maal og Med, opløftende eller afskrækkende, og naar man dog læser for at se samme Løn og samme Straf for samme Dyd og samme Last, saa er det ikke, fordi Forfatteren har bragt Digtningens evigt ny Strømninger ind over Stoffet, men fordi han har forlagt Situationen til en anden Gade, hvor Læseren finder sig mere eller mindre hjemme end ellers, eller i det Hele forskjelligt fra det Foregaaende. Under disse Omstændigheder er det temmelig ligegyldigt, enten Fortællingens Intrigue eller Skelet er af Forfatterens egen Opfindelse eller laant, saaledes som Tilfældet er med den største af Fortællingerne i dette Bind, Ruth, der oprindelig stod i Skilling-Magazinet, og hvortil Ideen er hentet fra Walter Scott. Thi der kan i intet Tilfælde blive Tale om synderlig Originalitet, hvad Opfindelsen angaar, eller noget egentligt æsthetisk Værd i det Hele. I de mindre af sine saakaldte Fortællinger har Bang ikke engang forsøgt paa at faa nogen Knude eller Løsning istand, men kun gjennem en fra Arbeidsklassens Liv fremhentet Situation indskjærpet denne eller hin Dyds- eller Livsregel. — Hvad Fremstillingen angaar, har den, ved Siden af ovenpaapegede Fortrin, de for B.s Forfatterskab sædvanlige Svagheder: Snaksomhed og Maneer. Exempler, ialfald af sidste Slags, forefindes næsten paa hvert Blad, og behøver derfor ikke at opregnes. Ved Siden af hine mangfoldige gode Udtryk og Vendinger fra Almuesmandens Tale (i hvis Benyttelse Asbjørnsen har vist sig at være en saa stor Mester), har Bang optaget meget Søgt og Sterotypt i sit Sprog, som tilsigter til at gjøre dette saa folkeligt som muligt, men som paa os har gjort et lidet behageligt Indtryk. Hine Særegenheder blive saa meget mere frastødende, som de synlig mangle, hvad man kan kalde indre Nødvendighed og harmonisk Fremvæxt. Hvor mat bliver ikke Indtrykket af de sententiøst korte, løse Sætninger (i Sagaens Maneer), som vi forefinde hos Bang, i Sammenligning med dem, der i Bjørnsons Fortællinger har løftet og grebet os! At Bang ikke kan skrive som Bjørnson, er Intet at sige paa, thi Ingen kan lægge en Alen til sin Væxt. Men det bliver ialfald mindre priseligt, naar en Forfatter fortaber sig i afstikkende Former, som han ikke kan udfylde med en tilsvarende Individualitet. Endnu betænkeligere bliver det, naar han henvender sig til en bestemt Klasse af Læsere, hvis Dannelsestrin hindrer dem fra at stille sig paa et kritisk Standpunkt ligeoverfor, hvad der bydes, saaledes som Hr. Bang i disse Fortællinger, der ere tilegnede Norges Almueskolelærere med Haab og Ønske om deres Benyttelse som Læsebog i Almueskolen. Skolelærere og Almueskolen bør man vistnok særlig bede bevaret for Alt, hvad der lider af Maneer, netop fordi Efterligningen her ligesom ubevidst indfinder sig og da næsten uundgaaelig fører til Affektation — hvorpaa Grundtvigianismen har givet gode Exempler. Men kunne vi end af denne Grund ikke indrømme Bangs Fortællinger Plads i Skolen, ville vi dog ønske, at de maa finde mange Læsere blandt de Ældre, for hvem deres belærende Indhold vil være til Opmuntring eller Advarsel, uden at Læsernes Alder og Livsgjerning lader befrygte nogen skadelig Paavirkning af Fremstillingens Maneer. — Bogens Pris er forholdsvis billig, hvilket ogsaa gjælder om de tre første, hos Beyer i Bergen i 1857 udkomne Rækker.

Lars Heyer. Det vil erindres, at der i 1860 under mystiske Omstændigheder udkom et saakaldet Bønskrift til Storthinget af Lars Heyer, hvilket omhandlede Unionsforholdene paa en Maade, hvormed Nordmændene havde ringe Grund til at være tilfredse. Forfatteren udgav sig, endog paa Titelen, for Bonde, og hans Udtalelser bleve i Broderlandets Presse opstillede som saadanne og selve Skriftet i Oversættelse gjengivet i een om ikke to Udgaver. Vi have god Grund til at tro, at idetmindste enkelte svenske Publicister, der dengang benyttede Lars Heyer i Egenskab af en virkelig norsk Bonde som en Autoritet mod Nordmændene i Unionstvisten, godt skjønte, at han ikke engang var nogen Nordmand, men at de kun toge Mystifikationen til Indtægt i Medfør af hint helligende Formaal, i hvis Tjeneste den var anlagt. For norske Læsere faldt i ethvert Fald Skriftets fremmede Oprindelse temmelig let i Dinene, og Svenskernes Forsøg paa at hævde Lars Heyer Rang af norsk Odelsbonde og Eiendomsbesidder vilde viist sig som en fuldstændig Absurditet endog uden Tilværelsen af vore trykte Matrikler. — Men talte tidligere alle indre Grunde herimod, saa er selv det tarveligste Skin, hvorved Lars Heyer kunde holdes oppe som „Bonde“, nyligen opgivet endog af ham selv, idet han nemlig i Paris er optraadt med en politisk Brochure, der i Lighed med de Napoleon tillagte Brochurer synes at have det Formaal, at sondere den europæiske Stemning med Hensyn paa en bestemt Sag eller bearbeide Opinionen i Retning af, hvad der skal ske. Brochuren heder „La Scandinavie“, og omhandler Skandinavismen og Chancerne for en skandinavisk Union. Morgenbladet har allerede meddelt dens væsentligste Indhold, og vi behøve saaledes kun at henvise vore Læsere til dets Uddrag. Betegnende er det, at Forfatteren søger en væsentlig Lettelse for Istandbringelsen af en skandinavisk Union i Danmarks nylig stedfundne Sønderlemmelse og de dynastiske Familieforholde i begge Riger. Til Nordmændenes Skjødesynder hører ifølge Lars Heyers Charakteristik Begjærlighed efter Rang og Ordener; dette er desværre saa. Men er dette Hang bleven en Nationallyde, saa har sandelig Forholdet, først til Danmark og siden til Sverige, givet det sin egentlige Næring. Man er dog, selv ikke i de senere Aar, hos os kommet saavidt som i Danmark, at man kræver, at en Mand skal have Titel af en eller anden Raad eller en Orden, for at træde op i godt Selskab, og det vil vare længe, inden man aflærer Svenskerne deres Submission ligeoverfor alt, hvad der er Fornemt og Adeligt, selv om det falder under den Donranudiske Kategori. — Ved Lars Heyer's nye Brochure træder et bestemt politisk Agitationsmed endnu klarere frem end i hans første Skrift, og den Formodning, at Pseudonymen Heyer er „en udi Diplomatiken forfaren Svenske“, som uden forklarende ydre Grunde i længere Tid har opholdt sig her i Landet, har derved vundet ny Bestyrkelse, tiltrods for de Indsigelser, som tidligere ere gjorte mod denne Slutning.

Norge.

Christiania, 11 Febr.

H. M. Kongen ankom efter Bestemmelsen til Christiania Thorsdag Middag. Da samtidig hermed Medlemmerne af Statsraadsafdelingen i Stockholm have faaet Ordre til at indfinde sig her, maa Hs. Majestæts Reise nærmest antages at staa i Forbindelse med det Forsøg, der atter er gjort paa at faa samlet Medlemmer til en Unionskommite, og som før har strandet paa de Designeredes Utilbøielighed til at indlade sig paa Forhandlinger om dette Emne, saalænge ikke den Opfatning af Unionsforholdene var tilbagekaldt, som gjorde sig gjældende fra svensk Side under de endnu ikke ganske forglemte Unionsstridigheder. Forsaavidt Stemningen nu skulde være gunstigere for Foretagendet og Sammenbringelsen af en Unionskommite som Følge deraf mere letvindt end før, maatte det nærmest tilskrives den retfærdigere og mere anerkjendende Opfatning af det bestaaende historiske og statsretslige Forhold mellem Norge og Sverige, som udtaltes fra svensk Side under det forløbne Aars Festligheder i Anledning af Foreningens Halvhundredeaarsdag. Følgende Herrer ere nu opfordrede til at danne Kommitteen: Statsraad Lange, Sognepræst Harbitz, Amtmand Vogt, Høiesteretsassessor Sarlund, Generalmajor Irgens, Gaardbruger O. G. Ueland, Professor Aschehoug.

— Fra den throndhjemske Afdeling af Foreningen for Fortidsmindesmærkers Bevaring er der indløbet Indberetning for Aarene 1860—64. Det fornemste Arbeide, der er foretaget i denne Tid, har været en af Løitnant Krefting ledet Udgravning og Undersøgelse af Reins Kirke i Rissen. Direktionens Formand har i den sidste Tid anstillet en Del Undersøgelser i Throndhjems By, hvorved han antager at have fundet Levninger af endel i historisk Henseende mærkelige Bygninger, f. Ex. af Olaf den Helliges Kongsgaard, St. Clemenskirken, Magnus den Godes Olafskirke, Minoriternes eller Graabrødrenes Kloster.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 8.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 19. Februar 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Fru Wolf.

Uagtet Bergen og Bergenserlivet i den sidste Menneskealder efter alle Vidnesbyrd skal have tabt meget af sin stærkt afstikkende Eiendommelighed og Aar for Aat nærmer sig mere til Overensstemmelse med andre norske Byer, mærker dog Østlændingen eller Thrønderen, som kommer did, endnu den Dag idag ret godt, at her er Mangt og Meget, som er anderledes, end han er vant til. Ildebrande har ryddet op i flere Dele af Byen, saa dens Indre ikke længere paa ethvert Punkt er denne Labyrinth af indviklede Krinkelkroge med en og anden lys Almenning imellem, som man kjender fra ældre Beskrivelser; anseelige Bygninger har reist sig paa flere Steder og givet den et stadseligere Udseende; men endnu har den sin Brygge, sit Fisketorv og sin Strandgade, og den brogede Nørelse, som her udfolder sig, den letlivede Bevægelighed, der gjennemstrømmer det hele Billede, har den Nykomne kun seet Magen til i større udenlandske Byer. Han faar uvilkaarlig Indtrykket af, at han her har et opvakt, foretagsomt, selv noget rastløst Folkefærd for sig, der overalt har Øinene med sig og er paa Udkig; de Forbigaaende skynde sig med rask Hast afsted i sine Forretninger, eller hvad det nu kan være, de har det travlt med; men det slaar dog aldrig feil, at de har baade Tid og Tanke til at sende et videbegjærligt Blik tilbage efter den Fremmede, som deres uforlignelige Skarpsyn aldrig forvexler med en Indfødt, og Gadeungdommen har tidt Mere; thi den tager det slet ikke saa nøie med at spendere en Witz eller to paa den, der ikke er saa heldig i alle Dele at falde i dens Smag. Det er i sin Orden, at saa mange af vore betydeligere Begavelser ere udgaaede af denne livsfriske Befolkning, i hvis Midte ogsaa Mænd som Fasting, J. N. Brun, Foss og Sagen have fundet aandelig Trivsel og en taknemmelig Jordbund for en literær Virksomhed, hvis Lige i sin Tid ingen anden af vore Byer var Sæde for. Bergens afsondrede Beliggenhed henviste den i høi Grad paa sig selv, og udviklede derved en vis Uafhængighedsaand hos Beboerne, der i Forbindelse med deres naturlige Kvikhed og Smidighed samt en uudtømmelig Gemytlighed hjalp dem til langt førend noget andet Byfolk i Landet at skabe sig en glat og bøielig selskabelig Form, der udentvivl fandt sit reneste og ædleste Udtryk i de Præstationer, der frembragtes af den dramatiske Forening, hvoraf Byen engang med Rette kunde være stolt, og som omtaltes med ubetinget Anerkjendelse af udenlandske Reisende, der med al Grund kunde siges at staa paa Høiden af sin Tids Dannelse. Sligt bliver ikke uden vid Virkning, og det var intet blindt Tilfælde, men simpelthen en Udvikling i Kraft af Forholdenes egen Natur, der lod det første norske Theater opstaa paa bergensk Grund, idet nemlig Bergen var den eneste By i Landet, der kunde byde over de uundværligste Betingelser for en saadan Tankes Indførelse i Livet.

Det er nu 15 Aar siden; enkelte af dem, som dengang vare med, ere allerede gaaede bort; andre ere traadte over i afvigende Livsstillinger; atter andre — og det heldigvis uden Undtagelse de rigest udrustede — have aabnet en Udsigt for den nationale Scenes Fremtid, der skjænker lyse Forhaabninger. Den Kunstnerinde, hvis Portræt vi idag levere, — dette ægte Bergensbarn, — stod vel ikke i Virkeligheden paa Scenen hin første Gang — 2den Januar 1850; men hendes Sjæl var der dog allerede, hendes Kald drog hende uimodstaaeligt, og hun fortjener saa fuldt som Nogen at regnes med blandt det lille Tal, der grundede det første Haab om norsk Skuespilkunst.

Karen Lucie Johannesen fødtes i Bergen den 25de Mai 1833 af bondefødte Forældre; Faderen, Svein Johannesen, var fra Gaarden Hovda i Voss, Moderen var født i Brønøsund i Nordland, og Ægteparret havde faaet vide, hvad det er at arbeide med sine Hænder, indtil det endelig lykkedes Manden at blive antaget som Bankbud. Uagtet vi har forsømt at indhente nøiere Underretning, tør vi nok trøste os til at forsikre, at Karen Lucie i sin Barndom tumlede sig saa lystigt som nogen af sine Jevnaldrende i det muntre Friluftsliv, der endnu for en Del undes Børnene i Bergen, men som for en 20—30 Aar siden efter erfarne Mænds og Kvinders Vidnesbyrd maa have havt en Guldalder uden Lige, af hvis frodige Fylde Folk med et filosofisk Temperament uden Tvivl ville slutte til en tilsvarende Uskyldighedsstand hos Politiet, der nu er gaaet tabt. Saa sige Frasagn. Endvidere tager vor Gisning neppe feil i, at den vordende Skuespillerinde har fundet uendelig mere Smag i at færdes med i hint overgivne Korsarliv — Jenter og Gutter om hverandre — fra Plads til Plads, Smug ud og Smug ind, end i at blive

sat i Kloster,
at lære Sømmen sy og læse lære,

som den store Digter siger; hendes Repertoire skulde jo saa alligevel aldrig komme til at optage Valborg. Sømmen og Læsningen lærte hun dog naturligvis alligevel, og forresten lærte hun en hjertelig Tilegnelse af den gyldne Sætning:

„Fryd dig ved Livet
i dine Dages Vaar!"

Hendes naturlige gode Humør indsugede en usvigelig Friskhed og Styrke og hendes kvikke Lune havde et ubegrændset Spillerum at øve sig paa, hvor det da ikke slaar feil, at der allerede er bleven improviseret mangen en liden Komedie.

Da Ole Bull havde oprettet det norske Theater, havde hun i første Øieblik været færdig til at gaa med paa Spasen — Andet var det vel endnu ikke i hendes Øine; men det var jo netop Noget for hende. Forældrene vilde imidlertid ikke tillade hende det og modsatte sig det i Begyndelsen alvorligt. Hun gav dem imidlertid ingen Ro, og allerede i næste Sæson — 10de November 1850 — debuterede Jfr. Lucie Johannesen som Emmeline i „Den første Kjærlighed." Modtagelsen var ikke saa glimrende, at den skulde bedøve hende; den Lykke, hun gjorde, var kun tynd. Det indtagende Ydre og det velklingende Organ kunde vel ikke oversees; men det gjorde dog ikke stort; „det kunde vel blive ret brugbart med Tiden", — det var Alt. Men allerede ved hendes næste Optræden — i „Emilies Hjertebanken" — fik Tingen et andet Udseende; en dansk Dame — forhenværende Skuespillerinde — Fru Werligh havde strax seet de rige Naturgaver hos den famlende Begynderinde; hun tog sig af hende og retledede hende, saa at hun fandt sig selv. Havde Modtagelsen første Gang været meget rolig, var den ved „Emilies Hjertebanken" aldeles stormende; hendes Talent ansaaes med Et for hævet over enhver Tvivl, og denne Anskuelse vandt den utvetydigste Bekræftelse ved hver ny Rolle, hun spillede. Den friske, barnlige Ynde, det overgivne, lunefulde Skjelmeri, der laa som Solskin over hele hendes Spil, gjorde hende inden kort Tid til Alles Yndling. Det varede ikke længe, inden hun blev som Barn i Huset hos en ældre Dame, Fru Grung,

Fru Wolf.

Byens bedste Kredse aabnede sig for hende, og hun mødte overalt Velvilje og Deltagelse. Naive og muntre Elskerinder, kvikke, kokette Kammerpiger, kjække, elskværdige Gutteroller udgjorde hendes vel forsynede og taknemmelige Repertoire, hvorved en behagelig Syngestemme kom hende til fortrinlig Nytte. De samme Rollekredse vedblev næsten udelukkende at danne hendes Repertoire, ligetil Hr. Borgaard i 1858 i „En liden Hex" førte hende ind i de effektrige følsomme Partier, ved hvilke Grændserne for hendes Kunst i de sidste Aar har faaet en betydelig Udvidelse.

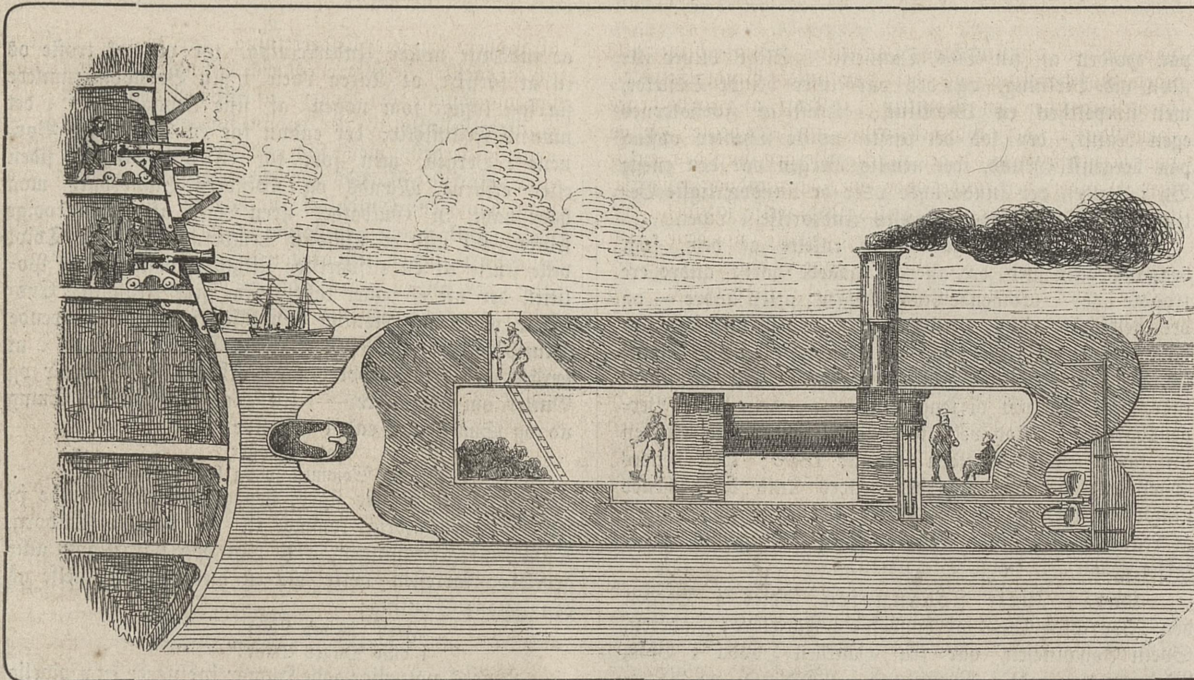
Hun blev den første af deres unge, friskt opblomstrende Theaters egentlige Støtter, der skulde gjøre Bergenserne den Sorg at forlade dem, og de glemte hende det ikke saa let. Hendes nærmeste Velyndere fandt, at det vilde være til Gavn for disse rige, naturlige Evner at komme til at virke under strengere og mere udviklede Omgivelser, end det bergenske Theater kunde byde; de handlede paa hendes Vegne, og den 17de April 1853 optraadte hun paa Kristiania Theater som engageret Medlem. Lisbeth i „En Søndag paa Amager" var hendes Debut her, og med denne Rolle var Stillingen indtaget. I Slutningen af samme Maaned og i Løbet af Mai spillede hun endnu Margrethe i „Abekatten", Rataplan, „Emilies Hjertebanken", Josef i „Pariserdrengen" og Julie i „Syv militære Piger" — Altsammen Glandsroller fra Bergen, der hver og en bidrog til at sætte hende fastere i hendes nye Publikums Yndest, der senere ikke har svigtet hende et Øieblik.

Et Aarstid efter sit Komme til Kristiania ægtede hun Skuespiller Nikolai Wolf (8de April 1854) og fik samme Aar ved Sommerens Begyndelse, samtidig med Fru Gundersen, en Understøttelse af Theaterkassen paa 50 Spd. for at reise til Kjøbenhavn, hvor det var Meningen, de skulde nyde Godt af Fru Anna Nielsens Veiledning. Fru Nielsen blev imidlertid syg strax efter deres Komme, saa at der ikke blev noget af den paatænkte Instruktion.

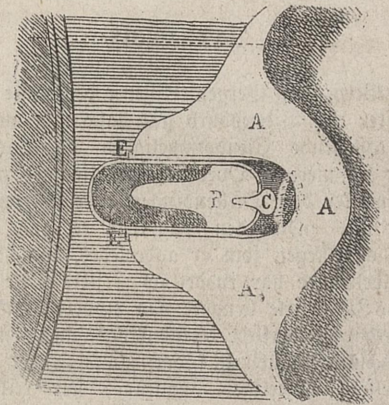
Blandt de 157 Roller, Fru Wolf ialt har udført ved Kristiania Theater, er der unegtelig mange, som det har været hende en let Sag at spille til et velvilligt Publikums Tilfredshed, blot ved at laane dem sin egen Personlighed, uden synderligt Bryderi med at søge Motiver for en kunstnerisk Fremstilling i selve Rollen; men herved skal det erindres, at Flertallet af disse Roller har al mulig Grund til at takke for, at der er en saadan Personlighed, der kan laane sig til dem, en Natur, hvis hele Væsen bærer et sandt kunstnerisk Stempel. Paa den anden Side har det vel ogsaa nu og da hændt, at der har været lagt en Rolle i hendes Hænder, som det ikke har været hende givet at bringe frem til fuld Gyldighed; dog har dette kun høist undtagelsesvis været Tilfældet. Idetheletaget er Betragtningen af hendes kunstneriske Virksomhed saa ubetinget lys og glædevækkende, fordi den Opgave, der tilfalder hende, og de Midler, hun raader over til dens Løsning, i Regelen mødes i den lykkeligste Harmoni, fordi hendes Kunst hovedsagelig er en Udstrømning af hendes inderste Natur, hendes Spil et Udtryk for hendes Lykke.

I en flygtig Oversigt som denne er det naturligvis en Umulighed at give blot en Antydning om de vigtigste af hendes Roller; vi tro imidlertid at gjøre Læserne en Fornøielse ved at nævne en og anden af de mest fremtrædende saavel med Hensyn til deres egen Karakter som til Fru Wolfs vellykkede Udførelse. Omfanget af hendes Repertoire maales kanske nogenlunde, naar vi som Yderpunkter minde om Trine Rar og Jane Eyre (April 1859), om Suzanne i „Figaros Bryllup" og Fanchon i „En liden Hex" (Mai 1858), om Richelieu i „Richelieus første Bedrifter" og Lorle i „Landsby og Stad", om Lisbeth i „En Søndag paa Amager" eller Helen i „Slægtningerne" og Fredrikke i „Romeo é Giulietta" eller endelig om Margrethe i „Abekatten" og Lise i „En Ødeland." Føie vi hertil endnu Athanasia i „Hun skal debutere", Preciosa, Rosita i „Rosa og Rosita", Margaret i „En Evadatter", Charles i „Jesuiten og hans Elev", Madelaine i „Bajads", Jeanne Shoppen i „En Kone, der springer ud af Vinduet", har vi saa temmelig i Fleng grebet en ringe Del af de Roller, hvori hun hidtil har fortjent og vundet størst Bifald. Et forstandigt Blik vil let erkjende, at hun, for at spille flere af de her nævnte Roller godt, allerede maa have udviklet Egenskaber, der med Tiden ville sikre hende en ligesaa fremragende Stilling i andre Rollesfærer, som den, hun for Øieblikket indtager paa det ungdommelige Omraade, og især tør vel Theatret da i hende love sig en kostelig Fremstillerinde af ældre komiske Karakterer. Men indtil da er og bliver man glad i det, hun giver.

H. B.

Undersøisk Seilads: „Flydende Morter."

„Bombe."

Undersøisk Seilads.

(Efter det Franske.)

I.

De første Forsøg paa undersøisk Seilads skrive sig fra den amerikanske Uafhængighedskamp. Fulton beskjæftigede sig hermed baade i de forenede Stater og i Amerika, før han gav sig ifærd med Anvendelsen af Dampkraft paa Seilfartøier. Senere byggede Brødrene Coëssin en undersøisk Baad, som de kaldte Nautilus; men det medførte store Vanskeligheder at faa den sænket ned under Vandfladen, og naar den saa var under Vandet, var det næsten umuligt at styre den. I en nyere Tid foreslog Payerne, der havde indført væsentlige Forbedringer ved Dykkerapparaterne, at anvende Dampkraft i den undersøiske Seilads. Hans Baade, der rummede en 10—12 Mennesker, kunde bevæge sig under Vandet og gaa ned i Dybet; men da det Brændemateriale, som den anvendte, var en pyroteknisk Sammensætning, var man ideligt udsat for Faren af en Explosion, og det var Aarsagen til, at man opgav at anstille videre Forsøg.

I 1853, da Englænderne vare grebne af en panisk Skræk for en fransk Invasion, opfandt James Nasmyth et Slags Dykkerbaad, der paa en Maade kun udgjorde Lavetten til en umaadelig Morter, som var bestemt til paa nært Hold at slynge ind i det fiendtlige Skib en kolossal Bombe, der ufeilbarlig vilde skyde det i Sænk. Morteren ligger i Forstavnen af en Baad, der drives frem af en Skrue; den udgjør en Del af Skibet og er saaledes forbundet med dette, at det Tilbageslag, som finder Sted, naar Skuddet gaar af, fordeles og saagodtsom ingen Virkning gjør paa Maskineriet.

Skroget af denne „flydende Morter" er foroven og paa Siderne 10 engelske Fod tykt og bygget af Poppeltræ, da dette er meget let og paa samme Tid elastisk og ikke udsat for at fatte Ild. Om man skjød en gloende Kugle ind i Skroget, vilde den ingen Virkning gjøre; den vilde forkulle Træet i nogle Tommers Omkreds og saa blive liggende der og afkjøles. Da Baaden forresten saagodtsom ganske ligger under Vandet, er der lidet at tage Sigte paa. Det Indre er saa rummeligt, at man kan anbringe en Høitryksmaskine, med hvilken man kan drive Baaden frem med en Fart af 8—9 engelske Mile i Timen. Ved Hjælp af Skorstenen kan man vedligeholde tilstrækkelig Luftvexel for Besætningen, der kun behøver at bestaa af tre eller fire raske Folk.

Vi skulle nu beskrive selve Bomben og dens Virkning. Med sin umaadelige Størrelse har den ikke sfærisk Form; den er konisk dannet, og Længdegjennemsnittet er dobbelt saa stort som Breddens Diameter. I sin indre Spids har den en Tændhætte, C, der springer ved den mindste Berørelse af enhver Gjenstand, der gjør en vis Grad af Modstand. Bomben er beskyttet mod Vandets Indtrængen af et Kobberhylster, der breder sig ud med en liden Rand, E, ved Mundingen af Morteren. Denne Rand lukker hermetisk for det Indre og holder Bomben i en saadan Stilling, at der bliver et lidet aabent Rum mellem den bagerste Ende af Bomben, hvor Tændhætten er, og Bunden af Morteren; men naar Baaden med en Fart af en 6—8 Mile i Timen støder imod Skroget af et Skib, brister denne Modstand, Tændhætten slaar an imod Bunden af Morteren, Bomben springer og slaar Hul paa det fiendtlige Skib tre Alen under Vandgangen; saa dybt omtrent ligger nemlig Baaden. Det er sandsynligt, at hvis man virkelig anvendte denne „flydende Morter", vilde den vise sig meget virksom, men der er den Mangel ved den, at man maatte gaa ind under Land igjen for at lade den paany, hvilket naturligvis mangen Gang vilde vise sig meget upraktikabelt.

Selbu.

(Meddelt af M. S.)

Den østlige Del af Strinde og Selbu Fogderi indtages af Selbu Præstegjeld med Annexsognet Thydalen, der tilsammen udgjør en Strækning af omtrent 20 Kvadratmile. Præstegjeldet gjennemstrømmes af Neaelven, der kommer fra den svenske Grændse og løber ud i Selbusøen. Denne Indsø, der ligger i en Høide af 500 Fod over Havet og er 3—4 Mile lang, har igjen sit Afløb i Nidelven, der, som bekjendt, ved Throndhjem falder ud i Throndhjemsfjorden.

Selbusøens vestlige, smalere Del, der hører til Klæbu Præstegjeld, omgives udelukkende af Fjelde og frembyder et vildt, temmelig ensformigt Landskab, uden synderlig seværdige Prospekter, naar undtages den mærkelige Trangfos, en smal Rende mellem høie, lodrette Klippevægge, gjennem hvilken Vandet med overordentlig Kraft presses ud af Søen. Den østlige, mere udvidede Ende af Søen omgives af den tættest beboede Del af Selbu, og her saavelsom opover Neadalen har Bygden flere særdeles smukke og smilende Prospekter at opvise. Omstaaende Billede er en Udsigt nedenfor Neaelvens Udløb i Selbusøen. Søens Bredder bestaa her for en stor Del af flade Strækninger, der ere bevoxede med Olderkrat, og i Flomtiden (i

Juni Maaned), naar Elven fører med sig de smeltede Snemasser fra Thydalsfjeldene, stiger Søen betydeligt over sine Bredder, og Landskabet viser sig da end smukkere ved de utallige smaa Øer og Trætoppe, der rage op over Vandfladen. I Forgrunden sees Selbu Hovedkirke, en gammel, massiv Stenbygning, samt Præstegaarden.

Selbu er i flere Henseender en af Naturen rigt udstyret Bygd; den indeholder ikke alene betydelige Strækninger af dyrkbar Jord, men har tillige stor Rigdom paa Skov; endvidere findes Kværnstensbrud og nyttige Metalertser, fornemmelig Kobbererts, der i sin Tid gav Anledning til Anlægget af det saakaldte Selbu Kobberværk, hvilket dog senere igjen er nedlagt. Men alle de Rigdomskilder, som Bygden har, ere hidtil ikke eller ialtfald slet benyttede, og Selbyggerne ere et fattigt Folk og staa paa et saare lavt Kulturtrin. Kværnstensbrydningen er Indbyggernes væsentligste Beskjæftigelse; men uagtet der aarligen afsættes Kværnstene for betydelige Summer, giver dog denne Bedrift paa den ubekvemme Maade, den nu finder Sted, ikke Udbytte i Forhold til det derpaa anvendte Arbeide. Jordbunden i Selbu er fordetmeste frugtbar, men Klimatet egner sig fornemmelig for Foderavl, og Kornet tager ikke sjelden Skade af Høstfrosten; Jordbruget er idetheletaget meget forsømt, thi da Mandfolkene stadig ere sysselsatte med Kværnstensbrydningen eller med Kjørsel til Throndhjem, er det for en stor Del Fruentimmerne, der maa udføre de forefaldende Arbeider hjemme paa Gaardene. Paa Grund af disse Omstændigheder kan Bygden ikke paa langt nær brødføde sig selv. Hvad der især har været Aarsag til, at Selbyggerne ikke ere gaaede synderligt fremad i Velstand og Kultur, er Bygdens daarlige Kommunikation med Throndhjem; vistnok er i de senere Aar nye Veie anlagte og den ældre tildels forbedret, saa at Færdselen nu foregaar ulige lettere end før, men Meget staar dog endnu tilbage at ønske i denne Henseende. I den allersidste Tid har det været meget paa Tale, at der fra Jernbanen mellem Throndhjem og Støren burde anlægges en Sidebane til Selbu; hvorvidt et saadant Foretagende vil kunne forrente sig, derom tør ikke Meddeleren have nogen Mening; men sikkert er det, at Selbu derved vilde kunne blive til noget ganske Andet, end det nu er. Jordbruget vilde faa et betydeligt Opsving; Kværnstenstilvirkningen, hvis Indtægt nu aldeles opsluges ved den besværlige Transport til Byen, vilde kunne give Arbeiderne Løn for deres Besvær, og Civilisationen med alle dens gode Frugter vilde trænge ind i Bygden. Medens Selbu hidtil stadig har været afhængig af andre Bygder og tiltrængt Hjælp, kunde Bygden uden Tvivl, naar den paa ovennævnte Maade blev sat i bekvem Forbindelse med Stiftsstaden, blive et af de mere fremragende Præstegjelde i det Nordenfjeldske.

Sagnet fortæller, at Selbyggerne skulle nedstamme fra en Lappefamilie, som havde nedsat sig der i Bygden. De udmærke sig ved Senhed i sine Bevægelser, Skidenfærdighed og Trættekjærhed; men paa den anden Side maa man sige til deres Ros, at de ere overordentlig nøisomme samt udholdende i tungt Arbeide, hvorfor de overalt i det Throndhjemske søges til saadant Arbeide, saasom Stenbrydning, Graastensmuring m. m. Indbyggerne i Annexsognet Thydalen ere væsentlig forskjellige fra Selbyggerne; de ere opvakte, livlige Folk, meget renlige samt hyggelige i Omgang.

Selbu.

Stordjævelen Belfagor som Ægtemand.

(Af Niccolo Macchiavelli.)

Man finder i en gammel florentinsk Krønike følgende Beretning, der skriver sig fra en for sin hellige Vandel vidt berømt Mand. Han skildrer nemlig følgende Aabenbarelse, som var bleven ham tildel under hans andægtige Grublerier.

Blandt de talløse Sjæle af stakkels Dødelige, som døde, uden at have forsonet sig med sin Gud, og derfor maatte fare til Helvede, beklagede alle eller ialtfald Størsteparten sig over, at den eneste Aarsag til, at det var gaaet saa bagud med dem, var, at de havde giftet sig. Minos og Rhadamanthus og de andre infernalske Dommere undredes mægtigen herover, og da de ikke kunde tro, at alt det Onde, de fik høre om Fruentimmerne, var sandt, men Klagerne dog med hver Dag tiltog, og de angaaende dette underlige Tilfælde vare indgaaede med underdanigst Indstilling til Pluto, — saa blev der af ham resolveret, at han sammen med de andre Helvedesfyrster skulde tage Sagen under moden Overveielse og derpaa gribe til de Midler, der maatte ansees som mest hensigtsmæssige til enten at faa Rede paa Snyderiet eller overhovedet skaffe Lys i Sagen. Statsraadet blev da sammenkaldt, hvorpaa hans diaboliske Majestæt tiltalte dem saaledes: „Endskjønt det, mine Elskelige, er af Guds Naade, ja af et uforanderligt Forsyns stærke Haand, at jeg har modtaget Scepteret over dette Rige, har jeg dog, i Betænkning af, at det er et Bevis paa Klogskab, naar de Stærke frivilligt give sig ind under Loven og lytte til Andres Raad, besluttet at høre Eders Mening om, hvorledes min Optræden bør være i det foreliggende Tilfælde, der kunde sætte mit Riges gode Navn og Rygte paa Spil. Alle de Dødeliges Sjæle, som blive forviste ned til Os, paastaa nemlig, at det er deres Koner, som er Skyld heri; dette synes vel noget utænkeligt, men alligevel frygte Vi, for at man vil bebreide Os altfor stor Grusomhed, hvis Vi slet ikke tage disse Historier i Betragtning som formildende Omstændigheder, eller ogsaa, hvis Vi virkelig gjør det, Vi da skal faa høre, at Vi ikke haandhæve Retfærdigheden med tilstrækkelig Strenghed. I det ene Tilfælde vil man bebreide Os vor Urimelighed, i det andet vor Letfærdighed; liden Lyst har Vi til at bære Byrden af en Beskyldning for Noget af dette, og da Vi ikke selv kunne finde nogen Udvei til at slippe fra det, har Vi sammenkaldt Eder, for at I skulle hjælpe Os med Eders Raad og drage Omsorg for, at dette Riges Vaabenskjold maa komme til at straale lige saa uplettet i de kommende Tider, som det har gjort i de fremfarne."

Alle de infernalske Durchlauchtigheder syntes, at Sagen var saare vigtig og vel værd at tage under Overveielse; alle vare de enige i, at man paa en eller anden Maade maatte se til at komme paa Spor efter Sandheden; men Maaden kunde ingen af dem finde. Hin holdt for, at man skulde sende en Djævel, denne en hel Skok ned til Jorden, hvor de i menneskelig Skikkelse personlig skulde anstille Undersøgelse om denne dubiøse Kasus. Andre syntes, dette var formeget Bryderi, og fandt, at man kunde tage et Par Sjæle og underkaste dem en dygtig Tortur, saa fik man nok klemt Sandheden ud af dem. Men da imidlertid de Fleste var af den Mening, at man skulde skikke en Udsending, sluttede ogsaa de Andre sig hertil. Men da der ikke var Nogen, som frivilligt vilde paatage sig denne Mission, besluttede man, at det skulde afgjøres ved Lodtrækning. Loddet faldt paa Stordjævelen Bel-

fagor, der før sit Fald havde været Erkeengel; for Lyst havde han just ikke til at paatage sig Sendelsen; men han maatte bøie sig for Plutos Magt og føie sig efter, hvad der var bestemt i Raadsforsamlingen. Han paatog sig det da paa de Betingelser, de i Forveien vare komne overens om, nemlig at den, som overtog dette Hverv, strax skulde faa en Anvisning paa 2000 Dukater, med hvilke han skulde komme til Verden; der skulde han i menneskelig Skikkelse tage sig en Kone og leve med hende i ti Aar; derpaa skulde han lade, som om han døde, og saa vende tilbage til Helvede igjen, hvor han da skulde afgive en paa personlig Iagttagelse grundet Indberetning om Ægtestandens Byrder og Plager. Det var ligeledes bleven bestemt, at han i den Tid skulde være undergiven alle Plagers Magt, som Menneskene kunne lide under, Fattigdom, Arrest, Sygdom og alt andet Ondt, der kommer over de Dødeliges Hoveder; dog skulde det staa ham frit for at anvende al den Kløgt og Skarpsindighed, han kunde raade over, for at snyde sig fra det.

Belfagor tog da denne Kontrakt og Pengene i Lommen og spadserede op paa Jorden, skaffede sig Heste og Tjenerskab og holdt stoltelig sit Indtog i Florents; denne By valgte han fremfor alle andre til sit Opholdssted, fordi han vidste, at han der kunde faa sat sine Penge ud paa de høieste Aagerrenter. Han lod sig kalde Roderigo fra Castilien og leiede sig et Hus i Allehelgensgaden, og for at man ikke skulde komme paa Spor efter, hvad for en Fyr han egentlig var, sagde han, at han nylig var reist fra Spanien til Syrien, i Aleppo havde samlet sig en Formue og var kommen til Italien for at søge sig en Hustru i et civiliseret Land, hvor han haabede lettere at kunne finde Nogen, han samstemmede med. Roderigo havde et særdeles fordelagtigt Ydre og saa ud til at være omtrent 30 Aar, og da han strax lod se, hvilken velforsynet Pung han var i Besiddelse af, og tillige at han ikke kneb paa Skillingen, blev han snart omsværmet af en Mængde høibaarne Borgere, der havde giftefærdige Døtre, men ingen Penge. Iblandt disse lod Roderigo sine Øine falde paa en udmærket smuk, ung Dame ved Navn Onesta, Datter af Amerigo Donati, der foruden hende havde tre giftefærdige Pigebørn og tre voxne Sønner. Endskjønt han var af en meget fornem Slægt og vel anseet i Florents, var Amerigo dog i Forhold til sit Kredse, han færdedes i, og sit Adelskab meget fattig. Roderigo holdt et dundrende Bryllup og undlod ikke noget af alt det, som hører med til en saadan Staahei, — efter de Vilkaar, han ved Udgangen af Helvede var gaaet ind paa: at han skulde være undergivet alle menneskelige Svagheder. Paa engang begyndte han at finde Smag i denne Verdens Ære og Pragt og i at være vel seet blandt sine Medborgere; dette skaffede ham mangen dygtig Udgift. Han havde ikke været længe gift med sin gode Fru Onesta, før han blev forelsket i hende op over Ørene og ikke kunde taale at se hende bedrøvet eller gjøre Noget, som vakte hendes Mishag. Foruden sit Adelskab og sit smukke Ansigt havde Fru Onesta bragt Roderigo i Medgift en Stolthed, som ikke Lucifer og hele hans Hof tilsammen kunde opveie Magen til; Roderigo, som havde prøvet denne sidste, fandt, at hans Kones var større. Men endnu langt, langt større blev den, da hun mærkede, hvor forgabet hendes Ægteherre var i hende; nu tænkte hun, at hun kunde spille Mester, kommanderede til Høire og til Venstre, og naar der var Noget, han nægtede hende, var hun ikke sen til at udgyde sin Bredes Strømme rigeligen over ham. Roderigo fandt ikke synderlig Behag i dette Opstyr; men Svigerfaderen, Brødrene, Slægtningerne, de Forpligtelser, han ved sit Ægteskab havde paataget sig, og fremfor alt den grændseløse Omhed, han nærede for hende, bragte ham til at finde sig i det med en vis Taalmodighed. Jeg vil ikke tale om alle de Penge, han, for at stille hende tilfreds, gav ud til at holde hende klædt efter de nye Moder, som vor gode By bestandig morer sig med at finde paa; for at beholde Fred i Huset maatte han hjælpe Svigerfaderen til at faa giftet bort de tre andre Pigebørn; det tog en god Slump Penge med. Dernæst maatte han, for at føie hende, sende den ene af Brødrene til Levanten, den anden vestover med Handelsvarer, og aabne et Guldsmedværksted i Florents for den tredie. Det tog med sig det Meste af hans Formue. Naar saa Karnevalet eller Johannesfesten kom, da hele Byen holder Høitid og de høibaarne og rige Borgere udfolde al sin Glands i kostbare Selskaber, vilde Fru Onesta ikke være ringere end de andre, og saa maatte den gode Roderigo give Selskaber og Fester, som ingen Anden kunde vise Magen til. Alt dette vilde han af de Aarsager, jeg før har nævnt, have fundet sig i, og hvor tungt det end havde været at bære, vilde det dog have syntes ham let, hvis det havde skaffet ham Husfred, og hvis han i uforstyrret Ro havde kunnet oppebie den Tid, da det Altsammen vilde ramle overende for ham. Men saa vel var det ikke; foruden de umaadelige Udgifter skaffede hans Kones utaalelige Humør ham endeløse Ærgrelser paa Halsen. Det var ikke muligt at finde Tjenestefolk, som kunde holde ud hos hende, jeg vil ikke sige i længere Tid, men selv bare nogle faa Dage. Heraf utallige Bryderier; thi Roderigo beholdt ikke et eneste tro Tjenestetyende, der kunde tage sig af hans Sager med Omhu; selv de Smaadjævle, som han havde taget med sig som Tjenerskab, foretrak snart at vende tilbage til Helvede og lade sig stege der, fremfor at leve paa Jorden under hendes Kommando. Alting gik nu hulter til bulter; alle de Penge, han havde havt med sig, vare satte overstyr, og hans eneste Haab stod nu til de Sendinger, der ventedes fra Brødrene i Øst og Vest. Men snart begyndte der at cirkulere en Mængde Anvisninger paa ham, og de, som have med det Slags Affærer at gjøre, bleve opmærksomme. Hans Sager stod allerede paa svage Fødder, da der paa engang kom Efterretninger fra Levanten og vestfra, at den ene af Fru Onestas Brødre havde sat hele den ham betroede Kapital overstyr i Spil, og at den anden havde lidt Skibbrud med alle sine uassurerede Varer. Neppe havde Roderigos Kreditorer faaet Underretning herom, før de traadte sammen, og da de ansaa ham for ruineret, men dette ikke var afgjort, da Betalingsterminen endnu ikke var kommen, besluttede de at holde et vaagent Øie med ham, for at han ikke hemmelig skulde undvige, naar Terminen var ude.

Roderigo, som ikke mere saa nogen Udvei til Redning, og vidste, at han var bundet ved de Betingelser, han var gaaet ind paa ved sin Afreise fra Helvede, tænkte nu ikke paa andet end at slippe bort. Han steg da en Morgen tidlig til Hest, og da han boede tæt ved Pratoporten, red han ud ad den; men neppe var man blevet var hans Afreise, før Rygtet om den udbredte sig som en Løbeild mellem hans Kreditorer, der strax henvendte sig til Øvrigheden og ikke blot fik Politi til at sætte efter ham med, men endog selv satte afsted. Da Sagen blev bekjendt, var Roderigo neppe kommen en Fjerdingvei udenfor Porten; da han nu saa, at han var i Knibe, besluttede han at ride ud af Kongeveien, og slog med Hesten ind over Markerne. Men da hans Flugt hindredes af de mange Grøfter, som gjennemskjære disse, og han ikke kunde komme over dem med Hesten, lod han denne tilbage, satte afsted tilfods, sneg sig frem over Engene, skjult af Vinhaverne og Kornmarkerne, og naaede saaledes op til Peretola til et Hus, der tilhørte Gianmatteo, en Husmand paa Giovanni del Benes Gods. Han traf Gianmatteo, der netop kom hjemover for at fodre sine Oxer, og bad ham om Beskyttelse. Han lovede ham, at hvis han frelste ham fra hans Fiender, der forfulgte ham for at sætte ham i Fængsel for alle hans Livs Dage, saa skulde han gjøre ham rig og for sin Afreise give ham saadanne Beviser i Hænde, at han nok skulde tro ham; og gjorde han ikke det, saa skulde han faa Lov til selv at overgive ham i hans Fienders Hænder. Gianmatteo var simpel Bonde, men en behjertet Fyr; han tænkte som saa, at det ialtfald ikke kunde skade ham, om han frelste den Fremmede, og han tilsagde da Roderigo Beskyttelse, hvorpaa han skjulte ham i en Skarndynge, som laa foran Huset, og dækkede over ham med Høvlspaan og andet Raskeri, som var kastet ud paa Dyngen.

(Fortsættes.)

Literatur.

Norske Universitets- og Skoleannaler, udg. af Universitetets Secretair. Tredie Række, V, H. 4; VI, H. 1. Chr.a 1865, indeholder blandt Andet de forskjellige Fakulteters Betænkninger i Anledning af det skandinaviske Selskabs Andragende om Bevilgning af en Sum til Foredrag ved Christiania Universitet af svenske og danske Universitetslærere. Det vilde være Skade, om alle de karakteristiske Ytringer, som denne Sag har givet Anledning til, kun skulde komme den snevre Kreds af Læsere, der gjennemgaa Annalerne, tilgode, og vi ville derfor fremhæve nogle af de mest udprægede af dem. Yderste Venstre repræsenteres af Prof. Holst, der „mindes ofte at have hørt om den nuværende Forenings ophøiede, vise og kloge Stifter, Høisalig Kong Carl Johan, at han ofte skal have sagt: Norge og Sverige ere stærkere ved sig selv alene end forenede med Danmark tillige, og at han var meget mistænkelig imod enhver Bestræbelse, som kunde tydes at gaa i denne Retning. — — Saavidt jeg har kunnet opfatte Stemningen i de nu forenede Riger, er den hos den overveiende og modnere Del af Befolkningen imod en politisk Forening med Danmark." Professoren anser det derfor, hvis man alligevel vil anbefale den foreslaaede Forholdsregel, for det forsigtigste, „at dette sker paa Betingelse af, at Foranstaltninger træffes til at forebygge den literære og venskabelige Forenings Overgang til en politisk tillige." Hvilke disse Foranstaltninger skulde være, antydes ikke. Prof Heiberg ved, at „vistnok indbyde Theatre fremmede Kunstnere til at give Gjæsteroller, men der er, saavidt vides, ikke noget Universitet, som indbyder fremmede Universitetslærere til i kortere eller længere Tidsrum at holde Forelæsninger for de Studerende, eller som paa deres (sic) Budget have (har) Summer til at lønne saadanne Gjæsteforedrag." Fremdeles er Professoren „belavet paa, at det skandinaviske Selskab, naar først Pengene ere bevilgede, ikke vil undlade at fremkalde Foredrag ogsaa over skandinavisk-politiske Emner", og dette kan han ikke anse for ønskeligt. Prof. Faye oplyser imidlertid, at han „saavel i Tydskland som Frankrig og England har hørt enkelte Foredrag givne af Mænd, som vare tilreiste fra andre Kanter. Med Hensyn til Prof. Holst's Ytring om Stemningen hos den „modnere" Del af Befolkningen", tilføier Prof. Faye, „bør bemærkes, at der inden den Del af Befolkningen, som nærer skandinaviske Sympathier, saavelsom inden den skandinaviske Forening, findes mange ældre og meget modne Mænd af de forskjellige Embedsværk og øvrige Samfundsklasser." Lektor Schübeler „kjender ikke noget andet Land, som med geografisk, historisk og politisk Berettigelse fører Navn af Skandinavien, end den Halvø, hvor Norge og Sverige ere beliggende; og naar et vist Parti i de senere Aar har havt travlt med at skrive, tale og synge om et nyt Skandinavien, der efter Nogles Mening ogsaa skal omfatte Danmark med eller uden nogen bestemt Grændse mod Syd, efter Andres tillige Finland, da er dette for Tiden hverken noget Andet eller Mere end en Ide, som Modens Magt efter nogen Tids Forløb sandsynligvis vil have fortrængt." Som man af disse Prøver ser, har Muligheden af, at fremmede Videnskabsmænd skulde komme til at trænge sig ind paa det Territorium, der hidtil ansaaes for norsk Odelsjord, lært de lærde Herrer en blomstrende og energisk Stil, som det i Sandhed er en Sjeldenhed at møde i Annalernes fredelige Spalter. Det medicinske Fakultet ses at have været Forslaget værst. I det juridiske har det kun fundet nogen Modstand hos Lektor Brandt, der ikke finder det vidtgaaende nok og er af den Mening, at „Indkaldelse af svenske og danske Videnskabsmænd vilde være mindre end en halv Foranstaltning og befordre istedetfor at fortrænge den videnskabelige Partikularisme." Lektoren oplyser imidlertid ikke, hvor langt man efter hans Formening skulde gaa, for at naa til en „hel" Foranstaltning, om man skulde lade sig nøie med at tage „das große Vaterland" med, eller om man tillige skulde istandbringe en Bytteforbindelse af Lærerkræfter med de romanske (franske, italienske og spanske) Universiteter, osv. Det talrige historisk-philosophiske Fakultet har i en af Prof. Monrad smukt og varmt konciperet Indstilling enstemmig givet Forslaget sin bedste Anbefaling; i det mathematisk-naturvidenskabelige har det mødt tvende Opponenter, Prof. Esmark og Lektor F. C. Schübeler, af hvis dissenterende Votum vi ovenfor meddelte en Prøve. Det theologiske Fakultet har heller ikke troet at burde unddrage Forslaget sin Anbefaling, medens det tillige har fremhævet det Ønskelige i Oprettelsen af Reisestipendier til de tvende andre nordiske Lande. — Foruden dette Aktstykke, der har faaet en uventet Interesse ved den Iver, hvormed nogle Universitetslærere have grebet Anledningen til i en rent videnskabelig Foranledning noget mal à propos at fremstille sin private politiske Trosbekjendelse, indeholder Heftet tillige Forslag til Universitetets Budget for Terminen 1866—69. Den væsentligste Forøgelse i dette skriver sig fra Kollegiets gjentagne Andragende om høiere Gagering for Universitetslærerne. Det fremhæves, at Lønningerne (800—1500 Spd.) ere saa uforholdsmæssig smaa, at et stort Antal af Universitetslærerne nødes til at søge Bifortjeneste ved andre Sysler, hvilket, som bekjendt, især for Enkeltes Vedkommende er Tilfældet i høi Grad (se Nyhedsbladet for 1864, Nr. 34; Aftenbladet noget senere 1864). Det turde dog ansees for tvivlsomt, om en Forøgelse af nogle hundrede Daler kunde fremkalde nogen Forandring heri, saa at vedkommende Universitetslærer da kastede al sin Kraft ind i den Stilling, til hvilken de først og væsentlig ere blevne kaldede, og som kunde være tilstrækkelig til at lægge Beslag baade paa Ens Arbeidsdygtighed og Interesse. Fremdeles er der paa Budgetforslaget opført tre nye Lektorposter i Meteorologi, pathologisk Anatomi og i nordisk Literatur samt en ny Amanuensispost ved Universitetsbiblioteket.

Norge.

Christiania, 18 Febr.

Efter længere Tids Sygelighed døde i Fredags Lektor Johan Edvard Thaasen. Vi haabe senere at kunne meddele hans Portræt og en længere Nekrolog.

— Ifølge indløbet Telegram er Handelstraktaten mellem de forenede Riger og Frankrig bleven undertegnet i Paris.

— Efter flere Statsraadsmøder, hvori bl. A. Skolebestyrer Hartvig Nissen var bleven udnævnt til Expeditionschef for Skolevæsenets Anliggender i Kirkedepartementet, forlod H. M. Kongen Thorsdag Morgen Christiania.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 9.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 26. Februar 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Sandhed og Digt
i
Fänrik Ståls sägner.

I.

For en Mængde Læsere, der med praktisk Omtanke aldrig over det Behagelige glemme det Nyttige, har det til alle Tider været en sand Husvalelse under Læsningen af Digterværker i bunden eller ubunden Stil at erfare det faktiske Grundlag, som Forfatteren havde fundet, og paa hvilken han havde opbygget sin Digtnings luftige Slotte. Ængstelige for Bygningens Soliditet kunne disse Læsere først da finde sig hjemme og behageligt tilmode i dens Billeders Pragt, naar de have undersøgt Fundamenterne og fundet dem forsvarligt opmurede af Blokke, hentede lige ud fra den offentlige eller private Histories Stenbrud. Det er dem, som i den glade Tanke, at de saaledes i en behagelig Form modtage en nyttig Belærelse, finde ethvert Digterværk læseværdigt og værdifuldt, om hvilket det kan oplyses, enten at det støtter sig paa „en sandfærdig Tildragelse", en historisk Begivenhed, eller at de og de Personer af Forfatterens Bekjendte har „siddet" for de enkelte Figurer. Det er alligevel ikke for dem, vi meddele det Følgende; det er ikke for at forøge disse samvittighedsfulde Læseres Tryghed, eller for at de først da, naar de har faaet at vide, hvormegen Sandhed og hvormeget Digt der er i Runebergs berømte Værk, med rolig Bevidsthed kunne nyde Skjønhederne i det. Saaliden Medlidenhed har vi med denne Trang til at støtte den vaklende Interesse for det Poetiske med afstivende Fakta, at vi da hellere, naar Galt skulde være, søgte at meddele saadanne Oplysninger, der kunde finde Naade for hines diametrale Modsætning, de hyperpoetiske Læsere, for hvem enhver historisk Baglast er en besværlig Byrde, som ikke taaler at møde sine poetiske Bekjendtskaber andetsteds end i Digtningens idealiserende Æther, og som, bange for en Profanation, flyr, saasnart en nysgjerrig Iagttager gjør Tegn til at ville afklæde Digtets Helte deres heroiske Gevandt og fremstille dem for os i den Forgjængelighedens Dragt, som de her paa Jorden har baaret.

Det er sikkerlig ikke mange Digtere, der faa den Nydelse, som unegtelig maa ligge i at sidde i olympisk Ro og læse en Kommentar til sine egne Værker, i hvilken en flittig og beundrende Scholiast udtømmer hele sin Skarpsindighed, for at komme paa Spor efter, hvor Digterens Forbillede for og Mening med den og den Figur skal være at søge. Han maa komme til at føle sig selv ligesom rykket tilbage i en fjern Tids Uforkrænkelighed, ja han kan tilsidst, naar den kommenterende Kritik bliver altfor skarp, næsten have Grund til at blive bange for, at man vil benægte hans, Digterens, faktiske Tilværelse, lade ham fordampe som en Mythe og reducere ham til et Fællesbegreb, saaledes som Kritikerne har gjort med den arme, ærværdige, gamle Homeros, ham, den Stakkel, hvis hele Poesi man endog, tryg for ikke at rammes af hans Vrede, — da han jo aldrig har existeret, — forlanger — — oversprunget. Arme Digter, pris dig lykkelig, om en Kritiker kaster dig i Næsen, at dit Værk er et eneste stort Misgreb; det maa dog være en sød Fornemmelse mod den Bitterhed, der griber dig, naar en beundrende Kommentator kanske længe, længe efter, naar du staar i Begreb med at vandre bort fra din Dagsgjerning, kommer og beviser dig, at du ikke forstaar dig selv; at din Digtning er et Værk for Evigheden, hvis Herlighed har husvalet dine Medmennesker, men hvis dybeste og sandeste Mening du selv, dets Fader, og ene du, har misforstaaet. Se, det maa dog være den værste Fare ved en Kommentator, naar han tager Sagen tilgavns grundigt!

Men vi maa lade vor Stemme synke ned fra sin sørgende Flugt og atter vende tilbage til Jorden, for at faa fat paa det Thema, vi har stillet som Overskrift, og som er smuttet fra os under vore Hjertesuk. Vi ville altsaa meddele nogle Oplysninger om det Faktiske ved nogle af de mest bekjendte og karakteristiske Skildringer i **Fänrik Stål**. En hel Række saadanne ere nu netop samlede og fuldstændiggjorte i det svenske Værk, efter hvilket vi for nogen Tid siden meddelte L. Dietrichsons biografiske Skildring af Runeberg. Oplysningerne ere samlede under alfabetisk ordnede Rubrikker og meget tørt og nøgternt fremstillede. Dette sidste er da ogsaa mindre magtpaaliggende, da det naturligvis, som i Begyndelsen antydet, ikke kan være Meningen, naar man drager frem den personalhistoriske Virkelighed ved saadanne poetiske Genrefigurer, da derved at føie Noget til den Interesse, de allerede forlængst har vakt hos Læserne, eller til den afrundede Fuldendthed og Klarhed, hvormed de staa for vort indre Blik. Vi følge f. Ex. ikke Runebergs deilige, humoristisk rørende Skildring af Sven Dufva med større Glæde, fordi vi erfare, at Forbilledet til denne Typus paa en finsk Soldat var en Menig ved Navn Bång af Wasa Regimente, om hvem en i Pedersföre bosat „Wasagosse" fortæller, at han, dengang da Russerne den 27de Oktober trængte frem over Virta Bro, gjorde „envis" Modstand mod dem, og da Bajonetten ikke længere forslog mod de fremtrængende Masser, tog Geværet fat i Piben og slog om sig med Kolben, saalænge denne holdt sammen. Tilsidst faldt han, truffet af flere Bajonetstik, og Masserne styrtede frem over ham. Omsider kravlede han sig dog fremover til sine Landsmænd, bærende Geværpiben paa Axelen, men var saa tilrakket, at det ikke var muligt at forstaa, at Livet blev hængende i ham. Han maatte sikkert være død paa Lazarettet af sine Saar. Forresten var han „jussom lite göylo" (fjantet). Trods de stærkt realistiske Træk i denne Skildring, vil den dog ikke hos nogen Læser vække den dybe Medfølelse eller fæste sig saaledes i Erindringen, som Tilfældet er med det fuldendte og gribende Billede af Sven Dufva. Saaledes er det ogsaa med de andre Meddelelser, som det er lykkedes at samle om den Virkelighed, der laa til Grund for **Fänrik Ståls sägner**; det er ikke Digterværket, som ved dem faar noget solidere Værd; det er omvendt den Medfølelse, som Digtet har vakt hos os for denne korte Kamp og dens i Verdenshistorien lidet berømte Helte, der gjør, at vi med Interesse kunne følge de ubetydelige og mangen Gang lidet karakteristiske Notitser, som vi eie om dem. Uden den uforgjængelige Apotheose, Digteren har ladet dem blive tildel, vilde disse Fædrelandsforsvarere være traadte tilbage i den Dunkelhed, i hvilken saamangen en navnløs Helt, der ikke gjorde Andet end at dø for sit Hjemland, ukjendt og uberømt er sunken til Jorden. Men ved **Fänrik Ståls sägner** har denne Kamp faaet en Betydning, som mangt et langvarigt Kongefelttog med glimrende Seire og stort Mandefald kan misunde den; nu har ogsaa de svage faktiske Spor af en Sven Dufva, en Gamle Hurtig, en No. 13 Stolt og hvad de alle hede, faaet en personalhistorisk Betydning, som savnes i mangen stjernebeprydet Generals Biografi.

I de sidste Par Aar, siden anden Del af Fänrik Stål udkom, er det næsten ikke muligt at mindes en enkelt Strofe eller et Vers af Digtet, uden at tillige Melodien til Björnaborgarenas Marsch klinger for vort indre Øre. Medens alle de andre Digte i **Fänrik Stål** ikke ere underlagte nogen bestemt Musik og i Virkeligheden heller ikke godt kunne bære nogen saadan, — Noget, som de i den Retning anstillede Forsøg mere end tilstrækkelig bevise, — slutter Björneborgersangen sig med sin indviklede Versebygning og lidet melodiske Rhythmus til en gammel Marsch, der oprindelig skal have hedt Bonapartes Marsch, og som under dette Navn skal være bleven udført i Stockholm af Kapelmester Dupuy i en Kreds af Beundrere af Helten. Det vides ikke, om den er indført fra den franske Hær eller komponeret af Dupuy selv. Det første er mest rimeligt, da den ogsaa fra Rusland af skal være kommen ind i Sverige under Navnet Witgensteins Marsch. Sandsynligvis er den kommen nordpaa samtidig med Napoleons ægyptiske Tog, og at den blev bekjendt under et andet Navn end det oprindelige, maa vel tilskrives den da regjerende Konge Gustav IV Adolfs fanatiske Had mod den franske Revolution og især mod Napoleon. Allerede i 1804 havde Björneborgs Regimente tilegnet sig Marschen. Før Runeberg havde underlagt den de Ord, som vel mest har bidraget til i de senere Aar at skaffe den en saa stor skandinavisk Popularitet, blev den i Finland og Sverige sunget til en Text af Prof. Z. Topelius. Björnaborgarne selv, som med Wasagosserna deler Æren af hyppigst at nævnes med Udmærkelse i Runebergs Digt, skyldte for en stor Del det Samhold og den gjensidige Tillid, som udgjorde Troppens Styrke, til sine dygtige og uforfærdede Anførere, Oberstlieutenant Joh. Grönvall, der tjente i Nordamerika under Washington, og som døde i 1807, og efter ham Karl Joh. Stjernvall, der blev tagen til Fange strax i Begyndelsen af Krigen. Derpaa kom de under Döbeln. En Smule Renommisteri gik nok forresten med paa Kjøbet i Korpsets Bevidsthed om sin egen Duelighed. En af Soldaterne blev saaledes efter Tilbagekomsten fra Felttoget i Pomern spurgt, om hvordan det nu i Grunden var gaaet til, og i sin Beretning forsikrede da han bl. A., at Napoleon havde ytret, at det vilde være gaaet ham ganske anderledes godt, „naar bare ikke de forb— Björneborgerne havde været ham i Veien."

Wasagosserna, Lieutenant Zidéns prægtige Trop, udgjorde et nyt Regimente, ogsaa kaldet Wasa nye Regimente, til Forskjel fra Österbottens Regimente, og bærende Navn af det Län, der stillede Mandskab til det.

„Det var i striden vid Virta Bro"

at Wasagosserna havde sin Høitidsdag. Russerne aabnede Striden tidligere, end man havde ventet, hvorfor Wasagosserna kom springende, udsatte for Fiendens Kanonild, fra sine Kvarterer i Valkiais By, henved en Mil fra Tidensalmi Kirke, hen til Batterierne. Her laa de bag Forskandsningerne, og fik ikke Tid til at se ud over dem, før de stormende Russere vare oppe paa Batteriet. Nu brød Wasagosserna frem, kastede

Russerne ned, angreb deres høire Flanke, drev dem langsomt tilbage til Broen og gjorde Fanger. Dette medtog idetmindste en Times Tid; thi endskjønt det var et Bajonetangreb, Fienden veg tilbage for, tillod de Kommanderende Finnerne ikke at gaa for hastigt paa, i Frygt for, at Fienden med sin talrige Styrke kunde gjøre for stærk Modstand, og at der saaledes skulde komme Uorden i Geledderne. For Russernes Skud var der ingen Fare paa nært Hold, da de altid skjød over; først paa længere Afstand sænkede deres Kugler sig og traf. Medens dette stod paa, havde en af Soldaterne, en gammel Wasagosse, skudt bort sine hundrede Patroner; Geværpiben var ganske hed. Ude af Stand til at fortsætte Kampen stod han da der temmelig ærgerlig og betænkte sig paa, om han skulde retirere til Batteriet, for at se at faa fat i nye Patroner. I det Samme red Major Arnkihl forbi og spurgte Fyren, hvorfor han ikke gik frem. Da han fik til Svar: „Jeg har ingen Patroner", pegede Arnkihl paa en falden Russer, der laa tæt ved, og sagde: „Se åt, om ej den der fan har några patroner i taskan." Det var virkelig Tilfældet, og Soldaten begyndte atter at fyre lystigt løs.

Undersøisk Seilads.

(Efter det Franske.)

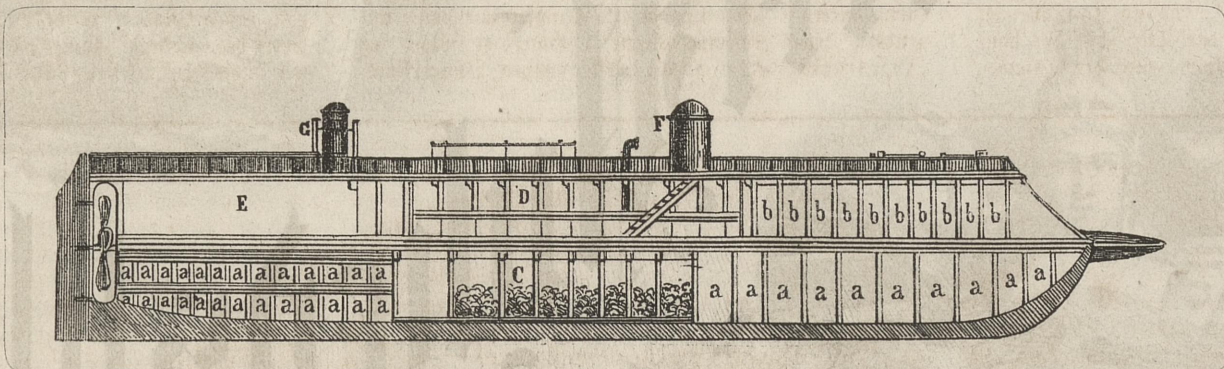
II.

Spanieren Narciso Monturiol havde først konstrueret en Baad i Form af en Fisk. Han gav den Navnet Ictineo, og gjentagne Forsøg, der løb heldigt af, og under hvilke Baaden viste sig fuldkommen brugbar og let at styre, tildrog sig hans spanske Landsmænds Opmærksomhed i den Grad, at der blev tilkjendt Opfinderen en Nationalbelønning, ligesom der i Barcelonas Havn blev sat under Arbeide en Ictineo efter hans Model. Til Udførelsen af denne medbragte han alle de Forbedringer og Rettelser, paa hvis Nødvendighed gjentagne Forsøg under selve Arbeidet gjorde ham opmærksom.

I de sidste Dage af 1863 blev man i Havnen ved Mobile færdig med et lidet Undervandsfartøi, der var bestemt til at binde an med Krigsskibe; Bygmesteren, Alstilt, paastod ialtfald, at ikke noget Panserskib vilde kunne modstaa den Helvedsmaskine, hvormed hans lille Fartøi var udrustet. Det er bygget af stærkt Jernblik og 23 Yards langt. En Væg, der ligeledes er af Jernblik, deler Skibet i hele dets Længde i horizontal Retning i to Rum. Det øvre Rum er bestemt til at optage Besætningen, Maskinen og nogle Beholdere, der fyldes med sammentrykket Luft; det nedre Rum er igjen afdelt i flere mindre Rum, som man efter Omstændighederne kan fylde med Luft eller Vand, og som desuden skulle rumme Provisionerne, Kuloplaget osv. Fartøiet selv bevæges frem af en Skrue.

Paa Dækket, der er hermetisk tillukket, rager kun frem de Rør, hvorigjennem Røgen slipper ud og Luftvexlingen foregaar, samt en ganske lav Klokke eller et Slags Taarn, hvis øvre Del bestaar af stærkt, gjennemsigtigt Glas. I Agterenden er et Ror af sædvanlig Form; foran er der anbragt et Ror til, der bevæger sig om en horizontal Axe, og som tjener til at styre Fartøiet, naar man vil have det til at hæve eller sænke sig i Vandet. Dækket er omgivet med en bevægelig Skandseklædning, som man kan slaa ned, naar det gjøres fornødent.

Man manøvrerer med Fartøiet paa følgende Maade: Naar der ikke er nogen Fiende i Farvandet, fylder man Reservoirerne a a a med Luft; Dækket hæver sig da over Vandspeilet; Skandseklædningen reises op, og Farten med Fartøiet er da ganske som paa en almindelig Dampbaad. Saasnart man derimod faar et fiendtligt Skib i Sigte, bliver Skandseklædningen slaaet ned, man slipper Vand ind i Reservoirerne a a a,

Undervandsfartøi, konstrueret i Mobile i Nordamerika.

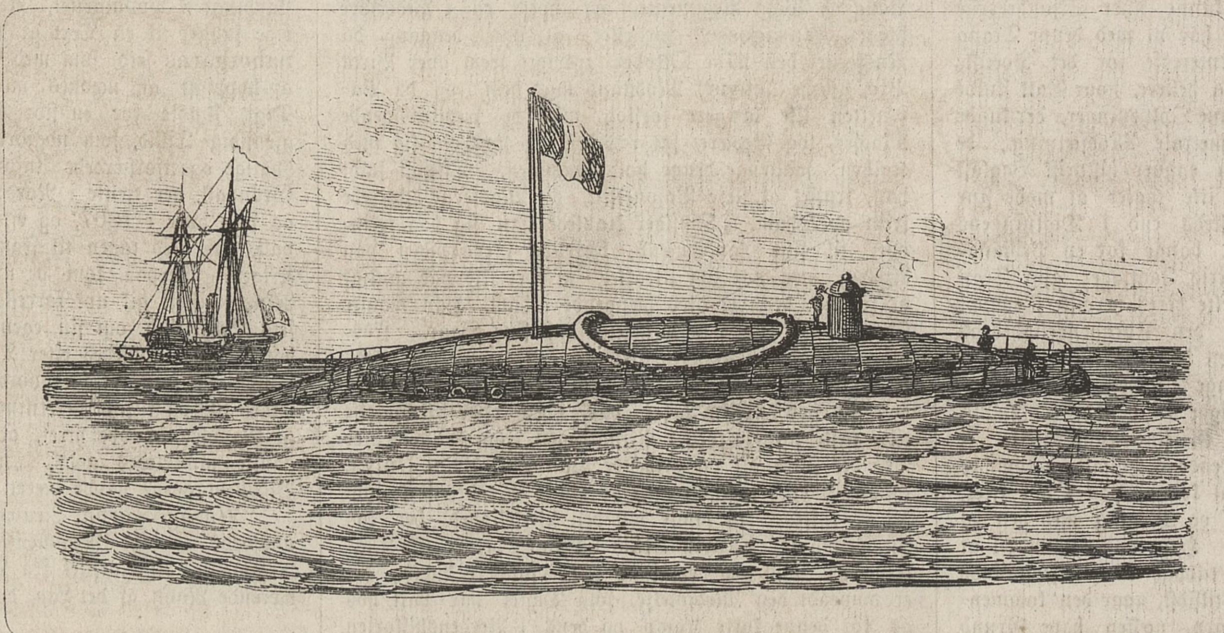
og Fartøiet sænker sig under Vandfladen; Ilden under Maskinen bliver slukket, Skruen sættes i Bevægelse ved Hjælp af to elektriske Motorer, og der er nu ikke mere at se af Fartøiet.

Vil man stige dybere ned, benytter man et Slags Manometer, der angiver Trykket af den Vandsøile, som befinder sig over Fartøiet, og ved hvilken man paa den Maade kan maale Dybden, man befinder sig paa. Roret forud rettes opad eller nedad, alt eftersom man vil stige eller synke; naar det er parallelt med Skruens Axe, gjør det ingen Virkning; hæver man det, begynder Fartøiet at reise sig, sænker man det, stiger det ned.

Hele Besætningen holder til i det øvre Rum med Undtagelse af en eneste Mand, der befinder sig i det før beskrevne lille Vagttaarn, hvorfra han leder Fartøiets Bevægelser. For ikke at kunne blive seet af Fienden behøver Undervandsfartøiet blot at dukke en Yard ned under Havfladen, medens endnu i den Dybde Lyset, som falder ned gjennem Vandet, er stærkt nok til, at Manden i det med Glas overhvælvede Vagttaarn kan faa Øie paa Fienden i en tilstrækkelig Afstand.

Paa hver Side af Dækket er der anbragt Jernkasser, der ere hermetisk lukkede og fyldte med en dygtig Ladning Krudt; disse Kasser ere sammenføiede to og to med en temmelig lang Lænke. Gjælder det nu at angribe et Skib, der ligger for Anker, lægger Undervandsfartøiet sig lige under det fiendtlige Skib; tvende af de sammenlænkede Kasser løsnes, de flyde op og blive liggende fast ind til Siderne af Fienden; Undervandsbaaden sænker sig ned, for at undgaa Rystelsen af Explosionen, og naar det er langt nok borte, sættes der Ild paa de to Krudtkasser ved Hjælp af en elektrisk Traad.

Er derimod det fiendtlige Skib under Seil, forsøger Undervandsfartøiet at komme et godt Stykke foran Bougen paa det; det løsner nu flere Par sammenkjædede Kasser, der ere forsynede med Percussionsapparater, som Skibet, naar det støder an mod dem, antænder; Undervandsfartøiet dukker derpaa ned og oppebier Explosionen af en af disse Helvedsmaskiner, hvis Virkning selv det stærkeste Skibsfrog ikke vil kunne modstaa.

Le Plongeur, bygget i Rochefort.

Dykkeren, le plongeur, der er bygget i Rochefort, og som løb af Stabelen i Mai Maaned 1863, er bestemt til at operere paa en vis Dybde. Den er 44½ Metres lang og noget over halvfjerde M. høi, hvoraf sædvanlig kun otte Tiendedele M. over Vandfladen. Den nærmer sig i Formen en stor Fisk, og drives frem af en Maskine af tilnærmelsesvis 80 Hestes Kraft. I denne Maskine, der er bygget efter et nyt System, træder sammenpresset Luft i Stedet for Damp. I det Indre af Fartøiet er der store Beholdere, af hvilke nogle tjene til Sammentrykning af Luften, medens andre kunne optage saa meget Vand, som der behøves, for at Fartøiet kan dukke under. Den øvre Del af Fartøiet kan ved en særegen Mekanisme skilles fra Resten og tjene som Redningsbaad, der kan rumme hele Besætningen, atten Mand. Foran løber Fartøiet ud i en Spidse, der indeholder en tom Patron, i hvilken man kan anbringe Krudt eller en Bombe.

Naar det nu gjælder et Angreb, løber Dykkeren ind mod det fiendtlige Skib, hvor dens skarpe Snabel borer sig et Hul omtrent 3 M. under Vandgangen, og hvor den, lig Bien, efterlader sin Braad i Saaret; idet den derpaa lader Maskinen arbeide bagover, gaar den rask tilbage og trækker med sig en Metaltraad; naar den da er udenfor al Fare, gaar en elektrisk Gnist frem gjennem Traaden og fremkalder en Explosion i Bomben, der er bleven siddende fast i Skibet.

Efterat være løben af Stabelen og bleven bemandet har dette Fartøi anstillet en Række Forsøg paa Charente og i Rocheforts Havn. Man har prøvet Luftmaskinen, maalt, hvilken Hurtighed denne var istand til at give, og hvor lang Tid Reservoirerne med den sammentrykte Luft kunde afgive drivende Kraft; tilsidst lod man Fartøiet dukke og gaa frem under Vandet. Resultatet af disse Forsøg, der afsluttedes i Februar 1864, har været særdeles heldigt. Ligeover for den flydende Morter har Dykkeren vist sin ubetingede Overlegenhed; den første kunde nemlig ikke dukke helt under, dens Virkning var meget indskrænket, og Skibet, den havde sprængt, vilde sandsynligvis drage den med i sin Undergang. Paa den anden Side er Dykkeren ogsaa at foretrække for Alstilts Undervandsfartøi. Dette medfører den Uleilighed, at man i det afgjørende Øieblik maa vexle bevægende Kraft og lade Elektricitet virke i Stedet for Dampen. De Kasser, som den løsner, ere desuden udsatte for at drive tilside og explodere uden Nytte, medens Dykkerens Braad umiddelbart og sikkert maa ramme det fiendtlige Skib.

Fra Markedet.

I.

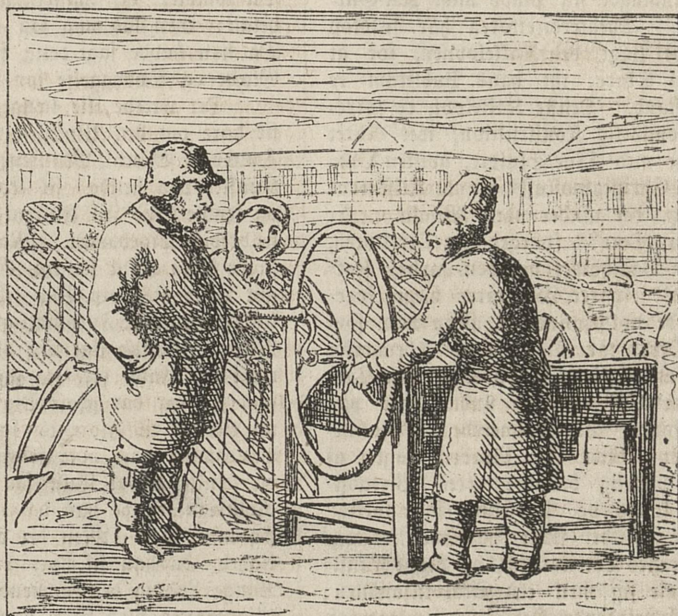
Markedet er forlængst forbi; den sidste Tone af sprukne Trompeter og forstemte Lirekasser er hendøet i Rummet, den sidste Akrobat har for over 14 Dage siden bredet sine Lemmer i underlige Knuder paa Youngstorvet, den sidste Honningkage er gaaet alt Brødets Gang paa Stortorvet, og Virkningerne af det sidste Glas Punsch ere svundne som Dug for Solen. Det kan derfor synes, som om vi komme noget post festum med vor Beretning om Markedsmoroen; men vi haabe, at Læseren undskylder os dette, især da vi love, ikke at opholde ham længe.

Christiania Marked er, som bekjendt, mere et Slags Karneval end et Marked i dette Ords egentlige Betydning. Det forstaar sig — Karnevalet bliver da „efter vore smaa Forholde", som det gjængse Udtryk er. Man maa ikke anlægge samme Maalestok for det norske Karneval som for det italienske; men er der Noget, som skal kunne stagge Karnevalsglæder, saa maa det da vel ogsaa være disse velsignede 20 Graders Kulde, som gjerne udgjør vor Markedstemperatur. Hvad vi mene med dette pralende Navn er blot, at Markedet er en Slags Folkefest, som med Længsel imødesees ikke

alene af Christianienseren, men ogsaa af Landsfolket i en temmelig betydelig Omkreds af Byen; thi lige fra Østerdalen kommer Folk ind til Christiania for at „ture Marken." Det er nok nemlig Tilfældet, at de Forretninger, der drives, ere saare ubetydelige i Forhold til Markedspublikumets Talrighed. Men ifølge en stiltiende Overenskomst have Storkakserne fra Hedemarken, Solør, Østerdalen osv. engang for alle sat hverandre Stevne hernede til den Tid; de, der have Forretninger, udføre dem naturligvis med det Samme; men det bliver da altid en Bisag. Og for Christianiamanden medfører Markedet den store Fordel, at han i de fire Dage, det staar paa, har Lov til at slaa sig løs ret efter Hjertens Lyst, uden at Nogen finder det mindste Anstødeligt eller vel endog Besynderligt deri. I Markedstiden kan du finde Kavallerer fra „Foreningen" og lignende Steder figurerende i en Française eller Lancers i „den nye smukke Dandsesalon paa Klingenberg", paa Kostumeballerne i Hotel du Nord og „Logen" osv., uden at det vækker nogen Opmærksomhed. Det gjør jo saa godt engang imellem at faa løse lidt paa Konvenientsens Snørliv, og man kan ikke fortænke Christianienseren i, at han gjør det, især da det tekniske Udtryk for, hvad simple Folk kalde at „gaa Markedsgang", i det mere urbane Sprog er særdeles velklingende; det heder nemlig „at studere Folkelivet." Mærker han af sin Kasses reducerede Tilstand eller paa anden Maade, at de Lærdomme, som dette Studium har indbragt ham, ere blevne noget dyrekjøbte, saa dysser han lettelig sin Samvittighed i Søvn og

Fra Markedet.

dræber sine Bekymringer med den vistnok aldeles uimodsigelige Sandhed, at „der er ikke Marked mere end en Gang om Aaret." Det skal forresten være vist, at der er ingen Tid af Aaret, hvori Dampkjøkkenet er mere ivrig søgt af den yngre Generation, end Tiden efter Markedet, — et Faktum, hvortil vi overlade Læserne selv at udfinde Grunden.

Det Centrum, hvorom hele Markedsmoroen dreier sig, er fra gammel Tid af Youngstorvet. Det er slet ikke til at kjende igjen nu, saa ganske og aldeles har det forandret sit Physiognomi. Der har i Løbet af et Par Dage reist sig en hel liden By, som udentvivl maa være den mest æsthetiske By paa Jordkloden; thi i hvert eneste Hus er der „Kunstnere", eller „Kunstkabinetter", eller „Kunstpræstationer" En Forsmag paa disse faar du allerede i lang Frastand ved de musikalske Toner, der naa dit Øre endnu længe, før du kan se Noget. Er du en Christianienser eller har du før været paa Markedet, saa vil du være for godt vant hertil, til at tage nogen Notice heraf; er det derimod første Gang, du besøger Youngstorvet i dets Glandsperiode, vil du udentvivl forbauses over, at slige Disharmonier virkelig kunne frembringes ved de Midler, der i det nittende Aarhundrede staa til Menneskenes Raadighed. Kommer du ind paa Torvet, opdager du snart, hvorfra det Hele skriver sig. Enhver af de større Fjæleboder er forsynet med en Altan, hvorpaa der er placeret „et fortrinligt sammenspillet Orchester", det vil sige fra 1 til 4 ynkeligt udseende, forfrosne Musikanter, der med synlig Anstrengelse tvinge sine Horn og

Trompeter til at lade høre de besynderligste Dissonancer. Desforuden findes der i det Indre af 2den Rangs Theatrene altid et eller andet Instrument, enten en Tromme eller et Positiv, og i „Koncerthallerne" eller Sangerkneiperne en Violin eller et Piano. Da Husvæggene i hele denne improviserede By ikke er mere kompakte, end at man hører Lyden af de forskjellige Instrumenter fuldkommen saa tydeligt, som om de stode ude paa selve Torvet, og da i Regelen hver Fjælebods musikalske Kapaciteter giver sin egen Yndlingsmelodi tilbedste, saa kan man tænke sig, hvilket frygteligt Virvar det Hele bliver. Og det Besynderligste er, at man aldrig hører dem spille enkeltvis, men ; kun sammen; undertiden bliver der som efter en stiltiende Overenskomst en liden Stands; men neppe begynder en af dem at give Lyd, før alle Musikkorpserne pludselig vise sig paa sine Altaner (eller „gjøre Parade", som Youngstorvets Theaterdirektører med et teknisk Udtryk kalde det). De ere i saa Henseende meget lig Brøleaberne i Sydamerika, ifald man kan tro Siebkes Zoologi.

Men er her Meget at høre, saa er her sandelig Meget at se ogsaa. Alle mulige Kunstnydelser kan du her faa for en billig Penge. Er du en Ynder af den dramatiske Kunst, har du Valget mellem det dramatiske Theater og „Frejas Hal." Du bør ubetinget vælge Frejas Hal, da man der foruden Pantomimen, som er Hovedtingen, desuden som en Tilgift faar Sang af 3 Damer og Musik af en Violin og et Piano. Lokalet er ikke meget stort og ikke just udsmykket med synderlig Komfort; men Herregud, i Markedet tages det ikke saa nøie. Der er for Øieblikket aldeles fuldt Hus i Frejas Hal; det vil sige, en 12—14 Mennesker klemme sig sammen, saagodt de formaa og stræbe saavidt muligt at undgaa nærmere Berørelse med en gloheд Kakkelovn, der nok saa ugenert indtager sin Plads midt paa Gulvet mellem Tilskuerne. Theaterdirektøren har fuldtop at gjøre med at holde Vagt ved Kakkelovnen, for at Ingen skal komme til Skade; thi hans Publikum er ikke i den strengeste Tilstand. Denne Kakkelovn er forresten af en høist eiendommelig Konstruktion, idet Røret ender omtrent i Høide med Dine Skuldre, hvilken Omstændighed giver en „Christianiaslusk" blandt Tilskuerne Anledning til en Witz, der ikke udeblir Bifald. „Er det tilladt at røge her, Dere?" spørger han Direktøren, der fremdeles besørger Vagtholdet ved den farlige Kakkelovn. „Gudbevares!" svarer Direktøren meget forekommende. „Jeg kunde nok skjønne det, siden han, som staar ved Siden af Dere, tar sig paavei", bemærker Slusken i en meget satirisk Tone. Damerne paa Tribunen i Enden af Værelset vedblive under dette paa det Ivrigste med at synge, akkompagnerede af Violinisten og Pianisten, der arbeide, saa Sveden hagler af dem. Man maa virkelig beundre deres Virtuositet; Lokalet er saa knapt og Publikum saa talrigt, at adskillige Individer af det sidste har maattet tage sin Tilflugt til Damernes Territorium, og begge Kunstnerne maa endog nøie sig men een Stol tilsammen; men de lade sig tilsyneladende slet ikke afficere deraf. Efter et Par Sange reiser Pianisten sig og trækker et gammelt Sengeomhæng foran den Del af Værelset, hvor Damerne har sin Plads; nu skal nemlig Pantomimen begynde. Nærheden og Røgen af den mærkelige Kakkelovn i Forbindelse med Publikums tiltagende Urolighed gjør imidlertid, at vi ville have den tilgode til en anden Gang.

Stordjævelen Belfagor som Ægtemand.

(Af Niccolo Macchiavelli.)

(Slutn. fra f. Nr.)

Neppe havde Roderigo faaet Tid til at gjemme sig, før hans Forfølgere kom settende efter; men alt, hvad de truede Gianmatteo, fik de ikke et Ord ud af ham, om at han havde seet Flygtningen. De fore da videre, søgte efter ham baade den Dag og hele den følgende, men maatte tilsidst med uforrettet Sag vende tilbage til Florents.

Da nu Larmen var stilnet af, drog Gianmatteo Roderigo frem fra hans Skjulested og mindede ham om, hvad han havde lovet. Hertil svarede Roderigo: „Kjære Bror, jeg er Dig uendelig forbunden, og jeg vil gjøre Alt, hvad jeg kan, for at belønne Dig; for at Du imidlertid skal vide, at dette ogsaa virkelig staar i min Magt, skal jeg fortælle Dig, hvem jeg er." Nu fortalte han Gianmatteo dette, berettede om de Betingelser, han var gaaet ind paa ved sin Afreise fra Helvede, og om sit Giftermaal; tilsidst sagde han Gianmatteo, paa hvilken Maade han tænkte at gjøre ham til en holden Mand. Det bestod deri, at naar Gianmatteo hørte, at et eller andet Kvindemenneske var bleven besat af en ond Aand, saa skulde han vide, at det var ham, Roderigo, som var faret i hende, og saa skulde han ikke fare ud af hende igjen, før Gianmatteo kom og besværgede ham; paa denne Maade kunde Gianmatteo tage sig godt betalt af den Besattes Slægtninge. Da han havde underrettet Gianmatteo om dette, forlod han ham.

Det varede ikke mange Dage, før det blev bekjendt over hele Florents, at en Datter af Hr. Ambrogio Amadei, der var gift med Bonajuto Tebalducci, var bleven besat af en Djævel. Hendes Slægtninge forsøgte strax alle de Midler, som man bruger i slige Tilfælde; de berørte hende med den hellige Zanobius's Hovedskalle og den hellige Giovanni Gualbertos Kappe; men Roderigo gjorde bare Nar af det Altsammen. Og for at overbevise Enhver om, at det virkelig var en Djævel og ikke bare et Kvindfolkelune, der var faret i Fruentimmeret, snakkede han Latin og disputerede om alskens filosofiske Greier og fortalte Tilhørerne deres hemmelige Synder, hvilket Altsammen vakte megen Opsigt. Hr. Ambrogio fandt alt dette saare forfærdeligt, og efter forgjæves at have prøvet alle Midler, havde han ganske opgivet Haabet om at faa hende helbredet igjen, da Gianmatteo indfandt sig og lovede at jage den onde Aand ud, naar han fik femhundrede Floriner, for hvilke han kunde kjøbe sig en Gaard i Petretola. Hr. Ambrogio gik ind paa dette. Gianmatteo lod nu læse nogle Messer og gjorde for et Syns Skyld en hel Del Hokuspokus, og derpaa hviskede han Kvinden i Øret: „Roderigo, nu er jeg kommen, for at se, om Du vil holde dit Løfte." Roderigo svarede: „Ja vel, det skal ske; men Du faar ikke denne Gang Saameget, at Du kan blive en velstaaende Mand. Naar jeg er faret ud af dette Fruentimmer, farer jeg derfor i Kong Karl af Neapels Datter og forlader hende ikke, før Du kommer og maner mig ud. Tag Dig da godt betalt; men lad mig saa for Fremtiden være i Ro." Da han havde sagt dette, for han ud af hende til stor Glæde og Opbyggelse for hele Florents.

Det varede ikke længe, før man over hele Italien fik høre om den Ulykke, der havde rammet Kong Karls Datter. Efterat Munkene forgjæves havde øvet sine Kunster paa hende, fik Kongen høre om Gianmatteo og sendte Bud til Florents efter ham. Han kom og helbredede Pigebarnet. Men før Roderigo forlod hende, sagde han: „Du ser nu, Gianmatteo, at jeg har holdt mit Løfte at gjøre Dig til en rig Mand; jeg er nu løst fra enhver Forbindtlighed og skylder Dig ikke mere Noget. Derfor skal Du ikke mere komme i min Vei; thi i saa Fald vil jeg gjøre Dig ligesaameget Ondt, som jeg før har gjort Dig Godt." Gianmatteo vendte nu tilbage til Florents som en hovedrig Mand; thi han havde faaet over femti tusinde Dukater af Kongen, og tænkte ret at skulle faa nyde sine Rigdomme i Ro. Roderigo skulde han da nok vogte sig for at indlade sig mere med. Men det var snart forbi med den Herlighed, da han fik høre et Rygte om, at den franske Konge Ludvig den Syvendes Datter var bleven besat; Gianmatteo blev strax bange, naar han lagde Kongens Magt og Roderigos Ord sammen. Kong Ludvig, som ikke fandt nogen Helsebod for sin Datter og snart fik Nys om Gianmatteos Vidunderkure, lod først sende en Kurer efter ham; men da han i Begyndelsen undskyldte sig, forlangte Kongen ham udleveret af den florentinske Signoria, og da maatte han lystre. Sørgmodig i Hu reiste han til Frankrig, hvor han først talte med Kongen og forsøgte at snakke sig fra det; det var sagtens saa, mente han, at han før i Tiden havde helbredet et og andet besat Fruentimmer; men det var langt fra, at han forstod sig paa at helbrede dem alle; thi der var nogle Djævle, der vare saa infernalske, at de hverken lod sig true eller true med Besværgelser eller Trudsler eller noget Slags Kunster; han skulde imidlertid gjøre, hvad han formaaede, og gik det saa ikke godt, fik Kongen have ham undskyldt. Herover blev Kongen vred og sagde, at hvis han ikke helbredede hans Datter, saa vilde han hænge ham i den høieste Galge. Dette var nu ingen glædelig Nyhed for Gianmatteo; imidlertid lod han det besatte Fruentimmer komme, og idet han hviskede hende i Øret, bad han Roderigo ydmygeligen, at han skulde mindes den Tjeneste, han havde bevist ham, og at han dog ikke maatte være saa utaknemmelig nu at lade ham i Stikken i denne hans store Nød. „Din nederdrægtige Slyngel", svarede Roderigo, „hvor tør Du vove at komme for mine Øine? Tror Du, at Du skal kunne rose Dig af at være bleven Millionær paa min Bekostning? Jeg skal vise Dig og den hele Verden, at jeg kan give og tage tilbage, alt eftersom det behager mig; Du kan være vis paa, at Du ikke skal slippe fra det med Livet." Gianmatteo saa nu, at det ikke gik paa den Maade; han fik forsøge sig frem paa anden Vis. Han lod da den Besatte føre bort og sagde til Kongen: „Sire, som jeg før har sagt Dem, er der mange Slags ondskabsfulde Djævle, og denne her er en af værste Sort; jeg skal imidlertid gjøre et sidste Forsøg; lykkes det, nu, saa er Alting godt og vel; lykkes det ikke, da er mit Liv i Eders Hænder, og da vil Deres Majestæt have den Medlidenhed med mig, som min Skyldfrihed fortjener. Først faar vi da paa Vorfrues Torv lade opføre et stort Stillads, der kan rumme hele Adelen og alle Byens Præster; det faar vi lade betrække med Silke og Guldbrokade, og midt paa det opreise vi et Alter. Næste Søndagmorgen kommer I da med hele Eders Hof og Præsteskab, i kongeligt Optog og med al mulig Pragt og Pomp; derpaa lade vi læse en Messe, og saa faar man føre den Besatte frem. Desuden vil jeg, at der i den ene Kant af Torvet skal være opstillet mindst tyve Personer med Trommer, Basuner, Trompeter, Bækkener, Sækkepiber, Vægterfløiter og alskens dygtige Instrumenter; naar jeg saa giver et Tegn med min Hat, skal de sætte i en gevaltig Musik og komme marscherende henimod Stilladset. Paa den Maade og med nogle andre hemmelige Kunster, som jeg ikke vil nævne, haaber jeg nok at faa Bugt med den onde Aand." Alt dette gav Kongen Ordre til skulde ske, og da Søndag Morgen kom, og Stilladset var fuldpakket med fine Folk og Torvet med Populats, og Messen var forbi, blev den Besatte ledet frem af tvende Biskoper og en Mængde store Herrer. Da Roderigo saa den forsamlede Menneskemasse og hele den store Tilstelning, blev han saare forundret og sagde ved sig selv: „Hvad er det nu for Dumheder, han har fundet paa, dette Fæ af en Bonde? Tror han, at han kan skræmme mig med alt det Opstyr? Ved han kanske ikke, at jeg er vant ved at se Himmelens Pragt og Helvedes Furier? Det skal han da faa svide for!" Da nu Gianmatteo traadte hen til ham og bad ham, at han skulde fare ud, svarede han: „Jo, du er rot en kløgtig Fyr! Hvad tror Du, at denne Galimathias skader mig? Er det paa den Maade, Du tænker at slippe fra min Magt og Kongens Vrede? Dit dumme Fæ! det skal ikke vare længe, før Du skal komme til at hænge, det kan jeg love Dig", og saaledes blev han ved, saalænge til Gianmatteo tænkte, at nu maatte det rette Øieblik være kommet; han gav det aftalte Tegn, og nu satte Folkene, som blot ventede paa dette, i at blæse og larme, saa at det gav Gjenlyd fra Skyen, og begyndte at drage op imod Stilladset. Roderigo spidsede Ørene, og da han ikke kunde skjønne, hvad det skulde betyde, spurgte han ganske forbløffet Gianmatteo, hvad det var. „Aa, kjære, vene Roderigo", hylede Gianmatteo, „det er din Hustru, som kommer for at hente Dig." Men da skulde I have seet, hvilken Forandring der foregik med Roderigo, strax han fik høre sin Kone nævne; ikke faldt det ham ind at tænke over, om det ogsaa var rimeligt eller muligt, at det kunde være hende; han slap Pigen og satte afsted det hurtigste, han kunde. Han foretrak at vende tilbage til Helvede og aflægge Regnskab for sin Reise, fremfor paanyt at give sig i den ægteskabelige Trældom med alle dens Ærgrelser, Plager og Farer.

Saaledes reiste Belfagor hjem til Helvede igjen og aflagde der en sandfærdig Beretning om al den Ulykke, en Hustru kan bringe ind i et Hus, medens Gianmatteo, der var klogere end Stordjævelen, vel tilmode og glad i Hu begav sig paa Hjemveien.

Norge.

Christiania, 25 Febr.

I Onsdag blev Christiania Byes Budget med en Ballance af 182,000 Spd. forelagt Formænd og Repræsentantskab. Af denne Sum optager Renter af Byens Gjæld 20,000 Spd., Udgifter under Stadsingeniøren 56,750 Spd., Almueskolevæsenet 18,000, Justits- og Politivæsenet 17,600, Bidrag til Landets almindelige Veifond 10,542, Afdrag af Kommunens Kapitalkontoer 10,174, Kirkevæsenet 9,459, Gadebelysningen 7,100 Spd. osv. Udgifterne dækkes ved Grundskat samt Nærings- og Formueskat til et Beløb af tilsammen 106,000 Spd. Resten udfyldes af forskjellige Indtægter: Bygningsskat 17,000 Spd., Afgift af det ny Vandværk 14,000, Brændevinsafgift 10,833, Forpagtnings- og Leieafgifter 5,918 Spd. samt ved et Overskud fra 1863 paa 8,000 Spd. Udgifterne paa Fattigvæsenets Budget udgjør en Sum af ikke mindre end 139,000 Spd., hvoraf 87,000 Spd. udlignes som Fattigskat. Under de Forhandlinger, som Budgettet gav Anledning til, blev det oplyst, at gjennemsnitlig nod hver 25de Person i Christiania stadig Understøttelse af Fattigvæsenet; Aarsagen til dette sørgelige Forhold søgte man dels i vor uheldige Næringslovgivning, dels i den stærke Indvandring fra Landsbygden af arbeidsløse og fattige Folk.

— Onsdag i den kommende Uge vil A. Munchs aarsgamle Stykke „Hertug Skule" komme til Opførelse.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 10.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 5. Marts 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Lejlighedsvers

af

Bjørnstjerne Bjørnson.

I.

Til en Gudsøn

(med et Album, hvori Portrætter af alle dem, som i hans Fødselsstund formede Tankerne i Aandens og Politikens Verden).

Her faar du dit Horoscop at skue:
de Stjerner nu lyse paa Tankens Bue!
Hvad spaa de dig, Lille? Det vide vi ej.
De lyse nu frem paa din ukjendte Vej
og tænde de Tanker, som vente dig. —
Først faar du at samle,
saa skille dem, —
saa faar du at famle
dig længer frem.

II.

Til min Kone

(med et Sæt romerske Perler).

Tag disse Perler, — og Tak for dem,
du trillede ind i mit Ungdomshjem!
De tusinde Øjebliks milde Lykke,
du aanded deri, blev et Perlesmykke,
saa stort og lyst
paa mit glade Bryst,
og om min Pande
som Tanker de stande
og tindre til Verden: det gav hans Viv,
som slynged' sin Kjerlighed om hans Liv!

III.

Telegram til en aldrende Kvinde

(udgjør med Adresse og Underskrift 50 Ord).

Om du faar
graae Haar,
Kjerlighed gjir atter Vaar.
Om du ser,
at det sner,
det, du saa'de, gror og ler.
I vor Bøn
har du Løn,
i din Datter og din Søn.
Hvert et Skud,
som gik ud,
finder du igjen hos Gud.

IV.

Til en gammel Veninde,

(med en Kamé, hvorpaa Nattens Billede).

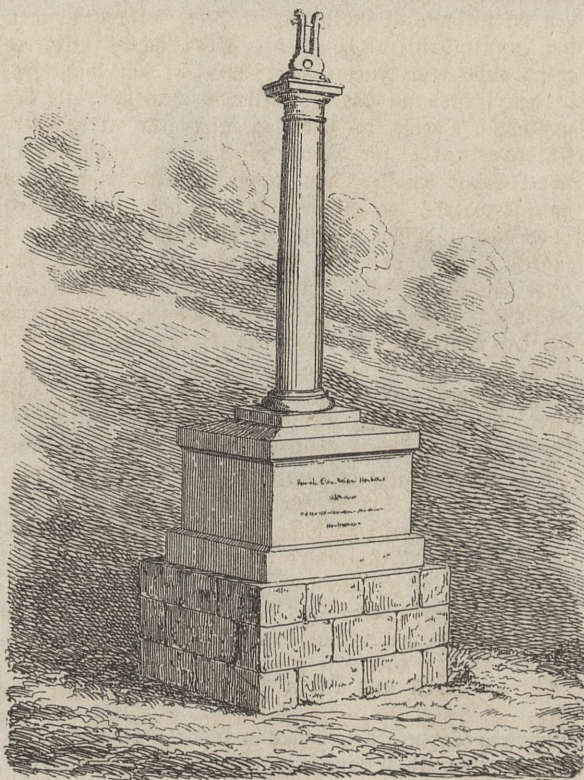
Endnu er Aftnen ikke omme,
endnu har Solen mildt Behag. —
Dog ser du rolig Natten komme;
thi du har virket den lange Dag.

V.

Til en gammel Dame

(som sendte Blomster, idet jeg kom hjem fra min Udenlandsrejse).

Mine bedste Indkomster
er dejlige Blomster!
Men sendt ifra dig, du forstandige Gamle,
de dufte af Visdom, de lysende samle
de Raad til mig Unge: „Som Blomster dit Digt,
det spirer, det voxer, det tænker sig rigt;
men er det af dig, skal det visselig dø;
men er det af Gud, har det tusinde Frø!"
De Raad skal jeg redde fra Kejsernes Sus
og stille dem op i mit nytækte Hus.

Mindestøtten paa Maurits Hansens Grav.

Maurits Hansens Grav paa Kongsberg.

Det vilde være en Overdrivelse, om jeg sagde, at jeg knælede ved Graven; men ligesom min hele Vandring gjennem den ensomme Bergstad havde faaet en egen vemodig-yndig Interesse ved Mindet om den fortræffelige Novellist, hvis Skjæbne det havde været i saa mange Aar at dvæle mellem disse tarvelige Omgivelser, saaledes blev jeg blød om Hjertet, da jeg fik Øie paa den ranke, med Lyren kronede Malmsøile, der stiger frit op over det kraftige Fundament, der dækker Hvilestedet for

„den fromme, uskyldsfulde Sangers Hjerte,
der var saa varmt, der var saa godt og rent,
og ene brast, fordi det ufortjent
betynget blev med Kummer og med Smerte."

Paa Fundamentet læste jeg: „Erkjendtlige Medborgere satte den elskede Digter dette Minde." Det var jo vakkert; men min Tanke kunde dog ikke værge sig mod et bittert Indtryk ved dette Vidne om en sent aabenbaret Kjærlighed, der ikke havde kunnet bringe det til at forsøde en eneste Dag for sin Gjenstand, medens denne endnu kunde have nydt nogen Trøst derved. Dog — jeg mindedes de smukke Ord af en yngre Digter, der led en maaske endnu bitrere Skjæbne end Maurits Hansen, og som end ikke i Døden har fundet nogen Opreisning; jeg mindedes Kristian Monsens Betragtning ved denne samme Grav:

„— med hans Læbe blev hans Sorg jo stum,
og ingen Røst fra Gravens mørke Rum
skal nogen Levende om den fortælle.
Den slumrer der med al sin Poesi,
som med ham selv begravet blev deri, —
en blot af Gud i Himlen kjendt Novelle."

— k.

Sandhed og Digt

i

Fänrik Ståls sägner.

II.

Enhver vil erindre von Törne, der giver sig Tid og ikke rykker frem, før en fiendtlig Kugle kommer farende mellem hans Ben og ødelægger hans splinterny Frak. Da bliver han hidsig og bryder løs:

„Nej se den tocken,
Som tar och skjuter platt fördervadt rocken,
Som jag i dag bär på mig andra da'n;
Framåt här gossar! Fan skall ta den fan."

Historien passerede ved Oravais; Kuglen tog virkelig den Vei, som Digtet antyder, og som Gamlingen havde aabnet den ved den skrævende Stilling, han mest behagede sig i at indtage. Han var kjendt som en særdeles streng Økonom, og den iturevne Frak gav naturligvis hans mere satyriske unge Undergivne Anledning til megen Spas. En af dem havde høilig forarget Törne ved at ytre sin Misnøie med den næsvise Kugle, „som icke ens qvarlemnadt de bortslitna lapparna att bota skadan." Forresten var han i høi Grad, hvad han ogsaa i Digtet fremstilles som, koldblodig og betænksom. Montgomery fortæller saaledes følgende Episode om ham. M. kom midt om

Natten fra en Forpost til Törne og indberettede, at Fienden nede ved Stranden havde tændt Ild paa en Kjøbmandsskude, om hvilken de nu sad og varmede sig; M. mente, at det var en god Anledning til at komme uforvarende over dém. Efterat Törne havde udviklet for ham, at et Angreb med den ringe Styrke, han havde til sin Raadighed, var umuligt, bød han den forsultne Yngling et Maal Mad, idet han tilføiede: „Tag sig en smörgås; kanske innan morgonen äta vi hos Abraham, Isak och Jakob.“

Karl Johan Konow — en gammel Bekjendt fra Konow och hans korporal (Brask) — var født i Akkas Sogn den 2den Febr. 1773 i en Familie, der oprindelig var indvandret fra Mark Brandenburg; dens Valgsprog var: „aina tytyväinen“ (altid tilfreds), Noget, som den dog ikke synes at have fulgt i alle Retninger; Konows Fader havde saaledes havt 22 Sødskende. Selv iagttog Konow heller ikke altid det passende Maadehold, som et saadant Valgsprog synes at skulle have medført, naar det gjaldt at fortælle Historier; selv paastod han rigtignok, at han aldrig med sine Skrøner „skar heder och ära af någon menniska.“ Hans Historier dreiede sig mest om en Traver, han havde, og om hans egen Duelighed i forskjellige Retninger, saasom at gjøre Slæder, spille Fløite osv. Hans Hest kastede saaledes, efter hans Forsikring, i Travet Bagfødderne saa langt foran Forfødderne, at den sparkede Sælepinderne ud med Bagfødderne. Som Exempel paa, hvor hurtigt han kjørte, anførte han, at engang, han kjørte, fik han pludselig høre et Smeld, saa kort efter et og saa Smeld i Smeld. Ved at se efter fandt han, at Svøben hang ud til Siden, og at det var Snerten af den, der daskede imod den ene Milepæl efter den anden, som frembragte disse uafbrudte Smeld. Saalænge det var Brug at bære Pidskeparyk, havde han altid det sikre Tegn, at naar det skulde gaa hurtigt nok, maatte Pidsken staa horizontalt bagud. Da engang En spurgte ham, hvorledes han, efterat dette var aflagt, bar sig ad med at maale Farten, svarede han: „Aa jo, jeg vender Næsen tilsiden, og naar Lufttrykket er saa stærkt, at det trykker igjen det Næsebor, der vender mod Vinden, saa er det passe Fart.“ Han havde den Vane, som synes at være eiendommelig for alle store Skrønemagere, at han bestandig havde Munden fuld af Eder, af hvilke han eiede et beundringsværdigt og selv for det svenske Sprog sjeldent rigt Udvalg. Han kjørte en Søndagseftermiddag paa svag Is med en sort Hest; Isen gik itu, hvorpaa Sagnet lægger ham følgende opbyggelige Monolog i Munden: „Så skulle då den svarte satan draga mig ned i helvitet, då alla djeflar äro i kyrkan, så att ingen fan kan draga mig upp.“ Konow døde i Helsingfors den 23de Juli 1855.

Jakob Petrovitz Kulneff er den eneste af de forhadte Fienders Skare, hvem Runeberg i sit Digt har helliget en særegen Sang; han kom jo ogsaa fra det fjerne Dons Bredder mere som en eventyrlig Gjæst til den muntre Kampleg, end som Undertrykker og Tyran. Han var født 1763 i en russisk Adelsfamilie i Pskoff, var med i det tyrkiske Felttog 1789, fem Aar senere i Krigen i Polen, hvor han avancerede til Major. I April Maaned 1807 fik han Kommandoen over de Grodnoske Husarer, med hvilke han var med i den ene Bataille efter den anden, udmærkede sig og fik flere Ordener. I Begyndelsen af det følgende Aar stod han i Finland, hvor han deltog saa godt som i hver større Fægtning; i December Maaned var han avanceret til Generalmajor. Efter at have været med lige til Krigens Slutning og Gang efter Gang udmærket sig, beordredes han i 1810 til Donau med Kamenskis Avantgarde, var med ved Beleiringen af Silistria, der indtoges den 11te Juni, udmærkede sig ved Schumla samt erholdt et Lønningstillæg af 1000 Rubler aarlig. Den 23de Juni tilbagekastede han efter fire Timers Kamp et Udfald fra Schumla af Tyrkerne og var med ved Ruschtschuk, Bela, Batino, — hvor hans udmærkede Tapperhed hædredes ved en Guldsabel med Brillanter, — ved Nikopolis og Bensk. I 1812 hørte Kulneff til Witgensteins Korps og var meget begjærlig efter at komme i Ilden; den 4de Juli leverede han en Træfning ved Druja; nogle Dage senere, efter heftige og langvarige Kampe ved Klestizi, saaredes han i Foden af en Kanonkugle og døde kort efter i Nærheden af Luzin, hvor han som Barn havde levet med sin Moder.

Den nye Toldbod i Aalesund.

Kulneff var ingen raa Bandehøvding; han havde i sin Ungdom faaet en god Opdragelse og samlet sig udstrakte Kundskaber; sine Soldater var han god imod, men straffede med Strenghed al Plyndring. Historien om, hvorledes han havde forbudt sine Kosakker at skyde paa Björnstjerna, Manden paa den graa Hest, og hvorledes Adlercreuz til Gjengjæld havde forbudt sine Forposter at skyde paa Kulneff, er velbekjendt. Suvaroff var hans Forbillede, hans Afgud; især holdt han af at efterligne hans lakoniske Stil i Rapporter og officielle Indberetninger. Engang havde han indsendt en saadan i følgende Udtryk: „Gud er med os, jeg er foran Eder, Fyrst Bagration bag os.“

Til Slutning et Par Ord om Fänrik Stål selv. Ham er det gaaet ligesom de gamle Guder, i hvem Fortolkerne se en dobbelt Personifikation af en Naturkraft og en aandelig Magt. Den ene Bestanddel i Fänriken skriver sig fra en maaske allerede før Krigen afskediget Underofficier Pelander, der var bosat i Ruovesi i Nærheden af det Sted, hvor Runeberg som Student tjente som Huslærer. Han var gift med en Frøken Mellin, Søster til Friherre Joh. R. Mellin, og skal paa sine gamle Dage have moret sig med at binde Not og fare paa Fiske i Hjembygdens fiskerige Søer. Det andet Element, hvoraf Fänriken er dannet, skal skrive sig fra en Lieutenant Karl Palmroth, født 1753, antagen i Krigstjeneste 1773, Fänrik den 2den November 1789, nogen Tid bosat paa sin Gaard Leukkä i Tyrisevä By, siden i Ruovesi. Han beskrives som en kjæk Björneborgerofficier, som aldrig havde sveget i Striden. Hvad det Ydre angaar, var han høi, maver, spidsnæset og af et gammelagtigt Udseende.

Den nye Kirke i Aalesund.

Aalesund.

Underligt nok har den By i vort Land, som Forholdene har vist at være i Besiddelse af den største Levedygtighed, netop havt vanskeligst for at komme til Verden og faa sin Myndigheds-Erklæring paategnet. I 1791 blev Aalesund hævet til Ladesteds Rang, men kun saaledes, at den eneste Rettighed, dette medførte, var at udføre Bord til Danmark og hente Korn tilbage. Efter Uafhængigheds-Erklæringen i 1814 vaagnede Haabet om en liberalere Medfart fra Styrelsens Side, men ogsaa denne Forventning viste sig at være ugrundet; en provisorisk Anordning af 8de Septbr. 1823, som det endelig lykkedes at udvirke, tillod Aalesunds Handlende — „indtil Videre“ til udenrigske Steder at udføre Stedets og Omegnens Varer, samt fra udenrigske Steder at indføre de Varer, som Stedet og Omegnen tiltrængte, imod at de skulde tage Borgerskab i Molde. Det følgende Aar blev disse snevre Ind-

rømmelser dog noget udvidede, men først efter en Kamp i Storthinget, hvor man ivrede mod „denne Tarm af Smaabyer", som man vilde sno omkring Landets Kyst. Først i 1848, efterat Indvaanerantallet i Tiden mellem 1825 og 1845 var steget fra 289 til 1181, lykkedes det endelig Aalesund at erholde de saalænge savnede Kjøbstadsrettigheder. Endskjønt Ordningen af Byens Grund ikke kan ansees for at være den heldigste, har imidlertid Aalesund siden dette Tidspunkt tiltaget med en Hastighed, som ikke nogen af vore andre Byer kan opvise Magen til. I de femten Aar fra 1845 til 1860 steg Indvaanerantallet til det Dobbelte, nemlig til 2400 Indb., hvoraf 630 skatteydende, medens det snevre og ubekvemme Terrain bebyggedes saa hurtigt, at Brandforsikringssummen ved Udgangen af det nævnte Tidsrum løb op til næsten en halv Million Spd. Afsætningen af Handelsvarer fra det omliggende Landdistrikt til Aalesund kan efter paalidelige Beregninger, der snarere ere for lave end for høie, anslaaes til en aarlig Værdi af 300,000 Spd., og en lignende Sum repræsenteres af Udførselen til Udlandet.

Saasnart Dampskibet er passeret indenfor den lille Havnedæmning, der bryder Dønningerne, som det aabne Hav ruller indover, fæstes din Opmærksomhed af et eller flere Skibe, fra hvis Master der spanske Flag vaier; mellem Næerne flagre alskens brogede Klædningsstykker for Vinden, og nogle solbrændte, skidne Matroser staa ved Rellingen og glo med doven Ligegyldighed paa Trafiken rundt dem. Lige foran dig ligger den nye stadselige Toldbod; bag den drager Byen sig op under den steile Aasryg, som her falder brat af ned imod Søen. Længere borte er Terrainet gunstigere for Bebyggelse, og rundt omkring paa Aspøens kuperede Terrain skyde Husene frem omkring den nye Kirke.

Åreskutan.

Dette Fjeld, der naar en Høide af 4,919 Fod, er beliggende i Åre Sogn i søndre Jemteland. I Hülphers Jemtelands Beskrivelse, trykt 1775, læses Følgende: „Paa Spidsen af Fjeldet er en liden Slette med et Tjern eller rettere et Hul, hvor Vandet bliver staaende. Paa den øverste Tinde er en Haug af flade Stene, paa hvilke der er indridset mange Navne; saaledes bærer en liden Teglsten Kong Karl XI's Navn, som blev ridset paa den, da han i Aaret 1686 var deroppe."

Åreskutans Top naar ikke den egentlige Snegrændse, endskjønt der hist og her paa den nordre Side ligger evige Snemasser. Fra Fjeldets øverste Spids har man en prægtig og vidtstrakt Udsigt. Paa Fjeldets ene Side ligger Sognet Kall, der har faaet sit Navn af Kallsjön. Fordum hed baade Sognet og Søen Karel. Ved Bredden af Søen ligger Huså Kobberværk. Som en Mærkelighed bør anføres, at der her er et Dampskib igang for Værkets Regning. Kallsjön ligger nemlig 1500 Fod over Havfladen, og dette Dampskib er saaledes sikkert det i Sverige, der seiler paa det høieste Farvand.

Fra Markedet.

II.

I Boden ved Siden af kan du faa se Priess's og Simonsens Henrettelse; slige uhyggelige Scener forstyrrer imidlertid blot Markedshumøret, og vi gaa derfor forbi. Det næste Skilt fortæller os, at „her forevises Fjelddands. Musikken besørges af Møllargutten." Ganske rigtig, — der sidder Møllargutten, som engang var Dagens Løve, og spiller i en simpel Dandsekippe, thi den „Fjelddands", der „forevises", besørges af Tilskuerne selv. — Har du for en Afvexlings Skyld Lyst til at se tvende Kameler, kan du faa styret denne din Lyst i den næste Bod. Herregud! hvilke kummerligt udseende, elendige, forfrosne og forsultne Dyr. Forevíseren fortæller dig, at han engang havde endda en Kamel, men den døde paa en Vandring mellem Stenkjær og Levanger. „Det var ikke songet for hasses Bogge, at han skulde lægge sine

Åreskutan.

Ben der!" sukker Menagerimanden med et sentimentalt Blik paa de to Overlevende. Nei, deri har han vistnok Ret.

Ved Siden af kan man faa „kjøre i Vogne eller ride paa Dyr en Mil i 5 Minutter." En saadan rasende Fart hver os dog ikke i vor paa Jernbaneulykker saa rige Tid; lad os skynde os forbi. Saa er der „Olympen", der som Skilt bærer det smagfulde Vers:

„Naar Solen daler ned i Vest,
Og Dagens Arbeid er tilende,
Da holdes paa Olympen Fest
For Dig, for hver en Ven og Frænde.
Kom ind da med en talrig Flok, Olympen har til alle nok",

omsvævet af tvende korpulente Fruentimmer i meget brogede Klæder, formodentlig et Par af Olympens Beboerinder. — Saa er der Sangersalonen „Nymfen", hvor Damerne udmærke sig ved ganske overordentlig korte Klædninger og ganske ualmindelig flotte Manerer.. — I Boden ved Siden af forevises en Dverg og en Kjæmpeqvinde; saa kommer „den danske Krig samt Slaget paa Helgoland", „det mekaniske Theater" og „romersk Turnerspild." Det romerske Turnerspild og det mekaniske Theater ere forresten ivrige Konkurrenter, der idelig søge at trække hinandens Publikum til sig. Turnerspilddirektøren gaar dog af med Seiren; der er nemlig Torvepublikumets afgjorte Yndling, Sværdslugeren Petorius Poulsen. Publikum bliver aldrig træt af at høre paa de Witzer, som han udbroler fra sin Altan; Hr. Petorius har virkelig ogsaa et betydeligt Oplag af Vittigheder, som han anvender omtrent efter samme Princip som hin Præst, der havde en Skjæppe med Prækener, som han vendte hver Nytaarsdag. Direktøren for det mekaniske Theater har en anden Maade at være morsom paa; han optræder nemlig med en sort Halvmaske for Ansigtet og en liden lurvlidt Fløiels Kappe, der engang har seet bedre Dage paa det norske Theater, hængende over den høire Arm. Iført dette Kostume gaar han uafbrudt, men meget langsomt, efter Musikkens Takt frem og tilbage paa Altanen, idet han bevæger den høire Arm frem og tilbage som en Pumpestang. Med al Agtelse for denne primitive Komik finder Publikum dog, at Sværdslugeren, som er Herre over „det levende Ord", præsterer noget ganske andet, og det mekaniske Theater gjør nok daarlige Affærer. Det er forresten høist uegentligt, at Hr. Petorius Poulsen nu kaldes Sværdslugeren; thi han har ganske aflagt den forbærvelige Uskik at sluge Sværde, siden han under forrige Marked fik en saadan Tingest i Vrangstruben, og det kun med yderste Møie lykkedes at redde den forsluge Kunstners Liv. Et Par Kosmoramaer, Panoramaer og andre Kunstanstalter fuldende, tilligemed den store russiske Gynge, der ser ud som et umaadeligt Dampskibshjul og er til stor Skræk og Forfærdelse for alle Heste, Ensemblet paa Youngstorvet.

Paa Stortorvet er der vel ogsaa livligt, men ikke en saa støiende Livlighed. Her handles med Legetøi og især med Honningkager, hvoraf der konsumeres ganske utrolige Kvanta i Markedstiden. Her finder man da ogsaa Medlemmer af den mandlige og den kvindelige beau monde, der for at besøe og beskues vandre op og ned mellem Boderne. Ifald du interesserer dig for Landvæsenet, saa kan du her ogsaa fryde dig ved Synet af „en stor Samling udmærket smukke Agerdyrkningsredskaber", som her ere udstillede. En mere interessant Udstilling vil du dog finde i „Pleiestiftelsens Bazar" i Børsalen. Er du stærk i Latinen, saa kanske du her anvender Horats's Ord: „Omne tulit punctum" osv.

Paa Bjørviken er der en Kapkjøring i Trav, hvortil alle Hestevenner naturligvis indfinde sig. Desuden fortæller Rygtet, at Hs. Majestæt vil indfinde sig paa Isen, og man kan paa den Maade slaa to Fluer med et Smæk. „Hesteselskabet", som Bonden kalder „Selskabet for den norske Hesterace's Forædling", har i Anledning af Hs. Majestæts forventede Nærværelse naturligvis sørget for noget Extraarrangement; der er nemlig opslaaet en Forhøining af uhøvlede Bord, omtrent en halv Alen høi, til Hs. Majestæts Bekvemmelighed. Der er adskilligt Seværdigt; især er naturlig-

vis Hesteracen og Kavalleribrigaden stærkt repræsenterede. Men uagtet det saaledes ser noksaa lovende ud, vil jeg ikke raade dig til at blive dernede; thi det er bitterlig koldt, og uden en forsvarlig Ulveskindspelts kan man vanskelig holde Stand mod Kulden.

Om Aftenen indskrænker Markedsmoroen sig hovedsagelig til Dandsesalene, hvor de saakaldte „Kostumeballer", der maa have faaet sit Navn i Analogi med „lucus a non lucendo", holdes. Her er den mest brogede Blanding af Mennesker, hvad den mandlige Del af Publikum angaar; den kvindelige er jo temmelig ensartet. Studenter, Officierer, Proprietærer, Grosserere og alle Slags Embedsmænd ser man her vandre om mellem Læregutter, Sjouere og Bybud. Der hersker dog den bedste Forstaaelse mellem alle disse heterogene Elementer, og Alting gaar pyntelig for sig, hvortil maaske en Del tause Skikkelser med guldbræmmede Huer og alvorlige Ansigter, som man ser luske omkring, bidrage Sit. Disse selvsamme Skikkelser er det, som paa Slaget 12 „renser Bulen", som det med et teknisk Udtryk heder; thi med dette Klokkeslet er i Regelen den offentlige Markedsmoro forbi for den Dag.

D. —

Literatur og Kunst.

Skoleanliggender have i de sidste Par Maaneder fremkaldt yderst livlige Diskussioner i vor Presse (rigtignok egentlig kun i Morgenbladet, thi vort andet Hovedblad har i denne Henseende indskrænket sig til at optage et indsendt Citat af „Orfeus i Underverdenen"). Mod Overlærer Knudsens mange antihumanistiske Avisskriverier ere i Morgenbl. fremkomne adskillige Artikler, der væsentlig have angrebet den Methode, Overlæreren anvender i sin Bevisførelse. Skjønt vi just ikke tro, at Hr. Knudsen tager nogensomhelst Notits af disse eller andre Angreb paa hans Methode, turde det alligevel hænde, at Almenheden herefter tillægger den utrættelige Forfatters hyppige Udstillinger af allevegnefra samlede „Udtalelser" mod Klassiciteten en mindre Vegt, end maaske somme Læsere hidtil have gjort, thi det forekommer os temmelig godtgjort, at det ikke altid hænger rigtig sammen med disse „Udtalelser."

Mellem Hr. Knudsen og hans Antagonister tør der dog snart foreløbig haabes en Vaabenstilstand, og det er i det mindste antageligt, at Almenhedens Opmærksomhed nu langt mere er henvendt paa en anden Strid, den lærde Skole vedkommende. I Slutningen af Januar stod der nemlig i Morgenbladet en Række Artikler af daværende Skolebestyrer H. Nissen, i hvilke Forf. foreslaar hele vort høiere Skolevæsen totalt forandret, Undervisningen i de gamle Sprog indskrænket til de sidste tre Aar, væsentlige nye Fag optagne i Skolen, samt Oprettelse af et „Realgymnasium" med Ret til at dimittere til Universitetet. Disse Artikler vakte strax en vis Opsigt, og denne blev betydelig forøget, da Hr. Nissen, nogle Dage efter at Artiklerne vare afsluttede, udnævntes til Expeditionschef for Skolevæsenets Anliggender i Kirkedepartementet, og der samtidig ved en kgl. Resolution stilledes Nedsættelsen af en Kommission i Udsigt med Nissen som Formand*). Ja der gjorde sig endog Rygter gjældende, om at Hr. Nissens Udnævnelse skulde være fremkaldt ved disse hans Artikler i Morgenbladet, Noget, vi neppe anse troligt, da det vel ligger meget nærmere at antage, at han først har offentliggjort disse (som en Art Program for sin fremtidige Virksomhed), efterat Underhandlinger med ham have været aabnede fra Departementets Side. I de sidste Dage har Hr. Nissen i Overlærer Jak. Løkke fundet en talentfuld Modstander, der formentlig har paavist store Vildfarelser i Hr. N.s statistiske Data, godtgjort, at han paa en eiendommelig Maade har benyttet den danske Pædagog Dr. F. Langes Skrift „Skolen og Livet" til at faa frem Resultater, som just Dr. Lange har bekjæmpet, og endelig udviklet, at Hr. Nissens „encyclopædiske" Theorier vilde gjøre den lærde Skole til en Anstalt for „Hoveritjeneste", saasom der efter Hr. N.s Plan af Artianerne skulde fordres betydelig mere, end hidtil har været Tilfældet. — Hr. Nissens Artikler ere nu udkomne særskilt hos P. T. Malling (Pris 24 ß); ogsaa Hr. Overlærer Løkkes Arbeide kan forhaabentlig ventes paa lignende Maade at blive tilgjængeligt for de mange, som vistnok kunde ønske at eie fuldstændig denne under vore Forhold mere end almindelig interessante Polemik.

— I **Folkeoplysningsselskabets** Generalforsamling, der afholdtes sidste Mandag, og som forresten væsentlig optoges af Forhandlinger om et kulinarisk Emne, der tilfældigvis blev bragt ind i Diskussionen, blev det meddelt, at „der var Haab om at kunne paabegynde et Foretagende, som lige fra Selskabets Stiftelse havde staaet som et af de ønskeligste Formaal for dets Virksomhed, nemlig Udgivelsen af en passende udførlig Norgeshistorie, idet Vedkommendes velvillige Tilladelse var indhentet til at lade trykke afdøde Prof. R. Keysers efterladte Forelæsninger over Norges Historie som Tillægshefter til Folkevennen." Meningen med denne Meddelelse maa formodentlig have været at underrette Medlemmerne om, at Selskabet af den afdøde Videnskabsmands Broder, Bibliothekar W. Keyser, har modtaget som Gave det omhandlede Manuskript. Den norske Almenhed vil vide at paaskjønne denne Dotation, som der vel sjelden er skeet Magen til, hvad den indre Værdi angaar, og modtage den med større Taknemmelighed end den, der fremlyser af Bestyrelsens Meddelelse om „Vedkommendes velvillige Tilladelse." Der er imidlertid en Maade, hvorpaa Bestyrelsen kan vise, at den har forstaaet Betydningen af den Gave, den her paa Almenhedens Vegne har modtaget, og det er ved at udgive den Norges Historie, der er den betroet, i en ydre Form og med et Udstyr, der er den værdig. For Udgavens Paalidelighed og Hensigtsmæssighed i indre Henseende vil det være tilstrækkeligt at anføre, at den besørges af Lektor O. Rygh. Hvad derimod det ydre Udstyr angaar, ligger det nær at antage, at Bestyrelsen af Sparsommelighedshensyn vil beholde det Format, Papir og Tryk, som er sædvanligt i dens Tillægshefter, og som kan være godt nok ved Bøger, der kun har en mere eller mindre efemer Interesse, men som naturligvis ikke sømmer sig for et Værk af original videnskabelig Betydning, der vil læses, længe efterat Folkeoplysningsselskabets Skrifter ere udlæste, udslidte og glemte. Den eneste Maade, hvorpaa Selskabet nu er istand til at lægge for Dagen, at det har Skjøn paa Betydningen af den Gave, det har modtaget, er at det sørger for, at den kommer Almenheden ihænde under en anstændig og værdig ydre Form.

— **Reisebeskrivelser.** Reisebilleder af Carl Andersen. Kbhvn, G. E. C. Gad, 1865. 178 S. 8vo. „Det var kosteligt at høre ham berette sine italienske Erindringer, medens han sad der med et halvt godmodigt, halvt overlegent Smil paa Ansigtet, fremkaldt ved at have gjort mange Opdagelser i Italien, der saa ganske vare gaaede vor Næse forbi. Nævnte man Vatikanet, svarede han „Famose Sachen!" og smadskede med Tungen; talte man om Peterskirken, var der ligeledes „famos", — det var kort sagt „ein famoses Land", Italien, og han kjendte det!" Bedre end med disse Forf.s egne Ord kan man neppe skildre det Indtryk, Læsningen af de i denne Bog leverede Uddrag af Reisehaandbøger og Kunstkataloger opblandede med Udbrud om, hvor „famost" Alting var derude, frembringer. Det meste af Bogen omhandler nogle Maaneders Ophold i Italien, fra hvilket Forf., som naturligt kunde være, ikke har hjembragt andet end de almindelige Turistindtryk. De tvende væsentlige Bestanddele i denne Bog saaledes som i den Syndflod af italienske Reiser, der aldrig synes at tage Ende i de fremmede Literaturer, er først Opregning af Kunstværker med Bemærkninger om, at det var godt, det udmærket skjønt, det henrivende o. s. v., dernæst en Del obligate Bemærkninger om de politiske Forholde. Vi trække paa Smilebaandet, naar en Fremmed, der ikke forstaar vort Sprog, og som kanske har ligget et Par Sommermaaneder og fisket Ørret i en af vore Elve, efter sin Hjemkomst skriver en Bog, hvori han diskurrerer om vore politiske Partiforholde, vor økonomiske Stilling, vore Fremtidshaab, og man kan være vis paa, at det samme vilde være Tilfældet med en Italiener, ifald han kunde læse disse intetsigende eller rent ud skjæve Almenphraser, hvormed en Hyperboræer, der maa gjøre sig forstaaelig med Tegn og Gebærder (Pag. 71), affærdiger de historiske Novelser i hans Fædreland. Det Ubehagelige ved Læsningen af det Slags politiske Kandestøberier ligger ikke saameget i de falske Betragtninger, de indeholde, som i den Tomhed og Flauhed, man gribes af, ved at se de mest komplicerede faktiske Forholde affærdigede med nogle abstrakte Formler, ved at se den Lethed, hvormed Forf. behagelig ligger og pladsker paa Overfladen, uden nogen Anelse om de Skatte, han kunde hente op ved at dukke til Bunds. Det Skadelige er denne overfladiske Methode, hvormed Læseren efter Forf s Exempel vænner sig til at reducere Phænomenernes Mangfoldighed til abstrakt Snak og lidt efter lidt taber Sandsen og Opmærksomheden for de faktiske Forholdes Rigdom.

Det andet Emne, som altid maa holde for i de sædvanlige italienske Reiseindtryk, er Kunsten og dens Værker; istedetfor at skildre disse enten strengt objektivt i deres historiske Sammenhæng eller ogsaa gjennem den Stemning, hvori det enkelte Kunstværk er gaaet ind i Ens Sjæl, anvender Forf. den gamle Methode med mere eller mindre tørre Fortegnelser, prydede med Epitheta ornantia, der sædvanlig ingenting sige. For at Læseren nu skal faa Troen i Hænde, at det virkelig er alvorligt ment med denne lidet bestikkende Kustenthusiame, maa den undertiden forceres op til hule Phraser, hvis Smagløshed af og til bliver ligefrem modbydelig. Man læse f. Ex. følgende Tirade: „— en Krybbe var engang stor nok til at rumme Verdens Frelser, hvorfor skulde saa ikke dette Herberg (et lidet Kammer i Casa Buonarotti i Florentz) være stort nok til Michelangelo?" Det er her den samme Mangel paa Sands for det virkelig Store og Smukke i de historiske Forholde og Personligheder, som saa tydelig røber sig bag denne indholdsløse Bombast, hvormed Politik, Kunst, Folkeliv og Natur indhylles i svadsige Almenphraser. Forresten er denne Bog ikke værre end de fleste andre „Italienske Reiser", og den, som kan finde Belærelse og Adspredelse i den i dem brugelige Methode, vil ogsaa her støde paa Stykker, der ere skrevne i en behagelig Form, og som lade sig læse let og uden Anstrengelse. Det Uheldige ved Bogen er kanske ikke saameget at tilskrive Forf. som det System, han forefandt saamange Forbilleder paa, og som det naturligvis koster megen Anstrengelse at løsrive sig fra. — Det er heldigt, at vi, netop efterat have gjort disse Udsættelser, kunne paavise et lidet Arbeide i samme Retning, hvor den indholdsløse Maner, vi have paapeget, lykkelig er undgaaet. Vi mene K. Schaling's Breve fra Holland. Naar man hverken har digterisk Evne til at fremstille en Række fantasirige Billeder, som dem, den danske Literatur eier en saa henrivende Samling af i „En Digters Bazar", og heller ikke har Tid eller Lærdom nok til at berige den videnskabelige Literatur med en gehaltrig „Her Italicum", bringer det Læseren ubetinget det rigeste Udbytte, naar Forf. holder sig til en enkelt Side af det fremmede Lands og Folks Eiendommeligheder, og forsøger at give Skildringer af denne i den friere Form, som en Reisebeskrivelse tillader, og med den Friskhed, som altid fremtræder i Beretningen om, hvad Forf. paa selve Stedet har kunnet sætte sig ind i og modtage et fyldigt Indtryk af.

— **Theatret.** Der er Forskjel mellem at eie dygtige sceniske Kunstnere og en dramatisk Kunst. Hvor fremragende end hines individuelle Begavelse kan være, deres Virksomhed faar dog aldrig den rette Betydning for Udviklingen af Publikums Skjønhedsbegreb, saalænge de, rari nantes in gurgite vasto, kun staa der som en isoleret Gjenstand for Beundring og Anerkjendelse; Betydning for det store Kulturliv faa de først i det Øieblik, de optræde samvirkende i et Kunstinstitut, hvor den Enkeltes Forherligelse og Publikums Forkjærlighed for løsreven Effekt indordnes under de almengjældende Hensyn til en alsidig og gjennemført Fremstilling af det digteriske Kunstværk til alle Sider, med Agtelse og Opmærksomhed for Gjennemførelsen af dets Grundtanke ned i de mindste Enkeltheder. Saalænge vort Theater var Skuepladsen for enkelte fortrinlige Præstationer, en Mængde famlende Misgreb og en almindelig Usikkerhed og Mangel paa bestemt Retning, har det været en Institution, hvis Betydning for det aandelige Liv i Landet ikke kunde anslaaes synderlig høit; at hævde det denne Betydning og stille det paa den Plads, som saalænge har staaet tom, er en Opgave, som maaske Fremtiden vil løse, og til hvis Realisation der i den senere Tid er gjort Skridt, som fortjene baade Opmærksomhed og en varigere Anerkjendelse end den, et tilfældigt Theaterpublikums Sympathi er istand til at yde — forresten ufortalt den store Betydning, som denne øieblikkelige og uvilkaarlige Samfølelse kan eie baade for Kunstnerne selv og for deres Publikum. Det ligger ikke i vort Blads Plan at følge disse Bestræbelser Skridt for Skridt, hvor stor Betydning vi end tro at maatte tilskrive enhver liden Seier paa dette Felt; men vi vilde svigte vor Opgave, ialfald at gjøre opmærksom paa de vigtigste Fremtoninger af aandeligt Arbeide i Landet, ved ganske at forbigaa saadanne Erobringer paa det Skjønnes Gebet som den, der igaaraftes blev ført frem for os i Fremstillingen af Molières „Fruentimmerskolen." Det, som her fornemmelig var at glæde sig over, var ikke saameget Udførelsen af de enkelte Roller — endskjønt det vel er længe siden der paa Christiania Theater er seet noget saa gjennemført Indigt og Ideelt som Fru Gundersens Rose, støttet af Hr. P. Nielsens for denne Kunstner usædvanligt moderate og behagelige Spil, og tiltrods for, at man nu snart virkelig kan kalde Hr. Abelsteds Optræden beaandet og elskværdig — det Væsentlige og Betydningsfulde ved den Retning, som begynder at spores ved Theatret, er Agtelsen for det dramatiske Arbeide som helstøbt Kunstværk, den Opofrelse, hvormed selv de mindre betydelige Figurer — f. Ex. i det nævnte Stykke Hr. Bruns Ole og Frøk. Parelius's Kirstine — fremstilles uden Paatrængenhed og med villig Underordning under den samlede Virkning, medens Hovedpersonerne bestræbe sig for at udforme Karakterbilledet i dets mindste Dele, istedetfor, som saa ofte ellers, utaalmodigt at ile fra den ene Effektreplik til den anden og lade det Mellemliggende upaaagtet. Paa den Maade, der er altfor almindelig selv ved de bedre renommerede Theatre, og som vel for en god Del skyldes de idelige Gjæsteforestillinger, der gjør en sammenarbeidet Udførelse umulig, vil ogsaa et ældre Stykke, som f. Ex. Molières, tabe den Evne til Illusion, som det bør bevare, men som idelig ødelægges, saafremt det sønderrives i løse Deklamationsnummere, der slynges midt ud iblandt Publikum. Ved Fruentimmerskolens Opførelse var denne Fare heldig undgaaet; indfattet i musikalsk Ramme og sammenbundet ved korte musikalske Satser i Mellemakterne, under hvilke Teppet forblev oppe, saaledes som det paa den franske Scene den Dag idag i Traditionens Medfør sker med Molières Stykker, og saa endelig helt igjennem spillet med dæmpet Harmoni, traadte „Fruentimmerskolen" tilbage i det ideelle Fjerne, hvor den efter sit hele Anlæg hører hjemme, og hvor dens Figurer tegne sig saa smukt mod den klare Baggrund.

*) Hvem denne Kommissions øvrige Medlemmer skulle blive, er endnu ubekjendt. Dhrr. Rektorer Müller og Steen siges at have modtaget Tilbud om at indtræde i den. En Indsender i Morgenbladet (en Rektor, som betegner sig med Mærket B.) foreslaar Prof. Monrad, i hvem man vel forøvrigt tør se en Modstander af det Nissenske Projekt.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 11.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 12. Marts 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Lejlighedsvers

af

Bjørnstjerne Bjørnson.*)

VI.

Bryllopsvise.

En Myrthekrands er skjøn at se,
naar den staar frisk i Uskylds Sne
med Duft af Kjerlighed og vaad
af Glædens klare Graad, —
naar Moders Blik er Sol derpaa,
og Luften let og højtidsblaa
derover gaar
og lifligt spaar
om lang og kraftig Dag.

Enhver, som selv sad rød og varm
med Krandsen paa og Graad i Barm,
hun ser paa dig med Bøn til Gud,
du bly og vakre Brud.
Du ved det ej, du er saa ung,
hvor den kan blive rig og tung;
thi Livets Frugt
med Sygt og Smukt
skal modnes bag dens Blad.

Men bliver den for tung iblandt,
saa støt dig tro til ham, du vandt;
thi han gaar fast, skjønt han gaar tyst,
og du, — du er hans Lyst!
Græd ej, skjønt langt fra Hjem du foer:
han blir dig baade Far og Mor!
Husk, i din Krands
hvert Blad er hans, —
hans Tanker for dit Vel!

VII.

Til Frida.

†

Frida, jeg vidste, du ej kunde leve!
Steg blot en Tanke med Magt til at hæve,
stirred du opad med higende Kræfter,
som vilde du efter.

Øjnene, o, saa forundrede, klare,
glemte at se, medens du glemte svare:
da voxte snehvide Vinger, som siden
bar bort over Tiden.

Talte du, spurgte du, blev jeg halvt bange,
Aasyn og Ord syntes begge forlange
renere Klarhed, en Tankernes Sejer,
som jeg ikke ejer.

Sprang du som Barn, naar det kommer fra Skolen,
rysted du Lokker som Vandspring i Solen,
lo du, saa Himlen sig aabned af Glæde
over din Glæde, —

eller en Modgang saa tungt kunde ramme,
som brast dit Hjerte itu i det Samme,
Tankerne tabte i Smerternes Vrimmel
baade Jord og Himmel, —

da, o, da saa jeg: din Glæde, din Smerte
vare for store for Menneskehjertet!
Hist fik de Rum, — men her blev det saa lille,
saa trangt og saa stille.

*) Se Pag. 55.

Palazzo vecchio.

Palazzo vecchio,

Sædet for det italienske Parlament i Florents.

Der er kommet Liv i Florents's gamle Paladser nu; Echo, som længe forglemt have slumret i de mørke Kroge, vækkes paany af de travle Skarer, der strømme ind for at opslaa sine Pauluner der; de mangfoldige Regjeringskontorer, som ved Residentsens Forlæggelse fra Turin til Florents maa følge med, skulle have Plads og finde virkelig ogsaa Plads, dels i de store Pragtbygninger, hvis engang saa rige Beboere Tidens Pinagtighed har jaget sammen i en liden Krog af Paladset, dels i de umaadelige Klostre, hvor i mange Aar kun en ensom Munk har sneget sig om lig en Fortids Skygge, dels endelig i den Mængde offentlige Bygninger, som den hertugelig-toscanske Regjering havde havt Brug for, men med hvis Anvendelse man siden Frigjørelsen i 1859 har været i Forlegenhed.

Billedet viser os to af Florents's mest bekjendte Paladser, der nu ved den ny Tingenes Ordning har faaet ny Bestemmelse; i Forgrunden Uffizierne, egentlig Regjeringskontorerne, hvor Ministerierne for de udenlandske Anliggender samt for Handel og Søfart skulle flytte ind, og i Baggrunden „det gamle Palads" (palazzo vecchio), hvor Kongeriget Italiens lovgivende Forsamling for Eftertiden skal holde sine Møder — ialtfald saa længe, indtil den kan drage op ad Bakkerne ved Capitolium. Det gamle Palads med sine alentykke Mure af massive, raat tilhugne Kvaderstene, sine smaa Vinduer, der snarere ligne Skydehuller, sin tunge krenelerede Murkrands og sit høie Taarn, fra hvis Tinde Vægterne kunde speide ud over hele Byen, reiste sig paa en Tid, da hver Borger maatte være beredt til at forvandle sit Hus til en Fæstning, da det mangen Gang kun afhang af et raskt istandbragt og ledet Gadeopløb, hvem der skulde være Herre i Florents. Her paa Pladsen udenfor det gamle Palads er Toscanas Skjæbne mangen Gang bleven afgjort, — i vore Dage som for Aarhundreder siden, — og disse dunkle Mure bevare Mindet om mangen dristig Daad, mangt et kjækt Ord — men ogsaa om mangt et dybt Fald, mangen smertefuld Martyrdom. Det var her, at den franske Konge i 1494 vilde true Florents's Raad til Underkastelse; hans Soldater strømmede gjennem Gaderne og holdt Torvene besatte, og da han ikke kunde faa Bugt med de stolte Borgeres Halstarrighed, udbrød han forbitret: „Nu vel, saa lader jeg mine Soldater røre Trommerne, og saa —". „Lad I kun Eders Trommer røre", svarede Piero Capponi, idet han traadte frem af Raadsherrernes Skare, „vi skal lade Stormklokken oppe i Taarnet tale med." Og Kongen tiede og bed sin Vrede i sig; thi han vidste, at ikke en eneste Franskmand vilde slippe levende ud af Florents's Porte,

hvis Laugene, der kun ventede paa et Tegn, greb sine Vaaben og kastede sig over hans Soldater i de snevre Gader og mellem de fæstningsagtige Huse, hvor de saa mangen Gang havde slaaet de Fiender, der i Staden selv havde reist sig mod Friheden og Uafhængigheden, til Jorden.

Det var paa den samme Plads, at Skarerne samlede sig hin Foraarsdag for sex Aar siden og drog op til Palazzo Pitti, for at ønske sin Hertug Lykke paa Reisen hjemover til hans tydske Frænder. Og om nogle Maaneder ville de samme Skarer samle sig her, men i festlige Dragter og med stormende Jubel, for at hilse det nye italienske Parlament velkommen, naar det drager ind i den gamle Frihedens Borg, fra hvis Tinde det unge Italiens Farver ville vaie over et uafhængigt og lykkeligt Folk, taknemmeligt for det Nærværende og rigt paa Haab for Fremtiden.

Maanedlig politisk Oversigt.

I de sidste fire Aar har man, hvergang Hendes britiske Majestæts Ministre paa den stedse i sin Enkesorg nedsunkne Dronnings Vegne have aabnet Parlamentssessionen, kunnet læse en Sætning, der lød omtrent saaledes, at Hendes Majestæt snart haabede at faa se en Ende paa den brodermorderske Krig, der førtes af det engelske Folks kjære Fættere paa den anden Side af Atlanterhavet. Der er ingen Tvivl om, at Hendes Majestæt i dette Stykke har været den mest sangvinske Sjæl i de trende forenede Riger, eller at ogsaa hendes Ministere kun have nedskrevet disse Ord som et Udtryk for den samme jevne Interesseløshed, med hvilken de i de sidste Aar rolig betragte den politiske Verdens Rørelser og Kampe rundt om sig og derpaa taalmodigt indregistrere dem i Budskabet fra Thronen.

Broder Jonathan har aldrig vist sig i Besiddelse af det flegmatiske Temperament, med hvilket den britiske Løve lader sig trække Nathuen dybere og dybere ned over Ørene. Ikke tilfreds med en Krig, der for længe siden vilde have oprevet en mindre herkulisk Konstitution end hans, udstrækker han truende sine knyttede Næver til alle Kanter og anmoder i en udfordrende Tone den hele Verden om blot at komme ham saa nær, saa skal den faa! — — Netop i den sidste Tid, medens Forbitrelsen mellem Unionens tvende Statsgrupper var paa det høieste og man med Ængstelighed ventede Udfaldet af de voveligste Expeditioner, er Amerikanernes Yndlingstanke, Monroëdoktrinen, dukket op igjen med dobbelt Styrke og har fundet sine varme Talsmænd næsten samtidigt i Richmond og New-York. I 1823, da de spanskamerikanske Republiker truedes af den hellige Alliance og Ferdinand VI, optraadte den daværende nordamerikanske Præsident, Monroë, med den bekjendte Erklæring, først og fremst at de nordamerikanske Fristater i Almindelighed vilde antage sig alle angrebne Republikkers Sag som sin egen, og dernæst i Særdeleshed, at de „vilde betragte som et personligt Angreb ethvert Forsøg paa at indføre europæisk Statsskik i nogensomhelst Del af Amerika, saavelsom enhver Prøve paa at gribe ind i Afgjørelsen af den ny Verdens Skjæbne.“ Hvorfor skulle vi ligge her og rive hinanden op til „det troløse Albions“ og andre frihedsfiendtlige Europæeres hemmelige Tilfredsstillelse? udbryde baade Sydens og Nordens Blade; hvorfor slaa vi os ikke sammen om at jage Englænderne ud af Canada, Franskmændene fra Mexico, Spanierne fra Cuba og Russerne fra deres Besiddelser imod Nord? Det er iøinefaldende, at Amerika eier naturlige Hjælpekilder, der vilde kunne sætte det istand til at byde enhver europæisk Magt Spidsen, og det er et ganske naturligt og saare retfærdigt Ønske, naar det forlanger at være Herre i sit eget Hus og ikke hvert Øieblik trues af europæiske Expeditioner, der ledes efter Principer, som ere stik modsatte dem, paa hvilke den amerikanske Union blev grundlagt. Atter og atter fremholdes denne Tanke om at Amerikas Værdighed og sande Interesse kun kan opretholdes ved en energisk Gjennemførelse af Monroëdoktrinen, og naar Hendes britiske Majestæts Ministre gjentagende udtale sit Haab om en Afslutning af den nordamerikanske „Broderkrig“, vilde det vistnok vise et klogere Blik paa Forholdene og ialtfald en langt større Oprigtighed, hvis de forandrede det derhen, at de haabede, den maatte vedvare i al Evighed. Thi saasnart de indre Stridigheder i Amerika ere tilendebragte, vil England komme til at svæve i en idelig Ængstelse for sine Besiddelser i Canada, hvilke det naturligvis ikke vil kunne yde tilstrækkelig Bistand saa langt borte, hvis Amerikanerne virkelig ville gjøre Alvor af sine stadigt repeterede Trudsler. Maaske imødese de engelske Ministre Krigens snarlige Ende med saadan Haabefuldhed, fordi de svæve i den Formening, at Broder Jonathans Trudsler ligesaalidt secunderes af nogen Handling, som de, de selv nu i de seneste Aar have forsøgt at skræmme Verden med, uden dog at opnaa andet end at kjede Enhver, der ex officio maa observere alle disse Skud med løst Krudt. Det turde dog nok hænde, at en saadan Sammenstilling var feilagtig beregnet; der er mange Omstændigheder, der samvirke til i de nordamerikanske Fristater at forene en Befolkning, der er lidet venskabeligt sindet mod England. Vi ville kun nævne et enkelt Træk. I Aaret 1861 udvandrede der fra Irland 70,000 Mennesker, i 1863 117,000, og i det forløbne Aar 114,000; og de forlod for Størsteparten sit Hjem, fordi deres berettigede Klager ikke fandt noget aabent Øre hos Styrelsen, der tvertom altid har søgt at fremstille Irland som en velstaaende, velsindet, loyal Provinds. I Throntalen, hvormed dette Aars Parlamentssession aabnedes, fandtes atter den gamle Lovprisning af Irlands Velstand, Trivsel og Tilfredshed; et Par af Medlemmerne for denne Ø paaviste, hvor feilagtig en saadan Paastand var, og foreslog en Passus i Svaret paa Throntalen, hvori der gjordes opmærksom paa, at Ministeriets Opfatning af de irske Forholde neppe var fuldkommen paalidelig. Forslaget gik imidlertid ikke igjennem. Saadant sætter ondt Blod, og naar, som man har bemærket, Størsteparten af den irske Nation snart vil være at finde som hjemløse Emigranter i de nordamerikanske Fristater, har disse i dem modtaget et Element, der ikke vil bidrage til at formilde der den herskende almindelige Misstemning mod det gamle Moderland.

Det er ikke alene Monroëdoktrinen, som Frankrig stødte an imod ved sin Indblanding i Mexicos Anliggender, og som den nye Keisers blotte Tilværelse paa amerikansk Jordbund var en Krænkelse af; en værre Fiende har de nye Institutioner, ved hvilke man har søgt at føre dette ulykkelige Land tilbage til Ro og Trivsel, fundet i den katholske Geistlighed, der i lange Aarrækker har udsuget det rige Land og hindret det fra at udfolde den Rigdom, der ligger skjult i dets naturlige Hjælpekilder. Man taler om den fordærvelige Indflydelse, som et obskurantistisk og som Følge deraf herskesygt Præsteskab har havt og har i Europas Samfund; man viser, hvorledes ikke blot alt høiere aandeligt Liv, alle kraftige og gode Tanker, men selv det materielle Velvære kvæles overalt, hvor et stærkt Hierarki har faaet Magt over de offentlige Samfundsforholde; man anfører de Krænkelser af guddommelige som af borgerlige Love, til hvilke et mægtigt Præsteskab altid er beredt, den Foragt for Individets Lykke og Rettigheder, det saa aabent lægger for Dagen, den Kamp mod al liberal Kultur, som det aldrig opgiver; det er altsammen kun Smaating imod det Raseri, hvormed det katholske Præsteskab hist i den anden Verdensdel har kastet sig over det mexikanske Folk, og holder det omsluttet lig en Vampyr, for at suge det ud til den sidste Blodsdraabe. En berømt fransk Statsekonom, Michel Chevalier, har ytret, at det i Grunden var i Mexico, Frankrig maatte løse det romerske Spørgsmaal, og om dette end ikke vil blive Tilfældet bogstaveligt, er det dog sandsynligt, at den store Op- og Afregning mellem Tidens fremadskridende Liberalisme og Hierarkiets retrograde Tendentser, der dog engang maa komme, hvis ikke hvert eneste af vor Tids dyrt erobrede Fremskridt ideligt skal staa paa Spil, vil tage sin Begyndelse i det Land, hvor Hierarkiet findes i en saa udpræget og uudholdelig Yderlighed som intetsteds ellers. En Seier, der vindes paa dette Terrain, vil heller ikke være uden Eftervirkning i Europa, og der er saaledes for Enhver, der med Interesse følger Tegnene til den nærforestaaende Kamp mellem Præstevælde og Folkevælde, Grund til med Opmærksomhed at iagttage den Forpostfægtning, som nu i Mexico er aabnet om Salget af de geistlige Godser. Endskjøndt Præsteskabet opløfter høie Klager over de „Plyndringer“, det i timelig Henseende har været udsat for, hviler dog endnu saa stor en Del af Landet som en død Masse i dets Hænder, at Salget af de geistlige Eiendomme kan anslaaes til at ville indbringe en Sum af henved 300 Millioner Spd. Det behøver ikke at paavises, hvilken Betydning Realisationen af disse døde Skatte vilde have for en Stat, der som Mexico maa lægge en solid Grundvold for sin materielle Tilværelse, men det er ligesaa unødvendigt at udvikle, hvor langt det er fra, at den romerske Kurie kan og vil gaa ind paa en saadan Opofrelse, der vilde berøve den de eneste reelle Frugter af, hvad den Menneskealder efter Menneskealder har kjæmpet for. Hvad Salget af Kirkegodserne angaar, gjælder det egentlig kun om Udførelsen af en Beslutning, der er bleven taget for ni Aar siden, og som da ganske rigtigt ogsaa for ni Aar siden er bleven fordømt af Paven. Det var nemlig i 1856, at Republikkens Styrelse med den franske Konstitution af 1789 for Øie forsøgte at regulere Forholdet mellem Stat og Kirke paa en nogenledes ligelig Maade; saaledes skulde f. Ex. de Geistlige i almindelige criminelle Tilfælde være undergivne de sædvanlige Domstole, Kirkegodserne skulde gaa over til at blive Statens Eiendom, fri Religionsøvelse skulde være tilladt o. s. v. I en tordnende Allocution af 15de Dcbr. 1856 udslyngede den nuværende Pave sin Vredes Lyn mod den mexikanske Regjering. „For saameget lettere at fordærve Folkets Sæder og aandelige Tilstand, for at udbrede Indifferentismens afskyelige og fordærvelige Smitte, for i Bund og Grund at ødelægge vor hellige Religion, tilstaar man fri Udøvelse af alle Religionsbekjendelser o. s. v.“ Men det føleligste Sted, paa hvilket man kan berøre Geistligheden, er naturligvis dens Indtægter, og hvis det virkelig kommer til noget mere end blotte Forsøg i den Retning, vil man udentvivl i Mexico faa se en Kamp pro aris et focis, ført med langt større Ubændighed, end det har været Tilfældet i Europa, hvor Nærheden af en stærkt udbredt ædlere og sundere Anskuelse af Religionens Stilling i Samfundet altid har paalagt det geistlige Raseri en Trang, som det i hint fjerne Land kun lidet vil føle sig generet af.

Mais revenons a nos moutons; lad os komme tilbage til de store repræsentative Forsamlinger her i vor gamle Verdensdel. Det engelske Parlament aabnedes i Begyndelsen af Februar; men det viste sig snart, at der ikke kunde komme noget Betydeligt ud af Beraadslagningerne mellem, hvad Lord Derby kaldte „en affældig Minister og et døende Parlament.“ Af ulige større Vigtighed vil Forhandlingerne i det franske lovgivende Kammer, der aabnedes den 15de Febr., blive, om end ikke derved at de umiddelbart fremkalde Afgjørelser af alle brændende Spørgsmaal, saa dog som klargjørende Udtalelser af den offentlige Opinion, hvis forskjelligste Afskygninger nu har faaet sine Forkjæmpere paa denne Kampplads. Det positive Resultat af den franske Repræsentations Debatter viser sig i Almindelighed ikke i bestemte Lovarbeider, administrative Forbedringer eller udtømmende Undersøgelser af enkelte vigtige Spørgsmaal; deres Resultater, der neppe kunne regnes for mindre betydningsfuldt, om de end ere mindre haandgribelige, maa mere søges i den Brydning, der her sker mellem de forskjellige Retninger inden Samfundet, i de nye Synspunkter, der fremstilles og belyses, i de frugtbare Ideer, de fremtidssvangre Tanker, som under de heftige Debatter, for hvilke den bestemte Sag kun er et Paaskud, slynges ud til den opmærksomme Mængde. I Slutningen af sin Aabningstale ytrer Keiseren sig, efter at have advaret mod dem, der kun forstaa at rive ned og ødelægge, men ikke at bygge op igjen, saaledes: „En Utopi er i Forhold til det Gode, hvad Illusionen er i Forhold til Sandheden, og det rette Fremskridt ligger ikke i at realisere en mere eller mindre kløgtig Ide, men i at anvende Erfaringsresultater, som Tiden har hævdet, og som den offentlige Mening har godkjendt.“ Hvilket ganske anderledes tiltalende Indtryk maa det ikke gjøre paa Tilhørerne at lytte til disse Ord, igjennem hvilke en klar og fængslende Tanke glider ind i Ens Erindring, hvilken ganske anderledes freidig og handlingsstærke Aand slaar os ikke imøde fra dem end fra den gamle engelske Premierministers søvnige Snak eller fra den Dagsordre, hvormed v. Bismark har hilset den preussiske Repræsentation velkommen. Som bekjendt er den franske lovgivende Forsamlings Møder ikke tilgjængelige for den store Almenhed, og der er ingen Tvivl om, at dette i og for sig uheldige Forhold har havt Indflydelse paa den Tone, der altid gaar igjennem Debatterne. I andre repræsentative Forsamlinger vil der altid være en stor Fristelse for Taleren til at sprede sine Tanker og Ideer til flere Sider; for ikke at synes overvunden i den tilfældige Tilskuerkreds's Øine, lader han ingen Indvending, intet personligt Angreb gaa ubesvaret hen; hans Tale opløser sig i Udfald og Parader, han forskandser sig omhyggeligt paa de svagere Punkter og passerer ubekymret forbi de stærke; Debatten synker ned fra Diskussionens Høide og bliver en Procedure. Netop som Modsætning mod denne Maner har det, især i de allersidste Aar, været saa behageligt, selv med Udsigt til et ubetydeligt praktisk Resultat, at følge Debatterne i den franske Repræsentation; det har været det eneste Sted, hvor man ikke har resikeret hvert Øieblik at drages ned i Prokuratorkjævlerier, men hvor de store politiske og sociale Anliggender ere blevne behandlede med sandt historisk Blik og med Sands for deres Betydning for Samtidens Liv og Fremtidens Haab. Medens det er umuligt i Længden at føle nogen Interesse for de idelige Skjænderier mellem den preussiske Minister og Landets Repræsentation, eller følge det engelske Parlaments resultatløse Snakkesalighed, har Forhandlingerne i Frankrigs lovgivende Kammer Aar for Aar faaet større og større Interesse, og det har vist sig, at der var Stedet, hvorhen man maa vende sit Blik, naar man vil speide ud i Fremtiden for at se, hvilke Grundsætninger det er, paa hvilke Folkenes Ret og Forholdet Nationerne imellem vil blive at bygge.

Journalister og Journalistik i Tydskland.

(Efter Cornhill Magazine.)

Fjorten tusinde nye Bøger tilfredsstille det aarlige Behov for solid Læsning i Tydskland, og Journalistiken repræsenteres af over tolv hundrede Aviser, af hvilke

de halvtredie Hundrede ere Dagblade. Disse Talstørrelser give et Begreb om Produktiviteten blot i det egentlige Tydskland, da Posen og Østerriges ikke-tydske Besiddelser ikke ere medregnede. Hvem skulde ikke fristes til at kalde Tydskland „den literære Republik“, naar der blot ikke var een Omstændighed, som gjør, at Navnet ikke passer — den nemlig, at der gives nogle og tredive regjerende Souverainer i dette literære Land?

Kvaliteten af disse Aviser kan dog ikke siges at svare til Kvantiteten. Og vi se, at Tydsklands Journalister i mange Henseender ere forskjellige fra Englands i samme Grad som de tydske Aviser ere forskjellige fra de engelske. Men denne Forskjel udspringer af en stor Mængde Aarsager, af hvilke en Del lettere sees af Aviserne selv end af nogen kritisk Afhandling, da de med en næsten pinlig Klarhed paatrænge sig selv den ligegyldigste Læser. Den tidligere tydske Journalistiks Historie viser os, at den usleste Slave i Indien, naar han blot kan skrive, nyder Godt af en Pressefrihed, der er nægtet den mest dannede Mand i Hjertet af det civiliserede Europa. Enhver, der har fulgt Stridighederne i Preussen, maa have lagt Mærke til, inden hvilke snevre Grændser man der holder de offentlige Udtalelser af Opinionen. Da et af de mest indflydelsesrige Blade i Tydskland skulde gjengive Lord Ellenboroughs Tale angaaende Polen i Februar 1863, saa Referenten sig nødsaget til at slette den Tirade, hvori Preussen advares mod sin forestaaende Skjæbne. „Her“, heder det, „følger en Passage, som vi ikke skulle gjengive; det maa være tilstrækkeligt at sige, at Taleren henspillede paa, at en forestaaende Krisis maaske snart vilde finde Sted i Preussen selv.“ Og dog var denne Avis ikke preussisk, ja den var ikke engang en, som den preussiske Styrelse vilde have let for at komme tillivs; det var nemlig „Augsburger Zeitung“, der er det mest udbredte af alle de tydske Blade, og som udkommer i det mere tolerante Bayern.

Vi kjende Alle til, hvilken Vilkaarlighed de franske Love udsætte Pressen for; vi læse daglig om, hvorledes et Blad har modtaget den første eller anden „Advarsel“, om Aviser, der kun existere, saalænge Ministrene finde for godt at tolerere dem, og om andre, der standses ved et keiserligt Edikt. En saadan Despotisme er ukjendt i Tydskland. Før 1848 havde Pressen vistnok kun en sørgelig Tilværelse, og i mange Stater var Censuren dengang overordentlig streng. Dette frygtelige Redskab i Magthavernes Haand viste sig for første Gang i 1529, da Rigsdagen i Speier besluttede, at alle trykte Sager skulde gjennemlæses af en Mand, der af de høieste Autoriteter havde faaet det Hverv, nøie at undersøge dem. I Tidernes Løb fik hver Stat sine egne Presselove, og Pressen var saaledes fri eller bunden, eftersom Styrelsen var liberal eller ikke. I Preussen var Censuren mild under Fredrik den Store, men streng under hans Efterfølger. I Østerrige var den overordentlig streng under Maria Therese, medens den under Joseph den Anden næsten fotsvandt. En Mængde Anekdoter om den østerrigske Censurs Meriter til henimod Slutningen af det forrige Aarhundrede finder man i en samtidig wiensk Journalists og Librettists Autobiografi. Ifølge hans Fortælling var baade Pressen og Scenen underlagte en yderst borneret Censur. En Censor forbød at bruge Ordet „Gud“ paa Scenen, undtagen paa Hoftheatret; han vilde ikke tolerere en Parodi paa „Kong Lear“, fordi Konger ikke burde latterliggjøres; han forbød Schillers „Don Carlos“, fordi Helten er forelsket i sin Stedmoder, og endelig lod han for Moralens Skyld den myrdede Fader i „Røverne“ forvandle til en Onkel. Den mildest mulige Spøg i det officielle Blad i Wien blev straffet med Mulkt. Alle Dedikationer vare strengelig forbudne, medmindre de vare ledsagede med en Erklæring fra Vedkommende om, at han modtog Dedikationen. Da en Komponist skrev en Sonate til Hummels Manes, blev han af Ceusoren adspurgt, om Hummels Manes havde modtaget Dedikationen. Saadan var den tydske Censur før Revolutionen. Under Napoleon blev hele den tydske Literatur tvungen til at gaa i fransk Sold. Historien om Palm, en Boghandler i Nürnberg, der blev stillet for en fransk Krigsret og skudt, fordi han til en Kollega i Augsburg havde forsendt en Pamflet mod Napoleon, hvilken han havde modtaget fra en anden Haand, er tilstrækkelig bekjendt, om end Fakta ofte berettes unøiagtig. Endog „Almanach de Gotha“ maatte bøie sig under Erobrerens Dekreter og adoptere en ny Theori for sine genealogiske Optegnelser. Men da Tydskland atter havde afkastet det franske Aag, kom den gamle Censur igjen til sin forrige Hæder og Værdighed, kun lidet forandret siden sidst. Kongressen i Wien forsøgte vel paa at skaffe Tydskland mere liberale Presselove; men der kom Intet ud deraf, og ved Stormagternes Ministerkonferencer i Johannisberg 1824 og i Wien 1834 blev Strengheden end yderligere forøget af Metternich og Rusland. Pressens Tilstand i Tydskland for Øieblikket er ikke klart bestemt ved nogen Bog, som man kan udpege; men saavidt man kan skjønne, er den langtfra tilfredsstillende. En streng Censur existerer og er lagt i Hænderne paa Politiet, der uden Videre ved et Magtsprog kan standse Trykningen af hvilketsomhelst Blad, der angriber selve Landets eller en anden Forbundsstats Regjering. Er Angrebet usædvanlig heftigt, er det f. Ex. rettet mod Konge eller Ministre, bliver Bladet sendt til en høiere Domstol for at undersøges, i hvilket Tilfælde Udgiveren kan staa paa sin konstitutionelle Ret til at dømmes af en Jury. Men derimod kan han ikke appellere fra Politiets vilkaarlige Konfiskation til en Jury; han kan ikke paakalde Lovens Beskyttelse, medmindre han har gjort Noget, hvorved han er kommen under dens Anklage. Hans Appel gaar i første Instants til en høiere Politiembedsmand og i anden til Præsidenten i Provindsstyrelsen. Dersom disse Myndigheder sanktionere Konfiskationen, har han ingen Udvei, medmindre han vælger at gjøre Sagen kriminel og straffes efter Lovene for at have modsat sig en arbitrær Beslaglæggelse. For at citere et af Moores satiriske Digte have Autoriteterne „altid Lovene paa sin Side.“ Disse ere i og for sig i høieste Grad elastiske, idet de kan tøies temmelig vidt for Autoriteterne og snøres stærkt nok sammen om Offeret. Ikke alene har hver Regjering uindskrænket Magt over alle *sine* Aviser, men den kan ogsaa konfiskere ethvert Blad, der kommer fra den øvrige Del af Tydskland, og kan endvidere dømme fremmede Bladudgivere in contumaciam eller nedlægge Klage mod dem ved deres egne Tribunaler. For ikke længe siden bleve to Redaktører i Frankfurt a. M. dømte til Fængsel i Preussen, og alle preussiske Politimyndigheder fik Ordre til at gribe og fængsle Misdæderne, dersom de nogensinde satte sin Fod indenfor Landets Grændser. En Senator fra Bremen kan ikke komme til Bayern, fordi en Redaktør i Bremen har nægtet at opgive Navnet paa sin Münchenerkorrespondent. Denne Slags Landflygtighed maa naturligvis have sine Ubehageligheder, især dersom en Redaktør lukker alle Nabostaterne for sig, ligesom Dick Swiveller, der lukkede alle Gaderne i sit Nabolag. Men Regjeringerne ere kun halv fornøiede hermed, og vilde langt foretrække Dhrr. Redaktørers personlige Nærværelse. Times's Korrespondent fortalte os forleden Dag, hvorledes man i Wien bærer fig ad med gjenstridige Journalister. Om en Artikel end ikke er skrevet i Tydskland, ved Regjeringen dog paa en meget nem Maade at opdage Forfatteren; man sender nemlig, for det Tilfælde, at Redaktøren nægter at opgive Forfatterens Navn, simpelthen en Politistyrke hen i Bladets Kontor for at eftersøge Manuskriptet, og hvis det findes, leder Haandskriften lettelig paa Spor efter Forfatteren.

Men disse Indskrænkninger af Pressefriheden er ikke den eneste Forskjel mellem tydsk og engelsk Journalistik. Det betydelige Antal af uafhængige Stater har havt til Følge, at den journalistiske Virksomhed er bleven spredt over et betydeligt Felt, og at som Følge deraf baade Talent og Kapital ere uforholdsmæssig splittede. Ligesom store Genier have lettere for at vise sig i Nationernes Barndom, før endnu Civilisationen har trængt igjennem til Mængden, og medens al Magt og al Kundskab er samlet hos nogle faa fremragende Mænd, saaledes trives store Blade bedst der, hvor der er et bestemt Centrum, en nødvendig Grændse for Konkurrensen, og hvor de største Talenter ere samlede. I Tydskland er der saa mange Aviser, at den ene gaar den anden i Veien, og da Journalisterne ikke ere saa godt aflagte, at de kunne indskrænke sig til eet Blad alene, nødsages de til at opkoge sine Themata for en hel Del Andre. I Begyndelsen af 1863 gaves der i Tydsklands større Stater følgende Antal Aviser: Preussen havde 528, hvoraf 71 Dagblade, det egentlige Østerrig 77, hvoraf 38 Dagblade og Bayern 138, hvoraf 44 Dagblade. Wiens og Berlins Dagblade ere naturligvis meget forskjellige fra de mindre Hovedstæders, da de understøttes af et mere indflydelsesrigt Publikum og leve midt i Centret for det politiske Liv. Men de Blade, som man oftest ser i Tydskland, og som især repræsentere den tydske Journalistik udenlands, ere dog hverken Wiens eller Berlins Blade, men „Augsburger-Zeitung“ og „Køllnische-Zeitung“. Og medens flere af de mindre Hovedstæder ikke have noget Dagblad (Fyrstendømmet Lichtenstein kan endog rose sig af ikke at have nogensomhelst Avis), producere enkelte af de frie Stæder flere Journaler, end de alene vilde kunne underholde, for Staterne rundt om dem.

En Beskrivelse af et tydsk Avis-Bureau vil maaske give det bedste Begreb om Landets journalistiske Liv. I den roligste Del af en rolig gammel By er et Hus af et ganske særeget architektonisk Ydre; dets Vinduer ere nemlig beskyttede af vredne Jerntraller, der bringe En til at tænke paa Qvintin Matsy, Smeden fra Antwerpen. Du aabner en stor Port og befinder dig i en høi Porthvælving; foran dig har du Gaardsrummet og en Have, paa den ene Side en plump Stentrappe. Trykkeriet er i Baggaarden og støder op til et gammelt Kloster. Dersom du ikke saa Talerøret, der løber tvert over Gaardsrummet og forbinder Redaktørens Kontor med Trykkeriet, og dersom du ikke hørte den idelige Larm fra Maskinen, vilde du fristes til at tro, at alle disse Bygninger dannede en Gruppe af Klostre, saa middelalderiske tage de sig ud i sin Alderdom og Ensomhed. I anden Etage er Redaktionens Kontor, der paa begge Sider staar i Forbindelse med de fornemste Medarbeideres Værelser. Et Par Pulte, et Bord i Midten, bedækket med Korrekturark, en Række Reoler, der indeholde alle Verdens Aviser, og den store Munding af Talerøret udgjør Værelsets Møblement. Agtbart og renligt udseende Smaagutter — det vilde være en ren Profanation at kalde dem Trykkerdjævle eller at sammenligne dem med denne skidne, skøieragtige Yngel, hvoraf vi have et Billede i vore literære Noveller, — komme og gaa med Korrekturark. En Under-Redaktør klipper ud Artikler, der skal optages af en anden tydsk Avis eller gjør et Opkog af Dagens Nyheder i afvexlende trykte og skrevne Smaastumper. Den franske Medarbeider viser dig de tolv parisiske Dagblade, hvoraf han skal uddrage Qvintessentsen af Nyheder fra Frankrige og indvæve dem i en sammenhængende Fortælling mellem Klokken 8 om Aftenen og tidlig den næste Morgen. Og hvilken Masse af Korrespondencer skal han ikke læse, hvilken Masse Aviser fra alle Folk og Nationer og af alle Sprog maa han ikke fare igjennem, førend han for sine tydske Læseres Sjæl kan fremstille dette fuldstændige Billede af den hele Verdens Begivenheder, som er nødvendigt for at slukke deres Tørst efter Kundskab!

Wieneraviserne have af alle tydske Blade i sin Typus mest tilfælles med de engelske. Dette skriver sig uden Tvivl dels fra Byens Størrelse og dels fra Indvaanernes hele Maade at være paa. Udbredelsen af nogle af Wiens fornemste Aviser er saa stor, at selv London ikke behøvede at skamme sig ved den, og de Formuer, som enkelte Udgivere og Redaktører have lagt sig tilbedste, vilde vække Misundelse. Et af Bladenes Udgiver og Eier antages at have en aarlig Indtægt af 10,000 Lstr. og har netop giftet sig med en Komtesse. En anden har trukket sig tilbage fra Forretningerne med en aarlig Rente af 12—15,000 Lstr. og har i Nærheden af Wien et Landsted med Parkanlæg omkring Vaaningshuset og Telegrafforbindelse mellem dette og Portnerboligen. Den sociale Harmoni, der hersker mellem Wiens Journalister, er velbekjendt og er et af de behageligste Træk i denne Hovedstads Liv. De have nemlig oprettet et Selskab, hvis Bestyrelse vælges mellem Stadens Redaktører og Publicister uden Hensyn til deres politiske Anskuelser, og Mænd, der paa Prent tre de bitreste Fiender, mødes her og omgaaes paa en meget venskabelig Maade. Berlin har fulgt Wiens Exempel, medens derimod i flere af de mindre Stæder Meningsforskjellighederne udarte til Hadskhed og Bitterhed. Man maa dog ikke tro, at denne sociale Omgang bidrager til at opretholde Fred og god Forstaaelse inden Literaturen; men ligesom i gamle Dage to stridende Armeer undertiden kunde holde inde med Kampen for at slukke Tørsten af en og samme Strøm, og imidlertid vexlede Komplimenter, indtil Trompeten igjen kaldte dem til Striden, saaledes kan man her se politiske Fiender mødes uden Had eller Uvillie i Stridens Mellemrum. Følgende er et enestaaende Exempel paa tydsk Avisfeide, som visinok har været for bitter til at tillade nogen venlig Familiaritet: „Man søger en Publicist, der vil paatage sig at samle Materialier for at afgjøre følgende Væddemaal: at N. N.-Zeitung i de sidste to Aar har debiteret 500 Løgne, uberegnet de Tilfælde, hvori den selv har tilbagekaldt sine Ord. Honorar 150 Thaler og desuden 10 Thaler for hvert Antal af 25 Løgne over 500. Man henvende sig i dette Blads Expedition.“

Det er mærkeligt, at de fleste Redaktører og en stor Del ved Bladene ansatte Medarbeidere i Wien ere Jøder. Der er blandt dem vel bekjendte Navne, — Navne, der figurerede baade paa Frankfurter-Parlamentets Lister i 1848 og i Dokumenterne angaaende Wiener-Revolutionen. Det er i Wien som i de øvrige tydske Byer Regelen, at de ledende Artikler skrives af Hovedredaktøren selv. Der er nogle Undtagelser herfra, men ikke mange, og heri ligger en Hovedforskjel mellem den engelske og den tydske Presse. Det gjør den tydske Avis mere til et Organ for Enkeltmands Meninger, medens det paa samme Tid koncentrerer Ansvarligheden og tvinger til en mere afgjort Konsekventse. Loven byder Redaktøren at sætte sit Navn paa Foden af hvert Nummer af Avisen, og denne Omstændighed i Forbindelse med det gjængse System at mærke ethvert originalt Bidrag med et Tegn, der er saa godt som en Underskrift, maa naturligvis bidrage Sit til at gjøre de Skrivende forsigtige. Resultatet heraf er, at alle Blade i Tydskland klassificeres efter sin „Farve.“ Den Retning, som hvert Blad følger, har det allerede fra Begyndelsen af slaaet ind paa, og det vilde være et Blads Ruin endog blot et Øieblik at afvige fra de Principer, for hvilke det er bekjendt. Det er mere end

tvivlsomt, om denne overdrevne Konsekvense just er heldbringende for Skribenten eller Læseren. Hvem vilde vel synes om for hele sit Liv at forsvare en Anskuelse, som han har tiltraadt uden moden Overveielse? Og hvem vilde synes om at læse en Artikkel, i hvilken han kunde forudsige hver eneste Vending og hvert eneste Udtryk? De engelske Bladredaktioners Stab er ialmindelighed saa talrig, at der ikke er nogen Fare for ensidig Vedhængen ved en enkelt Synsmaade. Men de tydske Blade kjende neppe af Navn en Stab af Medarbeidere, og — for at holde os til Lignelsen — istedenfor at være organiserede som en regulær Armee, følge de Frivillig=Systemet. Istedenfor de omtalte Forfattere af ledende Artikler, for hvem det er en meget væsentlig Ting, at Bladets Kontor ligger i en rolig Gade, have de Professorer eller Ex=Statsmænd eller vordende Statsmænd, der maaske bo tredive eller fyrgetyve Mile borte fra Avisbureauet. Istedenfor de Referenter, som Times sender ud over hele England, have de i de forskjellige Byer frivillige Korrespondenter, hvis Hovedbeskjæftigelse enten falder i Lærerfaget eller i den almindelige Literatur eller i Statens Tjeneste. Saadanne Indsendere og Korrespondenter have hver sit Mærke, der sættes foran Artiklen. De, der ønske at blive kjendte, bruge som Mærke Forbogstaverne til sit Navn; andre tage et Bogstav af det græske Alfabet, medens de fleste indskrænke sig til Hieroglyfer. Forskjellige Kombinationer af Stjerner ere de almindeligste; en enkelt Stjerne er Redaktørens Tegn, der viser, at Artiklen er original og skriver sig en ansvarlig Haand.

Det store Antal Korrespondenter, som man ser af de talrige forskjellige Hieroglyfer, kan ikke Andet end fylde En med Forbauselse over Tydsklands literære Resurcer. I et eneste Nummer af et Dagblad kan man finde tre Korrespondencer fra Wien, tre fra Berlin og respektive en fra München, Stuttgart, Carlsruhe og andre mindre Hovedstæder, ikke at tale om de fri Stæder i Nordtydskland. Der er naturligvis en Korrespondent i London, en i Paris, flere i Polen og endelig et halvt Snes i Italien. „Augsburger=Zeitung" er bekjendt for sine udstrakte fremmede Forbindelser; den har to faste Korrespondenter i Amerika og meddeler endog af og til Breve fra saa fjerntliggende Steder som Jerusalem og Hongkong. En vis offentlig Familiaritet existerer mellem Redaktionerne og Korrespondenterne. Det er ikke usædvanligt paa Foden af Brevet at se Redaktøren udtale Ønsket om noget Mere af samme Natur eller udbede sig Korrespondentens Adresse, saa at han kan kommunicere med ham personlig. Men hvor behagelig en saadan Anerkjendelse af Ens Fortjeneste kan være, saa er dette Forhold dog ingenlunde behageligt, naar der med samme Nøiagtighed dvæles ved Feilene. Dersom en Meddelelse modsiges, saa læser man en Note fra Redaktionen, der siger: „Vi have anmodet denne Korrespondent om ikke at skrive til os igjen", eller endnu mere nærgaaende: „Vi have affat vedkommende Korrespondent." Den engelske Journalist kan lykønske sig til ikke at være udsat for en saadan offentlig Korrex, om han end paa den anden Side har Ret til at klage over den Anonymitet, der hviler over hans Yndlingsartikler. Hvad Honoraret angaar, er han ulige bedre stillet end sin tydske Kollega. I Tydskland er den almindelige Betaling 5 £ pr. trykt Ark, hvilket udgjør omtrent en

Kirkehavn paa Hitterøen.

Penny for Linien. Udenlandske Korrespondenter betales bedre, især de, der skrive fra Amerika eller Orienten. I enkelte Tilfælde gives saa og saa meget for hvert Brev uden Hensyn til Længden. En Reisende i Italien faar 12 Shillings for et Brev; En, der er ansat i et Regjeringskontor i en af de mindre Hovedstæder, og som kan fylde sit Brev med alskens Hofsladder, faar 5 Shillings. Det vil være indlysende, at naar Honorarerne ikke ere større, maa den tydske Journalist have flere Jern i Ilden. Det er ogsaa vel bekjendt, at en Mand, der er Korrespondent for et Blad, ofte kan have 5—6 andre, hvem han beretter de selvsamme Fakta blot med en Smule Omskrivning. En Journalist, der bor i Wien eller Berlin, og som der har Ansættelse ved et af Bladenes Stab, sender maaske sine Korrespondencer over det halve Tydskland. Redaktøren af et Blad pleier at være Korrespondent for flere andre, og en Medarbeider, hvis Ledere ikke tages for gode hjemme, ved altid at faa dem anbragte udenlands. Berlins Literater ville udentvivl endnu have i friskt Minde en løierlig Begivenhed, der indtraf i 1849, og som vakte almindelig Forbauselse i Stehelys Kaffé, hvor de fleste Journalister samles. En meget stræbsom, men ikke meget begavet Literat pleiede at faa Andre til at hjælpe sig med at omskrive hans Korrespondencer. En Dag var der indtruffet en meget vigtig Begivenhed, der skulde i Bladene; men der var for Øieblikket Ingen tilstede, som kunde hjælpe ham. Følgen heraf var, at faa Dage efter Berlinerkorrespondencerne i sex forskjellige Blade begyndte med den høitravende Phrase: „Bomben er endelig exploderet!" Om Explosionen ikke havde nogen anden Følge, saa blev dog den literære Verden i Berlin temmelig sikker paa, hvem der havde lagt Lunten til.

Naar jeg siger, at Regjeringens Funktionærer forsyne flere Blade med Hofsladder, saa mener jeg ikke dermed, at Hoffets Hemmeligheder røbes. Det er vistnok saa, at mange tydske Aviser have officielle Forbindelser; men dette viser sig netop bedst ved deres Taushed i officielle Anliggender, og det hænder sjelden, at Regjeringens Funktionærer ere mindre tro mod sine virkelige Herrer end mod sine midlertidige Principaler. Korrespondenten viser et besynderligt Kjendskab til endnu ikke publicerede Depescher, er vis paa, at Regjeringen vil tage de og de Forholdsregler, og tør fra de bedste Kilder forsikre, at de og de Rygter ere ugrundede. Men dersom Noget af virkelig Betydenhed gaar for sig i de „høiere Cirkler", dersom en Skandale indtræffer, som vilde gjøre et Klubmedlems Lykke, ifald han fik høre om den, saa er Korrespondenten altfor velopdragen til at lade noget Vink herom undslippe sig. De høie Herskaber omtaler han i en Tone, hvis Ærbødighed grændser til det Væmmelige, og han forstaar at berette Tildragelser fra „Hofcirklerne" i et Sprog, der kunde tjene som Mønster for enhver Redaktør af en „Hofkalender." Men dersom en Dronning løber bort fra sin Mand, og hele Verden taler om det, saa synes Korrespondenten at leve i den dybeste Uvidenhed om, at en saadan Begivenhed har fundet Sted. — Men dette være nu som det vil, — vel underrettet er han ialfald, og hans Breve levere rigeligt Stof for Korrespondenter til udenlandske Blade. I Berlin er han maaske Medlem af et af Kamrene, og faar gjennem sit Partis Ledere Underretning om alle Detaillerne ved de politiske Begivenheder.

Naar disse Korrespondenter staa Regentens Person nær, bruge de den Forsigtighedsregel ofte at forandre sin Signatur; men de ere i Almindelighed temmelig sikre for at opdages, da det er notorisk, at de tydske kronede Hoveder aldrig læse Aviserne.

Men naar man undtager disse „officielle" Korrespondenter, er den tydske Journalist mere en Literaturens Mand end hans Brødre i England. Hos os har Journalisten meget lidet at bestille med Literaturen i sin Almindelighed. Han dvæler næsten udelukkende ved Gjenstande, der kunne interessere for Øieblikket, og som egne sig til Behandling i den næste ledende Artikel. Han henvender mere sin Opmærksomhed paa Samtidens Historie end paa Krønikeskrivernes og Antiqvarernes gode, gamle Tider. Han betragter Bøger som en Gjenstand for Kritik, store Navne som et Fundament for Luftkasteller og forbigangne Begivenheder som Kommentarer eller Spaadomme Vi se stadig Journalister, hvis afgjorte Afsmag for enhver literær Interesse og hvis Ubekjendtskab til Dagens Literatur staar i en besynderlig Strid med deres Beskjæftigelse. De kan med Føie rose sig af at være mere beslægtede med Macaulay end med Hallam, men uden at være i Besiddelse af Macaulays fortrinlige Kritik. Ligesom der i Frankrig er to Slags Ministre, nemlig med og uden Portefeuille, saaledes kan man sige, at der i England er Parlamentsmedlemmer med og uden Pen; de første ere Journalisterne. Jeg tvivler paa, at man finder saadanne Folk mellem Tydsklands Journalister. Journalistiken er der ofte Noget, som man tyer til som et midlertidigt Levebrød, og mangen en Professor skriver i Bladene blot for at forhøie sine maaske knappe Indkomster. En Mand, der har viet sin bedste Tid til Forfattelsen af et vidtløftigt Værk, kan anvende sin knapt tilmaalte Fritid til at skrive Korrespondentartikler. En anden, der er beskjæftiget med at granske i Italiens eller Nederlandenes Archiver, nedskriver sine forbigaaende Reiseindtryk og sættes istand til at fortsætte sine Studier ved Indkomsterne af sit lettere Arbeide. Det mest slaaende Exempel paa en saadan Journalist er maaske Heine, der en lang Tid var Pariserkorrespondent for Augsburger Zeitung, og hvis samlede Breve fra Paris senere blev anseet for et af hans bedste Værker. Men en Følge af denne Skik er en vis Tunghed, som i Forbindelse med Mangel paa direkte Interesse er temmelig iøinefaldende ved de tydske Aviser. Og dog lader Trykket af den daglige Politik sig hos os stadig mere og mere føle, idet den aldeles fordriver det rent literære Element eller ialtfald indskrænker det til Feuilletonen. Saa meget vi end maa savne de ældre Skribenters Ro og Grundighed, der ofte har maattet vige Pladsen for en rastløs Overfladiskhed og haardnakket Ensidighed, saa maa vi dog betragte disse Træk som nødvendige Følger af politiske Fremskridt, og det vilde være formeget at vente, at den konstitutionelle Friheds Velsignelser ikke skulde være ledsaget af visse Ulemper, især da disse altid ville blive af underordnet Betydning.

Kirkehavn paa Hitterøen.

Saa ry og barsk end Kysten vestenfor Lindesnæs træder den fremmede Seiler imøde, saa findes dog ogsaa paa denne Kant af Landet en og anden venlig Plet, — og mangen Sømand, hvem Storm og Uveir har tvunget til at søge Havn her, er bleven overrasket ved de stille, smilende Bugter, som krandset af frodige Lunde og nette Gaarde gjemmer sig bag disse kantede, veirbidte Fjelde. Et Billede fra en af disse Udhavne er det, vi idag byde Læserne.

Gamle Huse paa Akershus. Efter Tegning af v. Hanno.

Hitterøen ligger vel en Mils Vei udenfor Flekkefjord, paa vestre Side af Listerfjorden. Udhavnene Rasvaag og Kirkehavn søgtes især i ældre Tider hver Vinter af en Mængde Skibe, som havde lidt Havari i dette farlige Farvand; efter Opførelsen af Listerfyrene er deres Tal aftaget betydeligt, og Befolkningen, som af dem havde gode Indtægter, har i de senere Aar taget igjen, hvad de herved tabte, ved en kraftig Deltagelse i Silde- og Makrelfiskeriet. I Kirkehavn er saaledes opført et stort Ismagazin, hvorfra hvert Aar udskibes en Mængde fersk Sild til England.

Gamle Huse paa Akershus.

Det har været sagt, at den, som ikke paa 10 Aar har været i Christiania, neppe vil kjende sig igjen, saa forandret er Alt blevet. Det Samme kan maaske med endnu større Føie siges om Akershus Fæstning, især dens nedre Del, „Hovedtangen“, som den forhen kaldtes, men som man — Gud ved af hvilken Grund — har døbt om til „Hustangen.“ Istedetfor de gamle, faldefærdige Rønner og Skure til „huslig Økonomi tilbygt af forrige Lieutnant Vagtmester, med den Tids Commandants Tilladelse“, som det heder paa et Kort fra 1793, reiser den ene nye Bygning sig efter den anden, for at afhjælpe de med Nationens Udvikling altid stigende Behov. Der, hvor vi for faa Aar siden „lagde til med Baad“, staar nu en næsten 100 Alen lang Begyndelse til en „Artilleri-Værkstedsbygning“, der med sit Uhyre af en Dampskorsten viser, at vi ogsaa i den Retning følger med Tiden, og at der skal Andet til nu, end dengang man nøiede sig med den saakaldte „Artillerismidde“, der neppe var stor nok til at rumme en Nutids Lavet. Ligeop for denne Bygning, til Venstre paa Billedet, ligger Skolebygningen, hvoraf vi i sin Tid leverede en Tegning; længere mod Syd er opført en Begyndelse paa et Par Hundrede Alens Længde til en Arsenalsbygning, og vestenfor denne det store Gymnastiklokale. Hvor Myntedammen før laa, er nu opført en 3etages Bygning til Bolig for 30 af Strafanstaltens Opsynsmænd. Den forhen som meget stor anseede militære Kontorbygning bliver i denne Tid forlænget, hvorved Bankpladsens Indslutning mod Syd er færdig. Der, hvor General Glads Gaard nu ligger, laa forhen „Anders Andersens og Frue Dyhrings Gaarde“, og midt foran disse, — altsaa paa den nuværende Paradeplads, — 2de større Hømagasiner samt 2de mindre do. „til derudi at opbevare Fæstningens Revenantbons.“ Disse ere imidlertid alle forlængst væk, ligesom „Jochum Hammerstads“ og „Bergegaarden“ i de senere Aar ere jevnede med Jorden. Det fortælles, at det var i den sidste af disse, at „Norges Dæmring“ kom til Verden, i hvilken Anledning Husværten skulde været meget bedrøvet, især fordi, som han sagde, „den Spas s'gu kostede mig en ny Dør.“ I forrige Aar paabegyndtes Nedrivelsen af de „bag Tenaillen for Hovedtangsporten“ liggende gamle Huse, hvoraf „Budins“ allerede for endel var nedrevet for et Par Aar siden, og det er under Rømningen af disse, at Kunstneren har tegnet sit Billede. Man synes at have det travlt med Flytningen, og det var nok ogsaa paa høie Tid at den fandt Sted; thi selv Gutten med Trillebøren var ræd for, „at Væggen skulde komme efter, fordi han Far tog væk Skabet, som støttede den.“

Af de gamle Gaarde i dette Strøg staa saaledes nu kun igjen „Messerschmidts Enkes Gaard“ (Malmberggaarden) samt Opmaalingsgaarden, forhen tilhørende Forvalter Lange. Den første af disse vil blive nedrevet allerede i Vaar, og den sidste formodentlig, naar Storthingsbygningen bliver saavidt færdig, at den geografiske Opmaalings Kontorer, saaledes som bestemt, kan flytte ind, hvilket man har sagt vil kunne ske til Høsten.

Naar saa denne Rest af de ældste og daarligste Bygninger paa Hovedtangen er borte, vil man fra Kirkegaden — især dens øvre Del og Torvet — have en herlig Udsigt over Christianiafjordens vestre Løb og dens Omegn, og med al vor Pietet for det Gamle maa vi bekjende, at baade Byen og Fæstningen er vel tjent med Forandringen. T.

Humanistisk Tone — Human Tone.

(Et Brev).

Hr. Redaktør!

For et Par Dage siden læste jeg i Morgenbladet en Artikel af Hr. Expeditionschef H. Nissen, i hvis Slutning Forf. finder det nødvendigt ligeoverfor den Modstander, mod hvis Anskuelser Artikelen var rettet, at udtale det Ønske, „at den humane og dannede Mands Aand og Tone maa gaa gjennem Diskussionen“, hvis hans Kontrapart agter at fortsætte den. Jeg skal ikke nægte, at det var med en vis Undseelse, jeg læste en saadan Anmodning til en Forfatter, med hvis Meninger jeg af mit inderste Hjerte sympathiserede, og hvis Stil og Tone jeg ligesaalidt havde lagt Mærke til, som da jeg for nogle Uger siden gottede mig ved det furiose Overfald paa vor, Humanisternes, gamle Dødsfiende, den „grundskikkelige Overlærer.“ Forfatterens sagtmodige Ønske om en nogenledes behøvlet Tone bragte mig imidlertid til med en vis Anger paa Partiets Vegne at overtænke Sagen og til atter at gjennemgaa de seneste Indlæg fra Humanisterne, og jeg maa tilstaa, — med al mulig Agtelse for den, som jeg ved, vel seede og meget agtede Medarbeider i Deres Blad, — det Indtryk, som jeg nu modtog af disse literære Kampe, nedslog i høi Grad min Tro paa mit Studiums forædlende og i Sandhed humaniserende Indflydelse paa Personligheden. Skal det da altid blive saa, tænkte jeg ved mig selv, at medens selv religiøse, ja endog de politiske Spørgsmaal mere og mere drøftes i en værdig og lidenskasfri Tone, saa kan der ikke bringes et humanistisk Spørgsmaal paa Bane, uden at med det samme Døren er aabnet for uvittige Invectiver, der synes tilskaarne efter en Laurentius Vallas eller en Poggius's klassiske Mønstre, og som den videnskabelige og literære Plebs jubler over med den samme Fryd, der samler Gadedrengenes hujende Skarer om et Par Kamphaner?

Det varede flere Dage, før jeg kunde finde mit gode Humør, der var flygtet for disse ærgerlige Overveielser, igjen. Min Homer laa henslængt under Sofaen, og Guderne maa vide, hvormange Pibespidser jeg gnavede itu, medens jeg spadserede frem og tilbage paa Gulvet og søgte at fordøie den tunge Føde, mine philologiske Laugsbrødre havde trakteret med. Men Alting har en Ende, og det havde min Ærgrelse da ogsaa; den maatte tilsidst vige for en liden historisk-philosophisk Betragtning, der synes mig at stille Sagen i dette rette Lys og borttage af den en hel Del af det Odiøse, der havde bragt mig til at vende mig bort fra hele denne literære Skjærmydsel med saadan Uvillie. Tillad mig, Hr. Redaktør, at gjøre deres Læsere bekjendt med den; maaske vil den i nogen Grad bidrage til at fordele den Tordensky af Misstemning, der længe har svævet over vore philologiske Hoveder, og fra hvilken allerede hist og her enkelte Lynglimt har ladet sig se. Skulde dette lykkes mig, da vilde jeg anse mig som fuldkommen skadesløs for den smertelige Rødme, der nu bedækker mine Kinder, i det Øieblik jeg her for første Gang optræder som Almenhedens Belærer og udsætter mig for den offentlige Kritiks Rædsler, der ved den blotte Forestilling bringer mig til at gyse dybere, end selv Tanken om hin hemmelige Rets Kvaler vilde kunne gjøre det. Men til Sagen.

I hint Overfald i Morgenbladet, der har opnaaet en Omtale baade paa Prosa og paa Vers, som faa literære Aktstykker i den senere Tid kunne rose sig af, og som ogsaa danner Udgangspunktet for disse Betragtninger, var det fornemmelig den store antihumanistiske Agitators Methode, mod hvilken hele Batteriet af klassiske Phraser og Epitheta ornantia kjørte op. Personen blev erklæret for „grundskikkelig“ (forresten et lidet smigrende Tillægsord); Manden selv var skikkelig; men Methoden var høist uskikkelig. Tillad mig at anvende det samme paa mine skrivende Studiefæller; selv ere de overmaade skikkelige Fyre, gjøre ikke et Barn Fortræd, ere tvertom mangengang helt elskværdige Mennesker at omgaaes, — men ikke før lyder Signalet til Kamp, før de gribes af et sandt Raseri; i sin Forvirring tage de til, hvad der ligger nærmest ved Haanden i den Tro, at det er Rustning og Vaaben; den ene forvandles i Larmen til „Den Fremmede“, den anden optræder udstyret som Moralens og Religiøsitetens Forkjæmper, og saa gaar det løs — til Moro for Tilskuerne, der fryde sig over denne ny og gratis Opførelse af Erasmus Montanus. Det er Methodens Skyld Altsammen, gjentager jeg; den hele morderiske Larm er kun et Krigspuds, som man har lært af en hundredeaarig Tradition, og uden hvilken man ikke tror at kunne vinde nogen forsvarlig Seier. „Det Fornemste, I har i Agt at tage, er Eders Tempo, som bestaar udi Ein, zwei, drei! og at I slaa lige med Hænderne paa Patrontasken; thi naar det ikke tages iagt, vil jeg ikke give fire Skilling for Resten.“ Ligesaa hos os. Det Fornemste er, at man gjør et forfærdeligt Rabalder og skriger, som om Staten var i Fare, hvis En foreslaar at knibe noget paa det latinske Stileskriveri; det Fornemste er en skarp Tone og en Tiraillieurild af alskens smagfulde Tillægsord; thi naar dette ikke tages iagt, giver Ingen fire Skilling for Argumenterne og den bindende Bevisførelse.

Mine Studier førte mig engang til en længere Syslen med vore — jeg mener Philologernes — første Fædre, Humanisterne i det femtende Aarhundrede, og det var Reminiscentserne fra min Læsning i disse vore ophøiede Læremestre og Mønstre, der nu nys dukkede op for mig igjen og bragte mig paa det — som jeg tror — rette Spor efter Oprindelsen til denne vidunderlige literære Kampmaade, som vor Tids Publikum forargrer sig over som en Anachronisme og ikke kan forstaa. Det var den Tid ikke noget Uhørt, at literære Feider udartede til haandgribelige Slagsmaal; man kan saaledes slaa efter i Vallas Antidot. in Poggium og læse Beretningen om den Gang Poggius og Georgios fra Trapezunt bankede hinanden i det pavelige Cancellis Lokale i Anledning af nogle græske Klassikere, som de i Forening havde oversat, eller Historien om hvorledes Filelfo ved høilys Dag snigmorderisk blev overfaldt paa Florents's Gade paa Foranstaltning af literære Modstandere. Saavidt kommer det da heldigvis ikke i vore Dage, da der findes en Konstabel paa hvert Gadehjørne, og da man tillige tør antage, at Humanisterne med Tiden dog ere blevne noget humaniserede. Men dengang som nu var naturligvis Pennen det sædvanlige Vaaben. Kampene mellem Poggius og Valla turde være de fleste af mine philologiske Læsere bekjendte, eller burde ialtfald være det, af den interessante Monographi om den sidste, som Johannes Clausen for nogle Aar siden har udgivet paa Dansk. De vare imidlertid ikke de værste. Vil man have en Prøve paa, hvad en rigtig øvet humanistisk Slagsbroder kunde præstere i den Retning, kan man slaa efter i den samme Poggius's Invectiv mod Ciriaco de' Pizzicolli fra Ancona (Poggii Opera, Baselerudgaven af 1538, p. 330), hvem han i et Aandedræt karakteriserer som „en uforskammet og forvirret Sladderhank, en Dumrian, en besværlig Græshoppe, en omstrippende Nar, en skjægget Satyr og et tobenet Æsel“, eller endnu bedre hans Behandling af Filelfo. Hans Invectiv mod denne læses bedst i Originalsproget, og jeg hidsætter derfor følgende lille Mundsmag: „Mater Arimini dudum in purgandis ventribus et intestinis sorde diluendis quæstum fecit. Hæsit naribus filii sagaci materni exercitii attrectata putredo et continui stercoris foetens habitus. — Puerorum atque adolescentum amores nefandissimos sectaris, non mulierum“, etc.

De fordrer neppe, Hr. Redaktør, at jeg skal gaa videre i mine Citater; i saa Fald vil jeg blot henvise Dem til Fortsættelsen af det Skrift, hvoraf den sidste Prøve er taget. Jeg ved desuden, at De selv ikke er ganske ubevandret i denne Literatur, og De kan bevidne, at mine Ord staa til troende, naar jeg siger, at en Tone som den, jeg har fremført Exempler paa, er gjennemgaaende netop i de lærdeste, dygtigste og mest agtede Humanisters Skrifter fra den Tid, og at den fra dem lig en pestbefængt Arv er gaaet over paa deres Efterfølgere i den literære Republik, hvor den klinger igjennem, vistnok svagere og svagere, det maa indrømmes, men dog hørbar, lige ned til vore Dage.

En Forfatter, der har beskjæftiget sig meget med „Methodens“ Fædre, lægger Skylden paa en Overvurdering af deres egen Betydning. „Den ensidige Beskjæftigelse med Oldtiden“, ytrer han, „gjorde paa en Maade dens Disciple til Idealister og Sværmere. De maalte sin egen Aands Storhed efter Storheden af det, den var istand til at optage og pleie, ikke efter Resultaterne af dens eget Arbeide. I dette ledede de ganske af Efterlignelsesdriften. I Virkeligheden kunde Oldtiden dog blot blive et Dannelsesstof, ikke et Livselement, Kjendskabet til den kunde skaffe Aanderne en mere alsidig Opdragelse, end Tilfældet før havde været, men det kunde ikke bringe noget moderne Hjerte til at banke saaledes, som det slog i en af Plutarchs Helte eller en af Livius's Gammelromere. Disse Alderdomstilbederes Studium og virkelige Liv maatte komme i en underlig Strid med hinanden.“

Det er noget Lignende, jeg har forsøgt at udtrykke ved at skille mellem den traditionelle humanistiske Tone og den sande personlige Humanitet, som jeg dog tilsidst i fuldeste Maal vil hævde Fortidens som Nutidens Humanister.

Og under den samme Distinction vil jeg indskyde de haarde Ord, som maaske mod min Villie ere slupne med i disse Linier. Er der indløbet nogen Ytring, som en streng Smag maaske ikke vil billige, da beder jeg Dem, Hr. Redaktør, skrive det paa den Interesses Regning, hvormed jeg har studeret vore gamle klassiske Kirkefædres Stil og Methode; Resten bedes De tilskrive den Nidkjærhed for Studiets forædlende og styrkende Magt, der stedse har besjælet

Deres ærbødige
Humanist.

Nogle Bemærkninger

ved Anmeldelsen af mine „Fortællinger for Folket“ i dette Blads Nr. 7.

(Af Anthon Bang. 1)

Jeg faar med Wessel antage, at „den Prosit, som kom sent, er bedre end slet ingen“, ti denne Artikel var allerede forlangt optaget i Bladet for tre Uger siden, men det hed da, at den

1) Da det Publikum, i hvilket Ill. Nyhedsblad tæller sin Læserkreds, neppe tør forudsættes at være i Besiddelse af synderlig Kjendskab til den af Hr. A. Bang udfoldede omfangsrige Skribentvirksomhed, har det været os en Fornøielse at modtage medfølgende Prøve paa denne Forfatters eiendommelige Tankegang

var for lang, „næsten dobbelt saa lang som den Artikel, hvorimod den er rettet", hvilket ikke vilde have forundret Redaktsjonen, hvis den havde betænkt, at det er meget lettere at male En sort end at gjøre ham hvid igjen. Det var rigtignok tilbudt mig Plads for et Tilsvar for 14 Dage siden, hvis jeg vilde „indskrænke mig til Oplysning af faktiske Forhold og ikke ved subjektive Raisonements lægge Beslag paa en større Plads end Bladet kan disponere over." Da jeg imidlertid ikke kunde gaa ind paa den sidste Betingelse, har jeg maattet vente Men til Sagen.

Anmelderen ser i min hele, halve eller slet ikke literære Virksomhed, ti den ligger, som han udtrykker sig, „udenfor den egentlige Literatur", et Slags Svindleri, lader det til, efter følgende Citat at domme: „For nogen Tid siden redigerede han (Bang) samtidig et Blad for Børn, et ditto for Folket (Arbeidsklassen) og et Tidsskrift for Folket, foruden at han stod som fast Medarbeider af et Par andre Blade med lignende Tendents." Anm. har her gjort sig skyldig, vitterlig eller ikke, i en Usandhed, eller idetmindste i en grov Overdrivelse. Det „faktiske Forhold" er: I 1860 begyndte jeg Udgivelsen af „Lordags-Aftenblad for Arbeidsklassen", et lidet Kvartblad; samtidig var jeg Medarbeider i Skilling-Magazinet, men kun for Aargangen 1860, med Forpligtelse at levere eet Ark maanedlig. I 1861 begyndte jeg, ved Siden af Lordags-Aftenbladet, Udgivelsen af „Børnenes Blad", ogsaa et lidet Kvartblad. Jeg fandt at jeg kunde raade med mere, og prøvede derfor i 1862 at udgive et Maanedsskrift „Læsning for Folket", men standsede med det efter 15 Maaneders Forløb, da jeg mærkede, at det oversteg mine Kræfter. Hvad det er for et andet Blad, foruden Skilling-Magazinet, jeg har været fast Medarbeider af, det staar til Anm. at oplyse; mig er det ubekjendt[2]). Jeg ved nu ikke, om det kan siges at være mere end een Mands Hove, selv en svagelig Mands som jeg er, at præstere omkring et Ark om Ugen af temmelig lette Sager; ti mine Evner og Kundskaber har aldrig strækket til til „Arbeider af en mere selvstændig Art, saadanne som resultere af Studier eller Stemning", hvilket Anm. godhedsfuld undskylder, idet han erklærer: „At Bang ikke kan skrive som Bjørnson, er Intet at sige paa, ti Ingen kan lægge en Alen til sin Vært." Det er netop, hvad jeg ogsaa har trøstet mig med, naar jeg har forsøgt mig som Forfatter. Hver Fugl synger med sit Næb; kan jeg ikke svinge mig syngende mod Solen som Lærken, kan jeg dog kanske kvidre som Spurven paa Bondens Tag, har jeg tænkt. Hvad Spurven fattes i Toner, erstatter den ved sin Utrættelighed i at kvidre Aaret rundt, og i de 20 Aar, jeg nu har kvidret paa Bondens Tag, indbilder jeg mig, at jeg ikke har gjort ham Skade, men hellere Gavn; ti at min „Snaksomhed" og uheldige „Maner" har skadet ham, kan jeg slet ikke tro. Anm. kommer atter og atter tilbage til min „Maner", som er ham saadan Torn i Øiet, men uden at forklare, hvori den bestaar. Kritici, som søger at veilede Publikum og belære Forfatteren, og det er jo Kritikens Bestemmelse, pleier at vedlægge sine Paastande Beviser, men den Anmelder, i hvis Hænder jeg er faldt, lader det bero med løse Paastande og Sigtelser, hvoraf hverken Publikum eller jeg kan blive klogere[3]). Han gjør en Hentydning til, at jeg har min „Maner" fra Grundtvig (Grundtvigianismen er nu saa letvindt at tage til i en kort Vending, saa bekvem til at skræmme de Svage udi Aanden med), men hvori bestaar saa Grundtvigs Maner? Da jeg kun er lidet hjemme i Kritikens Stikord, faar jeg prøve at gjætte mig frem. Jeg antager saaledes, at ved „Maner" menes en vis eiendommelig Stil og Sprog, der ofte findes hos meget produktive Forfattere. Dette kan nu være anvendeligt paa Grundtvig, men neppe paa mig, hvis Produktivitet, naar det kommer til Stykket, ikke er Noget at snakke om. Desuden kjender jeg desværre altfor lidt til Grundtvigs Skrifter, til at jeg ved Læsning af dem kunde have tilegnet mig Maneren. Som yderllgere Bevis paa Usandsynligheden heraf kan paapeges, at man nok vil finde den samme Maner i mine første Fortællinger, skrevne for 20 Aar siden, som i mine sidste, og dengang kjendte jeg ikke stort mere til Grundtvigs historiske Skrifter, end jeg nu kjender til hans religiøse. Endelig tror jeg, Anm. vil finde den samme Maner i udenlandske Folkeskrifter. Sagen er, at vil man gjøre sig forstaaelig for Almuen, saa er man nødt til at bruge en anden Stil og et andet Sprog, end naar man henvender sin Tale til skoledannede Mennesker. Man faar finde sig i at bruge en hel Del flere Ord, ofte gjøre Omskrivninger for at undgaa de fremmede Ord, hvoraf vort Bogsprog i Almindelighed vrimler; man faar til en vis Grad benytte Almuesprogets egne Ord og Vendinger. End om man vilde bruge et Sprog som Anmelderens til Almuen? Man kunde ligesaa snart skrive Tydsk for den[4]). Anm. synes ogsaa at erkjende Manerens „Folkelighed", men finder der lidet prisværdig i Literaturen, „fordi at Anskaffelsen og Læsningen af slige Bøger koster i Forhold til Indhold og Tankeudbyttet utilbørlig Tid og Penge." Altsaa af Hensyn til Tid og Penge skal Brugbarheden opofres. Jeg tror ikke, den Lære holder Stik.

Dette var nu en meget vidtløftig Tale om det lille Ord „Maner", men det er aldeies nødvendigt at komme paa det Rene med det, siden Anm. tillægger min Maner en saa stor Vigtighed, at han „beder (Vorherre eller de jordiske Autoriteter?) Skolelærerne og Almueskolen bevaret for den" som noget meget slemt. Men skal mine Skrifter forbydes Skolelærerne og Almueskolen, det vil sige Almuens Børn, da har jeg intet Andet at gjøre, end at pakke ind; ti hvorvel Anm. tillader „de Ældre" at læse dem, indser Enhver, at det gaar ikke an at gjøre nogen Forskjel; er først Bogen kommet de Ældre ihænde, vil de Yngre nok snart faa Fingre i den, og hvad Skolelærerne angaar, vil de nok regne sig til de „Ældre"; i al Fald er nok en god Del af dem graahærdede Folk[5]).

Det er ellers en Feiltagelse af Anm., at jeg skulde have „haabet og ønsket", at mine Fortællinger maatte blive benyttet som Læsebog i Almueskolen. Jeg har, som i Forordet sagt, bare ønsket, at de maatte yde Skolelærerne en lignende Hjælp, som det var mig sagt, de tidligere udgivne Fortællinger havde ydet dem ved Undervisningen i Læsning[6]). Det kunde aldrig faldt mig ind, hvis det ikke udtrykkelig var blevet mig sagt af Flere; men jeg kan godt tænke mig, at Læreren, naar han var indskrænket til de almindelige Religionsbøger, var glad ved at have en Bog ved Haanden, der baade i Indhold og Form maatte antages nogenlunde at passe for hans Elever, og som han dels selv kunde forelæse dem af, dels lade dem læse i. Det kunde naturligvis bare være en Nødhjælp, og jeg havde den Gang ingen Anelse om, at den skulde være skadelig. Det turde nok ogsaa hænde, at det Hele er blind Allarm, og at Anm. er ene om sin „Opdagelse" Foruden at ingen andre Blade, saavidt mig bekjendt, har gjort den — tvertimod er mine Skrifter hidtil altid blevet anbefalet af dem — fortjener det at lægges Mærke til, at Kirkedepartementet har bevirket en kongelig Resolussjon for Nedsættelse af Portoen paa Lørdags-Aftenblad for Arbeidsklassen[7]), hvori flere af Fortællingerne findes; endvidere har „Folkevennens" Redakssjon, rigtignok i Ole Vigs Tid, optaget „Guds Veie", men Eilert Sundt har paa sin Liste over Bøger for Almueskolen opført „Fortællinger for Folket"; Redaktøren af Skilling-Magazinet, Kandidat H. Lassen, optog „Ruth" uden Bemærkning, og endelig har Hr. Poul Botten Hansen i sin Tid i Nyhedsbladet givet mine tidligere Fortællinger Passerseddel. Enten maa det nu bevises, at denne ny Række Fortællinger er af en anden Beskaffenhed end hine, og det er ikke skeet, eller ogsaa vil forhaabentlig Publikum, for hvis Domstol jeg indanker Sagen, dømme den afsagte Kjendelse for uefterretlig at være.

Der kunde endnu være meget at bemærke ved Anmeldelsen af mine Fortællinger, men hvis jeg ikke atter skal afvises af Nyhedsbladets Redakssjon, faar jeg indskrænke mig til følgende Spørgsmaal: Kan ikke Anm. tænke sig andre Bevæggrunde, end Forfængelighed („lokket af Efterspørgselen") og „Trang til Erhverv" (jeg undres, om nogen Skribent hertillands, Anm. ikke undtaget, skriver bare con amore?) til den Produktivitet, han finder, jeg har udviklet siden min „Nedsættelse her i Hovedstaden", skjønt den i Virkeligheden ikke er større end den var, da jeg, navnlig i Throndhjem, samtidig udgav „Menigmands Ven" og „Den Frimodige" og desuden et Par andre Smaaskrifter for Folket? End om Virkelyst har drevet mig? Bortrevet ved Legemssvaghed fra min egentlige Stilling, tror jeg ikke, det er saa forunderligt, at jeg følte Trang til at virke, hvad jeg kunde, og derved til en vis Grad forsone mig med min Skjæbne. Almuen manglede Læsning, ligesaa Børn; engelske Skrifter i disse Retninger indgav mig Tanken om at forsøge at bidrage til Afhjælpelse af Mangelen. Jeg kunde kanske have præsteret Noget, som bedre havde kunnet bestaa for Kritiken end mine nærværende fordringsløse Arbeider, men jeg tviler om, at tilfredsstillet Forfængelighed kan veie op mod Bevidstheden om at have gavnet og kanske glædet mange tusinde Mennesker, hvis Trang til Læsning endnu Ingen, dengang jeg begyndte, med Undtagelse af Henrik Wergeland, havde tænkt paa at afhjælpe. Det var mere at gjøre om Meget nogenlunde brugbart end Lidet udmærket.

Det er vistnok en uhyre Dumdristighed saaledes paa en vis Maade at kritisere en Kritik. Det faar nu staa sin Prøve. At Anm. træder mig i Støvet som Forfatter, det skulde jeg have fundet mig i med Rolighed; han tilintetgjorde derved slet ingen Illussjoner; men hans Sidehug paa min Karakter som Menneske var mere, end jeg kunde taale[8]). „Was Ungerechtes ist, kann kein edles Herz vertragen"

---

[1]) … og stilistiske Maner, der selv i den anden meget forkortede og helt igjennem omarbeidede Skikkelse, i hvilken vi nu kunne fremlægge den for vore Læsere, alligevel danner den bedste Illustration til den af Anmelderen afgivne Dom over Hr. B.s hele literære eller rettere illiterære Virksomhed. Hvad Gehalten i denne angaar, er det os en Glæde i dette Punkt at kunne anvende Forf.s Ord, at den i Grunden „slet ikke er noget at snakke om"; men, kvantitativt taget, har Hr. Bang dog optaget en vis Plads i vor Literatur, og forsaavidt kan det have Interesse som historisk Faktum eller ialtfald som Kuriositet endelig engang at faa det dokumenteret fra hans egen Haand, hvor hans Plads egentlig har været. Ved at meddele dette Aktstykke, tro vi saaledes ialtfald at spare en kommende Literaturhistoriker for den Umage at skulle gjennemgaa hele den voluminøse Bangske Literatur; Hr. Bang har nu selv lagt sig paa sin rette Hylde, hvorfra det visselig ikke vil falde Nogen ind at tage ham ned; det maatte da være, om der hos andre Forfattere skulde vise sig Symptomer paa, at de vare smittede ud af den samme merkantile Opfatning af Forfattergjerningen, som Hr. Bang maaske er det mest udprægede Exempel paa i vor Bogavl. Skulde denne Sygdom gribe videre om sig — hvad vi dog tro neppe vil ske — da kunde det maaske blive nødvendigt at mærke Hr. Bangs Fabrik med en literær Politiplakat til Advarelsen for ængstelige og for Smitstoffet modtagelige Sjæle; indtil da faar Akterne i det Bangske Bo være sluttede med det literære Testamente, som vi meddele, og som vi herved anbefale til vore Læseres Langmodighed. Red.

2) Det synes os en temmelig ubillig Fordring af Hr. Bang, at vi skulle kjende bedre hans literære Gjerninger, end han selv. Og dog forholder det sig saa. Det Blad, som vi sigtede til, men som han selv ikke længere husker at have været Medarbeider af, er Norsk Skytter-Tidende, paa hvis første Halvaargang (1862) hans Navn pranger i Spidsen af hvert Nummer. At han ikke saameget i Gavnet som i Navnet støttede Bladet, tør man slutte af hans Glemsomhed i dette Stykke. Men det bliver hans Sag, om han finder sig tjent med den Tilstaaelse, at han kun har laant sit meget agtede Navn til Foretagendet, for at trække Subskribenter. Sammenfatte vi Bangs journalistiske Virksomhed for det nævnte Aar, vil det saaledes findes, at han „samtidig" udgav: 1) Lørdags-Aftenblad, 2) Børnenes Blad (hvert et No. ugentlig) og 3) Læsning for Folket, et Maanedsskrift (hvert Hefte paa 4 Ark). Der er altsaa her ikke Tale om et „lidet Ark ugentlig", men om tre Ark, foruden hans Leverancer som Medarbeider. Naar vi antog, at Bang fremdeles i 1862 var Medarbeider af Skilling-Magazinet, ligesom han virkelig var det af Skytter-Tidenden, havde vi dertil god Grund, saasom han, saavidt os bekjendt, aldrig har underrettet Bladets Publikum om sin Fratrædelse, medens det derimod gjennem Avertissementer i 1860 gjordes stor Stads af hans Tiltrædelse som Medarbeider. Anmeld. Anm.

3) Da Bangs Maner, som allerede i Anmeldelsen antydet, ikker i Ordgyderiet, i en gemytlig Snakken op og ned ad Væggene (ved Siden af en stereotyp, forceret Aandrighed), vilde Læsernes Taalmodighed sættes for haardt paa Prøve ved tilstrækkelige Citater. Det er en Erfaring, som allerede Holberg i sin Gert Westphaler har gjort, at en Snakkepave er den farligste Figur at skildre gjennem egne Udtalelser. Jeg skal da blot anføre nogle Sætninger af den „Nye Række", og vælger her Begyndelsen af tre forskjellige Fortællinger, baade for Korthedens Skyld og for at sikre mig mod Beskyldningen for at have fremhentet enestaaende tilfældige Exempler. Fortælling No. 1 begynder saaledes: „Julekvælden var der Lag hos Stejnbryter Gunder Aasen. Jo, vi takker, en Stejnbryter kan ogsaa have Lag! Og hvorfor skulde han ikke det, naar han har Raad til det?" — No. 7: „Erik hed en Mand; han eiede Gaarden Furuset; han var Enkemand" osv. — No. 8: „Brit hed en fattig Enke; hun havde en eneste Søn, der hed Sivert; han var 12 Aar gammel." Jeg tror ikke, at Bang i nogen af disse Begyndelser har holdt sig til den for ham naturligne og simpleste Maade at udtrykke sig paa. Er han sig selv i den første bredsnakkende Prøve med den forresten tvivlsomme Livsphilosophi, at naar man har Raad til at holde Lag, skal man ogsaa holde det, saa er han ligesaavist en Karrikatur af Sagaen og Bjørnson i de to andre. Anmeld. Anm.

4) Den Respekt for Tydskens Vanskelighed, som Bang her lægger for Dagen, er ganske glædelig, naar man ved, hvor let han ellers har taget sig den tilsyneladende Lighed mellem det tydske og vort Sprog. Anmeld. Anm.

5) Hr. B. hører dog især blandt dem, som ville udstykke Literaturen med Hensyn paa Læsere, og som i Gjerningen mindst af alle erkjender det Slags Fællesskab mellem disse, som han her finder uundgaaeligt. Uden at tale om hans Skrifter for „Menigmand", har han jo samtidig leveret særskilte Sager for „Arbeidsklassen", for „Folket" og for „Børn." Ja, han søger at drive Udstykningsvæsenet saavidt, at han ikke blot vil give Børnene et Blad, skrevet for dem, men ogsaa et, skrevet af dem (!), alt under Forudsætning af, at denne eiendommelige Maade at opelske Umyndigheden i Literaturen paa vinder Publikums Bifald og Understøttelse. Men om vi end tro, at B.'s Udstykningsbedrift i visse Retninger lettere lader sig henføre under det literære Styverfængeri, end under nogen bevidst Trang hos ham selv og hos Læseverdenen, nære vi dog, tiltrods for ovenstaaende Ræsonnement, fremdeles den Mening, at der gives mange Bøger, som fortjene at læses, uden at have en berettiget Plads i Almueskolen, og til hint Slags have vi med god Grund henført B.'s nye Fortællinger. Anmeld. Anm.

6) Da Hr. Bang ikke kan, eller rettere ikke vil, læse eller forstaa sine egne Ord, nødes vi her til at anføre dem, for i den „uvillige" Læser at finde en mere upartisk Fortolker end han selv viser sig at være. „Naar jeg", siger han i Fortalen, „tilegner Almueskolelærerne netop denne lille Bog, da er det fordi flere af dem har sagt mig, at mine tidligere udgivne „Fortællinger for Folket" har været dem til Nytte ved Underviisningen som Læsebog betragtet ... Det skulde være mig inderlig kjært, om ogsaa denne „Nye Række" kunde være dem nyttig til det nævnte Brug". (Altsaa vel som Læsebog ved Underviisninger!) Anmeld. Anm.

7) Det indirekte Beviis paa Forfatter-Anerkjendelse, som Bang her leverer, er af en ganske mærkelig Art. Han tager først — i særeget svævende Udtryk — den Omstændighed til Indtægt, at ingen andre Blade end Nyhedsbl. har udtalt sig mod hans nye Fortællinger. Men da saavidt os bekjendt heller intet andet Blad har udtalt sig for samme, kort sagt, da de ikke ere blevne omtalte med et Ord, deles det negative Bifald, som Hr. Bang saaledes fryder sig ved, selv af de slettteste Forfattere, idet deres Skrifter enten aldeles ikke anmeldes eller i hvert Fald kun dadlende. Dernæst seer B. i den tilstaaede Portonedsættelse paa „Lørdags-Aftenblad" en Godkjendelse af sine — Fortællinger. — Men at Portonedsættelsen for et Blad ikke er at betragte som en Kritik i høieste Instants over nogen enkelt Forfatter, men som en Begunstigelse tilstaaet et Blad som saadant i Betragtning af det Formaal, hvori det virker, fremgaar klarest deraf, at Begunstigelsen vedbliver, hvormeget end Forfatterne skifte. Skilling-Magazinet har Portomoderation den Dag idag, uagtet alle, som havde med Bladet at bestille dengang den tilstodes, ere borte eller fratraadte. Statsrevisor Johnsen har, og havde længe før Bang, Portomoderation for Almuevennen; men han vil neppe falde paa at skyde sig ind under den som et Skjold mod Kritiken, og deraf bevise t. Ex., at han er en god Novellist, saasom Bladet nu og da indeholder Fortællinger. Men forsaavidt Portonedsættelse og Uforkrænkelighed ligeover for Kritiken skal være ensbetydende, vil det blive en simpel Pligt for Kirkedepartementet at føre en strængere Opsigt med hvad Lørdags-Aftenbl. byder end det ialfald fra først af kan have ført, dengang Portonedsættelsen tilstodes. Anmeld. Anm.

8) Anmelderen har ikke med et Ord berørt Bangs „Charakter som Menneske", der er ham ligesaa ukjendt og uvedkommende, som selve hans Person. Anmeld. Anm.

Literatur og Kunst.

Violoncellist Hans Nielsen, som fortiden studerer i Dresden under Hr. Grütsmachers Veiledning, er ved en Vakance i det kgl. Kapel dersteds, forend endnu Posten opsloges vakant, bleven tilbudt at indtræde som første Violoncellist med 600 Thalers Gage. Da Hr. Nielsen troede, at dette Engagement vilde sinke hans Udvikling, afslog han det, hvorefter Posten blev opslaaet til Konkurrence. — Hr. Grütsmacher skal nære store Forventninger om ham. Nielsen er en Bondegut fra Eidsvold, der kom hid som Trompetblæser, fik Ansættelse i det norske Theaters Orchester, hvilket han inden kort Tid anførte.

— Af „Wiener-Recensionen" sees det, at **Ole Bull** ventes til Prag, og at man der glæder sig meget til at faa høre ham. Han skal ogsaa til Dresden; fortiden spiller han i de mindre Byer rundt om Berlin, til hvilken By han bestandig vender tilbage, og hvor han synes at være meget feteret.

— Den unge **Skuespiller Clausen**, om hvem Instruktøren ved Throndhjems Theater, Hr. Arkivar Bøgh, i sin Tid havde saa godt Haab, men som ifjor blev afskediget fra Christiania Theater, sees nu at være ved Cortes's Trup i Drammen, og i et af denne Byes Blade staar der om hans Udførelse af en Rolle, „at den berettiger til store Forventninger."

Norge.

Christiania, 11 Marts.

Efter i over 30 Aar at have været knyttet til Christiania Theater, har Skuespillerinden Fru Giebelhausen i den Anledning erholdt en Beneficeforestilling, der er ansat til førstkommende Thorsdag, og ved hvilken hun vil optræde i „Philippine Welser" samt „En Kone, der springer ud af Vinduet" Hun debuterede i 1832 paa Kjøbenhavns kgl. Theater, hvor hun derefter blev ansat som Elev og i to Aar nød stadig Instruktion af sin Onkel, den bekjendte Skuespiller Carl Winslow, indtil hun i 1834 modtog det Tilbud, som gjordes hende fra det herværende Theater, hvor hun siden uafbrudt har været ansat. Den 3die Septbr. 1834 optraadte hun her for første Gang som Fruen i „Ser jer i Speil." Blandt de vigtigste Roller, hun senere har overtaget, kunne nævnes: Madm. Dufoure i „Skikkelige Folk", Enkegrevinde de Vardes i „Fristelsen", Rose af Laingville i „Sydens Datter", Tante Judith i „Jane Eyre", Barbel i „Landsby og Stad", Ellen i „Pak."

— En Indsender i Dagens Morgenblad forlanger, at vi skulle gjøre Folkeoplysningsselskabets Bestyrelse „Afbigt" for den Maade, hvorpaa vi i forrige Nr. berørte det Faktum, at den i sin sidste Aarsberetning ikke havde omtalt Gaven af Prof. Keysers Norgeshistorie som nogen Gave. Vi kunne ikke tjene ham i dette Stykke, al den Stund han selv indrømmer, at Bestyrelsen havde havt god Tid til at omarbeide sin Indberetning i den Passus, der angik denne Sag, om den end først fik Underretning om, at Værket blev Foreningen skjænket, efter at den havde konciperet sin Aarsberetning, — men dog før Generalforsamlingen. Sagen kunde dog neppe ansees affærdiget paa en fyldestgjørende Maade derved, at Formanden mundtlig henvendte nogle Ord til de 20—30 Mennesker, der vare tilstede ved Generalforsamlingen; den fuldstændige Oplysning om Sagens Sammenhæng og om Bestyrelsens Opfatning af den maatte man søge i Aarsberetningen. Det er forresten langt fra, at vi, som Indsenderen antager, underlægger Bestyrelsens Handlemaade „onde" Motiver; den Pilatusagtighed, hvormed den holdt fast ved, hvad den engang havde skrevet, endskjønt Sagen i Mellemtiden havde taget en anden Vending, tilskrives vistnok meget rettere simpel Klodsethed og Mangel paa Takt.

Rettelse.

I det sidste af Bjørnstjerne Bjørnsons Digte i forrige No. er indløbet en meningsforvildende Trykfeil. De sidste to Linier lyde i sin Helhed saaledes:

„De Raad skal jeg redde fra Rejsernes Sus
Og stille dem op i mit nytækte Hus."

Illustreret Nyhedsblad

koster 1 Spd. halvaarlig, forsendt med Posten 1 Spd. 12 ß. Abonnement kan tegnes ved alle Landets Postkontorer samt i Christiania hos B. M. Bentzen.

Paa mit Forlag er udkommet:

Melodier til Sangene i Læsebogen for Folkeskolen og Folkehjemmet, udsatte for Sopran, Alt og Bas, tilligemed Tenor efter Behag for Skoler og Sangforeninger, af **Ludvig M. Lindeman. Andet Skoletrin,** 64 Sider Nodetryk største 8vo. Pris 20 ß, i Papbind 24 ß. J. W. Cappelen.

Norsk Skytter- og Jagt-Tidende

behandler Skytterlagenes Anliggender og bringer belærende og underholdende Meddelelser om Jagt og Fiskeri. Med Bladet følger en **„Sanger-Tidende“,** der bringer det Nyeste og mest Interessante i denne Retning, ligesom Meddelelser om Turnsagen finder sin Plads i Tidendens Spalter. I sidste Halvaar (3die Aargangs 1ste Halvaar) er paabegyndt Skildringer af Norges Rovfugle, ledsagede af fortrinlige Tegninger i Træsnit.

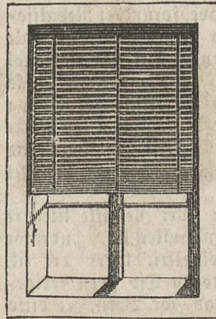
Norsk Skytter- og Jagt-Tidende udkommer med et Nummer hver 14de Dag og koster 48 Skill. halvaarlig, hvortil for Udenbyesboende kommer 8 Skill. i Postporto. Abonnement kan tegnes ved Landets Postkontorer og Postaabnerier samt hos Undertegnede. Subskribentsamlere erholde Friexemplarer og Rabat. **B. M. Bentzen.**

Paa mit Forlag er udkommet:

Brevet til de Ebræer.

Fortolket af Cand. theol. John Stenersen.

23 Ark 8vo. Priis 96 ß. J. W. Cappelen.

Persienner

eller

Spaanjalousi-Rullegardiner.

der tillige tjene som Markiser, smukke og solid udstyrede, med Tilbehør, anbefales til billige og bestemte Priser af

Maler O. Hansen,
Nedre Torvgade No. 6,
1ste Gaard tilhøire fra Youngstorvet, skraas over for den nye Vaske- og Bade-Anstalt.

Hos **B. M. Bentzen** er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Fra Udlandet.

Meddelelser af den ældre og nyere udenlandske Literatur

ved

H. Munk og P. O. Schiøtt.

2 Bind eller 54 Ark st. dobbeltsp. 4to med flere lithograph. Plancher. 1 Spd. 60 ß heftet, 2 Spd. 36 ß eleg. indb.

Lysaker chemiske Fabriks Beengjødning,

der er uforfalsket og hvert Aar har vundet mere og mere Søgning, sælges fra Lysaker og Fabrikens Contoir i Christiania — Toldbodgaden No. 8 — samt fra dens Commissionærer.

Prisen er 2 Spd. 96 ß pr. Centner, incl. Emballagesæk, ved Fabriken og i Christiania.

Angaaende Produktets Beskaffenhed henvises til de tidligere averterede Analyser, efter hvilke Professor Strecker har givet følgende Vidnesbyrd:

„Disse Resultater vise Præparatets fortrinlige Beskaffenhed, som kan sættes ved Siden af de bedste Sorter af „Superphosphate of lime“ eller svovlsyrede Been behandlede med en tilstrækkelig Mængde af Svovlsyre. Ved en Tilsætning af Chilisalpeter er dens Virkning som Gjødningsmiddel endnu betydelig forøget.“

Bestyreren af Aas høiere Landbrugsskole og Chemikeren, D. Fr. Brunius, have afgivet følgende Vidnesbyrd:

Hvad det Præparat af saakaldet sur phosphorsur Kalk angaar, som beredes ved Lysaker chem. Fabrik, kunne vi Undertegnede, efter paa Stedet at have erholdt nøiagtig Kundskab om Tilberedningsmethoden, samt efterat have sammenlignet samme med den Analyse, som Hr. Lektor Strecker har udført og med de Undersøgninger, som ere blevne foranstaltede paa Aas chemiske Laboratorium, bevidne, at Produktet er godt og uforfalsket, uden alle fremmede Tilsætninger, hvorfor vi kunne anbefale samme, som et af de bedste Fabrikater i sit Slags, der kan erholdes, saameget mere som Undersøgelserne ikke ere gjorte efter Prøver, der ere os tilsendte af Fabrikanterne, men efter større Partier, der efter eget Valg ere tagne paa Stedet. Vi kunne derfor trygt anbefale dette Produkt, der af Enhver, som vil bruge det, siden kan tilsættes med de for Hensigten passende Stoffe.

Contor: Toldbodgaden No. 8.

Udkommet er 1ste og 2det Hefte af:

HAVETS PHYSISKE GEOGRAPHI OG METEOROLOGI

I UDDRAG OG BEARBEIDELSE EFTER

M. F. MAURY'S

„THE PHYSICAL GEOGRAPHY OF THE SEA AND ITS METEOROLOGY“

AF

H. J. MÜLLER,

KAPTEINLIEUTENANT I DEN NORSKE MARINE.

MED TI LITHOGRAPHEREDE PLANCHER OG FLERE I TEXTEN TRYKTE TRÆSNIT.

„Blandt de videnskabelige Undersøgelser, som i det sidstforløbne Decennium ere blevne anstillede til Erhvervelse af en fuldstændigere og nøiagtigere Kundskab em Havets Strømninger og Vinde, indtager den berømte amerikanske Astronom Maury's hydrografiske og meteorologiske Arbeider uden Tvivl den første Plads. Med en overordentlig Utrættelighed har han samlet og ordnet Erfaringerne fra mange Tusinder af alle Nationers Skibe, der have beseilet de forskjellige Have, og med en lige overordentlig Dygtighed bearbeidet samme Erfaringer i Form af „Seiladsbeskrivelser“ samt „Strøm- og Vindkarter“, saaledes at disse ere blevne af en uberegnelig Nytte for Søfarten. Navigatørerne kunne nemlig nu, ved at følge Anvisningerne i de nævnte fortrinlige Værker, forkorte sine Reiser fra Europa eller Nordamerika til Ekvatoren med 10 Dage og de mellem England og Australien med ikke mindre end 60 Dage, hvorved en meget betydelig Besparelse aarlig kommer Rederierne tilgode. Opdagelserne af de mærkværdige Kjendsgjerninger og Naturlove, der betinge disse glimrende og storartede Resultater, har han systematisk fremstillet i sin „Physical Geography of the Sea and its Meteorology“, et Arbeide, der selvfølgelig ikke alene er af yderste Vigtighed for Sømanden, men ogsaa af stor Interesse for Videnskaben. Hr. Kapteinlieut. Müllers Bearbeidelse af Maury's Bog, maa derfor ansees at være en velkommen og værdifuld Berigelse af den norske Literatur. Med en Mesters Sprog har han afpasset Bogen for vore Forhold og forsynet den med en Mængde forklarende Noter. Derved har den faaet et for vort Publikum i Almindelighed, og for de norske Sømænd i Særdeleshed, interessant og lærerigt Indhold, der er delt i følgende 22 Kapitler: Havet og Atmosphæren. — Golfstrømmen. — Dennes Indflydelse paa Climater og Handel. — Atmosphæren. — Regn og Floder. — Rød Taage og Søbriis. — Pasaternes østlige Retning, Luftlagenes Krydsning ved de stille Belter og Atmosphærens Magnetisme. — Strømninger i Havet. — Havvandets specifike Vægt og det isfrie Polarhav. — Saltene i Havet. — Skyregionen, det ekvatoriale Skybelte og Havtaage. — Vindenes geologiske Virkning. — Havets Dyb. — Atlanterhavets Seng, Veie over Havet, stille Belter og ustadige Vinde-Monsoner. — Havclimater. — Strømraser og Havdrift. — Storme, Orkaner og Typhoner. — Vinde paa den sydlige Halvkugle. — Sydpolaregnene og deres Climatforholde. — Havets Varmeudstraaling.

Bogen illustreres med en hel Del fortrinlige Plancher og Karter samt flere i Texten trykte Træsnit, og er, i Forhold til dens Omfang og elegante Udstyr, særdeles prisbillig.

J. J. ÅSTRAND,
Konservator ved Bergens Observatorium.“

Værket afsluttes med 3die Hefte, der udkommer ved Slutningen af denne Maaned. Pris 56 Skill. pr. Hefte. **B. M. Bentzen.**

Paa mit Forlag er udkommet:

Anviisning til Forudsigelse af Veirliget.

Efter Admiral Fitzroy's Barometer Manual ved H. J. Müller, Captain-Lieutenant i den norske Marine. — 2det Oplag. — Pris, heftet i Omslag, 12 ß. B. M. Bentzen.

Hos **B. M. Bentzen** er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Robinson Kruso's Liv og Hændelser.

Bearbeidet
efter Daniel Defoës engelske Original
af
Anthon Bang.

270 Sider med 45 Billeder. Pris heft. 36, eleg. indb. 60 ß.

Paa den Gyldendalske Boghandels Forlag er udkommet og at faa i enhver Boglade:

De tre nordiske Rigers Historie

under Kong Hans, Christjern II, Frederik I, Gustav Vasa, Grevefejden. 1497—1536.
Af C. F. Allen.
1 Bind, 1 Spd. 78 ß. Eleg. indb. 2 Spd. 71 ß.

Den nationale Politik og det danske Monarki.

Af J. N. Madvig.
Heftet 44 ß.

Maria Stuart af Skotland.

Af Bjørnstjerne Bjørnson.
66 ß. Eleg. indb. 105 ß.

Christian Richardt:

Smaadigte. 5 Opl. 44 ß. Eleg. indb. 83 ß.
Nyere Digte. 2 Opl. 66 ß. Eleg. indb. 105 ß.

Bjørnstjerne Bjørnson:

Kong Sverre. 2det Opl. 55 ß. Eleg. indb. 88 ß.
Sigurd Slembe. 2det Opl. 110 ß. Eleg. indb. 1 Spd. 40 ß.

Islandske Folkesagn og Eventyr.

Paa Dansk ved Carl Andersen
1ste Saml., indb. 75 ß. 2den Saml., indb. 88 ß.

Magdalene Thoresen:

Fortællinger. 110 ß. Eleg. indb. 1 Spd. 29 ß.
Signes Historie. 110 ß. Eleg. indb. 1 Spd. 40 ß.

Sverig og Rusland i det 19 Aarhundrede.

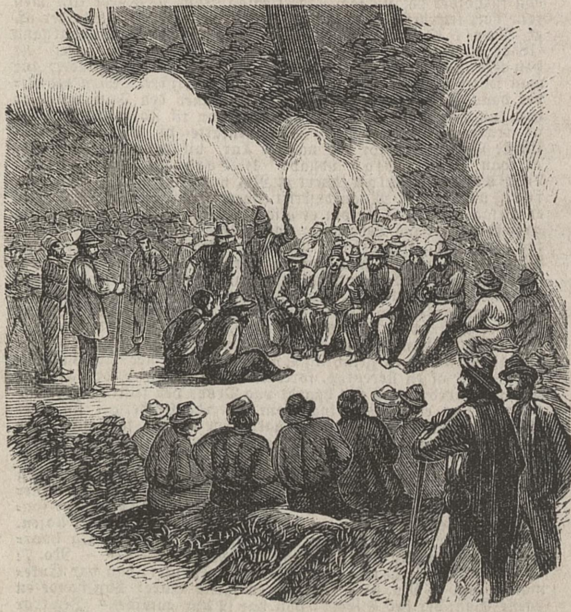
Af A. Geffroy. Oversat af C. Rosenberg.
66 ß.

Hos **B. M. Bentzen** er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Skildringer
af

Livet i Australien.

Efter den Engelske Original
af
Anthon Bang.

22 Ark med 12 Træsnit. Heftet 48, eleg. indb 72 ß.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 12.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 19. Marts 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Lejlighedsvers

af

Bjørnstjerne Bjørnson.

VIII.

Til en ung Pige.

ær snar til Taarer og snar til Smil!
Dog ej som lunefuld, kold April,
men som den varme Skjærsommerkveld,
naar Solen mildner og Regn gjør vel.

IX.

Til Ole Bull

(i „Arne“, som var ham dediceret).

Ole Bull, du har faa't dit Digt,
saa bugnende rigt
af Ærens Billeder, Smertens Sprog,
du trænger ikke min lille Bog, —
men tag den dog!

X.

I en tung Stund.

Vær glad, naar Faren vejer
hver Evne, som du ejer:
jo større Sag,
des tyngre Tag,
men desto større Sejer!
Gaa Støtterne istykker.
og Vennerne faa Nykker,
saa sker det blot,
fordi du godt
kan gaa foruden Krykker. —
— Enhver,
Gud sætter ene,
han selv er mere nær.

XI.

I „Maria Stuart.“

Med Julefryd i Sjel og Krop,
med muntert Haab til næste Gjerning,
jeg gjemmer denne Lykketerning,
som faldt med alle Øjne op, —
jeg gjemmer den i Eders Hu,
der kan saa tro om Venskab frede;
giv mig igjen lidt Trøst og Glæde
den Dag, jeg ej er stærk som nu.

XII.

Alene og i Anger.

(Til en siden afdød Ven.)

Jeg ejer en Ven, han hviskede nu:
„Guds Fred!“ i mit natvaage Sind.
Naar Lysene dø, naar Mørket har Gru,
da kommer han gjernest ind.

Han ejer ej Ord, som falder mig haardt;
thi selv har han syndet og lidt.
Han læger med Blik det Sted, som er saart,
og sidder, til jeg har stridt.

Er Gjerningen gjort, han kalder den sin,
om Hjertet har Sorg derved.
Han tvætter den tro med saa haandblødt et Lin,
at Smerten maa give Fred.

Han fulgte hvert Haab, som jublende steg,
han tyngede ej, naar det faldt.
Han staar her just nu, saa mild, men saa bleg;!—
om Aar skal han se, hvad det gjaldt!

Max Müller,

en af Nutidens berømteste Sprogforskere, er en født Dessauer og fyldte sidste 6te December sit 41de Aar. Hans Fader var den bekjendte Digter og Grækerven Wilhelm Müller; han forlod Max, da denne endnu ikke var fire Aar. Efterat have gjennemgaaet den lærde Skole, kastede han sig ved Leipziger-Universitetet over Hebraisk og Arabisk; senere, efterat han af Prof. Brockhaus var bleven gjort opmærksom paa den fælleds Rod for alle indogermanniske Sprog, Sanskrit, tog han fat paa det specielle Studium, der senere skulde lægge Grunden til hans Navnkundighed. Allerede som Student gjorde han sig saa fortrolig med det, at han oversatte og udgav den gammelindiske Fabelsamling Hitopadesa.

I 1844 finde vi ham en Tid lang paa det kgl. Bibliothek i Berlin, fraadsende i gamle Saaskrit-Haandskrifter, i Høresalene hos Bøkh, Heyne o. A. Dengang var ogsaa Digteren og Orientalisten Fr. Rückert bleven kaldt til Universitetet i Berlin, hvor han forresten aldeles ikke kunde trives. Han skulde holde Forelæsninger, men vilde det ikke. I det Haab, at der ikke vilde melde sig nogen Tilhører, lod han opslaa Forelæsninger over det persiske Sprog. Den Eneste, der meldte sig, var Max Müller. Rückert sagde, at han idetmindste maatte have tre Tilhørere (tres faciunt collegium); ellers læste han ikke. Med stor Møie fik Müller hvervet to andre Tilhørere, og de Fremskridt, som Læreren snart saa, ialtfald hos den ene af sine Elever, gav ham selv Interesse for det Arbeide, han saa nødig var gaaet til.

Max Müller.

Efterat have taget Doctorgraden og dermed givet Slip paa de akademiske Stipendier, han hidtil havde levet af, vendte han sig i 1845 til Paris, hvor han under den berømte Orientalist Burnoufs Veiledning samlede Materialier til en Udgave af Rig-veda. Under Arbeidet hermed, som han udførte under meget ugunstige ydre Kaar, indsaa han snart Nødvendigheden af at benytte de rige Haandskriftskatte, som det britiske Museum bevarer. Før, end han havde troet, var imidlertid hans Reisepenge gaaede med, og han saa sig allerede i den haarde Nødvendighed at maatte forlade et Land, hvor han kunde finde de rigeste Hjælpekilder til sit Studium, men hvor hans fremmede Nationalitet og Ubekjendtskab med Forholdene havde gjort ham det umuligt at erhverve Noget til Livets Ophold. Han havde allerede henvendt sig til Gesandtskabet, for at faa sit Pas viseret tilbage til Tydskland, da Bunsen, den daværende preussiske Gesandt, der af Humboldt havde hørt om den rigtbegavede og lovende unge Sprogforsker, personlig henvendte sig til ham og bevægede ham til at blive og atter optage sine Arbeider over Rig-veda; for Subsistentsmidler lovede han at sørge, et Løfte, som han ogsaa opfyldte, men som han heldigvis ikke længe behøvede at føle sig bunden af.

I 1847 var en Del af Værket færdigt; Müller havde i Mellemtiden faaet Understøttelse af det asiatiske Selskab, paa hvis Foranstaltning Arbeidet fremmedes. Han besluttede sig nu til ved Siden heraf i Oxford at holde Forelæsninger over det nyere bengalske Sprog, der skaffede ham saamegen Anerkjendelse, at han kort efter blev udnævnt til Professor i de europæiske Sprog. Dette var i 1847, efterat han havde gjort et sidste og forgjæves Forsøg paa at skabe sig en Stilling i Tydskland og faa sit kjæmpemæssige Arbeide udgivet der. Lykkeligvis holdt man i England fast paa ham, og reddede derved denne begavede Apo-

stel for en ung og paa Fremtid rig Videnskab, den sammenlignende Sprogforskning. I dette Fag holdt han regelmæssigt Forelæsninger og arbeidede med Jernflid paa Udgaven af Rig-veda's Text, der endelig svulmede op til fire Kvartbind, hvert paa omkring 1000 Sider. Senere blev han assisteret i dette Arbeide af Dr. Aufrecht fra Berlin.

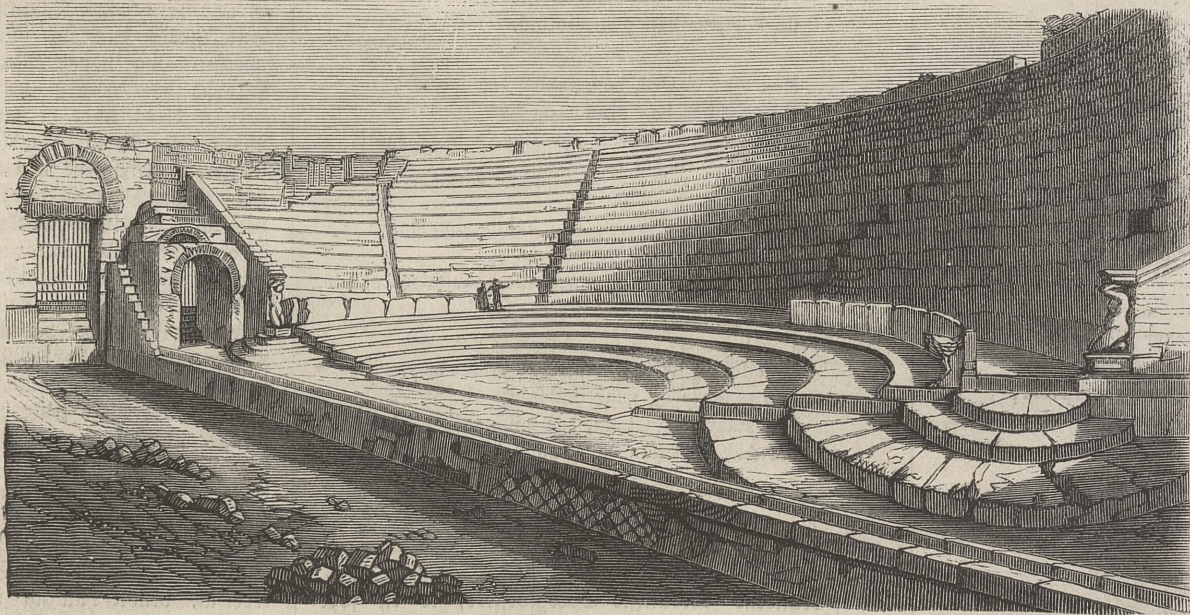
Den Uvillie, som Max Müller i sin Egenskab af Udlænding i Begyndelsen havde havt at stride med, maatte efterhaanden vige for en aaben Anerkjendelse, og i 1856 udnævnte Oxfords Universitet ham til ordentlig Professor og „Master of Arts“, og derpaa endog til „Fellow“ i Allesjæleskollegiet. „Fellow“ betyder ordentlig Medlem og har videnskabeligt og materielt noget at betyde, da denne Titel giver Andel i Kollegiets rige Indkomster.

En Udnævnelse som denne var noget Uhørt i England, og endnu mere forbausedes man, da man erfarede, at han ikke, som det ellers bestandig sker ved Modtagelsen af denne høie akademiske Værdighed, var bleven affordret Ed paa den anglikanske Kirkes 39 Artikler.

Max Müllers sidste Arbeide, hans „Forelæsninger over Sprogvidenskaben“, er det især, der har bragt hans Navn ud til det store Publikum, blandt hvilket hans Sanskritarbeider ikke havde formaaet at gjøre ham bekjendt. Han har i dette Arbeide samlet Resultaterne saavel af egne som af sine berømteste Landsmænds, Grimms, Kuhns, Wichmanns o. A.'s Forskninger og sindrige Sammenligninger paa Grammatikens, Etymologiens og Mythologiens Gebet, og fremstillet dem paa en Maade, der gjør det muligt. selv for den til de strenge videnskabelige Deduktioner Uvante at følge Udviklingens Gang, og som tillige gjør dette til en behagelig og beaandet Beskjæftigelse. Det er vel ingen Tvivl om, at det for en Mand, der som Max Müller endnu staar i sine bedste Manddomsaar, vil være muligt i en lang Fremtid at arbeide videre i den gavnlige Retning, han med saamegen Hæder er slaaet ind paa.

Pompej.

I.

Pompej: Det lille Theater.

Den Reisende, der fra Neapels larmende Gader pludselig hensættes til Dødningestaden ved Vesuvs Fod, vil i Begyndelsen føle sig skuffet, hvis han er kommen did med Hovedet fuldt af de gjængse Beretninger om en By, „der ser ud, som om den Dagen iforveien var bleven forladt af en Befolkning, der flygtede for en fremrykkende Fiende.“ Alt Andet; de nøgne Vægge, der rage op og ikke bedækkes af noget Tag, de sammenstyrtede Hvælvinger, de tomme Huller efter de aftagne Væggebilleder, — alting bidrager mere til at give Billedet af et uhyre Brandsted, og det er det jo ogsaa i Virkeligheden nærmest. Her, som overtalt, hvor halvt hensmuldrede Levninger af en fjern Tidsalders Levesæt og Virken træder os imøde, udfordrer det baade Tid og Taalmodighed, før man kan vænne sig til Forestillingen om dette saa langt borte Liggende, før den omhyggelige Iagttagelse kan drage frem det Væsentlige og Betydningsfulde i disse spredte Brudstykker, og Indbildningskraften kan samle dem og bygge dem op igjen til et helt indre Billede. Det er vistnok mere end en Reisende, som, naar han vil være oprigtig og ikke blot lader sig nøie med en falsk og hul Enthusiasme, maa tilstaa, at han mangen Gang er vendt skuffet tilbage fra Synet af gamle Mindesmærker, Kunstværker og mærkelige Steder, hvor han havde ventet sig en hel og øieblikkelig Nydelse, men hvor han stødtes tilbage af det Forfaldne, Usædvanlige og Fragmentariske, der som et Stør lagde sig over det Skjønne og Store og forhindrede ham fra at faa Øie paa det. Det vilde imidlertid være ligesaa uretfærdig heraf at slutte, at den Besøgende manglede Sands og Modtagelighed for store Indtryk, som strax at paastaa, at den Berømmelse, som knytter sig til disse Gjenstande og Steder, kun beroede paa en tom Indbildning, der efterhaanden var gaaet over til en konventionel Løgn, fordi Enhver skammede sig ved aabent at vedgaa, at han ikke fandt Behag i Noget, som den hele Verden var enig om at beundre og rose. Man kan snarere have Grund til at mistro den pludselige og heftige Begeistring ved slige Leiligheder; thi Intet er jo naturligere, end at Interessen ikke med Et kan vaagne til Klarhed ligeoverfor Noget, som Tanken maaske aldrig før har beskjæftiget sig med. Senere, mangen Gang først naar lang Tid har skudt Billedet tilbage i det Fjerne, kan det lykkes i Erindringen at fremkalde det fyldige Indtryk, som de mange smaa Tilfældigheder ved det første Skue forhindrede En fra at gribe, og som først nu glider ind i Sjælen, efter at Afstanden har skudt det Ufuldkomne, det Fremmedartede tilside og stillet det Almengyldige, det i Sandhed Store og Skjønne i Forgrunden.

Det koster Umage at sætte sig ind i ethvert fremmed Sprog, og det er i Sandhed et aldeles nyt Tungemaal, hvori Pompejs Stene tale til den Reisende eller til den, der af Afbildninger og Beskrivelser søger at skabe sig et klart Billede; de tale med fremmede Tegn til os om en Kulturepoche, der forlænge siden er gaaet i Graven, om et Folk, der levede sin Dag hen i rolig Nydelse af Kunstens og Naturens Skjønhed, med en Sorgløshed, som vi neppe kjende af Navn; om en Skare Mennesker, hvis Liv ingen Bekymring for Statens Krav eller Fare forstyrrede, og som var lykkeligt nok til at blive taget bort midt i sin Festjubel, før endnu den Overmættelse og Slaphed var indtraadt, der snart skulde bøie Romerfolket til Jorden. Men naar man lytter opmærksomt til, og for et Øieblik forglemmer Røsterne fra den larmende Nutid, da bliver der Mening og Sammenhæng i denne Stenenes Tale; de enkelte Ord i den glider maaske kun med en smigrende Klang forbi vort Øre, uden at vække nogen klar Tanke, men i sin Helhed forene de sig om at fremkalde et tiltrækkende og fængslende Billede i vort Indre.

Netop det Afrundede, Fyldige, i sig selv Afsluttede er det, som især fængsler Beskueren ved den gamle Ruinby; han kan maaske gaa forbi mange Enkeltheder, som han vanskelig forstaar eller ikke modtager noget klart Indtryk af; men overalt tilfredsstilles han af den Harmoni, der gaar gjennem alting i disse halvt hensmuldrede Levninger, og som hæver selv det mindre Betydelige derved, at den stiller det i det rette Lys og paa den rette Plads. Den Kreds af Ideer og Forestillinger, indenfor hvilken Beskueren kommer til at bevæge sig, er ikke stor, det er sandt; Pompej var kun en liden Provindsstad, og der var intet, som kunde minde om Hovedstadens rigt udviklede sociale og politiske Forhold, om dennes historiske Betydning og storartede Erindringer. Men for alt det, som levede og rørte sig i denne lille Provindsby, var der skabt en Form, let og bekvem til helt at udtrykke det Indhold, der var lagt i den, en Form, som ikke fordringsfuldt lovede mere, end det Indre holdt, men som heller ikke lod noget af Gehalten ligge tilbage dødt og upræget. Ligefra de store offentlige Bygninger paa Forum og Theatrene ned til den ringeste Borgers Hus, alting, fra det kostbareste Guldsmykke til det enkleste Husgeraad, træder frem med et Ydre, der paa en naturlig og utvungen Maade minder om dets Bestemmelse og Brug, og som tillige har modtaget det rette kunstneriske Præg, der ikke fordølger Sagens praktiske Bestemmelse, men netop gjør det saa let og saa smukt at blive opmærksom paa denne. Det lille Privathus, der vender sin smale Façade ud mod Gaden, praler ikke med Stads, som det tarvelige Indre vilde gjøre til Usandhed; det aabner kun fordringsløst, med en venlig Indbydelse sin Dør til Vandreren og fører ham beskedent ind til sit stille Atrium. Dette lette Billede, der er henkastet paa Væggen, træder ikke frem og forlanger din Opmærksomhed som et særeget Kunstværk, der vilde stikke af mod disse borgerlige Omgivelser; det fylder kun sin Plads, og du bliver neppe opmærksom paa, hvilken Ynde der ligger i det, og tænker ikke paa, hvor du vilde savne det, om det ikke var der; saa naturligt og beskedent smelter det sammen med Virkningen af det Hele. Her, hvor du er traadt ind gjennem Opgangen til det lille Theater, vækkes ikke din Beundring af nogen overvældende Pragt eller Storhed; alt er saa simpelt og ligefrem, at du først udbryder: „Ikke Andet!“ Men naar du ser nærmere til, opdager du, at netop det er at beundre, at her ikke er „andet“, end hvad der var nødvendigt og begrundet, men at alt dette Nødvendige, ligefra Bygningens Runding til Profilet paa den mindste tilhugne Sten, staar i den skjønneste, mest utvungne Samklang, og forener sig til den Helhed, hvor intet Enkelt træder pretentiøst frem, men alt ordner sig til en gjennemgaaende Rhythmik.

Vort Aarhundredes Kunst og Haandværk har laant saare meget fra de Mønstre, der i Pompej ere dragne frem for Dagens Lys; fra disse er det saaledes, man f. Ex. i Bygningskunsten har hentet mange af de heldigste Motiver i Anlægget af mindre Privathuse og Villaer; men fornemmelig er det i det egentlige Kunsthaandværk, i Guldsmede-, Snedker-, Metalstøberarbeider osv., at man idelig møder Reminiscentser fra Pompej. Det maa udentvivl ansees for en meget heldig Kilde til Inspiration, naar man blot ikke, som det altfor ofte sker, lod det være nok med at laane den ydre Form, men først og fremst tog sig til Lærdom den indre Konsekventse, der i disse Mønstre forener Bestemmelsen, saaledes som den er udtrykt i de store Omrids, med de detaillerede Forsiringer.

Nyttige Lærdomme.

(Af Giovanni Fiorentino, fra Aar 1378.)

Der levede engang i Rom tvende Venner ved Navn Janni og Ciucolo; de vare velstaaende, havde fuldtop af denne Verdens Goder og fandt saadant Behag i hinandens Omgang, at der ikke gik nogen Dag hen, uden at de mødtes. En Dag, de vare sammen, siger den Ene til den Anden: „Gaar det Dig, ligesom det gaar mig?“ — „Hvori?“ — „Jo, det skal jeg sige Dig. Hvor meget jeg søger at spare, rækker jeg dog aldrig ud med mine Penge, men finder altid ved Udgangen af hvert Aar, at jeg er kommen tilkort.“ — „Det er slemt nok“, svarede den Anden; „men det er næsten værre med mig og min Hustru; galere Kvindemenneske findes der vist ikke paa denne Jord; hun er ikke noget Fruentimmer, det er den skinbarlige Satan. Det nytter ikke, hvor blid jeg er mod hende; Morgen og Aften, Dag og Nat fører hun et Spektakkel, som det er mig umuligt at udholde længere.“ — „Vil du som jeg“, sagde Janni, „saa gaa vi ud og søge Raad, Du for din Ulykke og jeg for min.“ — „Som du vil“, svarede Ciucolo, og saa begav de sig hen til en klog Mand, der hed Boezio, og berettede ham Sammenhængen. Han hørte opmærksomt paa dem, og da de havde talt til Ende, sagde han til Janni: „Staa tidligt op“, og til Ciucolo: „Du skal gaa hen paa Engelsbroen. Og Gud være med Eder.“ Begge bleve de meget forundrede og talte sig imellem og sagde: „Det er et Fæ! Hvad Mening er der vel i at svare os, at den Ene skal staa tidligt op, og at den Anden skal gaa hen paa Engelsbroen?“ og de gik bort med Latter og Spot over hans Taabelighed.

Nu traf det sig en Morgen, at Janni af en Hændelse kom til at staa tidligt op, og gik ned i Forstuen for at drage frisk Luft. Som han stod der, fik han se en af Tjenestepigerne, der kom bærende med et Kar med Olie under sit Forklæde, og kort efter en anden, der kom ud af Huset med et Stykke Spegekjød. Janni var nu paa sin Post flere Morgener i Rad, og saa snart Tjenerne, snart Pigerne bære bort nu Et, nu et Andet, nu en Pose Mel, nu en Dunk Vin. Det er intet Under, tænkte han ved sig selv, at jeg paa den Maade ikke kan komme ud af det med Økonomien; strax lod han Tjenerne kalde til sig og sagde til dem: „Pak Eder afsted i Guds Navn og lad mig aldrig mere se Eder for mine Øine.“ Ligesaa gjorde han med Tjenestepigerne og skaffede sig saa nye Folk, med hvilke han holdt strengt Opsyn; og da Aaret var forbi, fandt han, at han, saalangtfra at være kommen tilkort, endog havde faaet et Overskud.

En vakker Dag traf han sin gamle Ven, hvem han i den senere Tid sjelden havde seet, og fortalte ham, hvad Virkning det havde havt, at han var staaet

tidligt op om Morgenen. „Da vil dog ogsaa jeg forsøge det, som Boezio raadede mig til", svarede Cincolo, og den næste Dag begav han sig til Engelsbroen. Da han havde staaet der en Stund og betragtet de Forbigaaende, kom der en Æselsdriver med sine Dyr, og som de vare midt paa Broen, blev et af dem stædigt og vilde ikke røre sig af Pletten. Driveren sled og rev i Tømmen, men det nyttede ikke det ringeste; thi jo mere han trak fremover, desto hidsigere sparkede Æslet imod; det hjalp ikke, at han blev hidsig; Dyret blev bare værre og værre. Da Taalmodigheden tilsidst var forgaaet ham, tog han den Vidjekvist, hvormed man snører Kløverne sammen, og begyndte at bearbeide Æslets Ryg, Sider, Ben og Hoved med saadan Iver, at Kvisten snart fløi til alle Sider; nu blev Bæstet skikkeligt og gav sig til at gaa videre frem over Broen, hvorpaa Driveren tog det ved Tømmen og tvang det til at passere Broen flere Gange frem og tilbage, saalænge indtil det ganske havde forvundet sine Nykker, hvorpaa han rolig drev sine Dyr videre. Cincolo havde lagt nøie Mærke til Æselsdriverens Handlemaade og forlod nu sin Post, idet han sagde ved sig selv: „Nu ved jeg da nok, hvad jeg har at gjøre", og ganske optagen af denne Tanke styndte han sig hjem. Han var neppe kommen indenfor Døren, før hans Hustru begyndte at skjælde ham Huden fuld, fordi han havde været saa længe hjemmefra. Manden blev staaende og hørte rolig paa hende; hun vedblev at tage paa Veie som en Gryde, der koger over. Endelig sagde han: „Ti nu stille; ellers turde det gaa dig ilde!" — „Hvad", skraalede Konen, „Du skulde da vel aldrig falde paa at lægge Haanden paa mig? Bare den Trudsel kunde komme Dig dyrt til at staa." Manden svarede: „Tag dig iagt, at Du ikke gjør mig vred; thi da vilde det blive Dig en haard Dag." — „Kunde jeg tro", svarede hun, „at det var muligt, at en saadan Tanke bare for et Øieblik kunde falde Dig ind, saa skulde jeg sende Bud efter mine Brødre, og de skulde tage Dig saa grundigt i Skole, at Du aldrig mere skulde faa en glad Dag; Du har nok ikke betænkt, hvilke Følger det kunde have for Dig, om Du opfyldte den Trudsel." — „Rider Fanden skinbarligen Kjærringen?" brød Manden ud og lagde til hende, saa at hun skreg i vilden Sky. Men nu greb han sin Stok og gav sig til at gjennemarbeide hende grundigt foroven og forneden, og da den Stok gik itu, tog han en anden og fortsatte sit Arbeide, saaat hun tilsidst begyndte at bede om Pardon; men han vedblev kun saa meget mere ufortrødent, idet han bemærkede, at hun sandelig ikke skulde komme med Livet fra den Spas. Da nu Konen saa, hvor forbittret hendes Mand var, og hun desuden var aldeles mør, faldt hun paa Knæ for ham og udbrød: „Kjære Manden min, lad mig nu slippe, saa skal jeg aldrig mere være urimelig mod Dig." Hvorpaa Manden, for at plukke alle Griller ud af hende, endnu nogle Gange lod hende dandse frem og tilbage i Værelset efter den Takt, han med Stokken slog paa hendes Ryg. Og det skede i den samme velsignede Stund, at Konen høitideligen besluttede herefter at gjøre alt, hvad hendes Mand vilde, og at hun blev den føieligste og elskværdigste Hustru i hele Rom.

Paa denne Maade havde Cincolo drevet alle Nykker ud af Hovedet paa sin Ægtemage, og medens de før havde holdt et Hus sammen som Hund og Kat, levede de fra den Stund af altid i Fred og Kjærlighed. Derfor tage hver den, der har en stædig Hustru, Lærdom af Cincolo, som han tog det af Æselsdriveren.

Frosten.

(Af M. S.)

Ligesom mange Udlændinge forestille sig Norge som et Land, hvor halvvilde Folk stadig omgives af Sne og Is og ligge i Kamp med Ulve og Isbjørne, saaledes gives der ogsaa Folk i det Søndenfjeldske, der tro, at

Frosten.

Throndhjems Stift staar betydelig tilbage for de sydligere Dele af Landet, baade med Hensyn til Klima, Landbrugets Tilstand m. m.; de betragte det Throndhjemske som et Sted, der ligger „nordenfor Folkeskikken", og der er Mange, som have samme Begreber om disse Trakter, som man der har om Finmarken.

Det er sandt nok, at Klimatet her er noget barskere, Sommeren ikke saa varm og saa stadig, og som Følge deraf kan heller ikke Vegetationen maale sig med Egnene omkring Christianiafjorden; men denne Forskjel er imidlertid ingenlunde betydelig, og hvad Landbruget angaar, lever man sandelig ikke der nordenfor Folkeskikken; tvertimod tør det kanske paastaaes, at i denne Henseende de throndhjemske Bygder høre til de første i Landet, og baade Jordbundens Frugtbarhed og Udbyttet af Jordbruget taaler Sammenligning med de bedre Dele af Christiania Stift. Fornemmelig er det de paa Østsiden af Throndhjemsfjorden beliggende Bygder (det saakaldte Indherred), der høre til de frugtbareste, mest opdyrkede og for Vegetationen gunstigste Dele af det Nordenfjeldske, og de udmærke sig tillige ved mange overordentlig smukke Situationer. Øiet møder her den samme behagelige Afvexling af dyrkede Sletter og Bakker med frisk, frodig Løvskov og mørke Granskovpartier, som paa Østlandet Mjøsens Omgivelser udmærke sig ved, og Meningerne ere vel delte om, hvad der bør sættes øverst, enten Hedemarken og Thoten eller Egnene omkring Throndhjemsfjorden, især Inderøen, Skogn og Frosten.

Frostens Præstegjeld er en lang og smal Halvø, der i sydvestlig Retning stikker ud i Throndhjemsfjorden. Den nordligste Del henimod Annexsognet Aasen bestaar saagodtsom udelukkende af udyrkbare Strækninger, dels temmelig nøgne, dels skovbevoxede Aaser; men efterhaanden sænker Landskabet sig, og den sydlige Del af Halvøen bestaar af Flader og jevne Skraaninger, der udmærke sig ved en overordentlig Frugtbarhed og fordetmeste ere opdyrkede. Uagtet Frosten har en temmelig vindhaard Beliggenhed, udmærker den sig dog ved en frodigere Vegetation, end de fleste nærliggende Bygder; flere Sorter Frugt, fornemmelig Kirsebær, men tillige Æbler, trives her særdeles godt; paa Frostens Præstegaard findes endog et Valnødtræ, der skal være det nordligste paa Jordkloden, og som i gode Sommere har givet modne Frugter. Eg, Løn, Alm, Hvidtorn og flere Løvtræer naa ogsaa her en Yppighed, som i Regelen ikke sees i disse Dele af Landet. Agerbruget er Bygdens fornemste Næringsvei; især er Potetesavl en vigtig Indtægtskilde, og Throndhjems By faar fra Frosten ikke alene de tidligste, men ogsaa den største Mængde og de bedste Poteter. Kirsebærhaverne give ogsaa et betydeligt Udbytte; næsten enhver Bonde paa Frosten har en Del Kirsebærtræer paa sin Gaard, og det er blevet mig fortalt, at Nogle gjennemsnitlig avle Kirsebær til en Værdi af 60—70 Spd. aarlig. Forøvrigt drive Bønderne paa Frosten ogsaa meget paa Fiskeri; Torsk, Hyse (Kolje) og flere Slags fiskes stadig ved Kysten, og til enkelte Tider har Sildefisteriet slaaet godt til i Aasenfjorden (mellem Frosten og Stjørdalen).

At Frosten er historisk bekjendt, ved Enhver, og det mangler ikke paa Kjæmpehouge og Bautastene, der vidne om Fortidens Begivenheder paa Frosten. En halv Fjerding vestenfor Halvøen ligger Øen Tautra eller Tuterøen, hvor der findes Klosterruiner.

Hosstaaende Billede er taget fra Gaarden Ryg. I Nærheden sees Frostens gamle Kirke samt Gaarden Loktu eller Lagatun, og tilhøire Præstegaarden. I Baggrunden sees det henved 2000 Fod høie Forbordsfjeld i Stjørdalen.

Literatur.

Hr. **H. O. Blom** har udgivet tre smaa Bind **Digtninger og prosaiske Skrifter**, som foruden endel Nyt indeholder omtrent Alt, hvad der af hans Frembringelser tidligere har været adspredt i Aviser og Tidsskrifter. Pressen har hidtil forbigaaet disse Skrifter med Taushed; men de ere dog ikke saa ubetydelige, og vi ere heller ikke saa oversvømmede med poetiske Produktioner, at denne Taushed kan kaldes fortjent. Maaske har den for en Del sin Grund deri, at disse samlede Skrifter komme for sent; at det literære Standpunkt, Forfatteren indtager, ikke længer interesserer vort Publikum. Hr. Bloms Forfatterliv har nemlig et meget bestemt Præg af den Heiberg-Hertziske Retning, som jo nu ikke længer er i Mode hos os, — om den nogensinde har været det, — og vi maa rigtignok ogsaa tilføie, at hans poetiske Talent ikke er saa betydeligt, at det idetheletaget kan fængsle med større Interesse, end den, man har ved en smagfuld og intelligent Digtning paa anden Haand. Om Lystspillene og Vaudevillerne kan man kun sige, at de ere velskrevne, have en ret behagelig jovial Temperatur, uden nogensinde at hæve sig til synderlig komisk Kraft, og røbe sund Sands for dramatisk Anlæg. Et lignende Indtryk af Korrekthed og en vis Dæmpethed i Stemningen faar man af de mindre Digte, hvoraf der er nogle morsomme, f. Ex. Epigrammerne til Welhaven, som selve Den Constitutionelle i sin Tid maatte rose, et Par af Digtene fra Drammen, og Studentervisen; blandt de øvrige kunne vi nævne det tankevægtige Mindedigt over J. L. Heiberg og et meget fint og klart Digt „Ved Skuespiller Ballings Jordfæstelse." Men hvad der fortjener mest Opmærksomhed blandt disse Samlinger, er de polemiske Skrifter. I denne Sfære synes Hr. Blom at finde sig hjemme som Fuglen i Luften, og disse Stykker ville, selv om Emnet ikke længer kan interessere, endnu kunne læses med Fornøielse. Der er en logisk Skarphed og en Stridbarhedens Fynd i hans Polemik, som er meget underholdende, og hans Prosa har en sjelden Klarhed, der mere levende end alt det Øvrige viser hen til et aandeligt Slægtskab med hans store Mester, vort Sprogs ypperste prosaiske Forfatter, J. L. Heiberg. *

— **Nygræske Folkeeventyr**, samlede af J. G. v. Hahn, overs. af Christian Winther. Kbnhn., Fr. Wøldike, 1864. 205 S. 8vo. — Forfatteren af det oprindelig paa Tydsk forfattede Arbeide, hvoraf der i denne Oversættelse er leveret et Uddrag, har som østerrigsk Consul i de østlige Provindser af Grækenland havt Anledning til af Folkets egen Mund at samle de her meddelte Fortællinger, i hvilke det ikke vil være uden Interesse at gjenfinde mange af de samme Motiver, som man idelig støder paa ogsaa i de andre europæiske Landes Folkedigtning, kun med den forskjellige Kolorit, som det fremmede Lands eiendommelige Opfatning har lagt over Gjengivelsen af de enkelte Træk i Fortællingerne.

— Af den franske Keisers **„Cæsars Levnet"**, der, efter saa mange Gange at være bebudet, nu endelig er overgivet Offentligheden, og hvis Fortale Bladene allerede have meddelt, vil der hos Carl B. Lorck i Leipzig udkomme en dansk Oversættelse.

— **Ludv. Chr. Müller. Samlede Smaaskrifter**, Kbnhvn. (Gyldendalske Boghandl.) 1864, 208 S. 8vo. Det Interessanteste i denne af Prof. F. Hammerich besørgede Samling og det, som fortjener at blive bekjendt i en videre Kreds, er flere klart og smukt skrevne Skildringer fra og af Island: „Danmark og Island" (oprindelig trykt i dansk Folkeblad 1837), „Fortælling om Ravnkild Halfredsøn" (Dannebrog 1841) „Lutherdommens Indførelse paa Island" (sammesteds 1842), „Christendommens Indførelse paa Island" (Nordisk Kirketid. 1833), „Bemærkninger angaaende Islænderne, især i religiøs Henseende" (sammesteds). Forresten indeholder Bogen forskjellige mindre Stykker om religiøse Emner, i hvilke Forf. sees at have heldet til den af Grundtvig forfægtede Retning, uden dog at være gaaet op i en smag- og aandløs Efterligning af hans Stil. Af det førstnævnte Stykke „Danmark og Island" hidsætte vi følgende interessante Bemærkninger om de islandske Skoleforhold: „Med Undtagelse af en tyve, tredive Stykker, af dem der bo i Reikjavik, hvor der er en lille Skole for den indbyrdes Undervisning, faa alle andre islandske Børn deres første Dannelse og Undervisning ikke i Skoler, men i Fædrenehjemmet. Her lære de at læse, skrive og regne, og gjøre sædvanlig ogsaa Bekjendtskab med de mageløse Sagaer, Altsammen paa en Maade, der er mere naturlig og mindre fabrikmæssig, end det i Regelen kan blive Tilfældet i nogensomhelst Skole, medens de tillige hører tale om og se dagligt for Øie, hvad der hører til den Næringsdrift, Forældrene leve af; men saa snart de ere stærke nok til at bruge deres Kræfter paa Marken eller paa Søen, bliver de ogsaa holdte til det, hvoraf Følgen bliver den, at de faa tidlig et levende Begreb om, hvad det er at gjøre Gavn i Verden og fortjene deres Brød ved deres egne Hænders Gjerning. Skal de nu ikke studere, saa bliver det derved, at de opdrages for Livet i Livets Skole, hvorfra de medbringe et stærkere Legeme og rappere Hænder til deres daglige Dont, end om de havde tilbragt deres Barndom inden fire Vægge og lært at skjelne skarpt mellem Skolen og Livet, og hvor de hverken lære at betragte Kongens Kasse som en Forsørgelses-Anstalt, eller Embeder som Paahæng ved Levebrød; men skal de derimod gaa den lærde Vei, komme de enten til at nyde Privat-Undervisning eller sættes i Bessestad Skole, det eneste Tilfælde, da de i deres Fædreneland koster det Offentlige en Skilling. Hvordan Undervisningen drives i private Mænds Huse, derom kan jeg naturligvis ikke sige Noget i Almindelighed, saa her er det Skolen, vi maa holde os til, og det Første vi i saa Henseende blive opmærksomme paa, er at Ingen kommer i den, førend han er konfirmeret, saa der bliver ikke lagt Beslag paa Kraften, før den er tilbørlig udviklet, saa hverken Lysten tabes eller Livet ødelægges medens der lægges et Aag paa Disciplene, som de ikke kunne bære. Paa Bessestad opholde de sig i Almindelighed fire, fem Aar, altsaa omtrent tre Aar kortere end vi regne til vor Skoletid, har imidlertid bestandig hveranden, ofte hver Mandag fri, samt Sommerferier i fire Maaneder, da de dyrke Jorden eller ligge ude paa Fiskeri, og komme dog til Universitetet, saa Mange, som tage herned, uden i mindste Maade at behøve at skamme sig for vore Studenter. Vel sandt, de have for det Meste hverken lært Tydsk eller Fransk, men saa meget af begge Dele, som mange af Vore kan, kunde de godt lære paa et halvt Aar og gjøre det for en stor Del, men saa have de derimod lært et fremmed Sprog, nemlig Dansk, saa de deri kan gjøre Rede for deres Kundskaber ved Examen, kjende deres Fædrelands Literatur bedre end de fleste danske Studenter og staa i levende Forbindelse med det Folk, hvortil de høre, hvis Næringsveie de kjende, og hvis Arbeider de have taget Del i, saa det er ikke med dem som med os kjøbenhavnske Studerende, der skal have saa godt som alle vore Forestillinger paa anden Haand, og somme Tider kunne nævne en Ting paa tre Sprog, uden dog at have Begreb om hvad den egentlig er. Kan eller vil da Islænderen ikke blive Præst eller Embedsmand, naar han er færdig med sine Studeringer, saa kan han blive Bonde, hvad han hverken er bange for eller uskikket til, og virkelig findes der paa Island en Del Bønder, der er dimitterede fra Bessestad Skole, eller dog have studeret i deres Ungdom, men hvad Indflydelse saadanne Mennesker, der forbinde den lærde med den folkelige Dannelse, have paa deres Landsmænds Oplysning og hele Udvikling, er let at begribe; saa alene den Omstændighed, at de ikke findes sjelden, forklarer tilstrækkelig den besynderlige Kjendsgjerning, at skjøndt Islænderne bo i en Afkrog, en stor Del af Aaret afskaarne fra al Verden, og hverken have Borger- eller Landsby-Skoler, er de dog mere dannede end Danske eller Tydske, trods Alt hvad der her i en Række af Aar er virket og skrevet for den almindelige Oplysning."

— **V. Vogt, Reise i det hellige Land og Syrien**, Christiania 1865. 267 S. 8vo, Tillægshefte til Folkevennen. — Forf. befinder sig her paa et Gebet, hvor han er ulige mere hjemme, end det viste sig at være Tilfældet i hans ifjor i Folkevennen optagne Reiseberetninger fra Ægypten. Udrustet med et nøiagtigt Kjendskab til de videnskabelige Forskninger paa dette Feldt, meddeler han fuldstændige og detaillerede Skildringer af de Egne, hans Reise har fort ham igjennem. Fremstillingen er saagodtsom ganske holdt fri for de lyriske Udbrud og subjektive Reflexioner, der saa ofte skjæmme lignende Arbeider, og vil vistnok læses med Interesse af alle dem, der ønske et nærmere og let erhvervet Kjendskab til de Steder, til hvilke de bibelske Fortællinger ere henlagte.

— Til de af „Dagbladets" Korrespondent, P. V. Grove, og „Times's", Italieneren Gallenga, foranstaltede Samlinger af deres Breve fra den sidste danske Krig er nu ogsaa kommen en liden Bog: **Fra Segeberg til Vendsyssel.** Breve fra „Fædrelandets" Korrespondent ved Hæren. Kbnhn. J. H. Schubothe, 1865. 167 S. 8vo. Den tidligste af disse Skildringer rækker tilbage til den 21de December 1863, — Gallengas og Groves Breve begynde først med Udbruddet af den egentlige Krig i Febr. 1864, — og de strække sig til 11te April, da de bleve standsede ved et Forbud mod, at Personer, der stod i aktiv Krigstjeneste, leverede Meddelelser til Bladene. Korrespondenten var nemlig selv Officier i den danske Hær, og det er derfor ogsaa nærmest Stemningen i denne og den Del af Befolkningen, den kom i Berørelse med, der klinger igjennem i hans Skildringer; de ere ikke saameget anlagte paa at give nogen fuldstændig historisk Redegjørelse for Krigens Gang, som snarere paa at gjengive enkelte karakteristiske og læseværdige Episoder af Feltlivet. I denne Henseende ville de afgive en let og behagelig Læsning og udfylde de tvende andre nævnte Brevsamlinger.

— **Melodier til Sangene i Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet**, udsatte for Sopran, Alt og Bas, tilligemed en Tenor efter Behag, for Skoler og Sangforeninger af Ludv. M. Lindeman. Andet Skoletrin. Christiania, J. W. Cappelen, 1865. 64 S. 8vo. — De her meddelte Sange ere dels de almindelige gamle Melodier til Digtene, dels nye, komponerede af Hr. Lindeman selv.

Norge.

Christiania den 18de Marts.

Den Polemik om det høiere Skolevæsens Ordning, som Hr. Expeditionschef H. Nissens maaske mere originale og skarpsindige end praktiske Forslag har fremkaldt, vedvarer fremdeles og synes ikke saa snart at skulle tage Ende. Til Overlærer Løkkes Morgenblads-Artikler har Hr. Nissen leveret et Tilsvar, hvortil Løkke atter har givet sin Replik. Striden har tildels ogsaa dreiet sig om det femaarige Latinkursus ved Nissens egen Skole i dens nuværende Form; Hr. Løkke har ment, at den klassiske Undervisning ved Nissens Skole drives „under en Pres"; Nissen og hans Kollega Hr. Gedde have gjort sig megen Flid med at bevise, den første, at der paa Nissens Institut læses ligesaameget Græsk, den sidste, at der sammesteds læses ligesaameget Latin som i Statens Skoler. — I Aftenbladet har en Forf. fremtraadt med en Kritik over det Nissenske Projekt, der vistnok har vakt en ualmindelig Opmærksomhed. Denne Anonym har (især i sin anden Artikel) søgt at paavise de Misligheder, som Gjennemførelsen af Nissens Forslag vilde medføre; han mener nemlig, at de humanistiske Studier da efterhaanden ganske vilde gaa tilgrunde hos os. Forf. lader imidlertid Hr. Nissens utvivlsomme gode Villie vederfares al Ret, og roser ham som den, der allerede forlængst ved sit kombinerede Institut har givet Landet et Exempel paa en økonomisk Ordning af Skolevæsenet. Det forekommer os, at ogsaa denne Aftenblads-Forfatter burde skaffe sine interessante Betragtninger, (som have megen Interesse ogsaa ved de indflettede historiske Notitser, der især belyse hele Statsraad Riddervolds i en Aarrække befulgte Skolepolitik og specielt hans Forhold til Nissen til de forskjellige Tider), en større Udbredelse ved at lade den særskilt aftrykke.

— John Bredesens Konkurs. Af Aviserne erfares, at John Bredesen paa Odals Værk og hans Endossenter Ole Bjørneby i Aasnæs (der med Aktiva 200,000 Spd. staar som 1ste Endossent paa næsten alle Bredesens Papirer til et Beløb af 500,000 Spd.) og Bastian Gulbrandsen paa Montebello i vestre Aker (der med Aktiva for 70—80,000 Spd. staar for et dog vel mest middelbart Kautionsansvar af omkring 140,000 Spd.) have gjort Konkurs. Om en af Endossenterne, nemlig Peder Væringsaasen af Elverum, hvis Opretholdelse skal være af stor Vigtighed for hans Distrikt, heder det dog, at hans gode Formuesstilling skal muliggjøre en Akkord paa Forhaand, saa at hans Bo undgaar Konkursbehandling.

Vi ville her ikke indlade os paa en Kritik over eller de mulige undskyldende Omstændigheder ved Hr. J. Bredesens private Færd i Forhold til de Endossenter, som han saaledes har trukket ind i sine Affærer, eller hans Opførsel i de Forhold, hvor Tilliden til hans Ord var det Eneste, som skulde bære. Vi ville her kun midt i Larmen og med særligt Hensyn til den moralske Konkurs, som Publikum har at opgjøre ved Siden af den økonomiske, reservere mod den Opfatning, som Folk i Almindelighed, der blot dømme efter Resultatet, saa let ville lade sig hilde i, den nemlig, at der i Bredesen blot og bart faldt en Storsvindler til Jorden. Enhver Upartisk og i Forholdene nogenlunde Indviet vil saaledes i John Bredesen først og fremst have erkjendt den storslagne økonomiske Begavelse, der under en genial Kamp med vore indskrænkede og paa Grund af Konjunkturerne end yderligere svigtende Forhold samt under en stigende Trods mod disse Forholde, lidt efter lidt af Begivenhedernes Tryk er bleven drevet ud i stedse større og betænkeligere økonomiske Situationer, og som, for at fremskaffe de tilsvarende Resourcer, har været nødt til, saavel med Hensyn til Eiendomme som Kredit, at operere med, hvad man i Krigssproget kalder „Masser", — Noget, som vort lille Land nu engang ikke i nogen Retning giver Rum for. Hvad hans Distrikt maa bebreide ham, er, at han ikke har havt moralsk Kraft nok til at erklære sig overvunden i Tide. I Besiddelse af en Kjæmpe-Energi i Forening med en genial Evne til at gjøre heldige Handler, til at skabe Værdi og gjøre produktivt, hvad der i Andens Haand vilde være saagodtsom død Kapital, med uhyre Eiendomme og i Besiddelse af en stærk, vindende Personlighed, kort, en ren Type for Glommendalens foretagsomme og rastløst spekulerende Folkeaand — er det begribeligt, hvorledes han blandt Folket der efterhaanden tilrev sig Alles Beundring. Det skal hellerikke nu i Nederlagets Dage glemmes Bredesen, at han i sin Person, indtil han begav sig ind i den Svindel, som hans Distrikt nu faar betale, har hæderligen anført og baaret frem dels Fremskridtssager i alle Retninger ligefra det fortræffelige Landbostel, hvorpaa Odals Værk staar som talende Exempel, til Distriktets økonomiske Uafhængighedserklæring af Trælasthandlerne ved billig Kredit, istedetfor de trykkende Forskudsforholde, og ved at bane Veien til den direkte Udskibning af Trælasten til Udlandet. Og det har vel ogsaa været dette Skjær af Sag og høiere Med, der har givet hans Personlighed denne næsten Ideens Magt over Gemytterne, som han maa have øvet, siden Glommendalens mest forstandige og formuende Mænd, under hvis Øine hans Eiendomme laa og hans Bedrift førtes, saadan udenvidere i Skikkelse af Endossements for Tusinder og Hundredetusinder har kunnet sætte deres Formue og hele Velfærd ind som Garanti for hans Affærers Soliditet. Vi for vor Part kunne ialfald ikke faa i Hovedet, at bare „Blaar i Øinene" fra Bredesens Side har kunnet udrette saameget; men ville heller slaa os paa den Tro, at hans Magt til at gjøre disse Undre i høi Grad har havt sin Grund i, at Distriktet i ham instinktmæssig har erkjendt sine Interessers Fører. Saa meget synes os dog ialtfald indlysende, at Bankerne have været i høi Maade undskyldte, naar de have betroet store Driftskapitaler til denne med en saadan Virkeevne udrustede og med en slig Stab af for Tønder Guld vederhæftige Endossenter omgivne Mand. Det er efter vor Mening næst Bredesen selv hans større Kautionister, som her bære det moralske Ansvar; thi det er naturligvis paa deres Færd, at Tilliden er reist, og det var naturligvis ogsaa dem med deres nærmere Kjendskab til hans Affærer, hvem det tilkom at sætte en Stopper paa Tingen, før den antog saa store Dimensioner, at de bleve nødte til at holde gode Miner til slet Spil og til med deres Navne at garantere for, hvad de dog maatte vide var Svindel. J. L.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 13.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 26. Marts 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Lejlighedsvers

af

Bjørnstjerne Bjørnson.

XIII.

Lektor Thaasen.

eg læste engang om en Blomst, der stod
afsides, bleg og bæved paa sin Rod;
thi Fjeldnaturens ringe Kraft
gav sparsom Saft
og neppe Farve.

Da en Botaniker fik Blomsten se,
han udbrød glad: o, den maa gives Læ;
den maa som frugtbart Livsensord
i solvarm Jord
til tusind blive!

Men som han tog den op med Mulden om,
en sælsom Blinken over Haanden kom;
— thi der hang Guldstøv ved dens Rod;
se, Blomsten stod
paa store Gruber!

Og Egnens Ungdom ilte alle frem
til Under-Stedet; thi det ante dem,
at her laa Landets Fremtidsskat;
et Blink i Nat
fra Gud var Blomsten! — —

Ak, dette husked jeg, da jeg fornam,
at Livets Herre havde løftet ham
fra Fjeldets Kulde, Vintrens Slud,
at foldes ud
i evig Varme.

Thi der, den bunded, denne Livsens Rod,
det tindrer. blinker! Se, den løb imod
de store Visdomsgrubers Schakt,
Guldaarers Trakt
i Tankedybet; —

Op skjød den imod fattig Sol med Lyst
af Længselskraften i vort Folkebryst!
I Vind og Nattefrost holdt ud
hans Tro paa Gud
og paa vor Fremtid!

Nu, da han løftedes, for Lys er bragt
de store Gruber, hvor han tro holdt Vagt.
Vor Fortids Tankeskat er der,
og der er Skjær
af Fremtids Rigdom.

Kom, Landets Ungdom, grav Metallet frem,
hvis Støv ved Blomsten hang, der bares hjem!
— Til Eder, Eder var han Bud:
fri Længseln ud,
han drømte over!

De ældste Humanister.

(Efter G. Voigt.)

Fra Nicolaus V's Tidsalder, 1447—1455, kunde den klassiske Alderdom ansees for paany erhvervet som et umisteligt Gode. Dette var skeet væsentligt gjennem Italienerne. Kun der vare Humanisterne en bestemt Stand. De holdt da ogsaa alle andre Lande for barbariske og uvidende i Sammenligning med Italien, en Foragt, der blev bittert straffet i Aarhundredets Slutning; men endnu da Italiens Afmagt lokkede de fremmede Hære over Alperne, legede det fremdeles i barnagtig Forfængelighed med de gamle Romerheltes Kostume og Maske. Til den nationale Stolthed svarede ogsaa Humanisternes personlige Selvfølelse, der i dem selv saa Gjenopvækkerne af den berømmelige Forgangenhed, Tidens Lys og Fremtidens Profeter. Den Beundring, som de i saa rigeligt Maal indhøstede af Samtiden, opblæste dem over al Maade og lod dem føle sig som den offentlige Menings Herrer. Og dog har de Færreste af dem bevaret det udødelige Navn, den Digter- eller Talerberømmelse, som de saa fast haabede paa. I alle Tider har vel Forfattere overvurderet sin aandelige Virken; men neppe nogensinde har der været Navne, der ere blevne saa lovpriste af Samtiden, og som efter et Aarhundrede atter ere geraadede i saa fuldkommen Forglemmelse og Ringeagt. Hvor ligger Grunden til denne Modsigelse?

De maalte sin Storhed efter det, som de optoge i sig, og ei efter sin Produktion, der kun var efterlignende og saaledes maatte komme til at staa i Strid med den moderne Aand, saasnart Klassicitetens Efterligning ansaaes som Maal og ei som Middel. Et Misgreb var det ogsaa, at man begyndte med den sekundære, phraserige romerske Literatur og ei kunde gaa til de græske Kilder. Dette gav Humanisterne en skjæv Ide om Oldtiden, hvis Guld og hvis Kobber de omtrent satte lige megen Pris paa.

Dybest trængte Modsigelsen sig ind i den sædelige Sfære. I sine Skrifter har saagodtsom alle Humanister bekjendt sig til den stoiske Lære. Overalt vil man imidlertid finde, at Mennesker, der øve Ordets Kunst som Kald og første Beskjæftigelse, saare let forvexle og blande sammen det, som de besidde som personlig Eiendom, og det, som kun er et tillært Stof. De humanistiske Lærde var som blændede af den Verdens Skjønhed og Høihed, som de havde opdaget; den ny Anskuelse kunde umulig strax være nøgtern, den første Nydelse strax forstandig. De greb efter Rhetorikens Flitterstads og troede Dyden dybt rodfæstet hos sig, naar de kunde tale over den. Men hvor lidet var den gaaet over i deres Liv! Poggio, der skrev en Traktat imod Gjerrighed, var selv gjerrig, misundelig og hidsig. Filelfo, der foredrog Moralfilosofi, var en udsvævende, uforskammet Betler. Hvad havde altsaa disse Menneskehedens Lærere, disse en ny Morals Præster opdraget hos sig selv? Hvortil førte al denne Koketteren med antik Dyd? Selv ved det mest blændende Skin er der aldrig opstaaet noget Dygtigt og Varigt, ligesom et efterlignet Straalelys, frembragt af Chemikeren, aldrig vækker Jordens skabende Kraft.

Humanisterne indtog, uanseet deres Fødsel og Vilkaar, en hædret Plads blandt de Store. Medens de egentlige Lærerposter endnu vel vare i de Geistliges Hænder, indtog Humanisten en friere Stilling, forpligtede sig for kortere Tid, overtog geistlige Værdigheder kun som et Middel til at forbedre sine Indtægter og lod sig atter, naar han fik Lyst til at gifte sig, dispensere fra dem. Nogle vare Hofpoeter, Festtalere og Lærere for Fyrsternes Børn, andre maatte lade sig nøie med en Kancellistpost.

Brevskrivningen var et vigtigt Forbindelsesmiddel mellem Humanisterne; med Ciceros Breve som Mønster skreves der for det store Publikum og Efterverdenen paa Latin; kun i ganske private Meddelelser benyttedes det italienske Sprog. Den første, der benyttede Brevskrivningen til videnskabelig Meddelelse, var Petrarca. I sine Epistler drages han ligesom fra Sætning til Sætning, omringet af en Mængde Tanker og Følelser, Notitser og historiske Exempler, som alle trænge sig ud i Pennen. Vi se ham ivrigt sidde og skrive i sin Lænestol, ligetil Dagslyset bliver dunkelt og Bogstaverne, mere og mere trængte sammen, endelig naa Randen af Papiret, eller til sent paa Natten de tunge Oienbryn og den trætte Haand trængende opfordre ham til at søge Hvile. (Epist. rer. sen. II, 3. XII. 1.) Siden affekteres Brevene — endskjønt affattede med Publikum for Oie — at være et behageligt, løst henkastet Causeri om ubetydelige Gjenstande; den formelle Elegantse bliver da det, der søges.

Brevene til Fyrster og Mæcener fyldtes med aandrig Smiger og kunne i Almindeligled simpelthen deles i saadanne, der mere eller mindre aabenbart betle, og saadanne, der takke, d. v. s. forberede et kommende Betleri. Det hørte forresten til den gode Tone, selv at tale om sine Breve med tilsyneladende Ligegyldighed og kun af sine Venners Bønner lade sig bevæge til at offentliggjøre dem. Tilsidst bliver Brevskrivningen en ren Mekanismus, og man erholder Schemata at arbeide dem efter.

Efter Ciceros Exempel herskede ligeledes en Venskabets Kultus. Ogsaa i den Henseende er Petrarca Forgjængeren. Hvorledes det i Virkeligheden var med dette Venskab, derom vidne Humanisternes uophørlige, gemene Slagsmaal tilstrækkelig.

Thi med sine Fiendskaber mente de det ganske ærligt. Petrarca er den første Forfatter af et Invektiv, i hvilket han for løs paa en ham ganske ukjendt Læge, der havde ytret Foragt for Digtekunsten. Hos P. er det imidlertid ikke saameget Forbitrelse mod den Enkelte som Lyst til at vise sig som en tapper Kjæmpe; derfor sammenligner han sig med Cicero, naar denne angriber Verres, Catilina eller Antonius; ogsaa denne Kunst hørte til de fri og humanistiske, ogsaa den var en Frugt af de rhetoriske Studier, paa samme Maade som den krybende Smiger i Lov- og Ligtalerne, dens Modsætning. Al Kritik maa her opgives; selv det bekjendte Ord, at der dog altid bliver noget hængende ved, kan ikke finde Anvendelse.

I stilistisk Henseende studerte man efter at være klar og gjennemsigtig. Cicero havde sagt i Fortalen til sine Paradoxa, at intet var saa simpelt og hæsligt, at det jo modtog Glands af Veltalenheden. Dette blev det almindelige Løsen. Grammatiken var kun en forberedende Disciplin, først Rhetoriken var det værdige Maal. Siden skulde man skrive let, skjødesløst, genialt.

Poggio og Filelfo ere her de bedste Exempler, og endnu mere siden Æenea Silvio. En ny Periode, den korrekte Latinitet, begrunder Valla med sine Elegantier. Ved Aarhundredets Slutning saa da en Pietro Bembo eller Jacopo Sadoleti med samme Foragt ned paa Poggios Skjødesløshed, som denne havde gjort det ligeoverfor Petrarcas tunge Sprog.

I den latinske Poesi, som da forresten kun røbede, hvilket beskedent Begreb man nærede om Poesien, søgte Nogle med Petrarca til Mønster at pakke den størst mulige Lærdomsmasse ind i sine Vers, medens Andre lod det staa til i genial Skjødesløshed, og søgte at fængsle ved Vittighed og Frivolitet.

Talekunsten var naturligvis denne Udviklings høieste Maal, men ved Fyrstehofferne fandt denne, i sin Oprindelse aldeles republikanske Kunst lidet Rum og Anvendelse. Dernæst gjorde ogsaa det, at den var uadskillelig fra det latinske Sprog, den upraktisk. I dette Misforhold lærte Talekunsten at tjene Luxusen og blev Panegyrik.

De philosophiske Traktater, som udgik fra Humanisterne, støttede sig mest paa en christelig tilpyntet Stoicisme, oppudset med Laan fra alle Oldtidens Forfattere. Visdommens enkeltstaaende Blomster forenedes til en temmelig usammenhængende Krands; ogsaa i denne Form var Cicero Mønsteret. Forf.s subjektive Sandhedssøgen giver Plads for en skolemæssig Behandling.

Den humanistiske Historieskrivning bragte de tørre Kroniker i Forglemmelse. Stoffet blev kun et Moment af anden Rang, den egentlige Skrivekunst var det Væsentlige. Humanisterne vare mest fængslede til et enkelt Hof og bleve da dettes Panegyrikere. Et Træk, som de laante fra Klassikerne, vare de fingerede, lange Taler, der ved smaa Begivenheder i sin antike Pynt blive yderlig komiske. Paa den middelalderlige Historie saa de naturligvis ned med Foragt og kjendte den næsten ikke, gjorde den ialtfald aldrig til Gjenstand for sin Forskning. Selv den gamle Historie blev dem fordetmeste et broget Kram af Notitser, Anekdoter og Phraser. Bedre stod det sig med Studiet af de klassiske Antikviteter, i hvilke Flavio Biondo indtager en vigtig Plads. Her begyndte en virkelig Kritik.

Dette var det positive Udbytte, ikke paa langt nær svarende til det, som Humanisterne selv troede at have leveret. De troede at have skabt en ny augusteisk Tidsalder, medens de i Virkeligheden kun beredte Jordbunden. Ligesaa vigtige ere i hvert Fald deres nedbrydende Tendentser, deres Kamp mod den bestaaende Videnskab. Først efter de føleligste Nederlag bragte denne Fiende det til en energisk Reaktion.

Det er en nødvendig og gavnlig Modsætning, som det geniale Skjønaandsvæsen opstiller mod et sammenhængende, ofte tørt og møisommeligt Studium, den samme Modsætning, som Universaldannelsen afgiver mod den indskrænkede og pedantiske Stuelærdom, den kunstneriske Drift mod den tørre, tillærte Methode. Paa denne Maade var det, den begyndende Humanisme indledede sin Kamp mod Høiskolernes Visdom. Petrarca havde alt aabnet Krigen; han var overbevist om, at Scholastiken maatte styrte sammen, og at Fremtiden tilhørte hans christelige Humanisme.

Det var ikke saameget Videnskaberne selv, der bekjæmpedes, som Methoden. Juristerne bebreidedes deres tørre Kompilationer; i dets Sted vilde man have Vægten lagt paa den stilistiske Skjønhed. Lægevidenskaben fik naturligvis ogsaa sin tilmaalte Del af Humanisternes Skjældsord.

Theologien befandt sig i Grunden paa det samme Standpunkt som Retsvidenskaben. Man skrev Fortolkninger til Fortolkninger, Oplysninger til Oplysninger. Man philosopherede over Gud og Foreningen af hans forskjellige Egenskaber, over Christi Blod, Treenigheden og lignende Ting, som den grublende Fornuft aldrig finder Rede i. Under de saakaldte Reformkoncilier sluttede fremdeles Theologien sig nøie sammen med den kanoniske Ret; det handlede her mere om kirkelige Former end om Dogmer; Dogmatik og Exegese maatte lade sig misbruge til at paavise, at Kirkens retslige og administrative Forholde enten vare af guddommeligt Udspring, og altsaa ikke kunde forandres, eller ogsaa af menneskeligt, og altsaa maatte forkastes. Naar man ikke stillede Bibelen og de ældste Traditioner høiere end Thomas af Acquin eller Dekretalerne, maatte hine naturligvis rammes af ethvert Stød, som den humanistiske Kritik tilføiede disse sidste.

Den egentlig haarde Strid mellem Humanismen og den orthodoxe Kirketro stilnede dog snart af. De moderne Digtere og Filosofer viste da heller ikke nogen synderlig Haardnakkethed i at holde fast ved kjætterske Meninger. I sin indbyrdes Omgang skyede de snarere kirkelige og religiøse Gjenstande end opsøgte dem. De traadte tildels i Kirkens Tjeneste, smigrede Paver, Kardinaler og Biskoper, og forstode undertiden at tale om Troen med Begeistring.

Man vænnede sig til at betragte Humanisternes Legen Hedenskab som en uskyldig Grille, som man ikke, uden at gjøre sig latterlig, kunde drage dem alvorligt til Regnskab for. Hvem vilde vel gjøre Larm, om Taleren engang imellem i sin Iver indflettede en klassisk Bekræftelsesformel, hvem vilde vel beskylde ham for Afguderi, fordi han, istedetfor at anraabe den ene Gud, undertiden sagde „I Guder"? Hvem vilde vel drage Digteren til Regnskab, om han personificerede Kjødets syndige Begjær som Amor og anraabte Apollos og Musernes Naade istedetfor Guds Forbarmelse? Hvem vilde drage en Filosof for Inkvisitionens Domstol, fordi han havde talt om Fatum og Fortuna istedetfor om det guddommelige Forsyn, eller havde stillet en Sentents af Cicero ved Siden af et Udsagn af Apostelen Paulus? Rigtignok nærmede denne aandrige Letfærdighed sig undertiden til den Grændse, hvor Hedenskabet ikke vel kunde finde en Undskyldning i den digteriske Frihed. Filelfo tiltalte i et Digt Pave Nicolaus som den, der „vogtede den olympiske Jupiters Throne." Da han i et Brev lykønskede en Ven til hans Bryllup, paastod han med naiv Dristighed, at alle de andre Sakramenter grundede sig paa menneskelige Love og Sædvaner; Ægteskabet var det eneste Sakrament, som Gud selv i Paradiset havde indstiftet. Hans Discipel, Æenea Silvio, senere Pave Pius II, var allerede Biskop, da han med megen Salvelse skrev om en Afdød: „Ikke med hin Jupiter, som den blinde Oldtid satte høiest, men med Christus og Gud tømmer han Nektarbægeret og drikker i Faderens Rige af Vinstokkens Frugt." I samme Brev betegner han Gud som den øverste Læge for alle Sygdomme, „og Enhver er, hvis vi tør tro Seneca, sin egen Gud."

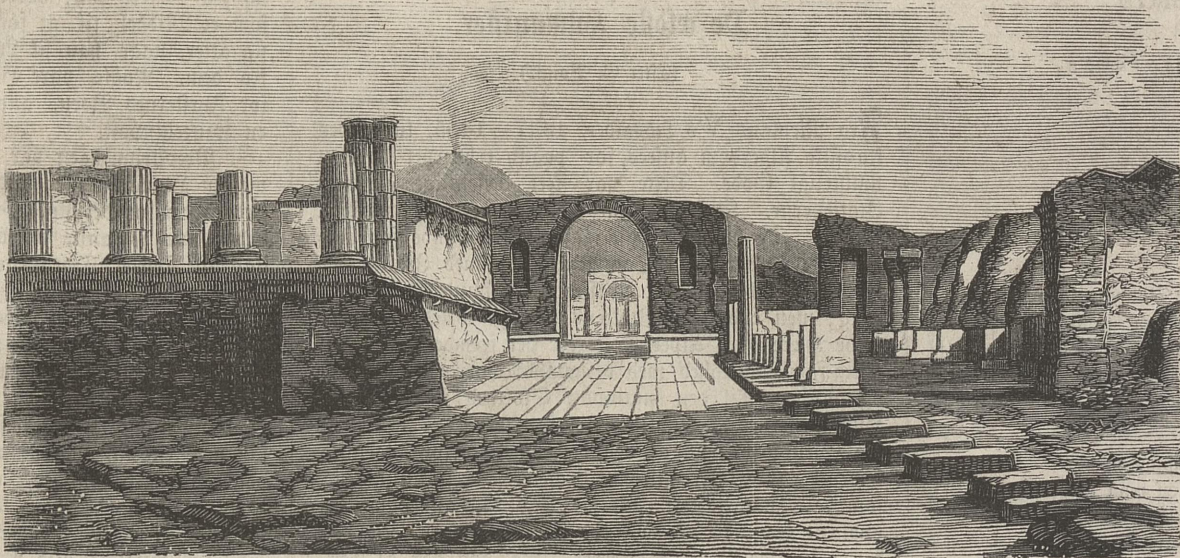
Men der ligger en dyb Betydning i denne digteriske Leg. Den, som havde lært at spøge med de helleniske Guder og med de romerske Digtere og Filosofer, tabte naturligvis Sandsen for stive Troesformler og for samvittighedsfuld Religiøsitet. Med hvilke Øine betragtede en Poggio Hieronymus af Prags Martyrdød! Begreberne en Troeshelt og en Kjætter ligge begge lige langt fra ham. I Hieronymus ser han Stoikeren, der med Sindsro, ja med Foragt gaar Døden imøde; han sammenligner ham med Socrates, Mucius Scævola og den yngre Cato; han beundrer hans Veltalenhed ligeoverfor Konciliets Fædre og finder, at den nærmer sig Oldtidens. Om denne Mand virkelig var en Kjætter og havde fortjent Døden, vil han ikke afgjøre; det overlader han til deres Dom, „der ansees for visere", Theologerne nemlig, men lægger dog ikke Skjul paa sin Tvivl i saa Henseende.

I det Hele var Tidsalderen en Løsning af al Autoritet, den religiøse som den sædelige. Autoriteten er det forbindende Baand, ved hvilket den aandelige Retning ledes i en bestemt Retning, den er et enkelt, men af mange Traade sammenslynget Baand. Den, som rykker i og løser en enkelt af disse Traade, saarer det Hele. Saa staa og falde ogsaa altid en Tidsalders religiøse og moralske Grundsætninger med hinanden. Der, hvor Letfærdigheden blander det Hellige med det Profane, der opstaar overalt og paa alle Gebeter Frivolitet. I den hæver det isolerede Menneske sig i sin intensive Kraft, sit bidende Vid og sin foragtende Spot ud over det Ærværdige; han har de Letfærdige, de Forandringslystne, de Lattermilde paa sin Side. Der ligger i den frivole Stræben en smitsom og farlig Kraft, der tilsyneladende spiller i det Smaa og dog virker uberegneligt i det Store, der ofte med forbausende Held bekriger Fordom og Sløvhed, men tillige sammen med Ukrudet opriver de gode Ax.

I den skarpeste Modsætning stod Humanisterne til Munkene, og Kampen var aabnet for længe siden, alt med Novelleforfatterne, hvis Yndlingshelte Munkene vare. Filelfo og Poggio kom siden leilighedsvis i Strid med Observantsbrødrene og sparede dem da ikke.

Imidlertid vilde Kirken ikke være falden for noget Angreb udenfra. Den ny Hedendom var visselig ikke den Magt, der skulde styrte den eller træde i dens Sted, naar den kun var forbleven et tilfældigt Liebhaberi og ikke var bleven optagen af Kirken selv. Denne Humanismes Seier i selve Kirkens Skjød indtraadte under Nicolaus V. Selv i Munkenes Veltalenhed begyndte nu et rhetorisk Sving at indsnige sig.

Endskjønt den klassiske Alderdom i enhver Henseende har bragt en ny Tid for Lyset, har den dog hverken omstyrtet eller kunnet omstyrte Kirken; den har kun trængt den hen i en anden Aand og andre Former. Jesuiterordenen som Repræsentant for den katholske Restauration og den tydske Reformation er hver paa sin Vis traadt til som Midlere i Kampen. Hin har fra Begyndelsen af opgivet den frugtesløse Opposition mod den ny Videnskab, meget mere søgt at tæmme dens fri Aand, tage den i Kirkens Tjeneste, saaledes som Scholastiken engang havde tjent, og med dens Midler stride til Troens Ære. Reformation har anvist Tænkningen og Troen, den gamle og den ny Tid, afsondrede Gebeter og overladt den evige Kamp til Aarhundredernes Arbeide. Den vil mere og mere ordne de Traade, der endnu forvirrende og i Uorden føre over fra den ene Væv til den anden, og lede Menneskeaandens forskjellige Bestræbelser sammen til en høiere Helhed.

Pompej: Forum.

Pompej.

II.

Vi antydede i forrige Nr. den Overensstemmelse, som vi her overalt finde mellem den enkelte Fremtonings Indhold og dens ydre Form. Spørges der, hvorledes en saadan Overensstemmelse, som vi i senere historiske Perioder sjelden støder paa, dengang har været mulig, maa Svaret være, at Grunden ligger i den dybt populære, demokratiske Retning, hvori den antikke Kunst var slaaet ind. Medens ellers den historiske Udviklings Gang sædvanlig har ført det med sig, at der opstod en skarp Adskillelse mellem den Nødtørft, hvormed de lavere Klasser udformede det for dem Nødvendige, og en løsreven Kunstforskjønnelse, der fremkaldtes af de rigere Klasser, og med hvilken disse udfoldede en kunstnerisk Luxus, ene og alene for denne Pragts egen Skyld og uden Hensyn til dens Sammenhæng med bestemte praktiske Formaal, havde den antikke Kunst faaet udvikle sig langsomt, men sikkert fra et reelt Underlag; den var ikke fremdreven som nogen kunstig Drivhusplante, men havde fra en ringe Spire skudt frem sin stille Vært. Udgaaet fra Folket og fra dettes Trang til, efterhaanden som Kulturen og med den det ydre Velvære steg, at give de døde Gjenstande rundtom et Præg af den Aand, i hvis Tjeneste de bleve benyttede, havde den ikke faaet Tid eller Leilighed til at blive fremmed for Folket. Ved at betragte dens Historie, er det først, man faar Øiet op for denne Harmoni mellem Indhold og Form, mellem Livet selv og den kunstneriske Idealitet, som hver eneste af den gjenopstandne gamle Stads Levninger giver os et Exempel paa.

Rygnestad i Sætersdalen.

Paa Gaarden Rygnestad — en Mils Vei ovenfor Valle Kirke i Sætersdal — staar et gammelt Loft, som hver Mand i Dalen kjender og omtaler som en af

Bygdens Mærkværdigheder; hvad der har givet Bygningen denne Navnkundighed, er Sagnene om dens Bygherre og første Eier, Aasmund, almindelig kaldet Bonde-Aasmund.

Denne Mand, heder det, var bleven udkommanderet, engang Danskekongen var paa Krigstog i Tydskland. Hvad enten han nu — ligesom Sætersdølerne den Dag idag — fandt lidet Behag i at staa under Kommando, eller han ikke havde Lyst til at vove Livet for Danskekongens Sag, — nok er det, Aasmund løb uden Lov fra Kongens Tjeneste og tog sig en Reise til fremmede Lande. Som Følge heraf blev han dømt fredløs; men Aasmund var ikke den, som lod sig anfægte af saa Lidet. Da han syntes, han havde seet sig nok om i Verden, slog han sig til Ro paa Rygnestad og byggede der, som det fortælles, ved Hjælp af Arbeidere, han havde fæstet paa sin Udenlandsfærd, et Slags Borg, hvor han huserede, som det kunde falde ham ind, uden at frygte for Øvrighed og Dom.

Engang kom der saaledes en langreisende Mand til Rygnestad, og mod Sædvane modtog Aasmund ham venligt og beværtede ham vel. Til Afsked takkede den Fremmede for den gode Modtagelse, han havde nydt, og lovede at modsige de slemme Rygter, man fortalte om Aasmund; nylig sagde han sig at have besøgt en Ven af denne, ogsaa en mægtig Mand i Dalen, der ganske havde fraraadet ham at gjæste Rygnestad og forsikret, at han aldrig vilde komme levende derfra. „Ja, har saa god en Mand sagt det, saa skal det ikke blive Løgn", svarede Aasmund, og dermed hug han den Fremmede ned.

Efter en slig Historie, — thi dette er kun en af de mange Ugjerninger, som den Tid blev begaaet paa Rygnestad, — drog Fogden engang ud med en mandstærk Flok, for at gribe Aasmund; men da denne saa dem komme, gik han op paa Loftssvalen og skjød derfra 12 Pile efter hverandre i en tynd „Maalestang", han havde opsat langt nede i Jordet; slig lovede han ogsaa at behandle hver Mand, der nærmede sig Gaarden, og da Ingen drog i Tvivl, at jo Aasmund vilde holde sit Ord, maatte Øvrigheden drage hjem med uforrettet Sag.

Af de Bygninger, denne Mand opførte paa Rygnestad, er nu blot Loftet nogenlunde uforandret. Stuebygningen (tilvenstre paa hosstaaende Billede) var engang forsynet med et Taarn, hvoraf den høie Sidefløi skal være en Levning. Derfra gik en „Løngang" hen til Loftet, paa hvis mod Stuen vendte Side sees en nu tillukket Aabning i Svalen, hvor denne Løngang førte ind; ligeledes viser man Levninger af Grundmuren, hvorpaa Løngangen var bygget. — Loftet, der er opført af ualmindelig smukt og svært Tømmer (en Stok maaler $1\frac{1}{2}$ Alen i Gjennemsnit), ligner i sit Ydre saa temmelig andre gamle Loftsbygninger her i Dalen; indvendig er det anderledes indrettet. Det nedre Stokværk, Boden, er nemlig afdelt i flere mindre Rum, hvorfra ifølge Sagnet Aasmund, der som en praktisk Mand var forberedt paa alle Eventualiteter, havde hemmelige Udgange til forskjellige Kanter. Øvre Stokværk, det egentlige Loft, tyder paa, at samme Aasmund paa sine Reiser havde lært at leve komfortabelt; paa Svalen har han saaledes indrettet sig en Bekvemmelighed, som andetsteds ikke ansees for nogen Luxusgjenstand, men som man desuagtet den Dag idag skal søge forgjæves paa andre Gaarde i Sætersdalen end denne og Præstegaarden; Loftets Vægge have været prydede med Malerier, der, om de end ikke ere Mesterværker, dog staa en god Del over, hvad vore norske Bygdemalere formaa at præstere; Emnet for disse Fremstil-

Rygnestad i Sætersdalen.

linger er væsentlig hentet fra Bibelhistorien, Kostumet fra det 15de eller 16de Aarhundrede, og — om ikke Meddeleren tager feil — kan man tilskrive dem nederlandsk Oprindelse.

Paa Rygnestad lever ogsaa nu for Tiden en af Sætersdalens Celebriteter, nemlig „Graamanden, som tog Ræven paa Spranget." Denne Mand er vel nu over de 80 Aar; men da Meddeleren ifjor Sommer besøgte ham, bragte endnu den Gamles livlige Gestus hele Stuen til at ryste, naar han foralte om sin Ungdom og den Begivenhed, som havde gjort ham navnkundig.

A. S.

Literatur.

E. F. B. Horn. Letfattelig Fremstilling af den lutherske Lære om Naademidlerne i deres indbyrdes Forhold. Chra. P. T. Malling. 1865. 66 S. 8vo. — Under den Spaltning, der i de senere Aar har traadt skarpere og skarpere for Dagen indenfor den norske Kirke, vil man have kunnet iagttage en dobbelt Bevægelse i diametralt modsat Retning med Hensyn paa den ydre Formuleren af de tvende Partiers forskjellige dogmatiske Anskuelser. Medens det ene Parti, det kirkelige, eller, som det af sine Modstandere benævnes, det grundtvigianske, har søgt at reducere sin Bekjendelse til det mindst mulige, og derved opnaaet den store Fordel, med Lethed at kunne gjøre det forstaaeligt for den store Masse, hvad det egentlig er, det vil indprænte, — medens det altsaa paa denne Maade saa at sige har skabt sig et Feltraab, som Tilhængerne øieblikkelig fatte, og omkring hvilket de hurtig kunne samle sig, — har det andet og inden Kirken mægtigste Parties Bestræbelser gaaet i den modsatte Retning og været rettet mod saa nøiagtigt og skarpt som muligt, paa Basis af Kirkens officielle og officieuse Bekjendelsesskrifter, at formulere en orthodox Opfatning, ikke blot af Christendommens religiøse Grundsandheder, men ogsaa af de underordnede Spørgsmaal, der vistnok under et stærkt bevæget religiøst Liv ville faa sin store Betydning for den Troende, men som alligevel i mange Tilfælde synes at maatte henfalde dels under en rent subjektiv Opfatnings Afgjørelse, dels under den almenvidenskabelige Granskinings Domstol, uden paa nogen decideret Maade at burde opstilles som Troessætninger, hvis Antagelse eller Forkastelse er afgjørende for Bedømmelsen af den Enkeltes Stilling til Christendommen overhovedet. Saamegen Anerkjendelse man end maa yde de fremragende theologiske Videnskabsmænd og Lærere, fra hvilke disse Bestræbelser til ikke blot at bestemme Centrum, men ogsaa ethvert Punkt i Peripherien af Troeslæren ere udgaaede, vil det baade af denne Bestræbelses egen Natur og af flere Exempler, man har havt paa dens Virkning, være blevet indlysende, at der her er en meget nærliggende Fare, den nemlig, at Forfattere og Lærere, der paa anden Haand have sluttet sig til denne Anskuelse, og som ikke altid ere i Besiddelse af de oprindelige Lederes Takt og dogmatiske Skarphed, let forledes til paa egen Haand at fælde en afgjørende Dom i de Bispørgsmaal, som indtil videre bedst holdtes aabne. Vi tænke her nærmest dels paa de saakaldte Adiaphora, Middeltingene, dels paa de rent formelle Spørgsmaal af kritisk og historisk Art, som den uafhængige Videnskab har drøftet og fremdeles vil drøfte, og med Hensyn til hvilke Diskussionen mangengang endnu ikke kan ansees for afsluttet. At ville opstille en bestemt Opfatning af disse som Troesregel og væsentlig afgjørende med Hensyn paa den Enkeltes Christendom, maa udentvivl ansees som en Bestræbelse, der vil medføre store Farer. Drager man Middeltingene ind under de dogmatiske Bestemmelser, resikerer man let at lægge et Aag paa

Samvittighederne, som de vanskelig kunne bære, eller at fremkalde et Hykleri, som mest af Alt er at frygte. Opstiller man paa den anden Side med Hensyn til ydre kritiske Spørgsmaal en bestemt Anskuelse som absolut Troessandhed, kommer man i Fare for enten at lukke Døren for al videnskabelig Forskning eller ogsaa at fremkalde Mistro til de virkelig væsentlige Troessandheder, saafremt det viser sig, at det videnskabelige Resultat ikke stemmer med det, som man paa Forhaand og uden at benytte Kritiken har slaaet fast som dogmatisk Sandhed. En gammel Regel i Logiken siger: „Qui nimium probat, nihil probat“, og det er en Erfaringssætning, om hvis Sandhed Enhver vil have havt Anledning til at overbevise sig, at en Overdrivelse i en uvæsentlig Enkelthed, en for stærk Vedhængen ved en Paradox, som man i Forbigaaende har ytret, og som man saa anser sig forpligtet til at forsvare for enhver Pris, er istand til hos Tilhøreren at opvække Mistro til hele det store Resultat, man har villet faa frem, og hvis Sandhed i Grunden, nærmere betragtet, ikke paa nogen Maade er afhængig af Paalideligheden af hin enkelte Paastand. Jo varmere Interesse man nærer for Trivselen af et virkelig sundt og sandt religiøst Liv, desmere Ret har man ogsaa til at advare for det Slags Overdrivelser eller Overgreb, som man desværre ikke sjelden støder paa i vor nyere theologiske Literatur, og som maaske mangen Gang gjør større Skade, end man skulde tro, idet de give baade principielle og delvise Modstandere en velkommen Anledning til at rette sine Angreb paa Christendom og Kirke mod en enkelt fremskudt Position, som det vil være umuligt i Længden at forsvare.

Disse Betragtninger, som Anm. tror kunde have en mere almindelig Interesse, ere nærmest fremkaldte derved, at han i det lille Skrift af Hr. Seminarielærer Horn atter er stødt paa en af disse paradoxe Paastande, der saa let hos den ubefæstede og tvivlesyge Læser vække en uberettiget og skadelig Mistanke mod Paalideligheden af den hele Deduktion. Bogens Værd i dens Helhed er det her ikke Stedet at underkaste nogen Drøftelse; Anm. vil kun paapege en enkelt literærhistorisk Paastand, som Forf. har opstillet, og hvis Uholdbarhed baade strax springer i Øinene og skader Indtrykket af den følgende Udvikling. Det er Pag. 16, hvor Forf. afgjørende og uden nogen nærmere Forklaring tillægger Moses selv Forfatterskabet til de fem Mosebøger. Det er skeet for at paapege Paalideligheden og Troværdigheden af den hellige Skrift, altsaa i et fuldkommen berettiget Øiemed; kun Skade, at man med den Slags Argumentation selv ihjelslaar det, som man vilde bevise, og som man med Anvendelsen af lidt mere Omtanke og Kritik let kunde bevise. Jeg behøver ikke her at indlade mig paa det sprogvidenskabelige Bevis, der kan føres, for at Mosebøgerne umulig kunne tilhøre selve Moses's Tid; det vil for den enfoldigste Lægmand, der med Opmærksomhed har gjennemlæst den hellige Skrift, være klart, at det nævnte Skrift ikke kan være forfattet af Moses selv og heller ikke paa noget Sted udgiver sig for at være det. Der omtales saaledes (I, 36, 31) israelitiske Konger, der, som bekjendt, først opkom 500 Aar efter Moses; Jerusalem og Templet nævnes (II, 15, 17); Moses selv omtales jevnligt i tredie Person, hans Død og Begravelse berettes; kortsagt, det springer overalt i Øinene, at der her ikke kan være Tale om et afsluttet literært Arbeide af den samme Moses, der førte Israeliterne ud af Ægypten. Det behøver neppe at tilføies, at det naturligvis ikke kan have nogen Indflydelse paa Troen paa den hellige Skrifts inspirerede Karakter, om man gjør sig det klart, hvad der jo i det foreliggende Tilfælde ikke kan være to Meninger om, naar man først er bleven opmærksom paa Sagen, at Pentateuchen ved Ordningen af drn bibelske Kanon har faaet en mindre korrekt Titel. Men det Mislige er, at man opstiller en Paastand, der falder til Jorden for den simpleste Omtanke, som Led i en dogmatisk Begrebsudvikling, bestemt for den menige Mand. Det foreliggende Exempel er naturligvis en Ubetydelighed, der ikke i ringeste Maade skader selve den lille Bogs Brugbarhed; men Anm. har troet at burde dvæle ved det, fordi det forekom ham at være en slaaende Prøve paa en Methode, der ikke sjelden anvendes, og som er saare let udsat for at misbruges til lige stor Skade baade for sund Tænkning og for virkelig Tilegnelse af de religiøse Grundsandheder. Skal enhver Misforstaaelse eller Feiltagelse, der paa Grund af Forfatternes menneskelige Skrøbelighed har indsneget sig i den hellige Skrift, slaaes fast som en uomtvistelig Troessandhed, da kan man ligesaa gjerne med det Samme af Josuas Ord bevise, at det er Solen, som gaar rundt Jorden; da er al den videnskabelige Kritik, som de bedste og frommeste Mænd gjennem Aarhundreder have anvendt paa Bibelen, skruet tilbage til middelalderlig Scholastik, og vil man stadig holde fast ved Paastanden om en i det Mindste gjennemført Ufeilbarhed, kan man være vis paa, at man med det Samme skræmmer bort fra Christendommen en Mængde virkelig religiøst sindede og alvorligt stræbende, men tillige klartseende Medmennesker.

Neppe paa noget andet Gebet har man havt saa tydelige Exempler paa den Tilbøielighed, vi ovenfor have nævnt, til at opstille som afgjørende med Hensyn paa christeligt Liv Ting, der rettest falde ganske ind under den Enkeltes individuelle Opfatning, som Tilfældet har været med Hensyn til Hedningemissionen. Det er mod en Del af de Overdrivelser, det herskende Parti inden Kirken i denne Retning har gjort sig skyldig i, at Hr. Pastor J. **Tandberg** har advaret i en liden Piece: **Hvorvidt er det en Christens Pligt at bidrage til Hedningemissionens Fremme?** Chra., Carl Wang, 1865. 50 S. 8vo. Den enkelte Ytring, som Forf. har anført, at Menneskene ved Udelagtighed i Missionen „mærke sig som idetmindste mindre levende og oplyste Christne“, kan forøges med en Mængde andre, fremsatte paa en lige saa skarpt dømmende Maade og lige saa stødende for den religiøse Følelse baade ved sin Form og sit Indhold. Selv en af Hovedstadens mest anseede geistlige Talere, Pastor S. Brun, har saaledes (Luth. Kirketid. I, 238) ligefrem paastaaet, at Øiemedet med Missionsmøderne bør „være at fremstille Missionen som Troens nødvendige Frugt.“ Endnu hyppigere end disse direkte Udtalelser vil man finde Ytringer af den Anskuelse, at Missionen er en Gjerning, der i høiere Grad end al anden god og ærlig Stræben staar under Guds specielle Forsyn og Beskyttelse. I 1860 indberettedes saaledes (Norsk Kirketid. S. 107), at „den nye Missionsskole bærer synligt for Alle Guds Forsyns Segl.“ Sammesteds III, 127, skildres Missionen som „en Gjerning, der skulde være de Christnes helligste og kjæreste“, og S. 252 som „et ufeilbarligt Middel til at redde vor Kirke fra den Død, som det om sig gribende Forfald rædsomt truer Kirken med.“ Paa et Missionsmøde i Eidsvold (Luth. Kirketid. II, 255) slaaes nogle Opponenter imod Administrationen til Jorden med den Argumentation, at „dette, antog man, nu maatte være modbevist derved, at Herren dog synligen havde bekjendt sig til vort Selskab.“ Forsaavidt man kan sammenstille religiøse og verdslige Forhold, minder denne Fremgangsmaade paafaldende om den Taktik, som de monarkisk-reaktionære politiske Partier saa gjerne anvende i Behandlingen af et Lands verdslige Interesser, idet ogsaa de hvert Øieblik drage Majestæten selv ind i Debatten, skyde sine egne private Lyster ind under hans uantastelige Autoritet og forsøge at give det Udseende af, at han i særegen Grad begunstiger deres Partikulærinteresser. Det har historisk vist sig, hvorledes en saadan Fremgangsmaade netop omstyrtede den Tillid til Autoriteten, som det var Meningen at styrke, og et lignende Resultat vil saare let fremkomme af den analoge Taktik paa det religiøse Feldt.

Det er imidlertid ikke blot selve Missionssagen, der fremstilles som i særegen Grad velbehagelig for Gud; hans Navn indblandes ogsaa i Tide og Utide overalt, selv hvor der kun er Tale om Missionærernes og Missionsvennernes mest hverdagslige Anliggender, og det i saadan Rigelighed og med en saadan Mangel paa Diskretion, at det lettelig bliver stødende for Enhver, der ikke endnu er vant til at profanere sit Gudsforhold ved idelig og altid at bære det i Munden og gjøre Andre opmærksomme paa det. En Missionær (N. Kirketid. 1862, S. 777) kan saaledes, efter først at have fortalt om, hvorledes han paa en af sine Reiser fik noget sur Melk af et Par Jætergutter, og dernæst ytret, at her maatte han „selv sørge for Alting, kjøbe Mad“ osv., ikke undlade at tilføie: „Dog, Herren sørgede rigtig for os; Folk kom strax med Korn og Melk tilsalgs“ osv. En saadan Sammenstilling maa i mildeste Fald gjøre Indtryk af at være et af disse smagløse Mundheld, i hvilke altid Guds Navn skal blandes sammen med de simpleste og naturligste Ting; og der udvikler sig paa denne Maade en religiøs Phraseologi, der, om den end i Begyndelsen kanske kan have baaret paa et virkeligt Indhold, dog, idet den gaar over til at blive Maner, med det samme bliver usand og smagløs. En Missionsforening kan ikke i al Ydmyghed og Tarvelighed holde sit Aarsmøde; naar dette sker, maa det fremstilles som en speciel „Naade“; Regnskabet tør heller ikke være affattet paa den korteste og mest praktiske Maade, som Verdens Børn betjene sig af; Anledningen til at afrunde en salvelsesfuld Phrase kan ikke forsømmes, og saa kommer det midt imellem Tallene til at hede, at „i Regnskabet viser det sig, at vor lille Forening har været forundt til (sic) at anvende for Missionen blandt Israel 1828 Spd. 9½ Skilling.“ Naar det opstilles som et Kriterum paa „en sand oplyst og levende Christen“, at han paa den ene eller anden Maade maa deltage i Hedningemissionen, er det let at forstaa, at Enhver, der befinder sig under Trykket af denne Opinion, ved ydre Vidnesbyrd ikke blot i Gjerning, men især i Tale, hvad som jo er ulige lettere, søger at unddrage sig den haarde Dom at være en mindre oplyst og levende Christen. Naar der altsaa fordres et aldeles evident Bevis, er naturligvis Missionærerne de Eneste, der kunne aflægge dette i Gjerning; Missionsvennerne maa indskrænke sig dels til Pengegaver, dels til Ord, og hvis disse paa nogen Maade skulle kunne falde tungt i Vægtskaalen, maa de da ogsaa ophobes i den Mængde og med de grelle Nuancer, som vi have meddelt nogle Prøver paa. En anden nødvendig Følge af disse Overdrivelser i Retning af tom Phraseologi er, at der udvikler sig en stærk Intollerance ligeoverfor enhver Ytring af Interesse for Missionssagen, der ikke fremtræder netop under den sædvanlige Form; Enhver, der ikke arbeider til Maalet med netop de samme Midler, som det herskende Parti anvender, dømmes ikke at arbeide til det rette Maal og i det rette Sind. Det kunde saaledes f. Ex. synes rimeligt at antage, at Enhver var berettiget til at lade det Bidrag, han kan afse til Missionen, tilflyde det af de mangfoldige Missionsselskaber indenfor den protestantiske Kirke, hvis Administration og Virkemaade han maatte holde for heldigst; men nei! „Man maatte ikke tro,“ læse vi i Luth. Kirketidende, „at det var ligegyldigt, om man sendte sine Bidrag til andre Missionsselskaber; i det Øieblik man gjorde dette for ikke at være med i det norske Selskab, hvortil man dog egentlig hørte, vilde Gaven være en Splidens og ingen Enighedens Gave; den var da ligesaa forskjellig fra den rette Missionsgave som den Riges Gaver fra Enkeskjærven i Tempelkisten.“ Her har man en af de yderste Consequentser, hvortil den herskende Opfatning af Missionsvæsenets Betydning leder: et aandeligt Hovmod, der bliver saameget mere stødende ved den tilsyneladende Ydmyghed, hvorunder det skjuler sig („Missionsgaven — Enkens Skjærv“). Idetheletaget synes man paa hele Hedningemissionens Drifsmaade at kunne anvende de Ord, hvormed en Forf. i Luth. Kirketid. (I, 161) omtaler en enkelt Afart, de saakaldte „Kvindeforeninger“, idet han bemærker, at mange deltage i disse, fordi det ansees „som et Kjendetegn paa levende Christendom og christelig Iver. Dette gjør, at Mange blive med ikke med Frihed, af sit eget Hjertes Drift, men paa Grund af et vist Tryk, medens der paa den anden Side heri ligger en Fristelse for dem, der ere indtagne af sin christelige Iver, til her at lægge den for Dagen, og — begge Dele ere lige slemme.“ Vi haabe senere at finde Anledning til at betragte flere Sider af dennne Sag; for denne Gang har vi, ved at sammenstille en Del Udtalelser af selve Missionens ivrigste Forkjæmpere, nærmest søgt at paavise, i hvor høi Grad en Advarsel, som den, der indeholdes i Hr. Pastor Tandbergs velskrevne lille Bog, er paa sin rette Plads.

Til Husbrug og Haandværksdrift.

Irlandsk Tørvdrift.

Angaaende Tørvdriften og Tørvens Behandling ved Sligo i Irland holdt Dickinson i en Forsamling af Londonner-Værksingeniører et Foredrag, hvoraf her gives en kort Extrakt. Han anførte, at der i Storbritannien ikke fandtes mindre end 6 Millioner Acres (à 1.⁰²⁷⁸ norsk Tønde Land) med Tørv, som i Gjennemsnit har en Mægtighed af 12 Fod, og da man vinder 3,600 Tons eller 72,000 Centner = 7,200,000 Skaalpund tørret Tørv af en Acre, saa er der idetmindste 21,600 Millioner Tons (à 2,000 Skaalpund pr. Ton) disponible i England, og disse ville være tilstrækkelige i Aartusinder. Selv om Stenkulsleierne skulle blive udtømte og Stenkullen opbrugt, ser det altsaa ikke saa farligt ud, som man har villet spaa, naar man kun paa en simpel Maade kan faa Tørven tørret og presset eller fortættet. Den Fremgangsmaade, som man bruger i Sligo for at tilveiebringe saa fast Tørv og Tørvkoaks, at man kan smelte udmærket Jern dermed, er følgende: Den opgravede Tørv bringes op i en Kumme eller Beholder i den øvre Del af Maskinen, hvorfra den falder ned paa et Metalsold med Huller af ⅛ Tommes Tvermaal. I denne Kumme arbeider en lodret Archimedesskrue, der driver Tørvgrøden som ormformige Traade gjennem Soldets Huller, medens Rødderne og de grovere Trevler udtages gjennem en større Aabning. Den silede og gjennemdrevne Tørvmasse kommer derpaa i et Rum, som er ophedet med Damp, hvor den taber en Del af sit Vand; derpaa falder den i en Rende uden Ende eller saakaldet uendeligt Baand, som bringer den til en simpel Teglstensmaskine, hvor den bliver bragt i de nødvendige Former, omtrent som Murstensformen, og fortættes. Ved langsom Lufttørring trækker Tørvmassen sig endnu tættere sammen, og opnaar tilsidst næsten den samme Haardhed og Tæthed som Stenkul. Man ser ogsaa her Anvendelsen af det Princip, som man har anseet for det eneste rigtige for Tørvnytningen, kronet med Held; det er, at man, efterat Rødderne ere fjernede og det oprindelige svampagtige Sammenhæng er ophævet, overlader Tørvmassen til at fortætte sig og blive fast ved frivillig Sammentrækning og Fortætning.

Norge.

Christiania den 25de Marts.

Efterat Ratifikationerne af Handelstraktaten med Frankrig nu ere udverlede, vil den træde i Kraft den 15de April.

— Aftenbladet meddeler, at Statsraad Wergeland fra Armeens Overkommando har ladet udgaa en Rundskrivelse til Brigaderne, hvorved disse opfordres til at drage til Ansvar en Del Officierer, der i det nævnte Blad anonymt havde udtalt sin Mening om den forestaaende Besættelse af en ledig Post i Generalstaben, — en Forholdsregel, hvis med Tiden maaske temmelig alvorlige Følger rimeligvis ikke ville ramme nogen Anden end dens Ophavsmand.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 14.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 2. April 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Et utrykt Digt af Maurits Hansen.

Til en ung Pige

ved hendes Konfirmation. 1818.

Endt er nu den første Akt;
Barndomsglæden er forsvunden
Med sin rige Farvepragt,
Med det friske Grønt i Bunden.
Visselig henblegnet er
Morgenrosens hulde Skjær,
Og de første Edens Dage
Vil ei vende mer tilbage.

Mærk dig da den høie Dør,
Som idag sin Hængsel rørte;
Engang den sig aabned før,
Da til Verden man dig førte.
Aldrig du forgjette skal:
Gjennem samme Herrens Hal
Føres du til Barnets Blommer
Og til Alvorslivets Sommer.

Visselig en salig Dag!
Mindefest foruden Lige
Om vor rette Fødselsdag,
Da vi føtes til Guds Rige!
Herren tog dig ømt i Favn,
Der du kaldtes med hans Navn,
Og mens du hans Navn vil nemme,
Skal han aldrig dit forglemme.

Her — i Daaben blev du spæd
Viet ind til Jesu Rige
I det Guddomsnavn, vi ved:
Fader, Søn og Aand tillige;
Nu for Altaret du svor,
At paa dette Navn du tror;
O, lad denne Tro ledsage
Alle dine Levedage!

Her — i Daaben gav man dig
Korsets Tegn paa Bryst og Pande;
Nu det skal urokkelig
Dig i Sjel og Hjerte stande; —
Naar hvert Haab henveires her,
Dette Kors din Byrde bær;
Det har Verdens Synder baaret,
Det til Livets Træ blev kaaret.

Gud er idel Kjærlighed,
Aldrig os hans Haand forlader;
Og før Verden blev bered,
Har han elsket os som Fader.
Derfor blev vor Jesus fød,
Derfor, derfor er han død!
Elsk da med oprigtigt Hjerte
Ham, som Kjærlighed begjærte!

Tag da her med venlig Haand,
Hvad dig Skjalden stille byder, —
Gud dig styrke med sin Aand,
At du tro hans Bud adlyder!
Haab og Tro og Kjærlighed
Skjænke dig den sande Fred,
Til han hisset dig vil hente,
Hvor Opfyldelsen vi vente!

Kardinal Wiseman.

Om denne nylig afdøde engelske Prælat hidsætte vi følgende biografiske Oplysninger: „Siden Reformationen ere ikke mere end syv Englændere befundne værdige til den Ære at beklædes med Kardinalshatten. Den syvende var Nicolaus Wiseman. Født den 2den August 1802 i Sevilla tilhørte han en irsk Familie. Allerede som Barn blev han af sine Forældre sendt til England, hvor han blev opdragen i det katholske Cuthbertskollegium i Ushaw i Nærheden af Durham. Da han blev ældre, bestemte han sig til den geistlige Bane og blev nu sendt til det i Rom bestaaende engelske Seminarium. Eleverne i de fremmede Kollegier i Rom træde altid i et personligt Forhold til den regjerende Pave; de betragtes som hans aandelige Pleiebørn og blive specielt forestillede for ham. Er deres Uddannelse saavidt fremskreden, prædike de for ham i det pavelige Huskapel og høre af hans egen Mund, hvorledes de har behaget ham. Forsvare de offentlig en Thesis, da bliver deres Arbeide forelagt Paven eller kritiseret af ham. I dette personlige Forhold til Paven traadte nu ogsaa Wiseman, og det var da nærmest Pius VII, som ledede hans Studier og begunstigede ham. De følgende Paver til og med Gregor XVI gav ham ligeledes Beviser paa sin Agtelse. Hvor nær han blev bekjendt med dem, se vi af hans Bog „Recollections of the last four popes.“

Som Professor ved den romerske Høiskole forblev Wiseman i Rom ligetil Aaret 1835. Han gik nu tilbage til England forat gjøre Propaganda for den katholske Kirke. Hidtil havde man kun benyttet sig af Emancipationsloven af 1829 i en enkelt Retning, idet Irlænderne under O'Connells kloge Ledelse ved dens Hjælp havde forstaaet at forskaffe sig en bedre Stilling i ydre Henseende; men den katholske Kirke selv havde havt liden eller ingen Nytte af disse politiske Fordele, som dens Tilhængere havde opnaaet. Wiseman vendte nu tilbage til England med det Hverv at indhente, hvad der var forsømt. Den katholske Kirke ved fortræffelig at rette sig efter Forholdene. I de fri Stater benytter den Pressen, i de despotiske Censuren til at fremme sine Øiemed. Tro imod denne Politik begyndte Wiseman i 1836 med at grundlægge tre Tidsskrifter: et Fjerdingaarsskrift, Dublin Review, et Maanedsskrift, Catholic Magazine, og et Dagblad, London Tablet. Det sidste og det første svang sig begge fra det første Øieblik af op til jevnbyrdig Rang med de store protestantiske Tidsskrifter; især vandt Dublin Review en videnskabelig Betydning, som selv dens ivrigste Modstandere indenfor den anglikanske Kirke maatte indrømme den. Englændernes Hang til alskens Foreninger var ogsaa et Middel, som Wiseman benyttede sig af til at gjennemføre sin Kirkes Ideer. Han var med at stifte the Metropolitan Tract Society, der i Løbet af de sex første Aar efter sin Oprettelse udbredte 162,000 Aftryk af religiøse Traktater, saavelsom the Society of English Ladies, der har til Øiemed at udstyre det Indre af fattige Kirker og Kapeller paa en passende Maade.

Der kom nu et nyt Liv i den katholske Kirke i England og Skotland. Beskyttet af de før herskende Tvangs- og Straffelove, havde den anglikanske Kirke hengivet sig til en høi Grad af Dorsk-

Kardinal Wiseman.

hed, og dette hevnede sig nu haardt. Da den katholske Propaganda udfoldede en rastløs Virksomhed i alle de Egne, som den anglikanske Kirke hidtil havde forsømt, steg snart Katholikernes Antal i en forbausende Grad. Saavel af engelske Protestanter som af engelske Katholiker er det bleven anført, at den halve Million Katholiker, som under Georg IV levede i England, Skotland og Wales, i Aaret 1845 var steget til 3,380,000. Der blev opbygget henimod sexhundrede Kirker og Kapeller og deriblandt saadanne, der i Storhed og Pragt kunde maale sig med Middelalderens Domkirker. Der indstiftedes otte Munkeklostre, fireogtredive Nonneklostre, og ved frivillige Gaver blev det muligt at grundlægge et betydeligt Antal Almueskoler og Sygehuse.

Den beskedne ydre Stilling, Wiseman beklædte som Forstander for Mariekollegiet i Oscott, skjulte for den Uindviede, hvilken indgribende Virksomhed han udfoldede i alle disse Foretagender. Hans hyppige Reiser til Rom forraadte dog snart, at det var ham og ikke hans Foresatte, Dr. Walsh, der var Sjælen i det Hele. I 1847 var Wiseman atter i Rom og aftalte med Pius IX, hvorledes man fuldstændig skulde gjenoprette det katholske Hierarchi i England. Begivenhederne i 1848 og 1849 forsinkede Udførelsen af Planen; men i 1850 reiste Wiseman, der i Mellemtiden var bleven apostolisk Vikar for England, atter til Rom forat bringe Sagen til Afgjørelse. Hel uventet for de engelske Statsmænd udkom et den 24de Sept. 1850 dateret „apostolisk Brev“ angaaende Gjenoprettelsen af det katholske Hierarchi i England. Det vakte almindelig Forbitrelse og udsatte Wiseman for voldsomme Angreb. Da han nu samtidig blev udnævnt til Kardinal og som Erkebiskop af Westminster blev stillet i Spidsen for den katholske Kirke i England, indsaa man, at det var ham, der var den egentlige Ophavsmand til alle de hierarkiske Forholdsregler. I hint Brev saa man ikke blot et Angreb paa Landets protestantiske Religion, men troede ogsaa at kunne læse mellem Linierne den Opfatning, at det katholske Parti i England var den egentlige Nation og Paven dennes retmæssige Overhoved. Kardinal Wiseman syntes næsten at lægge an paa endnu mere at ophidse det Had, han var bleven Gjenstand for. Han offentliggjorde et stortalende Manifest om Kirkens Triumf, udskrev et Jubilæum med de sædvanlige Afladsbevilgninger og feirede sin Inthronisation som Erkebiskop af Westminster med hele en middelaldersk Kirkefyrstes Pragt. Pressen overøste ham til Gjengjæld med Angreb, og Pøbelen insulterede ham paa offentlig Gade. Man antog med Sikkerhed, at han vilde blive udvist af Landet, og annoncerede allerede hans Ankomst til Ostende som Landsforvist. Regjeringen vogtede sig imidlertid heldigvis for ethvert saadant Skridt, der vilde have været ligesaa unyttigt som ulovligt. Forat tilbagevise de pavelige Overgreb, forelagde den Parlamentet en Titelbill; under Forhandlingerne om denne tilbød Wiseman sig at optræde som Katholicismens Advokat for Overhusets Skranker. Hans Stridigheder med Pressen gjentog sig flere Gange siden, saaledes i Anledning af den indiske Opstand.

I Aaret 1855 blev Wiseman udnævnt til Bibliothekar ved det vatikanske Bibliothek. Det var en Ærespost, som blev ham overdraget paa Grund af hans Fortjenester af den katholske Kirke og hans Lærdom. I 1859 flyttede han for længere Tid til Rom, efter hvad man paastod, paa Grund af sin svækkede Helbred; dog turde den Stilling, Pavestolen efter den italienske Krig er kommen i, være den egentlige Aarsag til den statskloge Kardinals Ophold i Rom.“

Hos os er den afdøde Prælats Navn især bleven bekjendt ved hans paa Dansk oversatte Roman „Fabiola eller Katakombernes Kirke“, en Skildring af den ældste romerske Kirkes Liv. Den er meget tiltrækkende skrevet og leverer detaillerede Skildringer af denne interessante Periodes Tænke- og Levesæt, — om man end ikke tør frikjende den for en noget vidt dreven Tilbøielighed til at idealisere Virkeligheden paa Sandhedens Bekostning og fremstille hine Tiders Liv med mere straalende Farver, end den strenge Portraitlighed egentlig kan tillade. Bogen er ved Siden heraf naturligvis skreven med den samme Tendents, der ledede Wiseman i al hans Virken; den er et behændigt, men neppe ganske paalideligt Forsøg paa at tilbageføre den romerske Kirkes Eiendommeligheder i Lære og Kultus til gammelchristelige Forbilleder. „Fabiola“ og nogle Brudstykker af Wisemans Erindringer, der i 1861 meddeltes i „Fra Udlandet“, er, saavidt erindres, det Eneste af hans vidtløftige literære Arbeider, der er bleven overført i vort Sprog.

Vinkande af Fajence.

Blandt de Kunstsager, som i denne Tid spredes over den hele Verden fra Auktionen efter den rige Kunstelsker Grev Pourtales i Paris, — en Auktion, der vil blive indtegnet som en af de mindeværdigste Begivenheder i alle Samleres Annaler, — er ogsaa det lille Kunstværk, som vor Tegning fremstiller. Thi et Kunstværk er det virkelig; se blot, hvilken Symmetri og Styrke der hersker i Formerne, hvor sikkert det staar paa sine Ben, og i hvilke rhythmiske Linier det afrunder sin trivelige Bug, hvis velformede Omfang synes at love en Velsignelse af Vin, ligesaa overstrømmende som ved hint bekjendte Bryllup i Galilæa. Det er heller ikke nogen ganske almindlig Vinkande; den „Skole“, om man her kan bruge dette Udtryk, hvorfra den er udgaaen, har hidtil baaret en Konges Navn, og har man villet tale om de bedste Arbeider, Frankrig havde frembragt i denne Retning, har man nævnt „Henrik II's Fajence.“ En hjerteløs Kritik har rigtignok senere erkjendt det Imaginære i denne Benævnelse og ombyttet den med det ulige mere prosaiske „Oironfajence.“

Ætnas sidste Udbrud.

Medens det lille hidsige Vesuv som et ægte Neapelsbarn aldrig kan holde sig rigtig i Ro, men stændig maa give sit gløvende Indre Luft i lidenskabelige Expektorationer, er det længe imellem, at det høibarmede Ætna giver de nysgjerrige Tilskuere det storartede Syn

Vinkande af Fajence.

af sine Vredesudbruds Majestæt. Det er nu tolv Aar siden den sidste Eruption paa Sicilien. Og ligesom Udbruddene her ere sjeldnere, ere de i Almindelighed heller ikke saa ødelæggende. Lavastrømmene fra Vesuv naa næsten øieblikkelig Byerne og de talrige Haver, der drage sig saa langt op ad dens Skraaning som mulig; Ætna derimod throner i ensom Majestæt; det er en hel Reise at naa op til dets øverste Tinde, og de ødelæggende Ildflomme har en lang Strækning at gjennemløbe, før de naa ned til de smaa Landsbyer, der ligge adspredte hist og her paa den langstrakte Helding, hvormed Fjeldet sænker sig nedover mod Bugten ved Catania. Ætnas høieste Tinde ligger, som bekjendt, over Snegrændsen, og Udbruddene ske som oftest længere nede i Skraaningen; men det er alligevel saa langt herfra og ned til de større og mere folkerige Byer, at der for dem i Almindelighed ikke er nogen direkte Fare at befrygte. Den smeltede Lava selv flyder saa langsomt, at de faa Mennesker, som bo deroppe, med Lethed kunne undfly; naar de da se den nærme sig deres Agre og Hytter, plante de sine Helgenbilleder i Jorden og paalægge disse at standse den ødelæggende Strøm; naar saa de usle Billeder synke om i Ilden og fortæres, skjælde de dem ud og begive sig længere ned, for at forsøge det Samme med et nyt og maaske kraftigere Billede. Det er ellers Skade, at dette Udbrud ikke kom et Par Maaneder tidligere; det vilde da have kunnet give de katholske Troende en kjærkommen Anledning til at fortolke det som en Herrens direkte Straffedom for den ugudelige Maade, hvorpaa Paven var bleven behandlet i Septembertraktaten, — i Lighed med lignende tidligere Tilsælde, hvor ogsaa „Herrens Finger“ er bleven seet og paavist i Præsteskabets specielle Interesse.

Faddergaven.

(Af Onkel Adam.)

„Post en Gang i Ugen“ — det er lidet i vore Dage; men endnu for et Par og tyve Aar siden var det fuldkommen nok for gamle Major Trotzenkreutz paa Mobacka. Det kan være fuldkommen tilstrækkeligt en Gang i Ugen at modtage Aviser, som Intet indeholde, og Breve, som bare indeholde Klynk og Klage. Sagen var nemlig den, at den Trotzenkreutziske Familie havde tabt sin oprindelige Glands og var falden ned i Fattigdom og Dovenskab, hvilket dog ikke paa nogen Maade forhindrede dens gamle Stolthed fra at holde sig vedlige. Den Eneste, som ved fornuftig Sparsomhed kunde ernære sig, var Majoren, og denne i Familien usædvanlige Omstændighed gjorde, at der ei fandtes nogen Kusin eller Tremænning, som ikke kunde gjøre grundede Krav paa den kjære, tækkelige og tjenstvillige Onkels Kasse. Han kunde bevidne ved sin Saligheds Ed, saameget han vilde, at en liden Gaard som Mobacka og otte hundrede Rigsdalers Pension umulig knnde strække til at klæde, føde, opdrage og hjælpe et Par Dusin Mennesker. Man troede ham ikke; man smilede foragteligt, naar han sendte ti Rigsdaler i Stedet for de „lumpne hundrede“, man havde forlangt. Hans Bo havde aldrig været under Konkurs; han selv havde ikke været i Gjældsarrest, og følgelig maatte han staa sig ganske udmærket. At han var gammel Pebersvend, forbedrede ei hans Stilling, thi han havde jo ikke andet at bruge sine Penge til, end sin egen Person, — og en gammel Ungkarl i Familien er moralsk forpligtet til selv at sulte og hjælpe, det vil sige, naar han er saa lykkelig ikke at være ladt alene i denne Verden, men paa alle Hold og Kanter har Slægtninge af alle Aldere og af begge Kjøn.

Mobacka ligger lykkeligvis langt fra Jernbanen, og Skydspengene ere dyre, saa at han ikke behøvede at frygte personlige Besøg. Foruden en gammel, afdanket Lieutenant — Enkemand, en kjær Kusin, som regelmæssigt tre Maaneder hver Sommer gjæstede Mobacka for at gjennemgaa en Melkekur, og som overalt fulgte Majorens Fjed, ligetil denne hjalp ham med at indfri en forfalden Vexel eller endossere en ny — kom der ikke andet end Breve; men de vare mange og rørende, — og saaledes var det nok med den „ene Post i Ugen.“

Blandt de Griftligheder, som ikke maa forglemmes i denne Skildring, var der en, som tilfaldt Major Abraham Trotzenkreutz næsten hvert Aar. Han blev nemlig indskreven i en eller anden Ministerialbog i Egenskab af „fraværende Fadder“ til en liden Verdensborger, som blev kaldt Abraham eller Abrahamine, hvorom han da pr. Post venligst underrettedes. Som Fadder havde han — rigtignok ikke tilstedeværende — lovet at hjælpe den Lille, og Hjælpen blev paa denne Maade en Christenpligt og Noget, som han høitidelig og for Guds Aasyn havde „lovet.“

Majoren lod da fra Tid til anden gjøre et Sølvbæger til Faddergave; men lille Therese havde faaet et paa ti Lod, medens Abrahamine bare fik et paa otte, hvilket viste, hvorliden Takt den gamle Tværpind besad. Abrahamine bar hans eget Navn, og havde endda faaet to Lod Sølv mindre!!

Naar man undtager disse smaa Fatalia, førte Majoren et fredeligt Liv, passede sin Jord vel og fandt sin Glæde i at hjælpe, — naar blot ikke Forsynet havde været fuldt saa rundhaandet, som det her var Tilfældet, med Gjenstande for hans Gavmildhed, som med hvert Aar tiltog i Mængde, uden at nogen synderlig Afgang havde været at mærke paa flere Aar.

I egen Person havde han ikke havt den Fornøielse at staa Fadder til mere end et af alle disse Børn, der forevigede hans Fornavn; thi Familien havde ganske andre Tilnavne, formedelst Frøkenernes Giftermaal med andre skikkelige Folk.

Denne Ene hed naturligvis Abrahamine — Abrahamine Schönberg, og var Daiter af en forhenværende Kjøbmand og en Frøken Trotzenkreutz, Majorens Sødskendebarn paa Fædreneside. Dette Pigebarn vilde han virkelig tage sig af, og da Faderen flygtede over til Amerika, medens Boet fik komme ud af det, som det kunde, overtog Majoren at underholde den lille Familie.

Saalænge hun endnu var et lidet Barn, reiste han hvert Aar til Byen X., hvor Moderen boede. Det gjorde ham saa godt at blive kjælet for af den lille Vildkat og se ind i hendes venlige, glade og ærlige Oine, — og lille Abrahamine eller Mina, som hun

ogsaa kaldtes, holdt meget af Onkel Abraham, „den snille, gode Onkel Abraham, som gav hende Appelsiner og smukke Billedbøger", — medens hendes Moder paa sin Side spidsede Næsen efter Majorens Testamente.

Men Pigen voxede til og maatte sendes til et Institut for at faa „Dannelse." Det er ikke godt at vide, hvad Aarsagen i Grunden var; men da Mina begyndte at faa „Dannelse" og efterhaanden ophørte at være Barn, syntes Onkel Abraham ganske forandret, naar han kom til Byen. Han trivedes ikke mere der — der var Noget, som han mere og mere begyndte at savne — noget Væsentligt. Om den gamle Major ret ærligt havde spurgt sig selv, hvad dette var, vilde Svaret være blevet: Der mangler Barnslighed, der mangler Natur. Der mangler dette Skjære, Fine, Elskelige, som et Barn eier i fuldt Maal — denne ubevidste Skat af Fred og Kjærlighed, som Barnet ligesaa ubevidst bortbytter mod Dannelsens Skatte. Med disse Skatte forholder det sig mangen Gang som med dem, man graver op af Jorden; de glimre som Guld, naar man hæver dem, men naar man kommer til sit Hjem, har man blot Muld i Sækken. Man er kommen til at „se sig tilbage", det er Feilen.

Dette er ogsaa den sædvanlige Feil ved de stakkels Pigebørns saakaldte Dannelse; de plukke Posen fuld af Gloser og Lektier og tro sig rige; men naar de saa engang selv skulle bygge sig et Hjem — kaste de endnu et Blik tilbage paa Barndommens Dage og se, hvor uendeligt rige de dengang vare — og se, naar de naa frem til Hjemmet, er det kun noget unyttigt Grus, de bære paa.

Det var denne lidt efter lidt foregaaende Forandring, som saarede Majorens Instinkt, endskjønt hans Tanke ikke kunde udfinde Aarsagen. Fra Tid til anden fik han Breve fra lille Abrahamine, nogle paa slet Svensk, andre paa noget mindre daarlig Fransk, og nogle paa næsten feilfri Engelsk. I Institutet lagde man mest Vægt paa det Engelske.

Man faar Tid til at blive fuldvoxen, bare medens man lærer en tre — fire Sprog, saa at Tiden umulig kan strække til at læse noget „Dannende" i disse Sprog. Naar man kan det, da er man dannet; thi man har tilegnet sig Midlet til Dannelse. Den stakkels Aand har faaet Arme og Ben, men kan ikke engang bruge dem til at kravle sig frem paa den sjælelige Dannelses uendelige Omraade. Og under alt dette staar Hylder fulde af Bøger i alle Videnskaber, — letlæste og letfattelige, men de ere paa Modersmaalet, — den sandt Dannede læser aldrig sit eget Sprog, men lader hellere være at tilegne sig Kundskaberne, end at gjøre det paa en ligefrem Maade.

Da nu Abrahamine var sluppen ud af Pensionen og var traadt ind i Selskabslivet, da havde hun naaet Toppunktet for sin Dannelse. Hun spillede taalelig vel Pianoforte og forstod Fransk, Engelsk og Tydsk, kunde endog til Nød sætte sammen nogle Ord i disse Sprog. Det kunde jo hænde, at hun en Gang i sit Liv kom i Selskab med en udenlandsk Diplomat, — og for dette ene Tilfælde havde hun arbeidet i ti Aar. Noget Simpelt havde hun ikke lært sig. Det var selvfølgeligt, at Datteren af en bankerot Kjøbmand nok vilde komme i den Stilling, at hun kunde holde sig Husjomfru og Sypige, Amme og Barnepige, hvis hun skulde blive gift. Og vilde Skjæbnen, at hun skulde forblive ugift, saa havde hun til sin Trøst i alle Livets Omskiftelser: Tre Romaner paa Fransk, et tydsk Konversationslexikon og Korsaren af Lord Byron, ikke at tale om de grammatikalske Lærebøger, samt et Uddrag af Fædrelandets Historie, indeholdende Fødsels- og Dødsaarene for alle Kongerne, et haandskrevet Ark angaaende alle Naturrigerne, hvortil kommer en liden Bog om „Skabelsens Undere", som begynder med „Grotten paa Antiparos" og ender med Hvalfiskefangst, samt en liden Geografi, i hvilken man fik vide, at Stæderne Øregrund og Østhammer kun har en Borgermester, medens f. Ex. Norrköping har to. Naar man er saaledes udrustet, vilde det være en Skam at kjede sig paa Grund af sin Mangel paa Kundskab og at tørste efter flere lignende „Skatte for Hjertet og Forstanden"; det vilde være en Daarskab, som Ingen gjør sig skyldig i.

Men Majoren, som var en underlig gammel Knark, syntes ikke om den Slags Dannelse. Han indbød Kusine Schönberg og sin Guddatter Abrahamine til sig en Sommer. Da han alligevel altid maatte trækkes med Kusin Arved, den afdankede Lieutenant, kunde han jo gjerne have et Par til med det Samme.

Men hvad var der bleven af hans lille, tækkelige

Ætnas sidste Udbrud.

Abrahamine? Jo, en gentil, ung Dame, som ikke kunde gaa i Haven uden med Galocher paa eller betragte Landskabet uden gjennem et dobbelt Slør af Flor. Hun fandt den gamle Onkels Selskab mere end kjedeligt, da han engang havde afbrudt hendes Bryden paa det franske Sprog med de Ord: „Tal dit Modersmaal, Pige! Naar man ikke har noget Overordentligt at snakke om, kan man gjerne gjøre det paa sit eget Sprog. Finder Du paa noget saa Aandrigt, at vort Sprog savner Ord, saa er det tidsnok at gjøre Laan fra det Sprog, som duer mest til at udtrykke dine Tanker."

Pigebarnet vilde være bleven bedrøvet, hvis hun ikke havde vidst, at Onkel Abraham var „en raa, udannet Fyr"; thi det havde Moderen sagt de tusinde Gange; og det kunde man da ogsaa tydelig mærke paa ham, at han ikke havde gjennemgaaet noget Institut.

„Jasaa, Du vil reise", sagde han en Dag til sin Kusine, da denne slog paa, at lille Abrahamine var buden til et stort Bal hos Grev Z. paa M., og paa ingen Maade kunde blive borte, da Frøken Agnes havde gaaet i Institutet paa samme Tid som lille Abrahamine, og begge Pigerne var bleven til en Sjæl og en Tanke.

„Jasaa, jasaa; det var baade ømt og rørende; bare det vil vare ved", smaasnakkede Majoren for sig selv; „men hør engang, Kusine, tag Abrahamine med, saa skal vi gaa ud hen til Moen."

„Til Moen? Er det langt?"

„Ja, et godt Stykke. En drøi halv Fjerdingsvei."

„Men Abrahamine bliver saa snart træt — det er heller ikke frit for, at hun er bleven en Smule skjæv; men det gaar vel bort med Gymnastik. Doktoren har sagt, at hun bør reise ind til Stockholm; men det er saa kostbart. En fattig Moder har ei Raad ..."

„Til andet", faldt Majoren hende ind i Talen, „end at skjæmme bort sin Datter og gjøre hende skjæv og skak, først paa Sjælen og saa paa Legemet ovenikjøbet."

„Jeg tror, gode Kusin er mindre vel fornøiet med —"

„Jeg er ikke mindre vel fornøiet, nei, jeg er bitterlig vred i min Sjæls Inderste. Forresten faar Abrahamine nok følge med denne Gang, da det er Noget, jeg skal give hende i Faddergave."

„Gode Kusin! Eders Godhed ... Ja, Abrahamine er saa taknemmelig —"

Ja ja, lad hende nu pakke paa sig al sin Stads, Krinoline og hele Kommersen, men bare ikke den røde Florsklædningen; thi den kunde gjøre Kjøerne gale i Hovedet. Mine Kjør ere ikke saa ganske uden Dømmekraft, maa kjære Kusine tro, — og ikke Kalvene heller."

Snart vare Damerne færdige og Selskabet gik. Det bar afsted igjennem en Skov, hvor Kvisterne hængte sig fast i Abrahamines Kjole, og hvor der ogsaa passerede flere slige Malheurer; men Faddergaven maatte hun dog se. Kanske det var en idyllisk Dal, saadan en som den, hun havde læst om i Amoreux philologiques.

Gamle Per, Gaardsdrengen, fulgte med. „Se saa, nu er vi fremme", sagde Majoren, da de havde stræbet sig frem til en Mark, dækket af Lyng og Mos. „Naa, Per, kom nu med din Historie."

„Ja, ser De", sagde Per og pegede paa nogle Stene, som vare halvt nedsunkne i Lyngen; „her ligger Grundmuren til „den ny Herregaarden", som aldrig blev bygget, da Folkene blev kjede af det, og Pengene slap op. Men det er en brav Grund alligevel, og „den ny Herregaarden" kaldes den nu endda den Dag idag."

„Ja saa", sagde Kusinen og Abrahamine.

„Ja, saamen ja", sagde Majoren; „denne „ny Herregaarden" giver jeg Abrahamine i Faddergave. Der ligger en god Grund, og godt og vel er det; bare Skade, at Huset fattes og i al Evighed kommer til at fattes; thi Ingen har Raad, Tid eller Lyst til at bygge det op. Disse Stene ligge her imellem Lyngen ganske som Institutlærdommen i Vankundighedens Ørken — en Grundmur uden Hus — Byrder, som ere slæbte frem uden noget fornuftigt Øiemed. Nu gaa vi hjem igjen. Se nu engang, Kusine, hvorledes det Materielle blot er en Afspeiling af det Aandelige. Anlæggene ligne hinanden."

Det er let at forstaa, at Kusinen og Abrahamine reiste bort med blandede Følelser, og at alt Samkvem mellem Mobacka og dem fra den Dag af ophørte.

Majoren levede endnu ifjor; men meget havde i Mellemtiden forandret sig. Hans Kusine var død, og Abrahamine havde faaet lære sig at erhverve sin Føde ved sine Hænders Arbeide. Hun havde Villie,

Kraft og Forstand, og tog sig sammen. En hæderlig Borgermand friede og fik Ja; — hendes uopløselige Venskab med Grev Z.s Datter ophørte, da Veninden giftede sig med en Diplomat og flyttede til Paris.

Men i det stille Borgerhus voxede der frem nogle Smaapiger. Deres Moder tænkte ikke paa at gifte dem bort med Diplomater — det var gaaet daarlig for hende selv med den Spekulation; men ikke saa med Hjemmets Lykke, takket være den ny Grund, hun havde lagt for sin ny Herregaard.

Nu var det den ældste Datters Konfirmationsdag. Det var en stille, beaandet, fredelig Fest i det tækkelige Borgerhus.

Om Eftermiddagen standsede en gammeldags Kariol udenfor Døren. Næsten tyve Aar vare gaaede hen, uden at man havde seet Majoren paa Mobacka i Byen. Nu kom han og gik ind. Husmoderen, den stakkels Abrahamine, følte ligesom et elektrisk Stød, da hun gjenkjendte den Gamle, der, støttet paa sin Stok, skred henimod hende; men hans Oie lyste som af en eiendommelig barnlig Glæde og et venligt Smil hvilede over de indfaldne Læber.

„Goddag Abrahamine", sagde han, „og Tak for Sidst."

„Velkommen, Onkel", sagde hun — og smilede, hun ogsaa; thi denne gamle Mand var ikke mere den samme, der gav hende Faddergaven.

Nu maatte Børnene hen og hilse paa ham. Først og fremst Selma, Dagens bly Dronning. „Til Lykke, lille Selma", sagde Gamlingen, idet han satte sig ned. „Du har idag aflagt dit Skrifte, — glem aldrig denne Dag. Kan hun „Sprogene""? spurgte han hastigt.

„Nei Onkel."

„Godt, hun har da ikke lagt nogen Grund."

„Nei Onkel, ialtfald ikke nogen saadan."

„Det var jo godt; saa kan jeg tale med Dig, mit Barn."

Gamlingens Munterhed var smitsom, og Selma klarede sig ganske ypperligt med sin gode naturlige Forstand og sine Reflexioner, der vare sande og naturlige, som et Barns bør være. Hun havde blot læst Bøger i sit Modersmaal; men dem havde hun lært og forstaaet.

Majoren blev mere og mere tilfreds. „Ser Du, Abrahamine, saadan skal et Pigebarn være — et Menneske og ikke nogen Dukke. Af simple Materialier har hun alligevel bygget sig et Hjertets Hjem, og idag, gode Selma, har Gud selv, den store, den eneste Bygmester, hængt Seierskrandsen paa Taget af dit Livs lille Nybygge. Det er bedre, end blot at have nogle Grundstene, der glide tilside og efterhaanden dækkes af Lyng og Mos."

„Men, Onkel", sagde Abrahamine, „ogsaa jeg har bygget mig et lidet Hjem."

„Men ikke paa den Grund, Du lagde i Institutet?"

„Nei, Onkel, jeg fik Lov til at begynde fra Nyt af igjen; det var bittert, men det gik alligevel."

„Ja, jeg ved det, og det har længe glædet mig", sagde Majoren; „men Du maa indrømme, mit Barn, at Menneskene bære sig underligt ad, naar de lægge den samme Grund for en tækkelig liden Husmandsstue, som om der var Spørgsmaal om et monumentalt Værk; dog, for de Fleste strække Pengene til Bygningen ikke til mere end til Grunden, — det er den sædvanlige Misregning. Meningen kan være god, men enten maa Overslaget strække til, eller ogsaa er det raadeligst ei at bygge saa dyrt og mere solid."

Iaar døde den gamle Major, og mellem hans Papirer fandt man hans Testamente, der blandt Andet indeholdt Følgende:

„Den Faddergave, jeg engang skjænkede min Kusines Datter, Abrahamine Schönberg, bestaaende af en udmaalt og afgjærdet Del af øvre Moen, benævnt „ny Herregaarden", skal hun til Erindring om sin Ungdom og sin Fadder eie og beholde, dog saaledes, at Gaarden Mobacka derunder indbefattes og saaledes tilfalder hende og hendes Livsarvinger."

Han var i Livet og i Døden en underlig gammel Fyr; men det er et Spørgsmaal, om ikke de, der grundlægge Dannelsen saaledes, at der ei kan komme nogen Dannelse ud af det, — ere endnu underligere.

Literatur.

W. R. Riehl. Det borgerlige Samfund. Oversat af Joseph Michaelsen, Kand. polit. Kjøbenhavn 1864. Gyldendals Boghandel. 342 S. 8vo. — Et Særkjende ved den nyere Tids Fremskridtsaand, baade den politiske og den socialøkonomiske, er dens nivellerende Tendents. Den er tilbøielig til at slaa Vrag paa ethvert forhaandenværende historisk Fundament og opføre sine nye Bygninger efter abstrakte Theorier. Istedetfor politiske Stænder opstilles et almindeligt Statsborgerskab og almindelig Stemmeret, og istedetfor den gamle sociale Standsforskjel deles det hele Samfund efter et rent økonomisk Synspunkt i to store Klasser: Konsumenter og Producenter, eller Kapitalister og arbeidende Klasser. Det er ubestrideligt, at den nyere Tids storartede Omvæltninger baade paa det politiske og det sociale Omraade er et Led af en nødvendig historisk Udvikling. Men det gaar her som overalt ved mægtige Omvæltninger, at man er tilbøielig til at udføre de nye Principer indtil uholdbare Konsekventser, og at man afkaster Broen, som forbinder Nutiden med Fortiden, istedetfor at bygge paa den givne historiske Grund. Efterhaanden som den politiske Frihed naar frem til større Modenhed, kommer man ogsaa til Erkjendelse af, at Principerne fra 1789 og 1848 ikke ere holdbare; man bliver nødt til i en vis Grad igjen at optage den afskaarne historiske Traad. Paa det sociale Omraade har Nivelleringstendentserne endnu ikke ledet til saa mægtige Omvæltninger, fordi de konservative Elementer i Samfundet ere for kraftige, og fordi Revolutionsaanden her virker mere middelbart. Men Konsekventserne lade sig ikke miskjende. Den sociale Nivelleringstheori med dens Udslettelse af enhver social Standsforskjel leder til Fremavlingen af et talrigt Proletariat og derigjennem konsekvent til Samfundets Opløsning, Kommunismen. Hos os, hvor den moderne Industri endnu spiller en saa lidet fremtrædende Rolle, og hvor vi ovenikjøbet i vor talrige Bondestand har et saa kraftigt konservativt Element, ligger Tanken om en saadan social Omvæltning meget fjern. Anderledes i Lande, hvor Proletariatet indtager en fremtrædende Plads i Samfundet. Har end den nedbrydende Tendents ikke medført nogen Fare for Samfundets Bestaaen, saa har den dog visselig paa flere Steder været en Hindring for dets Trivsel og bidraget til at gjøre det uskikket som Bærer af en sund politisk Frihed. — Forf. af nærværende Bog har til Hensigt gjennem en Undersøgelse af Samfundets nuværende Tilstand (med specielt Hensyn til Tydskland) at vise, at Ophævelsen af enhver social Standsinddeling leder til Samfundets Opløsning. Enhver social Stand har sin særegne Betydning for Samfundslivet og sit særegne Kald at opfylde. Af samtlige Stænders Ligevægt og Trivsel afhænger Samfundets Vært og Sundhed. Kraftige mindre Grupperinger ere nødvendige; Nivelleringen er Samfundslivets Fiende. „Man kan være af forskjellige Anskuelser om den Rolle, som vil være at tildele de stænderske Grupper i Nutidens Forfatningsliv; men disse Gruppers Tilværelse og Berettigelse maa man enten lade staa og gjælde for hvad de ere, eller ogsaa have Mod til at vedkjende sig den sidste Konsekvents, Socialismen. Et Tredie gives ikke." Forf. lægger især an paa at vise, hvilken Betydning den bestaaende Standsforskjel faktisk har, hvilken Rolle hver Stand efter sine forskjellige Interesser og Udvikling og ved sine historiske Traditioner spiller i Nutidens Samfundsliv, — at man ogsaa i det borgerlige Samfund har et historisk Substrat, som det ikke gaar an uden videre at ignorere. „Hvad det gjælder om først og fremst, er at kjende og erkjende Samfundet, som det er, og hertil har jeg villet give et Bidrag." Man behøver derfor ikke at være bange for, at man i denne Bog skal blive forgivet med weitschweifig tydsk Filosofi; den indeholder kun en Fremstilling af Fakta, og om end disse Fakta nærmest angaa Tydskland, saa har de dog stor Interesse ogsaa for os, om ikke for Andet, saa paa Grund af den Opfordring, de give til Sammenligning med vore egne Forholde. Thi skjønt vi i vor Bondestand have et Stykke levende Historie for os, kunne vi dog engang imellem have godt af en Mindelse om, at Historie er noget mere end en Fortælling om de Begivenheder, som passerede udi gamle Dage. — Bogens Fremstilling er, naar man undtager Indledningen, usædvanlig klar og koncis til at være flydt af en tydsk Pen. — d.

— **Otto Chr. Hammer, Vesterhavsøernes Forsvar i Aaret 1864.** Med et Kort. Kbnhvn., Gyldendalske Boghandel, 1865. 116 S. 8vo. — De Begivenheder, der udgjør Emnet for denne Skildring, danner en ganske isoleret, men ikke derfor mindre interessant Episode i den sidste danske Krigs Historie. Bogens Forfatter og Helt, Kapitainlieutenant Hammer, havde allerede fra den forrige danske Krigs Dage Ord for at forstaa sig ganske godt paa den Kunst at „gjøre Noget af Intet eller en ubekvem Materie", og efter den foreliggende Beretning at dømme har han i det forløbne Aar havt en vistnok upaaregnet og lidet kjærkommen Anledning til atter at lægge dette Talent for Dagen. Medens han Gang efter Gang gjør indtrængende Forestillinger til sine Foresatte om Nødvendigheden af blot at faa et lidet Dampskib og et Par Hundrede Soldater til at forstærke den Haandfuld Folk, hvormed han skal holde Fienden borte fra Øerne, dæmpe de idelige Oprørsforsøg blandt den lavere Del af Befolkningen, afskjære Forbindelsen med Fastlandet og holde den vedlige med de danske Orlogsskibe, afslaar Krigsministeriet ethvert saadant Forlangende eller viser ham i Høiden fra Pilatus til Herodes, og er ovenikjøbet satyrisk nok til blot at give ham den positive Befaling, at han ikke maa sætte sine Folks Liv paa Spil ved halsbrækkende Expeditioner ind paa Fastlandet. Overladt til sig selv og de Hjælpekilder, som hans egen Opfindsomhed og Kløgt kan aabne ham, maa han Dag og Nat med sine smaa Krydsbaade seile frem og tilbage mellem Øerne, fiske Somærkerne op eller lægge dem ud igjen, alt eftersom han kan vente Besøg af danske eller tydske Orlogsmænd, sætte sine skrøbelige Baade iland en efter en for at kalfatre dem, sende Bud didhen, hvor der viser sig Tegn paa Insurrektion, om at nu snart kommer „han selv", hvilket somoftest har en fortrinlig, beroligende Virkning, og der, hvor dette ikke hjælper, gaa iland og tage ombord til sig nogle af de værste Wühlere, for at lade Søsygen og Skibskosten faa Bugt med deres germanniske Hede. Tilsidst, da alle Sunde ere lukkede, da den danske Eskadre efter sit korte Besøg ved Helgoland forsvinder fra Nordsøen, og Tydskerne indeslutte ham baade fra Sø- og Landsiden, indbilder han Fienden, at han har et formidabelt Batteri, ved Hjælp af en gammel Skibskarronade, der er ubrugelig til at skyde skarpt med, men som giver et saa vældigt Knald og udbreder en saa „smuk og fyldig" Røgsøile, at den en god Stund holder Fienden i en ærefrygtsfuld Afstand. Medens Læseren maa beklage, at Forf. ikke har villet oplive Fortællingen om sine Fata med de mange Smaatræk, der maatte have kunnet staa til hans Raadighed, men som han har udeladt af en altfor stor Lyst til at holde sig „paa det Tørre", — afgiver Bogens aktmæssige og besindige Fremstilling et i historisk Henseende interessant Indblik i den Maade, hvorpaa Krigen ledes eller rettere ikke ledes fra de Styrendes Side.

— **Vitterhetsstycken** af H. M. Konungen, H. K. H. Hertigen af Östergötland, H. K. H. Prinsessan Eugenia, jemte flera svenska författare och författarinnor. Stockholm 1865. 96 S. 8vo. — Foruden den lille Skitse af Wetterbergh, „Faddergaven", der er indtaget foran i Bladet, og som synes os at være det Bedste i denne lille Piece, indeholder Samlingen, der er udgivet i et veldædigt Øiemed, en Del Smaastykker af Bernh. von Beskow, Emilie Carlén, E. von Quanten o. A. Fredrika Bremer, der i Aarenes Løb synes ganske at have glemt de elskværdige, beskedne Skildringer af Hverdagslivet, ved hvilke hun vandt sine første Laurbær, og saagodtsom fuldstændig har fortabt sig i ørkesløse Grublerier og Fantasterier, har bl. A. meddelt en temmelig konfus og neppe synderlig orthodox Beskrivelse af den „yttersta domen." Idetheletaget turde det Residuum af virkelig Poesi, der bliver tilbage efter Læsningen af Bogen, ikke være synderlig stort, og forsaavidt de Nødlidende, der skulle nyde godt af dens Udgivelse, virkelig paa denne Maade blive hjulpne, maa dette vistnok udelukkende tilskrives den personlige Interesse, med hvilken man modtager de tre poetiske Stykker, hvormed Medlemmer af Kongehuset har prydet den. „Elfdansen" af C... har været meddelt i vore Dagblade; „Vildsjöens Ros, ett blad ur min dagbok, legend från Baden" af O.... ligner de øvrige Dagbogsblade, den høitstillede Forfatter før har overgivet til Offentligheden. H. K. H. Prindsesse Eugenia er, saavidt erindres, kun engang før fremtraadt som Forfatterinde, nemlig paa Prosa i den nylig udkomne lille Skildring af svenske Prindsesser; vi hidsætte derfor det lille Digt, hvormed hun har beriget Samlingen, i dets Helhed:

AFTONTANKAR.

Sköna afton, sänk dig neder,
Bred din slöja sakta här,
Se, naturen stilla beder,
Stormen tystnad är.
Det blir lugnt i alla dalar,
Alt som Skaparn ljufligt talar;
Herren ständigt är
Oss när,
Glöm al smärta,
Mins, o hjerta:
Friden bor ej här.

Snart nu dagen är förliden,
Hjertat törstar efter ro,
Själen längtar, trött af striden,
Att i lugn få bo.
Frid dock här på jord ej finnes,
Blott hos Gud den evigt vinnes,
Tåligt hjerta lid
Och strid!
Uppåt ila!
Du får hvila
Hos din Gud i frid.

Tack, o Gud, för hvarje strimma
Du i dag af fröjd oss skänkt;
Under sol och under dimma
Ömt på oss du tänkt.
Snart, ack, sista timman ljuder,
Trogna själ'n till hvila bjuder.
Herren efter strid
Ger frid.
Han hugsvalar,
Frälsning talar.
Hvila då i frid!

— Sidste No. af den danske „Illustr. Tidende" indeholder Begyndelsen af en Fortælling af Fru M. Thoresen, betitlet „Brylluppet paa Liregaarden." Sammesteds omtales følgende nye danske literære Arbeider, der med det Første ville blive overgivne til Offentligheden: H. C. Andersen, „Da Spanierne vare her", romantisk Lystspil — Steen Bille, „Reise til China" — August Bournonville, „Theaterliv og Erindringer fra 1848 til 1864 — H. Hertz, Tre nye Lystspil, nemlig „Advokaten og hans Myndling", „En Curmethode" og „Portraitet" — B. S. Ingemann, „Romancer og Sange" — samt Fr. Paludan Müller, „Ungdomskilden", en Fortælling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 15.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 9. April 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Græske Skizzer.

(Af E. About.)

I.

Reise i det Indre af Landet.

En tre — fire Dage før min Afreise fra Athen havde den værdige Antonio aflagt mig et uinteresseret Besøg for at høre, om jeg ikke behøvede hans Betjening. Enhver Reisende, der ikke forstaar Græsk, er fordømt til at drage afsted under Formynderskab af Antonio eller en anden Kurer; thi Fransk forstaaes kun i Hovedstaden; udenfor den er man redningsløst fortabt. Kurererne ere nyttige Skabninger; de spare En alt Bryderi paa Reisen, de skaffe dig Heste, Senge, Levnetsmidler og et Nattekvarter hver Aften, — Alting for en forholdsvis meget rimelig Betaling. Antonio havde stor Lyst til at følge med os; kanske ligesaameget for at faa den Fornøielse at reise som for Fordelens Skyld. Thi saaledes er nu Grækerne engang; det er intet, som de holde saameget af, som at skifte Opholdssted. Jeg hørte engang Antonio bønfalde en af mine Venner om at tage ham med sig til Frankrig: „Du behøver ikke at give mig nogen Løn“, sagde han, „jeg skal være din Tjener, jeg skal passe din Hest, og for dig selv skal jeg hver Morgen berede din Frokost i Skyggen af et Træ, ved Bredden af en Kilde.“ Under et Træ, du himmelske Naturbarn! Ak, det vilde være Synd at fortælle disse Mennesker om Pariserlivet og udvikle for dem Theorien for Brugen af Spisefeddel.

Til Gjengjæld kjender Antonio tilbunds det græske Samfund og sin Hjemstavns Sæder. Da han altid maa være paa Reiser, har han sørget for overalt at have Oplag af Venner. Kommer han igjennem en Landsby, hvor der nylig er kommen et Barn til Verden, skynder han sig at anmelde sig selv som Fadder; Bonden tager med Glæde herimod og er lykkelig ved at stille sin Nyfødte under Beskyttelse af en Mand, der har Guldgalloner paa sin Klædning, bor i Hovedstaden og reiser med fremmede Stormænd. Antonio holder Barnet over Daaben, omfavner Faderen, sværger, at han aldrig skal glemme ham, og holder sit Løfte. Hver Gang, han siden kommer gjennem Landsbyen, er det hos ham, han slaar sig ned, om han saa havde ti Reisende med sig; han indretter sig mageligt i hans Hus, brænder hans Ved og Olie og gjør Husets Honneurs, som om han var hjemme, — forstaar sig, uden at betale; forresten vilde Bonden heller ikke tage imod en Skilling af sit Barns Gudfader. Antonio har faaet saamange Gudsønner paa sin Vei, at han indlogerer sine Reisende for Ingenting og derfor kan befordre dem for Underpris. Han tilbød sig at lade os gjennemreise Grækenland for 15 Francs om Dagen, men vi vilde ikke for nogen Pris være en Kurers Eiendom og en Gjenstand, som han slæber om med sig. Antonio trak sig tilbage med et Smil paa Læberne og bad os have ham i Erindring, om vi vilde kjøbe gamle Vaser, Mynter eller nogle Pund Hymettoshonning.

Søsterkirkerne i Gran: Den nordre Kirkes Indre.

Jeg kjender ikke noget behageligere end Tilberedelserne til en Reise, naar man selv er sin egen Kurer. De tre sidste Dage af April havde jeg og Petros gjennemvandret Byen for at kjøbe Tallerkener, Knive og Gafler, Kasseroller, en kolossal Kurveflaske til Vinen, to lange Gedeskindsposer til Brødet, to store Vidjekurve til Provianten. Dagen før Afreisen havde jeg indkjøbt vort Mundforraad; jeg havde ikke forsømt at tage med et Dusin Brød; thi det finder man kun i Byerne, og det atheniensiske Brød er det bedste. Endelig havde jeg ladet rulle sammen vore Senge, hvis Enkelhed vilde have skræmt selv en Zouav.

Vi førte ingen Vaaben med os. Jeg havde tænkt at tage mit Gevær med; men man fraraadede mig det paa det Ivrigste. „Hvad vil De bruge det til“, sagde man; „jage? Det bliver der ikke Tid til. Naar De har siddet ti Timer af Dagen paa Hesteryggen, vil De ikke tænke paa andet end at spise og sove. Er det mod Røverne, De vil væbne Dem, tager De dobbelt Feil. For det Første vil De ikke møde nogen. Standser en Person af mistænkeligt Udseende Dem paa Landeveien, saa er det en Gensdarm, som spørger, hvad Klokken er, og tigger om en Haandfuld Tobak. Jeg forudsætter imidlertid, at De tilfældigvis kommer paa de Veie, hvor der færdes Røvere; da vil Deres Gevær kun gjøre Dem den Nytte, at De selv bliver skudt. Røverne her i Landet ere ingen Theaterhelte, som elske Faren og som lege med Døden, men kløgtige, beregnende Stratenrøvere, der klogeligen møde frem ti Mand høi imod en og kun indlade sig i en Affære, naar Udfaldet er utvivlsomt sikkert. De vil ikke blive dem var, før De med Et faar se tredive Geværpiber rettede mod Dem. I et saadant Tilfælde er det eneste Parti, man kan tage, at stige ned af Hesten og samvittighedsfuldt udlevere alt, hvad man har paa sig; i saa Fald bør De da altid spare Dem for at maatte give Deres Gevær med paa Kjøbet.“

Jeg lod mig overtale af denne Bevisførelse. Den eneste Forholdsregel, vi tog, var at faa en Ordre fra Krigsministeriet, der stillede til vor Disposition saa mange Gensdarmer, som vi kunde have Brug for.

Endelig Kl. 5 om Morgenen den 1ste Mai kom man og underrettede os om, at vore Heste og vore Folk stode udenfor Døren. Hvor beskeden en Reisende man end er, har man, enten man vil eller ikke, sine Folk og sine Heste, og man drager afsted i lige saa høitideligt et Optog som Lamartine eller Chateaubriand. Hvorledes skulde man ogsaa kunne vandre tilfods i en tredive Graders Hede, vade gjennem Elve og over Bække, eller som Fodgjænger føre med sig sin Seng og sit Kjøkkenstel?

Vi havde foruden de Heste, vi selv red paa, tvende, der skulde bære Bagagen. Eiermændene til disse fem Dyr fulgte, som Skik og Brug er, selv med, for at fodre dem, pleie dem og passe paa dem og paa os. Det er et haardt Levebrød det, som disse stakkels Agoiater have grebet til; undertiden maa de en halvhundrede Dage i Træk tilfods følge Rytterne. De staa op tidlig om Morgenen, før endnu en Sjæl er paafærde, forat strigle og pudse sine Heste, de lægge sig først længe efter at de Reisende ere indslumrede; ofte maa de endog blive oppe hele Natten, for at passe paa sine Heste, naar Reisen gaar igjennem en Egn, hvor Beboernes Thvagtighed gjør en saadan Forsigtighed nødvendig. De maa sørge for Kost til sig selv og Foder til Hestene; de sove under aaben Himmel, indhyllede i sin Kappe; de døie Solskin og Regn, Kulde i Fjeldet, brændende Hede nede paa Sletten; og for alle disse Strabadser give „deres Herrer“, som de kalde de Reisende, dem Saameget, som de finde for godt; thi Leien for Hestene er den eneste Betaling, de har betinget sig. Agoiaten reiser tilfods, uden at blive træt; han vader gjennem Elven, uden at blive vaad; han holder Livet i sig, somoftest uden at spise. Han tænker paa Alt; han bærer paa sig Spiger, Traad, Naal, et helt Indbo, et fuldstændigt Apothek. Han jager, naar du har et Gevær med dig; botaniserer underveis og samler langs Veikanten de vilde Urter, hvormed han krydrer sit Brød. Agoiaten har Venner i alle Landsbyer, Bekjendtskaber langs alle Landeveie; han er vis paa, hvor Vadestederne over Elvene ere, kjender Afstanden mellem Landsbyerne, og ved, ad hvilke Veie man kan komme frem, og ad hvilke ikke; han gaar aldrig vild, betænker sig sjelden, og for større Sikkerheds Skyld raaber han fra Tid til anden til de Bønder, han støder paa: „Bror, vi skal did eller did; er dette den rette Vei?“ Dette Brodernavn er endnu i Brug, som i Christendommens første Dage. Men jeg tror, det har tabt en Del af sin Kraft; thi det er ikke sjeldent at høre: „Du er en Kjeltring, Bror! Kom hid, saa skal jeg varme dine Rygstykker, Bror!“

Agoiatens Heste, som man betaler halvfemte Francs om Dagen for og Halvdelen Hviledagene, ere nogle meget hæslige Dyr, fulde af Unoder og mere haardnakkede end alle Andalusiens Mulæsler tilsammen, men udholdende under Strabatser, taalmodige, nøisomme, kloge og istand til at ballancere paa Naalespidse eller klavre op af en Bramraa. Den, jeg red paa, forekom mig at have en vis Familielighed med Rosinante, endskjøndt dens Herre havde hædret den med Navnet Epaminondas. Den var saa lang, at man neppe kunde se Enden paa den, og maver, som en Ganger i en tydsk Ballade. Dens Feils Mangfoldighed lykkedes det mig aldrig at holde Regnskab med. Idag slaar den sig gal og slaar mig gul og grøn; imorgen planter den sine fire Fødder fast i Jorden og er ikke mere til at rokke end et Træ. Den kan ikke passere forbi et Hus uden at forsøge at skubbe sin Rytters Ben ind imod det, og naar den traver frem mellem tvende Mure, er den i daarligt Humør, fordi den ikke kan puffe ham ind paa mere end en af dem om Gangen. Sandet udøver en uimodstaaaelig Tiltrækningskraft paa den; enhver nogenledes støvet Vei indbyder den til at lægge sig paa Ryggen, og det sørgeligste er, at Vandet i Bækkene har ganske den samme Virkning paa den. Den lystrer ikke Tøilen, bryder sig ikke om Pidsken og de kraftigste Puf og Stød med Hælen ere Grunde, der ikke kunne bringe den til Fornuft. Og alligevel vil jeg nok være istand til at holde en Smule af den i Erindring om visse halsbrækkende Passager, over hvilke den har baaret mig paa sin Ryg, og som jeg neppe havde indladt mig paa uden den.

Og kommer man tilsidst til at holde af sin Hest, saa varer det ikke længe, før man tilbeder sine Agoiater. Vor anførende Agoiat havde et af de prægtigste og ærligste Ansigter, jeg nogensinde har seet. Han hed Lefteri, det vil sige fri Mand, og aldrig blev noget Navn baaret med mere Anstand. Han gjorde os tusinde smaa Tjenester med saamegen Værdighed og en saadan Anstand, at man skulde have svoret paa, at det var af ren Høflighed og ikke for Penge, han tjente os.

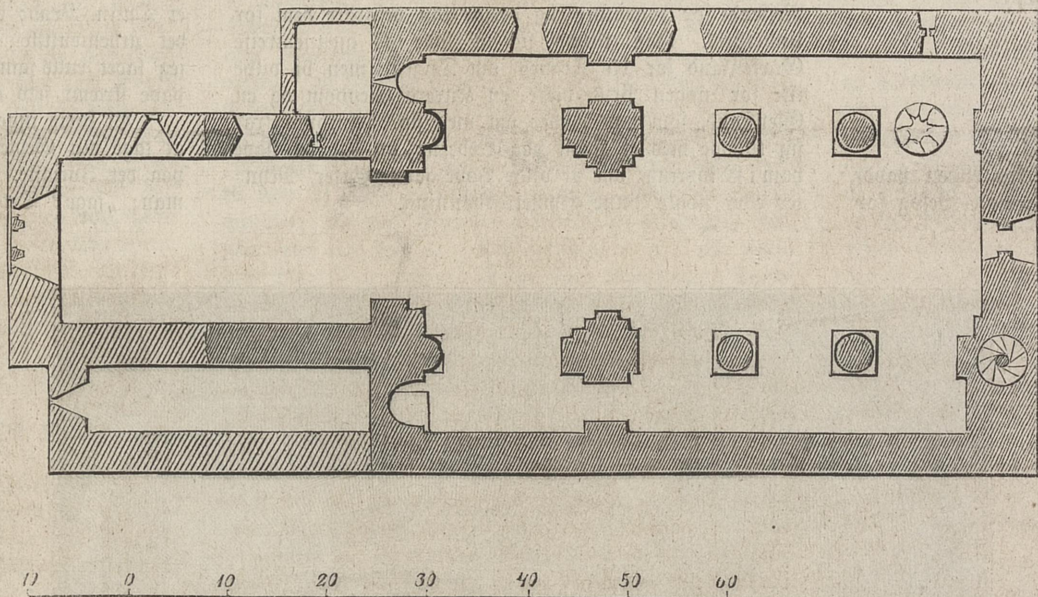
Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

XIII.

Fra Dr. jur. G. L. Baden.

Denne formedelst sin sjeldne Produktivitet bekjendte danske Historiker var omkring 1820 som juridisk Embedsmand kommen i Kassemangel. Ved den i hans Skrifter hyppig fremtrædende hadefulde Tone mod den bestaaende Regjeringsform saavelsom ogsaa af andre Grunde havde han paadraget sig flere høitstaaende Mænds Ugunst, og navnlig skaffet sig en Uven i den ogsaa i Norges Historie noksom bekjendte F. J. Kaas, da Kancellipræsident og Statsminister. Man gik derfor strengere tilværks mod ham, end ellers almindeligt paa den Tid under lignende Omstændigheder, og Baden truedes 1822 med personlig Arrest, uagtet Svogeren, Prof. og Bibliothekar Ramus havde tilbudt Kaution for hans Gjæld til det Offentlige. Han besluttede derfor at flygte, og bestemte sig til at drage til Norge. Da afdøde Statsraad Holst just i 1822 besøgte Kjøbenhavn, lod B. underhaanden forespørge hos denne, om han kunde begive sig til Norge uden at løbe Fare for at blive udleveret, hvortil imidlertid Holst svarede et bestemt Nei*). Ikkedestomindre rømte Baden, der i den sidste Tid havde holdt sig skjult i Broderens, Filologen Thork. B.s Hus, om Høsten 1822 til Hamburg og gik derfra med en svensk Skipper til Christiania, hvorhen han ankom Mortensaften. Han fandt her Velyndere i sin Landsmand Statsraad Diricks, i Jonas Ant. Hjelm og i Justitiarius J.

Søsterkirkerne i Gran: Den nordre Kirkes Grundplan.

C. Berg. Som han selv fortæller**), skaffede Berg ham „Arbeide i det Kongelige Rigsarkiv“, uden at vi nu med Vished vide, hvori dette bestod, eller hvorledes det var lønnet; vort Rigsarkiv havde dengang i ethvert Fald endnu ikke eget Embedskontor og befandt sig vistnok i den største Uorden. Kun kort Tid blev han imidlertid uantastet i Christiania; thi allerede den 28de Januar 1823 blev han belagt med Arrest efter den norske Regjerings Ordre, og skjønt han i en lang Skrivelse til „Norges og Sveriges Konge“, med hvis Affattelse J. A. Hjelm var ham behjælpelig, protesterede derimod, udleveredes han s. A. til den danske Regjering. Under sit korte Ophold i Christiania havde han forfattet og ladet trykke en Del literære Arbeider, fornemmelig i Budstikken, og vedblev ogsaa i den nærmest følgende Tid at skrive Adskilligt for norske Tidsskrifter. Efter nogle Aars Fangenskab kom Baden paa fri Fod og døde i Kjøbenhavn 1840. De Breve, som her meddeles, ere skrevne, medens B. sad fast i Kjøbenhavn.

— — — Grundtvig er nu færdig med sin smukke Oversættelse af Saxo og Snorre, men, hvad der maa forfærde at høre, er, at han med kgl. Understøttelse skal fortsætte den danske Historie til Datum, fra hvor Saxo slipper og i Saxos (mon det er i Grundtvigs egen?) Smag og Tendents. Ikke skulde jeg tro, man i Norge giver ham samme Hverv med Snorre, og ubegribeligt nok, at de Norske have villet understøtte hans infame Oversættelse af Snorre, hvori Sn. ei mer ligner sig selv, end Jesus vilde kunne kjende sig i Theologernes Dogmatiker*). — —

Jeg seer da, at et i Norges Literatur vigtigt Produkt, Falsens Norges Historie, er udkommet. Kunde De ikke, gode Hr. Justitiarius, skaffe mig et Exemplar med næste Skibsleilighed. Jeg længes meget efter at se den, men har ikke Raad at kjøbe den. Jeg skal betale D. Hvbh. med Arbeide til Budstikken. Og vil Redaktionen modtage en Recension, skal jeg skrive den, med Tilladelse, at Red. maa forandre, hvad den i min Bedømmelse kunde synes noget anstødeligt imod en saa høi Mand, som han ved sit Demagogi rigtignok har forstaaet at gjøre sig til. — —

Kbh. 30 Aug. 1823. G. L. Baden.

XIV.

Jeg er Dem, ærede Hr. Justitiarius, inderlig forbunden for Falsens Norske Historie. Historien lader sig godt læse, men Kritik har lidet eller intet været Forfatterens Sag. Dog forstaar han at anbringe selve Fablerne saa godt, at de vist ikke bemærkes af norske Læsere. Ubegribeligt, hvor han endnu kan inhærere den Paastand, at Norge ingen Arveadel havde, da han selv i sin Historie anfører saa mange Beviser for det Modsatte. Meget længes jeg nu efter denne Histories Fortsættelse, ved hvis Slutning den norske Literatur da kan opvise, hvad ikke saasnart den danske kan. — —

Thorkelin vil nu gaa fra Geheimearkivet, som man siger igjen skal betroes Finn Magnussen, der aldrig har gjort sig det mindste bekjendt med dansk Historie. Men hvem Gud giver Embede, giver han og Forstand. En snurrig Rival til denne Post skal han have i Tyskeren, Etatsraad Manthieu, der kan blive ham vanskelig nok.

Kbhvn. 1 Oktbr. 1823.

XV.

Herved tillader jeg mig at fremsende Budstikken mine Bemærkninger ved Generalprokurør Falsens Norges Historie. Jeg tror ikke, at De blandt dem vil finde nogle at udslette, men vel snarere finde flere, som endnu kunde gjøres. Snorres Fabler og Forfatterens, som da de allerfleste Norskes urigtige Anskuelse af Fortiden med Hensyn til Nationalkarakteer, Frihed osv. er Aarsag til alle Feilene og Manglerne ved denne Historie. Men vistnok kan til en norsk Historieskrivers Undskyldning siges, at det er kuns Lidet, som han finder sig forarbeidet. Det skulde ellers være besynderligt, om der ikke i Norge opstaar Nogen og offentlig ytrer sin Mening om denne Falsens Historie. Aall skal saaledes være en Mand af gode Kundskaber i sit Fædrelands Historie, som jeg har hørt her, hvor man endog formener, at en norsk Historie af ham vilde have været mere at ønske end den af Falsen.

Kbh. 29 Okt. 1823.

XVI.

— — Herhos følger, som bedes venskabelig modtaget, andet Bind af mine Smaaafhandlinger i forskjellige historiske Materier. Bogen udkom for 5 Uger siden, og først for 8 Dage siden er der hos Forlæggeren lagt Beslag paa den ifølge Konseillets Befaling. Ingen ved Aarsagen dertil, og mig er Intet kommen i Øret. Men just i denne Morgenstund var hos mig en Ven, som vilde have spurgt, at Konseillet fra høiere Steder var gjort opmærksom paa Bogen. Den skulde være sendt til Malling, der som Historiograf skulde erklære sig over den. Men dette Nul, som ingen Ting kan bestille, lader ventelig sin Klient Engelstoft læse den, og saa faar jeg en Ulykke, dersom Domstolene ikke skulde være desto retfærdigere. Jeg anser dette forresten for Kaas's og Ørsteds Chikane, men lad dem søge mig, jeg skal sandelig sige dem ligesaa drøie Sandheder, som Bjerring har sagt Mosting, hvorom De vel har spurgt i Norge, thi Sagen gjør megen Opsigt, og man længes meget efter Udfaldet. Han har udtrykkelig advaret Mosting om under

---

*) Se L. Daaes Saml. af Breve til R. Nyerup, S. 66.

**) G. L. Badens vigtigste Levnetsomstændigheder, S. 30 fgg.

*) Mod Theologerne nærede Baden et Had, næsten ligesaa stærkt som det, hvormed det gjældende Toldsystem og den humanistiske Dannelse nuomstunder hos os bekriges af tvende bekjendte Samtidige.

en Christian den 8de at tage sig i Agt for Görtz's Skjæbne. Jeg er endnu in statu qvo, da hine to Mægtige lægge alle Hindringer i Veien for min Svoger, som vil hjælpe mig. Jeg strev allerede fra Norge Kaas et Brev til, som, efter hvad han siger til mine Venner, ikke optoges saa ilde, men han viser dog andet i sin vedvarende chikanøse Opførsel mod mig.

Der kommer vel den Dag, at Vedkommende sættes i fortjent Lys, derfor sørge flere end jeg. Thi var Struensees Ministerium forhadt, saa er det nuværende foragtet. Et vittigt Hoved har havt det Indfald i et Selskab at sige, at det var blot Nuller, som efter Rosenkrants ere blevne Ministre, thi Alles Navne begynde med O. Rosenkrants's Død gjorde mig ellers meget ondt, thi det var den eneste Stemme, som baade i Statsraadet og ved andre Leiligheder har taget sig af mig. — Imidlertid har selv Mænd af Anseelse forsikret, at, naar den norske Regjering havde med Frimodighed taget sig af min Sag hos Norges og Sveriges Konge, var jeg aldrig bleven udleveret. Der er endog dem, som have raadet mig til at forelægge det nu forsamlede Storthing Sagen til Bedømmelse, hvorpaa jeg dog ei er betænkt.

11 Marts 1824.

Søsterkirkerne i Gran.

Strax ovenfor det Punkt, hvor Hovedveien fra Nordrehou træffer sammen med Veien gjennem Hakedalen og derpaa sænker sig ned imod Randsfjordens sydøstlige Bred, en knap Mils Vei fra Søen, ligge de mærkelige gamle Kirker, af hvilke vi idag se os istand til at meddele Afbildninger, der oprindelig ere udarbeidede af Arkitekt G. Bull for Foreningen for norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, og som vi ved Bestyrelsens velvillige Imødekommen se os istand til at forelægge vore Læsere.

„Paa Hadeland", fortæller Peder Claussøn i sin gamle „Norriges oc omliggende Øers sandfærdige Beskrivelse" fra 1632, „ligger det skiøne Præstegield Gran, der staae to skiøne murede Kircker paa en Kirckegaard, huilcke sigis at to Systre haffue ladet bygge, oc holdis endnu ved mact oc giøris Tieneste i begge." Traditionen har vidst at berette, at det var af Uenighed, de tvende Søstre dreves til at bygge hvert sit Gudshus, og har paa denne Maade givet lidt mere Kolorit til det gamle Sagn, der for en kritisk Betragtning naturligvis strax viser sig at være opstaaet som et Forsøg af Folket paa at forklare det underlige Anlæg, hvis rette Sammenhæng var glemt og formodentlig aldrig vil blive opklaret.

Af de Oplysninger, der ere samlede i N. Nicolaysens Norske Fornlevninger, fremgaar det, at endnu i Slutningen af det 16de Aarh. den ene af Kirkerne, den søndre, den, som Tegningen kun viser os Ruinerne af, var i Brug af og til. Henimod Slutningen af det forrige Aarh., i 1774, blev det bestemt, at Kirken, som man da forlængst havde ophørt at benytte til Sognekirke, skulde faa Lov til at blive staaende „som en uskyldig Antikvitet", det vil sige som en Alderdomslevning, hvis Stene man ikke havde Brug for, og som det derfor ikke lønnede Umagen at rive ned og anvende paa nogen „nyttig" Maade. Den var imidlertid ikke bestemt til „fremdeles for Eftertiden at vedblive", som det kgl. Reskript udtrykte sig; i 1813 afbrændte den, og kun de nøgne Vægge bleve staaende igjen, indtil for nogle Aar siden begge Kirkerne underkastedes en gjennemgribende Restauration.

Den nordre af Kirkerne har holdt sig bedre, og af Tegningerne af dennes Indre og Grundplan vil man kunne danne sig et klarere Begreb om begge Kirkernes oprindelige Udseende. Begge skrive de sig nemlig omtrent fra samme Tid — sandsynligvis Slutningen af det 12te Aarh. — medens dog senere Til- og Ombygninger træde tydeligt frem. Oprindelig maa de have havt fladt Trætag og halvrundt Chor; Profilerne i Taghvælvets Gurter samt de spidsbuede Aabninger i Taarnet og i Chorets lige Afslutning vise tydeligt, at disse Dele senere have undergaaet en Ombygning. Den nordre Kirke var indviet til Helgenen Nikolaus, den anden til Jomfru Maria; hin omtales første Gang 1293; denne høre vi først nævne i 1327 i den pavelige Tiendesamler Petrus Gervasius's Indberetning.

Det er ellers mærkeligt nok, for hvilken ublid Skjæbne den nordre af Kirkerne har været udsat. Fra 1773 berettes der saaledes, at Lynilden da fire Gange i Mands Minde skulde have slaaet ned i Kirken, og den 4de August 1799 rammedes den atter, og det saa voldsomt, at Spiret styrtede sammen, i Faldet medtog det Øverste af Taarnet og slog Hvælvet over Choret sammen.

Nu staa begge Søsterkirkerne igjen tagdække og løfte sine Spir over Skovens Træer, og om nogle hundrede Aar har Folket kanske digtet et nyt Sagn om dem, naar de paany kun besøges som gaadefulde Ruiner, og for anden Gang „Saga har glemt, hvad hun vidste."

Søsterkirkerne i Gran.

Fra Wisconsin.

(Af Lb.)

„Forord bryder Trætte", siger et gammelt, praktisk Ordsprog. Jeg vil derfor ligesaa godt paa Forhaand gjøre opmærksom paa, at den her meddelte lille Begivenhed ikke har andet Fortrin end at være sand; den fremstiller hverken fine eller elskværdige Træk af Livet, og Læseren maa derfor ikke vente sig Noget, der taler til hans Hjerte eller opløfter hans Sind.

Saadant kan da heller ikke ventes fra et Land, hvor de to Trediedele af Befolkningen er Ruskomsnusk, sammenrapset fra alle Verdens Kanter.

Den Begivenhed, jeg her vil meddele, tildrog sig for adskillige Aar siden, og det kan maaske synes mindre heldigt at komme med noget Gammelt fra Amerika i denne Tid, da saameget Nyt optager vor Interesse. Men jeg er dog vis paa, at hvad som skete der for nogle Aar siden, ligesaa godt kunde hænde den Dag idag; thi Yankeernes aandelige Kulturs Hjul gaa ei saa let som deres øvrige Mekanisme, og et og andet af dem kan vel ogsaa være sønderbrudt i Krigen.

Stakkels Amerikanere! At I ogsaa skulle være Gjenstand for vor Medlidenhed! Ja, I have det ikke godt nu. Private Efterretninger derfra ere gruelige. Bare Skyggesider og Mørke, hvor man før ikke saa Andet end skinnende Lys. Meget af dette var dog vel Blændværk. Maaske Gjenskinnet af Washingtons Glorie bedaarede dem selv og Andre!

Jeg har sagt Læseren, at min Fortælling hverken er fin eller elskværdig. Enhver springe da over den, som har ventet sig Andet. Den har ikke engang den Fortieneste at begynde smukt.

En Normand, som vi ville kalde N., havde bosat sig i Wisconsin. Paa samme Tid drev en Mand, der kaldte sig Dr. Smith, paa alle Slags Uvæsen blandt de norske Setlere der. Han optraadte snart som Læge, snart som Præst og snart som Sagfører. Af Navnet vil man kunne skjønne, hvad Slags Fyr han var; thi neppe er endnu Nogen kommen til fremmede Lande, og har kaldt sig Smith for sine Dyder Skyld. N. havde ved enkelte Anledninger generet ham, naar hans Uvæsen blandt de Norske blev for galt, og Smith pønsede derfor paa at hevne sig. Leiligheden tilbød sig snart, og han fandt et bekvemt Redskab i en vis Kari Knudsen, med hvem han sagdes at staa paa en fortrolig Fod.

Denne Dame var gift med en vis Lars Knudsen, af hvem N. havde kjøbt et Stykke Land. Lars havde underskrevet Skjødet, men i dette høflige Land fordres ogsaa Damernes Underskrift for at bringe et saadant Dokument i lovlig Orden, og Lars lovede derfor senere at sende sin Kone ned til N.'s Hus.

Madam Kari kom ogsaa efter Aftale, men hun var tydeligt i slet Humør, og øiensynligt opsat paa at gjøre Spektakler. Hun slængte sig uden videre ned i N.'s Kontor, slog Hælene mod Bænken, og sagde, at „han Lars havde nu gjort hende saamange Pek, at hun nok kunde have Lyst til at gjøre ham et igjen ved ikke at underskrive „Dyden" (the deed). Ikke reparerede han Taget; hun havde været vaad paa sin Ryg, lige siden hun kom til Amerika, og hun blev aldrig tør igjen. Ikke satte han op „Fence" eller „Pen", saa Køerne gik ind og stangede ned Middagsmaden for dinner, og Grisene gik og snusede paa lille Ola Lucifer og Jaspina. Musene havde spist Armene af hendes Trøie, og Spurvene hakkede hendes bedste Kjole itu. Det var en Skam og en Skjændsel, hvad hun og Børnene, de uskyldige Lam, maatte lide i dette fremmede Land, medens han Lars svævede rundt og rundt paa Prairien, saa ikke Vorherre selv vidste, hvor han var, og gik inde og duftede i de galante Huse hos de væne „Yankee gals" — to be sure ...." Hr. N. standsede her hendes Ordstrøms stride Fossefald med et Par kraftige Ord, og nu vendte Breden sig mod ham, hvilket vel egentlig fra først af havde været Meningen. Hun fortalte ham, at hun godt vidste, at han havde gjort „lite Godt og mye Vont", siden han kom til Amerika, da Ingen nutildags af bedre Folk kom derover for deres Dyders Skyld, og at hun ikke vilde ekstimere hans Reverenser eller Tegnsudlæggelser eller Vederstyggeligheder!

Nu syntes N., at hun kunde være omtrent moden,

og bad hende derfor strax pakke sig eller tage, hvad der paafulgte. „Eg gaa! Not a bit of it! Vov Deg te aa ta paa meg! Eg æ a lady, not a nigger, not a Nobody, som eg var i Norri! Tvi vori gamle Norri, saa di steller me Kvindfolk der! Ta paa meg, om Du tør, seier eg! Eg æ a lady, eg ska nok manterere me Deg! Tvi paa Deg og paa gamle Norri med!“ — og dermed tumlede hun ud, greben i Armen og udtrykkeligt hjulpen afsted af N., hvis Taalmodighed nu, som rimeligt kunde være, var ganske udtømt. I Gaarden løb hun lige hen til en Gut, der stod og huggede Ved, viste ham sin blottede Arm med rasende Gebærder, og for derpaa i Gallop op over Prairibakken til sit eget Hus, hvor hun gjentagne Gange skal have slaaet sig over Armen med en stor Sax. Hidlokket af det forfærdelige Opstyr, hun holdt, samlede Folk sig lidt efter lidt om og i Huset; iblandt disse ogsaa Hr. Smith og to andre norske Læger, hvilket skjønne Kløverblad dengang reiste om paa mange Slags Praxis blandt de norske Setlere paa Prairien. Fornemmelig under Hr. Smiths Paavirkning blev det i denne værdige Forsamling besluttet, at N. skulde anklages for Retten i Maddison for „assault and battery.“

At man med nogensomhelst Udsigt til Fremgang kunde bygge en Anklage paa saa løs og urimelig Grundvold, kan i vort ærlige Land synes besynderligt, men i Amerika er det ganske let at faa en Mand anklaget og dømt, for hvad det skal være; thi idet de Forenede Stater optræde som Anklager, kan den Klagende vidne og sværge i sin egen Sag, og dermed er Delinkventen fældet, medmindre han kan opstille to Modvidner, der overbevise den Klagende om falsk Ed. Dette er vel i Regelen temmelig vanskeligt, og vi skulle i det Følgende se, at Hr. Smith, stolende paa de amerikanske Retsinstitutioner, ikke saa ganske havde gjort Regning uden Vært.

Næste Dag holdt en Slæde udenfor N.'s Dør. To Mænd stege ud, bankede paa med hele Næven og slentrede ind. Den ene af dem var drukken, den anden nogenlunde ædru. Den Drukne stak Pegefingeren ind i N.'s Ryg og sagde: „There is the man.“ Den Anden tog et Papir frem og forklarede, at han var Sherif, og i de Forenede Staters Navn havde at tage „Mr. N.'s body forthwith to Maddison“ som anklaget for Overfald paa sagesløs Mand.

N. havde altsaa at gjøre sig færdig og hurtigst muligt at sætte sig i den for ham bestemte Slæde, der saa saa skrøbelig og brøstfældig ud, som om den var hentet fra den gamle Verden specielt for at ærgre ham. Hesten var af samme Slags, Alting gammelt og udbrugt, kun Stillingen var splinterny — med en Konstabel foran sig at reise som Arrestant, anklaget for Overfald og Slagsmaal!

Det var en lei Kjøretur! Humøret stod paa Frysepunktet. Thermometret viste paa 12 Graders Kulde, og det snoede bitterligt hen over den aabne Prairi, hvor Sneen laa i dybe Faner, men — som om ogsaa dette var indrettet til hans Plage — kun der, hvor man ikke kunde kjøre.

Men Prairierne ere nu altid kjedelige. Kjedelige at reise paa ved deres store Ensformighed, der gjør En hovedsvimmel, saa man tror at staa stille, medens Græsset, Buskene og hele Sletten kjører. Kjedelige ere de at gaa paa, thi de havde ialtfald den Gang ingen Veie, og man kom aldrig frem, fordi man idelig viklede sine Fødder ind i det lange Græs. Men deilige ere de, naar dette bliver antændt og Ildkolonner og Røgsøiler bragende og susende løbe i Rækker og Geled op ad Bakker og Forhøininger. Vakre ere de ogsaa, naar Sommeren har dækket dem med sit Blomstertæppe, skjønt dette gjælder mindre for Wisconsins end for Sydens Prairier; thi hine ere tarveligt prydede med Blomster, og deres Græs er ofte kort og afsvedet. Kun nede mellem de fugtige Fordybninger prange Farverne i rig og frodig Pragt, og Græsset er friskt, fyldigt, ofte stærkt vellugtende samt krydret. I disse smaa Dalfører finder man ogsaa de saa ofte beskrevne tækkelige Lunde af Asp, Hickory, Hassel osv., der danne velkomne Støttepunkter for Øiet, som trættes af Engsletternes store Ensformighed og forgjæves speider efter de hjemlige blinkende Fjorde og de velsignede blaa Bjerge i Baggrunden, „som medtoge vor Længsel og vor Tanke.“ Thi her er ingen anden Vexling i Landskabet, end de sig stedse gjentagende bløde Linier af Prairibakkerne, der tegne sig af mod Horizonten og i det Fjerne se temmelig høie ud, men ligesom høfligt udjevne sig, naar man betræder dem.

Sin største Skjønhed laaner dog Prairien fra Solen — Belysningen. Og hvilken Gjenstand paa Jorden gjør ikke dette, fra den unge Pige, der prydet med Perler og Roser svinger sig i Balsalen under Lampernes magiske Skjær, til det kolde, døde Fjeld, der staar med Morgenguld og Farvegløb paa sin snedækte Top! Lad mig ikke tage Exempler fra den abstrakte Verden, hvor ogsaa Belysningen — Rygterne, Omdømmet — spiller den samme Rolle som i den materielle, men hellere holde mig til Prairien, som jeg jo alligevel maa bekjende er deilig, naar Skyerne om Middagen jage gjennem den lette, klare Luft, og kaste ligesom et flagrende Slør over Sletten, — eller naar den pludseligt indtrædende Aftendæmring tegner skarpe Konturer og lange sorte Skygger paa Grønsværet, — eller naar et Uveir trækker op med den for disse Strøg eiendommelige Heftighed og Hurtighed, hvorom vi i denne langsomme gamle Verden ikke formaa at danne os noget Begreb. Som trukne i en Snor samle sig med Et tunge, sorte Skyer over den hele vide Horizont. Lyn følge paa Lyn, gjennemkrydse Skyerne i alle Retninger, og glimte som tusinde dragne Bajonetter i Luften. Det suser og bruser, som om alle Jordens Elve vare slupne løs. Stormen rusker i Træernes Toppe, knækker deres Grene, river mange af dem op med Roden, og hvirvler dem i en frygtelig Dands hen over Markerne. Tordenen ruller og drønner Skrald i Skrald fra alle Verdens fire Hjørner, og samler sig som i en eneste Dommedagsbasun over dit Hoved. Dine Sandser bedøves; de ere for svage til at opfatte det mægtige Oprør i Naturen. Regnen styrter strømmevis ned fra Himlenes aabnede Sluser, og Egnen er i et Øieblik forvandlet til en Sø. Men pludseligt trækker den sammen mægtige Haand i Snoren, — Forhænget rulles bort fra Himlene, og klarere end nogensinde straaler den ihærdige, utrættelige, amerikanske Sol, som om den blot havde taget sig lidt Hvile bag sine Gardiner, for atter at kunne lyse, varme og stege med fordoblet Kraft. Vandene fordele sig igjen, og Græsset blinker grønt og friskt som efter Syndfloden.

Og nu Farvel Prairi! Jeg vil ikke plage Nogen mere hverken ved Beskrivelser af din kjedelige Ensformighed eller af din mange Gange storartede Skjønhed. Jeg vil overlade til Enhver at tænke sig dig under forskjellige andre Forholde, som f. Ex. naar din sorte, stenfri, fede Muldjord er forvandlet til trindt, tungt Hvedekorn, Mais o. desl., hvilken Herlighed du da maa være for den nødtørftige, klippevante, norske Emigrant.

(Fortsættes.)

Literatur.

I en Anmeldelse i dette Blad af Hr. E. F. B. **Horn**'s Bog om **Naademidlerne** var der gjort opmærksom paa det Farlige i at opstille Paastande, som den historiske Kritik for længe siden havde paavist Uholdbarheden af. Det var nærmest foranlediget ved den Ytring, at „Moses nedskrev, hvad han havde hørt og seet, og disse hans Ord have vi ogsaa i Mosebøgerne.“ Det har været Anm. en Glæde at modtage følgende „Redegjørelse“ fra den ærede Forf., hvoraf det viser sig, at det ikke har været hans Hensigt, saaledes som de anførte Ord maatte give Anledning til at tro, at hævde Theorien om den absolute Inspiration til Trods for al fornuftig Kritik. Den lyder som følger:

„Under min Bestræbelse for at skrive populært har jeg — hvad man vel vil undskylde — ikke indladt mig paa den især for Almuesfolk noget subtile Distinktion mellem de hellige Skrifters „Forfattere“ og deres „Udgivere“ eller „Redaktører“, hvis man tør bruge saadanne Udtryk om saa fjerne Forholde. Det er imidlertid ved denne Distinktion, at man kan forstaa, hvorledes der f. Ex. i Mosebøgerne kan findes et Kapitel, hvor der berettes om Mose Død. Anm. kan dog vel ikke tro saa ilde om Theologernes Dømmekraft, at vi skulde ville tillægge Moses Forfatterskabet til dette Kapitel. Altsaa: visse Notitser kunne hist og her være tilføiede af en senere „Udgivers“ Haand, medens man alligevel, saalænge Satsen denominatio fit a parte potiori gjælder, tør kalde de 5 Mosebøger et Værk af Moses.

„Det protestantiske Skriftprincip bestaar ikke deri, at man uden videre, ifølge et ydre Magtsprog, erklærer Skriften for et Værk af visse Profeter eller Apostle. Principet derimod ligger i den læsende og granskende Menigheds Samvittighed og Sympathi med Guds Aabenbaring i de hellige Bøger. Saaledes er Sagen deduceret i min lille Bog. Jeg vil illustrere Forholdet ved en Lignelse: Vi tænke os en ærværdig gothisk Kirkebygning. Bygmesteren kan dø, forinden Bygningen er ganske færdig. Senere Bygmestere fortsætter og lægger den sidste Haand paa Værket. Maaske tilføie de Et eller Andet paa egen Haand, hvortil de ikke have fundet detailleret Anvisning i den første Kunstners Tegninger. Saalænge disse Tillempninger ere i Medfør af det hele Anlægs Aand og Stil, vil en forstandig Efterslægt lade dem blive staaende og ikke tage i Betænkning alligevel at kalde Bygningen et Værk af den første Kunstner. Paa samme Maade kunne senere „Udgivere“ have tilføiet, tillempet Et eller Andet i Mosebøgerne, Evangelierne, hvilket har bestaaet for Menighedens Dom, da det har været af Sandhed og i de oprindelige Forfatteres Aand. Nu ved man imidlertid, at mange gothiske Kirker have lidt under Tilføielser af en ganske anden Aand og Stil. Men en skjønsom Efterslægt har med sikker Takt fundet det Uægte og Upassende i deslige Tilbygninger eller Overkalkninger. Paa samme Maade har man en Tid ved Siden af de ægte hellige Skrifter havt en Mængde smag- og aandløse Legender og apokryfiske Fabler, som den senere Kirkes Samvittighed og religiøse Takt allerede forlængst har udsondret.

„Hvorledes den historiske Kritik netop kan høre hjemme her, saavel hvad Kirkebygningernes som hvad Skriftens Bedømmelse angaar, vil Enhver let indse. Den vil bl. Andet skjærpe og udvikle den indre Kritik. Men paa den anden Side, hvor den historiske Kritik gjør sig gjældende uden tilsvarende indre Sands og Sympathi for Skriftens Aand, vil det Hele ende i Forvirring og Selvskuffelse, som Tilfældet er med Strauß's og Rénans kritiske Forsøg. E. F. B. Horn.“

Et saa fremskudt Standpunkt, som den ærede Forf. her har indtaget, og som svarer til vor Tids Stræben efter at gjennemtrænge Alt med fordomsfri videnskabelig Reflexion og Kritik, er det imidlertid kun altfor vist, at ikke Alle befinde sig paa. For blot at holde sig til det enkelte Punkt, hvorom Talen her har været, er i vore Dage Forfatterskabet af Pentateuchen i den mest ubetingede Forstand bleven hævdet Moses bl. A. af en navnkundig Skribent, med hvis Virken der hos os gjentagne Gange er udtalt Sympathi fra theologisk Side, den bekjendte Udgiver af den reaktionære „Evang. Kirchen-Zeit.“, Hengstenberg.

I Almindelighed vil man ogsaa finde, hvad som ligger i selve Sagens Natur, at protestantiske Dogmatikere af den strengt orthodoxe Retning opfatte og fremstille Læren om de hellige Skrifters absolute Korrekthed, saaledes som de foreligge, paa en Maade, der udelukker al Kritik. Forfatterne karakteriseres som den hellige Aands „notarii et actuarii“; deres Sprog forsvares paa det Ivrigste selv mod Beskyldningen for lingvistiske Barbarismer og Solocismer; den reformerte Kirke, der aldrig har skyet nogen Konsekvents, har endog — forresten ganske følgerigtigt — i et af sine Symboler (Formula consens. Helvetica, Can. II) opstillet det som en Troessætning, at Vokalerne (Punkterne) i det gamle Testamentes hebraiske Text skulle ansees for at være lige saa gamle som Konsonanterne. Den videnskabelige Forskning, der i denne som i alle andre Retninger burde gaa forudsætningsløst tilværks, drives paa sin Side igjen af de unaturlige og uberettigede Skranker, man paa denne Maade forsøger at sætte den, over til Yderligheder i sin Modstand, der maa berøve den dens Klarsyn og Upartiskhed; idet Dogmatiken opstiller for Videnskaben et bestemt Resultat, til hvilket den bør komme, bliver Resultatet enten, at denne sidste bøier sig, gaar lige løs paa Maalet, uden at se til Siden, og bliver Scholastik, eller ogsaa, at den gjør Oprør og i Følelsen af sin Uafhængighed stræber netop hen til det Modsatte af det afstukne Maal, og hverken med hin eller denne Slags Forskning er det, Theologien kan være tjent.

— **Maria Stuarts** Liv og Historie har i den senere Tid kunnet glæde sig ved gjentagne Bearbeidelser, dels i strengt historisk, dels i digterisk Gjengivelse. Paa det ungarske Nationaltheater i Pesth er saaledes den 15de f. M. en ny Tragoedie af Anton Zichy med Titelen „Maria Stuart i Skotland“ (Stuart Mária skothouban) gaaet over Scenen. „Illust. Zeitung“, der i sit sidste No. omtaler Bjørnst. Bjørnsons Bearbeidelse af det samme Sujet, bemærker, at dette sidste Arbeide holder sig nær til Historien, men savner den „ideale Schimmer“, som Schillers henrivende Poesi laaner den kongelige „Büßerin.“ Referenten synes at anse dette for en Mangel og har øiensynlig ikke kunnet finde sig i Savnet af den traditionelle idealiserende Taage, i hvilken Figurernes menneskelige Omrids forflygtiges, og et optisk Bedrag lader dem synes større, end de i Virkeligheden ere.

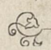
Norge.

Christiania den 8 April.

Medens Hovedstaden trues med ikke mindre end tre Skuespillerselskaber, et udelukkende norsk, der dog først skal komme istand, og tvende af de sædvanlige omreisende danske Tropper, er der kommen Underretning om, at Theatret i Throndhjem har maattet indstille sin Virksomhed. Det kom istand for fem Aar siden under en stærk Reaktion mod det Væsen, som dengang i flere Aar var bleven drevet der af en omreisende dansk Trop, og ligesom det blev grundlagt ved Sammenskud af Private, saaledes har det ogsaa kun været opretholdt ved den opofrende Interesse, Private har vist Foretagendet. Paa denne Maade stillet uafhængigt og fritaget for at opofre de kunstneriske Hensyn for Styverfængeri, har Theatret i Throndhjem i disse fem Aar udfoldet en Virksomhed, der vil danne en interessant Episode i vor unge dramatiske Kunsts Udviklingshistorie, om denne nogensinde skulde blive Gjenstand for en udførligere Skildring.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 16.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 16. April 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Hertugen af Morny.

Denne Mand hørte til dem, der ikke saameget ere mærkelige ved hvad de gjøre, som ved det, de ere. Han greb tilsyneladende sjelden ligefrem ind i Begivenhedernes Gang, men ved den sympathetiske Rapport, hvori han stod med sin Samtid og det Samfund, hvori han færdedes, blev han en Typus for en Side af dette Liv, som det ikke vilde være uden Interesse for Tidshistorien at underkaste et nærmere Studium, men som vi her blot ville forsøge at antyde det mest Karakteristiske ved.

Morny tilhørte den Generation, paa hvilken det franske Keiserdømmes stolte Bygning er reist, og som vil bære dette Storværk oppe tiltrods for alle de Stormløb, som ere gjorte og fremdeles ville blive gjorte mod det i de moralske, sociale eller politiske Ideers Navn. Det er en Slægt, der aldrig hengiver sig til nogen Illusion, hvor smuk den end kan være, aldrig lader sig forlede til med Et at ville omforme Virkeligheden efter et doktrinært Ideal, med hvormegen Skarpsindighed end den rene Tænkning kan have udviklet dettes Berettigelse. Den ved, at det er Verdenshistorien selv, der i sin Gang — idet den enten bærer et Foretagende frem til heldig Realisation eller ogsaa afbryder det — afgiver Dommen om dets Berettigelse, at kun det, der kan bestaa, til enhver Tid er fornuftigt, og at det altsaa gjælder for Enhver, der vil have Noget drevet igjennem, enten dette saa er et egoistisk Formaal eller en almengyldig Tanke, at holde ud, uden at lade sig rokke, og uden i ethvert Øieblik ængsteligt at spørge om den absolute Renhed af de Midler, der anvendes. „Udfaldet kroner Værket" — det Valgsprog, som denne Slægt fører i sit Skjold — er naturligvis kun en Omskrivning for den gamle Sætning, at Hensigten helliger Midlet; det spørges ikke her om at karakterisere denne Grundsætning i ethisk Henseende; men hvad som ligger klart for Dagen, er, at en saadan udelukkende Opmærksomhed for det endelige Maal og den Frihed for Hensyn i Valget af Midler i selve Handlingens Øieblik, som denne Opfatning medfører, giver dens Tilhængere en uhyre Overlegenhed, saasnart det kommer fra Ord til Handling, naar Kampen forlægges fra den literære eller parlamentariske Diskussion til en Gadekamp, et Statscoup, eller til administrativ Virksomhed. Det vilde være ligesaa uretfærdigt, ubetinget at underlægge denne Optræden en egoistisk Begjærlighed efter til enhver Pris at ville drive igjennem sin egen personlige Interesse, som det vilde være taabeligt at forklare den som en begeistret Kamp for et ophøiet og blindthen fulgt Ideal. Den Krydsning af Motiver, som overalt ligger til Grund for de menneskelige Handlinger, fremtræder naturligvis dobbelt virksomt hos saadanne Mænd og under saadanne Forhold. Men hos disse Personligheder er Motiverne, som bemærket, af underordnet Betydning; her spørges kun om det faktiske Resultat.

Hertugen af Morny.

Det gjælder i Almindelighed om dem, hvad der er sagt om Morny: han havde en Jernhaand med en Silkehandske paa. Det var disse Jernhænder, som den 2den December 1851 greb Frankrigs Skjæbne, og som senere ikke et Øieblik har sluppet den, men ledet den i en bestemt Retning, samlet de spredte Kræfter og forbundet dem til Massevirkning med en Kraft og en urokkelig Energi, som man ikke kan nægte sin Beundring, hvor forskjellige Meningerne end kunne være om det Berettigede i det valgte Maal og de anvendte Midlers Tilladelighed.

Den, som aldrig har elsket saaledes, at han forglemte sig selv for den eller det, han tilbad, den, som ikke har troet paa et personligt Liv efter dette, — og det har disse Mænd aldrig, — han lærer ogsaa at leve Øieblikkets Liv saa intensivt, saa kraftigt, som den, for hvem Aandens evige Liv hinsides har en virkelig Realitet, ikke forsøger paa eller bryder sig om at gjøre det. Derfor har ogsaa denne Slægt opsøgt alt det, der kunde skjænke Tanken og Indbildningskraften en interessant Bevægelse; den har udviklet enhver Nydelse, Sjælens som Legemets, til et Raffinement, der forskrækker og oprører en anderledes anlagt og anderledes tænkende Sjæl; den har draget til sig alt det, der kunde gjøre Livet fyldigt og skjønt; det er lykkedes den, og i dette har den fundet sin Tilfredsstillelse.

Og som disse Mænd forstaa at leve, saaledes har de ogsaa lært at træde Døden under Øinene uden at skjælve. Det er ikke blot Sværmeren, der forstaar at dø for den Ide, han har levet sig ind i; der er et andet Mod foruden det, der med Pathos ofrer Alting for et ophøiet Formaal, — det nemlig, der sætter Alt paa et enkelt Kort, og som saa, naar Lykken har kronet den Dristige, fremdeles med koldt Blod hver Dag er beredt til at vove Livet, fordi det tror at have skuet bag Illusionerne og seet, at der ingen Fantomer skjulte sig bag dem, hverken lokkende eller skrækindjagende. Det er ikke Begeistringens Mod; det er det kolde, beregnende, der har seet, at netop i Farens yderste Øieblik Lykken altid vender sig til den, der ikke gyser tilbage for at vove Alt. Det grunder sig paa en simpel Beregning, over hvad der er det klogeste, en Beregning, der Gang efter Gang viser sig at slaa til og bringe Seier. Derfor har denne Slægt, der med Ligegyldighed satte Livet ind for sine Formaal og selv kjæmpede for dem, kunnet henveire den franske Republiks Rhetorer, der kun havde klingende Ord og resultatløse Appeller til den evige Retfærdighed at kjæmpe med.

Og er dette Lykke — og som det vil mangen En fortolke det, der ikke forstaar at sige med den gamle Vismand: Bene vixit qui bene latuit — da var den mærkelige Mand, hvis Billede her staar,

lykkelig som Faa. Charles Auguste Louis Joseph af Morny var, efter hvad man med Bestemthed vilde vide, en Søn af Kongen af Hollands skjønne Dronning, Hortense, og hendes Overstaldmester, Oberst Flahault, altsaa en Halvbroder paa mødrene Side til den nu regjerende Keiser. Han var født den 23de Oktober 1811 og tilegnede sig allerede tidlig hos den i sin Tid bekjendte Forfatterinde og Verdensdame, Grevinde Souza, i hvis Hus han blev opdraget, den uforlignelige Sikkerhed og urbane Lethed i sin Optræden, som aldrig forlod ham, selv i de mest spændte Situationer. Han deltog senere under General Changarnier i Felttoget mod Mascara og den første Expedition mod Constantine, under hvilken han blev saaret. Efter flere Gange at have udmærket sig ved sin koldblodige Dumdristighed, fik han Æreslegionen, da han havde reddet General Trézel ud af et farligt Haandgemæng med arabiske Ryttere. I 1838 havde han faaet nok af Soldaterlivet, og nu gjaldt det om at erobre en social og politisk Stilling. Han vendte tilbage til Frankrig, nedsatte sig tæt ved Clermont, hvor han stillede sig i Spidsen for store industrielle Foretagender, skrev en Bog „om Sukkerspørgsmaalet“, blev valgt til Formand i „Kommiteen for Sukkerindustrien“, og faa Aar efter (1842) til Deputeret. I de følgende Aar var han saa godt som udelukkende optagen af sin Virksomhed som Industridrivende og Pengemand. Sin Betydning som politisk Størrelse fik Morny først, da Prinds Napoleons Kandidatur traadte frem i Dagen; knyttet til Præsidentens Person og Interesser, var Morny en af de Tre*), hvem denne meddelte Planen til Statscoupet den 2den December, og til hvilke han overdrog dets Udførelse. Aftenen i Forveien havde han svaret en Dame, der i Operaen spurgte ham, hvad han vilde gjøre, hvis der blev foretaget en Udfeining af den lovgivende Forsamling: „Jeg vil forsøge at holde mig paa Skaftets Side“ (Je tâcherai de me mettre du cotè du manche du balai). Den samme Dag gav han sine Venner Billetter til Forsamlingens Møde den paafølgende Dag. Man siger forresten, at der undslap ham denne Ytring om Thorigny, hvis Plads han om nogle Timer selv skulde indtage: „Det var en god Minister.“ Om Morgenen den 2den December overtog Morny Indenrigsportefeuillen og var den eneste af de nye Ministre, der kontrasignerede de første Proklamationer. Da over to hundrede Repræsentanter forsamlede sig under Forsæde af Benoit d'Azy for at protestere og organisere den lovlige Modstand, var det atter Morny, som paatog sig Ansvaret for den Befaling, der blev givet til at adsplitte eller paagribe denne vigtige Fraktion af Nationalforsamlingen. Han ytrede senere, at han havde villet beskytte Repræsentanterne mod deres eget Mod.

Sammen med A. Fould, Rouher og Magne indgav Morny sin Afskedsansøgning d. 23de Januar 1852 efter Offentliggjørelsen af det bekjendte Dekret om Salget af Orleanernes Besiddelser i Frankrig, der næsten overalt vakte saa stærk en Uvillie. Hans tre Kollegaer vendte snart tilbage til sine Poster; selv lod han sig nøie med at stille sig som Regjeringens Kandidat for Clermont, som han senere stadigt repræsenterede i det lovgivende Korps. I 1854 fulgte han Billaut som Præsident for denne Forsamling, og det var fornemmelig paa denne vanskelige Post, at han i de senere Aar med udmærket Takt forstod at tilfredsstille alle Partier. Uden at gribe synderligt ind i Diskussionen, forstod han at lede og begrændse den; i de mest stormende Øieblikke — og dem har ogsaa denne Forsamling havt nok af — tabte han aldrig et eneste Øieblik Fatningen eller det rolige Overblik, og de korte Taler, hvormed han pleiede at aabne og afslutte de aarlige Møder, vare i sit Slags sande Mesterværker baade i formel Henseende og ved sit sunde, praktisk træffende Indhold. I 1856 og 1857 beklædte Morny Gesandtposten i St. Petersburg, og knyttede atter de diplomatiske Forbindelser med dette Land, som Krimkrigen havde afbrudt. Selv førte han med sig tilbage fra Rusland en ung og deilig Brud, Fyrstinde Trubeskoi.

I de sidste ti Aar var Hertugen af Mornys Navn knyttet saagodtsom til alle større Foretagender, Jernbanekompanier, Kanaler, Bjergværksanlæg i Frankrig og i Udlandet, Kreditselskaber, store industrielle og kommercielle Foretagender osv. Midt imellem Politiken og disse Forretninger udfyldte Smagen for Kunst og Literatur en væsentlig Plads i hans Liv; hans Billedgalleri var en af Paris's betydeligste private Samlinger. Han døde efter et kort Sygeleie i Marts 1865, savnet af den Souverain, for hvem han havde sat Alt ind, og af alle dem, han havde virket sammen med, og som havde følt sig fængslede af hans Humanitet og hans storartet praktiske Greb paa Livet, en Typus for en hel Slægt, hvis forskjellige, mangen Gang tilsyneladende modstridende Egenskaber sjelden ere blevne forenede i en saadan Harmoni og til en saadan Klarhed, som de vare det hos ham.

*) De to andre vare Politipræf. de Maupas og Saint-Arnaud.

Udvalg af Breve

fra bekjendte Mænd til Justitiarius J. C. Berg.

XVII.

Fra Dr. jur. G. L. Baden.

De faar, særdeles ærede Hr. Justitiarius, denne Gang kun noget Juridisk, nemlig Retsindlæggene i Fiskalsagen mod Prokurator Bjerring*). At Bjerring er ved Hof- og Stadsretten frakjendt sin Sagførerbestalling og dømt til 3 Aars Landflygtighed, er maaske allerede bekjendt i Christiania. For den kommende Tids danske Historieskrivere vil sandelig disse Bjerringske Indlæg være velkomne og meget brugelige. Man længes nu efter Høiesterets-Dom i denne Sag. Men Dommerne ere her som snart i alle Stater, England og Nordamerika undtagne, formeget afhængige af Magten, til at nogen stor Forandring kan ventes. Naar det at beskylde en Minister**) er det samme som at beskylde Kongen, hvilket antages af Hof- og Stads-Retten i den Bjerringske Sags Dom, saa er jo enhver dansk Minister skudfri, idetmindste saa længe han lever. Jeg har stiklet paa denne fordærvelige juridiske Sætning i nogle Bemærkninger til J. K. Høst om Struensee og det Struenseeiske Ministerium, som ere indførte i Østs Arkiv for Psychologi osv.

— — Endelig har jeg tilladt mig at fremsende D. Hvbh. mine tre Indlæg i Justitssagen angaaende mine Smaaafhandlinger. Dom i Sagen er endnu ikke falden og vil vel ikke falde før hen i næste Maaned, da slige Sager gjerne ere optagne i 12 Uger, thi Forordn. af 1793 om Rettens hurtige Pleie er forlængst lagt paa Hylden. Jeg lever iøvrigt in statu qvo. Min Svoger fik mig fra Norge ifølge den for alle Pengemænd gyldne Regel quaerenda pecunia primum, men til virtus, der skulde komme post nummos, har jeg endnu intet seet.

Kbhvn. 18 Okt. 1824.

XVIII.

Fra Samme.

— — De seer, at jeg ikke er ledig, men jeg maa og arbeide for at leve, da Kancelliet eller egentlig Kaas og Ørsted forfølge mig lige til at tage mig mit Levebrød fra. Derfor er det, at jeg ei har kunnet faa færdigt Noget til Budstikken. Thi foruden mit Arbeide i Østs Arkiv har jeg et andet stort Arbeide for med en Oversættelse af Celsus, som jeg haaber at blive færdig med i dette Aar, da en af vore lærde Læger heri gaar mig tilhaande. Hvad min Skjæbne iøvrigt bliver i dette Liv, er mig endnu en Gaade. Men fortrykt er jeg ikke og skal ei blive, i hvad der end møder. Bergraad Petersens store Verk har De vel seet? Hvad siger man i Norge om den Nar? Ventelig vil han ad modum Falsenii gjøre Lykke. Jeg havde stor Lyst at klø ham, men har ikke Tid dertil. I et af Arkivets næste Hefter komme nogle Bemærkninger af mig om Münters Kirkehistorie, som er et i mine Tanker hel maadeligt Verk. — —

Kbhvns. Raad- og Domhuus-Arrest, 9 August 1825.

Ærbødigst
G. L. Baden.

XIX.

Fra Samme.

— — Jeg er saa fri at bede Hr. Justitiarius om en Samling af de Bekjendtgjørelser, som ved hvert Storthings Slutning udkomme hos Grøndahl, og som indeholde en kort Udsigt over, hvad der i sidstsluttede Storthing er foretaget. Jeg ønsker meget disse Bekjendtgjørelser til Brug ved en historisk Udsigt over Alt, hvad der i Norge er foregaaet siden 1814 til sidste Storthing, fornemmelig med Hensyn til Landøkonomien. Hermed har jeg nu den Ære at fremsende alle de siden af det Østske Arkiv udkomne Hefter. D. Hvbh. vil af disse som af de forudkomne Hefter se, at jeg ikke under mine Forfølgelser har ladet Pennen hvile. Jeg er nu forsaavidt i Ro, at jeg er kommen ud af dem, men uden at jeg har en Skilling at leve af uden det Lidet, jeg kan fortjene ved literære Arbeider, som da i Danmark ikke er uden til Sulteføde. En af mine største og egentligste Fiender, Kaas, tog da rigtignok Fanden imidlertid, men den anden, Ørsted, er tilbage. Den norske Regjering kunde have friet mig for Alt, hvad jeg har gjennemgaaet, ved ikke at have udleveret mig, hvad selv en stor Mand her i Kjøbenhavn har sagt mig, at den kunde have gjort, og at man her ventede, den havde gjort. Den samme Stormand lagde til, at Trangen paa duelige Videnskabsmænd i Norge maatte være stor, da man har opkaldt en Præst herfra til Lektor i Filosofien*), som dertil ikke vides offentlig at have vist sig som egentlig Filosof. Men Tiden er knap, da Skipperen skal lægge ud i Aften. —

Kbhvn., Frederiksberggaden, No 21 i Stuen, den 21 August 1827.

Ærbødigst
G. L. Baden.

*) Se forrige Brev.
**) Mosting.

XX.

Fra (senere) Høiesterets-Assessor J. P. Debes**).

Opsal paa Ringsaker, 23 Juli 1799.

Som sagt, saa reist, min kjære Berg. Per varios casus befinder jeg mig nu igjen paa Ringsaker efter at have bereist Faaberg, Øjer, Ringebo og Froen, paa hvilket sidste Sted vi solgte omtrent 12 Sk℔ Tunge for 14,700 Rdl. og deriblandt tvende Gaarde af det Navn Kongsti, tilsammentagne for 7,300 Rdl., begge Gaardes Skyld var i alt 12 Huder. I Ringebo var kun en Gaard, og denne blev ikke afhændet. I Faaberg solgte vi Bratland, af Skyld $1/2$ Hud for 380 Rd., men siden kom Manden til os her paa Ringsaker og fortalte, at det var ham rent umuligt at vedstaa Kjøbet; dog ab inferis qvænam redemtio? I Øjer skulde vi sælge Hunnerfossens Ørret, men vare, al Møie uagtet, ikke engang i Stand til at opdage, hvo der fiskede for Skolens Regning, da Mandens Navn fra respektive Skole ikke var os opgivet. Du begriber altsaa lettelig, at der heller ikke kunde blive nogen Handel af. Alt, hvad i saa Fald udrettedes, var at faa taget Afskrift af nogle gamle Jubelpapirer om den Sag. Formodentlig have Skolens Rektorer i endel Aar ikke bekymret sig om den ringe Landskyld af 1 Rdlr. aarlig, saa at den hele Herlighed paa den Maade er kommen i Glemmebogen. Overhoved tror jeg, vi have været heldige i Gudbrandsdalen, naar man lægger Mærke til, at ingen af Opsidderne paa de Gaarde, vi solgte, var over 50 Aar gammel, men de fleste ikkun nogle og 30, og desuden ere næsten alle Gaarde beheftede med Føderaad til middelderende Folk og Føderaad saa betydelige, at de sommesteds opstege til næsten 200 Rdl. aarlig. Intet er mere i Veien for det beneficerede Godses Realisation her i Oplandet end disse forbandede Føderaad, thi saalænge en Opsidder skal udrede 100—200 Rdl. aarlig, er det ham umuligt tillige at overtage Renten af Kjøbesummen, især naar han har sat sig i Gjæld ved Gaardens Bygsling. Disse Føderaad ere en sand Ulykke for Landet, naar de ydes til friske og unge Folk paa 40 Aar eller saa omtrent, thi disse gode Folk tage sig saa godt som Intet til, som fruges consumere nati, uden paa nogen Maade at virke til Gavn for sig og Landet. Det burde derfor i mine Tanker — ifald Præstegodset skal sælges — ved en ndtrykkelig Anordning bestemmes, at Ingen paa beneficeret Jord idetmindste maatte nyde Føderaad, uden han var 60 Aar gammel eller notorisk sygelig og svag. Her paa Ringsaker, hvor der er 33 Gaarde at sælge, bliver allerstørst Vanskelighed; her stikke alle Leilændinger Hovederne sammen.

— — Paa Gaarden Rør — ikke Lagmandssædet, men en anden Gaard af dette Navn her paa Ringsaker — bor endnu Afkom af den gamle Odelsslægt Hanningman. De holde sig og saaledes og skulle for nogle Aar siden have moveret noget om Fornyelse af deres Adel, men uheldigvis vare Prætendenterne saa ufordelagtig bekjendte, at deres Ønske i saa Henseende ei blev opfyldt. Samsal skal være en af de bedste og vigtigste Gaarde, henimod en 10,000 Rd. værd, siger man. Der skal kunne aarlig høstes en 500 Læs Hø = 750 Sk℔, men Bygningerne ere udentil at see til ikke bedre end paa enhver anden god Bondegaard. Tjerne er ogsaa en meget betydelig Gaard, som Mange endog give Fortrin for Samsal.

Fra Tronhus kan jeg hilse. Som jeg hørte paa en Gjæstgivergaard i Øjer, skal han nok have villet entre en af Jomfru F—erne, men Jomfruen var for høi om Borde, saa at Forsøget mislingede. Jeg ønsker Dig bedre Lykke, min kjære Berg, og er meget nysgjerrig efter at faa Nøglen til de skjulte Ting, der indeholdtes i dit Brev***), men dette vil, som Du selv ytrer, kunne ske ved mundtlig Samtale.

Din Ven
Debes.

*) Poul Møller, der en kort Tid havde været Skibspræst.
**) Denne Bergs fortrolige Ven var i Slutningen af Aarhundredet Medlem af den Kommission, som havde med Salget af Christiania Kathedralskoles Jordegods at gjøre. Berg stod ogsaa selv — saavidt vides som Sekretær — i Forhold til den Sag.
***) Berg blev ved denne Tid forlovet med Frøken Wessel.

Veien over Mont Cenis

— Les Échelles.

Det er endnu ikke mere end netop halvhundrede Aar, siden Veien over Mont Cenis blev anlagt med uhyre Bekostning, og allerede er den saa antikveret, at den om et Par Aar kun vil blive betraadt af Grændsevagten, Jægerne eller en ensom Turist. De 9—10 Timer, som nu medgaar til Farten fra Lanslebourg til Susa, vil da være forkortet til 1—2 Timer, naar Kjæmpearbeidet inde i Fjeldets Dyb er fuldført, og Dampvognene i et eneste Train kan drage frem det Samme, som nu maa fordeles paa Hundreder, om ikke Tusinder af Heste og Mulæsler. I mindre end et halvt Aar blev i 1805 paa Napoleons Befaling Veien over Fjeldet fuldført under Ledning af Italieneren Giovanni Fabroni; nær ved hinanden opførtes de smaa Refuges, hvor den Reisende kan finde Ly mod et pludseligt udbrydende Uveir, og hvor Opsynsmændene ved Veien (les cantoniers) bo. Øverst paa Fjeldet, der, hvor Veien naar op til en Høide af 1980 Metres, ligger det store Hospitium, der efter Sagnet skal være bleven grundet af den franske Konge Ludvig den Fromme.

Græske Skizzer.

(Af E. About.)

II.

Gadeliv i Athen.

Hvis du vil se det græske Folk i dets rette Belysning, saa kom og lad os gjøre os en Tur gjennem Gaderne. Grækerne har bestandig ført et Friluftsliv. Man paastaar, at Romerne vare meget indtagne i at drive om paa Gader og Torve og aldrig trivedes ret inden fire Vægge; men jeg er sikker paa, at de trivedes meget bedre der end Grækerne, af den naturlige Aarsag, at det regner ti Gange saameget i Rom som i Athen.

Naar man betragter det, der er tilbage af den gamle Stad, bliver man overrasket af den ringe Udstrækning af de Huse, hvis Grundrids og Omfang man endnu kan iagttage. Man skulde ikke tro, naar man ikke havde Historiens Vidnesbyrd for det, at slige smaa Ronner have været beboede af Mennesker. Disse Hytter, som man kan maale med sin Spadserestok, kunde man ikke holde ud i om Dagen; det var ikke mere, end at man netop kunde spise og sove i dem. Dagen tilbragte man paa Torvet, paa Gaden eller ved Markedsboderne.

Saa gjør man endnu den Dag idag, om Husene end ere en Smule rummeligere og bekvemmere end i Perikles's Dage.

Det er altid vanskeligt at krydse sig frem over Byens Stortorv, der hvor Skolegaden og Hermesgaden overskjære hinanden. Det er her, at Borgerne, siddende foran Cafeerne eller staaende paa Gaden, drøfte Spørgsmaalet om Krig eller Fred og, idet de nyde sine Cigaretter, korrigere Kortet over Europa.

Medens Statsmændene saaledes diskurrere under aaben Himmel, samle Studenterne sig i Flokke foran Universitetet under høirøstet Samtale; Præsterne, der staa og vente i Kirkedøren, drøfte et eller andet tvivlsomt Punkt i den orthodoxe Lære; Borgerne fylde Høkerens, Barberens eller Apothekerens Butik med sin støiende Passiar. Disse trende Slags Samlingssteder udgjør de egentlige Snakkestuer til Folkets Brug; især er det i Apothekerens Bod, at de bosiddende Borgere og Eliten af Sværmen samler sig. De pakke sig dog ikke sammen inde i selve Butikken, men opslaa sine Pauluner ved Dørtærskelen, med den ene Fod paa Fortouget og med aabent Øre, beredt til at opfange de Nyheder, som løbe om derude.

Veien over Mont Cenis.

Bazaren er maaske det mest besøgte Sted i Byen. Om Morgenen gaar hver eneste Borger, uanseet Rang og Stilling, didud for at gjøre sine Indkjøb. Vil du se en Senator med et Par Nyrer i den ene Haand og en Bundt Salat i den anden, behøver du blot at gaa til Bazaren Klokken otte om Morgenen, og du vil tillige gjøre den Iagttagelse, at den dygtigste Kokkepige ikke forstaar sig halvt saa godt paa at prutte om Prisen, som disse Statens ærværdige Fædre. De gaa fra Bod til Bod, indhente Underretning om Kursen paa Æbler eller om hvilken Pris Kalkunerne idag staa i, og standse kun et Øieblik, for at forklare en eller anden forbigaaende Kollega Motiverne til sin Stemmegivning i Gaarsdagens Møde.

Klokken otte om Aftenen, om Sommeren, antager Bazaren et feagtigt Udseende. Det er den Time, da Arbeidere, Tjenestefolk, Soldater komme forat gjøre sine Indkjøb til Aftensmaaltidet. En syv—otte Løkkermunde slaa sig sammen om at dele et Faarehoved til fer Skilling; de mere nøisomme slaa sig tiltaals med en stor Vandmelon, som de give sig til at bide løs paa, som om den var et Æble. Sælgerne, forskandsede bag sine Grønsager og Frugter, straale over til Kjøberne; store Lygter, fyldte med Olivenolie, kaste et smukt rødligt Skjær over Dyngerne af Figen, Granatæbler, Meloner og Vindruer. I denne Forvirring synes alle Gjenstande straalende; de skrigende Lyd smelte harmonisk sammen; man mærker ikke, at man vader i Smuds til op over Anklerne, og kjender ikke den tvivlsomme Duft, der strømmer ud fra Bazaren.

Paa hvilkensomhelst Time af Dagen du kommer ud paa Gaden, mødes dit Øre af tvende Ord, der snart fæste sig i Erindringen. De ere i alle Munde, og den Fremmede, der stiger i Land nede ved Havnen, har lært dem, før han er gaaet halvhundrede Skridt. Det første er „Drachme“, det andet „Lepta.“ Man kan, uden at sige nogen Paradox i Figaros Smag, paastaa, at disse to Ord udgjør den egentlige Kvintessents af Sproget. Den Brug og Misbrug, man gjør af dem, er tilstrækkelig til at bevise, i hvilken Grad Grækeren er udstyret med Geni for Handelen.

En Fremmed, der pludselig befandt sig hensat i Athen en Julinat, vilde ikke blive lidet overrasket ved at finde alle Gader bedækket med Kapper. Hvis han troede, at det var en Tilstelning, hvormed man vilde festligholde hans Indtog, og ubesindigen skred frem over denne Klædesamling, vilde han føle Bunden bevæge sig, han vilde se Arme og Ben komme frem af Jorden og høre en Koncert af energiske Grynteløb. Folket har for Vane at sove paa Gaden ligefra Midten af Mai til Midten af September. Fruentimmerne sove paa Terrasserne og paa Tagene, forsaavidt disse danne Terrasser.

Man vil allerede have lagt Mærke til, at Kvinderne indtage liden Plads i dette Kapitel; Aarsagen er den, at de ikke heller indtage synderlig Plads paa Gaderne. De gaa sjelden ud og skynde sig saa hastigt som muligt hjem igjen. Aldrig ser man dem i Bazaren. Det er en Forrettighed, som Mændene have beholdt for sig selv fra det tyrkiske Herredømmes Tider eller rettere lige fra Oldtiden.

For det stærke Kjøn blandt Grækerne er den offentlige Gade Dagligstue og Sovekammer. Mere underligt er det, at denne deres Stue aldrig underkastes nogen Renselsesfest. Constantinopel er maaske den eneste større By, der kan gjøre Athen Palmen for Skid-

denfærdighed stridig. I Gaderne støder man paa hist en død Ravn, her en henslængt Høne, længere hen en Hund, der holder paa at gaa i Forraadnelse. Jeg tror sandelig, at, hvis en Droskehest styrtede udenfor Grækerindekaffeen, Athens Tortoni, saa vilde man lade den ligge der, til Rovfuglene havde ædt den op.

Politiet tillader Privatfolk at grave store Kalkgruber udenfor sine Huse med Fare for at skabe en fem—sex Decius'er hver Aften. Det lader Vandpølene blive staaende midt i Gaden; den store Grøft, der løber tvert igjennem det smukkeste Kvartal af Byen, har man aldrig tænkt paa at udfylde. Ja, ikke nok hermed; for otte Aar siden gik den Træbro, som foran det kongelige Trykkeri førte over denne aabne Kloak, itu, og siden har man her med den største Lethed kunnet brække sine Ben. Plankerne, som mangler, kunde man faa lagt ned for to Drachmer; men det er Noget, som aldrig er faldt Nogen ind.

Gaderne ere oplyste med Olielygter, med Undtagelse af de Nætter, da man gjør Regning paa Maaneskin. Narrer Almanakken, eller skjuler Maanen sig, staar det enhver Athenienser frit for at brække Halsen.

Fra Wisconsin.

(Af Lb.)

(Fortsættelse fra forrige Nr.)

I denne Sindsstemning er selv den uhyggelige Tavern, hvor Sheriffen vil standse og lade Fangen strække sine Lemmer og varme sig, ham en velkommen Forandring.

Gjæsteværelset er dog allerede optaget af otte stivfrosne Yankeer, der søge at optø sine Støvler foran Kaminildens klare Lue. En Lady gynger sig „uchristeligt“, som Lars Knudsen sagde, i sin Stol, og indaander velbehageligt Duften af de vaade, osende Støvler.

Neppe havde N. sat sig i Stuen, førend Værten, der har været ude for at se Hestene tilgode (?), kommer ind og farer lige hen i hans Hoved, hvor han begynder at kramse om paa en høist tvetydig Maade. „Beg your pardon, Sir, want to feel your bumps, very interesting bumps indeed! Enormous bump for veneration! It contains a great quantity of that stuff, sufficient indeed to venerate yourself and all the world besides!“ Det viste sig, at Værten var en ivrig Phrenolog, der hos Arrestanten ventede at se et eller andet Forbryderorgan stærkt udviklet, og høiligt forbausedes ved i dets Sted at finde, hvad han kaldte „bump of veneration“ meget fremtrædende.

Da Selskabet forlod Værtshuset, paatog Hr. Konstabelen sig at sørge for N.'s Morskab ved at sætte sig op i Slæden til ham og underholde ham med Spørgsmaal og med paa Yankeevis at „gjætte“ paa alle mulige Ting. Han var en godmodig, snaksom Fyr, der havde Meget at fortælle om sine „Trapping-excursions“ blandt Indianerne. Han var bleven rig ved at handle med Pelsværk og eiede meget Land ved Maddison, — „first-rate land, — og Maddison var first-rate By, og Alt var first-rate, I guess.“ Og Mr N. havde et first-rate Navn, som han skrev op og lærte udenad; thi han havde engang i en Bog seet et lignende Kuriosum. Han skiltes meget venligt fra N. med Løfte om at komme og besøge ham, og bad, at N. endelig maatte „come and see him too.“

Endelig kom man til Maddison, hvor man i Hotellets Modtagelsesværelse havde saagodtsom en Gjentagelse af Scenen i Værtshuset. Ved Kaminen en Yankeeherre, der vender sine Fødder foran Ilden, som man vender en Steg paa Spid, og om ham Damer, der følge hans Manøvrer med rolig Opmærksomhed.

Blandt disse lagde N. især Mærke til to smukke, friskt udseende, unge Piger i fine, nette Uldkjoler, med Lærredskraver og Manchetter, og med Fløielsbaand paa det speilglatte Haar. Ogsaa Yankeeherren ofrede disse den meste Opmærksomhed, og lod til udføre de besværligste Vridninger med Benene til deres Ære, idet han konverserede dem saaledes: „Morede De dem paa Ballet, min Kjære? — End De, min Deilige? — Hvor kunde De være saa grusom at nægte mig sjette og syvende Dands? Jeg var ikke drukken, not a bit of it. That confounded Mr. H! — cut off his toes, and his tail too! — made me fall, shall never forget you, dearest Caroline, I guess, always remember you, I guess, my dear Ann, my own sweet one!“ Alle Damerne fnisede, undtagen de to Skjønne, der reiste sig, saa indignerede ud, og gik hen til N., der tiltalte dem paa Engelsk og ventede at høre Yankeernes Næselyd fra de smukke Munde, men i dets Sted blev tiltalt paa rent Norsk: „Goddag te Deg! Ska me ikje hjølpe taa Deg Støvla og Frakken?“ — Det var altsaa norske Tjenestepiger, som efter endt Dagværk havde pudset og pyntet sig, og nu toge lidt Hvile og Hygge i den fælles Dagligstue. De havde det godt, sagde de, og lode til at være stolte og glade i det nye „highlife“, de vare komne ind i.

En gammel norsk Kone tjente ogsaa i samme Hotel, men hun befandt sig ikke saa vel der, og klagede sin Nød for N. Værten var en gammel Buffalo, sagde hun, som satte hende til de haardeste Arbeider, og spændte samt puffede hende, naar han kunde komme til. Hun vilde derfor snart drage derfra og flytte tilbage til sin Søn, der boede paa Prairien, og før havde hedt Aslak Olsnæs, men nu af Legislaturen havde faaet Lov at kalde sig Alexander Norman.

Maddison, Wisconsins nette lille Hovedstad, ligger smukt paa en Høi mellem tre Indsøer, og har eller havde dengang 6 til 800 Indbyggere, et stort Raadhus, en bittelille Kirke og fire Hoteller. I Gaderne saaes endnu de halvt afhugne Egestubber. Langt i Vesten tabe de amerikanske Byer mere og mere Udseendet af By, og flyde ligesom udover i det store Rum, saa at de mere ere at ligne ved en Samling af Landsteder med Parker, Alleer samt Græsplainer, ved hvilke Øiet dvæler med stort Velbehag baade paa Grund af det tækkelige Ydre og det Indtryk, man faar af Beboernes Velstand og Sundhed. I Nærheden af saadanne Byer, men ogsaa ofte midt inde i en tyk Skov, træffer man disse maleriske Yankee Loghuse, opførte i Hast af utilhugne, ikke afbarkede, korte og lange Stokke, imellem hvilke Mellemrummene ere tættede med Ler, der sprækker og falder af i den stærke Solhede. Men frodige Slyngplanter dække de plumpe Vægge med Blomster, og fine Gardiner sees igjennem de raat udhuggede Vinduer. Døren staar aaben og fører uden Gang eller Forstue lige fra den fri Natur udenfor ind i det hyggelige Rum. Man træder ind og finder smukke Blomster, fine Møbler, Gulvtæppe over det raa Brædgegulv, og Husets Dame i den aldrig manglende Gyngestol. Man ser om sig Alt, hvad der hører til et komfortabelt Hjem, hvor Livet synes at være en Leg i bogstavelig Forstand. Om Formiddagen kunde man maaske have seet den samme Dame foran Vaskebaljen og Manden i sin Potetesager. Hver Søndag fører han hende høfligt, næsten ærbødigt frem og tilbage til Vognen, hvori han kjører hende til nærmeste Kirke, der maaske er en deilig, ny, gothisk Bygning ved Siden af nogle af de nys beskrevne Nybyggerhytter.

Men vi vende tilbage til Maddison. Jeg har omtalt, at denne lille By paa den Tid havde Raadhus, Kirke og Hoteller, men jeg bør ikke glemme, at dens Avisliteratur florerede i stor Blomstring. Byen roste sig af ikke mindre end tre Blade, Express, Democrat og Argus. Disse laa naturligvis stadigt i Kjævleri med hinanden og bombarderede hinanden med Skyts af det groveste Kaliber. For Tiden vare de meget hidsigt i Totterne paa hinanden, fordi Guvernørens unge Kone, der Aftenen forud havde været ude at age paa Isen, „had been induced to ride behind the Democrat“, medens Express, ogsaa kaldet Maddison Distress, havde maattet lade sig nøie med at løbe efter og skyde paa, og Argus med at staa igjen og bruge sine Øine fra Stranden. Derfor sloge de to sidste sine Pjalter sammen og fore løs paa den lykkelige Democrat og Ladyen med Grovheder, der neppe lade sig gjengive.

Omkring Maddison ligger en vakker Skov, hvor gamle, ærværdige Egetræer hæve sine Kroner høit i Veiret og brede dem beskyttende ud over en talrig Slægt af Furu, Gran, Ceder, vilde Kirsebær og Hickory, hvis forskjellige Grønne blande sig i de skjønneste Afskygninger. Mellem dem sno sig med en for os ukjendt og utrolig Frodighed Vedbenden og den vilde Vin om Stammer og Stubber, sprede grønne, tætte Tæpper over Stene, Krat og Underskov, og hænge i fantastiske Knuder og Krandse fra Træ til Træ. Og her i dette yndige Rige flagrer Irisken om mellem de grønne Blade og udfolder sine glindsende, indigoblaa Fjedre i Solskinnet. Lord Baltimore, en liden sort og gul Kanarifugl, hopper glad fra Gren til Gren, og den lille, rødhovede Drossel sidder lunt mellem Løvet, gyngende, syngende og efterabende de andre Fugle. Deiligt er her i Skoven om Middagen, deiligt om Aftenen, naar Tusinder af Sankthansorme hænge paa hvert Blad, hver Gren, og oversaa Marken med et Hav af Ildgnister og fosforagtige, mangefarvede Flammer.

Mindre behageligt er det surrende og summende Insektliv, som begynder sin irriterende Tilværelse ved det første varme Pust af Foraaret. Det kvækker, piber og hvisler af Insekter paa alle Kanter. Man ser dem krybende, hoppende, flyvende, hvor man vender sig. De synes ligesom at mylre frem af Jorden og tiltage i Mængde den hele Sommer paa en høist penibel og uudholdelig Maade.

Der kunde skrives Bøger alene om de Lidelser, som voldes En af Myg og Væggedyr, selv om man ikke er saa utaalmodig som den Franskmand, der skjød sig, fordi Lopperne stak ham.

Men jeg vil forskaane Læseren for mere herom, og hellere holde mig til de Stik, som det store Insekt Pøbelen voldte vor anklagede Ven. De vare mange og drøie, men han følte dem ikke synderligt; thi han havde Retten paa sin Side, og han modtog Beviser paa Venskab og Medfølelse fra alle Kanter, hvor han skjøttede om at se den.

Da han den følgende Morgen skulde gaa til Raadhuset, fandt han sit Værelse besat med sine ærlige, norske Venner oppe fra Prairien. De rakte ham sine trofaste Næver med en Mine, der gjorde mere godt, end mange Ord.

Doktor P. var ogsaa der. Denne Mand var igrunden en ganske skikkelig Fyr, men han var svag, var kommen i slet Selskab, og paavirkedes af sine Omgivelser. Han nærmede sig N. under mange Bukninger og takkede ham for de fem Dollars, han havde sendt ham. Hans Kompagnon, Dr. S., havde nemlig flere Gange uden Resultat rykket i en af N.'s Tænder, og Kompagniet, som de tre Læger kaldte sig, havde derfor sendt en af dem alle Tre underskreven Regning paa fem Dollars for „travels, operations, medical attendance and work upon Mr. N.“ Denne mente rigtignok, han hellere burde havt fem Dollars for de Lidelser, Kompagniet havde voldt ham ved deres resultatløse Operationer, og det mente P. ogsaa. Men Hr. P. havde desuden en anden Mening. Han tog nemlig N. tilside og gav ham hviskende det Raad at underkjøbe Modpartiets Advokat. Herpaa vilde naturligvis ikke N. indlade sig; thi han ansaa ikke det hele Lapperi saamegen Umag værdt, og Retten var ligefuldt paa hans Side, selv om Modparten havde bestukket det hele Court.

En af Bønderne, en lidt underlig En, gik hen til P., klappede ham paa Skulderen og sagde: „Kjære, go'e Far, hvorfor vil Dere sætte Split imellem os Norskene her? Dem burde hellere gaa i den evangelic lutheran Kørk, som me norske Setlarne med Guds og den Herre Christi Hjølp har gjort ready her, og tænke paa Ham, som er over os i dette fjerne, fremmede Land“, og derpaa kom en lang Ramse af Skriftsprog, som P. blot besvarede med et haanligt og bistert Blik. „Jeg ser nok, Dere synes, jeg taler naudent og haver en ringe Oplysning“, blev Bonden ved, „men derfor ønsker jeg at oplyses af dem, som bedre ved, og lære af dem, som bedre gjør.“ Og derpaa lod han P. forstaa, at han ikke var bedre end en Farisæer og en Selvklog, fuld af Ondskab og Hykleri. P. aad ham med Øinene og gav ham et foragteligt Svar.

En gammel Sømand med svær Overkrop og korte Ben, paa hvilke han stod fast som et Sømærke, — med et veirbidt Ansigt, hvor hvert Træk var afrundet, bredt og graat som de Stene, over hvilke Søen i aarevis har skvulpet, kom hen til N. og talte omtrent saaledes til ham: „Ak, kjære Hr. N., vi segle kun daarligt i dette fremmede Farvand; vi kjende ei Lo fra Læ, og vide ei at jibbe eller rebe i rette Tid. Vor Føring ligger som Stein i Elv, medens Braadsjøerne slaaer over den paa alle Kanter, og vi sidde raadløse paa Toften. Om Gud saa vil, saa sætter vi Storseil, Fok og Klyver til, og saa segle vi, gamle Daniel og Du, kjære Hr. N., med Bør, den Herren giver, sammen tilbage til gamle Norge igjen, som bedst vi kunne. Og hjemme igjen paa mine egne Fjorde, Hurra, hvor det skal gaa med den gamle Skuta mi, naar Sola leker paa Fjeldtoppen og Skodda hænger som e kvit Bleie ner efter de grønne Liderne!“

„Tak, Du kjære, gamle Daniel, og Tak, alle I mine tro Venner“, sagde N. bevæget, „Tak for al Eders Kjærlighed! Lad os bare holde sammen i christelig Endrægtighed, saa vil nok Han, under hvis Flag vi seile, føre os trygt i Havn. Slige Hændelser“, sagde han videre, „vare blot smaa Taalmodighedsprøver til at le af, naar de vare over“, og saa lo alle de godmodige Børn allerede paa Forhaand. — En anden Bonde forsikrede, at uagtet han stod paa grønt Hø det hele Aar med ikke et Halmstraa i Vendlerne, vilde han dog heller tygge Halm hjemme i Norge. (Forts.)

Norge.

Christiania den 15 April.

Som Medlemmer af den under Expeditionschef H. Nissens Ledelse sammensatte Skolekommission nævnes Rektorerne Müller, Hammer og Steen samt Overlærer Bonnevie. Kommissionen antages at ville træde sammen i Juli Maaned.

— Den herværende Skandinaviske Forening afsluttede sidste Tirsdag sine diskutterende Møder og tog Ferier til Høsten.

— I den nærmeste Fremtid agter en ny Debutantinde at optræde paa Christiania Theater, nemlig Frøk. C. Ingemann, Datter af Konsul Ingemann, i „Svend Dyrings Hus.“

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 17.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 23. April 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Fra Wisconsin.

(Af Lb.)

(Fortsættelse fra forrige Nr.)

Saaledes hengik Tiden med Samtaler, Avislæsning o. desl., indtil Klokken var 11, da man skulde gaa i Retten. Selve Retshandlingen, som jeg senere skal berette i Sammenhæng, afbrødes Kl. 1 af Middagsklokken, der ringede Selskabet tilbords. Man spiste i et fælt, mørkt Værelse nedenunder. Selskabet, Maden og Dugen vare af lige tvivlsom Beskaffenhed. Damer, Fanter med hullede Albuer, melede Møllere og Sprader sade Side om Side ved Bordet. Enhver Nyankommen præsenterede først sine Ben og derpaa sin øvrige Person lidt efter lidt i den aabne Trappe, der førte ned i Salen.

Da N. kom tilbords, havde han forladt Anklagersken, „Miss Caroline", som Yankeerne høfligt kaldte hende, siddende midt i Retssalen, iført en, skulde være lys Bomuldstøiskjole, plettet med alle Himlens Stjernebilleder, en saakaldet Kjeltring eller rødt Uldskjærf om Halsen, Sommerhat paa Hovedet og lysegraa Strømper samt Mandens Sko paa Fødderne. Hun fremviste dertil et Par plettede, bare Arme, da hendes Ærmer vare opsmøgede til Albuerne. Der blev fniset over hende, leet og sagt Vittigheder i Hobetal, om hvorlunde hun burde vasket sine Arme, sin Kjole, sit Linned o. s. v., saa vilde nok alle Pletterne forsvinde. Hun forstod vel ikke alt dette, men hun havde dog tydeligt en Følelse af, at man havde hende tilbedste, og det gjorde hende mindre pen, end hun ellers var i rolig Tilstand, thi Vorher e havde gjort Sit, som Bønderne sige, naar man roser deres Børns Udseende.

K pitelhuset, Maddisons Stolthed og Ære, hvor Staten Wisconsins aarlige Legislatur samles, er en stor, rummelig Bygning, afdelt i Midten ved en bred Gang, paa hvis ene Side er et Bibliothek, og paa hvis anden ligger Retssalen med to Rader Søiler, Bænke, en stor Pult og Lysekrone, under hvilken „real (?) ladies and gentlemen" svinger sig paa Balaftener. Der var det nok, vore to norske Jenter havde dandset Aftenen forud. Jeg gad vide, om det faldt dem ligesaa let at ombytte Springdands og Valdershvælv med Vals og Polka, som Stakken med Kjolen.

Mr. Catlin, den Advokat, som N. paa Anbefaling havde engageret, var en rig og anseet, hvad man kalder brav Mand; thi Mennesker have jo som Mynt engang for alle faaet det Stempel, hvorunder de gaa i Handelen. Han var sortklædt, liden og bly, med kolde, slappe Træk. Hvad han sagde, bar Præget af at være vel overtænkt; hans Foredrag var korrekt, men uden Varme og Interesse, — bare snøvlende Flegma, der fristede Kjævebenene næsten over Formue.

N.'s anden Sagfører eller frivillige Assistent — rimeligvis for at blive populær blandt de Norske — var Mr. Knapp, med et rundt, jovialsk Ansigt, et upaalideligt Glimt i de blaa Øine — fed og luvslidt. De to Herrer sade paa en Bænk.

Paa Bænken ved Siden thronede hans Høihed „justice of peace", med et uendeligt, langt Ansigt, paafaldende ligt Frederik den Sjettes af Danmark, kun meget mere søvnigt, end denne Hædersmands vel nogensinde var. Han nedskrev alle Hovedpunkterne i Sagen og tog alle Vidnerne i Ed, hvilket skete paa den Maade, at han for hvert Vidne, som skulde frem, med halvt lukkede Øine og snøvlende Stemme hurtigt fremsagde Edsformularen, en hul, lang Regle, hvoraf det eneste Forstaaelige var Slutningen: „So help me God!" Denne Formular, berøvet alt det Høitidelige, der skulde ledsage en Salighedsed, eftermumledes af Sværgeren, altid ligegyldigt, ofte leende, med de tre Fingre rakte i Veiret.

Paa Bænken ligeoverfor sad Mr. Bodkin, Miss Carolines Sagfører, iført graa Frakke, rødrudet Vest, med smudsigt Linned, ditto Hænder, der vare foldede over en stor Mave, en blomstrende Næse og en komisk Mund.

Paa fjerde Bænk sad Juryen eller de fem — sex Dommere, som skulde afgjøre Sagen.

Det kunde nok synes, at der ialfald for Anstændigheds Skyld kunde været valgt andre Subjekter til at repræsentere Frihed, Folkeret og Folkeoplysning, end de lurvede Stakler, som nu sad paa Dommerbænken og til Punkt og Prikke lignede de brødløse Haandværkssvende, som løbe om her i Landet. Et Par af dem strede haardt mod Søvnen paa Grund af den uvante Luxus at være i Hus, — en sov sødeligt den hele Tid trods talrige Puf og Stød, og de andre saa ud, som om de ventede paa Leilighed til at løbe af med et eller andet stjaalet Stykke.

Miss Caroline afgav først sin Forklaring, der var saa løgnagtig, saa forvirret og saa usammenhængende, at hendes Sagfører snart saa sig beføiet til at paabyde hende Taushed. Først hed det, at hun var bleven klemt, spændt og puffet saaledes, at hun besvimede og intet mere kunde erindre. I næste Øieblik havde hun faaet et haardt Slag og var kommen paa Hovedet ud af Døren. Vedhuggeren skulde vide det Altsammen.

Døbefont i Garmo Kirke. Text i næste Nr.

Det første Vidne, som blev afhørt, var Doktor B. Han eftermumlede Edsformularen og stillede sig med ret god Holdning mellem Bænkene, vendte Ansigtet mod de respektive Herrer og forklarede, at han Tirsdag ved Middagstid var bleven kaldet for at se Angjældendes Arm, og da havde fundet den at være lidt hoven med mange røde og blaa Pletter. Hans Fremtræden havde et ærligt, alvorligt og ligefremt Præg. Han gjorde Indtrykket af at vidne den rene, simple, usminkede Sandhed, uden at være bevæget af nogensomhelst skjult Interesse. Hans Vidnesbyrd opfattedes vistnok ogsaa saaledes af Dommerne, og vilde sikkerlig have bestemt Sagens Udfald, selv om dette ikke havde været opgjort i Forveien; thi det hele kunde neppe betragtes som andet end en Pøbelfarce, opført til Ære og Triumf for Raaheden.

Nu skulde Doktor S. frem at vidne. Han indtog sin Plads under skingrende Latter og Bravoraab, da Mr. Bodkin til Bedste for Publikum opraabte og stavede hans Navn samt præsenterede ham for Tilskuerne som Hr. Doktor „Shitty", — og dette Navn passede den Dag isandhed altfor godt paa ham, der han stod i Salen smudsig, uordentlig, sammenfalden, en Pjalt al igjennem, som de Danske sige. Hans ellers ret smukke, godmodige Ansigt var knapt til at gjenkjende; thi han vred og dreiede uophørligt paa Næse og Mund, snøftede og pustede, lettede paa Fødderne, pillede med Fingrene, kort teede sig som en Besat, og sikkert nok var han ogsaa den Dag besat af Hr. Doktor Smith, som fandt ham at være et mere brugeligt Redskab i denne Tilstand, end naar han var blank som sædvanlig. Forresten stod han fra Hjertets Side og i Kundskaber høit over sin Medbroder; thi han var af Naturen et godsligt, skikkeligt Menneske, og af Kunsten medicinsk Kandidat.

Man havde lært ham, hvad han skulde sige, og han ramsede dette op paa slet Engelsk, spækket med latinske Gloser, som en Skoledreng fremsiger en udenadlært Lektie. Jeg er ikke indviet i det rædselsfulde Anatomi- og Dissektionssprog, og det kan saaledes ikke fordres, at jeg nøiagtigt skal kunne gjengive, hvad han sagde, men det lød omtrent saaledes:

„Efter paa Embedsvegne som medicinsk Kandidat med bedste Karakter at være kaldet til Miss Caroline, og efterat have besigtiget, observeret og examineret hendes Arm sammen med mine Kollegaer, ante amicorum judicio, fandtes ved denne Undersøgelse og Examination formedelst den superieure Del af Armen brachiam laceratus sædvanlige Udseendes Usædvanlighed — —" Og nu susede det om vore Øren med Kongulation, Kontusion, Kompression, Kongestion, Stagnation og en Uendelighed af „ioner", indtil det endelig slog om i: Arterium, Medulla — — undgaa Katalepsi — — prøve milde Midler, kolde Omslag — — holde den besvimede Ladys Livsfunktioner og Aander i Virksomhed ved at give hende Colophonium, Campheroleum, Cicorium, Hoffmanorium, Opium, Oleum americanum og andre Medicamenta. Hans Kollegaer raadede til flere Medikamenter", — og nu kom igjen et Fossefald af Latin.

Alt dette kan synes overdrevent, men det er tvertimod i høi Grad underdrevent; thi over det Halve er udeladt. Man huske paa, at det her alene kom an paa at opvarte med en hel Del lange og uforstaaelige Ord, for dermed at imponere et raat og uvidende Publikum.

Da Udenadsramseren havde endt sin Lektie, stod han og gabede hen for sig, som om Sjælen var fløien fra ham. Han havde sagt, hvad han havde lært, og Mere kunde han ikke. Da derfor Mr. Catlin spurgte ham, hvoraf han vidste, at han havde seet Armen samme Dag, som Miss Caroline havde beskadiget den, havde han Intet at svare. Paa flere andre Spørgsmaal svarede han som „Goddag — Øxeskaft“, løb Sur i „today, to-morrow“, og varierede uden Hensyn til Mening og Forbindelse med: yes, no, to be sure, certainly, as I said, osv. Hans Forsjamselse fremkaldte bestandig nye Lattersalver, indtil endelig Mr. Bodkin bad ham at tie, og han luskede af med Halen mellem Benene.

Nu fremtraadte Hr. Smith, Dagens Helt, Processens Ophavsmand, det hele Komplots Drivhjul. Han præsenterede sig for det ærede Publikum i gamle Klæder, skiæve Støvler og mere end smudsigt Linned. Sin lille, hæslige Person søgte han at gjøre saa imponerende som muligt ved at sætte den ene Haand i Siden og vifte med et stort, rødt Lommetørklæde i den anden, — skrue den lille, uforskammede Næse, der af den ondskabsfulde Natur var vrængt ganske opover, endda høiere i Veiret, — fordreie Munden til et haanligt Smil og blinke samt plire med de smaa, katteagtige Øine, der udtrykte List, Letsind og hvad Engelskmanden kalder „feen.“ Han lignede en Bajads paa en Hundekomedie, og dette var ogsaa hans Rolle i Livet. Forresten var han svensk af Fødsel og sagdes at være en undvegen Straffange fra Throndhjem.

Hans uhæderlige Personlighed vakte en Munterhed, som aldrig vilde ophøre. Man hyssede, klappede, trampede og skoggerlo. Spørgsmaal, Svar og Vittigheder regnede ned over Helten. Kun en ringe Del er her nedskrevet. Forgjæves blev der paabudt Taushed.

„Har De nogensinde fungeret som Jurist?“ — „Ja.“ — „Som Præst?“ — „Ja.“ — „Som Læge?“ — „Ja.“ — „Hvor studerede De Loven?“ — „I mit Hus.“ — „Hvor tog De Examen?“ — „Jeg tog ingen Examen, jeg studerede Jus for mit Tidsfordriv.“ — „Hvilken Lære bekjendte De Dem til i Norge?“ — „Jeg formoder den lutherske.“ — „Hvilken Lære prædiker De her?“ — „Frivillig Baptist.“ — „Er De viet Præst?“ — „Nei, jeg taler af Aanden.“ — „Har De Diplom som Læge?“ — „Nei, jeg mistede det ifjor.“ — „Hvorfra fik De det?“ — „Fra Sundhedskollegiet i Stockholm, hvor jeg studerede Medicin.“ — „Var De kaldet til Miss Caroline?“ — „Nei.“ — „De har altsaa ikke seet den saakaldte beskadigede Arm?“ — „Jo, jeg saa den i Tirsdags Kl. 4 og fandt den overordentlig hoven med en Mængde gule, røde, grønne, blaa, sorte, brune og violette Pletter.“ (Skingrende Latter.) — „Hvorledes kom De til at se den?“ — „Jeg reiste med de andre Læger for Selskabs Skyld og for at skaffe min Hest Motion.“ — „Hvorfor aflagde De Ed paa, at Mr. N. havde beskadiget hendes Arm?“ — „Hun bad mig derom.“ — „Hvorfor bad hun ei sin Mand?“ — „Han var ikke hjemme.“ — „Hvorfor har De blandet Dem i en Sag, som ikke vedkom Dem? Naar De har studeret Loven, maatte De vel vide, at det var hendes Mand, der skulde aflægge Eden.“ — „Jeg ved ikke, om hun har nogen Mand.“ (Stormende Latter, Trampen og Bravoraab.) — „Har der været Uvenskab mellem Dem og Mr. N.? Have I nogensinde disputeret?“ — „Jeg har altid næret blide, velvillige Følelser mod Mr. N., uagtet han engang kom ind i mit „Meeting“ og distraherede mig noget.“

Paa denne Maade krydsede Spørgsmaal og Svar hinanden som en livlig Pelotonild, indtil der endelig paabødes Taushed, og Hr. Smith under Fnisen og Bifaldsudtryk fjernede sig baglænds. (Forts.)

Mora.

„Man tror sig henflyttet til Genfersøens Bredder“, ytrer en tydsk Reisende i Beretningen om sit Besøg paa disse Steder. Og det vistnok med Rette. Den aabne, opdyrkede Trakt omkring Mora Kirke og Præstegaarden og Husene, som omgive den, indesluttes imod Nord af den mægtige Dalelv, i Syd af Siljan. Den deilige Indsø med sine lyse Bredder og sine klare, lette Vover aabner her smilende Udsigter over Landsbyer, Agerstrøg og Skovpartier. Langt borte ser man Söllerön, hvis Kirke, der reiser sig tæt nede ved Stranden, synes at stige op af Bølgerne. Tilsidst lægge de fjerne, blaalige Fjelde sig som en Ramme af lette Skyer om Billedet.

Paa vort Billede er det Dalelven, som skynder sig frem tilhøire ved de høistammede Birke; tæt ved Kirken ser man Præstegaarden; Søen tilvenstre er Siljan, og paa Odden, som der skyder frem, er Kirkevolden, hvor Gustaf Vasa tiltalte Almuen, hvor i 1788 Gustaf III henvendte sig til Dalkarlene, og hvor senere disses Efterkommere gjennem udvalgte Mænd frembar sin Hilsen til Carl Johan. Ethvert Barn kjender Beretningen om, hvorledes Gustaf Vasa kom op til Mora Præstegaard et Par Dage før Julhelgen 1520 og modtoges med Velvillie af Præsten der, Jacob Pehrson, hvorledes han senere drog fra Gaard til Gaard, og tilsidst, mistrøstig over Bøndernes Langsomhed og gjentagne Raadslagninger, allerede var paa Veien til Norge, da han i Lima Sogn, tæt ved Grændsen, indhentedes af et Par raske Skiløbere, der vare sendte efter ham med Bud om, at nu havde Dalkarlene betænkt sig længe nok, og nu skulde de følge ham. Det var til Mora Præstegaard, han da vendte tilbage, og det var der, at han fandt Almuen samlet for at tage imod ham.

Moras Befolkning, som i de sidste halvhundrede Aar er steget til det Dobbelte, 9000 Sjæle, er fordelt

Morakulle.

over en Strækning af omtr. 10 (svenske) Mils Længde og 5 Mils Bredde. Før var Sognet endnu større; der fandtes da dem, som havde 12 svenske Mils Vei til Kirke og Præst. Den talrige Befolkning kan imidlertid ikke ernære sig alene af Jordbruget eller af de faa industrielle Anstalter, som findes i Sognet, og af hvilke Siljansfors Jernværk er det vigtigste, men maa være betænkt paa andre Erhvervskilder. Og Morafolket staar i denne Henseende ikke tilbage for de øvrige Dalkarle, men snarere over dem. Foruden at næsten Enhver er sin egen Skrædder og Skomager, drives der i Mora en Mængde Haandgjerningsarbeider. Øverst blandt disse Næringskilder staar Uhrmageriet, og man kjender disse mægtige Dalkarleuhr med „Mora“ paa Skiven, der opkjøbes af mere Velstaaende, som med dem drive en anseelig og indbringende Handel. Dalarnes Befolkning i Almindelighed og i Særdeleshed den i Mora har af Naturen usædvanlige Anlæg for Mekaniken; ja, det har endog hændt, at Maskiner og deslige, som ere komne did, og som vare gaaede itu, ere blevne satte istand af Bønderne selv. Men alt dette er endda ikke tilstrækkeligt til at ernære hele Befolkningen, og derfor har Folket her, ligesom i de øvrige omkring Siljan beliggende Sogne, tyet til det saakaldte „Herrearbetet“, d. v. s. Udvandring for at søge Arbeide og tjene Penge. Det hænder dog neppe nogensinde, at Dalkarlen for bestandig bosætter sig i et fremmed Land; sent eller tidligt drager dog hans Hjemve ham tilbage til hans Fødeegn. Fra Mora foretages sagtens de fleste af disse Udvandringer, og det er der ikke usædvanligt at høre Bønder bruge fremmede Sprog, især Engelsk; — det er da Udvandrere, som har været lige til England, men som har vendt tilbage igjen efter at have fortjent saameget, at de derhjemme kunde kjøbe sig en liden Jordflek. Men England er ikke det fjerneste Land, til hvilket Morafolket udvandrer; de naa lige til Amerika, og fra det Indre af Rusland kommer der mangengang Pengeremisser og Breve til Præsten i Mora, der besørger Fordelingen af Pengene til de Udvandredes hjemmeværende Familier og underholder Korrespondencen mellem dem. En Præst i Mora og i de øvrige Sogne i Dalarne, hvorfra der sker Udvandringer, bliver saaledes ikke blot sine Sognebørns Sjælesørger, men ogsaa deres Regnskabsfører og Korrespondent. Herigjennem knyttes Baandet saameget fastere mellem Sjælesørgeren og hans Menighed, og det er ogsaa sjeldent at møde et saa patriarkalsk Forhold som det, der her raader mellem Lærer og Tilhørere.

Enhver ved, at Dalkullerne ligesaavel som Karlene give sig paa Vandring; mindre bekjendt turde det være, at Morakuller, som ved sin Dygtighed i Haararbeide, Forfærdigelse af kunstige Blomster og deslige vandt Ry og Formue i Verdens Hovedstæder, Paris og London, alligevel ikke kunde trives der, men vendte tilbage til sin tarvelige Hjembygd. Saaledes fortælles der, at for ikke synderlig lang Tid siden en elegant Dame i en smuk Ekvipage kom kjørende til Mora, hvor hun standsede og skyndte sig at bytte sin prægtige Garderobe med en Morakulles Dragt. Den havde hun ogsaa oprindelig baaret; i Paris, hvorhen hun var kommen med sine Haararbeider, var hun efterhaanden stegen til en udmærket Fleuriste; hun havde samlet Penge, var kommen „en vogue“, var bleven gift og levede i Overflod; men da hun var bleven Enke, begyndte hun at længes tilbage til Siljans Bredder, og saasnart det var hende muligt, vendte hun den store, straalende Verden Ryggen, drog hjemover, klædte sig i sin Barndoms simple Dragt og levede med Glæde under Hjemmets lave Tag.

Vi nævnte i det Foregaaende, at Morafolket ofte udvandrer til England og Amerika, og at det ikke er usædvanligt der i Sognet at høre ældre Folk udtrykke sig paa Engelsk og samtale i dette Sprog med de engelske Tourister, som i den senere Tid søge didop. At lære dette Sprog er for den egentlige Dalortens Indvaanere saameget lettere, som deres eget Tungemaal tydelig røber megen Lighed med det Lav-Skotske. Allerede Hülphers bemærker, at Dalsproget er „en ålderdomsledning, hvilken väl förtjenade att bibehållas i en grammatique och ordabok.“ „Från vårt nuvärande Svenska språk skiljer det sig i många stycken“, siger han, „dels genom vokalers och konsonanters förvexling; t. ex. knäit för knut, saurt för surt, quida för quäda, kall för karl, syrta för sylta; dels med ordens böjningar, som gå närmare til Götiskan, såsom gardum, vi gjorde, kräfvom, dativ för kräfvan; dels med bokstäfvers borttagande, såsom äste för hesten, dels med tilläggande, såsom jen för en, mjest för mest. Förnämsta skilnaden består i en myckenhet gamla ord, som här utur sjelfva Götiskan blifvit bibehållna, och hvilka i synnerhet borde framletas, såsom oförnekligt tjenande til Svenskans illustration.“ Ligesom Morafolket har holdt fast ved sit Sprog — især da Kvinderne, der ikke i den Grad som Mændene have streifet om udenfor Hjembygden — saaledes har det ogsaa bibeholdt sin gamle Dragt, der endnu, naar man undtager Vaabenerne, omtrent er den samme som paa Gustaf Eriksons Tid, efter hvad man finder af de Træbilleder, der skulle forestille Morakarlen Engelbrecht og hans Ledsagere, og som staa som Æresvagt i Kongsstuen paa Ornäs, klædte i de Dragter, som paa deres Tid almindelig vare i Brug. Moradragten for et hundrede Aar tilbage i Tiden beskrives saaledes: Karlene har hvide Over- og Undertrøier med blaa Opslag, gule Skindbuxer, hvide Uldstrømper, altid med en blaa Klædeslap bag paa Vristen, høie Hæle og tykke Næversko. Hjemme i Huset bruge de smaa, runde Huer, men ellers Hatte; nogle gaa med store, vide Buxer. Kvinderne har hvide

Over- og blaa Undertrøier, hvide Skindkjorteler med blaa Rand forneden; at Linnedet sees en Smule, er ikke usædvanligt; Hovedet bedækkes med en saakaldet „Hatt“ eller Lærredshue og derover et Plag, som hænger med en trekantet Spids ned over Nakken. Pigerne gaa altid med bar Nakke; Haarfletningen ligger der som en Krands med mange brogede Baand, helst røde. Omtrent ligedan er Dragten endnu den Dag idag, dog med den Forskjel, at Fruentimmerne nu almindelig bære røde og hvide Westgöte-Tørklæder over Hovedet.

Morakarlen er stolt over sin Hjembygds Skjønhed og dens Minder, over sine Kirkebaade med 10 Par Aarer, sin store Kirkeby, sin stadselige Kirke og dens vakre Taarn, ja over den store Klokke, som, efter hvad han paastaar, blot Morakarle kunne ringe med. Det er den, om hvilken „Norrmännen fordom talade med förskräckelse“. som det heder i et gammelt Skrift: „I Mora uti Siljansdalen är en såre stor Klokke; när de i Krigstider ringe deri, vorde strax fjorton tusinde beväbnede Mänd tillhobekallade. Gud bäre oss for den Klokke.“

(Efter Forsell og Thomée.)

Græske Skizzer.

(Af E. About.)

III.

Er der i Grækenland flere Kirker end der er Huse, eller er der virkelig flere Huse end Kirker? Det er et Spørgsmaal, som jeg meget ønskede besvaret. Er der hele Aaret igjennem virkelig flere Arbeidsdage end Festdage? Det er ialtfald tilladt at tvivle om det.

Man regner i Athen og dens Omegn over tre hundrede Kirker, hvoraf en 5—6 til Nød ere til at holde ud i. De andre ere nogle Jordhytter, som ikke engang Jætere vil holde til i. De har fire Mure og undertiden tilfældigvis ogsaa et Tag. I en Krog finder man en sluknet Lampe, og paa Muren skimter man hist og her en Arm af den hellige Michael eller et Bagben af den hellige Georgs Ganger. Kirkens Indredning bestaar af sammmenramlede Grushobe, nogle Plankestumper, et Par Fiskergarn, hvis det er i Nærheden af Søen, eller Skelettet af et forvildet Faar, der er tyet hid for at dø i Ly.

Imidlertid er ingen af disse Kirker ligefrem forladte. De har hver sin Høitidsdag i Aarets Løb. En Gang om Aaret idetmindste tænder man den lille Lampe og brænder en Smule Røgelse; man fremsynger nogle Bønner, og en 5—6 Mennesker klemme sig sammen om Præsten inde i dette Musehul.

Efter alle Grækeres Opfatning er det en from Gjerning at bygge disse Kirkeskur; det vilde være en Helligbrøde at rive dem ned. Det er Aarsagen til, at disse Elendighedens og Uvidenhedens Monumenter fremdeles blive staaende.

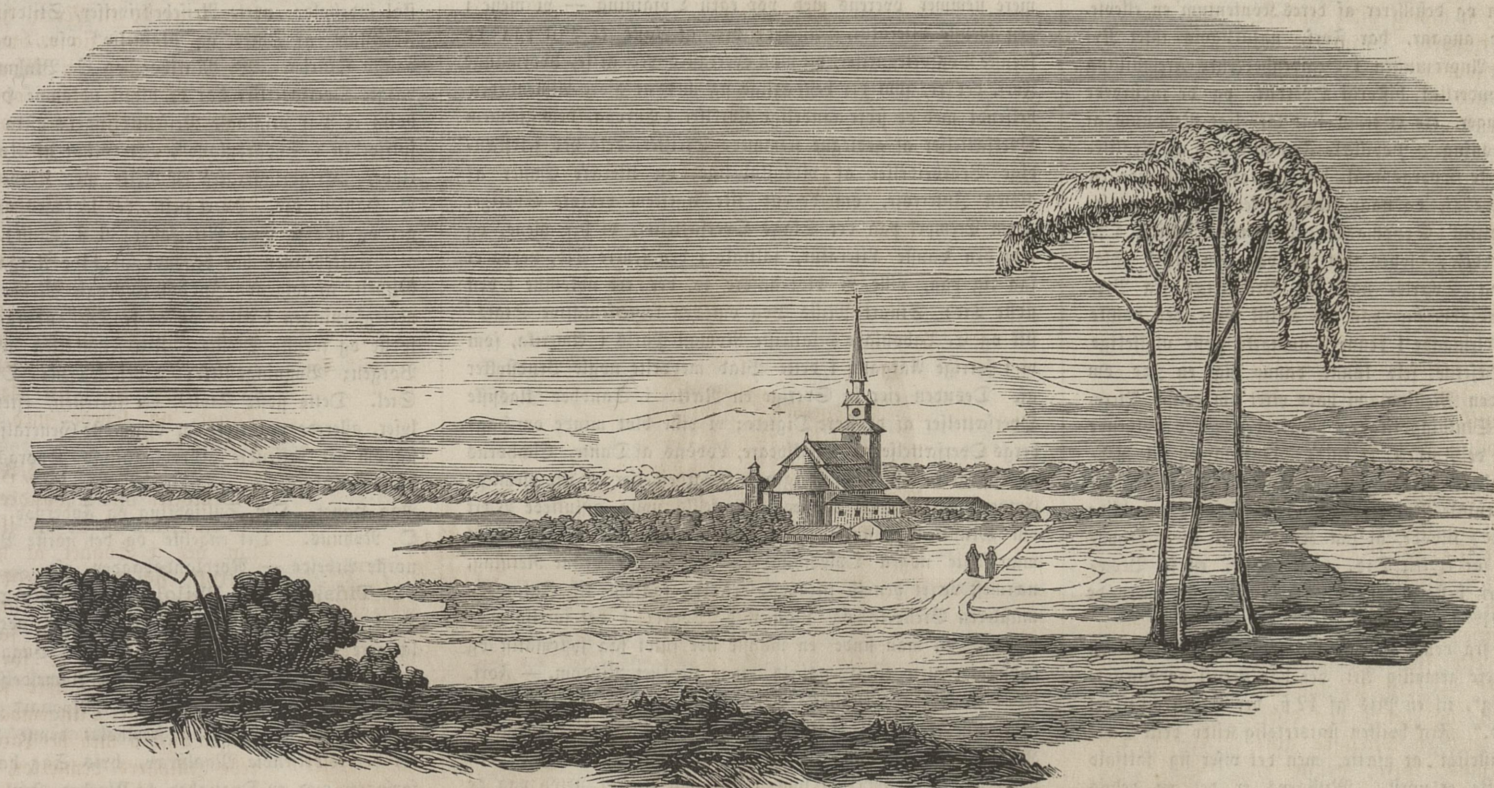
Hver Kirke er skilt ad i to Afdelinger. Choret er adskilt fra Skibet ved en Mur med enten en eller tre Aabninger i; afvexlende viser og skjuler Præsten sig for de Troende.

Alle Grækere uden Undtagelse tro paa sin Religion og gaa i Kirke. Grækenland har hverken Filosofer eller Fritænkere eller „stærke Aander.“ Ved den sidste Benævnelse forstaar jeg de stortalende Personer, der forkaste en Religion uden at kjende den, og som broute med en Skepticisme, som egen Tænkning og Overveielse ikke har nogen Del i. I Grækenland er der Ingen, der undser sig for at gaa i Kirke hver Søndag, tage Vievand og gjøre Korsets Tegn, faste i den stille Uge og bære et brændende Lys i Paasken.

„Hvor skal De hen?“ siger en Verdensmand i Forbigaaende til en Dandy. „Jeg skal hen og melde mig hos Præsten til Skrifte imorgen tidlig.“ Og Verdensmanden trækker ikke paa Smilebaandet. Enhver iagttager her sin Religions Forskrifter, fordi han tror paa den, og Ingen frygter for at synes latterlig, fordi han opfylder sine Pligter.

Er da som Følge heraf Folket ogsaa i Grunden mere moralsk? Ingenlunde. Den græske schismatiske Religion er et dødt Bogstav; den paabyder ikke Dyder, men bare Grimaser; den har en Uendelighed af smaalige Bestemmelser og plagsomme Forskrifter; den trætter Armen uden at styrke Hjertet; den bøier Legemet mod Jorden uden derfor at hæve Sjælen mod Himmelen; denne Religion, der er Datter af det hensygnende byzantinske Keiserdømme, har taget dettes senile Svækkelse i Arv.

Jeg har tvende Gange i Grækenland seet den store Faste og Paaskehøitiden. Jeg har saaledes kunnet iagttage Religionen baade i dens Strenghed og i dens Festjubel. Et lykkeligt Tilfælde har tilladt mig at foretage dette Studium en Gang i Byen og en Gang

Mora.

paa Landet; forresten ligne Byfolket og Bønderne hinanden meget baade i sin Glæde og i sit Selvplageri.

Karnevalet høitideligholdes i Athen paa samme Vis som i Privas, i Mortagne og i alle Verdens Smaabyer. De Masker, der drage gjennem Byens Gader, ere hæslige og skidne. De holde mest af antike Forklædninger, Paphjelme og Skjolde af malet Papir: Gaderne synes befolkede med homeriske Helte. Man driver i den Tid meget paa en gammel Leg, som man ogsaa har gjenfundet i Spanien, men som det er vanskeligt at finde nogen Mening i. Midt i Gaden reiser man en med brogede Farver bemalet Stang, fra Toppen af hvilken der hænger ned en 10—12 Snore. Hver Maske tager fat i en af disse, og saa gaar det rundt om Stangen, hulter til bulter og under megen Larm, dog skal man vogte sig for ikke at bringe Snorene i Ugreie. Forresten er Karnevalet, ligesom de andre Feste, temmelig trist. Hvis Grækerne more sig, saa forstaa de at lægge Skjul paa det; deres Glæde har intet støiende ved sig.

Den Mandag, da Fasten gaar ind, samles alt Folket i Athen om Jupitertemplets Søiler, for i Fællesskab at paabegynde de 40 Dages Selvplagerier. Man fortærer en Mængde Hvidløg og alskens raa Grøntsager. Man synger en hel Del, naturligvis gjennem Næsen; man drikker en Smule; der dandses, og det ikke saa ilde. Efter denne religiøse Ceremoni gaar Enhver hjem til Sit.

Jeg ved ikke noget, som er mere skikket til at sætte ondt Blod — i Ordets egentlige Forstand — end Grækernes Faste. Ikke blot afholde de sig fra al Kjødmad; ogsaa Smør, Æg, Sukker og ofte endog Fisk er forbudne Varer. De spise ikke andet end Brød, Caviar og nogle Urter med en Smule Olie paa. Som Følge af en saadan Diæt kommer i Fastetiden Blodet let i Kog og vaagne alle politiske og religiøse Lidenskaber. Man maa vel tro, at naar Grækerne underkaste sig en saa streng Diæt, saa er det ikke blot for at have den Fornøiese at spise raadne Oliven; det er vel især forat behage Himmelen. Men man kan trygt vædde paa, at Fasten skaffer langt flere Kandidater til Helvede end til Himmelen, i saa høi Grad vækker Affsavnet deres Begjærligheder. Jeg har aldrig seet en Græker spise sine Oliven, uden at han tilføiede: „Men end alt det Kjød, jeg skal spise Paaskedag!“

I den hellige Uge — eller „den store Uge“, som Grækerne kalde den — stiger denne Begjærlighed efter Kjødspise, der hverken tøiles eller kan indskrænkes, næsten til det Afsindige. Skjærtorsdag, Langfredag og Paaskeaftensdagen synes aldrig at ville faa nogen Ende. Vor Vært, Anagosten paa Øen Ægina, gjentog hver Dag i Fasten, naar han satte sig tilbords: „Du skal se, al den Vin jeg skal drikke „den straalende Dag“, hvor jeg skal dandse og drikke, saalænge til jeg bliver liggende paa Maven som et mæt Svin!“ Manden var af Naturen ædruelig, og havde ikke Fasten været, vilde han vist aldrig have taget sig en Taar over Tørsten.

Det er med slige fromme Tanker, at Folket og Præsteskabet faa den lange Faste til at gaa. De tro, at de gjør nok for sin evige Frelse, naar de afholde sig fra Kjødspise, og indbilde sig, at Mavens Lydighed kan træde i Stedet for Hjertets.

Paaskeaften ved Midnat slutter Fasten, og Høitiden begynder. Alle Kirker ere fuldpakkede med Folk. I den største af dem reiser man en Throne for Kongen og Dronningen. Med det samme Klokken slaar tolv, affyres der Kanonskud, Musikken begynder at spille, alle Mennesker kysse hinanden, bengalsk Ild blusser op hist og her, og Enhver antænder det Voxlys, han bærer i Haanden. Gudstjenesten varer over to Timer, — i en kvælende Hede; der er ingen Mulighed for at faa sidde; man er nær ved at segne om af Udmattelse. Damerne, der strække sig ud over Ballustraderne i det øvre Galleri, svinge med sine Voxlys, hvorfra der falder brændende Draaber smeltet Vox ned paa Hovederne af Mændene.

Saasnart Gudstjenesten er endt, løber Enhver hjem for at spise Paaskelammet. Man kan ikke give sig Tid, til det bliver Dag. Der er mere end en hungrig Sjæl, der i Lommen bærer med sig til Kirken et Stykke Steg, som han sluger i sig, med det samme Midnatstimen har slaaet det sidste Slag.

Det græske Folk holder af Allarm, og Geværskud er noget, der ikke kan undværes ved dets Jubel. Det tænker ligesom Araberne, at der ikke gives nogen rigtig Fest uden Krudtrøg. Paaskefesten gjenlyder derfor ogsaa af en uafbrudt Pelotonild. Men da Folket desuden har den Vane at slaa hinanden ihjæl, naar Munterheden stiger til sit Høidepunkt, og Pallicaren altid gjemmer en Kugle i sin Bøsse, og da han desuden ofte er behændig nok til af Ubehændighed at dræbe sin Fiende, har Politiet sat sig i Hovedet at forhindre denne Geværild, ialtfald i Hovedstaden. I 1852

havde Athen's Øvrighed taget saadanne Forholdsregler, at de kunde indestaa for den offentlige Ro. Følgen blev, at man ikke kunde faa lukke et Øie de første Par Nætter. Man affyrede ikke Geværskuddene paa Gaden, men man skjød ud gjennem Vinduerne, i Gaardsrummet og, naar det kneb, endog ind i Kaminen.

For et Par Aar siden laante de unge Manioter i Mistra i Paaskedagene sine Fædres Bøsser og skilte sig ad i tre Leire, der skulde forestille det engelske Parti, det franske og russiske. Det var paa Nippet til, at de skulde begynde at skyde paa hinanden midt for sine lykkelige og stolte Fædres Øine. Heldigvis, i det Øieblik, Slaget skulde aabnes, forenede Englænderne og Franskmændene sig mod det russiske Parti, og Krigen blev endt uden Sværdslag.

Literatur.

Nutids- og Fremtidsblik af **Wollert Konow**. I. Chra., Joh. Dahl, 1865. 84 S. 8vo. -- **Nogle statsretslige Bidrag** til Overveielse for Hvermand. I. Chra., Feilberg og Landmark, 1865. 23 S. 8vo.

Hr. Konows skandinaviske Piece indeholder intet Nyt og overmaade lidet Interessant. Nærværende Hefte, der er betegnet som Nr. 1, giver en Oversigt over Striden mellem Danmark og Tydskland, navnlig i det sørgelige Aar 1864, og en Kritik over vor egen og andre Staters Politik i denne Strid. Efter Omstændighedernes Medfør er Forf.s Bog bleven til paa noget nær samme Maade som de tydske Doktordisputatser, d. v. s. man tager ti Bøger, rører dem vel tilsammen og destillerer af deres Kontentum en ellevte. Hvad det Faktiske angaar, har Forf. naturligvis intet Nyt havt at meddele; Anordningen i Begivenhedernes Fremstilling røber ikke noget synderligt historisk Overblik, og de indstrøede politiske Betragtninger ere et temmeligt tarveligt Residuum af almindelig Avislæsning. Populære Fremstillinger af Realiteten i det dansk-tydske Spørgsmaal har Literaturen allerede en tilstrækkelig Mængde af, og naar man hverken har nogen virkelig original politisk Synsmaade eller nye faktiske Oplysninger at meddele, synes det at være en stærk Slosen med Papir og Sværte, naar en Proprietær fra Bergenskanten vil indlade sig paa en Kritik over den danske Krigsstyrelses Handlemaade i denne Danmarks sidste ulykkelige Krig. For at Læserne selv kunne danne sig en Ide om det Berettigede i den Mening, vi have ytret om denne Piece, hidsætte vi dens Slutningstirade, hvori der gives følgende hule Skildring af de Fordele, et enigt Skandinavien vil medføre. De bestaa bl. A. deri, „at vi sikres mod at maatte bøie Nakken for raa, brutale Bojarer; at vi sikres mod at blive pidskede næsten (sic) tildøde, at faa Knut, indtil Livet begynder at ebbe, kun for et frit Ord, et frit Blik, en fri Bevægelse (sic). Deri bestaar den, og den er isandhed værd de Offere, den kræver!"

Vi vende os fra denne uhyggelige Bodsprædikant til en Politikus af en mere gemytlig Art, der har skrevet ovennævnte „statsretslige Bidrag", til en Pris af 12 ß, der er bestemt til et „veldædigt Øiemed." Fra hvilken statsretslig Kilde dette Værk skriver sig, er vanskeligt at gjætte, men det viser sig ialtfald tydeligt, at den ikke er norsk. Muligens er det en delvis Oversættelse, man har for sig; Talemaader som „medborgerlig Inderliggjørelse", „laane Øret til detaillerende Dissonantsers skræmmende Mislyd" osv. synes at tyde hen paa dette. For at give Læserne et Begreb om Forf.s Universalitet, ville vi anføre endel af de Reformer, som han stiller os i Perspektiv: Almindelig Stemmeret med direkte Valg, Indførelse af Jury, af almindelig Skyttepligt (!) og almindelig Skattepligt, — Reformer ved Universitetet, saa at de forskjellige Fakulteter komme til at grundlægge Foredragene paa Videnskabernes Filosofi, — Indførelse af „fuldstændig Klassicitet (!), det eneste umistelige Middel, med et Ord (!) til vort Lands fuldstændige aandelige Kommunikation og Hamlen op med de øvrige civiliserede Nationer", — „Udsættelse af en Prisbelønning for den bedste historisk-kritiske Fremstilling af de hidtil nedsatte kongelige Kommissioner og Ophævelse af det særskilte Departement for Revisionen", „Bankens Flytning fra dens forsvarsløse Nordpolbeliggenhed til Landets Hjerte", — „fuldstændigt Jernbanenet med Statsdiligencer som usvigelige Kildevæld, ligesaavel hos os som i Schweitz, til Statens Budget." Endelig som Resultat af det Hele loves der os en Tilværelse som Hansestæderne, og at vort Land i Ly af dets Fjelde skal blive „udadtil et prunkløst, indadtil et aabent (!), ærligt og ædelt Borgerhus." Disse Citater give imidlertid kun et svagt Begreb om alt det Fornøielige, som findes i denne lille Bog; vi ville raade Enhver, som har 12 ß at afse, at spendere dem paa at kjøbe den. Vi ere forvissede om, at Skriftets veldædige Øiemed i en dobbelt Henseende vil blive opnaaet, baade ved alle de Tolvskillinger, som indkomme ved Salget, og tillige ved den velgjørende Latter, den vil skaffe alle Læserne. Vi vente med Længsel paa Fortsættelsen, „der overensstemmende med Forf.s Anskuelse om Værnepligtens rette Væsen, vil faa en selvstændig Titel." —d.

— **Abraham Mankell. Musikens historia**, i korta berättelser lättfattligt framställd. Tre delar, med i texten intryckta musikalier och teckningar. 1—3. Örebro, N. M. Lindh, 1864. 442, 432 og 201 S. 8vo. — Saa rig end den Literatur er, der endnu stedse i lang Tid vil vedblive at bearbeide de almenvidenskabelige og almenhistoriske Emner til Brug for vor Læserkreds, og med hvor utrættelig en Flid der end, tiltrods for alle ydre Ulykker, i Danmark arbeides i alle Dannelsens Retninger, vil der alligevel nødvendigvis være Emner, som endnu ikke der have fundet sine Bearbeidere. At de skulde finde dem hos os selv, er saa godt som utænkeligt; i lang Tid endnu vil alt literært Arbeide af strengere Art i Norge maatte samle sig paa det for os selv aller nærmest Liggende — vort eget Lands Natur og aandelige Liv. Videregaaende Interesser for det, der ligger udenfor vore egne Grændser, findes kun hos en forholdsvis saa liden Kreds, at denne ikke vil kunne bære originale Frembringelser, og den Enkelte, som tager Del i den ene eller den anden af disse Interesser, er saaledes, forsaavidt han ikke i den danske Literatur finder nogen Veiledning for den, henvist til Udlandet, fornemmelig da til Tydskland, hvor enhver Gren af Literaturen og Videnskaben har fundet sine Dyrkere, og hvorfra vore Videnskabsmænd gjennem Aarenes Løb har vænnet sig til at hente sin aandelige Forsyning. I det Store taget kan der neppe indvendes synderligt mod dette Forhold; men i enkelte Tilfælde kan det dog hænde sig, at man, idet man tyr til Tydsklands rige Literatur, virkelig gaar over Bækken for at hente Vand, idet man er ubekjendt med, at man kan finde det Samme paa nærmere Hold, og bearbeidet og fremstillet paa en Maade, der mere stemmer overens med vor egen Opfatning — vi mene i den svenske Literatur. Allerede ved at kaste et Blik paa de svenske Bogfortegnelser, vil man overraskes ved at se, hvormange Forf. det er, som der beskjæftige sig med at gjøre Almenheden bekjendt med de store aandelige Rørelser i Europa, dels gjennem Oversættelser af gediegne fremmede Skrifter, dels ved selvstændige Bearbeidelser af videnskabelige og literære Emner af almen Interesse, om de end ikke ligefrem vedrøre Sverige. Som Exempel paa det Slags Oversættelser, vi her mene, og som den danske Literatur, ialtfald i den senere Tid, neppe er saa rig paa, ville vi blot anføre to, der ere udkomne i den sidste Tid: Stuart Mills Bog om den repræsentative Statsskik og E. Laboulaye's satiriske Roman Paris i Amerika, som vi i forrige Aargang i dette Blad meddelte nogle Brudstykker af. Desuden eier jo Sverige en Række i Sandhed klassiske Oversættelser af de store Digtere; vi ville blot minde om Hagbergs Oversættelse af Shakspeare, Lovèns af Dante, Eichhorns af Boccaccio osv. Af originale Bearbeidelser af ikke-hjemlige Emner har vi villet paapege Mankell's nylig afsluttede Værk om Musikkens Historie. Hidtil har man hos os, forsaavidt man søgte nogen Oplysning og Belærelse i denne Retning, nærmest været henvist til tydske Kilder, saasom til Zukunftsmusikeren Brendels og Lignendes Bøger; i det foreliggende Arbeide vil man finde en maaske ikke fuldt saa systematisk og dybsindig, men til Gjengjæld lettere tilegnet Visdom. — Forf. ser i Melodien Musikkens Høidepunkt, og han er utrættelig i at fremholde denne Tanke. Den har sin naturlige Grund i Kjærligheden til hans Hjemlands melodiøse Folkesang og den overveiende Indflydelse, som denne har udøvet netop paa de dygtigste og mest fremragende af Sveriges Komponister. „Om man sammenligner de forskjellige nordeuropæiske Landes Folkeviser", ytrer Forf., „saa kan ene Skotland og Irland gjøre Sverige Rangen stridig i Henseende til melodisk Fuldendthed. I Danmark og endnu mere i Norge har der ogsaa gjennem Aarhundredernes Løb vedligeholdt sig herlige Folkemelodier; men blot enkelte af dem kunne maale sig med de skjønneste svenske." Han fortæller, for at styrke denne Paastand, at Rossini, da han tilfældigvis i et Selskab havde hørt en svensk Dame synge den bekjendte deilige „Neckens polska", ytrede, at en saadan Melodi var han ikke istand til at skrive. Alt dette kan maaske være sandt; det vilde i ethvert Fald være en temmelig ørkesløs Gjerning at sætte sig til Doms over de forskjellige Landes Folkeviser, da det Væsentlige ved dem dog mere ligger i det Karakteristiske end i det ligefrem Skjønne. Men i ethvert Fald vil det dog neppe være Ret at opstille den enkle Melodi som Tonekunstens non plus ultra; det vilde være at forsøge paa at standse denne paa et primitivt Standpunkt, som vistnok ikke maa forbigaaes, men som Udviklingen i sin Gang til Fuldendelse dog maa overskride. Det vilde være det Samme, som om man f. Ex. forbød Digtekunsten at gaa videre end til den ligefremme Udtalelse af en Stemning, og paastod, at denne enkle lyriske Udtalelse var det Høieste og det Eneste, hvori det digteriske Geni tilfulde kunde vise sig.

Vi nævnte den Indflydelse, som den svenske Folkedigtning har havt paa den kunstneriske Komposition. Den lader sig ikke overse. Næsten hele den lange Række af Komponister, som Sverige fornemmelig i de sidste halvhundrede Aar har havt at opvise, bestaar af Mænd, der saagodtsom udelukkende har helliget det melodiøse Element i Tonekunsten sin Opmærksomhed; man behøver blot at nævne Crusell, Geijer, Nordblom, A. Lindblad, for at blive opmærksom paa, at næsten al Tonedigtning her samler sig i Sangkompositioner med overveiende Betoning af Melodien. Det Samme er ogsaa Tilfældet med de yngre nulevende Kræfter; ogsaa deres Begavelse gaar ganske i den samme Retning; saaledes Josephson, Sjögren, Blidberg, Randel, Dannström og fornemmelig Wennerberg. Det er betegnende ved Siden heraf at lægge Mærke til, hvilket forsvindende Antal af Operaer alle disse musikalske Kræfter har været istand til at frembringe, tiltrods for den ydre Opfordring, som har ligget i et rigt besat og vel ledet Operatheater. Ogsaa af symphoniske Arbeider har Sverige et forholdsvis kun ringe Antal at opvise, og blandt disse intet, der kan maale sig med Størsteparten af Sangkompositionerne.

Bogen er helt igjennem holdt i en klar og bestemt Form og vil kunne læses med Interesse af de Mange, hvem Nutidens alsidige Dannelse har gjort fortrolige med Tonekunstens Værker, og som nu ikke mere behøve at gaa udenfor den skandinaviske Literatur for at erhverve sig en Smule Kjendskab til denne Kunsts Udviklingsgang og Historie.

— **Tidsskrifter.** Det i Begyndelsen af Prof. P. A. Munch og A. Munch i Forening, senere blot af den sidste udgivne Maanedsskrift „**For Hjemmet**" er nu standset med det sidst udkomne Hefte, der afslutter 5te Bind. Foruden et Par oversatte Stykker indeholder dette Hefte to Digte af Udgiveren, et ved Shakspearesjubilæet ifjorvaar og et over en dansk Plantageeier J. H. Burt, der i 1858 i Kjøbenhavn udgav en tydsk Oversættelse af A. Munchs Lord William Russell. Desuden nogle Digte af K. Gløersen.

I Kjøbenhavn er der paa Woldikes Forlag paabegyndt Udgivelsen af et nyt Maanedsskrift „**Fra alle Lande.**" Det skal indeholde „nyere Reisebeskrivelser, Skildringer af Lande og Folkeslag, af Dyre- og Planteliv" osv., og udgives af to danske Officierer, W. Mariboe og E. Bluhme. Foruden velvalgte Oversættelser har de hidtil udkomne Hefter tillige indeholdt et Par originale Reiseskildringer: „Fra et Ophold i Arsukfjorden i Sydgrønland", „Et Glimt af Norge" af W. Mariboe, „Erindringer fra en Reise med Korvetten Dagmar" af B. Hansen, osv. Hvert Hefte, der ledsages af gode Afbildninger og udgjør 4—5 Ark, koster 36 ß (dansk).

Folkevennen har begyndt sin 14de Aargang med et Dobbelthefte af følgende Indhold: Nogle Meddelelser om Diakonissegjerningen i ældre og nyere Tid, uddragne af forskjellige tydske og svenske Skrifter; Fra Finmarken af Katechet G. A. Borgen; Bygningsskikke; Arbeidsvæsen; Om det kvindelige Stel. Dette sidste Stykke, der forresten, efter hvad Udg. oplyser, allerede var trykt før den sidste Generalforsamling, dreier sig om det bekjendte „Grødkognings-Spørgsmaal" og Mester Bonafacius's „Fornuftige Madstel." En brav Kone. Paa Havet. Om Sultfodring og Fodernød, af Gaardbruger O. Nyhuus. Det engelske og det norske Bibelselskab. Det norske Arbeide — Nordlandsbaaden, osv.

Tidskrift for Philologi og Pædagogik, 6te Aarg. H. 1. Kbnhvn. 1865. 86 S. 8vo. Indeholder bl. A. en længere Afhandling af Lektor Sophus Bugge „Til Plautus, textkritiske Bemærkninger" samt en Anmeldelse af J. Aasens Norske Grammatik ved Adjunkt M. Nygaard i Christianssand. Anmelderen har væsentlig fremholdt denne Bogs Betydning for det velbekjendte Maalstræv, hvis Sag han antager sig og forsvarer med en Dygtighed og Klarhed, som man maatte ønske anvendt paa et taknemmeligere Emne.

— Som bekjendt, blev der i sin Tid paabegyndt en Samling af **det norske Storthings Forhandlinger i Aarene 1814—1821.** Udgivelsen besørgedes af Fuldmægtig **H. Munk** og sker paa Dybwads Forlag. Forlæggeren var af Staten sikret et Tilskud, saafremt Abonnenterne ikke skulde naa op til et bestemt Antal. Dette har imidlertid ikke været Tilfældet; thi det beløber sig endnu ikke til mere end omkring 80 Stykker. Det maa i høi Grad vække Forundring at se et saadant Resultat; man er vel vant til, at saagodtsom de eneste literære Arbeider, der kunne regne paa en talrig Læserkreds, ere de, der dreie sig om Foder for Folk eller Fæ; men paa Subskriptionslisten til et Værk som dette skulde man dog vente at finde ialtfald dem, der have været eller ere Storthingsmænd, samt alle dem, der smigre sig med engang i Tiden at skulle blive det. Og blev dette Tilfældet, vilde Værket visselig ikke trænge nogen Understøttelse fra Statens Side. Udgivelsen er nu overtaget af en anerkjendt dygtig Videnskabsmand.

Norge.

Christiania den 22 April.

Frihandelssystemet synes at vinde mere og mere Anerkjendelse ogsaa hos os. I en Skrivelse, som Christiansands Handelsstand nylig har tilstillet Regjeringen i Anledning af den med Frankrig afsluttede Handelstraktat, har den saaledes udtalt sig i Retning af det. Forhaabentlig vil det ogsaa blive en Gjenstand for omhyggelig Granskning og nærmere Drøftelse i den nye „Handels-Tidende", der bebudes at skulle udkomme i Christiania fra Bergh og Ellefsens Bogtrykkeri.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 18.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 30. April 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Italienske Digte.

I.

Tre Sonetter af Petrarca.

(Ite dolenti rime, etc.*)

Vandre, du Sørgechor af Vers — vær rede —
Til Høien, som min Skat i Jorden dølger,
Til Hende raab blandt Himlens glade Følger,
Hvis dødelige Rest kun er dernede.

Sig hende: nu er Livet mig en Lede,
En Tumlen lig paa mørke, vilde Bølger;
Kun Fjed for Fjed jeg hendes Vandring følger,
Og sanker hver en Blomst, hun her mon sprede.

Sig: al min Sang og Tale er om hende,
Som blev udødelig, da her hun døde;
Jeg vil, man hende elske skal og kjende.

Bered saa hende paa mit snare Komme
Fra Støvets Land; bed hende mig at møde
I Himmelglands, naar her min Tid er omme.

(Levommi il mio pensiero, etc.)

Min Drøm mig hæved did, hvor hun mon være,
Hun, som jeg søger og paa Jord ei finder.
Hist vandred hun, den skjønneste blandt Kvinder,
Mer skjøn, end før, blandt Himlens glade Hære.

Hun tog min Haand og kvad: „I denne Sfære
Her skal Du bo hos mig, naar Tiden svinder.
Jeg er den Mø, der end dit Hjerte binder,
Hvem man til Ro saa tidlig maatte bære.

Min Salighed kan Kjød og Blod ei fatte;
Af Alt jeg savner Dig og hin alene,
Som Du har elsket saa: min skjønne Larve.“

Hvi taug hun? Hvi sank mine Vinger matte?
Saa fromme klang de Ord, saa himmelsk rene!
Hvi kunde jeg ei strax min Himmel arve? —

(Ripensando a quel, ch'oggi il cielo onora.)

Naar jeg det Aasyn mindes, som nu hæver
Selv Himlens Glands, de Lokker, gyldne, rige,
Det hulde Blik, hin Røst, den englelige,
Hvis Gjenlyd bittersødt i Sjælen bæver, —

Jeg fatter neppe, hvi jeg endnu lever;
Men til min Trøst og Styrkelse den Pige,
Hvis Skjønhed kun i hendes Dyd har Lige,
Mod Morgenstunden til mit Leie svæver.

O, hvilken salig Velkomst i min Slummer!
Hvor lytter hun og synes mildt at veie
Den lange, tunge Saga om min Kummer!

Men naar saa Morgnens første Straale rinder,
Til Himlen vender hun ad kjendte Veie
Tilbage — ak, med taarevaade Kinder!

(Oversatte af Job Spillemand.)

*) Til denne Sonet er sat Musik af Rung.

Fra Wisconsin.

(Af Lb.)

(Slutning fra forrige Nr.)

Nu skulde N.'s Vidner afhøres. Det første af disse, en skikkelig og troværdig udseende norsk Mand, forklarede, at han tilfældigvis havde været i et Værelse ved Siden af N.'s Kontor, da Miss Caroline var derinde. Han havde hørt hende skjænde med høi og vred Stemme, medens Mr. N. gjentagne Gange havde bedet hende om at gaa.

Mr. G. B., ogsaa norsk, vidnede, at han Tirsdag Kl. 3 havde seet Armen og da intet Usædvanligt bemærket. B. var en lille, noget krumrygget Mand, der skrev og talte korrekt Engelsk og derfor var ansat som Tolk i Retten. Han oversatte den hele Tid langsomt og nøiagtigt hvert eneste Ord, baade Øgenavne, Skjældsord og Interjektioner. Men for at ærgre ham, satte Bodkin den enfoldige og i Engelsk temmelig ukyndige Doktor S. til at passe paa ham, og rettede selv idelig „the little dear darling, the little sweet old one“ til ham. Dernæst vidnede tre Bønder, at Mr. Smith og Miss Caroline „had bad characters for truth and veracity.“

Og nu vare alle Vidnerne afhørte paa to nær, som Smith siden havde faaet fat i, og som for en liden Drikkeskilling vidnede, at de aldrig havde hørt noget Ondt om ham. Havde han reist Verden rundt, kunde han have faaet Vidner nok, der aldrig havde hørt Noget om ham, hvor berygtet han end var.

Nu holdt Mr. Catlin sin Forsvarstale for N., hvilken i Hovedsagen dreiede sig om den engelske Sætning, at en Mands Hus er hans Borg, hvor han altsaa uindskrænket raader. Hans Ret i denne Henseende er saa stor, sagde han, at han endog kan nedskyde Enhver, der ikke paa hans Forlangende strax forføier sig bort fra Huset. Mr. N. maatte da saa meget mere have Ret til at føre Miss Caroline ud, naar denne Dame nægtede at gaa.

Men der havde fundet Kontroverser Sted mellem N. og Hr. Smith, og denne havde derfor benyttet sin Veninde, Miss Caroline, som et Redskab til at hevne sig, og havde sendt hende til N.'s Hus for at ophidse og tirre ham. Hevnfølelsen, sagde han videre, ruger som en ond Aand paa Bunden af Menneskehjertet; den er et af de mægtigste Drivhjul til vore slette Handlinger, og den var her det eneste Ophav til et Komplot mod en uskyldig Mand, der kun havde benyttet sig af sin uomtvistelige Ret til at befri sig for at overøses med Grovheder i sit eget Hus.

Dette var i faa Ord Hovedindholdet af hans Tale. Han gjorde sig øiensynligt megen Umage, talte længe, nøiagtigt og grundigt. Hans Foredrag var dog hverken varmt eller belivet, men det gjorde Indtrykket af at være ærligt ment og til Bedste for en god Sag. Dette viste han ogsaa ved ingen Betaling at ville tage af sin Klient, medens det derimod sagdes, at Hr. Bodkin allerede paa Forhaand af Hr. Smith og Miss Caroline havde modtaget gode Douceurer for ret at udskjælde Mr. N. og smigre for sit eget Parti. Han skreg derfor ogsaa som en rasende Bersærk, talte under mange Gestikulationer og med en skrigende, usømmelig, dundrende Heftighed, og begyndte stedse forpaa igjen med nye Variationer, hvergang han havde udtømt sit egentlige Stof. Saaledes holdt han paa at brøle over en Time, indtil endelig hans Stemme brast, og han ikke formaaede at fremføre andet end en hæs Hvisken. De fleste af Tilhørerne havde dog allerede forladt ham, førend dette Tidspunkt indtraf, og han endelig maatte give sig. Hans Tale begyndte omtrent saaledes.

„Ærede Herrer, retfærdige og lovkyndige Dommere, agtværdige og oplyste Borgere, kjære, værdige Medbrødre! Vi have her iblandt os En, som udgiver sig for at være en Gentleman, men som I snart skulle forstaa er en Barbar, en Tyrefægter, en Bøffel, en vild Tyr, hvis Mage vi forgjæves ville søge blandt alle Dane Countys Oxer. Hører nu opmærksomt paa mig, mine Venner og ærede Herrer! Jeg vil blot fremføre det ubestridelige Faktum, den rene, nøgne Sandhed! Jeg vil ikke gjøre som disse To (pegende paa Catlin og Knapp), der sidde og grunde, for at kunne putte Eder Blaar i Øinene. Men det skal ikke lykkes dem; thi I ere ingen Dumrianer, men frie, oplyste Amerikanere! Hører da paa mig, I uskatterlige Venner, ridderlige Brødre! En Lady, en Fremmed iblandt os, kommer til sin Landsmand i et privat Ærinde. Vi ere for diskrete til at spørge hvilket. Nok, hun kommer, maaske betynget af Sorger, for at søge Hjælp og Trøst, — men hvad gjør han? Gentlemen! vi kjende Alle Josephs Historie! Vi vide Alle, hvorledes Kjærlighed kan forvandles til Had. Den vilde Bøffel bliver rasende og mishandler sin Søster, sin Landsmandinde, som tillidsfuldt er gaaet ind i hans Hule. Mærkerne se vi der! En Skam, en Skjændsel er det, at sligt kan ske i vort Land! Lad denne Barbar gaa til Sibirien og pidske Kvinder, lad ham gaa til til Hindostan og brænde Enker, til Zulululuerne med deres Gud Unkolunkokunko og æde smaa Tvillingbørn, men lad ham ikke komme blandt vor frie og ridderlige Nation og mishandle Ladies! Vor frie Nation, siger jeg; thi vi have jo Frihed til alt andet end dette; har jeg ikke Ret? Hører mig, kjæreste Venner! han kunde have drukket sig døddrukken, pryglet mig og otte andre Embedsmænd, siger jeg, ja Guvernøren med! Han kunde have redet lige ind i Kirken med en ladt Pistol i hver Haand og have sat sig paa Skjødet hos en ung Pige! (Levende Bifaldsraab, Trampen og Latter, som ei vilde ophøre). Ingen vilde derfor krumme et Haar paa hans Hoved, men — at knibe, spænde og slaa en Lady! Fy, hvilken feig, æreløs Kujon! Nei, vi Amerikanere have ikke for Intet født var Frihed i en haard Barselseng, takket være vor gode Accoucheur! Leve Washington! Leve Miss Caroline og alle vare Ladies! Leve de frie Forenede Stater! Leve alle Lovens Haandhævere! Ned med alle dens Overtrædere og Fornærmere!“ (Uendelige Bifaldsytringer, levende Hurraraab for Bodkin, Washington og Damerne).

Jeg antager, at denne Prøve paa hans Veltalenhed kan være mere end nok. Langt om længe kom endelig Mr. Knapp tilorde og talte omtrent saaledes:

„Gentlemen! Jeg vil kun fremføre den rene Sandhed for Eder, — ikke krænke Retten ved at fare med Sladder eller bruge usømmelige Skjældsord. Gid min Kollega og Modstander havde gjort det Samme! —

Jeg vil ikke nærmere gaa ind paa hans Paastande; thi da maatte jeg bruge Hammer! — ikke omtale Mr. Smiths Karakter; thi da maatte jeg bruge Tang! — ikke berøre Miss Carolines Arme; thi da behøvede jeg Spade! Jeg vil kun fremhæve for Eder, hvad I forresten selv kunne se, at disse Pletter ei ere fremkomne ved Vold; de synes at være denne farvede Dames kunstige Hudfarve, og er der nogen af dem, som ei tilhøre hendes normale System, saa har hun sig selv at takke for dem ved den Modstand, hun gjorde, da Hr. N. med fuld Ret hjalp hende ud af sit Hus."

Han paaviste derpaa, støttende sig til Vidnernes Udsagn, og ved nærmere at fremstille de oplyste Omstændigheder, at det ialtfald maatte være den høire Arm og ikke den venstre, som i Tilfælde maatte have været beskadiget. Til Slutning fortalte han, for at bevise, hvilken Vægt man kunde tillægge Hr. Smiths Vidner, følgende Historie:

„En Tyv stjal et Par Sko. To Vidner aflagde Ed paa, at de havde seet ham stjæle dem. To andre fik sex Cent Milen og en Dollar om Dagen for at komme langveis fra og bevidne, at de ei havde seet ham stjæle dem. Tyven blev frikjendt, og Anklageren maatte betale Sagens Omkostninger."

Denne Anekdote vandt stort Bifald, men jeg tror ikke, Skraalerne selv vidste, hvad de lo af; thi det var jo den mest bidende Satire paa deres egen Retspleie.

Nu begyndte Bodkin at husere paanyt, og Mr. N. forlod Retssalen for at undgaa at høre hans Grovheder. Han gik ind i Bibliotheket, og opsøgtes der af en Herre, der allerede forhen blandt Tilhørerne i Retssalen havde tiltrukket sig hans Opmærksomhed ved sit fornemme, smukke Ydre og ved sin Dragt, idet han bar en polsk Hue paa Hovedet og en Kappe, der var kastet tilbage over den venstre Skulder. Denne Mand kom hen til N., præsenterede sig for ham som Grev Harasty, ungarsk Adelsmand, politisk Flygtning og nu Farmer i Nærheden af Maddison. Han havde kjøbt en stor Landstrækning ved Wisconsin River, var ifærd med at opdyrke denne, havde anlagt en By, bygget en Dampfærge, opført mange Bygninger og mangt og meget Andet; thi han var en driftig og foretagsom Mand. Han viste N. megen venlig Interesse, tilbød ham Pengelaan, hvis han behøvede saadant, og gav ham mange praktiske Raad, der kom vel med i de uvante og ubehagelige Forholde, han nu var kommen ind i.

Lidt efter lidt hendøde Tummelen i Retssalen, og man kunde deraf slutte, at Juryen nu var lukket inde for at raadslaa om sin Kjendelse. Denne lod ikke længe vente paa sig; det lød snart fra Mund til Mund, at Hr. N. var erklæret: Guilty in assault and battery. Skjønt dette Udfald ingenlunde efter det Forefaldne kunde være uventet, var det dog for dem, der kjendte N., mildest talt underligt at høre, at han skulde være funden skyldig i „Overfald paa sagesløs Mand." Dommen lød tillige paa, at han skulde betale 10 Dollars i Sagsomkostninger, 10 i Bøder, 6 til hvert Vidne, i alt omtrent 50 Dollars.

Senere sammentraadte „The board of supervisors", en Samling af tolv af Byens Fædre. Disse erklærede Rettens Dom for ugyldig, hævede Bøderne, men stadfæstede de øvrige Omkostninger, saa at N. altsaa skulde have omtrent 40 Dollars at udrede. Hr. N. fandt det ikke Umagen værdt at drive Sagen videre, frafaldt derfor sin første Beslutning om at tage Appel ved „Supreme Court", og gjorde saaledes en Ende paa den hele latterlige Farce.

Flere af Maddisons bedre Folk kom om Aftenen hen til N., og bevidnede ham deres Deltagelse, og hvor skamfulde de paa sin Kommunes Vegne følte sig over, at Saadant kunde hænde i deres By.

Ogsaa hans norske Venner samlede sig om ham, og vare meget modfaldne, men snart snakkede de sig dog i godt Humeur igjen, og efterat de to Gange havde spist tilaftens, først i eget Hotel og derpaa hos N., hvor de beværtedes med lidt extra Traktement, blev Alting godt igjen, og de droge Hver til Sit, særdeles oplivede af Komedien.

De gode Norske kom ofte siden og besøgte N., satte sig ned hos ham, sukkede og sagde: „Dette var fælt leit." Den ene vilde ikke havt det for en Daler, den anden ikke for to. Og Alle gave de ham Fleskeskinker og Meltønder og saameget Mad, at den arme Mand var ganske opraad for at faa Plads dertil i sit lille Hus. En Dag hørte han saaledes det sædvanlige „Hi — Ho — Ha!" borte paa Prairien, og det viste sig, at det var en Nummedøl, som drev sine Oxer frem med et helt Læs Flesk og Smør i Foræring til ham.

En anden Gang saa han noget ligesom Loddent at bevæge sig i det Fjerne. Massen kom nærmere, og blev tilsidst til en Mand, der bar tretten Haner paa en Stang. Manden gjorde mange Undskyldninger for Gavens Ubetydelighed, men „han havde ikke været god til at faa Sigte paa flere." Han havde nemlig skudt dem i Trætopperne om sit Hus, hvor Amerikas frie Høns helst logere.

Stakkels N.! Det Sidste blev værre end det Første. Tænk tretten døde Haner paa en hed Sommerdag!

Om Vinteren havde han været ligesaa ilde stedt med en Mængde levende Høns, man havde foræret ham. Først havde han, for at de ei skulde fryse, puttet dem i et ynkeligt Jordhul, som kaldtes Kjælder, men da han der fandt det for uhyggeligt for dem, havde han i en Sæk baaret dem paa Loftet, og her sparkede de den hele Dag gjennem de aabne Fjæle Altslags ned i Hovedet paa ham, og om Aftenen, naar hans Lys var tændt, gol de, saalænge de kunde skimte en Straale deraf.

Om Nogen skulde skjøtte om det, kan Sandheden af det her Fortalte bevidnes af de ovenfor nævnte eller ubenævnte Personer. Kun ville Flere være vanskelige at faa fat i; thi iblandt andre drog Harasty med sin deilige unge Kone og sine smaa Børn kort Tid efter paa Oxevogn overland til Kalifornien. Jeg har siden hørt, at han der blev Alkalde, en Værdighed, som han, at dømme efter hans Udseende og Fremtræden, maatte antages vel skikket til.

Maanedlig politisk Oversigt.

De danske Begivenheder følges maaske efter Krigens Slutning udenfor vore egentlige Skandinavers Kreds ikke hos os med den Interesse, som de burde. Dette er, om ei ganske undskyldeligt, dog temmelig forklarligt. Man vender sig gjerne bort fra det mindre Behagelige, naar det ei i det Mindste har det Rystendes Interesse, og især fra den, i hvis forandrede Omstændigheder man ei føler sig ganske uden Skyld, og i hvem man frygter for at finde den ubehagelige Forening af en ufyldestgjort Fordringshaver og en trængende Ven. Vi bør dog vistnok ikke sky denne Ubehagelighed eller frygte det Besvær, det kan foraarsage os at sondre mellem de 2 parlamentariske Forsamlinger og de 4 Kamre, mellem Særligt og Fælles, men søge at finde vor Vei mellem Reaktionære, Doktrinære, Skandinaver, Bondevenner og Grundtvigianere til det danske Folk, for om muligt at komme paa det Rene med, hvad der rører sig hos det, og med Sympathi at kunne følge dets Udvikling og Gjennembrud til Klarhed med sig selv, eller dets Opløsning i Særinteresser og ødelæggende Rivalisation mellem Stænder og Landsdele. Thi, om vi end ei ville erkjende, at det danske Folks Vel ogsaa er vort, dets Sag vor, saa bør vi dog huske, at det er bedre at lære af Andres Skade end af egen, og vi bør ei foragte Læren, idet vi hovmode os over den Enighed og den gode Holdning, vi selv skulde udvise i farefulde Tider; thi vi maa erindre, hvor faa den nuværende Generations Prøvelser have været, og hvilket godt Grundlag Forsynet har givet os at møde dem paa.

Medens man i Danmark med Opmærksomhed følger de europæiske Begivenheder, forsaavidt de staa i Sammenhæng med de fraskilte Landsdeles fremtidige Skjæbne, medens man med Begjærlighed og maaske noget vel sangvinsk griber Tanken om enhver Mulighed, der kunde bringe det danske Nordslesvig tilbage, — thi Mere ventes og, vi tro, ønskes der ikke heller nu af dem, der ville kalde sig frisindede og danske, — har man ogsaa forsøgt paa bedste Maade at ordne sit formindskede Hus og ved forøget Udvikling at erstatte, hvad man har tabt i Udstrækning. Men heri er det, man ei er kommet saalangt som ønskeligt, ei saalangt, at Danmarks Venner som Fiender kunne faa rigtig Syn for dets Livsfriskhed, og de udestængte Sønderjyder ret kunne faa Længsel efter at gjenforenes og det saameget fastere med det lutrede Fædreland. Vel har man begyndt paa Besparelsernes og Indskrænkningernes tunge Vei; men det vigtigste Spørgsmaal, nemlig Forfatningsspørgsmaalet, staar endnu uløst. Den sidste af de mange Forfatninger, Danmark siden 1849 har havt, den saakaldte Novemberforfatning, der, som bekjendt, havde til Hensigt at udskille Holsten og paa en maaske lidt vel diplomatisk Maade at knytte Slesvig fastere til Hovedlandet, omend ei egentlig, som Tydskerne paastaa, at inkorporere det (hvilket Frederik VII, som bekjendt, ligeoverfor Tydskland havde fraskrevet sig Ret til), staar nu tildels som en tom Skal, idet Adskillelsen mellem det Fælles og det Særlige kun er en Forskjel i Sagernes Beskaffenhed, ei i de tagne Beslutningers Virksomhedsfelt, og de 2 Repræsentationer, som have hver sin Klasse af disse Sager at behandle, ere udgaaede netop fra de samme Vælgere og repræsentere den samme Folkevillie. Naar nu tillige bemærkes, at Grændserne mellem deres Myndighed ei ere saa ganske paa det Rene, at hver af dem bestaar af et Første- og et Andetkammer, mellem hvilke Forretningsordenen heller ikke har vist sig at være uden al Tvivl, at de vel for en Del, men dog ikke ganske, bestaar af de samme Medlemmer, saa vil man indse, at dette Forhold, foruden at være kostbart, tillige udsætter for Forvirring, giver Plads for Intriger og har noget for Udenforstaaende næsten tragikomisk ved sig. Det gjaldt altsaa paany at iføre Folkevillien et Klædebon, som hverken var for stort eller for lidet. Men ved denne Leilighed kom det til Uenighed mellem dem, der vilde repræsentere denne, og her støde vi da paa de forskjellige Partier, som vi i nogle Ord ville forsøge at karakterisere saaledes, som vi have opfattet dem.

Efter Freden er et Parti, som før var temmelig skjult og tilbagetrængt, traadt tydeligere frem, nemlig det, der af sine Modstandere kaldes det reaktionære, og som har sin Repræsentant i Augustforeningen. Dette, der nok dels bestaar af Adelige, dels af en Del Militære og Hofmænd m. fl., fører i sit Skjold Uvillie og Dadel over det Meste af det, som er blevet gjort i Danmark siden 1849, og da nu politisk Frihed og Pressefrihed heri har havt en stor Rolle, maa det vel siges at staa fiendtlig mod disse. Det Parti, der i disse Aar væsentlig har været det raadende, og som altsaa i høi Grad bærer det fornævntes Had, er det national-liberale, tildels skandinaviske, af sine Modstandere ogsaa kaldet det doktrinære eller Kjøbenhavnerpartiet, hvilket tæller Tilhængere blandt Embedsklassen (maaske mindst i Armeen), det høiere Borgerskab, Studenter og Literater, i det Hele den dannede Middelstand. Medens det førstnævnte stiller sig i et tjenstvilligt Underdanighedsforhold til det nye Dynasti, forholder det andet sig ligeoverfor dette meget aarvaagent, lidt mistænkeligt og undertiden ikke altfor høfligt. Forresten fortjener det vistnok Navnet nationalt og liberalt, men har dog ikke været villigt til at dele formeget af Magten med det næste, Bondepartiet eller det saakaldte bondevenlige Parti, hvilket imidlertid, bestaaende af mange Bønder og ledet og disciplineret af dygtige og ikke fortalrige Førere, har begyndt at spille en stor Rolle. Vi vide af egen Erfaring, at et saadant Parti, naar det efter længe at have ligget under, begynder at føle sin Magt, ikke altid vil kunne holde Maade, at det er de materielle Interesser, der blive de raadende, og at en vis Uvillie mod den forhen overmægtige Embedsstand eller i det Hele de forhen Raadende, og et Ønske om deres Tilsidetrængelse let vil blive en ledende Tanke hos det. Vi have vel overstaaet en saadan Krisis, og Tilliden er fuldstændig vendt tilbage baade hos vore Bønder og til dem; men i Danmark er man ei kommet saalangt, hvorfor ogsaa dette Parti endnu staar temmelig skarpt ligeoverfor det foregaaende, som maaske forhen har gjort for Lidet for at vinde det og betragtet det med en Smule Fornemhed. Bondevennerne ere vistnok noget varmere stemte mod Dynastiet end de foregaaende, formodentlig fordi de intet andet have ønsket. I og udenfor dette Parti staar, med høiere Løftning i Aanden, men mindre praktisk, det Grundtvigianske Parti, der har bidraget Meget til at udvikle den nationale Følelse og nærer en sand Kjærlighed til Frihed, men undertiden tager Feil i Midlerne til at naa den og derfor kan komme til at tjene særlige Interesser. I Repræsentationen er der væsentlig kun Tale om de tre sidste Partier, medens Ministeriet vel maa siges at staa mellem det reaktionære og det liberale Parti og ialtfald at have det sidstes Agtelse, især siden det har skilt sig ved et Medlem, som ansaaes for det mest reaktionære, og som desuden havde kompromitteret sig ved en Historie, der ialtfald tjener til at vise, hvad man under de nuværende Forholde i Danmark kan tiltro sine politiske Modstandere. Justits- og Kultusminister Heltzen blev nemlig først i Pressen og senere i Repræsentationen beskyldt for at have underhandlet med en Mand, der i den forrige Regjerings Tjeneste skal have virket som Medarbeider i franske Blade samt desuden senere paa Enkeltmands eller et Parties Vegne sat sig i politisk Forbindelse med formaaende Personer i Udlandet (nemlig Bismarck), for af ham at faa udleveret Breve fra Medlemmer af det national-liberale Parti, hvilke efter Ministerens Mening skulde kunne bevise Tilværelsen af en skandinavisk Sammensværgelse, og for herved at have brugt saavel Penge som Embedsansættelse som Lokkemad. Da han paa gjentagne Interpellationer i Rigsraadet og Rigsdagen ikke tilfredsstillende kunde svare for sig, og heller ikke gjorde Mine til at aftræde, nødtes de øvrige Ministre hertil, og for at beholde dem, maatte da Kongen give Heltzen Afsked, hvorefter den gamle, som hæderlig og dygtig, men ikke meget frisindet anseede Bræstrup overtog hans Plads.

Med disse Partier og med saadanne Følelser mellem dem var det da, at der skulde arbeides paa at faa Forfatningen ordnet. Regjeringen forelagde et Forslag, der var forlidet frisindet til at tilfredsstille noget af de liberale Partier, idet det nemlig søgte at gjøre det 1ste Kammer, Landsthinget, til en Repræsentant for Adelen og i det Hele de større Godseiere samt Kongemagten, hvorved det dog vistnok, foruden at ville styrke den sidste, havde den gode Hensigt at bringe en Del af Folket, der hidtil væsentlig havde afholdt sig fra Deltagelse i det politiske Liv, ind i samme. Under Forhandlingerne slog dog Regjeringen saameget af, at det national-liberale eller saakaldte doktrinære Parti fandt at burde imødekomme den og gaa ind paa et modereret Udkast; men ved Afstemningen strandede Sagen i Rigs-

raadets Folkething paa Bondevennernes og Grundtvigianernes forenede Modstand, idet disse vilde gjenindføre den særdeles demokratiske Grundlov af 1849, hvorpaa de kunne synes at have et Slags Retskrav, da der ved dens Ophævelse, der fandt Sted for at muliggjøre et af de frugtesløse Forsøg til en Helstatsforfatning, som skulde knytte Kongeriget sammen med de nu fraevne Landsdele, gjordes et Forbehold om dens fornyede Ikrafttræden i Tilfælde af Experimentets Mislykken. Regjeringen havde endnu kunnet optage Sagen i Rigsdagen; men den valgte, som det synes med Medhold af det national-liberale Parti, at ophæve først Rigsraadet og saa Rigsdagen, og saaledes vedvare endnu de abnorme Forfatningsforholde, ligesom flere vigtige Reformer og Lovarbeider ere standsede. Dette maa vistnok beklages, og de Bebreidelser, som Bondevenner og Grundtvigianer have paadraget sig, ere neppe ganske ufortjente, skjønt det paa den anden Side maa indrømmes, at det Landsthing, som vilde fremkommet efter det sidste Forslag, er noget underligt sammensat. Det skulde nemlig have 12 kongevalgte Medlemmer, 1 for Færøerne, 1 for Bornholm, 18 valgte af Kjøbstæderne, 18 af de større og 18 af de mindre Landeiendomsbesiddere. Man maa dog haabe, at den Tid til Eftertanke, som nu gives alle Vedkommende, maa gjøre dem villigere til den i Rigets nuværende Tilstand saa høist fornødne Sammenslutning, og navnlig stiller det sig for os som ønskeligt, at det national-liberale Parti maa forstaa at drage til sig eller mødes med, hvad der er godt i de Partier, som mere repræsentere den store Masse af Folket. Der vilde herved kunne skabes en Majoritet, stærk nok til at modstaa alle unationale Bestræbelser og til at betrygge den Enighed, hvis Tilstedeværelse alene kan give Danmark Haab om med Held at kunne modstaa nye Ulykker eller med Held at kunne gribe gunstige Udsigter til Gjenerhvervelse af det af det Tabte, hvori der virkelig tabtes. Om en saadan Majoritet, ei alene i Pressen og Repræsentationen, men i selve Folket, viste sig noget mindre skandinavisk sindet, end de ivrigste Skandinaver kunde ønske, vilde den til Gjengjæld blive saameget mere dansk, og det er kun under en kraftig Udfolden af den sidste Egenskab og en aarvaagen Fremholdelse af dens Ret, at Danmark kan være et os kjærkomment Medlem af et nordisk Fællesskab, det være moralsk eller juridisk sammenknyttet.

Slesvigs og Holstens endelige Skjæbne er endnu lige uafgjort som i det Øieblik, da de skiltes fra Danmark, og det uagtet Ingen udenfor Tydskland blander sig i Afgjørelsen. Preussen, der naturligvis har den største Lyst til fuldstændig Inkorporation, men ikke rigtig vover at komme frem dermed, har nu endelig fremsat de Fordringer paa Rettigheder i Hertugdømmerne, det i ethvert Fald venter opfyldte. De vigtigste af disse ere: Territorialret over en Del Havne og Fæstninger, Ret til Matrosudskrivning, Myndighed over Tropperne baade i Krig og Fred, Bestyrelse af Post, Told og Telegrafer, fortrinsvis Ret til Benyttelse af den projekterede Kanal mellem Nord- og Østersøen. Men disse Fordringer har Østerrige erklæret ikke at ville gaa ind paa. Ligesaalidt er man i det øvrige Tydskland tilbøielig til at indrømme dem, og foruden at der i flere Staters Nationalforsamlinger har været stillet Opfordringer til Regjeringerne om at værne om Hertug Friederichs Interesser, er der den 6te April i Forbundsdagen fattet en for Preussen høist ubehagelig Beslutning, der gaar ud paa at opfordre Preussen og Østerrige til samme Hertugs snarlige Indsættelse i Regjeringen over hans tro Undersaatter. Disse lade ogsaa høre fra sig i samme Retning. Deputerede fra slesvig-holstenske Foreninger have holdt Møder snart her og snart der, og ytret Ønsket om snart at faa den kjære Hertug. Dog ere de villige til at indrømme Preussen meget væsentlige Rettigheder i deres Land, f. Ex. Flaadestationer og Fæstninger, Ret til Udskrivning af Matroser og til i Krigstid at befale over den slesvig-holstenske Hær. Men større Fællesskab ønske de ikke. Især frabede de sig at nyde Godt af den preussiske Armedisciplin i Fredstid og at sværge Faneed til Kongen af Preussen. Nogle i Kiel d. 11 Marts forsamlede Riddere og Prælater have dog været saa velvillige at gratulere Kongen af Preussen til hans Fødselsdag. Preussen søger imidlertid som den faktiske Herre i Hertugdømmerne at stjæle sig til, hvad det ei aabent tør tage. Det har tilladt at optage Hertugdømmernes Indvaanere som Frivillige i den preussiske Arme, og nylig havde det beordret sin Flaade til Kiel, for at begynde at indrette sig der. Efter en kraftig Protest fra Østerriges Side har det dog maattet give Flaaden Kontraordre og gjøre sin Allierede Undskyldning. Nu berettes der, at Slesvigs og Holstens Stænder skulle indkaldes, og derved kan da Tiden udhales saa længe, at Slesvigholstenerne, der fra Preussens Side lokkes med alle mulige materielle Fordele, maaske, givende efter for disse Fristelser og trættede af den pinlige Mellemtilstand, kaste sig i sin Beskytters altid aabne Arme. De Danske i Slesvig, der intet Godt have at vente hverken af den ene eller af den anden Ordning, men maaske dog hade Slesvigholstenerne mere end Preusserne, sætte en passiv Modstand mod Tydskernes Forfølgelser og Angreb paa deres Nationalitet, lide med Udholdenhed og gribe vel ogsaa undertiden Offensiven under de stadige Drillerier, som altid ville finde Sted, hvor de fiendtlige Elementer saaledes mødes i det daglige Liv. De følge med Deltagelse Tingenes Gang i Danmark og nære en rørende Tro paa deres Befrielse fra tydsk Herredømme.

Begivenhederne i Nordamerika ere nu komne til et Punkt, hvor det Tvivlsomme vel ikke længer er, hvem den endelige Seir vil tilfalde, men hvorledes den vil blive benyttet, og hvilke Følger den vil have. Efterat Krigen i hele fire Aar har rajet med frygtelige Menneskètab, men uden synlige Resultater, har den efter Lincolns Gjenvalg til Præsident taget en mere og mere afgjørende Vending. Medens Grant med Unionens Hovedarme haardnakket laa foran Richmond og mere og mere nærmede sig til sit Maal, at true denne Stads Forbindelser med det øvrige Syden, begyndte Shermann sit dristige og heldige Tog fra Atlanta gjennem Georgien, Syd- og Nordkarolina, hvoruder han indtog Savannah, Kolumbia, Charleston og flere vigtige Byer, og ved Goldsboro forenede sig med Shoefield, der med Admiral Porters Hjælp havde indtaget Wilmington. Herved var alle allerede det store Maal naaet, at hele den østlige Del af de konfødererede Stater var afskaaret fra den temmelig rigelige Tilførsel, de hidtil trods Blokaden havde faaet, fornemmelig gjennem Wilmington og Charleston, og Shermann var, trods heftige Angreb af Sydgeneralen Johnstone, ei hindret, men blot standset i den Marsch, der syntes at sigte til hans Forening med Grant. Imidlertig lodes ei heller de Konføderedes Hovedarme ved Richmond i Ro. Baade fra Nordvest og Sydvest sattes nordlige Armeer i Bevægelse, for fra alle Kanter at omringe den. Og heller ikke her har man spildt Tiden. Efterat Sheridan, kommende fra Nordvest, havde forenet sig med Grant, gjorde de i Forening en Fremrykning, hvorved det trods fortvivlet Modstand fra de Konføderedes Side lykkedes Sheridan at bemægtige sig Punkter, der vare saa vigtige for disses Forbindelse med det Indre, at de hastigen maatte rømme sine Stillinger i Petersburg og Richmond og tage Veien mod Lynchburg. Efter nok et tabt Slag ved Buchersville har Lee efter de seneste Efterretninger maatte overgive sig med sin hele Arme, der synes at have været i Opløsningstilstand.

Skjønt det endelige Udfald af Krigen vel maa ansees for afgjort ved den sydlige Hovedstyrkes Tilintetgjørelse, Tabet af Hovedstäden, af hele Virginien, hvor de Konføderede altid have kjæmpet saa heltemodigt og søgt sit bedste Støttepunkt baade for Angreb og Forsvar, og af næsten alle Havne og ved den moralske Virkning af alt dette, er dog ei dens øieblikkelige Ende saa aldeles vis. Sydstaterne have endnu Hære i Nordkarolina under Johnstone samt en Afdeling under Beauregard; de ere i Besiddelse af den vigtige Havn Mobile, hvor de efter de sidste Efterretninger endnu modstaa Angreb baade til Lands og Vands, og de synes i det vestenfor Missisippi liggende Land, især i Texas, endnu at være de Raadende. En Guerillakrig vilde dog maaske ikke være tilraadelig i Stater, hvor en saa stor Del af Befolkningen er idetmindste upaalidelige Slaver, og i hvert Fald maa man for Menneskelighedens Skyld haabe og paa Grund af Amerikanernes sunde Sands vel ogsaa kunne vente, at en hurtig Fred vil befri Landet fra de Rædsler, som en saadan Fortvivlelsens Kamp vilde medføre, og hvorimod de hidtil forefaldne vilde være for Intet at regne.

Man spørger sig da nu uvilkaarlig: Hvilke Følger vil Unionens Gjenforening have for Landene selv, for Menneskeheden og specielt for de Forenede Staters Naboer?

Den i begge de første Henseender vigtigste Følge vil formentlig blive Slaveriets fuldkomne Tilintetgjørelse inden de Forenede Staters Grændser. Allerede Krigen selv har befriet en Mængde Slaver. I Begyndelsen gik det rigtignok langsomt hermed, men efter at Negere var blevne optagne i Unionsarmeen, saameget hurtigere. Endnu større Virkning vil det maaske have, om de Sydlige faa Tid til i nogen væsentlig Grad at fuldføre den farlige Beslutning, de i den sidste Tid efter stærk Modstræben have fattet og allerede begyndt at udføre, nemlig Slavernes Bevæbning til Landets Forsvar; thi det vilde vel være vanskeligt saaledes, som man har tænkt sig, efterat have ladet dem udgyde sit Blod for Sydens Sag, atter at bringe dem i Trældom, og endnu vanskeligere under saadanne Udsigter at afholde dem fra Desertion. Men den vigtigste Begivenhed i denne Retning er den den 31te Januar d. A. af Kongressen i Washington fattede Beslutning, at hverken Slaveri eller ufrivillig Tjeneste skal bestaa i de Forenede Stater, og at Kongressen ved passende Love skal sætte denne Beslutning i Kraft. Rigtignok udfordres der til denne Beslutnings Gyldighed, da den er en Forandring i Forfatningen, at $^{3}/_{4}$ af Staterne antage den; men hertil er der vistnok nu god Udsigt, især da denne Antagelse ikke behøver at ske inden nogen bestemt Tid. Denne Beslutning vil da, eftersom Sydens Pacifikation skrider frem, kunne anvendes paa mere og mere af det Territorium, den omfatter, og, omend dens Udførelse vil lempes eller udsættes, omend de Sorte maaske i en Overgangstid ei ville nyde nogen større Lykke end før, omend den Ringeagt, som ogsaa de nordlige Hvide vise dem, sent eller maaske aldrig ganske vil forsvinde, saa vil det dog være uretfærdigt at nægte denne Beslutning en verdenshistorisk Betydning og velgjørende Følger. Allerede under Krigen er de Nordliges Ulyst til Berørelse med de Sorte betydelig aftaget, især siden de optoges i Armeen, og naar de alle ere blevne frie Mænd, vil deres sorte Hud ikke længer fremkalde Tanken om Fornedrelse og Trældom hos dem, der møde dem i Livet. Vi maa desuden erindre, at det ei er de sorte Slaver alene, som ville hæves ved Befrielsen. Ogsaa deres hvide Herrer, det Samfund, de leve i, og hele Menneskeheden vil befries fra en Kilde til Fordærvelse og Umoralitet. De faa christne Lande, hvor Slaveriet endnu bestaar, nemlig Brasilien og de spanske Kolonier, ville vel ogsaa føle Virkningen af denne Begivenhed, og den Dag vil rykkes nærmere, da ogsaa de maa give efter for den almindelige Opinion, der vil falde stærkere paa dem, jo færre de ere om at bære den.

Som vi ere i Begreb med at nedskrive vore Tanker om de videre Følger af de sidste amerikanske Krigsbegivenheder for Tilstanden i Unionen og dens Forhold til Naboerne, bringer Telegrafen Budskab om Præsident Lincolns Mord, og vi ville derfor opsætte Afslutningen af disse Betragtninger, til vi erholde nøiere Bekræftelse paa denne vigtige Underretning.

Denne ærlige og christeligsindede Mand, der med et sundt Omdømme og en stærk Følelse af sit Ansvar forbandt en fast Karakter, har vistnok været af stor Betydning for Sagernes Gang, — det har vel ogsaa været Snigmorderens Mening, — og hans Bortgang vil maaske endnu kunne give Begivenhederne en uventet Vending. Neppe bliver denne til det Gode; thi Hadet vil vel blusse stærkere op end nogensinde. Lincoln døde paa Høiden af sin Magt, og det er ei uden Bevægelse, vi kunne mindes denne Mand, der i en fremrykket Alder kaldtes fra Folkets Midte til at fuldføre et Værk, hvis Ansvar og Byrder han troligen har baaret, hvis største Rædsler han maaske sparedes for at se, men hvis endelige Frugter vi haabe længe ville overleve ham.

Græske Skizzer.

(Af E. About.)

IV.

Under Tyrkernes Herredømme var Præsteskabet talrigere, end det nu er. Tyrkerne er et af Jordens mest tolerante Folkeslag. Paa Cypern, der staar under tyrkisk Overherredømme, regner man nu over 1700 Munke eller Præster til en græsk Befolkning paa 70,000 Sjæle, og det er først i de sidste tyve Aar, at disse 1700 Mennesker, der alle have sit rigelige Udkomme, ere forpligtede til at betale Skat. Der er i Janina et Nonnekloster, der indeslutter 200 Væsener. De holdes ikke strengere indespærrede, end at de hver Dag kunne gaa ud i Byen, passe Syge, hjælpe til i Kjøkkenerne og fremfor Alt drive en Handel, som Kirkens Forskrifter aldrig har anbefalet i nogen synderlig høi Grad. Mere end en Gang har Paschaerne i Janina, forat standse Skandaler, der stødte Tyrkerne, villet rense dette Hus, der misbrugte deres Tolerance; men den græske Befolkning og fornemmelig Præsteskabet har altid opløftet saa høie Skrig, at Klosteret hverken er bleven lukket eller renset.

Den ny Regjering i Kongeriget Grækenland fandt Landet aldeles oversvømmet af Munke. Den har lukket en Mængde Klostre; den burde have lukket dem alle. Jordbruget mangler Arme, Befolkningen forøges ikke, og disse Munkes Cølibat skader Landet lige saa meget som Feberen eller Pesten.

Naar man endda arbeidede noget i Klostrene, eller Munkene holdt Skole. Men de græske Munkes skjønneste Privilegium er aldrig at lære noget og aldrig tage sig noget til. Disse Uvidenhedens og Dagdriveriets Asyler gjenlyde kun af ørkesløs Snak, politiske Kandestøberier, antinationale Intriger og Lovtaler over Keiseren af Rusland.

Forresten forstaa de græske Munke sig godt paa den Kunst at leve. De savne intet, og gode ydre Kaar stemme altid Menneskenes Hjerter til Blidhed.

Jeg tilbragte engang en meget behagelig Dag i Loukou-Klostret, i Nærheden af Astros, takket være Hegoumenen eller Priorens snakkesalige Gjæstfrihed. Da vi kom, var han beskjæftiget med at modtage Haandkys af en tre—fire Bønder der fra Egnen; han unddrog sig strax deres Æresbevisninger for at ile os imøde og sige os, at vi vare hjertelig velkomne.

Det var en Mand paa henved 45 Aar, rask, kraftfuld og velvoxen. Da vi havde trukket Støvlerne af og gjort os det mageligt, bød han os Tobak af sin egen Indhøstning i Chibouker, som han selv havde konstrueret. Siden, medens mine Reisefæller udkastede en Aquareltegning af hans Kirke, viste han mig om i Huset og Haven; hint var forfaldent, denne derimod i god Stand. „Se, her er vore Bistader", sagde han, „her samle vi en Honning, som Du uden Fare kan rose. Hymettoshonningen har en Duft, som af Timian, den fra Carysto ligner Rosen i Vellugt; den, som vi samle, giver ganske den samme Duft som Orangeblomsten." — „Jeg kan tænke", sagde jeg, „at den Honning, Bierne yde, ikke udgjør al Eders Indkomst?" — „Nei, vi har to Møller, nogle Agre, to Ploge; alt dette lade vi Bønderne drive paa med. Oliventræerne er det, som skaffer os den største Indtægt. I de gode Aar sælge vi lige op til halvtrettende tusinde Kilogrammer Olie. Vi har ogsaa en Buskap her i Nærheden; Jæterne ligge nu i Fjeldet med den."

Efter at have passiaret en liden Stund, kom han ind paa Politiken, som han med megen Iver kastede sig over. Han abonnerede paa „Aarhundredet", det russiske Partis Dagblad, der udkommer i Athen, og som i de sidste tyve Aar har udsaaet Intolerance i Grækenland og Oprør i Tyrkiet. Det var let at se, at min ærværdige Ven med Liv og Sjæl var den russiske Keiser hengiven og ikke brød sig mere om sin retmæssige Konge end om Keiseren af China. Da han var kommen til Ende med Politiken, fik jeg ham til at fortælle mig om sin Stillings Pligter og Byrder.

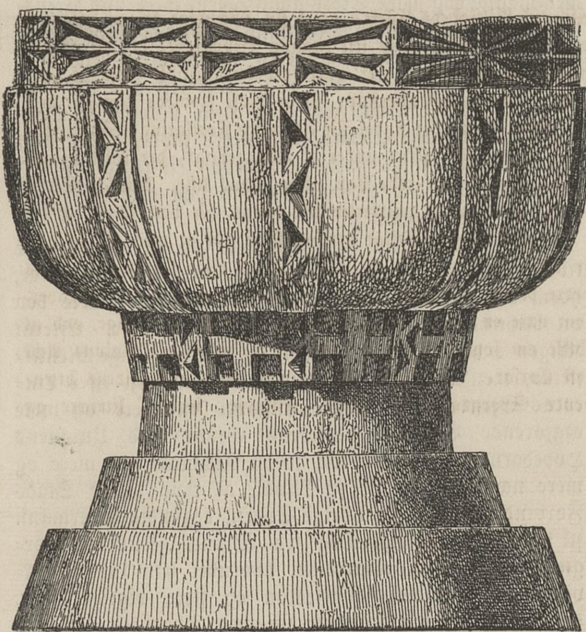
„Vi har ikke synderligt at tage os til", sagde han. „Naar Gudstjenesten er forbi, og vi har sunget alt det, der staar i Ritualet, og gjort Korsets Tegn saa mange Gange, som Kirken har paabudt det, er vort Arbeide tilende. Jeg har en god Brystkasse, som Du ser, og jeg kan godt synge to Timer i Træk uden at det anstrænger mig det Ringeste. Hvad Korstegnet angaar, saa er det rigtignok mere trættende, men Gud ske Lov, fordi jeg har lært at bruge begge mine Hænder godt. Min Mave har vænnet sig til at faste saameget, som der er foreskrevet, og forresten tager jeg mit Mon igjen de andre Dage."

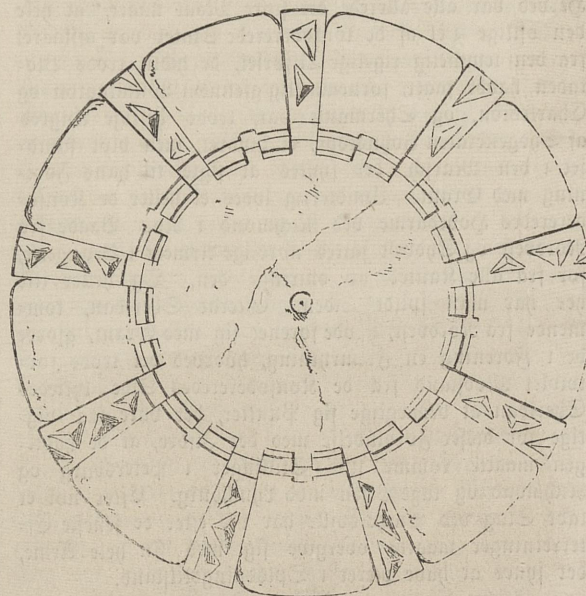
Den Gudsmand talte om sin Kirke som en Kjøbmand om sin Butik, og om sine Bønner som en Arbeidsmand om sit Værktøi. Kirkeklokken tog paa at ringe, Aftengudstjenesten skulde begynde; jeg fulgte min Vært til hans Forretninger, og han arbeidede i sit Haandværk, medens man i Kjøkkenet var beskjæftiget med vor Aftensmad.

Neppe havde vi sat os tilbords, før hele Klosteret kom løbende ind, med Hegoumenen i Spidsen. Vi havde for os som Tilskuere en 15—16 Munke og Novicer, der vilde se paa, hvorledes det gik for sig, naar Frankerne skulde fodres. Alle disse tjenstvillige Sjæle løb om os og forstyrrede os med sin overdrevne Iver. Vi skulde endelig smage paa alle deres Delikatesser, Honningen fra deres Bistader, Melken af deres Gjeder, Oliven, nylig ystet Ost af Faaremelk, Vin af deres egen Presning. Hegoumenen vilde ikke deltage i vort Aftensmaaltid; han havde spist sammen med sine Undergivne; men han satte sig hos os og holdt os rigelig ved Snak.

„Og hvad har Du her at glæde dit Hjerte med?" spurgte jeg ham. Han forsikrede mig, at han fremfor Alt nød den reneste Glæde, som Gud har skjænket Mennesket, nemlig den, ikke at bestille Noget. Han tilføiede, at jeg blot behøvede at betragte mit Glas og min Tallerken, for at se tvende andre Kilder, af hvilke han fra Tid til anden hentede adskillig Lædskelse. Tilsidst erklærede han, at det rigtignok havde kostet ham meget at maatte opgive de Glæder, som hans Stilling forbød ham, men at han rundt om Klosteret havde flere Mil Skovland og Fjeld, hvor han kunde gaa paa Jagt og ved denne Anstrengelse tæmme sine verdslige Lyster. „Kom hid til næste Foraar", sagde han, „eller i Høstmaanederne, naar Du har Ferier. Vi skulle jage sammen, vi skulle tømme nogle af disse Flasker, og Du skal faa se, mit Barn, at Munkens Liv er et kongeligt Liv."

„Amen", sagde de Tilstedeværende, og saa gik de og lagde sig.

Døbefunt paa Sandbu, med **Rids**.

To gamle norske Døbefunter.

Vi meddelte i forrige No. efter en Tegning af Hr. Architekt Chr. Christie en Afbildning af den gamle Døbefunt i Garmo Kirke (Kristians Amt), oprindelig en Stavekirke, hvis første Anlæg man har villet tilskrive Thorgeir den Gamle (før 1030), men moderniseret ved senere Forandringer. Den, af hvilken vi idag forelægge vore Læsere Afbildning og Rids fra samme Haand — begge Tegninger tilhørende Foreningen for Fortidsmindesmerkers Bevaring — oppebevares paa Gaarden Sandbu i Vaage, hvis gamle Bygninger ere beskrevne og afbildede i E. Sundts fortræffelige Bog om „Bygningsskikken paa Landet i Norge." Den har oprindelig tilhørt en Kirke, der stod tæt ovenfor Gaarden, men som nu ikke mere findes. Begge disse Døbefunter ere udarbeidede i Klæbersten og tyde baade ved sin noget tunge Form og ved Stilen i sine Enkeltforsiringer paa en temmelig høi Alder.

Horbakhulen.

(Af Lieutenant O. Krefting.)

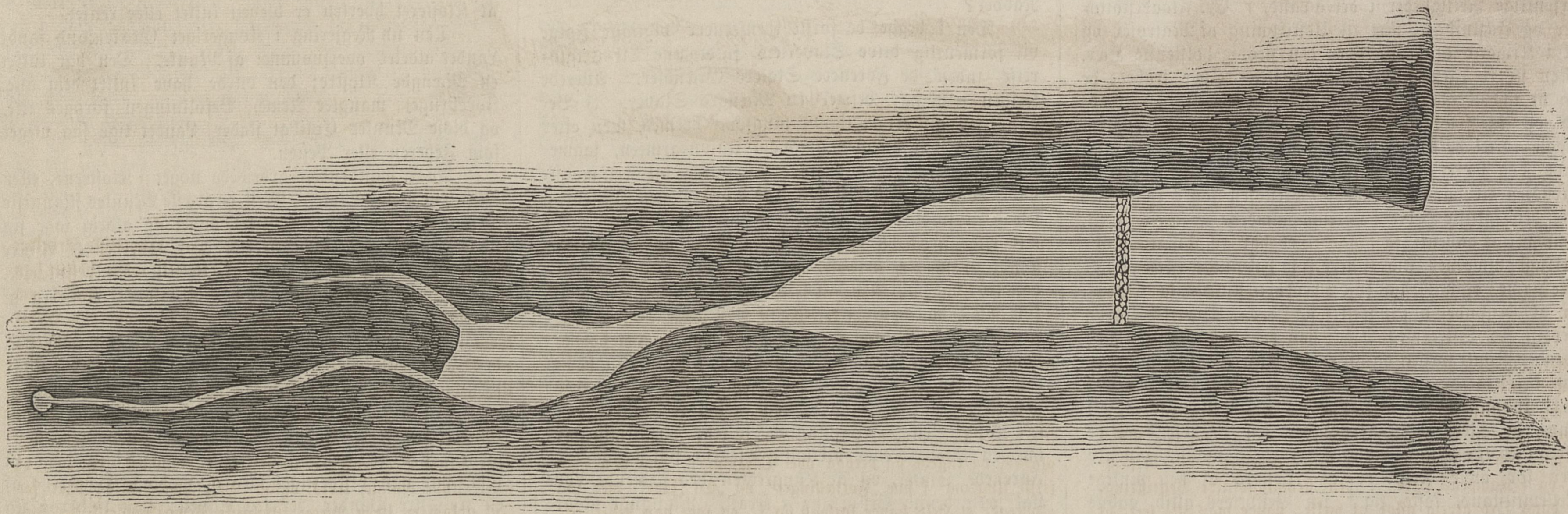
Kun Faa kjender Horbakhulen, uagtet den paa Grund af sin Størrelse og Skjønhed maaske er den mærkeligste i vort Land. Den ligger i Bjørnør ved den nordlige Ende af Stoksund under 64° 5' Bredde og omtrent 4—500 Fod over Havet, i en Fjerdingsveis Afstand fra dette.

Opstigningen til Hulen er noget besværlig paa Grund af den Mængde store Klippeblokke, man maa klatre over for at naa Indgangen; men har man først overvundet disse Hindringer, saa bliver man rigeligt belønnet ved Synet af denne mægtige Hule. Dens Portal er 80 Fod bred og omtrent 200 Fod høi, altsaa saa stor, at Throndhjems Domkirkes Taarn med Spir mageligt kan rummes deri. Dens Storhed og Skjønhed gjør et mægtigt og varigt Indtryk paa Beskueren. Gaar man et Stykke ind i Hulen, betræder man et blødt, grønligt Støvteppe, der bedækker Bunden og gjengiver Ens Fodspor. Omtrent midt i Hulen finder man en i Oldtiden bygget Stenvold, der er opført tversover denne, for at spærre den for fiendtlig Indtrængen. Voldens Krone og Inderside er bedækket med Kastestene til dens Forsvar.

Hulen vedbliver at have den samme Høide og Bredde som Portalen, indtil omtrent 300 Fod fra denne, hvor Væggene nærme sig hinanden til 10 Fod. Herfra stiger man op efter en nogenlunde jevn Skraaning, indtil man kommer op i den midtere Hule, der er omtr. 50 Fod høi under Loftet og 34 Fod bred, og hvis Bund ligger 460 Fod fra Indgangen. Her er det næsten mørkt; men man kan alligevel iagttage Lysstraalernes Brydning og Farvespil fra klart Dagslys til violet og mørkeblaat, hvilket herfra viser sig særdeles smukt.

Vil man nu trænge dybere ind i Hulen, maa man tænde Fakler eller Lys, og man opdager da tvende Gange, hvoraf den tilhøire er omtr. 100 Fod lang og 4 Fod bred. Ved Enden af denne findes en liden Aabning, der er saa trang, at et Menneske neppe kan krybe igjennem, men de Omboende vilde dog vide, at denne fører ind til store og mægtige Huler, uagtet Ingen har forsøgt at trænge ind i disse. Omtrent i Midten af Gangen findes Levninger af en Stige, som har ført op til den øvre Hule, der efter Sigende skal gaa helt tilbage over den store.

Gangen tilvenstre fra den midtere Hule fører først et Stykke nedover i Dybet og derpaa op igjen til omtrent samme Høide, idet man uophørligt maa klatre over nedfaldne Fjeldstykker. Naar man paa denne Maade er naaet omtr. 200 Fod frem, kommer man ind i et lidet rundt Kammer, 10 Fod i Diameter, hvis Vægge og Loft ere bedækkede med en hvid Drypstensart, der ved Fakkelbelysningen faar et glimrende, rødligt Skjær.

Horbakhulens Grundplan.

Literatur og Kunst.

A. M. Goldschmidt. Breve fra Choleratiden, indeholdende en lille Begivenhed. Kbhvn., Steen, 1865. 128 S. 8vo. — Blandt den Slægt af Epigoner, der i den danske Literatur har afløst det gamle Kuld af Kjæmper, som stred foran Thebens Mure, og af hvilke kun et Par endnu staa i Breschen, er A. M. Goldschmidt en af de mærkeligste. Han bærer alle Epigonens Kjendemærker i en særegen Grad; han har forstaaet at fremholde alle dennes glimrende Egenskaber og behændigt tildække de svage Sider. Udgaaet fra en aldeles negativ Virksomhed, søgte han fra Begyndelsen af sit lange Forfatterliv kun at frembringe en rent æsthetisk Virkning; hans Optræden i den i sin Tid bekjendte, for ikke sat sige berømte „Corsar" var efter hans egen Tilstaaelse ene rettet paa en æsthetisk Vittigheds-Effekt, og i sin ubændige Higen efter at opnaa dette, havde han ikke engang Besindighed nok til at gaa afveien for de Ting, der vare inkommensurable med et saadant Fribytter-Forfatterskab; netop disse krydsede han om med en Ihærdighed, der finder sin naturlige Forklaring i Forbitrelse over, at der blev seilet under et „Kongeflag", der intet Kjendskab havde til den røde Lap, som hans lille, dristige Skude førte. Det varede imidlertid ikke længe, for han fandt, at det i Længden var vanskeligt at finde Nov nok at nære sig af paa en christelig Maade, eller, som han selv vilde fortolke det, hans bedre Natur vaagnede og lod ham se, at der var Opgaver, som vare en Mand med hans Begavelse mere værdige, end at flakke om som en i Rigets og den almindelige Opinions Acht lyst Corsar. Han kastede sig nu med Iver over Tidens brændende Spørgsmaal, politiske, religiøse, sociale, literære og kunstneriske, og begyndte sin lange og mærkelige Virksomhed som Udgiver og væsentlig ogsaa som Forfatter af „Nord og Syd." I de Dage, da hine smaa Oktavhefter udkom, var det næsten altid med Længsel, man ventede paa dem, og med spændt Interesse, man gjennemlæste dem; efterat Samlingen var afsluttet, og man søgte at forene de enkelte Træk af denne rige Virken til et helt Billede, blev Indtrykket et andet. Det lod sig da ikke mere gjøre at fortabe sig i den Stemning, som den enkelte glimrende Artikel havde vakt; Forfatterens Usikkerhed og Upaalidelighed traadte frem i Dagen; de enkelte karakteristiske Træk af en Forfatterindividualitet, som fra hvert Blad traadte Læseren imøde, stod indbyrdes i den stærkeste Strid med hinanden, og hvad man til Slutning fik ud, var ikke nogen literær Personlighed, men en Række Skyggebilleder. Det var med Smerte, man gjorde denne Opdagelse; thi det skal

Horbakhulen.

være sagt, at der var saa blandt Epigonernes Anførere, til hvis Røst den yngre Slægt dengang lyttede saa gjerne, og hvem den saa villigt fulgte paa alle Tankens Tog, som netop ham. Men Forholdet var klart som Dagen, og det Smertelige var — ikke det, at han havde ført den ud i kraftige Bilfarelser, thi disse lede altid ved den stærke Reaktion hjem igjen — men at han havde ledet den snart hid, snart did, med en Uro og en Utrættelighed, der stuffende bragte den til at tro, at det gjaldt en Higen efter et Maal — og som dog tilsidst ikke førte den af Pletten. Der skulde arbeides i alle Retninger, og i Kampens Hede, i den stemningsfulde Begeistring, som hans Ord aldrig afslod at vække, havde man ikke seet, at det, man ledebes hen imod, var et Taagebillede, og det ikke det samme, men stedse et nyt, stedse et andet. Det var først, da Handlingen traadte nær med sit afgjørende Alvor, da det ikke mere gjaldt om at holde tonende Taler til de Stridende og under Sang og Klang at lede dem i Slaget, men om at staa fast paa sin Post og koldblodig i de lange Bagter vente paa den fremrykkende Fiende, at det viste sig, at Goldschmidt ikke var den Leder, som Saamange havde troet at se i ham, og som han undertiden vilde give sig Mine af at være. Han gjorde gjentagne Forsøg paa at indtage den Plads, som han ikke havde kunnet holde i Begivenhedernes Brænding, men forgjæves, og kastede sig derpaa over Digtningen, som han i sin første Ungdom i sine „Fortællinger" og „En Jøde" med saa glimrende et Held havde forsøgt sig i, og som han heller ikke under sin Virksomhed i „Nord og Syd" nogensinde ganske havde sluppet af Syne. „Hjemløs" blev paabegyndt, fortsat og endelig langt om længe afsluttet. Et Par dramatiske Arbeider fulgte. Efter et længere Ophold i Udlandet, under hvilket han bl. A. i Cornhill Magazine skrev den bekjendte Artikel om Ole Bull og hans Musikakademi, udgav han efter sin Hjemkomst i 1863—1864 tre Bind „Skildringer og Fortællinger", der begyndte med nogle interessante, men tillige meget subjektivt holdte Skildringer af Rom og Livet i en liden skandinavisk Kreds der, og endte med en Roman i autobiografisk Form, „Arvingen." Under den stærke Brochureproduktion, som den sidste Krigs Begivenheder fremkaldte i Danmark, og som vi senere skulle omtale, reves ogsaa Goldschmidt med; strax før Jul udkom en liden Piece, „Politiske Bemærkninger", der foruden det, som Titelen lovede, tillige indeholdt en Redegjørelse for G.'s kortvarige Medarbeiderskab med den Mand, hvem

han i sin Tid havde beskyldt for „19 Usandheder og 1 Løgn“, samt en Karakteristik af en Anmeldelse i „Fædrelandet“ af „Arvingen.“ — Vi staa nu ved det sidste af hans Arbeider, de nys offentliggjorte „Breve fra Choleratiden.“ Man kan tage denne Bog og lægge den Side om Side med Forf.s tidligste Arbeider, „Fra min Onkels Tømmerplads“, „For to Skilling Hvedebrød“, osv., og Ligheden er skuffende indtil Forverling. Det var altid i disse let henkastede Skizzer, i hvilke det ikke var vanskeligt at vedligeholde Stemningens Enhed, at G. var stærkest; i dem forstod han allerede dengang — som mærkeligt nok endnu efter et langt, ofte oprivende og skuffet Forfatterliv — at lægge et Skjær af freidig Poesi og Ungdomsmod over sine Figurer, lade Karaktererne fremtræde under en træffende Belysning af enkelte Træk og udtale sig i aandrige Reflexioner, der virkede med en saameget forunderligere Tiltrækningskraft ved den gjækkende Ubestemthed, hvormed de formedes. I hans større Arbeider, som f. Ex. i „Hjemløs“ og „Arvingen“, virkede dette udmattende; man joges under Læsningen uophørligt afsted, ikke blot fra Sted til Sted, fra Land til Land, men ogsaa fra Situation til Situation, fra Eventyr til Eventyr, fra Stemning til Stemning; det var ikke muligt at øine noget bestemt Maal; Fortællingen kunde fortsættes saa længe, det skulde være; man saa ingen ideel Udvikling, kun en opslidende Vexelvirkning af tilfældige Kræfter, under hvis Paavirkning Helten blev oprevet Stykke for Stykke. I de mindre Arbeider fremtraadte dette, som sagt, ikke saa paafaldende; det gjaldt ikke der om at skabe en helstøbt Personlighed og forfølge den gjennem en konsekvent Udvikling, men kun om en løsreven Episode, om et enkelt interessant Moment Disse Smaastykker, lige fra de første og til „Brevene fra Choleratiden“, høre til det Bedste og i kunstnerisk Henseende Fuldendteste i den Retning, som den danske Literatur har at opvise. Det Indtryk, man bærer med sig fra dem, er som efter Læsningen af et smukt, lyrisk Digt, ikke et Göthe'sk, hvori et enkelt Billede er helt udformet og afmeislet i alle karakteristiske Enkeltheder, men et af de bedste af Heines, hvori en fjernt liggende, sjelden vakt Stemning er let anslaaet og bragt til at klinge efter i tonefulde Svingninger og dø hen i en ubestemt, lokkende Længsel.

Ved Forf.s større Værker kunde disse Egenskaber ikke være nok. Det Hule, det Enerverende ved denne Læsning mærker man ikke altid strax; det er først efter at man har optaget det i sig og forgjæves forsøgt at arbeide den ubestemte ideelle Higen, som er vakt, frem til Klarhed, at man føler, at der fra Begyndelsen af var Uklarhed i det Hele. Man bliver da opmærksom paa, at Digteren G. er den samme Mand som den politiske, sociale, religiøse og kritiske Forfatter, der hvert Øieblik sætter Maalet i noget Tilfældigt, Vilkaarligt, der naaes ved vilkaarlige Sammentræf af tilfældige Hændelser, og ikke som noget Indre, i den enkelte Individualitet grundet, som man kun rækker frem til ved en samvittighedsfuld, konsekvent Udvikling af de personlige Evner. Virkningen vilde være rystende, saafremt det var Forf.s Hensigt at vise, hvor ubarmhjertigt det blinde Fatum kan lege med et Menneskes Sjæl, hvor sørgelig forladt og styreløs den driver om paa Verdens Hav, der heiser sine Seil for enhver forbijagende Stemnings Vindguf, og lader ethvert gjækkende Indfald vise Vimpelen Vei. Men dette er ikke Meningen; der skal være Alvor i det; Forf. skildrer i god Tro dette Liv som fuldt berettiget og paakalder vor Sympathi for og vor Tillid til det.

Ved sin Virksomhed som Journalist, som „General-Kritiker ved alle Fakulteterne“, efterlod G. sig kun et hastigt forsvindende Indtryk; som Digter vil han længe besidde en fremragende Betydning som den, der i sine Figurer skildrede sin Tids Epigoner, ikke med den objektive Klarhed, som kun den kan, der selv har reddet sig ud af deres larmende Skare, men med sympathisk Sandhed, som den, der selv led med dem og ikke var istand til at undsly. Træk for Træk har han skildret en Slægt, som bar paa store Længsler og store Haab, men som saalænge søgte at naa dem i en fantastisk Leg med sine Drømme, at den tilsidst selv troede, at den havde grebet dem. Deres Villieskraft blev formløst, skiftende Begjær, deres Tro en mystisk Fortabelse i fantastiske Tankebilleder; deres Kjærlighed, der ikke blev baaret oppe af den kraftige Beslutning, men bøiede sig som et Siv for den erotiske Stemnings Vindpust, slog frem og tilbage mellem kras Sandselighed og usundt Sværmeri. Med krampagtig Heftighed klyngede deres svage Sjæle sig fast til enhver ydre Forandring, og haabede i den at finde den Styrke til Handling, som de ikke kunde udvikle ud af sig selv. Det vilde overskride de Grændser, der her ere os satte, ud af G.'s Skrifter at dokumentere de enkelte Træk, vi her har antydet, og som tilsammentagne danne det Blivende, det Typiske i hans Figurer; Enhver, der med Opmærksomhed har gjennemlæst hans Skildringer — og det har uden Tvivl Enhver, hvem de ere faldne i Hænde — vil kunne overbevise sig, om hvorvidt de ere rigtig opfattede.

— Sidste Hefte af Steenstrup's **Danske Maanedsskrift** (Februar—Marts) indeholder en Artikel, undertegnet —g— „Til Bedømmelse af Carl Johans Politik i Aarene 1810—1812.“ Forf., der retter sig mod en for kort Tid siden i Maanedsskriftet trykt Artikel om den samme Gjenstand af Joh. Forchhammer, søger Motivet til Carl Johans Tilslutning til Rusland imod Napoleon i hans Frygt for selv at rives med, hvis Napoleons Magt engang skulde styrte sammen, og hans Ønske om for dette Tilfælde at være knyttet til de gamle Dynastier af „Guds Naade“, som da vilde afløse den eventyrlige homo novus. Forf. søger, og som det synes os med overbevisende Klarhed, at udvikle den Anskuelse, at det ei var Napoleon, der drev Carl Johan over i sine Fienders Rækker, at det tvertom forholdt sig saa, at Bernadotte, endnu før han betraadte Sveriges Grund, havde lagt sin Plan for den Vei, han som Sveriges Styrer vilde slaa ind paa, og som han troede det var nødvendigt at slaa ind paa, for at sikre sin Æt den nysvundne Krone mod Virkningerne af den Reaktion, som han frygtede vilde afløse Napoleons Vælde i Europa. Til denne Beregning kom ogsaa rent personlige Hensyn; Carl Johan nærede et dybt Nag til sin fordums Overgeneral; han længtede ikke efter noget mere end efter, som han selv ytrede, at faa indaande „Uafhængighedens Luft“, og frygtede fremfor alt at „være Napoleons Præfekt paa Sveriges Throne.“ Hvad Carl Johan mest havde for Øie, var imidlertid, som sagt, „at finde Støtte for sit Hus, ikke i det svenske Folks Taknemmelighed, men hos det blandt de gamle Herskerhuse, hvis Magt vilde blive mest overveiende, naar Napoleon faldt.“ Familiepagten i Åbo, hvorved Carl Johan fik Alexanders Garanti for sit Hus, var især Maalet for hans Bestræbelser. Den satte Seglet paa Finlands Afstaaelse, paa Sveriges Nedværdigelse til en russisk Vasalstat; men den sikrede Carl Johan mod de andre legitime Fyrsters Had til Revolutionens Søn. „I hvor høi Grad man end vil tilskrive Carl Johans Politik de Goder, der ere opnaaede for Norge-Sverig og for Finland“, ytrer Forf., „er der dog ingen Sandsynlighed for, at ikke de samme, ja større Goder vilde være opnaaede, om han havde fulgt en modsat Politik. Men de onde Følger vilde være undgaaede: Afhængigheden af Rusland, som den anden Konge af Huset Bernadotte i et gunstigt Øieblik brød, men som altid truer paany paa Grund af Naboens Overmagt; Følelse af Utryghed og Afmagt hos begge de forenede Folk; Danmarks Sønderlemmelse og den deraf følgende Fare for, at Sundet og Belterne skulle komme enten i Preussens eller Ruslands Vold — middelbart eller umiddelbart — hvorved atter Sverig-Norges Tilværelse er truet paa det Alvorligste; endelig — og dette er ikke den mindst vigtige Følge — Udviklingen af den Tænkemaade hos Svenskerne og Nordmændene, som Carl Johans Politik indpodede i begge Nationer, og som hos Svenskerne har fortrængt den endnu i Gustaf III's Tid mægtige Heltetradition, den Tænkemaade, der sætter Freden for Øieblikket over alle andre Hensyn og inddysser Slægterne i den daarlige, farlige Drøm, at den skandinaviske Halvøs Beboere kunne faa Lov at leve i Uafhængighed og Frihed, naar de lade de nærmeste Stormagter voxe og voxe, uden at de selv søge nogen tilsvarende Magtforøgelse, og uden at de vove Farerne ved en hæderlig Krig for at naa en saadan, om ikke strax, saa dog med Tiden.“ — I det samme Hefte af Maanedsskriftet, der indeholder denne interessante Artikel, findes en Opsats af Fuldmægtig L. Sodemand om „Udvandringerne fra Europa i det 19de Aarh.“, hvori der ogsaa gives en Redegjørelse for den norske Udvandring, der efter Forf.'s Ytring af alle „er bedst og meget fuldstændigt oplyst“ i en Række Artikler af A. K. i Aftenbladet for sidste Høst, til hvilke Hr. S. støtter sig.

— **Smaaskrifter, udkomne i 1865, angaaende Danmarks nyeste Historie.**

Meddelelser om Begivenhederne i Slesvig siden den preussisk-østerrigske Invasion. Kbnhvn., G. E. C. Gad, 1865. 110 S. 8vo. Det er ikke det mindst Interessante ved denne Sag at lægge Mærke til den Udvikling, som de indre Forhold gjennemgik, medens Opmærksomheden hendroges paa Krigens vexlende Lykke og de hurtigt paa hinanden følgende Begivenheder. Paa begge Yderpunkterne, i Holsten og i Jylland, var der naturligvis ikke Tale om nogen saadan Udvikling; man holdt fast, hist ved det tydske, her ved det danske Sindelag, som var begrundet i Sprog og en decideret Nationalitet. Paa Slesvigs Grund, hvor det danske og tydske Element mødtes, udviklede der sig, i Begyndelsen som en upaaagtet Understrømning under de store Krigsbegivenheder, mellem de tvende Partier en indre Krig, som fortsattes og først traadte ret frem i Dagen, da Vaabenlarmen standsede. Den tydske Befolkning i Slesvig, som saalænge havde maattet tie med sine slesvigholstensk-germaniske Sympathier, fik ved de allierede Armeers Indmarsch pludselig Luft, og kastede sig nu, saasnart hele Slesvig var bleven besat, over den i Nordslesvig boende dansktalende Befolkning med den samme Hensynsløshed og den samme Lyst til Overgreb, som synes at være eiendommelig for Tydskerne overalt, hvor de paa et Grændseterritorium støde sammen med en svagere, fremmed Nationalitet. Men hvad de tvende tydske Stormagter ikke havde taget med i sin Beregning, var den Forbindelse, som øieblikkelig opstod mellem denne germanistiske Bevægelse og en stærk folkelig Agitation for Prætendenten fra Augustenborg. Hin kunde Civilkommissærerne naturligvis ikke standse; de havde vel i Begyndelsen lovet, at de existerende (danske) Institutioner skulde vedblive at staa ved Magt, at Embedsmændene skulde beholde sine Poster, og at den danske og danskvenlige Befolkning ikke skulde lide nogen Molest; men dette var naturligvis med den bedste Villie umuligt at gjennemføre; i saa bevægede Tider maa den stærkeste Regjering ofre en Smule paa de nationale Lidenskabers Alter. Nærværende Bog giver en dokumenteret Fremstilling af den Maade, hvorpaa det tydske Parti benyttede sin Seier til en Tilbagetrængen af de danske Elementer i Hertugdømmet, og af den Manøvre, hvormed dette Parti af en af Stormagterne tilladt anti-dansk Agitation udviklede en Propaganda for den augustenborgske Prætendent, som tilsidst ikke mere lod sig standse, og som siden Fredsslutningen har dannet den væsentligste Hindring for Preussens Annexionsplaner.

Af Arbeider, der behandle selve Krigen, ville vi blot kortelig nævne følgende, af hvilke ikke noget synes at være af fremragende Betydning, medens de alligevel nok kunne meddele en Del Træk til bedre Forstaaelse af de enkelte Begivenheder: **Th. Thorson**, Premierlieutenant, **Skildringer fra den slesvigske Krig** 1864. H. 1—5. Kbnhvn., F. Wøldike, 1865. 160 S. 8vo. Fortsættes. Med Karter og Lithografier. Meddeler enkelte, for en Del selvoplevede Smaatræk og Episoder fra Feltlivet. — **J. C. Jacobsen.** Til Minde om **Generallieutenant Georg Daniel Gerlach**, død den 7de Marts 1865. Kbnhvn., F. Wøldike, 1865. 15 S. 8vo. — **W. Kauffmann**, Artillerimajor. **Tilbagetoget fra Dannevirke** og dets hemmelige Historie. Kbnhvn., J. H. Schultz, 1865. 55 S. 8vo. Oprindelig foredraget i „Augustforeningen“; indeholder trods sin lokkende Titel meget lidet om Tilbagetogets „hemmelige Historie.“ — **E. Duntzfelt.** Beretning om Pantserbatteriet **Rolf Krakes** Virksomhed under Felttoget 1864, navnlig med Hensyn til Als' Erobring. Kbnhvn., C. C. Løse, 1865. 24 S. 8vo. Med 1 Kart. Forf. var Næstkommanderende ombord paa Rolf Krake og forsøger derfor at imødegaa de Beskyldninger for Malkonduite, som saavel i Pressen som i Rigsdagen rettedes mod Skibets Befalingsmænd. — **Søtræfningen ved Helgoland.** Med Tegninger. Findes i „Tidsskrift for Søvæsenet“, 9de Aarg., 2det og 3die Hefte. Kbnhvn., Løse og Delbanco, 1864; S. 81—114. — **Østersøes-Eskadren** i 1864, af en **Sø-Officier.** Kbnhvn., C. C. Løse, 1865. 58 S. 8vo. Fremstiller det sande Forhold med de faa Begivenheder, som her mødte, og som et tydsk Skrift har omskabt til en Række Nederlag for de Danske. I Virkeligheden kom det ikke til alvorlig Kamp, paa Grund af de preussiske Skibes langt større Dygtighed til at løbe. — **S. Ankjær.** Bemærkninger og Berigtigelser i Anledning af **Rigsraadets Udvalgsbetænkning** over de fra Krigsministeriet modtagne Oplysninger. Kbnhvn., C. C. Løse, 1865. — **J. P. F. Königsfeldt.** Dagbog over **Begivenhederne siden Thronskiftet** den 15de November 1863. H. 1. (15de Nov. 1863 — 31te Dec. 1864.) Kbnhvn., G. E. C. Gad, 1865. — **H. Roth. Lazaret-Erindringer** fra sidste Krig. Kbnhvn., G. E. C. Gad, 1865. — **M. Mork-Hansen. Slesvigske Tilstande og Stemninger** under den tydske Besættelse 1864. En Dagbog. Kbnhvn., C. A. Reitzel, 1865. 187 S. 8vo. — **Wilhelm Cohen. Krigen 1864 og de Faldnes Minde.** Kbnhvn., G. E. C. Gad, 1865. 184 S. 4to. Angiver det samlede Tal af Faldne, Savnede, Saarede og senere Døde af Underbefalingsmænd og Menige til 2020, hvoraf det største Antal, 896, under Stormen paa Dybbøl, 539 under Beleiringen af Dybbøl, 322 under Kampen paa Als, 209 under Kampen ved Mysunde samt Tilbagetoget og Kampen ved Sankelmark. — **H. de Jonquières.** Bemærkninger om **det danske Artilleri** samt om dets Deltagelse i Krigen 1864. Kbnhvn., C. A. Reitzel, 1865. 64 S. 8vo. — **M. Rasmussen. Den slesvigske Krig i 1864.** En folkelig Fremstilling af Danmarks anden Kamp for Slesvig. Odense, Milo, 1865. 248 S. 12o.

Hvad endelig Krigens Aarsag, de af den fremkaldte politiske Situationer og de indre Partiforholde angaar, da ere disse drøftede i en Mængde Brochurer, hvoraf imidlertid de færreste har nogen historisk Interesse. Efter Madvigs og Lehmanns Arbeider — de betydeligste og indholdsrigeste Indlæg i den indre politiske Diskussion — har vi kun opdaget tvende Smaapiecer, som det kan lønne sig at gjennemgaa, nemlig: **Chr. S. Hvem er Skyld i Krigen?** Et historisk Tilbageblik. Kbnhvn., C. A. Reitzel, December 1864. 35 S. 8vo, og Dr. **H. N. Clausen.** Bidrag til **Reaktionens Charakteristik.** Udgivet af den danske Folkeforening. Kbnhvn., C. A. Reitzel, 1865. 15 S. 8vo.

For den bibliografiske Fuldstændigheds Skyld tilføie vi Titlerne ogsaa paa de øvrige i indeværende Aar i Kjøbenhavn udgivne politiske Piecer, som ere komne os for Øie: **C. Alberti, V. Christensen** og **F. Frølund. Vor Udtrædelse af Rigsraadet.** Hagerup. 24 S. 8vo. — **Fremad!** Tidsskrift i tvangfrie Hefter. No. 1. Jan. 1865. Schubothe. 32 S. 8vo. — F. Om de sande **Aarsager til Danmarks Ulykke.** Actmæssig Fremstilling af Begivenhederne fra 30 Marts til 15 Nov. 1863. I. Hagerup. 16 S. 8vo. — **L. L. Vor indre Kamp.** Gad. 10 S. 8vo. — **M. L. Nathanson.** Ogsaa en Mening om **Aarsagen til Krigens Udfald.** Philipsen. 36 S. 8vo. — **J. H. A. Raasløf. Den Hallske Politik.** En Skizze. Udg. af Augustforeningen. 2det Oplag. — Folkets Ret ligeoverfor **den Heltzenske Sag.** Af en Upartisk. Trydе. — **A. F. Tscherning. Til politiske Meningsfæller.** Hvorfor jeg har forlangt at udtræde af Rigsraadet og ophørt at møde. Lind. 22 S. 8vo.

Som et supplerende Tillæg, der maaske for en Del af vore Læsere ikke vil være uden Interesse, føie vi endelig en Fortegnelse over de i det forløbne Aar (1864) i Frankrig udkomne Skrifter om det dansk-tydske Anliggende:

L'alliance anglaise, le Danemark et la Pologne. Paris, Dentu. 1 fr.

Francis Aubert. Le Danemark et l'Allemagne. Les duchés de Sleswig, de Holstein et de Lauenbourg. Paris, Dentu. 1 fr.

Eug. Beauvois. La nationalité de Sleswig. Paris, Dentu. 1 fr. — Le principe des nationalités appliqué à la question dano-allemande. Paris, Dentu. 1 fr.

Karl Esmarch. Précis des événements historiques sur lesquelles est fondé le droit public des duchés de Schleswig-Holstein. Paris, Klincksieck. 1 fr.

F. Lecomte. Guerre de Danemark en 1864. Esquisse politique et militaire. Av. 4 pl. Paris, Tonera. 12 fr.

V. A. Malte-Brun. Histoire des duchés de Sleswig et Holstein. Av. gravures et cartes. Paris, G. Barba. 1 fr. 25 c.

Question des duchés Danois. Paris, M. Levy. 1 fr. 50 c.

Le prince **H. de Valori.** Le scandinavisme pratique. Solution de la question des duchés. Memorandum politique. Paris, Amyot. 1 fr

— **Svenska dramat intill slutet af sjuttonde århundradet.** Af **Gustaf Ljunggren,** Professor vid Lunds universitet. Lund och Köpenhamn, 1864. 582 S. 8vo. Det er en almindelig Mening, at dramatisk Skaberkraft ligetil den Dag idag har vist sig som den svenske Digteraands svageste Side. Det kan derfor være, at mangen En, der læser denne Bogs Titel, vil tænke som saa, at det maa være et tort og kjedeligt Værk, der i det Høieste kan have nogen Interesse for en Literaturhistoriker af Fag. Men man tager isaafald feil; Professor Ljunggren forelægger her den nordiske Læseverden et ligesaa lærerigt som underholdende Arbeide. Han kan maaske siges at tage sin Opgave en Smule ab ovo, idet han i Indledningen søger at eftervise „de dramatiska anlagen hos svenska folket, såsom de framträda i *Eddasången* och folkleken", en Undersøgelse, der paa 48 Sider fører til et Resultat, som vi anføre med Forf.s egne Ord: „En norsk Forfatter*) ytrer om vort svenske Drama: „Medens det mellemeuropæiske Theater har sit Udspring fra Kirken og det christelige Skuespil, har det nordiske Theater, navnlig da det svenske, sin Rod paa et ganske andet Sted: Folkelegen." Vi skulde for vort Drama Intet høiere ønske, end at den ærede Forfatter havde Ret; men desværre kunne vi ikke dølge, at han har saa fuldstændig Uret, at der ikke engang findes et Glimt af Sandhed i hans Paastand", og dette bevises da ogsaa i den følgende Fremstilling paa det mest Slaaende, idet de Spor af dramatisk Literatur — om man kan bruge denne Benævnelse — der ere opbevarede fra den svenske Middeltid, røbe den allernøieste Sammenhæng med den „mellemeuropæiske" Theaterudvikling. Forfatteren vælger — og dette er uden Tvivl en af de største Fortjenester ved hans Arbeide — et rent kulturhistorisk Standpunkt, hvorfra han paa en bred, videnskabelig Grundvold med stort Omsyn og ualmindelig Skarpsindighed forfølger sin Gjenstand gjennem Tidernes Løb, og undlader herved aldrig at forbinde Skildringen af den literære Bevægelse med et almindeligt Tidsbillede, der tegner de ydre Betingelser, under hvilke Udviklingen foregaar. Hans Fremstilling udmærker sig høist fordelagtigt ved Fynd og Klarhed, og erholder ofte et fyldigt Liv under Indflydelse af Stoffets paa sine Steder svulmende, men stedse smagfuldt begrændsede Righoldighed. Da som sagt det, der kaldes det svenske Middeltidsdrama, i Grunden ikke er Andet end en Eftervirkning af det mellemeuropæiske, der efterhaanden udviklede sig i de betydeligere Kulturlande, tager Forf. sit Udgangspunkt fra dette. Han griber det i dets første Spire, det symbolske Element i Gudstjenesten, hvoraf lidt efter lidt de saakaldte M y s t e r i e r uddannede sig, og eftervisér, hvorledes den ved disse vakte dramatiske Sands udbredte sig udenfor den geistlige Stand og affødte M o r a l i t e t e r n e. Disse kunde i Længden ikke holde et komisk og satirisk Element ude, der omsider ogsaa gjorde sig selvstændigt gjældende i F a r c e n. Forf.s Fremstilling af denne Udviklingsgang røber et ligesaa fortroligt som udstrakt Kjendskab til den tydske og franske Videnskabeligheds rige Forskninger paa dette Felt, og er i sin sammentrængte Skikkelse alligevel saa tydelig og tilstrækkelig, at vi maa anse den særdeles egnet til at skjænke en større Læserkreds et klart Begreb om denne interessante Periode af det nyere Theaters Historie. Gjennem en Betragtning af Middelalderens Samfundsforholde og Dannelse i Sverige banes nu Overgangen til Redegjørelsen for de ganske enkelte og i og for sig meget ubetydelige Spor af svensk dramatisk Literatur før Reformationstiden; de egentlige literære Materialier ere her tarvelige; men, hvad der giver Fremstillingen Vægt og Afrunding, er den omhyggelige Skildring af Tiden og dens Aand. Reformationen og Humanismens Blomstring øvede væsentlig Indflydelse paa den dramatiske Produktion, der nu søgte nye Veie og skabte det saakaldte „Skoledrama", der først opstod i Tydskland. Terents's Komedier opførtes i Skolerne som det ypperste Middel til at øve Disciplene i at tale Latin; dette Repertoire fandtes imidlertid snart noget indskrænket, hvorfor Skolemænd begyndte at forfatte nye latinske Skuespil. Disse Forestillinger droge efterhaanden flere og flere Tilskuere til sig, og dette vakte omsider Tanken om ogsaa at gjøre Noget til umiddelbar Nytte og Fornøielse for det Flertal af disse, der ikke vare saa lykkelige at forstaa Latin. I Begyndelsen nøiede man sig med at indlægge et komisk Mellemspil paa Modersmaalet eller at indflikke en Oversættelse i den latinske Original; men længe varede det dog ikke, før man helt og holdent begyndte at give Skuespillene i Oversættelse, ligesom der ogsaa skreves nye paa Modersmaalet. Dette Skoledrama havde væsentlig en moraliserende Karakter, om end Tidens Smag taalte mangen en grovere Bestanddel i dem. Af saadanne Stykker eier den svenske Literatur flere, som det synes, ret mærkelige Prøver. Tilblivelsen af en egen Skuespillerstand blev naturligvis ikke uden Indflydelse paa den dramatiske Produktion; men dette mærkedes dog en god Stund ikke synderlig i Sverige, hvor det dramatiske Forfatterskab og den sceniske Fremstilling fremdeles hovedsagelig vedblev at have sit Sæde ved de lærde Skoler og ved Universitetet, indtil Hoffet paa Dronning Christinas Tid med overordentlig Iver begyndte at hengive sig til dramatiske Fornøielser, forskjelligartede Optog, storartede allegoriske Balletter o. L. Denne Smagsretning tilbagetrængte efterhaanden Sandsen for Skoledramaet, der imidlertid havde tabt sit moraliserende Præg og gjennem M e s s e n i u s's Arbeider (født 1579, † 1637) havde faaet en historisk Retning. Men heller ikke paa denne Bund skulde der reise sig noget nationalt svensk Drama; thi den Vending, Aandslivet allerede under Christina begyndte at tage, banede Vei for Smagen for den franske „klassiske" Tragødie, over hvis Udviklingshistorie Forf. giver et kort Overblik med Tilknytning til det første svenske Skuespil, der er blevet til under fransk Paavirkning, nemlig Urban Hjärnes „Rosimunda" (1665). Dette er det sidste Stykke, Forf. i dette Værk ofrer en nærmere Betragtning, medens han i Slutningslinierne synes at love et særeget Arbeide over det franske Dramas Herredømme i Sverige.

h. h.

*) „L. Dietrichson i en Afhandling om „Det svenske Drama og Theater før og nu" i Nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst, 1ste Bind, Pag. 232." Ljunggren.

— **Maury. Havets physiske Geographi og Meteorologi.** Oversat og bearbeidet af H. J. M ü l l e r. Chra., B. M. Bentzen, 1865. — Allerede ved Udgivelsen af de første Hefter af dette Arbeide fandt det en for vore Forholde ikke ringe Udbredelse, og maa nu, da det med det 3die Hefte foreligger afsluttet, kunne paaregne en talrig Læserkreds blandt vor store Sømandsstand, saameget mere som det ogsaa i ydre Henseende fremtræder i et smukt Udstyr og rigelig forsynet med lithograferede Plancher og oplysende Afbildninger. Ogsaa Andre end de, til hvis specielle Fag der hører Kjendskab til de her fremstillede Naturlove, ville i Bogen kunne finde megen Belærelse, fremstillet i en klar og almenfattelig Form.

— **Antiquarisk tidskrift för Sverige,** utgifven af kongl. Vitterhets-, historie- och antiquitets-akademien genom **Bror Emil Hildebrand.** Första delen. Stockholm, P. A. Norsted, 1864. 323 S. 8vo. M Afb. og Plancher. For to hundrede Aar siden var det sjeldent, at Regjeringerne, saaledes som det skede i Sverige ved en Forordning af 28de Nov. 1666, udfærdiget af Formynder-Regjeringen under Carl XI's Mindreaarighed, tog sig af de „gamble monumenter och antiquiteter i rijket" og talte disses Sag mod den almindelige „vårdslöshet och olofligt sjelfsväld." Denne Forordning, der erklærede alle Fornlevninger for Kongens „enskilde egendom" og optog dem i det „konungslige hägn och beskydd" frugtede imidlertid neppe meget og gik efterhaanden mere og mere i Forglemmelse, om den end i Formen vedblev at bestaa lige ned til vort Aarhundrede. En livligere Interesse for denne Del af Fædrelandets Historie vaktes egentlig først ved det bekjendte göthiska förbundet, hvis Tidsskrift, Iduna, gav en Oversigt over „de i Danmark ådagalagda bemödanden och vidtagna förfatningar till antiquiteters upptäckande, vård ock bibehållande, jemførte med Svenskars åtgärd vid denna del af Nordens historia", forfattet af Professor Sjøborg. Denne Mand fik senere et Slags Overopsyn med Rigets Fornlevninger, men synes ikke at have været istand hverken til at vække Interesse for Sagen, danne nogen Skole eller selv udfolde nogen omfangsrigere Virksomhed. For noget over tyve Aar siden begyndte Opmærksomheden at fæste sig ved Richard Dybeck, og den ubetydelige Understøttelse, det Offentlige fra 1843 af ydede ham i hans Forskninger, forøgedes efterhaanden saameget, at han uforstyrret kunde opofre sig til dette Hverv, og i Aarenes Løb i „Runa" og „Run-Unkunder" forelægge Almenheden Frugterne af sine antiquariske Undersøgelser. Rigs-Antiquarien, indenfor hvis Omraade Overopsynet med Fornlevningerne nærmest maatte synes at ligge, var optaget af andre Arbeider, og saaledes vilde det have havt lange Udsigter med Sveriges antiquariske Afsøgning, hvis ikke Private vare traadte til og rundt om i Landet havde dannet Foreninger, der endelig gav Stødet til, at det Offentlige tog Sagen i sin Haand. Disse private Antiquarselskaber i Forening med talrige mindre Samlinger af Fornlevninger rundt om i Landet afgive et mærkeligt Bevis for den Iver, hvormed den store Almenhed i Sverige omfatter denne Sag, og om der end i deres Arbeider ofte fremtræder en bred videnskabelig Dilletantisme og Mangel paa kritisk Methode, maa man dog fremstille dem som følgeværdige Exempler for de andre skandinaviske Lande. Medens baade i Norge og Danmark saagodtsom al videnskabelig og literær Interesse er koncentreret i Hovedstaden — thi man kan, naar man anlægger denne Maalestok, bortse fra f. Ex. den rige religiøse Literatur, der hos os har sit Hjem paa Stavangerkanten — er der i Sverige ved disse Foreninger vakt en om end i sit Omfang indskrænket, saa dog livlig Forskningslyst, og de videnskabelige Kræfter, som kunne findes rundt om i Landet, men som ellers paa Grund af Mangel paa Øvelse let svækkes, har i dem fundet en Foranledning til at bidrage sin Skjærv til det udstrakte videnskabelige Arbeide, der har Fædrelandets Natur, Befolkning og Historie til Gjenstand, og som ikke blot kræver enkelte eminent begavede Ledere, men ogsaa en Mængde beskedne og samvittighedsfulde Arbeidere. Der var en Tid, da ogsaa her i Norge dette videnskabelige Samarbeide af en Mængde spredte Kræfter syntes at skulle komme istand; vi ville minde om den Virksomhed, der blev udfoldet i den „Topographiske Journal." Det standsede imidlertid; Christiania samlede mere og mere baade som Hovedstad og især som Universitetsby alle Kræfter, og de videnskabeligt dannede Embedsmænd, der efterhaanden udsendtes hele Landet over, syntes ved denne Landflygtighed fra Hovedstadens literære Hjælpekilder at tabe Modet til Arbeide udenfor det dem strengt anviste Felt.

Sverige kan nu opvise 10 videnskabelige Provindsialforeninger, der alle ere stiftede i Løbet af det sidste Tiaar. Den ældste af dem, „Föreningen för Nerikes folkspråk och fornminnen," der blev stiftet 1856 og har sit Sæde i Ørebro, har allerede foruden sine Aarsberetninger udgivet flere Specialarbeider, af hvilke vi ville nævne „Ur Nerikes folkspråk och folklif, anteckningar til fornvänners ledning, af Friherre G. Djurklou", „Några ord om svenska landskapsmålen och nödvändigheten af deras samlande, af den Samme", „Edsbergs socken, historisk och antiquarisk beskrifning, af Herman Hofberg."

Endelig i 1861 erholdt Sverige, hvad man hos os forgjæves har søgt om, sin egen officielt ansatte „Antiquitets-Intendent", Per Arvid Säve, Adjunkt ved Visby „högre elementar-läroverk." Denne Mand, der allerede længe havde beskjæftiget sig med antiquariske Forskninger og specielt nøiagtig undersøgt Gotland, tog med Iver fat paa sit ny Hverv, og kunde allerede efter Forløbet af de første tre Aar, paa hvilke hans Ansættelse oprindelig lød, fremlægge saa rige Frugter af sine Reiser rundt om i Landet, at det i forrige Aar paabegyndte og af Hildebrand redigerede „Antiquarisk tidskrift" ikke paa langt nær har kunnet fremlægge dem alle for Almenheden. Med Stiftelsen af Provindsialselskaberne, Säves Ansættelse og Paabegyndelsen af det ny Tidsskrift synes der i Sveriges Fornforskning at være kommen et nyt Liv, som vi hjertelig ville anbefale til vore Landsmænds Deltagelse og — om muligt — tillige til Efterligning.

— **Theatret.** Det er næsten med et Slags statistisk Ængstelse, man nu ser en Skuespillerindedebut ved Christiania Theater; Tilførselen sker i en Rigelighed, der i ikke ringe Grad synes at overstige Efterspørgselen. Foruden de tre fremragende Kunstnerinder, over hvis Kræfter Theatret for Øieblikket kan byde, er ogsaa de Roller, som Tydskerne kalde „den anden Elskerindes", fordelte mellem tre Skuespillerinder, af hvilke de to fra det norske Theater af have vidst at sætte sig i Besiddelse af Publikums Yndest, og den tredie, der endnu ikke har prøvet sine Kræfter i mere fremtrædende Partier, synes at forene de ydre Betingelser, for med Held at kunne arbeide i denne Retning. Vi maa nu hertil føie en ung Debutantinde, Frøk. Baldani, hvis første Optræden i Mandags i „Et enfoldigt Pigebarn" syntes at love end yderligere Forøgelse af Theatrets kvindelige Kræfter. Debutantinden, der før har optraadt paa Theatret i Throndhjem, viste sig strax at være i Besiddelse af et for Skuepladsen heldigt Ydre, en behagelig Talestemme, der endnu maaske er en Smule tilsløret, men som alligevel var istand til at udtrykke de finere Nuancer i Dialogen og — fremfor Alt — en naturlig Tænksomhed, der fremtraadte i en bestemt Pointeren af Replikkerne, og som ikke en eneste Gang, saavidt man kunde mærke, henfaldt til denne deklamatoriske Routine, der øieblikkelig gjør den fornuftigste Tanke til en Floskel og enhver beaandet Phrase til Galskab, og som man -- undertiden faar at høre. Ved et Theater som vort, der mindre maa sætte sig som Maal glimrende Enkeltpræstationer, men snarere en jevn Samvirken af de forhaandenværende Kræfter, vil det altid være af megen Betydning at eie nogle, til hvem man med Tryghed kan betro Birollerne i det høiere Skuespil eller Hovedroller i de mindre Lystspil, uden Frygt for, at disse tilsyneladende uvæsentlige Partier skulle blive negligerede og derved nedtynge den hele Fremstilling. I disse Roller vil Publikum allerede nu kunne se den unge Debutantinde med virkelig Tilfredsstillelse, saalænge hun paa dem vil anlægge den samme sunde, naturlige Opfatning, som med en saa velgjørende Virkning fremtraadte i „Et enfoldigt Pigebarn."

Illustreret Nyhedsblad

koster 1 Spd. halvaarlig, forsendt med Posten 1 Spd. 12 ß. Abonnement kan tegnes ved alle Landets Postkontorer samt i Christiania hos B. M. Bentzen.

Julius Cæsar af Napoleon III.

Paa den for Norge og Danmark authoriserede Oversættelse af ovennævnte Værk, der besørges af Capitain Carstensen med Bistand af Conferentsraad Madvig, kan subskriberes hos Undertegnede. Første Bind udkommer i 4 Hefter til en Pris af 66 Sk. pr. Hefte, og de til samme hørende 4 Kort leveres Subskribenter for 66 Sk. Den udførlige Plan over Værket beror til Gjennemsyn i min Boglade.

J. W. Cappelen.

Til Undertegnede er atter ankommet:

Napoleon III. Histoire de Jules César. Tome premier. Pris 2 Spd. 80 Sk. Med Atlas 4 Spd.

— **Geschichte Julius Cäsars.** Erster Band. Pris 2 Spd. 24 Sk. Med Atlas 3 Spd. 64 Sk.

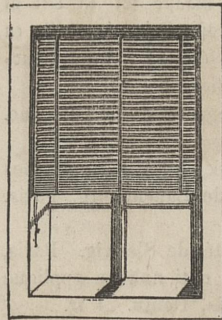
J. W. Cappelen.

Norsk Skytter- og Jagt-Tidende

behandler Skytterlagenes Anliggender og bringer belærende og underholdende Meddelelser om Jagt og Fiskeri. Med Bladet følger en „Sanger-Tidende", der bringer det Nyeste og mest Interessante i denne Retning, ligesom Meddelelser om Turnsagen finder sin Plads i Tidendens Spalter. I sidste Halvaar (3die Aargangs 1ste Halvaar) er paabegyndt Skildringer af Norges Rovfugle, ledsagede af fortrinlige Tegninger i Træsnit.

Norsk Skytter- og Jagt-Tidende udkommer med et Nummer hver 14de Dag og koster 48 Skill. halvaarlig, hvortil for Udenbyesboende kommer 8 Skill. i Postporto. Abonnement kan tegnes ved Landets Postkontorer og Postaabnerier samt hos Undertegnede. Subskribentsamlere erholde Friexemplarer og Rabat.

B. M. Bentzen.

Persienner

eller

Spaanjalousi-Rullegardiner.

der tillige tjene som Markiser, smukke og solid udstyrede, med Tilbehør, anbefales til billige og bestemte Priser af

Maler O. Hansen,
Nedre Torvgade No. 6,
1ste Gaard tilhøire fra Youngstorvet, skraas over for den nye Vaske- og Bade-Anstalt.

Hos B. M. Bentzen er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Fra Udlandet.

Meddelelser af den ældre og nyere udenlandske Literatur

ved

H. Munk og P. O. Schiøtt.

2 Bind eller 54 Ark st. dobbeltsp. 4to med flere lithograph. Plancher. 1 Spd. 60 ß heftet, 2 Spd. 36 ß eleg. indb.

Paa **B. M. Bentzens** Forlag er udkommet komplet i 3 Hefter à 56 Sk.:

HAVETS PHYSISKE GEOGRAPHI OG METEOROLOGI.

I UDDRAG OG BEARBEIDELSE EFTER

M. F. MAURY'S

„THE PHYSICAL GEOGRAPHY OF THE SEA AND ITS METEOROLOGY"

AF

H. J. MÜLLER,

KAPTEINLIEUTENANT I DEN NORSKE MARINE.

MED TI LITHOGRAPHEREDE PLANCHER OG FLERE I TEXTEN TRYKTE TRÆSNIT.

„Blandt de videnskabelige Undersøgelser, som i det sidstforløbne Decennium ere blevne anstillede til Erhvervelse af en fuldstændigere og nøiagtigere Kundskab em Havets Strømninger og Vinde, indtager den berømte amerikanske Astronom Maury's hydrografiske og meteorologiske Arbeider uden Tvivl den første Plads. Med en overordentlig Utrættelighed har han samlet og ordnet Erfaringerne fra mange Tusinder af alle Nationers Skibe, der have beseilet de forskjellige Have, og med en lige overordentlig Dygtighed bearbeidet samme Erfaringer i Form af „Seiladsbeskrivelser" samt „Strøm- og Vindkarter", saaledes at disse ere blevne af en uberegnelig Nytte for Søfarten. Navigatørerne kunne nemlig nu, ved at følge Anvisningerne i de nævnte fortrinlige Værker, forkorte sine Reiser fra Europa eller Nordamerika til Ekvatoren med 10 Dage og de meliem England og Australien med ikke mindre end 60 Dage, hvorved en meget betydelig Besparelse aarlig kommer Rederierne tilgode. Opdagelserne af de mærkværdige Kjendsgjerninger og Naturlove, der betinge disse glimrende og storartede Resultater, har han systematisk fremstillet i sin „Physical Geography of the Sea and its Meteorology", et Arbeide, der selvfølgelig ikke alene er af yderste Vigtighed for Sømanden, men ogsaa af stor Interesse for Videnskaben. Hr. Kapteinlieut. Müllers Bearbeidelse af Maury's Bog, maa derfor ansees at være en velkommen og værdifuld Berigelse af den norske Literatur. Med en Mesters Sprog har han afpasset Bogen for vore Forhold og forsynet den med en Mængde forklarende Noter. Derved har den faaet et for vort Publikum i Almindelighed, og for de norske Sømænd i Særdeleshed, interessant og lærerigt Indhold, der er delt i følgende 22 Kapitler: Havet og Atmosphæren. — Golfstrømmen. — Dennes Indflydelse paa Climater og Handel. — Atmosphæren. — Regn og Floder. — Rød Taage og Søbriis. — Pasaternes østlige Retning, Luftlagenes Krydsning ved de stille Belter og Atmosphærens Magnetisme. — Strømninger i Havet. — Havvandets specifike Vægt og det isfrie Polarhav. — Saltene i Havet. — Skyregionen, det ekvatoriale Skybelte og Havtaage. — Vindenes geologiske Virkning. — Havets Dyb. — Atlanterhavets Seng, Veie over Havet, stille Belter og ustadige Vinde-Monsoner. — Havclimater. — Strømraser og Havdrift. — Storme, Orkaner og Typhoner. — Vinde paa den sydlige Halvkugle. — Sydpolaregnene og deres Climatforholde. — Havets Varmeudstraaling.

Bogen illustreres med en hel Del fortrinlige Plancher og Karter samt flere i Texten trykte Træsnit, og er, i Forhold til dens Omfang og elegante Udstyr, særdeles prisbillig.

J. J. ÅSTRAND,
Konservator ved Bergens Observatorium."

Lysaker chemiske Fabriks Beengjødning,

der er uforfalsket og hvert Aar har vundet mere og mere Søgning, sælges fra Lysaker og Fabrikens Contoir i Christiania — Toldbodgaden No. 8 — samt fra dens Commissionærer.

Prisen er 2 Spd. 96 ß pr. Centner, incl. Emballagesæk, ved Fabriken og i Christiania.

Angaaende Produktets Beskaffenhed henvises til de tidligere averterede Analyser, efter hvilke Professor Strecker har givet følgende Vidnesbyrd:

„Disse Resultater vise Præparatets fortrinlige Beskaffenhed, som kan sættes ved Siden af de bedste Sorter af „Superphosphate of lime" eller svovlsyrede Been behandlede med en tilstrækkelig Mængde af Svovlsyre. Ved en Tilsætning af Chilisalpeter er dens Virkning som Gjødningsmiddel endnu betydelig forøget."

Bestyreren af Aas høiere Landbrugsskole og Chemikeren, D. Fr. Brunius, have afgivet følgende Vidnesbyrd:

Hvad det Præparat af saakaldet sur phosphorsur Kalk angaar, som beredes ved Lysaker chem. Fabrik, kunne vi Undertegnede, efter paa Stedet at have erholdt nøiagtig Kundskab om Tilberedningsmethoden, samt efterat have sammenlignet samme med den Analyse, som Hr. Lektor Strecker har udført og med de Undersøgninger, som ere blevne foranstaltede paa Aas chemiske Laboratorium, bevidne, at Produktet er godt og uforfalsket, uden alle fremmede Tilsætninger, hvorfor vi kunne anbefale samme, som et af de bedste Fabrikater i sit Slags, der kan erholdes, saameget mere som Undersøgelserne ikke ere gjorte efter Prøver, der ere os tilsendte af Fabrikanterne, men efter større Partier, der efter eget Valg ere tagne paa Stedet. Vi kunne derfor trygt anbefale dette Produkt, der af Enhver, som vil bruge det, siden kan tilsættes med de for Hensigten passende Stoffe.

Contor: Toldbodgaden No. 8.

Subskriptions-Indbydelse

paa

Ny Godtkjøbsudgave

i cirka 6 Hefter à 11 ß Norsk

af

Menneskelivet.

En christelig Haandbog for Unge og Gamle

af

Dr. theol. Fr. Ahlfeld.

Oversat af C. F. V. Olsen, Cand. theol.

Med en Fortale af Pastor L. A. Warburg.

Værket indeholder:

Fødselsdagen. — Hvorfor fødes Menneskene saa svage, og hvorfor tager Gud mange til sig allerede som Børn? — Daabsdagen. — Forældre skulle betragte deres Børn som en Gave af Herren. — Forældre, lærer Eders Børn tidligt at bede. — Den første Underviisning. — Forældre skulle tidligt bøie deres Børns Stivsind. — Bekjæmp tidligt Løgnen hos dine Børn. — Barnet og dets Lærere. — Ungdomsvenskaber. — De Forældreløse. — Vaag over dine Børn, at deres Hjerter ikke fordærves af Forfængelighed og Ærgjerrighed. — Lær af Gud at opdrage dine Børn i Ydmyghed og Nøisomhed. — Sødskende. — **Confirmationen,** en Adventstid for Børnene. — Barnets første Altergang. — Lad dit Barn vælge et bestemt Kald i Livet. — Den unge Piges Uddannelse til sit Kald. — Herre, lad vore Yndlinge holde fast ved Dig. — Kun i Herren gives der sand Dannelse, Videnskab og Kunst. — Tjenestefolk, eller: Den, der tjener, han tjene som for Herren. — Livet udenfor Hjemmet og Fædrelandet. — Den selvstændige Mand. — Valget af en Ægtefælle. — Forlovelsen. — **Bryllupsdagen.** — Naar man drager indi sit eget Huus. — De to Hjerter skal blive til eet. — Svigermoderen og Svigerdatteren. — Stedforældre og Stedbørn. — De Ugifte. — Syge og Krøblinger. — Denne Verdens Goder. — Klæder og Pynt. — Den christelige Barmhjertighed. — Den gudfrygtige Fatttigdom. — Bekymringer for det Timelige. — Huuskorset. — Uenighed mellem Mand og Hustru. — Naar det er gaaet tilbage med en Familie. — Barnløse Ægteskaber. — Glæde og Sorg over Børnene. — Venskabet. — Et godt Navn og Rygte. — Enker og Enkemænd. — **Alderdommen.** — Den Gamles Fødselsdag. — Testamentet. — Det sidste Skriftemaal og den sidste Nadvere. — **Velsignelsen og den sidste Time.** — Sorgen over de Døde. — Begravelsen, Mindesmærket og Gravskriften.

Som i sidste Efteraar bebudet af mig, udkommer nu ovennævnte fortrinlige Andagtsbog, hvis første Oplag til 1 Spd. 45 ß nu næsten er udsolgt, i en ny **Godtkjøbsudgave.**

For at lette den mindre bemidlede Læser Anskaffelsen af dette Værk, vil samme udkomme i

cirka 6 Hefter á 11 ß Norsk.

Subskription, der modtages i alle Boglader i Norge, bedes snarest muligt indmeldt. De, der inden 1ste Juni d. A. have tegnet sig som Subskribenter paa denne ny Udgave, ville faa tilsendt gratis

som Præmie

et fortrinligt udført Portræt i stort Format af

Dr. Morten Luther.

Fr. Wøldike, Kjøbenhavn.

Hos B. M. Bentzen er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Robinson Kruso's Liv og Hændelser.

Bearbeidet efter Daniel Defoës engelske Original

af

Anthon Bang.

270 Sider med 45 Billeder. Pris heft. 36, eleg. indb. 60 ß.

Stereoskopbilleder.

Undertegnede har modtaget til Forhandling et rigt Udvalg smukke Stereoskopbilleder, fremstillende norske Prospekter af Steder, der fortrinsvis besøges af Reisende, og som anbefales Udsælgere mod Rabat. Fortegnelse udleveres gratis og kunne enkelte Billeder erholdes som Prøve.

Bergen i April 1865. Ed. B. Giertsen.

Paa **B. M. Bentzens** Forlag er udkommet:

Catalog

over det kgl. Frederiks Universitets og dets videnskabelige Samlingers

separate Bibliotheker.

Udgiven efter det akademiske Kollegiums Foranstaltning. — Pris 1 Spd.

Paa mit Forlag er udkommet:

Børnesange for Skole og Hjem. Andet Oplag. Pris, stivt heftet, 6 ß, — samt

Bibel- og kirkehistoriske Salmer og Sange for Skole og Hjem. Pris, stivt heftet, 6 ß.

B. M. Bentzen.

Hos **B. M. Bentzen** er udkommet og faaes i alle Landets Boglader:

Skildringer

af

Livet i Australien.

Efter den Engelske Original

af

Anthon Bang.

22 Ark med 12 Træsnit. Heftet 48, eleg. indb. 72 ß.

Paa mit Forlag er udkommet:

Anviisning til Forudsigelse af Veirliget.

Efter Admiral Fitzroy's Barometer Manual ved H. J. Müller, Captain-Lieutenant i den norske Marine. — 2det Oplag. — Pris, heftet i Omslag, 12 ß.

B. M. Bentzen.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 19.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 7. Mai 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Johan Edvard Thaasen.

(Af Univ.-Stip. Ludvig Daae.)

Denne Mand, ved hvis Død Fædrelandet, Universitetet og Literaturen have lidt et smerteligt Tab, fødtes i Laurvig den 16de Oktober 1825. Faderen, Søren Thaasen († 1843), var Garver og hidrørte fra Gaarden af samme Navn i Akerssogn; Moderen, Marthe Marie Haslum, en vel begavet Bondedatter fra Bærum, var en Syster af Eidsvolds-Repræsentanten Hans Haslum. Foruden Sønnen, Johan Edvard, havde disse Ægtefolk ogsaa to Døtre, af hvilke den ene endnu lever i Drammen.

Thaasens Forældre trykkedes af meget indskrænkede Kaar og skiftede flere Gange Opholdssted; tilsidst flyttede de til Christiania, men boede ikke sammen i sine sidste Aar. Sønnen, der forblev hos sin Moder, bestemtes først til Søen, men da man fandt, at han røbede usædvanlig gode Evner, blev han 1838 i en Alder af tretten Aar indsat i nederste Klasse af Christiania Kathedralskole, hvor Prof. S. Bugge dengang var Rektor.

Skolens Kursus var i de Aar kun sexaarigt, og Thaasen, der gjennemgik det i den fastsatte Tid, blev ogsaa Student med bedste Charakter i Aaret 1844. Han havde allerede i Skolen vakt sine Læreres Opmærksomhed som en haabefuld Gut, og tildels lagt for Dagen nogle af de Egenskaber, der senere udmærkede ham, saaledes en lykkelig Sprogsands, et ualmindeligt Anlæg til at skrive korrekt og smagfuldt Latin, og fremfor Alt den Trang til en grundig Tilegnelse og selvstændig Opfattelse af, hvad han læste, som han altid bevarede. Men hans Skolegang havde været ham en haard og ublid Tid. Saalænge hans fattige Moder levede, boede han hos hende i et lidet Rum i „Dyrgrensgaarden“ i Smalgangen, og da hun var død fra ham (1841), blev han saagodtsom ganske overladt til sig selv og tilbragte et trist og kummerligt Liv paa nogle smaa Hybler paa Hammerborg; Stipendier fra Latinskolen, en ringe Hjælp af nogle Slægtninge samt Spisedage i et Par Familier udgjorde hans Hjælpekilder*). Og til denne økonomiske Nød kom ogsaa de aandelige Kampe, der ere uundgaaelige for Enhver, der rives ud af den Samfundsklasse, han oprindelig tilhører, saafremt han, vel at mærke, virkelig skal løftes op i en høiere og ikke, som det saa ofte gaar i slige Tilfælde, for hele Livet blive hængende i Halvdannelsen. Denne Proces gjennemgik Thaasen lykkelig som Faa; hans Charakter vandt maaske gjennem den endog en forhøiet Energi, og han formaaede alligevel at bevare et fromt og barnligt Sind, saa længe han levede. Men han var sig ogsaa meget klart bevidst, at et saadant Held hører til Undtagelserne, og udtalte mangengang aabent den Overbevisning, at man i Grunden ofte viser dem en tvivlsom Tjeneste, hvem man, som nu saa tidt hænder, hjælper til at ombytte deres naturlige Sfære med en ny, hvori det ikke altid lykkes dem at finde sig heldig tilrette.

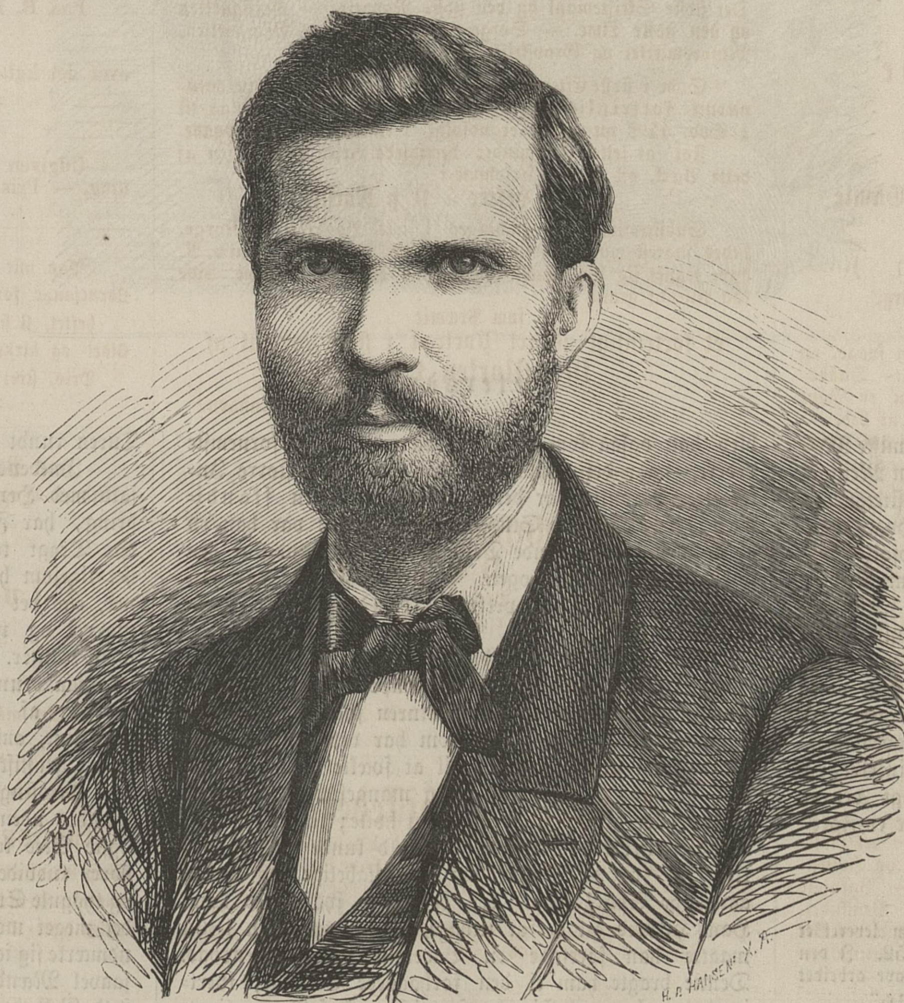
*) Mod Slutningen af sin Skoletid fik han dog en Stund bedre Dage, idet han flyttede sammen med sit Syskendebarn, Cand. jur. Edv. Løchen (senere Brændevinskontrollør), der i sin Tid var en virksom Formand for Studentersamfundet.

Som Student var Thaasen naturligvis henvist til at ernære sig ved Informationer, og da han derhos kun lidet forstod sig paa Økonomien, maatte han tidt overtage mere af dette lidet lønnende Arbeide, end som godt kunde forenes med hans flittige Universitetsstudier. Til Hovedstudium valgte han Filologi og dyrkede dette Fag med Kjærlighed og Iver, men vidste ved Siden heraf ogsaa at vinde Tid til at gjøre sig bekjendt med den tydske og franske Skjønliteratur. I Studentersamfundet var han en Tid et opmærksomt, om end passivt Medlem, men idethele førte han af flere Grunde et tilbageholdent Liv, og hans Omgang indskrænkede sig for det meste til en snevrere Kreds. Men mellem dem, til hvem Thaasen allerede dengang stod i et nærmere Forhold, var der Mænd som Asbjørnsen og Jørgen Moe, af hvilke den sidste var hans Hjertensven og Frænde og vistnok har øvet betydelig Indflydelse paa ham. Et mindre betydeligt, men grundigt literært Arbeide udførte han ogsaa som Student; det var en Recension af Tregders græske Formlære, som læses i Langes Tidsskrift for Videnskab og Literatur, 5te Bind, og hvortil denne Forfatter i en senere Udgave tog væsentligt Hensyn.

I Juni 1851 tog Thaasen filologisk Embedsexamen med et usædvanlig hæderligt Laudabilis, og umiddelbart derpaa konstitueredes han som Lærer ved Christiania Kathedralskole, hvor han allerede som Student engang havde vikarieret nogle Maaneder. I det følgende Aar (1852) var han saa heldig at blive udnævnt til Adjunkt ved samme Skole, hvor han fik Latin i de to øverste Klasser til sit Fag. I hans Studenterdage havde maaske Græsk været ham det kjæreste af de to klassiske Sprog; nu kom han til i en Aarrække nærmest at sysle med Latinen. Af de romerske Forfattere var vel Horats den, som han med størst Omhu læste sig ind i; iøvrigt var den latinske Grammatik i hin Tid hans Hovedstudium. Det er os bekjendt, at han som Adjunkt omgikkes med den Plan at forfatte en latinsk Grammatik, og vi tro, at hvis det var blevet ham forundt at se dette Forsæt udført, vilde han have skjænket vore Skoler en Lærebog, der i Disciples Haand kanske havde været mere hensigtsmæssig og heldbringende end Madvigs, hvor stort videnskabeligt Værd end dennes Bog altid vil beholde. Men det blev kun til Forstudier og enkelte (utrykte) Monografier, f. Ex. „Om Betingelsessætningerne“, „Om Pronominerne“ osv., hvilke han tildels foredrog i den filologiske Forening, der af ham og et Par andre Mænd blev gjenoplivet i Begyndelsen af 1856. Den Tanke at skrive en latinsk Grammatik dukkede forøvrigt flere Gange op hos ham, selv efter at han var bleven Lektor i Græsk, ja endog i hans sidste Leveaar.

Som Skolemand søgte Thaasen sin Lige. Hans Kundskaber vare grundigere end de fleste andre filologiske Læreres; hans Omhyggelighed i Forberedelsen til Skolens Gjerning var ogsaa meget stor, og han besad ualmindelige Gaver til klart og indtrængende at vise sine Disciple, hvad der var Kjernen og Hovedindholdet af det, som de skulde tilegne sig. Og naar hermed forenede sig den venlige, ægte humane Maade, hvorpaa han stedse behandlede sine Disciple, var det ikke at undres over, at disse omfattede en saadan Lærer med den største Kjærlighed.

I det Hele taget vare maaske hans Adjunktaar hans Livs lykkeligste. Han havde en behagelig Embedsstilling og vandt mere og mere Anerkjendelse som en lovende Mand. De mange Venner, han i disse Aar efterhaanden vandt sig, og det rigere Liv, som nu i flere Retninger aabnede sig for ham, bragte vel de mørke Skygger fra hans Barndom og første Ungdom til at vige tilbage, om just ikke til at forsvinde. Med Varme omfattede han alle sin Tids ædle og ideelle

Johan Edvard Thaasen.

Retninger. Den skandinaviske Ide vandt i ham en varm og trofast Forkjæmper. Det Opsving, som den nationale Literatur og Kunst havde taget i Fædrelandet, berørte ham dybt. Som før omtalt, vare Asbjørnsen og Jørgen Moe hans Venner, og den første af disse har offentlig takket Thaasen for den kyndige Bistand, som denne ydede ham ved Udarbeidelsen af visse af hans betydeligste Skrifter. Vore unge, talentfulde Digteres, navnlig Bjørnsons Optræden hilsede han med Glæde og Paaskjønnelse. Og, skjønt Thaasens Hovedfag stedse var klassisk Filologi, traf det sig dog saa, at det betydeligste Arbeide, han i sin korte Levetid fik udgivet, skulde behandle et Emne af den nationale Mythologi. I „Nordisk Universitets-Tidsskrift", af hvis norske Redaktions-Kommitte han var et af de virksomste Medlemmer, leverede han nemlig en omfattende Afhandling: „Er Ygdrasilsmythen af christelig Oprindelse?", som modtoges med almindeligt Bifald. Den var udarbeidet med en sjelden Flid ogsaa fra Fremstillingens Side; thi Thaasen var af dem, som ikke vilde sende noget Arbeide ud i Verden, uden i en smuk og kunstmæssig afrundet Form, selv om han end flere Gange skulde omarbeide det oprindelige Udkast*). Ogsaa i andre Retninger øvede han sin Pen, idet han ofte nedskrev aforistiske Betragtninger over de forskjelligste Gjenstande, hvilke Sager imidlertid ikke kom udenfor hans Pult; ja han syslede stundom endog i al Stilhed med poetiske Smaating.

I Slutningen af 1858 blev den græske Lærestol ved vort Universitet ledig ved hidtilværende Lektor Johan Friis's Forflyttelse til Christiansands Rektorat. Thaasen, hvis Dygtighed som Lærer og Filolog var noksom erkjendt, og som derfor (1857) var bleven Medlem af det nysoprettede Videnskabernes Selskab i Christiania, opfordredes til at søge denne akademiske Stilling, og besluttede sig snart ogsaa til at efterkomme dette Kald, ihvorvel han vistnok ogsaa havde sine Betænkeligheder derved. Han begyndte derfor strax med største Flid at kaste sig over de græske Studier, som han i nogen Tid havde ladet hvile, og i Foraaret 1859 fik han ogsaa som eneste Ansøger til Lektorembedet Tjenesteledighed fra sit Skoleembede og et offentligt Reisestipendium, for i Tydskland at uddanne sig for sin nye Virksomhed. Han drog da afsted til Berlin, efter forinden at have lidt noget af et Koldfeber-Anfald. I Tydskland vare ved Siden af græsk-filologiske Studier i Almindelighed Archæologi og det homeriske Spørgsmaal de Dele af Oldtidsvidenskaben, hvormed han særlig beskjæftigede sig. Af en Kreds af yngre dygtigere Filologer i Berlin var han et flittigt og afholdt Medlem; især sluttede han sig nøie til Prof. Dr. Friederichs, i hvem han fandt en aandsbeslægtet Ven.

I Sommertiden 1860 kom Thaasen tilbage fra sin Udenlandsreise, og fik derpaa, da han efter ønskede at holde Prøveforelæsninger, Konstitution som Lektor i Græsk fra 1ste August, hvorefter han i Januar 1861 modtog kongelig Udnævnelse.

Som Lektor forundtes det ham kun at virke i fire Aar. Det er saaledes let begribeligt, at han ikke oplevede sine akademiske Mesteraar, men alligevel er der neppe mere end en Mening om, at hans korte Funktionstid som Universitetslærer berettiger til betydelige Forhaabninger. Hvad han læste over, var især græske Digtere (Homer, Sofokles**), Aristofanes, Pindar), Demosthenes's Taler samt Archæologien. De Forfattere, som han foredrog, gjennemstuderede han med stor Flid og i den størst mulige Udstrækning. Han forsømte ingenlunde at gjennemgaa den derhen hørende filologiske Literatur, men han vogtede sig ogsaa vel for at fortabe sig i Apparatet, og de gamle Forfattere selv var ham altid Hovedsagen. Hans Foredrag var smagfuldt, energisk og pointeret og saa omhyggelig udarbeidet, som det er muligt ved et Universitet, der endog af Begynderen forlanger en Forelæsning hver Dag.

*) Ogsaa i Modersmaalets Grammatik har han leveret et lidet Arbeide, nemlig et Skoleprogram for 1852. I den nordiske Mythologi skal han ogsaa senere have arbeidet paa en ny Monografi, nemlig over „Vanerne."

**) Til denne Tragiker tænkte han paa at udgive endel kritiske Bemærkninger som Universitetsprogram.

Ved Siden af sin Lærervirksomhed var Thaasen ogsaa i andre Henseender en nidkjær Universitetets Mand. Som Examinator ved Artium søgte han, ved at opstille bestemte, men paa ingensomhelst Maade overdrevne Fordringer, at sætte en Bom for den Uskik, som havde indsneget sig hos adskillige Hastværks-Studenter, nemlig at affærdige sine græske Forstudier med altfor stor Letfærdighed. Han erhvervede sig herved en stor Fortjeneste af vor Privatundervisning; thi fra Thaasens Tid af har denne utvivlsomt holdt Græsken mere i Agt og Ære, og da kunde det jo være ligegyldigt, om han kanske blev lidt upopulær mellem de lavere Lag af Studerende. Umodne Forsøg paa at forkvakle det lærde Skolevæsen modsatte han sig altid med Bestemthed. Det karakteristiske Departementsforslag af 1862, der ogsaa, som bekjendt, ganske maatte henlægges, imødegik han i en kraftig og værdig affattet Betænkning, som tiltraadtes af det hele filosofiske Fakultet, og havde et længere Liv været forundt ham, vilde det i den sidste Tid fremkomne „encyklopædiske" Skoleprojekt i ham have fundet en af sine alvorligste Modstandere.

I Studentersamfundet, hvor Thaasen i sine sidste Adjunktaar i længere Tid havde været Formand, vedblev han ogsaa som Lektor at være en af de fornemste Ledere, naar det gjaldt vigtigere Sager af større Interesse. Navnlig var dette Tilfældet med den skandinaviske Sag. I Studentermødet 1862 var han en af de mest fremtrædende Deltagere og Formand for den norske Bestyrelse af Toget. I afvigte Foraar var han ogsaa en af de da oprettede skandinaviske Selskabs Stiftere.

Under alle disse Studier og andre Beskjæftigelser havde Thaasen stedse havt at kjæmpe med et svagt Legeme. Han var maaske af Naturen svgelig, og hans kummerlige Barndom og Ungdom har vel sagtens heller ikke undladt at bidrage Sit til at svække ham. Dertil kom, at hans Aandslivlighed og mangesidige Interesser sjelden eller aldrig tillode ham at hvile; thi endog paa Spadsereture for Sundhedens Skyld kunde han ei løsrive sig fra de Tanker om videnskabelige og andre aandelige Spørgsmaal, der bestandig sysselsatte ham. Hans Helbred gik derfor tilbage, og i Sommeren 1864 maatte han foretage en Badereise til Franzensbad. Denne bragte ham ei den forhaabede Bedring; tvertimod var han ved Hjemkomsten i August f. A. sygeligere end nogensinde før. Examinationen ved Artium og de paafølgende Forelæsninger maatte han overlade til en af sine yngre Venner, Kand. P. O. Schjøtt, og snart forlod han ikke mere sit Værelse. Efter et længere Sygeleie døde han af Tæring den 17de Februar 1865, endnu ikke 40 Aar gammel. Begravelsen fandt Sted den 21de, og til denne Leilighed havde hans Ven Prof. Monrad forfattet en smuk Sang. Lektor Thaasen var ugift.

Thaasen døde netop paa det Punkt af sin Bane, da han stod i Begreb med at begynde sin bedste og rigeste Virksomhed. Havde han blot beholdt Liv og Helbred nogle faa Aar endnu, vilde han maaske være bleven en af vore frugtbareste og i ethvert Tilfælde en af vore heldigste videnskabelige Forfattere. Hvad han nu efterlader sig, er næst et velsignet Minde hos Enhver, der kjendte ham, netop saa meget, at ogsaa i Eftertiden literaturkyndige Mænd ville kunne danne sig et klart Begreb om, hvor stort det Tab er, som vi ved hans Død have lidt. Og det skal endelig fremhæves, at medens vor Tid sagtens frembringer ikke saa ganske faa Fagmænd og Specialister, bliver det mere og mere en Sjeldenhed at træffe en Videnskabsmand, i den Grad som Thaasen besjælet af den sande Humanitet og i det Mon som han gjennemtrængt af virkelig høiere Almendannelse.

Sætersdøl.

Sætersdølens Dragt.

I en tidligere Aargang af Nyhedsbladet (1852, No. 30) er som Illustration til en Skildring af Bryllupsskikkene i Sætersdalen meddelt Tegning af et Par Brudefolk fra denne Bygd. Brudgommen er iført flere Veste af forskjellige Farver, men omtrent af samme Længde og Snit, som nu foreskrives den civiliserede Verden fra Paris; derover en net Kufte, fastholdt om Livet af et stadseligt udsmykket Belte, og endelig vide, fint foldede Knæbuxer, Strømper og Snudesko med Spænder. Denne Dragt benyttedes fordum af hele Dalens mandlige Befolkning, med smaa Modifikationer, til Stads saavelsom i det daglige Liv; senere bar man den, indtil for et halvt Aarhundrede siden, blot ved Bryllupper og andre Høitider, efter at den i Dagliglaget var ombyttet med en Afændring af den thelemarkske Dragt. Thelebondens alt forhen korte Vest og Trøie blev her skaaret endnu stuttere; hans lange Benklæder forlængedes og forstørredes derimod end yderligere, saaledes at de forstnævnte Plagg nu snarere ere at betragte som Prydelser og Luxusgjenstande, end som nødvendige Dele af Legemets Bedækning; thi dertil er Buxerne, som bogstavelig omslutte Legemet fra Hals og til Fod, mere end tilstrækkelige. Samtlige disse Klædningsstykker forfærdiges af graat eller sort Vadmel, forsynes med Render og Rabatter af lysegrønt Klæde; dertil en rig Besætning af Sølvknapper, og om Knaphullerne Broderier i Gult og Rødt. Hvor original end denne Dragt kan være, er Sætersdølen vel fornøiet med den; han fortæller, at den baade er smuk og hensigtsmæssig; og man skal vel neppe turde paastaa, at den er unaturligere eller naragtigere end mangen Mode, som fra „Smagens Hovedstad" har gjort Turen rundt Verden.

Imedens Mændenes Klædning undergik denne, ialtfald med Hensyn til Udseendet mindre heldige Forandring, har Fruentimmerne bevaret den ældre og smukkere Dragt temmelig uforandret. Over Linnedet, der her ligesom hos Mændene ikke skal række meget længere ned, end det vises, bære Kvinderne en knæsid Stak af ufarvet og ubleget Uld, i sorte Sæler og besat med sorte Kanter. Om Vinteren og ved Høitider trækkes udenpaa denne nok en Stak af samme Form, men forfærdiget af sort Vadmel og kantet med røde Baand; dens fine, omhyggeligt lagte Folder give den en smuk og let, elastisk bølgende Form. Beltet, stundom af Skind med Messingsirater, stundom af Uld, vævet i brogede Farver, spændes udenpaa Stakken om det for dette Stykke naturligste Sted kort over Hoften. Til Kvindernes Dragt hører endvidere et fint hvidt Shawl, indvævet med røde og lysgule Striber; dette kalde de Tjeld og forstaa at kaste det meget malerisk omkring Skuldrene. Sætersdølerne udmærke sig ialmindelighed ved et smukformet Hoved, og saavel Mænd som Kvinder give dette en let og smagfuld Beklædning. Mændene bære lette, smaa Filthatte, omgivne med farvede Baand og Sølvkjæder; Fruentim-

merne omslynge Hovedet med et frisktfarvet Tørklæde. Paa veldannede Lægge sætter Sætersdølerne stor Pris, og ved den eiendommelige Maade, hvorpaa de binde sine Strømper, formaa de at afhjælpe mulige Mangler ved denne Legemsdel. Skoene ere lave, fortil forsynede med en liden Snude; i Bykle bruges, som det af Tegningen vil sees, under Markarbeidet Træsko af samme Form. Foruden med Søljer smykker man sig i Sætersdalen ofte med levende Blomster, en Gjenstand, der ellers forsmaaes som Prydelse af den norske Almue.

Ligesaa eiendommelig som Sætersdølernes Dragt er deres Sæder og Levevis; Dalens affondrede Beliggenhed har hidtil udestængt den nyere Tids Rørelser, og man lever og tænker oppe i denne Dal, som vore Fædre levede og tænkte for Aarhundreder siden. Det er derfor paafaldende, at saa faa af vore Tourister finde det Umagen værd at gjøre en Afstikker til denne Bygd. Sandsynligvis lader man sig afskrække ved det slemme Rygte, der gaar Landet rundt om Sætersdølens Skidenfærdighed, og det være langtfra Meddeleren at ville benægte Sandheden af dette Rygte; dertil har heroppe altfor ofte Dynernes blodtørstige Beboere nødt ham til at søge Fred og Hvile ude i „Drengesolens" Skin; men saameget kan han forsikre, at ganske det Samme fuldt saa ofte kan vederfares En i Bygder, som i den Henseende have faaet et bedre Lov.

A. S.

En Nat i en Gletscherrevne.

Enhver, hvem hans Vei harført over Alpepasset ved Store St. Bernhard, vil altid til sine uforglemmeligste Erindringer kunne henregne det Øieblik, da han for første Gang traadte ind som Gjæst hos den hellige Bernhard. I Timevis er han møisommelig stegen opad, snart paa denne, snart paa hin Side af den vilde Dranse; allerede fra den usle Kro i Proz af, der ligger ensomt nede i den uhyggelige Stenørk i „Marengopasset", er ethvert Spor af Vegetation ophørt; Time efter Time har han kun været omgiven af det nøgne Fjeld og de smudsige Moræner, — da hører han med Et Lyden af en Klokke; han ser op, foran ham mellem de mørke Granitvægge svæver, ligesom baaret af Skyerne, Klosterets høie Stenmasse, Reisens forønskede Maal. Naar da et Par af de store gulbrune Hospitsdogger logrende komme springende ham imøde, naar Dørhammeren sender sin Lyd ind igjennem Korsgangen, for at forkynde den Nysankomne, og naar tilsidst i Portalen en af de fortklædte Chorherrer af den hellige Augustins Orden med fransk Forekommenhed ønsker ham velkommen, da modtager han et Indtryk, som Aarene ikke ville udslette af hans Erindring.

Om Sommeren, naar den Strøm af Reisende, som aarlig udgyder sig over Schweitz, ogsaa sender sine Bølger over St. Bernhard, udfolder der sig et helt broget Billede paa det isbelagte Bjerg. Dag efter Dag kommer der da fra Nord, fra Martigny, og fra Syd, fra Aosta, stadselige Cavalcader dragende med Bagageheste og Muldyr, med Tjenere og Kurerer og søge gjæstevenligt Ly i Klosteret; i Refektoriet summer det i alle mulige Sprog, Tydsk, Engelsk, Russisk, Fransk om hinanden; de gjæstfri Munke gjøre paa den elskværdigste Maade Husets Honneurs.

Men hvilket ganske andet Billede om Vinteren! Hvilken frygtelig Ensomhed for den lille Hob Munke deroppe, otte tusinde Fod over Havet, med en Kulde som i Sibirien — en Ensomhed, der er frygteligere end Trappisternes Taushed. Hushøi ligger Sneen over Landet som et blændende hvidt Gravlagen, ud af hvilket der ikke rager andet frem end de yderste Spidse af de kjæmpehøie Stænger, der betegne Veien. Og dog betrædes ogsaa om Vinteren Veien over Passet, rigtignok ikke af Tourister, men kun af og til af en Landmand fra Piemont eller fra Wallis, en vandrende Haandværkssvend, en Musikant med sin Lirekasse paa Ryggen eller en Savoyard med sit Murmeldyr.

Det kan sagtens lønne sig engang at kaste et Blik paa et saadant Vinterbillede fra de Penninske Alper, men man maa være en excentrisk Englænder, lig ham, der nylig fik den Ide, at Marts Maaned og ikke August var den rette Tid til at gjennemstreife Schweitz's Alperegioner, for selv at opsøge Billedet og uforsagt trodse alle Farer, ene og alene for at modtage et interessant Indtryk. Denne Englænder, naturligvis Medlem af den londonske „Alpeklub", har i et engelsk Tidsskrift meddelt nogle Notitser om sin eventyrlige Vinterfart, som det virkelig lykkedes ham at bringe til Ende, uden at brække Halsen; vi meddele deraf en Episode fra hans Besøg i Hospitset paa St. Bernhard.

Efter mange mislykkede Forsøg, efter mangfoldige ufrivillige Standsninger, foraarsagede af Vind og Veir, fortæller han, sad jeg endelig i Begyndelsen af April Maaned i godt Behold i Hospitset paa St. Bernhard, gjæstevenligt modtaget og fyrstelig beværtet af de fromme Augustinermunke.

Men — Selskabet var i Grunden dræbende kjedeligt. Alt Underholdningsstof var udtømt, samtlige berømte Alpetog lige fra den kartagenienfiske Feltherres til Macdonalds med hans Dragoner vare blevne omtalte, drøftede, kritiserede; det ulykkelige Pianoforte var næsten pint til Døde med alle optænkelige Polka- og Valsmelodier, og selv Orgelet var bleven tvunget til profan Marschtakt; alle Hjælpekilder vare udtømte. Da, tidlig den fjerde Dags Morgen af mit bernhardinske Vinterophold, begav der sig tvende mindeværdige Ting. Først og fremst lettede den Taage sig, der hidtil fuldstændig

Pige fra Sætersdalen.

havde isoleret os fra den øvrige Verden, og dernæst kom der Bud om, at et Følge italienske Træskjærere paa sin Vandring til Rhonedalen lykkelig var trængt frem til St. Remy, den piemontesiske Grændse- og Toldvagt, en Times Vei fra Passets Spidse. Her havde Aftenen i Forveien to faaet det Indfald at skille sig fra det øvrige Følge, for at tilbringe Natten i en Klosteret tilhørende Sæter, der paa denne Tid af Aaret stod tom og forladt. Idagmorges var den øvrige Del af Følget kommet efter til Sæteren; men der var Ingen at finde, og heller ikke var der Spor efter, at Nogen havde været der om Natten; den nyfaldne Sne havde desuden udslettet ethvert Spor af de tvende Vandrere. Der var saaledes ingen Tid at spilde; et Bud blev sendt i Forveien til Klosteret for at melde det Forefaldne og bede om, at der maatte blive anstillet Efterforskninger efter de Tabte.

Aldrig havde Passet ligget saa dybt begravet i Sne, som det var Tilfældet sidste Foraar; selv de ovenfor omtalte 5—6 Alen høie Stænger, der ere reiste paa de høiest liggende Punkter af Veien, for om Vinteren at betegne dennes Grændser, saa man ikke mere noget til, og det havde kun været med den yderste Anstrengelse, at det var lykkedes det af Italienerne udsendte Bud at arbeide sig frem til Hospitset.

Vi sad netop ved Kaffeen, da han traadte ind. Uden at tabe et Minut — thi her var hvert Øieblik kostbart — reiste fire af de ærværdige Fædre sig fra Bordet, for først og fremst at foretage de Forandringer med sin Klædedragt, som den forestaaende Expedition gjorde nødvendig. To af Chorherrerne toge Randsler med de fornødne Provisioner i paa Ryggen, den tredie forsynede sig med et stærkt Toug, og den fjerde greb en Øxe, for med den at kunne hugge Trin i Isen, saafremt det skulde blive nødvendigt. Det var i stor Spænding, jeg betragtede disse Tilberedelser; jeg brændte af Begjærlighed efter at faa deltage i Expeditionen, men vilde ikke uden Videre selv byde mig frem som Ledsager, da jeg af egen Erfaring ved, hvilken vel motiveret Utilbøielighed en øvet Alpegjænger nærer mod som Ledsager i farligere Farter at medtage Nogen, hvis Dygtighed i Fjeldet han endnu ikke selv har seet Prøver paa. Pater Christopher, hvis venlige Forekommenhed mangen Tourist vil bevare i taknemmelig Erindring, syntes at ane de Tanker, der bevægede mig. „Herren er sikkerlig ikke fremmed for Vandringer paa Gletscherne", ytrede han, „og er vist behjælpelig med at opsøge de Ulykkelige." Man kan tænke sig, hvor gjerne jeg sagde Ja og lovede om fem Minutter at være færdig til Opbrud.

Klosteruhret havde netop slaaet otte, da vi modtog Underretning om Ulykkestilfældet, og det var endnu ikke halv ni, da vi over Søens Isdække skred nedad til Fjeldets sydlige Skraaning. To af de berømte Bernhardshunde travede frem ved Siden af os; men jeg vilde ikke rigtig kjendes ved dem; de svarede ikke til det Billede, jeg havde dannet mig af dem, og som jeg vistnok havde hentet fra et bekjendt Maleri, paa hvilket man ser en Bernhardshund med en Vinflaske og en Madkurv bundet fast til Halsen med sine Poter skrabe i Sneen, under hvilken den har opsnuset en forulykket Vandringsmand. Jeg ytrede min Forundring over Hundenes Adfærd. „Til at opdage forulykkede Reisende", svarede den Pater, der gik ved min Side, „due vore Hunde i Virkeligheden slet ikke; deres Hverv, og det er forresten vigtigt nok, bestaar derimod i at opspore den rette Gangvei, naar den er tilsneet; heri besidde de usædvanlig Dygtighed, og man har mærkelige Exempler paa den Nytte, de paa denne Maade have gjort."

Lykkeligvis havde Kulden i den sidste Tid været meget stærk, saaledes at man med Lethed kunde gaa frem over Snefladen, uden at behøve at frygte for ved hvert Skridt at synke i til Knæerne. Det Landskab, der omgav os, var storartet og vildt. Tunge Skyer strøg frem dybt under vore Fødder; snart jog de hinanden afsted i vild Flugt, snart bleve de liggende og drev nede i Kløfterne; heftige Vindstød pidskede os fra Tid til anden den bidende Sne i Ansigtet med en saadan Voldsomhed, at vi neppe kunde se for os, og det sved i Næse og Øren, som om de bearbeidedes med Naalespidser.

„Egentlig er det ikke Skik og Brug", ytrede Pater Christopher, „at vi selv gaa afsted, for at opsøge de forvildede Reisende; de pleie i Regelen at vente i det lille Tilflugtshus nær ved Kroen i Proz eller ved St. Remy, til en af vore Karle, en af de saakaldte Marronnierer, ledsaget af en Hund, kommer ned til dem og fører dem den sidste, farligste Del af Veien op til Hospitset; men naar der indtræffer Ulykkeshændelser som den idag, gjør vi en Undtagelse; da bliver det nødvendigt, at saamange af os, som det paa nogen Maade er muligt, begiver sig afsted, for at kunne anstille Efterforskninger paa alle Kanter. Gud ske Lov, fordi Himmelen er taalelig klar; i dette Veir tænker jeg nok, vi snart støde paa Staklerne, forsaavidt vor Hjælp endnu kan være dem til Nytte. Thi heroppe, til Fjelds, træder Døden Mennesket imøde med endnu ilsommere Skridt end andetsteds."

Han taug; ogsaa vi andre gik tause og overladende os til alvorsfulde Tanker frem, indtil vi henimod Kl. 10 naaede Tilflugtsstedet. Her havde et Følge paa henved fem og tyve Mennesker, Mænd og Kvinder, samlet sig og ventede længselsfuldt paa En, der kunde vise dem Veien op til Hospitset. En af Munkene blev tilbage som Fører for Karavanen, vi andre marscherede videre henimod Sæterhytten, i Retning af den i mere

østlig Retning liggende Col de Fenêtre. De Savnede, Mand og Kone, vare barnefødte i Val de Lys, et af de i en pragtfuld Ramme indesluttede Dalstrøg, der hælde sig op til Mont Rosas Sydside. Fra umindelige Tider af har Beboerne af denne Dal holdt sig saa fjernet som muligt fra alt Samkvem med Naboerne, og paa en Maade dannet et lidet Folk for sig selv. Som Følge deraf var der nok ogsaa denne Gang opstaaet en Smule Rivning mellem de Tvende og det øvrige Følge, saa at de tilsidst havde besluttet at skille sig fra det og søge sig Nattekvarter i hin ensomme Sæter.

Efter over en halv Times meget anstrængende Marsch naaede vi frem til Hytten; men allerede dens Ydre viste os, at den i Løbet af de sidste Uger ikke havde været besøgt af noget andet levende Væsen, end Murmeldyrene, af hvilke et Par, da vi nærmede os, tog Flugten med den halvt krybende, halvt hoppende Bevægelse, som er eiendommelig for disse Dyr. Vi fordelte os nu og begyndte at afsøge Terrainet rundt om, idet vi især holdt os paa den Side af Klipperne, der laa mest i Ly for Vinden, da vi her turde nære mest Haab om, at Sneen maaske ikke havde udslettet de Forulykkedes Spor. Pater Christopher istemte et sandt infernalsk Brøl, der skulde forestille en Schweitzerjodling; — men ingen menneskelig Stemme svarede; kun Echo bar Lyden fra Fjeld til Fjeld, indtil den langsomt hendøde i Afgrunden. Derpaa valgte vi et Punkt en Fjerdingsvei længere forud til Mødested; thi det, som i de dybere Regioner var Sne, var heroppe bleven til fast Is og saaledes gjennemfuret af Sprækker og Revner, at det var forbundet med stor Fare heroppe at vove sig langt frem alene og uden Redningstouget.

Vi gik fra hinanden, søgte og ledte paa Kryds og Tværs — intet, slet intet at finde, intet Spor, ingen Mennesker. De tre af os vare allerede nedslagne i Hu trufne sammen paa det bestemte Mødested; kun den fjerde manglede endnu. Da rystedes Luften af et skjærende Skrig; vi saa op; tilvenstre oppe paa en Bjergknat stod vor fjerde Mand og producerede alle Slags Arm- og Benbevægelser, som vi blot kunde udtyde som en Appel til at komme ham til Hjælp. Snart var vi oppe hos ham — og, barmhjertige Gud! der saa vi dem, som vi søgte, lige ved Munkens Fødder — men dybt nede i en Revne i Isen. Hvorledes skulde vi naa ned til dem? Det var en Opgave, som lagde Beslag paa hele vor Behændighed og Styrke.

Den unge Pater var under sin Søgen kommen til det Sted, hvor Gletscheren stødte sammen med Fjeldet, over hvilket vor Vei hidtil havde gaaet; her kunde han ikke komme videre, thi ved hans Fødder gabede en dyb Revne, paa den ene Side begrændset af en næsten lodret Stenvæg, paa den anden Side af Isen, der sænkede sig i en Vinkel af vistnok 65 Grader, — da opdagede han de Forulykkede paa Bunden af dette forfærdelige Gab, i en Dybde af henved tredive Alen. Gudskelov, de levede endnu! Ingen af dem syntes at være kommen alvorlig til Skade; kun den forfærdelige Kulde maatte have angrebet dem, saa at de havde tabt Kræfterne til at forsøge paa at redde sig ud af sin fortvivlede Stilling. Vi var snart paa det Rene med, at ned ad Klippevæggen kunde man ikke paa nogen Maade nærme sig dem; ad en lang Omvei maatte vi søge over til Revnens anden Rand, til Gletscheren. Det var et drøit Stykke Vei; men at springe over den gabende Sprække laa udenfor det Muliges Grændse, og de forskjellige Snebroer, som førte over, var det ikke raadeligt at betro sig til.

„Den der bærer", raabte Pater Christopher og satte dristigt Foden paa en af dem. Men neppe var han kommen midt paa den, bums, der styrtede Snemassen sammen, og havde ikke det reddende Toug, som han havde bundet om sit Liv, været, vilde den barmhjertige Samaritaner have havt liden Udsigt til nogensinde at gjense sit Hospits. Endelig — jeg led ikke lidet ved det, thi jeg var Andenmand i Følget og hvert Ryk i Touget holdt paa at rive mig overende — havde vi fisket ham op igjen, og ikke længe efter stod vi ved vort Maal.

O ve! Vort Toug var idetmindste fem Alen for kort til at naa ned til Bunden af Revnen. Hurtig frem med Øxen! Skiftevis hug vi løs paa Isen, dybt nok til at fæste en Alpestok, til hvilken Touget blev knyttet fast. Nu var det langt nok; men dermed var vi ikke hjulpne. Mandens Fingre vare saa stivnede af Kulden, at han ikke formaaede at røre dem og ikke var istand til at knytte Touget fast om sin Kones Liv.

„Jeg skal knytte Dig fast", hørte vi hendes Stemme dernede fra, „lad dem først drage Dig op, kjære, søde Joseph." Med et under disse Omstændigheder meget ilde anbragt Galanteri paastod Manden, at hans bedre Halvdel først skulde reddes, og alle vore Opfordringer, ja selv vore Trudsler hjalp ikke og kunde ikke bringe Fyren bort fra sin ridderlige Ide.

Et Menneske, som netop har tilbragt Natten i en Isrevne, har man vanskeligt for at blive alvorlig vred paa; saa maatte vi da begynde at hugge Trin i Isen, paa hvilke den Yngste og Letteste af os kunde klavre ned i Dybet. Det var et frygteligt Arbeide; vore Fingre vare efterhaanden blevne saa stive, at vi idelig maatte løse hinanden af med at føre Øxen og næsten brugte to Timer, før de 55 Trin vare færdige.

Synet af Kvinden glemmer jeg aldrig i mine Levedage! Hun var næsten et Barn, neppe sytten Aar gammel; men hun var ligbleg, saa hvid som Sneen, hun laa udstrakt paa. Hendes store italienske Øine tyktes blændede og som fastgroede til Snemasserne, der skar dem imøde, og selv nu, da de reddende Munke bøiede sig over hende, formaaede hun kun at bryde ud i en Strøm af Taarer og neppe hørligt hviske: „Reddet, reddet!" Det holdt haardt med at faa slæbt hende op det sidste Stykke af Isvæggen. Vi maatte paanyt gribe til Øxen og hugge et Slags Forspring, hvor hun kunde hvile, medens to af Munkene gik op med Enden af Touget til Sprækkens Rand og derfra halede hende efter. Endnu vanskeligere var det at faa Manden reddet. Hans stivfrosne Lemmer gjorde ham hjælpeløs som et lidet Barn. Tilsidst havde vi ham endelig paa sikker Bund og kunde, efter at have taget til os en rigelig Hjertestyrkning og ladet de Reddede faa Saameget, som de kunde taale, begive os paa Hjemveien til Klosteret i en ulige muntrere Stemning end den, i hvilken vi vare dragne ud. Langsomt, meget langsomt gik det fremad; ethvert Skridt smertede de forfrosne Stakler, men vi turde ikke befri dem fra denne Anstrængelse; det gjaldt om Livet for dem at faa Lemmerne i Bevægelse og Blodet i Omløb igjen.

Kun efterhaanden og i afbrudte Svar fik vi lokket ud af dem en Beretning om, hvorledes det Hele var gaaet til. Det havde endnu ikke været synderlig sent paa Aftenen, da de brød op fra Remy til Sæterhytten, hvis Beliggenhed de nøie kjendte. Neppe havde de gaaet en halv Times Tid, før de saa sig indhyllet i en Taage, i hvilken det snart var dem en Umulighed at orientere sig; de forsøgte endnu en Stund at holde sig i den samme Retning, men snart vidste de ikke mere, hvor de var. Pludselig stødte de igjen paa Sporet af en Vei; de troede, at det var en Gangsti, der førte til Klosteret, og besluttede at følge den. Med Møie famlede de sig frem ad Stien — men den førte ikke frem til Folk; det var den Vei, der i en ret Vinkel med den anden fører østover mod Col de Fenêtre. Saaledes havde de, uden at ane noget Ondt, nærmet sig til den dybe Sprække, der var bedækket af et tykt Lag Sne. Pludselig brister dette under dem, og med et rasende Brag styrte de ned i Dybet. Snemassen, der fulgte dem i Faldet, havde beskyttet dem fra at blive rent knuste.

Det maatte have været en frygtelig lang Nat for dem, især da det begyndte at lysne, og de kunde se, i hvilken fortvivlet Stilling de befandt sig. Det var rørende at høre, hvorledes de gjensidig berømte hinanden for Mod og Aandsnærværelse.

„Havde ikke han været der, da var det nu vistnok forbi med mig", hviskede den unge Kvinde og betragtede sin Mand med et Blik, fuldt af den inderligste Ømhed.

„Nei, det er hende, min Marietta, som vi har at takke for Livet", forsikrede hendes Mand med mat Stemme.

Det var ikke mere end to Dage, siden det unge Par var bleven ægteviet i Kirken i Gressonay St. Jean og derfra havde begivet sig afsted til Freiburg i Schweitz, hvor de havde Haab om at finde Arbeide i en Fabrik.

Allerede den næste Morgen følte begge sig stærke nok til at at fortsætte sin paa en saa rædselsfuld Maade afbrudte Bryllupsreise. Det var en gribende Scene, da de Tvende tog Afsked fra sine Redningsmænd.

„Den stakkels Fyr vil saa længe, han lever, bevare en Mindelse om den Nat i Gletscherrevnen", sagde Pater Christopher, da han til Afsked havde trykket deres Hænder og nu med Øinene fulgte dem paa deres Vandring nedover mod Nord. „Hans høire Haand staar neppe til at redde. Gud give, at min Diagnose er falsk; men naar man har boet saalænge her paa Fjeldet, som jeg har gjort, har havt saamange Forfrosne under Behandling og seet saamangt et frossent Lem, da faar man et sikkert Blik i de Ting. Men kom, mine Herrer, det ringer til Frokost."

Den næste Dag drog ogsaa jeg bort fra Hospitset. Min Vei gik imod Syder; jeg havde faaet nok af Alperne i Vinterhabit.

Literatur.

Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge. B. VII., H. 4. Indeholder, foruden et fra Tydsk oversat Stykke om de nyeste historisk-kritiske Undersøgelser om Jesu Liv, tre originale Arbeider af Prof. C. P. Caspari, nemlig „Hører Præpositionen „in" i Leddet om den Helligaand ogsaa til den tredie Artikels øvrige Led?" „Om Serapherne i Jes. 6 og om denne Spaadom i det Hele. II." „En Udlægge af Synerne om de fire Verdensriger og Gudsriget i Dan. 2 og 7. I, 1."

— **Nordisk Universitets-Tidsskrift.** Aarg. IX, H. 2 (Lund) og X, H. 1 (Kbnhvn.), begge fra 1864, ere endelig komne os ihænde. Det første, der er udgivet af Docent F. Braune, indeholder: Betraktelser öfver Hebreerbrefvet, af Prof. H. M. Melin. Studier öfver Holberg, af Prof. G. Ljunggren (I. Förhållandet emellan det komiska och det moraliska. „Den politiske Kandestøber"). Om den philosophiska graden vid Lunds universitet, af Udg. Tal vid universitetsfesten d. 4de November 1864, af Prof. G. Ljunggren. Nekrolog over C. C. Hagberg (Shakspeares Oversætter), ved samme. Anmeldelser af flere svenske Kildeskrifter og historiske Arbeider. Kjøbenhavnerheftet indeholder bl. A. en længere og instruktiv Artikel af Cand. theol. Henrik Scharling om „Oxford og Cambridge, en Skildring af det engelske Universitetsliv i vore Dage."

Nekrolog.

Iforgaars — den 4de Mai — døde efter længere Tids Sygelighed Stadskonduktør **Christian Henrik Grosch.** Hans Fader var i Begyndelsen af Aarhundredet indvandret fra Lübeck og levede her i Christiania som Lærer ved Tegneskolen lige til 1849. Sønnen, der var født den 21de Januar 1801 i Kjøbenhavn, beskjæftigede sig i Begyndelsen ivrigt med Malerkunsten, og flere af hans Arbeider fra denne Tid findes endnu paa Ladegaardsøens Hovedgaard i den rige Billedsamling, til hvilken Carl Johans Liberalitet mod de første kunstneriske Forsøg i vort Land lagde Grunden. I Aarene 1820—24 studerede han, understøttet af Selskabet for Norges Vel, Bygningskunsten ved Akademiet i Kjøbenhavn, hvorpaa han den 15de Marts 1828 overtog den Post, som han siden indtil sin Død beklædte. I Christiania ledede han i denne lange Tid et ikke ringe Antal Bygningsarbeider, saasom Banken, Børsen, Rigshospitalets chirurgiske Afdeling og Fødselsstiftelse, Slagterboderne og den ny Brandvagt. Oprindelig havde han ogsaa udkastet Tegningerne til de ny Universitetsbygninger, og efterat disse vare gjennemgaaede og overarbeidede af den berømte preussiske Architekt Schinkel, ledede han med megen Samvittighedsfuldhed deres Opførelse, og var efter deres Fuldendelse den egentlige Ophavsmand til Valget af den i sin Tid stærkt ridikulerede Medianfigur paa Universitetets Midtbygning. Omkring i Landet ere flere Kirker opførte efter Grosch's Tegninger; blandt disse kunne vi nævne Tønsberg Kirke (afbildet i dette Blad for 1859, S. 31 og 39). I 1855 foranledigede Kirkedepartementet ham til at udarbeide en Række „Udkast til Kirkebygninger", der bleve udgivne i Trykken. I og for sig kan det neppe kaldes nogen heldig Tanke at ville fremlægge Mønsterplaner, udarbeidede uden Hensyn til de lokale Forholde, Omgivelser, Jordsmon osv.; en karakteristisk Individualiseren bliver paa den Maade saagodtsom en Umulighed. I lang Tid — dengang, da han og den bekjendte Auditør Linstow, Slottets Bygmester, næsten vare de eneste, der gav sig af med at bygge med Tilnærmelse til Stil — havde Grosch megen Indflydelse paa det arkitektoniske Physiognomi, Byen efterhaanden antog, og om end den kunstneriske Dygtighed, han herved lagde for Dagen, ikke kan anslaaes synderlig høit, arbeidede han idetmindste med megen Omhu og praktisk Dygtighed. Grosch var F. Broder af den herværende St. Andreasloge, og blev den 19de November 1849 gift med Sophie Charlotte Leuenbach, Datter af Kammerherre, Oberstlieutenant L. i Horsens.

Norge.

Christiania den 6 Mai.

Den længe paatænkte skandinaviske Kunst- og Industriudstilling i Stockholm er nu berammet til den 15de Juni 1866. Et dansk Projekt, der pludselig er dukket op, til en lignende samtidig Udstilling i Kjøbenhavn, og som ikke vel kan forklares uden som en Demonstration mod den „skandinaviske" Udstilling i Stockholm, vil forhaabentlig vise sig upraktikabelt og blive opgivet igjen.

— Ved Resolution af 28de April er der oprettet et Jernbanedirektørembede med en Gage af 1600 Spd. og 400 Spd. i personligt Tillæg for Ingeniør Carl Pihl, R. St. O. O., hvem Embedet er overdraget.

— Under s. D. er blandt andre Udnævnelser ogsaa skeet C. J. Vogts til Major i Generalstaben. Som det vil erindres, foranledigede Rygtet om, at Hr. V. var designeret til denne Post, for kort Tid siden livlige Avisdebatter og gav bl. A. Anledning til det bekjendte, uheldige Inkvisitions-Cirkulære fra Armekommandoen.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 20.] Udkommer hver Sondag. — Christiania den 14. Mai 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Leilighedsvers

af

Bjørnstjerne Bjørnson.

XIV.

Til Bruden.

Hr. Peder kasted Runer o. s. v. (af Rung).

Naar Fædrehuset aabnes for at sende
den Ældste ud med: Herren følge hende!
snehvide Duer stige
rundtom den hvide Brud
op mod det lysblaa Rige
med Tak og Bøn til Gud:
Kjerlighed
gav hun alle Dage,
Kjerlighed
maa hun faa tilbage,
Kjerlighed!

En Hjemmets Alf hun gled bag Busk og Grene
fra Sjel til Sjel at føje og forene,
var Bedstemoders Øje
og hendes friske Fod,
og bar af Moders Møje
med Ungdoms lette Mod.
Kjerlighed
o. s. v.

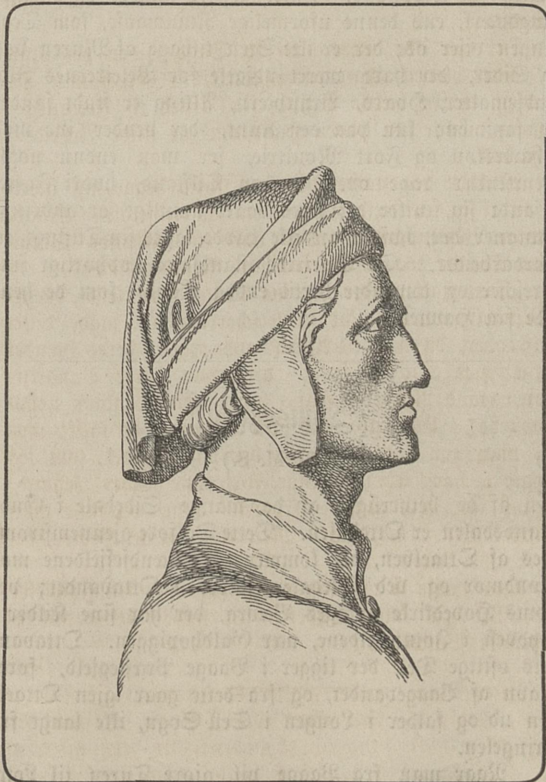
Naar Faders Tanker længtes efter Hvile,
i hendes Sjel de saa et Grønsvær smile;
skjønt for hans stærke Virke
hun vart tilside gled,
hun kom og gav ham Styrke
saaofte som han led.
Kjerlighed
o. s. v.

En Søsterflok af hendes tro Veninder,
fra hvem hun gaar med Vaarens fagre Minder,
med Tak og Taarer lede
den unge Brud til ham,
som søndred' deres Kjede; —
nu vil de bede ham:
Kjerlighed
o. s. v.

Den Hustro, som af Kjerlighed forskjønnes,
er som det Træ, der end i Vintren grønnes,
hun voxer med vor Tanke,
hun varmes af vor Id,
og samme Fred vi sanke
til samme Aftentid!
Kjerlighed
gav hun alle Dage
Kjerlighed
maa hun faa tilbage,
Kjerlighed!

Dante og hans Ungdoms Kjærlighed.

I disse Dage, da Sexhundredeaarsdagen efter Dantes Fødsel feires over hele Europa og mest i Digterens eget skjønne Fædreland, har Meddeleren troet det passende, at ogsaa vi herhjemme mindedes ham et Dieblik. Det Storværk, til hvilket Dantes Navn væsentlig gjennem Slægterne er bleven knyttet, hans Divina commedia, ligger forholdsvis fjernt for os; det tilhører en forsvunden Kultur og udfordrer, for ret at nydes, et omfattende Kjendskab til en for os fremmed historisk Situation. Vi kunne ikke, saaledes som Italienerne, hos hvem en aldrig ganske afbrudt Tradition har bevaret den rette Forstaaelse af dette Digt, sympathisk leve med under Læsningen af det; vor Glæde over Divina commedia kommer mest til at rette sig paa den formelle Skjønhed og Energien i den poetiske Udsigelse. Allerede Digtets Omfang fjerner de fleste Læsere fra det. Der er derimod et andet, lidet bekjendt Arbeide af Dante, som i enhver Henseende ligger vor Forstaaelse nærmere; det er den Skildring, han i sin lille Bog Vita nuova har givet af sit Forhold til Beatrice Portinari, sin Ungdoms Elskede. Kunde de efterfølgende Linier, der oprindelig vare nedskrevne som Indledning til en for flere Aar siden udarbeidet Oversættelse af Vita nuova, vække en eller anden Læsers Lyst til selv at gjøre sig bekjendt med dette Arbeide af Dante, — da kunde baade han og Meddeleren glæde sig med, at ogsaa vi heroppe havde feiret Digterens Fødselsdag paa en værdig Maade.

Dante.

— — I' mi son un che, quando
Amore spira, noto, ed a quel modo
Che detta dentro, vo significando.
Purg. XXIV.

„I den Aarstid, da den milde Himmel pryder Jorden med sine tusinde Smykker og aflokker den et Glædessmil over de mangfoldige Blomster, der blande sig med de grønne Straa, var det Skik i Florents at holde Feste; baade Mænd og Kvinder var med der, i mindre Selskaber eller i store Skarer. Engang havde saaledes Folco Portinari, en i de Tider blandt sine Medborgere vel anseet Mand, den første Dag i Mai indbudt sine Venner og Naboer til en Fest hjemme i sit Hus. Blandt dem var ogsaa den gamle Alighieri, og, som Børnene gjerne ville følge med, især naar det gjælder en Fest, havde han taget med sig den lille Dante, der da endnu ikke havde fyldt sit niende Aar. Han kom her sammen med mange andre jevnaldrende Børn, Piger saavelsom Gutter, og da de vare gaaede fra Bordet, gav de sig til at lege sammen, det bedste de kunde. I Børneskaren var ogsaa en liden Pige, Datter af den nævnte Folco, ved Navn Beatrice eller, som hun sædvanlig kaldtes, Bice; hun var henved otte Aar gammel, et deiligt Barn for sin Alder, yndig og let i alle sine Bevægelser, og af et mere adstadigt og stille Væsen, end man skulde have ventet det i hendes unge Aar; barnlig Tække og Fromhed laa i hendes Træk, kortsagt, hun lignede mere en liden Engel end en jordisk Pige. Jeg tror ikke, denne Fest var den første Leilighed, ved hvilken Dante fik hende at se; men det var den første Gang, at hendes Deilighed greb ham saa dybt; endskjønt han endnu kun var et Barn, optog han den Dag med saadan Omhed hendes Billede i sin Hu, at han aldrig mere kunde udslette det. Fra nu af kunde han ikke finde Ro eller Trøst i noget andet, end Synet af hende; han lod alting ligge og søgte kun hen til de Steder, hvor han kunde haabe at faa hende at se; det var, som om hun i sine Blikke bar al hans Livs Lykke." — Saavidt Giov. Boccacci i sin Biografi af Dante.

Det var som Barn, Dante første Gang var truffet sammen med Beatrice. I sit attende Aar saa han hende igjen, og det var fra den Dag af, han daterede sit „ny Liv", der først vakte den Rigdom af Følelser, som slumrede i hans Indre, til Liv, og som først løslod den Storm af Lidenskaber, der skulde gaa fortærende henover hans Sjæl og ikke lægge sig før ved Evighedens Strande.

Fuldført og afsluttet i Dantes ældre Aar — antagelig i Aaret 1300 — er denne Bog en vemodig Erindring om en Ungdoms Lykke, der er gaaen forbi, og dog styrkende og smuk at læse. Thi hans kraftige Sjæl havde forsmaaet den billige Lægedom, med hvilken kold Kløgt vil forsøge at helbrede de knuste Illusioner; ikke et af hine Ungdomsaarenes sværmerske Haab, ikke en af Ungdomskjærlighedens lokkende Længsler og Forjættelser havde han i Skuffelsens Bitterhed udrevet af sit Hjerte; kun endnu inderligere havde han omsluttet dem og hævet dem i mild Resignation til den Aandens salige Griben, som ingen jordisk Magt kan faa til at glippe. Han har ikke villet udslette Mindet om hende; Mindet om hans egen Sjæls Rørelser har han afstreifet det jordiske Støv og løftet det op i det Eviges Regioner.

Med beskuelig Klarhed gaar denne Kjærligheds indre Historie os forbi, væsentlig ensidigt fremstillet, for saa vidt som Beatrices Stemning ikke paa noget Sted bliver klar, men i denne sin Ensidighed givende en psychologisk Selvstudie af saameget større Fylde. Thi Vita nuova er først og fremst den første — og rigtignok ogsaa den elskeligste — af de Selvbekjendelser, i hvilke

den geniale Individualitet krævede en Opmærksomhed og Deltagelse, som Middelalderen kun havde ofret de større Helheder, men som den nyere Tid gjorde Fordring paa ogsaa for den enkelte Personlighed. Det er ikke den episke Skildring af et gjensidigt Forhold, der her rulles op i bred Anskuelighed; Vægten er saa udelukkende lagt over paa den Enkeltes sjælelige Udvikling, at ikke engang alle de ydre Begivenheder, der kunde have bidraget til at skaffe Afvexling ind i Skildringen, ere benyttede; det nævnes saaledes ikke med et Ord, at Beatrice blev gift med Simone dei Bardi, og — saa underlig denne Forglemmelse kan synes — det ganske følgerigtigt; thi denne Begivenhed havde ingen Betydning for Dante, hvis Kjærlighedsforhold til Beatrice var altfor ideelt anlagt, til at et Ægteskab skulde kunne frembringe den mindste Forrykkelse i det. Paa denne Maade er hele Skildringen en subjektiv Udtalelse i allerstrengeste Forstand, saa subjektiv, at den lovpriste Beatrice for os, der efter vor Tids hele Retning have vanskeligt for fuldt ud at sympathisere med en saa abstrakt Kjærlighed, bliver lidet levende og næsten svinder hen til en Skygge, en henrivende og poetisk Skygge, det er sandt, — men dog en Skygge. Her bliver det os lettere at forstaa det grublende Sværmeri, den Idealitet i Opfatningen af Forholdet til den Elskede, der i enkelte Øieblikke næsten styder hendes Personlighed tilbage og lader os se hint halvt mystiske, allegoriske Væsen, hvortil først hans tause Tilbedelse hævede hende, og til hvilket senere Mindet fuldstændigt forvandlede hans Ungdoms Elskede for ham.

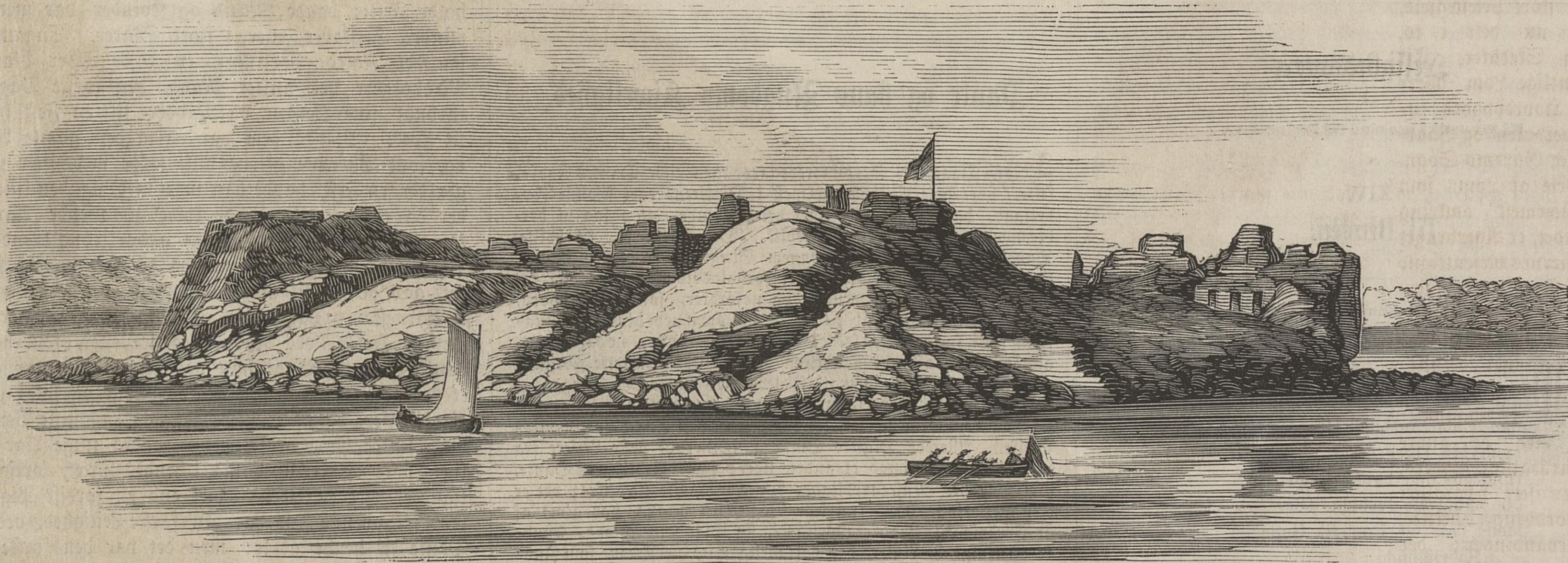
Thi disse to Punkter maa man lægge Mærke til, for ret at forstaa den mystiske Betydning, som overalt tillægges Beatrice: først hele Tidens symboliserende Tendents og dernæst den forklarende Afstand, hvori Digteren alt stod til det skildrede Forhold, dengang da han afsluttede Vita nuova.

Hin Tilbøielighed til at underlægge Alting en formentlig dybere Betydning, se bort fra en Sags historiske Virkelighed og fremstille den som et bevidst Symbol, finde vi klarest udformet i Dantes Guddommelige Komødie. I dette Værk fandt denne Retning, der havde gaaet gjennem hele Middelalderen, sin udtømmende Udtalelse og endelige Afslutning. Dantes Skildring byggede i den Henseende paa et uoverkueligt Grundlag af subtil Fortolkning, fornemmelig af Bibelen og de christelige Legender, og Tidsalderen var vant til dette. Den fandt det ganske i sin Orden; det var gaaet helt og holdent over i dens Bevidsthed, og det var den en Troessag, som den ikke vilde lade sig afdisputere, naar den f. Ex. læste i den gamle Afhandling „De preparatione ad contemplationem", at Rachel og Lea skulde være Forstanden og Villien, at Rachels Børn, Joseph og Benjamin, var de to væsentlige Sider af Forstandens Virksomhed, nemlig Kundskab og Anskuelse, og at Rachel, som døe, idet hun bringer Benjamin til Verden, var den menneskelige Forstand, der dør bort i den extatiske Beskuelse.

Og naar man nu erindrer, at Dante, opdraget og mættet med al denne symbolske Lærdom, først afsluttede sit Vita nuova ti Aar efter Beatrices Død, vil man let forstaa, hvorledes den Elskede for hans Bevidsthed undertiden forflygtigedes til en dunkel Skygge, hvori det Mystiske næsten vandt Bugt med det Menneskelige. I en ældre Alder skrev han sit Convito, og her er hun en ren Abstraktion; i den Kommentar, han her giver til nogle af Digtene i Vita nuova, er alt Menneskeligt i den Grad afstreifet hende, at det i lange Tider gik for en afgjort Sag mellem lærde og kløgtige Fortolkere, at et Væsen som Dantes Beatrice aldrig havde existeret paa Jorden, og at hun kun var en poetisk Figur, i hvilken han under menneskelig Skikkelse til Menigmands bedre Forstaaelse havde skildret — Philosophien.

Dog — dette behøve vi ikke her nærmere at gaa ind paa; dertil er der i Vita nuova et alt for stærkt pulserende Liv, og vi kunne fuldt ud skjænke Digteren vor Medfølelse og vor Interesse, naar vi se, hvorledes i hans deilige, opløftende Fremstilling disse tvende Skikkelser, den unge, blomstrende Beatrice, Folco Portinaris skjønne Datter, og hin høie Beatrice, Visdommens Genius, hans Livs ledende Engel, smelte sammen og danne et vidunderligt mystisk Væsen, til hvilket hans Sjæl snart vender sig med al den jordiske Kjærligheds opblussende Energi, snart med Forstandens stille, erkjendende Glæde.

Hans Kjærligheds ydre Historie er snart fortalt. Han holdt sig altid i en ærefrygtsfuld Afstand ligeover for hende, nøiedes med en Hilsen, et Blik, gik drømmende og taus omkring og lod aldrig Tanken gaa videre frem over Øieblikkets Lyksalighed eller Smerte. En mere energisk Beiler meldte sig snart og førte Beatrice hjem som Hustru. Selv dette synes ikke at have grebet synderlig forstyrrende ind i Dantes Drømme. Simone dei Bardis Ægtehustru var lige fuldt som den jomfruelige Beatrice Gjenstanden for hans stille Sværmeri; Synet af hende var nok til at tilfredsstille hans hedeste Ønsker. Da døde Beatrice den 9de Juni 1290, og nu var det, han først grebes af en uendelig Tomhed og saa, efter at have overvundet denne, dobbelt fast knyttede sig til Erindringen om sin Ungdoms hedengangne Elskede og helligede hendes Minde en Kultus, der lod hendes Billede for hans Blik smelte sammen med alle de ideale Formaal, med alt Ophøiet og Skjønt, som hans rige Sjæl bar paa.

Ruinerne af Fort Sumter.

Ruinerne af Fort Sumter.

Et af de haardeste Stød, Sydstaterne modtog under den sidste Del af det Feldttog, der endte med Richmonds Indtagelse, var Charlestons Fald. Slavestaternes Styrke laa i den Koncentration af Tropper, som Lee med saamegen Dygtighed havde bragt istand om Richmond, og med hvilken han holdt Grants Armé i Skak. Shermans dristige Marsch tvert igjennem Carolina maatte medføre en Forandring i Stillingen; det var ikke muligt at stille tilstrækkelige Kræfter op imod de Troppemasser, der rykkede frem mod Virginia. Lee valgte at opgive det aabne Land, i Haabet om at kunne forsvare Richmond. Da Sherman nærmede sig til Charleston, der ikke kunde modtage nogen Undsætning, uden at man med det Samme svækkede Virginias Hovedstad, besluttede Lee sig til at rømme Byen. Følgerne af dette Skridt rakte meget vidt. Det var i Charleston, at det bekjendte Udskillelsesmanifest var bleven forfattet, der erklærede ethvert Baand mellem Sydstaterne og den amerikanske Union for brudt. Det materielle Tab af Byen var for lidet at regne mod det nedslaaende Indtryk, det overalt frembragte, at se dette Sted, hvor Konføderationen var bleven indviet, forladt og overgivet til Seierherrerne. Og hvor havde ikke alt i disse Aar forandret sig til det Værre! Byen, som i sin Velmagtstid var Sædet for en saa udbredt Handelsvirksomhed, frembød nu kun et Billede paa Fattigdom og Ødelæggelse. Kanonkuglerne vare trængte ind og havde optaarnet hushøie Grushobe; det var faa eller ingen af de offentlige Bygninger, uden at de bar Spor af den fiendtlige Ild; en Del af dem vare kun Ruiner. Befolkningen, der før havde naaet op til halvhundrede Tusinde, var nu smeltet ind til det Halve; kun de aller fattigste og Elendigste vare blevne tilbage. Det bekjendte Fort Sumter, der dannede Byens bedste Forsvar, frembyder nu det forunderligste Skue; man kan neppe fatte, at det endnu lige til det Sidste har kunnet gjøre saa kraftig en Modstand. Intet ligner mindre et Befæstningsværk, end denne uformelige Ruinmasse, som Tegningen viser os; der er ikke Sten tilbage af Muren paa de Sider, der have været udsatte for Beleirernes Ild. Kassematter, Hvælv, Brystværn, Alting er skudt sønder og sammen; kun paa den Kant, der vender ind mod Charleston og Fort Moultrie, ser man endnu nogle Murstykker rage op. I den Tilstand, hvori Fortet befandt sig, vilde det have været umuligt at anbringe Kanoner der, hvis man ikke havde taget sin Tilflugt til Jordarbeider. De Beleirede istandsatte uophørligt sine Brescher og anvendte hertil endog Sand, som de hentede fra Havnen.

Lomseggen.

(Af M. S.)

En af de betydeligste af de mange Sidedale i Gudbrandsdalen er Ottadalen. Dette Dalføre gjennemstrømmes af Ottaelven, der kommer fra Grændsefjeldene mod Søndmør og ved Skedaker falder i Ottavandet; ved Loms Hovedkirke optages Bævra, der har sine Kilder i Sydvest i Jotunfjeldene, nær Galdhøpiggen. Ottavandets østlige Del, der ligger i Vaage Præstegjeld, fører Navn af Vaagevandet, og fra dette gaar igjen Ottaelven ud og falder i Laugen i Sell Sogn, ikke langt fra Kringelen.

Naar man fra Vaage vil gjøre Turen til Lom, kan man enten tage Baadskyds paa Vaagevandet eller reise tillands langs Bredden af Vandet, hvor den nye Chaussé, der i en Strækning af 6—7 Mile gaar lige fra Hoveddalen og til Lom, snart bliver færdig. Efter halvanden Mils Reise kommer man til Skydsskiftet Gardmo, hvor den lille Gardmo Annexkirke, en styg, graa og tilsyneladende ganske faldefærdig Bygning, staar lige ved Vandet. Kirken har oprindelig været en Stavekirke og skal være opført i det 11te Aarhundrede; den er altsaa blandt de ældste Kirker i Landet; men den har senere faaet Tilbygninger af Tømmer og er derved omdannet til en Korskirke.

Fra Gardmo reiser man til Loms Hovedsogn gjennem Vaardalen, hvor man snart taber Udsigten over Vaagevandet. Efter omtrent en Mils Reise gjennem denne temmelig triste Sidedal kommer man til mere bebyggede Steder; Landskabet aabner sig igjen, og midt foran sig ser man nu en uhyre Fjeldmasse; det er Lomseggen. I Forgrunden har man det blaagrønne Ottavand, hvis eiendommelige Farve hidrører fra Snevandet fra Høifjeldene; til Høire ser man et Stykke opover henimod Skedaker eller Sjaak, som det gjerne kaldes i daglig Tale, og til Venstre kommer Bævra, der ved sit Udløb i Ottavandet danner en smuk, stærkt skummende Fos. Paa Sletten ligger Loms Hovedkirke, ligeledes en gammel Stavekirke med nyere Tilbygninger, samt Præstegaarden, og bagenfor hæver Lomseggen sig, først i svage Skraaninger med smukke Birkeskovpartier mellem Præstegaardens Husmandspladse; men længere oppe stiger Fjeldet næsten lodret i Veiret til en Høide af 4800 Fod over Havet. Dette er dog ikke den høieste Top; længere bag hæver sig den øvre eller vestre Lomseg lige til 6500 Fod; men denne Top ser man ikke nede fra Bygden.

For en nogenlunde udholdende Fodgjænger lader Lomseggen sig uden synderlige Vanskeligheder bestige, især fra den nordlige Side, og er man saa heldig at

træffe klart Veir, saa finder man sig rigelig betalt for sin Umage; thi fra Toppen har man en Udsigt, der i Sandhed maa kaldes storartet. Vender man Øiet nedad, seer man hele Bygden i Fugleperspektiv, Alt smaat som i et Dukkelandskab, Vandet som et lidet blankt Speil og Elvene som fine Sølvstriber, der bugte sig mellem de mørke Aaser. Ser man lige ud for sig, da overskuer man paa en Gang Norges høieste og vildeste Fjeldtinder; nærmest omkring sig har man Jotunfjeldene med Galdhøpiggen og Glitretind i Syd, fjernere og i østlig Retning ser man Rundane, Snehætten og flere af de høieste Toppe af Dovrefjeld. Men ikke altid er man saa heldig at nyde dette Syn; meget ofte lægger Skaadden sig saa tæt under Lomseggen, at man aldeles ikke ser Bygden, og ligesaa hyppigt gaar man glip af Udsigten over de vinterlige Trakter i de høiere Regioner; mangen Tourist har derfor forgjæves foretaget den møisommelige Vandring opover Fjeldet, og Mange have forgjæves flere Dage nede i Bygden ventet paa, at Luften skulde blive lettere, saa at man med Haab om heldigt Resultat kunde bestige Lomseggen.

Lom udgjorde forhen et eneste, over 20 Kvadratmile stort Præstegjeld, men er nu delt i to, Lom og Skedaker. Til det egentlige Lom hører foruden Hovedbygden tillige Bæverdalen og Vaardalen eller Gardmo Sogn. I de Dele af Lom, som ligge nærmest omkring Ottavandet, er Agerbruget Indvaanernes væsentligste Syssel. Det Lomske Agerbrug har flere interessante Eiendommeligheder at opvise, og det maa idethele taget siges at indtage en høi Rang i Sammenligning med de andre Gudbrandsdalske Bygders. Hvad der især har gjort Loms Jordbrug bekjendt, er Agervandingen, der her overalt iværksættes og drives til langt større Fuldkommenhed end i Nabobygderne. Den langvarige Tørke, som jevnligen indtræffer, især i Begyndelsen af Sommeren, og som man vil paastaa, skal have sin væsentligste Grund i, at Skovene allerede for lange Tider tilbage ere blevne hensynsløst udhuggede, — vilde gjøre det næsten umuligt at drive Agerbrug, hvis man ikke brugte kunstig Vanding, og uagtet denne Vanding er forbunden med uhyre Besvær, saa svarer det dog for Lomværingen, der fra Barndommen er indøvet i dette Arbeide og har arvet sine Forfædres Erfaring i Kunsten, god Regning paa denne Maade selv at fremdrive sit Korn, fremfor at hente det fra langt bortliggende Bygder. Naar Bønderne saaledes „selv skaffe sig Regn", som de pleie at sige, og vor Herre giver Solskin dertil, faa de ogsaa en overordentlig rig Høst, der ikke alene er tilstrækkelig til eget Behov, men somoftest tillige afgiver en betydelig Mængde til de nærliggende Bygders Forsyning, især til Lesje og Dovre, hvor Kornavlingen ofte er mislig. Der er neppe noget Sted i Landet, der kan opveie saa foldrig en Kornhøst som Lom, og flere Bønder have paa mit Spørgsmaal om Avlingens Størrelse forsikret, at 5 til 6 Tønder Byg pr. Maal ingenlunde hører til Sjeldenhederne.

Uagtet Ottavandet ligger 1200 Fod over Havet, hænder det dog sjelden, at Bygget her omkring tager Skade af Høstfrosten, og det er vel ikke urimeligt, at Vandingen ogsaa kan bidrage Sit hertil. Rugen og Havren derimod ere ikke saa aarvisse, og disse Kornarter dyrkes derfor kun i det Smaa paa enkelte Gaarde. Man skulde vente af en Bygd som Lom, at ogsaa Kvægavlen stod paa en god Fod; men dette kan desværre ikke siges i Almindelighed at være Tilfældet; de gode Havnegange, hvoraf man har stor Overflod, friste Bønderne til at holde flere Kreaturer, end de godt kunne vinterføde, og det er derfor almindeligt om Vaaren at se Kjør, der efter en hel Vinters Sultfodring ere saa daarlige tilbens, at de med Nød og Neppe kunne slæbe sig frem til Sæteren; rigtignok komme de snart til Kræfter igjen, naar de have været en Tid paa Fjeldbeitet, og naar Høsten kommer, skulde man neppe tro, det var de samme Dyr; men naar Sætertiden er forbi, er det ogsaa igjen forbi med de gode Dage for Dyrene.

Lomværingerne ere idetheletaget arbeidsomme, kjække og udholdende Folk, og almindelig Velstand hersker blandt dem. Af Adspredelser sætte de især megen Pris paa Jagten, og Rensdyrjægerne, der ofte ligge mange Døgn paa Fjeldene, staa neppe meget tilbage for Alpernes Gemsejægere i Dristighed og Udholdenhed.

Lomseggen.

Literatur.

Fr. Paludan-Müller. Ungdomskilden, en Fortælling. Kbhvn., C. A. Reitzel, 1865. 86 S. 8vo. — Det var en betegnende Vending i denne Digters Forfatterskab, da han havde sendt den første Del af Adam Homo med dens stærke, realistiske Farvning ud i Verden, og saa efter flere Aars Forløb afsluttede den med den mystiske Epilog i Himmelen. Det satte et Skillemærke mellem de livsfyldige, raskt pulserende Ungdomsarbeider, „Kjærlighed ved Hoffet", „Dandserinden",

og de i høi idealistisk Stil anlagte, dybsindige, men undertiden taagede Digtninger, „Ahasverus“, „Abels Død“, „Paradiset“ osv. Det syntes, som om Forf. mere og mere vendte sig bort fra Betragtningen af Livets Fylde og søgte hen til de fjerne Steder, til Menneskehedens Begyndelse og til de yderste Ting, til Frasagnene fra en fjern Old eller til Spaadommene om det Kommende, for at fordybe sig i dem og der uforstyrret fremmane „de blodløse Aander.“ Hans Stemme syntes mere og mere at tabe sig i det Fjerne; det var, som om han allerede var gaaet bort fra Menneskelivets Uro og talte til os fra de dunkle Steder, hvorhen Alles Vei gaar. Det var derfor ikke uden en vis Overraskelse, vi modtog den lille Fortælling „Ungdomskilden“, saavidt erindres, Forf.s eneste prosaiske Arbeide. Allerede ved denne Betegnelse, „Fortælling“, kommer man uvilkaarlig til at tænke paa noget fra Paludan-Müllers Digtning himmelvidt Forskjelligt, paa de smaa Skitser fra Hverdagslivet, paa „Landsbyhistorierne“ og de mange andre realistisk holdte Fremstillinger af smaa karakteristiske Episoder, som udgjør Publikums mest yndede Læsning, men som man ikke kunde tænke sig den Mund, der har tolket Kalanus's Gang til Baalet og Ahasverus's Længsel efter Hvile, kunde aabne sig for at berette. Det var da heller ikke nogen „Fortælling“ i dette Ords almindelige Betydning, vi fandt; det var ikke nogen kunstig Sammenstillen af Smaatræk, aflurede Virkeligheden; Forf. bærer os bort til fjerne Egne, til en længst forsvunden Tid, til en Slægt, der hver Dag saa nye Vidundere, og for hvem intet mere syntes urimeligt eller kom uventet.

Imidlertid — og allerede her mærker man den indre Tvedragt, der hele Bogen igjennem krænker Læseren — er det dog paa jordisk Bund, vi stilles; Scenen forlægges til en bestemt Tid — strax efter Amerikas Opdagelse — og til bestemte Steder.

Det er ikke i Digtningens eventyrlige Rige, vi befinde os, hvor Indbildningskraften frit kan tumle sig, uden at snuble over de reelle Muligheders Skranker; vi staa paa faktisk, solid Grund. Her anbringes da et ydre, physisk Mirakel; Helten forynges legemlig ved at bade sig i den skjulte Ungdomskilde inde i Urskovens Tykning. Efter dette Greb over i det Eventyrlige kastes vi tilbage indenfor det Historiskes Omraade; han deltager i et af Ponce de Leon ledet Tog fra S. Domingo; ved denne Leilighed og i Forholdet til den skjønne Dorothea, hans Befalingsmands Datter, udvikler der sig da idelige Kollisioner mellem hans alderdommeligt betænksomme Sind og den Varme, hvormed det foryngede Blod ruller gjennem hans Aarer. Denne indre Strid kan imidlertid ikke, tiltrods for de fortrinlige Skildringer af dens enkelte Udbrud, tilstrækkelig fængsle Læserens Interesse; han kan ikke komme til ret at forstaa den, tro paa den; vi vente hvert Øieblik, at Don Diego skal vaagne, finde det hele at være en hed Sommernats Drøm og advaret standse paa det eventyrlige Tog, som hans sangvinske Forhaabninger har bragt ham til at gjøre med. Fortællingen gaar imidlertid uforstyrret sin Gang; den indre Tvedragt i Don Diegos Sjæl — eller rettere mellem hans Sjæl og hans Legeme — tiltager; han har intetsteds mere hjemme, hverken hos de Unge eller de Gamle, og finder tilsidst kun Redning i et Eneboerliv, fra hvilket endelig Døden befrier ham. Løsningen af Kollisionen — forsaavidt man ser bort fra dennes fantastiske Udspring og virkelig lader den gjælde som noget paa en troværdig Maade Motiveret — er saaledes egentlig kun en Overhuggen, ingen Løsning gjennem Udvikling. Naar vi spørge Digteren om Svaret paa Gaaden, hører han os ikke; han er fordybet i at indridse Gravskriften over sin Helt, og naar han er færdig, reiser han sig og peger hen i det Fjerne, hvor Dødsengelen bærer Don Diegos forløste Sjæl over mod Evighedens Strande. Naar en slet Forfatter har indviklet sin Helt i saa uopløselige Modsigelser, at han ikke ved, hvorledes han skal rede ham ud af dem, pleier han, som bekjendt, altid at slaa ham ihjæl; det er nem Maade at stoppe Munden paa alle ubekvemme Spørgere; thi død Mand maa man lade i Fred. Paludan-Müller gjør ligesaa, ikke fordi han er en slet Forfatter, men fordi hans Udvikling mere og mere har ført ham til det Punkt, hvor Digtningen, som Skildring af Livets vexlende Skjæbner, ophører, og hvor den religiøse Tro, de christelige Forjættelser om et hinsidigt Livs Fylde og Forsoning begynder. Paa dette Punkt ophæver Poesien sig selv, gaar ud over sig selv. Dette er maaske en Vinding for det enkelte Menneske, der i Haabet om et Hinsides har fundet den personlige Beroligelse, som Livet med dets Forvirring nægtede ham; men det er et Tab for den læsende Verden, der søger sin Opbyggelse i Religionen, men i Digtningen med Rette kræver Livet — det levende Liv, ikke det kommende. Vi tro, at hverken Digtekunsten eller Religionen staar sig paa denne Sammenblanding; hin har at færdes mellem de Levende; ved Dødens Port maa den standse; der træder Religionen til og rækker den frygtsomme Vandrer Haanden. Dette om Udgangs- og Slutningspunktet for Digtningen. Hvad selve det psychologiske Problem angaar, der er opstillet, som vi tro, paa en mindre solid Basis, og løst paa en ikke ret tilfredsstillende Maade, da har Forf. vist ikke et Øieblik tænkt paa den smagløse Symbolik, hvormed en dansk Anmelder (i „Fædrelandet“) har villet udlægge det som en politisk Allusion til det danske saakaldte reaktionære Parti; det beholder, uden al saadan klodset Udtydning, sin Interesse, og vil altid ved den Maade, hvorpaa det er gjennemført, fængsle Læseren og smukt slutte sig til de mange herlige, høipoetiske Skildringer, som vi møde overalt i Paludan-Müllers Digterværker.

— **H. N. Clausen. Danmarks Krav til dets Høiskole** i dets Ydmygelsesstand. Universitetstale i Anledning af H. M. Kongens Fødselsfest. Kbnhvn., G. E. C. Gad, 1865. 16 S. 8vo. — Medens det vel er saa, at anstrengt aandelig Beskjæftigelse for den Enkelte danner det virksomste Middel til at distrahere Sindet fra Sorg over store private eller offentlige Ulykker, og Universitetet saaledes altid vil udgjøre et vederkvægende Hvilested under de Storme, der hjemsøge et Land, indrømmer Forf. paa den anden Side, at det, et Land, der befinder sig i den Situation, som for Tiden Danmark, trænger til, er Handling, ledet og udført af fuldbaarne Personligheder, personlige Charakterer. Saadanne udvikles ikke direkte gjennem de af et Universitet pleiede videnskabelige og literære Sysler; men hvad disse kunne nære, og hvad der ogsaa under saadanne Omstændigheder er deres fortrinsvise Opgave at nære, er den ideelle „Tro paa Sandheds, Retfærdigheds, Sædeligheds Lov, paa Helligheden af denne Lovs Gjenklang i Menneskets Bryst, paa dens endelige Seier under den almægtige Forsynsstyrelse.“ Dette er den klart og træffende gjennemførte Tankegang i Clausens Tale.

— **A. Larsen. Svensk Ordbog** for Danske og Norske. Kbnhvn., Gyldendalske Boghandel, 1865. 134 S. 8vo. — Forf., Kand. philol. L. fra Christiania, har, væsentlig støttende sig paa L. K. Daas, Dalins, Almquists og Rydquists omfangsrigere lexikalske Arbeider, sammendraget Ordbogen som et Sidestykke til afdøde Professor i Lund Eks Dansk-Svenske Ordbog. Bogen synes hensigtsmæssig anlagt til at slaa efter i ved Læsningen af svenske Bøger; noget selvstændigt, sammenlignende sprogvidenskabeligt Arbeide har det naturligvis ikke i en saa kortfattet Form været Hensigten at fremlægge. Bogen udmærker sig ved sin gode Tryk — en væsentlig Side ved et til hyppigt Brug bestemt Lexikon.

— **Fra Udlandet.** Paa Chapman og Hall's Forlag, London 1865, har den forhenværende engelske Konsulatpræst i Christiania, Barnard, Forfatter til „Sport in Norway“ og flere lignende Arbeider, udgivet et Uddrag af Thieles Biografi af Thorvaldsen under Titelen **„The life of Thorvaldsen,** collated from the Danish of J. M. Thiele.“ Samtidig er udkommen: **„Signe's history:** a Norwegian tale. By **Magdalene Thoresen.** Translated by the Rev. *M. R. Barnard*, B. A. London, Chapman and Hall, 1865. 285 S. 8vo.“

— **William Shakspeares Dramatiske Værker**, oversatte af **Edv. Lembcke.** 1ste Hefte. Som Fortsættelse af **Foersoms** Oversættelse: 11te Hefte. (Kong Johan.) Kbnhvn., J. H. Schubothe, 1865. 115 S. 8vo. — Den første Oversættelse af Arbeider af Shakspeare, som den dansk-norske Literatur har at opvise, Skuespiller Peter Foersoms, er indtil denne Dag tillige uden Sammenligning den mest vellykkede. Imellem Aarene 1807 og 1816 oversatte Foersom og udgav i 4 Bind: Romeo og Julie, Kong Lear, Hamlet, Julius Cæsar, Richard II, Henrik IV, 1ste og 2den Del, Henrik V. Efter Foersoms Død fortsattes Oversættelsen af Capitain i Søetaten P. F. Wulff. Det 5te Bind, der udkom i 1818, indeholdt endnu fra Foersoms Haand første Del af Henrik VI; i de følgende Aar fulgte 2den og 3die Del af Henrik VI, Richard III, Othello, Coriolanus, Kong Johan, Henrik VIII, Cymbeline, Som det behager Eder. I 1825 standsede Arbeidet og optages først igjen i den 2den Udgave, der udkom i Aarene 1845—52, og som fra 6te Del af besørgedes af en Offe Høyer. Til de 9 Bind, hvoraf den første Udgave havde bestaaet, føiede denne B. 10, indeholdende Hellig tre Kongers Aften og Macbeth (der oprindelig, af Foersom „bearbeidet efter Shakspeare og Schiller til Opførelse paa den danske Skueplads“, var udkommen særskilt i København 1816) samt B. 11: Kjøbmanden i Venedig, overs. af K. L. Rahbek (før særskilt udkommen i 1827), og Lige for Lige, overs. af bemeldte Høyer. Foruden Macbeth og Kjøbmanden i Venedig var i Mellemtiden tillige enkelte andre Stykker af Shakspeare blevne oversatte. Fra 1816 har man Oehlenschlägers ypperlige Oversættelse af En Skjærsommernatsdrøm, i 1848 optrykt i „Udmærkede Digterværker, oversatte af A. O.“ I 1810 offentliggjorde Søren Meisling, bekjendt som en af Danmarks mest habile Oversættere (af Vergil, Gozzi og en Mængde andre gamle og nye Digtere) et 1ste Bind af „Shakspeares Lystspil“, der indeholdt Stormen og Kjøbmanden i Venedig, men som imidlertid ikke fulgtes af nogen Fortsættelse. I 1818 oversatte og lokaliserede den bekjendte Literator Capitain V. H. F. Abrahamson The merry wives of Windsor under Titelen „De lystige Koner i Hillerød, en Omarbeidelse og Efterlignelse af S.“ I 1829 udkom A. E. Boye's „Skuespil af W. S., oversatte efter de bedste engelske Udgaver“, indeholdende Hellig tre Kongers Aften, De lystige Koner i Windsor, Romeo og Julie (trykte i det Kgl. Theaters Repertoire). Endelig oversatte og udgav, Kbnhvn. 1834, en Sproglærer H. Chr. Wosemose „W. S.'s udvalgte Sørgespil“, H. 1—8. Hvilke Stykker denne Samling indeholder, kunne vi ikke oplyse, da den aldrig er kommen os for Øie; den kan imidlertid neppe have været af synderlig Værd, da den intetsteds er bleven anmeldt eller omtalt. Naar man hertil føier de tre romantiske Lystspil: Livet i Skoven, Viola og Kongens Læge (optagne i Theaterrepertoiret 1850) samt Løvbud og Løvbrud (sammesteds 1853), som Sille Beyer oversatte og bearbeidede til Theaterbrug, samt anmærker, at det samme Theaterrepertoire i 1850 optog Foersoms Oversættelse af Macbeth og i 1859 af Kong Lear, tro vi at have opregnet alle danske Oversættelser af Shakspeare. Imidlertid har ogsaa Norge tvende at opvise; i 1818 udkom fra det Lehmanske Bogtrykkeri i Christiania Coriolanus, hvis Oversætter det imidlertid endnu ikke har været mulig at komme paa Spor efter, og i 1855 oversatte Niels Hauge (død det følgende Aar som Lærer ved Kragerø Borgerskole) Macbeth (Joh. Dahls Forlag, 44 S. 4to), den første nøiagtige Gjengivelse af dette Mesterværk, som den dansk-norske Literatur kunde rose sig af at eie, indtil i 1861 Edv. Lembcke begyndte sin gjennemseede og rettede Udgave af Foersoms Oversættelse, der ifjor med 5te Bind afsluttedes, og som nu vil blive fortsat af nævnte Forfatter. Som man ser, er de Forarbeider, han har at støtte sig paa, temmelig ringe; vi savne endog blot tilnærmelsesvis en saadan Gjengivelse af den hele Shakspeare, som f. Ex. vore svenske Naboer eie i Hagbergs Oversættelse. Hvorvidt Lembcke besidder Kræfter og Udholdenhed til et saadant Storværk, faar Tiden vise; det er ialtfald Publikums Pligt af al Kraft at opmuntre Foretagendet og gjøre dets Gjennemførelse mulig.

Norge.

Christiania den 13 Mai.

Under 9de Nov. 1811 gave Ægtefællerne **Greve Markus Gerhard Rosenkrone** og Grevinde Agnete Marie født Hjelmstjerne ny Fundats for en af dem tidligere oprettet veldædig Stiftelse, der skulde bære deres Navn. Af dennes Indtægter skulde en Trediedel tillægges Kapitalen; de øvrige to Trediedele skulde fordeles mellem 6 Klasser, hvoraf den femte skulde „bidrage til det norske Universitets gavnlige Indflydelse paa Kulturs og Videnskabeligheds Udbredelse“, idet dens Indtægter af Universitetets Bestyrelse skulde anvendes til a) Bibliothekets Forøgelse, b) Præmier for Besvarelser af Prisopgaver, c) Reisestipendier; de tvende sidste gjældende for saavel Norske som Danske, der have studeret ved det norske Univertsitet. Af 1ste, 2den og 3die Klasse, der havde til Formaal Understøttelse af forskjellige Slags Trængende, skulde en Fjerdedel gjennem Bergens Magistrat anvendes i Bergens Stift; af 6te Klasse skulde en Trediedel tilfalde Videnskabsselskabet i Throndhjem. Efter Grev Rosenkrones Død i 1811 forandrede den efterlevende Grevinde ved Disposition af 22de Juli 1820 disse Bestemmelser derhen, at Gaverne til Fordel for Norge skulde bortfalde. Som Hjemmel herfor paaberaabte hun en Bemyndigelse, der ved en Codicil var given den Længstlevende, til at foretage Forandringer i Fundatsen, samt Umuligheden af, at dennes nærmere Bestemmelser kunde bestaa med Forandringen i det politiske Forhold mellem Norge og Danmark, hvis Vedbliven hun ansaa for at have været en af Forudsætningerne for Testamentet. Som et Slags Æquivalent bestemte hun dog ved Codicil af 12te Jan. 1822, at der, naar Stiftelsens Tilstand tillod det, skulde udbetales til det norske Universitet 12000 Rbdlr., til Videnskabernes Selskab 4000 og til Magistraten i Bergen 9000, mod at disse frafaldt enhver videre Fordring paa Stiftelsen. I modsat Fald skulde Legatet bortfalde. Ved ny Fundats af samme Dato bestemtes, at Stiftelsen, hvis Formue paa Grund af Pengeforandringen og Debitorers Uvederhæftighed var formindsket, ikke skulde træde i Virksomhed, før den kunde udbetale mindst 6000 Rbdlr. aarlig. Paa Modtagelsen af de omtalte 12000 Rbdlr., til hvis Udbetaling Stiftelsens Bestyrelse under 28de Marts 1856 erklærede sig istand, vilde Kollegiet imidlertid, paa Grund af Mangel paa Oplysninger om Stiftelsens sande Status, ikke indgaa, og da det i 1862 ved en Bekjendtgjørelse fra Bestyrelsen viste sig, at Stiftelsen skulde træde i Virksomhed, uden at Noget tænktes anvendt til det norske Universitet, saa Kollegiet sig nødt til ved Domstolene at prøve sin Ret, der forresten ikke kunde ansees for aldeles utvivlsom. Ved underordnet Instants blev Universitetet fuldstændig tilkjendt sin Ret efter den oprindelige Fundats og Stiftelsen tilpligtet at aflægge Universitetet Regnskab. Ved den danske Høiesterets nylig faldne Dom blev Resultatet det samme, med Undtagelse af, at Paalægget om Regnskabsaflæggelse bortfaldt. En Del af Stiftelsens nuværende Formue hidrører imidlertid fra Grevindens partikulære Formue, der ikke var indbefattet i den oprindelige Disposition; ved Høiesteretsdommen blev det nu tillige udtrykkelig udtalt, at denne ikke skulde medtages ved Opgjøret af det Beløb, hvis Renter tilfalder Universitetet. Efter de Oplysninger, som endnu foreligger, er det vanskeligt at danne sig nogen Mening om Størrelsen af det Beløb, som herved vil komme vort Universitet tilgode. I Dispositionen af 1820 anslaar rigtignok Grevinden den Del af Stiftelsens Formue, af hvis Renter det nu er afgjort, at Universitetet skal have en Sjettepart, til 300,000 Rdl. De to andre norske Legatarer have afventet Processens Gang, og ville nu naturligvis komme til sin Ret.

— En ung Debutant, Hr. Selmer, der i Onsdags optraadte i Ruy Gomez's Rolle i „Man kan, hvad man vil“, syntes i det Hele taget at gjøre et godt Indtryk paa Publikum paa de Punkter i Rollen, som han ikke i sin Ængstelse løb rent bort fra, og hvor han saaledes, som i de første Scener, endnu havde noget Herredømme over Gestikulationen og sit af Naturen godt stemte Organ.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 21.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 21. Mai 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

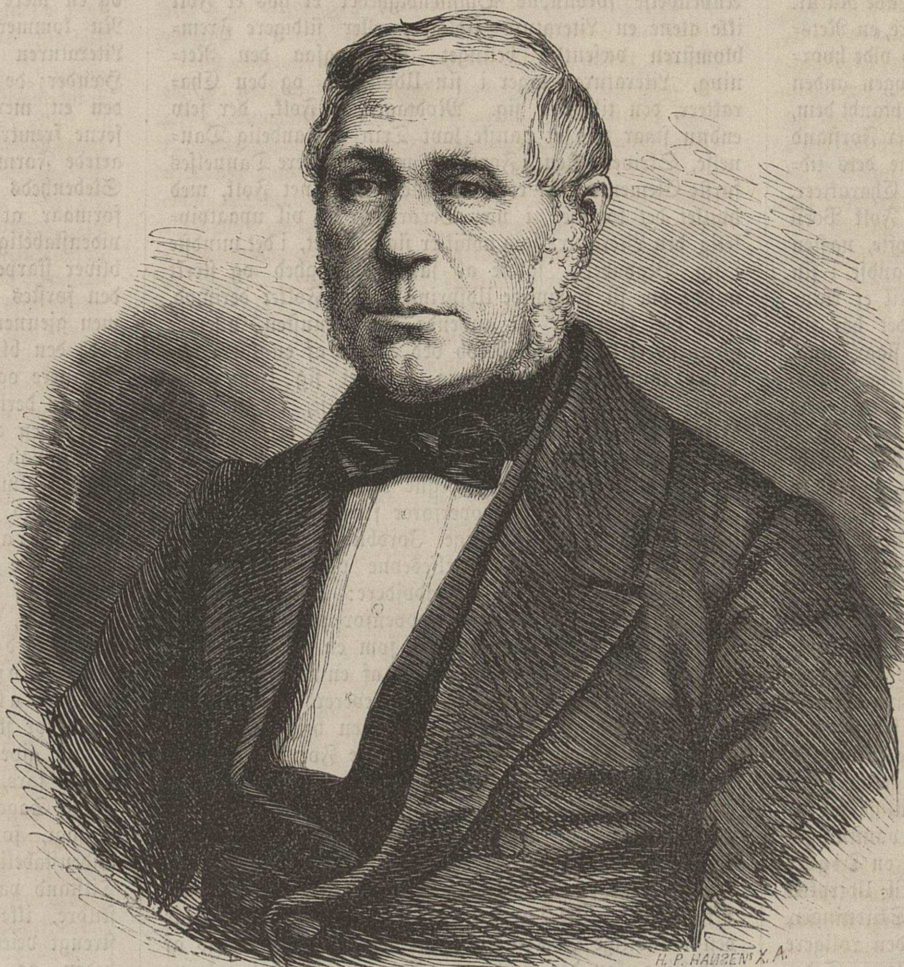
Indhold.

Biskop Folkestad.

Biskop i Hamar Stift, Halvor Olsen Folkestad, er født den 8de November 1807 af Forældrene Sergeant og Gaardbruger Olaf Folkestad og Hustru Asbjørg, født Haatvedt. Hans Forældre gav ham en bedre Opdragelse, end den Gang almindelig for Gaardmandssønner; dette i Forbindelse med hans opvakte Evner og Lyst til at være Lærer, hvis Kald i Almindelighed for Ungdommen paa Landet staar som Menneskets Fuldkommenhed baade i Visdom og Værdighed, bragte ham til at overtage en Almueskolelærerpost i sin Fødebygd, Bø Præstegjeld i nedre Thelemarken. I denne Virksomhed gaves der ham saavel Tid som Leilighed til Læsning, og som hans Kundskaber tiltog, steg ogsaa Lysten til helt at slaa ind paa den studerende Bane. Som Almueskolelærer var ikke hans Aflønning saadan, at han deraf kunde lægge videre tilside, og hans Forældre vare ei formuende nok til at hjælpe ham med de til et saadant Foretagende fornødne Penge; Udsigterne til, at hans Ønsker skulde gaa i Opfyldelse, var derfor helt ringe. Folkestad er imidlertid Bevis for, at en stærk Villie med alvorligt Arbeide driver Manden frem, trods mindre gunstige ydre Vilkaar, og i 1831 tog han efter en kort Forberedelse, ved hvilken en Velynder havde understøttet ham, Examen artium med Karakteren Haud illaudabilis. Ikke længe fik han nyde godt af Opholdet ved Universitetet, da han endnu i samme Aar maatte tage fra Christiania som Huslærer; Tiden nyttede han imidlertid til at forberede sig til Andenexamen, og at hans Opmærksomhed under disse Studier fængsledes meget af Filosofien, er, naar man kjender hans udprægede Evner til Selvtænkning, helt naturligt. Det følgende Aar tog han efter en Maaneds Ophold ved Universitetet Andenexamen, maatte fra Examensbordet igjen gaa lige til sin Huslærervirksomhed, og ved Siden af denne begyndte han nu paa Studiet af Theologien, til hvilken det fra Begyndelsen af havde været hans Ønske at hellige sig. Her fik han en slem Hindring at overvinde i sin Mangel paa grundige filologiske Kundskaber, og samtidig med det theologiske Studium nødtes han derfor i flere Aar til at ofre megen Tid paa Læsningen af klassisk Filologi. I 1835 kom han igjen til Universitetet, og kunde da udelukkende beskjæftige sig med Theologien; Aaret efter tog han den theoretiske Del af Embedsexamen med Karakteren Laudabilis, der ogsaa tilkjendtes ham ved den praktiske Prøve.

Som Theolog har det mest Udprægede i Folkestads Virksomhed været hans bestandige Interesse og Arbeide for Almueskolevæsenet; da han i de første Aar som Kandidat ikke kunde vente nogen geistlig Befordring, søgte han, for grundigen at sætte sig ind i Almueskolens Vilkaar og Krav, i 1838 Ansættelse ved Kobberviks Skole, der tillige skulde være Dannelsesanstalt for Skolelærere i Karmsunds Provsti. Før han tiltraadte denne Post, ægtede han sin nuværende Hustru Frøken Anna Dorothea Fredrikke Gjør, Datter af afdøde Rektor ved Christianssands Skole, Salomon Gjør. Efter i $3\frac{1}{2}$ Aar at have været Lærer ved Kobberviks Skole, befordredes han til Sognepræst til Mo i øvre Thelemarken, vestfjeldske Provsti, Christianssands Stift, og forflyttedes derpaa i 1849 til Hvideseid Sognekald i samme Provsti. Da Forstanderskabet for Hvideseid Skolelærerseminarium fulgte med dette Embede, og Skolen netop skulde have en ny Organisation, fik Folkestad offentligt Stipendium til en Tids Ophold ved Askers og Holts Skolelærerseminarier, væsentlig for at undersøge, om disse Skolers Organisation var anvendelig for mindre Seminarier. I 1852 beskikkedes han til Provst, i 1860 forflyttedes han som Sognepræst til Frederikshald, og udnævntes under 8de Juni 1864 til Biskop i det da nys oprettede Hamar Stift.

Da der blev Tale om Forandring i vort Almueskolevæsen ad Lovgivningens Vei, var det en Selvfølge, at Styrelsen fæstede sin Opmærksomhed paa Folkestad,

Biskop Folkestad.

der baade havde gjort sig bemærket ved sine Interesser paa dette Gebet og desuden maatte have en særegen Kvalifikation i den Udviklingsgang, han selv havde gjennemgaaet, og paa hvilken han havde erhvervet sig personligt Kjendskab til den Gjerning, som det her gjaldt at regulere paa den hensigtsmæssigste Maade. Hans Vis, vel at gaa reformatorisk frem i Forhold til Tidens Krav, men dog stedse at være konservativ ligeoverfor den historiske Forbindelse med det Bestaaende, da enhver stor Reform alene kan trives ved sin egen indre Vææxt og Udvikling i Folkets Bevidsthed, maatte efter den Tendents, der raader i vore offentlige Anliggender, netop gjøre ham til en særdeles brugbar Mand. Hertil kommer, at hans religiøse Standpunkt til Tidens Bevægelser inden Kirken, navnlig til det grundtvigianske Spørgsmaal, ikke kunde mishage; thi vistnok antager Folkestad, at vor Troesbekjendelse i sit væsentlige Indhold har en „apostolisk Sanktion", og som saadan er et vægtigt, kirkeligt Vidnesbyrd, men han kan ikke følge med Grundtvigianerne i deres videre gaaende Paastande. Han kaldtes derfor til Medlem af den Kommission, der nedsattes til at gjøre Udkast til en ny Lov om Almueskolevæsenet paa Landet; hans Virksomhed her var fremragende, og navnlig maa den Indstilling, han skrev som Motivering for Kommissionens Udkast, fremhæves som et i Sandhed dygtigt Arbeide. Vi skulle ikke indlade os paa en nærmere Angivelse af, hvad der af hans Forslag faldt for Kommissionens Domstol; heller ikke skulle vi dvæle ved Storthingets heldige eller uheldige Reparationer ved denne Lov, der emanerede d. 16de Mai 1860; vi ville kun betegne Folkestads principielle Stilling i Almueskolesagen som stærkt konservativ for Geistlighedens Indflydelse paa og Tilsyn med Skolens Drift, da man, efter hans Opfatning, ved en Sondring af Skolen fra Kirken med det Samme vilde overhugge det stærkeste Baand, der gjennem Tiderne har forbundet Kirke og Stat. Som Følge heraf var han en afgjort Modstander af Skoledirektør-Institutionen, idet Skolens Ledelse, naar den lægges i disse rent verdslige Autoriteters Haand, let kommer til at gaa i en Retning, der kan blive, om ikke ligefrem fiendtlig, saa dog indifferent for det kirkelige Maal, som den geistlige Pædagogik opstiller. At Folkestad i Styrelsens Øine retfærdiggjorde sin Plads som Kommissionsmedlem, kan sluttes deraf, at han igjen kaldtes til Medlem af en ny Kommission, der fik den Opgave at tage flere væsentlige kirkelige Spørgsmaal under Behandling, og som i den Anledning med kortere eller længere Afbrydelser har arbeidet i flere Aar, uden at noget af dens Udkast endnu har været forelagt Storthinget; efter Forlydende arbeider Kommissionen nu med Slutningen, og vil have endt sine Forhandlinger til Høsten; paa det kommende Storthing vil dens Forslag sandsynligvis da blive Gjenstand for Behandling. I Forhold til disse forskjellige Spørgsmaale om Konfirmationen, Menighedsraad og Ægteskabet har Folkestad inden Kommissionen

indtaget en lignende konservativ kirkelig Stilling som den, vi have antydet ved Udkastet til Almueskoleloven, og det fulgte af sig selv, at en Mand med hans orthodoxe Opfatning og Udviklingsgang maatte gjøre det. Om Kirkekommissionen imidlertid vil se en glædelig Frugt og et tilfredsstillende Resultat af sit Arbeide paa den Maade, at Tiden strax vil gjøre dens Tanker til styrende Lov, er et Spørgsmaal, der vel tør være tvivlsomt; men, nøiere beseet, bør man heller ikke udelukkende maale Godheden af dens Gjerning derefter. *

Historisk Oversigt

over den oldnorske Videnskabeligheds og Literaturs Udvikling.

Af R. Keyser.

Efterfølgende Stykke, som vi ved Vedkommendes Velvillie se os istand til at forelægge vore Læsere, danner Indledningen til den Skildring af Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen, som den afdøde Forsker i sine Forelæsninger havde udført. I Løbet af Sommeren ville disse i deres Helhed, udgivne ved Lektor O. Rygh, blive overgivne til Offentligheden fra P. T. Mallings Forlagsboghandel. Det er os en Glæde at kunne bebude Fremkomsten af et Værk som dette, der baade ved sin indre Gehalt vil blive et Hovedværk i den Del af vor historiske Literatur, der vender sig til en større Læserkreds, og som tillige, efter hvad vi have havt Anledning til at forvisse os om, vil blive forelagt Publikum i en til dets Betydning svarende ydre Form.

Allerede ved de første Skridt, et Folk gjør paa Kulturens Bane, ytrer sig hos det en Trang til at give de Følelser, der have grebet det i dets Heelhed, og de Erfaringer, det har gjort i sit Folkeliv, en vis Fasthed og Varighed, saaledes at de kunne strække sig ud over den nærværende Slægt og nedarves til Efterkommerne. Hos de lyseste og videst omskuende Aander af Folkets Midte er hiin Trang sterkest; hos dem samle sig det hele Folks Følelser og Erfaringer ligesom i et Brændpunkt for i en forædlet Skikkelse fra dem at tilbagestraale over Mængden; hvad der hos Hoben er dunkelt og forvirret, vinder hos dem Klarhed og Orden og udtales endelig af dem i en Form, som letter Udbredelsen, Bevaringen og Overleveringen af den aandelige Skat, som Folket har erhvervet. Men disse mere begavede Aander opfatte hverken Følelse eller Viden som eiendommelig for sig alene; de opfatte den kun som et Udtryk af, hvad der rører sig hos Folket i dets Heelhed. De betragte sig derfor selv og de betragtes af sit Folk som i sin aandelige Virken uadskillelige fra dette. Det er Folket, som føler, tænker, taler gjennem dem; de ere i egentligste Forstand Organer for sit Folks aandelige Stræben. Enkeltheden opsluges endnu af Heelheden, Personens eenslige Virksomhed af Folkets.

Man seer Folkene paa et lavt Dannelsestrin allerede at sysle med Ordningen saavel af sine religiøse Følelser og Begreber som af sine Erfaringer baade med Hensyn til deres eget Liv og den dem omgivende Natur. Der opstaar hos dem en Gudelære, en Sedelære, en Retslære, en Historie, en Naturlære, uden at de selv vide hvorledes, og uden at de selv formaa at paavise nogen anden Lærer end den høiere Aand, som lever og røres iblandt dem, end selve Guddommen. Eftersom Følelse eller Forstand er forherskende hos et vist Folk, antage hine dets tidligste Aandsfostere en mere eller mindre poetisk Charakteer.

Saaledes fremtræder tidlig hos ethvert Folk Poesi og Videnskab vistnok som svage Spirer, der ofte, næsten ligesaa hastig, som de vise sig, kues eller standse i sin Vext, men ogsaa ofte gradviis udvikle sig til et Aandens og Kundskabens Træ, der, netop fordi det har sin Rod i Folkelivet og deraf suger sin Kraft, staar sundt og sterkt, som en Støtte for Folkets aandelige Selvstændighed, ligefuldt om fremmede Skud indpodes i dets Stamme.

Men fra denne Poesi og Videnskab, som allerede yttrer og udvikler sig i et Folks Bardomsalder, er endnu et umaadeligt Skridt til en national Literatur. Om eller hvor hastigt en saadan skal fremtræde, beror i høi Grad paa de ydre Forholde, i hvilke Folket bevæger sig.

De første Tænkningens og Erfaringens Frugter meddeles i *mundtligt Foredrag*, og længe vedbliver den mundtlige Overlevering (Traditionen) at være det eneste Bevaringsmiddel. For at lette denne Overlevering ikke alene af selve Tankerne og Lærdommene, men ogsaa af den Form, under hvilken de ere fremtraadte i Ord, ordner man disse efter Velklang og Tonefald, baade for at det Foredragne skal lyde behageligere for Øret og saaledes finde bedre Indgang, og tillige for at den bundne Form skal beskytte det mod Forvanskninger under den senere Meddelelse. Der skabes en *Digtekunst*, hvis Benyttelse ikke indskrænker sig til Udtrykket af Følelsernes Flugt og Indbildningskraftens Skildninger, men ogsaa udstrækkes til Indklædningen af den roligere Tænknings og Erfarings Lærdomme. Gudelære, Sedelære, Retslære, Historie og Naturlære, kort det hele Indbegreb af Folkets Viden fremtræder i Digte og overdrages i denne Form fra Slægt til Slægt. Digtene danne de egentlige Støttepunkter ved den mundtlige Overlevering, medens en udførligere Forklaring i ubundne Ord ledsager dem og fuldstændiggjør deres Indhold.

Med en saadan mundtlig Overlevering af sine aandelige Skatte kan et Folk længe hjælpe sig, ja endogsaa naa op til et høiere Trin af aandelig Udvikling, end man ved første Øiekast skulde tænke sig muligt. Dets Tankekreds kan udvides og ordnes, dets Begreber luttres, dets Erfaring i alle Retninger forøges, og dets Sprog vinde Rigdom og Bøielighed. Imidlertid er det vundne Udbytte af Kundskaber endnu kun slet sikkret mod Forvanskning og Undergang. En heftig Rystelse i Folkets Indre, et volsomt Stød udenfra, en frivillig eller tvungen Flytning til nye Hjemsteder kan standse Overleveringen i dens naturlige Gang; og dens Standsning blot gjennem een Slægt er næsten det samme som Tilintetgjørelse. Endog under en rolig Fremadskriden vanskeliggjøres den mundtlige Overlevning ved selve Kundskabernes voxende Masse, og Sammenblanding og Forvirring bliver heraf den naturlige Følge. Først en skriftlig Optegning sikkrer Overleveringen baade i dens Materie og Form. Med den begynder en Literatur, der giver Videnskaben Holdning og Støtte.

Den egentlige *Skrivekunsts* Oprindelse — nemlig Skrivekunstens med Lydtegn, ikke med Billeder — er omhyllet af et ugjennemtrængeligt Mørke. Hvilket Folk der fra først af har opfundet denne i sine Virkninger saa uvurdeerlige Kunst, er ubekjendt. Vist synes det dog at være, at den i selve Ideen er de fleste historisk bekjendte Folkefærd tilført udenfra, ikke hos dem selv fremstaaet; ihvorvel de paa en eiendommelig Maade kunne have lempet den mere eller mindre heldigt, hvert efter sit Sprogs Beskaffenhed. Den har ogsaa naaet til de forskjellige Folkefærd til høist forskjellige Tider og under meget forskjellige Omstændigheder. Til nogle Folkefærd er den kommen, medens de endnu stode paa et saare lavt Kulturtrin, til andre først efter at de havde vundet en ganske betydelig aandelig Udvikling. Nogle kjende den længe uden at gjøre nogen indgribende Brug af den; andre tilegne sig den strax som et virksomt Middel til at sikkre sin Tænknings og Erfarings Frugter for Efterslægten. Skrivekunstens virksomme Anvendelse er ingenlunde udelukkende afhængig af det Dannelsestrin, paa hvilket Folket staar, naar det modtager den; andre Omstændigheder gjøre sig gjældende ved Siden, nemlig Folkecharakteerens Eiendommelighed, og derhos visseligen ikke mindst Folkets Kjendskab til eller Ubekjendskab med et let anvendeligt Skrivematerial. En Forkjærlighed for det levende Ord, for den allerede vidt uddannede mundtlige Overlevering kan være saa dybt indgroet i et Folk, at det foragter Brugen af Skrifttegn, selv om det besidder dem; og saalænge det ikke kjender andre Maader at anvende dem paa end Indridsning i Træ eller Steen, forbyder dette ubekvemme Material deres Anvendelse i nogensomhelst Udstrækning.

Af alle disse med Skrivekunstens Optagelse og Anvendelse forbundne Omstændigheder er hos et Folk ikke alene en Literaturs tidligere eller sildigere Fremblomstren væsentlig betinget, men ogsaa den Retning, Literaturen tager i sin Udvikling, og den Charakteer, den tilegner sig. Modtager et Folk, der selv endnu staar paa et ganske lavt Trin af aandelig Dannelse, Skrivekunsten i Forening med en høiere Dannelses første Elementer fra et langt mere uddannet Folk, med hvilket det kommer i nær Berørelse, da vil upaatvivlelig den Literatur, som udvikler sig hos det, i det mindste i sin Begyndelse, savne al sand Folkelighed og sterkt minde om sit fremmede Udspring. Har Folket derimod, naar det begynder at anvende Skrivekunsten, allerede gjennem et længere Tidsløb ved Hjælp af en mere udviklet mundtlig Overlevering arbeidet sig frem til et høiere Standpunkt af aandelig Dannelse, da vil dets Literatur, selv om Skrivekunsten tilføres det udenfra, bære Nationalitetens Præg baade deri, at den med Forkjærlighed omfatter Folkets egne Aandsfostere, og deri, at den, endog naar den overfører fremmede Aandsfrembringelser paa den hjemlige Jordbund, veed at lempe disse efter Folkets Opfattelsesevne og eiendommelige Ideer og Tankegang. — Endvidere: Den mundtlige Overlevering er, som allerede ovenfor paapeget, egentlig navnløs, d. e. den betragtes som en Virksomhed af det hele Folk, eller i visse Tilfælde af en herskende Klasse i Folket, medens den enkelte Overleverers Navn lades upaaagtet, endogsaa om han væsentligen har bidraget til at give det Overleverede den bestemte Form, i hvilken det nedarves fra Slægt til Slægt. Her er ikke Spørgsmaal om Forfatter eller Sammensætter, ikke om enkelt Mands personlige Tanker og Meninger. At et bekjendt Navn undertiden bliver nævnt i Overleveringen som Hjemmel for en Beretnings Sandhed eller en Lærdoms Rigtighed, er ikke Tilegnelse af Forfatterskab. Først naar den mundtlige Overlevering har naaet en høi Grad af Udvikling, kan der muligen ved enkelte Aandsfrembringelser, der have en mere eenslig Charakteer og tillige behandle eensligstaaende Emner, blive Tale om Forfatteren og dennes Navn mindes, f. Ex. ved Digte, der udtale Digterens Følelse ved en ham selv nærmest rørende Begivenhed, eller Digte, hvori Digteren udtrykker sin Beundring eller Taknemmelighed for en vis Personlighed. Men endog i dette Tilfælde er det en nødvendig Betingelse, ikke alene at Sammensætningen udmerker sig ved en skarpt udpræget Form, men ogsaa, at Frembringelsen modtages af Folket eller en talrig og indflydelsesrig Klasse af samme som et Verk, det finder verdigt at gjøre sig saa at sige til Odel og Eie. — En eenslig Aandsfrembringelse, der savner disse Egenskaber, den være forresten den ypperligste, baner sig ikke Veien til den mundtlige Overlevering; den er saa langt fra at bevare sin Ophavsmands Navn fra Forglemmelsen, at den meget mere selv dør med ham. — Har nu den mundtlige Overlevering ved Skrivekunstens Indførelse hos et Folk allerede naaet en saadan høiere Grad af Udvikling, saa overføres den her paapegede, for den eiendommelige Charakteer ogsaa paa den begyndende Literatur, — forudsat at ingen Aandstvang gjør sig gjældende, der pludselig afbryder Folkets Aandsudvikling i dens engang tagne Retning. Literaturen bliver i lang Tid at betragte mere som det hele Folks end som enkelte Mænds Frembringelse. Det er Sagn og Lærdomme, der allerede forlængst i den mundtlige Overlevering have antaget en bestemt ydre Form, hvilke nu fortrinsviis blive Gjenstand for skriftlig Optegning; men her er Optegnerens Fortjeneste blot Anvendelse af Skrivefærdighed, han er kun en *Skriver* i egentligste Betydning, der vistnok kan være mere eller mindre skjønsom, men hvem det dog ikke falder Nogen ind at tillægge *Forfatternavn*. Literaturen antager saaledes især i den historiske og poetiske Retning en vis folkelig Charakteer, der naturligvis baade har sine Mangler og Fordele. Dens Tone bliver almindeligviis simpel og troskyldig, ofte tillige snaksom og sig selv gjentagende, samt fremfor alt eensformig; men den afgiver ogsaa paa den anden Side en tro Afspeiling af den Folkeaand og det Folkeliv, hvorfra den udstrømmer, og er fortrinlig skikket til umiddelbart at virke forædlende tilbage paa begge.

Saalænge Literaturen staar paa dette Standpunkt, er den altsaa endnu at betragte som *det hele Folks Eiendom*; og der kan da ved literære Frembringelser overhovedet kun blive Tale om Tidsalderen, i hvilken de ere tilblevne, ikke om visse enkelte Personligheder som Forfattere. Men nu træder Literaturen i den videnskabelige Granskning Tjeneste. Den paa Kundskabernes Bane videre fremskredne Personlighed har i den et Middel til at bevare sine Aandsfrembringelser for Eftertiden uden at behøve at stige ned til Mængdens Tankekreds og bekymre sig om dens Opfatning. Han kan i Skrift nedlægge sine eiendommelige Følelser, hele sin Kundskabsmasse, den hele Frugt af sin Tænkning og Erfaring, og det under den ydre Form, som han selv finder fortrinligst, — Alt med den Forhaabning, at om Folkets Mængde end ikke for Tiden formaar at følge ham, Enkelte af det dog kunne fatte hans Virken, og en mere uddannet Efterslægt gjøre sig den gavnlig. Nu kommer efterhaanden Videnskabeligheden tilligemed Literaturen i enkelte mere fremragende Personligheders Hænder; de egentlige Forfatteres Tid begynder og med den en mere skolemæssig Lærdom. Aandsfrembringelserne fremtræde under mangfoldigere og mere forskjelligartede Former, de antage en høiere Dannelses, en større Slebenheds Præg; men kun en mindre Del af Folket formaar at tilegne sig dem. Grændsen mellem den videnskabelig dannede Klasse og den udannede Mængde bliver skarpere og skarpere betegnet; Literaturen bliver den førstes Eiendom og virker ikke længer umiddelbart, men gjennem flere Mellemled paa Folket i dets Heelhed; den bliver i sig selv fuldkomnere, i sin ydre Form skjønnere og med Hensyn til sit Emne mere omfattende, medens derimod dens umiddelbare Virkekreds indskrænkes, uden at det dog derfor kan negtes, at den i Tidernes Løb bærer gavnlige, ja vel bedre modnede Frugter for almeen Oplysning og almeen Dannelse.

Hvad hidtil er anført om *Videnskabeligheds og Literaturs Udvikling* i Almindelighed, er ingenlunde sagt for at give nogen fyldestgjørende Fremstilling af dette vigtige Afsnit i den almindelige Kulturhistorie, men kun for senere med større Sikkerhed at *udpege det Standpunkt*, fra hvilket *Videnskaben og Literaturen* hos *Nordmændene* i *Middelalderen* bør betragtes for ikke at blive Gjenstand for skjeve Domme eller uklare Forestillinger, for ikke at give Anledning til Undersøgelser, der til intet Maal føre, eller til Forlangende om Oplysninger, som ifølge Sagens Natur ikke kunne tilveiebringes. Det er sagt, for at man levende skal indprente sig, at den Videnskabelighed og den Literatur, hvis Udvikling og Tilstand paa forskjellige Trin vi nu ville skride til at skildre, ikke maa sees ganske med samme Øine eller strengt veies paa samme Vegtskaal som Videnskabeligheden og Literaturen hos Oldtidens meest dannede Folkefærd, hos Grækerne og Romerne, eller hos Nuti=

dens civiliserede Nationer; men at den maa betragtes for hvad den er, — for den *aandelige Rørelse*, og *denne Rørelses Frugter hos et Folk*, der i *den største Del af det Tidsrum*, som *nærværende Fremstilling omfatter*, endnu befinder sig paa det Trin af aandelig Udvikling, da den *mundtlige Overlevering* saa at sige *behersker* den *skriftlige Optegnelse*, da Forfatterskabet kun i *ringe Grad* og kun i faa Retninger kan tillægges *enkelte Personer*, da der følgelig blot kan blive *liden Tale* om enkelte Mænds aandelige Virksomhed og aandelige Frembringelser. Dette vil forhaabentlig blive klarere ved et Overblik over den Gjenstand i dens Eenslighed, som i nærværende Fremstilling skal behandles.

Man har gyldig Grund til at antage, at den *germaniske Folkeklasse* ved sin Udgang fra ældre Hjemsteder i Østen og før dens Splittelse i tvende Hovedstammer, den *sydgermaniske* og den *nordgermaniske*, allerede var saa vidt fremskreden paa Kulturens Bane, at de Folkefærd, den omfattede, ei længer kunde kaldes Vilde. De havde allerede da en Religionsforfatning, støttet til visse Gudesagn og dermed forbundne religiøse Lærdomme, en Samfundsorden, vistnok ufuldkomment udviklet, men dog bygget paa visse Love. Dette har man udentvivl fuld Ret til at slutte af den Grundlighed mellem de sydgermaniske og de nordgermaniske Folkefærds religiøse og politiske Indretninger, hvilken man finder efter deres Bosættelse i deres senere Hjemsteder, uagtet de tvende Hovedstammer maa antages at være komne did ad forskjellige Veie, og uden at nogen virksom Udvexling med Hensyn til hine Indretninger mellem begge spores førend i en Tidsalder, der ligger mange Aarhundreder, ja visselig meer end et Aartusinde fjærnet fra Hovedstammens Adskillelse, — førend i en Tidsalder, da de religiøse og borgerlige Indretninger hos hver især allerede havde vundet Fasthed og en ikke ringe Grad af Udvikling. Man har altsaa Grund til at antage, at den nordgermaniske Folkestamme allerede i hiin fjærne Fortid, før vor Tidsregnings Begyndelse, har havt sine Traditioner, omfattende især en Gudelære og en Retslære, og at den har medbragt disse Traditioner til sine nye Bopæle i Norden; — at den følgelig da allerede har staaet paa det Trin af aandelig Dannelse, paa hvilket, som ovenfor bemerket, den første ufuldkomne videnskabelige Stræben hos Folkene pleier at yttre sig. Men dens Fremskridt i denne Retning have sikkerligen været saare langsomme, og i en lang Række af Aarhundreder var den *mundtlige Overlevering* saa godt som den eneste Vei, ad hvilken al Tænkens og Erfarings Udbytte vandrede fra Slægt til Slægt. Kjendte den end tidlig en Skrivekunst, saa er det dog vist, at denne kun i saare ringe Udstrækning kom til Anvendelse, og at en *Literatur først fremstod hos den, efterat den havde antaget Christendommen* og gjennem denne Religions Lærere erholdt Kjendskab til baade en fuldkomnere Skrivekunst og bekvemmere Midler til dennes Benyttelse. Et umaadeligt langt Tidsrum, et Tidsrum af mere end et Aartusind, ligger saaledes mellem den Stund, da en høiere aandelig Virksomhed maa antages først at have begyndt at røre sig hos Folkestammen, og den Stund, da denne Virksomhed aabenbarede sig i skriftlige Meddelelser.

Imidlertid uddannede der sig hos Folkestammen, under Indflydelse af den mundtlige Overlevering, en *Digtekunst*, der ved sine bundne Former var vel skikket til at danne Indklædningen for Lærdomme, bestemte til at opbevares i Traditionen. Folkestammens Bevægelighed i Hjemmet og idelige Sammenstød med fremmede Folkefærd gav paa den ene Side Anledning til historiske Sagn, medens de paa den anden berigede dens Kundskaber og Erfaringer. Stoffet for den mundtlige Overlevering blev efterhaanden i forskjellige Retninger righoldigt, og Digtekunsten fik nok at gjøre med at forme det for Opbevaringen. Blandt de Emner, som den tidligst tilegnede sig og behandlede, maa udentvivl *Religionslæren* og *Gudesagnene* regnes. Dertil knyttede sig paa den ene Side en *Sedelære* eller *Livsphilosophi*, og paa den anden Side *mythisk-historiske* Sagn om de udmerkede Mænd, som tidligst ved sine Bedrifter og ved sin Skjebne havde vundet Rygte i en videre Kreds, og hvis Stordaad straalede i en Glands, der gjorde Samtiden og end mere Eftertiden tilbøielig til at tænke sig Guddomskraften mere umiddelbar virkende gjennem dem. Af disse *heroiske Sagn* fremsprang igjen *historisk-genealogiske*, idet man stræbte efter at bevare berømte Mænds Slægtrækker, at sætte Folkestammens mest udmerkede Høvdinger i Forbindelse med tidligere Helte og gjennem disse føre deres Herkomst op til selve Guderne. De Retsfætninger, som danne Samfundsordenens Grundlag, indklædtes ligeledes af Digtekunsten i bestemte Former, fremstilledes i korte og fyndige poetiske Tankesprog. Endogsaa Forestillingerne om *Naturen* og dens *Kræfter*, om *Tiden* og dens *Inddelinger*, om de forskjellige *Folkefærds* og *Landes indbyrdes Forhold* bleve paa samme Maade behandlede af Digtekunsten til Lettelse for den mundtlige Overlevering. I disse gamle Digte, af hvilke enkelte, der udentvivl skrive sig fra en saare fjærn Fortid, endnu ere bevarede, se vi altsaa den nordgermaniske Folkestammes ældste videnskabelige Stræben og Virksomhed. Men Traditionen blev ikke staaende ved saadanne Digte alene. Udførligere Sagn i ubundet Foredrag knyttede sig til dem som Fuldstændiggjørelse og Forklaring, og disse Sagn antoge ogsaa efterhaanden en vis Afrunding og bestemt Form uden Digtekunstens Hjælp. Der opstod saaledes ved Siden af den poetiske Tradition ogsaa en *prosaisk*, som snart blev den meest omfattende.

Ad denne Vei fremskrede de nordgermaniske Folkefærd til det Standpunkt af aandelig Udvikling, paa hvilket Historien først viser os dem; og dette Standpunkt var ikke længer noget ganske lavt. I det 8de og 9de Aarhundrede af vor Tidsregning finde vi dem at besidde en for den Tid vel *indrettet Samfundsorden*, en ikke lidet *udviklet Retsforfatning*, støttet til Love, som omfattede baade de offentlige og private Forholde, — en *rig og betydningsfuld Gudelære*, forbunden med tilsvarende *religiøse Indretninger*, — et ikke ringe *Kjendskab til Krigskunsten*, — udmerkede Indsigter i *Søfarten* og nøie Kundskab om Alt, hvad dermed staar i Forbindelse, — en *Skaldekunst*, knyttet til mangfoldige høist indviklede Regler med Hensyn til Former, — endelig en Rigdom af *historiske* og *genealogiske Sagn*, deels bevarede i Digte, deels forplantede i et vel formet ubundet Foredrag. Kort de nordgermaniske Folkefærd havde allerede da erhvervet sig en Dannelse, som formaaede at sikkre dem en fremtidig selvstændig og eiendommelig Aandsudvikling, endogsaa under Paavirkning af fremmed Indflydelse.

Flere Begivenheder stødte nu i det 9de og 10de Aarhundrede sammen, hvilke mægtig fremskyndede denne Aandsudvikling. De bekjendte normaniske Søtoge bragte de nordgermaniske Folkefærd i stadig Berøring med dannede europæiske Nationer nær og fjærnt. De Skarer af dem, som nedsatte sig i England, Frankrige, ja endog paa fjærnere Steder, opgave ikke strax sine Forbindelser med Hjemmet, og den Kultur, de tilegnede sig i sine nye Bosteder, virkede tilbage paa deres Landsmænd i Norden. De indre Forholde i selve Norden vandt en større Fasthed, da de mange smaa Stater, i hvilke Folkestammen hidtil var splittet, samlede sig i tre større Riger, Norge, Sverige og Danmark, hvert omfattende sin Green af den. Christendommen fandt endelig Indgang hos dem, medførende ikke alene en Formildelse i Sederne, men ogsaa en Masse af nye Kundskaber og nye Midler til at gjøre baade disse og de fra ældre Tider hos Folket selv nedarvede frugtbringende.

Hvorledes denne aandelige Rørelse virkede paa de tvende Folkefærd af den nordgermaniske Stamme, *Svearne* og *Danerne*, ligger det udenfor Planen af nærværende Fremstilling nærmere at omhandle. Vi skulle her indskrænke os til at betragte dens Indflydelse paa *Nordmændene*, paa disses aandelige Udvikling.

Da Norge under Harald Haarfager kort efter Midten af det 9de Aarhundrede samledes til eet Rige — med hvilken Begivenhed dets egentlige Historie kan siges at begynde, — stod Folket der ingenlunde tilbage for de tvende andre Grene af den nordgermaniske Stamme i den ovenfor paapegede Dannelse. Der er tvertimod al Grund til at antage, at ligesom den norske Green af Stammen var den, der havde holdt sig meest reen fra Blanding med fremmede Folkefærd, saaledes var den samme ogsaa i Besiddelse af den rigeste og meest uforvanskede Tradition fra Stammens Fortid. Ikke før vare Nordmændene begyndte at føle sig som Medlemmer af et større Statsforbund med en Konge i dets Spidse, at nyde en større Fred og Sikkerhed i sit Lands indre Forholde, — før ogsaa en Stræben yttrede sig hos dem efter at samle og forbinde deres hidtil spredte Kundskabsskatte. Disse skulde nu komme en videre Kreds, et større Heelt tilgode. Enekongen og hans Omgivelser, der nu dannede Middelpunktet for det hele Riges Styrelse, maatte jo søge at erhverve sig Kundskab om alle de Traditioner, paa hvilke Religions- og Retsforfatningen i Rigets forskjellige Dele fra Oldtiden af vare grundede; de maatte sætte sig ind i de historiske Forholde, som hermed stode i den nøieste Forbindelse; den styrende Magt maatte overhovedet tilegne sig og tage i sin Tjeneste al den Oplysning, alle de aandelige Evner, som blandt Folket fandtes og vare villige til at gaa den tilhaande. Det hele Folks aandelige Virksomhed fandt saaledes nu et Slags Middelpunkt, mod hvilket dens Stræben kunde rette sig, hvor al den Viden kunde samles, der før havde tilhørt enkelte Fylker eller Hereder eller Ætter, og hvorfra den igjen i en forædlet og almeengyldigere Form kunde udstrække sig over alle den samlede Stats Medlemmer. Denne Form kunde alene tilveiebringes ved *Overleveringens* Uddannelse og Fuldkommengjørelse. Folket kjendte, som forhen er sagt, *Skrifttegn*, Runerne nemlig, — men det kjendte endnu ikke nogen bekvem Maade at bringe dem til Anvendelse i større Udstrækning end til de allerkorteste Optegnelser paa Steen eller Træ; det havde desuden en afgjort Forkjærlighed for det levende Ord. I den *mundtlige Overlevering* formedes altsaa fremdeles de fra forskjellige Landsegne sammensankede Skatte af Tænkning og Erfaring, hvilke nu skulde anvendeliggjøres for det hele Landsfolk. Ved paa denne Maade at benyttes vandt den mundtlige Overlevering hos Nordmændene en høi Grad af Udvikling. Den omfattede snart en Rigdom af Aandsfrembringelser i poetisk, religiøs, historisk og politisk Retning, hvilke allerede havde antaget en saa afrundet og bestemt ydre Form, at de kun ventede paa Mænd, der havde Øvelse nok i Skrivekunsten til med Lethed at optegne dem, for at fremtræde som Literatur.

Omtrent halvandet hundrede Aar efter det norske Riges Stiftelse ved Harald Haarfager naaede Christendommen til Norge og fæstede der Rod. De første christne Lærere, der næsten alle kom fra England, medførte Brugen af de *latinske Skrifttegn*, af Blæk og *Pergament*, og besad tillige Øvelse i at benytte disse Skrivematerialier med Lethed. Vistnok vare de Udlændinger, dog af et med Nordmændene nær beslægtet Folkefærd, med hvilke hine vare vante jævnligen at omgaaes, og mellem hvilket mange af dem fra Tid til Tid havde nedsat sig. Ja det var efter al Rimelighed fortrinsviis Ætlinger af de inden Englands Grændser nedsatte Nordmænd og Daner, som først optraadte som Christendomslærere i Norge. De savnede saaledes, skjønt Fremmede, ganske vist ikke al Interesse for Nordmændenes eiendommelige Aandsfrembringelser, om de end til en vis Grad maatte frygte disse som Hedendommens Fostere, og derhos, forsaavidt som disse Aandsfrembringelser fremstillede Hedendommens Lære og vare sterkt belivede af den hedenske Tro, maatte i dem see en mod Christendommen fiendtlig Magt. De engelske Geistlige vare desuden — hvad man vel maa merke sig — ikke indtagne af den Foragt for Landsmaalet, der ellers saa mange Steder i den romerske Kirke trængte dette tilbage for Latinen, hvilken gjennem Kirkens Lærere blev eneraadende Skriftsprog. De engelske Geistlige baade agtede og benyttede sit Folks Sprog baade i Tale og Skrift, baade i Theologiens og den verdslige Videns Tjeneste.

Vare saaledes end hine første christne Lærere blandt Nordmændene ikke fuldkommen skikkede til at opfatte paa den rette Maade og fordomsfrit, hvad de af vise og kundskabsrige Nordmænds Mund hørte, helst naar det smagte af Hedendom, eller til at optegne det uforvansket i Skrift, saa vare de dog paa den anden Side heller ikke fiendtligsindede mod den *Nationalitet*, mellem hvilken de virkede, eller til at udslette denne, hvor den ei kom i en erklæret Strid mod Christendommen, som de forkyndte. Mod Tilblivelsen af en *Literatur i det norske Sprog*, naar den blot var *christelig* i sin Aand, kunde de engelske Christendomslærere ganske vist ikke nære nogensomhelst Uvillie; tvertom deres eget Exempel maatte bidrage til at fremkalde den. Christendommen gik desuden snart over til at blive det norske Folks Eiendom. En Klasse af indfødte norske Christenlærere afløste efter en Menneskealders Forløb de fremmede, og gjennem disse indfødte Lærere blev den nye Skrivekunst med alle dens Hjælpemidler fuldkommen indplantet paa norsk Grund. Ved Midten af det 11te Aarhundrede havde saaledes Nordmændene endelig Midler i Hænde til at lade sine Overleveringer fra Fortiden ligesom og sine samtidige Aandsfrembringelser fremtræde i Skrift. Allerede mellem 1035 og 1040 lod Kong Magnus den Gode, ifølge troverdige Vidnesbyrd, Thrøndernes Lov føre i Pennen.

Skrivedygtigheden hos Nordmændene stod alligevel endnu længe i et afgjort Misforhold til Rigdommen af de i den mundtlige Overlevering bevarede Skatte, og man hang endnu med Forkjærlighed ved det levende Ord. Saalænge desuden Skrivekunsten i Regelen øvedes af Mænd, der saa at sige udelukkende vare sit Kald som Christendomslærere opoffrede, og i Opfyldelsen af dette Kald følte sin hele Virksomhed medtagen, blev Kunsten alene anvendt i Religionens Tjeneste. Den geistlige Skriver havde længe nok at gjøre med at skaffe tilveie de for Kirketjenesten nødvendige Bøger: Messebøger (Missaler), Bønnebøger (Psaltere) og lignende, i hvilke det latinske Sprog benyttedes. Det varede saaledes endnu henved et Aarhundrede, førend Skrivekunsten i nogen videre Udstrækning traadte i den verdslige Viisdoms og Landssprogets Tjeneste og blev anvendt til Optegnelse af de sande folkelige Aandsfrembringelser. Men i denne Mellemtid slappedes ingenlunde den mundtlige Overleverings Kraft; den udviklede sig tvertimod mere og mere, ret som om den vilde naa den høist mulige Fuldendthed, før den betroede Skrivekunsten sine længe sammendyngede Rigdomme. Først ved Midten af det 12te Aarhundrede, da den mundtlige Overleve-

ring saa at sige var bleven overlæsset med Aandsfrembringelser i de forskjelligste Retninger, traadte Skrivekunsten ret i Virksomhed for at frembringe en norsk Literatur, og i det 13de Aarhundrede, især under Kong Haakon Haakonssøns hæderfulde Styrelse (1217—1263), naaede denne Literatur sit høieste Glandspunkt.

En naturlig Følge af den Maade, hvorpaa den norske Literatur i Middelalderen udviklede sig, og af de ydre Omstændigheder, under hvilke dette skede, var, at den blev en tro Afspeiling af den mundtlige Tradition, som den afløste. Den afbrød ikke paa nogensomhelst Maade den naturlige Gang af Folkets aandelige Fremskriden. Den bemægtigede sig kun, hvad den allerede fandt færdiggjort. Den førte paa Pergamentet, hvad der allerede i det levende Ord havde antaget ikke alene sin bestemte indre Charakteer, men ogsaa sin fuldendte ydre Form. Nedskriveren brugte i Regelen blot Pennen; Tanker og Ord tilhørte Traditionen. Her kunde sjelden eller aldrig blive Tale om nogen egentlig Forfattervirksomhed; Samler- og Skriver-Skjønsomhed var i Hovedsagen det eneste, som udfordredes. Literaturen var navnløs, men derhos i høieste Grad folkelig, og vedligeholdt saaledes Traditionens Charakteer i dens videste Udstrækning. Og det er denne Charakteer, som giver den norske Literatur fra Middelalderen et saa uskatteerligt Værd for vore Dage, idet vi i den ikke see enkelte Personligheders Meninger og Erfaringer skildrede, men høre et heelt Folk fremsætte sine Tanker, Følelser og Anskuelser, — fortælle de Begivenheder, i hvilke det har spillet en Rolle, paa den Maade, det i sin Helhed har opfattet dem, og med de Domme om deres indre Sammenhæng, som det selv har fældet, — udtale Indbegrebet af sin Viden i de forskjelligste Retninger, — kort afmale sit hele Liv i dets indre og ydre Rørelser med en Kraft og Sandhed, som aldrig den enkelte Personlighed i samme Grad formaar at tilegne sig.

Ikkun i tvende Retninger gjorde Personligheden sig paa en vis Maade gjældende, og dette var i Skaldekunsten og i den lærdere videnskabelige Granskning. Men dette var ikke først Tilfælde, da en Literatur fremstod; det fandt allerede Sted, medens den mundtlige Overlevering ene raadede. Hvad Digtekunsten angaar, saa var det imidlertid ingenlunde de Digterverker, der med Hensyn til Indholdets sande poetiske Verd og Almeeninteresse meest udmerkede sig, hvilke under Digterens Navn bevaredes i Traditionen og overgik i Literaturen. Netop de herligste af den norske Oldtids Digte ere paa ganske faa Undtagelser nær navnløse. Det er derimod Lovkvadene til Kongers og Høvdingers Ære, disse Kvad, der udmerke sig langt mere ved Kunst end ved dyb Følelse og sand Digteraand, — det er disse, som have bevaret sin Forfatters Navn, og det øiensynlig af den Grund, at Forfatterne betragtedes som Mestere i Kunsten, som Hjemmelsmænd for Formerne og derhos, fordi de som oftest vare et Slags privilegerede Hof-Skalde, der omgave den norske Konges Person og vare høit anseede i hans Hird. Det var saaledes deres Mesterskab i Formerne i Forening med deres personlige Stilling til Norges Konge, der opretholdt deres Navn, — mere end deres Verkers indre Verd. — Hvad nu angaar den lærdere videnskabelige Granskning og de literære Verker, som af den fremgik, saa fandt ogsaa dermed et nogenlunde lignende Forhold Sted. Det er egentlig som Hjemmelsmænd for en eller anden Mening, som Berigtigere af Feiltagelser eller høist som Ordnere af et i Traditionen allerede tilværende Stof, de lærde Granskere have vundet et Navn, — ikke som Forfattere, og de Verker, som med Bestemthed kunne tillægges saadanne, ere sammenligningsviis baade faa og af ringe Omfang.

Til det Standpunkt, paa hvilket efter Tingenes almindelige Gang Literaturen bliver Frugten af en egentlig Forfattervirksomhed, paa hvilket den Enkeltes Personlighed bliver mere fremtrædende i den, naaede i Grunden den oldnorske Literatur ikkun undtagelsesviis og i ganske enkelte Retninger. Den blomstrede bedst, saalænge den stod i den mundtlige Overleverings Tjeneste og troligen fæstede dennes Indhold i Skrift. Da Traditionens opdyngede Forraad var udtømt ved at føres i Pennen, saa at det nu med større Lethed kunde læses i Bog eller høres forelæst end hentes fra det levende Foredrag, øst af Hukommelsens Kilde, saa begyndte ogsaa Literaturen at sygne og henvisne. Den oldnorske Literatur havde saa inderlig knyttet sig til den mundtlige Overlevering, at den af denne sugede hele sin Blomstringskraft. Men den Tid maatte komme, da Agtelsen for og Tilliden til det skrevne Ord undergrov den mundtlige Overleverings Kraft og Virksomhed, da man dyrkede Skrivningen paa Hukommelsens Bekostning, og da den ikke læsekyndige Almeenhed meer og meer udelukkedes fra den umiddelbare Adgang til Kundskabens Kilde, derved at denne opflyttedes i en høiere Kreds, i de med lærd Dannelse Begavedes Kreds. Denne Tid maatte indtræde som et nødvendigt Vendepunkt i Kulturens og Videnskabelighedens fremadskridende Gang. Under almindelige Omstændigheder vilde denne Overgang rimeligviis have afstedkommet en midlertidig Slappelse, ja vel et tilsyneladende Tilbageskridt i den literære Virksomhed, der dog snart igjen vilde have fremtraadt med en forandret Charakteer og maaskee i nye Retninger. Men for Norge faldt uheldigviis denne i sig selv naturlige Overgang og den dermed forbundne literære Krisis sammen med saa mange ugunstige indre Forholde og ydre Tilstød, at den, istedet for at hæve den sygnende Literatur til et forynget Liv, gav den Døden.

Auckland paa Ny-Seeland.

Auckland paa Ny-Seeland.

Den store sydlige Hovedmasse af Ny-Seelands Nordø er under 27° sydlig Bredde ved en smal Landtunge forbundet med den langstrakte nordvestlige Halvø. Paa Øens Østside trænger Havet gjennem den øvrige Hauraki Golf med dybt indskjærende Bugter og i mangfoldigt forgrenede Arme langt ind i Landet, og beskyller i sine sydvestligste Forgreninger, i den saakaldte Waitemata-River, Landtungens Nordside. Paa Vestsiden, hvor det haarde Veir sætter paa med al sin Kraft, har Oceanet brudt sig en snever Indgang gjennem vulkanske Conglomerater og Breccier, breder sig derpaa ud og danner med den vide Manukau-Bugt Isthmus'ens sydlige Grændse. Landet er her mellem de tvende Have kun 5—6 engelske Mil bredt og svinder paa tvende Steder, hvor der fra Waitemata-River trænge smale Arme (Creeks) ind i sydlig Retning dybt imod Manukau-Bugten, ind til en engelsk Mils Bredde, — Punkter, som de Indfødte allerede fra gammel Tid af benyttede til at trække sine Kanoer over fra det ene Hav til det andet, og som hos Kolonisterne snart vakte den Tanke, at sætte dem begge i Forbindelse ved Hjælp af en Kanal. Medens Waitemata-River paa Nordøens havnrige Østkyst er den mest centralt beliggende Havn, er Manukaubugten paa Vestkysten uden Tvivl den bedste Havn og den eneste, som større Skibe uden Fare kunne løbe ind i. Det var derfor vistnok fuldkommen rigtigt, da Capitain Hobson i 1840 anbefalede den engelske Regjering hin Landtunge, der forbinder begge Øens Dele og fra begge Have er tilgjængelig, som det bedste Punkt til Anlægget af en Hovedstad for Ny-Seeland og Sæde for Regjeringen.

Ikke noget Punkt paa Nordøen har ved Siden af en saa central Beliggenhed tillige en saa let og sikker Kommunikation tilsøes til alle Kanter. Thi foruden de talrige Fjorde, der føre til de forskjellige Punkter i Landets Indre, er der ovenikjøbet de seilbare Floder paa Nordøen, til hvilke Adgangen fra Landtungen af er let. I nordlig Retning udstrækker Waitemata-Creek sig paa blot et Par Miles Afstand mod Kaiparahavnen. I sydøstlig Retning kommer man mellem Haurakibugtens Øer til Mundingen af Piako- og Waihofloden, og paa denne igjen kan man trænge dybt ind i Landet. Lige mod Syd endelig ligger der mellem den øverste Ende af Waiuku-Creek, en Sidearm af Manukauhavnen, og Awaroa-Creek en Landevei paa ikke mere end halvanden engelsk Mil. Awaroa-Creek udmunder i Waikato, og denne, der er seilbar 100 eng. Mile op i Landet, fører gjennem Nordøens frugtbareste og skjønneste Landstrøg lige ind i Hjertet af Landet.

Alt dette er uskatterlige naturlige Fordele for den paa denne Landtunge anlagte Ny-Seelands Hovedstad paa Isthmus'ens nordlige Side, Auckland, der i hurtig Opblomstring fra Aar til Aar udstrækker sine Husrækker videre. Stedets fortrinlige Beliggenhed i geographisk Henseende, der har forskaffet det Navnet „Sydens Korinth“, sikrer Auckland Rang og Betydning som Nordøens Hovedstad, selv om ogsaa paa et senere Standpunkt i Ny-Seelands Historie, kanske først efter Maoriracens Uddøen, Tyngdepunktet for den koloniale Udvikling mere og mere skulde blive rykket fra Norden mod Syden.

Auckland talte i Aaret 1860 henimod 10,000 Indvaanere, og lige saa stort er vel Antallet af de Beboere, der rundt om have nedsat sig paa Aucklands Distrikt. Man ser paa Byen, der saagodtsom udelukkende bestaar af Træhuse, at den endnu er i sin Ungdom, men fra Aar til Aar vinder den i arkitektonisk Henseende ved de større Bygninger, der opføres af den porøse Basaltlava fra de omkringliggende Vulkankegler og ved de nette murede Smaahuse, der reise sig. Byen er anlagt paa at skulle voxe og indtager derfor allerede nu et meget stort Areal. Man kan fra Øst til Vest, iberegnet Forstaden Parnell, regne halvanden engelsk Mil i Gjennemsnit, og fra Nord til Syd 1 eng. Mil. Stadens Midtpunkt danner de Høidestrækninger, der ved Britomart-Point falde steilt af ned mod Havnen imellem Mechanics-Bai i Øst og Commercial-Bai i Vest. Paa denne Aasryg ligger nærmest Havnen Britomart-Fort, dernæst Domkirken, Husrækkerne i Princes-Street, Gouvernørens Bolig og Kasernen. I selskabelig Henseende vil den, der ikke er vant til de store Hovedstæder, her kun føle faa Savn. Man har taget dygtig fat der; selv en botanisk Have og et naturvidenskabeligt Museum er bleven grundlagt, og for kort Tid siden blev der i Auckland, som allerede kan opvise talrige Anstalter med velgjørende og almennyttige Formaal, endog oprettet et Videnskabsselskab, et New Zealand Royal Society.

Landtungen ved Auckland er en af Jordens eiendommeligste vulkanske Distrikter. Sit særegne Physiognomi skylder den et stort Antal sluknede Vulkankegler med mere eller mindre tydeligt vedligeholdte Kratere, med Lavastrømme, der danne udstrakte stenige Lavamarker ved Foden af Keglerne, eller med Tuffkratere, der i Ringform som en kunstig Mur omgive de af Slakker og Stene, som udkastes fra Vulkanen, opstablede Eruptionskegler, der uregelmæssigt ere spredte over Landtungen og de nærliggende Bredder af Waitemata- og Manukauhavnen. Den vulkanske Virksomhed synes næsten ved hvert Udbrud at have dannet sig en ny Vei og har saaledes adsplittet sig i lutter smaa Kegler, medens den, hvis den altid havde holdt sig i den samme Kanal, maaske vilde have dannet en eneste stor Vulkankegle. Det geologiske Kart over Landtungen udviser paa et Rum af 8 geogr. Kvadratmile eller i en Omkreds af kun 10 eng. Mile fra Auckland ikke mindre end 61 selvstændige Udbrudspunkter. Det er Vulkaner i den allermindste Maalestok, Kegler af kun 3—600 Fods Høide over Havet. Den høieste af dem, Rangitoto, der hæver sig ved Indløbet til Aucklands Havn, ligesom Waitematabugtens Vesuv, naar op til 920 Fod.

Gamle Stuer i Sætersdalen.

Af den Stueform, som mest ligner Sagaernes Skaaler eller Ildhus, og som Hr. E. Sundt i sin interessante Afhandling om Bygningsskikkene beskriver under Navn af Arestuer, findes i Sætersdalen et ikke lidet Antal endnu i sin oprindelige Stand, og benyttes en stor Del af Aaret som Familiens Dagligværelse. For dem af Læserne, der ikke kjender omtalte Afhandling, følger her en kort Beskrivelse af disse Bygninger, som de ere i Sætersdalen.

Huset er ved en med Gavlerne parallel Tvervæg delt i to ulige store Rum, hvoraf det større, hvis Grundplan omtrent er en Kvadrat, danner den egentlige Stue; det mindre, aflange Rum er atter afdelt i to, en Forstue og et lidet Kammer, der kaldes Klave, med Indgang fra Stuen. Selve Stuen har saaledes to Døre, en fra Forstuen og en, som omtalt, fra Klaven, begge paa samme Væg, som derfor i det Følgende vil blive benævnt Dørvæggen. Disse Døre (her heder Døren Hure, medens Dynni betegner Døraabningen) ere meget lave i Forhold til Bredden og ofte forfærdiget af en eneste Planke; de mangle Laas og trækkes op og i ved Hjælp af en Jernring, ligesom Hængslerne somoftest ere meget massive. Soliditet er ogsaa en temmelig nødvendig Egenskab ved denne Del af Bygningen; thi de sætersdalske Ynglinge anse det som et Tegn paa Kraft og Sprækhed at kunne frembringe en ret alvorlig Bragen, idet de slaa Døren i, og spræke ville vi jo Alle være hver paa sin Vis. En anden Skik, som ikke forudsætter mindre stærke Døre, er den, at hver Mand, naar Brudefærden vender hjem fra Kirken — dels for at vise Brudeparret sin Hyldest, dels for at skræmme onde Vætter af Huset — ved sin Indtrædelse smelder Døren i med al sin Kraft; denne eiendommelige Æresbevisning kaldes at „smedde Hure for Bruro.“ De svære, stærkt udbugede Dørstolper prydes almindelig af snirklede Udskjæringer. Til Siden af Dørene staa i hvert af Stuens nedre Hjørner en Seng, hvis Længde og Bredde er lige stor. Onde Tunger udenfor Bygden ville sige, at Sengestedet til Bekvemmelighed for større Natteløberflokke har faaet denne Form; skjønt nu Meddeleren ingenlunde kan modbevise en Hypothese, han har hørt fremsætte fra samme Kant, om at en Befolknings Sædelighed skulde skulde staa i omvendt Forhold til dens Sengesteders Bredde, saa forekommer det ham dog lidet rimeligt, at de sætersdalske Husfædre skulde have drevet sin Tolerance saa vidt. Fra Seng til Seng strækker sig rundt den øvrige Del af Stuen en fast Bænk, der kaldes Paden. Foran den Del af samme, der gaar langs Stuens Gavlvæg, hvor Høisædet er, staar et langt Bord, stundom saaledes indrettet, at Pladen kan hænges op paa Væggen, medens Foden tages ud (Reisbord); foran Bordet igjen en løs Krak. Midt paa Gulvet er Ildstedet, Aaren, en aflang firkantet Forhøining, belagt med Heller og omfattet af en tømret Ramme; af Møbler findes, foruden de nævnte, blot et Par Krakke og Kubbestole samt et Skab, der paa et Stykke afbryder Paden paa Stuens ene Langvæg.

Fra Midten af Dørvæggen, omtrent i 4 Alens Høide over Gulvet, rager over de to Trediedele af Stuens Længde frem en lang bevægelig Stok, Jøia, hvis frie Ende løber ud i et Heste- eller Drageh oved. Dens egentlige Bestemmelse er at bære Skoren med de over Aaren hængende Gryder og Kjedler; men ogsaa

Kveste i Sætersdalen.

den har sin Betydning ved Bryllupshøitiderne; ved Hjemkomsten fra Kirken var det nemlig Skik, at Brudgommen med sit Sværd gjorde tre Hug i Jøia; af disse Hugs større eller mindre Dybde tog man da Varsler for det unge Pars Fremtid. Lidt høiere end Jøia er mellem Husets Langvægge anbragt nogle horizontale Tverbjælker, for at modvirke Spærreværkets Tryk udad; langsmed Dørvæggen løbe to af dem, Rondi, hvoraf den ene i Forening med en udhulet Klamp, Aakje, tjene som Omdreiningspunkter for Jøia; ved dennes bevægelige Ende gaar parallelt med Rondstokkene en tredie Tverbjælke, Vondi, der ogsaa har Navn af Biten, da Jøia, naar den er stærkt belastet, derpaa støtter sin Snude. Dette Slags Stuer har ikke, som de nyere, nogen Lem (horizontalt Loft), men naa helt op under Mønsaasen; gjennem Ljoren, en Aabning i Taget ligeover Aaren, faa de Lys og Luft. Om Vinteren, naar man, for at stænge Luften ude, maa lukke Ljoren, og Røgen fra det aabne Ildsted fylder Stuen, benyttes den almindelig blot som Bryggers, og man holder da til i de nyere Rum; men naar Sommerhede og Kvalmhed og Fluer gjør Opholdet under deres lave Tag mindre behageligt, aabner man Ljoren i det høie, gamle Ildhus, hvor der da altid er svalt og frisk Luft. Til Mandshøide bliver Alting i Stuen skrabet og skuret, og det smukke, gamle Tømmers Hvidhed fremhæves blot end mere ved det Sodlag, hvormed Aarhundreders Røg har faaet Lov at bedække Tag og Bjælkeværk.

Paa Gaardene Kjelleberg, Aakre og Kveste i Valle Sogn ere de smukkere og bedst vedligeholdte Stuer, Meddeleren har seet af dette Slags. Paa Kveste, hvorfra medfølgende Afbildning er tagen, udgjør den gamle Stue den Del af Bygningen, som støder nærmest op til Loftet. Derefter kommer Forstuen og nogle mindre Rum, der benyttes som Forraadskamre, og endelig følger — længst tilhøire og i Flugt med de nævnte — en Loftstue (Bygning paa to Stokværk), der lang Tid har været brugt til Thinglokale; en ældre sætersdalsk Kunstner har prydet dennes Indre med en Fremstilling af Parablen om de kloge og daarlige Jomfruer, — en nyere udenbygds Kollega med et antikviseret Billede af St. Olaf, hvorunder en halvt udslettet latinsk Inskription. Langs hele Bygningens Forside løber en Sval, hvis Paneling nu næsten er borte, men som den Dag, Meddeleren gjæstede Gaarden, for en Del var erstattet ved Aaklæder, man hængte ud for at luftes. Ligesom paa mange andre Gaarde i Dalen staar og her foran Huset opreist en høi spids Sten; almindelig ere disse Stene forsynede med Jernringe og benyttes til at binde Heste ved; om den, som staar i Tunet paa Kveste, fortælles det, at den ogsaa har tjent som et Slags Gabestok for de Thingfolk, der blev altfor spræke og ustyrlige. Gaarden har i en lang Række af Aar været i Rigfolks Besiddelse, og en af de Herligheder, som følge med den, er et stort og tungt Kjæde med Kors af Sølv, indrettet omtrent som de, hvori Katholikerne gjemme fine Smaastumper af Helgenben, og i lange Tider udlaant som en Prydelse for Brudgommene i Præstegjeldet. A. S.

Maanedlig politisk Oversigt.

Et ganske mærkeligt Tegn paa den Interesse, hvormed man i England omfatter Parliamentsreformen i Retning af en mere udvidet Stemmeret, er den Opfordring til at stille sig til Parliamentet, som Vælgerne i Westminster Kreds have ladet udgaa til den bekjendte statsøkonomiske Forfatter John Stuart Mill. Foruden at være en af Frihandelssystemets mest fremragende

Forsvarere, har Stuart Mill saavel i sine tidligere Skrifter som i de mundtlige Udtalelser, hans Kandidatur har givet Anledning til, kjæmpet for en saadan Udvidelse af Stemmeretten, at enhver voxen Mand og Kvinde, der ikke i de sidste Aar havde modtaget Fattigunderstøttelse, skulde være stemmeberettiget. For at imidlertid ikke den vankundige Masse herved skulde faa en utilbørlig Indflydelse paa Landets Politik, har han tillige udviklet et meget sindrigt, men neppe ganske praktisk System, efter hvilket de, der ved en offentlig Prøve eller Examen havde vist sig i Besiddelse af en større Portion Kundskab og Intelligents, skulle kunne erholde en i Forhold hertil staaende Indflydelse i Form af et større Antal Stemmer. Om det end neppe er vedkommende Vælgeres Ønske, at det skal lykkes den berømte Forfatter i Praxis at gjennemføre dette System, er dog den Opfordring, de har ladet udgaa til ham, et betydningsfuldt Tegn paa den Vægt, en af Englands vigtigste Valgkredse lægger paa liberale Anskuelser i Henseende til en Reform af Valgvæsenet.

I Tydskland opsluger fremdeles det uendelige slesvigholstenske Spørgsmaal al Interesse og sætter alle Penne i Bevægelse. Medens 300 af Tydsklands Digtere tumlede sine Pegaser i olympisk Væddeløb efter de 100 Thaler, der var udsat som Belønning for det bedste Digt for Slesvig-Holsten, har Bismark benyttet Tiden til foreløbigt at lade den preussiske Flaade løbe ind i Kiels Havn. Som Svar paa Østerrigs Protest mod dette egenmægtige Skridt erklærede han, at det langtfra var hans Hensigt at fylde hele Kielerhavn med preussiske Krigsskibe, og at det naturligvis stod Østerrig frit for ogsaa at sende Skibe did, saa de kunde dele Havnen mellem sig. Samtidig hermed blev der forelagt Deputeretkammeret Bevilgningsforslag til Befæstelsen af Havnene i Kiel og Jahde og til Paabegyndelsen af en preussisk Flaade, foreløbigt to Pantserfregatter, efter det fremlagte Overslag, der naturligvis som alle Overslag ikke vil række mere end halvveis, tilsammen en rund Sum af 20 Millioner Thaler. Hertil har Deputeretkammeret givet det Svar, at det ikke kan indlade sig paa at bevilge af et Budget, som Regjeringen i Almindelighed selv skalter og valter med, uden at bryde sig om Kammerets Protester, og at Preussen dernæst maa være kommen i lovlig Besiddelse af Hertugdømmerne, før det kan give sig til at anlægge Havne der. En Modstand, som saaledes er fortsat i aarevis, og som en Haandfuld Professorer og borgerlige Næringsdrivende vove at reise og opretholde, maa naturligvis tilsidst blive utaalelig for de Herskende, og officiøse Blade true nu ogsaa med et Statscoup, som det vilde være en let Sag at gjennemføre med en Hær saa slavisk disciplineret som den preussiske, og saa berust, som den endnu er efter sin sidste store Kamp til Fordel for alskens reaktionære Tendentser. Da Forholdene stille sig saaledes i Berlin, er det forklarligt, at Ministeriet kun ugjerne giver efter for de Opfordringer, som stilles til en Sammenkaldelse af en slesvig-holstensk Landsrepræsentation, der kunde raadslaa om Landets Interesser og udtale Befolkningens Ønsker om den fremtidige politiske Stilling. Om det end i Længden vil blive umuligt at afslaa et saa berettiget Forlangende, vil dog Repræsentationen ligeoverfor et Ministerium, som det nuværende preussiske, neppe kunne bringe det til at sætte sine egne og Befolkningens Ønsker igjennem.

Ved Septemberkonventionen var det romerske Spørgsmaal gaaet over til et indre italiensk Spørgsmaal, hvori ikke mere nogen fremmed Magt kunde finde Paaskud til Indblanding, og paa hvis fredelige Løsning man turde haabe, uden at være blind for de Farer, der have samlet sig under en saa længe og saa stærkt spændt Situation. De første Skridt ere nu gjorte, idet den italienske Regjering er traadt i direkte Underhandling med Pavehoffet og for det Første er kommen til en mindelig Overenskomst med det i Anledning af Besættelsen af en Mænge Bispestole i Kongeriget, der hidtil af politiske Grunde vare blevne staaende ledige. Det er udentvivl forhastet, naar man vil vide, at der allerede nu er gjort Skridt til Løsningen af de mange Differentser i politisk Henseende, som de sidste fem Aars Begivenheder har fremkaldt, og som det ligger lige meget i begge Parters Interesse, og det fornemmelig i Italiens, at fjerne. Det er klart, at medens Pavestolen altid udenfra vil kunne paaregne Beskyttelse mod videre territoriale Overgreb fra Kongerigets Side — Noget, som jo ogsaa Frankrig ved Septembertraktaten har overtaget et Slags Garanti for —, vil det i Længden være umuligt for Italien at blive staaende i et fiendtligt Forhold til den romerske Biskop, der ved Aarhundreders ubrydelige Tradition er kaldet til den italienske Folkekirkes Overhoved. Hvor uholdbar en saadan abnormal Stilling er, har allerede tilstrækkelig vist sig baade ved de Forviklinger, den udsætter Italien for ligeoverfor de andre katholske Magter, og ved den pinlige Kollision, hvori den stiller den store Majoritet blandt de oplyste Klasser i Italien, i hvem en oprigtig Patriotisme idelig kommer i Strid med en ligesaa rodfæstet Overbevisning om, at det romerske Pavedømme paa det Nøieste er knyttet til Italiens religiøse Liv. Det er maaske ikke disse, der skrige høiest, og man er let udsat for at faa et feilagtigt Indtryk af det virkelige Forhold mellem Pavedømmet og Italien ved de extreme Udtalelser af hints dødelige Fiender, de røde Republikanere, der idelig tordne mod den romerske Stol, men som dog intet Positivt kunne stille op mod den, og som mindst af Alt ere tilbøielige til, som man maaske altfor ofte smigrer sig med, at føre Italienerne over til de renere religiøse og moralske Begreber, som Reformationen har opstillet.

Hvad man fra et religiøst Standpunkt kunde mene om Ønskeligheden af det yderste liberale Partis voldsomme Seier over Pavedømmet, er en anden Sag — ihvorvel det turde være mere end tvivlsomt, hvorvidt der herved virkelig var noget Positivt vundet —, men naar man betragter Spørgsmaalet fra den rent historiske Side, kan man ikke et Øieblik være i Tvivl om, at Udsigten til en mindelig Overenskomst mellem Kongeriget og det romerske Hof jo er det Glædeligste, man paa lang Tid har hørt derfra. Om disse Udsigter virkelig skulle gaa i Opfyldelse, beror da paa, hvor klart Blik begge Parter har for sin egen sande Interesse, og om de italienske Statsmænd ikke blot ville erindre den ene Del af Cavours Maxime om „den fri Stat“, men ogsaa mindes den anden om „den fri Kirke“, og endelig om de romerske Prælater kjende sine Klassikere godt nok til at huske den gamle Historie, som engang før i Tiden tildrog sig indenfor Roms Mure med Tarquinius og de sibyllinske Bøger.

Det nye Paris.

(Af A. Rosengarten.)

I sit Anlæg og sin hele Indretning har de private Huse i Paris mange Eiendommeligheder, der, idet de grunder sig paa nationale Sæder og Skikke, adskiller dem fra Nabolandenes og især fra de engelske. Medens i England enhver Familie beboer sig eget Hus, hvorved der opstaar en vis Ensformighed i disses Physiognomi og Størrelse, omslutte Husene i Paris en Mangfoldighed af Beboelsesleiligheder og afvige i Dimensioner væsentlig fra hinanden, idet de ofte danne hele Komplexer, med et eller flere Gaardsrum.

En Undtagelse herfra danne paa den ene Side det gamle Aristokratis Huse, paa den anden Side det ny og paa Penge grundlagte Aristokratis; begge disse adskille sig igjen, forsaavidt som hine, der fortrinsvis ligge i Faubourg St. Germain og tilhøre en ældre Tid, ere fjernede fra Gaden ved et Gaardsrum med en høi Mur foran, og saaledes fuldstændig svare til Beboernes fornemt tilbagetrukne Liv, medens disse, der ligge i de nyere Kvartaler, tildels endog i de allernyeste i Nærheden af Champs Élysées, skyde sig helt frem til Gaden, og paa denne Maade ikke i det Ydre udmærke sig fremfor andre Huse.

Paa disse aristokratiske Boliger anvender man i Almindelighed Navnet hôtel; selv naar de bedække et meget stort Rum og optræde med paladsmæssig Pragt, bruger man ikke om dem Ordet palais, der er forbeholdt de store offentlige Bygninger (palais de l'industrie, palais des arts osv.), eller saadanne, der ere eller have været fyrstelige Boliger (palais des Tuilleries, palais du Louvre, palais Luxembourg osv.), medens man derimod, naar de ere beliggende paa Landet og omgivne af en Park, anvender Navnet château, saaledes at Benævnelsen skifter efter de forskjellige Bygningers Art.

Medens nu disse tvende Slags hôtels danne en eneste Bolig af paladsmæssig Udstrækning og Udstyr, finder man ogsaa hist og her i de Kvartaler, der ligge i Udkanterne af Byen, enkelte beskedne smaa Huse, der ogsaa kun ere bestemte for en eneste Familie.

Naar man ser bort fra disse Undtagelser, dannes altsaa Regelen for Vaaningshusenes almindelige Bygningsmaade af hine Huse, i hvilke flere Familier bo sammen i de forskjellige Etager. Forskjellen ligeoverfor andre Landes Leiehuse bestaar i den pinlige Benyttelse af Rummet, der paabydes af Grundens og Bygningsmaadens Kostbarhed, og som fremtræder i de smaa og lave Værelser og i den Masse Stokværk, der stables paa hinanden. Ogsaa Trapper og Korridorer ere i Regelen meget snevre. En Etage bestaar i Almindelighed, hvor smaa end de enkelte Rum blive ved en saadan Udstykning, af en entrée, en salle à manger, en salon og et eller to Soverum med et mikroskopisk Kjøkken og et endnu mindre Rum for Tjenestefolkene, samt derhos en Utallighed af Væggeskab, smaa mørke Kabinetter og Gjennemgange. Hvert af Værelserne er forsynet med en Kamin og derover et i Væggen indmuret Speil; Spisestuen er den eneste, som man giver en Ovn. Da hver Kamin maa have sin egen Skorsten, der springer frem fra den tynde Væg, saa opstaar derved, naar Huset har flere Stokværk, en Mængde fremstaaende Partier, der saa igjen benyttes til Væggeskab. I Soveværelset er det meget almindeligt at anbringe Alkover for en eller to Senge; disse skjules da ved Forhæng. For at give Bygningerne et bedre Udseende fra Gaden, og for at Vinduerne skulle faa al den Størrelse, som de kunne trænge i saa smaa Rum, pleier man at lade dem gaa helt ned til Gulvet og foran dem anbringe lette Rækværk af Jern.

Overalt, undtagen i de allermindst befærdede Gader, indtages Stueetagen af Butikker, der har sin Indgang direkte fra Gaden af og i det Høieste ligge et Trappetrin over den. Derover mangler der sjelden en Entresol, der enten staar i Forbindelse med Butikken eller ogsaa tjener til Bolig for dennes Eier; derovenpaa kommer saa tre—fire Stokværk efter hinanden, af hvilke det sidste afslutter Husets Façade med et øverst oppe anbragt Jernrækværk. Bag dette Rækværk trækker Væggen sig to—tre Fod tilbage, for at den egentlige Façade ikke skal komme til at overskride den lovmæssigt bestemte Høide, og danner der en Terrasse for et alleroverste Stokværk. Hermed er dog ikke det beboelige Rum til Ende; thi nu først kommer Mansarden med eller uden Gjentagelse af Terrassen med sit Rækværk. (Ved Mansarde forstaar man den til Bolig indrettede nedre, steile Del af det efter sin Opfinder benævnte, brudte Tag eller af et steilt, ubrudt, lige eller afrundet, Tag.) Selv det alleroverste Rum under Taget har man nyttet til Kammere for Leiere af den aller beskedneste Art, saa at altsaa Beboelsesleilighederne, iberegnet Entresolen, ofte — fraregnet Butiksleiligheden i Stueetagen — taarne sig op paa hinanden syv Gange.

Over det hele Hus og dets Beboere fører le concierge, der sjelden mangler i noget Hus, et vist Opsyn og er tillige til Nytte for dem, der af hans Haand modtage Bud, Breve og Visitkort, hvilket gjør det raadeligt altid at forsøge at staa paa en god Fod med denne Cerberus, der kan volde En tusinde Ubehageligheder, naar man paadrager sig hans Unaade. Han har at holde Huset i Orden, modtager Leien, feier Trappen og er ved Siden deraf Oppasser hos Ungkarlene i Huset. Det er mirakuløst, hvor lidt Rum dette Faktotum lægger Beslag paa for sig selv og sin Familie; det er sjelden, at han raader over et Rum paa mere end 100 Kvadratfod, altsaa f. Ex. 5 Alen i hver Kant, mangen Gang ikke mere end det Halve heraf, og her bor, sover, arbeider (fordetmeste som Skrædder eller Skomager) og koger han med Kone og mangen Gang med Børn, der senere danne Kjærnen af Gamins og Grisetter. Hans Kammer, der ofte kun er en under Trappen liggende Loge, ligger altid saaledes, at han kan føre Kontrol med Enhver, der gaar ud og ind; hans Nærværelse garanterer derfor ogsaa saa meget som muligt mod Tyve og er desuden af særligt Værd for den, der ikke bor i Huset, og som, naar han kommer i Besøg, ei behøver at løbe alle Trapper op for at høre, om Vedkommende er hjemme.

Med alle disse Stokværk ovenpaa hinanden er det naturligvis vanskeligt at give Husene en monumental Betydning; hovedsagelig kun ved Enkeltformernes Skjønhed kan man fri dem for Udseendet af Kaserner. I disse Detailler — forsaavidt de ikke ere Efterligninger af græske Forbilleder — mærker man tydelig Indflydelsen af den nationale Renaissance, fornemmelig fra Louvre, — den ældre Del af dette saavelsom den nys opførte, hvorved vi da naturligvis kun mene de Bygninger, der ere opførte i Renaissancestil. Indflydelsen herfra er saa stor, at man kun finder faa Forbilleder fra den gode italienske Renaissance; Arkitekturen bevæger sig i en overveiende Grad indenfor Grændserne af de Former af denne Stil, der fra gammel Tid af ere gjængse i Paris.

Vistnok gives der Undtagelser. Dertil høre de almindelige Huse, der, uden at gjøre Fordring paa noget særeget kunstnerisk Præg, troligen holde fast ved den gamle Percier'ske Stil, saaledes som den har været i Brug fra den første Fjerdedel af vort Aarhundrede; paa den enkleste Maade tilfredsstiller man i disse Bygninger de æsthetiske Fordringer, men det er sjelden at man ganske ser bort fra dem paa en saa raa Maade, som man ofte har Anledning tll at se paa mange andre Steder. Andre Undtagelser, der dannes af høiere staaende Bygningsværker, der grunde sig paa italienske Studier, ere mere enestaaende, saaledes som, for at nævne et Exemvel, et i Champs Élysées opført Hus, tilhørende en Fru Payva, hvor enkelte Reminiscentser fra la Certosa i Pavia blande sig med fransk Behandling. Paa denne Bygning kan man blandt Andet ogsaa iagttage den Dygtighed, der er anvendt i Udførelsen. Der er her ikke blot lagt an paa et pragtfuldt Ydre; det Indre staar i Samklang med Resten; man behøver blot at lægge Mærke til den storartede, runde Trappe, der helt igjennem — ogsaa Væggene — er opført af et lyst, gjennemsigtigt afrikansk Marmor, der især ved Lys er af en udmærket Virkning.

Intetsteds drager man overhovedet den Fordel som

i Paris af de duelige Hænder, man maa betro saadanne Arbeider, der fordre en kunstnerisk Behandling, saaledes som Billedhuggeren med Hensyn til Ornamenterne saavelsom Modelleringen af Støbejernsarbeiderne. Man kan bl. A. i denne Retning neppe se noget mere Vellykket end de Lygtepæle, der ere opstillede mellem det nye Louvre og Carousselpladsen, eller mange Candelabre i forskjellige Former, som man træffer i Privathuse, — saavel hvad Modellering som Støbning angaar. Ved Arbeider i Sten kommer det til Nytte, at den sædvanlige Sandsten er saa blød og saa let lader sig bearbeide, at Kvaderne ikke blive hugne, men skaarne, og Gesimser og Ornamenter først senere udhugne paa Façaden. Lige megen Ros fortjener Malernes Arbeider med dekorativ Udsmykning; selv den rent haandværksmæssige Side bliver mesterlig behandlet, saaledes som man ofte kan se i de næsten skuffende Efterligninger af Marmor og Træ.

Hellerikke Gardsrummene forsømmer man her i den Grad, som det ofte er Tilfældet i andre større Byer. Paa Grund af den billigere Leiepris og den roligere Beliggenhed foretrækkes de Boliger, der vende ud til dem, af mange for Leilighederne ud til Gaden; som Følge heraf har man ogsaa maattet udstrække den arkitektoniske Flid, man lagde paa Façaderne, til Gaardsrummene. Undertiden, naar der ligge flere slige bag hinanden, kan de give Leilighed til en saadan Anordning, at de fra Gaden af frembyde nydelige Perspektiver. Slige Anlæg finder man imidlertid sjeldnere i disse nye Gader; de tilhøre mere de moderne Huse i de egentlig elegante Kvartaler.

Hvad nu hine nye Gader selv angaar, saa vinder Paris ved dem i arkitektonisk Storartethed, og Totalindtrykket stiger ved den Lethed, hvormed man kan orientere sig. For en Del har vel den store Bredde og Længde af disse Gader, der gjennemskjære Byen, sine strategiske Grunde, saaledes som f. Ex. ved Boulevard Sebastopol, der gaar ud af Stratsburgerbanens Station, overskjærer i en ret Vinkel den gamle Boulevard St. Martin, gaar over Seinen ved palais de justice og først standser i den modsatte Ende af Byen ved rue d'enfèr — men det har ogsaa sin store Betydning for en lettere Orienteren og en raskere Cirkulation, saavelsom for Beboernes Sundhed, ved de Strømme af frisk Luft, som her kunne bevæge sig. Man vil ogsaa vanskelig kunne paastaa, at der — maaske med Undtagelse af nogle faa uundgaaelige Tilfælde — ved Demoleringen af de gamle, snevre Gader, i hvilke der hverken kunde trænge Luft eller Lys ind, er gaaet tabt historisk eller kunstnerisk betydningsfulde Minder; tvertimod er disse i mange Tilfælde nu først komne til Gyldighed efter at være blevne befriede fra et paatrængende Naboskab og have faaet fri, passende Omgivelser, som f. Ex. Taarnet St. Jacques med de ny Haveanlæg med exotiske Blomster, der omgive det; fremdeles Hotel Cluny og især de nær derved liggende romerske Bade, der nu hæves af Trægrupperne. Mange nye Gader ere saaledes anlagte, at forhaandenværende Bygningsværker af Betydning eller enkelte Dele af dem som point de vue danne en Afslutning. Derimod kan det ikke nægtes, at man kan gjøre grundede Indvendinger saavel imod Gadernes Retning, som imod deres uoverskuelige Længde. I Henseende til hin maa man dadle den Hyppighed, hvormed Gaderne overskjære hinanden i rette Vinkler, der baade tage sig mindre godt ud, hemme Kommunikationen og gjør det vanskeligere at give Beboelsesrummene en god indre Anordning; de umaadelig lange Gader kunne vel imponere ved sin Udstrækning, men gjør det vanskeligt at frembringe afsluttede, arkitektonisk storartede Indtryk.

Med Hensyn til Stilen i Façaderne i disse nye Gader maa man lægge Mærke til, at den Stræben efter nye Former og usædvanlige Kombinationer, som man andetsteds ofte træffer paa, men som før laa fjernt for Franskmændene, nu ogsaa finder sit Udtryk ved en vis Klasse af disse Pariserhuse i en usædvanlig Fordeling af Façadens Led og ved Profiler, der minde om etruriske Former. Paa forskjellige Detailler, f. Ex. Husdørene med deres Ramme, mærker man tydelig et Studium efter at faa frem noget Særeget. Medens man ellers sædvanlig — især i Tydskland — ved slige Leiligheder, naar det gjælder at skabe noget Aparte, anvender en Blanding af romanske og gothiske Bestanddele, mærker man her i Paris strax den klassiske Paavirkning. Ved de fleste andre Bygninger i disse nye Gader er sædvanlig Renaissancestilen anvendt med sine beskedne, nedarvede Former, medens Rococcoen eller Parykstilen, der igjen begynder at komme mere og mere i Brug, viser, hvilke Feilgreb, man er udsat for, naar det ikke er den monumentale Kunst, der indvirker paa den forbigaaende Modesmag, men derimod omvendt denne paa hin.

Overhovedet kan man ikke vel lukke Øinene for den Indflydelse, Moden har paa Bygningsmaaden og Arkitekturen, da selv Mestere, der, som f. Ex. Hittorf, sit hele sit Liv igjennem har holdt fast ved en anden, paa klassiske Studier grundet Retning, ikke er gaaet fri for dens Paavirkning, saaledes som man kan se, naar man sammenholder hans nyeste Arbeider, f. Ex. de ny Vaaningshuse, der omgiver Arc de l'étoile, med hans ældre.

Smagen for den enkle Stil fra Ludvig XIII's Tid med dens Fremhæven af Murstenen har mere fundet sin Anvendelse i andre Kvartaler ved enkelte private og især adskillige offentlige Bygninger, f. Ex. i bibliothéque impériale, i den smukke Kaserne i rue de la banque, i halles centrales, osv. (Forts.)

Literatur.

Ludvig Kr. Daa. Lærebog i den Nyere Historie, en Fortsættelse af Middelalderens. Kra., J. Chr. Abelsted, 1865. 28 Ark 8vo. Pris 1 Spd. — Denne Bog har to store Fortrin, ialtfald ligeoverfor de Anm. bekjendte ældre Lærebøger i den nyere Historie. For det Første lægger den ikke, som disse, den hovedsagentlige Vægt paa det ydre faktiske Schema for de politiske Begivenheder, Kongerækker, Krige, Fredsslutninger, chronologiske Data, men har mere sat sig til Opgave at udvikle de indre Motiver for og Udviklingsgangen i det Skete. Muligens havde det været ønskeligt at tage Skridtet helt ud og i endnu høiere Grad ombytte det politiske Stof med sociale og kulturhistoriske Skildringer, der, som Anm. tror, ved sin større Simpelhed og konsekventere Sammenhæng er lettere at opfatte og fastholde for Discipelen, end den ofte forvirrede Krydsning af de mangfoldige politiske Hændelser. Dernæst gaar Forfatterens Skildring lige ned til Nutiden, og giver derved Eleven Leilighed til at udfylde det Hul, som Undervisningen sædvanlig lader blive staaende aabent mellem den historiske Kundskab om Fortiden og Kjendskabet til Nutiden. Det er ikke usædvanligt, selv blandt „studerte" Folk, at møde et forunderligt Ubekjendtskab til de Begivenheder, ud af hvilke Europas nuværende politiske og sociale Situation har udviklet sig, — Noget, som naturligvis skriver sig fra det, at man, ialtfald i de lærde Skoler, ansaa de sidste Halvhundredeaars Historie for „Noget, hvori der ikke blev spurgt til Artium", og som man derfor saagodtsom ganske kunde ignorere. Skal imidlertid Skolen ikke blot oplære for Studerekammeret, men ogsaa for Livet, er det indlysende, at man maa indrømme den Del af den historiske Disciplin, der omfatter Tiden fra den franske Revolution, en væsentlig Plads i Undervisningen; kun herved kan Lærlingen ledes til at forstaa Rørelserne i Samtidens politiske og sociale Liv og sættes istand til, i den Grad, som hans Evner tillader det, selv at gribe ind i dem. Sandsynligvis vil den Omstændighed, at Forfatteren af denne Lærebog selv nu har faaet Del i Examinationen ved Studenterexamen, foranledige Lærerne ved de lærde Skoler til ogsaa at ofre denne Del af det historiske Stof den Opmærksomhed, som Forf. sees at tillægge den, og som hidtil ikke er bleven den til Del.

— O. Bang. **Badesteder i Schweitz og Frankrig,** der kunne træde i Stedet for de tydske. Kbnhvn., Gyldendalske Boghandel, 1865. 22 S. 8vo. Vi tro ikke, at den Ven og Kollega, til hvem Forf. har stilet disse Blade, vilde have tabt noget, om der til de Badesteder i Schweitz, Frankrig (og Italien), som Forf. her opregner og kortelig karakteriserer, var føiet nogle Ord om de Bade i de tvende andre skandinaviske Lande, som det for danske Gjæster vil falde ulige billigere at besøge, og hvor Opholdet vistnok ogsaa vil være vel saa behageligt og nyttigt, naar det virkelig paabydes af sanitære Hensyn, som ved Mellemeuropas store Badesteder. En anden Sag er det vistnok, naar det er den brogede Sammenstrømmen af alle Nationers rige Lediggjængere og indbildte Syge, man har Lyst til at se og for et Øieblik blande sig i. Men forsaavidt det er virkeligt Lidende, Forf. ved sin Piece ønsker at give en Veiledning, har han neppe handlet ret i at drive den Uvilje mod den politiske Skandinavisme, som han nærer, og som han ikke lægger Skjul paa, saa vidt som til ganske med Taushed at forbigaa de mange Sundhedsbrønde og Badesteder baade her i Norge og i Sverige, og derimod sende sine Patienter helt ned til Pyrenæerne eller endog til Ischia for at søge en Helsebod, som de i mange Tilfælde kunde finde med mindre Opofrelse baade af Tid og Penge.

— Hos Albert Bonnier i Stockholm er der udkommen en svensk Oversættelse af Kapitainlieut. J. H. Müllers lille „**Anvisning til at forudsige Veirliget**" efter den nylig afdøde Admiral Fizroys engelske Original.

— Af de Norske **Universitets- og Skole-Annaler** er udkommen 3die Række, B. VI, H. 2, der indeholder følgende Opsatser: Om Ordningen af den private Dimission til Examen artium. Om Dissenteres Examination i Religion, Forslag til Tillæg i Reglementet for Examen artium. Fortsættelse af Erklæringerne fra de lærde Skoler angaaende Oldnorskens Indførelse som Skolefag. Skriftlige Udarbeidelser ved Examen artium i 1864. Fortegnelse over Fagfordelingen mellem Lærerne ved Statens lærde Skoler. Anmeldelse af to svenske pædagogiske Tidsskrifter.

— Det er nu 18 Aar, siden J. **Waligorski** og daværende Premierlieutenant i Artilleribrigaden, nu Generalmajor og Statsraad **H. N. S. Wergeland** i Forening udarbeidede sit „**Veikart over Norge**". Det er interessant at sammenholde den første og den sidste Udgave af dette Kart og lægge Mærke til alle de nye Kommunikationslinjer, som i disse 18 Aar ere dragne gjennem Landet og langs Kysten ind til hver eneste af de mange Smaabyer. Udførte og projekterede Jernbanelinjer strække sig imod hinanden, men naa endnu ikke rigtig frem til Sammenknytningspunkterne; nye prægtige Landeveie, der trygt kunne maale sig med de bedste Veiarbeider, Europa har at fremvise, følge Hoveddalene, og næsten overalt, hvor Elven udvider sig til Indsø, møde vi nu den blaa Stribe, der betegner en Dampskibsroute. Den nye Udgave af Veikartet — 5te Oplag, Chra., J. Dybwad, 1865 —, som nu foreligger i to godt udstyrede Blade, sælges indtil 1ste Sept. d. A. til Subskriptionspris (for begge Blade) 96 Skil., coloreret 1 Spd. 24 Skil., indbunden i Etui 2 Spd. 24 Skil. Hvert enkelt af de to Blade sælges ogsaa særskilt for Halvdelen af denne Pris.

Norge.

Christiania den 20 Mai.

Fallissementerne i Trælastdistrikterne. Under Paniken ivinter gik det baade paa Prent og i Tale som en afgjort Sag, at Bredesens Konkurs vilde trække saagodtsom hele Glommedalens økonomiske Velfærd efter sig. Det har imidlertid gaaet her som ellers, at Virkeligheden altid er bedre end det Billede, som Forskrækkelsen iforveien udmaler. Bredesens, Bjørnebys, B. Gulbrandsens m. Fl. Konkurser efterfulgtes vistnok, som man havde ventet sig, en Stund efter af A. Gjems's, H. Hagerups og A. Lunderbys betydelige Fallissements samt af endel andre mindre, som dog neppe kunne siges at være forvoldte ved Bredesens. Og sagtens vil vel ogsaa endnu En og Anden, der hænger løst i Sadelen, gaa samme Vei, ligesom ogsaa den Del af Christiania Handelsstand, der har Forbindelser paa Oplandet, heraf vil føle sine Veer. Men nogen saadan almindelig Ruin, som den ved Bredesens Konkurs opskræmte Pengemandsfantasi udmalede for os, noget Sligt frygter ingen forstandig Mand længer; saadan Tale fastholdes idethøieste kun af en eller anden fingerbrændt Pengemand, der vetskræmt paastaar, at det brænder, længe efter at det er slukket. Saadan overdreven Forsigtighedstale indbringer desuden under vore smaa Forhold Renommée for financiel Dygtighed.

Som enhver anden særegen Tid, saaledes kræver de nærværende økonomiske Tilstande i vort Land sine Mænd. Hvad vor Forretningsorden, om den har fort en sund Udvikling, nu skulde have opdraget os, det var en Stok af dygtige Forretningsmænd, der med deres Kapitaler turde itide trænge ind paa dette Oplandets rige økonomiske Terrain, som nu en uvittig Skræk har gjort i saa høi Grad kreditforladt, men som ogsaa netop derfor vil være saa lønsomt for Spekulanten. Det er i Tider som disse, at Formuer grundes, men det er ogsaa Tider som disse, som kun mere selvstændige Folk, der have Evner og Mod til at gaa deres egen Vei, vove at benytte. I Tider som disse resikerer neppe Nogen at spekulere vildt; thi man handler med Lærdommen nylig givet, med Frygten i Blodet og under Prisforholde, som umulig kunne synke længer ned. Derfor er Spekulationens Tid netop nu og ikke — som vore „Forsigtige" ville mene — om en Stund, naar Alle begribe, at Tiden er der; thi da er med det samme Konkurrencen aabnet, Gevinsten reduceret, Risikoen forstørret. Der er overhovedet en økonomisk Lov, skabt af Forholdenes Stræben efter Ligevægt, som efter slige Utider som f. Ex. nu de, hvori Oplandet nu har levet, udsætter Lykkens store Præmier for dem som ere Førstemændene inde paa den økonomiske Brandtomt, som bringe Affærerne igang igjen og indføre Tilliden. Det er simpelthen Bjergeløn. Der er derimod andre Tider, som gefalde de „Forsigtige" (i vor Forstand af dette Ord, hvorefter det blot skjuler en Udygtighed) bedre, Tider, som vistnok se mere gyldne ud, men som til Modsætning bag deres glimrende Skal netop giemme alle Betingelserne for den uheldige Spekulation, og som forberede kommende Falliter. Det er disse paa Affærer livlige Tider, der se saa sunde u, og hvis Evighed man saa gjerne vil tro paa; Tider, hvori Priserne under Stimulation af en uvittig Søgning ere i skadelig Stigen, og hvori Spekulanten kjøber for, hvad det skal være, den ene Dag, og alligevel sælger med Avance den anden, medens kun en og anden Indsigtsfuld har en Tanke om at det Hele er en økonomisk Feber, der vil tage Ende i en Krise. Det var i slige økonomiske Febertider, da Eiendomspriserne paa Oplandet var gaaet op til en aldeles uvittig Høide, at flere af dets Mænd, som nu ere gaaede fallit eller staa paa Randen dertil havde anlagt deres Forretninger. Havde de været „uforsigtige" nok til at have været ude at spekulere i mindre glimrende Tider (ɔ: tidligere i Perioden mellem to Kriser), vilde deres Statuser sandsynligvis nu have staaet anderledes gunstige. Det er i slige Svindelens Tider lige foran Krisen, at den økonomiske Mulighed tilslut ligesom mister sin Begrændsning af Virkeligheden og gaar over til Eventyr, hvori Virtuoser som Svend Bachke i Pengeverdenen og John Bredesen i Eiendomshandelen svinge deres Tryllestave. Man begaa overhovedet ikke den Feil at tro, at det var Bachke, Bratli o. Fl., som skabte disse Tider; det var tvertimod de svindlende Tider, som skabte dem, og som, naar de næste Gang stige op paa samme Svindelens Høide, atter og atter ville skabe sig samme Slags Mænd som Organer for sit Delirium. Slige Tider, ville vi ogsaa paastaa, indeholder en stor Undskyldning for den enkelte Svindler. Enhver dygtig og evnefuld Mand, der er ivrig efter at skabe sig en uafhængig Stilling, og som stod og saa paa en aarlang Virkelighed, hvori Bachke fordobler Kapitalen med en eneste financiel Operation, og Bredesen tjener femti eller hundrede Tusinde Spd. paa en eneste Handel, blir naturligvis fristet til at gaa med og maa faa Troen paa, at denne Virkelighed er sand. Der, hvor et saa stort Skib som Bredesens eller Bachkes kunde økonomisk bære over Vandet og tilsyneladende gaa for strygende Bor og fulde Seil mod Hæder og Vinding, der maatte, efter al sund Slutning, de Andres mindre Skuder ogsaa kunne vove sig. Hvad Ingen af dem kunde vide var, at disse store foranseilende Skibe havde Hul i Bunden og kun paa kunstig Maade holdt sig oven Vande. Heri maa der ligge megen Undskyldning, om just ikke Retfærdiggjørelse. J. L.

Julius Cæsar af Napoleon III.

Paa den for Norge og Danmark authoriserede Oversættelse af ovennævnte Værk, der besørges af Capitain Carstensen med Bistand af Conferentsraad Madvig, kan subskriberes hos Undertegnede. Første Bind udkommer i 4 Hefter til en Pris af 66 Sk. pr. Hefte, og de til samme hørende 4 Kort leveres Subskribenter for 66 Sk. Den udførlige Plan over Værket beror til Gjennemsyn i min Boglade. J. W. Cappelen.

Børnenes Blad.

Udgivet af Anthon Bang.

Dette Blad, der Nytaar 1865 begyndte sin 5te Aargang, udkommer som hidtil med et Nummer hver Lørdag og koster 24 ß halvaarlig foruden 4 ß i Postporto for Udenbyesboende. Subskription kan tegnes ved alle Landets Postkontorer og Postaabnerier samt i Kristiania hos Undertegnede.

1ste—4de Aargang sælges à 36 ß, elegant indbundet 90 ß pr. Aargang. Bladet begyndte sin 5te Aargang i større Format end forhen og ledsages af mange oplysende Tegninger i Træsnit.

Christiania i Mai 1865. B. M. Bentzen.

Paa mit Forlag er udkommet:

Martin Luthers tydske Messe og Gudstjenestes Anordning.

Oversat af Cand. theol. J. C. Tellessen. 5 Ark 4to. Pris 36 ß. J. W. Cappelen.

Til Undertegnede er atter ankommet:

Napoleon III. Histoire de Jules César. Tome premier. Pris 2 Spd. 80 Sk. Med Atlas 4 Spd.

— **Geschichte Julius Cäsars.** Erster Band. Pris 2 Spd. 24 Sk. Med Atlas 3 Spd. 64 Sk. J. W. Cappelen.

Stereoskopbilleder.

Undertegnede har modtaget til Forhandling et rigt Udvalg smukke Stereoskopbilleder, fremstillende norske Prospekter af Steder, der fortrinsvis besøges af Reisende, og som anbefales Udsælgere mod Rabat. Fortegnelse udleveres gratis og kunne enkelte Billeder erholdes som Prøve.

Bergen i April 1865. Ed. B. Giertsen.

Paa B. M. Bentzens Forlag er udkommet komplet i 3 Hefter à 56 Sk.:

HAVETS PHYSISKE GEOGRAPHI OG METEOROLOGI.

I UDDRAG OG BEARBEIDELSE EFTER

M. F. MAURY'S

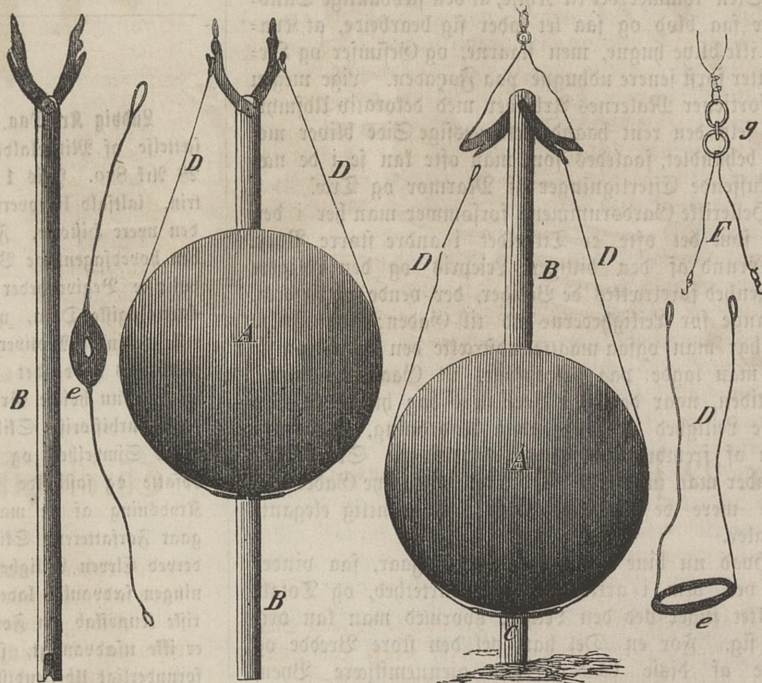
„THE PHYSICAL GEOGRAPHY OF THE SEA AND ITS METEOROLOGY"

AF

H. J. MÜLLER,

KAPTEINLIEUTENANT I DEN NORSKE MARINE.

MED TI LITHOGRAPHEREDE PLANCHER OG FLERE I TEXTEN TRYKTE TRÆSNIT.

Loddeapparat.

„Blandt de videnskabelige Undersøgelser, som i det sidstforløbne Decennium ere blevne anstillede til Erhvervelse af en fuldstændigere og nøiagtigere Kundskab em Havets Strømninger og Vinde, indtager den berømte amerikanske Astronom Maury's hydrografiske og meteorologiske Arbeider uden Tvivl den første Plads. Med en overordentlig Utrættelighed har han samlet og ordnet Erfaringerne fra mange Tusinder af alle Nationers Skibe, der have beseilet de forskjellige Have, og med en lige overordentlig Dygtighed bearbeidet samme Erfaringer i Form af „Seiladsbeskrivelser" samt „Strøm- og Vindkarter", saaledes at disse ere blevne af en uberegnelig Nytte for Søfarten. Navigatørerne kunne nemlig nu, ved at følge Anvisningerne i de nævnte fortrinlige Værker, forkorte sine Reiser fra Europa eller Nordamerika til Ekvatoren med 10 Dage og de meliem England og Australien med ikke mindre end 60 Dage, hvorved en meget betydelig Besparelse aarlig kommer Rederierne tilgode. Opdagelserne af de mærkværdige Kjendsgjerninger og Naturlove, der betinge disse glimrende og storartede Resultater, har han systematisk fremstillet i sin „Physical Geography of the Sea and its Meteorology", et Arbeide, der selvfølgelig ikke alene er af yderste Vigtighed for Sømanden, men ogsaa af stor Interesse for Videnskaben. Hr. Kapteinlieut. Müllers Bearbeidelse af Maury's Bog, maa derfor ansees at være en velkommen og værdifuld Berigelse af den norske Literatur. Med en Mesters Sprog har han afpasset Bogen for vore Forhold og forsynet den med en Mængde forklarende Noter. Derved har den faaet et for vort Publikum i Almindelighed, og for de norske Sømænd i Særdeleshed, interessant og lærerigt Indhold, der er delt i følgende 22 Kapitler: Havet og Atmosphæren. — Golfstrømmen. — Dennes Indflydelse paa Climater og Handel. — Atmosphæren. — Regn og Floder. — Rød Taage og Søbriis. — Pasaternes østlige Retning, Luftlagenes Krydsning ved de stille Belter og Atmosphærens Magnetisme. — Strømninger i Havet. — Havvandets specifike Vægt og det isfrie Polarhav. — Saltene i Havet. — Skyregionen, det ekvatoriale Skybelte og Havtaage. — Vindenes geologiske Virkning. — Havets Dyb. — Atlanterhavets Seng, Veie over Havet, stille Belter og ustadige Vinde-Monsoner. — Havclimater. — Strømraser og Havdrift. — Storme, Orkaner og Typhoner. — Vinde paa den sydlige Halvkugle. — Sydpolaregnene og deres Climatforholde. — Havets Varmeudstraaling.

Bogen illustreres med en hel Del fortrinlige Plancher og Karter samt flere i Texten trykte Træsnit, og er, i Forhold til dens Omfang og elegante Udstyr, særdeles prisbillig.

J. J. ÅSTRAND,
Konservator ved Bergens Observatorium."

Værket udgjør 22 Ark st. 8vo. Subskription staar fremdeles aaben. Subskribentsamlere erholde det 11 Exemplar gratis.

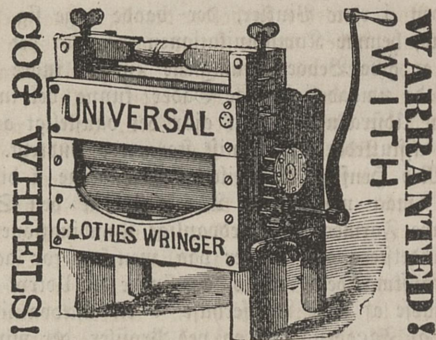
Christiania i Mai 1865. B. M. Bentzen.

Vridemaskiner

efter

amerikansk Model.

Denne fortrinlige Opfindelse vil, hvorsomhelst den benyttes, senere befindes uundværlig. Vadsketøi, vredet med denne Maskine, varer dobbelt saa længe som ellers. I en almindelig Familie betaler den sig om 6 à 8 Maaneder, paa Grund af den ringe Slid og Rivning, Tøiet er udsat for under Vridningen. Den vrider saavel den mindste Halskrave som det største Sengeteppe med omtrent lige Lethed. Fornemmelig egner den sig til Uldtøi, som med Haandkraft ikke lettelig bliver fri for Vand. En trettenaars Pige kan bruge den uden Besværlighed, og den før saa kjedsommelige og besværlige Vridning af Tøi bliver med denne Maskine et Arbeide, der udføres hurtigt og med Lethed. Knapper hverken afrives eller beskadiges, og Tøiet, om nok saa gammelt og fint, gaar dog ikke itu.

Maskinen sættes paa Vadskekarrets eller Balgens Kant, saaledes at Maskinens paa Siderne anbragte Ramme kommer udvendig og fastheftes ved de dertil anbragte Skruer, hvilket sker paa følgende Maade:

Maskinen sættes paa Balgens Kant med Rammen udvendig, hvilken nedentil fastklappes og derpaa tilskrues saa godt som muligt; Rammen fraskrues da oventil saa længe, indtil Maskinen er aldeles fast anbragt.

De 2de Skruer paa Maskinens Overkant tjene til at regulere Valtserne, eftersom det gjennemgaaende Tøi er tykt eller tyndt. Væven dreies med den høire Haand, og Tøiet bringes med den venstre Haand henimod Valtserne, som under Omdreiningen strax griber til og fører Tøiet i en Haandvending vandfrit ud. Man kan ogsaa vride stivet Tøi paa den, men da bør de 2de Skruer oventil løsnes saa meget, at ikke al Stivelse presses ud. Naar man er færdig dermed, maa Stivelsen vadskes omhyggelig af Rullerne.

Tapperne og Skruerne bør smøres engang imellem med Bomolie. Ogsaa Træværket maa, for at vedligeholdes, smøres 1 à 2 Gange om Aaret med Linolie eller og ferniseres, men man maa være forsigtig, at ikke nogen af disse Dele komme paa Valtserne.

Denne Maskine kjøbes hos Snedkermester Gulbrandsen, boende i Nedre Slotsgade No. 21, samme Gaard som Bypostkontoret, ved Østre Gade. — Pris 5, 6 og 7 Spd. — Tilleie for 8 Skilling Timen.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 22.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 28. Mai 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Det nuværende Athen.

Af Henrik Scharling.

(Brudstykke af en hidtil utrykt Skildring af Grækenlands sociale og religiøse Liv.)

Et stort Navn er en tung Byrde for den, som ikke er det voxen, og paa denne Byrde maa det unge Athen bære. Det var derfor ikke uden Grund, at der efter Grækenlands Befrielse fremkom Forslag til at forlægge Hovedstaden til Nauplia, hvor Regjeringen havde havt sit Sæde under Frihedskrigen, eller til Korinth, hvor den kunde faa en gunstig Beliggenhed for Handelen; Andre foresloge Argos, atter Andre Tripolizza eller Megæra, ja selv Piræus blev bragt i Omtale. Men Kong Ludvig af Bayern, der som den unge Grækerkonges Fader havde en betydelig Indflydelse paa dette Spørgsmaals Afgjørelse, udtalte sig bestemt for det gamle Athen, idet det var hans Ønske, at de fordums berømmelige Stæder, og da fornemmelig Athen, Korinth og Sparta, atter skulde fange Liv efter den lange Dødningedvale.

Ligesom det nuværende Rom og det nuværende Jerusalem ikke ganske indtage samme Plads som de gamle Byer, saaledes forholder det sig ogsaa med Athen. Det gamle Athen strakte sig længere mod Syd end det nuværende, medens omvendt det nuværende strækker sig længere mod Nord end hint gjorde. Akropolis, der i Oldtiden laa omtrent midt i Byen, ligger nu ganske i Syd for Byen, saa at man fra Nordsiden af Akropolis kan overskue hele det nuværende Athen. Det var derfor herfra, at jeg tog det første Overblik over Byen; det var en lummervarm Morgenstund, Heden laa som en Taage over Staden, og tillige hævede en Støvsky sig over den og blev staaende stille, da der intet Vindpust var til at føre den bort. Athen forekom mig i dette Øieblik kun at bestaa af Støv og Hede. Hvad der nemlig i andre Byer under saadanne Forhold pleier at hæve sig frem over den ensformige Masse forneden, nemlig Kirketaarne og Kirkespir, det savner Athen. Ikke at Athen savner Kirker, som jeg i Begyndelsen antog, indtil man oplyste mig om, at Athen har saadan Overflod, at man i de senere Aar har seet sig nødsaget til at nedrive Kirker i dusinvis. Og nu førte man mig om og viste mig, hvorledes der i dette Stræde stod en lille Kirke og i hin Krog var en anden skjult, og saaledes opdagede jeg efterhaanden en Mangfoldighed af Kirker, alle meget smaa og mange meget forfaldne. Alle disse Kirker hidrøre fra Tyrkeherredømmets Dage, da Korset maatte krybe i Skjul for Halvmaanen, ligesom ogsaa deres Lidenhed hidrører fra den græske Gudstjenestes Eiendommelighed, der medfører, at man ligesaa gjerne kan være udenfor Kirken som inde i den. Vel har man senere efter Befrielsen begyndt at bygge nye Kirker; men den eneste af disse, der har et nogenledes anseeligt Ydre, er den nye Kathedralkirke, som opføres af Marmor og endnu ikke er fuldført. Saaledes er det endnu stedse som i Oldtiden Akropolis, der giver Byen sit særegne Præg; den er for Athen, hvad Strasburgermünsteren er for Strasburg og Milanos Domkirke er for denne By.

Iøvrigt lider Athen ikke Mangel paa moderne offentlige Bygninger. Disse skyldes tildels den græske Patriotisme, idet rige Grækere, Handelsmænd, som opholde sig i Udlandet, aarlig sende betydelige Pengesummer til Hjemmet til Oprettelse af allehaande almennyttige Anstalter. To danskfødte Architekter have fornemmelig bidraget til det nye Athens Forskjønnelse, nemlig Professor Christian Hansen og dennes Broder Theophilus Hansen, hvilken Sidste opholder sig i Wien, hvor han forestaar de store keiserlige Byggearbeider, men hvorfra han næsten hvert Aar reiser et Par Maaneders Tid til Athen, for at lede Byggearbeider her, saaledes navnlig af et nyt Museum, som den rige Græker Sina i Wien lader opføre paa egen Bekostning. Dette Museum kommer til at ligge i Linie med et Akademi, der ligeledes skal opføres, og med Universitetet. Disse tre Bygninger, beliggende paa Stadens Nordside, ville tilsammen danne et smukt Parti, bag hvilket Lykabettus hæver sin mørke Skikkelse. For Tiden er kun Universitetet fuldført; Indgangen dertil er smykket med to ædle joniske Søiler. Blandt andre offentlige Bygninger kunne anføres en polyteknisk Anstalt, et Waisenhus, en Skole for Søvæsen o. a. Udenfor Byen er et Observatorium, Asteroskopion, anlagt paa Toppen af Nymphehøien, hvor det ligger i uforstyrret Ensomhed og kan sees alt i lang Afstand. Den største, men ikke den skjønneste af alle disse Bygninger, er det kongelige Slot. Det ligger i Øst for Athen, ved Enden af den lange Hermesgade, der er omtrent det samme som Carljohansgaden i Christiania, og saaledes kan man fra Slottet af se tvert igjennem Athen. Slottet selv er en stor gul Bygning, der gjør omtrent et lignende Indtryk som Christiania Slot, om det end ikke er saa stort; men som paa dette saaledes gjør ogsaa paa hint de store Murflader, kun afbrudte ved de mange Rækker Vinduer, en temmelig ensformig Virkning.

Det vil allerede heraf sees, at den Skildring, som ældre Reisende, f. Ex. Brøndsted, give af Athen, som en elendig, liden By, fuld af tyrkisk Smuds og Urenlighed*), aldeles ikke passer længer; men det bør ogsaa erindres, at hint Athen var en liden tyrkisk Provindsby, medens det nuværende er Hovedstaden i Kongeriget Grækenland. Hin Skildring kunde nu kun tildels anvendes paa den sydlige Del af Staden, som ligger tæt ind under Akropolis, ja for en Del er bygget opad denne; her findes en Mængde Smaahytter, klinede tæt op til hverandre, en Vrimmel af snevre og krumme Smaastræder, blandt hvilke det er umuligt at finde Vei, naar man ikke er født og baaren her. Dette ægte østerlandske Udseende forøges end mere ved et enkeltstaaende Palmetræ og en Moskee, der er bleven tilbage og nu benyttes til Museum. Det saakaldte Vindenes Taarn, som befinder sig her, virker ikke forstyrrende, men harmonerer tvertimod, paa Grund af sin Forfaldenhed, ganske godt med sine Omgivelser. Forøvrigt er dette Parti af Athen upaatvivlelig bygget paa Oldtidslevninger, og kunde man rydde alle disse Smaahytter af Veien og anstille Eftergravninger, vilde man sikkert gjøre interessante Fund. For Tiden lader dette sig ikke gjøre, og saaledes kan hele det Terrain, som ligger Akropolis nærmest og muligens er ligesaa rigt paa Fortidslevninger som selve Akropolis, ikke blive undersøgt.

Den øvrige og større Del af Athen har intetsomhelst Østerlandsk ved sig. Den bestaar af lutter nyopbyggede Huse, der Aar for Aar formere sig stærkt i Antal. Disse Tilbygninger finde alle Sted i nordlig Retning, medens man skulde have ventet dem i Retning af Sydvest, fordi Athen derved mere og mere vilde nærme sig sin Havnestad Piræus. Men Jordbunden mellem Athen og Piræus er meget sumpig, og Luften er derfor her i høi Grad usund og febersvanger. Mange Gange kunde vi fra Athen se tætte Taager hæve sig her, og derfor tør Byen ikke udvide sig til denne Side. — Ligesaa uregelmæssig som den gamle Del af Athen er, ligesaa regelmæssig er den nye. Gaderne ere her lige og meget brede. Dette sidste turde muligvis være mindre hensigtsmæssigt, da man ellers overalt i Østerlandene anlægger Gaderne meget snevre, for at frembringe Kjølighed i den stærke Sommerhede. I Athen mener man at kunne frembringe samme Virkning ved at plante Træer; men det maa meget betvivles, om man herved vil kunne opnaa den behagelige Kjølighed, som der f. Ex. altid hersker i Kairos snevre Gader. Derimod har man ikke brolagt Gaderne, for at Solstraalerne ikke skulle kastes brændende tilbage af de blanke Stene, men kun makadamiseret dem. Men dette er nu atter meget mangelfuldt i Regnveir, idet der nemlig for Enden af de skraanende Gader samler sig et uoverkommeligt Dynd. Man var derfor under vort Ophold i Athen beskjæftiget med at anlægge Fortouge af flade Stene, hvorhen Fodgjængere kunde bjerge sig under den øsende Efteraarsregn. — Foruden den ovenfor nævnte lange Hermesgade, som gjennemskjærer Byen fra Vest til Øst, vil jeg kun nævne Aeolusgaden, der har sit Navn af Aeolustaarnet (Vindenes Taarn), og som, idet den strækker sig fra Nord til Syd, danner et Kors med Hermesgaden. Det har forøvrigt ikke kostet liden Møie at frembringe disse snorlige Gader, idet Grækernes Frihedssind paa ingen Maade vilde finde sig i at bygge efter bestemt Regel; hver Mand vilde sætte sit Hus der, hvor han havde Lyst til at bo. Forgjæves ansatte Regjeringen Opsynsmænd til at forhindre dette Uvæsen; disse, der vare Grækere, lode sig bestikke, og den gamle Ubundenhed vedblev. Først da man ansatte Franker istedetfor Grækere til Opsynsmænd, først da lykkedes det at sætte Byggeloven igjennem. — Husene i disse nye Kvarterer ere alle Stenhuse; paa Grund af den tørre Luft kunne de opføres i utrolig kort Tid, Materialet er ypperligt, sædvanlig Kalksten fra Lykabettos, eller, hvor større Luxus anvendes, pentelisk Marmor. De have sjelden mere end to Etager, hvoraf den øverste sædvanlig er forsynet med en Altan, og mange af dem ere omgivne af Smaahaver, der sagtens senere ville forsvinde, eftersom Befolkningen tiltager, men som for Tiden give Byen et venligt Udseende. Overhovedet har det nye Athen med sine brede, lige Gader, sine renlige, lyse Huse, blandt hvilke det grønne Løv og Buske ofte titter frem, et yderst tiltalende Udseende.

Paa Spadseregange lider Athen Mangel, og hvad der findes heraf, er, som saameget Andet i Grækenland, endnu kun i Vorden, ja sandsynligvis vilde der slet Intet være, om ikke Kong Ottos Dronning med sin sædvanlige Energi havde taget sig heraf; thi hvor store Venner Athenienserne end ere af at spadsere, ere de dog altfor magelige til selv at anlægge Spadseregange. Foran Universitetet, forbi Slottet er anlagt en Slags Boulevard, hvor Træerne nu begynde at blive store nok til

---

*) Brøndsted saa endda Athen for Frihedskrigen; under denne blev Byen endnu elendigere. Medens den tidligere havde omtrent 3000 Huse, havde den umiddelbart efter Krigens Ophør kun 300.

at give Skygge, medens derimod de senere anlagte unge Alleer i Nord for Byen vare blevne ilde medtagne i den sidste hede, regnløse Sommer og under vort Ophold saa ud som en Række tørre Riskviste. Men det ældste og uden Sammenligning det smukkeste af disse Anlæg er Slotshaven, der hver Eftermiddag ved Solnedgang er aaben et Par Timer for Publikum. Her kan det sees, hvad Grækenland formaar at frembringe, naar man vil anvende nogen Omhu paa dets Opdyrkning. Man vandrer her i skyggefulde Lunde, hvor Orangetræerne bøie sig under de tunge, gyldne Frugter, medens dunkle Cypresser skyde frit og let i Veiret, indtil der pludselig aabner sig en fri Udsigt, og man ser de ranke Søiler af Zeus=Olympiostemplet gløde i den nedgaaende Sols Straaler og bagved dette det skinnende Hav. Ved dette Syn gik det op for mig, hvilken henrivende Skjønhed det gamle Hellas maa have besiddet, dengang da Olivenskovene og Vinhaverne ikke vare omhuggede og de skyggefulde Kastanieskove ikke afbrændte. Men nu frembyder Athens Omegn, ligesom Størstedelen af Grækenland, kun et sørgeligt Syn. Hvad der endnu kunde være tilbage, efter at Landet i flere Aarhundreder havde henligget i fuldstændigt Barbari, blev tilintetgjort i Befrielseskrigen. Tyrkerne omhuggede Morbærtræerne og afbrændte Oliven=Skovene. Athens nærmeste Omegn er nu en stor afbrændt Slette, hvor Støvet fyger ved det mindste Vindpust. Kun en halv Times Gang fra Byen, og man er fra Travlheden og Menneskevrimlen kommen ud i en taus og ensom Ørken. Og ligesaa nøgen som Sletten, ligesaa nøgne ere de omliggende Bjerge. Hymmettus, der tidligere var saa bekjendt for sine duftende Kastanieskove, er nu kun en Samling nøgne, golde Stene, uden Træer, uden Buskvæxt. Dog, naar Vinterregnen er falden, og Foraaret begynder at komme, da er det, som om Hymmettus begynder at drømme en længstforsvunden Ungdomsdrøm paany om sine tidligere „honningduftende“ Dage; thi da mylrer en talløs Hær af røde, hvide og blaa Smaablomster frem af Bjergets Sider. — Kun ved de to Smaafloder Ilissus og Kephissus findes endnu nogen frodig Vegetation. Ilissus og Kephissus selv have rigtignok forlængst tabt deres Ret til at kaldes Floder; thi kun hist og her ser man lidt Vand pible frem i den stenede Flodseng, i hvilken man kan tilbagelægge lange Strækninger tilfods. Kun i Regntiden gaar det Ilissus og Kephissus ligesom Hymmettus, da risler og skummer Vandet ilsomt afsted og fortæller Historier om svundne lykkelige Ungdomsdage, dengang da Sokrates og Plato vandrede i philosophiske Samtaler langs deres Bredder, og da Themistokles og Aristides ved Panathenæerfesten tumlede de rappe Vogne henover Sletterne ved deres Side. Langs Kephissus strækker en lang Olivenskov sig, der seet oppe fra Akropolis ser ud som en mørk, dunkel Stribe i den lyse Slette rundtomkring. Her var fordum Platos Akademi, men af dettes skyggefulde Plataner er ikke Spor mere tilbage. Denne Olivenskov, mellem hvilken ogsaa findes store Vinhaver, var en af mine kjæreste Spadseregange; thi Alt syntes mig her at have en saa ægte græsk Charakter. Medens inde i Vinhaverne Karle og Piger vare beskjæftigede med at plukke Druerne af, dreves stadigt tungtbelæssede Æsler og Muldyr forbi, fulgte af en fløitespillende Æselsdriver. Og mellem de lysblaa Oliventræer og de druerige Ranker aabnede Udsigten til Athen sig; lys og venlig laa Byen der i sin Bjergdal, omringet til alle Sider af blaalige Bjerge. — Ligeledes rig paa smukke Partier er Veien til Eleusis, der i Nærheden af Athen endnu har bevaret nogle gamle Platantræer, under hvilke man ser ud til Ægina og Salamis, der vugge sig i det skinnende Hav, medens man, naar man herfra gaar ind til Athen, har Akropolis med Parthenon liggende lige foran sig.

Et af de skjønneste Syn, man har fra Athen, er den Bjerglinie, som aftegner sig ved Horizonten rundtomkring og dannes af Hymmettus, Lykabettus, Pentelion, Parnes og fjernere ude Ægina og Salamis samt Argos's Kyster. Der var noget saa fint og yndefuldt ved Bøiningerne i denne Linie, der i Forening med den Skarphed, hvormed den altid aftegnede sig imod den klare Luft, ofte bragte mig til at tænke paa, om det ikke var heraf, at de gamle Atheniensere lærte de ædle, rene Former at kjende, der i saa høi Grad udmærke alle deres Kunstværker. Og nu føie man hertil hin vidunderlige Belysning, hvori jeg næsten altid saa dem. Thi det Eiendommelige for Østerland er Belysningen og navnlig den klare Horizont. I Danmark vil næsten altid, selv paa den klareste Dag, Himmelen være taaget og uklar, medens i Grækenland som i hele Østerland Horizonten, formedelst den tørre, varme Luft, altid er fuldkommen ren og klar. Navnlig ved Solnedgang kan den straale som et eneste lysende Guldhav, uden mindste Plet eller Taage. Den, som en Gang har seet Akropolis med sine Ruiner, indhyllet i Aftenens Skygger, aftegne sig paa saadan gylden Grund, han glemmer aldrig dette Syn.

Andrew Johnson, de Forenede Staters nye Præsident.

Andrew Johnson.

De Forenede Staters nye Præsident.

I spændt Forventning kaster Europa sine Blikke over Oceanet til det fjerne Vesten, hvor de mægtige Tildragelser hastigt følge efter hinanden. Grant og Sherman har baaret Unionens Fane frem til Seir, Richmond er falden, Lee har overgivet sig, og strax derefter traf Snigmorderens Kugle Præsidenten. Unionens nærmeste Fremtid er nu knyttet til dennes Efterfølger, en Mand, som man hidtil i Europa neppe kjendte af Navn, og med en let forklarlig Spænding modtager man alle de Oplysninger om hans Fortid, der kunne hjælpe til at danne en Gjetning om hans fremtidige Optræden. Men denne Fortid er til Ære for den ny Præsident og betegner ham som en energisk Karakter og en urokkelig Tilhænger af Unionen.

Johnson er som hans ædle Forgjænger og mange af Amerikas mest fremragende Statsmænd en „self-made-man“, der ved egen Kraft og Begavelse har svunget sig op fra ringe Stand til de høieste Posler i den store Republik. Hans egentlige Hjem er Raleigh i Nordcarolina, hvor han blev født den 29de December 1808. Neppe fire Aar gammel tabte han sin Fader; Konen og Børnene blev tilbage i stor Armod. Andrew Johnson blev, uden at nyde den ringeste Skoledannelse, i sit 11te Aar sat i Skrædderlære, og her vaktes Drengens Lærelyst først af en velstaaende Nabo, der havde den Vane at læse høit for Svendene i Skrædderværkstedet og det især i en Samling engelske Parlamentstaler. Her lærte han sig da efterhaanden selv at læse. Da han havde endt sine Svendeaar (1824), opholdt han sig først i to Aar i Laurents i Sydcarolina, vendte i Mai 1826 tilbage til Raleigh og vandrede i September samme Aar med sin Moder til Greenville i Tennessee, hvor han arbeidede som Svend, giftede sig og endelig efter nogle forgjæves Vandringer i Vestdistrikterne aabnede et Værksted. Hans Hustru havde før været Lærerinde, og af hende lærte han nu at skrive og regne og lagde Grunden til de Kundskaber, han siden selv udviklede videre. I Aaret 1828 begyndte hans offentlige Virksomhed, idet han blev valgt til Stedets Alderman. I de paafølgende Aar blev han gjenvalgt og steg til Mayor, en Post, han beklædte med saamegen Dygtighed, at man i 1835 sendte ham som County'ens Repræsentant til Legislaturen i Nashville. Ved det næste Valg i 1837 faldt han rigtignok igjennem, fordi han havde bekjæmpet en populær Forholdsregel; men Resultaterne viste snart, at hans Mening havde været den rette, og allerede i 1839 blev han valgt paany. I 1840 var han en af Præsidentvalgmændene fra Tennessee, det følgende Aar indtraadte han i Statens Senat, 1843 i Congressen, hvor han repræsenterede Tennessee ligetil 1853 og gjorde sig bemærket ved sit Forsvar for General Jacksons Eftermæle og ved sin Optræden i Texas= og Tarif=Spørgsmaalet. Fra 1853—57 beklædte han til almindelig Tilfredshed Posten som Gouvernør for Tennessee, og blev dernæst valgt ind i Senatet i Washington. Det var fra denne Tid af, at hans Navn begyndte at blive almindeligere bekjendt i de Forenede Stater. I Begyndelsen havde han som en Sydens Søn holdt fast ved Slaveinstitutionen, men lagde dog fremfor alt den største Vægt paa Unionens Opretholdelse for enhver Pris, skilte sig derfor i 1860 fuldstændig fra dem, ved hvis Side han hidtil havde arbeidet, og bekjæmpede paa det Heftigste disses Conføderationsplaner. Tiltrods for Johnsons utrættelige Forsøg paa at hindre et saadant Skridt, traadte Tennessee den 6te Mai ud af Unionen, men Johnson ilte, trods de Farer, der omringede ham, til Congressens Session i Washington, der aabnedes den 4de Juli, hvorved han for en Tid blev aldeles hjemløs, indtil i 1862 Grant erobrede Nashville tilbage, og den tro og nidkjære Johnson blev Militærgouvernør i Tennessee, en Post, som han under de vanskeligste Forhold forstod at beklæde med baade Energi og Menneskekjærlighed.

Hvad hans Valg til de Forenede Staters Vicepræsident i November f. A. angaar, da skrev det sig fra, at man vilde holde fast ved den gamle Skik, at tage den ene af Statens tvende øverste Embedsmænd fra Syden, den anden fra Norden, og iblandt de faa af Sydens Statsmænd, der vare forblevne tro, indtog Johnson ved sin Dygtighed en saa fremragende Stilling, at den offentlige Stemning fuldkommen god=

kjendte den Udmærkelse, der var bleven ham tildel. — Da Præsidenten den 4de Marts d. A. paany skulde modtages, og Vicepræsidenten ved samme Anledning først tages i Ed, tildrog der sig en Scene, der har paadraget Andrew Johnson meget haarde Bebreidelser; han optraadte beruset for Forsamlingen, og hans Ord vidnede kun altfor tydeligt om, hvilken Tilstand han befandt sig i. Man har fra mange Sider udlagt denne Tildragelse paa den hadefuldeste Maade og ganske glemt hans foregaaende hæderlige og uplettede Liv. Den naturligste Forklaring er vel den, at Johnson ved Buffeten ved Siden af Congressalen havde maattet tømme det ene Glas efter det andet med alle de Venner, der trængte sig om ham for at bringe ham sin Lykønskning, og derved, netop fordi han var uvant til at nyde stærke Varer, saameget lettere var bleven overmandet af Vinens Virkning. Man har ogsaa bebreidet ham en lidenskabelig Ytring fra 1860, da han, forbitret over Buchanans Svaghed ligeoverfor Secessionisterne, tilraabte den daværende Senator Jefferson Dawis, at havde han været i Præsidentens Sted, saa vilde han have ladet ham gribe, dømme og hænge. Det maa indrømmes, at Johnson ogsaa nu, i Forbitrelsen over sin Forgjængers Mord, har brugt meget haarde Udtryk; dog er det vel sandsynligt, at hans Trudsler mere have været rettede mod Morderne og deres Medskyldige, end imod det underkuede Syden. Johnson synes rigtignok at være en Mand med heftigt Blod og stærke Lidenskaber; disse Egenskaber forene sig jo ofte med Energi og Handlekraft; men det kan ved Siden heraf neppe nægtes, at den nuværende Præsident ogsaa besidder store og fængslende Karaktertræk. Det Ansvar, der nu hviler paa ham, vil ogsaa vække hans Omtanke, og de Statsmænd, der omgive ham, vil vel virke dæmpende paa ham. I Senatet har Johnson ikke udmærket sig som Taler; men han er dog i Besiddelse af en vis folkelig Veltalenhed, og hans Tiltrædelsestale den 15de er helt igjennem klar og ligefrem. En dygtig praktisk Opfatning af Forholdene og en seig Ihærdighed er noget, som selv hans Modstandere ikke frakjende ham. (Ill. Zeit.)

John Ericsson,

Sveriges første Pantserskib.

Den 17de Marts sidstleden løb det Skib, som vor Afbildning fremstiller, af Stabelen i Norrköping. Det er bygget paa Motala Værksted under Ledelse af den dygtige Kapitain Carlsund og er, efter hvad Bladene opgive, 205 Fod langt med en Bredde af 46½ Fod; Sidepantseret, der dannes af fem over hinanden liggende Plader, er tilsammen 5 Tommer tykt med 3½ Fods Høide. Paa Dækket er Jernbeklædningen kun 1 Tomme tyk, medens den i det Taarn, hvor Kanonerne ere anbragte, saavelsom i det lille Taarn for Styrmanden antager den mægtige Tykkelse af 12 Tommer. Sex forskjellige Dampmaskiner drive Skibet frem, besørge Omdreiningen af Taarnet, ventilere de indre Rum osv. Bestykningen dannes kun af to Kanoner; men det er to af de Uhyrer, som de sidste Aars Kamp i Amerika har indført Brugen af, og som, om det behøves, ene kan maale sig med et helt Batteri af det Slags Nøglebøsser, hvormed de gammeldagse europæiske Træskuder ere udrustede. De to Kjæmpekanoner — Diameteren i Løbet er 15 Tommer, Længden 14 eng. Fod og Bredden over Laasen 4 Fod — ere en Gave fra John Ericsson, og det er derfor en Taknemmelighedsgjæld, der er bleven afbetalt, idet Skibet døbtes med hans stolte Navn.

Af større Betydning end de Klager, som man fra et æsthetisk Standpunkt har reist imod den Vei, Bygningen af Krigsskibe i den nyeste Tid er slaaet ind paa, og som vtlle frakjende Kampen mellem disse uformelige Jerndaaser al poetisk Sjønhed, som om det ikke var lige saa skjønt at kjæmpe for en kjær Sag, enten man stod paa et Pantserskib eller i et roterende Jerntaarn, — vigtigere end disse Hjertesuk, sige vi, er vistnok den Mulighed for at skabe sig en Flaade, som ved Monitorsystemet er givet enhver Stat, der kun har Penge nok. Alle Traditioner ere brudte; der spørges ikke mere om en udstrakt Kyst med dybe Havne, der kunne optage og rumme store Eskadrer af dybtstikkende Orlogsskibe; der udfordres ikke mere en talrig Befolkning af Fiskere og øvede Sømænd, blandt hvilke man kan rekrutere den Besætning, som de gamle Linieskibe og Fregatter krævede; man trænger ikke til strategisk geniale Anførere, der kunne udkaste sindrige Angrebsplaner og kombinere Skibenes Bevægelser i en dristig Manøvre, eller til personlig Tapperhed hos den Enkelte i Kampen, Mand mod Mand; det Hele er til en vis Grad reduceret til en Pengeaffære og til et Spørgsmaal om, hvilket Land der er i Besiddelse af de mest opfindsomme Ingeniører og de dygtigste mekaniske Værksteder, samt derhos, om hvem der har bedst Raad til at lægge Millioner ned i Jernskibe, som maaske om nogle Aar ville være ubrugbare ligeoverfor de rivende Fremskridt, der gjøres i Konstruktionen af Skydevaaben, Fremskridt, for hvilke der næsten ikke synes at skulle være nogen Grændse, medens det jo er indlysende, at Skibene tilsidst ikke kunne beklædes med sværere Jernmasser, hvis de skulle flyde paa Vandet.

Det nye Paris.

(Af A. Rosengarten.)

(Slutn. fra f. No.)

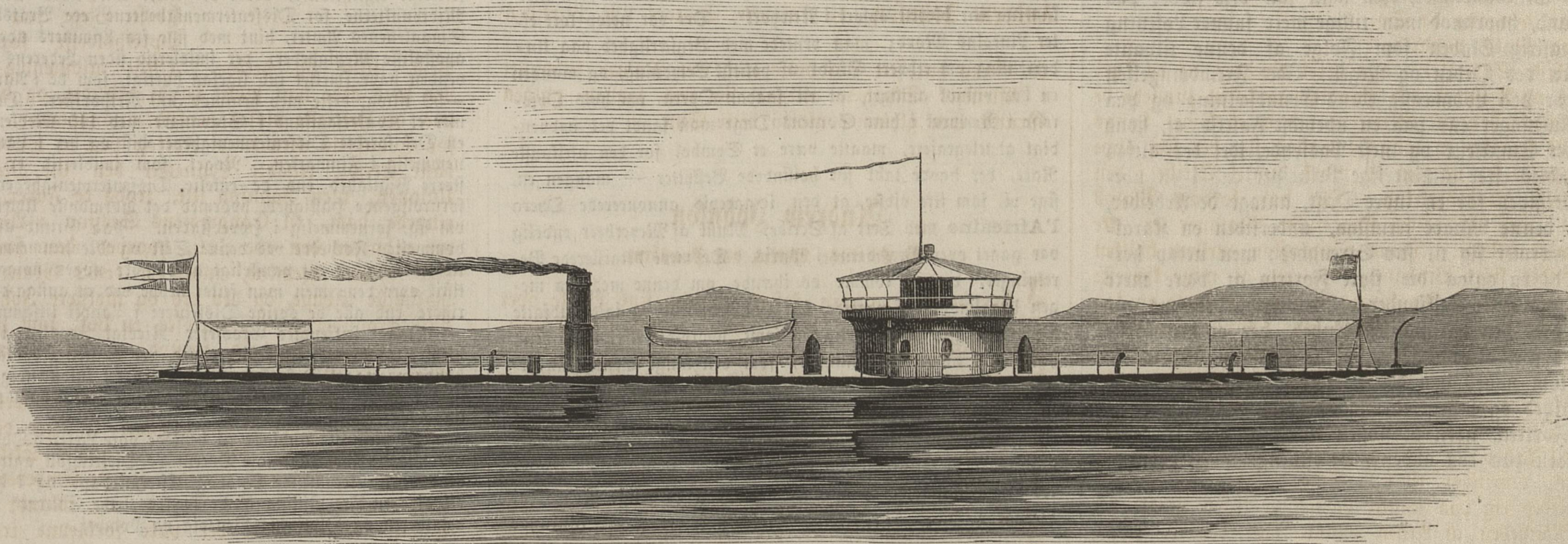
Les halles centrales danner et udstrakt bedækket Torv for alle Slags Levnetsmidler, og er opført paa et Grundlag af smukt udført Murstensværk, med afvexlende Farver og i konstruktive Mønstre; derovenpaa reiser selve Bygningerne sig i Jern og Glas. Værket er udført af Arkitekten Baltard, og maa i det Hele taget betegnes som vellykket; Noget, som man ellers stødes af i de nyere Jern- og Glasbygninger, nemlig en vis Mangel paa Harmoni mellem de bærende Led i Bygningen og de paa disse hvilende Partier, er her heldig undgaaet.

Blandt de storartede Nybygninger danne Kasernerne en fremragende Klasse i Henseende til deres Antal og deres Omfang. De give Foranledning til den Dadel, at i Almindelighed Stilen kunde være mere original og karakteristisk. De nye Kaserner ere ved deres Beliggenhed og Fordeling i forskjellige Kvartaler strategiske Punkter i Paris, som, omendskjønt de hovedsagentlig kun ere bestemte til Bolig for Soldaterne, dog besidde en vis Fasthed og Modstandskraft til et Forsvar mod fremstrømmende Folkemasser og mod enhver Overrumpling. Det Sidste venter man nu ogsaa at finde udtrykt i deres ydre Physiognomi, men heri skuffes man; kun enkelte Dekorationsstykker, saasom Trophæer og lignende, tyde hen paa denne Bestemmelse. En middelalderlig Borgstil vilde sagtens have taget sig noget fremmed ud i en saadan Omgivelse af moderne Huse; vilde man derfor holde sig til Renaissancen, saa turde netop her den florentinske Stil med gjennemført Anvendelse af Bossager have været paa sin Plads.

Iblandt andre nye Bygninger maa man fremhæve det Hus i pompejansk Smag, som Prinds Napoleon har bygget sig i Champs Èlysées; det erindrer ret anskueligt om, hvor meget sindrigere de Gamle pleiede at udstyre Husets Indre, end det sker nutildags. Medens det væsentligste udsmykkende Element i de moderne Huse, naar de ere byggede for rige og fornemme Privatfolk, dannes af kostbare Stoffer, som Silke- og Lædertapeter, med en Overflod af Forgylding og betydningsløse Forsiringer, og i de fleste Tilfælde af intetsigende Papirtapeter, griber i de Gamles Huse, saaledes som vi se dem i Pompej, Kunsten overalt ind i Forbindelse med det ligeledes paa et kunstnerisk Trin staaende Haandværk, for at udforme Alt paa en skjøn Maade. Selv i det simple Borgerhus gaar der gjennem Alting en Aand, der lader os føle, at Sandsen for det Skjønne og Behagelige ikke blot blev pleiet af enkelte fortrinsvis Dannede og Høitstaaende, men var almindelig, og at man fremdeles var sig bevidst, at man ved Kunsten og ved saadanne Haandværksarbeider, der vare gjennemtrængte af den, kunde bringe et opløftende og opmuntrende Element ind i Livets Prosa. Ved Prinds Napoleons nye Hus, som vi her omtale, har man holdt sig temmelig nær til de pompejanske Forbilleder; Afvigelser derfra har man kun indladt sig paa der, hvor de paabødes af Hensyn til Komfort og det koldere Klima eller af den moderne Levevis. Saaledes er f. Ex. Atrium mellem Søilerne, der bære Taget, aaben som hos de Gamle, men høiere oppe, over en Mezzanin, er der anbragt et Glastag, og Rummet selv er mere udstyret og benyttet som en Salon. Forresten er næsten Alt, lige ned til det mindste Husgeraad, udført efter gode pompejanske Forbilleder eller i deres Aand og Smag. Den, som ikke af egen Anskuelse kjender de Gamles Huse, kan her modtage et fyldigt og interessant Billede af deres hele Karakter.

Vi gaa over til en skarp Modsætning, naar vi derpaa kaste et Blik paa Restaurations-, Caffé-, Theater-, Concert- og Dandse-Bygningerne. I Oldtiden hørte, som bekjendt, Bygningerne for offentlige Forlystelser til en af Arkitekturens mest storartede Opgaver, naar ikke ved Benyttelsen af en naturlig Skraaning den ydre Arkitektur faldt bort af sig selv. Ellers skulde her i Bygningens Ydre dens Bestemmelse udtrykkes, og i det Indre Tilskuerpladsene ordnes paa en saadan Maade, at selve Massen af Tilskuere i og for sig frembød et imponerende Skue. Men hvem kjender ikke Forskjellen mellem det moderne Spil paa Bræderne og de antike Repræsentationer, mellem den antike og moderne Form for Scenen, Amphitheatret og Theatret? Man vil derfor indse, at det ved vore Theatre er meget vanskeligere at forme det Ydre ikke blot monumentalt, men ogsaa karakteristisk for Bestemmelsen og Fordelingen af de indre Rum; det er ogsaa kun i enkelte Tilfælde, at det er lykkedes at faa noget Godt frem i denne Retning, f. Ex. i Sempers Theaterbygning i Dresden. I Henseende til det Indre indskrænker den egentlige arkitektoniske Holdning sig for det Meste til de underordnede Dele, saasom Vestibulen, Opgangene og Foyererne, medens Hovedpartiet, Tilskuerrummet, er af ringere arkitektonisk Værd og fornemmelig fremhæves ved en fyldig Dekoration. I de rigeste Theatre har man skudt de øvre Logerader mere tilbage og ordnet Balkonerne foran dem paa en saadan Maade, at man ialtfald tilnærmelsesvis vinder et Slags amphitheatralsk Form; derimod er der egentlig ikke et eneste af Paris's mange Theatre, der i sit Ydre bærer tilskue det storartede Præg, der vilde svare til Theatrenes store Betydning i denne By og den Interesse, hvormed den hele Befolkning følger deres Virken.

Sammenfatte vi de andre forhen nævnte Fornøielses-Etablissementer, saa vil man først lægge Mærke

John Ericsson, Sveriges første Pantserskib.

til den Smagfuldhed, som Pariserne vise netop i det Slags Anlæg; her er der stillet dem en Opgave, ved hvilken den for dem eiendommelige Smag kan udvikle sig og bringes til Gyldighed. Sædvanlig understøttes dette ved Benyttelsen af de mangfoldige dekorative Midler, man kan raade over, og ved en vis Rigdom i disse; det samlede Indtryk er i Regelen gunstigt, selv der, hvor man ved en nøiere Prøve kunde finde meget at udsætte paa det Enkelte.

Hvad nu nærmest Cafféerne angaar, saa blive de fleste af de ældre, der allerede for en Række af Aar siden udmærkede sig ved sin smagfulde og rige Dekoration, uforandrede. Af de nye Anlæg er det især to, som det er værdt at lægge Mærke til, nemlig en stor Café estaminet med Billarder og et andet, ved Navn Eldorado, for musikalske og sceniske Repræsentationer. Den første er især anlagt for Folket i Blouse; Arbeideren skal der i den ene Sal kunne spille et Parti Billard og i den anden byde sin Familie Forfriskninger.

Fra den første Revolutions Dage af vaager Arbeideren med Skinsyge over Grundsætningen om Lighed og personlig Uafhængighed i social Henseende — ialtfald i det Ydre — og han har derfor heller aldrig ret kunnet faa Smag for de af Staten byggede Arbeiderboliger. Han synes, at han, ved at stuves sammen med Andre i disse specielt paa ham beregnede Bygninger, stilles under et Slags Opsyn; paa den anden Side ser han sig behandlet som et aparte underordnet Medlem af det menneskelige Samfund, medens han, i Følelsen af sin Menneskeværdighed, ikke vil tillade, at der skal være nogen ydre Forskjel imellem den Maade, man behandler ham og de mere velstaaende Klasser paa. Denne Omstændighed maa man tilskrive det, at hint Forlystelseslokale, der er beregnet for de arbeidende Klasser, er opført med en Luxus og en Elegantse, der ikke staar ganske i det rette Forhold til det Publikums Vaner og Stilling, som færdes der. Hovedindgangen gjennem en ganske smal Front fører ind i en meget dyb Sal, et Slags Galleri, der danner Rummet for den egentlige Caffé; ved Siden heraf og i Forbindelse med den ligger en anden Sal af ikke fuldt saa store Dimensioner, hvor de 22 Billarder ere opstillede, og til hvilken man kan komme ind ad en Dør fra en anden Gade. Rummene ere især rigeligt dekorerede med indfældte Speilglas med Forgyldning, hvilket mangfoldiggjør Reflexen af den brillante Gasbelysning i det Uendelige. Det andet forhen nævnte Etablissement bestaar, foruden af Indgangssalen, af en Rotunde, der rundt om er omgivet af et Søilegalleri af eftergjort lysegrønt Marmor og forsynet med en Skueplads ligeoverfor Indgangsdøren. Endskjønt det ikke er noget monumentalt storartet Anlæg, der her vækker vor Beundring, saa maa man dog indrømme, at Rummet i sin Helhed, ved sine Forhold og Dimensioner saavelsom ved sin dekorative Udsmykning, gjør et behageligt Indtryk.

Blandt Concert= og Dandsesalene er der rigtignok ikke en eneste, der kan betegnes som ganske udadlelig; men i Regelen frembyde de i sin Anordning og sit Udstyr Meget, som det kan være interessant for en Arkitekt at se og sammenligne med, hvad han kjender andetstedsfra, og han kan virkelig lære ved at lægge Mærke til Dekorationen, der betroes særskilte Dekoratører — Malere eller Arkitekter, der fordetmeste kun arbeide i denne ene Branche — og i hvilken der paa Grund heraf lægges for Dagen en vis Lethed og Routine samtidig med, at der her kan tillades en større Frihed, end Tilfældet er i den egentlige Arkitektur.

I denne sidste fremtræder dog bestandig i større eller mindre Grad Sandsen for det Lovmæssige og Maadeholdne selv der, hvor individuelle og nyhedssyge Bestræbelser ville gjøre sig gjældende. Ved denne Sands ere Franskmændene bevarede mod de Extravagantser og tøilesløse Stilblandinger, som man saa ofte støder paa i Tydskland, hvorimod man tillige mere savner Løftning og phantasirig Skaben som Følge af denne tilvante Fastholden ved Orden og Regel. Idet Frembringelsen mere beror paa Lovmæssighedens Grundsætning og paa Fornuftslutninger end paa en ubevidst Følelse af, hvad der er det Smukkeste og mest Passende, idet der altsaa mere handles efter almindelige Principer end i en ubevidst Eftergiven for en indre Drift, antage de Arbeider, som paa denne Maade fremstaa, undertiden en Karakter, der nærmer sig til stiv Strenghed; men netop herved har de da ogsaa det store Fortrin at være mere fri for paafaldende Stilsynder. Bygningsarbeiderne antage saaledes den harmoniske Enhed, der er den første Betingelse for, at de skal kunne faa et monumentalt Udtryk, og som naaes paa den bedste Vis der, hvor kunstnerisk Frihed og begeistret Skaben forbinder sig med de nævnte Fortrin, uden at nogen enkelt af dem træder i Forgrunden paa den andens Bekostning.

Literatur og Kunst.

O. Bang. Pharmacopoea divitum. Kbnhvn., Gyldendalske Bogh., 1865. 24 S. 12o.

—„— **Koldt Vand.** 4de Oplag, ibid. eod. 32 S. 8vo.

Den første af disse smaa Piecer er et Slags Pharmacopoea jucunda, en „Anvisning for Apothekerne, saa at de kunne lave bedre Retter, naar man ikke ser paa, hvad det koster, en medicinsk Kogebog for Velhavende." Det andet lille Skrift, der har mere praktisk Betydning, og for hvis Brugbarhed Oplagets No. vidner, paaviser den vigtige Rolle, det kolde Vand spiller, ikke alene som Kurmiddel mod en Mængde haardnakkede Sygdomme, men ogsaa som prophylaktisk Middel i den meget væsentlige Del af Lægevidenskaben, der omhandler de hygieniske Forholdsregler, hvorved Sygdom holdes borte og Legemet vedligeholder sin naturlige Modstandsevne mod skadelige ydre Paavirkninger og indre sygelige Affektioner. Forf.s Landsmænd synes efter hans Ytringer at dømme ikke at nære den Tiltro til Vandets styrkende og lægende Virkning, som man af det stadigt voxende Besøg ved Vandkur= og Badeanstalterne kan se er Tilfældet hos os. Vi skulle imidlertid ikke hovmode os over i denne Henseende at staa saa særdeles høit over vore danske Brødre, saalænge vi endnu her i Christiania ere reducerede til at tage vore Søbade inde i det grumsede og lidet saltholdige Vand, der fra de befærdede Havne strømmer ud forbi Badehusene ved Fæstningspynten, og saalænge endnu ingen driftig Entreprenør er faldt paa at anlægge en Badeanstalt paa den ydre Side af Hovedøen, Lindøen eller en af de andre Øer inde i Fjorden, der ved et lidet Dampskib med Lethed kunde sættes i Forbindelse med Byen, og hvorhen utvivlsomt Enhver vilde søge, naar der var Udsigt til at faa sig et kjøligt Bad i det rene, saltrige Søvand, fremfor at skulle koges i Brakvandet inde ved Hygæa og Sølyst.

— Det i Stockholm udkommende **„Tidskrift för byggnadskonst och ingeniörvetenskap"** meddeler i sit sidste Hefte (7de årg., N:r 5—6) de i vort Blad (No. 6 d. A.) indtagne Tegninger af Arkitekt Langlets Projekt til en Kirke paa Grønland med de dertil føiede Bemærkninger om protestantisk Kirkebygning, til hvilke Udgiverne knytter følgende Notits: „Äfven inom Sverge har, tid efter annan, arkitekternas tanke riktats åt konstruerandet af en annan typ, såsom grundplan för kyrkorna, än lång- eller korskyrkan. Men efter rådgörande med de andlige, har man i allmänhet stadnat vid det gamla. Undantag hafva dock egt rum, i det ej så få kyrkor af rund eller åttkantig form å plan blifvit uppförde. En ung arkitekt i Stockholm, hr. G. E. Sjöberg, elev af Scholander, har nyligen uppgjort ritning till en kyrka af nära kvadratlik form, försedd med gallerier i 2 våningar, och erbjudande största möjliga antal sittplatser, från hvilka alla man kunna väl höra och se såväl predikanten som altartjensten. Ritningen till denna kyrka är redan godkänd i Kongl. Öfver-Intendants-Embetet och all sannolikhet är, att byggnaden, som skall uppföras för pastor G. E. Beskows räkning, snart kommer till utförande å dertill utsedd plats å Blasieholmen i Stockholm. Kyrkan skall byggas af sten, är 110 fot lång och 94 fot bred invändigt, rymmer 3,000 personer sittande och 1,000 stående. Gallerierna uppbäras af jernpelare, hvilka fortsätta upp till taket, samt stödja såväl en höghvälfd midtelplafond med ett större centralt takfönster som taken öfver gallerierna. Takhvälfningarne utföras af trä, samt rappas. Bänkarne blifva fria, eller utan dörrar, hvarjemte nödig uppvärmning och ventilation åstadkommas."

— **Tidskrift for Philologie og Pædagogik.** Aarg. VI, H. 1, Kbnhvn. 1865, er udkommet og indeholder bl. A. en Afhandling af Lektor S. Bugge om „Sjældne Ord i norrön Skaldskab forklarede", samt en kort Nekrolog over J. E. Thaasen ved E. S.

— For en Tid siden meddelte et af vore Dagblade et Telegram, hvori man underrettedes om, „at **Meyerbeers** Opera Afrikanerne var bleven opført i Newyork". Det var netop kort efter Lincolns Mord; man ventede med Begjærlighed paa Underretning om ethvert Skridt af politisk Betydning, og mangen en har vistnok antaget, at en saadan Opera, om hvis Opførelse i Newyork i hine Sorgens Dage man fandt det nødvendigt at telegrafere, maatte være et Symbol for den afrikanske Race, der havde tabt sin høisindede Beskytter — mangen en, sige vi, som ikke vidste, at den i aarevis annoncerede Opera **l'Africaine** med Text af Scribe, Musik af Meyerbeer endelig var gaaet over Brædderne i Paris. De mere detaillerede Beretninger, der nu komme os ihænde om denne med saa megen Utaalmodighed ventede, saa tidt bebudede og igjen udsatte Opførelse, gjør det temmelig tvivlsomt, hvorvidt „Afrikanerinden" har svaret til de Forestillinger, som den lange Venten naturligvis havde drevet til det Høieste. Gangen i Stykket beretes saaledes. Handlingen begynder i Lisboa, i Raadssalen i Kongens Palads, hvor Ministrene, Prælaterne, Kronens Stordignitærer, Storinkvisitoren og Rigets mest udmærkede Anførere ere sammenkaldte. Der er kommen den sørgelige Nyhed, at Bernardo Diaz, den berømte Søfarende, er gaaet tilgrunde med sit Skib udenfor det gode Haabs Forbjerg. En eneste af hans Reisefæller er bleven reddet; det er Vasco di Gama, der nu stedes til Audients. Han træder frem, erklærer, at der maa findes udstrakte og rige Lande hinsides Afrikas Sydspidse, og fremfører som Bevis tvende Slaver, som han har ført med sig, og hvis Hud ikke er sort, men kobberfarvet. Saaledes er denne Afrikanerinde i Grunden ingen Afrikanerinde. Vasco vil drage ud for at erobre det ubekjendte Land, hvorfra hun er kommen, og beder om et Skib til dette Tog. Man negter ham det paa den haanligste Maade; han bliver vred og udtrykker sig paa en temmelig uærbødig Maade. Han dømmes derpaa til evigt Fangenskab, fordi han ikke har vist Raadet den Respekt, han var det skyldig. I 2den Akt finde vi ham virkelig i et af Inkvisitionens Fængsler, sammen med sine tvende Slaver, Selika og Nelusko. Selika elsker ham, uden at han ved det, og Nelusko, der fortæres af Skinsyge, vilde myrde ham uden Selikas Mellemkomst. Selv tænker han kun paa sine Planer og paa den skjønne Ines, en ung Portugiserinde, med hvem han er trolovet. Men man har sagt Ines, at Selika trøstede ham i hans Fangenskab, og i sin Harme har hun skjænket sin Haand til Vascos Medbeiler, dog paa den Betingelse, at Vasco skulde erholde Friheden, og hun kommer nu med sin Ægtefælle for at løse sin gamle Tilbeder af hans Lænker. Vasco bemærker hendes Kulde og gjætter Aarsagen. „Du har troet, at denne Slavinde — — nu vil jeg vise dig, hvor ugrundet din Mistanke var; jeg skjænker dig hende!" Don Pedro, Ines's Ægtefælle, er Admiral. Han har bemægtiget sig Vascos Optegnelser og vil bestjæle ham for hans Berømmelse. Man træffer ham da paa hans Skib sammen med Ines, med Selika og Nelusko, ja selv med Vasco, der paa sin Side paa en eller anden ubekjendt Maade har skaffet sig Skib og Mandskab. Vasco meddeler Don Pedro, at han er ifærd med at løbe lige paa de samme Skjær, hvor Diaz strandede; men Don Pedro hører kun paa Nelusko, der er hans Styrmand, og som har svoret hans Undergang. I Vasco ser han kun en Medbeiler, lader ham lægge i Lænker og befaler, at han skal skydes. Men i dette Øieblik strander Skibet, og en Flok Indianere, der pludselig komme frem, man ved ikke hvorfra, strømme ind over Dækket. Alle Portugisere myrdes, og alle Kvinderne bindes med Undtagelse af Selika, der befindes at være Dronning blandt disse Folk. I fjerde Akt bestiger Selika atter i Triumf sin Throne. Vasco er ikke bleven dræbt som de Andre, men han vilde være hjemfalden til den samme Skjæbne, naar ikke Selika, for at redde ham fra Folkets Forbitrelse, erklærede, at han var hendes Gemal. Vasco, der tror, at Ines er død, lader det staa til og bemærker efterhaanden, at Selika slet ikke er saa blottet for al Tiltrækningskraft, hvilket giver Anledning til en lidenskabelig Duet. Uheldigvis for den stakkels Dronning er Ines undgaaet Døden; Vasco finder hende igjen. Selika forstaar, at han aldrig vil kunne glemme sin første Kjærlighed; hun lader derfor Vasco og Ines bringe ombord paa et portugisisk Skib, der meget beleiligt indfinder sig, og gaar hen og sætter sig under et stort Træ, i hvis Skygge hun vil oppebie Dødens Komme.

Norge.

Christiania den 27 Mai.

En Del statistiske Oplysninger, der ere samlede af Kand. A. Kjær og meddelte i Luth. Kirketid., give et ganske interessant Billede af hvorledes Medlemmerne af de udenfor Statskirken bestaaende Menigheder her i Landet ere fordelte. I Forhold til Befolkningen er Dissenternes Antal hos os, sammenlignet med andre Lande, en rent forsvindende Størrelse, og forsaavidt man anser dette Samhold i Statskirken ikke som et Tegn paa religiøs Ligegyldighed, men som et Vidnesbyrd om Kjærlighed og Tillid til den, er det uden Tvivl et meget tilfredsstillende Resultat, naar man finder, at de 37 Dissentermenigheder tilsammen ikke indbefatte mere end ca. 1700 Mennesker, hvoraf en god Del — 2—300 Katholiker — ikke ere udtraadte af den norske Kirke, men ere barnefødte Katholiker, og saaledes ikke egentlig kunne tages med i Beregningen, naar man vil faa en Oversigt over de faktiske Resultater af de stærke sekteriske Agitationer, der i de senere Aar have været drevne. Midtpunkterne for Dissentermenighederne ere Bratsbergs og Smaalenenes Amter, hint med sine fra Lammers udgaaede fri apostoliske Menigheder, der imidlertid siden Lederens Tilbagevenden have smeltet ind ligesaa hurtigt, som de i Aarene 1857—59 tiltog, dette med henimod 300 Methodister. Dertil kommer et Kvækersamfund i Stavanger med 115 Medlemmer og en Del spredte Dissentermenigheder hist og her i Landet, fornemmelig i Finmarken. Noget, som imidlertid er af ulige større Vigtighed end de enkelte Dissentermenigheder, er den foruroligende Hastighed, hvormed det mormonske Uvæsen griber om sig, fornemmelig i Hovedstaden. Paa Grund af de eiendommelige Forholde ved denne Sekt og Medlemmernes stadige Udvandring, er det vanskeligt at opgjøre nogen nøiagtig Statistik over den; men man feiler neppe ved at anslaa den til talrigere end alle de øvrige Dissentere i Landet tilsammentagne.

— Igaar frikjendtes Grosserer Nicolai Jenssen i Throndhjem efter en vidtløftig Procedure, ved hvilken Advokat Dunker havde overtaget Defensionen, af Høiesteret fuldstændigt for den af det Offentlige for et Par Aar siden imod ham reiste Anklage for mislig Omgang med Statens Skove.

— Vi ville ikke undlade at henlede vore Læseres Opmærksomhed paa de Foredrag, som Docent L. Dietrichson agter at paabegynde førstkommende Onsdag Eftermiddag, og i hvilke han vil give en Fremstilling af de tvende „døde Stæder" fra Middelalderen og Oldtiden: Venedig og Pompej.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 23.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 4. Juni 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Hs. Excell. Grev Manderström

som diplomatisk Forfatter.

I.

I sidste Hefte af det af den danske historiske Forening udgivne Tidsskrift findes sammenstillet en Række „Aktstykker, der belyse den svensk-norske Regjerings Stilling til det dansk-tydske Spørgsmaal." De ere 36 i Tallet og strække sig fra Høsten 1858 til 8de Juli 1864. Man vil forgjæves i disse Dokumenter — alle Depescher fra Hans Excellence Grev Manderström til de forenede Rigers Repræsentanter i Udlandet — søge efter vigtige historiske Bidrag til en Fremstilling af det danske Spørgsmaal; man læser Side op og Side ned og forbauses over at være kommen til Slutningen, uden at være bleven synderlig klogere; det, der her fremlægges, kjender man dels før, dels er det af det Slags Betragtninger, som ved sin overordentlige Almensandhed undertiden staa i Fare for at blive Trivialiteter. Man undres herover; man betænker den Betydning, dette Spørgsmaal har og maa have for de forenede Rigers udenrigske Politik, og den interesserede Opmærksomhed, som man ikke kan negte det — ganske uanseet, fra hvilket Standpunkt man betragter det, enten dette er skandinavisk eller ikke — og man fristes næsten i det første Øieblik til at antage, at den Korrespondentse, som her er overgivet til Offentligheden, kun bestaar af nogle allerede fra Begyndelsen af for Offentligheden bestemte, betydningsløse Skrivelser, med hvilke man foreløbig har villet tilfredsstille den almindelige Nysgjerrighed, og at Hs. Excell. Udenrigsministerens Portefeuille i sine bedst tillaasede Rum gjemmer Aktstykker af en ganske anden Elevation i Opfatningen og Klarhed i Udtrykket, i hvilke han har indviet de forenede Rigers Repræsentanter i sin egentlige Opfatning af dette Spørgsmaal med dets betydningsfulde Fortid og dets skjæbnesvangre Fremtid.

Efterhaanden som man rykker længere frem i Læsningen af disse Aktstykker, og det behagelige Indtryk af den polerede Form, det smukke, flydende Fransk, hvori de ere affattede, fortrænges af Opmærksomheden paa, hvad vi maaske turde kalde Opfatningens og Fremstillingens Methode, bliver det imidlertid mere og mere tydeligt, at en saadan Tro paa, at der bag alt dette skulde ligge noget Dybere og noget Fyldigere, kun beror paa en Illusion. Vi lære nemlig i disse Brevskaber en Forfatter at kjende, hvis Eiendommelighed her udtaler sig paa en saa udpræget og karakterisk Maade, at det vilde være et næsten utænkeligt literært Fænomen, om der bag Hs. Excell. Udenrigsministeren, saaledes som han i denne Korrespondentse saa anskueligt skildrer sig selv, skulde ligge nok en Forfatter, der opfattede Begivenhedernes Gang fra et andet Standpunkt, det, som vi kunne kalde det politiske, og fremstillede dem med historisk Methode.

Det vilde være uretfærdigt, om man isolerede den enkelte Side af en Statsmands Liv og forsøgte at karakterisere en Mand som f. Ex. Cavour væsentlig som Forfatter; derimod tro vi, at man kommer temmelig nær det Rette, naar man søger Tyngdepunktet af Hs. Excell. Grev Manderströms Virksomhed i hans Arbeide som Forfatter, og da igjen nærmest som diplomatisk Forfatter. Saavidt vi erindre, indskrænker rigtignok Hs. E.'s literære Optræden sig til en liden, som Manuskript trykt Piece om Sveriges Udenrigspolitik under Gustav III; men sammenfatter man de Depescher, som Hs. Excell. i Aarenes Løb har udsendt, vil man finde, at de væsentlig ere anlagte paa den kunstneriske Virkning, der staar som det Høieste for Literaten af Fag, og sjelden virke ved den praktiske Energi, som Statsmanden, der tilsigter et umiddelbart ydre Resultat, uvilkaarlig kommer til at nedlægge i sine skriftlige Arbeider. Hs. Excell. har ikke sjelden overrasket den diplomatiske Læserkreds med literære Arbeider, som tydeligvis ikke kunde have nogen praktisk Betydning, men i hvilke det — maaske ubevidst — kun var ham om at gjøre at vække Opmærksomhed ved Tankens Dristighed og Udtrykkets Skarphed; vi ville kun minde om den bekjendte Depesche i Anledning af Preussens Indblanding i Neufchatels Anliggender, der i sin Tid vakte en Sensation, der ikke kunde være andet end smigrende for dens Udsteder qua Forfatter.

Under Forholde som de, i hvilke den svenske Udenrigsminister er stillet, er det let forklarligt, at en Mand med klar Forstand og Gave for skarp Fremstilling maa føle sig fristet til at slaa ind paa en Retning som den, Hs. Excell. Grev Manderström følger. Paa den diplomatiske Carrière, i hvilken han har uddannet sig, frembyder der sig ingen Leilighed til selvstændig Indgriben i de større politiske Begivenheder; han maa lade sig nøie med Tilskuerens Rolle, og selv naar han kaldes til at optræde i Anledning af betydningsfulde internationale Spørgsmaal, har han kun at gjøre dette som Organ for de Anskuelser, der besjæle hans Foresatte, ikke som Tolk for den Opfatning, der er hans egen personlige Eiendom. Han forlader derpaa sin Plads som diplomatisk Figurant paa Verdenstheatret for selv at overtage en Rolle som Medspillende, men opdager snart, at Helterollerne allerede ere fuldstændig besatte, ja doublerede; hans hele Repertoire indskrænker sig til at lukke Døren op og bukke, naar en Stormand gjør sin Entrée, eller skjænke Vinen i Glassene, naar der skal synges i Chor og klinkes paa Helt og Heltindes lykkelige Forening.

Under disse Forholde bliver det let forklarligt, at en begavet Mand søger den Tilfredsstillelse, som han ikke kan finde i en indgribende og udstrakt praktisk Virksomhed, i den literære Produktion med fremherskende Retning henimod Effekt. Er her end ikke den Bevidsthed at vinde, at man selv har været med at gjøre et Stykke Verdenshistorie, saa er der dog en Virkning paa Gemytterne at opnaa, der øieblikkelig kan indhøstes i Form af beundrende Anerkjendelse af det fremragende Talent, hvis Arbeider læses med Velbehag af graahærdede Ministre og studeres af de unge Cancellister som klassiske Mønstre paa Smag og Fuldendthed i den diplomatiske Stil. Der er desuden en stor Fordel, som den diplomatiske Forfatter har fremfor de literære Collegaer, der staa i Rapport med det store Publikum; han henvender sig til en liden, udvalgt Læserkreds, hvoraf hver Enkelt staar paa et saadant Høidepunkt af Dannelse, at han fuldstændigt er istand til at goutere det Udsøgte og Talentfulde i Arbeidet, og i hvilken der ikke findes Nogen, der er saa taktløs at fremtræde med en nærgaaende, personlig Kritik. Medens den populære Forfatter, hvor feiret han end er, dog altid lever i en stadig Kamp med det tusindhovede Uhyre, der kaldes Publikum, og hvert Øieblik maa være beredt paa, at der ud af dets Masse hæver sig en Avindsmand, der i et Nu nedriver alt det, han i Aar har bygget op, er den diplomatiske Noteforfatter Medlem af et Broderskab, i hvilket efter en stiltiende Overenskomst den Ene aldrig udtrykker sig om den Andens Begavelse uden med den beredvilligste Anerkjendelse.

Der er vistnok en anden Slags Kritik, under hvilken enkelte Landes Udenrigsministre maa lide, men som hidtil ikke har havt Anledning til i nogen væsentlig Grad at virke controllerende og corrigerende paa Hs. Excell. Grev Manderströms Virksomhed; vi mene den Kritik, der f. Ex. i England øves af Folkerepræsentationen. Den kan være bitter nok, og det har vel mere end en Gang hændt, at H. H. Lord John Russell har havt Møie med at lægge Baand paa sit Raseri, naar han var tvungen til at sidde stille og lytte til den ødelæggende, halvt spottende, halvt indignerede Kritik, hvormed politiske Modstandere gjennemgik de chaotiske Depeschemasser, han i ilter Stundesløshed har udgydt over ethvert europæisk Spørgsmaal, og hvis eneste, sørgelige Virkning har været at fremkalde et medlidende Smil hos Modtageren, der vidste, hvorliden Handlekraft der laa bag dette Ordgyderi. For en saadan Kritik er den svensk-norske Udenrigsminister befriet og vil sandsynligvis ogsaa vedblive at være det i en lang Fremtid. Det norske Storthing optages af en Masse andre Arbeider, der ikke tillade dets Medlemmer at kaste sig over den udenrigske Politik, og paa den svenske Rigsdag har de enkelte Medlemmer, der nære en varmere Interesse for disse Spørgsmaal, vanskeligt for at træde i nogen virksom Opposition mod Udenrigsministeriet, under hvis beskyttende Vinger det ene er muligt at kunne aabne sig Adgang til en diplomatisk Virkekreds. Hertil kommer, at der i denne Branche sjelden forekommer Spørgsmaal af indgribende Betydning for Folkerepræsentationen, idet Udenrigsministeriets Virksomhed i almindelige, rolige Tider kun indskrænker sig til Expeditionen af de løbende Forretninger; til at følge med og interessere sig for disse har Repræsentationen liden Opfordring, og naar der en sjelden Gang dukker frem en Situation, i hvilken Folkets Interesser ere med i Spillet, savner man den nødvendige Routine i Behandlingen af saadanne Sager og nødes til at overlade deres Afgjørelse til den Mand, hvem man ene antager det er lykkedes gjennem en lang Praxis at erhverve det rette politiske Blik og diplomatiske Greb paa disse Sager.

Paa denne Maade har det kunnet ske, at Udenrigspolitikken i en stor Del af Europas Stater, tiltrods for de forandrede Forholde, ikke har udviklet sig ud over det Standpunkt, den havde indtaget i den absolutistiske Stat. Som dengang er den fremdeles vedbleven at være en Slags Turnering, ved hvilken det ikke kommer an paa at føre massive politiske og historiske Argumenter i Ilden, men mere gjælder med Behændighed at benytte sig af Forholdenes tilfældige Kombinationer til alskens strategiske Kunststykker. Vi skulle i det Følgende faa Anledning til at fremføre Exempler herpaa, der i Overflod frembyde sig i de foreliggende Aktstykker. Udenrigspolitikken hæver sig herved i endnu høiere Grad til en Kunst, der udfordrer en ganske særegen Færdighed, der nu kun eies af Faa.

Sammenfatter man nu de Momenter, vi her have antydet, vil det forhaabentlig være indlysende, at man virkelig er i sin Ret, naar man søger at karakterisere en Mand med Hs. Excell. den svensk-norske Udenrigsministers Antecedentier og i hans Stilling som væsentlig diplomatisk Kunstner og Forfatter. Efter saaledes at

have fastsat Synspunktet, hvorfra det foreliggende Materiale bør sees, ville vi i en følgende Artikkel forsøge at benytte det til at tegne et Omrids af Hs. Excell. Grev Manderström som diplomatisk Forfatter.

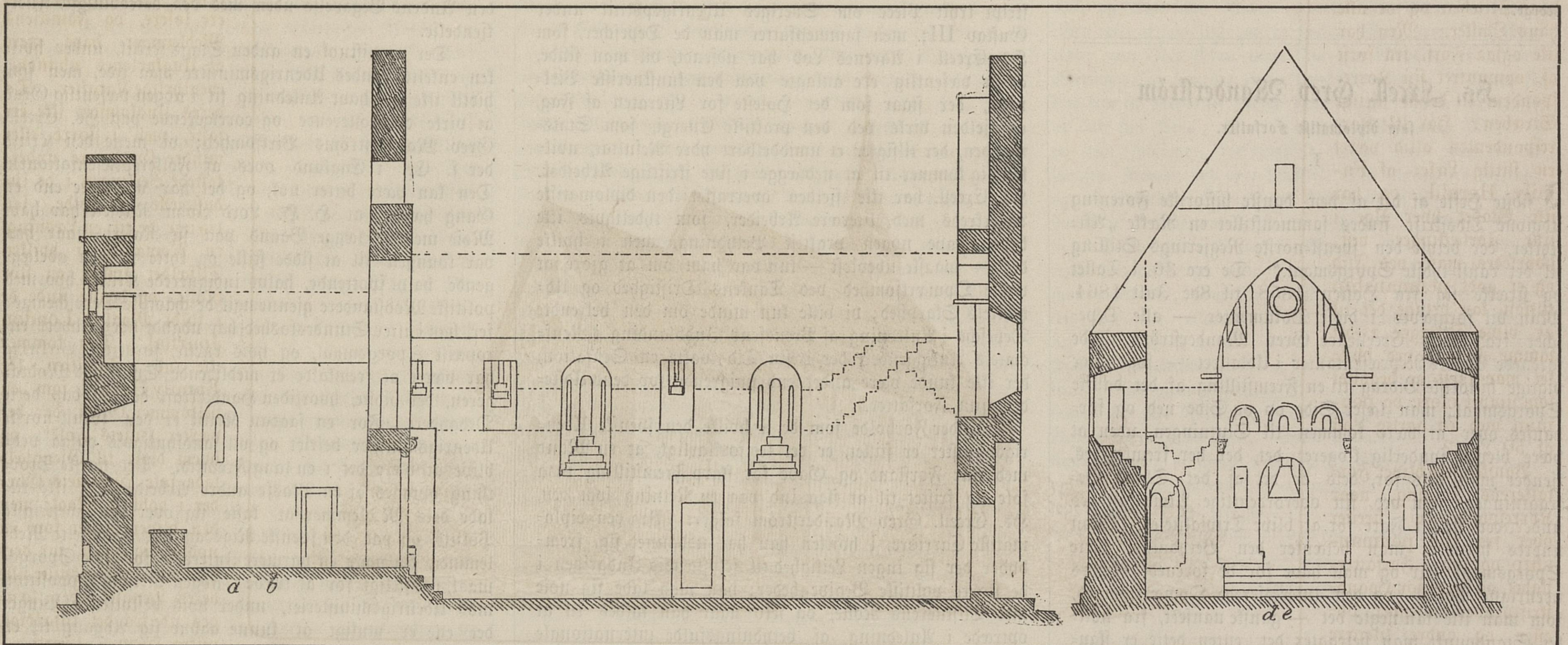
Blade og Hjerteanliggender.

(Af F. Wolff.)

Det er en bekjendt Sag, at der ikke er noget Land, hvor Literaturen i den Grad er trængt ind i Husene, som i England. Der udkommer et umaadeligt Antal af Pennyblade, der alle ere bestemte for Huset, Familien, Arnen, og som gjennemsnitlig afsættes i 20,000 Exemplarer ugentlig, medens de betydeligere af dem, saasom „Family Herald“ og „London Journal“, har en ugentlig Afsætning af over 200,000 Nummere. Omendskjønt England er Hjemmet for „den komfortable Kakkelovnskrog“, fra hvilken Familieromanen og den Haand i Haand dermed gaaende Familieliteratur er udgaaet, saa vilde dog Husliteraturen umuligt have kunnet hæve sig til den Høide, naar ikke Spekulationen og Pennyposten var kommen den til Hjælp. Siden Indførelsen af Pennyposten har nemlig Pennybladene oprettet en egen Afdeling, i hvilken alle de Breve besvares, som de ubekjendteste Læsere i de fjerneste Afkroge af England kunne falde paa at tilstille dem. I dette Kapitel gives der da Svar paa alle Spørgsmaal, der staa i nærmere eller fjernere Sammenhæng med det, Bladet indeholder, og da Husliteraturens Organer gjøre Fordring paa at indeholde Alt, der gjør Huset „happy and comfortable“, moralsk-philosophiske Afhandlinger saavelsom Fortællinger og Noveller, almennyttige Underretninger saavelsom Underholdningslekture, saa kan man let forestille sig, at den Del af Bladet, i hvilken Læserne stille sine Spørgsmaal og erholde Oplysninger i Anledning af det i Bladet indeholdte „Almennyttige og Underholdende“, i Virkeligheden danner det mest underholdende og almennyttige Kapitel af dem alle. Vi ville derfor skjænke det en særegen Opmærksomhed, ikke alene fordi hele Pennyliteraturens Karakter her klarest afspeiler sig, men ogsaa fordi den engelske Husliteratur i denne Forbindelse mellem Redaktionskontoret og alle Englands Privathuse har fundet et saa mægtigt Middel til at trænge sig ind overalt. Vi begynde med Korrespondentsen i „Family Herald“, der, som sagt, tæller henved 200,000 Abonnenter.

„Bertha og to andre unge Piger staa i Begreb med at gaa til Australien; vi forstaa ikke, hvad de ville der, da de jo ikke reise ud for at gifte sig. De vilde gjøre bedre i at blive hjemme; thi hvad en Kvinde fremfor alt skal søge, er en Ægteherre. Mand og Kone stræbe ikke efter andet end at grundlægge et komfortabelt „home.“ Hvorfor altsaa udvandre til Australien, naar man ikke er betænkt paa at skaffe sig et „home“ der, ved at gifte sig?“ (Family Herald, No. 481.)

At Pigebørnene virkelig have vendt sig til Redaktøren for at faa et godt Raad, er mere end sandsynligt. De fleste Breve af det Slags ere ægte, og selv om de ikke vare det, saa bære de dog et saadant Præg af engelsk Liv og engelske Sæder, at vi kunne betragte dem som ægte. Spørgsmaalet havde kunnet blive opkastet, og i sit Svar gjør da Forf. ikke andet end at komme Spørgeren i Forkjøbet. I vore Dage, da Alt drager afsted paa Udvandring, hvorfor skulde da det da ikke falde tre engelske Pigebørn ind at reise ud i Fællesskab og uden Ledsagelse? Grave Guld kunne de ikke; gifte sig i Australien, hvor der er Mangel paa Fruentimmer, ville de ikke. De henvende sig derfor til den Bladskriver, hvis ugentlige Beretninger fra Australien de læse, og spørge ham, hvad de skulle søge der for paa den letteste Maade at naa det, som de ikke ret ville vedkjende sig. Pigebørnene, der henvende sig til Forf., ere, det maa ansees for givet, saadanne, som ved Læsningen af Family Herald „have vundet indtagende Manerer“ (thi dette Resultat lover Bladet alle dem af sine Læserinder, der kun i fjerneste Mon opstille som sine Mønstre Heltinderne i de Romaner, det meddeler), og som følgelig skulde vide „at vælge sig gode Ægtemænd“; thi ogsaa denne Videnskab loves Læserinderne som Frugt af et omhyggeligt Studium af Bladet, saafremt de ogsaa i denne Henseende danne sig efter de opstillede Forbilleder. Hvad andet kan da Forf. raade dem til, end saa snart som muligt at foretage dette Valg, skabe sig et Hjem og her i Kakkelovnskrogen, i den nylig stiftede Families Midte, vedblive med Læsningen af Family Herald? Et Spørgsmaal, der er stillet ganske specielt, er, som vi se, besvaret i sin Almindelighed; Svaret er ikke udelukkende skrevet for Bertha og hendes Veninder, men for alle Englands Pigebørn, der ikke tænke nok paa „the home“, men lade sine Tanker fare for vide. Og hvor maa ikke de andre unge Damer glæde sig, naar de læse Berthas Spørgsmaal og Forf.s Svar! I sit stille Sind ville

Thingvold Kirke: Gjennemsnit a b.

Gjennemsnit d e.

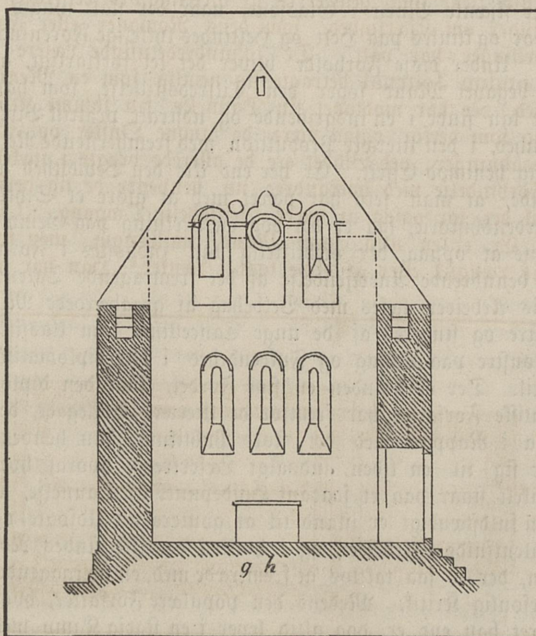
de naturligvis smigre sig med, at de aldrig vilde handle saa taabeligt som hun, men fremfor alt ønske sig en fornuftig Ægtemand, enten han saa var at finde i Australien eller i England.

Det Rum, der anvendes til Besvarelse af Korrespondentsen, er omtrent to Kvartsider, altsaa næsten en Ottendedel af det hele Blad; enhver notice eller Svar danner et Par Linier med den tætteste Tryk, saa at der mangen Gang kan forekomme hundrede saadanne Svar i et eneste Nummer.

Ofte finde vi i disse Korrespondentser Spørgsmaal om denne eller hin Essents, dette eller hint Toiletkunstgreb. Hvormange Husraad for at faa en smuk og hvid Hud har ikke Pennybladene givet! Heltinderne i Husliteraturens Romaner og Noveller optræde alle i frisk, ungdommelig Skjønhed; hvorfor skulde da ikke Læserinderne bestræbe sig for at fængsle Opmærksomheden ved de samme Fortrin? De vende sig naturligvis til Fortællingens Forfatter.

„Norah er for stærk, næsten for vel ved Magt, og hun frygter, at han, der anholder om hendes Haand, naar han vender tilbage, vil finde hende mindre skjøn. Hvad skal Norah gjøre? Norah skal ikke ængstes; i ethvert Fald vil hun altid beholde sin gode Natur. Kun maa hun ikke tage sin Tilflugt til Edikke eller Snørliv eller lignende Midler, der ødelægge Sundheden. Et sundt Udseende og røde Kinder ere tusinde Gange bedre end en Taille som en Myre og sammenklemte Skuldre.“

Family Herald optræder her som „respektabelt“ Blad og ivrer mod Toiletkneb. De nyere Blade ere mindre skrupuløse og lade det ikke mangle paa alskens Recepter; det underlige ved Sagen er, at de ikke i Virkeligheden sælge slige Recepter og sætte en Parfumeributik i Forbindelse med Redaktionskontoret. Kunde Husliteraturen bane sig Indgang i Frankrig, vilde det utvivlsomt blive Tilfældet. Family Herald optræder,

Gjennemsnit g h.

som sagt, ikke med Recepter af det Slags; den har kun Norah'er for Øie, sunde og stærke Englænderinder, der ikke sukke efter noget andet end et home i Family Herald's Mening, og som, naar de har dette home, ikke forlange andet end at have det comfortable.

Er derimod et Pigebarn hjerte- og kjærlighedssygt og i den Anledning beklager sig for Forfatteren over sine Lidelser, saa foreholder han hende altid, at hun maa være meget, meget forsigtig med at indlade sig i nærmere Bekjendtskab; hun maa først skaffe sig paalidelig Underretning, om Frieren har den alvorlige Hensigt at ægte hende.

„Julie S—. Efter Alt, hvad De skriver mig til, frygter jeg meget for, at Anger vil blive den uundgaaelige Følge, hvis De ikke øieblikkelig afbryder dette Bekjendtskab.“

Et andet Sted heder det:

„Ellen S. ved ikke, hvad hun skal gjøre med en Gentleman, der indbyder hende til Spadsereture og viser hende den størst mulige Opmærksomhed, uden nogensinde at tale til hende om Kjærlighed. Det er et Mysterium for Ellen, hvorledes en Gentleman kan handle saaledes. Ellen skulde fremfor Alt vide, at Gentlemen altid gjerne søge Damernes Selskab, men at de stedse ere meget ængstelige for at komme med et Ord, der kunde ligne et Frieri. (Ægteskabsløfter, der ikke opfyldes, kan i England blive en kostbar Historie, da den kvindelige Part kan gjøre Fordring paa pekuniær Skadeserstatning.) Et halvt Aars Bekjendtskab betragte de omtrent med samme Øine som en Feriereise til Kontinentet. Dette maa Ellen lægge sig paa Hjerte.“

Svar af det Slags ere indstrøede mellem Svar paa Forespørgsler, der angaa chemiske eller techniske Fremgangsmaader, Tilberedelsen af en eller anden Kjøkkenrecept. Moralske Læresætninger og techniske Forskrifter sættes saa at sige i Scene; de antage en dramatisk-didaktisk Form. Ogsaa Diskussionsformen griber man undertiden til i disse „notices to correspondents.“

„Pollio indbilder sig, at han virkelig har grebet os i en Feiltagelse, da vi adskilte dynamisk og mekanisk Kraft. Pollio henviser os til Euklid; men Pollio har ikke betænkt“ osv. (Fam. H. No. 479.)

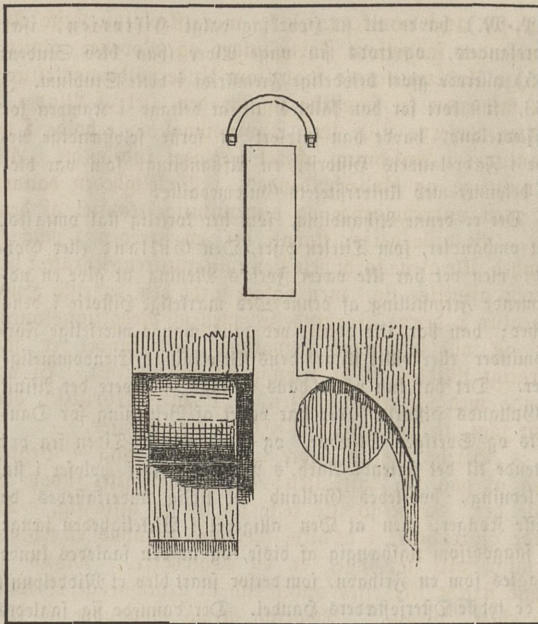
Vi se heraf, med hvilken Omhu alle Slags Breve blive besvarede, og hvorledes Forfatteren staar som en Slags Autoritet, til hvem alle Læsere kunne appellere. Det bidrager meget til Bladets Udbredelse, naar denne Autoritet i ethvert Tilfælde virkelig kan hævdes, noget, som er saameget lettere for Forfatteren, som han altid er usynlig og staar der som en eneste kollektiv Personlighed under Navnet „the editor.“

Haandskriften spiller en Hovedrolle i det kommercielle England, hvor en smuk Haandskrift er en uundværlig Betingelse for at opnaa en Ansættelse paa et Handelskontor. Vi finde derfor i the notices en Uendelighed af Bemærkninger om denne Sag.

„M. R. Deres penmanship er endnu ikke udviklet nok til at give Dem Udsigt til den Post, De taler om. Gener Dem ikke for, fra Tid til anden at skrive os til; De vil altid finde os beredt til at bistaa Dem med et godt Raad.“ (F. H. No. 420.)

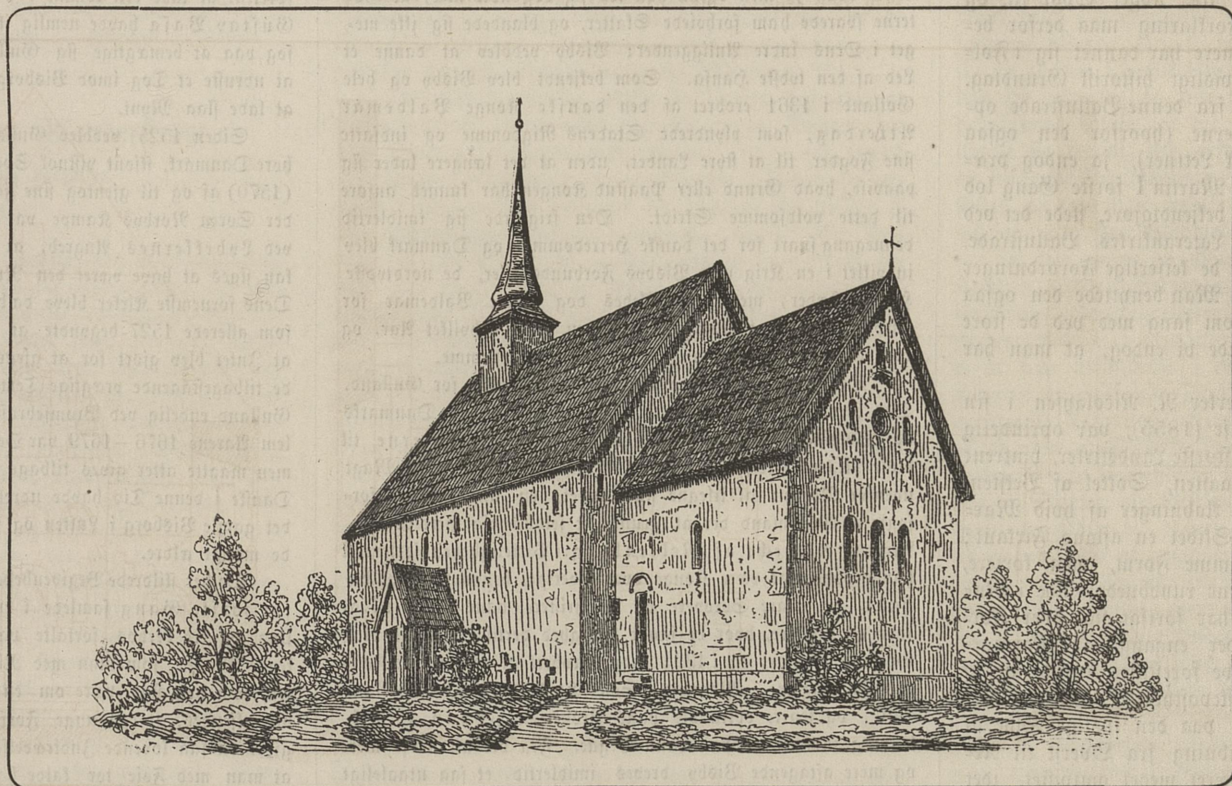
Hvilken øm Interesse, Forf. her nærer for sin Korrespondents Fremskridt, og hvor gjerne ønskede han ikke at se ham den Post voxen, der er Maalet for hans Stræben og for alle hans Ønsker. Men har ikke ogsaa Forf. fra først af opmuntret sin Korrespondent til denne flittige Stræben? Har ikke Korrespondenten altid været en flittig Læser af Family Herald, og har ikke Bladet hver Uge i sine Fortællinger vist, hvorledes man ved Flid og et godt penmanship tilsidst kan bringe det til at blive Deltager i det samme Firma, ved hvilket man først er begyndt som simpel clerc og penman med en aarlig Løn af 50 Lstr.?

Vanskeligere bliver Forfatterens Stilling, naar Korrespondenten streifer over fra the penmanship og ind i Forfatterskabet, og istedetfor Haandskriftprøver indsender Poesier og andre literære Forsøg, som han underkaster Redaktørens Dom, og som han i Tilfælde af et gunstigt Svar ønsker optagne i Bladet og honorerede. Har ikke Journalisten selv vakt denne Tilbøielighed hos sin Korrespondent, har han ikke anført over hundrede Exempler paa, at unge Mænd, der have brudt sine første Landser i Familieliteraturens Spalter, have arbeidet sig op til Høidepunktet af Forfatterberømmelse? I saadanne Tilfælde maa Journalisten anvende al mulig Skaansel, for ikke at saare sin fremtidige Medarbeiders Egenkjærlighed for dybt, eller knække Modet hos et fremadstræbende Talent. Er den aspirerende Medarbeider Poet, saa faar han det Raad først at forsøge at skrive rigtig god Prosa. Mangengang underkastes de indsendte Poesier en Kritik, og hjælper dette ikke, vedbliver han med at indsende sine Inspirationer, vises han uden Skaansel Døren. For den ene Digtersjæl, for det ene Pennynummer, som Journalisten paa denne Maade opgiver, vinder han alle deres Digtersjæle og Pence, som ikke føle sig rammede ved Kritikken, som aldrig har forsøgt at skrive slette Vers, og som føle en inderlig Glæde ved at se en fremadstræbende Sjæl ydmyget. Og skulde han end saare de hundrede Sjæle, der har gjort sig skyldig i lignende Forbrydelser mod Poesien, saa har dog altid hans Kritik paa sin Side de tusinde prosaiske Sjæle, der beskedent blive staaende ved Prosaen, og som blot have indsendt prosaiske Meddelelser, og det uden at gjøre Fordring paa Honorar. Og selv om de tusinde prosaiske Sjæle, der til syvende og sidst ikke repræsentere mere end tusinde Pennynummere, ikke vilde lade sig stille tilfreds, selv om der blandt de tusinde Korrespondenter skulde findes Aander, forvovne nok til at gjøre Fordring paa den Ære at blive trykte og den Fordel

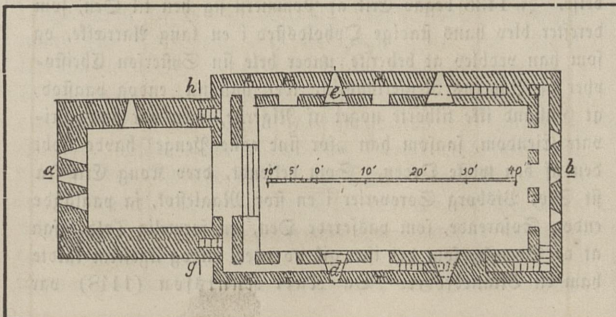
Thingvold Kirke: Indgang mod Syd til Choret.

at faa Honorar, — saa kan Journalisten dog trygt gjøre Regning paa de hundredetusinde penmanship-Sjæle, der ikke kjende nogen høiere Autoritet, ikke nogen mere kompetent Dommer end den Mand, der skriver notices to correspondents, og som saa ofte har staaet dem bi i deres Hjerte=, Kontor= og Butik=Anliggender med sit Raad, med sin Rubrik for „Almennyttigt og Underholdende.“

Thingvold Kirke.

I London Journal begynder Kjærligheden at optræde aktivt. Dens notices to correspondents skulle tjene som Middel til at virkeliggjøre de Forestillinger om Kjærlighed, som dens Romaner eller Fortællinger har vakt. De tohundredetusinde Læsere af London Journal betragte sig nemlig som en Menighed, der har modtaget sin Dannelse fra samme Kilde, og som derfor ogsaa nære de samme Ønsker og Forhaabninger; ved Bladet ere de allerede bragte i sjælelig Forbindelse med hverandre; nu henvende de sig derfor til det, for ogsaa at træde i selskabelig Omgang. J. S. f. Ex. er en ung, smuk Mand, uafhængig, men fuld af Længsel efter at blive lagt i Lænker. Han har alt, hvad man i Livet kalder Lykke; men han mangler den sande Lykke, den Lykke at se sine Følelser og sine Pund Sterling delte af et sympathetisk Væsen. Han vender sig til Bladet, dokumenterer sig som dets flittige Læser, og klager sin Nød i en Korrespondentse, der i næste Nummer forelægges alle Læserinders Øine og Medfølelse. Blandt de hundredetusinde Læserinder er der altid en ligesindet. Dette viser sig da i følgende Svar, som vi forefinde i næste No. af London Journal blandt notices to correspondents:

Thingvold Kirke: Grundrids.

„Maria Constantia har i London Journal læst J. S.'s Brev og ønsker at stifte nærmere Bekjendtskab med dets Forfatter, da hans Grundsætninger og Følelser ganske synes at samstemme med hendes egne. Hun nærer den fuldkomneste Overbevisning om, at hun, om end noget yngre, end J. S. synes at ønske det, dog i alle Punkter vil være istand til at tilfredsstille de Forventninger, som J. S. nærer. Hun har et elskovsfuldt Hjerte, er ikke hæslig og har nydt en god Opdragelse. Hun holder af Musik og Maleri, taler Fransk og Tydsk og er temmelig fortrolig med alle den nyere Literaturs Frembringelser. Hvad hendes Ydre angaar, har hun store sorte Øine, en hvid Hud, smukt brunt Haar, smaa Hænder og Fødder. Hun er hverken for stor eller for liden og har altid levet i godt Selskab.“

Hvad nu J. S.'s Længsel og hans Pund Sterling angaar, saa maa man vide, at i England en betydelig Samfundsklasse som Følge af de omskiftende kommercielle og industrielle Forholde, bestandig svæver midt imellem Arbeide og Arbeidsløshed. Familielivet i denne Klasse kan aldrig vinde det faste, solide Grundlag, der ellers karakteriserer det engelske Samfund. Familiebaandene ere løsere, og Familiens Medlemmer have mere af Ungkarlenes ubundne, eventyrlige Karakter. Da deres Indkomster ikke ere faste, men i større eller mindre Grad ere underkastede Vexlingen i de industrielle Forholde, saa trænge de til en Læsning, en Romantik, i hvilken Tilfældet spiller en stor Rolle, og denne finde de i fuldt Maal i London Journal. Den kommer ikke ind i Familien, lig Family Herald, som „en velkommen Gjæst, der beværter Husets Folk“, og hvem disse til Gjengjæld lade føle Hjemmets Glæder i dobbelt Maal; men den bliver hentet som en nødvendig Gjæst, for derhjemme at tilfredsstille alle deres Længsel, der længes ud fra det tilfældige, usikre Hjem. (Forts.)

Thingvold Kirke.

Det Første, man lægger Mærke til ved denne Kirke, er den særegne Anordning af Indgangen fra det aflange Kirkeskib til Koret. Som det fremgaar af de forskjellige Gjennemsnitstegninger — der ligesom Afbildningen af det Ydre ere udarbeidede af Arkitekt C. Christie for Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring — knibes nemlig Kirken sammen først ved en forholdsvis meget smal Triumfbue, inden i hvis nedre Halvdel der saa atter reiser sig en Mur, der gjennembrydes af en anden Bue, hvorigjennem da Passagen mellem Koret og Kirken foregaar. Dette eiendommelige Anlæg findes, saavidt bekjendt, her i Norge foruden i Thingvolds Kirke kun i Rygge Kirke i Smaalenene og i Throndhjems Domkirke i en mere kunstnerisk udviklet Form og der bekjendt under det apokryfe Navn Banlysningsbuen. Vi maa gaa til Udlandets Kirkebygninger og til de gamle kirkelige Forfattere, for at finde Analogier, og vi se da, at denne Anordning egentlig har sin Oprindelse fra den trabes, der i de gammelkristelige Kirker spændtes ind i Triumfbuen, og som ofte, hvilende paa Søiler, tjente dels til at støtte Buens brede Spænding, dels til at frembringe et Slags Altan, hvorfra forskjellige kirkelige Forretninger kunde foretages. I det halvcirkelformede Rum, der nu blev aabent mellem Buen og trabes, opstilledes et Kors og senere et Crucifix. Dette Anlæg findes endnu ikke sjelden i gamle Kirker, og Basilikaen i Torcello har endog bevaret en fuldstændig, paa 6 Søiler hvilende trabes. I de nygræske Kirker fik dette Skillemærke mellem Koret og Menighedens Tilholdssted endnu

større Betydning paa Grund af de særegne rituelle Forhold og blev her til en fuldstændig Væg med en eller tre Døre paa. I den senere Middelalder traadte med den romanske og gothiske Stil den runde eller spidse Bue istedetfor den retliniede Arkitrav (trabes); i de mindre Landskirker antog den da den simple Form, som vi gjenfinde i vor Afbildning; i de prægtige Storkirker benyttedes Motivet til at udvikle en Rigdom, som vi finde den f. Ex. i Throndhjems Domkirke, og som undertiden, saaledes som i Kirken St. Ouen i Rouen, kan gjøre dette Parti til et sandt Pragtstykke. Undertiden løftede Buen sig i en eneste dristig Spænding over hele Indgangen til Koret; undertiden igjen delte den sig, sænkede sig ned paa lette Pillarbundter, der reiste sig fra Gulvet, slyngede sig i fantastiske Former sammen til et uopløseligt Net, gjennem hvis Masker Lyset fra de høie Korvinduer brødes og spredte sig ind over Kirkegulvet. Nede ved Gulvet var der reist lette Jerngittere fra Pillar til Pillar; det i Midten (naar der var flere Buer) kunde aabnes, naar Processionerne skulde gaa ned fra Høialteret, eller de hellige Relikvier fremvises for den tilbedende Mængde. Deroppe, hvor selve Triumfbuen begyndte at sætte i med sin Spænding, blev der en Ballustrade; man kom did op gjennem snevre Gange, der var indlagte i Sidemurene, og som i Throndhjems Domkirke endnu passeres, naar man skal stige op til det saakaldte Kobbertaarn, Taarnhatten over Korottekanten; ogsaa i Thingvold Kirke er der tydelige Spor af en saadan Opgang. Ballustraden benyttedes til forskjelligt Brug; at den specielt har været bestemt til derfra at meddele de meget sjeldent forekommende Banbuller, findes der ikke noget Spor til, og denne almindeligt udbredte Forklaring maa derfor betragtes som en Mythe, der senere har dannet sig i Folkemunde, men uden noget bevisligt historisk Grundlag. I Udlandet finde vi, at man fra denne Ballustrade oplæste Epistlerne og Evangelierne (hvorfor den ogsaa kaldes Lectorium, paa Tydsk Lettner), ja endog prædikede deroppefra. Da Pave Martin I første Gang lod Laterankonciliets Beslutninger bekjendtgjøre, skede det ved Oplæsning fra den gamle Laterankirkes Ballustrade. Carl den Store paabyder, at de keiserlige Forordninger skulle oplæses sammestedsfra. Man benyttede den ogsaa til der at anbringe Korene, som sang med ved de store Kirkefester; ja i England finde vi endog, at man har stillet Orgelet didop.

Thingvolds Kirke, bemærker N. Nicolaysen i sin arkæologisk-historiske Fortegnelse (1855), var oprindelig Fylkeskirke og er en af vore største Landskirker, omtrent 42 Alen lang, opført af Graasten, Sokkel af Veksten, Hjørner og Indfatninger om Aabninger af hvid Marmor, som nu er overkalket; Skibet en aflang Firkant; Koret tre Trin høiere, af samme Form, men kortere, smalere og lavere; Aabningerne rundbuede; inde i Muren Gange, som oprindelig har fortsat sig over Koraabningen, ved hvis Sider der engang var Marmorpillarer, „hvis Kapitæler have forestillet tvende ud af Muren fremstikkende Menneskepostyrer“, men nu ere meget forvanskede. Udvendig paa den sydlige Side af Kirken er der en firkantet Aabning fra Øverst til Nederst, hvis Betydning har været meget omtvistet, idet Nogle have ment, at den var bestemt til et Fængsel (?), Andre derimod til et Slags Kapel, hvori et Helgenbillede var opstillet. Paa den indvendige Væg i Koret er der flere Steder malet smaa Cirkler med Kors; lignende findes i Reinlids Stavekirke i Valders, og betegne vel her, ligesom i Udlandet, Kirkens Indvielse af Biskoppen. Bag Alteret er i Muren indfældt en hvid Marmorsten, hvorpaa findes indhugget en Runeindskrift paa Gammelnorsk, der oversat lyder:

„Jeg beder for Guds Skyld Eder, lærde Mænd, som have Varetægt over denne Kirke, og alle dem, som kunne raade mine Bønner: mindes min Sjæl med hellige Bønner. Men jeg hed Gunnar og gjorde jeg Hus dette.“

Literatur.

Gullands Forhold til Danmark og Sverige i det 14, 15, 16 Aarh. En historisk Monografi af **J. Paludan-Müller.** Efter Forf.'s Død udg. af Dr. C. Paludan-Müller. Kbhvn. 1865. 123 S. 8vo.

Udentvivl vil ogsaa her i Norge mangen Læser mellem de sørgelige Erindringer fra den sidste danske Krig ogsaa bevare Mindet om en ung, lovende Videnskabsdyrker, Cand. theol. Jens Paludan-Müller, der efter at have givet sine Kammerater flere Prøver paa Mod og Kamplyst, fandt sin Død allerede i Februar 1864 i en af de Fægtninger, som gik forud for Danevirkestillingens Opgivelse. Den unge Paludan-Müller (Søn af den berømte Historieskriver, Dr. og Prof. P.-M., Rektor i Nykjøbing, og Brodersøn af Digteren F. P.-M.) havde til sit Hovedfag valgt Historien, især Fædrelandets, og trods sin unge Alder (han blev Student 1855) allerede gjort betydelige Fremskridt i dette Studium. I 1863, just kort før han kaldtes til at deltage i Kampen for sit Fædreland, havde han fuldført sit første selvstændige Arbeide i Fædrelandets Historie, en Afhandling, som var bleven belønnet med Universitetets Guldmedaille.

Det er denne Afhandling, som her kortelig skal omtales. Den omhandler, som Titelen viser, Øen Gulland eller Gotland, men det har ikke været Forf.'s Mening at give en udtømmende Fremstilling af denne Øes mærkelige Historie i dens Helhed; han har ikke dvælet ved dens mange mærkelige Fortidsminder eller villet skildre dens Befolknings Eiendommeligheder. Det har kun været hans Hensigt at levere det Afsnit af Gullands Historie, „der har været af Betydning for Danmarks og Sveriges Skjæbne, og som omfatter Tiden fra det fjortende til det sextende Aarh.'s Midte.“ Forf. oplyser i sin Indledning, hvorledes Gulland vel tidlig underkastedes de svenske Konger, men at Øen alligevel i Virkeligheden længe var saagodtsom uafhængig af disse, og at den saaledes kunde betragtes som en Frihavn, som derfor snart blev et Middelpunkt for de tydske Østersøstæders Handel. Der dannede sig saaledes snart et Samfund af tydske Handlende i Visby, der vel gav Anledning til blodige Sammenstød mellem den gotiske og den fremmede Befolkning, men dog i det Hele gjennem Handelen dels paa Norgorod og Smolensk, dels paa Flandern, bidrog til at fremkalde en Rigdom og Velstand, som lige til denne Dag har efterladt sig Mindesmærker i Stadens stolte Ruiner. Det var først Kong Magnus Ladelaas, som med nogen Kraft gjorde den svenske Krones Rettigheder over Øen gjældende (1288), men ogsaa han lod sig dog nøie med, at Goterne svarede ham forhøiede Skatter, og blandede sig ikke meget i Øens indre Anliggender; Visby vedblev at danne et Led af den tydske Hansa. Som bekjendt blev Visby og hele Gotland i 1361 erobret af den danske Konge Valdemar Atterdag, som plyndrede Stadens Rigdomme og indsatte sine Fogder til at styre Landet, uden at det længere lader sig paavise, hvad Grund eller Paaskud Kongen har kunnet anføre til dette voldsomme Skridt. Øen frigjorde sig imidlertid dennegang snart for det danske Herredømme, og Danmark blev indviklet i en Krig med Visbys Forbundsfæller, de nordtydske Handelsstæder, men det lykkedes dog senere Valdemar for anden Gang at bemægtige sig Øen, uvist i hvilket Aar, og den forblev nu en Tidlang under dansk Herredømme.

Den følgende Periode blev rig paa Ulykker for Gulland. Øen blev et stadigt Tvistens Æble, dels mellem Danmarks og Sveriges Riger, dels mellem Prætendenterne til disse Rigers Kroner; en enkelt Gang stræbte endog en Magt udenfor Norden at tilegne sig Landet, en anden Gang forsøgte en Adelsmand der at grunde et selvstændigt Herredømme. Medens Albrecht af Meklenburg i Virkeligheden forlængst havde ophørt at være Konge over Sverige, benyttede, som bekjendt, en Skare Sørøvere og Lykkefristere hans Navn til at røve og plyndre, hvor de fandt Leilighed dertil; i 1391 blev Gotland plyndret og i 1394 endog erobret af den afsatte Konges Tilhængere. Albrechts Søn Erik døde paa Gotland 1397, og senere optraadte hans Brodersøn Johan af Meklenburg sammesteds paa hans Vegne. Fra det nu stedse mere og mere aftagende Visby dreves imidlertid et saa utaaleligt Sørøveri paa Østersøen, at den tydske Ridderorden i Preussen fandt sig beføiet til at skride ind, og i 1398 blev ogsaa Øen overladt Ordenens Høimester Konrad af Jungingen som Pant for en Sum Penge, der blev udbetalt Kong Albrecht. Først i 1407 gav Ordenen Slip paa Gotland, som da blev imod en Pengesum overladt til Kong Erik af Pommern. Medens denne Konge regjerede over tre nordiske Riger, ophørte Visby at have nogen Anseelse som Hansestad, og Stadens Handel aftog mere og mere, tildels som Følge af Novgorods Synken og Ruslands ved indre Stridigheder sønderrevne Tilstand. Derimod fik Stedet en forøget militær Betydning ved Opførelsen af det faste Slot Visborg.

Saalænge Sverige og Danmark vare fredelig forenede under een Konge, blev det Spørgsmaal, om Gulland var et svensk eller et dansk Kronland, af mindre Betydning, saasom Datidens statsretlige Begreber vare høist vage og uklare. Men saasnart Tvistigheder begyndte at yppes imellem Rigerne og deres Raad, blev denne Ø et stadigt Tvistens Æble; Danmark havde gjentagne Gange bemægtiget sig den, men Sverige havde ingensinde opgivet sine Rettigheder til sin gamle Besiddelse. I 1436 begav Erik af Pommern sig hen til Øen, som derefter blev hans stadige Opholdssted i en lang Aarrække, og som han vedblev at beherske under hele sin Systersøn Christopher af Bayerns Regjeringstid, idet han nu endog paastod, at Gulland ikke tilhørte noget af Rigerne, men var hans private Eiendom, saasom han „for sine egne Penge“ havde kjøbt den af den tydske Orden. Som bekjendt, drev Kong Erik fra sit Slot Visborg Sørøverier i en stor Maalestok, ja paalagde endog Søfarende, som passerede Øen, en formelig Told, saa at de Svenske, som det især gik ud over, endog ligefrem kaldte ham en Vitaliebroder. Da Karl Knutssøn (1448) var bleven Sveriges Konge, tykkedes Intet denne at være tjenligere til at vinde sine Undersaatters Gunst, end at gjenerobre Gulland for Sverige og derved tillige befri sit Rige for Sørøverierne. Kong Karl sendte derfor en Expedition afsted under Magnus Greens Anførsel, og denne fordrev vel for en Tid Erik fra Øen, men det faste Slot holdt sig tappert, og Magnus maatte snart med uforrettet Sag vende hjem igjen. Større Held havde derimod den danske Konge, Christiern den første's Foretagender mod Øen; thi til dennes Udsending, Oluf Akselssøn Thott, overgav Kong Erik Fæstningen i 1449, hvorefter han selv drog til Pommern med sin Skat. Magnus Green, som atter sendtes afsted, formaaede ei at hindre, at den hele Ø kom i dansk Vold; de Underhandlinger, som i de følgende Aar pleiedes om den, førte ikke til noget Resultat. Oluf Akselssøn beholdt Visborg som Len indtil sin Død 1464, hvorefter den gik over til hans Broder Ivar, som imidlertid senere ægtede Kong Karl Knutssøns Datter og derved droges bort fra Christiern den førstes Parti. I over tyve Aar beholdt Ivar Akselssøn Gotland og beherskede den under forvirrede Forholde ganske som selvstændig Eiendom; først i 1487 overgav han Visborg til Kong Hans, for at faa sine konfiskerede Eiendomme tilbage, og Kongen overdrog nu Slottet, der under Ivars Regimente var blevet en næsten uindtagelig Fæstning med syv Taarne, til sin tro Tjener Jens Holgerssøn Ulfstand. Denne afløstes (1509) af Laurits Schinkel, som igjen efterfulgtes (1517) af den berømte Søhelt Søren Norby. Norbys Heltekamp for at opretholde sin ulykkelige Herre, Christiern den anden, som Konge, er noksom bekjendt, ligesaa, at Søren Norby tilsidst, da han var nødt til at opgive den ham overdragne Ø, foretrak at lade den komme i dansk fremfor i svensk Vold; Gustav Vasa havde nemlig ikke ladet det mangle paa Forsøg paa at bemægtige sig Gulland, ja han havde endog, for at udruste et Tog imod Visborg, opofret sit Sølvtøi, for deraf at lade slaa Mynt.

Siden 1525 vedblev Gulland over hundrede Aar at tilhøre Danmark, skjønt vistnok Sverige lige til Freden i Stettin (1570) af og til gjentog sine Fordringer paa Øen. Men under Søren Norbys Kampe var Visby bleven saaledes ødelagt ved Lybekkernes Angreb, at Staden allerede fra 1525 af kan siges at have været den Ruinstad, som den fremdeles er. Dens fornemste Kirker bleve da brændte, og Reformationen, som allerede 1527 begyndte at forkyndes i Staden, bevirkede, at Intet blev gjort for at gjenopreise de beskadigede og bevare de tilbagestaaende prægtige Templer og Klostre. I 1645 kom Gulland endelig ved Brømsebrofreden tilbage til Sverige; mellem Aarene 1676—1679 var Øen endnu engang i dansk Vold, men maatte atter gives tilbage i Freden til Lund, uden at de Danske i denne Tid havde udrettet Andet der end at sprænge det gamle Visborg i Luften og saaledes føie endnu en Ruin til de mange ældre.

De her skildrede Begivenheder findes i det foreliggende Skrift for første Gang samlede i en kritisk, videnskabelig Fremstilling, og ere derhos fortalte paa en saa behagelig og tiltrækkende Maade, som man med Rimelighed kan vente, naar Talen, som her, skal være om en Række af Specialiteter. Det vil erkjendes, at den unge Forf. ved denne Afhandling havde gjort en saa lovende Indtrædelse paa den videnskabelige Bane, at man med Føie tør kalde hans tidlige Bortgang et Tab for Nordens Historie. Forf.'s Fader, der har udgivet Afhandlingen, har tillige ledsaget den med nogle Efterreininger om den Afdøde og meddelt nogle interessanke Breve fra dennes Haand, skrevne under hans Ophold i Slesvig kort før hans Død.

L. D.

Norge.

Christiania den 3 Juni.

Der er nu fra Stockholm udgaaet officiel Indbydelse til den Udstilling af skandinaviske Kunstneres Arbeider, som man tænker at sætte i Forbindelse med den store Industriudstilling, der skal aabnes den 15de Juli næste Aar. Den sidste skandinaviske Kunstudstilling fandt Sted her i Christiania for fire Aar siden, og hvis man turde regne paa en nogenledes fuldstændig Repræsentation, vil der vistnok — især for den danske og svenske Kunsts Vedkommende — vise sig, at disse faa Aar have været frugtbare for den skandinaviske Kunsts Udvikling. Forsaavidt man vil forsøge at give et tilnærmelsesvis rigtigt Billede af Kunsttilstandene her hos os og forelægge vore svenske Brødre det til Sammenligning og Bedømmelse, ville vi gjøre opmærksom paa det Ønskelige i, at der sørges for at fremsende en saavidt mulig fuldstændig Samling af Tegninger af de betydeligere Bygningsarbeider, der i de sidste halvhundrede Aar ere udførte omkring i Landet, fornemmelig i og ved Hovedstaden. Om en saadan Samling end ikke vil komme til at frembringe et ublandet tilfredsstillende Indtryk, saa vil den dog have sin store Interesse, og, som sagt, være aldeles nødvendig, hvis man vil give et Billede af den Udvikling, Smagen og Kunstsandsen har gjennemgaaet hos os. Vedkommende Autoriteter, Byggeherrer eller Arkitekter, vil vel altid være i Besiddelse af omhyggeligt udførte Tegninger til de forskjellige Byggearbeider, saa at det ikke vilde være forbundet med altfor megen Umag at faa istand en saadan Samling. Kunde man saa siden beholde den samlet et eller andet Steds herhjemme, vil jo ogsaa det have sin store Interesse.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 24.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 11. Juni 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Hs. Excell. Grev Manderström
som diplomatisk Forfatter.
II.

Naar man vilde søge at betegne det Eiendommelige for den Slægt af Statsmænd og Diplomater, til hvis Skole Hs. Excell. den svensk-norske Udenrigsminister retteligst maa henregnes, da finder man det uden Tvivl fornemmelig i dens klippefaste Tro paa Dogmet om den europæiske Ligevægt, opretholdt gjennem Tidernes Gang ved udbrydelige og for bestandig gyldige internationale Traktater. Da den europæiske Statskomplex efter Opløsningen af det store Napoleonske Rige paa Wienerkongressen blev underkastet en ny Ordning, der gjorde Fordring paa Fasthed og Gyldighed for en lang Fremtid, var det dette Dogme, der var det ledende, og i Kraft af hvilket Land og Folk fordeltes efter en kløgtig mathematisk Beregning. Denne nye Ordning, der ikke gik ud hverken fra Hensyn til de saakaldte naturlige Grændser eller fra Agtelse for Nationaliteternes sproglige Skillemærker, men udelukkende støttede sig paa en artificiel Ligevægtstheori, søgte man at give den største mulige Stabilitet ved traktatmæssige Overenskomster, dem man ved alle Midler gav et saa ærværdigt Præg som muligt (den hellige Alliance). I Glæden over det efter saa store Anstrengelser lykkeligt tilendebragte Organisationsværk faldt det dengang neppe nogen af de heldige Medarbeidere ind, at den Tid kunde komme, og det endog forholdsvis meget snart, da alle disse saa sindrigt sammenslyngede gjensidige Garantier og Traktater vilde blive opgivne af den almindelige Bevidsthed og kun staa tilbage som literære Aktstykker uden nogetsomhelst indre Liv. Denne Tid kom imidlertid snart. Men at den allerede var der, det var naturligvis Noget, som de Diplomater, der vare opdragne i den orthodoxe Tro paa den europæiske Ligevægt og Traktaternes Ubrydelighed, ikke kunde forstaa. De vedblev at bygge Theorier paa Theorier, Traktater paa Traktater, og troede for hver Gang at have opført en Bygning „ære perennius“. Begivenhederne, der ubønhørligt gik sin Gang over alle disse Korthuse og i hvert Øieblik udformede Tidsalderens Krav i nye Situationer, syntes at maatte belære selv de mest Modstræbende; men det var desuagtet en Overraskelse uden Lige for hele den diplomatiske Verden, da den nuværende franske Keiser gjorde sig til Tolk for den Overbevisning, som Folkene selv alt længe i Stilhed havde næret, og aabent udtalte, at de Traktater, paa hvilke Europas hele Ordning de jure hvilede, forlængst de facto havde ophørt at existere. Og det er i Grunden ikke forunderligt, at Tilhøreren er utilbøielig til at gaa ind paa det, naar man ligefrem siger ham, at hele den Grundvold, hvorpaa han har bygget sin Virksomhed, er sunken, at al den møisommeligt erhvervede Visdom, der har ledet ham gjennem et helt Livs Bestræbelser, er forældet, og at Arbeidet maa gjenoptages fra Nyt af efter Grundsætninger, som al hans Kløgt ikke har det Ringeste at gjøre med. Det er derfor ikke at undres over, naar vi, selv da, naar Tildragelserne styrte ind over ham som en Fos, stadigt se Hs. Excell. Grev Manderström urokket fastholde den mest ubetingede, mest naive Tro paa „le maintien de la balance politique de l'Europe“*) og paa „l'existence d'une monarchie, faisant part du cercle Européen et dont l'intégrité a été garantie .... par les grandes puissances de l'Europe“**).

Den 20de November 1863, da Uveiret begynder at trække sammen, henvender han sig til de Magter, der have undertegnet Londonnertraktaten; „ce n'est point qu'il puisse concevoir un seul instant l'idée qu'aucune d'elles puisse nourrir le dessein de faillir à des engagements aussi solennels, mais“ osv. Den 2den December, da de tydske Tropper koncentrere sig forat gaa over Elben, og ingen af de europæiske Stormagter gjør Mine til at skride ind, haaber han endnu paa „les resolutions qu'elles“ (Stormagterne) „pourront adopter, et qui — il serait souverainement injuste de supposer le contraire — ne sauront être que favorables à la juste cause de S. M. le roi de Danemarc“, ja selv den 12te Februar 1864, efter at Slesvigs Grund er betraadt af de allierede Hære, og Londonnertraktaten saaledes faktisk er brudt, betitler han denne endnu „cet acte solennel.“

Med en saadan Opfatning af, hvad der er det Bestemmende og Bindende i Staternes indre Forholde, synes mangt og meget i Hs. Excell. Udenrigsministerens hele Skriftvexel at faa sin naturlige Forklaring, som man har været tilbøielig til at fortolke paa en hadsk Maade og underlægge baade Svaghed og andre mindre ædle Motiver. Man har peget paa den Flothed, hvormed Hs. Excell. i Begyndelsen, medens det endnu var Haab om, at Freden kunde bevares, ikke nølede „à affirmer de la manière la plus explicite que dans le cas d'une agression de l'Allemagne sur le Slesvic nous sommes toujours dans les mêmes dispositions que jusqu'ici, et dans la mesure de nos forces et moyens, dont nous pouvons disposer, d'offrir au Danemarc le secours qu'il pourrait réclamer de notre part“; den Villighed, hvormed han endnu den 7de November f. A. forsikrer Danmark om, at det kan være sikker paa „tous nos suffrages.“ Man har sammenholdt disse og adskillige lignende raske Ytringer før Krigen med de tomme Udtalelser, der træde i deres Sted, da Gjenlyden af Kanontordenen ved Dybbøl begynder at naa op til Stockholms Slot, og som afsluttes ved den aabne Erklæring af 8de Juli 1864, at han ikke tør „prendre une part active à la guerre, à moins d'une alliance avec les grandes puissances occidentales, ou du moins avec l'une d'elles.“ Men man gjør sikkerlig Hs. Excell. storlig Uret, naar man antager, at denne Tirade om Nødvendigheden af Stormagternes Deltagelse først senere er skudt frem som et bekvemt Skalkeskjul. Gjennem den hele lange Række af Underhandlinger, som det danske Spørgsmaal gav Anledning til, ser man altid Hs. Excell. Udenrigsministeren trygt støtte sig til Londonnertraktatens Ukrænkelighed og nære den barnligste Overbevisning om, at hvis denne „ærefrygtsindgydende Akt“ angrebes, Europas Stormagter i ridderlig Harme vilde reise sig, komme den lidende Uskyld til Hjælp og afstraffe den frække Røver. Det var en Tro, der ventede Mirakler. Men den var urokkelig, og idet Hs. Excell. i sammensat norsk-svensk Statsraad den 27de Oktober 1863 fremlægger Forslag til Instruktioner ved Underhandlingen om en Alliancetraktat, er det tydeligt at se, at det sker under den klippefasteste Overbevisning om, at Stormagterne ville gribe ind, saafremt det kommer til Aktion. Naar dette i Begyndelsen ikke udtales paa nogen iøinefaldende Maade, saa er det i Grunden let forklarligt; thi en saadan Overbevisning maatte være saa rodfæstet hos Hs. Excell. og alle de Diplomater, der hørte til den samme Skole, at det var en ren Overflødighed at udtale sig herom; det forstod sig af sig selv. Det var en stiltiende Forudsætning, som han optima fide havde stillet, og som han maatte tro, ogsaa de Medspillende gik ind paa, den diplomatiske Troessætning nemlig, at det ikke kan nytte en Magt af tredie Rang at optage Kampen med en Stormagt; det strider jo mod ethvert fornuftigt Ligevægtssystem, og det Eneste, hvori den svagere Part i et saadant Tilfælde kan finde Redning, er at søge Beskyttelse i en Alliance med den i Sagen nærmest interesserede Stormagt og underkaste sig det europæiske Tribunals Kjendelse. Man er ikke berettiget til at nære et Øieblikks Tvivl om, at Hs. Excell. Udenrigsministeren lige indtil Høsten 1863 jo sikkert haabede paa en Alliance med Vestmagterne; ja, selv da Udsigterne hertil begyndte at glippe mere og mere, knyttede han sig endnu, fuld af ungdommelige Illusioner, til Ideen om det gamle diplomatiske Arkanum, en europæisk Storjury. Han udtaler gjentagne Gange Overbevisningen om, at han i dennes Midte vil kunne udrette mere for Danmarks retfærdige Sag end ved at sende de „22,000 og ham selv“ ned til de slesvigske Kamppladse. Tiden viste, hvor illusorisk dette Haab var, og af hvor liden Vægt de antikverede Ligevægts- og Traktattheorier er i de internationale Tvistigheder; men det maa fastholdes, at naar Hs. Excell. Grev Manderström vedblev at handle i Overensstemmelse med dem, da var det i fuld Konsekventse med den Anskuelse af Diplomatiens Opgave og Kunst, som hans hele Liv havde opdraget ham til, og som han vist neppe nogensinde, hvor talende end Begivenhederne maatte blive, vil lade sig bevæge til at opgive.

Naar man nu gaar over til at undersøge det diplomatiske Forfatterskabs Methode, vil man snart finde, at det Middel, hvorved Interessen vedligeholdes, er ganske det samme, som anvendes i al anden literær Produktion, det nemlig, at Forfatteren, lige til Katastrofen bryder ind, holder Læseren i Uvished om, i hvilken Retning det afgjørende Skridt vil blive gjort. Ingen Diplomat har nogensinde fremkaldt en virkelig politisk Katastrofe, tvertom er det jo hans Hverv at udhale denne saa længe som muligt, og det kan ene ske, ved aldrig at kaste et afgjørende Ord i Vægtskaalen, men snart lægge Vægten paa den ene Side, snart paa den anden, og saaledes gjensidig lade dem holde hinanden Ballancen. Den foreliggende Korrsepondence afgiver fortrinlige Exempler paa en med sand Virtuositet gjennemført Anvendelse af denne Methode.

Depeschen af 5te Oktbr. 1863, der er rettet til den svensk-norske Gesandt i Kjøbenhavn, aabnes saaledes med den ovenfor citerede Erklæring om „at Danmark med fuld Sikkerhed vil kunne gjøre Regning paa virksom Bistand“, og at „vi ville .... yde Danmark den Hjælp, som det kan forlange af os.“ Umiddelbart ovenpaa denne Tirade, der var bestemt til officielt at meddeles Hs. Excell. den danske Konseilspræsident, kommer imidlertid en privat Meddelelse til Grev Hamilton om, at der er „indre Nødvendigheder“ (som saadanne nævnes de konstitutionelle Former og det finantsielle Spørgsmaal), der gjør det ønskeligt for Sverige at opsætte

*) Depesche af 12te Febr. 1864.
**) 2den Oktbr. 1858.

Afslutningen af en Traktat om „Tidspunktet og Midlerne“, ved hvilke denne virksomme Hjælp skulde ydes. I en anden Depesche, dateret samme Dag, betones dette endnu stærkere. Hs. Excell. Udenrigsministeren er bleven „meget forundret“ over at høre om den projekterede Novemberforfatning; rigtignok maa han „indrømme, at Forfatningsakten i sin Helhed og til Trods for væsentlige Modifikationer, ikke indeslutter umiddelbare Forandringer af overveiende Vægt“, men han har faaet Betænkeligheder ved Tidspunktet; vistnok „er den Kgl. Danske Regjering ufeilbarligt den bedste Dommer med Hensyn til Tidspunktets Beleilighed“, men han „kan dog ikke undlade at nære Betænkeligheder“ osv. Saaledes fortsættes det hele Depeschen igjennem. I en privat Forhandling vilde man vistnok være tilbøielig til at kalde dette Holdningsløshed og Mangel paa klart Begreb; men det vil efter den foregaaende Udvikling forhaabentlig være indlysende, at man i et diplomatisk Forfatterskab maa give det et ganske andet Navn og kun betegne det som en konsekvent Gjennemførelse af den fra gamle Dage nedarvede Methode.

Den letteste Del af vort Arbeide staar nu tilbage. Efter at have kastet et Blik paa de ledende Anskuelser og den Methode, efter hvilken disse udformes, ville vi i det Følgende forsøge ved Hjælp af de foreliggende Aktstykker at vise, i hvilken Stilling de satte Hs. Excell. Udenrigsministeren til Begivenhedernes Gang under den dansk-tydske Strid. Vi skulle ikke trætte Læserne med en fuldstændig Skildring af denne; dertil mangler man ogsaa endnu det fornødne Kjendskab til de Underhaandsindflydelser, der gjorde sig gjældende de roi à roi. Dette tiltrænges heller ikke, da det kun er Hensigten med disse Linier at give et rent literærhistorisk Omrids af Hs. Excell. Grev Manderström som diplomatisk Forfatter.

Mindestotten i Christianssand

over de danske Sømænd, der faldt i Træfningen under Helgoland, indviedes den 20de Mai sidstleden. Den er arbeidet paa Akershus Fæstning i det derværende Stenhuggerværksted efter Tegning og under Ledelse af Hr. Billedhugger Borch. Over det i Midten anbragte Ornament, et Anker og en Kanon i Kors, læses følgende Indskrift:

Hædersminde
over
Danske Krigere,
faldne i Søtræfningen
ved
Helgoland
den 9 Maj 1864.

Nedenfor staa Navnene paa de 18 Faldne, der hvile paa denne Plet, og paa Fodstykket læses:

„Indvaanere af Kristiansand reiste denne Sten.“

Blade og Hjerteanliggender.

Af F. Wolff.

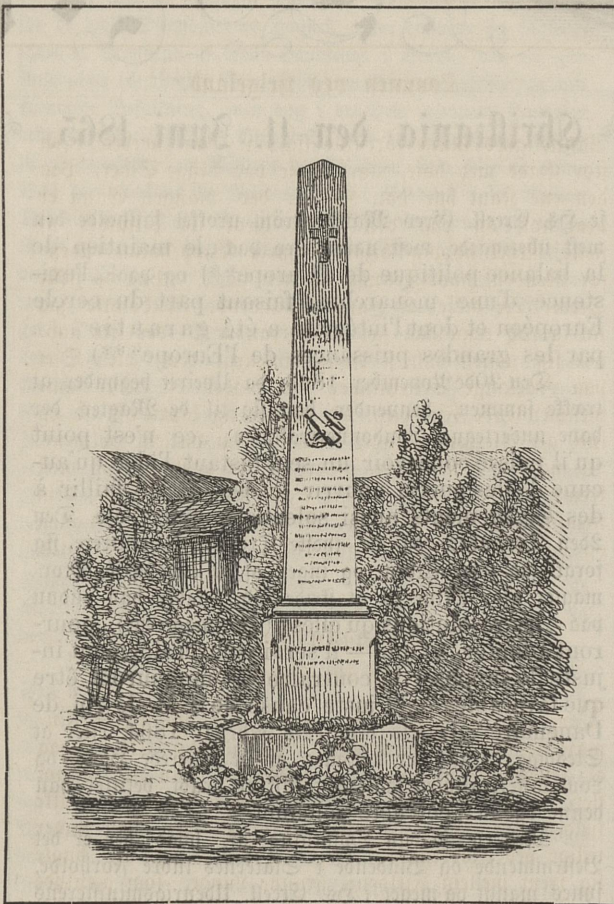
(Slutning fra f. No.)

At kunne kaste et Blik ind i Brevkassens Hemmeligheder, at læse alt det, der foregaar i Andres Huse og Hjerter, er en uvilkaarlig Tilbøielighed, der især er stærkt udpræget hos det smukke Kjøn. Hvorledes London Journal og Familieliteraturen i Almindelighed forstaar at nære og drage Nytte af denne Svaghed, fremgaar af følgende Tirade i notices to correspondents:

„Bianca har stiftet Bekjendtskab med en ung Mand, der tilhører en af Samfundets høiere Klasser. Hun elsker ham. Den unge Mand ved dette. Hvad skal Bianca gjøre? Bianca beherskes af Lidenskab, ikke af Kjærlighed. Sand Kjærlighed kan ikke skilles fra Selvbeherskelse og Forsigtighed. Den unge, blonde Mand bruger Bianca som et Legetøi.“

Endskjøndt London Journal i sine moralske Grundsætninger er noget løsere end Family Herald, vogter den sig dog vel for at overskride Grændserne for, hvad der efter engelske Begreber er respektabelt, og advarer Bianca. Nyere Familieblade, der fandt, at disse ømme Hensyn ikke ganske stemmede med deres Interesser, tillade, for at vinde Hjerter og Pence i en ny Klasse Læsere, mindre samvittighedsfulde Bianca'er at optræde i dusinvis i sine Spalter og bringe dem i „Korrespondence med unge Mænd“ af en høiere Klasse i Samfundet.

Om London Journal's Bianca virkelig har existeret, er ligegyldigt. Hvad som ialtfald virkelig findes, er Tusinder af Pigebørn, der læse hendes Brev med Henrykkelse, og Hundreder af Breve, der tilstilles Journalisten, for af ham at bede om den samme Bistand, det samme gode Raad, hvormed han er saa spendabel til dem af sine Heltinder, der befinde sig i Biancas Stilling. Den Bianca, der tilskriver Journalisten, er en Reproduktion af den Bianca, han selv beskriver i sin Roman eller Novelle. Det er Heltinden, saaledes som hun former sig i Læserindens Forestilling, og som i denne nye Skikkelse bringes tilbage til Journalisten, for at han skal hjælpe hende i hendes betrængte Stilling, ganske saaledes som han har gjort det i Romanen. Det Svar, som han har givet Bianca, giver han paa Hundreder

Mindestotten i Christianssand.

af Breve, der ere rettede til ham i samme Smag. Var nu den oprindelige Bianca, der er skildret i London Journal's Novelle, ikke andet end et mere eller mindre tro Aftryk af den virkelige Bianca, der findes i det daglige Liv, saa komme nu igjen de virkelige Bianca'er for en Dag og melde sig pr. Post for Journalisten. Og om den Bianca, hvis Brev vi læste i London Journal, slet ikke havde existeret, var Brevet blot fingeret, saa vilde dette ene fingerede Brev være nok til at fremkalde Hundreder af virkelige Breve. Naar Bianca kan skrive saaledes og erholder et saadant Svar, hvorfor skal jeg da længere undse mig for skriftlig at meddele Bladskriveren min Stilling? Saaledes tænke Hundreder af svage Kvinder — blandt London Journal's Læsere.

Blandt disse notices findes der da igjen andre, der mere have Hensyn til det praktiske Liv, og som indeholde Svar angaaende Arvespørgsmaal eller angaaende Gyldigheden af Ægteskaber, hvilke, som bekjendt, i England kan indgaaes med den størst mulige Lethed. Det forstaar sig af sig selv, at Læseren mangen Gang griber Anledningen til, foruden sine Sjælslidelser, ogsaa at forelægge Journalisten sine legemlige Plager, for at blive underrettet om, paa hvilken Maade de rettest behandles. Men hverken London Journal eller Family Herald indlade sig paa nogen dybereg aaende medicinsk Praxis; de erklære sine Korrespondenter, at de ikke kunne gaa ind paa de særegne Tilfælde, men maa indskrænke sig til at udvikle de almindelige Grundsætninger, og henvise da til de No., hvor saadanne almindelige Redegjørelser findes. Med en Omsætning af 200,000 Exemplarer og med en ugentlig Indtægt af 200,000 Pence kan Journalisten ikke tænke paa, ved Siden af sin literære Bedrift, tillige at oprette en anden, ved hvilken han kunde bruge det „Almennyttige“ til sin egen direkte Fordel. Desuden lægge alle disse Kjærlighedsaffærer i for høi Grad Beslag paa hans Virksomhed.

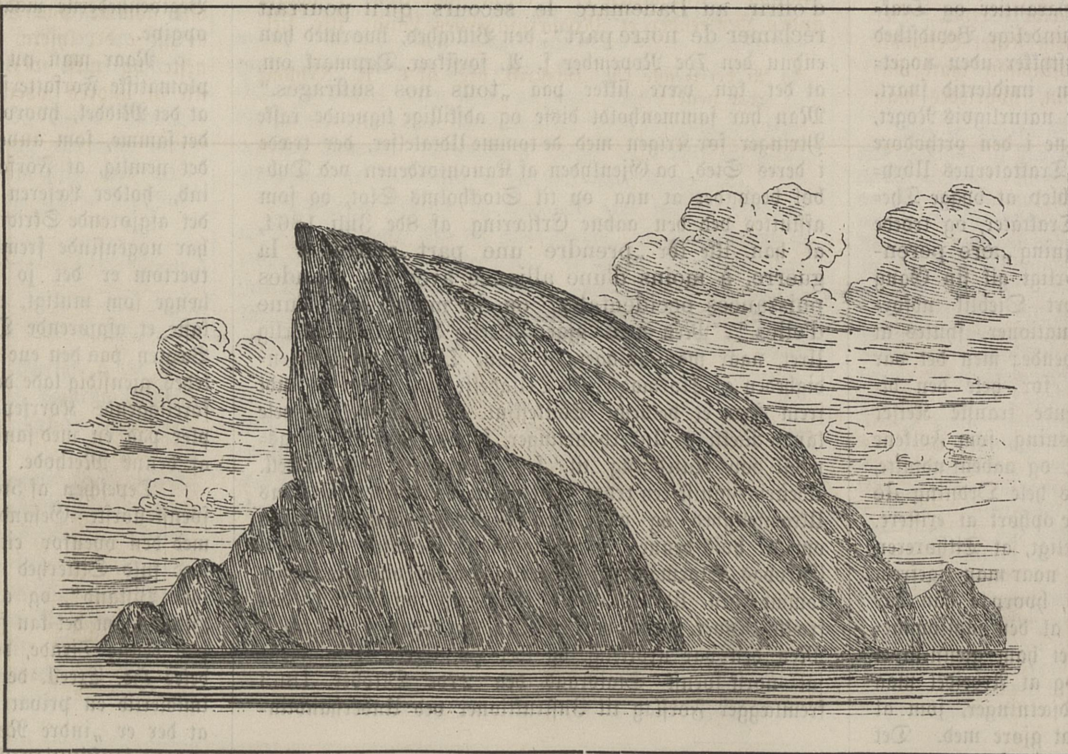
Vi komme nu til Reynolds Miscellany, der umiddelbart slutter sig til London Journal. Dens notices to correspondents indeholder saagodtsom ikke andet end Spørgsmaal efter Friere fra unge Piger og Ægteskabstilbud fra unge „Gentlemen“, og i alle disse Spørgsmaal og Tilbud paaberaaber man sig det Held, hvormed lignende Underhandlinger pleie at krones. Man skulde næsten tro, at Reynold var en af de indflydelsesrige Ægteskabskontrahenter i London.

„Nurmahal har saa ofte hørt tale om de lykkelige Ægteskaber, der komme istand gjennem vort Blad, at hun ikke tager i Betænkning at lægge Beslag paa vore Spalter i et lignende Øiemed. Hun er snart 18 Aar gammel, af middels Høide og har noget Elastisk i alle sine Bevægelser. Sort Haar, udtryksfulde Øine med lange Øienhaar og smukke Bryn, en liden Mund og hvide Tænder. Efter hendes Udseende holder man hende i Almindelighed for en Spanierinde. Nurmahal har nydt en god Opdragelse og skriver en meget god, elskværdig Stil, som vi have overbevist os om af det os tilsendte Brev. Hun har Udsigt til med Tiden at arve en liden Formue. Hendes Tilkommende maa i Alt ligne en Gentleman og have en aarlig Indtægt af ikke under 500 Lstrl., da Nurmahal fra Barndommen af har været vant til høiere Luxus og Komfort.“

Den nordeuropæiske Englænderinde indbilder sig eller udgiver sig for at eie al en sydlandsk Kvindes Ynde. „Man holder hende i Almindelighed for en Spanierinde“, hvad som er endnu mere end en fransk Dame, som alle Læserinderne af Reynolds Miscellany gjerne ønskede at ligne. Endskjønt hun er ubemidlet, ønsker hun en formuende Gentleman; Family Herald's simple „home“, den dagligdagse engelske Lyksalighed, er ikke mere nok for „Spanierinden.“ Hvorledes Forbindelsen kommer istand, det er Redaktionens Hemmelighed; men den faar altid et lykkeligt Udfald, til Opbyggelse for alle Pigebørn, der ikke eier andet end sorte Øine og kostbare Vaner, og hvem Reynold giver Udsigt til alt det, som de før ansaa for liggende udenfor det Muliges Rige — og det bare for 1 Penny.

„Margaretha underretter herved sine talrige Tilbedere om, at hun staar i Begreb med at ægte en Gentleman, hvis Bekjendtskab hun har gjort ved Mellemkomst af Reynolds Miscellany. Under disse Omstændigheder ser hun sig nødt til at meddele, at hun ikke kan modtage flere Breve. Hun anser det imidlertid for sin Pligt, herved at udtale sin Tak til de talrige Brevskrivere, der have gjort hende saa uinteresserede Tilbud“ (naturligvis i Breve, stilede til Redaktionen).

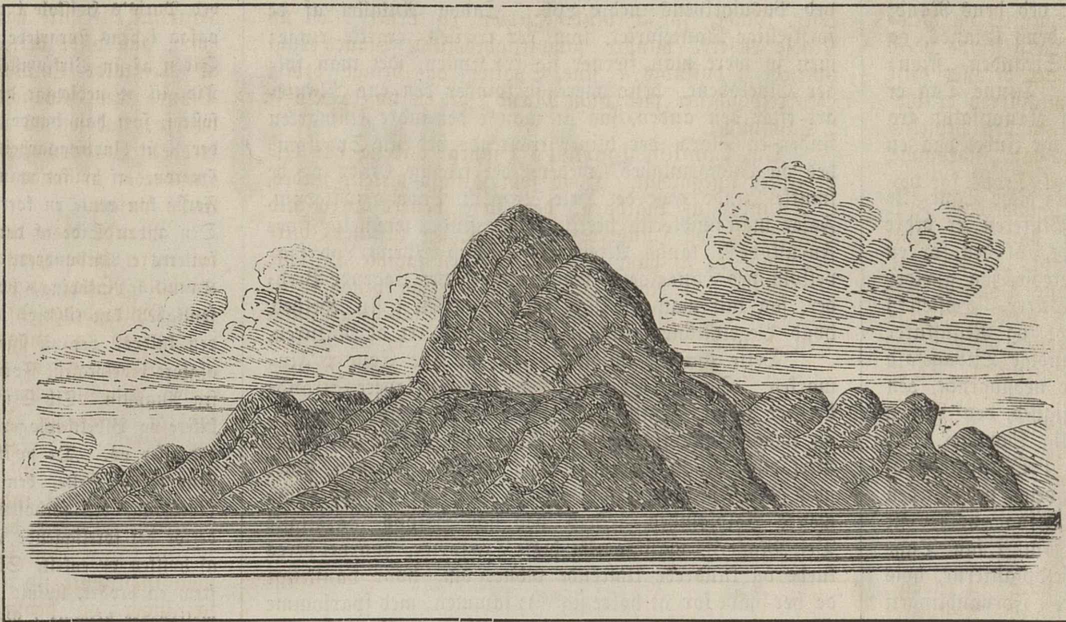
Ægteskabstilbudene vedblive altsaa, og for at sætte en Stopper for dem, er Margaretha nødsaget til offentlig at avertere om sit forestaaende Ægteskab. Og

Torghatten ved Helgeland.

alt det har Reynolds Miscellany bragt istand, og enhver Pige kan Reynold berede en lignende Lykke, da Friernes Masse er saa stor, at man tilsidst maa frabede sig deres Tilbud! Hvilket Pigebarn vilde vel saa ikke abonnere paa Reynolds Miscellany, om det ikke var for andet, saa dog for at have den Fornøielse at læse om Ægteskaber, der komme istand med saadan Lethed og til saadan Tilfredsstillelse!

Home Circle er gaaet et Skridt videre; her finde vi, foruden de sædvanlige notices, tillige Korrespondenternes gjensidige Meddelelser til fælles Belærelse i alle Anliggender. Korrespondenterne indbydes til at forelægge hinanden Spørgsmaal og gjensidig meddele Svar i alle Grene af den menneskelige Viden. Er jeg i Uvished om et historisk Faktum, ønsker jeg at vide, hvad Fata Morgana er, saa behøver jeg blot at indsende mit Spørgsmaal til Redaktionen af Home Circle, hvor det øieblikkelig kommer frem paa Prent. Blandt de Svar, der indløbe fra alle Kanter, udsøges det bedste, og det kommer da i næste No. med Forfatterens Navn. En Gang i Aaret opstilles lignende Spørgsmaal af selve Bladet. For den bedste Besvarelse af dem udsættes der da en Belønning.

Lovunen ved Helgeland.

Klarest fremtræder Karakteren af disse notices to correspondents i Family Friend, og vi behøve blot at kaste et Blik paa dette ene Kapitel, for at forstaa hele Bladet med alle dets øvrige Kapitler.

„Journalisten“, heder det i Indledningen til disse notices, „lever i sine Bøger; de Besøg, han modtager, ere af Breve; Brevkassen er hans Forstue, Redaktionslokalet hans Audientssal. Man maa ikke tro, at han nøler med at gjøre sin Skyldighed mod sine Korrespondenter. Naar han ikke strax besvarer alle Breve, maa man ikke derfor tro, at han har overseet dem eller ikke har villet eller kunnet svare. Redaktøren lader sig ikke saa let bringe ud af Koncepterne. Naar han mangen Gang trækker sig ind i sit Sneglehus, saa har han sine gode Grunde for det. Men han er aldrig ligegyldig for sine Læseres Interesser. Tvertimod er det ham en Glæde at staa til deres Tjeneste, og han regner det for en Lykke at kunne gaa dem tilhaande med Raad og Daad. Men man maa ogsaa tage en Smule Hensyn til den vanskelige Stilling, Redaktøren indtager. Han modtager i Gjennemsnit daglig 150 Breve (Family Friend har vel at mærke kun 80,000 Abonnenter); Journalisten sidder i Almindelighed ved sin Frokost, naar Postbudet lader høre sine velbekjendte tvende Slag med Dørhammeren. Faa Dieblikke efter træder Pigen ind med en enorm Pakke Breve. Redaktøren trækker sig tilbage i sit Arbeidsværelse og foretager foreløbigt en Ordning af de forskjellige Breve, et Arbeide, der i og for sig koster ham 2—3 Timer. Han gjennemgaar derpaa Brevene nøiagtigere og finder dem opfyldte med Spørgsmaal om alle mulige Ting. Der ønskes Oplysning om de mest forskjelligartede Ting; man spørger om, hvorledes man skal handle i de mest heterogene Tilfælde i Livet. Her støder man paa Alting, ligefra et nylig stiftet Bekendtskab med en Dame og til det skarpsindigste mathematiske Problem. Den Ene spørger om, hvorledes man skal blive smal, den Anden vil vide, hvad man skal gjøre for at blive fed og robust. Hin vil have Besked om, hvorledes man tager Blækflatter bort af Papir, denne, hvorledes man udsletter en sort Plet paa Sjælen. Neppe har Journalisten expederet et Brev, hvori der spørges om en Kjøkkenopskrift, saa falder der ham et andet i Hænde, i hvilket der stilles ham et grammatikalsk Spørgsmaal. Det er langt fra vor Mening at beklage os over, i hvilken Udstrækning der bliver lagt Beslag paa vor Tid. Tvertom er vi stolt af vor Post og søger paa bedste Maade at udfylde den.“

Fra Kysten af Helgeland.

Den Reisende, der passerer igjennem den nordlandske Skjærgaard, vil paa lange Strækninger uden Vanskelighed kunne forestille sig, at han færdes i en stor Gade med høie, mørke Huse paa begge Sider. Paa den ene Kant har han Kysten, der mangen Gang er brat nok, og paa den anden hæve sig Tusinder af steile, meget hyppig bizart formede Klippeholme udenfor Renden, hvorigjennem Farten gaar. Paa de fleste Steder ere disse af Havet opskydende Fjeldblokke saa talrige og ligge saa tæt om hverandre, at der ikke aabner sig nogensomhelst Udsigt imellem dem, men Diet paa milelange Strækninger kun møder en eneste sammenhængende Fjeldvæg, der bugter sig kapricіøst ud og ind, alt eftersom Vandet kræver Rum mellem Holmene. Vi meddele Omridsene af tre af de dristigste og mest fremtrædende Tinder i dette eiendommelige System, dem nemlig, der kjendes under Navnene Trænen, Lovunen og Torghatten, alle udenfor Kysten af Nordre Helgeland.

Finmarken.

(Af Th. Fries*).

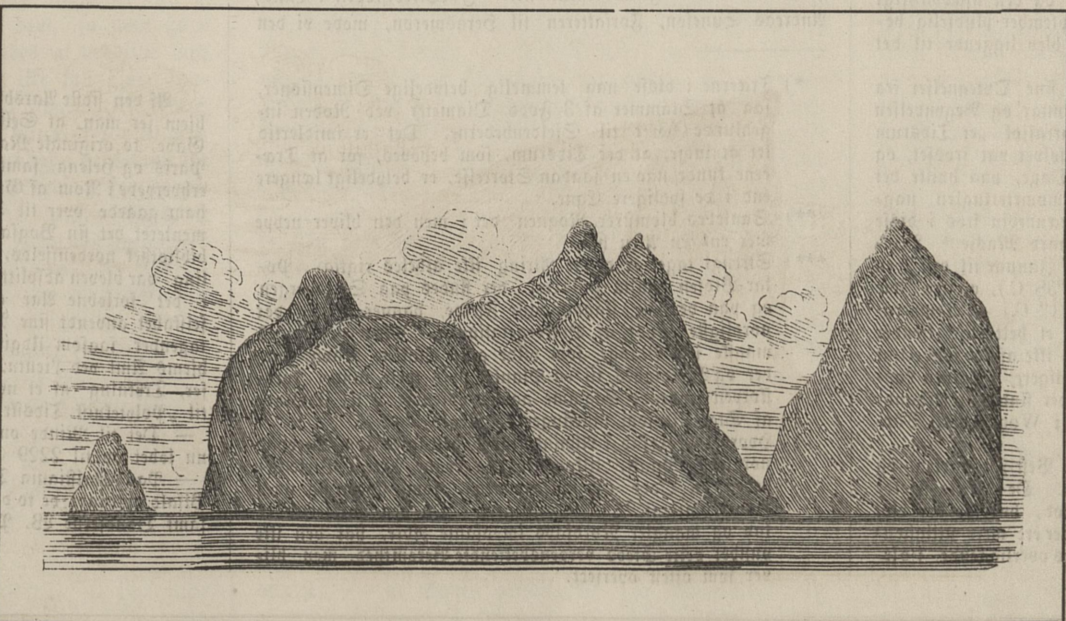
Den, som en vakker Sommerdag har overskredet Finmarkens sydlige Grændseskjæl, vil sikkerlig ikke undgaa at gribes af den høieste Forbauselse. Han ser vistnok flere Steder høie Fjelde med sneklædte Toppe, der ikke sjelden styrte sig steilt ned i Havet, men han finder tillige ved Fjordenes Bredder og i Dalene, der bugte sig frem mellem Fjeldene, grønne Lunde, som gjenlyde af Fuglenes muntre Kvidren; et deiligt blomstersmykket Græsteppe bedækker Bjergenes Skrænter, og fra en skyfri Himmel sender Solen sine klare Straaler og fremkalder en næsten trykkende Varme, der kun lidet minder om et Landskab ovenfor Polarcirkelen, nær ved Europas nordligste Ende.

Aftenen kommer, men Solen vedbliver at sprede et svagt Skin over Havets sagte vuggende Bølger; Uge efter Uge beskriver den sin Kreds paa Himmelhvælvet, uden at synke under Horizonten. Men den arktiske Sommerdag viser sig ikke altid i en saa indtagende Glands. Finmarken er i denne saavelsom i mange andre Henseender et Modsætningernes Land; ikke sjelden indtræder hastige Temperaturforandringer, den klare Himmel overtrækkes hastigt med regnsvangre Skyer, eller en tyk, stundom næsten sortblaa Taage indhyller Alt i et kaotisk Mørke. Den trykkende Hede afløses af Kulde, og endogsaa midtsommers er man ikke sikker for paa en mindre behagelig Maade at overraskes af Nattefrost og Snefok. Under sædvanlige Forholde kan man dog ikke klage over Sommerens Beskaffenhed deroppe, og dens Behageligheder skattes ogsaa dobbelt af den, som har gjennemlevet, eller som imødeser den lange, mørke Vinter. Med Føie maa man beklage, at Sommerens Glæder flygte saa hurtigt; thi de begynde først i Juli Maaned, da Sneen ikke før er fuldkommen bortsmeltet i Dalene, og i Slutningen af August har Aarets Vegetation allerede fuldendt sit Kredsløb, saa Høsten da kan siges at være begyndt.

Anderledes viser et Finmarkslandskab sig i Vinterdragt. Vel hersker der ikke ved Kysten saa haard en Kulde, som Sydboens Fantasi udmaler den, da Havet her, i Modsætning til Forholdet ved Sveriges Kyster, aldrig er tilfrosset, undtagen i Fjordenes inderste, smale Bugter, saa at Polarisen først findes 30 til 40 Mile nordenfor Nordkap, og Temperaturen aldrig synker saa lavt, som det næsten hver Vinter hænder i Sveriges Hovedstad*); men derimod rase her frygtelige Storme, som ofte bringe med sig overordentlige Snemasser og langvarigt Mørke. Om de førstnævntes Voldsomhed paa Steder, hvis Beliggenhed ikke yder noget naturligt Værn, kan man neppe gjøre sig nogen Forestilling. Paa Vardø, der ligger paa en nøgen Klippe i Havet og saaledes er givet til Pris for Vindenes Leg, har man Exempler paa, at Mennesker af Stormen ere blevne slyngede fra Gaderne ud i Havet; paa andre Steder hører man Fortællinger om Baade, som ere løftede op fra Søen og førte lange Strækninger gjennem Luften, om Huse, som ere slyngede i Havet, om nedblæste Kirketaarne, osv. Paa andre Steder, hvor høie Fjelde danne Barrikader mod Vindenes voldsomme Anfald, er man dog beskyttet for saadanne Ulykker, og det er ogsaa paa saadanne Steder, Menneskene fortrinsvis opføre sine Boliger.

Sydboen tænker dog med langt større Gru paa Vinterens lange Mørke end paa Stormene; at være omgivet af vedvarende Mørke midt oppe i Finmarken, og i 3 Uger ikke se en Solstraale, forekommer vel de Fleste at være saa haard en Prøvelse, at man neppe kan vente, at Menneskene godvillig skal underkaste sig den.

Imidlertid er ogsaa i dette Punkt de almindelige Forestillinger i høi Grad overdrevne; thi da Solen ved Middagstid aldrig staar synderlig lavt under Horizonten, saa opstaar heraf, i Forening med Maaneskinnet, en stjerneklar Himmel og Gjenskinnet fra det hvide Snedække, et Lys, som idetmindste paa klare Dage er tilstrækkeligt til, at man kan slukke Lampen et Par Timers Tid midt paa Dagen. De pragtfulde Nordlys, som ofte flamme paa Himmelen, bidrage rigtignok ikke til at gjøre det lysere, men frembyde derimod et af de skjønneste og mest vexlende Skuespil. Det er imidlertid ikke at undres over, at man med Længsel og Utaalmodighed imødeser Solens Tilbagekomst; med Glæde giver man Agt paa alle Tegn til, at den begynder at stige op over Horizonten; med Henrykkelse ser man, mod Slutningen af Januar, den høie, flammende Pyramide, som

Trænen ved Helgeland.

*) Af det svenske Lit. tidskrift, utg. af C. R. Nyblom. 2det Hefte.

*) I Verdens nordligste By, Hammerfest, er f. Ex. en Kulde af mere end 15 til 16° sjelden, og det anføres som noget Usædvanligt, at man ved Talvig i Alten har havt en Kulde af 21°, 6 C. Derimod angives, at man paa sidstnævnte Sted en Gang om Sommeren har observeret en Temperatur af over 31°. Den Dag (24de Juli), da jeg forrige Sommer besteg Nordkap, var der 24 til 25° Varme i Skyggen. Ifølge 1'-aarige Observationer har Aarets Middelvarme ved Altens Kobberværk vist sig at være 1°. 312 C.; de koldeste Maaneders (Januars og Februars) Middeltemperatur er − 7°, 49 og — 8°, 956, og de varmeste (Juli og August) + 13°, 112 og + 13°, 254.

den, endnu under Horizonten, danner ved dens Rand; snart ser man Fjeldenes Toppe lue i dens Glands, og tilsidst viser den sig i Dalene og ved Stranden „skjønnere og herligere end nogensinde før." Denne Dag er en Festdag over hele Finmarken, og Kanonsalut fra Vardøhus Fæstning giver den almindelige Jubel paa en Maade officielt Bifald.

Finde vi saaledes, at Sommeren i disse Egne ikke savner sin Skjønhed, og at ogsaa Vinteren er bedre end man i Almindelighed antager, ja, at den for en Gangs Skyld kan have Nyhedens Interesse, saa gjælder dette ikke om de mellemliggende Aarstider. Høsten*) med sine Storme og afvexlende Snefok og Regnskurer samt den lange Vaar med sine bestandige Tilbagefald til Vinter kunne ikke undlade at virke nedslaaende, den Ene ved Tanken om forsvunden Herlighed, den Anden ved det altid skuffede Haab om snarlig Sommer. At se Snefaner drive ned til Stranden i Slutningen af Mai, ja langt ud i Juni, kan kun opveies ved Glæden over, at den virkelige Vaar for fuldt Alvor holder sit Indtog, ved Synet af Birketræerne, som i faa Dage bedækkes med livligt Grønt, og ved Fjeldplanterne, hvis Blomster prange i de reneste Farver. Forvandlingen sker da saa hurtigt, at man næsten kunde fristes til at antage, at Sagnet om Heimdal, som hørte Græsset gro, var hentet fra disse Egne; thi her vilde det vel, bedre end paa noget andet Sted, lykkes at opfatte den rastløse Virksomhed i Plantelivets Værksted paa denne Maade.

Men om ogsaa Vinterkulden ikke er synderlig streng ved Finmarkens Kyster, saa vilde man tage storligen feil, hvis man antog, at det var saaledes over hele Finmarken. Finmarken viser sig ogsaa i denne Henseende som et Modsætningernes Land, hvor Kyststrækningerne have faaet alle Fordele, medens de indre Dele ere blevne mere stedmoderligt behandlede. I disse indre Dele (f. Ex. omkring Kautokeino, Karrasjok osv.) viser den arktiske Vinter sig i ærefrygtindgydende Strenghed; det hænder ikke sjelden, at Kviksølvet fryser, og flere Uger i Rad kan en bitterlig Kulde vedvare**), som dog i den stille og tørre Luft ikke bliver saa følelig, som en betydelig mindre Kulde ved den stormende og fugtige Søkyst. Det er naturligvis den Omstændighed, at Havet ikke her øver sin Indflydelse, som er Aarsagen til den strengere Vinterkulde i de indre Trakter; Høstens tidligere og Vaarens senere Ankomst saavelsom en større Sommervarme end den, der i Almindelighed raader ved Kysten, er ligeledes en Følge heraf.

Henvende vi nu vor Opmærksomhed paa Vegetationen, indse vi endnu tydeligere, hvor vanskeligt det er at levere en Skildring, som kan passe paa Finmarken i dets Helhed, med dets stærke Modsætninger. I alle Fjeldtrakter viser der sig skarpt begrændsede Vegetationszoner, som efter bestemte Love og i bestemt Orden følge paa hverandre. Saaledes er det ogsaa i Finmarken; men her træffes den evige Sne allerede ved 3000 til 3500 Fods Høide over Havet***), og følgelig ligger den øverste Grændse for Trævegetationen ikke synderlig høit over Havfladen. De høiere Fjeldskrænter vise sig derfor aldeles træløse; ved Fjordenes inderste Bugter og langs Elvebredderne findes derimod mange smukke Løvskove, i Særdeleshed af Birk, Alm og Rogn, hvorhos Piletræerne i de udstrakte Moradser danne næsten uigjennemtrængelige Krat af usædvanlig Størrelse og Frodighed. Her, i Særdeleshed omkring Bække og Kilder, opnaa Urterne og Græsset en Yppighed, som er ukjendt i de sydligere Egne; naturlige Enge, ofte urørte af Høstkarlens Le, med indtil 2 Alen høie, ranke Græsstraa, prange med Blomster i glimrende Farver, ja endogsaa Græsstraa af 4½ Alens Høide har jeg bragt med mig fra Lundene

*) Stundom følger Vinteren umiddelbart paa Sommeren. Dette var f. Ex. Tilfældet 1857, da den usædvanligt sildige Sommers Blomster 15de September pludselig bedækkedes af et tykt Sneteppe, som blev liggende til det følgende Aar.

**) Saaledes anfører f. Ex. Rode i sine Optegnelser fra Finmarken, at i Slutningen af Januar og Begyndelsen af Februar 1830, var der ved Karrasjok „et Tidsrum af 2 Uger 7 Dage, paa hvilke Kviksølvet var frosset, og viste mellem 30 og 40° R., og 3 Dage, paa hvilke det sank et betydeligt Stykke ned i Thermometerkuglen, uagtet Scalaen gik til 40°. Godt Brændevin frøs i disse Dage til en fuldkommen fast og haard Masse." Middeltemperaturen for Ugen fra den 27 Januar til den 2den Februar angives til 28° 63 R. (34°58 C.), og fra 3die til 9de Februar 26°, 30 (næsten 33° C.) — Temperaturobservationer fra disse Egne for et helt Aar kjender jeg ikke; men de vilde sandsynligvis ikke afvige synderligt fra Temperaturen ved den noget sydligere, i Torneå Lapmark liggende Karasanda, hvorom der findes en Afhandling af Prof. A. J. Ångstrøm i Wet. Akad. Förhandl. 1860. m. 4.

***) Fjelde af denne Høide findes kun i Vest-Finmarken, og heller ikke der i synderlig stort Antal. De høieste Fjelde i Øst-Finmarken blive kun 2500 Fod, hvorfor der blot i kjølige Sommere og paa Steder, der ere mere utilgjængelige for Luftens Indvirkning, findes overliggende, isolerede Sneflækker.

ved Pasvigelvens nedre Løb. Endog Antallet af de forskjellige Plantesorter, som her træffes, er ikke ringe; men jo mere man fjerner sig fra Kysten, idet man følger Elveløbene, desto mere forsvinder den ene Planteart efter den anden, saa at man i det indre Finmarken finder en Flora, der bliver trættende ved sin Sparsomhed og Ensformighed, medens det frodige Græs og de smukke Lunde give det Hele et falskt Præg af Rigdom. Føier man imidlertid hertil, at der findes temmelig store Furuskove*) langs Alten- og Pasvig-Elvens Løb saavelsom ved Tanaelvens længere fra Havet liggende Bredder, saa kan man ikke sige, at Finmarken i sin Helhed, hvad Vegetationen angaar, er slet udstyret af Naturen.

Dette gjælder imidlertid ikke for alle Egne i Finmarken. De ved det aabne Hav liggende lavere Strandbredder savne nemlig helt og holdent denne Prydelse, og smaa Buske indtage her Træernes Plads; en enkelt Birk eller Rogn gjemmer sig i Dalene, idet den, bøiet mod Marken eller Klippevæggen, søger et Ly for Stormenes Voldsomhed. Selv paa vor Halvøs nordligste Del, Magerø, mangle ikke disse Træsorter, hvorvel deres kuede og knudrede Udseende vidner om, hvor vanskeligt de her have for at holde sig**); sammen med sparsomme Enebærbuske samt Piletræer og Dværgbirke danne de det nordligste Spor af Træ- og Busk-Vegetationen paa Jordkloden***). Dog maa man ikke tænke sig, at Vegetationen ved disse skovløse Kyster er fattig og forkrøblet. Den, som nærer saadanne Forestillinger, vil endog ved selve Nordkap finde, at de ere aldeles uberettigede.

Naar man vil bestige dette Europas nordligste Forbjerg†), pleier man i Almindelighed at lande i en liden Bugt, Hornvigen, paa den østlige Side af Forbjerget, og her kommer man først over et frodigt Græstæppe, der laaner det yndigste Farveskjær af en Mængde røde Geranier, Epilobier og Melandrier, blaa Forglemmigei, gule Knapblomster (Trollius) og Ranunkler og en hel Del andre Blomster, med hvilke Engen er ligesom overstrøet, medens frodige Cochlearier og andre Søplanter fæste sig i Klipperifterne og give de bratte Fjeldvægge et mindre vildt og øde Udseende. Men idet man stiger op af en omtrent 1000 Fod høi steil Skrænt, der fører til det Fjeldplateau, som danner Nordkaps Tunge, efterlader man det ene efter det andet af Floras Børn under sig, saa man tilsidst oppe paa Høiden kun finder en yderst nødtørftig Vegetation, bestaaende af korte, tørre Græsarter og Urter, der sparsomt ere spredte omkring. Men naar man er kommen op paa Toppen af denne Klippe, som næsten lodret styrter sig ned i Havet og trodsigt vender sin haarde Væg mod de rasende Bølger, som Nordenvinden pidsker mod den, naar man rundt omkring sig kun skuer denne sparsomme, hensvindende Vegetation, naar man foran sig ser Ishavets uendelige Vandspeil og hører Brændingernes hule Drøn under sine Fødder, da gribes man af en alvorlig, næsten overvældende Følelse af denne Naturs Storhed og Stolthed, midt i dens Nødtørft og Fattigdom.

(Forts.)

*) Træerne i disse naa temmelig betydelige Dimensioner, saa at Stammer af 3 Fods Diameter ved Roden ingenlunde hører til Sjeldenhederne. Det er imidlertid let at indse, at det Tidsrum, som behøves, for at Træerne kunde naa en saadan Størrelse, er betydeligt længere end i de sydligere Egne.

**) Saaledes blomstrer Rognen der; men den bliver neppe mer end en Alen høi.

***) Strengt taget er denne Ytring ikke aldeles rigtig. Polar-Vidjen (Salix polaris), der findes paa Spitsbergen og paa de høie, skandinaviske Fjelde, danner nemlig det nordligste Spor af Buskvegetationen. Men der findes maaske ikke Mange, som vilde give Buskens Navn, Hæder og Værdighed til en Plante, hvis korte, under Jordskorpen krybende Stamme aarlig opsender 2 til 3 Blade af Størrelse som Lillefingerens Negl.

†) Hvorvel Nordkap i Almindelighed betragtes som Europas nordligste Punkt, tilkommer dog denne Ære i Virkeligheden en Odde (Knivskjælodden), som skyder sig ud i Havet omtrent ⅛ Mil vestligere. Da den imidlertid er lav og mangler Nordkaps imposante Ydre, har den ikke vundet dette Steds verdensbekjendte Berømthed, men bliver som oftest overseet.

Literatur.

Fr. Hammerich. En Skolastiker og en Bibeltheolog fra Norden. Kbnhvn., udgivet af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, 1865. 248 S. 8vo. — Medens Forf. i sin af det samme Selskab udgivne Bog om den hellige Birgitta har givet et Billede af den middelalderlige Mystik i den særegne Form, som den antog under nordiske Forholde og Paavirkninger, har han i den foreliggende Bog fuldført Skildringen af de store europæiske Indflydelser paa Kirkelivet i Norden, hvor de, fjernede fra Midtpunktet, i mange Henseender maatte ytre sig med ganske eiendommelige Modifikationer. I Ærkebiskopen i Lund, Andreas Suneson, Forfatteren til Hexaëmeron, møde vi den ved Paris's Høiskole i alle Skolastikens Spidsfindigheder, men ogsaa i dens storartede Systematik indviede Theolog, der ved Siden af sin Virksomhed udadtil som Kirkefyrste tillige finder Tid til at nedlægge de Anskuelser af det christelige Dogmesystem, som han havde indsuget ved Petrus af Poitiers's Fødder, i sit Yndlingsarbeide, det storartede skolastiske Digt Hexaëmeron, af hvilket man, efter hvad Forf. oplyser, med det Første kan vente en korrekt Udgave fra Prof. Thorsens Haand. Den anden Side af det religiøse Liv, Bibeltheologien, repræsenteres et Aarhundrede sildigere af den svenske Mester Matthias, Kannik i Linköping, hvem man med en høi Grad af Sandsynlighed kan tilskrive den ældste „Bibel paa Svensk", som den kaldes, det vil sige en Paraphrase af Mosebøgerne med afgjort bibelpraktisk Formaal, og røbende stærk Paavirkning fra Augustin. Til Slutning omtales de enkelte andre Skolastikere og Bibeltheologer i Norden, som den senere Middelalder viser os. De positive Efterretninger, man eier om Bogens tvende Helte, den lundensiske Ærkebiskop og Kanniken i Linköping, ere forholdsvis faa, og sin meste Interesse faar derfor det foreliggende Arbeide ved den brede Baggrund, ud af hvilken de enkelte Skikkelser træde op, og hvor der føres frem en broget, livfuld Skildring af Tidens religiøse Eiendommeligheder hjemme i Norden saavelsom ved de store Midtpunkter for Bevægelsen i Udlandet.

— **To Hundrede Træsnit.** Tegninger fra Krigen i Danmark 1864. 2det Opl. Kbnhvn., Forlagsbureauet, 1865. 80 S. fol. — Naar det lykkes et illustreret Blad ved gjensidig Vexelvirkning mellem en talrig Skare Kunstnere og en fast Stok dygtige Arbeidere at drive sine Afbildninger op til en saadan Høide, som det, i Gjennemsnit taget, er Tilfældet med den danske „Illustrerede Tidende", da kan det virkelig være baade af historisk og artistisk Interesse undertiden at samle de Billeder, Bladet har indeholdt i en vis Branche, og overgive dem til Offentligheden i Bogform og for den billige Pris, som det er muligt at sælge saadanne Aftryk af engang oparbeidede Træsnit for. Dette er skeet i den nævnte Samling Afbildninger fra Krigen; den billige Pris — ½ Spd. — tillader en stor Udbredelse, og om der end af og til kan være indløbet nogle baade fra Kompositionens og Udførelsens Side temmelig betydningsløse Stykker, saa er alligevel Resten betydelig nok, til at give Samlingen et virkelig kunstnerisk Værd. Foruden det glimrende udførte Portræt af den danske Konge, der aabner Værket, vil man især kunne have Nydelse af at betragte Marinebillederne af Carl Baagøe og C. Neumann, hvor Tegner og Træskjærer har forstaaet at undgaa den Tørhed og Skarphed i Behandlingen, som ellers undertiden er temmelig iøinefaldende ved de danske Træsnit. — Der er nu ogsaa paabegyndt en Samling af Prospekter, der oprindelig have staaet i „Illustreret Tidende." De skulle udkomme under Titelen „Nordiske Billeder" i Hefter hvert paa 6 Billeder og til den billige Pris 10 ß norsk. Denne Samling vil ogsaa faa et mere nitid Udseende end Krigsbillederne, da der kun trykkes Træsnit paa den ene Side af Papiret. Ved at samle alle de nordiske Prospekter, som Ill. Tidende har indeholdt, vil der kunne istandbringes et meget respektabelt „Skandinavien i Billeder", der sikkert tør regne paa en stor Udbredelse baade hos dem. for hvem der til mange af disse Afbildninger knytter sig behagelige og interessante Touristerindringer, og hos den overveiende Del af det læsende Publikum, der foretrækker kun at gjøre en skandinavisk Reise i Tankerne, og i sin varme Stue streife om fra det ene mærkelige Punkt til det andet, der her føres frem for os.

— **Emm. Gregersen. Dansk-franske Øvelser,** bestaaende af Anekdoter og Fortællinger til mundtlig og skriftlig Oversættelse paa Fransk. Kbnhvn., Gyldendalske Bogh., 1865. 72 S. 8vo. Indeholder en Del Opgaver til Oversættelser, forsynede med „Ordhjælp."

Norge.

Christiania den 10 Juni.

Af den sidste Aarsberetning fra Videnskabsselskabet i Throndhjem ser man, at Selskabet har modtaget en sjelden værdifuld Gave, to originale Marmor-Basreliefs af Thorvaldsen, Hektor, Paris og Helena, samt Amor og Bacchus, som i sin Tid blev erhvervede i Rom af Grosserer Broder Knudtzon. De ere nu efter ham gaaede over til Selskabet, ligesom han ogsaa har testamenteret det sin Bogsamling, vistnok det værdifuldeste Privatbibliothek nordenfjelds, efterat Assessor Hornemanns Bogsamling var bleven adsplittet. Foruden til Bogindkjøb, hvortil der i det forløbne Aar er medgaaet 283 Spd, har Videnskabsselskabet anvendt sine Midler til at understøtte forskjellige Foretagender, saasom Udgivelsen af et Kart over søndre Throndhjems Amt ved Lieutn. Krefting, agrikulturchemiske Undersøgelser, Trykning af et nyt Hefte af Selskabets Skrifter, Bidrag til „Polyteknisk Tidsskrift" osv.

— Det til Minde om Prof. P. A. Munch stiftede Fond er nu løbet op til 2229 Spd.

— Paa Christiania Theater er i denne Uge under stormende Bifald optraadt de to danske Balletdandserinder J. og S. Price samt Dandserne W. Price og Scharf.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 25.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 18. Juni 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Hs. Excell. Grev Manderström
som diplomatisk Forfatter.
III.

At paapege den bestemte Idestrømning, der gaar gjennem den Depescheansamling, vi nu skulle give os ifærd med, er et Arbeide, der frembyder særegne Uleiligheder, ikke ved Udtalelsernes Knaphed, men netop ved den flommende Rigelighed, hvormed de styrte os imøde.

Og vidste man det ikke før, saa er det nu bleven klart som den lyse Dag, hvor himmelvidt langt man i Diplomatien er kommen bort fra hin forældede Sætning: „At tale er Sølv, men at tie Guld.“ Tie — det tør kun en Mand i Europa, og ham har man da ogsaa som en særegen Undtagelse mærket med Navnet „den tause Mand“; jo længere ned vi komme i den diplomatiske Verden, med desto større Rigelighed flyder Udtalelsernes Kilder; desto ivrigere er man for at bringe sig selv og sin lille Sag i Erindring ved idelig og idelig at gjentage sin gamle Beretning om den; med desto mere Utrættelighed bombarderer man Stormagternes Kabinetter med Depescher og Memorandum'er. Og jo mindre Kraft og Villie til Handling der er tilstede, desto mere energiske bliver de Udtalelser, ved hvilke man maaske indbilder sig selv at kunne gjøre Virkning paa svage Gemytter. Dette System, efter hvilket man udsteder diplomatiske Værdpapirer i Masse uden at være i Besiddelse af den tilsvarende Valuta, har allerede nu, især i de sidste to—tre Aar, fremført en almindelig Bankerot; Gud og Hvermand ved, at alle disse Noter, Traktater, Protokoller osv. i Ordets egentligste Forstand ikke mere har nogen anden Værdi end den blot og bare Papirværdi; den almindelige Opinion akcepterer dem ikke mere, og forsaavidt de endnu findes paa Markedet, saa er det fordi de Mænd, der ere opdragne ene og alene til den Kunst at forfærdige dem, jo maa have noget at tage sig til, og derfor tillades at vedblive med en saa uskyldig Privatfornøielse, der ikke kan gjøre synderlig Skade, om den end ikke er til nogen reel Nytte. At denne store Bankerot allerede er vitterlig for Almenheden, har dog neppe ganske kunnet undgaa vedkommende høitstillede Forfattere, og vi se dem da derfor, for endnu en Stund at holde sine Papirer i en kunstig Kurs, at vælte disse ud over Markedet i en Overflødighed, ved hvilken de haabe at kunne imponere baade sig selv og andre og opretholde den svigtende Tiltro til Papirernes Betydning. Det bliver derfor et almindeligt Kjendemærke paa den nyere diplomatiske Literatur, at den fremkommer i saadanne Masser og med en saadan Flothed i Udtalelsen til alle Sider, at det frembyder særegne Vanskeligheder at uddrage dens egentlige Gehalt og Betydning. Vi sige dens egentlige Gehalt; men om en saadan kan der, efter hvad vi have antydet, strengt taget ikke blive Tale; man maa snarere sige den Gehalt, som vedkommende Forfatter i sine tillidsfuldeste Øieblikke har troet, den indeholdt; thi at han skulde være kommen til det ophøiede Punkt af Selverkjendelse, at han indsaa, at denne Gehalt tilsidst ingen var, vilde være at forlange formeget af en Støvets Søn, medens man heller ikke paa den anden Side ganske tør tilskrive Evnen til Illusion et saadant Omfang, at han nogensinde fuldt og fast skulde have næret den salige Overbevisning, at Publikum og hans Kollegaer uden Videre skulde tage det altsammen for klingende Mynt.

Det er sjelden, at en Statsmand med saamegen Tillidsfuldhed lader os læge Tilskuere kige bag de diplomatiske Kulisser og se, hvilken Valuta han i Realiteten tilskriver sit Forfatterskab, som Hs. Excell. Grev Manderström engang i et ubevogtet Øieblik har gjort. Vi føle her uvilkaarlig en Trang til at udtale vor Tak for den Tiltro, hvormed Hs. Excell. paa dette Punkt har aabnet os sit Hjertes Lønkammer; hans Ord bære her Præget af en personlig Naivitet, som ellers overalt træder tilbage for den officielle Noteforfatters Paapasselighed. I en Depesche af 2den December 1863 til den norsk-svenske Gesandt i Kjøbenhavn omtaler Hs. Excell. det forulykkede Allianceprojekt, og at det nuværende Øieblik — det vil sige det Øieblik, da den begynder haardeligen at tiltrænges — ikke kan ansees for heldigt til en Alliances Afslutning. „Jeg vil ikke hermed sige“, fortsætter han, „at vi ganske opgive Tanken om at afslutte en saadan Traktat, saafremt Forholdene og de gjensidige Interesser senere skulde opfordre dertil. Jeg maa sige, at jeg tænker, at den Larm, som er opstaaet i Anledning af de Underhandlinger (den Snak, som osv., le bruit qui s'est fait autour des négociations osv.), der have fundet Sted i Anledning af denne Overenskomst (convention, Alliancetraktaten), maaske ikke har været ganske uden al Nytte for Danmark, idet den har bragt dette Spørgsmaal paa Dagsordenen (en donnant l'éveil sur cette question) og idet den har, om jeg kan udtrykke mig saa, ringet op for Europas Øren. Paa samme Maade tror jeg at kunne sige, at det ikke vilde være klogt at erklære Underhandlingerne for afbrudte. For vor Del ønske vi det ikke, og vi tænke, at heller ikke Danmark kan ønske det.“ Oversat i almindelig Stil heder det altsaa: Nogen Alliancetraktat kan vi ikke gaa ind paa nu, da det viser sig, at den kan føre os ind i en Krig, der koster Penge og Blod — og Mod; derimod er det bedst, vi vedblive at underhandle med Eder, saa Folk faar noget at snakke om; lader os klemte dygtig løs, saa man kan høre, der er Ild i Huset; har vi først paa den Maade faaet larmet en Del Tilskuere sammen, vil der maaske blandt dem findes en eller anden, der tager en Haand i med, for at redde det brændende Hus. Imidlertid ville vi vedblive at klemte. „Lad os holde Spørgsmaalet aabent“ — saaledes slutter denne interessante Expectoration — „det vil senere vende tilbage, og hvis Begivenhederne gjøre det nødvendigt og tillade det, ville vi ikke aflægge Nogen Regnskab for den Tilstand, i hvilken Underhandlingerne befinde sig, og haabe, at en Ordning, der maatte komme istand under de europæiske Stormagters Mellemkomst, vil gjøre det ganske overflødigt at tage sin Tilflugt til Vaaben.“ Det er i Sandhed mere, end man kunde have Grund til at vente, at finde en saa redelig Tilstaaelse af, at Meningen med alle de udfærdigede Depescher, Forslag til Alliancetraktat, Indberetninger fra den norske Regjering osv. slet ikke har været at forberede sig selv og Danmark paa den anden Side til at indtræde i en ny faktisk, reel politisk Situation, et gjensidigt Forsvarsforbund med de deraf følgende Fordringer paa materielle Anstrengelser og Opofrelser, — at Sagen altsaa ikke har været ledet med en praktisk Tendents henimod Handling, men at den meget mere har været anlagt paa en fantastisk Effekt, der skulde kunne gjøre Indtryk paa Stormagternes Udenrigsministre, og som maaske tillige — hvad rigtignok Hs. Excell. ikke i disse Depescher har fundet Anledning til at vedgaa med lige saa megen Aabenhed — var beregnet paa at hypnotisere den stærke Opinion i de forenede Riger, der forlangte, at der maatte handles enten i den ene eller den anden Retning, og at man ikke først ved store Ord og saa ved liden Handling ganske skulde forskjertse den Smule Respekt, Europa endnu fra gammel Tid af kunde nære for den skandinaviske Halvøs tvende Folk.

En Gjerning, paa hvilken man har sat ind hele sin Interesse, al sin Handlekraft, en Gjerning, hvor der spørges om at gaa foran og overtage et Ansvar, opgiver en Mand med Mod og med Følelse af Opgavens Storhed ikke saa let, om ogsaa Vanskeligheder true med at spærre hans Vei. Men hvad Interesse kan man forlange for et Foretagende, der, saaledes som det projekterede skandinaviske Forbund, er anlagt paa en Illusion, paa at frembringe et Skyggebillede, bestemt til halvveis at underholde, halvveis skræmme politisk Umyndige? Den Lethed, hvormed Hs. Excell. Udenrigsministeren lader det falde, Svagheden af de Bestræbelser, han gjør, for at bringe det paa Benene igjen, er fra et saadant Standpunkt betragtet ganske naturlig. Endskjøndt den hele Sag saaledes er blottet for al faktisk Betydning, og i Høiden kun kan tjene til at afgive Materialier til Hs. Excell. Udenrigsministerens Karakteristik, ville vi dog, da der, som Hs. Excell. selv bemærker, er bleven snakket en hel Del om disse Allianceforhandlinger, kaste et hurtigt Blik paa Gangen i dem.

I August Maaned 1863 synes Sagen først at være bragt paa Dagsordenen og forhandlet dels under et kort Besøg af Hs. Excell. i Kjøbenhavn i Slutningen af Maaneden, dels under Mødet paa Skodsborg mellem Frederik VII og Kong Carl, hvor Hs. Excell. den danske Konseilspræsident forelagde et Udkast til en Traktat i Anledning af „ethvert Angreb, som kan blive en Følge af den mellem Danmark og det tydske Forbund bestaaende Strid.“ Den 2den Oktober faar Hs. Excell. Grev Manderström officiel Underretning om den projekterede Novemberforfatning; han har store Betænkeligheder ved dens Forelæggelse paa dette Tidspunkt, men udsteder dog den 5te s. M. den bekjendte Erklæring, som vi anførte i sidste Artikel, om at „Danmark med Sikkerhed kan regne paa aktiv Bistand af mere end en Magt“ osv., og melder endvidere under 19de s. M. til den norsk-svenske Gesandt i Kjøbenhavn, at „saasnart vore Former tillade det, vil Fuldmagt og Instruxer blive Dem tilsendt.“ Den 27de s. M. forelægger han endelig i sammensat norsk-svensk Statsraad sit Forslag til en Alliancetraktat, i hvilken han med Omhu knytter Løftet om Hjælp til den da bestaaende Situation. „For det Tilfælde, at Krig mellem Danmark og det tydske Forbund skulde opstaa af nogen i Traktaten ikke forudseet Foranledning, forbeholder den Kongl. svenske og norske Regjering sig, uden at hindres af den omhandlede Traktat, frit at tage sin Bestemmelse om den Politik, som den i et saadant Tilfælde kan komme til at følge.“ Den i Traktaten forudseede Foranledning er „Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Vægring for, saaledes som det tydske Forbund fordrer, at tilbagekalde Patentet af 30te Marts.“ Her er det væsentlige Punkt, til hvilket Hs. Excell.'s Defensorer har holdt sig, idet de have paapeget, at Alliancetraktaten herved var knyttet til Patentet af 30te Marts, og maatte falde med dettes Ombytning med Novemberfor-

fatningen. Ganske sandt, saafremt det her gjaldt et ubesindigt givet Løfte, som man maatte se til at snige sig fra gjennem juridiske Spidsfindigheder; da kunde maaske en saadan Bevisførelse have nogen Gyldighed, men ikke naar det gjælder alvorlig Politik, og naar man tillige lægger Mærke til, at Novemberforfatningens Fremlæggelse da allerede havde været Hs. Excell. Grev Manderström bekjendt i over tre Uger, og han saaledes maatte være paa det Rene med, at den vilde komme ind som en Faktor i Situationen, naar der blev Tale om at udføre Traktaten. Men Sagen er den, at i det lille, paa illusorisk Effekt beregnede Skuespil, som her opførtes, kom det ikke saameget an paa Motiveringens Stringents; først under den Forudsætning, at Traktatens Tendents væsentlig ikke var praktisk, bliver det forklarligt, hvorledes en saa øvet Diplomat vilde indlade sig paa Betingelser, som han maatte vide i den nærmeste Fremtid vilde blive forandrede, om end ikke andre, uden i ringeste Maade at tage dem med i Beregningen. Ved en med fuldt Alvor drevet Underhandling vilde en saadan Tankesløshed, for ikke at bruge et stærkere Udtryk, være uforstaaelig; fra det Standpunkt, hvorfra man efter vor Formening rettest ser Sagen, lader det Hele sig med Lethed forklare.

Med det samme Novemberforfatningens Antagelse staar for Døren, under 16de November, vedbliver Hs. Excell. derfor trøstigt at skrive til Kjøbenhavn: „Igaar har jeg modtaget det norske Statsraads Indstilling i Anledning af Alliancetraktaten. Underhandlingerne om denne Sag ville følge sin naturlige Vei, og fra vor Side vil der ialtfald ikke ske nogen Forandring dans nos dispositions et dans nos intentions.“ Den 2den December s. A. opdages det imidlertid, at Situationen er bleven en hel anden. „Naar man saaledes, som det nu er Tilfældet, vil angribe selve det Princip, der tjener til Grundlag for Londonnertraktaten“ (horrenda refero!), „er vi vistnok forpligtede til at opretholde den, men vi er det paa samme Maade, som de andre Magter, og vi kunne ikke stille os fra dem og skabe os en isoleret Stilling, ved at foregribe ikke blot Begivenhederne, men ogsaa de Beslutninger, som de maatte tage.“ Her er da et nyt Thema givet, og over det varieres der under Krigen, indtil det efter forskjellige Løb og Triller afsluttes med følgende Finale den 8de Juli 1864: „Den Kgl. svenske og norske Regjering tror ikke at burde afvige fra den Bane, den har betegnet, ikke at tage nogen aktiv Del i Krigen uden en Alliance med de vestlige Stormagter eller idetmindste en af disse.“

Her slutter Beretningen om Grev Manderströms diplomatiske Forfatterskab. Medens vi vistnok af Hjertet ønske, at han endnu i mange Aar maa vedblive med det og maaske med Tiden give os nye Materialier til Fortsættelsen af den her paabegyndte literærhistoriske Skitse, ville vi heller ikke lægge Skjul paa, at det er vort Ønske, at det for Fremtiden med sin overveiende æsthetiske og kunstneriske Karakter maa blive af mindre Indflydelse paa Afgjørelsen af de forenede Rigers politiske Skjæbne. Det er en farlig Sag, naar det æsthetiske Element faar en for stor Betydning i det praktiske Livs Alvor; det Hele er da let udsat for at blive en kunstnerisk Leg uden Følelse af Ansvar og uden sand ethisk Gehalt. Men de alvorlige Begivenheder, der i de sidste Aar er gaaet vort Folk saa nær forbi, og som i en maaske ikke fjern Fremtid atter vil træde det imøde med Krav paa Deltagelse, vil ogsaa hos Folket selv vække en livligere Interesse, og det tør muligens ikke være altfor sangvinsk at haabe, at den Tid ikke ligger langt borte, da Folkets Repræsentanter med Kraft ville haandhæve de Sympathier og Interesser, vort Land nærer i Forholdet til de store politiske Spørgsmaal, og da kun benytte den enkelte Udenrigsminister som Folkets diplomatiske Talsmand. Da vil den udenrigske Politik ikke mere være udsat for den Usikkerhed og de Farer, der altid truer den, saalænge den drives som Enkeltmands Kunst, men befæstes som et alvorligt Arbeide og saa igjen selv sikre Landets Skjæbne, idet denne lægges i Folkets egne faste og tro Hænder.

Fossen ved Rio-Salto, Mexiko.

Man kan godt forstaa, at der i den mexikanske Expedition maa ligge noget fantastisk Tiltrækkende, som har kunnet rive Franskmændene med sig og forhindret dem fra at se, hvor liden den Interesse i Grunden er, som deres Land kan have af at indlade sig paa et Foretagende, der er tusinde Gange mere farligt og kostbart, end i sin Tid den første algierske Expedition var, og som dog, hvis de ikke ville opgive de allerede vundne Fordele og trække sig tilbage baade med Skam og Skade, truer med at antage et lignende Omfang. Der er Ingen, som ved ret Besked om, hvad denne fjerne Krig har kostet Frankrig baade af Blod og Penge; man har paastaaet, at den allerede nu har kostet mere, end hele den italienske Krig gjorde, og det er sandsynligt, at denne Paastand ikke er overdreven. Man har villet fremstille det, som om det var Frihedens, Civilisationens og Lovmæssighedens Sag, Frankrig her har stillet sig som en ridderlig Forkjæmper for, og dog er det uomtvisteligt, at de Mænd, som Frankrig bekjæmper, har fundet en aldrig svigtende Støtte i det egentlige mexikanske Folk.

Og alligevel er der ingen Tvivl om, at Størsteparten blandt Franskmændene med Henrykkelse læse Seiersbulletinerne fra Mexiko med de romantiske Navne i, og med Beundring beskuer de maleriske Billeder fra denne fjerne Natur, som deres illustrerede Blade stadigt bringer, og af hvilke vi her meddele et enkelt. Der er altid noget Theatralsk i disse Skildringer, de skrevne som de tegnede, der i høi Grad maa tiltale den Smag for det Effektfulde, der er saa rodfæstet hos Franskmændene. Om disse Skildringer tør gjøre Fordring paa streng Natursandhed, det er et andet Spørgsmaal, som man maaske ikke saa ganske ubetinget tør besvare bejaende.

Finmarken.

Af Th. Fries.

(Fortsættelse fra forrige Nummer.)

Jeg sagde, at Høisletternes Vegetation var mager og ensformig. Disse Høisletter kunne siges at udgjøre Hovedmassen af Finmarken; thi dette Land er egentlig et lavt Fjeldplateau, hvorpaa her og der større eller mindre Toppe hæve sig, hvori Floder og Bække have dannet bredere eller smalere Fordybninger. Her udbreder sig, ovenfor Trægrændsen, ensomme Sletter med Aaser af graagrøn Farve, hvor Dvergbirken luder mod Marken, og det mindre Antal tørre Arter, der ligne Lyng, drage sin Næring af den tørre Jord. Friskere Grønt viser sig kun ved Bække og Smaatjern, hvor ogsaa lave Vidjebuske findes. Her hersker en uhyggelig Taushed, kun afbrudt af nogle Fjeldfugles ensformige, klagende Toner; her findes intet andet Menneske end Fjeldfinnen, der streifer omkring med sin Hjord, hvis hovedsagelige Næring bestaar af den tørre Mos, som bedækker Marken. Men ogsaa her bereder Flora sine Dyrkere nydelsesrige Timer; mange sjeldne Planter findes der i Fjeldenes Gjemmer, og det viser sig for dem, endogsaa paa de steile Klippeblokke, at

„selv Mossens elsgraa Hud
har Guddomshænder tunget
i Skjønhedslinier ud.“

Heller ikke dette nødtørftige Blomstersmykke er det forundt alle Høisletter at bære. Paa vore Vandringer forrige Sommer traf min Reisekammerat og jeg nordenfor Vardø store Strækninger langs Kysten, som kun vare bedækkede med Sten af temmelig ubetydelig Størrelse. I denne fuldstændige Stenørken viste der sig blot undtagelsesvis en liden Oase, hvor Muldjorden ikke var nedskyllet mellem Stenene, og hvor nogle faa af de nøisomste Plantearter førte et kummerligt Liv mellem Rensdyrmos og et Par andre Lavarter. Hele Landskabet havde en graa, ensformig Farvetone; ikke engang Mosen meddelte de nøgne Stene en livligere og mere omvexlende Farve; kun 4 eller 5 saadanne Arter viste sig yderst sparsomt og i forkrøblet Tilstand.

Naar man staar midt i denne Ørken og ser Høisletterne og de omkringliggende Aase, som det synes, i milevid Omkreds dannet af disse løse Stenmasser, gribes Sindet uvilkaarligt af Træthed og sorgblandet Vemod; men paa den anden Side hvilket Spillerum for Fantasien! Hvor store, hvor voldsomme maa ikke de Naturrevolutioner have været, som paa denne Maade have sønderlemmet Klippemasserne, eller hvilket uendeligt Tidsrum maa der ikke være hengaaet, for at det Samme efterhaanden skulde være skeet!

Se vi altsaa her Billeder af en næsten evig Død, der ingenlunde ere tiltrækkende, saa kan det paa den anden Side ikke negtes, at ogsaa andre Billeder af smilende Ynde og henrivende Storhed kunne opvises. Dette er i Særdeleshed Tilfældet ved de større Fjordes indre Bugter og ved Elvene, hvor der ofte findes en yppig Vegetation, som i Forening med den behagelige Maade, hvorpaa Reiserne der foregaa*), gjør Farten opad Elvene i de vakre Sommerdage til sande Lystture. Naar man hertil føier den storartede Fjeldnatur, som findes paa flere Steder (f. Ex. ved Altenelv), saa danner der sig heraf et saa indtagende og imponerende Hele, at man maa erkjende, at Norge kan være stolt af sin herlige Natur, ogsaa her i det høie Norden. Det er forøvrigt Vest-Finmarken, som i denne Henseende vinder Prisen, da Fjeldene i Øst-Finmarken ere lavere og i Almindelighed have fladere Toppe, hvor Sneen kun paa enkelte Steder bliver liggende Sommeren over, medens det modsatte Forhold finder Sted i Vest-Finmarken, hvor Isbræer med deres blaalige, glindsende Is paa nogle Steder bidrage til Omvexlingen af Lys og Skygge i Fjeldpanoramaet.

Dragter fra Rennebu. Text i næste No.

Den herligste Natur og den yppigste Vegetation vilde være øde og trættende, naar den ikke oplivedes af en Dyreverden, som gav Maleriet Liv og Bevægelse. Ogsaa i denne Henseende kan Finmarken med Rette være stolt. Vel kan det ikke opvise disse Isbjørne, hvormed Tydskernes og Franskmændenes Fantasi befolke Klipperne omkring Nordkap, vel frembringer det ingen Hvalroshjorder, da ikke det mindste Stykke af den for disse Dyr nødvendige Polaris naar Kysterne, ja, selv den sædvanlige Bjørn og Fjeldræven hører til Sjeldenhederne, og de sky, vilde eller forvildede Rensdyr unddrage sig Menneskenes Blikke. Derimod lyder i Buskene talrige Fugles glade Sange; iførte sin vakre, brogede Sommerdragt flygte de af Vandreren opskræmte Ryper med larmende Vingeslag og høie Skrig, og høit oppe blandt de evige Snemasser høres Snespurvens muntre Kviddren. Og dog er det ikke paa Landet, men i Havet, man fornemmelig finder den arktiske Dyreverdens utallige, uligeartede Former. Hvis man en varm Sommerdag bøier Ansigtet ned mod Havfladen, vil man paa Bunden opdage en næsten tropisk yppig Vegetation af gigantiske Tangarter, der ligesom danne løvrige Lunde, smykkede med smaa Algarter med de skjønneste Former og Farver**), og i hvilke der vrimler af Tusinder, ja Millioner af de forskjelligste Sødyr. Det er disse Milliarder smaa Sødyr, som afgive den hovedsagelige Næring for Hvalerne, for Strandmaagernes talrige Flokke og for de Fiskestimer, hvorpaa disse Egnes Velstand udelukkende beror. Den Fremmede kan neppe gjøre sig nogen Forestilling om disse Stimers uhyre Størrelse; først naar han har seet store Strækninger af Havfladen antage Lighed med en kogende Kjedel, hvor Seien legende marscherer frem

*) Til Flodfarter benyttes et eiendommeligt Slags lange, smale Baade, i hvis Midte den Reisende bekvemt kan udstrække sig, medens tvende Finner staa i hver sin Ende og skyde Baaden frem langs Stranden ved Hjælp af lange Stave. Naar Fosse eller Vandfald gjør saadan Fart umulig, drages Baaden over Land forbi disse, hvorefter Reisen fortsættes paa samme Maade.

**) Et, om ogsaa svagt Begreb herom kan man erholde paa selve Stranden, naar Vandet i Ebbetiden falder. Vandstandens Forskjel ved Flod er nemlig ikke ubetydelig (omkring 6 Fod), hvorfor store Strækninger i Ebbetiden ligge over Vandet. Her findes en Mængde af de nævnte Tang- og andre Alg-Arter; men de frembyde da, liggende mellem Stenene og Dyndet, just ikke noget indtagende Skue. Om Vinteren udgjør mange af disse Tangarter en væsentlig Del af Kreaturernes Føde, som foruden dem hovedsagelig bestaar af tørrede Fiskehoveder; Havets Stigen og Falden tjener Strandbefolkningen næsten som et Uhr, og i fordums Tider benyttedes den til Straffemiddel. Man kan neppe tænke sig et Middel, der saa kraftigt kunde slukke Stridsluen, som at „sættes i Fjæren“, d. v. s., at Slagskjæmperne sammenbundne sattes paa den i Ebbetiden tørre Strand, for at den kommende Flods kjølige Bølger siden i længere eller kortere Tid kunde naa dem til Beltet, Skuldrene eller Halsen, alt efter Brødens Beskaffenhed. Hvorvel Flere have draget denne Straffemethode i Tvivl, bekræfter dog troværdige Personer, at der i gamle Domsakter findes uforkastelige Vidnesbyrd om, at den virkelig har været anvendt.

i tætsluttende Kolonner, først da aner han, hvilken Guldgrube Havet her er for den vindskibelige Arbeider. Søfuglenes Talrighed vil dog, fremfor alle andre Phænomener i Dyreverdenen, tildrage sig den Reisendes Opmærksomhed. Den, som engang har seet et „Fuglevær“ eller en Fugleklippe, vil sikkerlig aldrig glemme dette eiendommelige Syn. Paa Afsatserne af den i Havet steilt nedstyrtende Klippe sidder Fugl ved Fugl, i dens Huler og Fordybninger ligger Rede ved Rede, Luften fyldes af deres talrige Skarer, og Havet ved Klippens Fod faar ved Mængden af de derpaa gyngende Fugle Lighed med en skummende Brænding. Affyres nu et Skud, saa opstaar i denne levende Masse en forvirret Larm; fra Hav og Klippe hæve sig talløse Sværme, der fylde Luften med sine Skrig. Det Eneste, hvormed jeg kan sammenligne dette Syn, er en sværmende Bikube; Kuben er en 1000 Fod høi Klippe, hver Bi en Strandmaage, og istedetfor den sagte Summen hører man de opskræmte Fugles ængstelige Skrig*).

Inden vi forlade disse Egnes Dyreverden, kan jeg ikke undlade at nævne nogle Ord om de Plageaander, som der forgifte Sommerens korte Glæder. Vidt berygtede ere den tropiske Verdens Mosquitos; men kompetente Personer have dog forsikret, at de betydeligt overtræffes af Laplands og Finmarkens Myg. Fra de udstrakte Moradser i Skovtrakterne fremkomme disse Skyer af blodtørstige, smaa Furier, som ubarmhjertigt anfalde Vandreren og saare hvert Punkt paa hans Legeme, som ikke er beskyttet paa det Omhyggeligste. En, der ikke selv havde prøvt det, vilde tro, at Beretningerne om deres Mængde vare i høi Grad overdrevne, naar han f. Ex. hører, at de bogstavelig talt have stukket Kreaturer tildøde osv.; men den, som selv en varm Sommerdag har vandret omkring, omgiven af disse tætte Sværme, der følge hans Skridt som en bølgende Hale, bedække hans Klæder og næsten fordunkle Solens Glands, han anser ingen Beretning om dem for overdreven. Kun han kan fatte den Vellyst, hvormed Vandreren føler de forfriskende Luftninger af en mild Vind; thi Vinden tvinger dem til snarest muligt at søge Beskyttelse mellem Buskene, medens alle andre Beskyttelsesmidler ere mere eller mindre upaalidelige. Ude ved Søkysten forekomme de derfor blot i ringe Antal, medens de i Dalførerne og ved Elvene udøve et thyrannisk Herredømme; dette gjælder i Særdeleshed om Syd-Varanger, som i denne Henseende er almindelig berygtet, endog i det mygrige Finmarken.

Der er en betydelig Forskjel mellem Finmarkens Klimat, Vegetation og Dyreverden og andre Landes, der ligge under samme Breddegrad. Det er en gammel Kjendsgjerning, at Finmarken besidder flere Fordele end noget andet Land med den samme Beliggenhed. Disse Fordele skylder det Golfstrømmen, som med sit i den mexikanske Bugt opvarmede Vand flyder langsmed det nordlige Norges Kyster og for dem er en uudtømmelig Varmekilde, der frelser dem fra at forvandles til grønlandske Ishave eller uhyre, asiatiske Moradser. Beviserne for denne Strøms Tilværelse ere saa mange, saa tydelige og saa bekjendte, at det vilde være aldeles overflødigt at anføre dem her. Jeg vil kun berette, at den endnu den Dag idag paa Finmarkens Strandbredder opskyller hele, med Roden oprykkede Stammer af amerikanske Træsorter, Frø af tropiske Vækster**) samt Pimpstensstykker, som den formodentlig har bragt med sig fra Islands eller Jan Mayens Kyster. Om denne Strøm uforanderligt bibeholder sin Retning, eller om man har kunnet spore Forandringer deri, er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse er af den høieste Vigtighed for disse Egne. Jeg vil her meddele nogle Kjendsgjerninger, som i enkelte Punkter staa i Forbindelse med dette vanskelige Spørgsmaal. Jeg har før omtalt, at Golfstrømmen opskyller Pimpsten af forskjellig Størrelse paa Norges Kyster; men den overordentlige Mængde Pimpsten, som findes paa de forhenværende Strandbredder, viser, at denne Opskyllen har været meget hyppigere i fordums Dage. Dette lader sig let forklare derved, at de vulkanske Udbrud paa Island og Jan Mayen nu ere ubetydeligere og sjeldnere end i de forgangne Aarhundreder. Den forminskede Tilførsel af Træstammer og andet Drivtømmer er sandsynligvis en Følge af Amerikas fremadskridende Civilisation; thi Missisippi og de andre Floder kunne ikke føre med sig saamange Grene og Stammer som forhen, da Urskovene nu ere betydeligt fortyndede. Men der er en anden Omstændighed, som taler meget for, at Golfstrømmen i den senere Tid har taget en mere østlig Retning. Medens endnu for kort Tid siden Træstammer, Levninger af forulykkede Skibe m. m. i stor Mængde skylledes op ved Vardø og den nordenfor liggende Kyst (Østkysten af Halvøen Vargak-Njarg), saa føres de nu forbi disse Steder, for siden at strande paa den russiske Lapmarks Enemærker, hvorhen før intet saadant Strandgods førtes eller ialtfald kun i ringe Mængde. Paa disse saagodtsom ubeboede Kyster, som formedelst den langgrunde Strand og de voldsomme Storme ofte er forbunden med stor Fare at nærme sig fra Søkanten, skal der findes lange Strækninger, som ere aldeles bedækkede af saadant Drivgods, der endog flere Steder danner høie Volde. Hvis dette virkelig forholder sig saa, hvilket mine Hjemmelsmænds Troværdighed giver mig al Grund til at antage, saa følger deraf, at Golfstrømmen er i Begreb med at undergaa en Forandring, hvorved dens velgjørende Virkninger ogsaa ville udstrække sig længere mod Øst. Om dette end ikke giver Anledning til at befrygte, at dens varme Vand vil ophøre at strømme forbi Norges Kyster, saa ligger dog den Tanke nær, at den Tid maaske ikke er langt borte, da den paa russisk Territorium vil naa en eller anden Havn, som nu en stor Del af Aaret er tilfrosset, og at saaledes Ruslands Yndlingstanke — en Havn ved Ishavet, der hele Aaret igjennem er isfri og aaben — vil kunne realiseres ved Golfstrømmens Bistand.

Vi forlade nu dette interessante Emne, for at kaste et Blik paa den Befolkning, som her har opslaaet sine Bopæle, og vi kunne ikke andet end forbauses over den Blanding af forskjellige Folk og Tungemaal, som vi træffe i disse Egne. Foruden den oprindelige finske Befolkning har et betydeligt Antal Nordmænd og Kvæner for lang Tid siden nedsat sig her, og fra Sverige (især fra dets nordlige Provindser) er der kommen og kommer endnu mange Nybyggere. Føier man hertil, at Kjøbmændene i disse Egne for en stor Del ere af dansk eller tydsk Herkomst, og at saagodtsom alle andre europæiske Nationer her repræsenteres af Personer, som af forskjellige Grunde ere komne hidop, saa begriber man let, af hvormange forskjelligartede Elementer Finmarkens faste Befolkning er sammensat. Om Sommeren drage talrige Touristskarer fra England, Tydskland og andre Lande omkring i Finmarken, og langs hele Kysten træffer man russiske Kjøbmænd og Søfarende, og da hersker her en næsten babylonisk Sprogforvirring*).

Jeg nævnte Landets faste Befolkning; men dette Udtryk er ikke ganske rigtigt. Finmarkens Folkemængde befinder sig i en uafbrudt Stigen og Falden og er ligesom et Barometer for Fiskets Rigelighed og den deraf følgende Velstand saavel for Landet i sin Helhed som for dets enkelte Dele. Havets umaadelige Fiskerigdom og den Lethed, hvormed man deraf kan forskaffe sig rigeligt Udkomme, er den Hovedrivfjæder, som aarlig lokker en Mængde vindelystne Personer hid, saavel fra Sverige og Finland som fra Norges forskjelligste Egne; de slaa sig ned der, hvor Fisket er heldigst, for maaske næste Aar at begive sig til andre Egne, hvorhen Haabet om større Gevinst lokker dem. Denne Indvandring har vedvaret i flere Aarhundreder, og Folkemængden var derfor allerede i det 16de Aarhundrede saa stor, at det egentlige Finmarken**) i Aaret 1589 var fordelt i 11 Sogne med 17 Kirker; men feilslagne Fiskerier og Regjeringens ukloge Forholdsregler***) bidroge i Forening til at formindske deres Antal saa betydeligt, at Amtmanden i 1763 klagede over, at en Mængde Steder, der før havde været stærkt befolkede, nu stode næsten øde, og ikke mindre end 13 Kirker bleve nedrevne, da de vare aldeles overflødige, eftersom der ikke fandtes en Tiendedel af den forhenværende Befolkning. Godt Fiske og en klogere Lovgivning har siden begunstiget Folkemængdens Tiltagen, og den har ogsaa i de sidste Decennier voxet med en forbausende Hurtighed. Jeg kan ikke angive hele Finmarkens Folkemængde; men man kan vel gjøre sig et Begreb om dens Tiltagen ved følgende, paa officielle Beretninger grundede Opgave over Folkemængden i det egentlige Finmarkens trende Byer:

	1835.	1845.	1855.	1860.
Hammerfest	391 Indb.	927.	1125.	1350.
Vadsø . .	234 =	388.	886.	1102.
Vardø . .		193.	407.	

Et eller flere uheldige Aar vilde imidlertid sikkerlig forjage en Mængde Mennesker fra disse Trakter, og især vilde man vistnok føle en mærkbar Formindskelse i Folkemængden, saafremt de illusoriske Forhaabninger, som nu have grebet saamange, paa en følelig Maade bleve skuffede. (Forts.)

Fossen ved Rio-Salto, Mexiko.

*). I Finmarken findes flere saadanne Fuglevær, beboede af forskjellige Fuglearter. Et af de største og bekjendteste er Sværholts (paa Toppen af den mellem Nordkap og Nordkyn fremspringende Odde); med Post-Dampskibet passerer man lige der forbi, og Fartøiets forekommende og velvillige Chef pleier da, til de Reisendes Fornøielse, ved et Kanonskud at sætte Liv og Forvirring i de bevingede Skarer.

*) Frøet af en stor Ert (Entada gigalobium) er her almindelig bekjendt under Navnet „Sønødder.“ Den eiendommelige Maade, hvorpaa de her forekomme, har bevæget den overtroiske Del af Befolkningen til at anvende dem som Amuletter.

*) Foruden de Sprog, som man af det Ovenanførte kan vente at faa høre, forekommer et eget, kaldet „Russenorsk“, som bestaar af en forunderlig Blanding af Russisk og Norsk (sædvanlig med Tilføielse af Endelsen —um) og adskillige andre Sprog (saaledes betyder f. Ex. sprek — tale, yes — ja, osv). Dette mixtum compositum benyttes i Handelen med de russiske Kjøbmænd, som fra 1ste Juli til 15de August (den saakaldte „Makketid“) har Ret til at tiltuske sig Almuens Fisk for Mel, Gryn osv., og hver Part er lige stolt af sin indbildte Dygtighed i den Andens Tungemaal.

**) Af Finmarkens Amt regnes den sydlige Del (Tromsø og Senjens Fogderi) ikke med til det egentlige Finmarken.

***) Som saadanne maa man betragte Handelens Monopoliseren, Landets Anvendelse som Deportationssted m. m.

✝

Daniel Schiøtz*).

En fager Død er Vinding,
Mer værd end Ungdoms Knop:
Med Lauren om din Tinding,
Min Ven, Du slutted' op!
Omkring din unge Baare
Staar Folket sørgeklædt,
Og i dets Blik en Taare,
Som det for Dig har grædt!

Saa tidt i Vinterkvælden
Ved Arnen i vort Hjem
Vi Eventyr for Sjælen
Isammen drömte frem;
Det var saa rige Timer,
Saa mangen Hjertets Stund;
Nu Høitidsklokken kimer
Til Dig i Dødens Blund.

Med Guddomsild i Talen
Du løfted' Festens Lag
Og speiled' i Pokalen
Os Nordens store Sag;
Da steg for os som Ære,
Mer værdt end Hjem og Guld,
At kunne Vidne bære
Med Blod i Slesvigs Muld.

Blandt Fiender nu sig høiner
Din Grav som Mærkested,
Hvor heist al Norden øiner
Sit Flag, hvorfor Du stred;
Ved det i Æreskiste
Du ligger tro paa Vagt,
Det bedste Hverv, Du vidste,
Har Dødens Haand Dig rakt.

I Danmarks fagre Sommer,
Den, som han holdt saa af,
Et Dannebrog af Blommer
Sig breder paa hans Grav;
Der holde de hans Tale
I solrigt Farvesprog
Og yndeligen male
Hans Hjerte, som det slog

Jonas Lie.

Literatur.

Stockholm og Versailles eller Sveriges anarkiske Tilstand i Midten af det forrige Aarhundrede. Et Uddrag af **A. Geffroy's „Gustave III et la cour de France."** Kbhvn., Gyldendalske Bogh., 1865. 44 S. 8vo. — Nærværende lille Skrift danner Indledningen til en Afhandling af den bekjendte franske Skandinav A. Geffroy, der har staaet at læse i Revue des deux mondes, og giver en Udsigt over Sveriges politiske Forholde under den saakaldte „Frihedstid" eller Kongerne Frederik den Førstes og Adolf Frederiks Regjering. Kongedømmets Svækkelse under en talrig og fordærvet Adels Regimente gjorde Sverige i hint Tidsrum til et andet Polen, til en Bold for udenlandske Hoffers politiske Intriger og et Maal for rovgjerrige Naboers Erobringssyge. Skjønt foranstaaende lille Skrift har en temmelig fragmentarisk Karakter og sees mere at være bestemt til at danne en Indledning til Gustav den Tredies Historie, end at give nogen udtømmende Oversigt over det omhandlede Tidsrum, tvivle vi dog ikke om, at det vil interessere de mange Læsere hertillands, som ikke have Adgang til at se de udenlandske Revuer, og som neppe kjende stort mere til Sveriges Historie, end hvad de have lært af sine Kompendier i Skoledagene. E.

— **Jakob Løkke. Modersmaalets Grammatik til Skolebrug.** Chra., J. W. Cappelen, 1865. 140 S. 8vo. — I sine første Afsnit er denne Bog sammendraget efter Forf.s ældre Arbeide, „Modersmaalets Formlære i udførlig Fremstilling", der i sin Tid blev anmeldt i dette Blad af Prof. P. A. Munch (No. 40 for 1855). Syntaxen har maattet lade sig nøie med en mere antydende Fremstilling. I to korte Tillæg er Retskrivningen og Skilletegnene samt den bundne Stil behandlede.

— **Silvio Pellico. Om Menneskenes Pligter.** 86 S. 8vo. Dette Arbeide af den italienske Digter, der mindre ved sine poetiske Arbeider end ved sine tiaarige Lidelser i østerrigske Fængsler og sin Skildring af dem i det paa alle europæiske Sprog oversatte Arbeide Le mie prigioni i sin Tid vandt en storartet Popularitet, er dikteret af den samme Tendents, der om end under en mere tiltrækkende Form i „mine Fængsler" vakte saamegen Sympathi, en stærk Fremhæven af de moralske Forpligtelser, saaledes som han selv havde opfattet dem gjennem et haardt prøvet Liv, og helligede ved christelig Nidkjærhed. Bogen om Menneskets Pligter er ellers en gammel Bekjendt, da den allerede i en norsk Oversættelse, der udkom i 1854 paa Dzwonkowskis Forlag, i sin Tid vandt en ikke ringe Udbredelse. — Medens Pellicos Bog i en temmelig knap Form meddeler Hovedpunkterne af et virkeligt Moralsystem, finde vi i **Fr. Ahlfeldt, Menneskelivet**, en christelig Haandbog for Unge og Gamle, overs. af C. F. V. Olsen, Cand. theol., samlet en stor Rigdom af spredte Betragtninger af mere direkte opbyggende Tendents. At ogsaa det Slags Bøger, hvor man ofte maa arbeide sig igjennem lange Ørkensletter af Trivialiteter, for at komme til en enkelt Oase, har sine Læsere, ja maaske netop ved sin store Almindelighed i Opfatningen slaa fortrinlig an hos den store Mængde, se vi af, at dette allerede er den 2den danske (Godtkjøbs-) Udgave af denne Bog, medens der samtidig ogsaa her i Norge udkommer en Oversættelse af den. — Som ligefremme Opbyggelsesskrifter ville vi endelig nævne **E. J. Anger, Tolv Prædikener**, holdte i Gyrstinge og Flinterup Menigheder samt **Ad. Monod, To Taler.** Alle disse Bøger ere udkomne paa **Fr. Woldikes Forlag**, Kbhvn. 1865. — Til Slutning ville vi gjøre opmærksom paa en Bog **Om den christelige Religions Væsen**, en Række Betragtninger af **Guizot**, overs. af F. Gjersing. Kbhvn., Otto W. Wroblewsky, 1865. 164 S. 8vo. Den danner Begyndelsen til et større apologetisk Arbeide, der paa den ene Side retter sig mod den „Positivisme", der, udgaaet fra den uforstaaelige Aug. Comte og nærmere udviklet af hans talentfulde Discipel Littré, i de senere Aar i Frankrig har vundet Indpas hos et ikke ringe Antal begavede og energiske Forfattere, og paa den anden Side mod den Quietisme, der ser bort fra Religionens bestemte dogmatiske Form og derimod fremholder den almene religiøse Stemning eller Følelse som det Væsentlige. I den sidste Retning sigter da Guizot væsentlig mod den fantastiske Lyrik, hvori Rénan har omskrevet Christendommens historiske Begyndelse.

— **Fr. Münter. Den christne Kvinde** i det hedenske Hus før Constantin den Stores Tid. Paany udgivet af C. L. E. Mule. Kbhvn., F. Woldike, 1865. 58 S. 8vo. Udkom første Gang i 1827 og senere i en af Forf. selv besørget tydsk Udgave. Ved den solide Lærdom, hvorpaa det er grundlagt, og den Omhu, hvormed enhver Enkelthed er taget med, der kunde bidrage til at kaste Lys over den omhandlede Gjenstand, faar denne lille Bog et væsentligt Værd.

— **Propheten Esaias.** Overs. fra Grundtexten af **D. G. Monrad.** Kbhvn., Gyldendalske Bogh., 1865. 280 S. 8vo. — Med denne Bog, der ved sin anden Titel, „Det gamle Testamentes prophetiske Skrifter, 1ste Deel, 1ste Hefte", angiver sig som Begyndelsen til et større Arbeide, er den vidt forfarne Orientalist, Journalist, Biskop og Førsteminister vendt tilbage til sin første Tumleplads, Studiet af de østerlandske Sprog. Den foreliggende Oversættelse gjengiver Esaias i et Slags poetisk Rhythmus, der er fremmed for Orginalen som for den hebraiske Digtning overhovedet, der, som bekjendt, kun betegner den poetiske Udtalelse ved en logisk Rhythmus, en stadig Tilbagevenden af Tanken i mod hinanden stillede Former. Den er saaledes mere beregnet for den, der tiltales af den moderniserede Form, hvori den gamle Forf. er omstøbt, end for den, hvem det er om at gjøre at faa en saa paalidelig Gjengivelse som mulig, baade hvad Form og Indhold angaar. Som Prøve paa Sprogbehandlingen og den Tone, hvori Oversættelsen er holdt, ville vi hidsætte følgende Linier:

„Der lyder en Røst i Ørkenen:
„Baner Herren en Vei!
Jevner paa Steppen en Sti for vor Gud!
Hver Dal sig hæve,
Hvert Bjerg og Høi sig sænke!
Banken jevnes!
Brinken kløves!
Og Herrens Herlighed
Skal aabenbares!
Alt Kjød tilhobe skal se det;
Thi Herrens Mund haver talet."
Der lyder en Stemme: „Raab!"
Og der spørges: Hvad skal jeg raabe?
„Alt Kjød er Græs,
Og al dets Ynde som Markens Blomst.
Græsset visner,
Blomsten falmer,
Naar Guds Aande blæser paa den.
Ja, Folket er i Sandhed Græs.
Græsset visner,
Blomsten falmer,
Men vor Guds Ord staar evigt fast."

— **C. J. Kayser. Om Arbeidets Ordning.** En Fremstilling af den politiske Oeconomies Grundsætninger. 2det Opl. H. 1. Kbnhvn., J. Lund, 1865. 80 S. 8vo. — Dette Arbeide, der udkom i 1857 i et Oplag paa 750 Exemplarer, har hidtil, ialtfald hos os, nærmest kun været kjendt og benyttet indenfor en snevrere Kreds af Studerende. Der er ingen Tvivl om, at det jo i sin anden, billigere Udgave — 2 Rd. 32 Sk. istedetfor 3 Rd. 64 Sk. — vil vinde den Udbredelse, som det fortjener som en klar og concis Fremstilling af Statsøkonomien, denne Nutidsvidenskab, der i en forholdsvis kort Tid har reist sig fra et uanseeligt Grundlag til et helt System, og som bydende kræver Opmærksomhed af Enhver, der vil gjøre Fordring paa at gribe ind i det politiske og sociale Liv.

— **Aug. Thornam. Almindeligt Sundhedslexikon.** En populær Haandbog. Kbnhvn., N. G. Philipsen, 1865. 1ste Hefte. 48 S. 8vo. Denne Udgave, i hvilken der er foretaget adskillige Forkortelser, vil færdig komme paa henved 1 Spd.

— **Tidsskrift for Frugttrædyrkere**, redigeret af **J. A. Bentzien**, Gartner. Kbnhvn., F. Woldike, 1865. 1ste Hefte. 48 S. 8vo. Udkommer i Fjerdingaarshefter paa 3 Ark til 24 Sk.

— **Perler og Guld.** En Samling af Digte, Romancer og Declamations-Stykker. Chra., N. W. Damm, 1865. 152 S. 16o. 24 Sk. — Endskjønt den norske Literatur siden 1814 allerede har oparbeidet en, saavel hvad Omfang som Indhold angaar, ganske anseelig Lyrik, synes man dog endnu ved Anlægget af Samlinger, som den foreliggende, i en overveiende Grad at støtte sig til danske Forfattere. Af de Digte, vi her møde, er kun otte betegnede som tilhørende norske Forfattere. Forresten er Valget foretaget med Skjønsomhed samt Pris og Udstyr rimeligt.

— **L. Westrem. Nogle skandinaviske Beretninger.** Bergen 1865. 70 S. 8vo. Forf. begynder med at udtale det som sin Formening, at „aldrig har der været større Opfordring og rigere Anledning end nu til at anstille skandinaviske Betragtninger." Disse gaa da ud paa at anbefale Forf.s fra et Par tidligere Piecer bekjendte Theorier om et sammensmeltet „Skandinavia" og bekjæmpe „Selvstændighedsindbildningerne" og „Dobbeltkongevæsenet" foruden andre Ting, der maa holde for, saasom „Harald Haardfagers barbariske Seier i Hafursfjord", ligesom idethele den norske Historie er „aldeles uforlignelig raa, liderlig og dumbarbarisk ligefra Harald Haarfager, indtil den Sidste af hans Æt forsvandt 1318, som vel var"; item „den talentfulde og heldige Gaard-, By- og Bygdebrænder, Kong Sverre" osv. i samme Stil.

— **C. G. Brunius. Gotlands konsthistoria.** 1sta delen. Lund 1864. 332 S. 8vo. — Ligesom Forf.s tidligere Arbeider omfatter ogsaa denne Bog en enkelt Provinds's Fornlevninger, af hvilke den meddeler ombyggelige Beskrivelser, og vil derved afgive et vel oparbeidet Materiale for en kommende Historieskriver, der maatte ville rette sin Opmærksomhed paa at udkaste en Skildring af Sveriges Kunsthistorie i sin Helhed. Det Emne, som Forf. denne Gang har valgt, er ikke uden Interesse, hvilket man bedst kan se af den rige Literatur, der har Gotlands Antikviteter til Gjenstand. Vi ville blot minde om det smukke Plancheværk over Helligaandskirken i Wisby, som det danske Selskab for nordisk Kunst udgav i 1852 med Text af Prof. Høyen, og de værdifulde Forskninger, som Antikvarerne C. og P. A. Säve har offentliggjort over dette Emne. Hvad man imidlertid savner her saavelsom i de fleste af Brunius's øvrige Arbeider, er tilfredsstillende Afbildninger, uden hvilke selv den nøiagtigste Beskrivelse ikke giver noget anskueligt Billede af Gjenstandene. De savnes i det foreliggende Tilfælde saameget mere, som Forf. selv underkaster de forhaandenværende Afbildninger af Gotlands Fornlevninger en skarp og vistnok berettiget Kritik.

Norge.

Christiania den 17 Juni.

Den 2den d. M. har Statsraad Bretteville modtaget en Adresse fra Stavangers Handelsstand i Anledning af den med Frankrig afsluttede Handels- og Søfartstraktat. De stavangerske Handlende „se i Antagelsen af Traktaten en aaben og uforbeholden Anerkjendelse fra Statsstyrelsens Side af Frihandelsprincipet, og tillade sig derfor at nære det nu berettigede Haab, at Styrelsen fremdeles vil gaa fremad i den saaledes begyndte reformerende Retning, saa at Frihandel ogsaa hos os kan vinde Fremgang og Seier."

— Tre Medlemmer af den svenske Opera, Hr. og Fru Steenhammer og Hr. Behrens ville i Slutningen af denne Maaned lade sig høre her i Byen.

— Det nu tilendebragte Fiske, der har været saa rigt, som det sjelden før har været Tilfældet, anslaaes til henved 40 Millioner Fisk, der tilsammen repræsentere ca. 4 Milioner Spd. i Udførselsvare.

— Til indeværende Aars Examen artium har der meldt sig 210 Kandidater.

*) Dette lille Digt der paa Grund af dets private Natur oprindelig var tænkt at skulle forblive utrykt, udgives nu paa Anmodning af Enkelte, som tro, at det vil interessere en videre Kreds af den Afdødes Venner. Her tilføies kun til Erindring om og Klargjørelse af, hvad Schiøtz's Død for den skandinaviske Sag egentlig repræsenterer, at han — hvorfor jeg ogsaa har hans skriftlige Udtalelser — var blandt de Skandinaver, som, saalænge Frederik VII levede, ivrigst vilde Krig for Danmarks Skyld og Alliancetraktatens Afslutning, — Alt af Tillid til denne Konges ærlige Villie og Evne til at styre Danmarks Politik i folkelig skandinavisk Retning. Paa den anden Side var han efter Frederik VII's Død — ganske simpelt fordi han ikke nærede den samme Tillid til Christian IX's skandinaviske Villie, da denne kom til Roret — ligesaa stærkt imod at vove Krigen og Alliancetraktaten, som han før havde ivret derfor. Tilbagetoget fra Danevirke var i hans Øine kun det første Udtryk for denne nye Christian IX's Politik. Derimod fandt han det nu som før ubetinget at være enhver god Skandinavs private Pligt efter Evne at offre for Danmarks Skyld, og denne Anskuelse var det, han beseglede med sin Død. J. L.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 26.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 25. Juni 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Finmarken.

Af Th. Fries.

(Slutning fra forrige Nummer.)

Den Lyst til at udvandre til Amerika, der ligesom en Epidemi har raset over hele den skandinaviske Halvø, men nu paa de fleste Steder har tabt i Styrke, er i den senere Tid begyndt at grassere i dette „ultima Thule“, saa at der endog fra den affidesliggende Varangerfjord er afgaaet Fartøier, ladede med Lykkejægere, hvis Fantasi var henreven af de mest forføreriske Beretninger*). I Finmarken er den finske Nation talrigst repræsenteret, ihvorvel den i høi Grad er blandet med norske og svenske Elementer, saa at en Fuldblodsfin nu hører til Sjeldenhederne. At forbinde Tanken om Rensdyr og Gammer med disse Finner, vilde dog være urigtigt, thi mange Reisende have vistnok i længere Tid daglig været i Berørelse med Finner uden at have seet et eneste Rensdyr. Størsteparten af Finnerne ere nemlig bosatte ved Havet, af hvilket de ved Fiskeri uden stor Møie hente sin Næring; langs Kysten, ja endog ved Byernes Udkanter (f. Ex. Hammerfest) kan man se deres, alt andet end indbydende Boliger, som et uvant Øie snarere vilde antage for Jordhøie eller Møddinger end for Menneskeboliger. Disse Gammer ere i Grunden ikke andet end aflange Jordhuler; der lægges Jord over sammenføiede Træstammer, og det Hele dækkes med Græstorv. De ere delte i 2 Rum; det ene beboes af Familien, og det andet benyttes som Fjøs og Pulterkammer. Gjennem en lav, i Almindelighed paa Langsiden anbragt Dør kryber man ind i disse Gammer, hvor Luftvexlingen og Belysningen er overladt til et Hul i Taget; dette Hul befinder sig lige ovenover Ildstedet, der er anbragt midt paa Gulvet i det egentlige Beboelsesværelse. At Møblerne i en saadan Bolig ikke ere de kostbareste, kan man nok indse; men man kan neppe gjøre sig noget Begreb om den Smuds og Urenlighed, som møder Øiet, naar man gjennem Mørket har famlet sig frem til Familiens Stue. Paa Gulvet ligger Værktøi og Husgeraad i den behageligste eller ubehageligste Uorden; Fiskeaffald og Levninger fra Maaltiderne ligge i en broget Blanding mellem Kar og udslidte Klædningsstykker; Børn og Hunde støie omkap, og paa Skorstenen koger Kaffekjedlen ved den uudslukkelige Ild, som indhyller Værelsets øvre Regioner i Røg. Føier man hertil, at Vandets Anvendelse som Renselsesmiddel næsten synes at være ukjendt, saa udfordres der i Sandhed Mod og Resignation for at modtage de venlige Indvaaneres Traktement eller tilbringe Natten hos dem; et renere og roligere Nattekvarter tilbyde de smaa, af Træ opførte Forraadshuse (Sjaaer), hvor man paa bløde og rene Faare- eller Rensdyrskind nyder en behagelig Hvile, endskjøndt disse „Sjaaers“ indskrænkede Omfang tvinge den Reisende, forsaavidt han er stor af Væxt, til at „ligge diagonaliter“ eller med Benene et Stykke udenfor den aabne Dør.

Saaledes er den fattige Søfins Bolig; det kan jo ikke negtes, at en og anden, der er mere velstaaende, udmærker sig ved en høiere Grad af Orden og forholdsvis Renlighed. Saadanne Jordhuler ser man undertiden ogsaa paa Elvebredderne, hvor de Finner, som hovedsagelig leve af Kvægavl og Laxefiskeri (Elvefinner), have opslaaet sine Bopæle; disse have dog ofte bygget sig tømrede Vaaningshuse. Begge disse Næringsveie, som de drive paa, vilde ved en fornuftig Fremgangsmaade kunne svare god Regning, i Særdeleshed Kvægavlen; men Uduelighed har i Forening med Finnernes Mangel paa Udholdenhed været Aarsagen til, at der i denne Henseende endnu staar meget tilbage at ønske. Elvefinnerne begive sig i Fisketiden ofte til Kysten, for at deltage i Søfinnernes Haandtering, og deres Levemaade er, maaske som en Følge heraf, saa lidet afvigende fra disses, at en nærmere Fremstilling deraf vilde være overflødig. Meget forskjellige i hele sin Færd ere imidlertid Fjeldfinnerne, som med sine Rensdyr vandre omkring paa de øde Fjelde og hist og her opslaa sine Telte paa længere eller kortere Tid, saalænge Rensdyrmosen i Trakten yder tilstrækkelig Næring for de store Hjorde, der bestaa af flere hundrede, ja undertiden af tusinde Dyr. Naar man sammenligner Nomaden med hans ved Havet eller Elvebredderne bosatte Brødre, vinder han udentvivl Prisen, hvad Raskhed, Ihærdighed og Renlighed angaar.

Forøvrigt er der skrevet saameget om deres Levemaade, Klædedragt*) osv., at jeg kan forbigaa dette med Taushed. Fjeldfinnernes Antal formindskes stadigt, ikke alene som Følge af Kolonisationens og den europæiske Kulturs Fremadskriden, men ogsaa ved de russiske Ukas'er, som have berøvet dem sekelgamle Rettigheder og været nær ved at foraarsage politiske Forviklinger.

I fordums Tider strakte Finmarkens Grændser sig betydeligt længere mod Øst end nu, nemlig lige til Kysten af det hvide Hav; men den østlige Nabo har under Blodsudgydelse, List og Rænker allerede siden det 13de Aarhundrede lidt efter lidt skredet frem mod det Maal, som den Landstrimmel, der ligesom en Finger skyder sig ind mellem Norge og Sverige, peger paa. Under de sekellange Grændsestridigheder**) lykkedes det ikke nogen af Parterne at hævde sin Ret til en stor Strækning, som derfor fik Navn af „Fællesdistrikterne“, og af hvilke baade Norge og Rusland krævede Skat; disse Fællesdistrikter existerede lige til 1826, da det lykkedes Russerne at erholde Grændsen saaledes bestemt, som den nu er. Netop disse Bygder, saavelsom de tilgrændsende Dele af russisk Lapmarken, vare af den høieste Vigtighed for Fjeldfinnen. Her — paa de øde Sletter og Fjelde — fandtes milelange Strækninger, bevoxede med Rensdyrmos, som afgav rigelig Næring for hans talrige Hjorde; her streifede han, her havde hans Fædre og Forfædre streifet frit omkring paa svensk, norsk, finsk eller russisk Territorium. Da udkom pludselig i Aaret 1852 et keiserligt Forbud mod disse Indvandringer paa russisk og finsk Omraade, og dette Bud føltes dobbelt haardt paa Grund af, at den mellem Norge og Sverige indskydende finske Landstrimmel ogsaa lagde Hindringer i Veien for Flytningen mellem begge disse Lande. Følgerne viste sig snart: allerede i de første 7 Aar saa 30 norske Fjeldfinfamilier med 2000 Rener sig nødte til at flytte over til Sverige, og Andre overskrede af Uvidenhed eller Trods Norges Grændser, og deres kjæreste, ofte eneste Eiendom blev dem med Vold berøvet af vindesyge Naboer eller ivrige Embedsmænd; ja Fribyttere flokkede sig sammen ved Grændserne, for selv at jage Rensdyrhjordene ind paa fremmed Grund, hvor de da med Skin af Lov og Ret tilegnede sig sit Bytte. Da de norske Fjelde ikke frembragte tilstrækkelig Næring for de talrige Rensdyr, nødtes mange Finner til at sælge sine plyndrede Hjorde og drage til Kysten, for ved Fiskeri at erhverve det Nødvendige til Livets Ophold. Rigtignok besvarede Kong Oscar den russiske Ukas med det for Russerne endnu føleligere Forbud mod at fiske ved Norges Kyster; men dette kunde dog ikke hjælpe Fjeldfinnerne, hvis Antal den Dag idag betydeligt formindskes. Man maa ikke anse den russiske Ukas som uvigtig, da Nomadefinnens Tilværelse er af stor Vigtighed for Landet i sin Helhed; han forskaffer ikke alene de øvrige Indvaanere en Mængde Levnetsmidler og nødvendige Skindvarer, men han vedligeholder ogsaa i den lange Vinter Kommunikationen og Varetransporten mellem de nordlige Dele af Sverige, Norge og Rusland*). I den sidste Tid ere dog Stridighederne og de legaliserede Rensdyrplyndringer ved Grændsen formedelst de fra norsk Side tagne hensigtsmæssige Forsigtighedsregler næsten aldeles ophørte; adskillige Tegn synes ogsaa at antyde, at de strenge og for begge Parter skadelige Forbud gjensidig gaa i Glemmebogen. Men om ogsaa de omvandrende Finner for hvert Aar aftage i Antal, saa kan man ikke sige dette om Finnefolket i dets Helhed. Saa at sige skabt for dette Land, forsynet med en Klædedragt, som i høieste Grad er afpasset efter Klimatet, og i alle sine Sædvaner og Skikke fra umindelige Tider lempende sig efter dette, er og forbliver Finnen disse Egnes virkelige Behersker, som med sig forener de indkommende, fremmede Elementer. Dette er især iøinefaldende hos de norske og svenske Nybyggere, der ikke sjelden efter nogen Tids Forløb antage finsk Sprog, Dragt og Sæder. Blandt Fiskerne gjælder dette næsten som en Regel uden Undtagelse for de Indvandredes Børn og Efterkommere, i Særdeleshed hvis de nedsætte sig paa Steder, hvor der ikke forud findes et større Antal Nordmænd. Naar de indgaa Ægteskab med Finner, kan man være forvisset om, at Børnene i Et og Alt vise sig som sande Finner og ofte ikke forstaa andet Sprog end det finske. Maaske vil i Fremtiden en Stamme, fremstaaet af en Blanding

*) Endog blandt Finnerne høres de besynderligste Fortællinger om dette forjættede Land, hvor „Gryn (Finnernes Yndlingsmad) ligger i Dynger paa Marken, saa man blot behøver at skuffe dem i Sækken“; men Emigrationsfeberen har endnu ikke revet disse Polaregnes Naturbørn med sig.

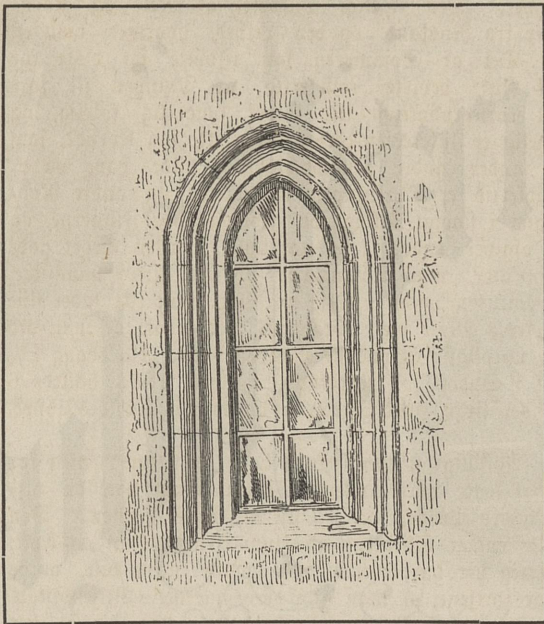
*) Foruden sin ofte slidte og smudsige Hverdagsdragt have Finnerne ogsaa Høitidsdragter, som paa Grund af sin Pyntelighed og Farverigdom give en Flok høitidsklædte Finner et meget malerisk Udseende. Aldrig glemmer jeg det Syn, som mødte mit Øie en vakker Søndag i Sommeren 1857, da hele Egnens Fjeld- og Elve-Finner vare strømmede sammen til det ved den svenske Grændse liggende Polmaks Kapel, for der at høre en af de tvende aarlige Gudstjenester. Den talrige Folkeskare, klædt i nye, smukke Renskindspeltse eller brogede Kufter, med lyse, skinnende Hovedbedækninger, dens pikante Gruppering og dens glade, livlige Samtale dannede, i Forening med Naturens Skjønhed, et saa indtagende Maleri, at jeg ofte har beklaget min Uduelighed til at fæste det paa Lærredet.

**) Ogsaa med Sverig førtes i mange Aar saadanne Stridigheder, og den nuværende Grændse bestemtes først i 1751.

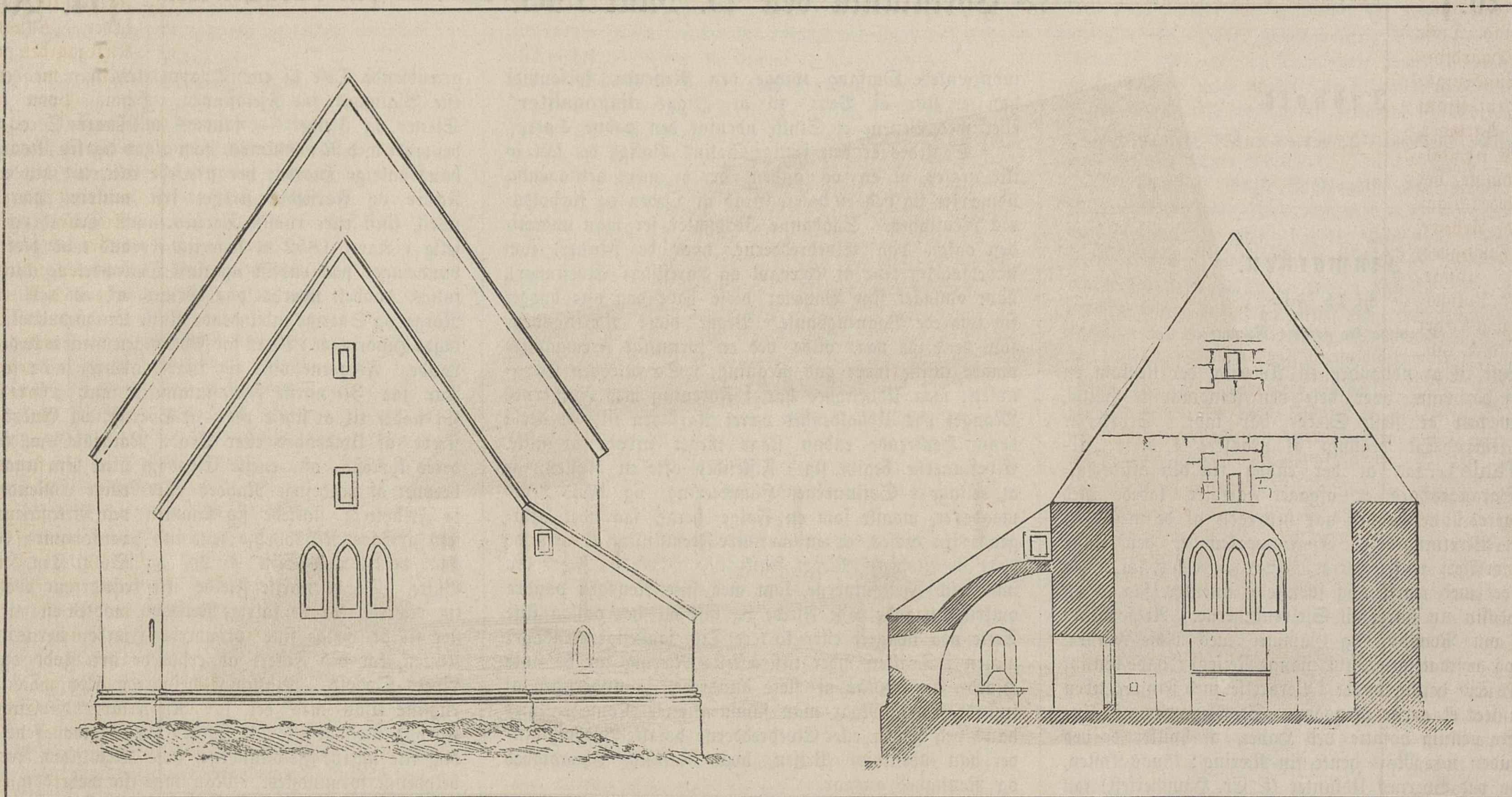
*) I Vintermaanederne holdes paa flere Steder Markeder, hvor en livlig Handel mellem Fjeldfinnerne og Kystbefolkningen finder Sted. Vareomsætningen ved Markedet i Carlebotten ved Varangerfjord (December 1863) opgaves til en Værdi af 6000 Spd.; dog bestaar Handelen for det meste i Ombytning af Varer.

af Kvæn og Fin, komme til at udgjøre Kjernen af Landets Befolkning; forenende Kvænens Renlighed, Arbeidsomhed og Styrke med Finnens Godmodighed, Venlighed og Livlighed, vilde den maaske være bedst skikket for dette Land, og den indtager allerede paa flere Steder (f. Ex. ved Porsangerfjorden, i Karasjok osv.) en fremragende Plads blandt Befolkningen.

Paa den, som for første Gang gjør Bekjendtskab med en Fin eller træder ind i hans Bolig, gjør sikkerlig hans Smudsighed, Nysgjerrighed og Paatrængenhed et alt andet end behageligt Indtryk; men ved længere Bekjendtskab glemmer man lidt efter lidt disse mindre behagelige Egenskaber over det virkelig Gode, som findes hos ham. Han er i alle Henseender et stort Barn: snaksom, nysgjerrig, ubetænksom, forfængelig, paatrængende og ikke udholdende, i Særdeleshed ved strengt Arbeide, men tillige livlig, godmodig, venlig, oprigtig, ærlig, let at lede, og har ligesaa gode Tanker om alle Andre som om sig selv. Finnens Karakter afspeiler sig i hele hans Væsen, selv i hans Gang og Bevægelser, og han er i alle Henseender en skarp Modsætning til den tilbageholdne og sendrægtige Nordmand og den stolte, men ihærdige og renlige Kvæn. Spørger man de her bosatte, dannede Personer om deres Mening angaaende Finmarkens forskjellige Nationaliteter, vil man

Throndenes Kirke: Vindu a.

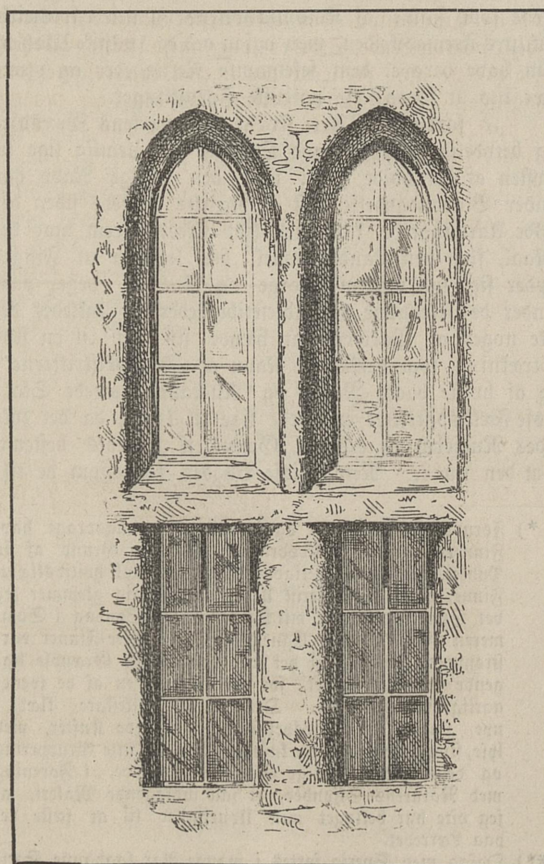
Throndenes Kirke: Gjennemsnit.

neppe finde Nogen, som ikke sætter Finnen høit over Nordmand og Kvæn*). Men man maa altid behandle ham med det samme milde Alvor, som er nødvendig, naar man behandler Barnet; ved Haardhed og endnu mere ved at vise ham Foragt saares hans Sjæl dybt, og Tilliden forsvinder let for stedse, medens man ved at behandle ham venligt let gjør sig til Gjenstand for hans stundom noget nærgaaende, men oprigtige og hjertelige Venskabsbevifer. At man hos Finner stundom træffer Undtagelser fra disse Karaktertræk, det kan ikke negtes, og dette er i Særdeleshed Tilfældet blandt Fjeldfinnerne, hvis uafhængige, omvankende Levemaade og deraf flydende Vane til at bortrydde alle Hindringer let avler en Stivhed og Egenraadighed, der bringer dem til at trodse Alt, som forekommer dem mindre behageligt.

Denne Fjeldfinnens Egenmægtighed bringer ham ofte i Konflikt med Landets Love, idet han tidt paa en voldsom Maade giver sit Had til de indtrængende Usurpatorer af hans Fædres Jord tilkjende. Meget taler vistnok til Undskyldning for denne hans Forbitrelse; men paa den anden Side kan man heraf lettelig forklare sig det Had til Finnerne, som f. Ex. i Tromsøtrakten gjør sig gjældende, medens der i det egentlige Finmarken raader en venlig Stemning mod Fjeldets Sønner.

Blandt de ovenfor anførte mindre gode Egenskaber hos Finnerne finder vistnok Mange, at der mangler en Feil, nemlig Begjærligheden efter stærke Drikke, som

*) At de indvandrede Nordmænd og Kvæner ingenlunde kunne regnes blandt de Bedste i de Egne, de have forladt, men snarere til det Modsatte, er jeg villig til at tilstaa, og jeg erkjender det for min Pligt at paapege det.

Throndenes Kirke: Vindu b.

i Almindelighed ansees for at have forvandlet saagodtsom alle Finner til forfaldne Drankere. Det kan heller ikke negtes, at man, i Særdeleshed for nogle Aar siden, ofte saa berusede Finner paa Handelspladsene; men det vilde være overilet, af denne Grund at anse Drukkenskabslasten for at være almindelig blandt dem. En samvittighedsfuld og erfaren Dommer, som nøie har gransket dette Forhold, er kommen til det Resultat, at i Middeltal enhver Fin i et Aar ikke engang fortærer Fjerdedelen saa meget Spirituosa, som ordentlige og vindskibelige Arbeidere i det sydlige Norge; disse drikke daglig og betragtes som nøgterne, Finnerne en enkelt Gang, men da i større Masse, og betragtes som Drankere. At Finnerne i flere Sogne dels have afskaffet, dels betydeligt indskrænket Brændevinshandelen, viser, at de i Almindelighed ikke saameget af utæmmelig Begjærlighed som af Svaghed forledes til at overskride Maadeholdenhedens Grændser. Der er især i de senere Aar indtraadt en stor Forandring til det Bedre, og man maa antage, at den virksomste Aarsag hertil er de stærke religiøse Bevægelser, som naaede sit Høidepunkt under de blodige Kautokeino-Urolighever, men som senere have antaget en mildere Karakter. Hertil kommer den hyppige Brug af Kaffe, som i de senere Aar har tiltaget i en saa foruroligende Grad, at Forbruget af Kaffe med Tilbehør, ifølge officiel Opgave, i et eneste Præstegjeld med 2700 Indbyggere ansattes til mindst 12,000 Spd. aarlig*).

Blandt Landets øvrige Indvaanere udmærke Kvænerne sig paa en fordelagtig Maade ved sin Arbeidsomhed og Renlighed, hvorfor Indvandringen fra Finland i lang Tid opmuntredes, da den betragtedes som en stor Gevinst for Landet. Hvor betydelig den ogsaa har været, faar man et klart Begreb om, naar man hører, at medens der i 1852 kun fandtes 2 Kvænfamilier i Vadsø, udgjøre de nu det overveiende Antal af Stadens Befolkning. Foruden paa det her anførte Sted finder man en stor Mængde Kvæner i Alten, hvor de næsten udelukkende udgjøre Arbeiderpersonalet ved det engelske Kobberværk i Kaafjord. Den Tid, da Regjeringen opmuntrede Kvænernes Indvandring, er imidlertid forbi, og nu begynder man at betragte dem med Mistillid og Frygt. Aarsagen er ikke vanskelig at indse. Medens andre Indvandrere slutte sig til Landets øvrige Indvaanere og smelte sammen med dem, nedsætte Kvænerne sig blot der, hvor deres Landsmænd før ere bosatte, og danne derved egne, saagodtsom aldeles isolerede og begrændsede Samfund. Hertil kommer den Halstarrighed, hvormed de, den ene Generation efter den anden, holde fast ved Hjemlandets Sprog og Skikke, hvorved de ligesom danne egne, stadigt voxende Stater i Staten. Gaaende ud fra den Grundsætning, at Personer, som frivillig forlade sit Fædreland og søge Borgerret i et andet, ere forpligtede til at lære dettes Sprog og i Alt underkaste sig dets Love, have Em=

*) Ogsaa blandt Elskere af Spirituosa er Brændevinet paa flere Steder blevet fortrængt af — Hofmannsdraaber og Kamferspiritus, hvorhos Nydelsen af Skraatobak forstærkes ved en grundig Tilsætning af Dyvelsdræk.

bedsmændene i disse Egne i den sidste Tid søgt at modarbeide de kvænsktalende Koloniers Opkomst, og uden Tvivl har den sidste ulykkelige danske Krig kraftigt bidraget til at rette Opmærksomheden paa disse Forholde. Det ligger nemlig nær ved Haanden at antage, at disse Egne i Fremtiden kunne blive et nordligt Slesvigholsten, hvis „undertrykte“ indvandrede Befolkning maaske i Ruslands Keiser kunde finde en villig „Befrier“ fra Norges „Tyranni.“

Jeg har allerede før antydet, at Fiskeriet udgjør disse Egnes fornemste Næringskilde. Det er imidlertid ikke alene Landets egne Beboere, som blive delagtiggjorte i Havets rige Goder; ogsaa fra sydligere Egne (isærdeleshed fra Nordland) komme Baade i Tusindtal, fulde af stræbsomme Fiskere og hærdede Sømænd. Det rigeste Fiske indtræffer om Vinteren*), og Faa aner, hvilke Folkemasser der i denne kolde, mørke og stormfulde Tid samler sig paa Ishavets Kyster. Jeg vil kun exempelvis anføre, at der til Vinterfisket 1864 paa et Sted (ved Vardø) indfandt sig omtrent 100 Baade fra den nærmeste Omegn samt 400 Baade fra sydligere Egne; hver Baad har i Almindelighed en Besætning af 5 Mand. Lægger man hertil 150 Fartøier, som laa der for at indkjøbe den gjorte Fangst, saa kan man forestille sig, hvilket Liv, hvilken Trængsel der da herskede i den ellers saa folketomme Stad. Disse Fiskeres Haardførhed er beundringsværdig; thi skjønt alle de Aarsager, som ellers fremkalde Sygdomme, her ere samlede: anstrængende Arbeide, Kulde, Fugtighed, Storm, trange, usunde Boliger, Mangel paa Læger og Lægemidler osv., høre dog Sygdomme og endnu mere Dødsfald til de største Sjeldenheder. Og dette er saameget mærkværdigere, da det ikke er usædvanligt, at en stor Del af Fiskerne ikke engang kunne erholde Tag over Hovedet; i de smaa, trange Stuer indpakkes vistnok Saamange, som Rummet paa nogen Maade tillader, men desuagtet maa Mange i sine vaade Klæder tilbringe de stormfulde Vinternætter i sin Baad eller under dens hvælvede Kjøl. Det er i Sandhed forunderligt, at Havet ikke kræver flere Ofre i denne stormende Tid, og dette vidner saavel om de norske Baades fortræffelige Konstruktion som om Folkets Dygtighed paa Søen. I begge disse Henseender viser Forholdet sig aldeles modsat i de tilgrændsende Dele af Rusland; et talende Bevis herpaa afgiver det Faktum, at der under en heftig Storm kun forliste 1 norsk, men over 50 russiske Baade.

Foruden Fiskeri udgjør, især i Landets indre Dele, Kvægavl en ikke uvigtig Næringsgren, og hertil kommer — hvad vel Faa vente — paa nogle Steder Agerbrug. Vistnok kan Kornavlen**) ikke overalt drives med Fordel, men den har dog paa nogle Steder (fornemmelig i Alten) vist sig saa fordelagtig, at man for hvert Aar har drevet mere og mere paa med den. Saaledes avlede man i Alten omkring 1830 kun 100 à 200 Tønder aarlig, medens Kornavlen i 1860 omtrent beløb sig til 1000 Tønder. Den rigelige Tilførsel af Mel- og Kornvarer fra Rusland og den Lethed, hvormed man en stor Del af Sommeren kan tilbytte sig disse for fersk Fisk, bevirker imidlertid, at Trangen til forøget Kornproduktion ikke bliver synderlig følelig, og følgelig er Interessen derfor heller ikke saa levende, som den under andre Omstændigheder vilde have været. Imidlertid er Dyrkningen af Potetes og andre Rodfrugter i stadigt Tiltagende, endogsaa hos Finnerne, og den afgiver endog i de nordligste Trakter meget gode Resultater, naar Aaringerne ikke ere altfor ugunstige. At Naturen ogsaa i disse nordlige Egne ikke lader sine Dyrkeres Møie være forgjæves, sees deraf, at man ved den nordligste europæiske Menneskebolig, Skarsvaag (½ Mil i Sydost for Nordkap), i Aaret 1863 høstede 6 Tønder store, gode Poteter af omtrent ½ Tøndes Udsæd.

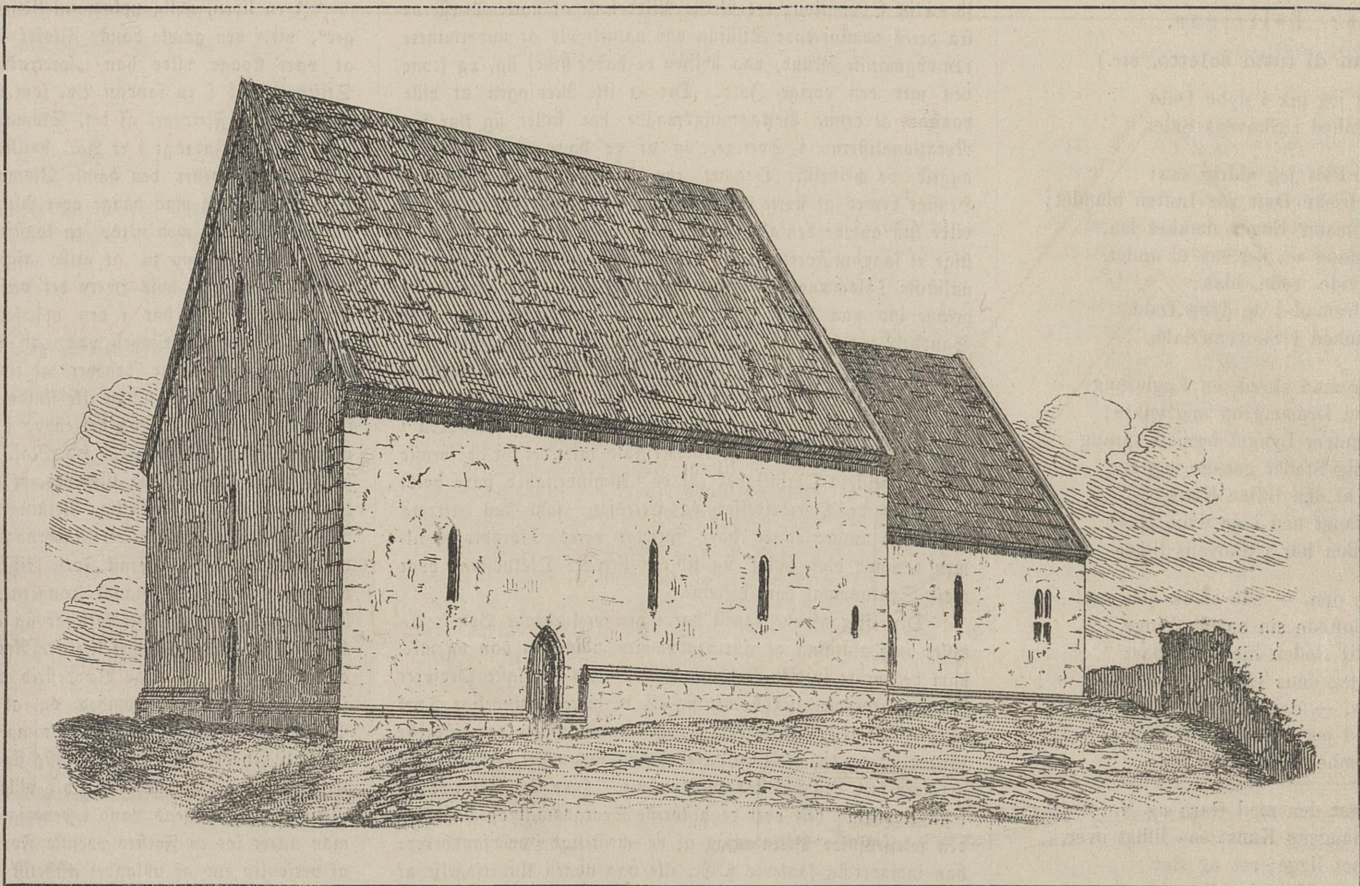
—

Adskilligt staar endnu tilbage at tilføie; men for ikke at sætte mine Læseres Taalmodighed paa en altfor haard Prøve, vil jeg nu nedlægge Pennen. Den ufuldstændige Skildring af Finmarkens Natur og Folk, som jeg her har leveret, vil maaske kunne vise, at de begge fortjene, at man gjør deres nærmere Bekjendtskab. De mange eiendommelige Forholde, hvori man her bliver stillet, den forunderlige Blanding af Naturtilstand og Civilisation, den omvexlende Naturs smilende Ynde, overvældende Storhed eller melankolske Vildhed, — alt dette gjør Reiserne her ligesaa interessante som behagelige. Intet Under derfor, om den, der engang har skuet disse Egne, med Længsel venter paa den Dag, da han kan udbryde med Digteren:

„Med dagar, som växa, jag länkar min gång
Allt högre och högre mot fjällen;
Jag aktar ej på, att min bana blir lång,
Jag trår till de älskade ställen,
Der solen sig glömsk uppå drifvorna satt
Och rodnande gömmer för sommarens natt
De skäraste bland sina strålar.“

*) Som Bevis paa Fiskets Rigelighed maa anføres, at naar Storm ikke lægger Hindringer i Veien, er det ikke usædvanligt, at hver Mand fortjener 4, 5 og 6 Spd. om Dagen. Ogsaa Sommerfisket giver enkelte Aar meget af sig; men mest lønnende er Fangsten af en Hai-Art (Haakjærring), som man paa Grund af Tranen i de sidste Aar er begyndt at drive i større Maalestok paa Bankerne syd for Spitsbergen.

**) Byg er den eneste Kornsort, som her kan dyrkes med Fordel, ihvorvel ogsaa Havre i gunstige Aaringer er bleven moden i Alten.

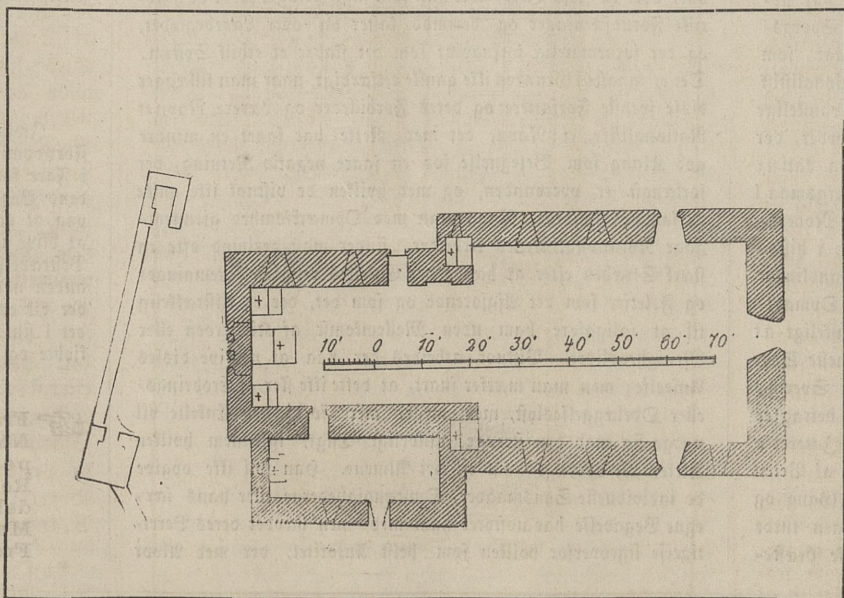

Throndenes Kirke i Senjen.

Throndenes Kirke.

Denne gamle Kirke, hvis Herlighed nu forlængst er forsvunden, hvis rige, med udskaarne Billeder og Malerier prydede Altere ere borttagne, og af hvis kneisende Taarne der ikke er Spor tilbage, har alligevel endnu sin særegne Interesse; thi den betegner det nordligste Punkt, til hvilket Middelalderens Kunst og kirkelige Storhed har formaaet at trænge frem. Og i sin Velmagts Dage har Throndenes Kirke ikke behøvet at frygte for Sammenligningen med mange af Norges Kirkebygninger; endnu i de haandskrevne Skildringer af den — en af Hans Egede blandt de Arnamagnæanske Papirer i Kjøbenhavn, en af Biskop Nannestad fra 1750, og en af Præsten Kildal fra 1810 — nævnes de „tvende høie Taarne med 2 smaa Klokker og 1 stor, hvilken var af saa fortræffelig Lyd og Klang, at den kunde høres, naar Vinden stod af Landet, over en stor Fjord, 2 norske Mile“; fremdeles de smukt udskaarne Chorstole med tolv Pladse, foruden tvende Høisæder. Rundt om Kirkegaarden gik en Mur „med tvende høie Porte eller Taarne“, og inde i Kirken stod Høialteret med tvende mindre Altere ved Siderne og fire andre længere nede i Kirken, alle prydede med Altertavler med Udskjæringer og malede Billeder, saa prægtige, „som de vare støbte af idel Guld“, ikke at tale om, at der „ved Præstegaarden eller Residentsen var et kosteligt Inventarium af Kvæg, Sølv, Tin, Kobber osv., som Præst efter Præst til Efterkommerne in natura godt og forsvarlig maa efterlade.“ Endnu i Midten af det forrige Aarh. var der saameget igjen af al denne „papistiske Dienslyst“, at det næsten forargede den nidkjære throndhjemske Biskop. „At opregne alle disse Altares fast utallige Zirater“, siger han, „vilde maaske falde ubehageligt; i Almindelighed kan siges, at Billedværket saavelsom Malningen og Forgyldningen ere ulignelig prægtige og herlige, og at der findes derhos mange latterlige Beviis paa den papistiske urimelige Overtroe, som f. Ex. paa eet af de mindre Altare sees den store S. Christophorus, som bærer Barnet Jesum paa Skuldren, og haver ved sin venstre Side hængende et Rosarium, eller saa kaldet Pater Nosterbaand; da dog denne Christophorus haver aldrig været til, men om han og havde været til, lægges hannem hel ubekvemmelig et Paternosterbaand til.“ Den store Kirkegaardsmur syntes Bispen bedre om; den er ham et Vidne om, „hvorvel vore Forfædre have vidst at betjene sig til god Nytte af Landets overflødige Stene, naar vore Tiders Ladhed veed intet andet, end at fordærve Skovene til alt hvad her skal gjøres; og tillige spilde sin Umag; thi om 4 eller 6 Aar skal det gjøres paa nyt igjen, naar Træet er forraadnet.“ Af al denne Herlighed, den nyttige som den unyttige, er der nu kun lidet levnet. Paa Nannestads Tid var „næsten alle Kirker i Senjen især Kvedfjords opfyldte“ af Brudstykker af Altertavlerne fra Throndenes, og i 1845 gjorde to af dem Tjeneste som Døre i et Madskab paa Bodø.

Hvad der strax falder i Øinene, naar man betragter Kirkens Grundplan, er den mærkbare Skjævhed i Anlægget, idet Skibet mod Vest faar en ikke lidet større Bredde

Throndenes Kirke: Grundplan.

end imod Choret. Som bekjendt forekomme lignende Uregelmæssigheder ikke sjelden i middelalderlige Kirkebygninger, hvor de undertiden ere fremgaaede af Hensyn til Terrainet, hvad maaske ogsaa kan være Tilfældet her. Paa den nordlige Side af Choret slutter sig tæt til Kirken et Sakristi med et Alter i den østlige Ende. Disse Bygninger, der efter sin forskjellige Bestemmelse kaldtes secretaria, armaria, vestiaria osv., tjente dels til Aftrædelsesværelse for de Geistlige (metatoria, salutatoria), dels til at opbevare Kirkens Bøger, Archivalia, Kostbarheder osv. og, naar der fandtes et Alter i dem, da tillige til Oratorier. Under Sakristiet er en hvælvet Kjælder og i Væggen bag Døren, der gaar fra Choret ind til Sakristiet, „en forborgen Forvaring eller Skab, hvilket tillukkes med en tyk og med mange Laase tilsluttet Jerndør, der er saa forsynlig indrettet, at Døren til dette Skab umulig kan mærkes af en Fremmed, saasom, naar Sakristiets Dør staar aaben, skjuler den aldeles den anden Jerndør til dette Skab, at ingen kan see den eller skulde lettelig formode, at der i Muren var saa stort et Gjemme eller Rum."

Italienske Digte.

II.

Af Ambr. Poliziano.

(I' mi trovai un dì tutto soletto, etc.)

En Sommerdag jeg gik i dybe Dale
Og søgte Ensomhed i Skovens Sale.

Saa ynderig en Plet jeg aldrig saa;
Med Græssets friske Duft var Luften blandet;
Med tusind Blomster Engen dækket laa,
Saalangt jeg kunde se, jeg saa ei andet,
I Farvevexel hvide, røde, blaa;
Saa skred jeg fremad i de dybe Dale
Og søgte Ensomhed i Skovens Sale.

Men som jeg fremad skred, en Fuglesang
Med Et af mine Drømme op mig vakte;
Jeg hurtigt gjennem Lynget fremad sprang
Og nærmede mig Stedet ganske sagte,
Og tabte intet af den liflige Klang;
Snart var jeg langt ned i de dybe Dale,
Hvor Ensomheden bor i Skovens Sale.

Jeg vilde fange den, — saa smuk den var! —
Men flux den løftede sin spæde Vinge,
Og kvidrende til Reden hjem det bar;
Derinde hørte jeg dens Lokken klinge;
Jeg fulgte efter, — den var mig for snar,
Og ilsomt skred jeg frem i dybe Dale
Og søgte Ensomhed i Skovens Sale.

Jeg kunde fanget den med Garn og Net;
Men, da den Sangens Kunst saa lifligt øver,
Jeg lader Garnet ligge; ret og slet
Med mine Toners Magt jeg Fangsten prøver;
Kanske den da vil lykkes mere let.
Med Sang jeg vandrer til de dybe Dale
Og søger Fuglen her i Skovens Sale.

Literatur.

N. Ignell. Jesu Christi och hans apostlars lära, enligt nya testamentets kanoniska skrifter kritiskt framställd. Förra delen: Jesu Christi lära. Stockh., Z. Häggström, 1864. 220 S. 8vo.

Paa hvilket Standpunkt man end stiller sig, vil det falde i Øinene, hvilken mærkelig Rørelse der i de sidste Aar har udviklet sig i Sverige i Behandlingen af de religiøse Spørgsmaal. De svenske Forfattere have ikke fulgt det Raad, som for en Menneskealder siden blev givet en bekjendt rationalistisk Skribent, at, hvis han endelig vilde røre ved saa vanskelige Emner og komme med — som han troede — Sandheder, der vare saa farlige, saa burde han ialtfald gjøre det paa Latin; tvertom er i Sverige de religiøse og theologiske Spørgsmaal blevne gjorte til Gjenstand for en ivrig Behandling i Modersmaalet, saavel i strengere som i mere populær Skikkelse, i historisk Granskning som i romantiske Skildringer, i Afhandlinger som i Bladartikler, og ved alt dette er Almenhedens Opmærksomhed henledet paa dem i en Grad, som det er vanskeligt at forstaa her hos os, hvor der ikke har vist sig det fjerneste Spor til en nyrationalistisk Agitation, lig den, der nu i Sverige vækker Alles Opmærksomhed. Hvorledes man end betragter denne Agitation, saa maa man dog indrømme den Interesse som et mærkeligt Tidernes Tegn, og det vil neppe være af Veien at forsøge kortelig at karakterisere dens Udspring, Gang og Maal. Den nærmeste Foranledning til dens Fremstaaen turde maaske rettest søges i den Stilling, i hvilken den svenske Præstestand er stillet i Staten, hvor den indtager en til dens oprindelige Kald lidet svarende, uforholdsmæssig stor Plads. Hvor hæderlige end de enkelte Medlemmer kunne være, af hvilke den bestaar, er dog „Prästeståndet", som Stand betragtet, altid kommet til at indtage en mere og mere reaktionær Holdning og har paadraget sig almindelig Uvillie ved den seige Modstand, den har stillet mod Gjennemførelsen af den liberale Majoritets Ønsker. Istedetfor frivilligt at opgive denne abnormale Position og drage sig tilbage til det Feldt, hvor den kunde øve en saa velsignelsesrig Virksomhed, og hvor ogsaa alle dens Kræfter kunde behøves, har den trodsigt forsøgt at hævde sin i Længden uholdbare Stilling, altid stillet sig i Opposition mod Liberalismen — man erindre blot dens Færd i „den norska frågan!" – og paa denne Maade hildet sig dybere og dybere ind i Labyrinthen. I en saadan Stilling, udsat for politisk Uvillie og den fanatiske Bekjæmpelse, der altid følger med politisk Strid, maatte den hvert Øieblik kunne vente, at ogsaa dens formentlige Brøst som specielt geistlig Stand maatte blive dragen ind i Diskussionen og gjort til Gjenstand for lige saa hidsige Angreb som dens skjæve politiske Stilling. De liberale Blade greb da ogsaa med Begjærlighed ethvert Bevis paa præstelig Ufordragelighed, Herskesyge, Fanatisme og Obskurantisme, som de kunde overkomme, og kommenterede det til et Bevis paa hele Standens Raadenhed. Fra denne praktiske Opposition er Skridtet ikke saa langt til en theoretisk Opposition; det sikreste Middel til at styrte Præsterne fra deres dominerende Stilling var naturligvis at underminere den dogmatiske Grund, paa hvilken de havde stillet sig, og jevne den med den øvrige Jord. Det er ikke Meningen at ville paastaa, at denne Betragtningsmaade har stillet sig klar for Nyrationalisterne i Sverige, og at de have givet sig til at angribe de christelige Dogmer ene og alene med den bestemte Hensigt derved at styrte Præsterne fra deres politiske Høide; vi vilde kun antyde den almindelige Stemning, der maatte begunstige et saadant Foretagende. Hos Størsteparten af de nyrationalistiske Talsmænd tør man vistnok antage, at de have været drevne ind paa disse Undersøgelser af oprigtig Søgen efter Sandhed, og fordi de ikke have fundet sig tilfredsstillede ved den afgjørende Tone, hvori den svenske Geistlighed ene meddelte de uomtvistelige Resultater af de theologiske Undersøgelser, uden at indlade sig paa at gjøre Rede for Gangen og Methoden i disse Undersøgelser selv. I ethvert Fald taler det for de svenske Nyrationalisters Oprigtighed, at de i Almindelighed have holdt sig fri for de Overdrivelser og Excesser, som den extreme Stilling i andre Lande have forledet deres Troesbrødre til, men derimod blot holdt sig til den literære Diskussion, hvor disse Spørgsmaal høre hjemme.

Den ifjor afdøde Ignell har i den foreliggende Bog fremstillet sin Opfatning af Christendommen, i hvilken han og med ham de øvrige svenske Nyrationalister, hvis dygtigste Ordfører han var, fornemmelig holder sig til de mere almindelige Træk og den religiøse Bevidsthed, medens han betragter det historiske Grundlag og den kirkelige Lærebygning som noget, der har lidet at gjøre med den Enkeltes Gudsforhold. Han iler derfor ogsaa i sin Udvikling hen over de historiske Spørgsmaal og haster til den følelsesfulde Betragtning af de christelige Hovedsandheder: han indlader sig saaledes f. Ex. ikke paa nogen Undersøgelse af Tidspunktet for Evangeliernes Affattelse eller af deres Nedskrivere; han lader sig nøie med kortelig at antyde Forskjellen mellem Synoptikerne og Johannes og gaar saa strax over til de christelige Troessætninger. Han søger da at udvikle, hvorledes Gudsbevidstheden og den religiøse Opfatning i disse har faaet sit klareste Udtryk, medens han tillige — og her er det Punkt, hvor Nyrationalisterne især skille sig fra Kirketroen — giver dem en større Bøielighed og tillader forskjellige Nuanceringer af Dogmerne, i Overensstemmelse med Tidernes saavelsom de enkelte Individualiteters skiftende Opfatning. I en Indledning er fremstillet „Jødedommen som banende Vei for Christendommen", maaske det heldigste Stykke i Bogen; derfra gaar Forf. umiddelbart over til Jesu Lære, idet han som sagt springer forbi de historiske Forudsætninger og derimod kaster sig over Lærebegrebet, og det fornemmelig forsaavidt som det skaber et ethisk System. Det er maaske i Grunden ikke ganske retfærdigt, naar man tillægger disse svenske Forfattere og deres Forbilleder og Lærere Navnet Rationalister, et Navn, der med Rette har faaet en mindre god Klang som Betegnelse for en saare negativ Retning, der forlængst er overvunden, og med hvilken de vistnok ikke ønske at sammenblandes. Naar man med Opmærksomhed gjennemgaar Nyrationalisternes Arbeider, finder man derimod ofte en stærk Stræben efter at hævde den Enkeltes religiøse Stemninger og Følelser som det Afgjørende og som det, der er tilstrækkelig til at saliggjøre ham uden Mellemkomst af Kirketroen eller Menighedslivet. Vistnok arbeides der paa at nedrive disses Anseelse; men man mærker snart, at dette ikke sker af Erobrings- eller Ødelæggelseslyst, men meget mere fordi den Enkelte vil værge sig mod den strenge aandelige Tugt, igjennem hvilken Kirken vil opdrage ham til det Almene. Han vil ikke opgive de individuelle Synsmaader, Omstændighederne eller hans særegne Begavelse har udstyret ham med, men hævder deres Berettigelse ligeoverfor hvilken som helst Autoritet, der med Alvor fordrer lydig Hengivelse, selv der, hvor Selviskheden maa brydes. En saadan Tro er imidlertid ikke skabt til Proselytmageri; den vil i Regelen kun frembringe enkelte „Stille i Landet", der løsne sig fra al nærmere Sammenhæng med Kirken, trække sig tilbage til sit eget indre Sjæleliv og søge Hvile i det; naar den, saaledes som det har været Tilfældet i Sverige, optræder med en Redegjørelse for sin Betragtningsmaade af de religiøse Spørgsmaal og med den Tendents at gjøre Propoganda, saa vil man finde, at det for en væsentlig Del skyldes Overgreb fra den herskende Kirke enten paa det religiøse Feldt eller — saaledes som Tilfældet, som ovenfor antydet, er i Sverige — paa det det politiske og borgerlige. Farlig for Kirken kan disse Bestræbelser neppe nogensinde blive, saalænge den holder sig paa sit egentlige Gebet og indenfor sin rette Virkekreds; thi om der end ville være nogle Enkelte, der ere stolte nok til at ville have „sin egen Gud" og ikke ville bøie sig under nogen straffende Haand, saa vil dog altid Mængden af Christne, der selv hverken kunne eller ville indlade sig paa theologiske Undersøgelser, samles om den Kirke, der tilbyder et bestemt, letfatteligt Lærebegreb og ordnede, faste Institutioner. Den Bitterhed, men undertiden ser lagt for Dagen over disse nyrationalistiske Forfatteres Virksomhed, turde saaledes være meget overflødig; thi nogen alvorlig Fare truer neppe Kirken fra den Kant.

— **Smärre dikter af C.** Stockh., Samson & Wallin, 1865. 80 S. 120.

I en liden, nylig udkommen Bog, „Samfundsbetragtninger", ytrer den gamle danske Filosof Sibbern, at hellere end at være Konge vilde han „foretrække at lade sig gjøre til Stiftamtmand i en saadan By, som Aalborg er, blot med en Gage som en Fjerdedel af det, Skomager Spannjer blev ansat til at have i Indtægt i et Aar, hvilket var 28,000 Rd.", og underligt nok mener den gamle Vismand ikke en absolutistisk Hersker, der selv maa vaage over Alting og personlig lede sit Lands Skjæbne, men netop en konstitutionel Konge, der kun har liden Anledning til at gribe afgjørende ind i Forretningernes Gang, og hvis Hverv det væsentlig kun er at „krone Bygningen." Vi har i den ophøiede Forf. af de ovenfor nævnte Digte et Exempel paa, at en konstitutionel Hersker langtfra i den Grad behøver at rives op af Regjeringens Arbeide og Ansvar, at han ikke skulde faa Stunder til at forfølge Privatinteresser, og det endog i temmelig stort Omfang og i forskjellige Retninger. Hs. Maj. den norsk-svenske Konge, hvem denne Digtsamling tilskrives, er ikke alene fra før af bekjendt som Forf. i forskjellige Retninger; han har tillige øvet Malerkunsten og haandteret Radernaalen, og det med et Held, der har berettiget en svensk Forf. til at ytre, at H. M. ikke blot var en Kunstner blandt Kongerne, men ogsaa en Konge blandt Kunstnerne. Det forstaar sig af sig selv, at naar en Konge stiger ned paa den literære Arena, da er det ikke for at indlade sig i en ulige Væddestrid med dem, der har kunnet samle hele sin Opmærksomhed og al sin Kraft paa literære Præstationer; man skylder at indrømme ham en særegen Plads, og han behøver ikke at underkaste sig den Legitimation, som Kritiken fordrer af alle dem, der ville have sit Pas til sine Reiser i Digtningens Land i behørig Orden. Den Interesse, man nærer for en Fyrstes poetiske Forsøg, er naturligvis mere af personlig end af ublandet æsthetisk Art, og det, man søger i dem, er ikke saameget høitflyvende digterisk Begavelse eller Mesterskab i Sprogbehandlingen, som Præget af de høisindede Tanker og den Aandens Adel, man saa gjerne ønsker at kunne tillægge

„ham, som den Guldstav mon bære,
hvorunder fødte vi ere."

I denne Henseende vil man i denne Samling, ligesom i dens Forgjænger „Dikter af C.", finde sig fuldkommen tilfredsstillet; indenfor en Idekreds, der er den for svenske Lyrikere almindelige — hvilket allerede de blotte Navne paa Digtene viser — er der udviklet en smuk og tiltalende Livsanskuelse, der imidlertid, underlig nok, undertiden antager et temmelig stærkt elegisk Præg.

Norge.

Christiania den 24 Juni.

Ifølge Aarsberetning for 1864 fra Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring staar Borgund Kirke i Lærdal i Fare for at blive ødelagt, da den er for liden for Menighedens Behov, og vedkommende Formandskab derfor er betænkt paa at ombygge den. Denne Plan vil dog neppe komme til at blive udført; thi selv om det ikke skulde lykkes Foreningens Bestræbelser at redde Kirken, vil der sagtens melde sig en eller anden udenlandsk Kjøber til denne mærkelige Oldtidslevning, der vil erhverve den og føre den ud af Landet, saaledes som det i sin Tid skede med den gamle af den preussiske Konge indkjøbte og i Schlesien opstillede Stavekirke.

☞ **Fra 1ste Juli d. A. udkommer ILLUSTRERET NYHEDSBLAD paa Boghandlerne J. W. Cappelens og P. T. Mallings Forlag og under Redaktion af P. Botten-Hansen. Alle Meddelelser, Bladet vedkommende, tilstilles P. T. Mallings Boglade, hvor Expeditionen for Fremtiden er.**

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 27.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 2. Juli 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Balletmester Bournonville om Norge.

Den geniale danske Ballet- og Dandsemester August Bournonville har nylig udgivet en temmelig tyk Bog med Titelen „Theaterliv og Erindringer", der er at betragte som 2det Bind af hans i 1847 udkomne „Theaterliv" og omfatter hans Virksomhed og Oplevelser som Kunstner i de siden forløbne 17 Aar. I sit Fag besidder Bournonville en ubestridelig Genialitet. Sin Kunst omfatter han med et Alvor, en Kjærlighed og Begeistring, som, selv naar hans Personlighed ikke er medvirkende og han kun optræder som Forfatter, saa at sige har en elektrisk Forplantelsesevne. Som enhver Bog, hvori en heel Personlighed giver sig selv, har Bournonvilles Arbeide en Interesse, der rækker videre end det begrændsede Stof; men denne Interesse bliver saameget større, som B. ikke i Lighed med mange eensidige Fagsmænd er nogen ubehjælpelig Forfatter, men tvertimod en Mester i den skriftlige Fremstilling. Forsaavidt vil disse hans Theater-Memoirer læses med almindelig Fornøielse. Da imidlertid kun Theatervenner og Andere af Dandsekunsten fuldt ud kunne nyde dem, navnlig forsaavidt angaar B.'s Ballet-Kompositioner, hvis Indhold udførligen angives, og da desuden Bogens Omfang og Pris begge ere noget drøie, vil dens hovedsagelige Publikum vistnok hos os blive indskrænket til hiin engere Kreds af Kunstvenner. (I Danmark, hvor det behandlede Emne ligger nærmere og af en større Almeenhed omfattes med livlig Deeltagelse, er Læserkredsen naturligviis videre, og et nyt Oplag af Bogen er derfor allerede bleven fornødent.) Vi have saaledes ikke troet at gjøre noget Skaar i Bogens Afsætning paa de Steder, hvor den ellers vil og bør trænge ind, ved nedenfor at meddele et Brudstykke, der baade vil tjene som Prøve paa Forfatterns tiltrækkende Fremstilling, og paa Grund af sit Indhold have sin største Interesse for norske Læsere. Vi sigte her til Bournonvilles Omtale af Nordmændene og de norske Forholde. B. har to Gange besøgt Norge, første Gang 1840 og anden Gang samtidig med Upsalastudenterne i 1852. Under disse Besøg lærte han at omfatte Norge og Nordmændene med levende Interesse, og som Frugt heraf fulgte en Komposition, der gjorde stor Lykke, nemlig „Brudefærden i Hardanger", hvortil Tidemands bekjendte Maleri tjente Kunstneren som „Middelpunkt." Det er især til en Forklaring af denne Ballet, at Bournonville fortæller om sine Besøg hos os. Men denne Episode er i og for sig et afsluttet Heelt, der kan læses uden Forbindelse med det Øvrige — og vi feile neppe ved at forudsætte, at blandt de mange Udtalelser af Udlændinger, som haves om vort Land, vil denne erkjendes at være en af de smukkeste.

„Jeg elsker Norge, og denne Kjærlighed skriver sig fra mine Barndoms Dage, da Billederne fra Hakon Jarl, Axel og Valborg samt Mallings og Munthes Fortællinger om norske Heltebedrifter smeltede sammen med mine helligste Følelser for mit danske Fødeland.

Jeg fulgte tidlig med de Begivenheder, der betegnede den store Napoleons Seiers- og Modgangs-Bane — disse Overgange fra den høieste Lykke til den dybeste Sønderknuselse; men meest af Alt smertede mig Norges Adskillelse fra Danmark! Vi havde deelt Godt og Ondt med hinanden i henved fire Aarhundreder. Den Kunst at administrere var i den Grad i sin Barndom, at vi først flere Aar efter Adskillelsen fik Øinene op for vore Regjeringers Misgreb, ved at see det Land, der af Danmark var blevet betragtet som et bekosteligt Appendix, frit og selvstændigt blomstre frem ved sine naturlige Hjælpekilder og ikke behøve den ringeste Bistand af Sverig, hvis Konge det erkjendte for sit konstitutionelle Overhoved. Vi lærte nu, skjønt forsilde, hvorledes det burde have været i vor Forenings Tid. Men maatte vi end med Sorg tilstaae, at Norge som Land var blevet maadelig bestyret, havde Normændene som Nation langtfra havt Aarsag til at beklage sig, thi Forholdet var komplet broderligt, og i mange Henseender indrømmedes dem væsentlige Fortrin. Dansk og norsk Hæder havde hidtil udgjort en Fællesformue — den skulde fra nu af udskiftes. Den danske Literatur, der med Stolthed regnede udmærkede Normænd blandt sine Stjerner, skulde vandre alene, dele de vundne Krandse og opleve den Sorg, at det ved forenede Bestræbelser saa skjønt formede Fællessprog blev banlyst af en heel norsk Skole, for at opblandes med norsk-svenske Dialekter! Det danske Monarki tabte ikke alene en betydelig Deel af sin geographiske Udstrækning og af sin politiske Betydning, men Nationalcharakteren mistede et supplerende Element, thi Enhver, der har havt Leilighed til at observere de Punkter, hvori Danske og Norske mødes eller adskilles, vil erkjende, at der af deres Samvirken maatte kunne fremkomme de gavnligste Resultater.

Ligesom hele Naturen har et stærkere Præg i Norge end i Danmark, saaledes ere de Indtryk, Sindet der modtager, langt dybere og yttre sig med større Kraft end hos os. Vi kunne ikke bringe Fjelde og Vandfald ned til Danmark, saa lidt som vor Løvrigdom og vore frodige Marker op til Norge; men de aandelige Kræfter taale at blandes og flyttes. Normændene besidde maaskee for meget af det, hvoraf vi have for lidt, men naar hver af Parterne pukker paa sit Eget, blive de begge fattige, hvorimod en fælles Stræben frembringer Rigdom og Styrke. Denne Sætning hyldes meest af den lærde Skole, hvorimod yngre Folk saavel i Norge som i Danmark, tiltrods for Skandinavismen, fjerne sig mere og mere fra hverandre, der af en overdreven Ængstlighed for at absorberes, og her af Harme over at see et ældgammelt Slægtskabsbaand fornægtet. Der hersker ligefuldt mellem begge Nationer Sympathier, der gjensidig drage dem til hinanden, naar de mødes i et tredie Land, og denne Tilslutning ligger ikke alene i Sprogliigheden, men i den hele Aandsretning.

Foruden de ovennævnte Barndomsminder er der endnu en Mængde andre Omstændigheder, der have bidraget til at vække min Interesse for Norge. Min Fader havde mange Venner fra dette Broderland, og jeg lærte tidlig en heel Deel norske Eventyr og Sange, hvormed jeg endog gjorde en Slags Bravour; min første Skoleunderviisning fik jeg af en Bergenser, og min Broder, der havde været Huuslærer i Arendal, gjorde mig bekjendt med flere norske Dialekter og nationale Dandse; under mit fleeraarige Ophold i Frankrig var det mig, som om jeg hørte mit Hjemlands Toner, hvergang jeg talte med en Normand, navnlig naar vi sang Viser sammen, og da Norge fik sit eget Flag, kunde jeg, tiltrods for det blaa Hjerteblad i det hvide Kors, ikke see andre Farver deri end vort gamle Dannebroges.

Jeg kom for første Gang til Christiania i Aaret 1840 og havde der al mulig Aarsag til at være fornøiet, saavel med det talrige Publikum, som med det livlige Bifald. Kunstnernes fødte Ven og Beskytter, vor elskværdige Landsmand Johan Dahl, havde paataget sig det Hverv at repræsentere den norske Gjæstfrihed, og gjennem ham lærte jeg at kjende det unge Norges mærkeligste Personligheder: Wergeland, Schweigaard, Hansteen, Welhaven, Historikeren og Digteren Munch, Fougstad, Motzfeldt o. Fl. Han førte os omkring i Christianias deilige Omegn, som endnu ikke var smykket med de prægtige Bygninger og Villaer, der senere ere blevne opførte, men som gav os en Forsmag paa de Naturskjønheder, vi skulde beundre paa en Lystreise længere op i Landet.

Paa en Valfart til Krogkleven kom vi forbi Bærums Jernværk og overnattede paa Gaarden Jonserud, hvor jeg, i Anledning af et øsende Regnveir, maatte ligge med en udspændt Paraply over mit Hovedgjærde. Næste Morgen var Veiret blevet smukt, og vi kjørte i vor svære Wienervogn opad de steile Bjergveie, der, i Liighed med Chausseen til Roeskilde, vare anlagte i lige Linie, uden Hensyn til de frygtelige Skraaninger, der viste sig meest imponerende, naar man saae sig tilbage efter en veloverstaaet Nedkjørsel; thi havde man ikke Heste, hvis Sikkerhed og kloge Instinkt overgaae al Beskrivelse, vilde Reisen være forbunden med virkelig Livsfare.

Vi naaede endelig den navnkundige Fjeldkløft og befandt os paa en smal Vei, med en høi Klippevæg paa den ene Side, en dyb og snever Dal til Venstre og, paa den anden Side af en strømmende Elv, et endnu høiere Fjeld, bevoxet med tyk Fyrreskov. Man lod os stige ud af Vognen, og vi maatte nærme os Stedet med fravendt Aasyn. Paa et givet Tegn vendte vi Blikket udefter gjennem en Ramme af Granitblokke, og forbausedes ved at see et smilende Landskab af en Udstrækning og med en Afvexling, som ingen Pensel endnu har formaaet at gjengive. Jeg blev greben af en Begeistring, der opløste sig i Andagt, og glemte alle Kunstnerlivets Smaaligheder ligeoverfor Almagtens Storhed i Naturen.

Man misbruger ofte Ordet „mageløs", men her fandt det for mig sin rette Anvendelse; thi Indtrykket blev ikke alene uudsletteligt, men uovertruffet, endskjønt jeg senere har reist over Alperne gjennem Schweitz og Savoyen. Normændene paastaae, at Udsigterne i Tellemarken og Romsdalen skulle være endnu pragtfuldere, men jeg lader mig indtil videre nøie med Ringeriget. Vi fik Heste og rede op ad Fjeldstierne til Udsigten paa Dronningbjerget; herfra overskuede vi et Flade-Indhold af Størrelse som hele Sjælland: det yndige Ringerige, saa opfyldt af Minder fra Hedenold og fra den nyere Tid! Hist stod en Kæmpehøi fra Frithiofs Dage, her laa Gaarden Steen og Præsteboligen i Norderhoug, begge historisk navnkundige ved den djærve og snilde Anna Colbjørnsen; længere borte brusede den skummende Hønefos med det samme hule Drøn, som for Aartusinder tilbage! I Dalens Skjød befandtes Høider og Bakker, der bragte mig til at tænke paa den Normand, der saa smilende ned paa vort Himmelbjerg; Enge, Agre, Skove, Gaarde og Haver laae udstrakte for os, som et broget Mosaik, hvorigjennem de speilklare Vande spillede med Diamantens Straaler. Den nordlige Baggrund dannedes af de golde Fjelde i Valders, og i det Fjerne mod Vest hævede sig en Bjergtinde, der lignede en Krone med et hvidt nedhængende Slør — det var det sneedækte Goustafjeld, der i en Afstand af femten norske ɔ: to og tyve danske Mile viste sig i Solglandsen for vort ubevæbnede Øie.

Det var en Søndagmorgen, skjøn og høitidelig! Vi vendte nu tilbage og kom om Eftermiddagen forbi det samme Jonserud, som Dagen forud havde viist sig for os indhyllet i tykke Regnskyer; nu laa Maleriet i den fordeelagtigste Belysning og oplivet af Folkegrupper i brogede Høitidsklæder.

„Her vanker der bestemt en Hallingdands!“ udbrød Dahl, og vi besluttede at holde Rast, for at berige vore Reisebilleder med en landlig Fest; men ak! Stedets Præst havde forbudt sine Sognefolk Dandsens forargelige Glæde. Vor fortræffelige Veileder parlamenterede en Stund og bragte det trods Kirketugten saa vidt, at en Gut ved Navn Jørgen blev os anviist som den greieste Dandser i hele Bygden. Vi fik ham endelig lokket frem; men her stødte vi paa nye Hindringer. Jørgen var ikke fuldstændig disponeret, desformedelst at han havde helligholdt Sabbaten ved Brændeviinsglasset. Dahl gav ham alligevel gode Ord og bød ham en Speciesdaler for en Solo eller pas de deux efter Omstændighederne; der fattedes ikke Indvendinger, da der hverken var Spillemand eller dandsende Gjenta tilstede; men vi vare bestemte paa at overvinde alle Vanskeligheder. Spillemanden blev hentet en Fjerdingvei derfra, Værtshuuspigen fik sig en lettere Klædning, og inden en Time var omme, stod Jørgen for os igjen, men i en forandret Skikkelse: reen, pæn og ædru (han havde formodentlig taget sig en Douche under det nærmeste Fossefald). Han førte sin Gjenta ved Haanden, Fiolen spillede op, og nu gik det Kredsen rundt med den lystige Springedands.

Det var egenlig første Gang, jeg havde seet en original norsk Dands, og dette Thema i al sin Simpelhed indeholdt Stof nok for mig til utallige Variationer. Gutten havde Hovedpartiet, Gjenten lod sig villig føre af ham, ligesom i Mazurkaen; han svingede sig baade over og under hendes Arme, stampede, slog med Hænderne i Gulvet og under Skosaalerne, faldt paa Knæ og løftede sin Dandserinde høit op i Veiret — Alt med den troskyldige Alvor, der er charakteristisk for alle europæiske Nationaldandse: naturligt, smukt og næsten rørende! Jørgen høstede velfortjent Bifald, fik sig et Krus Øl og pustede lidt; derpaa gav han os en Prøve paa Hallingen, som er en Solo, hvori Manden alene udfolder en vis Anstand og Kraft og i et temmelig langsomt Tempo udfører nogle voldsomme Spring, der i Almindelighed have til Formaal at spænde Fødderne op i Loftsbjælkerne i den lave Stue. Det var igrunden en Slags Pantomime, hvori Kæmpestyrken var det fremtrædende Element.

Jørgen modtog sit Honorar med Beskedenhed og vilde, ligesom andre berømte Virtuoser, give os noget Extra i Tilgift; han bad os vente et Øieblik, saa skulde han vise os sin allerbedste Dands; min Forventning spændtes til det Yderste; men hvor skuffet blev jeg ikke ved at erfare, at det lovede Mesterstykke ikke var andet end en slet og ret Wienervals! — Saaledes fortrænges lidt efter lidt det Originale af det Moderne, ligesom Folkesangen af Vaudevillen. Nu dandses der formodenlig Polka og Lanciers paa Jonseryd, hvis ikke Helligheden har taget altfor stærk Overhaand, og Drikfældigheden berøvet Benene deres Spændkraft.

Pigen og Spillemanden erholdt ligeledes hver en lille Douceur, som Godtgjørelse for den Straffeprædiken, de uden Tvivl have maattet høre, fordi de ikke havde modstaaet Djævelens Fristelser. Vi toge en venlig Afsked med de vakkre Landboer, og jeg høstede stor Nytte af Jørgens agtværdige Præstationer.

Nogle Dage efter forlod jeg Norge, og det var den eneste Gang, jeg ikke følte mig begeistret ved Gjensynet af den yndige danske Kyst. Den forekom mig ubetydelig i Sammenligning med det storartede Sceneri, som jeg nylig havde beundret, og jeg behøvede et Par Uger, inden jeg paany kunde sværme for vore Landskabers bølgeformige Linier uden Baggrund; men jeg lærte senere hen at drage en Parallel imellem begge Landenes eiendommelige Skjønheder. I Norge forbauses man over Storheden i Billedet, i Danmark tiltales man af Enkelthederne; i Norge opfyldes Sjælen af høie Tanker, i Danmark har man Ro til at nedskrive dem. Naar man i Bjerglandet staaer paa et fortryllende Punkt, ønsker man sig altid bort paa hiin Side den fjerne Aas, for der at finde bedre og skjønnere Egne; men i Danmark finder man med Lethed en Plet, hvor man kan opslaae sit Paulun, „thi der er godt at være!“

Zulu og Zulumissionen.

De spredte Træk til Zulufolkets Karakteristik, som indeholdes i de der arbeidende norske Missionærers Indberetninger, tyde ofte hen paa en Aandssløvhed hos dette Folk, en fuldkommen Mangel paa Sands for alt Høiere, som det synes at maatte være et næsten umuligt Arbeide at ville bibringe nogen Forestilling om Christendommens ædle Lære. En amerikansk Missionær, der i lang Tid har opholdt sig i Zulu, har nylig meddelt en vidtløftigere Skildring af Folket og Landet*); en Del af de Bemærkninger, han gjør, ere ret betegnende, og vi meddele derfor i det Følgende nogle af dem.

Forf. udtaler sig først om den mørke Overtro, som hersker blandt Folket. Da Nataldistriktet ikke lider saameget af Tørke som enkelte andre Distrikter i Sydafrika, er „Regnmagere“ her ikke saa almindelige som andetsteds. I Begyndelsen efter de europæiske Missionærers Komme, da Folket ikke kunde blive klog paa, hvad disse egentlig vilde tage sig til, henvendte de sig ofte til dem med Bøn om at skaffe en dygtig Regnskur. Endnu den Dag idag tro de Indfødte, der se, at Missionærerne paa Regndage tage mørkere og tykkere Klæder paa, at der er en Slags mystisk Sammenhæng mellem en sort Frak og en Regnskur.

Det vilde være vanskeligt at finde et Folk, der skulde smigre sig med at forstaa sig bedre paa alskens Varsler og Tegn end Zuluerne. Forf. saa engang en Kone i den høieste Grad af Angst; hun troede fuldt og fast, at hun skulde dø, fordi en stor Fugl, et Slags Slaghøg, var kommet flyvende ind i hendes Kraal. Bliver en af disse Fugle hængende i en Snare, er det ogsaa et slemt Tegn, og hvo, som da vover at dræbe den, er ikke sikker paa sit Liv. Det er ogsaa et Tegn paa, at Nogen i Huset vil blive syg eller dø, naar en Hane begynder at gale om Aftenen, med det samme man staar i Begreb med at gaa til Hvile. Man maa ikke spise „Amasi“, naar det tordner, ellers bliver man rammet af Lynet, og Dagen efter en Haglskur maa man ikke arbeide i Marken, men sidde stille og ikke tage sig noget til; thi ellers vilde Høsten blive daarlig. Ved Siden heraf maa man erindre Zuluernes overvættes Frygt for en overnaturlig, ondskabsfuld Magt hos de

Port Natal.

saakaldte Troldmænd, deres Tillid til Lægernes Forudsigelser, deres faste Tiltro til Amuletter, deres Bønner til de Afdødes Aander, den Lavhed, som røber sig i deres religiøse Forestillinger, og man nødes til at indrømme, at det vil være et Herkulesarbeide at forsøge at bane Civilisation og høiere aandelige Begreber en Vei til dette Folk.

En væsentlig Del i at forme Zuluernes Anlæg har vistnok Klimaet og Beskaffenheden af selve Landet. Intet af disse har noget ved sig, der kan styrke Evnerne eller hæve Aanden. Her er ingen lange og kolde Vintre, der gjør det nødvendigt at drage Omsorg for større Forraad; her findes ikke denne stolte Fjeldnatur, der staalsætter Sindet, eller disse endeløse Skove, hvis Ensomhed fylder det med Alvor. Landet hæver sig vel, men mere i store Bølger og aldrig til nogen synderlig Høide; Skoven er som oftest ikke andet end lavt, tæt sammengroet Krat. Naturen selv har vistnok bidraget ikke ganske lidt til at holde Kulturen borte fra denne Del af Afrika. Der er neppe noget Land, som støder til Havet, der har færre Havne, og hvor Kysten er saa lidet udtunget. Endskjønt Landet gjennemstrømmes af flere Elve, kan heller ikke dette hjælpe stort til en livligere Samfærdsel; de ere i Almindelighed smale og med stærkt Fald; Bredderne falde steilt af, og det er saaledes vanskeligt at bruge Elvene som Kommunikationsmiddel.

Forbindelsen med den øvrige Verden er vistnok tiltaget i de senere Aar; men paa de Indfødte selv har den livligere Samfærdsel kun havt liden Indflydelse. Man har arbeidet meget paa at gjøre Port Natal til en god Havn, og Farten paa Stedet har ogsaa tiltaget betydelig, siden Skibene ikke mere behøve at ligge paa den aabne Rhed, men finde Beskyttelse bag Havnedæmningen. Fra Port Natal, der vel at mærke ikke er nogen By, men kun en Havn med Toldstation, Oplagshuse osv., fører en Stump Jernbane den halvanden Fjerdingsvei op i Landet til selve Hovedstaden D'Urban. For femten Aar siden dannede et Dusin Smaahytter, to eller tre saakaldte Magazinhuse og et miniaturagtigt Kapel den næsten halv skjulte Begyndelse til en stor, blomstrende Stad med over 1000 Sjæle. Gaderne ere dragne i lige Linier, Træplantninger ere foretagne ude mod Søkanten, og pyntelige Murhuse ere traadte istedetfor de gamle Smaahytter. Wesleyanerne har tvende Kapeller i Byen, et for de Hvide og et andet for de Indfødte, og desuden har saavel den engelske som den romersk-katholske Kirke hver sit lille Gudshus der. Der er en Haandværkerforening med et Læseværelse, vel forsynet med Tidsskrifter og i Besiddelse af et lidet Bibliothek paa henved 1500 Bind. To Aviser udkomme i D'Urban, „Natal Star“ en og „Natal Mercury“ to Gange om Ugen. Omtrent en halv Fjerding fra Byen er der en botanisk Have, som eies af et Selskab, der kalder sig selv „det ager- og havedyrkende Selskab“; den strækker sig over halvhundrede Acres, hvoraf Halvdelen er opdyrket i Løbet af de sidste ti—tolv Aar.

Efter en Reise ind i Landet paa næsten 7 Mile kommer man til Moritzburg, Koloniens Hovedstad, der nu tæller vel 2000 Indbyggere. Den blev anlagt af Tydskere, og flere af Gaderne have endnu beholdt sine oprindelige germaniske Navne. I den øvre Ende af Byen er Militærstationen, Fort Napier kaldet. Det store, aabne Rum midt i Byen, hvor Folket fra Omegnen bringer sine Varer til Salg, kaldes „Market Square.“ Her i Nærheden ligger den gothiske Stenbygning, som Biskop Colenso i sin Tid lod opreise som Kapel for de Indfødte; lige over for den staar en anden Stenbygning, kjendt under Navnet den skotske Kirke. Foruden hint Kapel har de Episkopale en Domkirke og en Kirke, viet S. Andreas. Wesleyanerne have to Kapeller, et for de Hvide og et for de Indfødte, og endelig har Katholikerne et Kapel og noget, som de kalde et Kollegium. De andre offentlige Bygninger ser det endnu temmelig daarligt ud med. Den lovgivende Forsamling maa saaledes under sine aarlige Møder holde til i Skolebygningen; derimod har den nylig oprettede Natal Bank en smuk Bygning, og det nye Grey-Hospital vil udentvivl vise sig lige saa nyttigt som bekvemt. Natal-Society, et literært Selskab, har et fortrinligt Bibliothek og et Læseværelse; det foranstalter ikke sjelden offentlige Foredrag afholdte. Tre Aviser trykkes i Byen, „Wittness“, „Courier“ og det tydske „Bote“, det yngste af Bladene.

Det Distrikt, der tilhører Moritzburg, omfatter en Befolkning af nær 4000 Hvide og 50,000 Indfødte, med 5000 Hoveder Hornkvæg, 40,000 Faar, over 2000 Heste og 6—7000 Gjeder. Det frembringer især Havre, indiansk Korn, Hvede og Potetes. Egnen er vel forsynet med Vandfald, der drive Møller og Sagbrug; blot inde i selve Byen er der 6—8 af disse sidste.

Naar vi vende tilbage til Koloniens Kyststrækning, finde vi overalt, hvorhen vi vende vor Vandring, Spor af Europæernes Arbeide. Store Strækninger Land, som for 10—15 Aar siden laa øde, bære nu Sukkerrøret, Bomulds- eller Kaffeplanten, Appelsin- og Citrontræet. Det er neppe mere end 12 Aar, siden man gjorde det første Forsøg paa at faa Sukkerrøret til at voxe her, og nu kan man regne ikke mindre end 45 Sukkermøller, der hver maa have kostet omkring en 20,000 Spd.

Natals Historie som Handelsplads daterer sig egentlig fra 1846. I det Aar ankom der 30 Skibe til Kolonien med Ladninger til tilsammentagen en Værdi af 180,000 Spd., hvilket i 1861 var steget til 97 Skibe med Ladninger for 1,800,000 Spd. Af disse 97 Skibe kom 36 fra Storbritanien, 39 fra Kapkolonien, 10 fra andre Dele af Afrika og 1 fra de nordamerikanske Fristater. Af de indførte Sager til Værdi af 1,800,000 Spd. var der stærke Drikke for 45,000 Spd., The og Kaffe for 13,500 Spd. og Vaaben og Ammunition for henved 4,500 Spd. I 1848 blev Værdien af de Varer, der udførtes fra Kolonien, anslaaet til 45,000 Spd., i 1860 til 550,000 Spd.

Forf. meddeler en Udsigt over de Missionsarbeider, for hvilke Zulu er og har været Skuepladsen, og af denne hidsætte vi Følgende: Det første Forsøg blev gjort fra Amerika. I 1834 udsendte det amerikanske „Board of Commissioners for Foreign Missions“ sex Missionærer, af hvilke tre skulde begive sig til det Indre af Landet, medens de andre tre skulde forblive

*) Lewis Grout. Zulu-land, or life among the Zulu-Kaffirs of Natal and Zulu-land, South-Africa. London, Trübner, 1865. 352 S. 8vo.

ved Kysten. Først i Marts Maaned 1836 blev Grunden lagt til den første Missionsstation blandt Zuluerne, otte eng. Mile i Vest for Port Natal, ved Umlazi. To Aar senere maatte Missionærerne forlade sin Arbeidsmark paa Grund af de indre Stridigheder i Landet, der gjorde deres Stilling meget farlig, og først efter at den engelske Regjering havde bemægtiget sig Port Natal, lykkedes det dem igjen at kunne optage det afbrudte Arbeide. Over ti Aar hengik fra den Dag, de første Missionærer havde sat sin Fod paa Natals Grund, før de begyndte at se Frugter af sin Virken. Da havde de faaet indrettet Skoler, hvor Ungdommen oplærtes; enkelte Indfødte opdroges til at virke som Lærere blandt sine Landsmænd, og Missionskræfterne forøgedes fra da af stadig mere og mere.

Næst efter den amerikanske Mission er den ældste og største den, der er udgaaet fra „The English Wesleyan Methodist Society.“ Dets første Udsending, Archbell, der i 1841 blev sendt hid, havde før arbeidet i andre Dele af Sydafrika. I 1849 havde det fem Missionærer; dets Kirke talte 200 Medlemmer, og i dets Skoler underviste syv Lærere henved 500 Elever. I 1860 havde det i selve Natalkolonien 16 Kapeller, 40 andre Stationer, hvor Ordet blev prædiket; i dets Søndagsskoler undervistes 894 Elever af begge Kjøn.

Berliner-Missionen i Natal skriver sig fra Aaret 1847, da et Par Missionærer, der vare blevne fordrevne fra sine Stationer blandt Kafferne, kom over Fjeldene og slog sig ned i Natal. Berliner-Missionen tæller nu fire Stationer her med 5 eller 6 Missionærer og noget over hundrede Kommunikanter.

Den hannoveranske Mission skyldes, som bekjendt, den energiske Pastor Harms i Hermannsburg, der bevægede sin Menighed til at gribe alvorligt fat paa dette Arbeide, og som i 1853 kunde affende Missionsskibet Candace. Det var oprindelig bestemt til Mombas, men da der her reiste sig uoverstigelige Vanskeligheder, vendte det tilbage til Port Natal, hvor det landsatte Missionærerne, der drog ind i Landet og d. 19de September 1854 naaede sin første og centrale Station, der fik Navnet Hermannsburg. Det er eiendommeligt for Hermannsburgermissionen, at den ikke blot udsender egentlige Missionærer, men ogsaa alskens Lægmænd, Landmænd, Haandværkere osv., der danne Kolonier paa Missionsstationerne. Der er ikke mange Indfødte, der leve paa selve Missionsfarmen eller i den umiddelbare Nærhed af Hermannsburg; men Missionen har allerede begyndt at arbeide paa forskjellige andre Pladse. Deres Skoler ere store, deres Gudstjeneste godt besøgt, og de have gjort mange Proselytter. Ingen Døbt faar Tilladelse til at ægte en Hedning eller En, som ikke er bleven døbt; og hvis Nogen, der er bleven døbt, forlader Stationen og Kirken eller giver Anledning til, at man udviser ham, maa han efterlade sine Børn i Missionens Varetægt; kun hvis han indgaar paa denne Betingelse, døbes han og optages i Kirken.

Den engelske Kirkes Mission kan egentlig ikke siges at have begyndt før i 1855, da Biskop Colenso kom tilbage til Kolonien, hvor han det foregaaende Aar havde gjort et kort Besøg. Rigtignok var der i 1835, strax før de amerikanske Missionærers Ankomst, gjort Forsøg paa at organisere en Mission af en engelsk Orlogskapitain A. F. Gardiner, men det maatte snart igjen opgives; Kapitainen, der var kommen i Strid med de engelske Kolonister, vendte tilbage til England. Colenso viste ved sin Ankomst til Natal megen Iver i sit Kald, tog sig især af Skolevæsenet og arbeidede paa at skaffe Zuluerne Bøger i deres eget Sprog, et Feldt, hvorpaa der er meget igjen at udrette.

Espevær. (Efter Photographi af Selmer i Bergen.)

Den katholske Mission er temmelig ubetydelig; den har kun en enkelt Station, der endnu er i sin Barndom. En Biskop, Dr. Allard, og to—tre Præster ere bosatte paa den sydvestlige Side af Umkomazi og arbeide herfra paa at udbrede sin Tro blandt Hedningerne. Alt i Alt er der henimod 40 Missionsstationer, hvoraf 35 i selve Kolonien, med næsten 90 Missionærer, hvoraf 75 i Nataldistriktet.

Espevær.

Espevær, en Samling af Øer paa den sydvestlige Side af Bømmeløen, ligger i en Afstand fra Bergen af omtr. 13 Sømile. For endeel Aar tilbage hørte det blandt de vigtigste Fiskepladse, og ingensteds i det hele Fiskedistrikt var saa stor Almue samlet paa en saa liden Kyststrækning som i og ved Espevær. Fisket pleiede at slaa særdeles godt til saavel ved den nærliggende Bømmelø som ved Udskjærene; men i de sidste 10—12 Aar har Fisket der stærkt aftaget, idet Silden har standset længere sydpaa, og Stedet har for Tiden tabt den store Betydning som Fiskeplads, som det tidligere gjennem en lang Aarrække indtog. — Espevær har forskjellige gode Havne, hvoriblandt især hører Svartesøen, der har Udløb mod Syd, og hvor den største Mængde Logisfartøier har pleiet at samles. — Efter en Photographi af Hr. Selmer i Bergen fremstiller vort Billede Landhandler Baades Eiendom, paa hvis Vestside Svartsøen ligger.

Hvad angaar det sidste Sildefiske, hvortil forresten Espevær har ydet en ringe Andeel, kan her bemærkes, at det efter de fra Opsynschefen indkomne Beretninger udgjør tilſ. 685,000 Tønder, hvoraf 330,000 Tdr. falder paa søndre Distrikt, 315,000 Tdr. paa nordre Distrikt og 40,000 Tdr. paa Søndmøre. I Aaret 1863—64 fiskedes kun 590,000 Tdr., men derimod i det nærmest forudgaaende Aar mindst 800,000 Tdr.

Literatur.

Om Slesvigs eller Sønderjyllands Oldtidsminder. En sammenlignende Undersøgelse af **J. J. A. Worsaae.** Kbhvn., Gyldendalske Bogh., 1865. 104 S. 4to. — Det er bekjendt nok, hvor flittigt tydske Videnskabsmænd har bestræbt sig for med Pennen at erobre Slesvig for Tydskland, og hvor stor Vægt man i Tydskland under den slesvigholstenske Agitation har lagt paa deres formentlige Seiersvindinger. Tydske Historieforskere have søgt at godtgjøre, at Landet i forhistorisk Tid har havt tydsk Befolkning, som er bleven fortrængt ved en dansk Erobring, og have derpaa friskvæk grundet den dristige Paastand, at Tydskerne endnu, trods det danske Folks mer end tusindaarige Hevd, er de eneste retmæssige Eiere af Landet. Paa den anden Side har tydske Retslærde villet bevise, at Danmark ved statsretlige Indrømmelser i senere Aarhundreder har forspildt den Ret, det kunde have. Mindre bekjendt turde det være, at Striden ogsaa har været ført paa det arkæologiske Gebet. Man har ogsaa villet benytte Slesvigs jordfundne Oldsager til Bevis for, at Landet i forhistorisk Tid har havt tydsk Befolkning fælles med og delt Skjæbne med de tilgrændsende tydske Lande, ikke med de skandinaviske. Ovennævnte Skrift af Prof. Worsaae er nærmest en Protest mod disse Paastande af tydske Arkæologer. Forf. gjennemgaar i udførlig Oversigt, hvad der hidtil paa Slesvigs Grund er kommet for Dagen af Oldsager og Mindesmærker fra hedensk Tid, giver Afbildninger af flere af de mest karakteristiske Stykker, sammenligner disse Oldsager med andre, navnlig de tilgrændsende Landes, sammenholder de sparsomme historiske Efterretninger og fører for hver enkelt af de store arkæologiske Perioder et, som det forekommer os, fuldkommen tilfredsstillende

Bevis for, at fra de allerældste Tider det nuværende Slesvig lige ned til Eideren ganske har delt Skjæbne med de øvrige gammeldanske Lande i Henseende til Kulturudvikling. Skulde Bevisførelsen i enkelte Puukter kunne rokkes, saa er det i ethvert Fald aabenbart ikke paa Slesvigs Oldsager, at Indvendinger kunne bygges. Det følger saa omtrent af sig selv, at Forf. under denne Deduktion ikke har kunnet fremføre meget, som egentlig kan siges at være nyt; maaske kunde man ogsaa mene, at de hule og overfladiske Paastande, som han nærmest bekjæmper, knap fortjente en Gjendrivelse. Skriftets Indledning meddeler flere løierlige Prøver, som vi vil anbefale til Opmærksomhed, som Exempler paa, hvad tydske Videnskabsmænd tør byde sit Publikum, naar det gjælder Striden med Danmark. Imidlertid tør vi forsikre, at enhver Ven af den nordiske Arkæologi vil læse Bogen med megen Interesse. Idet Forf. fuldstændigt gjennemgaar den enkelte Landsdels Oldsager, giver han tillige et Omrids af sit arkæologiske System i den Skikkelse, hvortil det nu ved hans mangeaarige Forskninger har udviklet sig; man har i Bogen en kortfattet og let tilgjængelig Udsigt over Periodeinddelingen med de Underafdelinger, som den paa dette Gebet saa fortjente Forf. har troet at burde opstille efter de nyeste Opdagelser og Jagttagelser (ældre og yngre Stenalder, ældre og yngre Broncealder, ældre Jernalder, yngre Jernalders første og andet Tidsrum), en Udsigt, som vil være velkommen, navnlig for den, som ikke stadig har kunnet følge den herhen hørende Literatur. Sammenligningen af de slesvigske Oldsager med andre Landes giver desuden Anledning til mange lærerige Bemærkninger om de sidste. — Hvor Forf. omtaler Norges Oldsager, har vi i enkelte, mindre væsentlige Punkter følt os opfordrede til Modsigelse. Saaledes naar han S. 98, idet han sammenstiller et Monumentfelt fra Øen Amrum med et ganske lignende fra Blekinge, ytrer, at de norske Mindesmærker af dette Slags ere mindre analoge. Vi tro, at der blandt de mange lignende Samlinger af Gravhauge og Stensætninger paa Vestkanten af Norge findes fuldkomne Sidestykker til alle de paa det amrumske Felt forekommende Former. Heller ikke kan vel den af norske Forskere fremsatte Paastand, at de faa Levninger fra Broncealderen i Norge godt kan forklares af tilfældige Besøg af Fremmede, som Forf. S. 46 synes at akceptere, nu længere ubetinget fastholdes. Naar man sammenstiller alle de bekjendte norske Fund fra Broncealderen, som nu er skeet i Nicolaysens „Norske Fornlevninger", viser det sig, at der i Stavanger Amt og det tilgrændsende af Søndre Bergenhus Amt er gjort saa mange Fund og det for en stor Del Gravfund, at man neppe kan komme til anden Slutning, end at et broncebrugende Folk maa have været bofast i denne Del af Landet, om end maaske ikke i nogen lang Tid. 8.

— **Fra den** 8 **Sept. til den** 18 **Nov.** 1863. Et Tilbageblik. 2det Opl. Kbnhvn., A. F. Høst, 1865. 20 S. 8vo. — Da vi før have meddelt en Oversigt over den nyere politiske Brochureliteratur i Danmark, maa ogsaa denne Piece tages med, saameget mere som den udgiver sig for at være inspireret af den bekjendte privatiserende Statsmand Baron Blixen-Finecke og indeholde Oplysninger om den ofte efterlyste Alliancetraktats Skjæbne. Den 8de September 1863 blev nemlig, efter Forf.s Fremstilling, paa Ulriksdal det af Hall den 23de August fremsendte Forslag forelagt Dhrr. de Geer, Manderström, Sibbern, Gripenstedt og Hamilton, og „det hedder", at samtlige udtalte sig mod det, samt at man besluttede, at det officielle Svar skulde gjøres afhængigt af det engelske og det franske Kabinets Mening om Sagen. Hermed formener Forf., at Forslagets Skjæbne med det Samme var afgjort, og at det var urimeligt videre at nære nogen Illusion om, at det skulde kunne realiseres. Tiltrods for hans paastaaede Kjendskab til, hvad der sagdes og mentes i de Politiken temmelig uvedkommende Hofkredse, er dog nok denne Illusion bleven næret en god Stund til af endnu „høiere Vedkommende", end den danske Baron. Hvad der foregaar bag Hofkulisserne, kan være ganske underholdende at læse, naar det fortælles i Memoirernes brede Fremstilling og udstyres med pikante Smaatræk og Scener af de krydsende Intriger, og vi tvivle ingenlunde om, at Baron Blixen kunde have en hel Del saadanne Historier at berette, men da maatte de fortælles paa en fordringsløs Maade og med Lune, og ikke med Pretention paa at levere vigtige statshistoriske Oplysninger og Opdagelser.

— Paa P. G. Philipsens Forlag i Kjøbenhavn er udkommet **L. Laursen, Almeennyttig Agerdyrkningslære,** især for mindre Jordbrugere. Nærmest uddragen og bearbeidet efter berømte Landmænds Skrifter, 80 S. 8vo., — samt **Arthur Fr. Feddersen, Veiledning til at samle og præparere Naturgjenstande.** (Tildels efter Glasl's Excursionsbuch.) Med i Texten indtrykte, oplysende Træsnit, 86 S. 8vo.

— I Tydskland er udkommet følgende tvende Oversættelser fra Norsk: **Isr. Dehn, Weiberlist.** Roman. Aus d. Norweg. v. Henr. Helms. 2 B. Lpz., Gerhard, 1865. 348 S. 8vo. — og **A. Munch, Die Jungfrau von Norwegen,** histor.-romantische Erzählung (Novellen-Sammlung No. 897—901). Berlin, Sacco, 1865. 230 S. 8vo.

Dødsfalds-Meddelelser.

Januar—Juni 1865.

Ove Christian Brock, Sognepræst til Loppen, født 11te Juli 1807 i Overhaldens Præstegjeld, var Søn og Tvillingbarn af Lieutenant Ole C. Brock og Birgithe Sommerschild. Tog, privat dimitteret, Examen artium 1831 og theologisk Embedsexamen 1837, begge Dele med Non contemnendus. Først i en Alder af 50 Aar (1857) opnaaede han geistlig Ansættelse, og det som Sognepræst til Loppen, hiint ved O. Th. Krogh's Novelle, og endnu mere ved Anmeldelserne af samme, navnkundigt blevne lille Præstekald med det „haarde Klimat og isolerede Beliggenhed." Der døde han den 14de April d. A. Han var gift med Eline Christiane Damm (f. i Kjøbenhavn den 8de Mai 1805), Enke efter Skuespiller ved Christiania afbrændte Theater, C. Ferdinand Voltz.

— **Johan Lyder Brun,** Sognepræst til Modum. J. L. Brun var født i Bergen den 14de Oktober 1802 og ældste Søn af Stiftsprovst i Bergen Christen Brun († 1847) og Anna Elisabeth Suhling, samt en Sønnesøn af den berømte bergenske Biskop Johan Nordal Brun. Dimitteret fra Bergens Skole blev han Student 1821 og theologisk Kandidat 1824 (haud. illaud. for den theoretiske og Laud. for den praktiske Prøve). Paafølgende Aar blev han personel Kapellan hos Faderen og indgik Ægteskab med Karen Claudine Ulrika Pavels, en Datter af den som Taler og Forfatter bekjendte Claus Pavels, der fulgte B.'s Bedstefader paa den bergenske Bispestol. I 1832 blev han Sognepræst til Augvaldsnæs og 1845 Provst i Karmsunds Provsti; 1848 Sognepræst til Norderhov og forflyttedes 1862 i samme Egenskab til Modum. Efter et langvarigt Sygeleie døde han paa Rigshospitalet i Christiania den 24de Mai, efterladende sig Enke med 2 Sønner og 4 Døtre. Ligesom sin yngre Broder, nuværende Sognepræst her i Staden Sven Brun, havde Johan Lyder Brun modtaget i Arv sin Andeel af Bedstefaderens geistlige Veltalenhed og stod i denne som andre Henseender høit blandt Landets Geistlige. Hvad han var som Taler og Præst, er forresten kortelig fremhævet i en indsendt Nekrolog i Mgbl. No. 146 for iaar: „Allerede som ung Mand var han en meget yndet Prædikant; men først efter at han i en roligere Stilling paa Landet, og tildeels vel ogsaa ved en blandt Menigheden der herskende anden Aand var bragt til at vende Blikket mere indad, voxede hans indre Liv, og en Sygdom, hvori han var bragt Døden nær, gav ham det rette Syn for hans egen og Menneskenes Tilstand, hvilket udtalte sig i hans Prædikener paa en Maade, der henrev hans Tilhørere. Mest Opmærksomhed vakte denne Forandring paa et Missionsmøde i Bergen 1845. Fra den Tid blev hans Navn bekjendt for en videre Kreds og alt efter Omstændighederne Gjenstand for stort Bifald eller Mishag. Men vist er det, at hans Liv har ikke været uden stor Betydning i hans Fædreland, og at han i flere Egne har været et stort Redskab til at vække Mangfoldige til Erkjendelse af deres Synd og Guds Naade ved den ganske ualmindelige Begavelse og ved den Hjertets Varme, som han i rigeligt Maal besad."

— **Barbara Albertine Bull,** født Ørsted, Enke efter Justitiarius i Norges Høiesteret Georg Jacob Bull (f. 1ste Aug. 1785 † 12te Decbr. 1854), † 24 Mai. Hun var født 20 Oktbr. 1783 paa Rudkjøbing paa Langeland, hvor Faderen dengang var Apotheker, og en Søster af den store danske Retslærde Anders Sandøe Ørsted og den verdensberømte Naturforsker Hans Christian Ørsted.

— **Johan Martin Burchardt,** forhen Vicekonsul, født i Langestrands Sogn ved Laurvig 10 Septbr. 1782. Som Kjøbmand i Drøbak blev han der Vicekonsul, hvilken Post han dog opgav 1843 og henlevede som en formuende Mand, i uafhængig Stilling, sine sidste Dage her i Christiania, hvor han døde 9de Juni d. A., efterladende Enke Barbara Ring (f. paa Strømsø 1794), Datter af Regimentskvarteermester, Byfoged Søren Ring og Marie Lemvig samt en Søster af Konsul Ring og af afdøde Madame Hvid (Morgenbladets tidligere Eierske.)

— **Frederik Nicolai Gjør,** Sognepræst til Bø, var en Søn af Rektor ved Christianssands Kathedralskole Salomon Gjør og Bolette Sophie Hansen, og f. i Christianssand 3die Oktbr. 1803. Allerede i sit 4de Aar mistede han Faderen. Dimitteret fra sin Fødebys lærde Skole blev han Student i 1821 og theologisk Kandidat i 1825, begge Dele med haud illaud. Knapt 21 Aar gammel blev han resid. Kapellan til Rollag — et slaaende Exempel paa den Tids hurtige Befordringsbane — og 7de Aug. 1834 Sognepræst til Bø. † 7de Mai. Han blev 1836 gift med Beate Steen (f. i Faabergs Præstegjeld 29de Marts 1816), en Datter af senere Sognepræst til Værdalen Lars Steen og Johanne Pauline Broch.

— **Andreas Melchior Glükstad,** der døde i Frederikshald 6 Febr., var en Søn af Major Ludvig Mich. Glükstad og Else Catharine Andersen, og født paa Frederikshald 30 April 1829. Efter nogle Aar at have gaaet paa Stedets lærde Skole, blev han 1847 privat dimitteret til Universitetet, hvor han tog Examen artium med bedste Charakteer. Han studerede derpaa nogen Tid Medicin; men hans literære Tilbøieligheder, i Forening med Hang til et friere Liv, bevægede ham snart til at opgive det valgte Brødstudium, for udelukkende at leve som Literat. Som et lyst og kvikt Hoved vakte han inden Studentersamfundet Kammeraters Forventninger og valgtes ogsaa som Medlem af den Kommittee, der havde at forestaa Udgivelsen af Wergelands Skrifter, der forresten udelukkende besørgedes af Hartv. Lassen. 1851 begyndte han i Forening med en af sine Venner at udgive „Idun", et Ugeblad for Literatur og Kunst, som dog ophørte endnu inden Halvaarets Udgang. 1852 drog han til Kjøbenhavn, hvor han forblev i fem Aar, nærende sig som Literat, men vistnok ofte paa en meget kummerlig Maade. For Theatret bearbeidede han imidlertid flere Stykker, som ogsaa udkom i Trykken, og udgav tvende Digtsamlinger („Pennetegninger" 1854 og „Digte" 1856), samt paabegyndte 1857 et Søndagsblad for æsthetisk Underholdning, som dog ophørte efter nogle Nummeres Forløb. I 1857 forlod han Kjøbenhavn og opholdt sig senere i Tydskland, hvor han lagde sig efter Forstvidenskaben, hvori han tog Examen som Kandidat ved Universitetet i Gießen. I den sidste Tid levede han i sin Fødeby og redigerede fra April 1864 „Frederikshalds Tilskuer", som han skal have hævet til en respektabel Provinds-Avis. — Fra en Reise til Rhinegnene, Marseille og Nizza, som han for nogle Aar tilbage foretog, navnlig for sin Sundheds Skyld, leverede han spredte Brudstykker, ligesom ogsaa baade i dette Blad og i Aftenbladet livlige Skildringer af Livet ved de tydske Universiteter.

— **Hans Gloersen,** Kapitain og forhenv. Overinspektør ved Christiania Tugthuus, Søn af Hans Frisach G. og Gunnil Margrethe Wive, var født i Hole Præstegjeld 1778 og blev i 1793 Officier. I Marts 1825 ansattes han som Overinspektør ved Christiania Tugthuus, fra hvilket Embede han, 73 Aar gammel, paa Ansøgning erholdt Afsked 24 Novbr. 1857. G. var Ridder af Wasaordenen og havde i sin Embedsstilling vundet Anerkjendelse for fortjenestfuld Virksomhed. (Storthings-Forhandl. 1854. VII. 34). Han efterlod Enke Karen Augusta Tandberg (f. i Chra. 1782), Datter af Kjøbmand Christian Jørgen Tandberg og Anne Dorothea Dahl. (Fortsættes.)

Norge.

Christiania. — Den 12te Juni sidstl. blev i Rom afsløret den paa Prof. P. A. Munch's Grav opreiste Mindestøtte, en Obelisk af blaaligt Marmor med den Afdødes Portraitmedaillon, udført af Billedhugger O. H. Fladager. Hele Støttens Høide fra og med det nederste Trappetrin til Spidsen er 5 Alen 7 Tommer; den koster henved 300 Spd., der ere tilveiebragte ved private Sammenskud, til hvilke Hs. Maj. Kongen og Hds. Maj. Enkedronningen hver have bidraget 25 Spd. Ved Afsløringen, der overvares af de fleste i Rom værende Skandinaver, holdt Henr. Ibsen en Tale, hvilken vi senere, sammen med en Afbildning og nærmere Beskrivelse af Monumentet, skulle meddele.

— Unionskommitteen har afsluttet sin første Række af Møder, der kun synes at have været foreløbige, idet Intet er ført til Protokols. En Redaktionskommittee, bestaaende af Berg, Björk, Vogt og Aschehoug, er nedsat til at redigere Forhandlingerne. Ueland og Platou ere allerede vendte tilbage hertil Landet.

— Prinds Oscar antages at ville aabne Fiskeudstillingen i Bergen 7de August.

— Vor Landsmand Fløitenisten Svendsen er den 12 Juni optraadt i det philharmoniske Selskab i London, og hans Præstationer ved denne Leilighed ere i de engelske Blade blevne omtalte med største Ros.

— I Tirsdags gav Pianistinden Frøken Erikka Lie, der har modtaget sin musikalske Uddannelse i Berlin, hvor hun er ansat som Lærerinde ved Musikskolen, og hvor hun tillige med Held er optraadt for Publikum, i Frimurerlogen en Koncert, ved hvilken hun høstede almindeligt og fortjent Bifald.

— Ifølge Mgbl. skal et Aktieselskab her i Byen have kjøbt Spigerværket, Digteren Tullins forrige Landsted, for der at anlægge en Nitro-Glycerin-Fabrik, hvortil Lysakers chemiske Fabrik skal levere Svovlsyren. Glycerinen og dens Egenskaber har længe været Chemikerne bekjendt. Men Svenskeren Nobel skal være den første, som har bragt den i praktisk Anvendelse som Sprængningsmateriale, og ialfald har han erhvervet Patent paa samme som en ny Opfindelse. Efter hvad vi have hørt, skal Nobel som Patenthaver have forlangt en meget betydelig Sum for Opfindelsens Anvendelse hertillands.

— Artillerikapitainerne C. Scharffenberg, J. Christensen og Ph. Sissener, Generalstabskapitain J. Ræder, Kavalleri-Ritmester Chr. Lassen samt Infanterikapitainerne C. Munthe-Kaas, Joh. Gill, Edv. Scharffenberg og Ulr. Rosenberg ere udnævnte til Riddere af Sværdordenen; Brigadeintendant P. Brun, Ordonanceofficier Nørregaard og Premierlieutenanterne L. Thome, H. Hjorth og L. Harboe til Vasariddere.

— Christiania Turnforening feirede den 26de Juni sin Tiaarsfest ved et Turnskue, hvortil ogsaa Medlemmer fra Turnforeningerne ved Christianiafjorden vare indbudne. Efterat Øvelserne vare endte, blev en til Anledningen forfattet Sang afsungen, hvorpaa Kasserer Gjerdrum i et længere Foredrag fremstillede Turnvæsenets Vigtighed og Betydning.

— Ved kgl. Resol. af 17de Juni er det overdraget Korpslæge C. F. Lochmann i Christianssand at deeltage i den i Stockholm nedsatte Pharmakopørevisionskommittees Forhandlinger, forsaavidt angaar Udarbeidelsen af Udkast til fælles Grundsætninger for de nordiske Rigers Pharmakopøer m. V.

— Ifølge kgl. Resol. af s. D. skal der anvendes 2700 Spd. til Anbringelse af en Forstærkningsmuur og Vandafløbsrender om Throndhjems Domkirkes Grundmuur, samt indtil 500 Spd. til Anskaffelse af endeel Tegninger tilligemed en Rekonstruktionsplan, vedkommende navnlig de Dele af Kirken, der antages i den nærmeste Fremtid at burde blive Gjenstand for Restauration.

— Der har længe her i Byen været skrevet og talt om Ønskeligheden af en Bade- og Svømmeanstalt for Damer. En saadan er nu opført ude ved Fæstningen, efterat de dertil fornødne Penge (omtr. 3000 Spd.) vare indkomne ved Tegning af Aktier til 10 Spd. Stykket. Den bekjendte svenske Svømmelærerinde Mamsel Edberg fra Stockholm ankom hertil i forrige Uge for i nogle Uger at overtage Svømmeundervisningen ved Badeanstalten.

— Sveriges Folkemængde udgjorde, ifølge den ved Udgangen af 1861 stedfundne Folketælling, 4,072,000 Mennesker, hvoraf 480,000 i Byerne.

— **Dødsfald.** Fra Sverige meldes tvende notable Dødsfald: 19de Juni døde Professor ved Akademiet for de frie Kunster Nils Andersson, der hørte blandt de anseeligste af Sveriges nulevende Malere, i en Alder af kun 47 Aar. Han var Søn af en Fæstebonde fra Kinda Herred i Østergøtland og havde fra simpel Malerdreng arbeidet sig frem til den anseelige Stilling, han indtog som Kunstner. — 21de Juli døde pludselig Professor i Æsthetik, Literatur og Kunsthistorie ved Upsala Universitet Bernh. Elis Malmstrøm, der, skjønt lidet produktiv, hørte forrest i Rækken blandt Sveriges nyere Digtere.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade,** hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 28.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 9. Juli 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Bernhard Elis Malmström.

(Ved L. Dietrichson.)

I.

Spørgsmaalet om vor Tids Forhold til Poesien bringer ved første Diekast en Række Klager for Dagen, der synes saare berettigede og meget mistrøstende, saalænge vi lytte til hver enkelt af dem. Der klages over den liden Deeltagelse, der vises Digteren, der klages over voxende Materialisme, over de fremstaaende Digteres ringe Gehalt og Værd, — det er Altsammen sandt, og vi skulle hver for sig hente en Lære af disse Klager: Digteren, Idealets i sig selv saa glade og frie Søn, gaar vistnok ofte trykket under Byrden af sit Folks Ligegyldighed, og deri har Folket en stor Skyld overfor sine Digtere; thi det skal lytte til de Toner, der kan løfte det op over Livets Byrder til større Frihed og Glæde. Digteren slipper let af denne Grund Lyren af Haanden, eller lader den tone mat og brustent — deri har Digteren en end større Skyld overfor sit Folk; thi han, der har faaet Gaven, skal bruge den, om han end skal vorde en Røst i Ørkenen, han veed ei, naar Timen kommer, da Stenene skulle svare Amen til hans Sang; hans heri aabenbarede Materialisme er ialfald en større Brøde end Folkets. Men føres Spørgsmaalene og Klagerne tilbage til sin Almindelighed, til Hovedsagen, da viser det sig nok, at det for Tiden bestaaende Forhold kun er en naturlig Reaktion, fremkaldt af sin Modsætning, og nok skal føde det Bedre af sig. Klagen lyder nemlig i sin Heelhed: at Interessen for Poesi og Kunst svinder, alt eftersom Interesserne for de praktiske Formaal og det reent Materielle stige og vinde Terrain. Forholdet finder Sted, det kan ikke benægtes; men det er kun en af Kulturhistoriens store Pendelsvingninger, der med Nødvendighed maatte afløse en Tid, der netop hyldede den modsatte Vildfarelse, tilsidesatte Livets og Virkelighedens Krav for abstrakte Idealsværmerier. Ligevægten kommer nok engang, og det maaskee om ikke saa ret længe, da man vil lære at indsee, at Livet og Virkeligheden ligesaa lidt kan være det Ideale foruden, som dette kan undvære Liv og Virkelighed.

En Følge imidlertid af dette Nutidens Forhold er den store Mængde Dilettanter i Digtekunsten og de faa sande Digtere. Thi da et Digterliv i en Tid som nærværende vel maatte gjøre Afkald paa næsten Alt, hvad Livet byder, ja endog paa det Eneste, Livet pleier give det i andre Tider, nemlig Samtidens Forstaaelse, dens Tak og Kjærlighed, saa vil paa den ene Side mangen Digternatur søge at tilfredsstille sin Fantasies Længsel og Higen indenfor en mere af Tanken bundet Sfære, f. Ex. i Historiens eller det Skjønnes Studium, medens paa den anden Side Pladsen paa Parnasset bliver ledig for en Skare mindre dybe Naturer, der ikke føle Martyriet, fordi de ikke eie den dybere Digtersjæls Krav og Inderlighed.

Desto større og alvorligere er det Kald, den virkelige Digter overtager i en Tid som vor, naar han ikke vil stemme sin Harpe i Overeensstemmelse med, hvad Dagen fordrer, men leve et Digterliv, hvis Bærer, paa samme Tid som han skrider henover Jorden, berører Ætheren med sin Pande. Ofte bliver han saa eensom, at hans Personlighed næsten bliver borte, medens hans Sang bæres gjennem Folket, og man har vanskeligt ved at forstaae, at Manden og Digteren er den samme, just fordi den Ene er saa stille, medens den Anden er saa sangfuld. Og dog er netop et saadant stille Digterliv det, som bedst bevarer den Eenhed mellem Liv og Digt, der maa til, om Digtets Rhythme og Riim skal være mere end en „lydende Malm og en klingende Bjælde.“ Mangen Gang hænder det vel, at man først ved en saadan Sjæls Bortgang, naar Blikket falder over et afsluttet Dagværk, opdager, hvor rigt og dog stille det Liv har været, der ligger endt foran En.

Vort Broderland har i disse Dage seet et saadant sjeldent Digterliv udslukkes, seet en af sine elskeligste og dybeste Digtere gaa bort efter et Liv i Alvor, i Strid og Forsagelse, ikke i ydre Kampe, der sees og beundres af Verden, ikke i en Forsagelse, der falder i Dinene, og hvis Aarsag Samfundet kan afhjælpe, men et Liv i den Kamp og i den Forsagelse, der er uadskillelig fra et dybt bevæget, inderligt Digterliv, men som netop saa godt trives sammen med Digtningens Styrke og Friskhed, ja som egentlig er den eneste Sangbund, hvorover en evig Sang kan tone hen.

Bernhard Elis Malmström har ikke skrevet sit Navn paa talrige, bindstærke Digterværker, han var ingen produktiv Sanger, men han var en Digter, der heelt igjennem levede i og for Digtningens Verden, og, idet han nøie kjendte og respekterede sin Begrændsning, har skabt de faa Sange, han efterlod, et varigt Liv i Literaturen.

Han var udsprungen af Folket, født i Tyslinge Sogn i Nerike den 14de Marts 1816, og den ældre af to Brødre. Ogsaa den yngre Broder har erhvervet sig et varigt og hædret Navn i Sveriges Literaturhistorie som Professor i Historie ved Upsala Universitet. Opfostret i de skjønne Egne om Mälaren og Hjelmaren modtog Bernhard Elis her sine første Naturindtryk, som han senere skulde skildre med saa rige Farver, og Hjemmets Egne stod altid for ham i en Erindringens Styrke og Inderlighed, der ytrede sig ikke mindre i beaandede Sange til Hjembygdens Priis end i en naturromantisk Digtning, der har sin Rod i Barndomstidens Minder og Oplevelser. Fra Örebro og Strengnes's Skoler kom han 19 Aar gammel (1835) til Universitetet, hvor dengang Mænd som Geijer og Atterbom levede og virkede.

Atterbom og Geijer. Modsatte Naturer kastede de dog hver fra sin Side Gnister i den unge, vaagnende Digters Sjæl. Atterbom var et Barn af den tydske Romantik og dens taagede Morgenrøde; — hans milde, rene Digtersjæl, hans skjønne Fremstillinger af de svenske Digteres Liv og mange af hans ukunstlede Sange, navnlig hans Barndomserindringer, tiltalte den unge Student; men opdragen, som Malmström var, i en nordisk Skovegn, allerede fra Barndommen fortrolig med Fædrelandets Natur og Historie, kunde han ikke lade sig henrive af den taagede, phosphoristiske Fantasi, der jo desuden havde faaet en saa betydelig Modvægt i Tegnér's rige Lyrik og i Geijer's mandige Poesi og æsthetiske Anskuelser.

Som hele Samtiden blev naturligviis Bernhard Elis varm for den nyvaagnede nordiske Poesi, saaledes som den fandt sit meest fuldtonende Udtryk i Tegnér's Digtning; men han lod sig aldrig, som saamange af sine Samtidige, henrive til en ørkesløs Efterdigtning, saa fristende den end kunde være. Langt mere Indflydelse paa hans Digtning havde Geijer's friske, skovduftende Poesi, især hans Naturromantik, gjennemaandet, som den var, af national Friskhed og af den ældre Folkedigtnings varme, skjønt mørke Tone.

Men der kom endnu et Element til udenfra, vigtigere end noget andet, der formede Malmströms Digtning til hvad den blev; og det var hans Kjærlighed til Antiken. Dens Digtform var ham altid den kjæreste, og dens rene Krystalklarhed lagde sig over hans Digtning og gjorde den saa gjennemsigtig og simpel: fra sit eget kjernefulde Indre bragte han til sin Digtning mandig Alvor, varm Tro og klar Tanke.

I Upsala fandt Malmström en Skare begavede Samtidige, og her udfoldede sig et friskt, ungdommeligt Samliv, i hvilket han ogsaa deeltog som Medlem af Södermanland-Nerikes Nation. For denne Nationsforenings muntre Sammenkomster, der mere end nogen anden Nations i Upsala hæves af Sangens og Musikens Glæde, digtede han da den smukke „Södermanlandssång“, der endnu med sin inden Nationen komponerede Melodi synges af Nicander's, Talis Qvalis's og Malmström's yngre Nationskammerater:

„Känner du landet, det herrliga, rika,
Badadt af Mälar- och Östersjövåg,
Hemmet för skördar och minnen tillika,
Fredliga bragder och vikingatog?
Mins du den stranden, der Mälarens bölja
Suckar af kärlek och dansar af lust?
Lyckliga minne, o får jag dig följa
Hem till din sköna, din älskade kust?“

I Aaret 1840 var han færdig med sin philosophiske Examen eller Prøverne til den saakaldte Magistergrad, blandt hvis Emner Æsthetiken havde udgjort hans Hovedstudium. Allerede som Student havde han i 1838 udgivet et „episkt försök“, „Ariadne“, i sex Sange, der neppe senere har været godkjendt af den med en stærk Selvkritik begavede Digter, da han ikke har optaget det i sin senere Digtsamling, hvor han derimod gav Plads til et andet romantisk, fortællende Digt: „Fiskarflickan vid Tynnelsö“, der udkom førstegang i hans Studenterdage særskilt (Stockholm 1839). I 1840 havde Malmström indleveret til den svenske literære Areopag, „Svenska Akademien“, en Samling af 4 Elegier, der bare Navnet „Angelika“, og den 20de December, Akademiets aarlige Høitidsdag, belønnedes han for dette Digt med Akademiets store Priis, den større Guldmedaille. Ved denne Leilighed traadte han for første Gang ind i den Kreds, hvis Pryd han senere selv skulde blive.

Akademiets Direktør for Dagen, den berømte Botaniker Agardh, overrakte ham Medaillen med en Tale, hvori han udtalte den Forhaabning, at den unge Digter ved nye Fremskridt vilde retfærdiggjøre de Forventninger, Akademiet havde knyttet til hans første Skridt paa Digtekunstens Bane, — og visselig bleve disse Forhaabninger aldrig svegne; fra nu af var Malmström indført som den yngste blandt Fædrelandets Digtere — han skaffede sig snart en hædret Plads i deres Midte.

En Udflugt mellem Fjeldene.

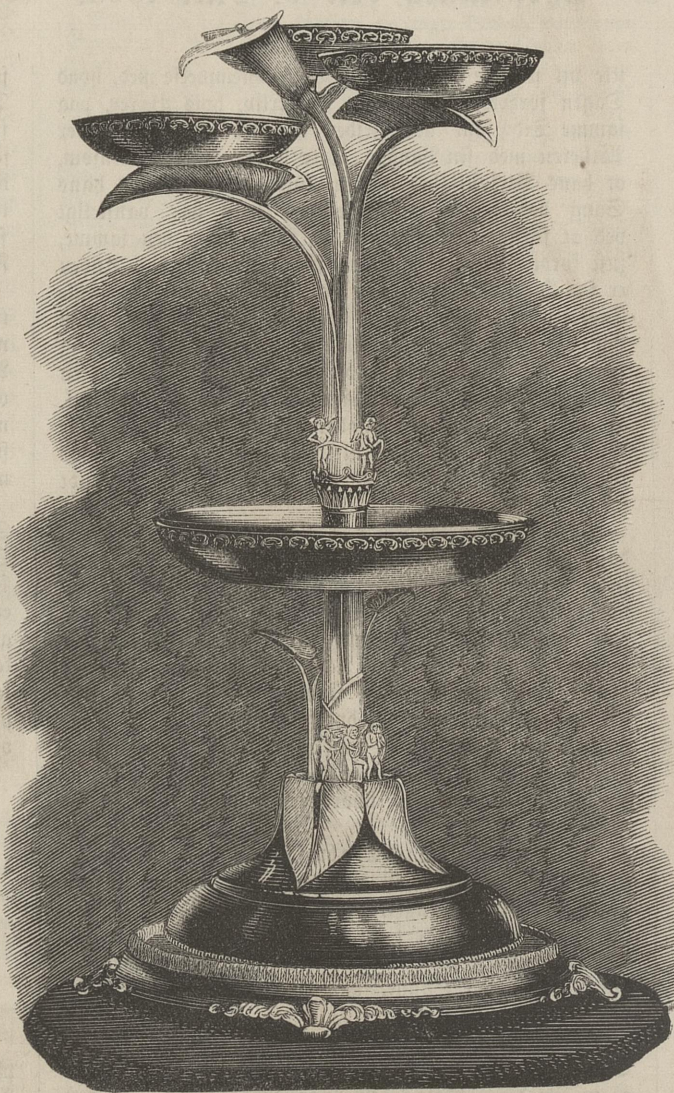
I Godtfolk derinde i Hovedstaden, som endnu midt i de varme Sommerdage maa sluge Skolesalenes, Departementskontorernes, Auditoriernes, Gadernes respektive Støvskyer, enten det nu er af Pligt eller af Magelighed, reiser Eder op, ryster Støvet af Eders Støvlesaaler og kommer hidud i den friske Natur. Jeg skal vise Eder en Vei, om hvilken alt det Deilige, som vort Land gjemmer i sit Skjød, er samlet i rig Afvexling.

Jeg venter ikke, at Forretningsmanden, der den lange Vinter igjennem har mediteret over og spekuleret i de flaue Tider, skal følge mit Kald; bliver det ham for hedt derinde, saa føier han sagtens helst Mutter og Pigebørnene, der ville afsted til et tydsk Badested eller en Pension i Schweitz, hvor de ikke behøve at „nyde Phænomenet raat", men kan krydre den landlige Idyl med al mulig Komfort og Nydelse, som kan faaes for Penge. Desuden er det noget ganske andet at kunne titulere sig Grosserer daraußen og af Opvartere og Leietjenere idelig høre sig kaldt „Hochwohlgeborenheit" og Mutter „Gnädige Frau", end at komme op i et norsk Afhul, hvor Bønderne kalde En „en Krop" og Ens Kone „Kvindfolket." Men vogt Dig, Du Rigmand, naar Du kommer til Schweitz, at Du ikke støder paa en af disse Englændere, der har været al Verden om, og som, naar han hører, hvorfra Du er, priser for Dig vort Lands herlige Natur, hvis Mage i Storartethed selv Schweitz's skarpe Tinder ikke synes ham at opvise. Vogt Dig vel for ham; thi lader Du, som om Du — hvad han naturligviis anseer for givet — er vel kjendt med alt dette, kan Du resikere at røbe Dig; og tilstod Du, hvor lidt Du kjendte dit Eget, før Du søgte langt hen efter det Fremmede, vilde han holde Dig for en —, nu ja, hvad han da vilde holde Dig for, er det bedst at tie stille med. Vær derfor forsigtig, for hvem Du giver Dig i Snak med derude. Hold Dig bare til Hotelværter og Leietjenere; dem kan Du imponere ved dine Penge, og det er mere, end det sædvanlig vil lykkes Dig med den norske Bonde; saa har Du jo Nydelse nok af din Sommerreise.

Den Reiseroute, som jeg i det Følgende kortelig vil paavise, udpeger jeg derimod for dem — og deres Antal er ikke lidet — der det hele Aar igjennem længes efter disse faa Sommerdages Fritid, en Fritid, som maa benyttes til at indsamle en saadan Skat af Sundhed og Aandsfriskhed, at den kan holde ud i de byrdefulde og lange Arbeidsuger. De vide, at den findes nærmest og snarest i vort eget Land, og for dem er det en Tilfredsstillelse og en Glæde, hver Gang de have opdaget en ny Side af vort Hjemlands stolte Natur.

Tag da med Jernbane og Dampskib til Gjøvik og videre til Mustad i Vardal om Aftenen. Denne Reise er — som Du maaskee veed — meget letvindt og Trakterne smukke. Den anden Dag naaer Du magelig Fagernæs i Nordre Aurdal. Paa denne Dag har Du vistnok tvende kjedelige Veistykker, Chausseen over Vardalsaasen og Tonsaasen, men Du har ogsaa smukke Punkter at befare, som Udsigten fra Bradtelandsbakkerne over den øvre Deel af Randsfjorden, Flesberg Kirke og omliggende venlige Bygd, Etnedalen, seet fra den nye Vei paa Tonsaasen, hvorfra Du ogsaa kan øine Synfjeld, — Bygdinfjeldene og Valdersdalen, seet fra den nordre Deel af Tonsaasveien, der, hvor denne krydser de gamle Tonsbakker, — den venlige Vestringsbygd fra Kirkebakken i Nordre Aurdal, med Skamaaen som et Sølvbelte midt i Dalen, — atter Vestringsbygden, seet fra Gaarden Onstadmarken, — Søsterfuruerne ved Skaveldene, — saa Svennæs Kirke og Strandebygden, seet fra en Bakke et Stykke hidenfor Strandefjordens søndre Ende, — og træt af Reisen, men ikke af hvad Du har seet, kommer Du til Stationen Fagernes, om hvilken man ikke behøver at sige Andet, end at den svarer til Navnet, baade hvad Beliggenhed, Logis og Beværtning angaar. Er Hovedelven i Flom, og Du har Tid dertil, er Faslefos i Strandefjordens Udløb et ret anseeligt Fossefald, som nok er værd at see paa. Er Du Fisker, da kan Du prøve paa ved Fagernæs; det bider godt der paa Flue.

Den tredie Dag, paa hvilken man naaer Skogstad i Oye Annex til Vang, kommer Du gjennem Valders's skjønneste Egne. Man har først et lidet Parti ved Næsbroen, tæt nordenfor Fagernæs, saa har man Strande- og Svennæsbygden med Kirken tæt ved Strandefjorden paa en Odde, — nordenfor Svennæs Gaard, og paa en Bakke under Gaarden Bø har man den smukkeste Udsigt i Valdersdalen, — Strandefjordens øverste Deel med Ulnæs Kirke og Bro, — Steinde Gaard og Fos i Forgrunden, Granheimsfjorden med omliggende Gaarde, Røens Annex's Skove til Mellemgrund, og Nordre Slidre og Hurums Annex samt Mugnatind, Torfinstinderne, Galdeberg, Kalvaahøgda, Raslefjeld og Bitihorn — alle Fjelde ved Bygdin — til Baggrund. Ja, der maa Du standse en Stund; thi Sligt har Du aldrig seet før. Ved Gaarden Lillestrand findes Vidrik Verlandsons formeentlige Gravhøi. Ulnæs Kirke er meget gammel; i den vil Du finde en Afstøbning af Fladagers første Arbeide, Johannes Apostel. — Nu kan Du reise videre. Ved Røens Kirke finder Du atter en deilig Udsigt nordover Vestre Slidredalen. Paa Nordre Hande, en Gaard strax nordenfor Stationen Ruud, finder Du den maaskee ældste Stue i Landet. Ved Slidre Kirke — omtrent af samme Alder som Ulnæs Kirke — aabner der sig ogsaa et smukt Parti, ligesom Du ved Gaarden Kvale, en Fjerding nordenfor Kirken, har en deilig Udsigt over den nordre Deel af Slidrefjorden som Forgrund, Lofossen og Kvamsskovene til Mellemgrund og Hugakollen i Vang til Baggrund. Fra Stee kan Du reise hurtigt til Oylo, hvor Du paa en Sal i den søndre Bygning vil forefinde Malerier paa Vægge og Vinduer af Eckersberg, Mordt, Jacobsen, Müller, Lorch m. Fl. Fra Oylo til Tune passeres den nye Chaussee langs Vangsmjøsen, et Anlæg, som gjør sin Mester Ære. 6—700 Alen af denne Chaussee er indhugget i Fjeldet, saa dette oventil

Hædersgave ved Forvalter Chr. Hansens Guldbryllup.

(Efter Photographi.)

paa enkelte Steder hænger ganske ud over Veien. Ved Tune kan Du sende Skydsgutten op, for at faa Heste, da dette er det eneste Skifte paa Veien, hvor de Reisende staae i Fare for at faae Reisefølge af ubehageligt Slags. Veien gaar nu forbi Vangs Hovedkirke, hvor Du vil finde en stor Bautasten ved Indgangen til Kirkegaarden, og følger Mjøsen lige til dens øverste Ende. Her reiser Du i en ægte Fjelddal, omgiven af stoute Fjelde, hvoraf Skudshorn, Grindaden og Steilefjeld ere de betydeligste. Eltunfossen ved Oye Kirke er skjøn, naar Elven er stor. Endelig er Du da paa Skogstad. Her forefindes gode og rene Senge; forresten er Alt tarveligt, og Mad er næsten ikke at faa; men jeg har ogsaa forudsat, at Du er forsynet baade med Mad og Drikke; thi ellers nytter det ikke at tænke paa Fjeldtur; — og Du, Fodgjænger! ja Du hospiterer rigtignok gjerne, saa i en Præstegaard, saa hos en brav Bondelensmand eller Bondemand; men Niste maa Du forsyne Dig med til imorgen, medens Du endnu er i Bygden. Skogstad er forresten et hyggeligt Sted. Beina, knapt en Dag gammel der, risler saa frisk og glad forbi Vinduerne, og Lufttrækket gjennem Dalen er saa kjøligt og godt paa en varm Sommerdag. Her maa Vognen sættes igjen, Heste med Sadel leies, og Dagen efter, tidlig om Morgenen, bærer det opover til Tyenfjord. Veien er ujevn, men smuk er Fjeldtrakten om Tyen. Du maa inat tage tiltakke med at ligge i Fiskeboden i Tyen, eller ogsaa kan Du reise til Bygdins vestlige Ende til Eidsbad; det Første er at foretrække. Tidlig den næste Dag følger din Veiviser Dig op paa Skineggen, som Du paa Amtskartet vil finde midt imellem Bygdin og Tyen, lidt østlig, og her er Du „i Hjertet af Fædrelandets Fjelde." Neppe nogen uden Renskyttere — det skulde da være Landmaaleren — har nogensinde været der paa Eggen. Opstigningen er let, Fjeldet neppe saa høit som Bitihorn, men — hvilken Udsigt! Her har man da for det Første den deilige Tyenfjord i Syd, en Deel af Bygdin i Nord, ligesom Slaatarfjeld, Høgbraathøgda, Graafjeld, Oxdalshø, Goldebjerg, Sletmarkhø, Torfinstinderne, Knudshultinden, Mugnatinden, Kalvaahøgda og Bræa mod Nord og Nordost ere Fjelde, som ikke ere at foragte. Bagenfor disse ser man Fjeldene i Nord for Gjendin med sine uhyre Bræer, som Memuru, Tverbotten og Veobræen med mange Flere, ligesom Galdhøpiggen viser sin Isse nok saa stolt blandt sine mindre Jevninger. Mod Nordvest og Vest har Du alle Horungerne, Tyseggen, Koldalstinderne, Melkedalstinderne, Smørstabtinderne, Veslefjeld (rigtignok 6,866 Fod høit) med sine Bræer af samme Navn. Alt dette kan Du faa see paa een Dag, kun med lidt Besvær; men jeg tror ikke, Du angrer denne Tour, fra hvilken Du vil vende tilbage, styrket baade paa Legeme og Sjæl. Har Du ikke Lyst til paany at overnatte paa Skogstad, kan Du tage din Vogn samme Aften, Du kommer ned igjen, og see Dig om paa Nystuen paa Fillefjeld, og Du vil strax glemme, ikke hvad Du har seet, — nei, det glemmes aldrig! — men alle overstandne Strabadser, ved en Ret deilig Fjeldørret og Rensteg, og er dit eget Flaskefoder lændset, saa findes her ægte St. Julien, Porter og godt bayersk Øl. Vil Du ikke foretage Touren til Skineggen, eller har Du ikke Tid dertil, reis da ligetil Nystuen, bestig Stugonøset eller Sulutind, og Du vil endda faa et Slags Begreb om den norske Fjeldnatur, men dog ikke et saa fuldstændigt som paa Skineggen. Du sparer ved denne Tur 1 à 2 Dage. Har Du Tid, da hvil Dig en Dag paa Nystuen. Derfra vender Du samme Vei tilbage gjennem Valders; men sov ikke! thi Valders er skjønt baade fra Nord og Syd. Du naaer anden Dag til Odnæs; derfra tager Du med Dampskib til Jevnakers Glasværk. Du har kanskee seet Ringerige, men Du har vel ikke troet, at man finder noget Smukt derovenfor? Fra Dampskibet kan Du betragte Flesberg og Hofsbygden i Land, Røkenviken og Brandbo i Gran og den ytre Deel af Jevnaker, og Du vil ikke angre denne lille Afstikker fra den lettere Vei med Dampskib og Jernbane. Glem saa ikke Jevnakers Glasværk; det er nok værd at see, og kanskee Du bliver forundret over, at slig Virksomhed kan drives og trives i dit eget fattige Fædreland. Efterat have beseet dette, reiser Du tilbage til Christiania, hvor Du kan være endnu samme Aften.

I, kjørende Turister, have nu været borte 11 à 12 Dage. Jeg taler ikke til Fodtouristerne; thi de fortsætte forhaabentlig Veien igjennem Svartdalen, forbi Galdhø til Lom. Men I, kjørende Mennesker, have anvendt 12 Dage af Eders Liv; I have i denne Tid seet den norske Natur i sin Mildhed som i sin Strenghed.

—n—n.

Hædersgaver ved Forvalter C. Hansens Guldbryllup.

Den 30te April d. A. feirede Forvalter Christian Hansen (f. 1788) og Hustru Anna Gundersen (f. 1791) sit Guldbryllup. En Mængde Mennesker fra By og Bygd samledes i den Anledning paa Brække Brug (i Rakkestad), hvor Hansen har været Forvalter siden 1827. Den Hyldest, der bragtes Brudeparret, var visselig vel fortjent, da det med en sjelden Kraft og Dygtighed har hævet sig op fra ringe Kaar til en Stilling, der omfatter omkring et tusinde Menneskers Velvære. Men idet vi, hvad Hansens Liv og fortjenstlige Virken angaar, henvise til den Biographi af ham, som Hr. Dispachør Ingemann har givet i dette Blad for 1856 No. 16, og kun tilføie, at Hansen i 1855 hædredes med Medaillen for Borgerdaad, kunne vi her indskrænke os til en Omtale af de ved selve Festligheden fremkomne Hæders- og Erkjendtlighedsgaver, idet vi give en Afbildning af den største af disse, nemlig den Frugtvase, der ved Hr. Amtmand Sibbern blev overrakt Brudeparret. Denne Vase er arbeidet af Hr. Guldsmed Thune i Christiania og koster 208 Spd.; den er bleven anskaffet ved Sammenskud af det gamle Pars Venner. Desuden gav Dhrr. Th. Joh. Heftye og Søn som Eiere af Brække Brug, to mægtige Arm-

lysestager til en Værdi af 140 Spd., Arbeiderne ved Bruget en Sølvmugge til 30 Spd., nogle andre Venner af Huset ligeledes en Sølvmugge til samme Værdi, Skytterlaget i Rakkestad, hvis Stifter og Bestyrer Hr. Hansen har været, en Guldkjæde til 30 Spd. og andre mindre Sager. Ligesom Vasen ere ogsaa de øvrige Sølvarbeider forfærdigede af Hr. Guldsmed Thune, der ved denne Leilighed har viist, at han er en Mand med Smag og Dygtighed i sit Fag. J. L—n.

Den nye Kirke paa Hamar,

til hvilken Grundstenen blev lagt den 19de Mai sidstleden, reiser sig nu efter det enkle, men tiltalende Udkast af Arkitekt Schirmer, som vedstaaende Afbildning viser. Den opføres af Muurmester Frang og er beregnet at skulle komme paa 10,575 Spd., der ere tilveiebragte deels ved betydelige Bidrag af Private, deels ved Bevilgninger af Hedemarkens Amt og selve Hamar By. Desuden er der særskilt af Amtmandinde A. H. B. Heidemann skjænket en anseelig Sum, der er bestemt til Anskaffelse af et Altarbillede for Kirken.

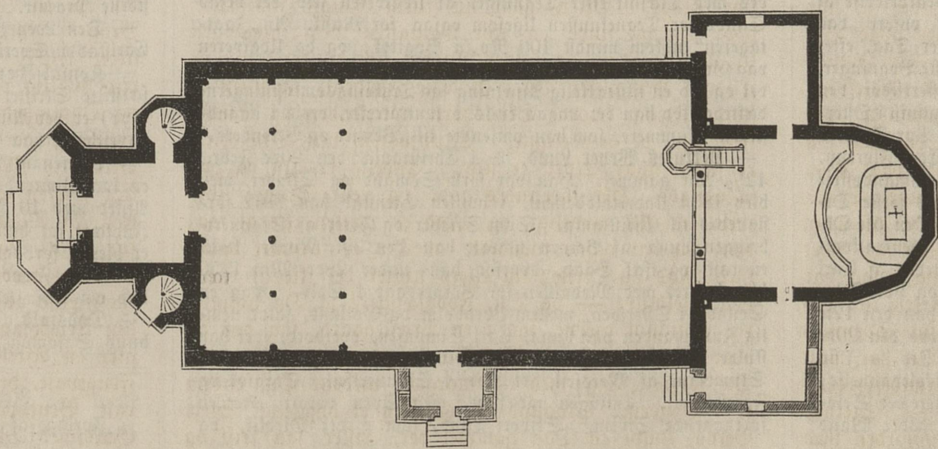
Kirken, der ligger henved 100 Fod over Mjøsen, og som saaledes ikke vil være udsat for de Oversvømmelser, der stadigt true selve Byen, skal rumme 800 Personer; Taarnets Høide er 160 Fod, og det Hele vil formodentlig være færdigt til at tages i Brug Høsten 1866.

Det er ikke stort mere end et Aar, siden Hamar atter fik sin egen Biskop, og det var rimeligt, at det Foretagende, der laa nærmest for Haanden, var igjen at reise en værdig Stiftskirke. Naar denne Pligt mod Nutiden er opfyldt, vil maaskee den hurtigt opblomstrende By ogsaa lytte til et Krav, som Fortiden stiller til den. Vi tænke nemlig paa Ruinerne af den gamle Domkirke, der endnu vente paa en grundig udført, videnskabelig Undersøgelse. At foranstalte eller ialfald bidrage til en saadan, er en Forpligtelse, som paahviler Hamar By, og som vi ere forvissede om, den med Tiden — forhaabentlig ikke forseent — vil indløse.

Den nye Kirke paa Hamar. (Efter Originaltegning af Arkitekt Schirmer.)

Literatur.

Jensens „Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet" har, som bekjendt, været udsat for svære Angreb paa forskjellige Steder i Landet, navnlig fra „Lægmænds" og Lægmands-Skolemesteres Side. Forskjellige Møder ere blevne afholdte for at tilveiebringe Kollektiv-Udtalelser mod Bogen og hindre dens Udbredelse. Men disse Udtalelser have støttet sig til en saa skjæv og misforstaaet Religiøsitet og i Regelen i deres hele Motivering og Form baaret en saadan Mangel paa Almeendannelse og literært Skjøn tilskue, at de paa den ene Side have været skikkede til at vække Latter — og ikke mindst det nordlandske Indlæg med en juridisk Embedsmand som Koncipist — og paa den anden Side maattet vække alvorlig Bekymring formedelst det sørgelige Billede af Oplysningens Tilstand i flere af vore Bygder, som man derved fik, idet hine Indlæg skrive sig fra Mænd, som enten ifølge sin Livsstilling eller frit Valg skulde være Andres Ledere i „aandelige Sager." Mod Læsebogen kan vistnok føres den Anke, at Udgiveren i sin priselige Bestræbelse for at give Noget i alle mulige Retninger er først vel stærkt ud over det Givne i Literaturen, — det med Hensyn paa Form og Indhold Fortrinligste af de forskjellige Forfattere, hvorfra en Læsebog dog ialfald væsentlig maa hente sit Stof, og at han som Følge heraf ofte har maattet søge Rubrikkerne udfyldte ved Bestillingsarbeide endog af Mænd, der ikke i fjerneste Maade havde Forfatterskabets Adkomst til en Læsebog. Om end disse Bidrag baade med Hensyn til Indhold og Form have modtaget væsentlige Forbedringer ved Revisionskommissionen, ville det Slags paaflikkede Arbeider dog aldrig opnaa nogen heelstøbt Charakteer eller kunne tjene som „Mønsterstykker." Og netop fordi Noget af Alt skulde tages med, ogsaa i de Fag, hvori Lærebøger ellers neppe kunne undværes, er Pladsen nødvendigviis bleven knappere end ønskeligt til egentlige Læsestykker med Stiil og Forfatter-Charakteer. Men istedet for Anker af det Slags, der vel kunde gjøres, men som ingenlunde vilde være stærke nok til at hindre Indførelsen af en Bog med saa mange gode Sider forøvrigt, ere Hobe af „Lægmænd" og Skolelærere fremkomne med en Række Kjendelser, hvori Læsebogen bedømmes fra et udelukkende religiøst Standpunkt,

Grundrids af den nye Kirke paa Hamar.

som om den var en blot og bar Bønnebog eller omarbeidet Udgave af Pontoppidans Forklaring. Tildeels formedelst den latterligste Misforstaaelse af Ord har man fundet ud, at den er et i høi Grad ugudeligt Produkt, ligesom man har beskyldt den for at lære verdslig Tant og styrke Overtroen, fordi nemlig ikke alene Digte findes optagne, men ogsaa Sagn og Eventyr, hvori der tales om Trolde, Huldrer og Nøkker, hvilke nationale Væsener jo de ægte gamle Landsens Skoleholdere, saadanne som vi kjende dem fra Asbjørnsens Katechisation og Riis's Lystspil „Til Sæters", forlængst have lyst i Akt og Ban. Det er ganske belærende at mærke sig dette Phænomen. Efterdønningerne af en tilbagelagt Kulturretning blandt de dannede Stænder gaar her, som saaofte, igjen paa Samfundets lavere Trin, hvortil de først ere

vundne frem efter Generationers Forløb. I Nationalismens frodigste Tid ansaaes det som en af Præstens eller „Folkelærerens" vigtigste Opgaver at udrydde den blandt Almuen herskende Overtro, hvori mangen Prædikant dengang søgte et Surrogat for den da saa lidet tidsmæssige Mørkets Fyrste, hvorom Bibelen taler. Men efter at denne misforstaaede Iver er bleven afløst af en kjærlighedsfuld Værnen om Minderne af Folkets primitive Liv og Anskuelser, og disse inden de dannede Stænder ere blevne opfattede og benyttede som en Støtte for den nationale Bevidsthed, have Skolelærere og andre halvdannede Lægmænd overtaget den Rolle, som tidligere var Præsternes og Embedsmændenes, og som nu kan gives med nogen Værdighed, fordi dens Opgave falder sammen med den misforstaaede og overdrevne Religiøsitet. — De eensidigste Angreb paa Bogen som en Overtroens og Vantroens Befordrer fremkom i et Lægmandsmøde, der holdtes paa Hamar den 21de og 22de Juni, og hvortil Folk fra næsten alle Landets Kanter, uden forudgaaende offentlig Indbydelse, i dyb Stilhed og „alvorlig Enfoldighed" havde indfundet sig*). De Spørgsmaal, der drøftedes, vare: om Læsebogen var en for Børnene skadelig Bog, samt om den burde forkastes eller omarbeides. Flere udtalte sig i de stærkeste Udtryk imod Bogen, der snart betegnedes som et letsindigt og gudsbespotteligt Værk, snart som en Sammenblanding af „Løgn og Sandhed, Vantro og Tro." Hvad der i dogmatisk Henseende særlig havde vakt Anstød, var et Stykke af Professor Monrad (theologisk Kandidat med Udmærkelse). Til „letsindige" og unyttige Sager eller løgnagtige Fabler regnedes Alt om Nøkken, Nisser og Bjergtrold, flere Eventyr og „en glad Gut" af Bjørnson. Kandidaterne Anker og A. Lange m. Fl. søgte at vise, hvilken Misforstaaelse der laa til Grund for en saadan Opfatning, uden at Mængden dog derved lod sig rokke i sin engang opgjorte Mening. Nogle vilde have Bogen ganske forkastet, men Flerheden lod sig dog ved Afstemningen nøie med en Omarbeidelse, hvorved endeel Stykker enten borttoges eller befriedes for alt Anstødeligt. Til at paapege disse Stykker nedsattes da en Kommittee af 5 Medlemmer, der tillige har at indgaa til Kirkedepartementet med et Bønskrift om at faa Omarbeidelsen udført. — Men medens Læsebogen i denne, som forskjellige andre Forsamlinger, er bleven saa stærkt angreben, er den i talrige Kredse bleven modtaget med Glæde og Taknemmelighed. At den overhovedet finder en forskjellig Modtagelse, er naturligt, baade fordi det her gjælder noget Nyt af gjennemgribende Betydning, og fordi de Forhold, hvorunder den skal bane sig Vei, ere saa høist ulige. Medens der i flere Præstegjeld hersker saamegen Almeenoplysning, at baade belærende og underholdende Skrifter læses med Frugt, ere paa andre Steder Andagtsbøgerne saagodtsom den eneste Lekture, og det blandt et stort Antal Mennesker, der endog paa Grund af boglig Syslen er kjendt under Navnet „Læsere." Disse Mennesker see ikke sjelden et grovt Misbrug deri, at Typer anvendes til Bøger „uden Gudsord." Ved en flittig Læsning i sine gudelige Bøger tro de at være komne til Kundskab om Alt, hvad et Menneske behøver at vide, og i denne Tro og med et vist aandeligt Hovmod stille de sig paa Dommersædet ligeoverfor Ting, som de ikke kjende og forstaa, og som de ofte vilde bedømme fra et andet Synspunkt, saasnart de havde den almindelige Dannelses tarveligste Forudsætninger. Men netop under saadanne Forholde vil en Bog med et saa rigt og mangeartet Kulturstof, som den heromhandlede, have en gjennemgribende og i Fremtiden uberegnelig Indflydelse.

*) Et udførligere, men farvet Referat af Mødets Forhandlinger findes i Aftenbladet No. 147 for iaar.

Dødsfalds-Meddelelser.

Januar—Juni 1865.

Christian Henrik Grosch, Stadskonduktør, født i Kjøbenhavn den 21de Januar 1801, † i Christiania den 4de Mai sidstl. Hans Nekrolog findes i No. 19 af dette Blad for iaar. — Til det der Anførte kan føies, at han byggede det astronomiske Observatorium, der toges i Brug 1833, samt leverede „Forslag til en ny Raadhuusbygning med Fængsler i Christiania", hvilket udkom i Trykken 1841, 9 lithogr. Blade i Folio med 33 Kvartsider Text. Af dette Forslag, der, som bekjendt, ikke blev gjennemført, er det vistnok Canabich, Vogel og Wimmer have ladet sig forlede til i deres Bearbeidelse af Balbi's berømte Jordbeskrivelse (Pesth 1842) at opføre „das neue Rathhaus", som først nylig er kommen under Tag, efter Tegninger af Nordan, blandt Christianias mærkeligste Bygninger.

— **Henrik Johan Groth**, Postmester, født i Østerriisør den 1ste Marts 1790. Forældrene vare daværende Organist i Østerriisør, senere Stadsmusikus og Organist ved Vor Frelsers Kirke i Christiania Frederik Christian Groth og Edel Florentz. I 1810 blev han af Frederik VI udnævnt til Kommandoskriver ved Generalkommandoen for den norske Armees første Division, og 11te Januar 1812 til Krigssekretær. Den 5te Oktober 1814 udnævntes han til Fuldmægtig ved Generalkommandokontoret, hvilken Udnævnelse senere stadfæstedes af Carl XIII. 1817 blev han Postmester i Porsgrund, og 9de Febr. 1829 Postmester i Drammen, fra hvilket Embede han den 12te Novbr. 1856 erholdt Afsked med Pension, og døde den 20de Juni her i Christiania, hvor han levede den sidste Tid. — I sin Ungdom havde Groth ikke nydt nogen høiere Skoledannelse; men han var en flittig og arbeidsom Mand, der senere ved Selvstudium havde uddannet sin Aand, og endog som ældre Mand havde han søgt at erhverve sig nogen Sprogkundskab. Især dyrkede han dog Musiken, og havde som Violinspiller opnaaet saa stor Dygtighed, at han tidligere optraadte offentlig. — Groth var to Gange gift, første Gang (1812) med Maren Sørum, og anden Gang (1815) med Anne Helene Clasen (født 1797), Datter af Kjøbmand i Christiania Christian Clasen og Inger Maria Bruun, i hvilket sidste Ægteskab han havde 10 Børn, hvoraf to Sønner og to Døtre leve. Tredie Paaskedag sidstleden feirede han med Hustru sit Guldbryllup.

— **Frederik Julius Holst**, Kjøbmand paa Moss og Storthingsmand for samme By i 1857, 1859—60 og 1862—63, † som Følge af et apoplektisk Tilfælde den 6te Mai, 47 Aar gammel, efterladende Enke Caroline Monrad (en Søster af Professor M. J. Monrad) med otte Børn. Holst havde som Handelsmand begyndt uden Kapital; men ved stor Forretningsdygtighed og ved fra først af at sætte Tæring efter Næring samt ved Foretagsomhedsaand, forenet med Forsigtighed til rette Tid og Sted, havde han erhvervet sig en anseelig Formue, paa samme Tid som han ved sin Dygtighed og hæderlige Charakteer vandt saadan Anseelse inden sin Kommune, at dens første Tillidshverv bleve ham anbetroede. „Denne Mands Bortgang endnu i hans kraftigste Alder er", hed det i Stedets Avis, „en Begivenhed, der har fremkaldt en levende og almindelig Bevægelse, og intet Under: et føleligt Tab er derved overgaaet ikke alene hans nærmeste Kreds, hans Familie og Venner og de mange Undergivne, for hvem han i Ordets bedste Forstand var en god Huusbond, men hele denne Kommune. Thi Fr. Holst havde en stor Betydning for dette Sted og hans Plads vil ikke lettelig blive udfyldt. Holst's Retning ledede ham just ikke til at skabe sig nogen særdeles omfangsrig privat Virksomhed, men den Bedrift, han efterhaanden havde grundet, udmærkede sig i høi Grad som sund og solid, og den var betydelig nok til, at han vil blive savnet. Imidlertid var det navnlig som Kommunemand, at Holst havde sin store Betydning. Han omfattede sin Kommune med en sjelden varm Interesse, og han var udrustet med ualmindelige Evner til at virke i dens Tjeneste. I en lang Række af Aar indehavde han afvexlende Kommunens fornemste Tillidsposter, og baade i disse forskjellige Stillinger og paa mange andre Maader arbeidede han med sin lyse Forstand og sin sjeldne Evne til at sætte sig ind i og klare selv indviklede Forholde, understøttet af en ganske ualmindelig Arbeidsdygtighed, ufortrøden og med Held til Kommunens Tarv. Trende Gange repræsenterede Holst denne By paa Storthinget, hvor han vistnok ikke indtog nogen fremragende Plads, men hvor han dog, baade paa Grund af sin Charakteer og sin Dygtighed, nød megen Anseelse blandt sine Medrepræsentanter. De Mange, som vare vante til i private Anliggender at søge Veiledning og Bistand hos Fr. Holst, og hvem han altid var rede til at gaa tilhaande med Raad og Daad, ville i ham savne en god Støtte og ville sammen med de mange Trængende, mod hvem han i Stilhed gjorde saameget godt, med Taknemmelighed velsigne hans Minde."

— **Wilhelm Huitfeldt**, Sorenskriver, Søn af den Præstebakke-Affairen i 1808 bekjendte Major Arild Christopher Huitfeldt til Eskevig ved Frederikshald († 1845) og Anne Elisabeth Wiel († 1862), var født den 21de December 1805, blev Student 1825, Cand. jur. 1833, Kopist 1829, konst. Fuldmægtig 1837, virkelig Fuldmægtig 1838, Bureauchef 1840 (alt i Armeedepartementet), Sorenskriver i Nordfjord 1845, og tog Afsked den 27de Oktober 1860 paa Grund af Svagelighed. † paa Frederikshald den 1ste Januar d. A. Gift 1834 med Christine Elisabeth Lyche. Han efterlader en Søn og fire Døtre. (Stamtavle i Norske Stiftelser, III, S. 93—94.)

— **Sophonias Christian Krag**, Student, † i Christiania den 5te Februar d. A. efter længere Tids Sygelighed og næsten blind, var en Broder af den af Skolevæsenet fortjente, i 1856 som Sognepræst til Eidsvold afdøde Provst H. P. S. Krag, og født paa Røraas den 13de August 1803. Efter i nogen Tid at have været Kadet blev han Student 1832, men uden senere at opnaa nogen Embedsexamen. Han ernærede sig ved Udgivelsen af en Mængde Smaaskrifter (nogle og tyve i Tallet), som han selv gik omkring og solgte. I Begyndelsen indskrænkede han sig til Kompilationer af Andres Skrifter („Strøtanker" og forskjellige Samlinger af „Læsefrugter"), men siden leverede han en Række godmodigt-naive Beretninger om sine Sommerudflugter og Episoder fra Byens forskjellige lavere Forlystelsessteder, hvor han selv færdedes. Kjøbere og Læsere fandt disse Skrifter kun ved sine negative Egenskaber som Forfatterskab betragtede, og det væsentlig paa de Steder, hvor han havde hentet sit Stof, og hvor han ogsaa selv bød dem tilfals. Skjønt de nærmest vare at betragte som Produkt af en aandelig Sløvhed, ville de dog ikke være uden Interesse for dem, som i Fremtiden maatte ønske at danne sig et Billede af Byens Physiognomi i vor Tid, ogsaa forsaavidt de lavere Forlystelsessteder og Livet inden disse angaar. Thi med en photographisk Nøiagtighed og med en Naivitet, som stiller den berømte Reisers Forfatterskab om muligt i Skyggen, har han optegnet alt efter hans Mening Mærkværdigt ved Situationer og Samtaler paa de Steder, hvor Scenen er henlagt. Fra 1856 begyndte han at udgive sine Observationer i et eget Blad, kaldet „Jagttageren", der udkom til ubestemte Tider og udstyredes med Træsnit efter Tegninger af Udgiveren selv, der besad Sands for Tegnekunsten ligesom ogsaa for Musik. Af „Jagttageren" udkom mindst 100 No. i Bogtryk, og da Udgiveren paa Grund af Sygelighed ikke længere selv kunde kolportere Bladet og ved en tilstrækkelig Afsætning faa Trykningsomkostningerne dækkede, lod han det udgaa deels i kontratrykte, deels i haandskrevne Nummere, som han omsendte til „Venner og Velyndere."

— **Herkules Weyer Lund**, † i Christiania den 20de Febr., 42½ Aar gammel. Han var først Sømand og Skipper, men blev 1854 Undertoldbetjent, i hvilken Egenskab han 1862 forflyttedes til Christiania. Som Skipper og Fører af Skonnertbriggen Luna af Bergen udførte han den 30te Novbr. 1849 en rask og kjæk Daad, hvorfor han under 28de Mai 1850 blev hædret med Medaillen for Borgerdaad i Sølv. Paa en Seilads i Østersøen, mellem Bornholm og Gotland, faldt nemlig Jungmanden paa Luna, Carl Simonsen, overbord, idet han skulde kaste Klyveren løs. „Skibet laa for svigtet Storseil, Stumperne af Mersseil, et Reb i Skonnertseil, Stagfok og Forestagseil. Kulingen var flau, men Søen oprørt efter en foregaaende Storm. Skipper Lund, som i det Øieblik, da Manden faldt overbord, gik paa Dækket, kastede Tougender ud, men forgjæves, hvorfor Styrmanden, der stod ved Roret, sprang forud, for ogsaa at kaste Touge ud. Da disse Foranstaltninger ikke gave Haab om Jungmandens Redning, tog Skipperen en Tougende i Haanden, sprang med den overbord og fik fat i Jungmanden, hvorpaa Begge bleve halede ind og bragte ombord af det øvrige Mandskab." Om denne Daad gav Aviserne kort efter Beretninger, hvori Lunds Forhold omtaltes paa en saa hædrende Maade, at Indredepartementet, efterat have indhentet autentiske Oplysninger i Sagen, fandt sig foranlediget til at indstille paa, at Lund, hvis økonomiske Forfatning og øvrige Livsvilkaar ei vare af den Beskaffenhed, at han kunde forudsættes at ønske sin Daad paaskjønnet ved en Pengebelønning, maatte blive hædret med Borgerdaadsmedaillen.

— **Johan Carl Penne Nielsen**, Sorenskriver og den næstsidste danske Jurist fra Kjøbenhavns Universitet, som indehavde noget Embede her i Landet. Han var født 1794 i Østerriisør, hvor Faderen Lars Nielsen var Kjøbmand. Tog norsk juridisk Examen 1812 ved Kjøbenhavns Universitet og den praktiske Prøve 1815 ved vort Universitet, blev s. A. Kopist, 1818 Bogholder ved det Ankerske Fideikommis, var 1821—1826 Foged og Sorenskriver i Østfinmarken, blev 1830 Foged i Robygdelaget, 1841 Foged i Ryfylke og 1849 Sorenskriver i Numedal og Sandsvær. † paa Kongsberg den 31te Januar d. A. som Følge af et Stød i Hovedet, han havde faaet Aftenen iforveien ved at falde nedover Kontortrappen. „Han var en human, retsindig og velvillig Mand", hvis Død dybt beklagedes i hans Forretningskreds. Han efterlod Enke Vilhelmine Charlotte Margrethe Colbjørnsen (født 17de April 1798), Datter af Lieutenant Hans Colbjørnsen i Grue. (Fortsættes.)

Norge.

Christiania. H. A. Stub, som efter at have været Præst i Amerika i 13 Aar, i 1861 paa Grund af sin svækkede Helbred vendte tilbage til Norge, begiver sig i Løbet af denne Maaned med sin Familie paany til Amerika, for der igjen at indtræde i geistlig Virksomhed blandt dets norske Menigheder. I et i Mgbl. No. 180 indrykket „Farvel" siger han, at det „mindre er af Lyst end fordi Pligten driver ham, at han nu vender tilbage til Amerika." Trangen til Præster blandt Nordmændene i Amerika er nemlig stor, uden at engang de yngste theologiske Kandidater fra vort Universitet lade sig formaae til at drage derover. Stub opfordrer derfor Kandidater og yngre Geistlige til at tænke paa de præsteløse Menigheder i Amerika, idet han forsikrer, „at en behageligere, nyttigere og mere lærerig Virksomhed for en ung Geistlig, end Præstegjerningen i den norske Kirke i Amerika, kan han ikke tænke sig."

— Efterat 41,700 Spd. vare tegnede i Aktier til Anskaffelse af Dampskibe til Kystfart fra Christiania, har Selskabet i et af Aktionærerne afholdt Møde paa Børsen den 3die Juli konstitueret sig som „Christiania Kystdampskibsselskab" og valgt en Direktion, bestaaende af Peter Petersen, Olai Olsen, Joh. H. Andresen, A. Hesselberg og Havnedirektør Roll.

— Ved kgl. Resol. af 13de Mai sidstl. sees at være bevilget et Beløb af indtil 15,300 Spd. til Møbler og Inventarium for den nye Storthingsbygning, „for at bringe den i brugbar Stand for førstkommende Storthing." Bygningskommissionen har antaget, at der i det Hele vil udkræves 20,000 Spd.; men foreløbig vil endeel af det gamle Storthingslokales Inventarium lade sig benytte.

— Hr. Erik L. Petersen her fra Christiania sees i den sidste Tid at være optraadt som Improvisator i Bergen og Stavanger, og det med adskilligt Held. Han forsøgte sig først som Skuespiller, gik derpaa over til Katholicismen og blev sendt til et Munkekloster ved Donau, men blev snart kjed af Munkevæsenet, gik paany over til Protestantismen, og efter at være vendt tilbage til Christiania holdt han mod Betaling nogle Foredrag angaaende sin Overgang til den katholske Kirke og Udtrædelse af samme — en Begivenhed, der forresten havde vakt saa liden Opmærksomhed, at de Fleste først lærte den at kjende af Avertissementerne, hans Foredrag angaaende. Hr. Petersen skal, som det af hans Tilhørere forsikres, besidde adskillig Færdighed til paa staaende Fod at „befatte udi Vers" hvilke Materier der blive ham opgivne. Han har ogsaa i Literaturen forsøgt sig som Poet ved en i 1862 udgiven Samling „Digte" paa 48 S. 16. Men som Improvisatorers Digte i Almindelighed hævede hellerikke disse sig over Routinen.

— Et af Brunchorst & Dekke i Bergen bygget Barkskib, „Bergenseren" kaldet, ført af Kapt. F. Wesenberg og 261 K.-L. drægtigt, expederes iaar med Last, Jernvarer osv., til Lyttelton, Havn for Christchurch paa New-Zeeland, hvortil et bergensk Fartøi ogsaa forrige Aar afgik med lignende Ladning. — Det bergenske Fregatskib „Norge" er leiet af Entreprenørerne for Expeditionen, for ogsaa at afsendes til New-Zeeland.

— Den 27de Juni afholdtes paa Vossevangen i Voss den anden almindelige norske Hesteudstilling i Fjorddistrikterne, hvorved 115 Dyr udstilledes, og hvortil et Par Tusinde Mennesker havde samlet sig. Hingsten „Viking", opalet paa Kraabøl i Gusdal og nu tilhørende J. Suphammer i Sogn, vandt den største Præmie.

— Den 2den Juli brændte paa et halvt Snees Huse nær Carlstad i Sverige, en By paa 5000 Mennesker.

— Konsul Jervel's Eiendom Furland ved Molde (den af særskilte Skrifter og Avisartikler noksom bekjendte Vestnæsmyr) er ved Auktion bleven kjøbt for 2,600 Spd. af Amtmand Arveschoug paa Amtskommunens Vegne.

— Lieutenant Anker, der i sidste Krig udmærkede sig ved en saa glimrende Tapperhed, har af den danske Regjering faaet Afsked med 10 Rdl. i aarlig Pension. En af J. Wiehe til Indtægt for ham arrangeret Forestilling paa det kgl. Theater er bleven forbudt!! Anker har baade fra Østerrige og Preussen — de Fiender, mod hvem han kjæmpede — modtaget Tilbud om Ansættelse.

— **Dødsfald.** Carl Heine, Chef for det bekjendte Bankierhuus Salomon Heine i Hamburg, † 3die Juli.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 29.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 16. Juli 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Korrespondence fra Rom til Nyhedsbladet.

(Afsløringen af P. A. Munch's Monument.)

19de Juni 1865.

Enhver Nordboer, som har besøgt Rom, har ganske vist derfra modtaget en blivende Erindring af den lille, fredelige, skyggefulde, indhegnede Cypreslund, længst nede i Stadens sydligste Hjørne, tæt indenfor Porta Paula og lige ved Siden af Cestius's Pyramide. Denne lille Plads tilhører egentlig det preussiske Gesandtskab, men benyttes til fælles Kirkegaard for Protestanter fra alle Lande. Mod Syd indesluttes den af Stadens gamle Muur med maleriske Ruiner og Partier af gamle Taarne, og strækker sig i en Skraaning nedover til Sletten, som mod Vest begrændses af Tiberen og Monte Testaccio. Der er en ubeskrivelig Fred og Hvile udbredt over dette Sted, og der er vist ikke faa fremmede Besøgere, som har havt en mere eller mindre bevidst Følelse af, at her maatte det være godt at lægges ned, faa en liden Steen sat over Tuen og over det Hele lidt Skygge af de store, prægtige Cypresser, der minder om vore nordiske Grantræer og derved maaskee bidrager til for Normænd at give Stedet et saa hjemligt Præg.

Tilhøire for Indgangsporten, oppe under Stadsmuren, ligger P. A. Munch begraven, og forrige Mandag, den 12te Juni, afsløredes det smukke Monument, som nogle af den Afdødes hjemmeværende Venner har overdraget til Billedhugger Fladager at udføre. Kl. 6 om Aftenen samledes de herværende Nordboer, Damer og Herrer, hvoriblandt vor Konsul, Hr. Bravo, og Biskop Annerstedt fra Sverige, foruden nogle Italienere, og begav sig i sluttet Følge fra Kapellet op til Graven, hvor Støtten afsløredes, og Henrik Ibsen talte Følgende:

„Mine Damer og Herrer!

Man har anmodet mig om at sige et Par Ord i Anledning af det Monument, som i disse Dage her er reist paa min afdøde Landsmands Grav.

Saavidt jeg kan see, er omtrent samtlige Svenske og Danske, der fortiden opholde sig i Rom, her tilstede. Dette var ikke mere, end jeg havde ventet mig; thi er det i nogen Kjendsgjerning, at den skandinaviske Broderaand til Dato har aabenbaret sig som levende og som virkelig existerende, da er det i en altid usvækket Redebonhed til at feire hverandres Fester.

Men Opholdet i Rom har forlængesiden betaget mig den, rigtignok tilgivelige Fordom, at skandinavisk Eenhedssind er utænkeligt, undtagen i Sammenhæng med internationale Festligheder. Dog, det forstaar sig, hernede pines vi ikke af det daglige Livs Trivialiteter, som sløver og slapper, og heller ikke trues vi af de store Afgjørelsens Øieblikke, om hvilke Historien vidner, at de i fordums Dage løftede og staalsatte Folkene saavelsom Individerne, men som nutildags har en anden Virkning.

Hvorom Alting er, saa takker jeg Eder paa mine Landsmænds og egne Vegne, fordi I her er mødt frem, og fordi jeg med Vished veed, at Eders Tilstedeværelse er mere end en Høflighedsform. Enhver af Ier har kjendt den Afdøde, ialfald af Navn; hans Værker findes iblandt Ier, de findes ialfald i vort Bibliotheks Reoler; flere af Eder have levet en Deel af sit romerske Liv sammen med ham, og jeg tror, man vanskelig skulde gaa ud af en saadan Berøring uden at faa ham kjær.

Mine Landsmænd omfatte naturligviis hans Minde med al den Agtelse, som deles af enhver norsk Mand. Svenskerne, som selv have en stor og rig og glimrende Literatur over sin ligesaa store og rige og glimrende Fortidshistorie, veed og paaskjønne, hvad Norge har eiet og hvad det har tabt i Munch.

Men med Danskerne forholder det sig derimod noget anderledes. Munch's Navn nævnes ialmindelighed ikke med Kjærlighed i Danmark. Jeg har selv erfaret det, erfaret det ofte, og det har gjort mig ondt. Jeg tror imidlertid, at det her, som saa ofte, mere er Eftersnakkeriet, end en klar og levende Erkjendelse af Spørgsmaalets sande Væsen, der strør Opinionen ud iblandt Mængden. Naar jeg har spurgt Danskerne: Hvad er det da egentlig, som I have imod Munch? saa har jeg næsten altid faaet til Svar: Jo, vi have imod ham først hans Indvandringstheori, ifølge hvilken Danskerne skulde være af et andet oprindeligt Udspring, end det øvrige Skandinaviens Beboere, og dernæst have vi imod ham hans Raad til Danmark at blive Tydsklands Admiralstat.

Om det første Punkt vil jeg kun sige: Lad vore Lærde beholde det for sig selv; hos dem er det i de bedste Hænder; det har allerede affødt megen Skarpsindighed og vil vel afføde mere endnu, forinden den Tid kommer, da der ikke kan siges mere for eller imod. Men eet vil jeg i den Anledning sige jer Danske, og jeg skulde for vores alles Skyld ønske, jeg kunde sige det saaledes, at det hørtes over Eders hele Folk: Ryd ud med Ord og med aandelig Daad, ryd ud gjennem jer Kunst og jer Literatur, ryd ud, ved hele eders Maade at leve og tænke og være paa, det Parti i eders Land, som med saa forunderlig sympathetiske Baand føler sig draget nedover imod Syd, det Parti i eders Land, som gjør al sin Idræt med Øinene rettede derned, som om det der havde sit Frændeland, sit Stammeland, og som for en Lægmand næsten afgiver etslags Vidnesbyrd om, at, hvad ialfald nogle af Ier angaaer, turde der dog være noget Sandt i Munch's Theori. Dette vilde være den værdigste Maade at protestere paa; og kunde vor afdøde Historikers Paastand bidrage sin Skjærv til at ægge Ier hertil, da turde endnu maaskee den Tid komme, da I, som vi, takkede Gud for, at han kastede Theorien ud, om den saa end ti Gange viste sig at være en Vildfarelse.

At hans Raad med Hensyn til den Stilling, eders Land burde indtage i Europa, har forarget Ier, kan jeg begribe; men det er inkonsekvent herfor at lægge ham for Had, aldenstund I fremdeles, med den Godmodighed, som er eders Nation egen, vedblive at have aabne Arme og fulde Hjerter for de mange blandt Broderlandenes saakaldte korrekte Skandinaver, der visselig aldrig vilde give Ier et Raad, haardt og stødende i sin Form, som Munch gav det, men som, ved at svigte der, hvor det gjaldt, ved at blive borte der, hvor man i den fælles Fares Øieblik skulde ventet at finde dem, faktisk have bidraget til at drive Ier saa sørgeligt langt indover mod den Vei, hvilken I optog det saa ilde, at Munch paapegede som den, der var Ier tjenligst.

Hvad Munch har udtalt, var hans Overbeviisning i Udtalelsens Øieblik, det er jeg overtydet om, og det burde lægge Mildhed over eders Stemning. Lad det, — jeg siger dette til jer Svenske, Danske og Norske, — dog endelig eengang komme saa vidt, at Sandheden faar Magt i vort fælles Samliv; vi have seet, hvor Flosklerne bære hen. Vi have hidtil i vore nationale Berøringer gaaet mellem hverandre som Diplomater, vi have vexlet Høflighedsnoter, vi have været delikate som en Parfume, og det var først, da den alvorlige Deel af Festen skulde begynde, at vi fik aabne Sandser til at erkjende, hvad det hele Væsen hidtil havde været, — en Duft, hverken mere eller mindre.

Folk hjemme i Norge have brugt at sige om Munch, at han var inkonsekvent, og i Udlandet har man sagt dem det efter. Men med den Sag er det nu, som man tager det. En Statsmand, eller idetheletaget en Mand, som har en heel, utvivlsom, uafviselig Gjerning at gjøre, kan sige, at ingen Storm skal drive ham fra hans Vei, — og er Manden saa stærk som hans Ord, saa driver heller ikke Stormen ham fra hans Vei.

Men saaledes hverken kan eller skal den videnskabelige Forsker tale. Han har ikke Veien afpælet foran sig; han maa bryde den gjennem Tykning og Uføre, maa mangen Gang vende om og begynde fra et nyt Udgangspunkt, for at vinde frem til Maalet, som han ikke paa Forhaand vilkaarligt kan sætte, men som netop gjennem Forskningen møisommeligt skal opdages. I denne Forstand har Munch været inkonsekvent, det skal siges til Ære for ham her paa hans Grav.

Jeg tænker saaledes, jeg tør tro, at vi dog igrunden Alle ere her forsamlede i fælles Kjærlighed til og Agtelse for den Afdødes Minde.

Den Steen, som her er reist, har ikke hans Nation sat over ham; den hidrører fra en liden Kreds af hans Venner. Men jeg vil haabe, at Staten kommer efter. Jeg vil haabe, at den hjemme iblandt os reiser ham et synligt Mindesmærke, paa sin Viis ligesaa værdigt, som det, hvormed hans Grav her er betegnet.

Jeg veed, at der hjemme er Mange, som mener, at der i Munch's levende Live blev fra Statens Side gjort saa overordentlig Meget for ham og for hans videnskabelige Gjerning. Dette er en Misforstaaelse, som her skal protesteres imod. Staten har gjort sin Pligt, ikke videre. Men Misforstaaelsen skriver sig fra, at Staten i de fleste Tilfælde af samme Beskaffenhed gjør meget mindre end sin Pligt. Dette forrykker Maalestokken for, hvad der med Rette kan fordres.

Saalænge Statsmagterne kun ansee sig kaldede til at skjøtte Statssamfundets Trivsel, og ikke sætter Udviklingen af Nationens Liv i samme Række, saalænge have de kun løst den ene og det neppe den væsentligste Halvdeel af Opgaven. Stater, som vore, kan ikke værge sig ved sin materielle Velstand, men Nationer, som vore, kan, dersom de gjøre deres Gjerning i Kulturens, i Videnskabens, i Kunstens, i Literaturens Tjeneste, erhverve sig en Ret til at bestaae, en Ret, som Historien viser, at Vold og Magt udenfra altid har været varsom med at angribe.

Den private Mand hjemme har, saavidt hans Evne rækker, baade Hjerte og Hjælp for den Virksomhed, der sigter til at støtte og løfte vort indre, nationale Liv; dette maa jeg af egen Erfaring og med Taknemmelighed erkjende, og jeg tænker, at flere af mine Landsmænd her kan for sit Vedkommende gjøre det Samme. Men Staten, som saadan, seer endnu hos os i den frie Videnskabelighed, i Kunsten og i Literaturen kun Prydelserne, ikke Støtterne og Bjælkerne til Bygningen. Denne ydmygende Stilling maatte det vel nu være Tiden at see en Ende paa. Den Mand, der gjør den aandelige Gjerning i en Nation, har Ret til at bære

sit Hoved høit; han har Ret til at protestere, naar der for hans Opgave kun tilbydes en Deel af det Overskud, som Tilfredsstillelsen af de materielle Statsbehov levner, og det endda kun forsaavidt disse Behov levne noget Overskud.

Saaledes kan det ikke vedblive. Jeg vil haabe, at de sidste Tiders alvorlige og sørgelige Begivenheder have aabnet Øinene for, at det er Nationens og ikke Statens Kraft, som frelser, hvis der kan frelses, — og heri ligger et Fingerpeg for ethvert Statssamfund, som vil sin egen Bestaaen, og som ikke har Overmagten at støtte sig til.

Jeg vil derfor ogsaa haabe, at vore Statsmagter, som eet blandt de mange Punkter, der skal komme til at vidne om et mere løftet Program for Fremtiden, vil i Hjemmet sætte Munch et Minde, der er hans Land, ham selv og hans Gjerning værdigt."

Monumentet, der, baade hvad Størrelse og fornemmelig hvad Smagfuldhed angaar, hører til de meest fremtrædende paa den protestantiske Kirkegaard herstedes, bestaar af en poleret Obelisk af blaaligt Marmor, hvilende paa en Sokkel med flere Afsatser. Paa Obeliskens forreste Flade findes en Medaillon med Munch's Portrait i hvidt Marmor. Billedet er smukt og træffende ligt, fiint detailleret og dog med den Storslagenhed i Charakteren, som dets monumentale Hensigt paabyder. Nedenunder er anbragt en latinsk Indskrift med Munch's Navn samt Angivelse af hans Fødsels- samt Dødsaar og Datum. Omkring Graven er plantet en Kreds af Rosentræer samt ved dens Hjørner fire Græsepile. For Tilfældet var Monumentet smykket med Blomster og med en af vor Konsul anskaffet særdeles rig Laurbærkrands, der var henlagt foran paa Fodstykket. En paatænkt Sang maatte vi give Slip paa, da vor velbekjendte skandinaviske Maestro, Hr. Ravnkilde, havde tiltraadt en Sommerreise til Sorrent. Derimod tilbragte vi senere hen paa Aftenen nogle hyggelige Timer under de gamle Morbærtræer udenfor Osteriet ved Monte Testaccio, hvor ligeledes vor Konsul sørgede for, at vi ved et Glas Viin kunde erindre vore Hjemlande og vore Kjære i Hjemmet, ligesom især Professor Munch's Familie og alle dem, der havde bidraget til Monumentets Anskaffelse. Biskop Annerstedt, hvem vi Alle, under hans korte Ophold i Rom, have faaet ualmindelig kjær, holdt blandt Andet en længere Skaaltale i varm skandinavisk Aand.

O.

Bernhard Elis Malmström.

(Ved L. Dietrichson.)

II.

Halvandet Aar efterat Malmström hædredes med Akademiets Anerkjendelse af hans digteriske Begavelse, disputerede han for Magistergraden under Atterbom; hans Specimen var en Afhandling om „Kunstens Væsen og Betydning", og han promoveredes som Følge heraf ved den følgende Magisterpromotion, Sommeren 1842. Ved Promotionen havde han været sine Kammeraters digteriske Tolk, og modtog som Tak derfor af dem en Guldkjæde, hvilket fremkaldte det smukke Digt: „Till Promotionskamraterna." Aaret efter, i Vaarterminen, holdt han en senere trykt akademisk Tale ved Carl Johans Regjeringsjubilæum, og disputerede for Docentur over „Aristoles's Lære om Poesien", hvorefter Atterbom kaldte ham til Docent i Æsthetik.

Hermed var Malmström da kommet ind i en videnskabelig Virksomhed, der paa den frugtbareste Maade fyldte hans Liv med Studier over den Kunst, han selv med saameget Held var begyndt at dyrke; og under Beskjæftigelsen med disse, med Poesiens Udvikle beslægtede Studier, vuggedes hans indre Liv paa en varm, poesirig Strømning, der gav sig Luft i fortsat Digtervirksomhed. Men, hvad man dog kunde forudsee, indtraf: det theoretiske Studium, den æsthetiske Kritik fik under den poetiske Stemnings Udarbeidelse i Digt ofte saaledes Overhaand over Digteren, at den hindrede hans Phantasies lette Flugt. Selvkritiken tiltog derved i en Grad, der var yderst velgjørende for Gehaltet af, hvad der skulde bære hans Stempel i Verden, men som sikkerlig ogsaa stundom kvalte en og anden Spire, der kunde have skudt skjøn Vært under en mere uhæmmet Phantasies Paavirkning.

Men, saavidt vides, samtidig med hans Magisterpromotion indtraf der en Begivenhed, som kastede en saa dyb Skygge ind i den unge Digters Liv, at den spores lige til hans Livs Ende og har stemplet hele hans Poesi med sit dunkle Præg. Den er bleven mig meddeelt fra en Kilde, som jeg har al Grund til at tro vel underrettet, og mellem Upsalas Studenter, af hvem Malmström var meget afholdt, var den ofte paa Tale i en med denne Meddelelse stemmende Form. Da jeg imidlertid ikke tør bestemt indestaa for Begivenhedens Enkeltheder, og sandsynligviis en eller anden derom kyndig Landsmands Pen i sin Tid vil oplyse dem, indskrænker jeg mig til kun at nævne, at dens Hovedtræk var, at en lykkelig Ungdomskjærlighed, der havde alt Haab om at være besvaret, afbrødes ved den Elskedes pludselige Død netop paa det meest afgjørende Vendepunkt, der vilde have gjort ham til en lykkelig Mand.

Nu blev han ingen lykkelig Mand; men han fik Livets alvorlige Indvielse til Digter. Hans Ungdomsglæde var brudt; men han søgte sit Livs Gjerning i den Fantasiens Verden, hvor hendes Billede var levende og varmt, og hvor Dødens kolde Aande aldrig kunde berøre det.

I disse Aar var det, at det første Studentertog til Upsala fandt Sted; den nordiske Eenhedstanke fandt i Malmström en ligesaa varm som trofast Tilhænger. Ved selve den Fest, de svenske og danske Studenter feirede paa „Gamla Upsala Högar", Gustafsdagen den 6te Juni 1843, havde Malmström leveret et Digt, der spaaede saa smukt og lyst for en Sag, der netop i hans Livs sidste Dage atter skulde strenge hans Lyre, idet den kastedes ligesaa langt, om ikke længere tilbage, end den havde vundet frem. Det er smerteligt nu at kaste et Blik paa alle de uindfriede Løfter, alle de gjækkede Forhaabninger og al den Regn af Poesi, der af

Bernhard Elis Malmström.

purt og falskt Guld dryssedes i den unge Skandinavismes Skjød; men blandt disse Digte udgik faa af et renere, mere til Offere beredt Sind, end Malmströms. Det var ikke Phrase, naar han sang:

„Enhvar af oss, som älskar fosterjorden,
Han älskar Skandien på samma gång."

I det efter Toget nydannede „Skandinaviska sällskapet" i Upsala var han Medlem, og leverede her den 12te Febr. 1844 et Digt, hvori han udtaler sin levende Glæde over Sagens Fremgang:

„Se, Heibergs gracer skalkas på vår scen,
I svensk kothurn oss tjusar Oehlenschlaeger,
Och Fredmanns sångmö sluter i sin famn
Med lust och lek det glada Köpenhamn."

Ved Toget til Kjøbenhavn finde vi ham atter i de nordiske Studenters Række: han besynger Gottland, hvor Upsalastudenterne holdt Rast under Farten den 19de Juni, og i Kjøbenhavn, da Studenterne hilsede Oehlenschlaeger i hans Sommerbolig paa Fredriksberg, er det Malmström, der synger for dem:

„Oss Sagan har berättet: I Söder är en ö",

til Wermlandsmelodien, en Sang, der skal have tiltalt den gamle Sangerfyrste hoit ved sin rene Poesi. Indtrykket af Toget har han stilbret i Digtet „Midsommarnatsdröm", hvor de i Natten mod hinanden kjæmpende Aandesfarer, de blodige Fædre, der stride over Øresund, forsones ved at see Sønnernes Snekker stævne hinanden broderligt imøde. I Forbindelse hermed maa vi ogsaa nævne, at Malmström, da han i 1852 var forhindret fra at følge med Toget til Norge, sendte en smuk „Helsning till Norge från de hemmavarande", der maaskee her endnu tør leve i en og anden Deeltagers Minde.

Om Høsten 1846 tiltraadte han en længere videnskabelig Reise til Tydskland, Italien og Frankrige, og af disse Lande greb naturligviis Italien ham med forunderlig Magt. November Maaned tilbragtes i Florents; i denne Maaned begav han sig til Rom, efterat have besøgt det nær Florents beliggende mindesrige Fiesole, som han viede et Digt. Over Trasimenersøen, Passignano, Perugia kom han til Rom kort før Jul. Synet af den evige Stad greb ham, som det griber ethvert opladt Sind dybt; men Følelsen af det italienske Folks sunkne Tilstand smertede ham, og overalt fulgte ham Tanken paa det kjære Hjem i Norden. Da Julen kom, og Skandinaverne paa vanlig Viis feirede Juleaftenen sammen, skrev han en Sang, der endnu ved den næstsidste Julefest blev sunget i Rom:

„Der än sen tusen år
Emellan minnets tempel
Den gula Tibern går,
Der samlas söner af den stam
Som förr med djerfva draker
På fria böljor samm",

en Sang, hvori ogsaa hans Kjærlighed til den nordiske Eenhedstanke fik naturlig Anledning til at træde frem. En Overskvømmelse i stor Stiil, saadan som den oftere midtvinters hjemsøger Rom, blev han Vidne til, og beskrev den i et skjæmtende Digt, der slutter:

„Tibern! Odlingens flod! vill blot barbarer han dränka,
Fordna barbarernes barn söker hans bölja väl sist."

Her i Rom overraskedes han af Efterretningen om Tegnér's Død, der greb ham dybt. Efter en Udflugt, paa hvilken han blandt andre Steder ogsaa besøgte Tivoli, begav han sig i Marts Maaned 1847 over de pontinske Sumper til Neapel, som blev hans Reises Sydpunkt.

Efter sin Hjemkomst fik Malmström i 1848 Paalæg om at forestaa Læreembedet i Æsthetik, og i samme Aar holdt han sin Mindetale over den nys afdøde Erik Gustaf Geijer, den Mand, der af alle svenske Digtere har meest Familielighed med Malmström. Begge eie den mandige, alvorlige Malm i sit Bryst, Begge en storartet Sands for det Dybe i Nordens Naturliv, der havde berørt dem med sin Melancholi; hos Begge er Tankens Magt fremherskende over Phantasiens, skjønt Geijer jo var den Overlegne af de To.

Paalægget om at fungere som Professor i Faget fornyedes fra Aar til Aar, indtil 1856. Imidlertid var en stor Ære vederfaret ham: Digteren Franzén var død, og ved hans Død blev et af de 18 Sæder i „Svenska Akademien" ledigt, og Valget faldt paa Bernhard Elis Malmström, og Enhver maae sige: med fuld Ret. Thi hvori man end sætter de fortrinligste af de Egenskaber, der skal udmærke en Akademiker, besad Malmström dem sikkerligen. Valget fandt Sted den 26de November 1849, men først den 18de December 1850 indtog Malmström sit Sæde med en Tale over sin Forgjænger, og vedblev siden at fungere ved Universitetet. Imidlertid døde Atterbom i 1855. Over ham holdt Malmström, dertil opfordret af Studenterne, en Mindetale Vaaren 1856, hvori han paa en interessant Maade udtaler sine Anskuelser om Phosphorismen og den tydske romantiske Skole, og hvori man faar flere værdifulde Bidrag til Bedømmelsen af den Stilling, han selv indtog som Digter og Æsthetiker.

Om den tydske romantiske Skole ytrer han: „Det var for den vor Skole ikke nok gjennem Oversættelser (af Calderon, Camoens, Dante, Ariost, Tasso osv.) at udvide den literær-historiske Videnskabs Synskreds eller at forøge Forraadet af æsthetiske Nydelsesmidler for de Dannede, ei heller gjennem dem at fremstille nye Mønstre for Verskform og billedlige Prydelser: snart skulde man ogsaa anbefale disse Digtes Indhold, den Verdensanskuelse, den Tro, den sædelige Livsluft, hvori de bevæge sig, som den høiere Sandhed og Skjønhed, som den uomgjængelige Betingelse for al Poesi i Livet som i Kunsten. Man skulde vel have formodet, at den protestantiske Shakespeare med sin sædelige Dybde skulde have udgjort en Modvægt mod de sydlandske Digteres skadelige Indflydelse i denne Henseende. Men langt derfra, var det just den Levning af Middelalder, der endnu lever hos den store Britte, den humoristiske Tøilesløshed, som han ofte tillader sig, og som kan synes

at eie en flygtig Lighed med Skolens egen Ironi, der fortrinsviis vandt ham Skolens Erkjendelse og Agtelse — det christelig-protestantiske Element hos Shakespeare ofrede man en meget overfladisk Opmærksomhed. Og tilsidst var man istand til at begaae den Bespottelse mod Poesiens Guddom, udtrykkelig at give den fanatiske Fyrværker Calderon Fortrinet for Shakespeare."

Paa et andet Sted ytrer han: „Den Gave, som den protestantiske eller civiliserede Verden, — for mig have disse to Udtryk omtrent samme Betydning, — modtog af den romantiske Skole — Bekjendtskabet med Syd-Europas Digtekunst — er unægtelig af stort Værd, men maa, for ei at misbruges, bestemmes med Hensyn til dette Værd. Trods al den Henrykkelse, hvori man er falden og endnu falder over denne Skjønliteraturs Fortræffelighed, maa jeg dog udtale den Overbeviisning, at dens Værd hovedsagelig er blot historisk, at det grunder sig paa den større eller mindre Sandhed og Anskuelighed, hvormed den for vore Øine fremstiller henfarne Aarhundreders Tænkesæt, Sæder og almindelige Verdensanskuelse hos Nationer, der eie lidet eller intet Fælles med vor egen Civilisation. Til dette Værd kommer visselig et andet: det poetiske i Fremstillingen. Men her maa man være paa sin Vagt, at man ikke af Billedernes, Sprogets og Versenes Skjønhed lader sig henrive til Forkjærlighed for selve Indholdet, der, verlende og underholdende som det kan være, dog staar under Alt, som vor sandere og modnere Forestillingskreds frembringer. Thi vi Protestanter befinde os i Grunden udenfor Kredsen af hele denne Skjønliteratur; vi have engang for alle frasagt os Grundbetingelserne for dens Tilværelse, den sædelige og religiøse Tilstand, hvoraf den er opstaaet. Vi kunne ikke tilegne vor Bevidsthed dens Indhold med Overbeviisning og Tro, uden at begaae en Brøde mod den Helligaand, den Aand, som gjennem Luther og hans Medkjæmpere brød sin Bane til Lyset gjennem Middelalderens Mørke, — vi kunne det ikke, uden at blive Frafaldne fra vor Gud, vort Folk, os selv, hele vor Dannelse — alt det Hellige, som har været vort Livs Ledestjerne og vort sidste Haab, ligefra Vuggen."

Endnu et Sted af Betydning for Malmström's egen Digtnings Væsen maa jeg anføre: det angaar Atterbom og den svenske „nya schola", den dunkle Phosphorisme:

„En svag Side hos den nye Skole opdagede man snart, nemlig dens Fangenskab under en fremmed Autoritet af tvetydigt Værd og vanskeligt begribelig Beskaffenhed; en anden Svaghed hos den gav meer end een Gang Modstanderne Overtaget i Opinionen, nemlig det dunkle Sprog, hvori den især i Vers søgte at udtrykke endnu uklarede Tanker, hvortil kommer — — den uhørte Voldsomhed, den af Modkritiken til Yderlighed ophidsede Bitterhed, hvormed man forgreb sig paa poetiske Minder og kritiske Autoriteter."

Man seer heraf, hvorledes Kjærlighed til Sandhed, Klarhed og Humanitet gjennemaandede vor Dig-

Professor P. A. Munch's Mindestøtte i Rom. (Efter Originaltegning.)

ter, og havde han fra Phosphoristernes Fyrste modtaget den Kjærlighed til Naturen og til det Sangfulde i Formen, der var denne egen, saa bragte han Intet med af det Taagede, Uklare, der heftede ved hiin Mester og hans Skole.

I December 1856 blev da Malmström endelig udnævnt til Professor i Æsthetik og moderne Literatur, dog endnu kun som extraordinair; men da der senere blev Tale om en Deling af de æsthetisk- og modern-lingvistiske Lærerposter, og Böttiger valgte Professoratet i moderne Lingvistik, blev Malmström i Mai 1859 udnævnt til virkelig Professor i Æsthetik samt Literatur og Kunsthistorie. I denne Stilling installeredes han i Oktober samme Aar, og holdt strax efter sin ypperlige Sørgetale over den nys afdøde Kong Oscar.

Det var ved denne Tid, at Nedskriveren af disse Linier lærte Malmström personlig at kjende; der fortaltes netop da, at han, da Södermanland-Nerikes Nation hilsede ham som Professor, havde ytret: „Dømmer ikke af et tilsyneladende koldt og indesluttet Væsen, at jeg ikke har Varme — troer mig, naar jeg siger, at den findes der, om den ikke sees." Dette Ord maatte sandes, naar man traadte overfor hans imponerende, tause Personlighed, der indadvendt og stille kun syntes beskjæftiget med at stirre ind i sin egen Sjæls Dyb. Men naar han saa, revet med i Samtalen, udfoldede denne sin elskelige Sjæl, da var det værd at skue ind i et Indre, der, som en lukket Blomst, kun i en enkelt, stille Time aabnede sig, for at vise et rigt, skjult Bæger og udsende kvægende Duft. Man følte altid, at han var en Mand, der levede et rigt, indre Liv, om end kun Lidet af, hvad han levede, fandt frem til Overfladen. Tung Melancholi og haarde, legemlige Lidelser havde efterhaanden bemægtiget sig ham, og navnlig efter denne Tid led han hyppigt, især af Rosen i Hovedet.

I 1860 samlede han nogle af sine spredte Arbeider i literærhistorisk Retning, over Shakespeare, Swift og Flere, til en Samling „Literaturhistoriske Studier" af stort Værd. De havde alle før været trykte, deels i „Intelligentsbladet", som han en Tid redigerede sammen med Afzelius, deels i Frey og andre Tidsskrifter. Endelig skrev han ifjor Vaar den djerve, frimodige, om hans ærlige Sind vidnende Prolog ved Studenterkoncerten til Fordeel for de danske Saaredes og Faldnes Efterladte, og den 4de November Talen i Anledning af Norges og Sveriges femtiaarige Forening. Tilsidst begyndte han at virke for den ved ethvert Universitet nuomstunder uomgjængelig nødvendige Oprettelse af et Musæum for Afstøbninger efter antike Kunstværker; men Døden hindrede ham i at faa føre dette Arbeide til dets Maal. Hans Helbred havde tilsyneladende begyndt at bedre sig, da han, efter et kort Ildebefindende, den 21de Juni pludselig overfaldtes af et Sygdomsangreb, der i faa Timer endte hans Liv.

Paa hans Bord fandtes et Distichon, der betegnende viser hans Sindsstemning i hans senere Dage;

i de græske Rhythmer, som han elskede saa høit, skulde han da synge sin sidste Tone; den lød:

„Ack, hvad lifvet är kort; jag tyckte igår, jag var yngling,
Länge jag drömde inatt, gubbe jag är ren idag."

Hans Jordefærd var en Sørgehøitid, hvori Høi og Lav tog Deel, og over hele Norden vil Efterretningen om den ædle Digters Død være bleven hilset med Vemod og Sorg af Enhver, der med ham havde spurgt og hos ham havde faaet et saa forunderlig dybt og vakkert Svar paa Spørgsmaalet:

„Hvi suckar det så tungt uti skogen?".

Literatur.

Norsk Læsebog for Mellemklasserne. Udgiven af A. Hagerup og H. Lassen. Chra. 1865. VIII. 551 S. 8vo. Indb. 1 Spd. J. W. Cappelen. — I 1856 udgav den her først nævnte Udgiver, Frøken Augusta Hagerup, uden Navns Nævnelse, „Norsk Læsebog for Begyndere. Samlet og udgiven nærmest til Brug i de lavere Klasser i Nissens Skoler af en Lærerinde ved Nissens Pigeskole" (260 S. 8vo.), hvoraf der i 1861 udkom et nyt og forbedret Oplag; og i 1860 udgav Hartvig Lassen „Poetisk Læsebog for Skolernes høiere Klasser" (448 S. 8vo.) samt i 1861 „Læsebog i Modersmaalet" (prosaisk Deel, 520 S. 8vo.), hvilke Bøger, trods Forskjellighed i Format og visse Afvigelser i Plan, gjensidig skulde supplere hinanden. I ovennævnte Bog have begge Udgiverne i Forening tilveiebragt et Læseapparat, der træder supplerende ind mellem den Enes Læsebog for „Begyndere" og den Andens for Skolens „høiere Klasser", saaledes at disse fire Bøger tilsammen omfatte den hele Skolegang, for hvilken de ogsaa vil afgive et med Hensyn til Omfang og Afverling tilstrækkeligt Læsestof. Da imidlertid ingen af disse, for de forskjellige Skoletrin bestemte Læsebøger, er udarbeidet med nogen fast Plan for den næstfølgende, har det ikke kunnet undgaaes, at Stoffet i de enkelte Dele er foregrebet, eller Stykker har maattet optages saavel i den ene som den anden Bog. De enkelte Dele vilde vistnok i indre Sammenhæng, om ikke i Reduktion af Omfang, vinde meget, dersom de i nye Oplag kunde bearbeides efter en fælles gjennemført Plan, hvert enkelt Kursus med Forudsætning om sin supplerende Deel. — Hvad nærværende, for Mellemklasserne bestemte Læsebog angaar, er den, hvad Stoffet betræffer, meget righoldig og afverlende. De enkelte Afsnit ere: 1. Fabler og smaa Fortællinger; 2. Eventyr; 3. Fortællinger; 4. Myther og Sagn; 5. Historiske Fortællinger; 6. Beskrivelser; 7. Digte. Idet Udgiverne ere gaaede ud fra den Forudsætning, at „Formaalet ved Underviisningen i Modersmaalet — fraregnet den grammatiske Underviisning — mere er at vække end egentlig at belære", og „at Læsestykker af fortællende Art, der meest umiddelbart tiltaler Barnet, bør udgjøre en saadan Læsebogs fornemste Indhold", have de, ved at gaae frem fra det Simpleste til det mere Indholdstunge, tilveiebragt et saa afverlende og morende Indhold, at Bogen for en væsentlig Deel vil lade sig læse for den blotte Underholdnings Skyld, og det ikke blot af Børn, men ogsaa af Ældre. Denne underholdende Charakteer skyldes væsentlig den Omstændighed, at Udgiverne ikke i Valget af Stykker have indskrænket sig til det Kjendte og Fællesliteraturen, men fra fremmede Literaturer i Oversættelse eller Bearbeidelse fremhentet, hvad der til Øiemedet fandtes passende. De literaturhistoriske Hensyn, der ialfald i en Læsebog for de høieste Skoletrin have et berettiget Krav paa at skee Fyldest, have saaledes maattet sættes ud af Betragtning lige over for hine vægtige praktiske Formaal. — En norsk Læsebog til 1 Spd. ved Siden af tre andre vil for de skolesøgende Børns Forældre maaskee være en mindre behagelig „literær Nyhed." Men i og for sig selv er dog Bogen saa billig, som man i Forhold til Omfang og Udstyr kan vente. Fraregnet Bindet kommer Arket, drøi Oktav, anstændigt Papir og smuk Tryk, paa omtrent 3 ß.

— Hefterne af den ved Liebenberg besørgede Udgave af **Don Quixote** i Dorothea Biehl's Oversættelse og med Tegninger af Prof. Marstrand, have fulgt hinanden med lange Mellemrum og mindre regelmæssigt, end man er vant til ved den driftige Forlæggers øvrige Forlagssager. Imidlertid afslutter det nylig udkomne 11te Hefte 1ste Bind, der indeholder den ældre Oversættelses 1ste og 2den Tome. Epitaphierne og Sonetterne i Slutningen af 2den Tome findes ikke gjengivne i den gamle Oversættelse, men i en ny, moderne Form. — Hele Værket er beregnet til 20 Hefter à 17 ß. (Woldikes Forlag.)

— Paa Woldikes Forlag i Kjøbenhavn er udkommet 1ste Hefte af en illustreret Godtkjøbsudgave af **Holbergs Comedier**, der vil blive fuldstændig i 40 Hefter (eller Ark, hvert ledsaget af et Billede) à 9 ß. Texten er den ved J. Levin givne Recension, der overhoved anbefaler sig baade ved Korrekthed og tækkeligt, ihvorvel økonomiskt Udstyr. Billederne ere tontrykte Pennetegninger af V. Rosenstand, en ung Kunstner, der efter Billedet i 1ste Hefte at dømme forstaar at opfatte det Lunefulde i Holbergs Charakterer. Af Holbergs Comedier haves mangfoldige Udgaver, men hidtil ingen illustreret. Og dog egne de sig fortrinlig til at illustreres. Enkelte Stykker ere vistnok udgivne med Træsnit af Hr. Flinck, ligesom ogsaa en Række „Scener af Holbergs Lystspil" i 1842 begyndte at udkomme i Lithographi efter Tegninger af Lorentzen, Eckersberg, Westphal og Andre, og hvortil man siden har faaet en langt fortrinligere Fortsættelse i Prof. Marstrands store og herlige Billeder. Men intet af disse Forsøg omfatter hele „Den danske Skueplads." — Hr. Woldikes Udgave vil, som det første gjennemførte, vi forudsætte heldige, Forsøg, allerede af den Grund faa et vist literært Værd. Og saasom den tiltaler Øiets Sands, paa samme Tid, som den i en korrekt Form giver det i komisk Henseende Ypperste, som Fællesliteraturen har at opvise, fortjener den en varm Anbefaling hos det læsende Publikum. — Mange have imidlertid allerede anskaffet sig Textudgaven, og vi skulle derfor raade Forlæggeren til at give disse Adgang til at erholde Billederne særskilt. Da han ikke har ansat disse just til nogen lav Priis, vil han ogsaa selv staa sig herpaa.

— Paa samme Forlag udkommer en Hefte-Udgave af **Holbergs Peder Paars**, paany udg. af F. L. Liebenberg og illustreret af Prof. Marstrand, hvilken bliver komplet i 6 Hefter à 9 ß. — Dette komiske Mesterværk koster altsaa i denne smukt udstyrede, korrekte og illustrerede Udgave kun 54 ß norsk.

— Af **J. Fritzner's Ordbog over det gamle norske Sprog** (Feilberg & Landmarks Forlag) er udkommet 7de Hefte, der omfatter Slutningen af Bogstavet S og Begyndelsen af T. Med 8de Hefte vil saaledes dette vigtige Værk formeentlig være afsluttet.

Nekrolog.

Ulrik Anton Motzfeldt.

Høiesteretsassessor U. A. Motzfeldt, der efter længere Tids Sygelighed døde Natten til den 10de Juli, var født den 27de Januar 1807 paa St. Thomas, hvor Faderen, den i 1854 afdøde Statsraad og Seraphimer-Ridder Peter Motzfeldt, dengang var Artilleriofficier. Moderen, Erneste Birgithe Margrethe Stenersen, var en Datter af Byfogden paa St. Thomas, Bent Chr. Stenersen, og hørte til den fra Gudbrandsdalen nedstammende og vidt forgrenede Stenersenske Familie. Efter i 6 Aar at have gaaet paa Christiania lærde Skole, dimitteredes U. A. Motzfeldt 1823 til Universitetet, hvor han tog Examen artium, ligesom senere (1826) juridisk Embedsexamen med bedste Charakteer. I sit 23de Aar ansattes han (1829) som Lektor i Lovkyndighed ved Universitetet, og blev 1834 konstitueret og 1835 virkelig Professor i samme Videnskab. Fra sidstnævnte Aar var han konstitueret og fra 1842 virkelig Assessor i Høiesteret. 1847 blev han Sorenskriver i Rakkestad, men modtog atter 1852 Ansættelse som Høiesteretsassessor. Motzfeldt var Repræsentant paa Storthingene fra 1851 til 1860; i førstnævnte Aar for Smaalenenes Amt og siden for Christiania. Under sidste Storthing maatte han, paa Grund af Sygdom, begive sig til Bad, og første Suppleant i hans Sted tilkaldes. 1857 og 1858 fungerede han som Storthingets Præsident. I 1854 fremsatte han det Forslag til Statholderpostens Ophævelse, der omsider hidførte den beklagelige Splidagtighed med Broderfolket, og paa Storthinget 1859—1860 Forslag angaaende Statsraadernes Deeltagelse i Storthingets Forhandlinger, om Forøgelse af Landdistrikternes Repræsentanter og andre Grundlovsforslag. Hans store og detaillerede juridiske Kundskaber, hans Arbeidsdygtighed og utrættelige Flid fandt her, som i mange andre offentlige Hverv, en vid og fortjenstlig Anvendelse. Han var Medlem af forskjellige kgl. Kommissioner, der have havt at forberede Lovarbeider (saaledes angaaende Medicinalvæsenet, Dissenterne, Kreditvæsenet, Huusmandsvæsenet, Sundhedspolitivæsenet, de kirkelige Forholde m. fl.), ligesom han ogsaa deeltog i Storthingets i 1854 nedsatte Jurykommission. I en lang Række af Aar var han Medlem af Christiania Formandskab og Ordfører i samme. Hans Indflydelse i offentlige Gjøremaal var ikke bygget paa Kundskab og Flid alene, men tillige støttet til aaben Redelighed, sjelden Samvittighedsfuldhed og en uplettet Charakteer. Selv den minutiøse Detail, hvori han som Debattant og Storthingstaler ofte fortabte sig, oversaa man lettelig ligeover for saa sjeldne og solide Egenskaber. Det literære Udbytte af hans Studier og Lærdom vil for en stor Deel findes nedlagt i Kommissions- og andre Pligtarbeider. Kun fra hans Virksomhedstid som Universitetslærer haves egentlige Skrifter, af hvilke de væsentligste ere: „Veiledning til den juridisk-praktiske Prøve" (Chra. 1842), „Den norske Kirkeret" (Chra. 1844) og „Lovgivningen om Odels- og Aasædesretten" (Chra. 1846). I hiin Tid deeltog han ogsaa virksomt paa den periodiske Presses Omraade, først som Medredaktør af Ugeskriftet „Vidar" og derpaa som Medredaktør af Dagbladet „Den Constitutionelle", hvilket han i 1836 grundlagde i Forening med C. Fougstad og A. Schweigaard, og hvis Hovedredaktør han fordetmeste var indtil Udgangen af 1840. — Motzfeldt blev i 1849 Ridder og i 1857 Kommandør af St. Olafs Orden. Tvende Gange var han gift: 1) med Frederike Julie Nielsen, Datter af Agent Jacob N. Nielsen i Christiania, og 2) med Anne Pauline Georgine Birch, Datter af afdøde Generalmajor Paul Hansen Birch. (En udførligere biographisk Meddelelse om Motzfeldt tilligemed Portrait findes forresten i dette Blad for 1855, No. 5.)

Job Christian Dietrichson.

Forhenværende Toldkasserer J. C. Dietrichson, der afgik ved Døden den 8de Juli, var født i Bergen den 3die Oktober 1772 — hiint ved den Struensee'ske Katastrophe saa mærkelige Aar — af Forældre daværende Oberstlieutenant, senere Generalmajor Frederik Dietrichson og Elisabeth Frøchen. Faderen er især bleven bekjendt fra Lofthusoptøierne i Nedenæs, idet han som Kommandant i Christianssand, efter Lofthus's Fængsling, i Marts 1787 med en militær Styrke uden Sværdslag jog den forsamlede Bondehob fra hinanden og befriede Foged Dahl samt nogle andre forhadte Personer, som Bønderne havde sat i Fængsel. — Fjorten Aar gammel ansattes J. C. Dietrichson som Stykjunker ved Artilleriet. underkastede sig Officiers-Examen 1790, udnævntes den 1ste Januar 1791 til Lieutenant og beordredes til at gjøre Tjeneste i Christianssand, hvor han forblev indtil 1818, da han som Major udnævntes til Artilleri-intendant i Christiania. 1820 udnævntes han til Toldkasserer sammesteds, og bestyrede dette Embede i 37 Aar, indtil 1857, da han i en Alder af 85 Aar, og efter i 66 Aar at have tjent Staten, søgte og erholdt sin Afsked. Han tilstodes en Pension af 1600 Spd., der dog af Storthinget nedsattes til 1000 Spd. i Henhold til det opstillede Princip, at denne Pension skulde i Regelen være den høieste, der tilstodes Nogen for lang og tro Tjeneste. Forresten fremhævedes hans lange og nidkjære Tjeneste med fortjent Ros af Pensionskommitteen. D. havde, hed det i Indstillingen (Storth. Forhdl. 1859—60, VII. 48), „Vidnesbyrd om med Orden og særdeles Punktlighed at have udført sin Tjeneste som Toldofficiant, ligesom for at have viist sjelden Humanitet, hvor hans offentlige Stilling bragte ham i Forhold til Private, og havde saaledes Fordring paa Anerkjendelse af en sjelden hæderlig og gavnbringende Embedsførelse." Ikke blot paa Grund af sin Humanitet som Embedsmand, men ogsaa paa Grund af sine personlige Egenskaber, var Dietrichson en afholdt Mand, ligesom han ogsaa — hvad Morgenbladet bemærker — ligetil for faa Aar siden, da han tabte Synet, „var en meget yndet, jovialsk og underholdende Selskabsmand", hvis Vennekreds „engang var ligesaa stor som Byens ældre Befolkning." Han døde den 8de Juli, og var saaledes næsten 93 Aar gammel. Ligesom han var en Kjæmpefigur og en Kjæmpenatur, havde han ligetil den høie Oldingsalder bevaret en sjelden Styrke og Rasthed. Dietrichson indgik den 20de December 1805 Ægteskab med Anne Catharine Smith (f. paa Frolands Jernværk den 20de Juni Juni 1787), Datter af Generalkrigskommissær Hans Smith og Marie Magdalene Classen. Hun overlever ham som Enke. I Slutningen af indeværende Aar vilde dette Ægtepar have feiret sit Diamantbryllup. Den 20de December 1855 feirede det sit Guldbryllup, i hvilken Anledning det modtog en, efter Indbydelse af Selskabet Handelens Venner, ved Subskription blandt Byens Handlende tilveiebragt anseelig Hædersgave, der frembares gjennem en Deputation, under en festlig Tilstelning i Frimurerlogen. Ægteparret havde otte Børn, sex Sønner, hvoraf den ene er død, samt to Døtre. Af de fem gjenlevende Sønner ere tre Embedsmænd og to Kjøbmænd (her i Christiania).

Norge.

Christiania. Storthingsvalgene ere nu endte. Bondestanden tæller, ifølge Mgbl., 43, Embedsstanden 35 og de egentlige Byinteresser 14 Repræsentanter. Af de Valgte ere 67 Repræsentanter fra forrige Storthing. 19 have tidligere været Storthingsmænd, og kun 25 indtage for første Gang Sæde paa Storthinget. Det kommende Storthings Veteraner ere: Byfoged Christensen, O. G. Ueland og Ingebret Sæther, der alle mødte paa Thinget i 1833.

— Architekt Bull er beskikket til Stadskonduktør her i Byen istedetfor afdøde Grosch.

— Orla Lehmann besøger i denne Tid Christiania.

— Den danske Skuespiller Mantzius er ved det Cortes'ske Selskab engageret til at give Gjæsteroller paa Klingenberg.

— Mgbl. No. 191 aftrykker en af Advokat Kraft afgiven Forestilling, hvori Opmærksomheden henledes paa Undersøgelsen af St. Halvards Kirketomt i Oslo og dennes Anvendelse til Tomt for en nyopførendes Kirke. Hr. Kraft har i sin Forestilling samlet og indtaget, hvad der i ældre og nyere Skrifter indeholdes om St. Halvards Kirke og de norske Kongers Grave der.

— Af svenske Aviser sees, at Bankdirektør Frølich, Kapt. Grüner, Pastor Lund, Boghandler Malling og Redaktør Siegw. Petersen i denne Tid have besøgt Götheborg i Frimureranliggender.

— Den af Bestyrerne i O. Bjørneby's Bo, J. Birch og Joh. Bergh, i Indberetning til Skifteretten forfattede Status udviser 99,235 Spd. i Aktiva og 610,200 Spd. i Passiva, det Sidste næsten udelukkende Endossements-Ansvar for Værkseier J. C. Bredesen, Bjørneby's Svoger. Ved den private Ordning, som forsøgtes i Januar d. A., for at holde Bredesens og hans Endossenters Boer sammen, ansattes Bjørneby's Formue til mere end det Dobbelte af, hvad den nu viser sig at være.

— Tømmerhandler Andreas Oppen af Norderhov paa Ringerike har opgivet sit Bo til Skiftebehandling. Aktiva angives til 185,000 Spd. og Passiva til 120,000 Spd.

— I Lüttich vil i Slutningen af Oktober blive afholdt et internationalt Studentermøde, hvortil ogsaa de norske Studenter have modtaget Indbydelse.

— Den berømte svenske Sangerinde Christina Nilsson, der er ansat i Paris, aflægger i denne Tid et kort Besøg i sit Fædreland hos sine gamle, fattige Forældre. Hun vil dog ikke i Sverige optræde offentlig.

— Den svenske Grev Cronhjelm, der myrdede sin Mormoder, Enkefru Karth, er af Svea Hofret dømt til Fængsel paa Livstid.

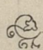
— **Dødsfald.** Sognepræst til Østre Thoten, tidligere Storthingsmand N. Fr. Jul. Aars er afgaaet ved Døden, 58 Aar gammel. — Toldkasserer i Molde, C. B. Brinchmann, † 4de Juli. — Lunds lærde, frisindede og veltalende Biskop, Johan Henrik Thomander, er afgaaet ved Døden i sit 67de Aar. Hans Biographi og Portrait findes i dette Blad for 1863.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 30.] Udkommer hver Søndag. **Christiania den 23. Juli 1865.** Pris 1 Spd. Halvaaret. **[14. Aarg.**

Indhold.

Jørgen Moe.

(En biographisk Skizze ved P. Botten-Hansen.)

I.

Det er netop 25 Aar siden „P. Chr. Asbjørnsen, Stud. med. og Jørgen Moe, Cand. theol." udstedte Subskriptions-Indbydelse paa „Norske Folke- og Børneeventyr." Begge optraadte under Navn; men de føiede beskedent til, at „de vidste meget vel, at de, skjønt de nævnte sit Navn, vare navnløse." Det var imidlertid intet famlende, ungdommeligt Begynderarbeide, som her annonceredes. Udgiverne, der lige fra sine Børnedage havde bevaret en inderlig Kjærlighed til Eventhyret, havde allerede i mange Aar gjort sine Indsamlinger og Forstudier. De havde vundet en klar Opfatning saavel af Folkeeventhyrets videnskabelige og poetiske Værd overhoved som især af disse vore Folkedigtningers „Betydning for vor sig udviklende Literatur." Sine Landsmænd foreholdt de ogsaa meget indtrængende Vigtigheden af at samle disse Folkepoesier — og det strax, om det nogensinde skulde skee. „Blandt andet er det", sagde de, „vort gjenvakte politiske Liv, der, ved at vende Opmærksomheden mere udad, er og maa være Sagnene og Eventhyrene fiendsk. At disse, der før kortede mangen lang Vinteraften om Skorstenen og mangen lang Dag bag Bølingen i Skoven, meer og meer forstumme i vore Fjelddale, er en Kjendsgjerning, der maaskee kan være glædelig som et Tegn paa stigende Oplysning, men som sikkert er sørgelig, hvis Ingen indbjerger dem, før de døe paa Folkets Læber." Men de Fleste ansaa endnu Eventhyrene „for blot og bart Ammestuesnak og Forsøget paa en Samling og Udgivelse af dem for barnagtig Daarlighed." Man viste da ogsaa „Foretagendet" saa ringe Interesse, at de Forlæggere, som havde indbudt til Subskription, opgave det. Først i 1842 kunde det første Hefte af Samlingen see Dagens Lys hos en ny Forlægger. Men da man nu saa, hvad der bødes, gav den forudfattede Mistillid snart Plads for en i det Hele lige saa redebon Anerkjendelse. „Norske Folkeeventhyr" bleve med Ros anmeldte saavel i vor Presse som i Nabolandene. Snart vakte de Opmærksomhed ogsaa udenfor Skandinavien, pristes i de stærkeste Udtryk af de største Kjendere af Sagn- og Eventhyrdigtningen, og oversattes efterhaanden paa flere Sprog. Den saa at sige europæiske Anerkjendelse, som de fandt, er det bedste Vidnesbyrd for Samlingens literære Værd overhoved. Men man faar deraf ingen Forestilling om, hvad der har givet Arbeidet sin største og varigste Betydning: det frembaarne nationale Element, hvorfra vor unge Literatur i mange Retninger siden har hentet Præg og Farve. Allerede Indsamlingen af et saa stort og varieret, kun gjennem Traditionen bevaret Stof, vilde i og for sig været et fortjenstligt Foretagende, ihvorvel Udgiverne forsaavidt vilde kommet til at dele Æren med A. Faye, der ti Aar tidligere havde tilveiebragt en rig Samling af norske Sagn. Men den Maade, hvorpaa Opgaven er løst, har givet Arbeidet et andet og selvstændigt Værd. Idet Udgiverne som Gjenfortællere „have stillet sig over Folket, men tillige søgt at bevare en inderlig Forbindelse med dette", have de vidst at finde en Form, hvorved det for Folket Eiendommelige paa een Gang er bevaret og kommet til sin fulde poetiske Ret. Skjønt Dialekterne ere opgivne og den hele Fortælling holdt i et for den dannede Almeenhed forstaaeligt Sprog, er dog det for Folkets Fortælle- og Udtryksmaade Charakteristiske omhyggelig bevaret, paa samme Tid som en organisk Forbindelse med Sagaernes Aand og Fortællemaade spores som Baggrund. De nationalt gjenfødende Midler for vor Literatur ere saaledes her anvendte paa en frugtbar og forstandig Maade. Den nyeste Literaturs nationale Retning, især forsaavidt den fortællende Stiilart angaar, er derved væsentlig betegnet. Men mange stærke Impulser ere senere komne til, navnligen en inderligere Forstaaelse af Oldtiden, af Oldsproget og Folkedialekterne, og en rig Skat af nyfremhentede Folkeviser. Formedelst Folkeeventhyrene indtage dog Asbjørnsen og Moe en langt fremskudt Plads i vor nationale Literaturs Historie. Og da Arbeidet som Æren er fælles, have vi troet at burde forudskikke en kort Paaviisning af dets Fællesbetydning i national Retning inden vor Literatur, forinden vi fremstille deres Levnet. Begge have siden hver for sig vundet Forfatter-Navnkundighed, den Ene ved digteriske Behandlinger af Folketraditioner, tildeels som en Fortsættelse i Folkeeventhyrenes Retning, samt ved mangfoldige deels populære, deels videnskabelige Arbeider paa Naturforskningens Omraade, den Anden som lyrisk-episk Digter og folkelig Fortæller. Men Begges literære Betydning og Charakteer er dog saaledes angivet ved de norske Folkeeventhyr, at disse nærmest maae stilles som det literære Udgangs- og Holdepunkt.

Jørgen Ingebrektsen Moe blev født 22de April 1813 paa Gaarden Moe i Hole paa Ringerige. Faderen, Gaardbruger Ingebrekt Olsen Moe, var en agtet Bondemand, der i 1815, 1830, 1833 og 1839 repræsenterede Budskeruds Amt paa Storthinget. Han døde 1848, og Moderen Marthe Jørgensdatter, efter hvis Fader Sønnen var bleven opkaldt, var død to Aar forud.

Jørgen Moe voxte op paa sin Faders Gaard, i en Egn, der er vide berømt for sin Naturskjønhed og sine historiske Minder, og hvorom han, da de svenske og danske Studenter i 1851 steg ud paa Krogkleven, som Sangens Cicerone med Stolthed kunde synge:

„Træd ud paa Fjeldets Styrtning her,
Og lad min Hjembygds fagre Dale
En samlet Hilsen dristig tale
Til dig fra Landet fjern og nær!
Det høie Snefjelds hvide Pande,
Den dunkle Skov, de blanke Vande,
Den milde Slette — her du faar
Et Billed af vor Norges Vaar!

Dog aabnes denne Klippeport
Ei for Naturens Pragt alene;
Du seer en mægtig Fortidsscene
Med klare Sagn om Djærvt og Stort.
Hist under Hængebirkens Lunde
I Houg de gamle Kjæmper blunde;
Blandt disse Hoie Olaf gik —
Der har han faaet sit Kongeblik.

Og endnu paa sin Odelsjord
I Bjælkehuset Bonden sidder
Og skuer over Dalens Vidder,
Daadsdygtig, ordsnild, ættestor.
Han voxte mellem store Minder —
Om lidt du ham dernede finder.
Træd under Sommerkveldens Hvælv
Da ikkun hen og prov ham selv."

Moe var fulde tretten Aar og havde endnu kun lært, hvad en Bondegut i en bedre Almueskole pleiede at lære. Klokker Larsen paa Norderhov var hidtil hans Lærer. Men Faderen, der sad i gode Kaar, havde alt tidligere fattet den Tanke at lade Sønnen studere. Og nu begyndte han hos daværende residerende Kapellan til Norderhov C. Støren at læse Latin og andre til Examen artium henhørende Fag. Efterat have nydt hans Underviisning i 2, paa det 3die Aar, sendtes han til Christiania, hvor han underviistes privat af Forskjellige, dog fornemmelig af

Jørgen Moe.

Student M. Schmidt, og blev i 1830 af Støren dimitteret til Universitetet. Som Student var han i 4 Aar Huuslærer hos Kjøbmand Mostue i Christiania, og opholdt sig derefter snart i Hjemmet paa Ringerige, snart i Christiania, hvor han levede af Informationer. Herved maatte hans Embedsstudium naturligviis forsinkes. Dertil kom hans Syslen med Folketraditioner og Samlingen af dem. Sagn og Eventyr havde fra Barnsbeen af været Moe kjære. Men først efter at have stiftet Bekjendtskab med P. Chr. Asbjørnsen, begyndte han for Alvor at samle i den Hensigt at udgive det Samlede. Da Asbjørnsen i 1837 havde leveret endeel Sagn og Eventyr til „Nor, en Billedbog for den norske Ungdom" (Chra. 1838), hvortil Moe skrev en længere versificeret Indledning, aftaltes det mellem Begge, at de i Fællesskab skulde udgive en Samling af norske Folkeeventyr, og til dette Maal arbeidede nu Begge med ufortrøden Iver.

Imidlertid underkastede Moe sig i 1839 theologisk Examen (Haud illaudabilis, og for den praktiske Prøve Laudabilis). Derpaa var han Lærer ved en Skole paa Ringerige, som han bestyrede sammen med nuværende Præst Meyer, og hvoraf Ringeriges Realskole har udviklet sig. Senere var han Lærer ved forskjellige andre Skoler, deriblandt Møller's bekjendte Institut her i Christiania, — saa fra 1842 til 1844 hos Nicolai Aall paa Næs Værk, derpaa i kort Tid Lærer ved Christiania Borgerskole og endelig 1845 ved Krigsskolen. Hans Lærefag var her Religion, Norsk og Logik, og Posten stillede altsaa ikke dengang det Slags urimelige encyklopædistiske Fordringer til sin Mand, som nuomstunder er Tilfældet, da Religionslæreren ikke alene skal være Sprogmand og Philosoph, men ogsaa Historiker, Geograph, Statistiker osv. Den rummelige Ferietid i denne ham ret behagelige Skolestilling anvendte han til Reiser og Fodvandringer gjennem flere af vore Afdale, hvor nogen Høst af Folkedigtninger antoges at kunne gjøres.

I Begyndelsen af Juli 1846 tiltraadte han med offentligt Stipendium en Reise til Hardanger, for at samle Folkedigtninger, navnlig saadanne, „som vare affattede i metrisk Form." Han lagde Veien over Kongsberg og Thelemarken, hvor han paa en Streiftour samlede et betydeligt Antal Stev, endeel Kjæmpeviser og nogle andre metriske Folkepoesier, samt gjorde den senere noksom stadfæstede Erfaring, at Thelemarken maatte „ansees som et af vort Lands rigeste Felter, naar Talen er om Indsamling fornemmelig af versificerede Folkepoesier." Hardanger, som var Reisens egentlige Maal, fandtes at være „et paa Udbytte for Folkedigtningens Samlinger yderst magert Distrikt." „Skjønt Hardangeren", siger Moe, „har bevaret sin Eiendommelighed i Dialekt, Sæder og tildeels i Dragt, er dog ved hans hyppige Samliv med Udfjordinger og Andre paa Fiske- og Handelsreiser det Oprindelige i hans Tankeindhold og hele aandelige Liv temmelig fortyndet; ligesom hans Aands Retning mere er vendt udad, idet han med en i og for sig rosværdig, for vort Folk intet mindre end sædvanlig Foretagelseslyst og en sjelden Evne til at nytte ethvert Produkt stiller sig som Hovedopgave at realisere sig et ydre Velvære. Men netop denne Aandsretning udelukker, som man let vil see, den Sindets Indadvendthed og den Hvile i en poetisk Stemning, der ere saa gunstige for den naive Poesies Fremblomstren, ligesom ogsaa den Hengivenhed for det Overleverede, der er nødvendig for dettes trofaste Opbevarelse. Hertil kommer, at det politiske Element allerede er stærkt, skjønt ingenlunde grelt fremtrædende hos Hardangeren." — Over Voss, Leerdalen og Hallingdal, som han skyndsomt bereiste, vendte han i August tilbage til Christiania. — I Sommeren 1847 foretog han i samme Øiemed en Stipendiereise til Thelemarken og Sætersdalen. I Thelemarken gjorde han en stor Indsamling af Kjæmpeviser, Stev og andre Folkedigtninger, hvorpaa han meddelte righoldige Prøver i den til det akademiske Kollegium indgivne Reiseberetning, der tilligemed Beretningen om den foregaaende Reise findes optaget i „Norske Universitets- og Skole-Annaler", 2den Række, 5te B. Over Skafse-Bygderne, henad Heierne, fortsatte han Reisen til Sætersdalen og kom ned i Valledalen. „Her i en vild og mægtig Naturomgivelse, mellem et Folk, der, lige til de sidste Tider uberørt af fremmed Kultur, har bevaret Oprindelighed i ydre og indre Liv fremfor noget andet bekjendt Dalstrøg, — hvor Knivgang, Bruderov og de fra Fædrene nedarvede Hestekampe ved de saakaldte Skjei endnu for et Par Decennier siden have været almindelige, er det naturligt, at man finder en rig og storartet Sagnkreds." Han optegnede her endeel Eventyr, og efter endnu hos en anseet Mand af Faget at have taget et Kursus i den sorte Magi og lært flere skjønne Kunster, som: at slaa Øine ud, vise igjen, kurere Svek og Vred osv., begyndte han sin Reise nedad Dalen. Men den samme Hindring, der havde været hans Indsamling til Skade under hans Ophold i Valle, vedblev fremdeles Dalstrøget nedigjennem: Alle eller dog de Allerfleste laae paa sine Støler langt inde paa Heierne. — Fra Bygland, hvor Moe gjorde Indsamling af Eventyr og endeel Sagn, fortsatte han Reisen vestover de milelange rødblomstrende Lyngheier til Aaseral, et lidet i Plateauet nedskaaret Daldyb med pyntelige Huse og flade Marker, gjennem hvilke et Par Smaaelve slynge sig og samles i et Vand, der længere i Syd indtager Dalens hele Bredde. Men her gjentog sig den Erfaring, han oftere havde gjort, at i saadanne eensligt beliggende Smaabygder Beboerne som oftest have bevaret mindre af sin Oprindelighed end i de bredere, større Dalstrøg. Her og paa den Afstikker fra Evje, som han gjorde ind i de østlige Heier, var Udbyttet lidet betydende.

Fra Begyndelsen af 1849 tilstodes Moe et Stipendium af 250 Spd. aarlig, „for at samle, studere og bearbeide norske Folkepoesier af forskjellig Art." Men med Udløbet af første Halvaar 1850 ophørte Stipendiet, og saaledes blev han afbrudt i et Studium, der havde været ham saa kjært, og som det havde været hans Lyst og Agt at ofre sig for, om den fornødne Understøttelse fremdeles var bleven ham tildeel.

Gammel Kandidat, som Moe alt var, maatte han, da hans Yndlingsstudium ved Universitetet afbrødes, see sig om efter en fast Livsstilling indenfor sit Embedsstudiums Kreds. I 1853 udnævntes han da til residerende Kapellan til Sigdal, Eggedal og Krydsherred, og indgik samme Aar Ægteskab med sin Forlovede Johanne Frederikke Sophie Sørensen, Datter af Generalmajor Frederik Moltke Sørensen. For sin nye geistlige Stilling ofrede Moe sig strax med et Alvor og en Iver, der snart ikke lod ham nogen Tid og Interesse tilovers for, hvad der hidtil havde været hans kjæreste Syssel, Studiet og Bevarelsen af vore Folkedigtninger. Den alvorligt religiøse Sindsstemning, hans Virksomhed som Sjælesørger fremkaldte, vilde neppe heller længere tilladet ham at sysle med sine tidligere Yndlingsfag, og Tanken om selv at bearbeide det rige Materiale, som han i Løbet af et Snees Aar havde indsamlet, opgaves derfor ganske. I et Bygdekald, med Skovtrakter af den alvorlige og eensomme Natur, som Moe fra andre Landets Egne saa godt kjendte og gribende har skildret, faldt Digterens Embedsgjerning vistnok tung. Ja den maatte falde dobbelt tung netop paa Grund af den Samvittighedsfuldhed, den skrupuløse Følelse af Ansvar og den inderlige Medfølelse i Andres Ve og Vel, som betegner Moe's paa engang stærke og bløde Personlighed. Men de smerteligste Forholde kunne ofte for det kjærlige, christelige Sind være rigest paa Glæde og Velsignelse; — idetmindste een Tildragelse fra Moe's tidligste Sjælesørgervirksomhed stadfæster dette. Vi sigte her til „den syge og den helbredede Gut i Nedalen", hvorom han i sin lille Julegave (1863) fortæller. Egnens Natur maatte ogsaa for et saa poetisk modtageligt Gemyt, som Moe's, bringe Erstatning for mangt et Afsavn. Det er en gribende Følelse og Sandhed i hans liflige Sang til Krøderens Priis:

Om Vaaren.

„Ja, deiligt er her for sandt og vist
Ved Krøderens grønne Strande:
Gjøgen galer paa løvrig Kvist,
Fjeldet speiler alvorligt hist
Den skaldede hvide Pande
Dybt i de blanke Vande.

Hæggen hvidner fra Top til Rod
Og udsender Vellugtstrømme;
Maaltrosten er ved Gry paa Fod
Og synger til Nat med trøstigt Mod,
Som kunde Brystet ei tømme
De sommerlig lyse Drømme.

Give Gud mig, som hører den Klang
Og seer Naturen den unge,
At vandre med freidig Hu min Gang
Ad Veien, som dog er lys, skjønt trang,
Og Herren min Sang at sjunge
Med foraarsglad Psalmetunge!"

I 1863 forflyttedes Moe som Sognepræst til Bragernæs, hvor en stor Bymenighed er anbetroet til hans aandelige Forsorg. Dygtighed og christeligt Alvor stiller ham høit blandt Landets Præster, og ved Besættelsen af Hamars Bispestol hørte han blandt dem, paa hvem Opmærksomheden var henvendt. Omtrent samtidig med sin Forflyttelse maatte han deeltage i en kgl. Kommission til Gjennemgaaelse af den af Stiftsprovst P. A. Jensen samlede Læsebog for Almueskolen, og i disse Dage er han udnævnt til Medlem af den Kommission, der skal gjennemgaa det af Landstad udarbeidede Psalmebogsudkast.

Ved Siden af Eventyrene havde de andre for Folkets Kulturliv betegnende Levninger tidlig vakt Moe's Interesse og Samlerlyst. Navnlig gjaldt dette de blandt Almuen levende Digtninger, der betegnede sig som Rester af de saakaldte Kjæmpeviser eller bare Spor af disses Eftervirkning, og, skjønt Kunstpoesier, vare digtede i Almuedialekter. Hans første i Trykken udgivne Arbeide var en Samling paa dette Omraade, nemlig „Sange, Folkeviser og Stev i norske Almuedialekter" (Chra. 1840). Fraregnet „Stevene" bestod Samlingen kun for en ringere Deel af egentlige Folkedigtninger; thi de fleste Viser skrev sig fra kjendte Forfattere (Edvard Storm, Hans Allum, H. Hansen o. A.), men de havde formedelst Sprog og Melodier og Reproduktion af Folkevisens Tonart fundet Indgang blandt Folket og levede nu paa dets Læber. I Forhold til den Skat af egentlige Folkeviser, som siden er fremhentet, var Samlingen en vistnok tarvelig Begyndelse, men den vakte dog Interessen for Folkeviserne, Folkemelodierne og tillige for Almuedialekterne. Og i en Indledning gav Moe gode Vink til en rigtig Vurdering af Folkedigtningen. Men saa udyrket, for ikke at sige ukjendt, som vort Folkesprog dengang var, stod det ikke i Udgiverens Magt af de ved Forfatternes Skrivemaade eller senere Forvanskninger fordærvede Dialekter altid at udvise det Falske og Urigtige, og vistnok tildeels i Følelsen heraf var det at han ikke selv vilde besørge nogen ny Udgave, da en saadan i 1847 blev fornøden, men overlod Professor Munch Arbeidet. Hertil kom vel, at Moe efter et fortsat Studium af vore Folkedigtninger og ved en paa sine Reiser og anden Maade foretagen Indsamling af nye Viser, ikke længere følte sig tilfredsstillet ved denne lille Samling.

Den i 1842 paabegyndte Udgave af „Norske Folkeeventyr" naaede ikke til nogen Afslutning, idet den standsede med 2det Binds 1ste Hefte. Derimod udkom i 1851—52 en ny og forøget Udgave. Foruden Anmærkninger af begge Udgivere ledsagedes den af Moe med en righoldig Indledning om Folkeeventyrenes internationale Forhold og Charakteer. Men idet han fremlagde dette Arbeide som „en Deel af sin Stipendiatvirksomhed", maatte han beklage, „at denne hans Virksomhed afbrødes, just som han troede at have vundet et nogenlunde orienteret Standpunkt ligeoverfor de Folkedigtninger, han gjerne havde ønsket at fortsætte et sammenlignende Studium af." Ogsaa Folkeeventyrenes 2den Udgave er nu udsolgt, og en ny vil med det første blive lagt under Pressen. Denne vil imidlertid blive besørget af Asbjørnsen alene, hvem Moe har overleveret alle sine Samlinger af Eventyr og Sagn til fri Benyttelse.

Göthe og Werther.

I Aaret 1774, da „Den unge Werthers Lidelser" første Gang traadte frem og rev med sig ikke blot Digterens eget Fædreland, men ogsaa hele det øvrige „følsomme" Europa, levede i Hamburg en Hauptpastor, Johann Melchior Goeze, der har opnaaet en eiendommelig Slags Udødelighed ved den Ilterhed, hvormed han forsøgte at lade Lessing staa Skoleret for sig, og den grundige og vittige Afviisning, han fik til Svar paa disse Forsøg. Mindre bekjendt turde det være, at denne samme Zionsvægter ogsaa har draget „Werthers Lidelser" frem for sit Areopag og lyst deres Forfatter i Ban; Goethe værdigede ham aldrig noget Svar, og dette enkelte Anathema tabte sig derfor snart blandt de mangfoldige andre, som Pastoren dagstøt udsendte. Det er forresten betegnende, at Goeze fandt det nødvendigt at foranstalte et særskilt Aftryk, „for at gjøre den almeennyttigere", af den oprindelig i de saakaldte „sorte Blade" eller, som deres rette Titel var, „Freywillige Beyträge zu den Hamburgischen Nachrichten aus dem Reiche der Gelehrsamkeit" udstedte Banbulle. „Werthers Lidelser" angribes her med den samme Taktik, der altid i lignende Tilfælde er bleven anvendt; den „dyrebare Øvrighed" anraabes om at konfiskere Bogen, der „kan blive Moder til Mænd som Clement, Chatel, Ravaillac og Damiens"; det skjønliterære Arbeide gjøres mistænkeligt i Magthavernes Øine som svangert med alskens autoritets- og retsfiendske Tendentser, som det er reent Selvforsvar for Staten paa enhver Maade at bekjæmpe, naturligviis ikke paa det samme Felt, hvor det formeentlige Angreb er skeet, men med det sikrere og mere virksomme Middel: Politistokken. Medens Werther i den gode By Leipzig, hvor den var bleven forlagt, virkelig ogsaa blev forbudt, udbredtes den snart over hele det øvrige Tydskland, oversattes paa næsten alle fremmede Sprog, fremkaldte en Hærskare af Efterlignere og udsatte den unge Digter for en Mængde private Udgydelser, der bleve ham tilstillede af overspændte unge Mænd, som i „Werthers Lidelser" saae et Forsvar for det blandt hiin Slægt almindeligt grasserende, hysteriske Følelsessværmeri.

Nutildags have vi vanskeligt for at forstaae den Begeistring, som Werther ved sin første Fremtræden vakte. Vi kunne skatte Værkets høie æsthetiske Betydning, men mangle den sympathiske Forstaaelse, som ydedes det af en Generation, der delte Forudsætninger og Aandsretning med Romanens Helt. Kort efter at Bogen var udkommen, skrev Göthe til den virkelige Albert og Lotte (Kestner og hans Frue i Wetzlar): „I Vantroe, I lidet Troende! Kunde I føle en Tusindedeel af, hvad Werther er for tusinde Hjerter, saa vilde I ikke angre paa, hvad I have bidraget til den." Og saaledes var det ikke blot strax efter Bogens Offentlig-

gjørelse; endnu længe efter nævnedes Göthe i Frankrig og England fortrinsviis som „Werthers Digter.“ Af Bouriennes Memoirer vide vi, at Napoleon paa Toget til Ægypten i sit lille Feltbibliothek førte med sig en fransk Oversættelse af Werther, og da han i 1808 i Erfurth traf sammen med Göthe, forsikkrede han denne, at han havde læst den syv Gange, og underholdt sig udførligt med Digteren om flere Enkeltheder i den. „Han havde studeret den, som en Kriminaldommer studerer Akterne i en Sag“, ytrede Göthe senere til Eckermann, „og paa den samme Maade talte han ogsaa til mig om den.“ I sin „Italienische Reise“ beretter Göthe, hvorledes han ogsaa i Italien overalt mødtes af Werthers Lidelser. „Det er nu en Ulykke, som vilde følge mig lige til Indien“, udbryder han. I 1781 var den første italienske Oversættelse af Werther udkommen, og sytten Aar senere havde Italien faaet sit nationale Werther i Ugo Foscolo's bekjendte „Ultime lettere di Jacopo Ortis.“

I Tydskland selv herjede naturligviis Wertherfeberen værst. I samtidige Blade omtales saaledes blandt Andet to Aar efter Bogens Offentliggjørelse en Midnatspromenade til Kirkegaarden i Wetzlar, hvor den ægte Werther, „det ulykkelige Offer for Selvfølelse og Kjærlighed“, Carl Wilhelm Jerusalem, laa begravet. Herrer og Damer samledes efter Aftale en Aften til denne Fest, og det var ikke blot forskruede unge Mænd, der personlig havde kjendt Jerusalem, men ogsaa adstadige Borgere, Kammerretsassessorer og fornemme Damer. Hver af Deeltagerne var sortklædt og bar et brændende Lys. Da Toget var kommet til Kirkegaarden, samlede man sig i Kreds om Graven og sang „Ausgelitten hast Du, ausgerungen“ osv., hvorpaa en Taler traadte frem og holdt en Ligprædiken over den dyrebare Martyr, i hvilken han blandt Andet ytrede, at det Selvmord, han af Kjærlighed havde begaaet, maatte undskyldes, om det end ikke kunde retfærdiggjøres. Efter at man havde strøet Blomster paa Graven, begav Forsamlingen sig tilbage til Byen. Efter nogle Dages Forløb blev dette Optog gjentaget; men da Øvrigheden temmelig tydelig lod sig mærke med, at den, saafremt det atter gjentoges, vilde skride ind, standsede Komedien.

Allerede Aaret efter at Werther var udkommen, var der opstaaet en heel Literatur om den, idet en Hærskare af Skjønaander og Literater greb det Stof, som nu var blevet saa populært, men som Göthe selv i mange Enkeltheder kun havde bearbeidet ganske flygtigt. Der kom Samlinger af Breve fra Werther til Lotte og til den samme fra Albert; ja, man lod end ikke den stakkels Romanhelt faa Ro i sin Grav; man modtog snart „Des jungen Werthers Zuruf aus der Ewigkeit“, medens man fra en anden Side fik en Beskrivelse af „Werther i Helvede“, og endelig en tredie Samling Gjengangerbreve under Titelen „Werther til sin Ven Wilhelm, fra de Dødes Rige.“ Ogsaa Theatret bemægtigede sig det populære Stof og omarbeidede det, snart til Sørgespil, snart til Komedie, hvor da den tragiske Slutning blev ombyttet med en mere fornøielig. I Prateren i Wien gav man „Werthers Møde med Lotte i Elysium“ i Fyrværkeri, og 1781 saa man i Linz en ny, stor tragisk Ballet, betitlet „Den unge Werther“, af Hr. Schmalögger. Tilsidst naaede den arme Helts Historie ned til Gadesangere og Lirendreiere, af hvilke den foredroges og trykkes under forskjellige fornøielige Titler, saasom „En trøstelig og forunderlig Historie, kaldet Manden Werthers Lidelser og Glæder; til Opbyggelse for den kjære Christenhed udsat i Vers og yndefuld at læse og at synge. Trykt her i dette Aar“ (1776).

Det pudsigste af alle de Produkter, som Göthe's Roman foranledigede, var imidlertid den berlinske Boghandler F. Nicolai's „Leiden und Freuden Werthers des Mannes“, et Arbeide, der har nydt den ufortjente Opmærksomhed, samtidig med H. L. Bernhoft's Oversættelse af Goethe's Werther (1820), ogsaa at blive overført paa Norsk (ved J. C. Schrøder), og som maaskee har sit nærmeste Sidestykke i den bekjendte Kammerraad Paullis „Forbedringer“ af nogle af Holbergs Komedier. Nicolai havde dog ikke den kjøbenhavnske Kammerraads Godtroenhed; det var hans alvorlige Hensigt med sin „forbedrede“ Werther at tage Göthe en Smule af Dage, idet han vilde vise, hvorledes en saadan Historie i den virkelige, fornuftige Verden løb af. Til den Ende har han opfundet en ny Udgang paa Werthers Selvmordforsøg; Wilhelm, der har mærket Vennens forestyrrede Opførsel, har nemlig ladet hans Pistol med en liden Blære, fyldt med Hønseblod, og da Werther nu skyder den af, føler han sig blot til i Ansigtet, uden at tilføie sig nogen alvorlig Skade. Siden bliver han gift med Lotte og oplever en heel Deel yderst hverdagslige Begivenheder, med hvis platte Prosa den gode Nicolai tænkte at give et mere sandt Billede af Menneskelivet og dets vexlende Skjæbne, end det, Göthe havde malet. Bogen selv, der snart gik i Forglemmelse, gav forresten Göthe Anledning til et lidet Vers med Motto „Beherziget das dictum: Cacatum non est pictum“, der imidlertid, tiltrods for sin Fornøielighed, ikke vel lader sig gjengive, ligesom det ogsaa først blev trykt efter Göthes Død.

Ogsaa Danmark kan yde sin Deel til disse Wertheriana. Thi dette Land deler med Leipzig Æren af at have forbudt Skriftet. I 1776 blev der nemlig paa Christian Gottlob Proft's Forlag paabegyndt en Oversættelse af Werther ved N(yegaard), og de fire første Ark vare allerede trykte, da den velvise Øvrighed satte sig i Bevægelse og udsendte følgende tvende Ukas'er:

Hs. kgl. Høihed Arveprindsens Skrivelse til Kancelliet af 9de Septbr. 1776. „Det theologiske Facultet skal strax give sin Betænkning, om den Bog: Leiden des jungen Werthers, hvoraf Proft har anmeldet en Oversættelse, uden Skade for gode Sæder kan læses, hvis ikke, ville Cancelliet (thi det har Kongen befalet) strax faa dette Skrivt standset og casseret.“

Efterat have indhentet de theologiske Professorers Formening, svarede Kancelliet, at — „som det theologiske Facultet udi deres (sic) Betænkning — — anseer bemeldte Bog, som et Skrivt, der bespotter Religionen, besmykker Lasterne, og kan fordærve gode Sæder, saa har Cancelliet idag tilskrevet Politiemester, at tilkjendegive Proft, at han strax skal standse den forehavende Oversættelse, som ingenlunde maa trykkes og debiteres“ — hvilket da ogsaa skede. (Fortsættes.)

Parti af Haugesund. (Efter Photographi af Hr. M. Selmer i Bergen.)

Haugesund.

Efterat der gjennem en lang Række af Aar — ligefra 1839 — havde været Tale om at meddele et Sted i Ryfylke Fogderi Handelsrettigheder, og Sagens Afgjørelse væsentlig var bleven opsat, fordi man vaklede i Valget mellem Haugesund og Kobbervig, og efterat en kongelig Proposition, der gik ud paa at meddele det første af disse tvende Steder Ladestedsrettigheder, var bleven forkastet af det i 1842 forsamlede Storthing, blev Forslaget ikke optaget før i 1854, da det tiltrods for Kobbervikingernes Anstrengelser gik igjennem. Haugesund havde nemlig i Mellemtiden viist sin Levedygtighed, idet f. Ex. Antallet af de boende Familier var steget fra tretten til over hundrede. Væsentlig beror Stedets Trivsel paa Vaarsildfisket, for hvilket det danner et Midtpunkt — halvtredie Miil fra Skudesnæshavn, to Mile fra Veavaag, lige saa langt fra Espevær og fire Mile fra Hisken — men selv om Fisket skulde slaa feil, vil Haugesund kunne holde sig som Handelsplads for et ikke ubetydeligt Opland, med hvilket det nu

er sat i let Forbindelse ved nye Veianlæg. Imellem de to sidste Folketællinger steg Indbyggernes Antal til det Dobbelte, omtrent 2000; en ny Kirke og Lokale for en Almue- og Borgerskole er bleven anlagt, og betydelige Summer ere anvendte paa Stedets Gader og Veie. Idetheletaget gaar Haugesund visselig en god Fremtid imøde, og det varer neppe længe, før det gjør Fordring paa Kjøbstads Navn og Rang.

Literatur.

Kjøkkenhaven, dens Brug og Nytte i Husholdningen. Et Skrift for Folket. Af Dr. F. C. Schübeler. Udgivet med Understøttelse af det kgl. Selskab for Norges Vel. Chra. 1865. 98 S. 8vo. Indb. 24 ß. J. W. Cappelens Forlag. — Den lille velskrevne „Havebog for Almuen, som Hr. Schübeler udgav for flere Aar tilbage, har oplevet tre Oplag og er spredt Landet rundt i nogle og tyvetusinde Exemplarer. Ved sin populære Form og sin lave Priis (4 ß) har den vistnok vakt Interessen for Havedyrkningen i mangen Egn, hvor man tidligere Lidet eller Intet kjendte til Tingen eller hvorledes den paa en fornuftig Maade skulde tages." Men Bogen var for liden, til at de, som ønskede nærmere Besked om „Stellet i en Kjøkkenhave", deraf kunde hente tilstrækkelig Underretning. I nærværende Bog har Forfatteren søgt at bøde paa denne Mangel, baade ved nærmere at udvikle enkelte Ting og ved at tilføie en Mængde nye Tegninger. I Erkjendelsen af, at det lidet nytter at dyrke Havesager, naar man ikke tillige forstaar at anvende dem, har Forfatteren tilføiet de fornødne Forskrifter i dette Stykke, hvilke han væsentlig har hentet fra „Fornuftigt Madstel." Herved vil Bogen blive dobbelt nyttig. Hvad dens Indhold angaar, har man i Forfatterens Navn og lange praktiske Erfaring den bedste Borgen. Meget maa her ansees som Nyt. Blandt Tegninger kan foruden en Mængde Redskaber, ja endog Arbeidsmethoder, især udhæves to Plader, som vise Forskjellen paa dyrket Persille og den giftige Bildpersille, samt to Plader med Udkast til Haver ved Fastskolehusene paa Landet, og ser Plader med Tegninger af Kjøkkenvækster, saaledes som disse see ud, naar de begynde at spire op af Jorden, og hvilke ere til megen Nytte ved Lugningen. Fremstillingen er særdeles grei og letfattelig og Stilen naturlig; kun synes os den moderne Udrydelsesjagt paa formeentlig tydske Forstavelsespartikler i almeenbrugelige og almindelig forstaaede Ord forøvrigt, at være dreven noget vidt. — Man behøver, hvad Bogen i Almindelighed betræffer, ikke at være Gartner eller Havedyrker, for at forstaa, at man her har for sig et godt og almeennyttigt Skrift, hvis Udbredelse det gjælder at fremme i videst mulige Kredse. Det tør derfor vække Forundring, at Folkeoplysningsselskabet har ladet dette Skrift gaa fra sig. Vi ere ikke blandt dem, som troe, at Selskabet bedst løser sin Opgave ved væsentlig at udgive praktiske, paa Landbrug og Huusstel beregnede Skrifter; thi Selskabets Formaal maa nærmest være almeendannende. Men det vil dog vel erkjendes, at en liden Bog af Indhold og Form som nærværende, hvad Almeeninteresse angaar, kan hævde en Plads ved Siden af nok saa grundige ægyptologiske, ja selv assyriske og babyloniske Undersøgelser. Havedyrkningen er anerkjendt for en Beskjæftigelse af saare forædlende Indflydelse og vil vistnok i saa Henseende for Almeenheden yde et Udbytte, som er større end Oldgranskningens paa det berørte Felt — ikke at tale om den praktiske Nytte. — Bogen er tilegnet Norges Skolelærere, og i Indledningen om Havedyrkningens Værd og Nytte henvender Forf. sig specielt til dem, for at faa Havedyrkningen udbredt blandt Almuen. Naar tages Hensyn til de mange Træsnit, hvormed den er udstyret, maa Prisen ansees for billig.

— **Grundtvigianismen i Norge.** Under denne Overskrift bringer det stærkt orthodoxe „Zeitsch. für die gesammte lutherische Theologie und Kirche" udg. af Fr. Delitzsch og H. E. F. Guerike (grundlagt af Rudelbach og G.) i sit sidste Hefte følgende Meddelelse om Tilstanden i Norge: „Grundtvigianismen i Norge vedbliver af al Magt at arbeide paa Kirkens Opløsning og den har Tidens Nationalitets- og Frihedssvindel paa sin Side Grundtvigianerne har nu stiftet en Folkehøiskole som de kalde det, for at drage Bondestanden over til sig De har begyndt med 50 Lærlinger. Overhovedet trænger ogsaa i Norge den verdslige Dannelse mere og mere paa en saadan Maade ind i Folkeskolen, at den truer med at fortrænge Christendommen af den centrale Stilling, som denne alt hidtil har havt." Undert.: Del(itzsch).

Dødsfalds-Meddelelser.

Januar—Juni 1865.

III.

Jakob Prom, Skuespiller, f 10de Septbr. 1831 i Bergen, hvor Faderen var Brændeviinshandler, † i Throndhjem 9de Marts d. A. Efter endt Skoledannelse drog han tilsøs, men gik derefter over til Handelen, og da han heller ikke i denne Stilling følte sig tilfreds, blev han Skuespiller. Paa det nystiftede norske Theater i Bergen debutterede han 25de April 1851 som Richelieu i „Gabrielle de Belle-Isle" af Dumas. Ved et fordeelagtigt Ydre, en ualmindelig sikker og let Optræden og en smuk og flydende Diktion gjorde han strax Lykke. Hans alsidige sceniske Talent blev snart taget i Beslag for de forskjelligste Roller, „fra den fyrige og unge Helt til den komiske Gamle", og med denne Mangeartethed var en grundig og harmonisk Uddannelse kun lidet foreenlig. Men paa Grund af sine rige Evner havde han, og det medrette, vundet sig Navn som en af den norske Scenes dygtigste Kræfter, og baade i Bergen, i Christiania og i Throndhjem, ved hvis Theater han sidst var ansat, var han en meget afgjort Skuespiller, hvis pludselige Død almindelig blev beklaget som et virkeligt Tab for vor unge sceniske Kunst. (En Vurdering af Prom som Kunstner findes i Aftenbladet No. 60 for iaar.) Han var to Gange gift, første Gang med Skuespillerinde Helene Wiese og anden Gang (Juli 1863) med Karen Marie Fougner, født i Bergen og ligeledes Skuespillerinde. Hun overlever ham som Enke med et Barn. Af første Ægteskab lever fire Børn.

— **Mentz Christian Rynning**, forhenværende Toldkasserer, f. 27de Novbr. 1801, † i Christiania 13de Januar sidstl., var Søn af Sigvard Irgens Rynning, Sognepræst til Vinger, og en yngre Broder af nuværende Provst og Sognepræst til Vinger, Ole Gaarder Rynning. Efterat have været Toldkasserer i Egersund, blev han 1858 Toldkasserer i Mandal, men maatte 1862 paa Grund af Sygelighed tage Afsked. (Om den vidtforgrenede og ved et anseeligt Antal Præster betegnede Familie Rynning see forresten Moe's Tidsskrift for Personalhistorie. II. 366—391.)

— **Frederik Christian Gyldenstjerne Roepstorff**, Postmester, † 23de Marts d. A. i Tønsberg, var født 1795 og en Søn af Oberst Knud Adolph Gyldenstjerne v. Roepstorff, der hørte blandt dem, som for Storthinget i 1824 reklamerede sine adelige Rettigheder, samt en Halvbroder af den fra Krigsbegivenhederne i 1808 og 1814 bekjendte Oberstlieutenant Carl Ludvig Roepstorff, af hvem der findes en Nekrolog i dette Blad for 1864. F. C. G. Roepstorff blev 1840 Postmester i Tønsberg efter tidligere at have været Militær (Kapitain i den christianssandske Infanteribrigade). Han var gift med Pauline Marie Barnholdt, med hvem han havde en Søn og fire Døtre. (Om Familien Røepstorff see forresten Moe's Tidsskr. f. Norsk Personalhistorie, II. 123—129.)

— **Carsten Emil Salvesen**, Major i Generalstaben, † 5te Febr. d. A., var født 1824, blev 1844 Officier, 1852 Premierlieutenant i christianssandske Infanteribrigade og Kapitain i Armeen samt 1857 Adjoint af 1ste Klasse i Generalstaben og senere tilkommanderet Chef for den strategisk-krigshistoriske og topographiske Afdeling; 10de Mai 1860 Kapitain i Brigaden og Chef for 2den Division af Bratsbergs Bataillon samt 1864 Major. Ved kgl. Resol. af 8de Decbr. 1858 tilstodes ham et Reisestipendium af 500 Spd. (hvortil i 1860 kom et yderligere Tillæg) til en militær-videnskabelig Udenlandsreise, „for at uddanne sig som Generalstabsofficier og specielt at lægge sig efter Armeeorganisation, militær Administration og Sprog." Han var en agtet, dygtig Militær, hædret med Sværdordenen.

— **Emil Leonhard Schie**, Kapitain, blev født i Leutens Præstegaard 25de Juni 1819 af Forældre Kapitain S. Schie og Frue C. W. Gudmundsen; Officier fra 1837, Premierlieutenant 1853 og Kapitain i Ingeniørbrigaden 1862. Han var en dygtig Kartograph og arbeidede som saadan en Række af Aar paa Opmaalingskontoret, hvor han forfattede flere af de fra samme udgivne Kystkarter. I 1843 foretog han Nivellements paa Kaholmen og omkring Drøbak, hvis Resultater nedlagdes i et af A. Vibe i hans Høidemaalinger benyttet Manuskript. Schie døde i Christiania 5te Juni sidstl., efterladende Enke Jørgine Wilhelmine Feydt (f. i Bergen 14de August 1828), Datter af Handelsmand Adolph Feydt og Marthe Schuman.

— **Henrik Ernst Schæffer**, forhenværende Toldkasserer, † 21de Febr. sidstl., var født i Christiania 1794 af Forældre Sadelmager Johan Henrik Schæffer og Karen Solberg. Han gjennemgik Christiania Kathedralskole, hvorfra han af Rektor Rosted i 1817 dimitteredes til Universitetet, og tog derefter Anden-Examen, men uden senere at erhverve sig nogen Embedsexamen. Efter i nogen Tid at have været Andenlærer ved Christiania Borgerskole, blev han i 1825 (?) Inspektør og Førstelærer ved samme Skole, og udnævntes 1ste Marts 1839 til Toldoppebørselsbetjent (Toldkasserer) ved Tvedestrands Toldsted. 28de Mai 1861 fik han Afsked i Naade med 450 Spd. i aarlig Pension. — Under Schæffers Bestyrelse syntes Borgerskolen for en Tid at skulle gaa sin Undergang imøde. Dette var dog ikke saameget at tilskrive Bestyreren, som forskjellige samvirkende Omstændigheder, navnlig Lærerpersonalets Sammensætning og Konkurrancen fra den af nuværende Sognepræst K. O. Knutzen i 1834 oprettede og indtil 1840 bestaaende saakaldte „Middelstands-Skole" her i Christiania. Schæffer var i sin Lærervirksomhed ligesom i sin øvrige Gjerning en meget samvittighedsfuld Mand, og om end hans afsondrede, indesluttede, noget særlingagtige Væsen gjorde ham mindre skikket til at træde i et nærmere, meddeelsomt Forhold til Medlærere og Elever, skal han, ifølge Forsikring af en af disse, langtfra have været nogen uduelig Skolemand. — Schæffer levede og døde i eenlig Stand. Medens han var ved Borgerskolen, antog han i Søns Sted den ved Arbeideragitationens Stiftelse navnkundige Marcus Thrane, som han søgte at holde frem til Studeringerne, men som til Schæffers Sorg opgav disse og gik til Handelen, hvilken Bane han igjen forlod, og erhvervede sig nu, efter en romantisk Udflugt til Udlandet, paa egen Haand den opgivne Examen. — Sin fra Forretninger levnede Tid anvendte Schæffer til Læsning eller til Skjøtsel af sine Blomster. Af begge Dele var han en stor Ven, ligesom ogsaa af Theatret og Kunsten i Almindelighed. Et Par Gange foretog han længere Udenlandsreiser, paa hvilke han idetmindste een Gang skal have besøgt Italien, og hvorunder hans Interesser for Kunsten søgte og naturligen fandt rig Næring. Men ligesom han under et ved Økonomi, Eensomhed og Orden stærkt betegnet Liv havde fundet Glæde og Adspredelse i Kunsten og Literaturen, saaledes har han ogsaa ved sit Testament udtalt sin Erkjendtlighed for, hvad han heri havde fundet, paa en smuk og hos os hidtil ukjendt Maade. Da alle hans Slægtninger vare i gode Kaar, bestemte han ved sit den 22de Januar d. A. oprettede Testament sin Formue, nemlig 10—12,000 Spd., til et Legat, „hvoraf Renterne skulle uddeles til unge Mennesker, der have Lyst og naturligt Anlæg til de skjønne Kunster og navnlig til Maler-, Billedhugger- eller Digtekunsten, men som mangle de fornødne Midler til at kunne paabegynde og fortsætte deres Studium. Legatets Udbytte, der alene tilstaaes fødte Nordmænd, tildeles i Almindelighed Ingen længere end i 3 Aar og ikke i større Sum for hver enkelt Person end 300 Spd. aarlig." Ogsaa kunne Legatets Renter under visse Omstændigheder uddeles til ældre trængende Kunstnere eller trængende og flittige Studerende. Af Legatet skulde Schæffers Søster Sophie Helene nyde 150 Spd., hans Huusjomfru 100 Spd. og hans Tjenestepige 36 Spd. aarlig for Levetid. Søsteren døde imidlertid kort efter ham, saaledes at Legatet allerede strax for Størstedelen vil kunne anvendes efter sin egentlige Bestemmelse. I Legatet var ikke indbefattet Testators Løsøre, hvilket han havde bestemt til Deling imellem sin ovennævnte Søster og fire Børn af en anden Søster, Martine Susanne (f. 21de April 1792, † 1851), der havde været gift med Kapitain Jos. Handberg (f. 1783, † 1860).

— **Johan Andresen Sell**, Bergmester, f. i Christiania 4de Febr. 1818 af Forældre Kjøbmand Ditlef Sell og Johanne Jørgensen, blev Student fra Christiania lærde Skole 1837 og mineralogisk Kandidat 1842, begge Dele med bedste Charakteer; 1847 Geschworner i nordenfjeldske Distrikt og 1854 Bergmester ved Kongsbergs Sølvværk, efterat han i Forveien med Stipendium af Sølvværkets Kasse havde foretaget en videnskabelig Udenlandsreise. 26de Mai 1860 udnævntes han til Bergmester i det nordenfjeldske Distrikt og 27de August s. A. til Bergmester i det østre søndenfjeldske Distrikt og Direktør ved Kongsbergs Sølvværk. Han døde pludselig 25de Mai sidstl., efterladende Enke Marie Susanne Cold (født i Bergen 1ste Mai 1832), Datter af Lieutenant Otto Herman Arentz Cold og Caroline Magdalene Mathilde Klingenberg. — Af Sell findes i „Nyt Magazin for Naturvidenskaberne" (B. 2) Høidemaalinger 1839, hvilke A. Vibe har benyttet i sit Værk om Høidemaalinger i Norge, ligesom ogsaa i „Den Constitutionelle" for 1843 No. 224 Uddrag af en Beretning om en af ham efter offentlig Foranstaltning foretagen mineralogisk Reise i Thelemarken og Robygdelaget.

Norge.

Christiania. Prinds Oscar er ved Familieanliggender bleven forhindret fra at aabne Fiskeudstillingen i Bergen, hvilket nu vil skee ved Statsraad Bretteville.

— Et Bureau for Trichinundersøgelse, i Lighed med hvad der finder Sted i flere udenlandske Byer, aabnedes forrige Uge herst.ds.

— Photograph Cappelen her i Byen har ifølge Aftbl. erholdt Priismedaillen ved den internationale photographiske Udstilling i Berlin.

— Tune nye Kirke indviedes 12te Juli af Biskop Arup.

— Den berømte franske Mathematiker og Medlem af Instituttet J. Duhamel gjæster i denne Tid Christiania og agter at foretage en Reise i Landet.

— Under 10de Juli ere Følgende udnævnte til paa det Offentliges Vegne at tiltræde Bedømmelses-Juryen ved den internationale Udstilling i Bergen, nemlig: Professorerne Sars, Rasch og Esmark, Fiskeopsynscheferne S. Heyerdahl, H. Olsen og D. H. Rye, Toldbetjent M. G. Hetting samt Kandidaterne A. Boeck og Ossian Sars. — Samtidig er det overdraget Kand. theol. P. Schmidt paa det Offentliges Vegne at overvære Udstillingen og bistaa Vedkommende under samme.

— Under s. D. er nedsat en kgl. Kommission, bestaaende af Biskop Grimelund (som Formand), Professorerne M. J. Monrad og R. T. Nissen samt Sognepræst Jørgen Moe og resid. Kapellan Joh. N. Skaar, for at afgive Betænkning over det af Sognepræst Landstad udarbeidede og senere reviderede Psalmebogsudkast.

— Under s. D. er bestemt, at der af Oslo Hospitalsstiftelses Midler skal anvendes et Beløb af indtil 6 500 Spd. til Ombygning og Udvidelse af Oslo Sindssygeasyl.

— Under s. D. er Sognepræst til Frue Menighed i Throndhjem C. N. H. Daae udnævnt til Sognepræst til Domkirkens Menighed i Bergen, og Toldinspektør A. Aamodt i Frederikshald meddeelt Afsked med 1000 Spd. i Pension.

— For en Tid siden indeholdt Dagbladene en af „Fædrelandet" optagen Notits om Konkurrencen til en Plan for Florentinerdomkirkens ufuldendte Façade, efter hvilken en dansk Arkitekt Petersen skulde have Udsigt til at komme til at fuldføre dette Storværk. Dette maa imidlertid bero paa en Feiltagelse, da den sammenkaldte internationale Bedømmelseskommite, der foruden af Italienere bestod af Franskmanden Viollet Le Duc og to Tydskere, efter et af Medlemmernes Redegjørelse i „Deutsches Museum" med ubetinget Majoritet har valgt det af de Fabris, Professor i Arkitektur ved det florentinske Akademi indleverede Udkast. Petersens Udkast skal i Florents selv have fundet meget Bifald; men der er neppe nogen Sandsynlighed for, at man nu vil afvige fra den engang fattede Bestemmelse.

— **Dødsfald.** Stiftsprovst og kgl. Konfessionarius Dr. theol. Just Henrik Voltelen Paulli, en af Kjøbenhavns meest anseede Prædikanter, † 11te Juli, 56 Aar gammel. — Forhenværende Generaldecisor for det direkte Skattevæsen, Konferentsraad Ludvig Christian de Brinck-Seidelin, en af den danske Embedsstands frimodigste og uafhængigste Medlemmer og Forfatter af statistiske og økonomiske Skrifter, † i Kjøbenhavn 14de Juli, $77\frac{1}{2}$ Aar gammel. — Dansk Oberstlieutenant, forhenv. Krigsminister og Chef for den militære Høiskole, Christian Emilius Reich, † i Kjøbenhavn 14de Juli, 44 Aar gammel.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 31.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 30. Juli 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Jørgen Moe.

(En biographisk Skizze ved P. Botten=Hansen.)

II.

Allerede i 1840 (i Indledningen til „Sange, Folkeviser og Stev") paapegede Moe den store Brist ved den tidligere Kunstpoesi, „at den i sin Heelhed stod ganske adskilt fra, var noget reent Fremmed for vor Folkepoesi, saaledes som denne, fornemmelig i Eventyr og Sagn, men ogsaa i enkelte metriske, lyrisk=episke Former fremtræder. Hvor kunstig og forfinet et Lands Literatur end kan være", siger han, „har den dog, om den er sand, altid bevaret en Grundtone af Folkepoesien; hos os klinger hver med sin Tone, og hvor Lyden samledes, har det oftest været til Misklang. Endnu mindre end Folkets Liv, der dog har havt een Digter (han mente M. C. Hansen), har vor Fjeldnatur fundet et Gemyt, der var aabent for den og forenet med en Aand, der formaaede at befri dens Poesi fra Forsteningen, hvori den ligger tryllebunden." Han udtalte dog i denne Henseende — hvor stort Kjætteri han end vidste det var — „et freidigt Haab til Hr. Welhaven, et Haab, flere af hans Digte havde ikke alene vakt, men for ham endog for en Deel fyldestgjort."

Alt tidligere havde Moe ladet et enkelt Digt trykke, men uden Navn. Nu begyndte han efterhaanden ved egne Produktioner at levere Bidrag til en Udfyldning af den Kløft mellem Kunstpoesien og Folkepoesien, som han saa høilig beklagede. Men ligesom det virkelig nationale Element i Welhaven's Digte havde i Moe fundet en af sine tidligste og kyndigste Talsmænd, saaledes blev hine Digtes Form og kunstneriske Charakteer ikke uden synlig Indflydelse paa Moe's første selvstændige poetiske Forsøg. Stærkest traadte dette maaskee frem i Naturskildringen, der i Welhaven's Digtning er saa eiendommelig stemningsfuld og gjennemsigtig. Med Hensyn til national Prægning, navnlig ved Inddragningen af folkelige Elementer, gik Moe naturligviis paa egen Haand, og ikke sjelden videre end sin Forgjænger, i hvis bedste Digte det Nationale mere ligger i Totalopfatningen og Grundstemningen, end i Anvendelsen af noget ydre nationalt Apparat af det Slags, som den store Fleerhed lettest fatter og villigst godkjender.

Men skjønt Moe oftere skrev Digte, især til visse „Leiligheder", udgav han først i 1849 nogen Samling. Hans lille Bind „Digte" (med Trykkeaar 1850) bestod af tre Afsnit: „Fra min Barndom", „Blandede Digte" og „Fra Dalene, episk=lyriske Digte." De Vers, hvormed Samlingen indledes, viser os, at Moe for en væsentlig Deel satte sin Digtnings Værd og Betydning i dens hjemlige Charakteer:

„Jeg veed ensteds mellem Barskovens Trær
En grøn liden Jordbærbakke;
Og jeg skal vise dig Hældets Bær,
Ifald du vil tage tiltakke.

Men Stien gaar under Skovens Sus —
Den Sørgesang maa du taale;
Og Marken verler med Lyng og Grus,
Rødbrun af Trærnes Naale.

Og tro kun ikke, om frem du naar,
At hele Bakken skal rødme —
Saa her og saa der et Jordbær staar,
Som har nogen Duft og Sødme."

Digtene i første Afsnit have som Billeder af virkelige Oplevelser et friskt Præg af Oprindelighed og tiltale ofte ved en barnlig naiv og hjertelig Sprogtone. Andet Afsnit indeholder Leilighedsdigte, og deriblandt den bekjendte vakre Sang til Nordens Kvinder, der blev skreven til en Festlighed i Studentersamfundet. De „episk=lyriske Digte" udgjør Samlingens Kjerne, men kunne forendeel hverken med Hensyn til Stoffets Valg eller Formen tillægges nogen egentlig Originalitet. Sujetter og Versemaal bringe ofte Læseren uvilkaarligt til at tænke paa Chr. Winther's bekjendte „Træsnit." Men ligesom Winther har hentet sine Emner fra sit danske Fædreland, har Moe hentet sine fra sit norske, og medens Sproget hos Begge har Kjæmpevisens Fællestone, er det hos hver især stærkt markeret ved den lokalt forskjellige Charakteer, som begge Digteres afvigende Nationaliteter for Tiden frembyder. I Kunsten, med faa Træk livagtig at fremstille Situationer og Personer samt i Udtrykkets henrivende Elegance og „Sødme", bærer den danske Digter Prisen. Men i Sprogets Kraft kommer de Wintherske „Træsnit" neppe op mod Moe's bedste episk=lyriske Digte. Nogle Sujetter og Lokaliteter ere synligen hentede fra Digterens Fødeegn; men de malmfuldeste og anskueligste Digte ere dog de, der behandle Sagn, som han var bleven bekjendt med paa sin Reise til Sætersdalen i 1847 („Fanitullen" og „Drømmenuten").

Fraregnet enkelte knudrede Vendinger og fremmedartede Udtryk, anbefale Moe's Digte sig ved et smukt, kjærnefuldt Sprog og et ægte norskt Tonefald. Disse Fortrin, i Forening med et nationalt Præg overhoved, var det vistnok, som især beredede Samlingen en saa gunstig Modtagelse, at den i 1856 kunde opleve et nyt og med adskillige senere skrevne Digte forøget Oplag.

Men inden dette nye Oplag udkom, udgav Moe 1851 en liden Børnebog, „I Brønden og Kjærnet", der, trods sit beskedne Formaal, efter vor Mening ikke alene stærkest betegner Moe's poetiske Begavelse, men ogsaa maa regnes for en af vor Literaturs skjønneste Frembringelser i poetisk fortællende Prosa. Barndomsbegivenheder ere i disse Smaahistorier skildrede med det barnlige Gemyts hele Inderlighed, med Oplevelsens fulde Friskhed og i et Sprog, der er lige saa poetisk naivt og varmt som nuanceret og lifligt. Bogen gjorde dog en ringe Lykke, og Forfatteren har maaskee allerede af den Grund ikke fortsat i en Retning, hvor hans Begavelse var kommen saa friskt og smukt frem.

Samtidig med anden Udgave af Digtene udgav Moe en liden Samling nyere Poesier under Titelen „At hænge paa Juletræet" (Chra. 1855). Det var kun ni Digte, de fleste fremkaldte af Leiligheden, og alle med en stærkt fremtrædende religiøs Charakteer. Om det Alvor, hvormed Moe havde ofret sig for sin geistlige Virksomhed, bare disse Digte et smukt Vidnesbyrd, men de bragte ogsaa en Bebudelse af, at udenfor den religiøse Tendentsdigtnings Omraade herefter Lidet eller Intet kunde ventes fra hans Haand. Dette har ogsaa stadfæstet sig. I et nyt forøget Oplag, som Moe i 1859 foranstaltede under Titelen „En liden Julegave, Gammelt og Nyt" (2 Opl. 1863), og hvori det „Nye" er langt overveiende, er den religiøse, tildeels symboliserende Tendents endnu stærkere forherskende. „Ungbirken" og et Par andre Stykker i Samlingen kan imidlertid, netop paa Grund af det brændende religiøse Sind, som deri udtaler sig, regnes blandt hans bedste lyriske Digte. Et Par Stykker ere nærmest at betegne som Psalmer. En from Sjælesørgers Forsorg for sin Menigheds evige Vel og Hengivenhed i Guds Villie udtaler sig paa hvert Blad i denne Samling. Især lære vi i det ene prosaiske Stykke, der findes i Bogen, Forfatteren at kjende fra en saare elskværdig, opofrende Side som Geistlig, om vi end ikke kunne tillægge selve Skildringen betydeligt æsthetisk Værd. „Aftensang" og det vakre Digt „Ved en Præsts Bryllup" minder ellers ved Diktionens Raskhed og Freidighed i Forening med en didaktisk=religiøs Grundstemning adskilligt om Peder Dass.

I Moe's nævnte Samlinger findes omtrentlig alle hans hidtil trykte digteriske Arbeider med Undtagelse af enkelte Leilighedssange og en Skildring af et thelemarkisk Bondebryllup med indlagt Stevkamp, hvilken han meddelte i den af P. Chr. Asbjørnsen i 1847 udgivne Aarbog „Hjemmet og Vandringen"*). Det er 23 Aar siden han i Fr. Barfod's skandinaviske Tidsskrift „Brage og Idun" lod et Par af sine mere bekjendte Digte trykke, og omtrent lige saa længe har han havt et Navn som Digter. Men om man samlede alle hans poetiske Arbeider i et Oktavbind, vilde de neppe udgjøre saamange Ark som Aar. Man vil deraf let slutte, at Moe ikke hører blandt de Digtere, som dagstødt holde Kontortid til Modtagelse af Musens Besøg. Digtekunsten synes for ham mere at have været en Kilde til Vederkvægelse, end noget egentligt Livsmaal. Den Afhængighed, hvori hans Digte paa de forskjellige Stadier staar til den ved hans ydre Livsstilling betingede Sindets Retning, Gjøren og Laden, tyder ogsaa herpaa. En national Grundstemning, en dyb Pietet for de folkelige Eiendommeligheder og aaben Sands for Naturens Skjønhed, ere de gjennemgaaende og vindende Træk i Moe's Digte. Digtningen som al sin øvrige Livets Gjerning har han taget med Inderlighed og Alvor og med den Agtelse for Kunsten, som betinger den sande Digter. Hans Sangmø har aldrig været nogen let eller legende Flane, hvorvel hun ikke altid har slaaet det Slags „Sørgetakter" paa sin Harpe, som i de sidste 12 Aar. Bag Smil og Munterhed har en strengt alvorlig, ofte sorgfuld tungsindig Grundstemning skimtet igjennem. Vort Lands snart smilende, snart strengt alvorlige Natur, vort Folks snart glade og friske, snart mørke og triste Sindsstemning har i hende ligesom personificeret sig. Netop fordi Folket har fundet et beslægtet Sind er det vel ogsaa, at det har modtaget disse beskedne Sange med saa stor Velvillie.

Medens Simpelhed og Naturlighed er et Særkjende for Moe's Fortællemaade og fordetmeste ogsaa for hans Digtning, mangler hans videnskabelige Stiil ganske disse Egenskaber; fremmede Ord og skruede Vendinger krydse ofte hinanden saaledes, at man har vanskeligt for at tænke sig den samme Forfatter her som i Folkeeventyrene og Børnehistorierne. Og det Besvær, som „den strengere Prosaform" koster ham, skjules kun slet ved de zirligt udarbeidede Perioder. Indledningen til Folkeeventyrene, Reiseberetningerne og et Par Anmeldelser er dog omtrentlig Alt, hvad Moe har leveret i denne Retning. Hvor Emnet har tilladt ham at slaa over i Skildringen, saaledes som i de i „Norsk Folkekalender" (1850) og i „Norske Folkelivsbilleder" leverede Smaastykker,

*) En Folkevise, som Moe i 1857 udgav („Han Ola Natteløber"), var et poetisk taget ganske mislykket Produkt, og fortjener kun at nævnes som et Vidnesbyrd om den velmente Iver, hvormed han søgte at modarbeide Natteløberiet inden sine Menigheder, til hvem han ogsaa et Par Aar forud havde udsendt et nyt Optryk af C. C. H. Bruun's lille Skrift „Om Natteløb."

flyder igjen strax Sproget med Lethed og Naturlighed, friskt og hjemligt.

Idet vi slutte denne Skizze, tillade vi os at hidsætte den Charakteristik af Moe, som M. Goldschmidt efter sit Besøg i Norge 1850 gav i Tidsskriftet „Nord og Syd", og hvilken vistnok i det Væsentlige er rigtig:

„De første Gange, jeg traf Moe", siger han, „følte jeg mig rigtignok behagelig tiltalt ved den stille Varme, den milde Ro, der var udbredt over ham og gav hans hele Væsen en mærkelig Sikkerhed og Fasthed. Dog var der paa den anden Side Noget, som vakte Modstand hos mig, Noget, der forekom mig som Ensidighed, Haardnakkethed .... jeg troer, han forekom mig som et Menneske, der lig en Magnet evindelig vendte sig mod Nord og ikke var at bevæge til at vende sig om. Da jeg paa samme Tid halvt om halvt fortrød, at jeg ikke var reist til Paris istedetfor til Norge, har han formodentlig havt en lignende Følelse med Hensyn til mig. Vi talte sammen; ved Lyden af hans Stemme var der altid Noget, der uvilkaarlig tiltrak mig; adskillige Forstands-Interesser havde vi tilfælles, han talte ogsaa om Syden med en vis sky, anende Beundring; men egentlige, sjælelige Berøringspunkter kunde vi ikke finde, og der gives Mennesker, med hvem det ikke kan hjælpe at tænke sammen, man maa føle sammen med dem. Men da jeg havde været ude mellem Fjeldene og atter traf Moe, var det pludselig for mig, som om jeg i et fremmed Land mødte en Bekjendt fra Hjemmet; thi det er ubeskriveligt, hvorledes Fjeldnaturen griber Ens Bevidsthed, og hvorledes Moe er et tro Udtryk af denne Natur. — Han var paany tilbageholden, han nølede endog med at spørge, hvorledes jeg havde befundet mig tilfjelds; thi naar man elsker Noget, er det ubehageligt at høre en Anden ikke elske det, og dog kan man ikke bibringe ham Kjærligheden ved Beviser. Men da jeg tilfældigviis kom til at berøre en lille Ting, jeg troer: „Ingensteds gylder Solen som i Skara", saa var der formodentlig i Tonen Noget, der lød for Moe som Kjendingstegn, og saa lukkede han op. — Har du nogensinde, kjære Læser, været sammen med et Menneske, i hvem du elskede, ikke Personen — thi den kjender du ikke engang — men den fyldige Fremtoning af en Idee, af en Kjærlighed, der har betaget dig med sin Skjønhed og sine Anelser, har du mærket dette Menneskes Sjæl blive ligesom magnetisk berørt af din og følt en Mildhed, Ro, Harmoni brede sig ud om ham og dig, gjøre Alting i Omgivelserne hyggeligt og hjemligt — saa kan du forstaa, hvorledes jeg tilbragte en lykkelig Time, skjønt jeg ikke kan beskrive den."

Udstillingen i Stockholm 1866.

Planen til en skandinavisk Kunst- og Industriudstilling i Stockholm er allerede temmelig gammel, og Mange havde vel alt begyndt at opgive Haabet om dens Realisation, da der endelig i Foraaret fra officiel Side blev gjort Foranstaltninger til at sætte den i Værk til førstkommende Sommer. Bygningen, som vor Afbildning viser seet fra Quaien foran Nationalmuseet, er tegnet af Major Edelsvärd og Udførelsen overdraget Kapt. G. Nerman; den er i Hovedfaçaden 310 Fod lang og 92 Fod dyb, med fire Fløie, saaledes at den nordre og søndre Front kommer hver paa 180 Fods Længde, og det Hele kommer til at bedække et Rum af 77,400 Kvadratfod.

Ifølge det offentliggjorte Program vil Udstillingen blive aabnet den 15de Juni og vedvare i mindst to Maaneder. Udstillingsgjenstandenes Transport til Stockholm skeer uden Bekostning for Udstillerne fra Umeå, Arvika, Götheborg og Malmö, under Betingelse af, at samtlige Gjenstande, som herfra indføres til Sverige gjennem en af disse Stæder, ankomme paa een Gang og fremsendes gjennem den norske Kommittee. Efter Udstillingen bringes Gjenstandene, ligeledes uden Betaling for Udstillerne, tilbage til den af de nævnte Stæder, hvor de ere modtagne. For Gjenstandenes Beskyttelse mod Ulykkeshændelser vil der blive draget Omsorg, — dog skeer saavel deres Transport som Opstilling og Opbevaring under Udstillingen paa Udstillerens egen Resiko. Ønsker en Udstiller at assurere sine Gjenstande mod Ildsvaade, skal Assurancen paa Forlangende blive besørget. Udstillere kunne efter derom skeet Anmeldelse gjennem egne Kommissionærer eller Arbeidere føre Tilsyn med Gjenstande, som kræve dette. Bestemte Salgspriser maa paaheftes Gjenstandene. De Gjenstande, som under Udstillingen sælges, maa ikke borttages, før Udstillingen er endt, saafremt ikke dertil er erholdt særskilt Tilladelse. Medailler og Belønninger ville blive uddelte for Gjenstande, som af en Centraljury findes at egne sig dertil.

Til at lede de norske Udstilleres Deeltagelse er der udnævnt en Kommittee, bestaaende af Dhrr. Dr. O. J. Broch, H. Christie, H. Schou, F. C. Schübeler og Harald Wedel-Jarlsberg.

Bygning for Udstillingen i Stockholm 1866.

Göthe og Werther.

(Sluttet.)

To Aar før Werthers Offentliggjørelse, Natten mellem den 29de og 30te Oktober 1772, havde K. W. Jerusalem skudt sig. Hans Selvmord havde i hin vindstille Tid vakt overordentlig Opsigt. Jerusalem var eneste Søn af en høitanseet Fader, der ovenikjøbet var Geistlig, Abbed til Riddagshausen og Vicepræsident for Konsistoriet i Wolfenbüttel, Forfatter til „Betrachtungen über die vornehmsten Wahrheiten der Religion"; han var, efter hvad Schlosser i det 18de Aarhundredes Historie beretter, velkjendt i alle gode Huse i Frankfurth og Wetterau. Aarsagen til Jerusalems fortvivlede Skridt søgte man i en haabløs Kjærlighed. En indtagende ung Kone, Elisabeth Herdt fra Mannheim, gift med en kurpfalzisk Geheimesekretær, var det, der indgjød ham denne ulykkelige Lidenskab, som hun var langtfra at besvare; den sidste Morgen, han levede, skulde han endog have modtaget et Brev fra den opbragte Ægtemand, hvori denne frabad sig hans videre Besøg i sit Huus. Jerusalem var født i 1745 i Braunschweig og studerede i Leipzig samtidig med Göthe, uden at han dog stiftede noget nærmere Bekjendtskab med denne. Til Wetzlar kom han i Februar 1771 som Sekretær hos den hertugelig braunschweig-lüneborgske Subdelegatus v. Höfler, der skildres som en temmelig opfarende Mand, og med hvem han levede paa en uhyggelig Fod. Her drog han sig mere og mere bort fra al Omgang og alle Adspredelser, og gjorde ofte alene milelange Spadseretoure i Maaneskin. Naar Göthe kom hjem, mødte han ham undertiden ifærd med at gaa ud. „Stakkels Dreng", ytrede han da, „han er forelsket!" Han anede dengang endnu lidet, hvilken Berømmelse han selv skulde komme til at skjænke den eensomme Maaneskinsvandrer.

Alle de nærmere Omstændigheder ved Jerusalems Selvmord ere nøiagtigt tagne med i Werther. Kestner, der var kommen til Morgenen efter, havde efter Göthes Ønske meddeelt ham dem i et Brev af 2den November 1772, der er optaget i Brevsamlingen „Göthe und Werther." Flere Steder af det ere ordlydende optagne i Romanen; selv Slutningsordene „Ingen Præst fulgte ham til Graven" findes allerede i disse Blade fra Kestner. Den Billet, hvori Werther beder Albert laane ham sine Pistoler til en Reise, han skulde gjøre, var oprindelig skrevet af Jerusalem og sendt Kestner, og det Træk, at Lessings „Emilie Galotti" laa opslagen paa hans Bord, er ogsaa laant af Kestners Beretning.

Den berømte simple blaa Kjole, den rødgule Vest og Beenklæder, den hele „Werthersche Montirung" var den melancholske Særlings virkelige Dragt. Og det, som Werther skriver om det adelige Assemblée, der nødte ham til at begive sig bort fra det, det tildrog sig med Jerusalem, strax efter hans Ankomst til Wetzlar, hos en Kammergerichtspræsident Grev v. Bassenheim, hvis Frue netop havde sin høiadelige Thorsdags-Theecirkel. Der herskede dengang i Rigskammerrettens Sæde, hvor de udødelige tydske Processer anhængiggjordes, og hvor der ingen Mangel var paa Assessorer, Prokuratorer, Advokater og Notarer, en særdeles stiv Tone og en haardnakket Fastholden ved Rangforordningen; skarpe Skranker adskilte Selskabets forskjellige Klasser, og de Adelige, især de naadige Fruer og Frøkener, svulmede under den stolte Bevidsthed om Ahnernes Mangfoldighed. Foranstaltede de et Bal, saa pleiede de at meddele det i følgende Ord: Den og den Dato er der i den og den Herres Huus offentligt Bal, hvori enhver adelig Herre og enhver adelig Dame kunne deeltage. Det var naturligt, at hiin Tid med sin opadstræbende Aand lagde dobbelt Vægt paa det Sted i Werther, som vi her sigte til, og at man med Begjærlighed mellem Linierne læste Forbitrelsen mod de adelige Fordomme.

Paa en anden Maade end Jerusalem var Charlotte Buff, Göthes egen Huldgudinde under hans Ophold ved Rigskammerretten i Wetzlar i Løbet af Sommeren 1772, Bogens virkelige Heltinde. Om der end under Arbeidet ogsaa foresvævede Forf. andre Kvindeskikkelser, saa har han dog i Werther nøiagtigt, ialfald i Hovedtrækkene, holdt sig til Charlotte som Forbillede, og om han end selv ligeoverfor hende ikke hengav sig til nogen Wertherſk Fortvivlelse, følte han sig dog saa fast knyttet til hende, at det kun var ved en kraftig Selvovervindelse og med Smerte, at det lykkedes ham at rive sig løs. Lotte, der var født 13de Jan. 1753, gik i sit 19de Aar, da Göthe en Juniaften paa Veien til et Skovbal i Volpertshausen lærte hende at kjende. I April Maaned det følgende Aar sendte han hende fra Frankfurth den Brudering, som han strax efter sin Hjemkomst fra Wetzlar havde ladet arbeide til hende, og skrev: „Kjære Lotte, det vil vare længe, før vi see hinanden igjen." Saa skulde det ogsaa blive. I Aaret 1816 saa han hende igjen for første Gang siden hendes Forlovelsesdage; hun var kommen til Weimar for at besøge en gift Søster, og nu var hun en graahaaret treogtredsindstyveaarig Matrone og Moder til tolv Børn, han selv en paa Aar og Hæder rig Olding nær de halvfjerds. Han overlevede hende imidlertid; thi hun gik bort den 16de Januar 1828, altsaa fire Aar før Göthe, medens hendes Mand, den brave Kestner, allerede den 24de Mai 1800 var død paa en Forretningsreise.

Alle følsomme Hypochondrister saa nu i Werthers Forfatter sin Patron og Fører, og han maatte udholde mangen en Hjemsøgelse af dem, mundtlig saavelsom skriftlig. Han selv, hvem det var givet at udgyde de smertelige, trykkende Følelser i den digteriske Strømning, han havde paa en Maade forløst sin indre Tilstand og forvandlet den til et Billede; ved at fremstille Sygdommen havde han selv befriet sig for den, og han følte sig lettet og livsfrisk igjen „som efter et fuldstændigt Skriftemaal." Og nu maatte han pines med, at sværmeriske og forstemte Sjæle hængte sig paa ham og tog

ham til Indtægt som en ligesindet Aand! Tvende saadanne Epistler erholdt han i Weimar, i 1777, fra Wernigerode; de vare næsten det Kuriøseste i denne selvpinende Maneer, der var kommen ham i Hænde, og foranledigede ham til en Vinterudflugt, paa hvilken han den 3die December under et fremmed Navn besøgte Brevskriveren, den femogtyveaarige Friedrich Plessing. Det er denne Udflugt, vi skylde den herlige Rhapsodie „Harzreise im Winter", hvori Digteren opsender sin inderlige Bøn for den Sjælesyge:

— Ach, wer heilet die Schmerzen
Deß, dem Balsam zu Gift ward?
Der sich Menschenhaß
Aus der Fülle der Liebe trank?

Ist auf deinem Psalter,
Vater der Liebe, ein Ton,
Seinem Ohr vernehmlich,
So erquicke sein Herz!
Oeffne den umwölkten Blick
Ueber die tausend Quellen
Neben dem Durstenden
In der Wüste!

Men de Sorger, som Werther foraarsagede sin Digter, vare ogsaa af en mere alvorlig Natur, idet enkelte overspændte unge Gemytters Hamletstungsind og Livslede førte dem til det Yderste — til Selvmord. I den trettende Bog af „Dichtung und Wahrheit" har Göthe nærmere udtalt sig over den Tidens tordensvangre Stemning, der udgjør Grundtonen i hans Werther, og efter hans Fremstilling var det i visse ungdommelige Kredse slet ikke noget aldeles Uhørt, at man rugede over Selvmordstanker. „Pinet af utilfredsstillede Lidenskaber, uden nogen ydre Foranledning til betydningsfuld Handling, uden nogen anden Udsigt end at maatte holde ud gjennem et aandløst, borgerligt Liv, vante man sig i ærgerligt Overmod til den Tanke, at man ialfald kunde forlade Livet, naar man ikke mere gad leve, og hjalp sig dermed nødtørftigen nok frem gjennem Dagenes Uheld og Kjedsommelighed. Denne Stemning var saa almindelig, at Werther netop derfor gjorde saa stor Virkning, fordi den overalt slog an og klart og udtømmende fremstillede det Indre i disse Ungdommens sygelige Indbildninger."

Efter hvad han selv videre fortæller, overkom der ham undertiden en Lyst til frivilligt at forlade Livet. Han beundrede som noget Efterlignelsesværdigt den Sindsro og Fatning, hvormed Keiser Otho var gaaet bort; lagde, naar han gik tilsengs, en kostbar, skarpsleben Dolk ved sin Side, og forsøgte, før han slukkede Lyset, om det kunde lykkes ham at bore den skarpe Spids et Par Tommer ind i Brystet. Men det vilde aldrig lykkes, og han besluttede at leve. Dog, dette var kun forbigaaende Stemninger hos ham, hvem de hellige Muser saa rigeligen skjænkede sin Livsensdrik, sit aurum potabile. Han følte altfor godt, „hvad Verden kunde være for ham og han for Verden." „Skyde mig vil jeg ikke endnu paa en Stund", skriver han i November 1772 i et Brev til Kestner. Og allerede tidligere, da der udspredte sig det falske Rygte, at Goué, en af hans Bekjendte i Wetzlar, skulde have skudt sig, ytrede han vistnok sin Forbitrelse over alle de philistrøse Betragtninger, som man vel i den Anledning vilde faa høre, men tilføiede ogsaa: „Jeg haaber aldrig at skulle falde mine Venner besværlig med en saadan Tidende." Mange Aar efter nedlagde Göthe en ganske mærkelig Selvbekjendelse over dette Punkt i et Brev til Zelter, hvis Stedsøn havde dræbt sig, man vidste ikke af hvad Grund. „Om selve Gjerningen eller Ugjerningen", skrev han den 30te November 1812, „har jeg intet at sige. Naar Mennesket gribes af tædium vitæ, saa fortjener han kun at beklages, ikke at dadles. At alle Symptomer paa denne forunderlige, ligesaa naturlige som unaturlige Sygdom ogsaa engang har raset i mit Indre, det er noget, som Enhver vil have kunnet læse sig til i Werther. Jeg veed meget vel, hvilke Anstrengelser og hvilken fast Villie der maatte til, for dengang at redde mig af Dødens Bølger, ligesom det kostede mig Møie at redde mig fra og komme til Besindelse efter mangt et senere Skibbrud."

Sildefiske ved Haugesund. (Efter Photographi af Hr. Selmer i Bergen. Se f. No.)

De gjærende Følelser i Syttiaarene hjalp Werther med til at bringe til Udbrud. Den afsluttede ikke, som man ofte har paastaaet, hiin Periode af Følsomhed og indre Sønderrevethed; den gav meget mere Signalet til dens rette Begyndelse. Kunde end Göthe senere sige, at hans Bog ingenlunde, som man paastod, havde fremkaldt en Sygdom, en Feber, men kun draget frem for Lyset den Syghelighed, der laa skjult i de Unges Sind, saa sugede dog disse Ynglinge melancholsk Næring af den Bog, der skulde blive deres bedste Ven, og som paa en saa vidunderlig gribende Maade løste Tungebaandet for deres uklare Følelser, Tanker og Anelser. Den unge Werther stod for dem som et ædelt Blodvidne for Hjertets Rettigheder, og det var ikke blot hans Skjæbne, man beklagede, man beundrede og ærede vel ogsaa hans Svaghed. Saaledes er der til en vis Grad og paa en vis Maade Sandhed i Mad. de Staël's Ord, at „Werther har foraarsaget flere Selvmord end den smukkeste Kvinde i Verden."

Fra mange Sider maatte Werthers Digter høre saadanne Bebreidelser; denne Bog, som Ungdommen slugte med saadan Begjærlighed, havde nu engang faaet Ord for at være Hovedkilden til al den sygelige Overspændthed. Man saa i den en direkte Apologi for Selvmord. I philistrøs Iver beskyldte man Digteren ligefrem for, at han havde forgiftet haabefulde Ynglingers Sjæle og bragt Taarer og Jammer over mangen en Familie. Men

— „Das alles half dem Lerm nicht ab,
Der mehrte sich indessen;
Die Jungens und die Mädgen war'n
Gar auf das Ding versessen."

Bag Göthes Have ved Ilm styrtede før Vandet sig brusende over en høi Dæmning. Tætte Lindetræer beskyggede Elvebredderne; det eensomme Sted, som siden ved Parkanlægget blev ganske forandret, havde noget Trist ved sig. Her var det, at en ung Frøken, Christine v. Lasberg, nylig efter at Göthe var kommen til Weimar, om Aftenen den 16de Januar 1778 styrtede sig i Vandet, fordi hun troede sig forladt af sin Tilbeder, en Svenske ved Navn Wrangel. Dagen efter, som netop Göthe sammen med Hertugen er ude paa Isen, opdages i Ilm Liget af den Ulykkelige, tæt ved Dæmningen, og da man drager hende op, finder man „Werthers Leiden" hos hende. Göthes Vei faldt hver Aften, naar han skulde gaa hjem, forbi denne Plet, og man kan let tænke, at han ofte maatte gribes af Tanken om den „stakkels Christel", som han i et af sine Breve til Fru von Stein (I, 154) kalder hende. Lige ned i vort Aarhundrede passerede saadanne Historier. Elise v. Hohenhausen, en for i Tiden ikke ubekjendt Forfatterinde, klagede, da hendes attenaarige Søn Carl, Student i Bonn, i 1833 havde skudt sig, over, at Eftervæerne af Werther endnu føltes. „Ogsaa min Søn", heder det i den nedbøiede Kvindes Mindesord, „havde understreget flere Steder i Werther. O, I af Gud begavede Mænd, I Menneskeslægtens Opdragere! Eder vil Gud kræve til Regnskab for, hvorledes I have anvendt Eders Talenter."

Literatur.

Af Grev Schmettow's Korrespondance (1813 og 1814). Throndhjem 1864. 53 S. 8vo. Priis 24 ß. — De Aktstykker, der meddeles i dette Skrift, — der er et særskilt Aftryk af

det nylig udkomne 5te Binds 1ste Hefte af det Throndhjemske Videnskabsselskabs Skrifter i det 19de Aarhundrede*), — tjene hovedsagelig til Belysning af en først i den senere Tid fremdragen Episode af de betydningsfulde Begivenheder i 1814. Vore Læsere ville erindre, blandt Andet af L. K. Daa's interessante Skrift om Christian Magnus Falsen, at Christian Frederik i Marts 1814 gjorde et Forsøg paa at fremkalde en fredelig Løsning af Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige, med den hemmelige Plan, at han selv skulde indtage Carl Johans Plads som Kronprinds i Sverige og saaledes tilveiebringe en Forening ikke alene af Norge og Sverige, men af alle tre nordiske Lande. Om denne skandinaviske Plan, der hidtil kun har været kjendt af svenske Kilder, faar man endeel nærmere Oplysninger i de her fremlagte norske Dokumenter, der dog ikke berøre selve den ledende Tanke, som vel kun har været udtalt under mundtlige Forhandlinger. Man seer, at det allerede under Christian Frederiks Ophold i Throndhjem har været aftalt, at Grev Schmettow skulde reise som Gesandt til Stockholm, for at foreslaa Kong Carl XIII Fred og Venskab, men at den Forandring, som indtraadte i Prindsens Politik ved Eidsvoldsmødet den 16de Februar, har gjort det nødvendigt for ham at omskrive det allerede koncipered Brev til den svenske Konge. For at udføre dette Hverv, indfandt Schmettow, der var udseet til Udenrigsminister i Christian Frederiks Kabinet, men ikke vilde modtage denne Post, sig omkring den 20de Februar paa Eidsvold Værk. Grev Essen, der kommanderede paa den svenske Grændse, vilde ikke give ham Pas til nogen Stockholmsreise, da Schmettow efter hans Opfattelse var svensk Undersaat og ikke kunde modtages som en fremmed Fyrstes Sendebud. Imidlertid gav han sit Samtykke til en Sammenkomst med Schmettow, der fandt Sted i Strömstad den 6te Marts, medens Christian Frederik, der ogsaa selv søgte at faa Essen i Tale, opholdt sig paa Hafslund. Den Instruktion, som Christian Frederik meddelte sin Underhandler, gik ud paa, at han i Almindelighed skulde forestille Essen Nordmændenes Had til Sverige, deres Ret til at være et frit Folk, deres Kjærlighed til Prindsen osv., og dernæst begjære Pas for at reise til Stockholm og underhandle om Fred og god Forstaaelse mellem begge Nationer samt ialfald bringe paa det Rene, hvorledes et konfidentielt Brev fra Prindsen til Carl XIII kunde naa sin Bestemmelse. Om selve Sammenkomsten indeholder disse Aktstykker ingen Oplysninger. Man veed imidlertid af Essens Beretninger, at Schmettow fremstillede Carl Johan som den væsentligste Hindring for de to eller endog tre nordiske Rigers Forening, og fremhævede Prinds Christians glimrende Egenskaber, der gjorde ham værdig til ogsaa at blive Sveriges Thronfølger; Essen svarede deels spottende, deels afvisende. Det Eneste, som opnaaedes, var, at Essen erklærede sig villig til at sende et Brev fra Prindsen til den svenske Konge, naar det var ledsaget af en aaben Afskrift. Et saadant Brev, udfærdiget den 9de Marts fra Hafslund og indeholdende et Forsvar for Prindsens Handlemaade og Norges Ret samt en Opfordring til at lytte til den norske Nations Stemme, blev virkelig expederet til Stockholm, men uaabnet sendt tilbage, og Essen fik en Paamindelse om ikke at indlade sig paa Sligt. Dermed standsede denne politiske Intrige, mærkelig ved det Indblik, den giver i Christian Frederiks Planer, og som et Vidnesbyrd om, hvorledes Skandinavismen idelig trænger sig frem i Nødens Øieblik. Christian Frederik vedblev at nære Forhaabninger om, at Carl Johan vilde blive nødt til at rømme Pladsen; den 21de April, da han havde faaet Efterretningen om de Allieredes Indtog i Paris, skriver han til Schmettow: „Nu er da Rusland og England Herrer over Verden, men jeg haaber til vor Lykke; Ponte Corvo vil styrte med alle de andre Fyrster, som Napoleon har skabt", — og samtidig betroede han Jacob Aall sit Haab om at blive svensk Thronarving, dersom Noget tilstødte Carl Johan. Begge Generaler, Essen og Schmettow, vedbleve at vexle Skrivelser, bestormende hinanden med Forestillinger om, hvad Ære, Pligt og Retfærdighed krævede i deres Stillinger, den Sidste jevnlig instrueret af Christian Frederik. Da den 4de November kom, blev Schmettow's diplomatiske Virksomhed, i Forbindelse med hans senere Optræden ligeoverfor den svenske Eck, ikke regnet ham til Gode af Carl Johan. Han fik sin Afsked, 70 Aar gammel, og var en af de Faa, som ikke kunde prise det nye Regimentes Forsonlighed. — Udgiveren har i Fortalen givet nogle biographiske Oplysninger om Grev Schmettow og hans Familie. Om Faderen Woldemar Hermann Rigsgreve von Schmettau fortælles en for det Guldbergske Ministerium charakteristisk Anekdote. Denne Greve, som en Tid havde været kommanderende General i Norge, var genegen til Datidens Godtkjøbs-Vantro, og beæredes for sine Skrifter med en Smule Forfølgelse af Regjeringen. I 1777 fik han af Arveprinds Frederik Ordre til ufortøvet at forlade Kjøbenhavn, hvor han netop var i Besøg, da Kongen, „som aldrig kunde glemme de Ytringer, som Greven engang havde ladet falde for ham angaaende religiøse Sager", ikke ønskede at see ham. Greven svarede uforfærdet, at Kongen, langt fra at tage ham hans Ytringer om religiøse Materier ilde op, havde været saa naadig at ytre, at Samtalen med ham endog havde forøget hans Kjærlighed til det høieste Væsen og Menneskeheden. Saaledes misbrugte man en gal Konges Navn!

—d.

*) Heftet indeholder forresten: Index supplementarius locorum natalium specialium plantarum nonnullarum vascularium in provincia arctica Norvegiae sponte nascentium qvas observavit J. M. Norman (S. 1—58), hvilket Arbeide det har ligget udenfor nærværende Anmelders Kundskabskreds at bedømme. Her skal kun bemærkes, at den ved tidligere botaniske Arbeider bekjendte dygtige Forfatter (hvem Lærerposten i Botanik her ved Universitetet blev tilbudt, men paa Betingelser, som han ikke fandt sig tjent med at antage) i nærværende Fortegnelse foreløbig har nedlagt Resultatet af de Iagttagelser over den arktiske Flora, som han, under sin Ansættelse som Forstmand i vort Lands nordligste Egne, har vundet Tid og Anledning til at anstille, og hvortil det throndhjemske Videnskabsselskab har ydet Pengebidrag. — Hvad nærværende Hefte's Ydre angaar, maa ellers bemærkes, at Format og Typer pludselig og midt i Rækken er forandret. Det er nu femte Gang, at det throndhjemske Videnskabsselskabs Skrifter (tils. 12 B.) skifte Format; og efter alle Omskiftninger er man kommet tilbage til Oktav, hvormed de for 104 Aar siden først begyndte. I et Værk paa Privatmands Forlag vilde det Slags — især for Bibliotheker generende — Vægelsindethed været utænkelig; men et Videnskabsselskab maa vel til en vis Grad nyde godt af det Offentliges ubestridte Ret til ved ydre Anordning og Uforstand i Bogvæsenet at gjøre sine bekostelige Produkter saa uhensigtsmæssige eller uanseelige som muligt. Alene den unødvendige Udgift, som ved uhensigtsmæssigt Format og Tryk og idelige Omskiftninger paaføres Staten ved, at enten en Ukyndig foreskriver Anordningen eller den tilfældige Bogtrykker tillades at arrangere Format, Tryk og Papir efter egen Bekvemhed, er ikke saa liden om Aaret, ikke at tale om det Besvær ved Bøgernes Opbevaring og Brug, som denne Mangeartethed medfører.

Red.

— **Kong Frederik den Syvendes Ungdoms- og Regjeringshistorie** ved H. P. Giessing. Kbh. 1865. VI. 512 S. 8. Andr. Fred. Høsts Forlag. Ved sit første Arbeide „Griffenfeld" fik Giessing etslags Navn som Historiker, vistnok væsentlig fordi den lærde Vedel-Simonson havde forsynet ham med endeel nye Oplysninger, der gav Skriftet selvstændig Værd. Hans tvende næste Arbeider, „Løvenørn" og „Struensee og Guldberg" vare hellerikke uden historisk Værd, da han havde udarbeidet dem med Benyttelse af Archivoplysninger og efter Vink af dygtige Mænd. Men saa begyndte han efter en temmelig stor Maalestok og gjennem forskjellige Værker at bearbeide Kongernes Regjeringshistorie fra Christian VII af, og nu udviklede han sig mere og mere i Retning af en slet Historiskriver, ved en stadig voxende Mangel paa Kritik, Partiskhed (i absolutistisk Retning), og en slusket og smagløs Fremstilling i det Store som i det Smaa. Foreløbig har han i denne Retning naaet sit Kulminationspunkt i det ovenanførte, nylig afsluttede Værk, der gaar til Frederik VII's Død. Alt, som paa nogen Maade staar i Berørelse med Kongens Liv, er taget med, enten det saa vedrører Historien eller ikke. Kirketaler og Prædikener ligesaa godt som Fest- og Skaaltaler aftrykkes. Til Nød kunde dette passere, dersom Forf. lod sig nøie dermed. Men han griber selv ved slige simple Aftryk paa saagodtsom hvert eneste Blad den ialmindelighed yderst ubekvemme Leilighed til at levere Prøver enten paa sin Smagløshed eller sin absolutistiske Tænkemaade. Idet den Prædiken delviis aftrykkes, som Mynster holdt da Frederik VII som Prinds med sin unge Brud, Frederik VII's yngste Datter Wilhelmine, første Gang var i Kirke, forsyner Bogens Forfatter, Hr. Politi-Sekretær Giessing, Confessionarius's Prædiken bl. A. med følgende dogmatiskvigtige Note: „Taleren synes at antage Tilværelsen af en personlig Djævel, der kunde maale sig med Guddommen i Styrke og som deelte Magten med Denne. Kunde alt det Onde i Verden samles til en Sum og ligeledes alt det Gode, saa turde maaskee ogsaa begge Summer blive lige store!" Idet en Skaaltale af Konseilspræsidenten Hall aftrykkes, giver Hr. Gjessing sit absolutistiske Sind Luft i følgende Anmærkning: „Taleren fandt det ikke passende i denne Lovtale eller, som det paa en Maade blev, Liigtale at berøre hvorlunde Friheden ofte misbrugtes og at Historien opviste mange Exempler paa, at den benyttedes af Mange til at danne modsatte Partier hvoraf Nogle vilde have Statsskibet i Øster, Andre i Vester, saa at det tilsidst søndersloges mod Skjærene, og at Friheden saaledes ogsaa er et Onde, naar moralsk Godhed ikke tillige er tilstede." Ofte mangler Gjessing Forstand paa hvad der ligger i hans egen Fremstilling. Idet han fortæller hvorlunde Prinds Christian Frederik (Christian VIII) lod sig skille fra sin unge smukke Hustru, Aaret efter at hun havde født ham Sønnen Frederik (den senere Konge, Frederik VII), seer han selv ikke Aarsagen, men tilføier troskyldig følgende Note: „Ifølge et kongeligt Reskript af 6te November 1809 blev Lieutenant af Livjægerkorpset Dupuy landsforviist og, under militair Eskorte, tog han foreløbig til Lübeck og erholdt 500 Rdl. i Reisepenge. Han havde meddeelt Prindsessen Underviisning i Musik og Prindsessen aflukkede da sin Kabinetsdør for at have Ro for andre Pridsesser, som ofte kom ind til hende. Paa dette vage Indicium synes man at have støttet hendes Forviisning." Men at Skilsmissens Aarsag var Utroskab, synes senere at være blevet ham begribeligt, bl. A. af den Maade hvorpaa Prindsessens Overgang til Katholicismen motiveres (S. 45). — Saavel i dette som sine øvrige Skrifter giver Gjessing sig Mine af en vidtstrakt Benyttelse af Kilder fra første Haand. Men nærværende Skrift idetmindste indeholder Lidet eller Intet udenfor de trykte Kilder. I Fortalen, hvor Forf gjør Rede for de Kilder, hvoraf han har øst, finder han det nødvendig særskilt at anføre, at han har benyttet „udenfor Boghandelen værende Skrifter, navnligen ang. Frederik den 7de som Frimurer." Og dog indskrænkede Alt hvad han vidste at fortælle, sig til nogle Linier, som fremkaldte følgende Berigtigelse fra Etatsraad C. Otto: „Kong Frederik VII blev som Kronprinds optaget i Frimurer-Ordenen af Logen i Odense i 1839; blev i 1841 Æresmedlem af St. Johannes Logen i Kjøbenhavn, og ved Christian den 8des Død i 1848 Ordenens Stormester i Danmark. Som saadan virkede han med stor Iver og Kjærlighed for den lige indtil sin Død. Efter, af Kong Carl den 15de selv, at være bleven optaget i de høiere mureriske Grader efter det i Sverrig og Preussen fulgte System, indførte han dette i det danske Frimureri, og organiserede en særegen dansk Storloge. I den tredie høieste Afdeling, den saakaldte Kapitel-Loge, der indrettedes i nogle Værelser paa Frederiksberg-Slot, ledede han altid selv det mureriske Arbeide." (Denne Berigtigelse, der forklarer Forholdet mellem de svenske og danske Loger, vil ogsaa give Svar paa den i Dagbladene nylig fremsatte Formodning ang. Kong Christian IX's Frimurerskab; og mere derfor end for at illustrere Gjessings historiske Methode, er den her bleven aftrykt). Det følger af sig selv, at en Bog, der leverer Aftryk af saamange i Aviser, Rigsdagsforhandlinger o. s. v. spredte Bidrag til den nylig afdøde Konges „Regjeringshistorie" har noget Værd og Interesse, indtil idetmindste et bedre Arbeide kommer. Men dette skyldes Stoffet, ikke Forfatteren, der som eenfoldig Absolutist ikke engang har den Adkomst til at være den „folkekjære Konges" Historiograph, som ligger i Sympathien med ham og hans „Kongegjerning" i folkelig, frisindet Aand.

— **Danska och Norska Läsestycken,** med upplysningar om språk och litteratur, till skolornas bruk utgifna af Prof. Martin Hammerich. Köpenhamn 1865. XI. 489 S. 8. Forlagt af den Gyldendalske Boghandel. Indb. 161 Sk. Professor M. Hammerich har længe og ufortrødent arbeidet paa at udbrede gjensidigt Kjendskab til hverandres Sprog og Literaturer blandt Nordens trende Folk. Ligesom de af ham i 1859 udgivne „Svenske Læsestykker" vare beregnede paa at gjøre svensk Sprog og svensk Literatur mere tilgjængelig i Danmark og Norge, saaledes er det denne Samlings Øiemed at fremme Indsigt i disse tvende Landes Sprog blandt Svenskerne. „De Danska og Norska läsestycken, som her meddelas, äro ämnade," siger Udgiveren, „at tjena till ledning i det språk, som det af alla utom modersmålet för Svenskar er lättast att lära och mest onaturligt at icke känna." Planen er den samme som i „Svenske Læsestykker", hvoraf Udg. vil have denne Samling betragtet som „andra hälften". Bogen indledes med en kort Sproglære af Docent Lyngby. Derefter følger Læsestykker af omtr. halvhundrede Forfattere Snorre er den ældste og Bjørnstjerne Bjørnson den yngste af de Optagne. Medens Brudstykket af Snorre ikke er gjengivet paa Oldnorsk, men i Oversættelse (efter P. A. Munch), ere derimod enkelte andre Smaastykker fra den senere Tid, der betegne Sprogforandringen og Sprogudviklingen, givne i oprindelig Skikkelse. Ogsaa Prøver finder man her paa de sproglige Nydannelser i Norge. Men Udg. bemærker i den Anledning: „Det är att hoppas, att „Maalstrævet", i stället för att skapa ett tredje språk i Norden, skall göra gagn som ängvattning från språkets lefvande källor." Stykkerne ere ledsagede af de nødvendigste Ordforklaringer nedenunder Texten. Bagefter Læsestykkerne følge „litterärhistoriska upplysninger" (væsentlig den samme Oversigt, som Udg. i f. A. udgav som Skoleprogram) samt korte, alphabetisk ordnede Biographier over de enkelte Forfattere. Af de betydeligste Forfattere findes literær-biographiske Skildringer optagne inde i Bogen ved Siden af selve Læsestykkerne, til hvilke der for deres Vedkommende da henvises i den alphabetiske Fortegnelse. Herved bliver det literærhistoriske Stof i Bogen rigtignok noget spredt. De literære og biographiske Oplysninger ere affattede paa Svensk, dog ikke ved selve Udgiveren, men oversatte ved C. Cavelin og C. Schweder i Lund, hvilke Herrer ogsaa have leveret Ordforklaringerne. — Valget maa vistnok overhoved ansees for heldigt, og Udg. har givet saa mange norske Stykker Plads, som man i Forhold til de tvende repræsenterede Literaturers Betydning kunde vente. Men Rummet er overhoved blevet ham for knapt, til at Prøver paa alle endog meget betydelige Forfattere har kunnet gives. Til Exempel ville vi blot nævne, at Historikeren Paludan-Müller ganske savnes.

— Paa Har. Lyche's Forlag er i Drammen udkommet **Sproglærens Begyndelsesgrunde,** især beregnet paa Almuskolen og den første Undervisning i Modersmaalet af A. Utne, Overlærer. 16 S. 8vo 8 ß. Som man allerede af Sidetallet vil slutte, er Fremstillingen ganske schematisk og beregnet paa Udfyldning ved Lærerens Foredrag. Retskrivningsregler ere givne i Vers.

— Paa Wøldike's Forlag, Kbh., ere følgende Skrifter nylig udkomne: 1) **Fjærkræets Opdrætning** af Mad. Millet-Robinet. Udg. paa Foranstaltning af den franske Minister for Agerdyrkning. Oversat efter Originalens 5te Oplag af F. Gram. XIV. 122 S. — 2) **Kogebog** saavel for smaa som store Huusholdninger. Udg. af Nicoline Schmidt, efter 40 Aars egen Erfaring. 1ste Hefte. 17 ß. — 3) 650 Anviisninger til **Kage- og Sukkerbagning.** Samlede efter de bedste Kilder af F. Gram. X. 151 S. 42 ß. — 4) 162 Anviisninger til **Likørers, Akvavitters og forskjellige andre Drikkevarers Tilberedelse.** Tildeels efter det Franske ved F. Gram. 53 S. 25 ß. — 5) **Tidsskrift for Frugttrædyrkere,** redigeret af J. A. Bentzien, Gartner. 1ste Hefte. 25 ß.

— Paa samme Forlag udkommer: **Fremmedordbog** ved M. Meyer, 2det Opl., der bliver fuldstændigt i 4 Hefter à 9 ß.

— Paa Philipsen's Forlag, Kbh., udkommer 3die omarb. og noget forkortede Oplag af **Almindeligt Sundhedslexicon.** En populær Haandbog af Aug. Thornam, Overlæge. Bogen bliver fuldstændig i 8 Leveringer à 17 ß. At dette temmelig store Værk nu udkommer i 3die Oplag, vidner om, at det har lykkedes Forfatteren at levere „en praktisk Haandbog og Veileder i de mangfoldige Tilfælde, hvor man ikke strax kan faa den nødvendige Lægehjælp."

— Paa samme Forlag udkommer: **Betragtninger over Død og Evighed** af Henrik Zschokke. Paa Dansk ved Th. Schorn. Bliver fuldstændig i 4 Leveringer à 25 ß.

Norge.

Christiania. Paa Hamar afholdtes nylig en Musikfest, hvortil 400 Deeltagere havde indfundet sig. Ved Domkirkens Ruiner var en stor Løvsalon opført til Afbenyttelse ved Festligheden.

— I Christiania Omegn er i den sidste Tid forskjellige Indbrudstyverier begaaede.

— Svenska Vetenskapsakademien har valgt Statsraad Carlsson og Prof. Selander til Rigsdagsmænd. Carlsson skal være den første Statsraad, som ifølge Valg tager Sæde paa Rigsdagen. Rigsarchivar Nordström, Akademiens forrige Repræsentant, fik nu kun 7 af 29 Stemmer.

— I næste Aar vil der i London blive afholdt en „National-portrætudstilling," hvor bekjendte Mænds og Kvinders Portræter fra det 15de Aarh. til Nutiden i chronologisk Orden skulle ophænges.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 32.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 6. August 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

En bergensisk Spektator

fra forrige Aarhundrede.

I.

Claus Fasting's „Provinzialblade. Udgivne i Bergen. B. 1—4. Trykte i H. Kongl. Majests. privilegerede Bogtrykkerie hos H. Dedechens Efterleverske", udkom imellem Aarene 1778 og 1781 paa Udgiverens eget Forlag, en Entreprise, hvoraf han, i Forbigaaende bemærket, kun spandt lidet Silke. „Hr. Basnage har sagt"*), saaledes indleder han det første No., „jeg veed ikke hvor, at, naar man forlod alle Videnskaber allene for at legge sig efter de skiønne, var det ligesaa daarligt, som at forbrænde en Bye, allene for at redde Porterne. — Hr. Basnage har sagt en Sandhed, og jeg er ham forbunden for, at han har sagt det. Jeg skriver for adskillige Læsere. Den eene, eller maaskee den største Deel, ville gandske vist tilgive mig, om jeg aldrig skriver i de skiønne Videnskaber. Der er tillige, jeg veed ikke hvor faa, eller mange, som i al Evighed aldrig tilgav mig, om jeg nogen Tid skriver over andre. Jeg kan frygte for, at en alvorlig Mand, naar jeg forelegger ham, hvad der ey svarer til hans — Briller eller Paryk, vil svare mig, som Matematikeren, da han havde læst Racines Sørgespil: „Nu hvad har han vel beviist med alt dette?" eller at et vittigt Hoved, som læser, hvad jeg har skrevet for dem, — som ikke ere det, siger mig: „Jeg sover, om I aldrig præker**)." — Saa vanskeligt er det at skrive, naar der skal udfordres meere til at skrive, end allene saa mange sunde Fingre, som hos Rabener udfordres til en Eed. — Jeg er derfor meget undseelig ved at fremstille mig for saa mange Læsere, av forskiellige Stænder, og en endnu forskielligere Tænkemaade, som har gjort mig den Ære at tegne sig for disse Blade. Hvad skal jeg sige dem alle, som de ikke veed bedre end jeg? Hvad skal jeg lære den kloge Landmand, den erfarne Embedsmand, den tapre Krigsmand, og den lærde Geistlige? Jeg planter aldrig Kartofler, jeg forstaaer intet av Processer, endnu mindre av Krigskonsten, og jeg er kun Kandidat i Teologien. Jeg har sagt alt dette til dem, som har overtalt mig at skrive disse Blade, og jeg igientager det her med megen Oprigtighed. Jeg tør slet ikke bestemme mig for at underviise. Det vil være mig nok, at jeg enten, paa en ikke alt for kiedsommelig Maade, fornyer Erindringen av, hvad man veed tilforn, eller at jeg — til høyere Eftertanke, foredrager, hvad der, imod Formodning, skulle indløbe, — som man ikke veed. Jeg vil regne mig lykkelig, om jeg, for et Øyeblik, nu og da, kan bringe Landmanden at glemme et Aars Misvext, Dommeren hans Protokoller, og Kiøbmanden en forhøyet, eller nedsat Vexelkurs."

„Jeg ville", ytrer Fasting selv i Slutningsordene til 1ste Bind, „at disse Blade skulle nytte, og fornøye, at de skulle intet indeholde mod den gode Smag, og sund Forstand, at de skulle befordre Bekiendtskab med Mennesker og Verden, til Exempel eller Advarsel, til Undervisning, eller Fornøyelse. Jeg ville foreene hvad den Lærde veed med hvad den Ulærde ønsker at vide, jeg ville sanke hvad andre har adspredt, jeg ville vælge det beste, giøre det nyttige mindre kiedsommeligt, og det behagelige meere nyttigt."

Fasting opfyldte, som vi senere skulle see, dette Program paa en fuldkommen tilfredsstillende Maade, men formaaede alligevel ikke at trænge igjennem til en større Læserkreds. Han havde heller ikke saaledes levet sig ind i det norske Folks særegne Opfatningsmaade, ikke modtaget saadanne Indtryk af Hjemlandets eiendommelige Natur, ikke i den Grad gjort sig bekjendt med dets Fortids Historie og Minder, at han kunde komme til at slaa synderlig dybe Rødder i den Jordbund, hvorhen han, vistnok meget mod sit Ønske, var bleven forplantet fra det kjøbenhavnske Storstadsliv og fra Danmarks meest kultiverede Cirkler. Det Præg, der betegner hans Forfattervirksomhed i „Provinzialbladene", havde han modtaget i Kredse, der, med hvormegen Stolthed de end bar det norske Navn tilskue, kun havde lidet Kjendskab til det egentlige Folks Tænkesæt; han var tidlig bleven dragen over til Beskjæftigelse med Literaturer, der kunde opvise baade større Forfattere og et rigere Kundskabsstof, end vor dengang endnu var istand til; han havde aldrig sluttet sig til nogen større aandelig Bevægelse herhjemme — forsaavidt nogen saadan fandtes — og henlevede i Bergen sine Dage i afsondret Eensomhed mellem Bøger og nogle faa Venner.

Men det var ikke blot denne Mangel paa direkte folkeligt Præg, til hvilken vi senere skulle vende tilbage, der hindrede ham fra at vinde Læsere og — hvad han dengang desværre haardt trængte til — Subskribenter. Selv har han paa sin sædvanlige lunefulde Maade samlet alle de mangfoldige Indvendinger, som de Faa, der læste hans Provinzialblade, samlede mod dem. „Skrive De efter denne Plan", lader han en Ven tiltale Provinzialbladenes Udgiver, „saa skrive De Dem til Bettelstaven, min Herre; Raadfør Dem med Deres Fordeel, og ikke med den gode Smag, eller De viise at De har ingen. De skrive om alt uden netop hvad man læser. Med Ærgrelse læser jeg hvad De allerede har skrevet. Hvad Deel har Voltaire i Negotien? og hvormeget indbringe Mentors Reyser om Aaret? Hvem læser Abderiterne, og hvem feyler herfra paa Kina?*) „Jeg har tegnet mig for Provinzbladene (sagde en ærlig Mand til mig, saaledes kalder han Deres Blade) Jeg troede, at de skulle overgaae andre Blade, ligesom Provinzroser overgaae andre Roser; Jeg bedrog mig;" Dette Ordspil var avskyeligt. Uden Ordspil siger enhver anden det samme. Man legger til, at De skrive for frit, min Herre! Jeg taler ikke om Deres K. for C.**) det er Crimen læsæ Majestatis, og Haarene reyse sig paa mit Hoved; Der er endnu meere; Har De ikke i Bladet om Montesquieu kaldt en Rettroende for en Skurk? Veed De ikke, at der er Lys, som altid bør staae under en Skieppe, og Sandheder, som aldrig maae siges? Der er Huuse, hvor man endnu ryger for Deres Blade, og jeg forskrækkes paa Deres Vegne. Veed De intet andet at skrive om? Al Verden taler om Landhusholdning i disse Tider; Man saaer, og man høster; Ligemeget paa Papiir, eller in Natura; Gak De bort og giør ligesaa! Skriv om Steengierder, og Faareavl, om Brislinger og Brygdefangst! Plant Træer, eller skriv om at plante dem! Skriv om alt uden om hvad De har skrevet! Har De intet Raad for Tandpine, intet Plaster for Liigtorne? Veed De ingen Viiser, Gaader, Eventyr, Krøniker, o. s. v.? Forstaae De ikke at mane, ikke at signe, eller at vise igjen? Skriv om de sorte Konster, i Stæden for om de skiønne! Leg Dem paa Troldom! Den føder sin Mand, og De vil aldrig mangle Diævle at uddrive; Jeg veedste endnu eet at raade Dem, som overgaaer alt; Skriv Skamskrifter, min Herre! Der er altid Folk, som har meer Forstand, end De; Skriv, at de har ingen; Øvrigheden gjør altid en eller anden Indretning. Skriv, at de due ikke. Klæd dem i Dyrs Lignelse, saa kan De sige hvad De vil. Skriv mod alt, hvad Dem forekommer! Blek og Injurier; Seyer, eller død paa Stedet. Giør Partier, skaf Dem Stemmer, opofre Ven og Uven! De vil blive anseet, De vil blive frygtet; De vil blive avskyet, det vil intet sige. Aretin var i Pension hos jeg veed ikke hvor mange Fyrster allene fordi man frygtede ham, og Jean Freron levede med Kone og Børn til en høy Alderdom i Paris av at bagtale Levende og Døde. Forstaae De intet av alt dette, saa HErren hielpe Dem. Jeg meener Dem det oprigtigt, jeg har sagt Dem Deres Beste, og jeg toer mine Hænder."

I disse Ytringer ligger der neppe nogen Overdrivelse. Fasting blev aldrig populær; medens hans Samtidiges mangen Gang meget svagere Produkter og mindre berømmelige Navne vedligeholdtes i Folkets Erindring, medens Nordal Brun's og Frimann's Sange vedblev at leve paa Folkets Læber, erindredes og læstes Claus Fasting's Provinzialblade kun af Faa, og i det Aarhundrede, som nu snart er gaaet hen, ere de mere og mere hjemfaldne til en ufortjent Forglemmelse. Vor Literatur er imidlertid endnu ikke saa rig, at vi kunne taale at lade Noget af det, der er oparbeidet i den, ligge ubenyttet hen, saasnart det paa nogen Maade kan antages at ville finde Anklang hos den nulevende Slægt. Og dette vil maaskee være Tilfældet med Fasting, hvis Arbeider yde et saa rigt Stof til Underholdning og Belærelse, og hvis Maade at fremstille Emnerne paa nu muligens lettere vil forstaaes og skattes, end Tilfældet var, dengang han levede.

Medens selve de bevægende Ideer og de sjælelige Tilstande, der afgive Emner for literær Behandling, i det Store taget blive de samme, — medens det endnu, som paa Fasting's Tid — hvad siger jeg? — som paa Aristophanes's og Ovid's Tider er de samme Daarligheder, de samme Lidenskaber, Forfatteren tror at kunne rette og forædle, vexler den Form, i hvilken enhver Tidsalder helst modtager de digteriske Skildringer, uden Ophør, ja ofte saa paafaldende, at det ved første Øiekast næsten seer ud, som om det var Sagen selv og ikke den blotte Udsigelsesmaade, der var en anden. Dette er Noget, som Læseren nøie maa fastholde, hvis han vil finde fuldstændig Behag i de af Fasting's Smaastykker i Provinzialbladene, i hvilke han i Fortællingens Form udkaster skarpe Omrids af en enkelt Charakteer og med faa, men stærke Træk udfører den til Konsekventser, der ere fortrinligt skikkede til at kaste Lys tilbage paa selve det oprindelige Udgangspunkt. Vi mene Stykker som „Knejus Marullus eller Pangloss den Yngre. En Ægteskabsscene, hvoraf der gives altfor mange", „En Ægteskabsscene", „Mentor" o. A. Oversatte i det Sprog, som vor Tids Læsere bedst forstaa og meest ynde, vilde disse smaa Udkast give fortrinlige Hverdagshistorier, der vilde sluges af de samme Læsere,

*) I de citerede Stykker er Fasting's Retskrivning bibeholdt.
**) Et Svar av den bekiendte franske Digter, Malherbe, til Erkebispen af Rouen, da han vækkede ham, for at følge sig i Kirken. (C. F.)

*) Sigter til forskjellige Stykker i Provinzialbladene.
**) Fasting's Rettroenhed var i Bergens Adresseavis bleven dragen stærkt i Tvivl, — fordi han skrev Kristus istedetfor Christus.

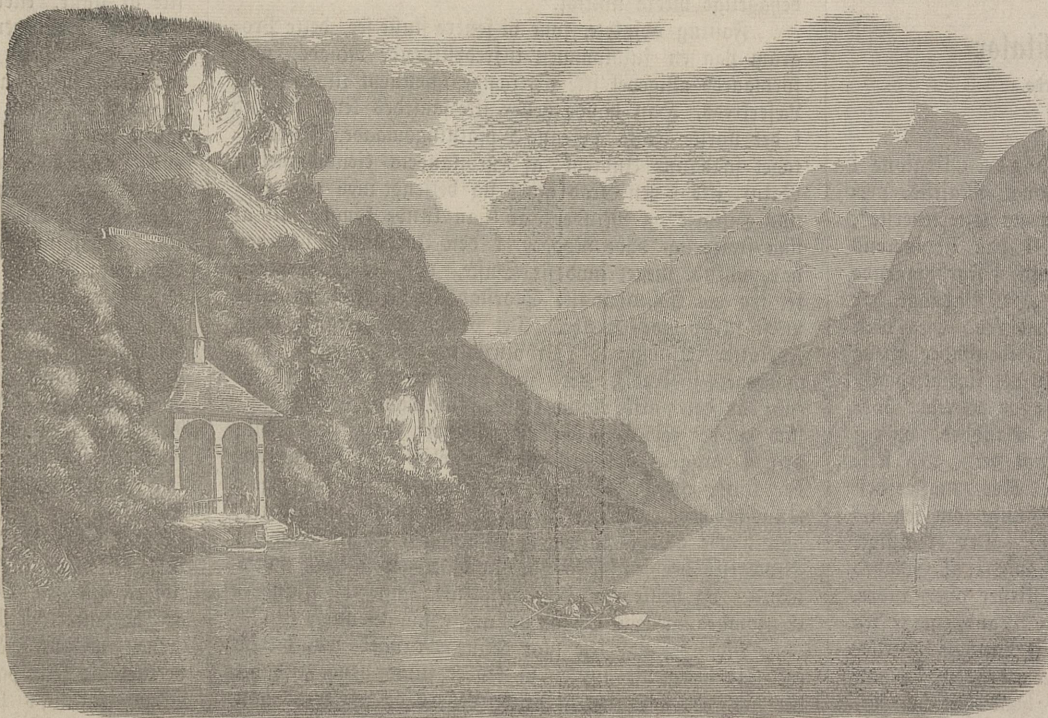
der med Ligegyldighed gaa forbi Fasting's skizzerede Skildringer. Det Fremmede i disse, saaledes som de foreligge, beroer udelukkende paa deres Form; i Stoffet ere de fuldkommen i Niveau med det Bedste, som den almindelige Fortælling nutildags seer sig istand til at byde.

En Parallel fra den dramatiske Digtning vil tydeliggjøre, hvilken den Omskiftning i Formen har været, der er foregaaet siden Fasting's Dage. Man behøver blot at sammenligne Holberg med en af vor Tids Komedieskrivere. Støttende sig for en stor Deel paa ældre Forbilleder udkaster den Første Anlægget i store, man kunde næsten sige grove Træk, og bestemmer strax fra Begyndelsen af de enkelte Figurer ved en saa haandgribelig Charakteristik, at deres Omrids allerede fra de første Expositionsscener staa for os med fuldkommen Klarhed. Imellem dem føres da Handlingen atter i bestemte Hovedtræk konsekvent og uden Vaklen. Hos den moderne Komedieskriver træder den enkelte Charakteer aldrig saa ublandet frem; man vil nutildags aldrig finde Titler som hine gamle, „Misanthropen", „Den Gjerrige", „Den Stundesløse"; den særskilte Personlighed domineres ikke i den Grad af et enkelt fremragende Charakteertræk; den frembyder en Sammensætning af Interesser og Tilbøieligheder, der, tilsyneladende heist forskjellige, dog gaa Side om Side i den samme Sjæl og ved sin Mangfoldighed bidrage til at give den Livsfylde, den Natursandhed, der virker saa tiltrækkende paa Nutidens realistiske Tendents. I Handlingen møde vi den samme Krydsen af Motiver og Situationer; Forfatteren lader sig ikke mere nøie med stærkt at nuancere enkelte charakteristiske Punkter, men ofrer ogsaa de mellemliggende Partier, Overgangene, en omhyggelig Udførelse.

Ganske det Samme møder os i Fasting's smaa Skildringer. Han udnytter ikke de mangengang saare fortrinlige Anlæg med Hverdagshistoriens brede og minutiøse Fremstilling; i en, allerede i reent ydre Henseende knap Form sigter han efter det bestemte Indtryk, der fremstaar ved Anbringelsen af faa, men træffende Charakteertræk. Det er kanskee især her, at Fasting's udmærkede Dygtighed i epigrammatisk Pointeren springer i Øinene. Hvem glemmer, naar han engang har læst Stykket, den pyntesyge Kone i „En Ægteskabsscene", der, beretter hendes Mand, „talte om en ny Saloppe med saadan Heftighed og levende Indbildningskraft, at jeg frygtede, det maatte skade hendes Frugtsommelighed, og at mit tilkommende Barn vilde fødes med en Saloppe", og som døde med disse Ord paa Læberne: „Mand, ak Mand, din venstre Krolle—!" Eller Julies Raisonnement i „Mentor": „Jeg har Alting efter Ønske; jeg har Stene, Ringe, Smykker for nogle tusinde Daler, og mine Knipplinger ere alle brabantske. Saamange Kostbarheder har jeg alene min Mand at takke for, og jeg har endnu ikke fundet Leilighed til at vise dem uden paa Bryllupsdagen. Jeg har intet at skamme mig ved, Himlen være lovet; det er en retskaffen Kones Pligt at vise sin Mands Gavmildhed og Verden sine Juveler." Eller Phormion, der „spiser uavladelig; naar man vil tale med ham, svarer Tjeneren: Han spiser; Man kommer igjen, og han svarer det samme; Man kommer tredie Gang, og faaer til Svar: Nu gik han tilbords; Han spiser til Søen, fordi den tærer; Naar han vaagner, spiser han, for ey at staae op fastende, og naar han legger sig, for ey at sove med en tom Mave. — — Phormion gaar sielden i Kirke, men han forsømmer den paa ingen Bededag; Skulle man gjette hvorfor? Man synger, og han sover; man præker, og han sover; man synger Litaniet, og han sover lige til det Vers: om dyr Tid; Og fra dyr Tid (skriger han, tre Gange, høyere end hele Menigheden) Og fra dyr Tid frie os, kiære Herre Gud!"

Tell's Kapel ved Flüeln.

Naar Sommervarmen begynder at lægge sig over den lombardiske Slette, og den Reisende, træt af den brændende italienske Sol, søger hoiere op mellem Fjeldene til det store europæiske Sommerhotel Schweitz, fører den hurtigste og letteste Vei over St. Gothard Vandreren med Eet lige ind til den gamle Republiks Vugge, til de af Traditionen og Digtningen saa rigt udsmykkede Egne omkring Vierwaldstättersøen. Reisen nedad Fjeldets nordlige Skraaning er mere storartet end smuk; det Øie, der har vant sig til med Velbehag at dvæle ved det italienske Landskabs afrundede Omrids og klare Farver, stødes i Begyndelsen tilbage af disse uformelige Klippemasser, der taarne sig op paa begge Sider af Veien saa langt fremover, som Øiet kan række, og finder ikke noget Smukt i den kolde Morgentaage, der driver hen langs den fossende Reuss og indhyller Fjeldsiderne i et graaligt Slør. Men hvad som giver Vierwaldstättersøen og dens tarvelige Omgivelser sin største Interesse, er Tanken om, at vi her staa paa Skuepladsen for den vilde og romantiske Tell=Sagn. Strax efterat man har forladt Flüeln, hvor Gothardsdiligencen standser, og har begivet sig ud paa Søen, bliver man paa den nordre Bred, lige ned i Vandkanten, under en overhængende Aasskyrtning, opmærksom paa et lidet, skummelt Kapel. Det er den første Hilsen fra Tell. Imod dette Sted, beretter Fortællingen, ved Foden af Axenfluh, var det, han styrede Baaden med Gessler og hans Soldater, og her var det, han sprang iland og overlod Landfogeden til sin egen Skjæbne, medens han selv begav sig til Küßnacht for at bringe Gessler den sidste Hilsen. Kapellet skal være opført af Kanton Uri i Aaret 1388, altsaa 31 Aar efter Tell's Død, og er prydet med nogle simple Billeder af Heltens Liv. Det kaldes af Almuen „Die Tellsplatte" til Adskillelse fra de tvende Tellskapeller ved Bürglen og Küßnacht. Hvert Aar paa den første Søndag efter Christi Himmelfartsdag læses her Messe og holdes en Prædiken for Folket, der til denne Hoitidsdag samles fra Smaabyerne rundt Søen.

Tell's Kapel ved Flüeln.

En Smule Statistik.

I.

Selvmord blandt Militære.

Iblandt de Soldater fra Schweitz, som dannede den salig Konge af Neapels egentlige Kjernetropper, forekom i Aarene 1853–59 et Selvmord for hver 278 Mand. I den østerrigske Armee forekommer Selvmord 9 Gange hyppigere end blandt Civile, i Preussen 5—6 Gange. Dette kan imidlertid ikke komme deraf, at den, hvis Bedrift det er at slaa Andre ihjel, ogsaa skulde have lettere for at tage Livet af sig selv; thi de Lande, hvor de fleste Mord af Andre forekomme, Kirkestaten, Grækenland, Rusland, Italien, Portugal og Spanien, opviser det mindste Antal Selvmord. I Grækenland forekommer der saaledes kun 1 Selvmord for 9 Mord, i Preussen 8 Selvmord for 1 Mord.

II.

Geistlighedens Antal

i hele Europa — med Undtagelse af Tyrkiet — beløber sig til 720,800 Individer; det største Antal findes i Rusland — 154,000 Geistlige — Kongeriget Italien — 147,700 — Frankrig — 122,760 — Østerrig — 79,600 —; det mindste Antal — 510 — i Nassau. Sammenligner man Antallet af Geistlige med Indvaanertallet, finder man naturligvis først i Rækken Kirkestaten med det næsten fabelagtige Forhold af 1 Geistlig for hver 33te Lægmand, Montenegro med 1 for 100 og sidst i Rækken Ostpreussen med 1 for 1971. Naar man ordner Landene i 4 Klasser, finder man i den første, de med Overflod paa Geistlige, udelukkende katholske Lande, hvoraf det sidste, Salzburg, har 1 Geistlig for 197 Lægmænd, ligesaa i den anden, den med et stærkt Antal Geistlige (1:200 — 1:500), i den tredie (1:500 — 1:1000) 5 overveiende protestantiske Lande, 1 katholsk, og i den fjerde, den, der kun har et sparsomt Antal Geistlige (1:1000 — 1:2000), lutter protestantiske. I denne sidste Klasse er Forholdet bedst i Sverige (1:1004), Danmark (1:1037); i Norge er Forholdet som 1 til 1292.

III.

Udgifterne til Civilliste og Hof

udgjør for Europas 45 monarkiske Stater aarlig tilsammentagne 222,580,000 Francs, det vil sige gjennemsnitlig $2\frac{1}{2}$ Procent af Statsindtægterne. Alene i Frankrig beløbe de sig til 35 Millioner Francs; derpaa kommer Rusland med 32 Millioner og til Slutning de bitte smaa tydske Stater ned til Lichtenstein, hvor de udgjør saameget som en god Sorenskrivergage hos os. Det er imidlertid værdt at lægge Mærke til, at netop disse tydske Smaastater har den tungeste Byrde at bære i denne Henseende, da den fordeles paa faa; et unaturligt høit Forhold finde vi saaledes i Schaumburg=Lippe, hvor der i Gjennemsnit aarlig paa hvert Individ falder et Bidrag til Hoffet, stort 15 Francs, det vil sige over 30 Gange saameget som Tilfældet er i Norge og Sverige. Disse tvende Lande staa med det forholdsviis mindste Bidrag næst efter Storbritanien. Eneftaaende Yderligheder finder man i Monaco med aarlige Bidrag af 40 Francs for hver Indvaaner og Romanien med 14 Centimes; paa det første Sted koster Fyrsten altsaa 278 Gange mere end paa det sidste.

IV.

Ikke nær saa stor en Sum, som Opretholdelsen af de 45 Hoffer koster, anvendes til Undervisningsvæsenet og til Fremme af Videnskab og Kunst; til disse Øiemed anvendes der nemlig ikke mere end 145,480,000 Francs, det vil sige omtrent $\frac{1}{17}$ af, hvad de staaende Hære sluge i Fredstid. Størst Plads paa Budgettet er indrommet den nævnte Udgiftspost i Schweitz, hvor den medtager næsten 8 Procent af Statsindtægterne. Dernæst kommer Württemberg, Sachsen=Weimar, Bremen, Sverige (3,5 pCt.), Braunschweig, Belgien; længere nede i Rækken kommer Norge (2,13 pCt.), dog et Trin høiere end Preussen (2,09 pCt.) Mindre end 1 pCt. finde vi kun anvendt i følgende fire Stater: Hannover, Østerrig, Kirkestaten og Tyrkiet.

V.

I Gjennemsnit sluger, som før bemærket, de staaende Hære 17 Gange saameget, som der gaar med til Undervisningsvæsenet. Der er kun en eneste Stat i Europa, hvor det er lykkedes at gjøre Udgifterne til Armeen mindre end dem til Undervisningsvæsenet, og det er i Schweitz. I Belgien ere hine 6 Gange saa store som disse; i Danmark og i Norge over 9 Gange; i England 13 Gange; i Rusland 24 Gange; i Kirkestaten 46 Gange; ja, i Østerrige anvendes der 60 Gange saameget til Hæren som til Undervisningen. Dette nedslaaende Forhold overgaaes kun i Tyrkiet, hvor det er som 155 til 1. Det er at lægge Mærke til, at man næsten overalt i de statistiske Sammenstillinger finder Rusland, Kirkestaten, Østerrig og Tyrkiet i kjærligt Naboskab.

VI.

I 1816 beløb Statsgjælden i hele Europa sig tilsammentagen til 38,011 Millioner Frs. Tredive Aar senere — der vare hengaaede saagodtsom ganske i Fred og Ro — var denne Sum tiltaget med 3 Milliarder, og i Løbet af de følgende 17 Aar (1846—63) var den voret til 62,981 Millioner. Af denne Sum bærer England 20 Milliarder, Frankrig 11, Østerrig og Rusland hver 7, Spanien næsten 8, Italien over 4 osv. i aftagende Række indtil Lichtenstein med en Statsgjæld paa 130,000 Frs. Fire Stater: Schweitz, Serbien, Montenegro og San Martino, have ingen Statsgjæld, de sidste tre absolut ingen, Schweitz derimod et Overskud af Aktiva over Passiva.

Rovær.

Paa dette Billede, med hvilket vi afslutte vor Fremstilling af de vigtigste Pladse for Vaarsildfisket, føre vi Tilskueren ud paa selve Havet ved Rovær, en Dag, Folkene i Baadene ere beskjæftigede med at tage op og sætte ud sine Garn. Rovær selv er den vestligste af flere tæt ved hinanden liggende Smaaøer i Torvestad Sogn, Skaare Annex. Beliggenheden langt ude imod Havet og midt inde i den Trakt, hvor Sildestimerne gaa som tættest, er det, der aarlig bringer saameget

Liv ud til disse eensomme Klippeøer. Mellem og ved selve Øerne er der ogsaa gode Havne, hvor Fartøierne kunne finde Ly; især ligge de trygt i den største af disse, Bekkerviken kaldet. Under sidste Vaarsildfiskeri faldt Hovedfisket for Søndre-Distrikt ved Røvær; der og ved Skaareholmen udgjorde Fangsten ca. 200,000 Tønder.

Literatur.

Finsk Literatur. Under den Stræben, som Skandinavismen i sin første, nu afsluttede Periode udfoldede, efter mere at udstrække sit Herredømme over et vidt Feldt end heelt at bemægtige sig et mindre, blev Finland somoftest udenvidere taget til Indtægt som det „fjerde Hjul til Vognen“, der gjordes fornødent. Man drømte, at de trende nordiske Lande allerede vare forenede, og at de med ungdommelig Styrke og i broderlig Eendrægtighed strakte Haanden ud for at fravriste „Østens Thusse“ Finland, denne „svenske Provinds“, hvor man søgte at fremstille det, som om svensk Literatur, svensk Nationalaand, svensk Dannelse var eneherskende. De faa „Fennomaner“, der troede paa og arbeidede for en eiendommelig finsk Nationalitet, og som dristede sig til at bruge sit Modersmaal og ringeagte det store svenske „Kultursprog“, vare nogle enkelte Særlinger, mente man, der havde løbet sig fast i en paradox Nationalitetsfanatisme. Ligeoverfor de mange Vink og Tilraab, der sendtes ofte over den botniske Viken, forholdt Finnerne sig af gode Grunde meget passive; en eller anden reisende finsk Student eller Kunstner lod sig ved Leilighed fetere af de skandinaviske Brødre og modtog med sorgomslørede Blikke deres Hilsen og Bud til „Skandinaviens yngste Søster, det trælbundne Finland“; men under alt dette udvikledes i Finland selv Folkets Sprog, Historie og Folkedigtning med en Ihærdighed og Dygtighed, der maatte vise Enhver, som vilde see, hvor bestemt Landets Fremtid gik i en ganske anden Retning, end henimod en fast Vedhængen ved de svenske Traditioner, der kun repræsenteredes af et Mindretal. Sandtnok, dette Mindretal havde længe havt Eneret paa Dannelse og Dygtighed; det svenske Sprog var „Kultursproget“, i hvilket Digterne digtede og Videnskabsmændene skrev. Men Aar for Aar har nu den folkelige Majoritet hævet sin Stemme mere og mere og faaet Tungebaandet mere og mere løsnet, og nu, efterat Begivenhederne har lært de ivrigste Skandinaver at samle al sin Energi paa et mindre Feldt, istedetfor at lade den svæve ud i det Uendelige, vil man maaskee ogsaa være mindre begjærlig efter at drage Udenforstaaende ind i Kredsen, og mere oplagt til at erkjende Betydningen af de finsk-nationale Bestræbelser og deres Berettigelse. — Vi har liggende for os en Række Skrifter, udgivne af „Finska Litteratursällskapet“, der vise, baade med hvilken Ihærdighed disse Bestræbelser drives, og med hvilket Held de krones. Efter den næstsidste Aarsberetning havde Selskabet, der nu er istand til at virke med forholdsviis betydelige pekuniære Midler ved den Anklang, dets Bestræbelser har fundet rundt om i Landet, i det forløbne Aar, foruden to Bind af Tidsskriftet „Suomi“, udgivet to finske Skolebøger, et juridisk og et æsthetisk Arbeide, en Samling Folkesagn samt en ny Udgave af „Kanteletar.“ I A. W. Floman's franske Grammatik og i den besørgede Oversættelse af Stockhardt's Lærebog i Chemi er der gjort dygtige Anløb til at skabe det finske Sprog sin egen videnskabelige Terminologi. I „Suomen Kansan Satuja ja Tarinoita“, 3die Hefte, Helsingfors 1864, har Eero Salmalainen (Erik Rudbeck) meddelt en Række finske Folkeeventyr, i hvilke Dyrene spille Hovedroller. „Det er bekjendt“, ytrer en Anm., „hvorledes i de fleste af Folkets Eventyr og „tarinoita“ ogsaa Dyrene spille en og anden Rolle og mangen Gang optræde i Egenskab af Menneskets Bundsforvandt, ja endog som hans Raadgiver, eller forresten paa et eller andet Sæt deeltage i hans Skjæbne og Hændelser. Men de ere isaafald ikke andet end Bifigurer i Fortællingen. I denne Samling seer man derimod Skovens firbenede Indvaanere i sine egne Eventyr optræde som selvstændigt handlende Personligheder, med menneskelige Tilbøieligheder og naturligviis ganske udrustede med menneskelige Talegaver.Ræven eller, som han

Garnfiske ved Røvær. (Efter Photographi af Hr. Selmer i Bergen.)

i Eventyret sædvanlig heder, „Mikko“, Haren, „Jussi“ og Ulven, „Pekka“, danne den uadskillelige Trio, som man her bestandig møder; ved Siden af dem spiller Skovens Konge i mange Eventyr Hovedrollen.“ Det meste af Tidsskriftet Suomi optages af den afdøde Tengström's Stykke om Finland og de finske Lovoversættelser. Endelig 5te Bind af Fredr. Cygnæus's Skaldestycken, samt Georg Aug. Wallin's Reseanteckningar från Orienten åren 1843—49. Dagbok och bref, udg. af S. G. Elmgren, B. 1, Helsingfors 1864. Wallin, af hvis Reisebreve P. A. Munch's Maanedsskrift i sin Tid meddelte nogle interessante Brudstykker, opholdt sig i sex Aar i Orienten, hvor han samlede rige videnskabelige Resultater, med hvis Bearbeidelse han endnu var sysselsat, da han halvtredie Aar efter sin Hjemkomst til Finland døde, til Sorg for dem, der kjendte hans ædle, fordomsfrie Charakteer, og til Tab for Videnskaben, der i ham mistede en tro og udholdende Dyrker.

— Paa B. M. Bentzen's Forlag er udkommet: **Justitssagen mod Nicolai Jenssen i Høiesteret.** Actorat, Forsvar, Votering og Dom samt Kort over Høisøens Omgivelser med Bemærkninger meddelt af B. Dunker. Chra. 1865. 270 S. st. 8vo. Priis 84 ß. — Justitssagen mod Grosserer Nicolai Jenssen i Throndhjem, der blev paadømt i Høiesteret den 26de Mai d. A., efterat have været forhandlet i Retten i 4 Uger, er, siger Udgiveren (den Anklagedes Defensor), fra flere Sider betragtet den mærkeligste Sag, der efterat vore politiske Forholde kunde siges endeligen ordnede, har været behandlet ved vore Domstole. „Ved den paaankede Kommissionsdom, afsagt i 1862, var en af Landets meest anseete Mænd for Anstiftelse af Tyveri samt anden Deelagtighed i denne Forbrydelse under 16 forskjellige Poster dømt til 30 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Og denne Mand, udbryder han, var aldeles uskyldig!“ Vor Retspleies Evne til at sikre den Uskyldige mod falsk og ugrundet Klage har, efter hans Mening, aldrig været sat paa en saadan Prøve, eller dens Styrke som dens Svaghed saaledes kunnet fremtræde. „I denne Sag havde den Anklagede ikke andet for sig end sin fuldkomne Uskyldighed, hvilket vistnok under en god Retspleies Beskyttelse og for dygtige, retsindige og uafhængige Dommere under regelmæssige Forholde er fuldkommen nok, men derimod til alle Tider og i alle Lande har viist sig ikke ubetinget at give tilstrækkelig Betryggelse, naar Retspleien, for at opfylde sit Øiemed, maatte sætte sig i bestemt Opposition mod Øieblikkets almindelige Opinion, og derhos tillige tilsidesætte som ubrugelige alle de Mistænksomhedens Hensyn, efter hvilke det af alle Domstole ansees for at have Formodningen for sig, at enhver Anklaget, især naar Anklagen er for Tyveri og lignende Forbrydelser, virkelig er skyldig efter Sigtelsen, og at hans Forsvarsgrunde ere usandfærdige Paaskud, der kun vanskeliggjøre Beviset og fortrædige Dommerne. — Her havde ved et besynderligt og til al Lykke yderst sjeldent Sammentræf af de meest uligeartede Aarsager Uskyldigheden alt det imod sig, som har Magt i vor Retspleie og i vort Land. Af Interesse for Landets Vel opstod Harme over Skovenes Ødelæggelse, og denne Harme vendtes ved Vedkommendes Ubehændighed og Uforstand mod Nicolai Jenssen. Privat Fiendskab og politisk Hævnelyst bemægtigede sig Tændstoffet, forpestede Opinionen“, der understøttedes af Dagbladspressen. Hertil kom, at Jenssen's Forvalter, Dahl, allerede af Høiesteret i 1861 var fældet for Anstiftelse af Tyveri, men, efter hvad Dunker bemærker, rigtignok „i en Skov, som nu er beviist at være Jenssen's egen Eiendom.“ Under saadanne Omstændigheder tvivler Dunker ikke paa, at ved en Edsvorneret vilde Sagen faaet samme Udfald som ved Kommissionen, den Uskyldige altsaa bleven dømt og Feilen været uoprettelig. Det synes ham derfor klart, at selv den, der ellers kunde være tilbøielig til at hylde Edsvorneretten, maatte af denne Sag lade sig afskrække fra al Tanke paa at fratage vort Høiesteret Kompetencen til i sidste Instants at paakjende Spørgsmaalet om Skyld eller Uskyld, en Kompetence, som er

uforenelig med Edsvorneretssystemet." — Men medens Dunker saaledes hævder vort nærværende Retssystem ligeover for Juryen, synes han os faktisk at have fremført det værste Angreb paa det Bestaaende, som hidtil kjendes. Han kan ikke finde Udtryk, stærke nok til at indprente den Sætning, at naar en Mand først er anklaget for en Forbrydelse, udøver den forudfattede Mening om hans Skyldighed et saadant Tryk paa Dommerne, at disse have vanskeligt for at tænke sig hans Uskyld, og Manden er derfor paa Forhaand halv domfældt. Den Utilstrækkelighed, hvormed deslige Sager fra først af oplyses, gjør Domfældelsen af den Uskyldige saameget mere mulig. Gaar man derhos med Dunker ud fra, at Jenssen var aldeles uskyldig, saa har man netop i foreliggende Sag et Exempel paa, at det kun er ved tilfældige og heldige ydre Omstændigheder at Uskyldigheden er kommet til sin Ret. Thi det tør dog vel af de Fleste erkjendes, at Jenssen kun er bleven reddet fra at fældes som Tyv ved Dunker's mesterlige Defensorat, hvorved „den Taage", som havde lagt sig over Sagen, adsplittedes, og som væsentlig skyldtes den Anklagedes Formues- og Livsstilling. Men da en fattig, uskyldig Mand aldrig kan regne paa det Slags extraordinære, epochegjørende Forsvar, vilde han under lige Omstændigheder, tiltrods for Høiesterets ønskværdige „Kompetence i sidste Instants", dog blive dømt. — De „Bemærkninger", som ere føiede til selve Sagen, angaa Voteringerne i Høiesteret, hvilke Udgiveren underkaster en meget skarp Kritik. Navnlig gjælder dette den Førstvoterendes, Assessor Hjelm's Votum, der gik ud paa Domfældelse. — Særlig undersøges, om den i Aktors Replik opstillede og af de Herrer Hjelm og Løvenskjold „antagne Mening, at det kan tilskrives Jenssens egen Foranstaltning, at Tømmerlisterne siden Mai 1853 have undergaaet den Forandring, at Hugststedet ikke mere er angivet, i sig selv indeholder logisk Berettigelse til at kunne være mulig", hvilken Deduktion ender med følgende kraftige Bemærkning: „Vi vide ikke, hvad de Herrer herom vilde sige, naar de skulde gjøre Rede for, hvad det egentlig er, de have meent, enten det er Kudsken eller Portneren, som de vilde lade give Svaret, men vist er det, at man intet mere slaaende Beviis skal kunne finde paa det naturnødvendige Valgslægtskab, hvori Vantro og Overtro, Mistænksomhed og Lettroenhed staa til hinanden, end de Herrers Uvillighed eller Uformuenhed til at tænke sig Muligheden af, at en Mand, der er anklaget for Tyveri, kan være uskyldig i denne Forbrydelse, i Forbindelse med deres Villighed til ved selvgjorte Fiktioner af det umuligste Slags at komme Anklagen til Hjælp, lade den erkjendte Løgn være en forklædt Sandhed, og til de Løgne, som en overbeviist falsk Anklager har fremsat, endnu at føie nye Anklager af egen Opfindelse, som den virkelige Anklagers Phantasi ikke har været stærk og frugtbar nok til at kunne afføde."

— Fra Pressen er udkommet: **Om et nyt Presseorgan.** Af Harald Thaulow. (Trykt som Manuskript.) 19 S. 8. (Udleveres gratis fra Bogladerne.) Allerede i 1863 udgav Hr. Apotheker Thaulow som særskilt Aftryk af „Dagbladets" første No. en Broschure „om den Norske Presse". De Forhaabninger, som han da satte til hiint Organ, der tog „Christiania-Postens" Efterladenskaber i Arv, bleve hurtig skuffede. De tvende Aar, som siden ere forløbne, og som have udmærket sig mere ved indbyrdes Fredelighed mellem den Afgangnes tvende gjenlevende Kolleger, end ved Fordragelighed ligeoverfor Publikum og Menings-Modstandere, har gjort Hr. Thaulows Forlængsel efter et frisindet, uafhængigt „Presseorgan" dobbelt brændende. I sin nye raskt skrevne Pjese har han derfor saavel paapeget Trangen til et saadant Organ, som Maaden, hvorpaa dette hensigtsmæssigst bliver at istandbringe. Om Trangen faar Publikum selv opgjøre sin Mening, maaskee efter velvillige Raad fra de bestaaende Organer, som tildeels alt ere indløbne. Men med Hensyn til den økonomiske Side tillade vi os en Bemærkning. Hr. Thaulow baserer sin Beregning paa 5000 Abonnenter for sit „nye sande Nationalblad". Men han forudsætter her en større Evne til at abonnere, end der hidtil har viist sig baade her i Landet og i Naborigerne — disses større Befolkning naturligvis taget i Betragtning. Selv om 5000 Abonnenter paa et Dagblad stode i Marken og ventede paa det nye Blad, og dette blev et gyldent Mønsterblad, der fyldestgjorde endog de dristigste Forventninger, vilde der — paa Grund af vort Folks bekjendte Mangel paa Fremfærd — alligevel medgaa en rum Tid, inden disse mange velvillige Ventende bleve færdige til at give det fornødne Muk, saa at Hjorden kunde være samlet. Og da 20,000 Spd. kræves aarlig, for at holde Bladet gaaende, maatte vistnok en rum Sum holdes i Beredskab for Ventnings-Kontoens Skyld. En mindre Vanskelighed vilde det maaskee volde, at træffe 30 gode Mænd, der hver skjød ind sine 1000 Daler til den efter Thaulows Overslag fornødne Driftskapital (30,000 Spd.).

— **En bergensk Cicerone.** Af en Anonym. Anden Udgave. Bergen 1865. 136 S. og 3 Bl. Register. 8vo 36 Skill. F. Beyers Boghandel. — Første Udgave af denne „Cicerone" udkom i Anledning af Sangerfesten i Bergen 1863, og afsattes væsentlig til Deeltagerne i Festen, saa at Exemplarer ikke have været at faa i Boghandelen. Da Bogen paa faa Ark indeholdt en pudsig og livlig Skildring af hvad Eiendommeligt og Seeværdigt Bergen har at opvise — og det er, som man veed, efter norsk Leilighed ganske betydeligt —, blev den læst med Fornøielse og oftere efterspurgt, hvilket bevægede Forfatteren til at besørge en ny og udvidet Udgave. Denne har længe ladet vente paa sig, men er nu endelig bleven færdig til den beleiligste Tid — netop som Fiskeudstillingen skulde aabnes og en Mængde Fremmede og Skuelystne strømme til den gamle Hansestad. — Forfatteren har vedligeholdt første Udgaves Plan og „studentikose" Maneer; men han har forøget det Faktiske adskilligt, uden at derfor Fremstillingen er bleven topographisk tør. Det Hele er holdt i en spøgende, gemytlig, snaksom Tone, hvorover Autor selv med kritisk Selvbevidsthed undertiden satiriserer. Man finder under hiin gemytlige Indklædning ikke blot det Slags Oplysninger, som sædvanlig søges i „Veivisere", men ogsaa interessante Skildringer af Folkelivet og Huuslivet, der begge Dele i Bergen ere saa eiendommelige. At Forfatteren selv er en Bergenser og skildrer efter de levende modtagne Indtryk, springer strax i Øinene. Skildringen er anlagt saaledes, at Læseren, selv uden at have seet Bergen, med Interesse følger Forfatteren og gjennem hans Forklaringer under den i Tanken foretagne Vandring faar et Billede af Byen og Livet og Folket der. Bogen vil derfor læses med Fornøielse ogsaa af Andre end Reisende og Turister.

— Paa Steensballes Forlag er udkommet: **Stenriget og Fjeldlæren** af Dr. Theodor Kjerulf. 1. Om Stene og Bergslag. 2. Jordskorpens Sammenføining. 3. Norges Fjeldbygning. Chra. 1865. 240 S. 8. m. omtr. 300 i Texten trykte Træsnit. 96 ß. Udgivelsen af denne i populær Form affattede, men paa selvstændige Granskninger byggede Mineralogi og Geologi er foranlediget ved en Opfordring fra Indredepartementet, som ønskede en passende Lærebog for Aas høiere Landbrugsskole, og som ogsaa har fremmet Værket ved at bekoste dets mange Træsnit. Mineralogien er vel overhoved vanskelig at gjøre forstaaelig for Menigmand; men Geologien og Skildringen af Norges Fjeldbygning, saaledes som Kjerulf har fremstillet den, vil vistnok kunne læses med Nytte og Fornøielse ogsaa af Folk uden chemiske Forkundskaber. Om Bogens videnskabelige Værd kunne vi ikke dømme; men vi haabe, senere at kunne supplere denne foreløbige Omtale med en udførligere Anmeldelse af en sagkyndig Mand.

— **Skoleprogrammer for 1865.** Bergen: Skoleefterretninger 1862—65 af Rektor. 56 S. — Christiania: Forklaring af Luthers lille Katechismus efter Pontoppidan, af Volrath Vogt. 86 S. — Christianssand: I. Eddasprogets Syntax, fremstillet af M. Nygaard. S. 1—103. II. Skoleefterretninger, S. 104—120. — Christianssund: Skoleefterretninger ved Rektor. — Frederikshald: I. Etymologisk Undersøgelse om norske Stedsnavne. Af M. Arnesen. S. 1—62. II. Fortegnelse over Skolens Bogsamling. Af V. C. H. Andersen. S. 63—105. — Kongsberg: I. Sophokles's Philoktetes, Vers 1—667, oversat af M. J. Bugge. S. 1—32. II. Skoleefterretninger S. 33—66. — Laurvik: Skolens Historie fra dens Omordning til en kombineret Middel- og Realskole indtil Skoleaaret $18^{63}/_{64}$. 96 S. — Lillehammer: Skoleefterretninger. 36 S. — Molde: I. Efterretninger om Skolen i Skoleaaret $18^{64}/_{65}$. Ved Rektor A. Brinchmann. S. 1—21. II. Om et foreslaaet Møde af Lærerne ved Christianssunds, Aalesunds og Moldes Lærd- og Realskoler i Molde 1865. Af Samme. S. 22—29. III. Bemærkninger ved en „Norsk Grammatik, udarbeidet for Skolebrug af K. Feilberg", ved Forf. S. 30—43. IV. Tre Sange for Sopran, Alt, Tenor og Bas af P. G. O. Dørum. — Skien: I. Taciti Germania, overs. af Rektor Hammer. S. 1—38. II. Skoleefterretninger for $18^{64}/_{65}$ af Samme. S. 39—59. — Throndhjem: I. Kontinuations-Katalog over Skolens Bibliothek; Fortsættelse af den i Progr. for 1856 udg. Katalog over den i 1807 paabegyndte Samling. S. 1—52. II. Skoleefterretninger S. 53—84. — Aars og Voss. Skoleefterretninger 1864—65. 44 S.

Programmerne fra Christianssands og fra Frederikshalds Skoler ere vistnok af størst videnskabelig Betydning. De ere ogsaa begge udkomne i særskilte Aftryk, Nygaard's Eddasprogets Syntax paa Gjertsen's Forlag i Bergen, men Arnesen's etymologiske Undersøgelse kun i et halvt Snees Exemplarer til Uddeling blandt Forfatterens Venner.

— **Universitetsprogrammer.** Theodor Kjerulf: Veiviser ved geologiske Excursioner i Christiania Omegn. Med et farvetrykt Kart og flere Træsnit. 44 S. 4to. — Michael Sars: Om de i Norge forekommende fossile Dyrelevninger fra Quartærperioden, et Bidrag til vor Faunas Historie. Med 4 lith. Plancher. 134 S. 4to.

— Fra dette Halvaars Begyndelse udkommer her i Byen tvende Børneblade, nemlig: 1) **Børnenes Blad**, der nu redigeres af flere Skolelærere (B. M. Bentzens Forlag), og 2) **Bien.** Et Ugeblad for Barnehjemmet og Skolen, udgivet af Anthon Bang (tidligere Redaktør af Børnenes Blad) og forlagt af Bergh & Ellefsen. Prisen paa begge Blade er den samme, nemlig 24 ß. halvaarlig; men „Bien" er af noget mindre Format end Børnenes Blad.

Norge.

Christiania. Samtidigt med den skandinaviske Kunst- og Industriudstilling i Stockholm næste Aar er, som man vil erindre, ogsaa besluttet Afholdelsen af en lignende Udstilling i Kjøbenhavn. Om denne Sag har der været ført vidtløftige Forhandlinger, og Opfordringer været rettede til Bestyrelsen for den paatænkte danske Udstilling om at udsætte denne til et senere Aar. Resultatet heraf har været, at den danske Kommittee, for hvem Kronprindsen er Formand, blev staaende ved den Beslutning at lade Udstillingen i Kjøbenhavn afholde i samme Aar som den i Stockholm, men aabne den 2 à 3 Maaneder tidligere. Saaledes stod Sagen en Tid; men flere af Kjøbenhavns Kunstnere og Industridrivende indsaa de mange Ulemper, som desuagtet vilde flyde af, at to betydeligere Udstillinger, der begge søgte sit Marked paa de samme Steder og i de samme Lande, skulde afholdes i det samme Aar. De stillede derfor en Opfordring til sine Kollegaer blandt Kjøbenhavns Kunstnere og Industridrivende om, at de i Forening skulde indgaa med et Andragende til Kommitteen om at faa Udstillingen udsat. De fremhævede navnlig det Afbræk, som det vedtagne Arrangement vilde gjøre den danske Industri; thi ingen Udstiller, som først havde havt Bryderiet med at udstille i Kjøbenhavn, vilde underkaste sig dette paany ved umiddelbart efter at udstille i Stockholm, og det var for den danske Industri langt vigtigere at blive fuldstændigt repræsenteret i Stockholm end i Kjøbenhavn. Denne Opfordring blev undertegnet af omtrent 100 af Kjøbenhavns betydeligste Kunstnere (deriblandt Bissen) og Industridrivende, og en Deputation udvalgt for at forebringe Anmodningen for Kommitteen. Denne Deputation henvendte sig da til Kronprindsen med Begjæring om at faa Audients hos ham. Efterat have ventet i en heel Maaned paa Svar, har Deputationen i disse Dage omsider faaet den Besked, at den kunde henvende sig til Prof. Forchhammer. Denne haanlige Afviisning vil sandsynligviis have den Virkning, som alle Venner af Kunsten og Industrien i de tre nordiske Lande maa ønske, at nemlig de betydeligste kjøbenhavnske Kunstnere og Industridrivende undlade at bidrage til den danske Udstilling, saaledes at denne altsaa af sig selv maa indstilles, for i Aaret 1868, som af Ansøgerne foreslaaet, at blive gjenoptaget. Paa den Maade vil Udstillingen næste Aar i Stockholm kunne blive en virkelig og fuldstændig skandinavisk Udstilling.

— Prindsesse Sophie, Prinds Oscars Gemalinde, er 1ste August lykkeligt nedkommet med en Søn, hvilket Dagen efter forkyndtes ved Kanonade fra Akershus Fæstning.

— 29de Juli aabnede Hs. Maj. Kongen Jernbanen mellem Christianstad og Hessleholm.

— Helsingborg-Landscrona-Jernbanen aabnedes 31te Juli, ogsaa af Kongen, hvorefter Hs. Majestæt afreiste til Malmø. — Udstillingen her var bleven aabnet 28. Juli. Udstillernes Antal var omtr. 500, hvoraf Trediedelen danske. Norge og Finland ere ogsaa repræsenterede, „om end kun enkeltviis".

— Den danske Konge og den danske Kronprinds have nylig aflagt et Besøg hos vor Konge paa Bäckaskog.

— Examen artium begyndte 2. Aug. med følgende Opgave i Modersmaalet: At udvikle den Sætning: en Gang er ingen Gang. 204 Kandidater have indstillet sig til Examen.

— 4de Aug. paadømtes af Kriminaldommeren den mod Exam. jur. S. Bachke anlagte Justitssag, hvorved Tiltalte for bedragersk Forhold dømtes til 30 Dages Fængsel paa Vand og Brød og Udredelse af Sagens Omkostninger.

— Læsebogen for Folkeskolen, til hvis Udgivelse Storthinget bevilgede 4000 Spd., har medført følgende Udgifter: 1) Forfatterhonorarer (à 20 Spd. Arket) 727 Spd.; 2) Bidrag til en af Udgiveren, Stiftsprovst Jensen, foretagen Reise til Indkjøb af Bøger, til Afskrivere m. m. 296 Spd. 80 ß.; 3) Omkostninger ved den nedsatte Kommission til Manuskriptets Gjennemgaaelse 1008 Spd. 88 ß.; 4) Korrektur 160 Spd.; 5) Tilskud til Forlæggeren J. W. Cappelen 1278 Spd.; endelig Honorar til Udgiveren 800 Spd.

— Lynilden har under det Tordenveir, som i de sidste Tider har raset, slaaet ned paa forskjellige Steder og dræbt et Par Mennesker.

— Kand. med. Gjert Gjertsen gik, som man vil erindre, 1855 i engelsk Krigstjeneste og deeltog i Krimkrigen; senere fik han Ansættelse i persisk Krigstjeneste, hvor han forfremmedes til Oberst i Generalstaben; derpaa drog han til Ostindien, hvor han blev Superintendent i et Distrikt i Bombay, og Kapitain i Armeen. I denne Tid har han besøgt sin Familie i Mandal, hans Fødeby, hvor et Festmaaltid er bleven arrangeret for ham. Han reiser med det Første tilbage til Indien.

Blandede Efterretninger.

Det navnkundige Barnums Museum i New-York er 13de Juli brændt, og forholdsviis lidet af alle dets Kuriositeter og umælende Dyr synes reddet.

— Ved en i det britiske Musæum opstaaet Ildebrand, der dog snart slukkedes, brændte eller beskadigedes flere værdifulde Manuskripter. Det mærkeligste af de brændte Haandskrifter var Pave Gregor VII.'s Pastorale.

— I Amerika indbringe Avertissementerne Bladene uhyre Summer. Fire af New-Yorkerbladene havde hvert i første Kvartal af dette Aar en Avertissementsindtægt af over 60,000 Dollars, og samtidig havde et Philadelphia-Blad en lignende Indtægt.

— Ved Nangasaki er aabnet en Jernbane. De forbausede Japanesere strømme i Tusindeviis til for at see det nye Vidunder.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 33.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 13. August 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Hanna Winsnes.

Det dybe Alvor og den grundige Lærdom, med hvilken man ikke har forsmaaet i den seneste Tid at underkaste Grødkogningens store Problem en udtømmende Undersøgelse, har overbeviist os om, at Madspørgsmaalet er et af de Spørgsmaal, der staa øverst paa Dagsordenen, og om hvilke Kampen maaskee snart vil blusse endnu heftigere op, end den hidtil har gjort. Og hvor glædeligt et Tidernes Tegn er ikke dette for hver den, der føler varmt for sine Medmenneskers Vel, og som alt længe med Utaalmodighed har maattet see paa, at de grundigste videnskabelige Undersøgelser og de meest udtømmende praktiske Forsøg bleve anstillede og kombinerede, for at lægge Grunden til en rationel Fodring af vore firbenede Medskabninger, medens ene Mennesket i denne Retning var givet den raaeste Empirisme ivold. Vistnok er der i den senere Tid gjort priselige Forsøg paa ved sanitære Regler at bringe en Smule Orden i det chaotiske Anarchi, for hvilket Kjøkkenet hidtil var Skuepladsen, saa at man nu sjeldnere vil opleve at maatte lade Livet for de Hexeretter, som engang pleiede at udgaa fra Kjøkkenets infernalske Laboratorium, og om hvilke ene Göthe's Beskrivelse af Hexemaaltidet i „Faust“ formaar at give nogen Forestilling. Men medens vi med Taknemmelighed maa anerkjende den Opmærksomhed, som Videnskaben har begyndt at ofre denne væsentlige Side af Menneskelivet, nytter det dog ikke at nægte, at der endnu ikke har viist sig Tegn til, at Kunstens Genius vilde træde til og med sin magiske Tryllestav forædle den raa Naturnødvendighed til en ideel Trang. Hvor Faa er det vel, som endog blot har en Anelse om, at der bag den tørre Gastronomi ligger noget Andet og Høiere: Gastrosophien med al dens Skjønhed! Og hvor finder man den geniale Kunstner, der forstaar at give dette Ideal en Virkelighed, iføre det, om vi saa maa sige, Kjød og Blod? Kunne vi vel skjule for os selv, hvormegen Sandhed der endnu ligger i hine altfor træffende Ord, at „vort Kjøkken kun er et Udtryk af de Meninger og den Indsigt, som unge eller uforstandige Kokkepiger have om Ting, om hvilke de endnu Intet have lært, end mindre erfaret“?

Det vakte megen Opmærksomhed, da Hanna Winsnes offentliggjorde sin nu i en Mængde Exemplarer — 1ste Oplag udkom i 1845, 7de i 1860 — udbredte „Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen.“ Den umaadelige Popularitet, som denne Bog engang nød, synes i den senere Tid at være bleven gjort den stridig af de mere videnskabelige Arbeider af Klencke og Clemens Bonifacius, i hvilke forholdsviis unge Theorier have erklæret den gamle, traditionelle Praxis Krig. For ikke at være uretfærdig mod nogen af Parterne, maa man imidlertid lægge Mærke til, at Hanna Winsnes havde stillet sig den Opgave at skrive ikke en blot og bar Kogebog som hine nyere, men at give den uerfarne Huusmoder et Overblik over hele Huusholdningskunstens System, ligefra den allerførste Fortegnelse over Kjøkkenets Bestykning og til et Storslagts komplicerede Ledelse i en Landhuusholdning. Her er det, Forfatterinden har udviklet et saadant Kjendskab til de mindste Enkeltheder og et saadant Greb paa Massernes praktiske Anordning, at hendes Bog vil beholde sit Værd, selv om det lykkes den theoretiske Kritik at bevise, at hver eneste af de Retter, hvis Komposition hun skildrer, er ligesaa uvittig kostbar som usund. Hendes Fremstilling af sin Kunsts Systematik vil aldrig kunne gjøres overflødig af en simpel Lærebog i den enkelte Branche: Kjøkkenkunsten, især naar den, som de, vor Literatur hidtil har at opvise, ovenikjøbet kun er beregnet paa at meddele de første Rudimenter, Kjøkkenets Abc. Uden i ringeste Maade at forkleine Klencke's eller Clemens Bonifacius's Specialarbeider, maa man indrømme, at den Opgave, Hanna Winsnes stillede sig, var uendelig mere omfattende, og at hun i det Store taget har løst den paa en saadan Maade, at hendes Arbeide er blevet til sandt Gavn for utallige unge og uerfarne Huusmødre rundt om i Landet.

Det kan ikke forundre, om det netop formedelst Opgavens Omfang ikke har været Forfatterinden muligt at gjennemføre den lige heldigt paa ethvert Punkt, og om der specielt i den enkelte Afdeling om Madlavningskunsten kunde findes enkelte svagere Partier. Vi ville ikke indlade os paa at gjennemgaa enkelte Opskrifter eller, saaledes som en Anmelder engang gjorde, drage Forfatterinden til Ansvar, fordi hun er noget henfalden til Spirituosas Anvendelse i Kjøkkenet (en Beskyldning, som vi forresten ved speciel Undersøgelse ere komne til Vished om er aldeles ugrundet). Men hvad man føler Savnet af i en forresten saa fuldstændig Huusholdningslære, det er et Omrids af selve Maaltidernes indre Systematik. Det nytter ikke, at en Huusmoder kan disponere over den dygtigste Kogekunstner eller selv har det meest udstrakte Kjendskab til, hvorledes man kan variere og mangfoldiggjøre de enkelte Retter, saalænge hun ikke har faaet Øiet op for den indre Organisme, der sammenbinder de spredte Led i et Maaltid, og som ene formaar at forene dem til et skjønt afrundet Heelt. Kun sjelden støder man paa en Naturbegavelse saa stor, at den af sig selv ligesom ved et umiddelbart Instinkt her veed at træffe det Rette; i de allerfleste Tilfælde vil det være nødvendigt at gjøre den begyndende Huusmoder bekjendt ialfald med Grundtrækkene i Serveringens Logik, paa det at hun ikke skal falde i Hænderne paa den blinde Tilfældighed eller, hvad som er endnu værre, lade sig rive med af Modens ofte saare barokke Indfald. Paa dette Punkt tør vi med Dristighed paastaa, at der hersker et dybt følt Savn i Literaturen, som hverken de ældre Kogebøger, Hanna Winsnes's Huusholdningslære eller de nyeste Grundrids af Kjøkkenchemien endog tilnærmelsesviis har udfyldt. „Maatte det“ — for at bruge en æret Samtidigs Ord — „snart blive udfyldt og dermed en ny Dags Morgenrøde opgaa for vort elskede Fædreland!“

Vi tro tilstrækkelig at have fremhævet Forfatterindens sande og store Fortjenester af det norske Huusholdningsvæsen, om vi end have seet os nødte til at gribe denne Anledning til „at sige, hvad vi lide, medens Andre deres Sorg med Taushed døve.“ I 1862 udkom en forkortet Bearbeidelse under Titel: „Huusholdningsbog for tarvelige Familier i By og Bygd.“ En oprindelig i „Folkevennen“ for 1857 skreven Opsats: „For fattige Huusmødre“ blev udgivet i Separataftryk, og var ifjor naaet til 3die Oplag, hvert paa cirka 10,000 Expl.

Kogekunsten er imidlertid ikke det eneste Felt, paa hvilket Hanna Winsnes har samlet Laurbærblade. Ogsaa som æsthetisk Forfatterinde har hun udfoldet en temmelig omfangsrig Virksomhed. Allerede i 1831 havde hun udgivet „Catechismi fem Parter, udsatte i Vers“, der efterfulgtes af „Gaader“ (1845), „Bibelhistorien, udsat i Vers“ (1846) og „Smaa Digte“ (1848). Tiltrods for adskillig Ubehjælpsomhed i Formen, have disse Arbeider vundet adskillig Anerkjendelse ved den smukke, forstandige Tendents, der gaar igjennem dem, og som

Hanna Winsnes.

gjør, at man med Tryghed kan give dem i Børnenes Hænder. Saa almindelig, som Trangen til æsthetisk Læsning nu er, forstaar det sig af sig selv, at den ikke altid kan tilfredsstilles udelukkende med originale Digterarbeider i strengeste Forstand eller med Poesi fra første Haand, men at der ogsaa maa indrømmes Plads til dem, der udmynte Poesiens Guld i Smaamynt. Alt, hvad man med Rette kan forlange, er, at det ikke bliver blandet med uædle Metaller, og at det Præg, der paatrykkes, ikke støder ved sin Smagløshed eller ved at pretendere en større Værdi, end der er virkelig Valuta tilstede for.

I Aarene 1841—44 udfoldede Hanna Winsnæs tillige en meget stor Virksomhed som Fortællerske, deels i „Nat og Dag", hvor hun skrev „Præstegaarden paa Landet", „Skipperkonen", „Tyrolersangeren", „Actricen" og flere andre Smaanoveller, deels i de selvstændigt udgivne Arbeider „Grevens Datter" og „Det første Skridt", og Pseudonymet Hugo Schwarz, som hun benyttede, var i sin Tid et velbekjendt Mærke for flittige Leiebibliotheksløsere. Ogsaa ved denne Side af Hanna Winsnes's Forfatterskab er det Bedste igrunden de gavnlige Lærdomme, der gives, den moralske Tendents, der somoftest stikker meget tydelig frem af den poetiske Fiktion, og som antyder et vist Slægtskab med den nyere engelske Romandigtning, for hvilken Forfatterinden paa flere Steder ogsaa ligefrem udtaler sin Sympathi. Ved Siden heraf finder man en stor Opfindsomhed i at kombinere de sædvanlige Romanmotiver og holde Fortællingen gaaende. Bedst kan man vel charakterisere disse Arbeider ved at sige, at Hugo Schwarz var sin Tids Israel Dehn, dog med noget mindre Routine. I 1852, da Tombolaraseriet var paa sit Høieste, udkom og spredtes i henved 20,000 Exemplarer „Aftenerne paa Egelund" ud over Landet af den foretagsomme Forlægger Chr. A. Wulfsberg. Her var det belærende Formaal traadt endnu mere i Forgrunden, og havde kun ganske løselig iført sig Eventyrets Dragt, som dengang netop var kommen paa Moden ved de Asbjørnsenske Samlinger. Et lignende didaktisk Præg havde ogsaa Forfatterindens Aaret i Forveien udgivne skjønliterære Arbeide „For Tjenestepiger" (1851).

Hanna Olava Winsnes (født 23de August 1789 i Drammen) er Datter af Borgermester Jens Henrik Strøm og Karen Tyrholm Plathe. Faderen, der var født 4de Febr. 1729, havde, efter at være bleven Kand. theol., i tre Aar opholdt sig ved tydske Universiteter, og var derpaa bleven udseet til at deeltage i den danske Expedition til Arabien, en Naade, som han dog frabad sig. I 1758 blev han Informator for de kongelige Pager, og i 1769 Borgermester i Christiania. Nærmere Oplysninger om Slægtens ældre Medlemmer findes i Hammond's Missionshistorie. — Sin første Barndom henlevede Hanna Winsnes efter hendes eget Udtryk „som en elsket Moders Sygevogterske."

Den 9de November 1817 blev hun gift med daværende Katechet ved Vor Frelsers Kirke i Christiania, Poul Winsnes*) (Familienavnet har sin Oprindelse fra Gaarden Vinsnes i Singsaas Annex under Holtaalen) født 13de Oktober 1794 i Drammen, hvor Faderen, J. T. Winsnes, var Kjøbmand. Han gik først i Byens Borgerskole, kom derefter til residerende Kapellan J. A. Wille i Vaale, som med Flid og Nidkjærhed tog sig af ham, og hos hvem han var i 4 Aar, indtil Faderen sendte ham til Kjøbenhavn, hvor han kom i Huset hos en Slægtning og sattes i Frue Skole. Han mærkede snart den store Skade af saaledes at indlemmes i en Skole, uden gradviis at have fulgt Underviisningens Gang gjennem de lavere Klasser. Hans Fremgang svarede derfor hverken til den grundige Underviisning, der meddeltes, eller til hans egne Evner. Med Faderens Samtykke meldte han sig ud, tog Underviisning af Peter E. Boye, som i April 1812 dimitterede ham til Universitetet. Til Andenexamen blev han, som det da hed, „indkaldt." Ved den theologiske Embedsexamen, som han absolverede 24de Oktbr. 1814, erholdt han Laud.

I sine Studenterdage var Winsnes bleven bekjendt med Grundtvig og stærkt paavirket af denne. Det havde været hans Ønske at kunne forlænge sit Ophold i Kjøbenhavn; men Faderen vilde have ham hjem, og han kom da til Drammen, hvor han gjorde Tjeneste som Adjunkt, indtil han i 1816 blev forflyttet til Christiania og den 18de Januar til Vang som residerende Kapellan. Paa dette sidste Sted kunde han imidlertid ikke slaa sig igjennem med de ringe Indkomster, hvorfor han søgte Trysild Sognekald, som han ogsaa fik den 27de Februar 1820; den 23de Mai 1822 forflyttedes han til Hurdalen, 1827 til Nordre Aurdal i Valders og 1830 til Brunlaug. Den 15de Juni 1835 erholdt han Bestalling som valgt Provst over Laurviks Provsti, og den 10de Juli 1844 udnævntes han til Sognepræst til Vang paa Hedemarken, hvor han i 1846 valgtes til Provst. Følgende sex Børn ere alle i Live: 1) Anna Cathrine Cappelen W., født 12te Septbr. 1818, gift 26de Decbr. 1846 med Svend O. Gjesdahl, residerende Kapellan ved Domkirken i Stavanger. 2) Barbara W., født 1ste Decbr. 1819, gift 17de Juni 1840 med Gaardbruger Jens Ring paa Stabæk. 3) Karen W., født 9de Novbr. 1820, gift 19de Febr. 1850 med Fabrikbestyrer Skaarup. 4) Jens Henrik W., født 9de Februar 1823, Geschworner i det nordenfjeldske Distrikt samt Overstiger ved Meraker Kobberværk. 5) Maren Pouline W., født 9de Januar 1826. 6) Svend Brochmann Hersleb W., født 3die Novbr. 1827, Sognepræst til Bygland. — Provsten Winsnes var Storthingsmand for Jarlsberg og Laurviks Amt i Aarene 1839, 1842 og 1845.

St. S.

*) Efterfølgende biographiske Data om Hanna Winsnes's Familie ere tildeels hentede fra B. Svendsen's efterladte haandskrevne Samlinger.

En Smule Statistik.

VII.

Beskatningen

skeer endnu for en stor Deel gjennem Paalæg af direkte Skatter, for hvilke kun tre Stater i Europa, Norge, San Marino og Monaco samt et Par af Schweitz's Kantoner ere fritagne. Paa de fleste Steder er det dog kun den mindste Deel af Statens Indtægter, som man maa skaffe tilveie paa denne Maade; i Sverige kun 4 pCt., i Schweitz 16, i Storbritannien 18,6. I Frankrig stige de allerede til 24 pCt., og i Tyrkiet danne de mere end Halvdelen af den hele Indkomstsum. I Gjennemsnit maa i hele Europa hver Indvaaner betale $7\frac{1}{2}$ Frs. i direkte Skatter; dog stiger denne Sum til næsten det Dobbelte i Frankrig, ja i Seinedepartementet (Byen Paris) løber den endog op til 56 Frs. Ligesaa ujevnt fordeelt er Grundskatten, der for hele Europa tilsammentaget beløber sig til 1023 Millioner, hvoraf Frankrig alene udreder de halvtredie Hundrede og Østerrig næsten tohundrede. Det rige holsteenske Marskland var under det danske Regimente kun betynget med en halv saa stor Grundskat for hvert Maal Jord, som det magre Hannover. I det Venetianske er Jorden belagt med en sex Gange saa stor Grundskat som i det frugtbare Galizien. Af Husene betales der i de 12 Stater, der ere vedblevne med denne Slags Skat, tilsammen 105 Millioner, der ere fordelte saaledes, at der i Nedre Østerrige kommer 88 Frs., i Seinedepartementet 76 og i det andet Yderpunkt, Portugal, 68 Cent. paa hvert Huus. Indkomstskatten, der synes at være den, der meest passer til Tidens Fordringer, og den af de direkte Skatter, der ligeligst kan lade sig fordele, er endnu kun indført i 17 europæiske Stater — deriblandt 5 Stormagter — i hvilke den tilsammen indbringer 398 Millioner Frs. Da den overalt fordeles efter nogenledes den samme Maalestok, afgiver den et i Almindelighed ganske paalideligt Middel til at bedømme de forskjellige Befolkningers Velstand. I England betaler saaledes hvert Menneske næsten 9 Frs. i Indkomstskat, i Hamburg 4, medens Skatten i de fleste Stater ikke løber op til 1 Fr. pr. Hoved, ja i Portugal endog synker ned til 18 Cent. Luxusskat indkræves nu kun i 6 Stater og 1 schweitzersk Kanton, hvor den beløber sig til i det Hele 37 Millioner Frs. Hundeskatten er endnu ikke kommen paa flere end tvende tydske Staters Budget: i Württemberg, hvor den beløber sig til 12 pCt. for hvert Menneske, og i Sachsen-Weimar 9 pCt. Ved at udvides til det hele Europa, vilde denne ligesaa retfærdige som bekvemme Skat, uden i ringeste Maade at blive trykkende, bringe en rund lille Sum af 32 Millioner Frs. ind i Statsbudgetterne.

VIII.

Adelens Antal.

Adel er endnu kun afskaffet i 7 europæiske Stater; i Resten blomstrer den fremdeles med en Frodighed, der bedre end noget andet viser, hvor langt den har fjernet sig fra sin oprindelige Bestemmelse, at være Befolkningens Blomst. I det Hele findes der nemlig 2,807,600 Adelige, det vil sige 1 for hver 109de Indvaaner, og hvor lidet ualmindeligt det paa den Maade bliver at være Adelsmand, er indlysende for Enhver. I enkelte Stater synes man næsten at nærme sig den faktiske Afskaffelse af Adel paa den Maade, at hele Befolkningen efterhaanden gaar over i Adelsstanden; thi naar, saaledes som i Siebenbürgen, hver 12te Indvaaner er adelig, forsvinder naturligviis den Glands, der skulde omgive de faa Udvalgte. Næst efter Siebenbürgen er Ungarn meest velsignet med Adelsmænd, 1 for hver 20de Indvaaner, Spanien, hvor Forholdet er som 1 til 33, Østerrig (1:43), Sicilien (1:60), Rusland (1:69). Sjeldnest træffer man dem i Nederlandene (1:1167) og Storbritannien (1:1744); til Gjengjæld træffer man vel ogsaa sjelden blandt den engelske Adel saadanne Don Ranudo'er, som de adelsrige tydske Stater aarlig sende ud over Europas Badesteder, hvor de maa tjene sit Brød som Snyltegjæster eller Hazardspillere.

I 20 af Europas 47 repræsentative Stater indtager Adelen en bestemt Plads i Repræsentationen. Størst Overvægt har den i Storbritannien, Sverige, Mecklenburg og Reuss-Greiz. Paa det første Sted har nemlig, som bekjendt, hvert Familieoverhoved, i Sverige hver Adelig Plads i Nationalforsamlingen; i de to sidstnævnte Stater har Adelen i det ene Kammer, der bestaar, en trykkende Overvægt. Ved Siden heraf har man i mange Stater den Skik at besætte de fleste vigtigere Embeder med Adelsmænd; saaledes finde vi i Østerrig 95 blandt 100 høiere Embeder beklædte af Adelige; i Mecklenburg 94, i Portugal 92, i Storbritannien, mærkeligt nok, hele 89, det vil sige mere end i selve Preussen, hvor det kun er 88. Ved høiere Embeder forstaaes her de, der i Almindelighed forskaffe Indehaveren Prædikatet Excellence; deres Antal er tilsammentaget 2,059, og 1431 af dem beklædes af Adelige. I Belgien og Italien ere de omtrent ligeligen fordelte mellem Borgerlige og Adelsmænd; kun i Norge, Serbien og Montenegro beklædes de udelukkende af Uadelige.

IX.

Udvandrernes Antal

beløb sig i Decenniet 1850—60 i det Hele til 4,269,000 Personer (altsaa i Gjennemsnit 426,900 aarlig), det vil sige $1\frac{1}{2}$ pCt. af den hele Befolkning. Af disse forlod 3,120,000 Europa (2,380,000 gik til Amerika, 600,000 til Australien, 140,000 til Asien og Afrika), Resten — 997,000 — flyttede fra en europæisk Stat til en anden. Udvandringen skeede næsten udelukkende fra germannisk-keltiske Lande; den latinske Stamme deeltog kun i ringe Grad i den, og den slaviske næsten slet ikke. I 1852 havde Udvandringsfeberen naaet sit Høidepunkt i Irland, hvor næsten hvert tredivte Menneske udvandrede. Derefter kommer Hessen, Mecklenburg, Baden og Württemberg. Politiske Forholde, national Underkuelse, har kun liden Deel i Udvandringen; størst var den vel i 1831 i Polen (50,000, det vil sige $1\frac{1}{2}$ pCt. af Befolkningen). Al politisk Elendighed og religiøs Undertrykkelse bragte ikke Irlænderne hjemmefra; først Potetessygdommen drev dem ud.

X.

Befolkningen

er saaledes fordeelt over hele Europa, at der i Gjennemsnit kommer 1595 Indvaanere paa hver Kvadratmiil. Dette er mere, end nogen af de andre Verdensdele kunne opvise, da Antallet i Asien er 1020, i Afrika 183, i Amerika blot 106 og i Australien ikke mere end 15 Mennesker paa Kvadratmilen. Tættest er Befolkningen i Belgien, 9010 paa hver Kvadratmiil. Et endnu høiere Tal naa naturligviis de Stater, der væsentlig kun bestaa af en enkelt By, saaledes som Frankfurt (51,883 Mennesker paa hver Kvadratmiil), Hamburg, Bremen. Nærmest efter Belgien kommer Kongeriget Sachsen med 8196, nogle tydske Smaastater, Nederlandene (5712), Storbritannien (5038), Italien (4794), Frankrig (3787), og saaledes gaar det nedad, indtil enkelte næsten folketomme Provindser, saasom Finmarken med 44 Indvaanere paa Kvadratmilen, Island (35), Norrbotten (34) og længst nede i Rækken Gouvernementet Archangel (18).

Ruiner af Stormesterens Palads

paa Rhodos.

I over tohundrede Aar — fra den 5te August 1310 indtil den 20de December 1522 — stod Rhodos under Johanniter- eller, som de senere kom til at hede, Malteserriddernes Herredømme. Fra Cypern, hvorhen Ordenen havde begivet sig, efterat Erobringen af det hellige Land var opgivet, havde Stormestrene ofte kastet begjærlige Blikke over til den frugtbare, sunde og for Expeditioner mod de Vantroende fortræffeligt beliggende Ø, indtil Fulke de Villaret i det nævnte Aar satte Planen iværk. Han begav sig til Frankrig, hvor han af Clemens V og den franske Konge erholdt Tilladelse til at lade prædike Korstog; talrige Skarer samledes i Brindisi. Stormesteren bragte dem ombord paa sine Galeier, og først da Flaaden laa foran Rhodos's Kyst, fik Hæren at vide, hvorhen Toget egentlig gik. Saracenerne overrumpledes og flygtede i panisk Forskrækkelse over Hals og Hoved; den faste Borg, til hvilken Nogle havde taget sin Tilflugt, faldt den 5te August i Villarets Hænder. Her havde nu Europa sin yderste Forpost mod Asien, og den blev ogsaa holdt med udmærket Tapperhed. Gang efter Gang havde de saracenske Troppemasser brudt sig mod Rhodos's høie Mure og mod Riddernes lige saa uovervindelige Kjækhed, da endelig i 1522 Angrebet gjentoges med fordoblet Styrke. I Europa var al Interesse optagen af de truende politiske Forholde, og tilsidst maatte Ridderne, da alt Haab om Undsætning slog feil, forlade Øen og overgive den til Soliman, der i egen Person havde ledet Angrebet. Fra nu af var det forbi med Rhodos's Herlighed; Øen sank mere og mere tilbage i Sløvhed og Elendighed; kun udstrakte Ruiner minde endnu om dens heroiske Tid.

Paa den nordostlige Spidse af Øen ligger Byen Rhodos. Den er bygget som et Amphitheater opad Skraaningerne, der langsomt hæve sig fra Havnen; stærke Befæstninger omgive den til alle Kanter. Stor-

mesterens fordums Slot beboes nu af Paschaen; den store og smukke Johanneskirke er forandret til Moskee og det store Hospital til Kornmagasin. Forresten har Saracenernes Ødelæggelseslyst og de hyppige Jordskjælv, der hjemsøge Øen, forenet sig om at udslette de fleste Spor fra Rhodos's Riddertid.

Literatur og Kunst.

Dansk Maanedsskrift, udgivet af Dr. M. G. G. Steenstrup, har nu bestaaet i over 10 Aar og gjennem sin anseelige Række af Bind leveret et stort Antal værdifulde Afhandlinger over de forskjelligste Materier, men hvoraf de fleste og vigtigste dog omfatte Historien og Europas nyeste Politik. Overskuer man Tidsskriftets hele Indhold, maa man i Sandhed indrømme, at Udgiveren har været særdeles heldig i at samle dygtige Kræfter for sit Foretagende, og at dette fuldelig har svaret til den Velville, hvormed Publikum fra først af modtog det. Da Afhandlingerne ialmindelighed ere af større Omfang og enkelte af et mere specielt Indhold, har naturligviis ikke hvert Maanedshefte kunnet byde samtlige Læsere Noget for Enhver. Men ingen Mand med almindelig Dannelse vil gjennemblade et heelt Bind, uden at støde paa et Stykke, der maa interessere ham, om ikke fordi det bringer noget absolut Nyt, saa dog fordi det orienterer i et eller andet Spørgsmaal, som for Øieblikket tiltrækker sig Opmærksomheden — lige fra den tydske Wühler- og Erobringspolitik, der truer alle sunde Statsorganismer med Undergang, til de i Tydskland opfundne Trichiner, der ikke mindre true de enkelte belivede Organismer. Orientering og Belærelse om en Mangfoldighed af Spørgsmaal har man saaledes stadig kunnet søge i dette Tidsskrift. Men da de fleste Materier have havt et almeendannende Formaal og ingen lokal eller særlig dansk Interesse, har deres Behandling naturligviis sjeldnere kunnet frembyde noget egentlig Nyt. Forholdene medføre nu engang, at udenfor de exakte Videnskabers Omraade kan nye Oplysninger kun fremhentes om det Nærmestliggende: de lokale og nationale Emner. Disse ere dog ogsaa i det sidste Bind skjænkede en større Opmærksomhed end tidligere. Foruden en sagkyndig Artikel om de nyeste danske Theaterforholde og et Par Bidrag til Sveriges nyere Historie m. v., indeholder Bindet tvende Bidrag til Belysning af Danmarks Hof- og Universitets- og Literærhistorie, det ene med Overskriften: „Nogle Meddelelser fra den Bülowske Manuskriptsamling i Sorø Bibliothek ved Overlærer J. H. Bang"; det andet: „Bidrag til Kulturens, Universitetets især det theologiske Studiums, og Literaturens Historie i sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede. Uddrag af J. H. Tauber's Dagbøger ved Adjunkt D. H. Wulff." — Meddelelserne fra den Bülowske Manuskriptsamling, om hvis Righoldighed de ved L. Daae fra samme meddelte Aktstykker vidne, bestaar fornemmelig af Breve fra Jomfru Dorothea Biehl til Bülow. Brevene ere skrevne i 1784; de tvende vigtigste skildre dog ikke samtidige Begivenheder, men indeholde endeel (uden Kritik) fremsatte Anekdoter om Christian VI, Dronning Sophie Magdalene, Bigotteriet ved Hoffet og den Udplyndring, Dronningen tillod sig til Fordeel for sine tydske Slægtninge, af hvilke hendes ældste Broder skal have trukket 80,000 Rdr. og den yngste 60.000 Rdr. aarlig i Haandpenge ud af Landet. — Rektor Tauber's Dagbogsantegnelser have større Paalidelighed, men ere ogsaa nedtegnede senere end de Begivenheder, de omhandle. Tauber viser sig som en dygtig Mand, med et sarkastisk Lune og Øie for det Absurde. Vi modtage gjennem hans Skildringer ikke blot et livligt Billede af Universitetet, „dette gothiske Pakhuus for Videnskaberne, der blive frembudne som i en offentlig Krambod"*), men ogsaa af flere ved samme virkende Personer i Tiden omkring Struensee's Fald. Men, naar undtages Tauber's Ven, den adstadige, senere bekjendte Biskop Balle, og Rabulisten Riegels, er der blandt disse, der udførligere omtales, ingen Mand af synderlig Betydning. Nordmanden Peder Holm († 1777) var den øverste Professor i Theologi, rig, myndig og mægtig, men forresten sit Kald lidet voxen. Suhm kaldte ham en Barbar, hvis „Kjætterliste var frugtbarere paa Indsigter end hans System." Den Mand, som Forfatteren ellers særlig dvæler ved, og hvis Dygtighed her som overalt træder i det fordeelagtigste Lys, er Biskop Gunnerus i Throndhjem. Ham havde Tauber den bedste Anledning til at lære at kjende, idet han var Amanuensis hos ham under hans Ophold i Kjøbenhavn i 1771 og 1772 i Anledning af den af Struensee forehavende Universitets-Reform, hvilken imidlertid strandede ved dennes Fald. Tauber meddeler adskilligt Interessant baade om Hoffets Plan og om Gunnerus's Udkast. Ogsaa omtales dennes patriotiske Bestræbelser for Oprettelsen af et norsk Universitet, der dengang skulde været i Christianssand, og hvorved Tauber var udseet til „anden Theolog" — et vistnok fuldt berettiget Valg. I det Hele meddeler disse Dagbogsoptegnelser vigtige Bidrag til en Charakteristik af Gunnerus, af hvem forresten L. Daae allerede tidligere har leveret en udførlig Biographi i nærværende Blad, hvilken ogsaa findes optaget i hans fortjenstlige Værk „Det throndhjemske Stifts Geistlige Historie."

Ruiner af Stormesterens Palads paa Rhodos.

— **En Opdagelsesbetjents Erindringer** fra en tiaars Virksomhed under Kjøbenhavns Politi. Af J. C. S. Kbh. 1865. 231 S. Andr. Schou's Forlag. — Kriminal- og Politihistorier have en lokkende Interesse for de fleste Læsere. Det Bifald, hvormed Meltzer's Smaabilleder optoges, har ogsaa hos os godtgjort dette. De Erindringer, som den anonyme Forfatter meddeler fra sin Virksomhed som Opdagelsesbetjent i Kjøbenhavns Politi, hvor han var ansat i Aarene 1846—56, have alle Kjendetegn paa kun at fremstille virkelige Tildragelser, uden digterisk Udsmykkelse — naar undtages den noget romantiske Fortælling om „Den paatvungne Hemmelighed." — Forfatteren maa ifølge sine Skildringer have været en meget flink Opdagelsesbetjent; men hans Hemmelighed som saadan har bestaaet i at kunne see sine Folk an og af enkelte Omstændigheder kombinere Forbrydelsens sandsynlige Traade. I denne Henseende hersker der nogen Eensformighed i hans Opdagelsesmethode, ligesom ogsaa i hans Skizzers Tilsnit. Forfatteren, der selv erklærer sig for en Lægmand, gjør dog ingen literære Fordringer, og sætter sit Arbeides Styrke i dets Fremstilling af virkelige Begivenheder, og fra den Side betragtet vil det læses med Interesse — af Enkelte vist ogsaa med Nytte.

— Af **Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie** er nu endelig Aargangen for 1861 udkommen og optages for største Delen af „Bidrag til den oldnordiske Literaturs Historie af N. M. Petersen" (S. 5—304.) Arbeidet er fremstaaet som Forelæsninger. Stoffet er tildeels ikke udført, men Tankegangen i Foredraget kun antydet. Værdifulde Bidrag til frugtbringende Kjendskab og rigtig Vurdering af Nordens gamle, saavel poetiske som historiske Literatur ere dog her nedlagte. G. Vigfusson har forsynet den afdøde Forfatters Fremstilling med enkelte supplerende eller berigtigende Bemærkninger. Det er beklageligt, at dette vigtige literaturhistoriske Arbeide ikke er udkommet særskilt, men kun som Deel af et voluminøst Tidskrift med et temmelig ueensartet Indhold. Bindets øvrige Indhold er mindre Bidrag af C. F. Herbst, C. C. Lorenzen og A. J. Europæus. — I Fortalen bebudes, at endnu i dette Aar ville Annalerne for 1862 og 1863 samt „Antikvarisk Tidsskrift for 1861—63" udkomme. Dermed ville begge disse Rækker standse, idet Selskabet for Eftertiden vil ud-

*) Idet Tauber omtaler sin Baccalaureus-Grad, som han kalder en Snydegrad, bemærker han: „Eftersom man betalte til, stod man høit eller lavt paa Listen. Ikke Fortrin ved Examina, men Fortrin i Betalingen bestemte hvers Rang."

give et Fjerdingaarsskrift under Benævnelsen: „Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie." — Et af Overlærer Kønigsfeldt udarbeidet historisk-archæologisk Indholdsregister, omfattende Annalerne for 1836—63 og Antiqvarisk Tidsskrift for 1843—63, vil med Tiden udkomme.

— **Pariser-Photographier**, udg. af Robert Watt. Kbh. 1865. IV, 308 S. 8vo. K. Bissings Forlag. Uden at meddele Resultater af synderlig dybtgaaende Granskninger eller aandrige Blik paa de sociale Brydninger i det samtidige Pariserliv, ville disse Smaaskildringer afgive en behagelig Læsning, da de hefte sig netop ved de Gjenstande, som den ledige Pariserfarer ialmindelighed lærer at kjende, og lade sig nøie med et netop ligesaa raskt Overblik over dem, som det ogsaa i Almindelighed falder i hans Lod at kunne gjøre. Forfatteren udtværer ikke sin Fremstilling med de lyriske Indfald, som de fleste Reisebeskrivere anseе det for en Pligt at strø ind, men lader sig nøie med en rolig refererende Skildring, der gjør hans Bog særdeles brugbar baade for den, der staar i Begreb med at begive sig til Verdensstaden, og for dem, der ville rekapitulere og ordne sine Erindringer fra den. Saavel i den rigtige Fordeling af Stoffet som i selve den jevne, rolige Fremstillingsmaade nærmer den sig meget til de „Breve fra England", som det danske Dagblads Redaktør, C. St. Bille, i sin Tid leverede og som i Aarenes Løb har afgivet en saa fortræffelig Cicerone for mangen Skandinav paa Besøget i London.

— Som særskilte Aftryk af **„Norges officielle Statistik"** er udkommet: 1) Aarsberetning fra Aas høiere Landbrugsskole for Tidsrummet fra den 1ste April 1862 til samme Tid 1864 af F. A. Dahl. 92 S. st. 8. 2) Beretning om Undervisningen i Chemi, Physik, Mineralogi og Geologi, om de chemiske og mineralogiske Samlinger samt om det chemiske Laboratoriums Tilstand og Virksomhed ved Aas høiere Landbrugsskole siden Begyndelsen af andet Skolekursus. Afgiven af Anton Rosing. 53 S. st. 8. m. 1 Planche.

I Tirsdags aabnede, i det dramatiske Selskabs gamle Lokale i Akersgaden, det under forhenværende Kostumier ved Christiania Theater Rasmussen's Ledelse staaende nye „Folketheater" sine Forestillinger. Efter Begyndelsen at dømme, synes det nye Theater ikke, som man af Navnet kunde fristes til at tro, at være beregnet paa at skulle paatrykkes noget specielt „folkeligt" Præg; af det ikke meget talrige Personale ere de tre meest routinerede Medlemmer fremmede, og de tvende Smaastykker, der gaves, vare ligesaa. Det er udentvivl ogsaa det Heldigste baade for det nye Theater og for den nationale Skuespilkunst, at Folketheatret ikke stiller sig det Maal, som en maliciøs Kritiker har kaldt „at afhjælpe norsk dramatisk Kunst", men indskrænker sig til at være en ligefrem Forlystelsesanstalt. For det christianensiske Theatervæsens Trivsel maa Oprettelsen af det nye Folketheater betragtes som et virkeligt Held. For blot at nævne en enkelt Ting, vil Byens første Theater ikke mere behøve at aabne sin Scene for enhver Begynder, der brænder af Begjærlighed efter at optræde offentlig, Noget, det naturligviis havde vanskeligt for at nægte, saalænge det var det eneste Sted, hvor Vedkommende havde Anledning til at prøve sine Kræfter. Denne Anledning vil nu kunne bydes, og vil ogsaa, efter den Prøve, der i saa Henseende aflagdes i Tirsdags, med al mulig Liberalitet blive budt af det nye Folketheater, hvor Debutanterne vel i Almindelighed tør gjøre Regning paa et godmodigere og lettere tilfredsstillet Publikum. For Christiania Theater vil det fremdeles være en ikke ringe Fordeel, at det ved Folketheatret befries for den Deel af Publikum, der ikke taaler mere solid kunstnerisk Næring, men for hvem det Fornøielige er det Høieste, uanseet hvad indre Gehalt det i Virkeligheden besidder. Det ligger i Sagens Natur, at der maa findes ogsaa et saadant Publikum, og her i Christiania har den stærke Tilstrømning til de forskjellige Selskaber, der ere optraadte paa Klingenberg, til Overflod beviist dette. Ved Oprettelsen af et fast Sekondtheater vil naturligviis denne Deel af Publikum ty did, for at faa tilfredsstillet sin Trang til Morskab og saaledes befri de virkelige Kunstnere fra det distraherende Akkompagnement, som den ellers anseer sig for forpligtet til at levere med sin ustandselige og i Længden noget trættende Snadren.

— Det er nu over 20 Aar siden Christianiaboerne havde Anledning til at se Hr. Mantzius. Efterat han i Septbr. 1842 havde debuteret paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn som Erasmus Montanus, kom han nemlig Sommeren 1844 til Norge og optraadte flere Gange fra Decbr. 1844 til April det følgende Aar som Gjæst paa Christiania Theater. Det havde været hans Ønske at faa en fast Ansættelse ved dette, men der fandtes ingen Plads for ham og han forlod atter Norge for omsider at vende tilbage til det Theater, fra hvilket han var udgaaet. I de sidste fjorten Dage har Hr. Mantzius nu atter glædet Christianenserne i flere Gjæsteroller paa Klingenbergs Theater hvor en dansk Skuespillerdirektør Cortes med Selskab har afløst det Selinderske Balletkorps. Sin Mangel paa umiddelbart Lune forstaar Hr. M. at dække ved en gjennemtænkt Opfatning af den bestemte Figur og en korrekt, sikker Udførelse af Rollen.

Dødsfalds-Meddelelser.

Januar—Juni 1865.

IV.

Anne Cathrine Sibbern, f. de Stockfleth, født den 31te Marts 1783 (eller 85), † 8de Marts d. A., Datter af Viceadmiral m. m. William Walker de Stockfleth (om hvem see Erslew's Forf.-Lex. III. S. 251) og Johanne Georgine Vieth. Hun indgik 1811 Ægteskab med Valentin Christian Wilhelm Sibbern († 1ste Januar 1853 som Statsraad m. m., tidligere gift med Alette Margrethe Aagaard). De havde otte Børn, fire Sønner og fire Døtre, blandt hvilke Statsminister Sibbern og Minister Due's Frue.

— **Peter Strøm**, Bergmester, † i München 8de April d. A., 85 Aar gammel. Han var født paa Kongsberg, hvor Faderen var Magazinforvalter, og var ældre Broder af den ved mineralogiske Skrifter bekjendte Bergmester Henrik Chr. Strøm, der døde i 1836, og hvem Welhaven har foreviget ved et bekjendt smukt Mindedigt. Han blev Student fra Kongsbergs Skole 1797 og juridisk Kandidat 1802, hvorpaa han lagde sig efter Mineralogi og Bergværksdrift. 1815 foretog han med Stipendium af Statskassen en mineralogisk Reise i Sverige, og ansattes 1816 som Bergmester i østre søndenfjeldske Distrikt, hvorfra han 1833 forflyttedes til vestre søndenfjeldske Distrikt, og tog som saadan Afsked 1852. Han blev 1832 Wasaridder, og var endeel Aar, indtil 1836, Medlem af Sølvværksdirektionen. Strøm var ugift og levede siden sin Afskedigelse i Tydskland. — I Literaturen er han bekjendt ved et lidet Skrift, som han udgav 1814 om Dagens brændende Spørgsmaal, „Forbindelsen mellem Norge og Sverrig." Skriftet var allerede forfattet endnu inden Rigsforsamlingens Sammentræden; men det udkom først i Trykken, efterat Begivenhederne selv havde født fremad mod det Maal, som derved skulde fremmes, og han lod det da meest komme for Lyset, „for at vise, at man netop deri kan være norsksindet, idet man ønsker en konstitutionel Forbindelse imellem Norge og Sverige." Ligesom Suhm's bekjendte „Brev til Kongen" med al sin Fritalenhed først kom tilsyne, efterat Struensee var styrtet, saaledes havde ogsaa Strøm's Skrift „seet Tiden an", saalænge Stemningen var paavirkelig og Udgivelsen kunde havt betænkelige Følger for sin Mand.

— **Bastian Svendsen**, Klokker ved Vor Frelsers Kirke i Christiania, † den 4de Marts d. A. Han var født i Maridalen (Aker) 6te Juni 1795, var 1818—20 Omgangsskoleholder i sin Fødebygd, blev 1820 Almueskolelærer i Christiania og 1828 Klokker ved Vor Frelsers Menighed sammesteds. Han var tvende Gange gift: 1) 1822 med Elen Evensen († 1844), og 2) 1846 med Enke Karen Elisabeth Christensen, fra hvem han blev fraskilt. — Hvad der giver Svendsen Adkomst til et varigere Minde, er den Iver, Omhu og tildeels Pengeopofrelse, hvormed han i en lang Aarrække samlede Efterretninger om Christiania Stifts Geistlighed, og hvilke i Manuskript efter hans i levende Live trufne Bestemmelse nu ere blevne overleverede til Universitetsbiblioteket. Presbyterologien har ofte netop i Klokkerne fundet sine utrætteligste Arbeidere, og navnligen gjælder dette for Christiania Stifts Vedkommende. Klokker ved Vor Frelsers Kirke J. B. Hass († 1788) samlede i forr. Aarh. i flere Foliobind Efterretninger om Stiftets Geistlighed. Hvor han slap var det, at Svendsen fortsatte, idet han benyttede hans Manuskrift, forsaavidt det var blevet ham tilgjængeligt. Forresten udstrakte han sit Arbeide ligetil de ældste Tider. Ved Gjennemgaaelse af Kirkebøger og ved en vidtløftig Korrespondance erhvervede han sig en Mængde Oplysninger fra første Haand. Efterat Materialet var samlet og ordnet, lod han sit Arbeide tvende Gange reenskrive, først i 4 Foliobind og derpaa, efter en ny Gjennemgaaelse, i 4 Kvartbind — de sidste paa tils. henved 3000 Sider. Svendsen havde begyndt sit Arbeide i reent praktisk Øiemed, nemlig i den Hensigt at tilveiebringe Oplysninger om Personer og Familieforholde, hvorom der i hans Ombud blev Spørgsmaal. Men efterhaanden som hans Samlinger voxede og med dem hans Interesse for Sagen, opstod ogsaa Haabet og Ønsket hos ham om det Samledes Udgivelse i Trykken. Han indsaa dog snart, at han selv manglede den hertil fornødne videnskabelige Dannelse, og for at det dog kunde komme Efterverdenen til Nytte, fattede han den Bestemmelse, at Manuskriptet skulde overgives til Universitets-Bibliotheket*). Den Deel af Værket, som omfattede Christiania Stiftsprovsti, havde han et Par Aar før sin Død ladet særskilt afskrive og i stærkt sølvbeslaaet Bind skjænket til Vor Frelsers Kirke. — Endnu tidligere (1851) havde han ladet trykke et Uddrag af samme Deel med Titel: „Oplysninger ang. saavel nedlagte som nu ibrug værende Kirker i Christiania Stiftsprovsti", først i Intelligents-Sedlerne og derfra særskilt i nogle Aftryk (36 S. i stor 4to.) — Resultaterne af Svendsen's Samlerflid vil i hans efterladte Manuskripter være let tilgjængelige og nyttige for alle dem, som beskjæftige sig med vor Personalhistorie. Kun maa de benyttes med Kritik — den Svendsen selv manglede, og navnligen gjælder dette for de tidligere Aarhundreders Vedkommende, hvor S. formedelst Mangel paa sproglige og historiske Kundskaber stadig maatte arbeide paa anden og tredie Haand. Mangfoldige Læsefeil og Skrive- og Afskriverfeil gjør det dobbelt nødvendigt at anvende Varsomhed. Men i hvert Tilfælde har han ved sit med Flid og Bekostning udførte og i mange Stykker fortjenstlige og brugbare Samlerarbeide erhvervet sig Krav paa Tak og Erkjendtlighed.

*) „Som et Herbarium — saa ender Svendsen sit Forord til Værket — hvorfra man kan hente Oplysninger, haaber jeg, det altid vil beholde Værd, og for at gjøre det tilgjængeligt som saadant, giver jeg det til Universitetet."

— **Johan Edvard Thaasen**, Lektor i Græsk ved Universitetet, † 19de Febr. d. A. i Christiania. Nekrolog (ved L. Daae) med Portræt findes i dette Blad No. 19.

— **Jacob v. d. Lippe Parelius Frost** var født 9de Juli 1798 i Størens Præstegaard. Faderen, en Bondesøn, der først i en Alder af 24½ Aar havde begyndt at studere, var dengang resid. Kapellan til Støren, men døde (1845) som Sognepræst til Orkedalen. Tog 1821 Examen artium, 1825 theologisk Embedsexamen (vix haud. illaud.), og blev 10de Juni 1826 Sognepræst til Ly paa Jæderen; 1847 Sognepræst til Graven, Ulvig og Eidsfjord i Hardanger, hvor han døde den 19de April sidstl. Gift 1826 med Catharina Gustava Petré fra Sverige (Fosterdatter af Foged J. J. Bendz i Orkedalen). Han efterlod flere Børn.

Høi Alder. Medens Livets Middellængde i Europa ansættes mellem 36—40 Aar, har man antaget dets „naturlige Længde" at være 100 Aar. Men Personer, der opnaa denne Alder, have Statistikerne fundet at være blot en af hvert 10,000 blandt Mandfolk og en af hvert 5,000 blandt Kvindekjønnet. Af de i 1846—55 her i Norge Døde havde 2 Mænd og 4 Kvinder af hvert 10,000 opnaaet en Alder af 100 Aar eller derover. Ved sidste Folketælling (1855) fandtes i Norge 26 Kvinder og 8 Mænd i en Alder af 100 Aar eller derover*). Antallet af dem, der opnaa 110 Aar eller derover er forholdsviis yderst ringe, om man end kan nævne flere, der have opnaaet en meget høiere Alder, og deriblandt et Par (Peter Czartan og Biskop Kentigern), der hver ere blevne 185 Aar gamle. Den høieste Levetid, man ialfald for de senere Aarhundreder kan opvise her i Norden, er 146 Aar, i hvilken Alder Nordmanden Christian Drakenberg døde i 1772 efter et ustadigt og uordentligt Liv. I Aviserne berettes ikke sjelden om Folk hertillands, der ere døde i en Alder af 100 Aar eller noget derover. Men paa lange Tider har vel Ingen opnaaet en saa høi Alder, som Føderaadsenken Marit Juelsdatter i Sigdal, der døde ivaares henved 111 Aar gammel, altsaa netop i samme Alder, som Drakenberg sidste Gang giftede sig. Hun havde havt ni Børn, af hvilke kun en Søn overlever hende. „I de 2 3 sidste Aar var hun noget sygelig af Alderdomssvaghed og maatte tildeels holde Sengen, men sin Aandsfriskhed havde hun til det Sidste. I sit 107de Aar var hun endnu saa rask, at hun selv stellede sin Ko." Havde hun levet til Juli Maaned d. A., vilde hun fyldt sit 111te Aar.

*) I England døde i 1863 21 Mænd og 62 Kvinder, der vare over 100 Aar. Den ældste af Mændene var 109 Aar, den ældste af Kvinderne 112 Aar.

Norge.

Christiania. Fredag Eftermiddag afholdtes Examen ved den nyoprettede Svømmeskole for Damer. I den Anledning var Badehuset smykket med Vimpler og Guirlander og et smukt festligt Arrangement i det Hele truffet. Mamsel Nancy Edberg, der har forestaaet Undervisningen, men nu vender tilbage til Sverige, indledede Festligheden med et veltalende Foredrag, hvori hun særlig takkede Ingenieurlieutenant Lund og Voldmester Thjome for den Iver, hvormed de havde fremmet Sagen, og Christiania Indbyggere for den Gjæstfrihed og Hjertelighed, der blandt dem havde beredt hende et nyt Hjem. Her som i Sverige havde Fordommen, sagde hun, været den værste Hindring, som Sagen havde havt at bekjæmpe; men nu var den brudt og Seier og Fremgang sikret. De mindste Elever, i 5—6-Aarsalderen, foretoge de første Øvelser; derefter fulgte de ældre og mere fremskredne. Endelig styrtede Lærerinden selv fra et Snees Fods Høide sig ud i Vandet mellem sine flinkeste Elever, opførte med dem en Vals, skjænkede Viin i for dem osv., — Alt forbausende Vidnesbyrd, ikke blot om hendes egen Svømmefærdighed, men ogsaa om den Dygtighed, hun i den korte Tid havde vidst at bibringe sine Elever. Da hun sprang i Søen, fulgte en Regn af Blomster fra de tilstedeværende Damer, og efterat Øvelserne vare endte, takkede Stadsphysikus Steffens paa en smuk og hjertelig Maade Mamsellen for sin Virksomhed her. — Omtrent 300 Elever have deeltaget i Underviisningen og paa et Snees nær kunne nu alle svømme.

— Den 7de August aabnedes Fiskerudstillingen i Bergen under gunstigt Veir. Alle Forretninger hvilede, Befolkningen var festklædt og „hele Byen var paa Benene". Afbildninger af Aabningsfestlighederne m. v. skulle vi levere i de følgende Numre

— Direktionen for Norges Bank i Throndhjem er i denne Tid udsat for adskillige Klager i Anledning af sin Forretningsførelse. En Kasse, der indeholdt, som der siges, flere Hundredetusinde Spd. i Sedler, er bleven sendt som almindeligt Fragtgods til Bankafdelingen i Drammen med en vildledende Paaskrift, og var underveis bleven henstaaende paa Hortens Brygge for Lud og koldt Vand; — kun i rekommanderet Brev sendtes nylig hid til Postkontoret 15,000 Spd. og saa slet indpakkede, at Seddelkanterne stak frem; — og af Mangel paa Forsynlighed med Seddelblanketter har den endelig udstædt Femdalersedler af en kasseret Sort, med Løve med Helebard, hvortil Banken havde gjenliggende Blanketter i sine Kjældere.

— I næste Uge tiltræder Professor W. Boeck en Reise til London, for der efter Opfordring at anvende sin Syphilisationsmethode ved et Hospital for syphilitiske Syge. Allerede tidligere have et Par saadanne Syge fra England underkastet sig Boecks Kuur her paa Stedet, og ere helbredede vendte tilbage. Tidligere i Sommer var ogsaa Boeck ved en i Syphilidologien berømt Læge kaldt til Skotland, for der at behandle et Par Syge, hvorfra han for kort Tid siden vendte tilbage. Den af Boeck med saa stor Ihærdighed gjennemførte Kuurmethode synes saaledes at være begyndt at finde fuld europæisk Anerkjendelse.

— De udnævnte Skjønsmænd have ansat Adressekontorets Indtægter til 3,000 Spd. aarlig eller kapitaliseret til Værdi af 60,000 Spd., og Erstatningssummen til 1500 Spd. aarlig eller en Kapital af 30,000 Spd., naar Renterne beregnes efter 5 pCt.

— Af den af Bestyrerne i A. O. Lunderby's Konkursbo afgivne Indberetning sees Aktiva at udgjøre 140,000 Spd., Passiva 120,000 foruden Kautionsansvar.

— Drøbaks nye Byfoged, Chr. Hjorthøy, har ved sin Afreise fra Tvedestrand, hvor han i 15 Aar havde været Lensmand og udfoldet en gavnlig Virksomhed, været Gjenstand for sjeldne Hædersbeviisninger. Han modtog blandt andet en sammenskudt Pengesum af 400 Spd.

— Den østerrigske Erkehertug Rainer kom den 6te August hid til Christiania, hvorfra han begav sig nordover. Han reiser incognito.

— **Dødsfald.** Oberst Johan Gottfrid Høyer, Chef for Fredriksstadske Korps, † paa Gardermoen 5te August, 74 Aar gammel. Han rammedes af et apoplektisk Tilfælde, netop som havde talt nogle Ord til Folkene efter Afmønstringen.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 34.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 20. August 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

En bergensisk Spektator
fra forrige Aarhundrede.
II.

Enkelte ville maaskee tilkjende de Stykker i Provinzialbladene Prisen, i hvilke et mere almeent Thema er anslaaet og fremhævet i sine Hovedpunkter gjennem en Række Betragtninger, deels af mere spøgende, deels af ligefrem belærende Natur. De tildrage sig naturligviis ikke i den Grad Opmærksomheden, fæste sig ikke saa let i Hukommelsen, som de i forrige Artikel berørte anekdotmæssige Skildringer; men ogsaa i dem opdager man snart en Mængde særdeles skarpt opfattede og fiint udarbeidede Enkeltheder. Man læse f. Ex. følgende Brudstykke af Dumhedens Panegyrik: „Hil være Dig, ved hvis Vugge Din Skytsengel sagde: Vær Dum! Din Vey er bestrøet med Roser, og dine tykke Fodsaaler føle ingen Torner. — Din Siel vugges sagte i din tomme Hierneskal; Den sover stedse, og naar den vaagner, legger den sig strax til Hvile igien, og snorker. Over Dig tier Bagtalelsen; Du har Ret til alt; Dit Friehedsbrev staaer i din Pande, og den Kloge seer det, og smiler ærbødig. Din Mave fordøyer alt, og dine Drømme ere ingen Virkning av din Siels Arbeyde. Uskyldighed staaer malet i dine Kiæver, og Fromhed i dine matte Øyne. Din Kone elsker dig, fordi du tillader hende at elske heele Verden, uden at forstyrre hende. — I Troen er du uforstyrret, og Kietterie viger langt fra din Bolig. — Ak, lær mig, store Mand, din store Hemmelighed! Jeg længes efter Rolighed, og du kan opfylde mine Ønsker. Tryk dit Indsegl paa min Pande, og dit Vaaben paa mine Kiæver, saa vil Forfølgeren gaae forbi mig, og Bagtaleren ikke træffe mig. Alle Piger vil elske mig, og alle Børn vil spøge med mig, som med deres Dukker. Tag mig i dine Vingers Skiul, at mit Sind maae leve i Fred, og mit Syn bevares uskadt til mit Endeligt. Nu hades jeg av den heele Skare; da vil den sige: Han har bedret sig; Han bliver feed; Han bliver som en av os. Den smukke Mand! vil dine Døttre raabe; Den kloge Mand! svare dine Sønner. Abdera vil fornyes igien, og jeg tør der vente at blive Raadsherre. Jeg skal giøre alt uden hvad som er nyttigt og klogt, og med gyldne Bogstaver skal jeg skrive over min Dør: Alting bliver ved det Gamle!"

Hvad man her overraskes af, er ikke blot det Træffende i de enkelte Bemærkninger og den Maade, hvorpaa de ere fremsatte, men tillige det rhetoriske Sving, der river Læseren med, og som føles endnu tydeligere, naar man gjennemgaar Stykket i dets Heelhed. Og dette er ikke den eneste Opsats i Provinzialbladene, der endnu kan opstilles som et Mønster paa veltalende Forening af Prægnants og Skjønhed i Stilen. Man gjenfinder den i Almindelighed, om end med en mere dæmpet Klang, i næsten alle de direkte belærende Stykker: Om Romaner, Om Velgjørenhed, Om Kvindekjønnets forædlende Indflydelse, osv. Selv Tankegangen i disse Stykker vidner desuden altid om en Urbanitet og sand human Tænkemaade, der ogsaa fra den Side gjør dem fortjente til en stadig Plads i vore Chrestomathier.

Thi siden Holberg's Dage har neppe nogen Forfatter af, hvad man nærmest maa kalde moralske Betragtninger, saa vel som Fasting forstaaet Horats's „Omne tulit punctum", osv „Et slet Foredrag", skrev han selv i 1773, „er uudstaaeligt, og med de dyrebareste Sandheder, med den grundigste Lærdom, og det allerredeligste Hierte, maae en Forfatter, som skriver slet, altid frygte for at høre: „Ah Ciel! que de vertus vous me faites haïr!" Man behøver ikke hos ham at frygte for at blive forgivet med de philosophiske Phraser, der høre hjemme overalt og intetsteds, og som jevnlig udgives for almeengyldig Moral. Fasting havde ikke noget synderlig godt Øie til, hvad han kaldte „den skolastiske Philosophie, dette Bindingsværk av Konstord og Phraser, som tiener allene til at forvirre Forstanden, i Stedet for at oplyse den, og som man (for endnu meere at forskiønne den) forklarer i et Sprog, man paastaaer, Romerne eengang har skrevet, jeg veed ikke, før, eller efter de bleve Barbarer", og selv det tørreste Emne forsmaar han derfor ikke at gjøre tiltrækkende ved illustrerende Smaatræk, morsomme Digressioner og pikante Bemærkninger.

„Provinzialbladene" optoges for en stor Deel af Oversættelser eller rettere frie Bearbeidelser af fremmede, meest franske, Smaastykker af historisk, raisonnerende eller ligefrem underholdende Art. Det vilde være vanskeligt nu at udskille, hvad Fasting her lagde til af sit eget, og nøiagtigt paavise, hvor stor Deel han selv f. Ex. havde i den kvikke, træffende Maade, hvorpaa de smaa historiske Anekdoter somoftest ere fortalte. Fasting viser meget liden bibliographisk Nøiagtighed, naar det gjælder at betegne de benyttede Kilder, og spøger selv over den Vilkaarlighed, hvormed han benytter dem. Han citerer til sin Undskyldning Ciceros Ord: „Jeg gaaer iblandt over til en fremmed Leir, ikke som Overløber, men som Speider", og tilføier om vedkommende Bearbeidelse: „Jeg har laant dette Stykke af, jeg veed ikke, hvilket fransk Ugeskrift; jeg har tilsat, udelukt, forandret — og altsaa fordærvet det aldeeles, vil man svare, fordi det er mod al menneskelig Formodning, at en Normand kan skrive som en Pariser. Lad det saa være."

Det Eneste, som almindelige Læsere nutildags pleie at kjende af Fasting, er hans klassiske Epigrammer. Kun paa et eneste Sted i Provinzialbladene har han meddeelt et Antal saadanne. Det er i første Aargang; siden seer man intet mere til dem, og den Formodning ligger nær, at disse smaa Brandraketter har vakt en saadan Allarm og Forskrækkelse i det spidsborgerlige Bergen, at Fasting ikke turde gjentage det Forsøg at lade dem gaa tilveirs nok en Gang. Holberg havde klogeligen skrevet sine Epigrammer paa Latin, paa hvilket Sprog man fremdeles — tiltrods for Jens Justesen's fortrinlige Oversættelse — gjør rettest i at læse dem; men i det No. af Provinzialbladene, der dannes af de 30 smaa Digte, staar ikke blot de uovertræffelige Epigrammer om Nils Krog Bredal's Forvandling af Ovid og det elegante

„Dyd, Skiønhed, og Forstand, Alt med Elise døer;
Og Gratierne strax blev tre igjen, som før", —

men ogsaa nogle andre om Daphnes korte Liv, om Lisidors ufortjente Lykke, om Glyceres Lighed med Solen, om Notarius publicus og hans Hustru, med flere, som fromme Sjæle vist aldrig har tilgivet Fasting — han burde da ialfald have skrevet dem paa Latin.

Fasting's øvrige Poesier i „Provinzialbladene" ere af temmelig ringe Betydning. Umiddelbar poetisk Inspiration eiede han ikke, og istedetfor den træder da her Studiet af gode Mønstre og en korrekt Smag, ydre Fortrin, der imidlertid ikke var nok til at give hans Rimerier digterisk Værd. Paa enkelte Steder sporer man temmelig tydelig Paavirkning af Evald, saaledes som i Sørgekantaten over Justitsraad Boalth, med dens pompøse Begyndelse:

„Helten er falden; Ak, Helten er falden!
Synker alle i Graad ved Hans Liig!"

som paadrog en for det Slags Lyrik noget ufølsom Tilhører, der spurgte Fasting, hvad Slags Helt den salig Justitsraad da egentlig havde været, det skarpe Svar: „Veed De ikke, at der gives mange Slags Helte, i Krig, i Drik osv. og — i Dumhed." Alligevel vil vel de færreste Læsere nutildags finde sig synderlig henrevne af poetiske Skjønheder som disse:

„Smiil nu fra Himlene, og trøst Dit Folk i Graad!
Men ak omsonst! — omsonst for evig!
Støv er Fortrylleren, med hvem de glade Timer
I Tidens Strøm fløy ubemerkte bort;
Støv er Din Engel, Harmonie!
Støv er Din Mand, o Du, hans Livs Ledsagerinde;
Støv er, j Sønner, og j Døttre!
Det Bryst, hvortil j før i Demantskiæder laae" — osv.

Af den biographiske Skildring, L. Sagen har stillet i Spidsen for sit Udvalg af Fasting's Arbeider, see vi, at denne i sine senere Aar indskrænkede sig til en liden Kreds af Omgangsvenner, ja ikke engang holdt af at træffe en Mand som Nordal Brun, med hvem han dog under sit Ophold i Kjøbenhavn ofte maatte være truffen sammen i det norske Selskab. Fasting havde fra først af neppe været synderlig selskabelig anlagt; af de spredte Underretninger, vi besidde om hans kjøbenhavnske Liv, er det øiensynligt, at han allerede der havde levet temmelig retiré, og derfor ogsaa var bleven betragtet med en vis sky Ærbødighed af sine lystige Landsmænd i det norske Selskab. Senere havde Omstændighederne bøiet ham endnu mere tilbage i sig selv; forskjellige Spor tyde hen paa, at han havde gjennemgaaet en ulykkelig Kjærlighed; de Forhaabninger, han naturlig maatte nære om en sikret ydre Stilling, vare ikke gaaede i Opfyldelse, og det var vistnok en ganske korrekt Skildring af den Stemning, der havde vundet Magt over ham, da han Aaret før sin Død i den franske Epistel til Stiftamtmand Hauch omtalte sig selv med disse Ord:

— „Moi, qui ne reçus le bonheur en partage,
Qui vis tranquille au port, echappé du naufrage,
Par l'instinct invincible aux lettres attaché,
Inconnu, solitaire et du monde oublié."

Det er naturligt, at man i Fasting's Forfatterarbeide maa mærke Indflydelsen af denne Isolation.

Hans Skildringer af Personligheder og Charakterer, hans satiriske Fortællinger have i Almindelighed et vist typisk Tilsnit, der vel for en Deel maa tilskrives den Tids Maneer i Forfatterskabet, men som i dette specielle Tilfælde tillige var grundet deri, at Forf. ikke stod i nær og uafbrudt Berørelse med selve Livet, men lod sig nøie med at iagttage det paa en vis Afstand, hvorved dets forskjellige Fremtoninger lettere gruppere sig i store Masser for den fjerntstaaende Tilskuer. Fasting tog næsten aldrig Stoffet til sine smaa Genrebilleder i det Liv, der i Bergen rørte sig rundt om ham; han havde ikke Digterens Trang til at staa i uafbrudt

Rapport til den brogede Virkelighed og bestandig aflure denne charakteristiske Smaatræk. Han arbeidede ikke saameget ud af Anskuelse eller med Virkeligheden for Øie som et stadigt Korrektiv, som snarere efter bestemte Grundideer, hvilke han ved Tænkning og Studium havde gjort til sin Eiendom. Som Følge heraf er han yderst sjelden inde paa nærliggende praktiske Spørgsmaal; de første tre Bind af Provinzialbladene kunde ligesaagodt være udkomne i Paris som i Bergen, saaliden Opmærksomhed vise de for Læsernes specielle Interesser; først i fjerde Bind møde vi to Stykker, der behandle særegne bergensiske Emner: en Klagesang over de bergensiske Stadsmusikanter og „et Blad for Sømænd“, en indtrængende Udvikling af, hvor nødvendigt det er, at Skipperne ere i Besiddelse af en vis Grad af Dannelse, som de dengang vel sjeldnere eiede. Et tredie Stykke af praktisk Interesse, „Om Barselkvinder i Bergen“, er indsendt af Justitsraad Büchner.

Ved at gjennemgaa Provinzialbladene i Sammenhæng, bliver man let opmærksom paa, hvorledes deres Charakteer efterhaanden ikke saa ganske lidet forandres. I Begyndelsen synes Fasting at have været meget ivrig for at gjøre sine Læsere bekjendte med de fremmede, især franske, Fritænkeres Ideer; vi møde varme Forsvar for Voltaire og fortræffelige Forsøg paa at fremstille denne Mand, som Kleresiet og alle veltænkende Borgere næsten ansaa for et Slags Antichrist, i et sandere og smukkere Lys. Udfaldene mod alskens Obskuranter følge tæt paa hinanden, deels i særskilte satiriske Skildringer, deels, saasnart der findes en Anledning til at indsmugle dem, i de meddelte Oversættelser. Foruden Epigrammerne, der tog en saa brat Ende, meddeler Fasting i Begyndelsen ogsaa andre af sine egne Poesier, kortsagt han begaar idethele den Feil, som de Fleste i hans Stilling henfalde til: han tror, at Publikum helst læser om de Emner, han selv meest holder af at skrive om, og at det deler de specielle Interesser, der ligge ham nærmest. Efterhaanden forandres dette; Fasting's personlige Anskuelser og Meninger træde mere tilbage og fremsættes ogsaa i en mere dæmpet Tone; han skræmmer ikke Philistrene med flere Epigrammer; andre Forfattere optræde ved Siden af ham, og der kommer mere Afvexling i Stoffet. Der er ingen Tvivl om, at dette har været nødvendigt, for at Provinzialbladene skulde kunne friste Livet; en anden Sag er det rigtignok, at de derved tabe i Interesse for Nutidens Læsere, der ønske at gjøre Bekjendtskab med Fasting selv, saaledes som han udtalte sig, naar han ikke frygtede sine bergensiske Læseres strenge Censur.

Den Forandring, der foregik i Provinzialbladene, og som endnu tydeligere fremtraadte i det i 1791 udkomne første (og sidste) Hefte „Provinzialsamlinger“, havde dog ikke ene sin Grund deri, at Fasting havde lært at rette sig mere efter Læsernes Smag og Luner. Han var virkelig selv bleven meget forandret. Da han kom tilbage til Bergen, var hans Orthodoxi — for at tage dette ene Punkt, mod hvilket der rettedes saamange Angreb — af en temmelig tvivlsom Beskaffenhed. Han tog ikke i Betænkning at nævne „Sokrates og Kristus og de faa Viise efter dem“ i samme Linie, skrev veltalende Apologier for Voltaire, nævnte „Oplysningens“ Hovedmænd med Ærbødighed og citerede „hiint den ædle, store Hallers: Was Böses ist geschehn, das nicht ein Priester that?“ I sin Mindetale over ham kommer Joh. Nordal Brun oftere tilbage til hans „Vantro“ og hans Læsning i „dristige, giftige“ Skrifter. Den godmodige Sagen, der delte den Rahbekske Kreds's almindelige Svaghed, at ville skildre alle Mennesker som rene Engle, har gjort et Forsøg paa at bortforklare disse og lignende Ytringer. Men de lade sig ikke udslette, og sammenholdte med den Tone, der gaar igjennem de fleste Stykker i Begyndelsen af Provinzialbladene, vidne de tydeligt om, at Fasting ikke var bleven uberørt af den franske Aandrigheds nedbrydende Tendentser. Man spøger heller ikke, saaledes som Fasting gjorde det, over Verdens Bagvendthed, uden at Spotten tillige gjør Streiftog ind paa Tænkningens Gebeter og bringer en Smule Konfusion ind mellem de nedarvede Forestillinger, til hvilke de Fleste saa trygt støtte sig. Man skiller sig ikke saa heelt og holdent fra al Slags Overtro, uden at der følger en Smule Tro med paa Kjøbet. Hvor kunde det ogsaa være anderledes efter den Skole, som Fasting vistnok havde gjennemgaaet i Kjøbenhavn, og hvor han havde lært fremfor alt at følge sin egen klare, skarpe Forstand, og istedetfor den specielt christelige Religiøsitet at sætte en mere almeenmenneskelig Begeistring for „Dyden“, saaledes som Tidsaanden dengang førte det med sig. Modgang havde ikke formaaet at fravriste Fasting denne fritænkerske Opfatning af Livet; i de sidste Aar af sit Liv begyndte han derimod at hælde mere over til en positiv Religiøsitet; han fandt det fornødent til Retfærdiggjørelse for sine mangehaande Udfald mod Kleresiet at gjøre opmærksom paa, at det ikke er „Eet at stride mod Fakultæter og at stride mod Troen.“ I Provinzialsamlingerne er ikke blot Tankerne, men ogsaa selve Udtrykket ligefrem christeligt, som f. Ex. i det smukke Stykke, der slutter saaledes: „HErre! Lær mig at kundgiøre Din Sandhed, og Dine underlige Gierninger blandt Folkene.“ Et lignende Indtryk modtage vi af Nordal Brun's Fortælling om Fasting's sidste Øieblikke, og et endnu tydeligere Vidnesbyrd aflægger følgende Vers, som vistnok maa henlægges til Aarene efter Provinzialbladenes Ophør:

„Fra Dagens Strid og Møye,
Fra vilde Lysters Krig,
I JEsu Navn vort Øye
Til Hvile lukke sig!
Naar Dommens Klokke slaaer,
  Skiænk da, o GUd,
  Din frelste Brud
Den Fred, som ey forgaaer!“

Prospekt af Alicante.

Alicante.

Endskjønt Alicante heelt og holdent er en Kjøbmandsby, hindrer dette den dog ikke fra, som næsten alle spanske Stæder, at gjøre Paastand paa en fabuløs Ælde. Gjør man rettest i at identificere den med det gamle Alona, eller er den bygget paa Ruinerne af den romerske Koloni Lucentum? Dette vigtige Spørgsmaal er bleven drøftet i et saare lærd Værk af Greven af Lumiares y Valcarcel, der ikke viser sig meget gunstig stemt for Lucentum. Saameget er vist, at det Alicante, som man nu seer, er en fuldkommen nymodens By; det skarpeste Øie vil have vanskeligt for at opdage noget Spor af antike Bygninger eller arabiske Monumenter, ja selv Noget, der kunde minde om Middelalderen eller Renaissancen.

Man vil ogsaa have vanskeligt ved at opdage de Minareter, som Victor Hugo har besunget i en af sine smukkeste „Orientales“:

„Alicante aux clochers mêle les minarets.“

I farverige, fortryllende Vers har den store Digter skildret Spaniens meest berømte Byer; mindst heldig har han været med Alicante, saafremt man af Digtet tør gjøre Fordring paa streng Nøiagtighed; thi med den bedste Villie af Verden og med al mulig Kjærlighed til Poesien vilde det være en Umulighed at opdage det mindste Minaret eller Klokketaarn. Raadhuset, som man kalder la casa municipal, er en ret imponerende Bygning, korrekt anlagt, men uden det allermindste Østerlandsk ved sig, trods sine fire runde Taarne. Midt paa Façaden er udhugget Byens Vaaben, Un castillo sobre aguas, en Fæstning over Bølgerne; det var ogsaa i Middelalderen Valencias Vaaben.

Domkirken er fra det 17de Aarhundrede, i Jesuitstiil. Det Indre er meget rigt og udstafferet med Malerier, som Størsteparten af de spanske Kirker.

For at faa et Overblik over hele Byen, maa man gaa ud til Spidsen af en af de tvende Dæmninger, der omgive Havnen. Herfra overskuer man det Hele: tilhøire, paa Toppen af en mørk Klippe, hæver sig Fæstningen, tildeels ødelagt af Asfeld, Anfører for Philip V's Tropper i Arvefølgekrigen; disse Ruiner tegne skarpt sine Omrids mod den klare Himmel. Dernæst Raadhuset, hvis Taarne rage op over de hvidkalkede Huses terrasseformede Tage, og Domkirken med dens Kuppel. Til Venstre, paa en Høi, der hæver sig lige over for Fæstningen, skinner langt borte som en hvid Prik Eremitagen San Blas; nogle Palmetræer, der reise sig hist og her inde mellem Husene, vidne om det milde Veirlig. Alicantes Klima gjælder for at være tørt og tempereret som faa andre europæiske Byers; Vinterkulde kjender man ikke til, ja man forsikrer, at Thermometret aldrig er sunket ned under Nulpunktet.

Det Solideste, Alicante kan rose sig af, er forresten dets berømte Vine og dets turrones de almendras, nogle fortræffelige Mandelkager, der kunne maale sig med Alcoy's peladillas. Disse gastronomiske Frembringelser fortjene at omtales i Forbigaaende i et Land, der aldrig har havt Ord for at være Gastronomiens klassiske Jordbund.

Hadelands Glasværk.

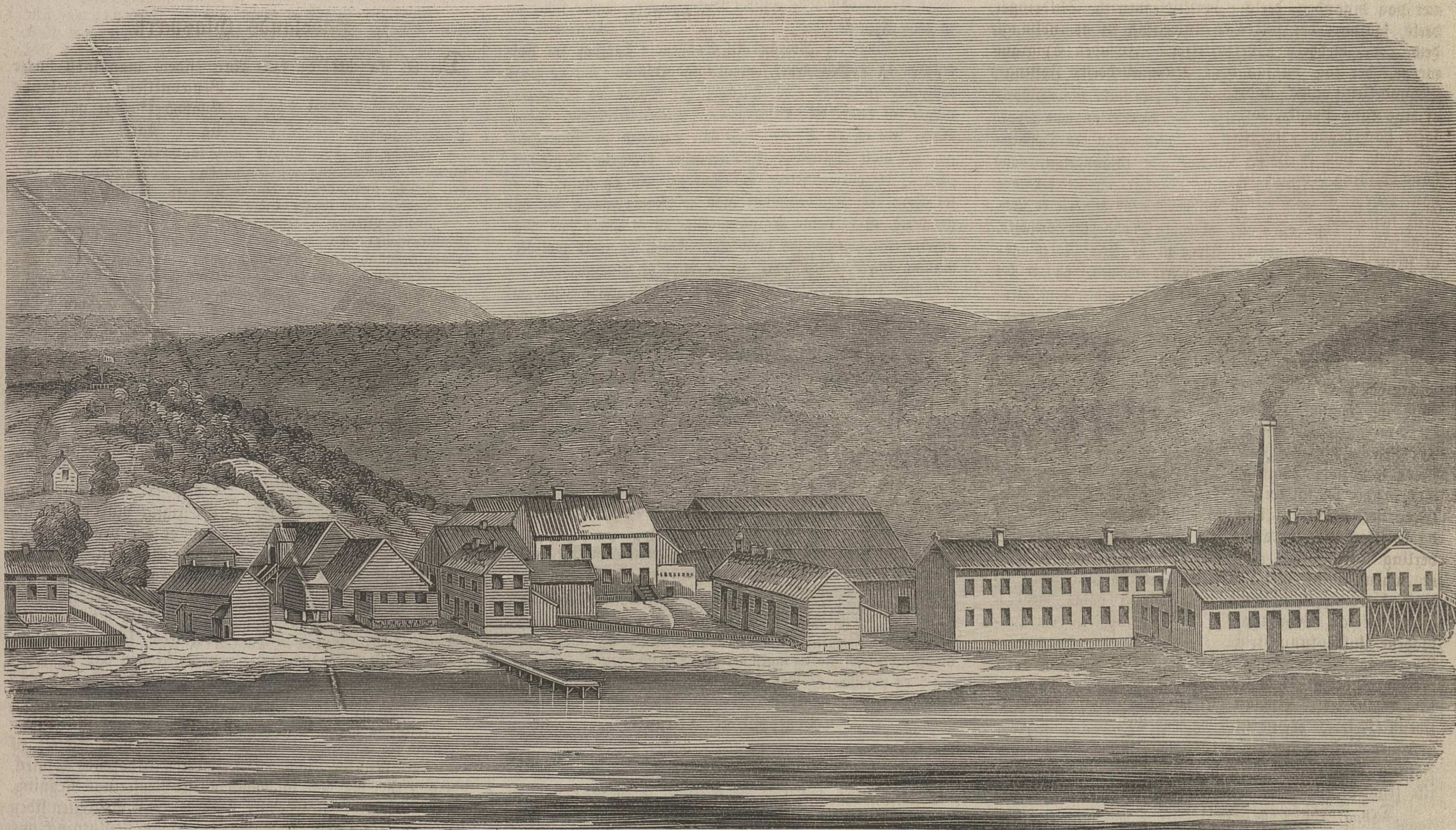
Det er nu akkurat 100 Aar, siden man først hørte Benævnelsen „Hadelands Glasværk“; det var nemlig i Aaret 1765, at Glasværket paa Gaarden Aas i Sandsværd, paa Grund af Uenighed med Sølvværket, blev flyttet til Gaarden Moe i Jevnaker ved Randsfjordens sydlige Ende. Glasværket har i disse 100 Aar været i forskjellige Eieres Hænder; men uagtet det blandt dem har talt Konger og Adelsmænd, uagtet det har været begunstiget med mange Monopoler og Privilegier, har Bedriften i det Hele taget indtil for faa Aar siden ikke rigtig villet gaa; vistnok er der produceret og omsat Adskilligt, men det har bragt sine høie Besiddere Tab istedetfor Gevinst. Dette maa dog ikke forklares, som om Glasproduktionen var en uheldig Spekulation, men maa fornemmelig tilskrives den mindre økonomiske Bestyrelse, der blev Værket til Deel, medens det som en Besiddelse, tilhørende Staten, blev drevet for den kgl. dansk-norske Regjerings Regning. I 1824 fattede Storthinget, hvem Dispositionsretten siden Danmarks og Norges Adskillelse tilkom, Beslutning om, at samtlige Staten tilhørende Glasværker skulde sælges ved offentlig Auktion, og Hadelands saavelsom de øvrige Værker gik derved over i Privatmænds Hænder, uden at dog noget Held fulgte det, indtil Værkets nuværende Eiere, Brødrene Berg samt Hr. Tandberg, kom i Besiddelse saavel af dette som Hurdalens og Birids Glasværker, hvilke samtlige de selv bestyre. Dette var et Vendepunkt i Værkets Historie; en lysere Stjerne lod til nu at ville skinne over det, og hvad Oldenborgernes protegerende Oktroier ikke havde kunnet gjøre for Værket, det udrettede disse Mænds Dygtighed og Iherdighed. Paa Penge blev ikke sparet; nye Bygninger bleve byggede og nye Instrumenter anskaffede; Eierne reiste selv til Udlandet, for nøiere at studere Glasfabrikationen ved de store tydske Fabrikker, og Arbeidere forskreves saavel fra Tydskland som Sverige. Og Følgerne — de ere ikke udeblevne: Fabrikationen har aarlig steget, og Afsætningen gaar alligevel rask fra Haanden; store Bestillinger indløbe fra Landets forskjellige Egne, og Værket har naaet det Maal, som det har sat sig, med Undtagelse af Speilglas at kunne levere alle Slags Glasvarer, saavel fine som simple. Den Tid er nu forbi, da en Glasopsats, naar et eller andet Glas gik itu, maatte sendes til Udlandet, for at faa den manglende Karaffe eller Skaal remplaceret. Hr. Bergmark, Bestyreren for Hvidglasovnen paa Hadeland, vil kunne erstatte det Manglende ligesaa godt. Vi have havt Anledning til nøiere at gjøre os bekjendt

med Varer fra Udlandets største Glasfabrikker, og ved at sammenligne disse med de norske, ere vi komne til den Slutning, at Indførselen af de flere hundrede tusinde Pund Glasvarer, som de statistiske Tabeller vise, at Norge fremdeles aarlig faar fra Udlandet, kommer af det i saa høi Grad tiltagende Forbrug og ikke deraf, at man hjemme ei kan faa saa smukt og solid Arbeide, som man ønsker. Vi haabe dog, at der ikke vil gaa saa lang Tid hen, inden Glasvarer tildeels udslettes af Indførselslisterne, da den vigtigste Betingelse for en forøget Produktion, det nødvendige Raamateriale — i dette Tilfælde Kisel — er tilstede. Norge eier flere Gruber, der levere Kisel af fortrinlig Kvalitet.

Det bedste Beviis for, hvilket Opsving Hadelands Glasværk har taget, ligger i den Kjendsgjerning, at Værket nu sysselsætter mellem 200 og 300 Arbeidere samt producerer Varer til et Beløb af 40,000 Spd. aarlig, hvoraf 25,000 Spd. for Smaaglas og 15,000 Spd. for Vinduesglas.

Der er faa Fabrikker, hvor et Besøg vil frembyde saa megen Interesse som i et Glasværk, naar Arbeidet er i fuld Gang, og specielt med Hensyn til Hadelands Værk tro vi, Ingen vil angre paa den Times Tid, han anvender til at vandre omkring i dets forskjellige Arbeidsrum. Vi mindes, hvilken Tilstrømning en Glasblæser havde, der for nogle Aar siden mod en Entrée af 12 ß indbød Publikum at være Vidne til hans Forfærdigelse af smaa Glashunde, Glastraad osv. Og her har man Hundreder af Arbeidere; istedetfor den reisende Glasblæsers Spirituslampe har man store Smelteovne, og som tilsvarende hans smaa Nipssager Alt, som vi kunne tænke os af Glas. Hvordan den hele Proces gaar til, fatter man i et Øieblik. Den brændte, finknuste Kisel fyldes i nogle store, ildfaste hollandske Leerkrukker, tilsættes med lidt Soda og Aske og udsættes i flere Timer for en stærk Ild. Lidt efter lidt begynder Massen at give efter for Ildens Paavirkning; Pottens Indhold gaar over til en Slags Grød, og naar den har naaet en passende Tyndhed og Seighed, tage Arbeiderne fat. Nu bliver der Liv! De lange, hule Jernstænger dyppes i den sydende Potte, og noget af den gløende Substants bliver siddende. Metalformen giver det Façon; først glattes Bunden omhyggelig, saa føres Rørets Ende ned i Formen; Arbeideren blæser, til Ansigtet bliver rødt og Kinderne udspændte som en Tromme, og see — Glassubstantsen udvider sig og viser sig, naar Arbeideren tager Røret op, ikke længere at være en uformelig Klump, men Konturerne af et Lampeglas; det føres atter i Ilden, modtages af en anden Arbeider, der gjør det fuldt færdigt til Tørreovnen, og kan, naar det her er tilstrækkelig hærdet, allerede føres i Handelen. Mange af de mere komplicerede Sager gaa fra Haand til Haand mellem flere Arbeidere, og modtage suksessivt sin Form; men raskt gaar det, den Ene slipper og den Anden tager fat, og de bruge ikke meget længere Tid til at blæse et Glas med sit Jernrør, end et Barn til at frembringe en Sæbeboble med sit Halmstraa. Trykningen gaar næsten endnu hurtigere; den flydende Masse fyldes i Formen, Kraft sættes paa, Pressen skrues op, og Produktet er færdigt. Meest anstrengende er Blæsningen af de store Glasrør, der bruges til Vinduesglas; kraftige Folk med gode Lunger udfordres der; thi Cirkelen af Formen, der skal fyldes, udgjør mellem 30 og 40 Tommer.

Fra Smeltehytten gaar Vandringen til Sliberiet, som er ganske nyt, da det forrige nedbrændte for et Aars Tid siden. — For at være en dygtig Sliber udkræves en stor Øvelse, da det skjøre Materiale ikke taaler megen haard Behandling, førend det knækkes. Men den, der har Øvelse, har det ogsaa i sin Magt ved Hjælp af de mange forskjellige med Damp drevne Slibestene at forskjønne de blæste Sager i den Grad, at man neppe vil tro, det er de samme. Blandt de forskjellige Gjenstande, vi ved vort Besøg i Sliberiet fandt i Arbeide, tiltrak en Opsats, udført for et af de større Firmaer i Aalesund, sig især vor Opmærksomhed. Det indbefattede, foruden et nydeligt lidet Glasanker med tilhørende Kran, ogsaa af Glas, omtrent femti slebne

Hadelands Glasværk.

Karaffer af forskjellig Størrelse. Opsatsen skulde sendes til den store Fiskeriudstilling i Bergen med Prøver af Tran. Det var at ønske, at dette Exempel maatte finde Efterfølgelse blandt Andre, der til de forskjellige Udstillinger, som ogsaa vort Land foranstalter, indsende Prøver. Specielt synes vi, at gjennemsigtige Glasspand for Udstillerne af Smør maatte være at foretrække for Træspand, der kun lader Besøgeren see det øverste af Smøret.

I Maskinbygningerne findes to Dampmaskiner, ved hvis Kraft Slibestenene samt den Værket tilhørende Dampsag drives. Denne Sag skjærer kun Værkets Tømmer, og har fuldt Arbeide med at levere den nødvendige Ved samt flere tusinde Tylvter af de Bord, der tiltrænges til Indpakningskasser, — et temmelig illustrerende Vidnesbyrd om, hvor storartet den hele Bedrift er. W—

Literatur.

Skrifter, henhørende til Norges Kirkehistorie efter Reformationen:

1) A. Faye. Peder Claussøn, Sogneprest til Undal. (Særsk. Aftryk af Skillings-Magazin.) Chra. 1858. 55 S. 16. (Forf.) 24 ß.

2) — Magister Jørgen Erichsøn, den tredie evangeliske Superintendent i Stavanger Stift. Et Bidrag til Norges Reformationshistorie, hovedsagelig efter utrykte Kilder. (Særsk. Aftryk af Theologisk Tidsskrift for den evang.-lutherske Kirke i Norge.) Chra. 1859. 114 S. 8. (Forf.) 36 Sk.

3) — Bidrag til Holts Presters og Prestegjelds Historie. Arendal 1859. 96 S. 8. (E. Omholt.) 36 ß.

4) — Bidrag til Viestads Presters og Prestegjelds Historie. Arendal 1861. 111 S. 8. (J. S. Fabricius og E. Omholt.) 36 ß.

5) — Om Mag. Jakob Kærup. (Theologisk Tidsskrift VI. S. 1—76.)

6) — Biskop Peder Herslebs Embedsskrivelser til Akershus Stifts Geistlighed. Med en Levnetsbeskrivelse over Forfatteren. (Theol. Tidsskrift VIII. S. 1—130.)

7) P. Coucheron. Om Magister Niels Svendsen Krønikes Stridigheder med Præsteskabet i Christiania i Aarene 1642—1652. (Theol. Tidsskrift I. S. 234—255 og 257—298.)

8) — Biskop til Oslo, Mag. Jens Nielssøns Itinerarium fra Oslo til Fritzø Aar 1593. Tilligemed hans Levnetsbeskrivelse. (Aftryk af det kongl. norske Videnskabsselskabs Skrifter i det 19de Aarh. 4 Binds 2 Hefte.) Throndhjem 1859. 72 S. 4.

9) — Bidrag til Mag. Kjeld Stubs Historie. (Theolog. Tidsskrift II.; ogsaa særskilt. 24 S. 8.)

10) — Syv Throndhjemske Præsters Bønskrifter til Kirkestyrelsen om Skjærpelse i Kirketugten og Oprettelse af en Kirkeret. (Theol. Tidsskrift III. S. 385—445. IV. S. 33—125.)

11) L. Daae. Nogle nye Bidrag til den norske Kirkes Historie. (Særsk. Aftryk af Skoleprogram fra Drammens Skole for 1860.) Drammen. 56 S. 8.

12) — Throndhjems Stifts geistlige Historie fra Reformationen til 1814. Throndhjem (Chra.) 1863. 3 Bl. 247 S. 8. Jac. Andersens Enke.

13) — Aktmæssige Bidrag til den norske Kirkes Historie i det attende Aarhundrede. Samlede i det danske Geheimearchiv og det store kongl. Bibliothek. (Særsk. Aftryk af Theol. Tidsskrift VII.) Chra. 1864. 90 S. 8. (P. T. Malling.) 36 ß.

14) Jens Nielssøns Optegnelser. 1580—1598. (Ved N. Nicolaysen. Norske Magasin II. S. 121—164.)

15) Biskop Ludvig Hanssøn Munthes Katechismusforklaring. Paany udgiven af C. P. Caspari. (Særsk. Aftryk af Theologisk Tidsskrift VII.) Chra. 1864. 127 S. 8. (P. T. Malling.) 48 ß.

Uagtet flere af disse, deels særskilt trykte, deels i Tidsskrifter indrykkede Bidrag til Norges Kirkehistorie, allerede ere omtalte i dette Blad, og der i hvert Fald ikke her kan blive Tale om at underkaste hvert enkelt nogen Granskning, have vi dog for Oversigtens Skyld sammenfattet dem alle under Et, for at man kan see, hvad der i en kort Tid — de sidste 6 Aar — er bragt for Dagen. Enten man tager Hensyn til Mangfoldigheden af de Emner, hvorover disse kirkehistoriske Forarbeider strække sig, eller disses samlede Sidetal, vil man finde sig overrasket. Femten kirkehistoriske Monographier — hvoraf Størsteparten paa mange Ark — i Løbet af faa

Aar, er dog en mærkelig „Fremsyning"! Det er Kirkens indre Historie, de religiøse Bevægelser og Strømninger, de enkelte Menigheders Tilstand og de betydeligere Geistliges Liv og Charakteer, som gjennem disse forresten mangeartede Bidrag aktmæssig belyses. Man pleiede tidligere at antage, at der ligesaalidt kunde være Tale om en geistlig, som verdslig eller politisk Historie for Norges Vedkommende under Unionstiden, men at hele Landets Historie var gaaet tabt i „den danske Undertrykkelses Mulm og Mørke", som Digtere og phantasirige Patrioter i den første Selvstændighedsperiode behagede sig i at fremmane og udmale. Men hvilke „politiske Forbrydelser mod Norge" man end tillægger Danmark, kan man ikke beskylde dette for at have tilintetgjort eller umuliggjort Norges indre Historie under Foreningen. Vistnok ere flere Aktstykker trukne ned til Kjøbenhavn og ved tilfældige Ulykker gaaede tabte; men paa den anden Side er en overveiende Masse ad samme Vei bleven bevaret til Nutiden, idet de netop ved Overflyttelsen har undgaaet den Ødelæggelse, som ellers her hjemme vilde rammet dem. Er vor Historie paa mange Punkter endog magrere, end selve Begivenhederne medføre, ligger ikke Hovedskylden hos den danske Regjering, men hos selve Folket eller ialfald dets handlende Mænd, som med en glemselslysten Omhu, der har bevaret sig lige ind i Nutiden, sørgede for Tilintetgjørelsen af alle halvprivate Brevskaber til Oplysning af Tidens Historie, hvoraf de vare i Besiddelse. — Imidlertid bliver det mere og mere klart, at det ikke saameget er Mangel paa Materiale, som Mangel paa Bearbeidelse, der er Aarsag i, at Norge for Unionstiden endnu mangler en Historie, idetmindste for de indre Forholdes Vedkommende*). Den ved Adskillelsen vaagnede Selvstændighedsfølelse fandt sig naturligen mere tiltalt ved Norges „lysende Fortid" end ved at betragte dets „Fornedrelsesperiode." Og dets første større Historikere fulgte ligesom uvilkaarligen det herved angivne Spor. Ikke blot Stoffets Taknemmelighed, men ogsaa den Omstændighed, at Materialet her allerede var tilgjængeligt, samt vedkommende Historikeres specielle Studier maatte her øve sin Indflydelse. Men da nu Middelalderens Historie er skrevet, er det at ønske og vente, at yngre Mænd ville fortsætte, hvor de ældre have sluppet. Tiden til at skrive Foreningstidens Historie har tidligere ikke været kommen, og er det maaskee neppe endnu. Men den forberedes ufortrødent gjennem Fremdragelsen og Trykningen af de Aktstykker, hvorpaa den generelle Historie først kan bygges. Hvad der er fremdraget, er betydeligt, og hvormeget det alene i en enkelt Retning er, viser den Bibliographi, som vi have stillet i Spidsen for disse Bemærkninger.

A. Faye's Monographier, der, paa de to sidste nær, alle tidligere findes anmeldte i dette Blad, ere Forarbeider til Christianssands Stifts Præstehistorie, som med det Første kan ventes udgivet i Trykken, uagtet det Throndhjemske Videnskabsselskab ikke har seet sig istand til at tilstaa den til Udgivelsen ansøgte Understøttelse. Efter disse Forarbeider at slutte, kommer Faye's Arbeide ikke til, saaledes som Erlandsen's, at indskrænke sig til Præsteskabets tørre Personalhistorie, men vil ved Siden af de biographiske Efterretninger ogsaa meddele Bidrag til Kirkens indre Historie. I Biographierne om Jørgen Erichsøn og Kærup, der begge ere udarbeidede efter haandskrevne Kilder, er dette skeet i stor Maalestok, uden at man dog tør antage disse brede Fremstillinger som Prøve paa Arbeidets Omfang overhoved. Biskop P. Herslebs Embedsskrivelser, der indledes med en i Forhold til Materialets Rigdom og Mandens Betydning forresten mindre udtømmende Biographi, ere vigtige Bidrag til Kundskab om de kirkelige Forholde her i Landet i forrige Aarh. og om denne eminente Mands Virksomhed i det Hele, uagtet jo Adskilligt, som forlængst har tabt sin Interesse, ved de ordlydende Aftryk løber med. Den Samvittighedsfuldhed, hvormed Udg. har gjengivet den i de benyttede Afskrifter anvendte inkonsekvente og meningsløse Orthographi, der forresten staar i Strid med Herslеb's egen Orthographi i hans trykte Skrifter, synes os helst at burde været sparet. En bogstavret Gjengivelse af Aktstykker yngre end 17de Aarh. ansee vi for overflødig. Paa den anden Side stiller det sig ogsaa for os som en historisk Smagløshed at udgive Aktstykker fra en bestemt Tidsperiode med en Orthographi, som ikke existerer hverken i den ældre eller Nutidens Literatur, men er Udgiverens egen Opfindelse. Thi dette er den groveste Vold paa Tankens historiske Kostume. Holberg, ja Kingo taaler godt at gjengives i den Orthographi, som Oehlenschläger eller Welhaven bruge; men de ere ikke længere de samme Forfattere i det Slags nyskabte Orthographier, som fremstaa idag og kastes i Ovnen imorgen. — Dog, hvilke Anker man end kan gjøre mod Faye's „korekte" Maade at aftrykke nyere Aktstykker paa, hvilken vragende Kritik man end ofte finder sig opfordret til at anlægge ligeover for det af ham Meddelte, og hvilke Ønsker man end kunde nære om større methodisk Ordning af Stoffet og en mere koncis Fremstilling, maa man dog yde Manden sin største Erkjendtlighed for alle de aktmæssige Fremstillinger, som han har leveret, og for den levende Sands for vor Historie og Videnskabeligheden overhoved, som han, skjønt fjernet fra Hovedstaden, har vidst at bevare. Nedelig Villie og fædrelandsk og videnskabelig Interesse charakteriserer Faye's Arbeider og indgyde os Ærbødighed for Manden og hans uegennyttige Stræben, der søger sit Forbillede blandt det forrige Aarhundredes Kreds af videnskabelige Præster. Denne Ærbødighed har ogsaa fundet sit berettigede Udtryk hos det herværende Videnskabsselskab, der forrige Aar optog Faye (som ingen Befatning har med Universitetet forresten) i sit hædrende Skjød samtidig med L. Daae, hans yngre, men med større Kritik udrustede Arbeidsfælle paa Presbyterologiens møisommelige Omraade.

P. Coucheron's Monographier angaae deels et Par bekjendte Geistliges Liv, deels mærkelige Bevægelser inden Kirken. De ere væsentligt byggede paa utrykte Kilder og gjengive tildeels disse i aktmæssig Fuldstændighed. Coucheron var i vort Rigsarchiv en flittig Afskriver af kirkehistoriske Aktstykker, og efterat være kommen til Throndhjem, vedblev han at sysle med Udgivelsen af kirkehistoriske Forarbeider. Men da han udnævntes til Skoledirektør i Tromsø Stift, maatte nødvendigviis hans nye Embedsstilling og Fjernelsen fra de større Biblotheker og Archivaliernes Gjemmesteder hindre ham i at fortsætte dette sit Yndlingsstudium. Det var derfor heldigt, at en anden Mand, udrustet med sjelden Arbeidsdygtighed og de til aktmæssigt Arbeide forøvrigt fornødne Egenskaber, endnu inden Coucheron havde opgivet Kirkehistorien, havde stillet sig til aktiv Tjeneste. (Fortsættes.)

*) Et særdeles dygtigt, med historisk Talent udført Arbeide, vi senere skulle omtale, har dog J. E. Sars leveret i Nordisk Universitets-Tidsskrift under Overskrift: „Norge under Foreniugen med Danmark."

— Udkommet er: **Melodier til Sangene i Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet**, udsatte for Sopran, Alt og Bas tilligemed en Tenor (ad libitum) for Skoler og Sangforeninger af Ludv. M. Lindeman. Tredie Skoletrin. Chra. 1865. 62 og 18 S. 8vo. J. W. Cappelen. — Med Hensyn til disse Melodiers Anvendbarhed bemærker Udgiveren: „Da de ere harmoniserede for Sopran, Alt og Bas, d. e. for Børn eller Kvindestemmer samt en Mandsstemme, saa følger deraf, at de ogsaa ere anvendelige til at spilles paa Pianoforte eller Harmonium deels uden Sang, og deels som Ledsagning til Melodien eller til de samtlige Sangstemmer. — Sangene selv findes for en stor Deel ogsaa i andre Læsebøger, ligesom næsten alle Sange, der staa i en Læsebog for Pigeskoler, udgiven af en Lærerinde ved Nissens Institut, ere optagne i Læsebogen for Folkeskolen. Paa Grund heraf haaber jeg, at denne Melodisamling ogsaa vil finde en venlig Modtagelse i Skoler, der benytte andre Læsebøger. — For at imødekomme Fleres Ønske, har jeg saavidt muligt optaget norske Folkemelodier til Sange, hvortil der savnedes Melodier. At disse ikke altid svare saaledes til Sangene, som ønskeligt er, skal villigen indrømmes; men de vil dog forhaabentlig kunne bruges midlertidigen, indtil bedre skaffes tilveie, eller ialfald som tjenende til Sangøvelser."

— J. W. Cappelen indbyder til Subskription paa **Det norske Toldvæsen**, fremstillet af David Schøyen, hvilket Værk vil udkomme paa hans Forlag, udgjøre 2 Dele paa tils. 30 Ark og leveres Subskribenterne til en Priis af 6 ß Arket. Første Deel bliver færdig i Begyndelsen af Oktober og anden Deel antagelig inden Aarets Udgang. „Den første Deel har til Hensigt i en populær og sammentrængt Form at gjengive de Toldvæsenet vedkommende statsøkonomiske Theorier saavelsom denne Beskatnings og dens Administrations øvrige Historie. Den anden Deel har en mere praktisk Hensigt; i den ere de nugjældende Regler om det norske Toldvæsen, saaledes som de fremgaa af Love, kongelige Resolutioner, Departementsskrivelser, Domme m. v., samlede og bearbeidede i systematisk Form; herved er søgt afhjulpet den Ulempe, der hidtil har været for saavel Toldofficianter som især for de Forretningsdrivende, ved at Bestemmelserne findes saa spredte og for endeel ere saa indviklede, at man ikke uden et særskilt Studium kan komme paa det Rene med dem." — Forfatteren har i længere Tid været beskjæftiget med Studiet af vort Toldvæsen og dets Historie og i Løbet af sidste Vinter holdt en Række Foredrag derover i Christiania Handelsforening. Det er saaledes at forudsee, at den her bebudede systematiske Fremstilling af denne Materie — for Norges Vedkommende den første i sit Slags — vil blive et dygtigt og brugbart Arbeide, som fortjener at understøttes ved en for Udgivelsen tilstrækkelig Subskription.

Efter hvad Aftenbladet oplyser og efter hvad ogsaa vi for længe siden have hørt, har Finants- og Tolddepartementet, hvor Schøyen var ansat som Kopist, viist alt andet end Interesse for Værkets Udgivelse. Saasnart Forf. var begyndt at holde Foredrag over Toldvæsenet, maatte han finde sig i en Degradation med Hensyn til sine Forretninger i Departementet, og da han søgte om Permission for at kunne fuldføre sit Værk for Trykken, blev hans Andragende af Vedkommende mødt paa en saadan Maade, at han fandt sig beføiet til at træde ud af Departementet. Dersom denne Begegnelse af Schøyen skulde hidrøre fra nogen departemental Erkjendelse af, at Toldforholdene ikke engang historisk taale at belyses, vil Conrad Krüger vistnok heri finde en Støtte for sin Agitation, der gjør alle hans spaltelange Avertissementer overflødige Siden vi blev et frit Folk og lærte Shakespeare's Hamlet at kjende, have vi været vante til at tænke os „meget raaddent i Danmark." Men de danske Toldforholde vare dog for 25 Aar siden ikke mere raadne, end at de taalte en videnskabelig Fremstilling, og det af en Mand, som da netop indtog samme beskedne Stilling som nu Schøyen hos os. Det var saa langt fra, at Forfatteren (Grev Sponneck) forfulgtes for sit Værk, at han tvertimod hurtigen forfremmedes inden Told- og Kommercekollegiet, ja i 1848 endog blev udnævnt til Finantsminister.

Norge.

Christiania. Af de 205 Kandidater, som fremstillede sig til Examen artium's skriftlige Prøve, bleve 35 rejicerede, hvoraf ikke mindre end 19 vare dimitterede af Kand. mag. Olsen. En Dimittent fra lærd Skole (Skien) rejiceredes. 9 Kandidater fik „meget godt" i begge Fag (deraf 3 fra Throndhjems Skole, en fra Lillehammers og en fra Nissen's Skole samt 4 Privatdimitterede). Paa Grund af det store Antal Examinander kan Immatrikuleringen ikke som hidtil finde Sted paa Universitetets Stiftelsesdag, 2den September, men maa udskydes til Midten af Maaneden.

— Storfyrst Constantin er under sit Ophold i Stockholm bleven udnævnt til Storkors af St. Olafs Orden. Den 16de August forlod han Stockholm, for derefter med Eskadren at besøge Kjøbenhavn.

— Stabskapitain Hertzberg er bleven Ridder af Sværdordenen. Oberstlieutenant Olsen og Kapitainerne Grüner og Hertzberg ere udnævnte til Riddere af Dannebrogsordenen.

— Under 8de August er Knud Johnsen Nystuen paa Filefjeld tilstaaet Medaillen for Borgerdaad i Sølv som Anerkjendelse af hans i en lang Aarrække udviste hæderlige Forhold mod Reisende, der have været stedte i Fare og Nød paa Fjeldet.

— Skuespiller Georg Krohn, der har tilbragt det sidste Aar i Paris, sees at holde Forelæsninger i Bergen „om Paris og Pariserforholde."

— Natten til 16de August skede Indbrud i Norges Bank igjennem Vinduet lige ved Gaslygten. Tyven fandt dog ingen Penge, men ødelagde endeel Papirer. Samme Nat gjordes Indbrud paa tvende andre Steder i Byen.

— Fra Stockholm er telegrapheret, at Kongens Adjutant Kapitainlieutenant Rudbeck er bleven dræbt ved en Granat, der sprang i Flaadens Laboratorium.

— Throndhjemsaviserne oplyse om en skammelig Trafik, som en Udvandringsemissær Taftezen (en Nordmand af Fødsel) nordenfjelds har drevet, ved at lokke en heel Deel Mennesker til at udvandre til Amerika, hvor de skulle anbringes i Kobbergruberne i Lake Superior. Behandlingen underveis har været saa hundsk, at endog de engelske Aviser have fundet sig foranledigede til at paatale den; de Forholde, som vente disse Udvandrere i Amerika, svare saa lidet til Emissærens Løfter.

— Fra Solør udvandrer for Tiden 60—70 Personer, der have faaet til Reisefælle en Mand fra Grue, som i 15 Aar har opholdt sig i Amerika.

— Til Fuldstændiggjørelse af den foran i Bladet meddelte Notits om Alicante hidsætte vi, efter den derværende norsksvenske Generalkonsuls Indberetning til Departementet, Følgende: „De forenede Rigers Handel og Søfart med dette Distrikt har ogsaa i 1864 indskrænket sig til Indførsel af Trælast, udelukkende for Importørernes Regning, og Udførsel af Salt for Regning af Fartøiernes Rhederier samt Fragtfart, især fra England med Steenkul. Gjennem sin af Naturen begunstigede Beliggenhed og som Oplagssted for Importen til Madrid og det Indre af Landet, er Alicante en af de af svenske og norske Fartøier meest besøgte Havne; især gjælder dette for Import af Trælast fra Sverige, hvoraf Forbruget i Madrid og den øvrige træløse Deel af Landet med hvert Aar tiltager mere og mere, efter at Transportomkostningerne med Jernbanen ere blevne nedsatte til 114 Realer pr. 1000 Kilogrammer fra Alicante til Madrid. Denne Havn er ligeledes den eneste, som for Losning tilbyder den store Fordeel og Besparelse i Omkostninger, at Lasten udlosses fra Fartøiets Side ved Kaien og umiddelbart lastes i Jernbanevognene. Af samme Aarsag forsynes ogsaa det Indre af Landet med britisk Steenkul fra Alicante." I f. A. ankom til Konsulatdistriktet 119 norske Fartøier med en Drægtighed af 21,020½ K.-Læster.

Blandede Efterretninger.

Det atlantiske Telegraphtoug er afbrudt omtrent 1250 Mile fra Valentia, altsaa efterat Totrediedele af Veien til Newfoundland var tilbagelagt. Vandet havde paa det Punkt, hvor Brudet fandt Sted, en Dybde af 2400 Favne, altsaa en næsten dobbelt saa stor Dybde som Sneehættens Høide over Havfladen. „Great Eastern" ankom 17de August til Crookhaven. „Kabelen var bleven afslidt under Opvindingen for at finde Feilen."

— De forenede nordamerikanske Staters Statsgjæld udgjorde 1ste Juli 2,756 Mill. Dollars.

— Dr. Colenso, Biskop i Natal, er vendt tilbage til England fra sit sydafrikanske Stift. Skjønt han har vundet den mod ham anlagte Proces, ere dog hans Indtægter forholdte ham, og hans Venner have derfor som en Erkjendtlighed for de Tjenester, han har ydet den frie Meningsytring i den anglikanske Kirke, skudt sammen en Sum af 3,366 Lstr., der er bleven ham overrakt ved den tidligere Formand i det ethnologiske Selskab, J. Crawford.

— Holsten sees at komme til at udrede 37,333 Rdlr. og Slesvig 326,270 Rdlr. i aarlige Pensioner og Vartpenge til afskedigede eller fordrevne Embedsmænd, der have staaet under de specielle Ministerier for Hertugdømmerne.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 35.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 27. August 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Knud Baade

er født 28de Marts 1808 paa Skjolds Præstegaard i Stavanger Amt. Sammen med otte Sødskende modtog han sin første, temmelig tarvelige Underviisning deels af Faderen Andreas Baade, der dengang var Sagfører, deels hos sin Morfader, daværende Provst Magnus i Skjold. Femten Aar gammel kom han til Bergen, for hos en derværende „Mester“ at uddanne det Anlæg til Malerkunsten, som han troede sig i Besiddelse af, og som han hidtil havde pleiet ganske paa egen Haand. Fra dennes Veiledning emanciperede han sig imidlertid snart og producerede selvstændig Portræter og Prospekter, der skaffede ham et Slags Navnkundighed og foranledigede nogle Privatmænd til at komme ham til Hjælp og sætte ham i Stand til at reise til Kjøbenhavn, for ved det derværende Kunstakademi at lægge et solidere Grundlag for sin Uddannelse, end han hidtil havde havt Anledning til.

Han opholdt sig nu i Aarene 1826—29 i Kjøbenhavn, hvor han især nød godt af Eckersberg's grundige Veiledning og fornemmelig lagde sig efter Figurmaleriet, den Green af Kunsten, der ogsaa, som Portrætmaleri, sikrest kunde lede til et nogenledes tilstrækkeligt Erhverv. Efter i Foraaret 1829 at være vendt tilbage til Christiania, slog han sig her i to Aar igjennem som Portrætmaler, indtil Faderen den 23de Februar 1831 blev udnævnt til Sorenskriver i indre Sogn, nordre Bergenhuus Amt. Knud flyttede nu did med ham og gjennemreiste herfra i de følgende Aar saavel de nærmest liggende bergensiske Trakter som Landet længere nordpaa heelt op imod Nordlandene. De store Indtryk, han paa disse Reiser modtog, og den Rigdom paa Naturstudier, han her var istand til at gjøre, førte ham efterhaanden mere og mere bort fra Figurmaleriet og hen imod Landskabet. I 1835 mødte han i Sogn Dahl, som netop var hjemme paa en Studiereise, og fulgte dennes Opfordring til at følge ham til Dresden, for der under Mesterens Veiledning at vinde større Sikkerhed i den nye Kunstretning, han var slaaet ind paa. I fire Aar arbeidede han nu her, indtil en smertelig Øiensygdom efterhaanden saaledes vandt Bugt med ham, at han i 1839 maatte ophøre med alt Arbeide og reise hjem til Faderen, hos hvem han tilbragte de fire følgende sørgelige Aar, vistnok de bitreste i Baades hele Liv, fordi de standsede ham i hans ihærdige, først seent med Held kronede Bestræbelser for at bringe Klarhed og Sikkerhed ind i sit kunstneriske Arbeide. I 1843 var imidlertid hans Syn saavidt forbedret, at han atter kunde reise til Dresden, denne Gang med offentligt Stipendium, og atter arbeide sammen med Dahl, indtil han endelig i 1845 paa dennes Raad begav sig til München og der forsøgte at skaffe sig Anerkjendelse som selvstændig Kunstner.

Baade var nu 37 Aar gammel; hans Udviklingsgang havde været langsom og oftere standset af Uheld; først i München, hvor han siden er forbleven, er den kommen til et bestemt Maal. Et Maaneskinsbillede, som han havde udstillet, blev øieblikkelig indkjøbt af Kunstforeningen i München, en Gjentagelse af det blev solgt til Prinds Luitpold af Bayern, kortsagt, det gjorde en saadan Lykke, at Baade fra nu af næsten udelukkende opofrede sig til den Specialitet at male Maaneskinsstykker. Indenfor dette begrændsede Feldt har han ogsaa efterhaanden drevet det til en sjelden Dygtighed, der imidlertid aldrig synker ned til Routine, en Fare, der naturligviis under saadanne Omstændigheder ligger dobbelt nær. I Baade's Billeder vil man altid finde temmelig lignende Motiver behandlede med en bestandig ny Natursandhed og Friskhed, og den poetiske Opfatning, der altid røber sig i deres Anlæg, det drømmende Skjønhedspræg, der er dem eiendommeligt, giver dem en høi kunstnerisk Betydning.

Knud Baade.

En bergensisk Spektator

fra forrige Aarhundrede.

III.

Blev „Provinzialbladene“ end — især i Begyndelsen — skrevne i den europæiske „Oplysnings“ Aand og i dens Tjeneste, saa maa det indrømmes Fasting, at han ikke hørte til dens blinde Tilhængere. Hans egen sunde og skarpe Sands bevarede ham for de fleste af de Udskeielser, som ikke kunde undgaaes ved en saa almindelig udbredt aandelig Rørelse, og som vandt større Bifald hos de svagere Hoveder, end Tilfældet var med det virkelig Store og Sande i hele Oplysningsbevægelsen. Et fremtrædende Træk ved det 18de Aarhundrede er saaledes de barnlige Forestillinger, som man nærede om en saakaldet Naturtilstands Lyksalighed, og der er faa af hiin Tids Forfattere, som ikke en eller anden Gang har øvet sin Veltalenhed paa at tordne mod Dannelsens og Kulturens Forbandelser og i Modsætning dertil udmalet den Dydighed, den patriarkalske Reenhed, som de troede nødvendigviis maatte være forbundet med simplere Forholde, færre Behov og mindre Forstand paa al Dannelsens Raffinement. Fasting havde for skarpt et Øie for den historiske Udviklings Nødvendighed til at lade sig bedaare af disse utopiske Idyller; uden at ville nægte de Fristelser, som en Overgangstilstand i Dannelsen altid medfører, forfægtede han dog med Iver sin Overbeviisning om, at „Tarvelighed gierne er en Datter af Flittighed uden Konster, ligesom det Modsatte altid er Beviis paa et slebet Folk“, og spøgte med de Slutninger, man drog fra Uvidenhed til Dyd. „Dronning Elisabet“, ytrer han saaledes et Sted, „reed i Procession paa en Hest og bagpaa Sadlen med S. T. hendes Kammerherre, fordi

man vidste dengang ikke av Kareter. Skulle England derfor være meere lykkelig end i Dronning Annas Tid, dette Tidspunkt for Videnskaber og Overdaadighed i Storbritanien? Gandske vist ikke." Ja, han vovede endog at forsvare „Overdaadigheden" — naturligviis taget i den gode Betydning — fra den statsøkonomiske Side: „Overdaadighed", siger han, „befordrer Pengenes Omløb i ethvert Land, hvor de ere ulige fordeelte, og at den i store Stater er ligesaa nyttig, som den er skadelig i de mindre; Jeg vil sige, at Overdaadighed befordrer Folkemængden, fordi den setter alle Hænder i Arbeyde, som ellers vare ørkesløse, at Fabrikker, og Konster, uden Overdaadighed, aldrig skulle bringes til Fuldkommenhed, at Overdaadighed giør Indbyggerne meere sædelige, meere omgiengelige, mindre vilde, at den iblant befordrer nogles Undergang, men meget oftere det Heeles Vel."

Men det skjønneste Træk hos hele det 18de Aarhundredes „Oplysning", det, der endnu den Dag idag stiller den som et efterlignelsesværdigt Forbillede for os, og som bringer os til at elske dens Stridsmænd, tiltrods for al deres iøinefaldende Skrøbelighed, det havde Fasting modtaget i den umættelige Higen efter Klarhed, den Rastløshed, med hvilken Tanken aldrig lod sig nøie med det Overleverede, men altid søgte at gjennemtrænge det og udvikle det videre. Det var denne Eiendommelighed, der undertiden slog over i en ustandselig Skepticisme, men det var ogsaa den, som Lessing gav et saa gribende Udtryk i hine berømte Ord: „Wenn Gott in seiner Rechten alle Wahrheit, und in seiner Linken den einzigen immer regen Trieb nach Wahrheit, obschon mit dem Zusatze mich immer und ewig zu irren, verschlossen hielte, und spreche zu mir: Wähle! — ich fiele ihm mit Dehmuth in seine Linke, und sagte: Vater, gieb! die reine Wahrheit ist ja nur für dich allein!" Nu vel, der er et godt Stykke mellem Lessing og Fasting, mellem Laokoons og Anti-Goezes udødelige Forfatter og Provinzialbladenes bedskedne Udgiver; men der var ogsaa et Stykke mellem de Samfund, i og for hvilke de vare satte til at virke. Ikkedestomindre har det ofte under Arbeidet med disse Linier syntes mig, som om jeg fandt en Slægtslighed mellem hiin Oplysningens Apostel i Tydskland og den bergensiske Raadmand, især i dette enkelte Træk. Maaskee har her en naturlig Forkjærlighed for min Helt beredt mig en Skuffelse. Saameget er imidlertid vist, at man i alle Fasting's Arbeider og især i Provinzialbladene modtager Indtrykket af en Tankens Uro, der ikke lader sig stille tilfreds ved de gjængse Almeensandheder eller slaar sig tiltaals med et Resultat, fordi det nu engang gjælder for paalideligt. Det Publikum, for hvilket Fasting skrev — og maaskee ogsaa hans egne Evner og Aandsretning — stillede ham ikke Ansigt til Ansigt med de dybe Gaader, paa hvis Løsning en heel Verden arbeider; men Trangen til reen Erkjendelse, Trangen til en saavidt mulig forudsætningsfri Granskning kan fremtræde lige saa klart i det Smaa som i det Store. Fasting holdt ikke af mechanisk at repetere, hvad Andre havde sagt før ham. Det viser sig allerede i den Maade, hvorpaa han behandlede de talrige Oversættelser fra fremmede Forfattere, med hvilke han var nødt til at fylde sit Blad; næsten aldrig kunde han lade være at give dem et Tilsnit efter sit eget Hoved, indkaste sine egne Bemærkninger og saaledes meddele dem saameget af sin Eiendommelighed, at de kom til at tilhøre ham selv ligesaameget som den oprindelige Forfatter. Dette er en Ubetydelighed, men ganske betegnende. Ved Fasting's længere originale Opsatser kan det for den Læser, hvem det er om at gjøre at faa vide noget Bestemt, være et temmelig trættende Arbeide at følge ham gjennem de mange Argumenter snart pro og snart contra, de mange Indhug nu til Høire, nu til Venstre. Mangen Gang faar man næsten et Indtryk, som om han morede sig med at vise sin Læser alle de Veie, der kunde lede til Spørgsmaalets Løsning, uden at sætte ham ind paa den rette. Men det var noget Andet og noget Høiere end Spøg. Han vidste, at det ikke er en Forfatters høieste Pligt at meddele sin op- og afgjorte Mening om en bestemt Sag som et ufeilbarligt Dogma, men at han ofte virker til langt større Velsignelse, naar det lykkes ham at at vække Læseren til Selvtænkning, til Arbeide paa egen Haand, for at finde Rede i de Akter, som Skribenten har fremlagt saa overskueligt og klart som muligt. Den, hvem det er lykkedes, han har ikke blot skabt nogle løsrevne Læresætninger, som læres udenad og glemmes igjen; han har udsaaet Frø, der længe kunne hvile ubemærkede, men som seent eller tidligt ville spire frem og bære Frugt. Derfor kan den Dag komme, da Fasting's Navn forlængst er glemt og ingen Sjæl mere kjender hans Provinzialblade, — han har dog ikke arbeidet forgjæves. Thi han lærte ikke sine Læsere at tro — han lærte dem selv at søge Veien til Erkjendelse og Klarhed.

Jeg har kaldt Provinzialbladene „en bergensisk Spektator", og skal nu tilsidst i al Korthed forsøge at motivere dette Navn. Æren for at have opfundet de „moralske" Tidsskrifter tilkommer England, hvor Richard Steele i 1709 paabegyndte „The Tatler", der to Aar efter afløstes af „The Spectator" (1ste Marts 1711 — 6te December 1712) og fortsattes under forskjellige Navne, saasom „The Englishman", „The Lover", „The Reader" og atter 18de Juni — 20de December 1714 „The Spectator." Meest Navnkundighed har The Spectator opnaaet ved Addison's Medarbeiderskab, og det var især den, der gjennem hele Aarhundredet blev staaende som et uopnaaet Forbillede for de talrige Forsøg paa at indføre denne nye Meddelelsesform i de øvrige europæiske Literaturer. Hovedøiemedet med denne periodiske Literatur var at popularisere alle Emner. „Det Nyttige i Videnskaberne", ytrer Sneedorf et halvt Aarhundrede senere, da han udsender det første No. af sin patriotiske Tilskuer, „bør foredrages saaledes, at det kan begribes af alle, der have sund Fornuft." Dette søgte man at opnaa ved en friere Methode, end den strengt videnskabelige; den Form, i hvilken det Belærende fremstilledes, var halvveis skjønliterær og undgik, saavidt mulig, Udseendet af en mathematisk Beviisførelse.

Den første Aflægger i Danmark af den engelske Spektatorliteratur var Johan Elias Schlegel's Ugeblad „Der Fremde" (6te April 1745 — 5te April 1746), der var „snart belærende og oplysende, snart ironisk skjemtende, næsten altid underholdende." Derefter fulgte Laur. A. de la Beaumelle's „Spectatrice danoise" (1749). Mellem 1758 og 1761 udgav derpaa Johan Andreas Cramer, dengang tydsk Hofpræst i Kjøbenhavn, „Der nordische Aufseher." „Ugeskriftets Hensigt", siger N. M. Petersen, „var at befordre Dyden og befordre Smagen. Han vidste nok, at man bebreidede ham Tørhed, men han trøster sig med, at der i en By som Kjøbenhavn vil findes Læsere nok for moralske Betragtninger. Kun i enkelte Stykker findes en satiriserende Ironi."

Samme Aar som „Der nordische Aufseher" gik ind, begyndte Sneedorf fra Sorø at udsende sin „Patriotiske Tilskuer" (Jan. 1861 — Decbr. 1863), og ved dette Skrift maa vi dvæle noget, da det desuden efter en af Sagen meddeelt, ikke usandsynlig Tradition skal have gjort et dybt Indtryk paa Fasting, der netop da som ung Student laa i Kjøbenhavn. Sneedorf sluttede sig i den ydre Form nær til den Addisonske Spectator. „De Ugeblade", heder det i første No., „som et Selskab i London udgav under Navn af Tilskueren, gjorde Kundskaben om de vigtigste Sandheder ved et kort, tydeligt og behageligt Foredrag saa almindelig, at man sagde om Addison, at han havde gjort Philosophien bekjendt paa Caffe-Husene. Dette Slags Skrifter ere siden ved mange flere lykkelige Efterlignelser af saa fortreffeligt et Mynster blevne saa bekjendte iblandt os, at Læseren deraf let kan dømme om Hensigten af disse Blade. Dersom Forfatteren ikke frygtede, at man vilde kræve altfor meget af ham, hvis han regnede sig i Forvantskab (sic) med en Familie, som har givet England og Norden tvende berømte Tilsynsmænd, vilde han gjøre sig en Ære af at kunne bevise, at han nedstammede fra en Ironside. Denne Familie har udbredt sig saameget i Tydskland, England og Norden, at ingen af disse Lande mere kunne holde den for fremmed." Allerede Anlægget af „Den patriotiske Tilskuer" har det samme novellistiske Tilsnit, der er eiendommeligt for de engelske Ugeskrifter. Tilskueren fingeres at være tilbleven ved Samvirken af fire forskjellige Personer: en Adelsmand, en Præst, en Kjøbmand og en Bonde. Emnerne ere ogsaa omtrent de samme, som Addison holdt af at behandle: „Menneskets ubestemte Evne af Naturen — Vi skylde Fædrenelandet al Opofrelse, og ingen kan paastaa Belønning som en Skyldighed — Breve i Anledning heraf fra en Officier, en gammel Student og en Tobaksspinder — Om Sprogets Dyrkelse — Emund og Urfe, en moralsk Fortælling — Præstens Paasketanker — Brev fra en, som vil være Lærer i Pyntekonsten" osv.

Men ved Siden af det engelske Forbillede kom hos Sneedorf ogsaa en anden Faktor med i Regningen; det var den stærke Paavirkning, han havde modtaget af fransk Videnskabelighed og Literatur. Jens Schelderup Sneedorf havde, medens han i Göttingen fuldendte sine Studier, især kastet sig over Diplomatien og i det franske Sprog udgivet tvende Skrifter, Recueil de lettres, mémoires et autres pièces de notre siècle (1750) og Essai d'un traité du stile des cours etc. (1751), der tyde hen paa, at han har tænkt sig Muligheden af heelt og holdent at flytte over i den franske Literatur. Han havde dengang ikke udgivet noget Skrift i sit Modersmaal. Da han var kommen hjem og var bleven knyttet til Sorø Akademi som Prof. juris et politices, oversatte han (1758) Babues Syn og Memnon af Voltaire. Det er saaledes ikke at undres over, at vi ei blot i Tankegangen, men ogsaa i Sproget finde Spor af en stærk Paavirkning af det Franske, en Paavirkning, der uden Tvivl har været særdeles heldig for det danske Sprogs Uddannelse. Havde ikke den været tilstede, er det vel meget uvist, om Sproget havde udviklet sig til saadan Fynd og Klarhed, som det blev Tilfældet; den stod der (naturligviis sammen med et nøiere Kjendskab til det ældre Sprog) som en saare gavnlig Modvægt mod Tydskernes Ordbram og uklare Floskulatur. Den franske Indflydelse har her den samme Berettigelse som senere i den norske Digterskole ligeoverfor Evaldianismen. Paa dette Punkt er Slægtskabet mellem Sneedorf og Fasting iøinefaldende.

Hvad Slægtskabet mellem de tvende Forfatteres Tidsskrifter angaar, da hælder „Den patriotiske Tilskuer" mere over til den engelske Side, „Provinzialbladene" til den franske. Fasting har opgivet den novellistiske Indklædning, som Addison saa fortrinligt forstod at anvende; han søger ikke, som The Spectator, med Forkjærlighed sine Emner i sine Omgivelsers hverdagslige Liv, men vender sig med større Opmærksomhed til de Spørgsmaal, som de samtidige franske Forfattere interesserede sig for.

Forholdet til Danmark har ført det med sig, at vor Videnskabelighed og Kultur væsentlig har hentet sine Inspirationer fra Tydskland, der endnu for Mange staar som „das große Vaterland"*). Fasting, Norges bedste Prosaforfatter og klareste Tænker fra det forrige Aarhundrede, udpeger en anden Vei for os.

F. B.

Fiskeriudstillingen i Bergen.

I.

Paa en Høi af den Aas, der strækker sig mellem Puddefjorden og Lungegaardsvandene, ligger Bergens nye Museebygning, nogle Skridt fra Sankthanshougen, hvor det bergenske Folkeliv engang viste et af sine livligste Billeder. I denne nye Bygning er det, at den internationale Fiskeriudstilling findes, hvis høitidelige Aabning fandt Sted den 7de August i Overvær af Emissærer og Repræsentanter fra de fleste fiskeridrivende Nationer i Europa.

Vort Billede gjengiver det Øieblik, da den store Procession toger opad Bakken, der fører lige til Bygningens Hovedindgang, som imidlertid nu er skjult af en for Leiligheden opført Tilskuertribune. De tilstødende Veie og Marker vare som oversaaede af Mennesker, deels fra Byen og nærmeste Omegn, deels fra det øvrige Land og fra Udlandet. Det Hele afgav et meget livligt Skue: stive Englændere og norske Bondegjenter med hvidt Skaut og røde Baand i Haaret dannede Grupper, der indbyrdes beskuede hinanden som Nariteter; brede Hollændere og slanke Spaniere søgte forgjæves at faa Rum ved Siden af Havstrilerne, medens bergenske Gadegutter smøg afsted mellem Mængden som Aale i Tang. Værdige Borgere med Kone og Børn havde tidligt indtaget en sikker Plads paa et Gjærde, hvorfra de med Taalmodighed speidede efter Processionen. I Træerne vuggede sig en Masse Gutter, der oftere truede de nedenfor Staaende med sine dristige Sprang og Hop fra Green til Green og anden Gymnastik, hvortil Stedet og Tilskuerne syntes at indbyde. Trængselen var stor og Fornøielsen var liden. Gadegutterne vare misfornøiede og gave sin Misnøie tilkjende ved nu og da at sende en munter Vittighed ned i den alvorlige Procession. „Kaar e Ligkisten henne? Bemænderne ser eg!" — „Aah, di har glømt den!" Og oprigtig talt, — Processionen saa altfor høitidelig og sedat ud. Bergenserne have ikke seet Processioner, uden at disse have været ledsagede af Musik og Sang og udstyrede med Faner og Flag; dette ventede de ogsaa denne Gang, men bleve skuffede.

Den høitidelige Aabningsakt vil findes udførligt beskreven i vore Dagblade, hvortil vi henvise. Her kan kun nævnes, at Borgermester Platou som Kommitteens Formand i en Tale omstændeligen gjorde Rede for Udstillingens Tilblivelse og de Vanskeligheder, der havde stillet sig iveien for dens Afholdelse, samt paapegede Dagene naar og Maaden, hvorpaa de foreløbige Forhandlinger vare førte osv. osv.; medens Statsraad Bretteville, Indredepartementets Chef, hvem Hs. Maj. Kongen havde paalagt at aabne Udstillingen, efter at have oplæst et fra Hs. Majestæt i Anledningen ankommet Lykønsknings-Telegram, korteligen paapegede Fiskeribedriftens Vigtighed for vort Land og de Foranstaltninger, som fra det Offentliges Side vare trufne for at ophjælpe samme.

Efter Aabningen gaves der en stor Festmiddag i et for Tilfældet smukt udstyret Lokale; over 300 Personer sade tilbords. Skaaler udbragtes og Taler holdtes i forskjellige Sprog. Blandt mere opsigtvækkende Skaaler kunne nævnes: en for „Spaniens Dronning og

*) Et ganske charakteristisk Exempel afgiver det Forsøg, som man atter i de sidste Dage har gjort paa at fremstille nogle Tydskeres Regler for kirkelig Bygningskunst som afgjørende Norm ogsaa hos os. See sidste Hefte af Polytechnisk Tidsskrift.

Spaniens Frihed" og en for „Sydstaterne i Amerika", der fandt en passende Besvarelse i en lystig „Yankee doodle!" — Onsdag var der Bal i samme Lokale. Ballet var straalende, og de bergenske Damer gjorde megen Lykke ved sit livlige og tiltalende Væsen — de tage sig udmærket ud i en Balsal.

Om selve Udstillingen indrømmes det ogsaa af Fremmede, at den overtræffer deres Forventninger; den bærer med fuld Ret Navnet „international" og er den første i sit Slags. Det Arbeide og den Møie, som det har kostet at faa Sagerne opstillede og ordnede med Smag, maa have været stor, og Æren for det hele vellykkede Arrangement skyldes i væsentlig Grad Udstillingens Intendant, Hr. Kjøbmand Baars. Den hele Bygning, ligetil Kjælderrummene, er optagen af Sager fra de forskjellige Lande.

Literatur.

Den gamle Edda eller Oldemo'r. Overført paa Nydansk af *V. B. Hjort*, Kommitteret ved Generalpostdirektoriatet. Kbh. 1865. 281 S. tospaltet Oktav. Gyldendalske Boghandel. Pris 99 ß. — Det Meste af denne Edda-Oversættelse er tidligere bekjendt af tvende af Hjort i 1860 og 1863 udgivne Hefter, det første anonymt med Titel: „Valasangen, Ravnegalderet og Viismandstalen", det andet med forandret Titel: „Eddasangene, forklarede som Bidrag til Verdensaandens Historie." Eddasangene tjente imidlertid her kun som „Grundlag for et Forsøg paa at forklare den gamle nordiske Religion, Runlæren, som nordisk Verdenshistorie, Verdensphilosophi og Verdensprophetí." Men dette Forsøg, indrømmer Hjort, kunde nærmest kun have Interesse for en snævrere Kreds, især for dem, som have Tid og Evne til at granske over Religion og Verdensudvikling. For den større Kreds, som kunde ønske „alle Edda's Sange paa Dansk", har han besørget denne Oversættelse, hvori kun de mythiske Sange ledsages af en kort Forklaring, medens indskudte korte Overskrifter over de mindre Afsnit forøvrigt give Vink til Forstaaelsen. Saavel med Hensyn til Texten som Stropheinddelingen har Oversætteren væsentlig fulgt Munch's Udgave. I philologisk Henseende vil der ved Hjort's Oversættelse vistnok kunne gjøres adskillige Bemærkninger, hvilke ogsaa bleve gjorte ved den foreløbige Prøve. Men ligesom Oversætteren fra først af betegnede sig som „en Lægmand", saaledes maa hans Arbeide nærmest opfattes fra et æsthetisk Synspunkt og som et Forsøg paa at gjengive Eddasangene i en for den dannede Almeenhed tiltalende og letfattelig Form. Og bedømt efter denne Maalestok er Hjort's Arbeide al Ære værd. Hans Oversættelse lader sig læse med Fornøielse ogsaa af dem, som ikke kjende Originalen, hvilken Ros hverken Sandvig's eller Finn Magnusen's Oversættelse just kan tilegne sig. Hjort har valgt

Fiskerindstillingen i Bergen: Processionen til den nye Museebygning.

et Versemaal, der slutter sig saa nær som muligt til Originalen, men istedetfor Alliterationen, der i en Oversættelse vanskelig stadig kan bevares, har han benyttet Riim, fordetmeste ved hvert til Fornydarlagets Liniepar svarende Udgange. Vi vælge her et Exempel i Flæng (Hávamál — „Høisangen" V. 25 o. 57.)

Viis til Maade
Skal hver Mand være,
Alt for Meget
Han ikke lære!
Ingen sin Skjæbne
Forud vide,
Sindet da mindst
Af Sorg skal lide.

Aarle sig reise
Af sit Leie,
Hvo anden Mand
Vil plyndre og veje!
Liggende Ulv
Ei Skinker finder,
Sovende Mand
Ei Seier vinder.

Undertiden bruges vexlende Riimslyngninger:

Ei Lid til dine
Fiender fæst,
Om end de fagre
Ord Dig give;

Lov godt igjen,
Det tjener bedst
Af Andres Skade
Klog at blive.

(Solsangen. 10 o. 19.)

De, der kjende Originalen, ville maaskee stødes ikke blot ved Oversættelsens Frihed paa enkelte Steder, men ogsaa ved det halv moderne Præg, Digtene ved Rimet have faaet. Men med Hensyn paa „Lægmænd" vil dette maaskee netop være en Dyd, idet det Fremmedartede og Haarde i Formen ikke skrækker dem fra Tilegnelsen af Digtenes Indhold og Aand forøvrigt. Betragtet fra denne Side synes Hjort's Arbeide os at fortjene megen Paaskjønnelse. Det er udarbeidet i et Sprog, der overhoved er velklingende og betegnende, og hvori kun sjelden Originalens Ordkrav kommer stivt og forstyrrende tilsyne. Uagtet Oversætteren paa Titelen betegner Sproget som „Nydansk", kunne vi lige til Retskrivningen ikke see nogen væsentlig Afvigelse fra det Dansk, som vi kjende fra de bedste danske Forfatteres Skrifter, og Betegnelsen synes os derfor meningsløs, medmindre Hjort derved indirekte vilde antyde, at Edda oprindelig er skrevet paa Gammeldansk og altsaa af ham kun moderniseret, en Paastand, som vilde være endnu mere horribel end den tidligere, at al den oldnorske og islandske Literatur er skrevet paa Oldnordisk. — Bogen er særdeles tækkeligt udstyret og priisbillig.

— **Om Hartvig Nissens Udnævnelse til Expeditionschef** under Kirkedepartementet for Skolevæsenets Anliggender og hans nyeste Reformforslag. Et Bidrag til Belysning af vort høiere Undervisningsvæsens seneste Udvikling og nuværende Tilstand ved J. Chr. August Holth. Chra. 1865. 2 Bl. 149 S. st. 8vo. 60 ß. (H. Tønsbergs Bogtrykkeri.) — Kort efter H. Nissen's Udnævnelse til Expeditionschef for Skolevæsenets Anliggender fremkom der, som man vil erindre, i Aftenbladet en Række anonyme Artikler, hvori Udnævnelsen, Nissen's Reformplan og Dobbelt-Stilling, som privat Skoleeier og Leder af de offentlige Skoler, samt flere i fjernere Forbindelse med Sagen staaende personlige Forholde underkastedes en med polemisk Skarphed og stilistisk Færdighed gjennemført Kritik. Disse

Artikler læstes af det store Publikum med Begjærlighed, men vistnok her, som hyppigt ellers, mindre paa Grund af Forfatterskabets gode Sider og de faktiske Bidrag til Sagens Belysning, som her forelagdes, end fordi man nød Skuet af et Par bekjendte Mænds offentlige Hudflettelse. Med hvilket Tiltag og slængende Haand denne Deel af Arbeidet end var udført, maatte dog Mængdens Bifald for endeel indirekte kjøbes paa Sagens Bekostning, idet humane og humanistiske Mænd, som ellers delte Forfatterens Anskuelser, følte sig frastødte ved denne personlige Razzia udenfor Sagens strenge Enemærker. Men om end hine Artikler paa Grund heraf i sin Heelhed ere blevne bedømte noget forskjelligt, have de dog i det Hele gjort hvad man kalder Lykke, og man maa finde det ganske rimeligt, at Forfatteren har samlet dem under Eet og med de Anmærkninger og Tillæg, som siden den første Udgivelse ere fundne fornødne. De tilføiede Bemærkninger ere ikke mange, og have tildeels en personlig eller privat Charakteer. Oplysende vil bl. A. den S. 79 tilføiede Anmærkning være. „Forsaavidt som man hos os", heder det, „jevnlig ser Madvig og hans „Udtalelser" paakaldte og anførte som Støtter og Autoriteter for deres Meninger af Hr. Nissen og Ligesindede, saa antager jeg — uden Frygt for at beskyldes for Indiskretion — at turde offentliggjøre, at Konferentsraad Madvig nylig i en Skrivelse til en af vore herværende Skolemænd har udtalt sig i høi Grad misbilligende om de Nissenske Reformprojekter og yttret, at han vilde anse det for høist beklageligt, om lignende Anskuelser, som Hr. Nissens, ogsaa skulde vinde Indpas i hans Fædreland." — Foruden Anmærkningerne har Forf. forøget Skriftet med et Par Bilag, hvoraf navnligen det første: „De klassiske Studiers Opfatning i England", fortjener Opmærksomhed. Medens en vis Agitator gjennem Tilsnigelser og forvandskede Citater af bekjendte Forfattere har søgt at fremhente „Udtalelser" og Vidnesbyrd for Klassikernes underordnede Betydning i den engelske Dannelse og Videnskabelighed, godtgjør Holth ved mange og slaaende Exempler, at begge Dele der netop er baseret paa Studiet af Klassikerne, og at dette Studium endog har taget de første samtidige engelske Statsmænds Fritid i Beslag og som sin Frugt fremkaldt Værker, om hvis videnskabelige Værd og almeendannende Betydning der kun kan være een Mening. Den her givne Fremstilling er baade klar og overbevisende, og fortjener især at læses i denne Engelsk-Snobberiets Tid, der staar saa aabenarmet og kritikløs med sin Anerkjendelse, at selv digtede engelske Forholde kunne bydes, nydes og hyldes.

— Med Aarsberetningen for 1864 fra **Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring** er i disse Dage omsendt 4de Hefte af N. Nicolaysen's Norske Fornlevninger, der gaar fra Molde nordover til Leka i nordre Throndhjems Amt, samt 5te Hefte af Norske Bygninger fra Fortiden, indeholdende 4 Plader Afbildninger fra Vernes Kirke i Stjørdalen og Mære Kirke i Sparboen. Desuden er der i selve Aarsberetningen indtaget en Redegjørelse for en af Lieut. O. Krefting foretagen Udgravning af Reins Klosterkirke, et Par Mile i Nordvest for Throndhjem. De udgravede Ruiner, de største i det nordenfjeldske Norge udenfor selve Throndhjems By, ere omhyggeligt afbildede paa 2 Plader og vise i Choret og Tverskibet Levninger af den af Hertug Skule i Aarene 1226—1238 opførte Kirke og mod Vest af et senere, sandsynligviis efter en Brand i 1317, gjenopbygget Langhuus. Ogsaa til Oplysning om flere Fornlevninger i selve Throndhjem har Hr. Krefting, der er Formand for den derværende Filialafdeling, leveret værdifulde Bidrag, der ere fremkomne ved Gravninger paa forskjellige Steder i Byen, ved hvilke han formener at have stødt paa Levninger af Olaf den Helliges Kongsgaard, St. Clemenskirken, Magnus den Godes Olafskirke, Minoriternes eller Graabrødrenes Kloster, Dominikanerklosteret o. fl. Det vilde være at ønske, at vedkommende Filialafdeling paa Grundlag af disse og videre Undersøgelser foranledigede Udgivelsen af et antikvarisk Kort over Throndhjems By.

— Paa Bonnier's Forlag i Stockholm er udkommet: **Den sjuttonde Maj och Polisen.** En politisk betraktelse med anledning af Christiania Polisrätts dom den 20 Dec. 1830, öfver de för upplop vid Constitutionsfesten tiltalade. Öfvers. af *N. J. Ekdahl.* 50 öre. — Denne anonyme Brochure, der udkom her i Christiania 1831, sees at være oversat og udgivet paa Svensk i Anledning af Marsoptrinene i Stockholm f. A. og „det skammelige Politivælde, som der udøvedes, samt den bedrøvelige Maade, hvorpaa de deraf opstaaede Retssager bleve behandlede." Aftonbladet, der anmelder Skriftet, finder det ganske mærkeligt; men det har ligesaalidt som Oversætteren Anelse om, hvem Forfatteren er. Af Norsk Forfatterlexikon erfarer man imidlertid, at dette Leilighedsskrift er det første trykte Arbeide af vort Lands meest fremragende politiske og polemiske Forfatter, Lektor L. Kr. Daa.

— I Slutningen af denne Maaned udkommer paa den Gyldendalske Boghandels Forlag i Kjøbenhavn **De Nygifte**, Lystspil af Bjørnstjerne Bjørnson.

— Boghandler S. Thomassen i Christianssand har anmodet os om at oplyse, at han paa Grund af jevnlige Anmodninger til ham har nedsat Prisen paa det i 1861 udkomne 3die Oplag af **Praktisk Regnebog** for Begyndere af Herm. Larsen, Kapitain, fra 54 ß til 36 ß med og 30 ß uden Facit, begge Dele i indbunden Stand. — L. F. Olsen's **Opgaver og Veiledning til Hovedregning** i Almueskoler udkom i f. A. i 3die Oplag, ligeledes paa Thomassen's Forlag og til en Priis af 36 ß indb. Dette Oplag er gjennemseet af Kirkesanger Feragen.

— **Skildringer af Reformationens Historie.** Et Priisskrift af B. ter Haar. Efter 5te forøgede Udgave paa Dansk ved L. C. Hansen. — Af dette interessante Værk, der fremstiller Reformationens Gang ikke blot i Tydskland, men ogsaa gjennem de forskjellige andre Lande i Europa, er nu 6te Hefte udkommet, hvormed 1ste Deel er sluttet. Værket bliver fuldstændigt i omtr. 12 Hefter à 17 ß (Woldike's Forlag.)

— Paa Woldike's Forlag er udkommet: 1) **Christelig Katechismus** til Brug i Skoler og ved Forberedelsen til Konfirmation af Præsterne Anger og Rindom. 68 S. 8vo. 2) **Om Sindets Kraft** til ved Forsættet alene at blive Herre over sine sygelige Følelser. Af J. Kant. Forsynet med Anmærkninger af C. W. Hufeland. 6te Oplag. 44 S. 8vo. 3) **Havebog for Landbostanden** ved J. A. Bentzien, Gartner. 83 S. 8vo. 4) **Kortfattet dansk Sproglære** med Retskrivnings- og Skilleregler. Af Chr. Dorph. 53 S. 8vo. 5) **Forskrifter** til Brug i Skoler og ved Selvundervisning, udg. af Joh. Petersen. 1ste Hefte: engelsk Skrift. 6) **Perle.** Vaudeville i een Act. Af Octave Feuillet og Paul Bocage. Musikken komponeret af B. Dahl. 11 S. tospaltet Oktav.

Norge.

Christiania. Christiania Theater har ifølge Direktionens Aarsberetning, der forelagdes den nys afholdte Generalforsamling, i sidste Theateraar havt en samlet Indtægt af 26,515 Spd. 107 ß. Udgifterne vilde til Theateraarets Slutning overstige Indtægterne med 2,172 Spd. 55 ß, hvoraf dog 811 Spd. 55 ß kom paa forrige Aar, saaledes at den egentlige Underballance udgjorde 1,360 Spd. 80 ß eller omtrent den Sum, som i Aarets Løb er bleven udredet i Leie for det tidligere bestaaende norske Theaters Lokale, hvoraf Christiania Theater saagodtsom ingen Indtægt har. Theatret har givet 161 Forestillinger, og til hver af disse er der gjennemsnitlig solgt 427 Billetter. Pensionsfondet udgjør nu 16,387 Spd. 104 ß. Sparebanken har, efter hvad der i Beretningen oplyses, gjort Exekution i Theatrets Bygning og rørlige Eiendele, saasom der ikke er betalt Renter i hele Tidsrummet fra Sommeren 1863 til Udgangen af 1864. „Direktionen maa saaledes til enhver Tid være forberedt paa at aflevere Theatret med Tilbehør til Sparebankens Bestyrelse", — en i Sandhed hæmmende Stilling med Hensyn paa Theatrets fremtidige Virksomhed.

— Forestillingerne paa Christiania Theater begynde paa Søndag med første Afdeling af B. Bjørnson's „Sigurd Slembe" (Sigurds første Flugt), hvori Isaachsen udfører Titelrollen. Frøken Erika Lie giver Pianofortenummere.

— Der gives Ting, som der er en saadan Uheppe ved, at man hverken kan røre dem eller nævne dem, uden at komme til Skade. Norges Bank i Throndhjem tør for Tiden henregnes til det Slags Ulykkesvæsener. I f. No. stod der, at Indbrud var gjort i Norges Bank (istedetfor Christiania Sparebank). Dette var dog en uforsætlig Feil, fremkaldt af hiin Ulykkens Nisse, og ingen beregnet Ondskab. Det vilde endog været meningsløst, at lade Folk ved Indbrud tilvende sig, hvad der bekvemmere kunde findes paa Brygger og Stræder. Norges Bank (i Throndhjem at mærke) havde nok med de tre virkelige Ankeposter, som staa paa Dagsordenen. Direktionen dernorde har ellers søgt at forsvare sig, men med bedre Villie, end logisk Evne, hvorfor ogsaa Direktionen her i Christiania med Hensyn paa et Punkt har søgt at bringe den selv og ubefæstede Læsere ud af Vildfarelsen. Naar hiin forresten med logisk Skarpsindighed forsvarer at have sendt 15,000 Spd. i rekommanderet Brev, ved den fine Fortolkning: at det blot var Pengerepræsentativer, da kan man kun beklage, at Tyve eller Andre, som uberettiget maatte været komne i Besiddelse af Pengene, ikke vilde havt samme Skarpsindighed og Agtelse for Repræsentativsystemet, men anvendt den repræsentative Pakke af Papirer i Egenskab af gangbar Mynt, hvorved de for sin Part vilde fundet sig bedst, men Banken mindst tjent.

— Bestyrelsen for Christiania Kystdampskibsselskab har i en i denne Uge under Ledelse af Peter Petersen som Formand afholdt Generalforsamling foreslaaet, at Selskabet (med en Aktiekapital af 40,000 Spd.) forener sig med det Søndenfjeldske Norske Dampskibsselskab, hvis Aktiva ved en Taxtforretning er ansat til 154,139 Spd., og hvis Aktier er ansat til 120 Spd. hver.

— Ordfører Hans Grimelund i Aker, der i omtr. 20 Aar har været Bestyrer og Formand i Akershuus Amts Brandassuranceforening, overraktes 15de August ved en Deputation med O. Viig som Ordfører Guld- og Sølvsager til en Værdi af 500 Spd.

— Madame Christensen, som i 50 Aar har været Gjordemoder her i Byen, er i Anledning af dette sit Jubilæum bleven lykønsket af en Deputation af Læger med Stadsphysikus Steffens som Ordfører, samt tilstillet betydelige Hædersgaver fra endeel af Byens Mødre.

— Skibsrheder Sv. Foyn af Tønsberg har med kort Mellemrum fra Nylands mekaniske Værksted bestilt Dampmaskiner til tvende for Sælhundefangst udrustede Skibe, „Eliezer" og „Isbjørnen."

— Aftonbladet tror, at der bag den russiske Flaades Besøg i Stockholm ligger Bestræbelser for Tilveiebringelsen af en ny russisk Familietraktat med Sverige. Det danske russisksindede og reaktionære Blad „Kronen", der ansees for Hoffets Organ, indeholder i Anledning af den russiske Flaades Togt i Østersøen nogle naive, men dog maaskee inspirerede Bemærkninger om Afstaaelsen af det fornødne Land til Rusland, for at det kunde faa sig den forønskede Orlogshavn i Finmarken.

— W. F. Stockfleth, Bestyrer af Middelstandsskolen i Skien, er af Stiftets Biskop beskikket til Klokker ved Vor Frelsers Kirke i afdøde B. Svendsens Sted. Til denne indbringende Post havde meldt sig over 30 Ansøgere, deriblandt 3 Præster, 14 theologiske Kandidater og 3 Studenter.

— Kommitteen for den paatænkte Industriudstilling i Kjøbenhavn har endelig foreslaaet en Opsættelse af Udstillingen indtil 1869.

— Fra Bodø berettes, at Joh. Schjeldrup fra Ibestad efter en i Texas afdød Broder har arvet Jordeiendomme og Penge til et Beløb af 70,000 Dollars.

— Dagbladet i Kjøbenhavn, der i sine Referater viser megen Iver for at give alt Norsk et abderitisk Præg, fortalte, at Norge paa Malmøudstillingen blot var repræsenteret af to (daarlige) Udstillere. Sandheden var dog, at Norge talte et Snees Udstillere, deraf de fleste med et stort Antal Nummere. A. Nosing (Aas Landbrugsskole) fik Sølvmedaillen for Fiskekjæks og tørket Melk, de Coninck (Christiania) for Træskjærerarbeider. Mange fik Broncemedaillen, Æresdiplom eller hæderlig Omtale.

— Tydske Blade berette, at da Carl XV var i Malmø for at aabne Industriudstillingen, og hørte, at den østerrigske Digter Ludw. Aug. Frankl tilfældigviis var i Byen, lod han denne forestille for sig, „underholdt sig længe med Digteren og hædrede ham med Wasaordenens første Klasse."

— Literaten P. Sturzenbecker (Orvar Odd) er bleven Nordstjerneridder.

— **Dødsfald.** Forhenværende norsk-svensk Vicekonsul i Throndhjem Joh. T. Finne, Ridder af Wasaordenen, † 11te Aug. Han var en af Throndhjems rigeste Mænd og skjænkede denne By 20,000 Spd. til Oprettelse af et veldædigt Legat, da han for et Par Aar siden trak sig ud af sin Handelsvirksomhed. — Architekt Holtermann, der i sit Fag havde megen Beskjæftigelse, navnlig for private Bygherrer, døde pludselig den 24de August.

Blandede Efterretninger.

Tydskerne besidde en særegen Dygtighed i Festoptrin. I Sommer have de holdt en Sangerfest i Dresden og en Skytterfest i Bremen, begge med saa stor Opstuds, at Halvparten deraf vilde været nok til at erobre Verden med. „Illustr. Zeitung" har havt Nummere fulde med lutter Skildringer af disse Festoptrin. En utydsk Mand har i et Brev til Bladet besværet sig herover; men Redaktionen har svaret, at saalænge den tydske Nation feirer Feste, vil den ogsaa see dem beskrevne, og følgelig har Bladet intet andet at gjøre, end at efterkomme denne Villie. Saa arbeidsomme og sparsommelige som Tydskerne forresten ere, kaste de dog store Summer bort paa slige Festligheder, hvis væsentligste Udbytte synes at være Opøvelse i bombastiske Taler og national Selvforgudelse. Hvad disse Feste koste, faar man et Begreb om, naar man seer, at „Finantskommitteen" for Skytterfesten i Bremen er kommen i en Underballance af mellem 30 og 40,000 Thaler.

— Den langvarige Spænding mellem Preussen og Østerrige angaaende det i Krigen gjorte danske Bytte skal ved en Sammenkomst i Salzburg af begge Rigers Monarcher endeligen være bleven udjævnet paa den Maade, at Preussen faar Lauenburg mod en Pengeerstatning ($2\frac{1}{2}$ Mill. Thaler) til Østerrige, at Slesvig stilles under preussisk og Holsteen under østerrigsk Overhøihed, dog saaledes, at Preussen beholder Kielerfjord, er berettiget til at deeltage i Rendsborgs Besætning, og til at anlægge den paatænkte Kanal mellem Nordsøen og Østersøen samt en Jernbane mellem Lübeck og Rendsborg. Hertugdømmerne indtræde i den tydske Toldforening. — De preussiske Okkupationstropper reduceres.

— Kongerne af Bayern og Sachsen mødtes 24de Juli i Posenhofen.

— Keiser Napoleon og Keiserinden har i disse Dage aflagt et Besøg paa Arenenberg ved Bodensøen, hvor han med sin Moder Dronning Hortense tilbragte flere Aar af sin Barndom og første Ungdom. Derfra skulde Keiseren begive sig til Baden-Baden og der træffe sammen med Kongen af Preussen, som begav sig did efter Mødet i Salzburg.

— Hofraad Culeman i Hannover opdagede for nogle Aar siden hos en fattig Bondekone en Læderdaase, hvori hun bevarede sin Kaffe, og som befandtes at være — Birger Jarls 600 Aar gamle Kronfutteral. Han kjøbte denne Kuriositet, hvoraf Afbildning nu er leveret i et nylig paabegyndt Pragtværk „Die Klenodien d. heil. Röm. Reiches."

— 20de og 21de Juli skal ifølge et tysk Blad have været de varmeste Dage i dette Aarhundrede. — De varmeste Sommere forresten have været 1811, 1826, 1842 og 1846. Fra de tidligere Aarhundreder af vor Tidsregning haves Optegnelser om overordentlig Hede. I Aaret 638 udtørredes alle Kilder; 879 faldt Arbeiderne ved Worms paa Marken døde om af Hede; 1000 udtørredes i Frankrig alle Floder og Kilder, saa at Fiskene omkom og foraarsagede en sand Pest; 1022 døde Mennesker og Dyr af Hede; 1132 spaltedes Jordoverfladen, Floder og Kilder bleve borte og Rhinen laa i Elsaß ganske tør; 1276 og 77 blev der paa Grund af Heden intet Hø; 1303 og 4 vare Loire, Rhin og andre store Floder udtørrede; 1393 og 94 var Donau i Ungarn næsten uden Vand; 1718 bleve alle Theatre i Paris lukkede paa Grund af Heden, i fem Maaneder faldt ikke en Regndraabe, Thermometret viste 36 Grader i Skyggen, alle Enge vare forbrændte og Frugttræerne blomstrede flere Gange; 1802 herskede i Paris den største Hede, som man der havde iagttaget siden Thermometrets Opfindelse, og endelig i 1864 havde man der 35 Grader i Skyggen.

— I England er udbrudt en farlig Kvægsyge, der griber stærkt om sig. Den skal hidrøre fra Kvægets Sammenstuvning i Stalde i London og de større Byer.

— Over Niagara skal bygges en „international Bro", der ifølge Overslaget vil koste 2 Millioner Dollars.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 36.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 3. Septbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Bernhard Dunker.

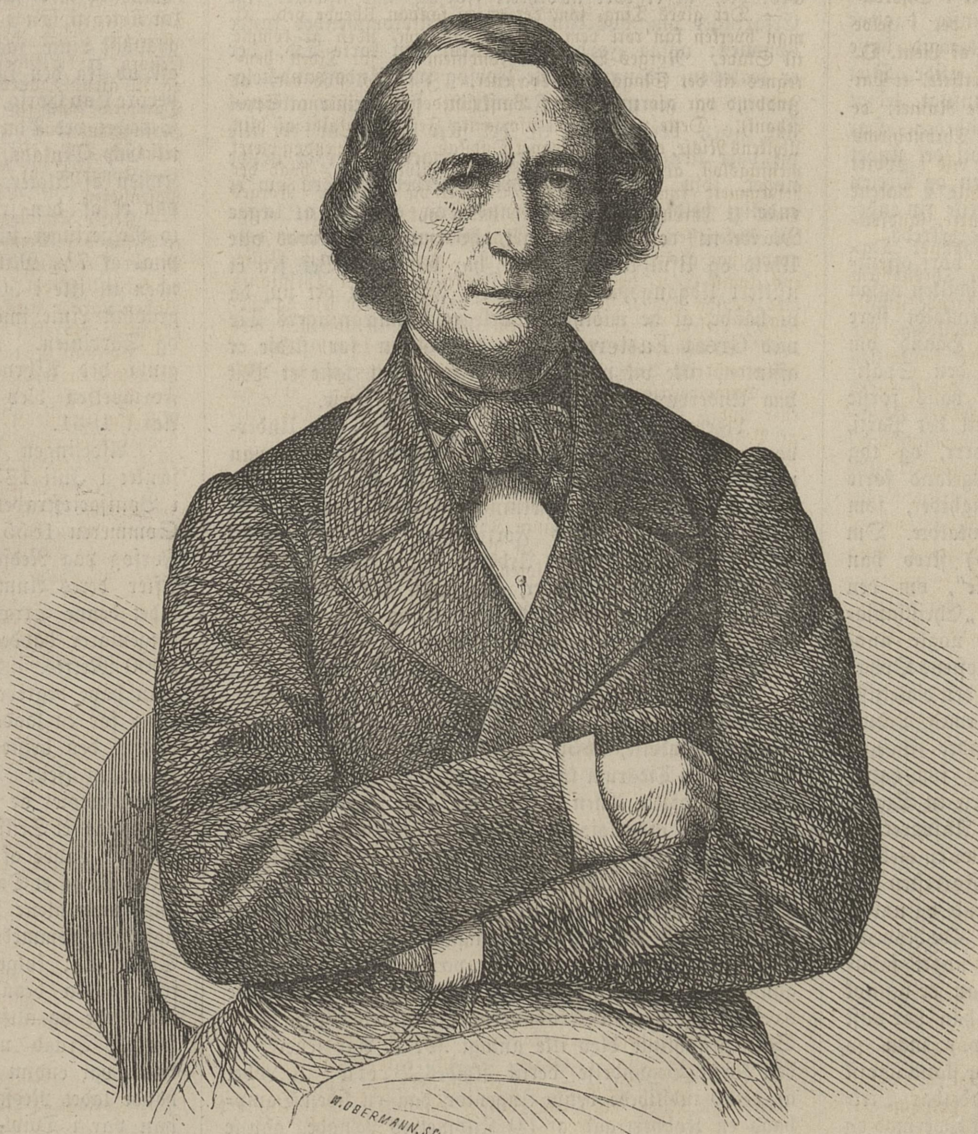
Carl Christian Bernhard Dunker er født i Byen Slesvig den 22de Mai 1809. Faderen var churfyrstelig hessisk Bergassessor Wilhelm d'Unker, som dengang boede i Slesvig, men som allerede i 1810 flyttede til Norge og døde i Throndhjem i 1844; Moderen, der endnu lever, Conradine Hansteen (f. 1780), en Søster af Prof Chr. Hansteen, og tidligere (1796) gift med Kapt. U. A. N. Aamodt (f. 1758, †1806). Det var paa en Reise her i Landet, at Bergassessor d'Unker havde lært at kjende denne aandrige Dame*), der blev hans tilkommende Hustru, og med hvem han efter Giftermaalet for nogen Tid vendte tilbage til Tydskland. Familien Dunker, eller d'Unker, som dens fleste Medlemmer skrive sig, skal oprindelig høre hjemme i Belgien og Flandern, hvor der ialfald i den sildige Middelalder fandtes flere af dette Navn, som dog da skreves Dunker, og ikke „d'Unker."

Bernhard Dunker gik paa Christiania Kathedralskole, hvorfra han i 1828 dimitteredes til Universitetet og tog Examen artium med bedste Charakteer. Efter i nogen Tid at have været Huuslærer paa Landet, underkastede han sig 1834 juridisk Embedsexamen, ligeledes med bedste Charakteer, og blev, for at uddanne sig for Advokaturen, kort efter Fuldmægtig hos daværende Hoiesteretsadvokat, nuværende Statsraad, Fr. Stang. 1837 blev han Overretsprokurator og 1841 Advokat i Høiesteret, hvilket han fremdeles er. 1859 udnævntes han tillige til Regjeringsadvokat. I 1854 valgtes han til Medlem af den af Storthinget nedsatte Kommission til at udarbeide Lovforslag i Juryvæsenet. Han var ogsaa Medlem af den i 1861 nedsatte kgl. Kommission til Forberedelsen af den nye Konkurslov. Ved det store Stjernefald i Anledning af Kroningen 1860 blev han Ridder af St. Olafs Orden. Allerede tidligere var han bleven Ridder af Nordstjerneordenen.

*) Fru Dunker har ingen Skrifter udgivet; men det kan vel betragtes som almindelig bekjendt, at der fra hendes Haand findes en rig og særdeles interessant Samling af Memoirer, der, engang udgivne, ville erkjendes at være noget af det meest Underholdende i sit Slags, og hvilke ville kaste et overraskende Lys især over det selskabelige Liv hertillands i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarh.

Som Advokat har Dunker, hvilket alt en tidligere Biograph har bemærket, „glimret ved sjelden Veltalenhed, forenet med endnu større Skarpsindighed og omfattende Lovkundskab." Siden hans tidligere Principal Stang forlod Skranken, har han hos os været den meest søgte Advokat, den, hvem Proceduren af de største og vanskeligste Sager i Almindelighed har været anbetroet. Det ligger i Forholdenes Natur, at Dunker har indtaget en Defensors vanskelige, men taknemmelige Stilling i deslige Sager, hvor store Interesser stode paa Spil, hvor der handledes om Liv eller Død, om borgerlig Ære eller Vanære; og han har altid udført dette Hverv med en saadan Dygtighed og Troskab mod sin Klient, at denne, naar han dog blev dømt, kunde gaa sin Straf imøde med den Forvisning, at den ved ingen juridisk Kløgt og Skarpsindighed vilde ladet sig afvende. Som nogle af de vidtløftigste og vanskeligste Sager, hvori Dunker har været Defensor, kan nævnes: Depotsagen, Arbeidersagen, Sagen mod Arne Kultestad og den i Sommer paadømte Sag mod Grosserer Nicolai Jenssen, hvilken han selv har udgivet i Trykken (269 S. st. 8). En særdeles mærkelig og fra Dunker's Side med stor Skarpsindighed procederet Sag var Justitssagen mod Ole Gulbrandsen Engelstad, der ogsaa er udkommet i Trykken (Chra. 1846. 131 S. 8vo).

Ikke sjelden har man dadlet Dunker for at have ødslet sit skjønne Talent paa Defensorater, hvor Domfældelse strax syntes vis og retfærdig, og hvor ialfald kun et godt Salar og ikke Følelsen af Klientens Uskyld maatte være Drivfjederen. Men denne Dadel beror vel paa en noget eensidig Opfatning af en Advokats Kald overhoved, og ialfald paa en Miskjendelse af de Principer, som Dunker har gjort til Norm for sin Praxis. Det kan i det Hele ikke være Advokatens Sag, altid paa Forhaand at opgjøre sin Mening om Skyld eller Uskyld, inden han overtager Forsvaret. Thi i saa Fald vilde den Uskyldige, der havde tilfældige ydre Omstændigheder og Fordomme imod sig, staa der uden Forsvarer. Men paa den anden Side har maaskee Dunker drevet sin Fordomsfrihed noget vidt, og ialfald udtalt sine Anskuelser med en Uforbeholdenhed, der danner en ironisk, om end noget cynisk Modsætning til den Uegennyttighed, Menneskekjærlighed og altopofrende Pligtfølelse, som Samtiden ellers saa gjerne stikker op til Flag over sin hverdagslige, paa timeligt Erhverv dog væsentlig beregnede Gjøren og Laden. Der udkræves en stor Ligegyldighed for den almindelige Mening, for aabent, om end blot ironisk, at kunne indtage den Position, hvori den selv virker, men hvorfor den for Sømmelighedens Skyld offentlig udtaler sin Indignation. Det lader naturligviis smukkere, naar alle en Mands Kræfter ere viede Uskyldighedens og Retfærdighedens Forsvar, uden Tanke om timelig Vinding, end naar han f. Ex. vilde sige, at for hver den, som kan betale ham ordentlig, staar al hans Kunst og Kløgt, hans Flid og Indsigt til Tjeneste og Raadighed. Og dog er hiin smukke Sætning vistnok mindre sand end den sidste, der kun nøgent fremhæver hiin Egennyttens Drivfjeder for enhver Handling, som efter Friherre Knigge's Mening er saa uundværlig. — Men paa samme Tid som Dunker selvironisk og uforfærdet har opgivet dette traditionelle Idealitetens Skin, hvormed Verden ofte og i Utide søger at adle det Forretningsmæssige, har han, ligesom til Straf for den Dristighed, hvormed han har stillet sig paa den modsatte Side og behandlet Ironiens tveæggede Vaaben, maattet yde hvad vi ville kalde en Personlighedens tunge Tribut. Dunker er Advokat i samme Forstand som en virkelig Kunstner er Kunstner. Personligheden sættes i Indsats paa den Rolle, som gives. Gjennem hans Foredrag for Skranken udtaler sig en personlig Medfølelse og Overbeviisning om vedkommende Klients Uskyld, der griber Tilhørerne, og som ogsaa har

Bernhard Dunker.

sin store kunstneriske Sandhed og Berettigelse, men som i Forhold til Talerens individuelle Opfatning og reflekterede Følelse er lige saa forbigaaende som den Pathos, hvormed den store tragiske Skuespiller adler den ham tildelte Rolle. Al den Kunstens Overbeviisning og Varme, som saaledes udfoldes for Skranken, forfeiler dog ofte sit æsthetiske Indtryk, fordi de strenge ethiske Interesser træde for stærkt i Forgrunden, og fordi Høiesterets ubønhørlige Kjendelse i næste Øieblik ødelægger de skjønne Drømme om Uskyldighed, som hos Tilhørerne maatte være vakte. Paa disse har det mangen Gang maattet gjøre et nedslaaende Indtryk, ovenpaa Defensors gribende Skildringer af Tiltaltes Brødefrihed at høre Høiesterets fældende Dom; men de have snart lært at skjelne mellem den virkelige Uskyldighed og den, som en genial, poetisk anlagt, godt betalt Defensor kan konstruere, og have derfor lige saa lidt som Advokaten selv udvandret fra Landet, for fjernt fra „gamle Norge" at søge den Retfærdighedens Ly og Skygge, som dette ikke monne yde.

Men hvorledes man end dømmer om Dunker's Advokatur og hvilke ledende Principer man end forestiller sig, maa man indrømme, at den udmærker sig ved en Dygtighed, Skarpsindighed og dialektisk Færdighed, hvortil der for Tiden intet Sidestykke haves hos os. Ingen Anklaget, som har havt Evne til at betale Dunker som Defensor, vil kunne besvære sig over at være bleven dømt efter utilstrækkeligt Forsvar. Tvertimod tør enkelte ved at have hørt hans Forsvar for dem have gjort den Opdagelse, at de i Grunden vare bedre, end deres egen lidet dialektiske Samvittighed havde tilsagt dem.

Det er med Rette bleven bemærket, at man af Dunker's Foredrag endog for Skranken strax mærker, at han er ligesaameget Smagsmand og Belletrist som lærd Jurist, og at derfor endog hans dybsindigste og omstændeligste Deduktioner altid bære et vist Elegancens Præg, som bidrager til at skaffe dem lettere Indgang hos Tilhørerne og forøge deres Virkning. Hans Foredrag for Skranken som i offentlige Forsamlinger, er anlagt i en Maneer, der paa en Gang dækker Mangelen af friskt strømmende Veltalenhed og forhøier det Sagtes indtrængende Virkning. Det er pauserende, udhvilende, udført i løse Sætninger, med et Heine'sk Tilsnit, ligetil Indstrøningen af Fabler og Anekdoter, der oplyse Sagen eller ialfald more og opkvikke den lyttende Mængde. Det er, navnlig for Retten, baseret paa stor Tungnemhed hos Tilhørerne: Tanker og Sætninger, hvorpaa Taleren lægger Hovedvægten, gjentages atter og atter, men under en noget forskjellig Form, saa de ved sin idelige Tilbagevenden see ud som halv nye, medens Gjentagelsen i Virkeligheden kun tilsigter den samme Virkning, som amerikanske dagstøe Avertissementer, hvorom kloge Forretningsmænd have gjort den Erfaring, at hvorofte de end glide Øiet ubemærket forbi, kan der dog tænkes et gunstigt, ledigt Øieblik, hvori de omsider vække Opmærksomheden. Har Dunker et Argument af nogen Betydning, vil det under den idelige Gjentagelse, under denne Venden og Dreien fra alle Sider og til alle Sider, aldrig forfeile sin endelige Virkning, selv paa den søvnigste Tilhørerkreds.

Allerede som Student skjænkede Dunker vort offentlige og literære Liv særegen Opmærksomhed, hvilken ogsaa siden har bevaret sig, og efterhaanden fremkaldt flere polemiske og orienterende Artikler fra hans Haand om Dagens brændende Spørgsmaal. Under den Spaltning, som opstod i Studenterverdenen i hans første Studenteraar, sluttede han sig naturligen til det Parti, som i Welhaven havde sin første Bannerfører, og tog livligen Deel i den mellem ham og Wergeland førte Feide, ligesom ogsaa senere i de Stridigheder, som Opførelsen af Wergeland's Campbeller fremkaldte. Om Rigretssagen mod Statsraad Vogt (1845) skrev han en Række Artikler i „Den Constitutionelle", om den Gaarderske Sag og om Jurykommissionen i „Christiania-Posten" osv. Endelig udgav han i 1860 nogle anonyme „Flyveblade" angaaende Statholderpostens Ophævelse, der gjorde almindelig Opsigt især ved den dialektiske Færdighed og logiske Skarpsindighed, hvormed Deduktionen var udført. Ved Venskabs- og andre Forbindelser var Dunker nøie knyttet til de Mænd, som havde forberedt Sagen, og som, forsaavidt de hørte til Statsraadet i en utilbørlig Grad bleve overførte Ansvaret for et Udfald, som uberegnelige Omstændigheder især en øieblikkelig opviglet Stemning foranledigede. — Forresten har Dunker lagt for Dagen et unionsvenligt Sind og navnlig var dette Tilfældet med hans Tale ved 4de Novemberfesten 1854, der dog paa Grund af sin noget fabuløse Form blev forskjellig bedømt. Men han er vistnok ivrigere Skandinav end „Unionist", hvilket han har viist ikke blot i Taler ved Studentermøder, hvor man jo for godt Kjøb har kunnet hævde sig Ry for skandinavisk Rettroenhed, men ogsaa ved en mere umiddelbar Virksomhed, navnlig i at understøtte de mod tysk Overmod og Erobringssyge kjæmpende Dansker. Han var saaledes i 1848 særdeles virksom for at støtte Danmark ved Penge og Frivillige, og fungerede som Formand i den her organiserede danske Kommittee.

I Literaturen har Dunker, udenfor det polemiske og politiske Feldt, lidet virket. Gaarder's i Demokratiets Aand og Interesser udførte Grundlovsfortolkning foranledigede ham til i 1845 at udgive et lidet Skrift: „Om den norske Constitution", hvilket igjen fremkaldte et Modskrift fra Gaarder's Side. En Samling af Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve for 1660—1813, som han paabegyndte i 1838 i Forening med sin tidligere Principal Stang, og som afsluttedes i 1841, blev snart afløst af fuldstændigere Samlinger fra anden Haand, og har forlængst tabt sin Brugbarhed.

I Kunstens Interesser har han derimod paa mange Maader været virksom, og navnlig have Theateranliggenderne i den sidste Tid stærkt optaget hans Interesse. Som bekjendt, har han med stor Iver arbeidet for en Reorganisation af Christiania Theater med dets længe forberedte økonomiske og kunstneriske Forfald, navnligen ved Sammensmeltningen med det norske Theater; dog maa man her ikke dømme hans Virksomhed efter Resultatet, men tilbørlig betænke Theatrets forviklede Stilling, da han traadte til, og den Mistillid, hvormed han stadig har havt at kjæmpe, men som han i den Grad har sat sig ud over, at han ved Hjælp af juridiske Formler har holdt sig oppe i Bestyrelsen, selv efterat han var bleven voteret væk — Alt fordi han vilde trodse Opinionen og stolede paa sin Dygtighed.

Hvad Dunker's Liv forøvrigt angaar skulle vi indskrænke os til at anføre de Ord, hvormed hans anonyme Biograph i Illustr. Tidende for 1862 endte sin Skizze: „Dunker har desværre ikke nogen stærk Helbred og har oftere været alvorlig syg . . . Han fører et særdeles gjæstfrit og behageligt Huus og har ved sine hyppige Reiser i Udlandet saavelsom ved sin Omgang i Hovedstadens bedste Kredse ganske erhvervet sig den europæiske Verdenmands Væsen og Tone. Han er siden 1839 gift med Edle Jesine Grundt, en Datter af afdøde Foged Grundt i Eidsberg med hvem han har en Søn og to Døtre."

Undervandstelegraphens Fremskridt.

Det vil maaskee høres som en Paradox, men det er derfor ikke mindre vist, at aldrig har man staaet saa nær ved det Maal, man i en Række af Aar har arbeidet for: ved en direkte telegraphisk Traad at slaa en Streg over Atlanterhavet og den Adskillelse, det gjør mellem Europa og den nye Verden, som netop nu, da det sidste Forsøg er mislykkedes, og atter Hundredetusinder ere begravne paa Havsens Bund. Ikke blot det, at ethvert mislykket Forsøg har skjænket rige Erfaringer om, hvordan en større Fuldkommenhed kunde opnaaes; ogsaa Forholdet mellem den korte Tid, der er forløben, siden de første Forsøg med Undervandstelegraph, og de mægtige Fremskridt, som man alligevel har gjort, berettige os til det sikre Haab, at det ikke vil vare længe, før Maalet er naaet. Der er neppe noget, som mere maa styrke Overbeviisningen om et endeligt heldigt Udfald af denne Sag, end det at lægge Mærke til den rivende Fart, hvormed den, trods alle Uheld og Ufuldkommenheder, har banet sig Vei fra et usikkert Udgangspunkt, og vi tro derfor, at det nu, da vi haabe, at de mislykkede Telegraphnedlægningers Tid med Great Eastern's sidste Expedition for stedse er afsluttet, ikke vil være uden Interesse at kaste et Blik paa Undervandstelegraphens Udviklingshistorie.

Ligesom alle Videnskaber og Kunster har Undervandstelegraphen ogsaa havt sin Barndomstid, da man mere forsøgte sig frem efter løse Formodninger, end efter velbekjendte Grundsætninger, og det mere var et Træf end Ingeniørens Fortjeneste, naar Alting gik godt. Efterhaanden som Arbeidet antog større Omfang, fremstod der Vanskeligheder, som man fra Begyndelsen af ikke havde havt nogen Anelse om, og først ved ihærdige Bestræbelser bleve disse Hindringer mere og mere ryddede af Veien — endnu rigtignok ikke ganske.

Undervandstelegraphens Barndomstid kan begrændses imellem Aarene 1850 og 1859. 1850 var dens første Begyndelse, 1859 saae de sidste uheldige Forsøg. Siden dette Tidsrum kunne vi endnu indregistrere nogle uheldige Udfald; men Aarsagerne, som man godt kjender, ere ikke afhængige af Ingeniørernes Magt og Fremsyn, og forresten ere de heldige Udfald endnu talrigere.

Alt i 1840 bekjendtgjorde Wheatstone, at han havde fundet et Middel til at overføre Signaler imellem England og Frankrig, uagtet Havets Hindring. Paa denne Tid vilde det have været et for tidlig begyndt Foretagende; thi den elektriske Telegraph existerede da ikke engang paa Jernbanerne i Frankrig. Den første Søtelegraphlinie blev ikke anlagt før ti Aar senere, og den første Begyndelse dertil skyldes Brett. I Løbet af 1850 indskibede denne Ingeniør paa en liden Dampbaad en Kobbertraad af 50 Kilometres Længde, ganske simpelt overtrukket med Guttapercha. Han fastgjorde den ene Ende af denne Traad i Jernbanegaarden i Dover og gav sig til at oprulle den i Strædet, idet han i visse Afstande fæstede Blylod til den for at faa den til at synke tilbunds, en Forsigtighed, som ikke var overflødig; thi den var saa let, at den vilde være bleven ført bort af den mindste Strøm. Da Brett var naaet til den franske Kyst, lod han den anden Ende landfæste paa en Klippe og afsendte strax nogle Signaler. Den første Depesche, siger Brett, burde sendes den franske Republiks Præsident, som ikke havde sparet paa Opmuntringer til den forvovne Opfinder paa en Tid, da saamange altfor kloge Mænd tvivlede om et heldigt Udfald. Man maa tænke sig tilbage i den Tid, for at vurdere den Vantro, dette Foretagende mødte, og for at forstaa, at Brett troede sig nødsaget til at holde sit første Forsøg hemmeligt, da han i høi Grad frygtede for at blive til Latter ved en mislykket Prøve. Nogle Timer efter Nedsænkningen var Traaden brudt, og dette maatte man vente sig; thi den havde ingen Modstandskraft og maatte sønderbrydes ved den mindste Gnidning; men Forsøget var tilfredsstillende. Man havde vexlet Signaler igjennem Strædet; det gjaldt nu kun om at forfærdige en Traad, der vilde være stærk nok. Denne Traad blev nedsænket i 1851; den bestod af fire Ledere, hver dannet af en Kobbertraad af $1\frac{1}{2}$ Millimetres Gjennemsnit, omgiven af et Guttaperchalag af 7 Millimetres Gjennemsnit. Disse fire Ledere, som vare snoede sammen og indviklede i tjæret Hamp, vare desuden omgivne af en stærk Beklædning af ti galvaniserede Jerntraade af 8 Millimetres Gjennemsnit. Det Hele veiede omtrent 4,500 Kilogrammer for hver Kilometer. Denne Traad er en af de stærkeste, som ere blevne fabrikerede; den overdrevne Styrke retfærdiggjordes tilstrækkelig saavel ved Konstruktørernes Mangel paa Erfaring, som ved den ringe Dybde og den overordentlige Bevægelse i det Hav, man trængte igjennem. Vandets største Dybde er 54 Metres, og Afstanden fra Dover til Forbjerget Gris-Nez tæt ved Calais er 33 Kilometres. Længden af den nedsænkede Traad var 40 Kilometres, altsaa næsten en Fjerdedeel mere end den virkelige Afstand.

Aaret efter begyndte man ogsaa med forskjellige mere eller mindre heldige Forsøg paa at forbinde Irland med England og udvide Telegraphnettet mellem England og Fastlandet. Men alle disse Foretagender vare i Grunden kun Prøvestykker. Ingeniørerne kjendte sine Kræfter og troede sig allerede nu istand til at spænde Traaden over længere Afstande; de antoge det for tilstrækkeligt at indskibe betydeligere Længder Traad, og de anede neppe de alvorlige Vanskeligheder, som snart skulde vise sig.

I Juni Maaned 1853 erholdt Brett af den franske og sardinske Regjering, som Repræsentant for Selskabet for Telegraphen i Middelhavet, Bevilgning paa en telegraphisk Linie, saavel tilsøes som tillands, der, idet den gik ud fra den sydlige Pynt ved Spezziabugten, skulde berøre Cap Corso, gaa igjennem hele Øen Corsica, over Strædet ved Bonifacio, igjennem Sardinien for at naa til Cap Teulada, og derfra i en Sølinie lande paa Kysten af Algier, imellem Bona og Grændsen af Tunis, paa et af den franske Regjering betegnet Punkt. De to Regjeringer sikrede en Rente af 4 pCt. for en Kapital af $7\frac{1}{2}$ Millioner Francs og forpligtede sig desuden til ikke i 50 Aar at bevilge Anlæg af nogen telegraphisk Linie imellem Frankrig og Algier over Corsica og Sardinien. Selskabet skulde fortabe dette Privilegium ved Afbrydelse af Korrespondancen i eet Aar; Fortabelsen blev af denne Grund erklæret i Løbet af Aaret 1861.

Afdelingen fra Spezzia til Cap Corso blev nedsænket i Juli 1854 med fuldstændigt Held. Traaden i Bonifaciostrædet blev nedsænket samme Aar, og i Sommeren 1855 gjorde Bevillingshaverne det første Forsøg paa Nedsænkningen imellem Bona og Cagliari. Efter deres Anmodning havde den franske Regjering ladet denne Strækning undersøge, og de hydrographiske Ingeniører havde fundet betydelige Dybder, omtr. paa 3000 Metres. Med nogen Erfaring i Sagen kunde man have begrebet, at den antagne Traad var altfor tung for en saadan Dybde; thi frit ophængt i Vandet maatte den briste i en lidt større Dybde. Man begik en anden Feil. Da Krimkrigen nemlig ikke tillod flere Dampfartøier at være til Raadighed, blev Traaden indskibet paa et Seilskib af stærk Drægtighed. Bevilgningshaverne havde af den franske Regjering erholdt Tilladelse til, at et Dampskib af den keiserlige Marine maatte følge med, alene for at angive Veien, og ved denne Leilighed indrømmedes det at lade det tage Seilskibet paa Slæbetoug; følgelig kom begge Skibe meget langsomt frem. Da desuden Nedsænkningsredskaberne vare slet indrettede og altfor svage, overgik Længden af den nedsænkede Traad meget Længden af den tilbagelagte Vei. Man var endnu langt fra Kysten af Afrika, og Brett havde ladet Nedsænkningen standse om Natten — thi han var i Tvivl, om han vilde fortsætte Arbeidet, der af Mangel paa en tilstrækkelig lang Leder ikke kunde naa langt nok — da Traaden sønderbrødes bag ved

Skibet paa en saadan Vanddybde, at man ikke kunde tænke paa at fiske den afbrudte Ende op igjen. Man gik da tilbage til Cagliari, for at begynde paa Optagelsen ved den anden Ende; men der skete atter et Brud i en liden Afstand fra Kysten. Brett begyndte igjen paa dette Arbeide paa et følgende Tog med en lettere Traad. En Feiltagelse af Retningen udsatte atter dette Foretagende for at mislykkes; Traaden var opbrugt, før man naaede Land; man var gaaet igjennem alle de store Dybder, formodentlig med et betydeligt Tab af Traad, og Transportfartøiet saa sig nødt til at ligge stille i aaben Sø, med Enden af Traaden fastgjort paa Agterdelen, for at oppebie Ankomsten af det manglende Stykke. Imidlertid reiste der sig en Byge, og Traaden sønderbrødes igjen.

Hvad som i England meget havde bidraget til at vedligeholde Troen paa de længere Undervandstelegrapher, var det Held, der havde fulgt den Traad, som man under Krimkrigen havde nedsænket fra Varna til Balaklava. Det var en simpel Kobbertraad, beklædt med Guttaperchа, og i det Hele af 7 til 8 Millimetres Gjennemsnit. I Nærheden af Kysterne var den beskyttet med en Metalbeklædning. Man troede, at Vandets Dybde var af ringe Betydning. Denne saa simple Traad varede netop saa længe, som man ønskede; thi den sønderbrødes kort efter at Freden var sluttet. Det var den første Undervandstelegraphlinie paa en stor Strækning, og man erfarede derved den elektriske Strøms Forsinkelse, et allerede bekjendt Phænomen, men som Elektrikerne ikke havde havt Leilighed til at iagttage saa fuldstændig, og hvis umaadelige Indflydelse paa fjerne Forbindelser de neppe anede. Medens Depeche-Hurtigheden paa Linier i Luften kun er indskrænket af Betjentens Duelighed og let naaer 20 til 25 Ord i Minutet, erfarede man med Forbauselse, at Hurtigheden i en 570 Kilometres lang Undervandstraad er under 5 Ord i et Minut. I Publikums Øine forsvandt ikke desmindre Vanskeligheden ved Driften af meget lange Undervandstraade, da man kun saa paa een Ting, nemlig den ved Erfaringen tilfulde beviste Mulighed af at sende Depecher i en Afstand af næsten 600 Kilometres igjennem et Hav, der som Sortehavet var anseet for at være frygteligt ved sine Storme. Var det nu ikke muligt at sætte over Atlanterhavet? Vanskelighederne ved Udførelsen syntes at forsvinde for Resultatets Storhed.

To Aar efter, den 5te August 1857, styrede en liden Eskadre ud fra Valentia paa Irlands Nordvestkyst. Det var det engelske Orlogsskib „Agamemnon" og den amerikanske Fregat „Niagara" med hver sin Halvdeel af den transatlantiske Telegraphtraad ombord, Fregatten „Cyclops", der skulde vise Veien, samt Korvetterne „Susquehannah" og „Leopard." De tvende foregaaende Maaneder havde Cyclops's Chef, Kapt. Dayman, anvendt til at undersøge den Vei, der førte fra Valentia over til Newfoundland. Undersøgelserne oplyste, at naar man gik ud fra den irske Kyst, voxede Dybden langsomt indtil 180 Metres med bestandig Sandbund; derpaa blev Bunden en haard Klippe, Dybden tog hurtigere til og afvexlede fra 350 til 1000 Metres paa en Strækning af 200 Kilometre. Endelig sænkede Havbunden sig pludselig til 3200 Metres. Man havde naaet det dybe Hav, som strækker sig indtil 3 eller 400 Kilometre fra Newfoundland, det vil sige en Strækning af 2500 Kilometre med en afvexlende Dybde af 3000 til 4500 Metres. Bunden i denne Dybde er et fiint, meelagtigt Dynd, blødt at føle paa, lidt slimet og gjennemsigtigt, hvilket Englænderne kalde „oaze"; men Ordet „Høislette" svarer ikke til den sædvanlige geographiske Betydning af dette Ord; thi langtfra at være en Slette synes denne Bund at være en bjergfuld Egn, hvor der hæver sig Bjergkjæder, ligesaa høie som Cevennerne eller Jura. Expeditionen mislykkedes, som det synes, fornemmelig paa Grund af det klodsede Nedsænkningsredskab.

I August Maaned 1858 indtoge „Agamemnon" og „Niagara" igjen deres Ladning; derpaa begave de sig til den biscaiske Havbugt, for at gjøre Forsøg i et Farvand, hvor man havde erfaret, at der var en Dybde af 4500 Metres. De sammenloddede de to Dele af Traaden til hinanden, lode den opvikle sig, indtil den havde naaet Bunden, vexlede nogle Signaler med hinanden ved denne nedsænkede Leder og toge den tilsidst op uden Uheld. Den eneste Forandring, Traaden havde undergaaet, var, at Hampbeklædningen imellem den egentlige Traad og Metalhylsteret var sønderknust. Forsøget beviste klart, at Lodning kunde foretages midt i Atlanterhavet; det blev da bestemt, at Nedsænkningen skulde begynde midtveis imellem Valentia og Newfoundland.

Expeditionen, som gik ud fra Plymouth den 10de Juni 1859, maatte kjæmpe imod ondt Veir. Skibene skiltes fra hinanden, men samledes den 26de paa det bestemte Sted og begyndte strax paa Arbeidet; men man havde ikke opviklet mere end 5 Kilometre Traad, førend et Brud fandt Sted. De to Skibe forenede sig, sammenfæstede de to Ender og gik ud for anden Gang; et nyt Brud fandt Sted efter en Nedsænkning af 70 til 80 Kilometre. Imidlertid fandt Skibene igjen hinanden, begyndte igjen for tredie Gang, men uden bedre Held; da de vare 500 Kilometre fra hinanden, blev Forbindelsen atter afbrudt.

Efter disse frugtesløse Forsøg vendte den lille Flaade igjen tilbage til England; den gik atter tilsøes den 17de Juli, og samledes midt i Atlanterhavet den 28de i samme Maaned. Veiret var smukt og fuldkomment stille. Dagen efter foretog man Sammenlodningen, idet man til Foreningspunktet af Traadens to Ender fæstede en 32 Punds Kugle, for at faa Traaden til at synke tilbunds, og det hele Tilbehør kastedes i Havet uden anden Formalitet, siger et Øienvidne, ja uden endog at tiltrække sig nogen Opmærksomhed; thi de, som vare ombord, havde altfor ofte været tilstede ved dette Arbeide, til at have stor Tiltro til noget endelig heldigt Udfald deraf. De to Skibe skiltes ad, tabte hinanden af Syne og fortsatte deres Vei hver til sin Side, ganske forbausede over, ikke at see noget Uheld indtræffe. En Ingeniør vaagede Dag og Nat ved Kraftmaaleren og ved Nedsænkningstouget; Traaden oprulledes omtrent med 6 (eng.) Mile i Timen, medens Skibet kun løb 5; Signaler udvexledes regelmæssig imellem „Niagara" og „Agamemnon." Efter tre Dages Forløb forandrede Veiret sig, Havet blev uroligt, og dog gik Alt godt. Haabet gjenfødtes i Enhvers Bryst, efterhaanden som man fortsatte denne besynderlige Fart, uden Lige før, hvori to Skibe, der, adskilte ved Tusinder af Kilometre, gjensidig gave hinanden Livstegn. Og dernæst, hvilke besynderlige Træf! Snart styrer en Hval tungt hen imod Traaden og berører den næsten, til Mandskabets store Skræk; snart er det et Skib, der befinder sig paa „Agamemnons" ubøielige, lige Linie, og som i Uvidenhed om den kostbare Byrde, den bærer, ikke vil vige af Veien. Der behøves alle Fregattens og dens Bedækning „Valorous's" Kanoner og alt deres Krudt for at aabne Veien, bringe det angrebne Skib ud af sin Vildfarelse og forandre den første Harme over denne aabenbare Krænkelse af Folkeretten til tordnende Hurraraab. Snart ankommer man i de kun lidet dybe Farvande, man bemærker Lys paa Kysten, „Niagara" giver Tegn om, at Newfoundland er i Sigte, og Artillerisalver forkynde, at Forbindelsen mellem den gamle og nye Verden endelig er bragt istand.

Dersom Amerika var forsvundet og en ny Christopher Columbus opdagede det for anden Gang, vilde der maaskee ikke have været en mere levende Bevægelse, end den, som viste sig paa begge Atlanterhavets Kyster ved den lykkelige Nedsænkning af den telegraphiske Undervandstraad, der forenede dem. I Europa holdtes Begeistringen tilbage ved den Tvivl, nogle hæderlige Lærde havde reist og fremdeles bevarede, indtil man fuldstændigere havde faaet Oplysning om Virkeligheden af det heldige Udfald; men i de Forenede Stater havde den ingen Grændser. Ved Illuminationer og Fakkeltog høitideligholdt man denne store Begivenhed, og i deres overdrevne Jubel satte Indbyggerne i Newyork Ild paa deres Raadhuus.

De udvexlede Signaler mellem de to Skibe, medens Nedsænkningen fandt Sted, vare kun begyndende Forsøg og godtgjorde blot, at Forbindelsen ikke var afbrudt. Hver ti Minuter sendte hvert Skib først fem elektriske Strømme i modsat Retning med en Varighed af eet Minut for hver, derpaa en Strøm af fem Minuters Varighed. Prof. Thompson var ombord paa „Agamemnon" og bestyrede de elektriske Arbeider der. En af de første Gange troede han, at Lederen var bristet paa Havets Bund, thi han hørte ikke mere fra „Niagara", og han tænkte allerede paa at overskjære Traaden og opgive Foretagendet; men efter en Times Forløb viste lykkeligviis Signalerne sig igjen. For at forklare denne Kjendsgjerning formoder Thompson, at Kobbertraaden var brudt under Nedsænkningen, og at de to Ender igjen vare bragte i Berørelse med hverandre i det Øieblik, da Undervandstraaden befandt sig i Hvile paa Havets Bund. Omtrent 700 Kilometre fra Irland opstod der en Feil af en modsat Natur; den elektriske Strøm var ved Affendelsen stærkere end sædvanlig og ved Ankomsten tvertimod svagere, hvilket angav, at Elektriciteten tabte sig paa et vist Punkt af den nedsænkede Traad. Thompson gjør endvidere opmærksom paa, og denne Bemærkning har gjentaget sig siden ved alle Nedlægninger af lange Undervandstraade, at Isoleringen (Affondringen) af Lederen forbedredes mere og mere, efterhaanden som længere Stykker nedsænkedes, hvilket hidrører fra den meget kolde Temperatur i de dybe Vande.

Enderne af Traaden vare blevne bragte iland, den ene i Valentia, den anden i Newfoundland, Thorsdagen den 5te August; de tykke Traade, som skulde lægges paa Kysten, vare endnu ikke færdige, synes det; saa meget tvivlede man om et lykkeligt Udfald, og man maatte foretage Landfæstningerne med den til de store Dybder bestemte Traad. Imidlertid vare nogle Signaler modtagne fra Newfoundland, men meget svage og næsten uforstaaelige. Den 10de August 1859 benyttede Newfoundland en meget stærk Induktionsstrøm og afsendte nogle Ord: „Please repeat power", de første, som have kunnet læses. I de følgende Dage begyndte man at forstaa hinanden lidt bedre. Den 16de sendte Dronning Victoria Præsidenten for de Forenede Stater et Budskab, hvis Oversendelse ikke varede mindre end 16 Timer, skjønt det kun bestod af hundrede Ord; dog blev det rigtignok afbrudt ved en Reparation, der gjordes ved Landfæstningen paa Newfoundland, og ved hyppige Forlangender om Gjentagelse. Præsidentens Svar ankom til England i Løbet af den 19de. Ikkedesmindre vovede Selskabets Direktører ikke at overgive Linien til Publikums Brug; de sendte blot Lykønskninger til hinanden fra det ene Fastland til det andet. Nogle Avisnyheder og nogle politiske Depecher bleve ogsaa udvexlede. To af disse sidste fortjene en særlig Omtale paa Grund af Udfaldets Vigtighed. Det var paa den Tid, der var Opstand i Indien, og Regjeringen havde anseet det nødvendigt at lade Tropper komme tilbage til England fra Canada, for igjen at affende dem til Indien; navnlig havde den givet Ordre til Montreal og Halifax om at hjemsende det 39te og 62de Regiment. Imidlertid ankom der gunstige Nyheder fra Krigsskuepladsen, og Regjeringen fandt det beleiligt at sende Afbud om den Tropperne givne Tilbagekaldelses-Ordre, hvilket skete ved to Depecher, som sendtes til det transatlantiske Selskab. Den lykkelige og hurtige Oversendelse af disse Depecher sparede Omkostningerne ved to Regimenters Forflytning, det vil sige en Udgift af omtrent en Million Francs.

Den 1ste September viste der sig en pludselig Afbrydelse. Feilen, som allerede var tilstede i Lederen, antog en saadan Styrke, at Oversendelse af Depecher blev uudførlig; man modtog vel endnu nogle Ord, men adskilte og uden bestemt Betydning. Den 20de Oktober blev Forbindelsen fuldstændig afbrudt; ikke et Ord kom mere. Selskabets Elektrikere vare tilbøielige til at tro, at Feilen fandtes i en stor Afstand fra Kysterne, i Havets store Dybder. Man kunde ikke tænke paa at reparere Undervandstraaden; thi man vilde have brækket den ved at tage den op, og da man i 1860 søgte at fiske den op, kunde man virkelig neppe trække en Længde af nogle Kilometre op af Havet.

Faa Dage ere forløbne, siden Kjæmpeskibet, der syntes som netop bygget for en saadan Færd, vendte tilbage med Stumperne af den sidste transatlantiske Telegraphtraad. Lige fra den 23de Juli, da „Great Eastern" forlod Valentia, og til den 2den August, da det havde tilbagelagt 1063 eng. Mile og kun havde 600 Mile igjen til Newfoundland, var alting gaaet godt; men da brast Touget, medens man halede ind for at rette paa en Feil ved det, man havde observeret nogle faa Mile borte. Ligefra den 2den til den 11te August fortsatte man med Forsøg paa at faa fat i Touget, Noget, som man, saavidt vi mindes, aldrig før har prøvet Muligheden af at kunne gjøre; fire Gange fik man imidlertid Tag i Touget og fik det halet et Stykke ind. Det brast dog alle Gange paa Halvveien, og Forsøget maatte opgives, da man ikke havde tænkt at skulle anstille saadan en Fiskefangst, og derfor ikke var forsynet med tilstrækkelig langt og stærkt Reb.

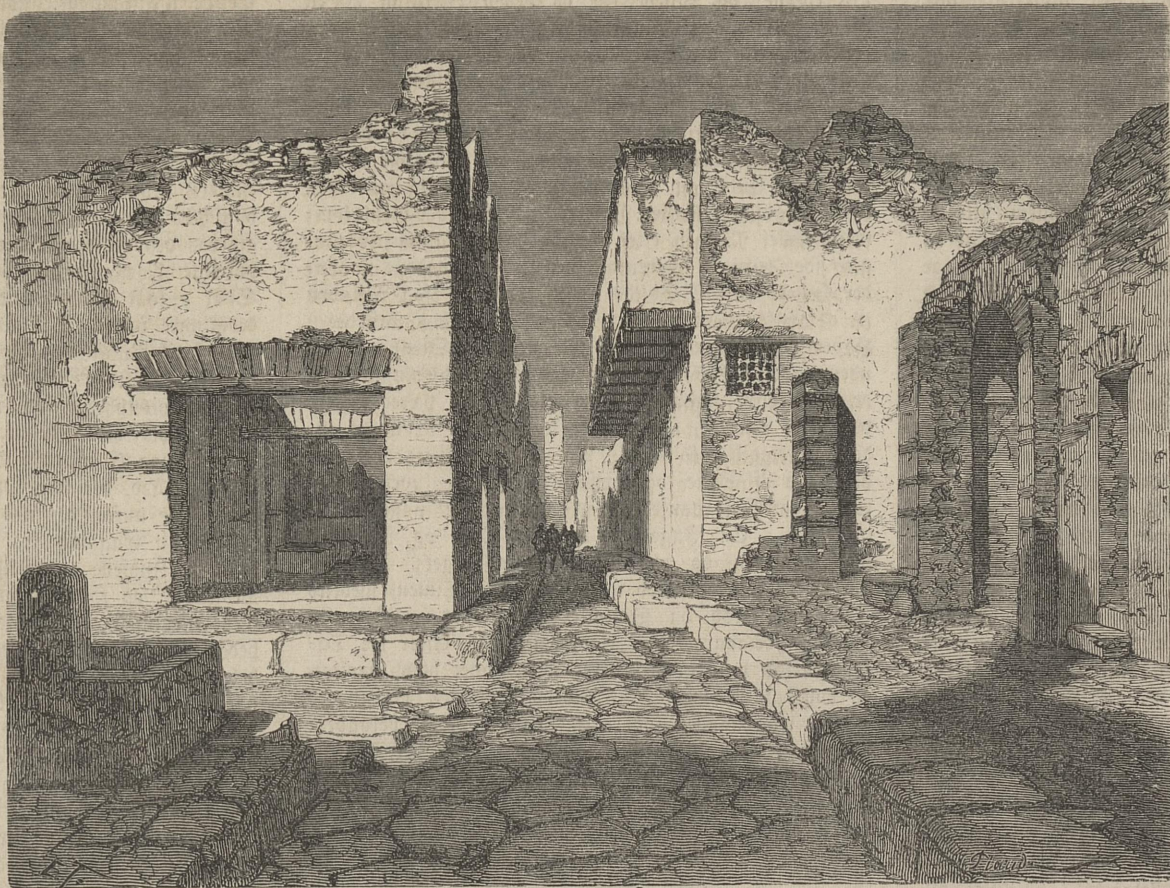
Imidlertid har Visheden for, at den transatlantiske Telegraph snart vil være flyttet over fra Mulighedernes til Virkelighedernes Rige, aldrig været saa stor som efter Great Eastern's Hjemkomst. Muligens vil der komme Forhindringer i Veien, der gjør det umuligt at nedlægge den allerede næste Sommer, saaledes som man nu haaber, men Spørgsmaalet angaar nu kun Tiden, ikke Udførbarheden af denne storartede Tanke.

(Tildeels efter det Franske.)

Billeder fra Pompej.

I.

Det første, der frapperer den Reisende, naar han er traadt indenfor den Oval, der danner Grændsen for den gamle By, er de snevre Gader. De store Pulsaarer for Kommunikationen, som vor Tid med Rette sætter saa megen Pris paa, var et ubekjendt Begreb for Pompejanerne. Ti Alen er den største Bredde, vi forefinde; enkelte Smug drage sig næsten ind til tre Alen, deri indbefattet adskilligt Rum for Fortougene, saa at selve Gadens Bredde neppe bliver to Alen. Tacitus forklarer os et Sted i sine Annaler, at det var af sanitære Hensyn, man byggede Husene saa tæt sammen, formodentlig mener han for at skaffe mere Skygge. Brolægningen ligner den, som man endnu almindelig træffer i de gamle mellemitalienske Byer, store Lavablokke, omhyggeligt sammenkilede og afslebne. Eiendommelige ere de store Stene, der hist og her rage op over Brolægningen i en Række tvers over Gaden og danne et Slags Brokar, paa hvilke de pompejanske Smaaherrer og Smaadamer kunde sætte over Gaden, naar der engang imellem kom et dygtigt Regnskyl og fossede afsted

Gade i Pompej.

og feiede Gaderne. Naturligviis ligge disse Brokar i en saadan Afstand fra hinanden, at de ikke standsede de Kjørende. Forresten synes Pompejanerne ikke at have været meget forfaldne til Luxus i Voiturer; selv de Fornemme brugte i Almindelighed Apostlernes Heste, og man kan ogsaa let tænke sig, hvor generende det i de mikroskopiske Huse vilde have været at maatte afsee et betydeligere Rum til Stald, Vognremisse osv. Man har da heller ikke fundet videre Spor til saadanne inde i den egentlige By.

Man har ofte i en overdreven Grad fremhævet det „Indadvendte" ved de pompejanske Huse og ment, at de imod Gaden næsten kun saae ud som store Skjærmbrætter, der vare opstillede, forat skjule selve Husets indre Helligdom for Uvedkommendes nysgjerrige Blikke, at de altsaa omtrent frembød et Skue som de sædvanlige mauriske Huse. Ganske saaledes har Forholdet dog neppe været. Først maa man lægge Mærke til, at man i den senere Tid har fundet umiskjendelige Spor af, at mange Huse have været forsynede med et øvre Stokværk, der, saaledes som vor første Tegning viser det, ragede ud over Gaden som et Slags Balkon. Her kunde de unge Damer sidde i Mag bag sine Halmjalousier og passiare over Gaden med sine Gjenboersker eller af og til kaste nysgjerrige Blikke ned paa Jorden efter de Forbigaaende, ganske saaledes, som det endnu den Dag idag praktiseres i de italienske Byer. Dernæst maa ogsaa de mange Butiker, der i det nedre Stokværk aabnede sig ud mod Gaden, have bidraget til at belive Husenes Udseende og fratage dem dette døde, kolde Udtryk, med hvilket de nu stirre paa den Forbigaaende. Her stod Spiseværten bag sin Disk og lavede med kunstfærdig Haand den sydende Fritto eller de smilende Maccaroni, som den ventende pompejanske Lazzaron allerede utaalmodig slugte med Dinene; her flyttede Skjæggeskraberen sin Stol ud paa Fortouget i Skygge af den ludende Balkon, hvor det var luftigere for hans togaprydede Kunder, end inde i den snevre Butik; her standsede den Forbigaaende et Dieblik udenfor Apothekerens Bod, dengang som nu formodentlig det aldrig tomme Laboratorium for alskens Bynyt og mærkelige Rygter. Hist henne paa Hjørnet, hvor Vandet faldt pladskende ned fra Nymphens Krus i det lille Marmorbasin, stode de unge Piger og sladrede, medens deres Vandkrukker bleve fyldte, og smilede og saa ned, naar en drabelig Lieutenant af Byens mandhaftige Garnison gik forbi, og lod sit Glavind krigersk klirre mod Beenskinnerne. Der, hvor den tykke Borgermand, overvældet af Heden, havde lænet sig tilbage mod sin Huusvæg og tog sig de Retfærdiges Eftermiddagsluur, benyttede en laset Gadedreng hastigt den gode Leilighed og lod sine fremspirende kunstneriske Anlæg gaa ud over den nykalkede Væg, eller, hvis Figurmaleriet endnu ikke rigtig vilde lykkes ham, paraphraserede han i phantastiske Skrifttræk den ligeoverfor staaende magistrale Advarsel:

„Duodecim deos et Dianam et Jovem optimum maximum habeat iratos quisquis hic minxerit aut cacaverit."

Længere borte i Gaden stod en Flok Lediggjængere foran en nylig opslaaet Theaterplakat, i hvilken Byens velvise Fædre lovede sine lydige Borgere det prægtige Skue af saa og saa mange Gladiatorer, der Dagen efter skulde optræde i Amfitheateret til Adspredelse og Underholdning i den varme Sommertid. Sikkerlig har der i det gamle Pompejs Gader rørt sig et ligesaa støiende, broget Liv, som det, der den Dag idag overrasker og i Begyndelsen næsten bedøver den hyperboræiske Reisende i Roms eller Neapels Smaagader.

II.

Flere af vore Læsere ville vistnok, ved første Blik paa den anden Tegning, det nyopdagede Bagerværksted, mindes Carl Blochs Billede, Samson mellem Philistrene, med den tunge Stenkværn, til hvilken den blinde Helt er lænket. Man vil strax blive opmærksom paa, at vi her se Forbilledet til den maaske ikke ganske korrekt philisteragtige Kværn, den unge danske Maler har anbragt i sit Billede. Det Bagerværksted, som vor Tegning fremstiller, er først gravet frem under den nuværende Direktør, den dygtige Fiorelli, og det Mærkelige ved det var, at Asken ikke var trængt ind i Bagerovnen, hvor man derfor fandt 21 vel vedligeholdte Brød, som havde ligget der i god Ro og Mag lige fra den 23de Novbr. 79. Brødene veiede omkring et fransk Livre (det tungeste 1204 Grammer), de vare runde, en Smule nedtrykte i Midten, ganske af den Form og det Udseende, som man endnu faar dem hos de sicilianske Bønder.

Vitruv har efterladt en meget nøiagtig Beskrivelse af, hvorledes man bærer sig ad med at bygge Vandmøller, derimod synes det, som om de Gamle have været aldeles ubekjendte med den Kunst at tage Vinden i Brug til det Arbeide. Inde i Landet, hvor man ikke havde nogen Fos at disponere over, var man derfor henviist til de temmelig klodsede Indretninger, Tegningen viser os. Principet for disses Konstruktion er temmelig letforstaaelig, naar man tilføier, at der gjennem det midterste Parti, der hvor de to afstumpede Kegler mødes, gik en Trækstang, der dreves frem enten ved Menneskekraft, eller, som det vel oftest var Tilfældet, og som ogsaa et pompejansk Bagerskilt viser os, af et Trækdyr.

Bageri i Pompej.

Maleriudstillingen i Bergen

fremkaldtes nærmest ved Fiskeriudstillingen og aabnedes nogen Tid før denne i Arbeiderforeningens Forsamlingshuus, af hvilket en stor Sal med tilhørende Gallerier og smaa Kabinetter er benyttet til Udstillingslokale. Lyset falder ind gjennem en Række Vinduer paa begge Langvægge; fra Mellemrummet mellem hvert Vindu og ud til Søilerne, som bære Gallerierne, er opslaaet Bræddevægge, hvorpaa Malerierne hænge. Siderne af Salen deles saaledes i ligesaa mange „Baase", som der er Vinduer paa Langvæggene; en bred Gang er ladt aaben i Midten. Omtrent den samme Fremgangsmaade er fulgt paa Gallerierne, og herved er opnaaet, at kun yderst faa af de mange Malerier ikke hænge i godt Lys. Lokalet er desuden smukt dekoreret.

Bergens Kunstforening har sat Foretagendet igang og maa siges tilfredsstillende at have løst den Opgave, at give Publikum i Almindelighed og fremmede Folk i Særdeleshed et Overblik over, hvad norsk Malerkunst kan præstere. Samlingen bestaar imidlertid for en Deel af de bedste Malerier, Kunstforeningen her igjennem Aarenes Løb har uddeelt blandt Publikum; flere Privatmænd have desuden laant ud Billeder; en Deel, og det den bedste Deel, har Nationalgalleriet og Christiania Kunstforening sendt, og endelig have Kunstnerne selv skaffet ikke ganske faa Malerier. Foruden norske Arbeider findes der især svenske, danske og tydske, saaledes fordelte, at af de ca. 500 Billeder, hvoraf Udstillingen bestaar, omtr. 350 ere norske, ca. 35 svenske, ca. 60 danske og omtrent det samme Antal tydske. Af Sveriges, Danmarks og Tydsklands

Kunst kan man saaledes ikke faa nogen samlet Oversigt, og det er blot enkelte Malere, man seer fuldstændigt repræsenterede; om end Samlingen formedelst den Maade, hvorpaa den er bleven til, er noget uensartet, frembyder den dog et fuldstændigt Udvalg af norske Kunstnere; de fleste mere betydelige af dem ere ialfald godt repræsenterede, og der mangler kun et Par ældre Malere, som kunde været taget med for den historiske Oversigts Skyld. Ved Maleriernes Opstilling er blot taget Hensyn til at adskille de enkelte Nationer fra hinanden, derimod ikke til de forskjellige Genre eller Kunstnere.

Hs. Maj. Kongens to Malerier lægge stærkt Beslag paa Publikums Opmærksomhed. Det ene tilhører Nationalgalleriet, det andet, forestillende et „Parti fra Ljusnaelven", er malet af ham og sendt hid til Udstillingen; dette Hs. Majestæts sidste Maleri er holdt i en overordentlig lys og klar Sommerstemning; Penselen er bred og kraftig, Tegningen sikker. Det er endnu mindre detailleret i Udførelsen, end det Billede, som er Nationalgalleriets Eiendom, men der er megen Harmoni i Farverne, og Billedet er af megen Virkning. Vist er det ialfald, at Kongens Malerier godt taale Sammenligningen med vore Kunstneres Værker.

Af norske Malere er Prof. Dahl den bedst repræsenterede; det lille „danske Vinterlandskab", tilhørende Christiania Kunstforening, og et noget større Stykke: „Parti mellem Hemsedal og Valders" hører visselig til det Bedste af Dahl, som findes paa Udstillingen. Der er ogsaa flere større Malerier, tilhørende Proprietær Fermann i Nærheden af Bergen, forestillende „Lyseklo-ster", „Stedje" og et Parti ved „Nystuen"; af disse er især det sidste malet med stor Dristighed; Staffagen, en Skare Reisende, som kommer dragende opover Fjeldet, og en Rensdyrflok er malet af hans Søn Sigvald; — endvidere „Kjøbenhavn i Maaneskin", et Billede, Dahl selv gjorde meget af, og en Deel mindre Malerier og Studier.

Nationalgalleriet har skaffet Udstillingen det Bedste, den kan fremvise af Fearnley, Cappelen, Frich og Mordt, nemlig Fearnley's „Grindwalder Gletscher", Cappelen's tvende Landskaber, Frich's „Skovlandskab" og Mordt's „Høifjeldsbillede." Af disse er forøvrigt kun Frich repræsenteret ved endeel andre, for det meste mindre betydelige Billeder. — Af Gørbitz er der en Deel Portræter og nogle Landskaber. — Gude's „Høifjeldsbillede", tilhørende Baron Hoff-Rosenkrone (see Illustr. Nyhedsblad for Marts 1854), samt Nationalgalleriets „Birkeskov" træder meest frem blandt hans Billeder paa Udstillingen. Der er ialt af Gude 21 større og mindre Billeder; et i disse Dage ankommet, forestillende et Kystparti i Storm, er tilsalgs for 100 Spd. — Udstillingen fremviser flere smukke, større Billeder af Morten Müller, bl. A. et „Skovlandskab", malet ivaar, der er udført med stor Kraft og Skjønhed. — Af Eckersberg findes paa een Undtagelse nær kun mindre Billeder og af Baade ca. 30; blandt disse maa især bemærkes et af hans sidste Arbeider, hvor den samme poetiske, anelsesfulde Stemning som i hans øvrige Billeder er bibeholdt, medens det paa samme Tid er mere klart og gjennemsigtigt. — Af Bodom

Malerindstillingen i Bergen.

sees et smukt udført og vel gjennemtænkt „Høifjeldsbillede" og desuden flere Landskabsmalerier af Jacobsen, Wexelsen, Schanche, Nielsen o. fl. A. Benetter har en Deel Billeder, og af Lerche findes et større og med megen Dygtighed malet Billede, forestillende „det Indre af Lambertuskirken i Düsseldorf."

Af norske Genremalere drager Tidemand selvfølgelig meest Opmærksomhed hen paa sig. „Haugianerne" er hans betydeligste Værk paa Udstillingen; desuden findes en mindre Gjentagelse af „Afskeden", „Besøget hos den syge Kammerat", „Den overstaaede Fare", „De ensomme Gamle" og „Et Sørgebudskab", hvilket sidste tilhører Billedgalleriet her i Byen, og som er et Billede, fuldt af gribende Virkning; endelig det nye Stykke: „Den gamle Dragon, som underviser sin Sønnesøn", foruden flere mere og mindre bekjendte Stykker. — Bergslien's bedste Maleri paa Udstillingen er „Bedstefaderens Glæde", en gammel Mand, som standser sit Arbeide og med største Velbehag seer sine to Sønnesønner tage „Ryggetag." — Af Carl Hansen findes tre Genremalerier, som uheldigviis have faaet sin Plads ligeoverfor eller ved Siden af Billeder af Tidemand, saa man strax seer, hvorledes hans i og for sig gode Billeder staae tilbage for hins, især hvad Virkningen angaar. Hans sidst ankomne Billede er „En Laxebonde"; det aandsløvende, trættende og kjedsommelige ved saaledes at sidde Time efter Time og vente og endda maaskee Intet faa, er i Billedet gjengivet paa en meget humoristisk Maade. — Lord har kun to Billeder paa Udstillingen: Nationalgalleriets „En Jøde, som falbyder sine Varer i en Lodshytte" og endnu et mindre Genrebillede. — Arbo har kun et Par mindre Billeder her.

Bøe har i den senere Tid hovedsagelig hentet Sujetter fra vor egen Natur, som f. Ex. døde Fiske, Søfugle, glødende Midnatssol osv. Udstillingen udviser ca. 30 Billeder af ham fra forskjellige Tidsrum. Han har for Tiden nedsat sig her i Byen og arbeider paa et Billede, som han haaber at faa færdigt før Udstillingens Slutning. — Sigvald Dahl's Malerier hænge i den norske Afdeling. Han har sendt op to af sine sidste Billeder; det ene, forestillende „En blind Lireмand og hans Hund", er nylig kjøbt af en Privatmand i Christiania; det andet, forestillende „En Ræv, som har opjaget to Ænder", bærer Prisen blandt Dyrmalerierne paa Udstillingen. Forøvrigt findes flere andre Billeder af ham her. — Askevold har ogsaa sendt hid nogle af sine seneste Billeder, som vel ere udførte med megen Routine, men i hvilke man ikke mærker nogen egentlig Fremgang for hans ældre Malerier.

Den svenske Afdeling tæller ikke mange Nummere i Forhold til de øvrige, men til Gjengjæld findes mange udmærkede Sager der. Den svenske Kunst repræsenteres ved en Deel mindre Genremalerier af Nordenberg, d'Unker og Koskull, et Par smukke, klare Billeder af Eskildson og nogle historiske Billeder af den dygtige Malmström, medens Edv. Berg hæv-

der det svenske Landskabsmaleries fremragende Plads ved tre større Billeder, et Vinterstykke og som Modsætning dertil et „Parti fra Lago Maggiore“, fuldt af Varme og Glød, samt et effektfuldt Billede fra Rhinen. — Af Nordgren findes ogsaa en Deel Billeder.

Blandt danske Malerier er det især Sørensen's og Brødrene Melbye's friske og kjække Søstykker, som vække meest Opmærksomhed. Rhode er imidlertid den bedst repræsenterede, nemlig ved 8 Billeder i hans sædvanlige Genre. Et lidet Billede af Kjærschou vinder ikke fuldt det Bifald som de Førstnævntes; sammenlignet med, hvad Svenske og Tydske have præsteret i den Retning, synes det, uagtet mange smukke Enkeltheder, tungt i Farven, og Behandlingen er ofte stiv og tør. Den samme Anke, hvad Farven angaar, maa ogsaa træffe et Genrebillede af Olrik, som forøvrigt er smukt komponeret og udført. Axel Plum har to Billeder paa Udstillingen, af hvilke det ene, betitlet „Ogsaa en Faderglæde“, er et i alle Henseender dygtig udført Billede. Det bedste danske Dyrmaleri er nogle Faar paa en jydsk Hede af Jullen. Grønland har sendt op nogle af sine udmærkede Stykker med indbydende Frugter og Blomster, ligesom der ogsaa findes udstillet nogle af Prof. Jensen's Malerier.

Den tydske Afdeling frembyder et temmelig broget Skue; Genrebilleder er der fleest af. Kaufmann er imidlertid den bedst repræsenterede; næst ham kommer Wendeler, Wautier og Hünten, af hvem et særdeles godt Billede, forestillende en „Husarvedet“, eies af Kunstforeningen her. De bedste Landskaber ere af Dantye og Hertzog. Sell's „Klostergang“, tilhørende Christiania Kunstforening, samt en Marine af Mevius hører til det bedste i sit Slags paa Udstillingen. — En Franskmand har sendt op et Landskabsmaleri, som er malet paa en Maade, der er ganske forskjellig fra, hvad vi ere vante til at see. Af fransk Kunst er forøvrigt Intet med Undtagelse af en Kopi efter Gudin.

Udstillingen har hidtil været ganske godt besøgt. Arbeiderforeningens Bestyrelse har vedtaget at modtage 2,400 Billetter som en Deel af Leien for Lokalet. Disse Billetter uddeler Foreningen blandt sine Medlemmer. Det har endog hændt, at Arbeidere, som om Formiddagen have været paa Udstillingen, om Eftermiddagen atter ere komne igjen og have erlagt deres Betaling, hvilket er et glædeligt Vidnesbyrd om den bergenske Almuesmands Skjønhedssands. Glædeligt er det forresten ogsaa at see, hvorledes andre Almuesfolk besøge Udstillingen; Nordlændinger, ja selv Striler og Sogninger kan man af og til træffe. — Omtrent 50 Malerier ere tilsalgs, men hidtil ere kun 3 solgte.

W. —

Jarleslaget.

(Omkr. år 870.)

Atle hin mjove*) sat inni Sogn,
Gamal han var nu og grå,
Håkon Grjotgardson sender ham Ord:
„No skal du or Sogni gå.“
Enn held eg Sogn, og så Gaule**).

„No lyt du fara or Sogni bort
Og Jarl å Gaulom vera,
Det var Fader din føre dig,
Du tarv ikki større Æra.“
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Til så svarad han Atle Jarl,
Han vardt i Hugen gram:
„Halfdan svarte veitte mig Sogn,
Eg fer ikki bort med Skam.“
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

„Halfdan svarte er longo daud,
Han bleiv aust i Røykins-våg;
Haralld Konung i Riket råder,
Og han er Jarl Håkons Måg.“
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

„Og lyt eg fara or Sogni bort
Alt efter dessi Stund,
Da skal du, Hladejarl! få det spurt,
Når du kem sudr i Atløyar-sund.“
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Jarl Håkon skauv sine Skutor i Sjø,
Fossen om Fjølene fauk:
„Gamlen har endnu Nebb og Klør,
Godt! han skal få Hauk over Hauk.“
Enn held han Sogn, og så Gaule.

„Thrønder og Håleyger, Segl i Topp!
Fager verdr vor Ferd.
Firderne setja vi efter heime,
De er ei det Gaman verd.“
Enn held han Sogn, og så Gaule.

Foro de fort genom Furesund,
Og radt framom Stavanæs; —
Der de krøkte Odden ikring,
Dem møtte et — Drakefjæs:
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Strauk de sine stavede Segl,
Treiv til Boge og Brodd, —
Lystug vardt Leiken i Stavangfjorden
Den Dagen, med Egg og med Odd.
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Mildt glittred Fjorden ved Morgengry,
Speglklar ved Middag han stod; —
Da Aftensol bakom Atløy seig,
Rauk han af raudan Blod.
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Barskt var Jarlernes Basketak
Vester å Stavanæs-våg;
Brådt braut Grjotgardson fram med Brak,
Bleik blunder nu Hårfagres Måg.
Enn held eg Sogn, og så Gaule.

Stilt låg hin Mjove bak Stavanæsland,
Verjer dog veldig sin Ø; — — —
Før ham nu varlig åt Villnæsstrand,
Der Atle sig ætler at dø:
Enn held han Sogn, og så Gaule.

A. Aabel.

*) Smale. Som de fleste islandske Ord endnu brugeligt i deres Moderland, det vestenfjeldske Norge.

**) Gaule er egentlig kun Gaular-dalen („Indre Holmedal“), Egnen omkring den lange Elv Gaula, der falder ud i Dalsfjorden ved Gaular-oos, hvor sagtens det „ågjetne Høfud-hof å Gaulom“ har ligget. Her vistnok om hele Dalsfjordsdalstrøget, der til Atles Død udgjorde et eget Fylke under Navnet Fjala-Fylke eller Fjalir. — Ordene i Omkvædet ere Atles egne, ifølge Snorre, Harallds saga hins hårfagra, Cap. XIII: „Atli Jarl sendi þau ord í môti, at hann mun halda Sygna-fylki, oc svå Gaular, þar til er hann finnr Haralld konung.“ (Jfr. Gerh. Munthes topogr. Oplysninger i Aalls Snorre.)

Gustav IV Adolfs Datter.

(Af Fredrikke Bremer.)

Hvem vil ikke gjerne føle, at han lever! Jeg mener virkelig lever, d. v. s. friskt, fuldt, vaagent, lys levende, saaledes som man føler det i Livets Høitidstimer. Det vil gjerne Enhver og søger efter det, om end mange ikke ret fatte det, men tage Skallet for Kjernen, „Skyen for Gudinden.“ Det høieste Maal, det høieste Begreb om Salighed indbefatte vi jo i Udtrykket „Evigt Liv!“ Som sagt, alle ville leve livfuldt, det vil i Grunden sige rigt, fuldt af Nydelse, og naar man alligevel — hvad vel enhver Dødelig i længere eller kortere Tid faar prøve — føler sig ubehjelpeligt tung, døsig, livløs i Sjæl og Sands, saa at man er nær ved at sukke som Jetten:

„Inte ser, inte hör, inte vet jag ett grand,
som är roligt och lärorikt alls“ —

da søger man at oplive sig, hver paa sin Vis. Den der snuser, tager sig en Pris, den, som røger, en Cigar, og den, der hverken snuser eller røger og heller ikke vil følge det Raad, som en aandrig Mand en Dag i tragikomisk Lune gav mig, „at drikke og sove“, han søger udenfor sig, undertiden udenfor sit eget Land, noget der kan vække ham.

Saa gjorde jeg ogsaa en Gang, da jeg fandt det kjedeligt herhjemme, jeg besluttede at opsøge nogle Spor af Vorherre og den Onde i Tydskland, thi jeg kjendte Sandheden af Ordsproget: „Hvor Vorherre bygger en Kirke, der bygger Fanden sig strax et Kapel ved Siden af“, og Tydskland er, maaske i høiere Grad end Europas øvrige Lande, de stærke historiske Modsætningers Hjemland, ogsaa i de ydre Former.

Vil du see et Billede af Middelalderens Historie og Liv, saa reis paa de store Floder Donau og Rhinen, eller besøg de gamle Byer Würzburg, Augsburg, Regensburg m. fl., og vil du see noget af det Bedste og det Usleste i Nutidens Liv, saa kan du see det udpræget i verdensbekjendte Anstalter faa Timers Vei fra hinanden. Saa kan du ifra Opdragelsesanstalterne i Kornthal, fra Werners paa den reneste Kristendom grundlagte Arbeidersamfund eller fra Hernhutterkolonien og dens „Kjærlighedsmaaltider“ inden kort Tid befinde dig i „Spillehelvederne“ i Homburg eller Baden-Baden, der gjøre Bekjendtskab med „Roulettens Dronning“, Fyrstinde Kiseloff og — — dog, jeg skal kanske en anden Gang fortælle dig, hvad jeg saa og hørte paa disse Steder. Idag vil jeg berette om den skjønneste Erindring, som hiin Udflugt til Tydskland gav mig.

Jeg befandt mig en Dag i Karlsruhe. Det var i Slutningen af August Maaned 1862, og den smukke lille By var saa folketom og stille, at jeg syntes, den maatte faa Navn af det stille Livs Moder. I det vakre Parkanlæg foran det storhertugelige Slot spillede, ved Middagstid, Gardemusikken for en tre-fire Tilhørere, og Guld- og Sølvfiskene i Bassinerne kom op i Skareviis, ligesom de forundrede sig, naar en enlig Vandrende — jeg selv — standsede for at betragte dem.

Jeg blev imidlertid i Karlsruhe. Det var fordi Enkehertuginden, Sofia af Baden, Prindsesse af Wasa, Gustav IV Adolfs Datter, boede der. Jeg havde ofte seet hende som Barn, da hun endnu var svensk Prindsesse og svensk Kongedatter, og da ogsaa jeg var et Barn og troede, at smaa Prindsesser vare skabte af et andet Leer end andre dødelige Børn. Jeg mindedes hende saa vel med hendes to smaa Søstre ved Siden af deres deilige Moder, Dronning Fredrika, og jeg ønskede at faa gjensee hende nu, da et langt og indholdsrigt Liv laa bag hende, og den lille Pige var bleven gammel som jeg selv. Jeg havde desuden i Tydskland hørt hende omtale som en god, klog og ved mange Dyder udmærket Fyrstinde, „meget belæst“, og det bragte mig endnu mere til at ønske at lære hende at kjende. Alligevel nølede jeg med at lade mig melde til Audients. „Skulde det glæde hende ligesaameget at see mig?“ Denne Tvivl holdt mig tilbage. Men en venlig og munter tydsk Embedsmand, med hvem jeg havde stiftet Bekjendtskab, lo til mine Betænkeligheder og førte mig til hendes Overhovmesterinde. Dagen efter blev jeg kaldet til Storhertuginde Sophia.

Hendes Palads laa i en liden Park og lignede mere en smuk Privatbolig end et fyrsteligt Slot. Vakre Træer, et omhyggeligt pudset Grønsvær og Gange omgav Bygningen. Man mærkede ikke det ringeste Usædvanligt i de ydre Omgivelser.

En ældre civilt klædt Mand førte mig høfligt og taust op i et Værelse, hvor han lod mig ene. Her var en Rigdom paa smukke Blomster og Malerier. Blandt de sidste heftede min Opmærksomhed sig især paa nogle Portraitter i naturlig Størrelse af Storhertugindens Sønner og Døtre, af hvilke den ældste Søn nu er regjerende Storhertug af Baden og den yngste Datter for ikke længe siden er bleven gift med en Storfyrste af Rusland. Alt herinde syntes at tale om, at her boede en skjøn Sjæl, der levede stille og tilbagetrukken i sine Erindringers Verden. Man havde ogsaa sagt mig, at Storhertuginden næsten aldrig gik ud. Jeg fik dog ikke lang Tid til at see mig om herinde. Med lette, næsten lydløse Skridt traadte en gratiøs Skikkelse ind, ilede hen imod mig med aabne Arme, omfavnede og kyssede mig.

Denne hjertelige Modtagelse fremkaldte Taarer i mine Øine, saameget mere som jeg saa lignende i Storhertugindens.

„Jeg har en Bebreidelse at gjøre Dem“, sagde hun alvorligt, men med et uendelig mildt Udtryk og melodisk Stemme. „De har været tre Dage i Karlsruhe, og først idag kommer De til mig.“

Jeg undskyldte mig med mine Betænkeligheder og tilføiede: „Det er saa sædvanlig, at Forfattere offentliggjøre de Samtaler, de have havt med høitstillede Personer, og De kunde tænke, at ogsaa jeg vilde“ —

„Og om saa var (Und wenn auch)“, afbrød hun mig, idet hun bøiede Hovedet lidt tilbage med et ædelt og frimodigt Udtryk. „Jeg skulde ikke have noget derimod.“ — — Hun udviklede nu Emnet nærmere, idet hun skilte mellem Meddelelser om offentlige og om private Gjenstande. Hine, meente hun, tilhørte Offentligheden, disse ikke. Hun omtalte, at hun efter sin Søster, Storhertuginde Cecilia af Oldenburgs Død, havde brændt alle de Breve, der vare vexlede imellem dem, „forat de ikke skulde komme i fremmede Hænder, og de fortrolige Meddelelser i dem saaledes blive misbrugte.“

Hendes Ansigtstræk lignede paafaldende Gustav IV Adolf's, men i Stedet for den Kulde og Stivhed, som var præget i hans Physiognomi, bar hendes et Udtryk af dyb Følelse med et Grundtræk af mild Melancholi. Hun bar, fæstet over Hovedet, et hvidt Flors-Slør, der sluttede sig tæt om Kinderne og derfra over Halsen. Hendes Figur, smække som en ung Piges, tydede paa en svag Helbred, endskjøndt Øiet og Ansigtsfarven ikke havde noget Sygeligt ved sig. Mild Værdighed og Tække syntes hende medfødte. Hun ledede snart Samtalen hen paa Sverige og sine Minder derfra. Hun sagde, at hun især kom vel ihu Haga og Stockholms Slot, saa vel, at om hun i et Øieblik blev hensat did, troede hun, hun skulde finde frem hvorsomhelst i Slottet.

Jeg spurgte, om hun ikke tænkte at aflægge et Besøg i sit Fædrenehjem. „Der havde i Sverige gaaet det Rygte, at hun havde ønsket at gjøre det og skrevet derom til Kong Oscar, der skulde have forsikret hende om, at hun skulde finde en hjertelig Modtagelse.“

Dette Rygte erklærede hun for fuldkommen ugrundet. Hun havde aldrig for Alvor tænkt paa at besøge Sverige, endskjøndt hun ofte havde følt sig dragen did af en hemmelig Længsel. „Især om Vaaren følte hun

sig altid besynderlig dragen til dette sit Barndomshjem. Men nu var det for sildigt for hende at reise did." Da hun sagde dette, kom Taarerne i hendes store blaa Øine. Et virkelig muntert Smil syntes at være fremmed for dette ikke egentlig smukke, men høist interessante Ansigt.

Med Sveriges nyere Skjønliteratur, især paa Romanens Omraade, var hun vel bekjendt. Det sandt Menneskelige og Naturligt-Simple i Karakterer og Forhold syntes især at finde Anklang hos hende. Med stor Beskedenhed talte hun om sig selv og sin egen Evne til at bedømme literære Arbeider. Hun havde læst disse Arbeider i tydsk Oversættelse. Hun ønskede at kunne læse dem paa Svensk, „men", sagde hun, jeg mindes ikke mere det svenske Sprog saa vel, at jeg selv kan tale eller læse det. Jeg forstaar dog, naar man taler det, og min Bøn er paa Svensk."

Da jeg dybt rørt til Afsked bøiede mig over hendes Haand, drog hun den hastigt tilbage, omfavnede og kyssede mig paany.

Med en Følelse af inderlig Ærefrygt forlod jeg denne ædle, alvorlige, høit dannede Personlighed. Hendes Billede, hendes Ord og Afsked med mig, hendes trofaste Kjærlighed til Fædrenejorden og Hjemmet ere for evigt fæstede i min Erindring.

En Smule Statistik.

XI.

Kun 298 af de 1480 **Theatre**, som Europa kan opvise, benyttes af faste Selskaber. Resten er overladt de omvankende Trupper. Disse 1480 Thalias Templer ere meget ujevnt fordelte. Tættest findes de i Italien, hvor der kommer et Theater paa hver 75,090de Indvaaner, Spanien med et for hver 93,000de og Frankrig med et for hver 110,000de, tyndest i Rusland, hvor der maa 1,360,000 Mennesker til for at holde et Theater oppe. Det absolut største Antal Theatre findes naturligviis i Paris, dernæst i London og saa i de større italienske Byer; men i Virkeligheden maa man søge de ivrigste Theatergjængere i den lille italienske By Siena, der har et Theater for hver 8700 Indb. Af det hele Antal Theatre er 403 italienske — endeel af disse ere som bekjendt udenfor selve Landet —, 369 franske, 273 tydske, 153 engelske og 153 spanske. De 9 største Skuespilhuse i Europa ere Farnese i Parma, der rummer sine 4200 Tilskuere, S. Carlo i Neapel, Liceo de Isabella II. i Barcelona og la Scala i Milano (3800 Tilsk.), Covent Garden i London (3400), Carlo Felice i Genua, Fenice i Venedig, Petersteatret i St. Petersburg, og H. Maj.s Theater i London (3000—3200).

XII.

Vi nævnte **Paris's Theatre**. Efterat de Bestemmelser ere ophævede, der henviste de enkelte Theatre til specielle Arter af dramatisk Kunst, og ideligetaget det strenge Regimente, hvorunder Theatrene i Frankrig holdtes, ved Forordn. af 1. Juli 1864 er gjort meget mildere, er deres Antal steget i en foruroligende Grad; nye opstaae hvert Øieblik for ligesaa hastig at synke tilbage igjen i den Intethed, hvorfra de steg frem. Paa fast Grund staae egentlig kun de fem Theatre, der understøttes af Staten; for indeværende Aar løber dennes Subvention op til ikke mindre end halvanden Million Francs, fordelte mellem Operaen (820,000 Frcs.), Théatre Français (240,000), Opera comique og Odeon (hver 100,000). Iffor beløb den samlede Indtægt ved alle Theatrene sig til nær 17 Millioner Francs, hvoraf imidlertid 1,352,000 Frcs. gik til Forfatter- (og Komponist-?) Honorarer. Det er ellers paafaldende at lægge Mærke til, hvor forskjellig denne sidste Udgiftspost er; ved Théatre Molière beløb den sig til den borgerlige Sum 545 Frcs., ved Théatre de Chotelet har den steget til halvandet Hundrede Tusinde Francs. De af Staten rigeligst understøttede og mest renommerede Theatre ere forresten ingenlunde de, der spendere mest paa nye Stykker; Forfatterhonorarerne ved Odeon udgjorde saaledes ikke mere end 27,000 Frcs., ved Operaen 86,000 og ved Théatre Français 110,000 Frcs. Ved Théatre Français har det forholdsviis ringe Beløb, der gaar med til Honorarer, naturligviis sin Grund i den udstrakte Brug, det gjør af klassiske Stykker. I Aaret 1864 bragte dette Theater saaledes kun 6 nye Stykker, af hvilke et, Maitre Guérin, gik 43 og et andet, Moi, (oversat paa Dansk under Titelen „En Egoist"), 42 Gange. To Stykker optoges fra en anden Scene. De øvrige 88 Stykker, der bragtes, tilhørte allerede fra før af Repertoiret, og blandt disse finder man baade de bedste af Molières, Racines, Beaumarchais Arbeider og A. de Mussets Proverbes, Scribeske Intriguestykker osv. Men saa har det ogsaa 54 Skuespillere at byde over, 24 Societaires og 30 Pensionaires.

XIII.

Antallet af de **offentlige Bibliotheker** svarer omtrent til Theatrenes; det er i hele Europa 1349. Gjennemsnitlig falder der 1 Bibliothek paa 210,000 Indv.; hyppigst ere de i Schweiz (1:56,000), Belgien, Italien, Frankrig, Storbritanien, Tydskland, Danmark og Norge, da alle disse Lande have sig over det nævnte Gjennemsnitstal, medens Spanien, Preussen, Grækenland, Portugal, Østerrig, Tyrkiet og Rusland synke dybere og dybere ned under det. Sammenligner man Bibliothekernes Størrelse med Indvaanerantallet, finder man næst efter Bayern intet Land saa vel forsynet med Bøger til offentlig Brug som Danmark, hvor der kommer 1 Bog paa hver tredie Indv. Ved denne Sammenligning viser det sig f. Ex., at det Antal Bind, som i Danmark er tilgjængeligt for et bestemt Antal Læsere, er 38 Gange større, end Tilfældet er i Tyrkiet for det samme Antal Læsere, i Schweiz 13 Gange større end i Rusland osv. Kun fem europæiske Bibliotheker overgaae i Størrelse det kgl Bibliothek i Kjøbenhavn; disse fem ere: det keiserlige Bibliothek i Paris (anslaaes til 1,600,000 Bind), Bibliotheket i München (900,000), Britisk Museums Bibliothek (650,000), Bibliotheket i Berlin (610,000), Bodleyanske Bibliothek i Oxford (600,000). Det maa imidlertid erindres, at ikke noget af de store Bibliotheker nogensinde har foranstaltet en fuldstændig Optælling, saa at de anførte Tal her mindre end ellers kunne gjøre Paastand paa absolut Tilforladelighed.

XIV.

Naar vi kaste et Blik paa Fordelingen af de endnu eksisterende **Klostre**, overraskes vi af to Kjendsgjerninger: først, at de forsvinde mere og mere i sit gamle Hjem, Spanien, Portugal og Italien, og derimod trives fortræffelig i Frankrig og Belgien, ja tildeels endog midt i grundprotestantiske Stater. Imellem Aarene 1819 til 1847 sank Antallet af dem, fra 1847 til 1860 steg det betydelig, for derpaa igjen at synke temmelig hastigt. I Preussen var det saaledes i Aarene 1852 til 1861 steget fra 79 til 185, i Storbritannien fra 163 til 309, ja, i Frankrig grundlages der mellem 1847 og 1862 aarlig i Gjennemsnit 137 nye Klostre. I Italien tog derimod deres Antal meget stærkt af, ligesaa i Spanien, Portugal og Grækenland. Derhos maa man lægge Mærke til, at medens Munkeklostrene blive færre og færre, er det Nonneklostrene, der have tiltaget i en foruroligende Grad. Af Europas 14,176 Klostre er den store Fleerhed, især i Vesteuropa, Nonneklostre; deres Antal beløber sig i det Hele til 8570.

XV.

Der er vistnok faa af den sammenlignende Statistiks Opgaver, som man kan drage saa paalidelige Slutninger af om den aandelige og materielle Rørelse i et Land, som den, der oplyser os om Cirkulationen af **Breve**. De nøiagtige Talangivelser, som vi her besidde, giver Resultatet saameget større Sikkerhed. Antallet af de aarligt gjennem Postvæsenet expederede Breve beløber sig for hele Europa tilsammen til 1,519,370,000 (i de nordamerikanske Fristater var det i 1862 217 Millioner). Livligst er, som man kan tænke sig, Rørelsen i Storbritannien, hvor der aarlig kommer 22 Breve paa hver Indvaaner, dernæst i Schweiz med 13, Frankrig 7, de fleste tydske Smaastater, Preussen 6, Belgien 5. I Kirkestaten, Spanien, Italien og Østerrig skriver hver Indv. aarlig omtrent 3 Breve, i Portugal og Grækenland 1, og i Rusland kommer der kun et Brev paa hveranden Indv.

Literatur og Kunst.

Domprovst **Melin** skal være færdig med sidste Deel af sin Bibeloversættelse, der er den første fuldstændige paa Svensk af den hellige Skrift efter Grundsproget.

— Af **Lindbergs** danske Bibeloversættelse udkommer for Tiden en ny Hefte-Udgave.

— Paa Steens Forlag udkommer en ny og forøget Udgave af **Hostrups samlede Skrifter**, hvilken udgaar i 8 Hefter (4 Bind) til Subskriptionspriis af 6 Rd. for det Hele.

— Af Hansteens **Reiseerindringer fra Sibirien** sees en ny tydsk Udgave at være udkommen i Leipzig.

I Søndags aabnede **Christiania Theater** Saisonen med Opførelsen af første Afdeling af B. Bjørnsons „Sigurd Slembe", besat med Hr. Isachsen som Sigurd, Fru Giebelhausen som Thora og Hr. P. Nielsen som Koll. Opførelsen af dette Stykke frembyder særegne Vanskeligheder, idet det som Indledning til et stærkt sammenarbeidet Hele i en meget knap Form lægger tilrette Forudsætningerne for de Problemer, der i de to følgende Afdelinger stilles frem med bredere Udførlighed, men som vi i Forspillet væsentlig kun see Antydningerne til. I „Sigurds første Flugt" har man allerede hele Dramaet i Knop, og det i saa skarpe og tæt sammentrængte Træk, at Fremstilleren af Titelrollen maa være i Besiddelse af en særegen Kraft til at lade hvert enkelt af de skiftende Momenter fremtræde anskueligt, hvis de alle skulle komme til sin Ret. Det er en anden Sag, naar man læser Stykket; Tanken kan da fare i Mag og lade Stemningerne, der jage hinanden frem, klinge fuldt ud. For Skuespilleren, der i nogle faa Øieblikke skal sammentrænge Billederne af en Seier, et Tab og atter en Seier, og uden Standsning rive os med sig paa denne Flugt fra Ynglingens Ubændighed til den pludselige Opvaagnen, den dybe Sønderknuselse og saa tilsidst Resignationen under Golgathas Tegn, blandet med den Daadstrang, den Higen mod det ubekjendte Fjerne, der har saa stor en Deel i Sigurds Beslutning at følge med Korsfarerflaaden, — for ham er Opgaven saa vanskelig, at det ikke vakte vor Forundring, at Hr. Isachsen, især første Gang, ikke fuldt magtede den. Den Heftighed, hvormed Sigurd gaar fra den ene Sindsstemning, den ene Beslutning til den anden, er ikke begrundet i en ungdommelig Fantasis Balstyrighed, og tør derfor ikke fremstilles saaledes uno tenore, som det vilde have været Tilfældet, hvis den paa denne Maade kun havde været Oscillationer af en svag, men i sin Grund med sig selv enig Længsel; den er Udtrykket for en opjaget Villies famlende Greb til alle Sider, men i ethvert Øieblik med en fortvivlende Personligheds hele Energi. Allerede den anden Aften fik Hr. Isachsen bedre Bugt med disse særegne Vanskeligheder; hans Diktion, der første Gang dreves frem, som om den bares afsted af en løssluppen Fantasi, og med saadan Hast, at Tilhøreren neppe kunde følge med og lade Tanken slutte af ved de bratte Overgange, var i Mandags bleven bestemtere og klarere, Bevægelserne mere maadeholdne og paa samme Tid mere betegnende, kortsagt, alt tydede paa, at han, naar han ikke mere rives afsted af Rollen, men faar fast Fodfæste, saa han kommer til at staa over den, vil skabe en Figur, der, saavidt det kan forlanges, vil kunne bære de stærke Tanker, Digteren har givet Sigurd med paa Vandringen.

Norge.

Christiania. Kapt.-Lieutenant i Marinen H. J. Müller har af H. M. Kongen modtaget Guldmedaillen „litteris et artibus", nærmest for sin paa B. M. Bentzens Forlag udgivne heldige Bearbeidelse af Amerikaneren Maurys bekjendte Værk om „Havets physiske Geographi og Meteorologi."

— H. M. Kongen ventes hid i Oktober Maaned til Storthingets Aabning.

— Den nyfødte Prinds skal hedde Eugen Napoleon Nikolaus, Hertug af Nerike.

— Landbrugsskolebestyrer Hjalmar Nathorst er udnævnt til Ridder af St. Olafs Orden.

— Ringsakers Hovedkirke, en af de ældste i Landet, har i Sommer undergaaet en Restauration.

— Ved Nedtagningen af en Mastekran paa Horten er en Mand bleven dræbt og 5—6 saarede.

— Billedhugger Bergslien er nylig vendt tilbage fra Rom, hvor han har opholdt sig i 10 Maaneder og bl. A. udført en Marmorbuste af Lyder Sagen, bestemt for Bergens Latinskole.

— Det Offentlige har — foreløbig paa 5 Aar — tilladt Handelsborger Julius Nordbye og Firmaet Holter & Borgen, at benytte de indenfor Drøbak liggende Øer, der ikke ere privat Eiendom undergivne, til Anlæggelse af kunstige Østersbanker.

Bekjendtgjørelser.

Hos Undertegnede modtages Subskription paa

Julius Cæsars Historie

af

Napoleon III.

Værket er beregnet paa 3 Bind. Første Bind vil bestaa af 4 Hefter, hvoraf 1ste Hefte er udkommet. Prisen er 60 ß pr. Hefte.

Samtidigt med Texten udkommer et Atlas med collorerede Kort, hvis Antal ikke lader sig nøiagtigt angive. De til første Bind hørende 4 Kort leveres Subskribenterne for 60 ß, saa at første Bind med Kort koster 2 Spd. 60 ß.

J. W. Cappelen.

Udkommet er og faaes hos **Jacob Dybwad, J. W. Cappelen, Johan Dahl, Feilberg & Landmark** og **P. F. Steensballe:**

Af Grev Schmettows Correspondence

1813 og 1814. 24 ß.

Det Kong. norske Videnskabs-Selskabs Skrifter

i det 19de Aarhundrede. 5te Binds 1ste Hefte. 36 ß.

Prisnedsættelse.

Fra P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania, Nedre Voldgade No. 25, udsælges Restoplagene af efternævnte Skrifter til vedføiede yderst billige Priser (størstedelen under halv Bogladepris):

Norsk Fransk Ordsamling og Parleur. Af N. M. Aalholm. 176 Sider 8. indb. 48 ß. — **Naturhistorie for Ungdommen,** af P. Chr. Asbjørnsen. 1. (2 D. udsolgt), 3., 4., 5. og 6te Del tils. 126 Ark med 360 Afbildninger. 1 Spd. — **Bergens Sommer,** romantisk Skildring fra Slutningen af det tolvte Aarhundrede, af Aslag Elg: (26 Ark st. 8.) 48 ß — **Om direkte og indirekte Skat** med særdeles Hensyn paa vort nuværende Beskatningssystem, af G. P. Blom. (5 Ark 8.) 12 ß. — **Norges Statsforfatning i Aaret 1814.** Af G. P. Blom. Med Bilag og Forfatterens Portræt. (334 S. st. 8.) 60 ß. — **Bragi.** Visebog for Nordmænd. (9 Ark 16.) 12 ß. — **Fuldstændig Brev- og Formularbog.** En Anvisning til Affattelsen af alle Slags Breve, Ansøgninger, Bekjendtgjørelser, Kontrakter, Overdragelsesdokumenter, Testamenter, Gjældsbreve, Klager til Forligelseskommissionen, Stævninger m. v., tilligemed nøiagtige Regler for Brevstil overhoved og ethvert enkelt Slags Breve i Særdeleshed, en Veiledning til Retskrivning og Interpunktion samt en Fremmedordbog. Tredie omarbeidede og forøgede Udgave. (244 S. 8.) 36 ß indb. — **Norsk Folke-Kalender** for Aarene 1847—1856 inkl. samt for 1859 (tils. 11 Aarg. 78 Ark 8. med 206 Afbildninger, 1 Stjerne- og 1 Planetkort). 1 Spd. 24 ß. — **Udvalg af Claus Frimanns Digte.** Udgivet af J. S. Welhaven. (116 Sider 8.) 18 ß. — **Nogle Tanker om Opdragelse** af Früauf, oversat ved Provst Krag, 2. Opl. (60 S.) 6 ß. — **Guizot: Om Demokratiet i Frankrig i Aaret 1849.** Oversat. (60 Sider 8.) 6 ß. — **Husandagtsbog,** eller Vidnesbyrd af Ordets Tjenere i den lutherske Kirke, ordnede til Gudstjeneste i Huset paa hver Dag i Kirkeaaret. Af H. Halling. 1180 S. Postilleformat. 1 Spd. 24 ß heftet, 1 Spd. 72 ß indb. — **Julies Brevsamling,** praktisk Veiledning til Brevstil for unge Fruentimmer. Af M. C. Hansen. (176 Sider.) 24 ß. — **Norsk Havebog,** indeholdende Kjøkken-, Frugt- og Blomsterhaven, udarbeidet med særdeles Hensyn til Rigets forskjellige Egne til Husbrug af Prof. Lundh og Handelsgartner A. Hansen. 2den Udg. (192 S. 8.) Bogen indeholder tillige en fortrinlig Anvisning for Tillavning af Frugtvine. 48 ß. — **Hermes:** De europæiske Staters Historie efter Wiener-Kongressen, overs. af H. Lem. Med Fortale og et Anhang indeh. Udsigt over Begivenhederne i de tre nordiske Riger siden Wiener-Kongressen, af P. A. Munch. 2 Dele. (920 S. st. 8.) 1 Spd. — **Sygdomme i Barnealderen,** af F. A. Hohl, oversat af J. Lie. (80 S.) 6 ß. — **Husholdnings-Bog,** indrettet efter den almindelige Brug i norske Husholdninger. Udgivet ved en Forening af Husmødre. 4 Udg. (152 S. 8.) 24 ß. — Veiledning til at udtørre **Myre, Sumpe og oversvømmet Land,** til at sænke Kjærn, Vand eller smaa Indsøer, samt til at anslaa Arbeidstiden og Arbeidsomkostningerne, af Johnson. (76 S. 8.) 15 ß. — **Nogle Ord om Snedrev,** Snefog og Snefonner, med Fremstilling om Maaden, hvorpaa antages at Sammes skadelige Virkning paa Veie, Ager og England etc. kan enten forebygges eller svækkes. Med 22 Figurer. Af Johnson. (22 S. 8.) 6 ß. — **Spydet Selshevner,** Saganovelle. (78 S. 8.) 6 ß. — **Laura Temple.** En Fortælling for Ungdommen. Fra det Engelske. (300 S. 8.) 24 ß. — **Markedsgjæsterne og Samfundsballet.** Studenterkomedie med Efterspil. (72 S. 16.) 6 ß. — **Noregs Saga i Stuttmaal.** Elder Fortelning om dei største Tilburdarne med Normennerne og deira Tilstand i Noreg gjenom Forntidi til vaare Dagar. Skrivi i Landsmaalet av Eirik M. Torvaldsson Sommer. (231 S. 8.) 48 ß. — **Breve** nedlagte hos Konditorens, indeholdende den hemmelige Korrespondance imellem Kitty Clower i Skolen og hendes „kjære Veninde" i Byen Efter 9de engelske Oplag. (116 S.) 18 ß. — **Om Midlerne til at forbedre Norges Laxe- og Ferskvandsfiskerier,** af Prof. Rasch. (140 S. st. 8) 30 ß. — **Reiseskitser fra Norden** af H. R. (206 S. 8.) 24 ß. — **Kirke-Psalmer** over Søndags-Epistlerne i Kirke-Aaret. (156 Sider 16.) 9 ß. — **Tidsskrift for Skjønliteratur.** (4 Aarg. 400 Ark 8.) 5 Spd. — **Den praktiske Mechaniks Elementer,** eller en let Veiledning i de almindelige mechaniske Principer, til Brug for Skoler og ved Selvstudium. Oversættelse af Thomas Tate's „Exercises on mechanichs" med Tillæg og Forandringer ved Ingeniør-Lieutenant H. Heyerdahl. (148 S. 8. med 45 i Texten aftrykte Tegninger.) 30 ß. — **Kong Carl Johans Historie** af Henrik Wergeland. (112 S. 16.) 12 ß. — **Norges Historie** indtil Harald Haarfager, tilligemed en udførlig Fremstilling af Nordmændenes gamle Kulturforhold. Af Ole Vig. (284 S. 8.) 48 ß. — **Bibelhistorien** udsat i Vers af Hanna Vinsnes. (204 S. 8.) 8 ß.

I alle Boglader faaes:

Aasen, Ivar. Norsk Grammatik. Omarbeidet Udgave af „det norske Folkesprogs Grammatik." 1 Spd.

Barnard, M. R. Sketches of Eminent English Authors, with extracts from their works. Indb. 1 Spd., i presset Shirting 1 Spd. 24 ß.

Flateyjarbok. En Samling af norske Konge-Sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge, samt Annaler. Udgiven efter offentlig Foranstaltning. Værket vil omfatte ca. 120 Ark fordelte paa 3 Bind, og leveres Subskribenterne for 4 ß pr. Ark. 1ste og 2det Bind er udkommet eg koster tilsammen 2 Spd. 90 ß. 3die Bind under Pressen.

Müller, H. I. Fremstilling af Søkrigshistoriens vigtigste Begivenheder. Med tolv lithograferede Plancher. 1 Spd. 72 ß, paa Velinpapir og indb. i Schagrin 2 Spd. 36 ß.

Welhaven, J. S. Ewald og de norske Digtere. Fire literairhistoriske Fremstillinger. 90 ß, indb. 1 Spd.; i Guldsnit 1 Spd. 20 ß.

Daae, Ludvig. Aktmæssige Bidrag til den norske Kirkes Historie i det attende Aarhundrede. Særsk. Aftr. af Theol. Tidsskr. 36 ß.

Munthe, Ludvig Hanssøn. Katechismusforklaring. Paany udgiven af Professor Caspari. Særsk. Aftr. af Theol. Tidsskr. 48 ß.

Herre, Bernhard.! En Jægers Erindringer. 2det Oplag. 30 ß, i presset Shirting 48 ß.

Helene Leslie, eller Sandhed og Vildfarelse af „Adeline." Oversat fra Engelsk ved F. G. Haslund. 24 ß, i presset Shirting 48 ß.

Ærlighed varer længst. To Fortællinger for Ungdommen. Oversatte fra Engelsk af F. G. Haslund. Med Titelkobber. Indb. 36 ß.

Harald Franke. Fra det Engelske. Med 14 Træsnit. I stivt Omslag 24 ß, i presset Shirting 44 ß.

Flora, eller Blomster- og Bladesprog 8de Oplag. 18 ß, i presset Shirting 36 ß.

Halling, H. En liden Postille for Børn. 4de Oplag. Indb. 36 ß, i presset Shirting 50 ß. do. med Guldsnit 60 ß.

Horn, E. F. B. Let fattelig Fremstilling af den lutherske Lære om Naademidlerne i deres indbyrdes Forhold. 24 ß, indb i presset Shirting 44 ß.

Gagner, P. L. Den første Altergang. Christelige Raad og Veiledninger for Vandringen gjennem Livet. Konfirmationsgave. Oversat fra det Svenske. 3die Oplag. 18 ß, i presset Shirting 36 ß, do. med Guldsnit 44 ß.

Lindblad, Joh. Mich. Betragtninger for unge Gjæster ved Herrens Bord. Konfirmationsgave. Oversat fra Svensk. Med et Forord af Sognepræst Hald. 2det Oplag. Indb. i presset Shirting 54 ß, do. i Guldsnit 66 ß.

Nissen, Hartvig. Om Ordningen af vort høiere Skolevæsen. (For den væsentligste Del et Aftryk af en Afhandling i Morgenbladet.) 24 ß.

— Om Angrebene paa min „Ordning af vort høiere Skolevæsen", nærmest paa Foranledning af Rektor Holmboe. (Aftryk af nogle Artikler i Morgenbladet.) 18 ß.

Norstrøm, F. G. Jordbruget. En Bog for unge norske Landmænd. 108 ß, indb. 1 Spd.

Dahl, F. A. Kortfattet Anvisning til Fabrikation af Drainrør. Med 2 Plancher. 18 ß.

— Om Plantning af Pil (Salix), tjenlig til Tøndebaand, Kurvmagerarbeide og levende Hegn. 8 ß.

— Vandhusgjødseleus Tilgodegjørelse. 8 ß.

Mohn, N. M. Om Haandværker- og Arbeiderforeninger med økonomiske Formaal. Særsk. Aftr. af Polyt. Tidsskr. 30 ß.

Christiania i August 1865.

P. T. Mallings Forlagsboghandel.

Subskriptions-Indbydelse.

Det norske Toldvæsen,

fremstillet af David Schøyen.

Efterat Forfatteren i Vinteren 1864—65 i Christiania Handelsforening havde holdt en Række Foredrag om Toldvæsenet, blev han fra forskjellige Kanter opfordret til at udgive en almindelig systematisk Fremstilling af dette, saadan som allerede haves i flere fremmede Literaturer. Det har været ham saa meget desto lettere at efterkomme dette Ønske, som han allerede længe forud havde paabegyndt Udarbeidelsen af et saadant Værk; dette er nu fuldendt, og der indbydes herved til Subskription paa samme. — Den første Deel har til Hensigt i en populair og sammentrængt Form at gjengive de Toldvæsenet vedkommende statsoeconomiske Theorier saavelsom denne Beskatnings og dens Administrations øvrige Historie. Den anden Deel har en mere practisk Hensigt; i den ere de nugjældende Regler om det norske Toldvæsen saaledes, som de fremgaae af Love, kongelige Resolutioner, Departementsskrivelser, Domme m. v. samlede og bearbeidede i systematisk Form; herved er søgt afhjulpet den Ulempe, der hidtil har været for saavel Toldofficianter som især for de Forretningsdrivende, ved at Bestemmelserne findes saa spredte og forendeel ere saa indviklede, at man ikke uden et særskilt Studium kan komme paa det Rene med dem.

Værkets Indhold er følgende:

Første Deel.

Toldvæsenets Historie.

A. Toldbeskatningens historiske Udvikling:

§ 1. Toldbeskatningen i Oldtiden og Middelalderen. § 2. De statsoeconomiske Systemer; Beskyttelsestolden. § 4. Handelstractaterne. § 5. Finantstold. § 6. Den norske Toldbeskatnings Historie.

B. Toldadministrationens historiske Udvikling:

§ 7. Den norske Toldadministrations historiske Udvikling. § 8. Toldadministrationens Reform i flere europæiske Stater.

Anden Deel.

Det nuværende norske Toldvæsen.

A. § 9. Indledende Oversigt: (Om Tolden, andre Afgifter, Indførselsforbud o. s. v.)

B. Skattepaalægningen:

§ 10. Om Tarifferne: a) Indførselstold; b) Udførselstold; c) Fritagelse for Told; d) Nedsættelse af Told; e) Forhøielse af Told; f) Oplæggelsesafgift; g) Skibsafgifter. § 11. Om provisoriske Anordninger. § 12. Om Tractater. § 13. Mellemrigsforholdene.

C. Indkrævningen:

§ 14. Personalet: a) Sammensætning; b) Aflønning; c) Afskedigelse, Pensionering, Toldetatens Understøttelsesfond. § 15. Opsynet: a) langs Kysten; b) indenlands og langs den svenske Grændse. § 16. Oppebørselen. § 17. Transitoplag. § 18. Creditoplag. § 19. Straffeprocessen. § 20. Om Straffene. § 21. Om Toldvæsenets Eiendomme, Inventarier o. s. v. § 22. Forskjelligt.

Undertegnede, der har overtaget Forlaget af ovennævnte Værk, tillader sig herved at indbyde til Subskription paa samme. Det vil udkomme i to Dele og udgjøre ca. 30 Ark. Octav. Første Deel bliver færdig i Begyndelsen af October og Slutningen antagelig inden Aarets Udgang. Prisen bliver for Subskribenter 6 ß pr. Ark. Subskription kan tegnes i alle Landets Boglader og paategnede Planer bedes indsendte inden medio September. — Subskribentsamlere erholde paa 10 betalte Exemplarer eet Friexemplar.

Christiania den 1ste August 1865.

J. W. Cappelen.

Udkommet er:

Ny, illustreret Godtkjøbsudgave

af

Holbergs Comedier.

Texten ved J. Levin. Billederne af Vilhelm Rosenstand.

Komplet i 40 Hefter à 9 ß norsk.

(Hvert Hefte indeholder 16 tospaltede Sider samt et stort Lithographi.

For at imodekomme gjentagne Opfordringer, indbyder undertegnede Forlægger herved til Subskription paa en illustreret Udgave af Holbergs Comedier.

Hver Uge udkommer et Hefte, indeholdende 16 tospaltede Sider i meget stort Format, ledsaget af et Billede af den bekjendte dygtige Tegner Vilhelm Rosenstand, smukt udført i Lithographi med Tontryk.

Texten er den gamle, af Hr. Kand. J. Levin besørgede Redaktion, der har vundet eenstemmig Anerkjendelse hos Publikum.

Ludvig Holbergs Comedier er i Ordets fuldeste Betydning en Folkebog,

der i over et Aarhundrede har havt en stor Indflydelse paa at danne Folkecharakteren og været udbredt og læst som intet andet Skrift i Norden. Den fremtræder her for første Gang i en illustreret Udgave, hvis Text er anerkjendt for den bedste og korrekteste af alle, og hvis Illustrationer ere nye og originale, tegnede med Humor og Liv og udførte med Omhu og Elegance. Subskriptionsprisen er 9 ß for Heftet, og Udgiveren garanterer Subskribenterne Værket komplet i 40 Hefter, saa at de overskydende Hefter leveres dem gratis.

Bogladeprisen vil muligen blive forhøiet. Subskription, der snarest bedes indmeldt, modtages i enhver Boghandel i Danmark, Norge og Sverige.

Fr. Wøldikes Forlags-Expedition.

Hos Beyer i Bergen er udkommet og faaes i Bogladerne:

En Bergensk Cicerone.

Af en Anonym. 2det Oplag. Med en Grundtegning over Bergen. 42 ß.

Udkommet er:

Soldat-Underviisning

for den norske Armee.

Samlet af Munch Petersen, Major.

3die Oplag. Pris indb. 9 ß.

Bogen, der er authoriseret til Brug i Infanteriets Underofficiers- og Rekrutskoler, anbefales tillige som Ledetraad for Vaabenøvelsesforeninger og Skyttelag.

P. T. Mallings Forlagsboghandel.

Fra Pressen er udkommet paa Undertegnedes Forlag:

Kjøkkenhaven,

dens Brug og Nytte i Husholdningen.

Et Skrift for Folket. Af **Dr. F. C. Schübeler.** Udgivet med Understøttelse af det Kongl. Selskab for Norges Vel. 8 Ark 8vo med 104 Træsnit. Pris indb. 24 ß.

J. W. Cappelen.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 37.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 10. Septbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaarct. [14. Aarg.

Indhold.

Brynsdalens chemiske Fabrik.

Paa den nuværende Jernbanestations Plads i Christiania vil man for omtr. et Snees Aar tilbage kunne erindre et mindre tiltalende Syn af nogle faldefærdige Træskuur, som i den varme Aarstid altid vare en Skræk for den Forbigaaende paa Grund af deres stinkende Indhold. En driftig Kjøbmand, Hr. Henriksen, havde nemlig her sine „Beenboder" med store Oplag af Kreaturbeen, der da, ligesom senere, i store Masser gik ud af Landet for at gjøde engelsk Jord. Der var vel neppe Mange, som dengang anstillede Betragtninger over denne for et korntrængende Land saa skadelige Trafik; man skulde nærmest tro, at Byens Sundhedspoliti maatte ansee det for en Opofrelse af Vedkommende at ville føre slige ildelugtende Produkter ud af Landet. Imidlertid er der gjennem Aarenes Løb, under vore Landboforholdes oprindelige Tilstand, udført fra vort fattige Land Hundredetusinder Tønder Korn i Form af Dyreknokler; et Skippund Been antages nemlig at indeholde nok af Plantenæring for at kunne frembringe 5 à 6 Tønder Rug eller Hvede. De overordentlige Resultater, som det engelske Landvæsen gjennem et halvt Aarhundrede havde opnaaet ved Hjælp af Beengjødning, kjendte vore Landmænd dengang ikke noget til; Udskibning af Been var en Kilde til Kjøbmandens Fortjeneste, og Landmanden forsynede trolig hans Oplag, trods de enkelte Stemmer, som undertiden advarede ham mod denne hans egen Bedrift ødelæggende Udførsel af Gjødningsmidler. Imedens allerede i Aartier vore Naboer over Havet havde vidst ved Hjælp af kunstig Gjødning at hæve sit Agerbrug til en Industri, der aabnede et af de sikreste Feldter for Anvendelse af Kapital og Kundskab, vedblev vort Land længe at være en af Bidragyderne til at skaffe denne Industri den fornødne Gjødningskraft.

Nu kan man imidlertid glæde sig over, at denne Tid er forbi; med den vaagnende Sands for et fornuftigere Jordbrugsstel har man fundet, at vore Dyreknokler gjøder nok saa godt paa egen Jordbund, og der udskibes fortiden vistnok saare lidet af dette vigtige Gjødningsemne, og isaafald da kun fra de nordligste Byer.

Hvad der fornemmelig har bidraget til at henlede vore Landmænds Opmærksomhed paa de kunstige Gjødningsmidlers Værd for Agerbruget, er, foruden Landbrugsskolerne, den heldige Virksomhed, som Akershuus Amts Landhuusholdningsselskab har udfoldet. De Partier ægte Peru-Guano, som paa Foranledning af Landhuusholdningsselskabet for endeel Aar tilbage blev indført til Landet, gav troligviis det første Stød til et mere omfattende Forbrug af den saakaldte Handelsgjødning hos os. At den indsigtfulde og beregnende Landmand, som engang havde faaet Anledning til at prøve denne gode Vare, senere ikke fandt sig tilfreds med slettere Sorter, der bleve falbudne til høie Priser, er en Selvfølge, ligesaa vist som en heel Deel andre Gjødningsstoffer af forskjellige Navne og Beskaffenhed heller ikke fandt nogen Tiltro og Afsætning, efter at de engang vare prøvede. Blandt disse sidste kan nævnes Poudrette fra „Fredens Mølles Fabriker" ved Kjøbenhavn og slet behandlet Fiskeguano.

Imidlertid var der brudt en Bane for Handelsgjødningens Anvendelse i vort Landbrug; Fiskeguanoselskabet arbeidede med Ufortrødenhed og megen Opofrelse paa at kunne tilveiebringe et godt Produkt, og en foretagsom Mand, Hr. H. Malling, anlagde den første Beenmølle ved Christiania for Tilberedning af svovlsyret Beenmeel, eller saakaldet sur phosphorsur Kalk. Den store Udbredelse, som dette Gjødningsmiddel havde fundet i Udlandet, fornemlig i England, maatte jo ogsaa vække Opmærksomhed hos os, og det gjorde i kort Tid en ualmindelig Opsigt paa Grund af den sikre og kraftige Virkning, det frembragte paa Planteværten, anvendt saavel til Rodfrugter som Kornsæd og Eng, paa alleslags Jordsmon. Hr. Malling, der har Æren af at være den Første, som begyndte denne for vort Jordbrug nyttige Fabrikvirksomhed, ophørte med sin Bedrift, da et større Etablissement, det saakaldte Lysaker chemiske Fabrik, anlagdes af et Aktieselskab under afdøde Bergmester M. W. Sinding's Ledelse. Denne Fabrik har nu virket i en 6—7 Aar og gjort meget Gavn i Landvæsenets Tjeneste, idet den altid under en kyndig Ledelse har leveret et godt Fabrikat, som har vundet Landmandens Tillid. Lysaker chemiske Fabrik har til enkelte Aar afsat indtil 15,000 Centner sur phosphorsur Kalk og vel saaledes givet Agerbruget et Tilskud af Gjødningsstof for Tilveiebringelse af omkring 40,000 Tønder Rug. Foruden dette glædelige Beviis paa den Opmærksomhed, Beengjødningen allerede har vakt inden vor Landbostand, kan ogsaa anføres, at der paa forskjellige Steder omkring i Landet findes mindre private Anlæg for Fabrikation af stampet Beenmeel og sur phosphorsur Kalk. Blandt de vigtigste saadanne kan nævnes Leerens Fabrik ved Throndhjem og Muslads Fabrik ved Gjøvik. De Fabrikater, som fra disse Steder er kommet os for Øie, anbefale sig imidlertid ikke fra Udseendets Side som noget velbehandlet Fabrikprodukt; de samme Fabrikater have derhos, saavidt os bekjendt, endnu ikke ved nogen Analyse gjennemgaaet Chemiens Skjærsild*), uden hvilken Landmanden aldrig kan finde sig fuldkommen betrygget, da han, selv uden at forudsætte forsætlige Forfalskninger, har Resikoen ved at handle med en ukyndig Fabrikant paa samme Tid, som prøvede Varer ere at erholde. Efterat Aas høiere Landbrugsskoles heldige Virksomhed har begyndt at sprede en Smule Lys omkring i de forskjellige Grene af vore Landbosysler, vil den indsigtsfulde Landmand som Forbruger af kunstig Gjødning ikke længere lade sig lede af de overfladiske Hensyn til, hvilket Gjødningsprodukt der erholdes i størst Mængde for en vis Pengesum.

I forrige Aar blev atter et større Etablissement for Fabrikation af Beengjødning anlagt ved Christiania, nemlig det saakaldte Brynsdalens chemiske Fabrik, hvoraf vi idag levere en Afbildning. Fabriken, der eies af et Interessentskab, har en vakker og fordeelagtig Beliggenhed ved den Byen nærmest værende Jernbanestation, Bryn; den anvender som Drivkraft for sine Maskiner et 20 Fods Vandfald i Loelven.

Vi skulle lidt nærmere gjøre os bekjendte med denne Fabriks Indredning og Virksomhed. Efter at have passeret Magasinet for Oplaget af de raae Been og de i hundredeviis udenfor Bygningerne opstillede store Kurveflasker med Svovlsyre, kommer man over en høi Kjørebro ind paa 3die Loftetage, hvor Sorteringen af Raastoffet foregaar, idet alle Horn, Klover osv. udpilles fra Benene, som derpaa styrtes ned i det underliggende Maskinhuus for at knuses. Man standser uvilkaarlig foran disse store Beenhauge; hvor mange og forskjellige Slags Dyr have vel ikke her maattet yde sit Bidrag til denne besynderlige Sammenblanding af Knokler, hvor selv Hvalfiskens uhyre Ribbeen og Ryghvirvler ere repræsenterede. I Maskinhuset vender Opmærksomheden sig strax hen paa et stort Stampeværk og et Par mægtige kantløbende Granitstene af 3 Alens Diameter Disse tvende Slags Maskinerier, der Dag og Nat ere i uafbrudt Bevægelse, hjælpe hverandre gjensidig at udføre deres svære Arbeide: at knuse 6000 Pund seige, haarde Been til et nogenlunde fiint Meel. Imidlertid er dette kun en liden Deel af det Arbeide, der daglig skal udføres. Uagtet Fabrikationen af svovlsyret Beenmeel er meget simpel, kræver dog den store Masse, med hvilken der maa arbeides, et betydeligt Apparat for at kunne fremstille et ordentligt og godt Fabrikprodukt. Selve Fabrikationen og de forskjellige Processer, Beengjødningen maa underkastes, inden den kan forlade Fabriken som færdig Vare, medtager en Tid af omtrent 6 Dage, og da der hver Dag fremstilles 6000 Pund svovlsyret Beenmeel, bliver den hele Vægt, hvormed der daglig skal tumles frem og tilbage, henimod 36,000 Pund; dette giver naturligviis Anledning til, at man saameget som mulig benytter sig af mechaniske Transportmidler for at spare Arbeidskraft.

Igjennem hele Fabriken løber en liden Sporvei med en Vogn; ved Steengangen, Sigterne, Pulveriseringsmaskinen etc. anvendes Jakobsledere, Heisemaskiner o. s. v. Ikkedesmindre udkræves ved Fabriken en stor Mængde Haandkraft til at udføre de forskjelligartede Arbeider. I et Hjørne af Maskinhuset syder en Dampkjedel, der gjennem en lang Rørledning bringer de spændte Vanddampe til forskjellige Steder i det saakaldte Syrehus; nede i Huset tilhøire ramler og støver en saakaldet Pulveriseringsmaskine. Men lad os følge de enkelte Processer, hvorved Beengjødningen fremstilles, noget nærmere. Efterat Beenmelet har forladt Sigten ved Steengangen, føres det ind i de saakaldte Syrekummer, hvor det nogen Tid bliver behandlet med spændte Vanddampe; dette skeer for at forberede og lette den chemiske Proces, som Beenmelet derpaa underkastes ved at tilsættes med Svovlsyre. De spændte Vanddampe gjennemtrænge nemlig fuldstændig alle Beenpartiklerne, hvorved Beenmassen bliver porøs og mere modtagelig for Svovlsyrens Indvirkning, hvorved det opløselige Kalkfosfat dannes. Efterat være behandlet med Svovelsyre og behørig gjennemarbeidet i Syrekummerne i Løbet af et Par Dage, bringes Stoffet, der nu udgjør en deigagtig Masse, hen til et Oplag, hvorfra den saakaldte Tørreplade stadig forsynes; dette er en Indretning, som fortjener lidt nærmere Omtale. Naar man kommer ned ad en Steentrappe ved Siden af et stort Kuloplag, staar man med engang ligeoverfor et anseeligt Ildsted, bestaaende af 8 Indlægsovne, som en Fyrbøder er i stadig Bevægelse med at fodre og tilsee. Over disse 8 Ildsteder dannes ved mindre Kanaler et fortløbende Hvælv eller Tag af ildfaste Stene i 22 Alens Længde og 15 Alens Bredde, som ovenpaa udgjør et aldeles jevnt Gulv, der ikke nogentid kan blive stærkere ophedet, end at en Mand kan gaa derpaa for idelig at sno og vende Godset (det syrede Beenmeel),

*) Fra Lektor Waage haves dog for Leerens Fabriks Vedkommende en Analyse, der i de sidste Dage har været indrykket i Dagbladene, i Henhold til hvilken dens Fabrikat erklæres for „uforfalsket og med Kyndighed tilberedt." Red. Anm.

som her modtager sin Tørring. Fra Tørrepladen kommer Beengjødningen paa Pulveriseringsmaskinen, hvor den tilsættes med Ammoniak, og er nu færdig til at pakkes i Sække som færdig Vare. Brynsdalens chemiske Fabrik leverer det smukkeste Fabrikprodukt i sit Slags her i Landet, paa Grund af den Omhu, som anvendes paa Beengjødningens Fiindeling, hvilket naturligviis er en Hovedsag. Beengjødningen danner et lyst, tørt Pulver, der tildeels er som Støv og maa saaledes være særdeles let opløselig i Jorden og god at behandle for Landmanden. 7.

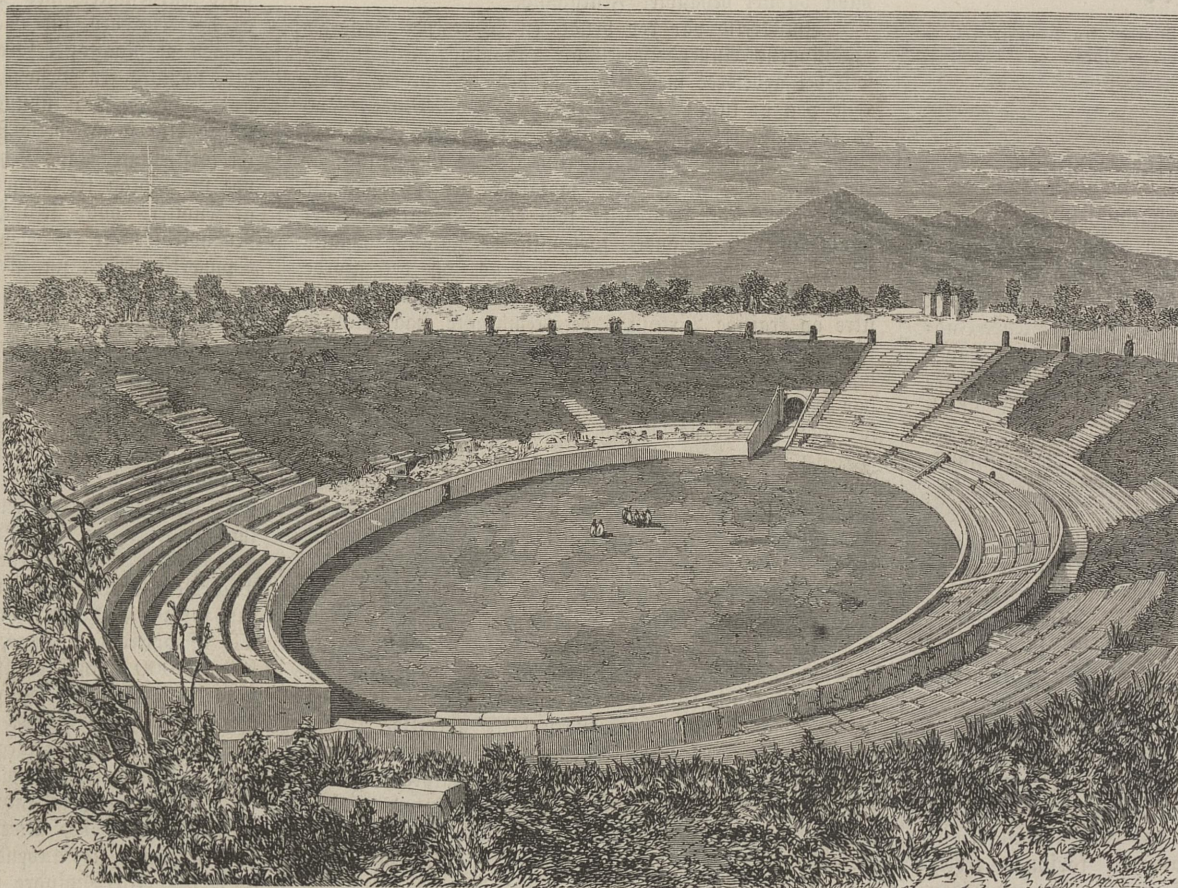
Billeder fra Pompej.

III.

I den yderste Spidse mod Sydost af den ægformige Runding, som betegner det gamle Pompeias Grændser, rager en eenlig Ruin frem af den rundt om uberørte Jord. Udenfra frembyder den ikke noget synderlig imponerende Skue; to Rader Buegange hæve sig over hinanden, men uden at naa nogen stor Høide; træder man derimod ind og gjennemgaaer de endnu vel vedligeholdte Trappegange, der paa ethvert Punkt føre op til den øverste Buegang, overraskes man over den Høide og Udstrækning, som Bygningens Indre viser. Sagen er den, at Amphitheatret her var bleven gravet lige saa langt ned i Jorden, som det hæver sig over den; selve Arenaen sænker sig dybt ned, og naar man fra det øverste Galleri seer ud over Amphitheatret og dernæst lader Blikket glide videre hen over de omliggende Marker, faar man næsten et Indtryk af, at det er et udbrændt Krater, der ligger for Ens Fødder. Er man da genegen til at spinde saadanne Tanketraade videre, kan man let forestille sig dette Krater, der nu ligger saa dødt, under et Udbrud, naar det udspyer, ikke Ild og Røg, men Dampe af Støv og Blod, naar Gladiatorernes barbariske Kampraab og de vilde Dyrs Hyl fylder Luften og Grunden under Tilskuernes Fødder synes at bæve af Forfærdelse over det græsselige Skuespil. Er man ikke begavet med en saa stærk Phantasi, giver man sig maaskee til i Tankerne at repetere, hvad Ens Børnelærdom vidste at fortælle om Oprindelsen til de romerske Gladiatorlege og derigjennem til de ved dem foranledigede Amphitheatre. Man erindrer, at det var de overtroiske Etrusker, der lærte Romerne at hædre sine Afdødes Manes ved Menneskeofre, især af fangne Fiender; snart lod man imidlertid disse indbyrdes dræbe hinanden, og af disse Kampscener forsvandt da efterhaanden det oprindelige religiøse Element ganske og gav Plads for det Theatralske. I Begyndelsen lod man Kampen foregaa midt inde i Byen paa Stortorvet; men den umaadelige Sammenstrømning af Mennesker, der altid fandt Sted, og Hensyn til Ordenens Overholdelse gjorde, at man maatte være betænkt paa egne Lokaler; man henlagde dem da først til Cirkus, og derpaa begyndte man at bygge egne Amphitheatre. I Rom læse vi om, at det første Amphitheater blev opført under August af Statilius Taurus; det var tildeels af Træ, og blev efter en Ildebrand gjenopbygget af Nero. Men det var snart for lidet for den talrige romerske Pøbel af høiere eller lavere Stand, der strømmede sammen til de storartede Slagterier, Keiserne og de Fornemme forsøgte at holde den i godt Lune med. Under Vespasian blev da paabegyndt og under Titus fuldendt det umaadelige Amphitheatrum Flavium, nu bekjendt over den hele Verden som Colosseum. Den Form, som her var angivet, var typisk for de mange Bygninger, der i samme Øiemed opførtes rundt om i det romerske Keiserriges Stæder; men ingen af dem er bleven saa vel vedligeholdt og kan give os et saa klart Begreb om deres forresten meget letfattelige Indretning, som det, der ligger for vore Fødder.

Vi stige da ned paa selve Skue- eller Kamppladsen, den saakaldte Arena. Den er bedækket med et tykt Lag Sand, der skal sluge det udgydte Blod, forat Bunden i de lange Timer, Slagteriet forsættes, ikke skal blive slibrig under de Kjæmpende. I hver af den elliptiske Arenas Ender aabner der sig en Gang, gjennem hvilken de Stridende, ofte i talrig Skare — vi ved saaledes, at der netop her i Pompej engang samtidig optraadte 30 Par Gladiatorer — under krigersk Musik og fuldt rustede drog ind. I den ene af disse Gange var et Afslukke, hvorfra man slap de vilde Dyr frem, og paa en af Areanens Langsider udmunder en snever Gang, der fører ind til et lidet rundt Kammer dybt inde i Bygningens Substruktioner; det var den saakaldte porta libitinensis, gjennem hvilken man trak Ligene af de faldne Gladiatorer ind i spoliatorium, for der at aftage dem deres Rustninger. Rundt om Arenaen gaar en Muur, halvfemte Alen høi; oppe paa den see vi Hullerne, i hvilke man befæstede de stærke Staaltraadnet, hvormed man forhindrede de vilde Dyr nede paa Arenaen fra i sit Raseri at springe over Barrieren ind mellem Tilskuerne. Paa denne Muur kan man endnu skimte svage Spor af Malerier, der have forestillet allskens Kampscener.

Stige vi nu op paa Tilskuerpladsen, finde vi den, som vor Afbildning ogsaa viser, ved Barrierer deelt i tre Logerader, Caveæ, der ved Trapper igjen deles i Cunei. 34 Rækker Bænke strække sig opover; den nederste Cavea har 4, den mellemste 12 og den øverste 18. Ovenfor disse hæver da selve Bygningens Ydremuur sig; ogsaa op paa den fører nogle Trapper, og her finde vi Huller i Muren, hvori man befæstede stærke Bjælker, fra hvilke man spændte det store Solseil, Velum kaldet, over Skuepladsen. Endelig har vi tilbage de mangfoldige Opgange til Tilskuerpladsene; men da disses Indretning ikke vel kan forklares uden ved Hjælp af vidtløftige Gjennemsnits- og Grundtegninger, maa vi lade os nøie med at bemærke, at de ved en nærmere Undersøgelse vise sig i en ganske udmærket Grad skikkede til hurtig at fordele den store Folkemasse til de forskjellige Pladse rundt om i Bygningen.

Amphitheatret i Pompej.

En Nybyggers Bjørnejagt.

Langt inde i Lule Lappmark, oppe imod Fjeldene, boede for ikke mange Aar siden en Nybygger, der, som de fleste i hans Stilling, tillige drev paa Jagt, en for ham nødvendig og ganske letvindt Binæring. Hvad han kunde høste sammen af de smaa Agerflekker, var lidet og usikkert, — Høsten i Skoven var sikrere. Der er Overflod paa alt Slags Vildt. I Tjernene ligger Vildgjæs og andre Søfugle og pladsker, og i Skoven er det tæt med Ryper. Dahlberg — saa hed Manden — var en nok saa habil Jæger, og naar ingen Anden fik Ryper i sine Snarer, var hans altid fulde. Folkene i Trakten deromkring kaldte ham ogsaa „Rypekongen."

I mange Aar havde han drevet Jagt efter allskens Vildt, der fandtes i Nærheden af hans Hjem; men en Jagt, den fornemste af dem alle, den efter Bjørn, havde han endnu aldrig dristet sig til. Han manglede hverken Mod eller Lyst, men han var saa daarlig udrustet, at Vovestykket syntes ham for stort. Han havde ikke andet Gevær end en gammel Studser, der var smedet etsteds oppe i Lappmarken. Hvor klodset Kolben end var, fik Dahlberg som oftest Skuddet til at træffe, naar det brændte løs, hvilket kunde være temmelig tvivlsomt, saa svagt var Laaset. Selv om det ikke klikkede, var det uvist, om det kunde gjøre den nødvendige Effekt, og han maatte skyde paa nært Hold, i Høiden paa en 10—15 Skridt, turde han haabe paa at faa Livet af en Bjørn. Traf det saa ikke lige i Prikken, — ja, da var hans Stilling ikke misundelsesværdig. Nogen Jagtkammerat havde han ikke; han eiede ikke engang en Hund, der kunde bortlede den saarede Bjørns Opmærksomhed; alt maatte bero paa et eneste Skud, og dette turde han ikke lide trygt paa.

Altsaa havde han lagt Baand paa sin Lyst til at komme i Kast med Skovens Konge. Anledning havde han ikke savnet; thi han saa hver Høst flere Gange Bjørnen, naar denne var ude og hentede sig Desert paa Multebærmyrene. Tilsidst blev det altfor lokkende for ham at see Bamsen gaa saaledes og delikatere sig i Ro og Mag. Det viste sig snart, at det ikke var vanskeligt at komme Bjørnen paa nært Hold; thi naar den begyndte sin Bærplukning i den ene Ende af Myren, standsede den sjelden, før den var rykket heelt frem til den anden. Han havde saaledes god Tid til at gjøre en Omvei og tage Post paa et skjult Sted, hvor han ubemærket kunde oppebie Bjørnens Komme. Tog denne da Veien henimod Bagholdet, nu vel, da fik Jægeren saa nært Hold, som han kunde ønske. Jo mere han tænkte paa dette, desto mere lysten blev han paa at gjøre Forsøget. Faren var, det indsaa han godt, lige stor, som den før havde forekommet ham; men Fristelsen blev mere og mere uimodstaaelig: saa gav han da tilsidst efter for den.

En vakker Dag i August, for omtr. 12 Aar siden, besluttede han at tage sig en Tur hen til en stor Multebærmyr, hvor Bjørnen ofte havde pleiet at vise sig. Efter at han havde renset sin besledne Muskedonner og befundet, at alle Knaldhætterne brændte af, noget, som just ikke hændte hver Dag, og efter at han omhyggelig havde puttet en dygtig Ladning i Bøssen, begav han sig glad i Hu afsted. Efter en Times Gang var han nede ved Myren, og ganske rigtig, der stod Bjørnen i den østre Kant og avancerede, stadigt spisende, vestover. Dahlberg's Krigsplan var lagt. Han tog en Omvei, for ikke at blive bemærket af Bjørnen, og lagde sig i Baghold bag noget Birkekrat, netop paa et Sted, hvor Myren kneb sig sammen, saa at der var Sandsynlighed for, at Bjørnen der maatte komme tæt forbi. Da Dahlberg var kommen frem og havde taget Post, var Bjørnen endnu omtrent halvandet tusinde Skridt borte, og den nærmede sig meget langsomt, saa at Jægeren havde god Tid til at berede sig paa det forestaaende Møde. Efter et Par Timers Forløb, da det allerede begyndte at skumre, var Bjørnen kommen tæt ind paa Dahlberg's Baghold. Det afgjørende Øieblik var nær. Med spændt Opmærksomhed fulgte Nybyggeren alle Bjørnens Bevægelser.

Efter nogle Øieblikkes Forløb stod Bjørnen der foran ham omtrent paa 15 Skridts Afstand. Uden at ane den Fare, der truede den, havde den styret sin Gang lige henimod Nybyggeren. Denne havde allerede løftet sit Gevær til Skulderen og ventede blot paa et godt Sigte, for at give Ild. Nu dreiede Bjørnen lidt til Venstre, som for at passere videre, og vendte derved hele Siden mod Dahlberg. Denne sigtede lidt bagenfor Forbenet og trykkede til. Skuddet gik af, og i samme Øieblik hørtes et forbitret Skrig, der steg til et vildt Brøl. Uden at tabe et Sekund, kastede Dahlberg sig nogle Skridt tilbage, for et Øieblik at undgaa

Bjørnens Opmærksomhed; dette Øieblik vilde han anvende til paany at ladde sin Bøsse. Det var af Vigtighed, at han kunde faa laddet i en Fart, saafremt det første Skud ikke dræbte. For dette Tilfælde havde Dahlberg udspekuleret en sindrig Methode, der satte ham istand til i en Fart at have sit Vaaben igjen i Orden. Krudt havde han liggende løst i sin høire Buxelomme; han behøvede blot at gribe ned i den med den høire Haand, for at faa fat i en Portion Krudt, stor nok til et stærkt Skud. At slaa dette ned i Piben, var et Sekunds Sag. Kuglen var ogsaa nær ved Haanden; thi den holdt han i Munden, der, hvor Matroserne pleie at forvare sin Skraa. Et Greb ind i Munden, og han havde Tag i Kuglen. Den var passelig stor til at fylde Piben, men ikke saa stor, at den blev siddende fast i Løbet. Altsaa, ned i Mundingen med den, et Slag paa Piben, og den var nede. Knaldhætten var heller ikke langt borte; thi den havde han holdt indesluttet i den venstre Haand, medens han løsnede det første Skud.

Det var ogsaa paa høieste Tid. Dahlberg havde neppe havt Tid til at anvende sin Expeditladningsmethode, førend Bjørnen stod Ansigt til Ansigt med ham. Blodig og rasende stormede den frem over Myren, reiste sig paa Bagbenene, og da den i det Samme fik see et Glimt af sin Fiende bag Busken, vendte den sig med et forfærdeligt Brøl til Høire, for at falde over ham. Men i samme Øieblik smeldte det andet Skud. Kuglen gik igjennem Hjertet; som truffen af et Lyn styrtede Bjørnen til Marken, og inden et Minut havde den udaandet sit sidste Suk.

Fem Gange senere traf Dahlberg under lignende Forholde sammen med Bjørn, skjød hver Gang ikke førend Dyret var kommet paa 15 Skridts Afstand, og traf det hver Gang paa Peltsen, uden at komme til at benytte sit andet Skud, der stadig slængtes i Bøssen efter den beskrevne Methode.

Literatur.

Hr. Redaktør!

Med et Par Ord ønskede jeg at henlede det norske Publikums Opmærksomhed paa M. Goldschmidt's seneste større Fortælling „**Arvingen**", da den synes mig det bedste æsthetiske Produkt, vi paa lang Tid have faaet fra Danmark. Goldschmidt har undergaaet en mærkelig Forandring. Forført af sine forskjelligartede Anlæg til en ligesaa forskjelligartet Virksomhed, hvori et pirreligt Sind og urolige Tider drog ham dybere ind end ønskeligt var, har den poetiske Kraft i ham baaret ham oppe, og den Ulykke, der har truffet hans Land, har hjulpet til. Han er nu alvorlig og samlet, hans Livsanskuelse mild og høisindet, Fremstillingskunsten, der altid har været fortrinlig, befatter sig dybere med det Ene og begynder at forsmaa Aandrigheden. Bogens Midtpunkt svaier endnu, men ligesaa sikker som Begyndelsen er, er ogsaa Slutningen, og lægger en Fred efter sig, som faa Bøger af den nyere Produktion. Goldschmidt er som Fortæller nøiagtig i sin Psychologisering, han ligner heri de i Norge saa yndede bedste engelske Forfattere, men er mere Digter; derfor ere de enkelte Kapitler poetisk forklarede og Hovedindtrykket tonende.

Bogens Heltinde giver et klarere Billede af Forfatteren end de forskjellige Udtalelser om ham af (politiske) Venner og Uvenner. Denne Kvinde er udsprungen af en fiin Sjæl og hviler paa Forudsætning om stor Dannelse. Der er desuden Noget over den, som jeg ikke kan betegne nøiere end ved at sige, at den Mand, som har skrevet den, maa sit Liv igjennem have levet i godt Selskab.

Goldschmidt's Stilling i sit Fædreland frembyder nu et eget Syn. Han, som for nogle Aar siden kivedes med alle Partier, har, sine Meninger i Behold, vundet Ploug's Venskab og arbeider i „Fædrelandet", — har faaet „Dagbladets" Roes for sine poetiske Arbeider (see „Arvingen", kriticeret af Digteren Prof. Molbech i bemeldte Blad), — og „Flyveposten" og „Berlingske Tidende" behandle ham ikke med mindre Agtelse. Dette har ogsaa efterlagt Noget i hans Sind; thi en saa skjønt forsonet Fortælling som denne sidste er det aldrig før lykkets ham at skrive.

Bn.

Brynsdalens chemiske Fabrik.

— **Constantin Tischendorf. Naar bleve vore Evangelier forfattede?** Oversat efter den tydske Originals andet Oplag. Chra., B. M. Bentzen, 1865. 68 S. 8vo. 36 Sk. — De store Fremskridt, som den almindelige historiske Forskning, støttende sig paa mangfoldige Hjælpevidenskaber, saasom sammenlignende Linguistik, Diplomatik osv., efterhaanden har gjort, har ikke kunnet blive uden Indflydelse paa den theologiske Videnskab. Medens denne før væsentlig bestod i den philosophiske Behandling af det bestemte dogmatiske Stof, der var givet i de hellige Skrifter, har Opmærksomheden i den senere Tid, fornemmelig vakt ved Tübingerskolens dristige Forskninger, mere og mere rettet sig paa Authenticiteten af disse Skrifter selv og det i dem nedlagte historiske Stof. Man bliver lettelig opmærksom paa, hvorledes dette Omsving er en Ytring af den almindelige Miskredit, den abstrakte Philosopheren og Dogmatiseren mere og mere er kommen i, og den stigende Interesse, hvormed man i dets Sted har vendt sig til det Faktiske i den menneskelige og naturlige Historie, væsentlig af en blot og bar Sympathi med det Reale, uden Trang til øieblikkelig at reducere det til Theorier. Med lige brændende Iver, som man paa Reformationens Tid tvistedes om den rette Forstaaelse af Bibelens Udsagn om Menneskets frie Villie, om Menneskets Retfærdiggjørelse ved Gjerninger eller ved Troen alene osv., har man i den sidste Menneskealder drøftet disse Udsagn selv og den Grad af Troværdighed, som man turde tillægge dem. Man har meent, at før man gav sig ifærd med, af de bibelske Fortællinger og Læresætninger at uddrage et fuldstændigt og ufeilbarligt Troessystem, maatte man være paa det Rene med, om disse Aktstykker ogsaa vare saa uomtvistelig ægte, at man med Sikkerhed kunde bygge sin Saligheds Tro paa dem. Saafremt man efter den orthodoxe protestantiske Opfatning sætter Bibelen som den eneste Kilde til christelig Lære og Tro, og ikke med Katholikerne forlægger Tyngdepunktet til en kirkelig Tradition, eller med Grundtvigianerne til det dermed nær beslægtede levende Ord, er det indlysende, at det første og væsentligste Spørgsmaal, den theologiske Videnskab maa besvare, bliver Spørgsmaalet om Bibelens Tilforladelighed som literært Monument, og om hvorvidt de historiske Kjendsgjerninger, den indeholder, kunne staa sin Prøve for den Kritik, Videnskaben anvender paa ethvert skriftlig overleveret historisk Faktum. Trods nær et halvt Aarhundredes videnskabelige Debat synes dette Spørgsmaal endnu langtfra at være besvaret; de skarpt modsatte Resultater, de forskjellige Granskere ere komne til, staa endnu lige uforsonede overfor hinanden som ved Debattens Begyndelse. Fra den ene Side forsikrer man os, at Videnskaben har fastslaaet Evangeliernes Ægthed som en ubestridelig Kjendsgjerning, der kun kan nægtes af den Skepsis, som paa Forhaand har opgjort med sig selv, at den ikke vil tro. Fra den anden Kant høre vi lige ivrige Ord om, at det kun er den blinde Kulsviertro, der ikke vil aabne sine Øine og see, hvor slet det staar sig med Resultatet af disse Undersøgelser. Enhver, der har fulgt Udviklingen af en videnskabelig Strid, vil paa Forhaand kunne sige, at en fuldstændig Enighed aldrig vil kunne tilveiebringes, men at de modstridende Anskuelser, saalænge Kampen staar paa, snarere ville fjerne sig mere og mere fra hinanden, saalænge til de tabe hinanden af Syne, Opmærksomheden hendrages til et nyt Stridsfeldt, indtil en eller anden Omstændighed atter bringer Liv i det hvilende, halvglemte Spørgsmaal, de gamle Argumenter atter bringes frem under en noget forandret Form osv. osv. Saameget mere vil dette blive Tilfældet, naar ingen af de stridende Parter vil forlade sit Standpunkt; den troende Gransker gaar naturligviis tilværks efter den gamle, christelige Regel: credo ut intelligam, medens den vantroende eller indifferente først af den fuldstændige Forstaaelse vil lade sig tvinge til Tro. Det, som for den Ene er en Forudsætning, er netop det, den Anden mener skal bevises. Vil man paa denne Vei søge Sandheden, mødes man saaledes af mange Vanskeligheder, eller rettere af den ene store, at man bestandig kommer til at bevæge sig i en Cirkel uden Begyndelse og Ende. Det, hvorpaa man skal bygge en Erkjendelse, der er afgjørende med Hensyn til evig Salighed eller Usalighed, kan man med Grund fordre skal være absolut sikkert; men ingen anden Videnskab end den mathematiske kan præstere et absolut tvingende Resultat. Vi behøve blot at

tage nogle Exempler af den foreliggende Bog. Tischendorf er bekjendt som den Mand blandt de Nulevende, der har det meest udstrakte og detaillerede Kjendskab saavel til den haandskrevne Evangelieliteratur som til de hermed noie forbundne nytestamentlige Apokrypher og fornemmelig til hele den gammelchristelige Palæographi. Den lille Bog, som foreligger, er ikke bestemt til vidtløftige Granskninger; den vil kun meddele den læge Læser Videnskabens sikre Resultater. Kan man nogetsteds vente den i en saa vigtig Sag nødvendige Ufeilbarhed, maa det være her. De, der have bestridt Johannesevangeliets Ælde og apostoliske Udspring, have bl. A. henviist til, at det ikke omtales i de af Eusebius citerede Udsagn af Papias. Denne hans Taushed om Johannes som Forfatter af et Evangelium, siger man, er saameget mere paafaldende, som han ikke blot udtrykkelig forsikrer, at han ivrigt har forsket efter Overleverelser ogsaa fra Johannes, men tillige fordi han som lilleasiatisk Biskop og Bekjendt af Johannes's Discipel Polykarp kunde faa nærmere Underretning om denne Apostel, der tilbragte sine sidste Aar i Ephesus. Herimod anfører Tischendorf, at Papias's Tendents aldeles ikke medførte, at han skulde aflægge Vidnesbyrd om de forhaandenværende evangeliske og apostoliske Skrifter. Imod denne noget vilkaarlige Bestemmelse af Papias's Tendents kan man blot henvise til, at i de Brudstykker af ham, vi besidde, har han dog aflagt Vidnesbyrd om tvende evangeliske Skrifter. Paa et andet Sted mener T., at det ikke er vanskeligt kritisk at godtgjøre, at den Text, vi besidde i Cod. Sinaiticus (efter T.'s egen Formening fra Begyndelsen af det 4de Aarh.) og det ældste Italahaandskrift, forudsætter en heel Texthistorie. Ved Hjælp heraf hensætter han den evangeliske Kanons Begyndelse til Enden af det første Aarhundrede, og spørger man om Begrundelsen af denne Paastand, saa henvises man til den udførlige Underretning, han vil give paa et andet Sted. Slutningsresultatet af Forf.s Undersøgelser er, at den evangeliske Kanon føres op til Enden af det første Aarhundrede; men hermed er naturligviis den, der forlanger absolut Sikkerhed, lige nær; thi for ham er Spørgsmaalet ikke, hvor langt op imod Apostlerne Videnskaben kan føre Evangelierne, men om den med Sikkerhed kan tillægge de Forfattere dem, hvis Navn de bære. Ethvert andet Svar giver kun en tilnærmelsesviis tilfredsstillende Oplysning. Lader man sig ikke nøie med dette Svar, faar man høre, at man bruger „en paa tilsyneladende Viden og spidsfindige Hypotheser grundet og til at skuffe den Ukyndige fortræffelig skikket Taktik", men deraf bliver man da ikke stort klogere. — Forf. lægger ikke Skjul paa den vigtige Stilling, disse Undersøgelser indtage i den protestantiske Kirke. Han fremhæver tvertom, hvorledes Jesu Liv er bleven Midelpunktet i Nutidens religiøse Spørgsmaal, og hvorledes den Erkjendelse er bleven mere og mere almindelig, at Christendommen ikke er grundet paa dens Lære, efter hvem den har faaet sit Navn, men paa hans Person. Dog. denne afhænger igjen af Evangelierne, og det Første, det i Sandhed Afgjørende, vi have at spørge om, bliver dette: Hvorfra stamme vore Evangelier? Thi af disse Bøgers Oprindelse afhænger deres Troværdighed og Hjemmelskraft. — En Interesse af ganske anden Art faar dette Spørgsmaal naturligviis, naar man ikke stiller det af religiøse Hensyn, men reent objektivthistorisk. Man vil da her finde de forskjellige Vidnesbyrd for og imod de evangeliske Skrifters Authenticitet samlede og stillede ligeoverfor hinanden med en sjelden videnskabelig Klarhed og Skarphed. Allerede fra denne Side fortjener Bogen enhver dannet Læsers Opmærksomhed. Udstyret er nitid, Prisen noget drøi.

— **Bergenseren** eller nogle Ord af det Bergenske Folkesprog, samlede og forklarede af „Itt Byens Barn fødd i Marken." Bergen 1865. 30 S. l. 8vo. Trykt hos J. D. Beyer. Priis 12 ß. I sin Tilegnelse „til den bergenske Læser" siger Forfatteren, at denne lille Pjece „ikke gjør Fordring paa at ansees som Bidrag til „Bjørgynjardialektens" Slægtskab med Norrønasproget, for derved at yde sin Tribut til „Det nyere Landmaals" Udvikling", og at „Bogen er ikke at betragte som andet end en Kuriositet, hvori vi see en Deel af vor nationale Sprogbeholdning, der gjennem Tiderne er bleven beriget med adskillige Ord af fremmede Indvandrere eller Magthavere." Betragtet fra dette Standpunkt, vil Skriftet forsvare sin Plads, om end dets væsentligste Udbytte for Sproggranskerne turde indskrænke sig til et udvidet Kjendskab til endeel norske Ords og Dialektudtryks geographiske Udbredelse. Størsteparten af de opregnede Ord kjendes og bruges i vore fleste Bygdedialekter, og en stor Deel andre Ord høre det almindelige By- og Skriftsprog til, idet deres hele Særegenhed bestaar i Udtalen, hvilken da Forfatteren har søgt at betegne ved at skrive Ordene ganske som de udtales. Man finder imidlertid ikke saa faa Ord, som med Hensyn til Form og Betydning ere specielt bergenske, og forsaavidt vil Samlingen i sine Tilfælde have en praktisk Nytte.

— Paa P. T. Malling's Forlag er netop udkommet: **Efterladte Skrifter** af R. Keyser. (Udgivne ved Lektor O. Rygh.) 1ste Bind: Nordmændenes Videnskabelighed og Litteratur i Middelalderen. 1ste Hefte. 10 Ark st. 8vo. — Subskriptionen er gjældende ogsaa for 2det Bind, der vil bestaa af tvende Afdelinger, hvoraf den første vil indeholde „Norges Stats- og Retsforfatning i Middelalderen", den anden „Nordmændenes private Liv i Oldtiden." Begge Bind ville udgjøre omtrent 65 Ark og leveres Subskribenterne til en Priis af 5½ ß Arket — en i Forhold til det svære Format og det fortrinlige Udstyr meget moderat Priis. — En udførligere Omtale af disse Skrifter, hvis Udgivelse af alle den fædrelandske Histories og Videnskabeligheds Venner vil blive hilset med Glæde, skulle vi senere levere. En Prøve af det netop udkomne Hefte findes optaget i dette Blads No. 21 for iaar.

— **Flateyjarbok.** En Samling af Norske Konge-Sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig Foranstaltning. III Binds I Hefte. 30 Ark st. 8vo. Priis 1 Spd. P. T. Malling's Forlag. — Udgivelsen af Flatøbogen, denne for Norges Historie saa vigtige Saga-Samling, hvoraf tidligere ingen fuldstændig Udgave haves, er ved dette Hefte ført stærkt mod sin Afslutning, idet kun lidet af Texten samt Fortale og Anmærkninger rester. Det hele Værk var beregnet til 120 Ark og til den billige Subskriptions-Priis 4 Skilling Arket. 1ste Bind udgjør 36½ Ark, 2det Bind 44 Ark og det nu udkomne 3die Binds 1ste Hefte 30 Ark. Der er saaledes udkommet 110½ Ark. Slutningsheftet skal efter det foreløbige Overslag saaledes kun udgjøre omtr. 10 Ark, hvilket Omfang det ogsaa neppe vil overstige.

— I disse Dage er udkommet 1ste Hefte af **Den Gamle**, et Maanedsskrift, udgivet ved Balthazar Puck, og hvoraf der fremdeles maanedlig vil udgaa et Hefte paa 4 Ark. til en Priis af 24 ß. „Den ærede Læserverden indbydes til velvilligt Abonnement gjennem Carl Borgaard." Man tegner sig hos Joh. Dahl. 1ste Hefte indeholder: 1) Fra mit Vindue i Carljohansgaden; 2) Ludvig Devrients første Rolle; 3) Goethe og Mendelsohn Bartholdy; 4) Ogsaa et Besøg hos en Digter (Ernst v. Raupach i Berlin, „en litterær Jacob v. Thyboe.) — Første og sidste Stykke i Heftet ere originale Skildringer af Udgiveren; de tvende andre ere selvstændige, den ene efter Heinrich Smidt's „Devrien-Novellen", den anden efter Mendelsohn Bartholdy's „Reisebriefe." — Hele Heftets Indhold frembyder en let og behagelig Lekture. Skizzen fra Carljohansgade, der er net og poetisk udført, vil naturligviis ogsaa fra Indholdets Side være det meest Tiltrækkende for os, der nu engang have den Naivitetens Feil, med Madamen i „Gjenboerne" at henrykkes meest over Udsigten til os selv og vort eget beskedne Hjem. Paa Grund af denne Interesse for vort Eget, parret med en utilbørlig Agtelse for Fremmedes Dom, vil den flygtigste „Flygtigreisende" her i Landet, naar han udgiver sine Reiseoptegnelser, altid i os have opmærksomme Læsere. Dobbelt Interesse vil det da have at see, hvad vi ville kalde Brudstykker af vore Forholde bedømte af en Mand, der har den Fremmedes uhildede Øie at see med, og som tillige har færdedes saa længe blandt os, at han ikke længere betragter os som blotte Naturkuriositeter, men har lært at opfatte vore Eiendommeligheder fra det rette Standpunkt og sætte tilbørlig Priis paa de enkelte gode Sider, som vi, tiltrods for alt vort traditionelle „Barbari", nu og da have at fremvise.

— **Samlinger til en beskrivende Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere.** Ved *A. Strunck.* Kbh. 1865. 740 S. st. 88vo. Med 3die og 4de Hefte, som nylig er kommet os ihænde, er denne i personal- og kunsthistorisk Henseende interessante Portrætfortegnelse, hvorpaa vi allerede tidligere have henledet Opmærksomheden, afsluttet og fuldstændig, idet den omfatter hele Alphabetet, fra Aagaard til Ørsted. Den kyndige og flittige Forfatter agter imidlertid senere at levere et Supplement til Værket, ligesom ogsaa en Fortegnelse over Portræter af Kongehuset, der i nærværende Fortegnelse er forbigaaet. Mangelen paa tilstrækkeligt Materiale for Norges Vedkommende har nødt ham til at indskrænke sig til Optagelsen af de Nordmænd, der ere fødte før 1814. At selv for dette Tidsrum ingen absolut Fuldstændighed er opnaaet, veed Forfatteren selv godt; men hvad han har leveret, er særdeles betydeligt og fortjenstligt. Ved at gjennemblade 3die og 4de Hefte vil man, ligesom i de to første Hefter, støde paa (lithographerede) Portræter af flere Nordmænd, som ialfald kun Faa før vidste existerede. Nogle saadanne, vistnok kun for Familie og Venner udgivne og udenfor Handelen værende Portræter, skulle vi her anføre: N. Aall, Statsraad (f. 1770 † 1855) Lithographi fra Em. Bærentzens lith. Inst.; Jul. Begtrup, Præst til Røraas (f. 1795 † 1854) Lithographi af Samme; Gabr. Grubbe Dietrichson, Inrulleringschef i Drammen, Lithographi af Bærentzen efter Maleri af C. Brun; J. G. Døderlein, Stadsphysikus i Christiania, Lithographi af Tegnér & Kittendorff; Andreas Faye, Præst til Sande, Lithogr. af C. M. Tegnér; Peder Klykken, Sorenskriver i Stør- og Værdalen, Lithographi fra Em. Bærentzen; Kaja Langberg († 1858) en Datter af Eidsvoldsmanden Steenstrup og gift med Myntguardein C. H. Langberg, Lithographi af C. Simonsen; Professor Lor. Chr. Langberg, Lithographi af Bærentzen; Biskop Jac. v. d. Lippe, Lithographi af Samme; Jens Chr. Meinick, Foged i Valders (f. 1787 † 1855) Lithographi af C. Simonsen; Chr. Fred. Jac. v. Munthe af Morgenstjerne, Kammerherre, og tidligere Politimester i Christiania, nu Sorenskriver i Lier, Hurum og Røken, Lithographi af Tegnér & Kittendorff; Jac. W. Skjelderup, Statssekretær (f. 1804 † 1863) Lithographi 1856 af Wienne-Kirchuber; Niels Andreas Thrap, Byfoged i Christiania (f. 1793 † 1856) Lithographi af Tegnér & Kittendorff; S. Weidemann, Kammerherre, Direktør for Enkekassen, tegnet af Bergslien, lithographeret af Bærentzen*). Hr. Strunck sees ved Udarbeidelsen af sit Værk at have fundet stor Imødekommen hos alle danske Samlere, iblandt hvilke En endogsaa har viist saa levende Deeltagelse for Sagen, at han har ladet udføre Portræter af flere berømte Landsmænd, der, efter hans Mening, ikke burde mangle i en dansk Portrætcatalog.

— **Dansk Maanedsskrift** for 1865 indeholder i 2det Binds 1—2 Hefte (Dobbelthefte): 1) Henrik Wergelands Ungdomsliv, af Hartv. Lassen, S. 1—84; 2) Billeder af Sveriges Historie, navnlig efter den 13de Marts 1809, af Dr. Joh. Forchhammer; 3) Pavernes Gravmæler og Thorvaldsens Mindesmærke over Pius VII i Roms St. Peterskirke, af Pastor A. Listov, og 4) Den preussiske Ministerpræsident Bismarck von Schönhausen, en Skizze af Dr. E. M. (Manicus). H. Lassen, der som bekjendt har gjort Wergelands Liv og literære Virksomhed til Gjenstand for et særligt Studium, indleder sin Skildring af Digterens Ungdomsliv med følgende Forord: „Nærværende Afhandling er i det væsentlige en Gjengivelse af en Række Artikler, som i sin Tid, med lange Mellemrum — den første for henved fem Aar siden — har været indrykkede i det norske Aftenblad. Redaktionen af dette Tidsskrift har tilbudt mig Plads for dem her, og jeg har med Fornøielse grebet denne Anledning til at faa udtale mig for en dansk Læsekreds om en Digter, som jeg tror har havt en vigtig Mission at udføre i Norges, og derved tillige i Nordens Historie. Hvad her bydes, er, som man snart vil se, langtfra en fuldstændig biografisk Skildring af Wergelands Ungdomsliv; jeg har kun villet fremhæve Hovedtrækkene i hans personlige Karakter og Forhold, for saa vidt som det var nødvendigt for Gjennemførelsen af min Plan: at stille hans Levnet og hans Digtning i gjensidig Belysning; thi kun ad denne Vei tror jeg det vil blive muligt at naa frem til en retfærdig Bedømmelse af begge." — Ikke blot i Danmark, men ogsaa hertillands vil man være Forfatter og Udgiver taknemmelig, fordi de have gjengivet disse Artikler samlede. Dagbladsartikler glemmes snart, og ere overhoved vanskelige at hente frem, naar der efter længere Tids Forløb maatte blive Spørgsmaal om dem. Men i dobbelt Grad gjælder dette, naar de, saaledes som Hr. Lassen's Artikler i Aftenbladet, ere udstykkede med saa lange Mellemrum og i saa mange Aargange, at man hverken kan danne sig noget Totalindtryk af den sukcessive Læsning, eller, naar de er endte, søge dem sammen til en Repetition af det Hele.

Norge.

Christiania. Korpslæge Lochmann i Christianssand, der efter Opfordring havde meldt sig til den ledige Lektorpost i Medicin (Pharmakologi) har kaldt sin Ansøgning tilbage, nærmest foranlediget dertil (som det af hans Erklæring i Mgbl. No. 246 synes) af Avisindsenderes megen Tale om at indkalde en Udlænding, og den Mening, disse Indsendere samtidig have tilladt sig at udtale om hans Skikkethed for den omspurgte Lærerpost. „Med megen Enstemmighed har Ansøgeren", hedder det ironisk nok i nævnte Erklæring, „af de forskjellige Censorer, der i Aviserne have bedømt ham, faaet en Hovedcharakteer, der, saavidt han skjønner, ligger mellem „Temmeliggodt" og „Maadeligt." Det er nu mange Aar, siden han sidst gik op til Charakteer; dengang naaede han noget høiere**). Der er ogsaa den Forskjel, at man da først prøvede hans Kundskaber og Dygtighed og saa fik han sin Censur. Maaskee det vilde have været billigere og mere retfærdig, om man nu havde fulgt samme Fremgangsmaade, inden man dømte ham og hans Standpunkt som forældet."

— Sjette almindelige norske Hesteudstilling afholdtes paa Stav i Gudbrandsdalen sidst i August. I første Afdeling konkurrerede 14 vorne Hingste om de udsatte 5 Præmier, af hvilke den største (50 Spd. med tvende Tillægspræmier paa tilsammen 23 Spd.) tilfaldt „Veggum-Balder" (tilhørende Syver Talleraas i Dovre). Flere yngre Hingster og Hopper tildeeltes Præmier. — Paa det paa Udstillingen følgende Marked bleve de fleste Heste kjøbte af Svensker. Fire mindre borkede Heste indkjøbtes ved Oberstlieutenant Fleischer til Hs. M. Kongens Stald. Endeel Heste indkjøbtes for at sendes til Danmark, Tydskland og England.

— Handelsborger J. E. Sønderby af Sarpsborg, der blev sat under Tiltale i Anledning af sin Virksomhed med Hensyn paa det der forestaaende Mæglervalg, er 8de Septbr. af Høiesteret (ligesom af Overretten 12te Juni) frifunden for Justitiens videre Tiltale, mod at udrede Sagens Omkostninger.

— Fire Islændinger, ere, over Grangemouth og Hull, ankomne til Fiskeriudstillingen. Til Bestridelse af Reiseomkostningerne have de deels nydt offentlig, deels privat Understøttelse.

— **Dødsfald.** Forhenværende Sognepræst til Læsje, Edvard Kraft, † 2den Septbr. — Forhenværende Overlæge i Marinen Clasen, † paa Horten, omtr. 76 Aar gammel.

*) I den Fortegnelse over Boghandler C. Reitzels store Portrætsamling, som nylig bortsolgtes ved Auktion i Kbh., findes ogsaa et i 1859 af C. Simonsen (Bærentzen) lithographeret Portræt af Konsul og nuværende Toldkasserer Chr. Tønsberg (f. 1813), hvilket imidlertid mangler i Strunck's Fortegnelse.

**) Lochmann tog nemlig 1843, i sit 23de Aar, medicinsk Embedsexamen med Udmærkelse (saakaldet Indstilling), hvilken Charakteer alene han har opnaaet her ved Universitetet. Aftraadte Professor Holst, der havde samme Charakteer, er nemlig Kandidat fra Kjøbenhavns Universitet, skjønt han først 1815 tog Examen.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 38.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 17. Septbr. 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Den flamske Sprogagitation.

I.

Da under den hollandske Periode en kraftigere Selvfølelse begyndte at skaffe sig Luft hos Belgierne, og paa det politiske Omraade Landets særegne Interesser bleve fremholdte og forfægtede, var det ganske naturlig, at ogsaa den lærde Forskning følte Indflydelsen af disse Rørelser, og at ogsaa den med Forkjærlighed henvendte sin Opmærksomhed paa fædrelandske Emner. Overalt kastede man sig i hine Aar med Forkjærlighed over de historiske Studier, og Belgien kunde allerede før 1830 opvise et ikke ringe Antal værdifulde Arbeider paa dette Feldt; næsten samtidig var Dewez, Warnkoenig, De Gerlache, Reiffenberg m. fl. fremstaaede. Men det var ikke blot den politiske Historie, man atter drog frem, for at vise, hvilken vigtig Andeel Flamlænderne eiede i den; ogsaa de gamle Digtninger i Folkets eget Sprog bragtes for Dagen igjen fra Bibliothekernes Støv, fortolkedes og udbredtes.

Disse literære Studier og Forskninger, som hvis egentlige Ophavsmand Willems bør betragtes, og til hvilke ogsaa Octave Delepierre og Ravux i Begyndelsen bidrog meget, erholdt naturligviis under Selvstændighedsperioden forøget Kraft og Friskhed. Især sluttede Ph. Blommaert (f. 1808) sig med Heid til Willems, arbeidede med Iver paa at udbrede Kjendskab til de gammelflamske Forfattere og indgjød lærelystne Disciple sin Begeistring for dem. Den Retning, Videnskaben saaledes havde taget, bidrog til at forberede den nationale Bevægelse, der imidlertid naturligviis fremkaldtes af reent ydre, praktiske Aarsager.

Belgiens flamske Befolkning — i Antal den franske overlegen — befandt sig, selv efter 1830, i en alt andet end heldig Stilling; de Forhaabninger, den havde stillet til Revolutionen, vare ikke gaaede i Opfyldelse. Umiddelbart efter at det hollandske Vælde var styrtet, og det hollandske Sprog ikke mere brugtes som det ene officielle, var der vistnok proklameret Sprogfrihed, men det havde viist sig, at det franske Sprog alligevel, støttende sig paa den Overvægt, det før havde havt, faktisk beholdt Overhaand og paa en Maade overtog den Rolle, det hollandske hidtil havde spillet.

Aarsagen til dette var let at indsee. Det franske Sprog var kjendt af enhver Dannet og eiede en bestemt Norm for den skriftlige Fremstilling, var saaledes forholdsviis let at lære og at bruge, fremfor det flamske, der ene taltes i en Mængde forskjellige Dialekter. Det Første, der maatte gjøres, var at udvikle dette sidste til et fast Skriftsprog; først derved vilde det blive istand til i det praktiske Liv efterhaanden at kunne afløse det franske og tillige brugbart til med Lethed og Bestemthed at udtale den moderne Dannelses Resultater. Saaledes begyndte en Bevægelse, der i formel Henseende frembyder nogen Lighed med det norske Maalstræv i dettes eensidigste Form; det gjaldt ved en øieblikkelig Kraftanstrængelse af en Mængde Dialekter at uddrage et Normalsprog. (At de historiske Forudsætninger for denne Bevægelse i Belgien og Norge ere himmelvidt forskjellige, falder af sig selv i Øinene.) Selskaber stiftedes — man holdt diskutterende Møder — organiserede „Rederykkammern“ — udgav Brochurer og Blade og vandt endelig en begeistret Apostel i Henrik Conscience, den Mand, hvis Talent til populær og paa samme Tid interessant Fremstilling uden Tvivl har bidraget meest til at holde Liv i hele den Agitation, til hvilken han sluttede sig. Conscience besad et nøie Kjendskab til sit Fædrelands ældre Historie, som han ogsaa videnskabelig har behandlet; fra den tog han Emnerne til sine Romaner, bragte stærkt idealiserede Fremstillinger af Forfædrenes kraftige Liv og patriotiske Daad; mere Værdi end disse Romaner, i hvilke det Nationale ofte kun er af reen stoflig Art, har hans smaa „Dorfgeschichten“ fra det samtidige flamske Folkeliv. Sit første Værk, „Mirakelaaret“, udgav han i 1837. Scenen er henlagt til det i Belgiens Historie mindeværdige Aar 1566, da Landets gamle Institutioner paa den ene Side truedes af Reformationen, paa den anden af Philip den Andens Despotisme. Med lige saa megen Bitterhed, som de Farer skildres med, der fra Spaniernes Side truede de borgerlige og religiøse Friheder, afmales de nye Religionsivreres Overdrivelser. Som det virkelig patriotiske Standpunkt fremholder Forf. det, han ogsaa lader sin Helt indtage, Troskab mod Friheden og ved Siden deraf en Vedhængen ved den katholske Religion, der til sit Forsvar ikke engang skyer voldsomme Midler. Hans andet mere betydelige Arbeide skulde forherlige Flamlændernes patriotiske Kampe i Middelalderen; det hed „Flanderns Løve.“ Her har han tegnet Kampen mellem den franske Overmagt under Philip den Smukke, saavelsom Coning's og Breydel's Bedrifter i det Felttog, der sluttede med „de gyldne Sporers Dag“ ved Courtray.

Det viste sig snart, at den flamske Agitation var bleven en Magt af saadan Betydenhed, at de politiske Leire, i hvilke Landet havde deelt sig, fandt det Umagen værd at søge Forbund med den. Katholikerne, der idelig vare sysselsatte med paa ethvert Punkt at modarbeide de Liberale, indsaa strax, at det her var en let Sag at vinde en Allieret. Thi „Nypatrioterne“ vare jo ifærd med en aandelig Restauration, en Bestræbelse efter at gjenopfriske en Folkelighed, blandt hvis meest fremtrædende Charakteertræk Troskab mod Kirken altid havde været et iøinefaldende. Og desuden — i denne Iver for det flamske Element, der i sig principielt nærmede sig til Kulde mod Frankrig og fransk Dannelse — laa ikke ogsaa der i Grunden en Overeensstemmelse med de Orthodoxe, der ikke kunde undgaa med Mistro at betragte denne sidstnævnte Kultur, der vilde knytte Befolkningen fast til et Land, hvorfra de heftigste Angreb mod Katholicismen vare udgaaede? De Klerikale nærmede sig altsaa sine flamske Venner, tilbød en Plads under sit Banner, og Conscience og Mange med ham betænkte sig ikke længe paa at modtage Tilbudet.

Men der var ogsaa en anden Stormagt end Kirken, der vilde tage den nye Agitation i sin Tjeneste, og hvem det ogsaa i en ikke ringe Grad lykkedes at gjøre den sig underdanig og faa den til at gaa sine Ærinder. Det var den nye Nationalitetsidee, saaledes som den prædikedes af tydske Professorer og Festtalere, der med philosophisk Lethed abstraherede fra al historisk Udvikling og alle bestaaende politiske og sociale Forholde og af den ethnographiske og sproglige Sammenhæng konstruerede sig en tydsk Nationalitet. Ogsaa Flamlænderne maatte naturligviis lyksaliggjøres med at optages i denne, — en Ære, til hvilken de havde gjort sig særlig fortjente ved sit Had mod alt Fransk. De anvistes den hæderfulde Stilling som Forposter mod „den franske Fordærvelse“ og som „Vorkämpfer des Germanismus.“ Man kan let forestille sig, hvilken tillokkende Udsigt det maatte være for de unge og exalterede flamske Agitatorer. Tydskland stod for dem som Kulturens og Intelligentsens forjættede Land; dets Lærdom, dets rige Literatur, dets „tief sittliche“ Folkecharakteer var Noget, der pristes baade af Fremmede og af — Tydskerne selv. Hvilken Ære, at faa slutte sig til denne store, vidtforgrenede Stamme med dens frodige Væxt i den almindelige Dannelses og Moralitets Interesse!

Paa den flamske Agitations meest begavede Forkjæmper gjorde dog denne Udsigt ikke noget Indtryk. Conscience lod ikke Blikket gaa ud over sit eget Land; dette med dets rige Eiendommeligheder var ham nok. Men andre Mænd, der efterhaanden bleve de ledende, saa i den aandelige Tilslutning til Tydskland Idealet for og Fuldendelsen af deres eget Værk. Blandt dem maa især nævnes Dautzenberg, ogsaa bekjendt som tydsk Forfatter, og til en vis Grad ogsaa Nolet de Brauwere.

Resultatet af disse samvirkende Omstændigheder var, at den flamske Rørelse kom i en skjæv Stilling. Beskyttet af Kleresiet og alligevel betragtet med gunstige Øine af den store tydske Propaganda, havde den blot eet Middel til at holde denne dobbelte Alliance vedlige, nemlig at anfalde de Franske og Fransktalende med stedse stigende Heftighed. Man forhaanede dem med Navnet „Fransquillons“; en populær Forfatter, Duvillers, udgav en spottende „Fransquillonade“, og Conscience overlod i sine Romaner mere og mere Flamlænderne Helte- og Franskmændene Skurkerollerne.

Samtidig hermed begyndte man at tænke paa Sagens praktiske Gjennemførelse. Ved Hjælp af de før nævnte talrige Foreninger fik man istand Petitioner til Nationalrepræsentationen. Man forlangte, at den særskilte Menigheds Sprog skulde bruges ved Behandlingen af de provindsielle og lokale Anliggender, at Embedsmændene skulde kunne forstaa det, at det skulde anvendes ved Rettergangen, og at der endelig skulde oprettes et eget Akademi eller ialfald en egen Afdeling ved Brüsselerakademiet, der skulde udvikle en særegen flamsk Literatur og Videnskabelighed.

Hvor berettigede disse Fordringer end i og for sig kunde være, mødtes de dog af Vanskeligheder, som gjorde det umuligt øieblikkelig at realisere dem. Endskjønt Sproget allerede var blevet benyttet af en Mængde Forfattere, havde det dog endnu ikke faaet nogen fast, almeengyldig Form; Forfatterne selv vare endnu uenige i mange Punkter. Nogle, som Dautzenberg, vilde nærme sig det Høitydske, andre igjen, som David, Heremans og i Almindelighed Genterne, foretrak at støtte sig til det Hollandske. Repræsentationen tilbageviste derfor indtil Videre Petitionærerne og overlod Sagens Fremme til den private Foretagsomhed.

Man kan tænke sig, hvilken Skuffelse dette Resultat var. Man stillede mere eller mindre grundede Anklager mod de Fransktalendes Ligegyldighed; man bebreidede dem Mangel paa Patriotisme og egoistisk Lyst til fremdeles at hævde den overlegne Stilling, som Forholdene hidtil havde sat dem i. De politiske Partiinteresser kom med i Spillet. Især bebreidede Katholikerne de Liberale, hvis meest fremragende Mænd vare Walloner, at de nærede ond Villie mod den patriotiske Sprogagitation, og at det var dem, der fornemmelig havde bidraget til at faa Petitionerne afviste.

Med endnu mindre Maadehold optraadte de tydske Publicister. De udtalte skarp Dadel over Forholdene i Belgien, og beklagede det Tyrrani, hvori Flamlænderne efter deres Mening holdtes af „Fransquillonerne." De fremstillede Tilslutningen til Tydskland som den eneste Redning; offentlige Meningsytringer i denne Retning fremkaldtes, og især var det ved en stor Kunstnerfest, der i 1846 blev feiret i Køln, og til hvilken de fleste Medlemmer af den store germanniske Familie havde sendt Repræsentanter, at man fraterniserede med „die Vlaemischen Brüder" og forherligede Rhinens og Scheldens symbolske Forening i Sang og Tale.

Det var især i Preussen at disse Manifestationer skaffede sig Luft, og her udgik de ikke blot fra Private; de fandt ogsaa Understøttelse i de officielle Kredse. I dem udtalte man den varmeste Interesse for den flamske Bevægelse, og det — betegnende nok — mere og mere klart med et politisk Maal i Baggrunden. Friederich Wilhelm IV bevidnede Flamlændernes bekjendteste Forfattere sin Tilfredshed med deres Virken; ved Universitetet i Berlin blev deres Sprog og Literatur foredraget, og tilsidst lod han sin Minister i Brüssel, von Arnim, udgive en Brochure, i hvilken det nære materielle og moralske Slægtskab mellem Belgien og Tydskland doceredes.

Havde Flamlænderne tilhørt en mindre praktisk Nation, end den belgiske, eller overhovedet været mere tilgjængelige for abstrakte Illusioner end for de Lærdomme, Historien giver, da vilde disse Agitationer, især naar de støttedes af Bevidstheden om lidte Forurettelser, i Længden maaskee kunnet blive farlige. Men i de mere omfattende, folkelige Kredse, hvis Interesse efterhaanden var vakt for Sagen, raadede først og fremst en stærk Følelse af, hvor nødvendigt det var, at det hele Folk holdt fast sammen, hvilken Forskjel der end kunde være i deres Meninger, og hvilke Aarsager de end kunde have til at klage over Uret. Fra gammel Tid havde de holdt sammen i gode som i onde Dage; i Forening havde de tilkjæmpet sig den Forfatning, som de i Grunden alle havde kjær; tog Staten sig end ikke af Partiets Sag, saa lagde den dog heller ingen Hindringer i Veien for dets Virken ad privat Vei. De Fremmedes Fristelser og det katholske Parties Agitation kunde derfor ikke fremkalde nogen alvorlig Fare. Imidlertid nærmede den Tid sig, da den flamske Bevægelse skulde indtræde i et nyt Stadium. Paa den ene Side skulde den frigjøre sig fra den Indflydelse, som tvende protegerende Magter havde øvet paa den; paa den anden Side skulde den vinde sig frem til en større Anerkjendelse inden Landet selv.

Parti fra Jotunfjeldene.

Blandt det store Fjeldplateau mellem Christiania Stift og Bergens Stift, de saakaldte Jotunfjelde, som vor dygtigste geographiske Forfatter har kaldt den skandinaviske Bjergmasses høieste Knude, da de nemlig udgjøre omtrent 100 geographiske Kvadratmile af mindst 4000 Fods Høide, hører som bekjendt Skagastølstinderne med den 7860 Fod høie Horungen (kun 1½ Miil fra Havet), ihvorvel dens Tinde betydelig overrages af den 8500 Fod høie Galdhøpig, der ikke alene er Jotungruppens, men Skandinaviens og hele Nordeuropas høieste Fjeld. Dette hele Fjeldplateau faar et eiendommeligt Udseende „ved de mere eller mindre hyppige Fjeldkolosser, der hæve sig op over Fladen af den evige Snee som Øer over Havet, og ved sine imposante, dristige Former overraske Vandringsmanden, der vover sig ind i den under en evig Dødsforbandelse stivnede Ørken." — De første Videnskabsmænd, der besøgte denne Norges høieste og vildeste Fjeldegn, vare afdøde Professor Keilhau og nuværende Professor C. Boeck. Det var i Sommeren 1819, at disse Mænd i mineralogisk, botanisk og gæodætisk Henseende foretoge denne Fjeldreise, og Keilhau leverede i Budstikken for 1820 som et af Reisens Resultater „Nogle Efterretninger om et hidtil ubekjendt Stykke af det søndenfjeldske Norge." — Af Keilhau's vistnok lidet bekjendte Skildring af Reisen tillade vi os at hidsætte et kort Uddrag:

Den 13de kom vi forbi Fælegret ved Bramboden og satte over en Elv, der formedelst sit Gletschervand kaldes Melkedøla. I Nærheden af dens Udløb i Bygdin forekommer et Fossil, som maaskee turde være nyt. Ikke langt derfra forlader man Bygdin ved Eidsbod, en ussel Jordhytte, som Rensdyrskytterne have bygget omtrent i Middelpunktet af deres bedste Jagter. Omkring Rustekjernet og i Slottets Høidale (Sløtabødtadden) streife Dyrene i Hundredetal; ligesaa i den nære Koldedal. Nu havde et Tordenveir adspredt og bortskræmt alle Rener fra disse Trakter. — Fra Bygdin stiger man over en ubetydelig Høide hen til det store Vand Tyen. Dette Pas, der ligesom Filefjeld deler Christiania-Fjordens og Sognesøens Vasdrag, angaves ved en Barometer-Observation 3473 Fod over Havet, altsaa henimod 500 Fod høiere end Smeddalen paa Filefjeld. — Fra Nordre Tybod, som var vort Kvarteer ved Tyen, foretoges den 14de Juli en Udvandring til Koldedalen, som i Nærheden af Tyboden kommer ned til Tyen. — Koldedalen ligger omtrent 4000 Fod over Havet, og har næsten ingen Vegetation; det er kun Mosser og de høieste Fjeldvæxter, som trodse det haarde Klima. Man er omringet af 5—6 Faldjøkler;

Parti fra Jotunfjeldene.

to overordentlig spidse Tinder af Horungerne kneise vældigen i det Øverste af Dalen, og see ned i en Sø, som endnu var belagt med blaagrønne Iisfloker. Vi gik op paa den Bræ, som ligger midt for Dalens Indgang, paa den nordlige Side af den lille Sø. Ovenfor Isen er en umaadelig Sneemasse, hvorpaa man uden Vanskelighed gaar frem. Over disse Bræer bliver man næsten altid var en vis skjælvende Bevægelse i Luften, lig den, som sees over en varm Ovn, eller over Jorden, naar der, især om Foraaret, kommer Solskin efter Regn. Der er sagt, at en Mængde Varme bliver fri i Nærheden af og helst paa Bræerne; uagtet jeg under mange forskjellige Omstændigheder, i klart og tykt Veir, baade Morgen, Middag og Aften, har havt Leilighed til at kunne gjøre denne Bemærkning, saa har det dog aldrig lykkes mig at iagttage nogen særdeles Varme-Udvikling paa disse Steder, hvor Theorien endog maa postulere det modsatte. Den skjælvende Bevægelse i Luften kunde maaskee ansees for en Følge af Uddunstningen; det er opløst Snee, luftformigt Vand, som opstiger og bølgende søger de høiere, lettere Regioner: det er en Operation, som nødvendig maa binde en Varme, istedetfor at gjøre den fri. Det er en anden Sag, at Solstraalerne maaskee virke noget stærkere paa Mennesker og andre Ting, naar de befinde sig paa den hvide Snee, end naar de, under ellers lige Omstændigheder, staa paa mørk Jord; den høiere Varmegrad, som da fornemmes, forklares lettelig af Straalernes Tilbagekasten fra Sneefladen, hvilken med sine forskjellige Krumninger og Bugter, især naar den er belagt med glat Skare, er at ansee som et Speil. Imidlertid udfordres flere Jagttagelser. Der er mange Ting under Solen, siger Shakespeare, hvorom vi ikke finde noget i vort Kompendium. — Det lykkedes os at bestige den høie Tind, som hæver sin sorte Væg næsten lodret op af Sneen om dens Fod. Tindens østlige Side forlænger sig omtrent paa den halve Høide imod Norden; der bliver Præcipicen noget mindre steil, og en smal Feldspathgang forskaffer det eneste mulige Sted til Opgangen. Smaa Bække risle overalt ned fra de i Høiden udoverhængende Sneekaver; Vandet randt os bestandig ned mellem Ærmene, naar vi skulde tage fat i de fremspringende Stene og Rifter for at trække os op. Jeg feiler neppe meget ved at anslaa den Væg, opad hvilken vi steg i Fjeldspathgangens Kløft, til 800 Fod lodret over Bræen. Naar man med stor Fare er kommen fra den faste Klippe ind paa det udstikkende Sneetag, saa er Veien ikke længer farlig opad Tindens Bagside. Toppen er øverst af faa Skrids Omfang, og har et yderst forrevet Udseende; det er vanskeligt at finde det faste Bjerg (anstehendes Gestein); thi endog det høieste Punkt ligner en sammenkastet Stenhob. Det er Lynilden, som saaledes sprænger disse spidse Toppe. Ved at kaste en Steen faa Alen ud fra os, faldt den uden at støde an lige ned paa Bræen, og vi talte, fra det Øieblik den begyndte at falde lodret, til Slaget hørtes paa Bræen, 8—9 Sekunder i flere gjentagne Forsøg. Af dette gjøre man sig et Begreb om den enorme Præcipice. — Det hændte sig, at vi paa Nedgangen bleve skilte fra hinanden, og først henimod Morgenstunden vare alle samlede i Tyboden. Endnu tænker jeg med Gysen paa de Timer, som jeg tilbragte i den usle Hytte i en bestandig Angst for min Vens Liv. Henimod Natten var et frygteligt Uveir frembrudt — et natligt Uveir i en Egn, som er skrækkelig paa den klareste Dag! Endelig hørte jeg en Stemme gjennem Liøren paa det lave Torv-Tag. Han kom drivvaad, yderst udmattet, just da alt Haab begyndte at forsvinde. — Fra en mindre Top i Koldedalen har man den fortræffeligste Udsigt til Horungernes tætte Grupper med deres utallige Snee- og Iisbræer. Dybe, trange Dale skjære sig ned til Sognefjorden; de smaa Søer og Aaerne føre det deiligste, blaagrønne Iisvand. Mørke-Koldalen kommer op fra Aardal til dette Sted, og Utledalen sætter langt ind imellem Høifjeldene. Langt oppe i Utledalen, trindt omringet af Horungtinderne, ere endnu faste Bopæle, hvor man dyrker Korn og har nogen Skov. Stedet kaldes Vormeli, beboes af nogle Huusmænd, og regnes til Fortuns Annex i Lyster.

I 1821 besøgte den bekjendte tydske Mineralog C. F. Naumann denne Fjeldegn, og gav i sine „Beiträge zur Kenntniß Norwegens" blandt Andet følgende Skildring: „Jeg har aldrig seet Schweitz", siger han, „men jeg tvivler om, at hiint Land kan opvise Udsigter, hvori Gletscher-Naturens kolossale Former, truende Majestæt og frygtelig alvorlige Charakteer er udtalt paa en mere grotesk og overraskende Maade end i dette nordiske Fjeldsystem, i denne den evige Kuldes uhyre Ørken, hvis Gravstilhed kun afbrydes ved Tordenens Rullen og Lavinernes Brag. Forfærdelige, sønderrevne, steile Klippetinder, hvorpaa Sneen aldrig bliver liggende, stritte op af de vide, uendelige Iis- og Snemarker. Deres sorte og mørkegraae Farver stikke besynderligt af mod det blendende Hvide under dem og det klare Himmelblaa foroven. Saaledes staa de der som himmelstræbende Jætter og trodse som Minder af en undergaaet Verden i uforgjængelig Ro de brusende Nordstorme. Ikke alle kunne bestiges; det vilde være en til Afsind grændsende Dumdristighed at forsøge det med mange af dem; og advarende gaar der det Sagn om nogle af Tinderne, at den, der forsøger et saadant Vovestykke, ei vil vende lykkelig tilbage."

Fiskeriudstillingen i Bergen.

II.

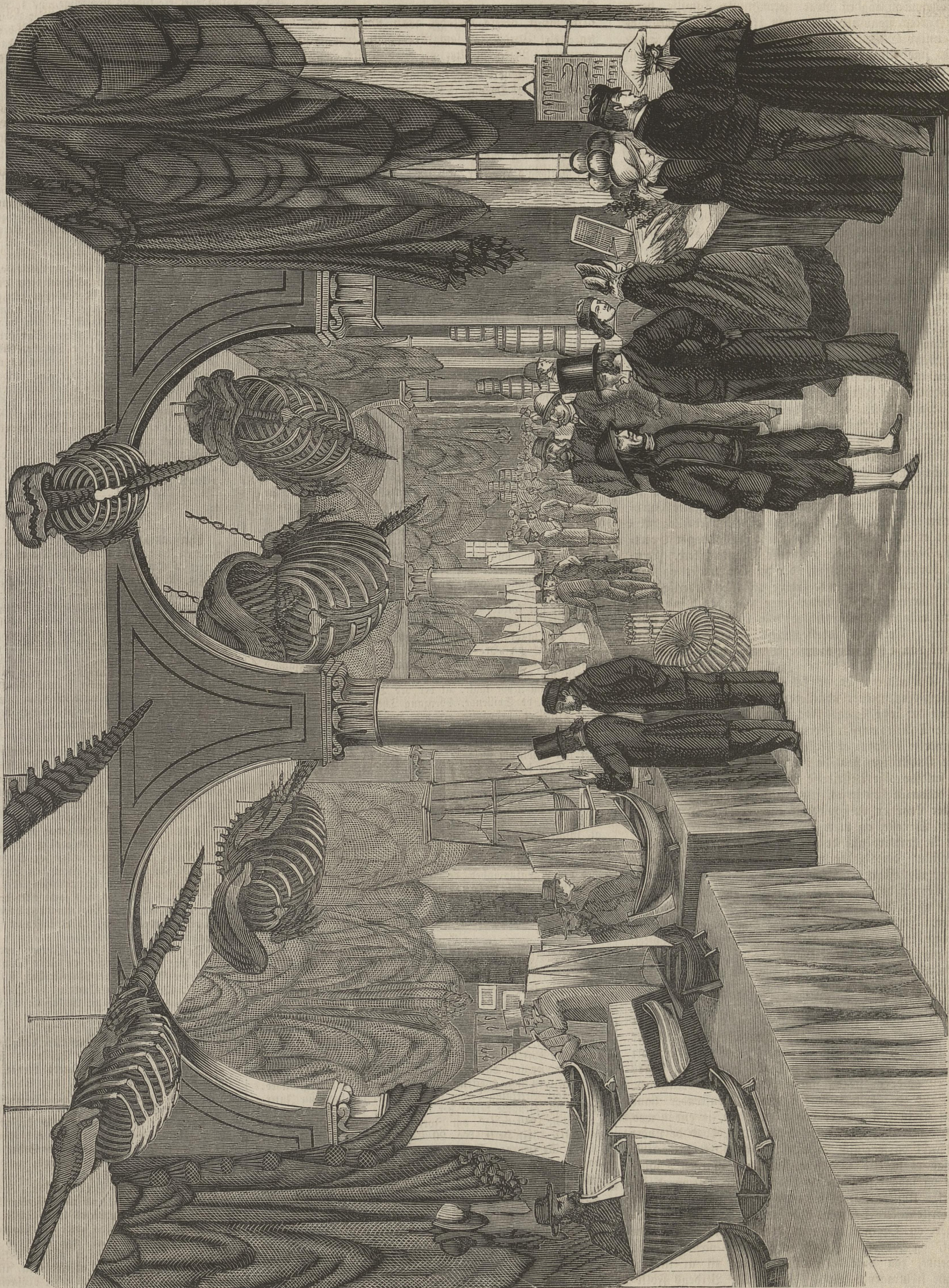
Den norske Afdeling.

Der skal være mange Spidsborgere i den gode Stad Bergen, fortæller man. Meget muligt; men man maa dog beundre den Slags Spidsborgerlighed, der aabenbarer sig i saa dristige og kjække Planer som Indbydelsen til en „international" Fiskeriudstilling. Holder man sig væsentlig til den Betragtning, at det er et lidet Lands meget afsondrede By, fra hvem der udgaar en saadan Opfordring til en Kappestrid med hele Verdens fiskeridrivende Nationer, saa synes Opfordringen noget — om jeg saa tør kalde det — forceret; men erindrer man, at det er fra Europas, maaskee Verdens første og største Fiskeby, at Indbydelsen udstedes, saa finder man det Hele at være i fuldkommen Orden, en naturlig Ting, der fremgaar af Tidens Aand, og som finder sin fulde Berettigelse baade i Bergens Historie og dens nuværende Stilling.

Ved Indtrædelsen i Udstillingslokalet føler man strax, at man befinder sig i en europæisk Bygning, Alt er tidsmæssigt, storartet og hensigtsmæssigt; den store, mægtige Rotunde med brede Trapeopgange imponerer, Indredningen og Udstyret i det Hele staar i et harmonisk Forhold dertil.

Selve Gjenstandenes Ordning røber et praktisk Overblik og en sund Smag; Intet er stukket næsevist frem for Effektens Skyld, og Intet er undseeligt gjemt for at skjule Mangler og Feil, — Alt træder Tilskueren imøde med fuld Berettigelse til at betragtes og undersøges. Til at frembringe noget Saadant hører der baade megen Øvelse og en vis Kunstfærdighed, og det maa indrømmes, at begge disse Egenskaber lægges for Dagen i rigeligt Mon.

Blandt de forskjellige Afdelinger dvæler man som god Patriot helst ved den norske, og selv fra et kosmopolitisk Standpunkt kan man ikke undlade at tildele denne Afdeling Prisen fremfor alle de øvrige, skjønt Hollands gaar den en høi Gang. Ogsaa flere andre Afdelinger gjøre berettiget Krav paa Tilskuerens Opmærksomhed og Beundring, som f. Ex. den russiske, svenske, britiske, tydske, franske osv. Desværre kan dette dog ikke siges om den danske. Fra paalideligt Hold er det meddeelt, at en dansk Professor, Bestyrer af et „Fiskemuseum", fordrede Godtgjørelse for Skyds og Diæt til Bergen, samt frit Ophold og fri Reise tilbage, for at repræsentere Danmark paa Udstillingen; paa dette forunderlige Forlangende svarede Kommitteen for Udstillingen et tørt „Nei, Tak!" Senere har man Intet hørt fra Danmark, og dets Fiskeridirektør kom saa godt som tomhændet.

Den norske Afdeling af Fiskeriudstillingen i Bergen.

Omtrent tre Fjerdeparter af 2den Etage og næsten ligesaa meget af 1ste Etage samt en væsentlig Part af Kjælderrummene optages af norske Gjenstande. Vort Billede viser en Deel af Midtpartiet i 2den Etage. Paa venstre Haand føres man ind til den zoologiske Afdeling, hvor over halvanderhundrede deels udstoppede, deels paa Spiritus bevarede Exemplarer af Pattedyr, Fiske og lavere Sødyr findes; samtlige tjene enten til Fiskeprodukter eller til Agn. Desforuden findes tre Samlinger af Plancheværker, der efter Dhrr. Carl Vogt's, Axel Boeck's og Ossian Sars's Jagttagelser fremstille de laxartede Fiskes, Sildens og Skreiens Udviklingshistorie. Det er et Spørgsmaal, hvilket Individ i den zoologiske Samling man skal skjænke størst

Opmærksomhed, enten det største, den 28 Fod lange Hval, der i Jernkjættinger er ophængt ligeover vort Hoved, eller det mindste, en mikroskopisk forsvindende Laxeluus. Endog fra et egoistisk Standpunkt er det vanskeligt at give nogen af dem Fortrinet; thi Hvalen jager Silden i vore Fiskeres Garn, og Laxelusen jager Laxen op i vore Elve — begge skaffe os Delikatesser.

Bordene lige foran os opvise en vakker og fuldstændig Samling af Baad- og Skibsmodeller. „Maa ikke røres“ staar der paa nogle af dem, der ikke befinde sig under Glas. Den antikvitetlignende Nordlandsjægt med sine fiintformede Baade fører Tanken tilbage til Vikingetiden og Middelalderen; Modellen af det bergenske Dampskib „Jupiter“ og det moderne Bankfiskefartøi danner en kjæk Modsætning dertil. Den velformede, hurtigseilende Listerbaad og den for sin Sødygtighed bekjendte Hvaløerbaad viser vort høie Standpunkt i Baadbyggerkunsten, medens de trougformede, firkantede Færger fra Røraas og det Throndhjemske vise, hvad vi kunne hjælpe os med, naar det kniber.

Langs Væggene hænge alle Slags Garnredskaber, Not, Ruser, Teiner osv.; men til det 900 Fod lange Stængenot er der ikke Plads. I et eget, afdeelt Rum staar alt Tougværk fra Rebslagerne; solide og durable Stag og Trosser danne Pyramider, fine Snører og Fiskeliner danne Arabesker, og det Hele viser, at Norge i denne Industrigreen kan maale sig med Englænderne og Amerikanerne; især maa Tougværket fra Dhrr. Stoltz, Balchen og Jordan fremhæves som fortrinlige Sager. Af Anglemagere findes der vist en stor Masse i Bergen, eftersom der vrimler af Prøvekarter, Annoncer og Anbefalinger fra dem. I Baggrunden staar Hetting's Udklækningsapparater.

Paa Bordet tilhøire har en Bogbinder udstillet Hummer, Søstjerner og andet Kryb fra Havets Bund; om det er af Pap eller naturligt Skal, er ikke let at afgjøre, men vist er det, at Hummeren seer ganske appetitlig ud. En Opsats af Blokke med Jernbeslag og patenterede amerikanske Børsinger og Ruller vil sikkerlig vække Enhvers Opmærksomhed og maaskee Jurymændenes Anerkjendelse i Form af en Medaille; Arbeidet er af Smed Hermansen og Blokmager Bentzon, begge anerkjendte bergenske Haandværkere. Længere borte findes Fiskekjæx, det vil sige malet og bagt Fisk i Form af Kjæx; de smage vel ikke synderlig godt i sin nærværende Skikkelse, men i en Budding eller Postei ville de sikkerlig tilfredsstille Ganens billige Fordringer. Deres Hovedbestemmelse er dog at opbevare Tørfisk paa en rumbesparende Maade, uden at udsætte den for Bedærvelse.

I Kjælderen og en Deel af 1ste Etage ere de norske Fiskeprodukter udstillede; de udgjøre en stor Variation af alle Slags, fra den mange hundrede Aar gamle Tilberedning i Form af Tørfisk, til den nyeste Opfindelse i Form af Fiskemeel og Fiskebrød. De lokkende Indskrifter paa de hermetisk nedlagte Sager og den fuldstændige Beskrivelse over deres rette Behandling kan desværre kun læses, ikke praktiseres og prøves. Hist og her staar en Ansjovisdunk eller et Glas Delikatessesild til Tjeneste, og man prøver disse Ting meget gjerne.

At forklare alle de Gjenstande, vort Billede deels fremstiller, deels lader ane i Baggrunden, vilde blive os for vidtløftigt; det faar være nok at bemærke, at vor Tegner har valgt det Parti, der indeslutter henved 1000 af de Nummere, hele den norske Afdeling indeholder. Hvad enten man vender Hovedet opad, for at betragte de ni Skeletter af Hvale, der hænge i Loftet, eller man lader Øiet løbe langs Væggene, for at mønstre de kolossale Notredskaber, eller man fordyber sig i Betragtningen af de inventiøse Baadmodeller eller af fine og smagfulde Flueangler og Snører, — vil man overalt faa et godt Indtryk af, at Norge er repræsenteret paa en værdig og interessant Maade. Man forlader ikke vor Afdeling, uden at maatte erkjende, at vort Land, efter Udstillingen at dømme, hævder sin Plads som en af de ældste og største fiskeridrivende Nationer. Om end de norske Fiskere i mange Henseender have meget at lære, kunne de dog uden Skam, ja endog med en vis berettiget Overlegenhed pege paa, hvad de under et haardt og farefuldt Arbeide langs en stormende Kyst formaa at udrette med sine Redskaber af egen Opfindelse og saagodtsom upaavirket af andre Nationers Exempel. Uvilkaarligt gribes man af den Tanke, at naar de norske Fiskere i Tidens Løb faar tilegnet sig de Erfaringer og Opfindelser, som deres Konkurrenter have gjort, og hvorom de hidtil have været næsten aldeles uvidende, saa ville de sikkerlig komme til at indtage samme fremragende Plads blandt alle Verdens Folkeslag, som deres Brødre — de norske Sømænd — allerede indtage. Og har den nærværende internationale Fiskeriudstilling i Bergen givet et mægtigt Stød dertil, saa ville de Tusinder, Staten og Bergens Kommune have anvendt i dette Øiemed, bære overordentlig store Renter.

Literatur og Kunst.

Havet med dets Plante- og Dyreverden. En Skildring for Dannede af alle Stænder. Af Dr. G. Hartwig. Kbh. 1865. Philipsen's Forlag. 1—2 Lev. à 27 ß. — De populær-naturvidenskabelige Arbeider, som Dr. Hartwig har leveret, have vundet sig en stor Læserkreds, ere i Tydskland udkomne i flere Oplag, og saagodtsom alle oversatte i Frankrig, England og endnu andre Lande. De høre ogsaa i sit Slags til de Bøger, som fortjene en stor Udbredelse. I en tiltrækkende og letfattelig Fremstilling ere Videnskabens Resultater her gjorte tilgjængelige for det store, almeendannede Publikum, saaledes at Læsningen paa een Gang frembyder Belærelse og Underholdning. Det følger af sig selv, at den affondrede Videnskabsmand, som af en forresten respektabel Veneration for sit specielle Fag, helst seer dette omgjordet med Laugsindskrænkninger, vil betragte disse som andre populariserende Forsøg med stor Mistænksomhed. Men ikke destomindre have Dr. Hartwig's Arbeider, selv fra denne strengere Kritiks Side, fundet Anerkjendelse. — I nærværende Værk, der i Tydskland i mindre end 3 Aar har oplevet 5 Oplag, har Forfatteren givet en klar og anskuelig Fremstilling af Havet med dets Phænomener, dets Plante- og Dyreverden, der er saa rig og interessant, „at det faste Land ikke kan opvise Magen.“ — Den danske Oversættelse udkommer i 6 Leveringer, hver ledsaget af et smukt lithographeret Billede.

Theatret. Skuespillerne Nielsen, Wolf og Joh. Brun have i forrige Uge nægtet at spille ved Christiania Theater og forladt dette (de tvende sidste med Fruer), fordi de endnu kun havde erholdt udbetalt Totrediedele af den dem tilkommende Gage for August Maaned, hvortil de søgte Grunden deri, at Direktionen, og det uden Skuespillerkommitteens Samtykke, havde ansat Isachsen med Frue og udbetalt disse Nytilkomne Gage fra Juni Maaned. — Den mellem de aftraadte Skuespillere og Direktionen førte Korrespondance findes offentliggjort i Dagbladene, uden at man deri kan see nogen tilstrækkelig Grund til en saa fabrikarbeidersk Strike fra Skuespillernes Side, som den, de have indladt sig paa, og det saa meget mindre, som Direktionen, til Fordeling mellem Personalet, har tilbagebetalt den Hr. Isachsen og Frue for Juni Maaned udbetalte Gage. Christiania Stift, der i de senere Tider har viist en tidligere ukjendt Forekommenhed mod Kunstnere og Aktører, hvis Præstationer maatte forudsættes at ville indvirke skadeligt paa Frekventsen ved Christiania Theater, har imidlertid med denne sin eiendommelige Liberalitet ogsaa tilladt de afgangne Skuespillere i nogen Tid at agere paa egen Haand, men uden Bistand af andre Artister. Trods denne officielle Anerkjendelse synes det dog, som om de Theaterbesøgendes Sympathi ikke har forladt dem, der ere blevne Theatret tro i dets Trængselstid, hvis man tør dømme efter den varme Modtagelse, der igaaraftes under Opførelsen af „Sigurd Slembes første Flugt“ og „Hr. Grylle og hans allernyeste Viser“ blev disse og fornemmelig den nye Sceneinstruktør, Hr. Isachsen, og den nye Regisseur, Hr. Bucher, tildeel. Thi i Længden vil Publikum neppe taale, at der ved Theatret opkommer den Praxis, at de Spillende, hvergang Theaterkassen er i Ebbe, som Tilfældet sædvanlig er ved Høstsaisonens Begyndelse, med otte Dages Varsel absentere sig. Og jo mere anerkjendte og skattede Vedkommende ere som Kunstnere, med desto større Ret kan Publikum forlange, at Hensynet til Kunstens og Theatrets Tarv hos dem ikke skal forstyrres af de Kapricer, som man kan forklare sig hos Stympere, der ene raade over dette Middel til at tildrage sig Publikums Opmærksomhed. Uheldigviis ere Forholdene ved vort Theater saa usikre, at det ligger i de enkelte dygtige Kunstneres Magt, om ikke at tilintetgjøre, saa dog hindre en Virksomhed, der følges med saamegen Interesse, og som er af saa stor Vigtighed for vort Land. Men det turde være tvivlsomt, om de ere tjente med den Navnkundighed, de paa den Maade erhverve sig.

— Bjørnstj. Bjørnsons Lystspil „De Nygifte“ er ifølge de danske Blade antaget til Opførelse paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn.

Gamle Nyheder.

Jordfaldet i Tiller i 1816.

I Marts 1816 ødelagdes Tiller Annerkirke og en stor Deel af Gaarden Nordre Tiller ved et Jordfald, hvorved flere Mennesker omkom. I næst forrige Uge — altsaa efter henved 50 Aars Forløb, fandtes 100 Skridt nedenfor det Sted, hvor Kirken havde staaet, en liden Sølvtallerken med indgravet Kors, hvilken havde hørt blandt Kirkens ved Jordfaldet forsvundne hellige Kar, og som havde udgjort dens Disk. — Jordfaldet i Tiller var en saa mærkelig og ødelæggende Naturbegivenhed, at en kort Beretning derom for Øieblikket tør have sin Interesse. Vi gjengive derfor her i yderligere forkortet Udtog den „autentiske Beretning“ om Jordskredet, som Nationalbladet for 1816, 3die Hefte, No. 29—32 indeholdt, hvis Forfatter vi dog ikke kjende: „Torsdagen den 7de Marts om Eftermiddagen mellem Klokken 5 og 6 Slet, var det at denne Naturbegivenhed indtraf, i det Udbruddet skede paa et Sted af Nordre Tillers Grund, hvor stedse har været en Sump, med et Knald, som af et Kanonskud, hvorhos nogle af Øienvidnerne paastaae, at de tillige saae en rødguul Lue opstige, som strax igjen skjultes af en tyk Røg, der opfyldte Luften med Svovllugt. Hvad dette Udsagn betræffer, da kan jeg bevidne, at Svovllugten endnu var følelig Løverdagen den 9de Marts, da jeg første Gang paa Stedet betragtede denne Tildragelse. Følgerne af Udbruddets overordentlige Kraft var den, at meer end 100 Tønder Land af Tillergaardenes Eiendom, hvis øverste Flade, der ei var af ubetydelig Omfang, paa meer end 100 Alen perpendiculair Høide over Elvens Vandspeil, blev udstødt af deres forrige Leie, og det meste deraf flyttet flere 100 Alen hen imod Nordost, hvor de bleve hvilende paa de Terrasser, som Udfaldet dannede, efter at den under Jordsmonnets Sandschichter opløste Leer, i ganske flydende Masser, med en utrolig Hurtighed og Styrke, først havde veltet sig tvert over Elven op igjennem Slugterne ved Gaarden Bakken i henved 100 Alens Høide, og derefter udvidet sig saavel op- som nedad Elven, og sat sig mellem Tillerbro og Nordseths Saug ved Foshaug, næsten ganske i Overeensstemmelse med de flydende Legemers Love i horizontal Overflade, med en Dybde paa det nederste Sted, nemlig ved Broen, af over 20 Alen, og oppe ved Saugen over 12 Alen. — Denne Naturbegivenheds Ødelæggelser ere tildeels skrækkelige, og i det hele ei ubetydelige; thi blandt andet hører dertil, at for de uheldige Tillergaardes Eiere er mere end det halve af deres bedstdyrkede Land tilintetgjort; den smukke, for faa Aar tilbage af ny opbyggede Tiller Annerkirke, tilligemed nordre Tillergaards fleste Bygninger, ere nedstyrtede og den første i Afgrunden aldeles begravet; videre er den skjønne, nylig over Elven med mange Omkostninger byggede, saakaldede Tillerbro, tilligemed flere mindre langs opad Landeveien mod Nordseth værende gode Steenbroer aldeles ødelagte; selve Veien tilligemed megen skjøn Ager- og Engbund overskyllet, og endelig, ved den foromtalte voldsomme Overstyrtning mod Gaarden Bakke, bleve 2de Pladse af Massen hævede og sprængte, og deri fandt 8 Mennesker en grusom Død. Ligeledes skal en heel Deel Mennesker og Heste, der i det ulykkelige Øieblik befandt sig paa Isen mellem Tillerbro og Nordseth, være blevne overskyllede af den derop trængende Leerflod. Paa nordre Tillergaard blev Opsidderen selv dræbt i Faldet, og en Mængde Kreaturer ved Udhusenes Nedstyrtning omkom. Paa Farten langs nedad Elven har de strømmende Materier overskyllet meget af den frugtbringende Aabred, dernæst have de ovenfor Leerfossen aldeles opryddet de 20 svære Steenkar, som hørte til dette Brugs Lændser, og af disse endog ført nogle, lidet ubeskadigede, ned i Elven til under Gaarden Halseth, endvidere ganske tilintetgjort Vardammen tvertover Fossen, borttaget det hele paa den vestlige Side værenve Kværnebrug, beskadiget Saugbrugets Hovedhjul, og naturligviis medtaget alle de Tømmer-Beholdninger, som laae i sammes Løb. Disse sidste fandtes da ogsaa adspredte overalt i Elven nedenfor den indre Fos, tildeels siddende i Jisflagene og tildeels hæftede i den slammede Elvbund og Aabredderne. — Bemærkeligt er det, at paa disse Gaardes Territorium flere Gange forhen ei ubetydelige lignende Tilfælde skal, efter Sigende, have fundet Sted, og efter alt Udseende er det en meget urolig Grund at beboe.“ — I Anledning af Ulykken nedsattes en Kommission, hvis Virksombed væsentlig indskrænkede sig til Foranstaltninger, hvorved Opdæmninger i Elven kunde forebygges.

Norge.

Christiania. Prinds August med Gemalinde har tiltraadt en Reise paa en Maaneds Tid til Tydskland og Schweitz, ledsaget af Kammerherre Kapt. Arentz.

— Hs. M. Kongens før omtalte Reise til Norge i Oktober skal udsættes til Marts næste Aar.

— Examen artium sluttedes 11te Septbr. Af de 170, som bestode den skriftlige Prøve, havde 136 tillige bestaaet den mundtlige, saaledes at de kunde indskrives som akademiske Borgere. Af disse havde een, O. W. Lund, erholdt Charakteren Laud. præc., 69 Laud., 62 Haud illaud. og 21 Non contemn. To rejiceredes, 15 sygmeldtes eller udebleve; 24 kunde paa Grund af Charakteren Slet i enkelte Fag ikke immatrikuleres, førend de i disse havde underkastet sig fornyet Examen.

Den 14de Septbr. foregik Immatrikuleringen og Uddelingen af Universitetets Priismedailler, hvilken Akt udførtes af Prof. Faye. Kongens Guldmedaille tildeltes Cand. jur. H. E. Berner for Besvarelsen af den fremsatte juridiske Opgave, og Cand. min. N. Fr. Stalsberg for Besvarelsen af den mineralogiske Opgave. — Den Skjelderupske Medaille tildeltes Cand. med. Cæsar H. Boeck for Besvarelsen af den medicinske Opgave. Boeck er den tredie af Prof. C. Boecks Sønner, som er bleven tilkjendt Medaille.

— I Mgbl. for forrige Løverdag gjordes et voldsomt Angreb paa Professor Broch i Anledning af den Inhumanitet og Hensynsløshed, han skulde lægge for Dagen ved sin Examination til Examen artium. Efter den Forklaring, Professoren selv har givet om sin Examination (der har varet i omtr. en Maaned, 8 Timer daglig) samt efter de Erklæringer, et Par som Censorer fungerende Mathematikere have offentliggjort, maa imidlertid et Angreb af den Beskaffenhed som Morgenbladets ansees for ganske utilbørligt.

— Den 6te Septbr. endte Juryen ved Fiskeriudstillingen i Bergen sine Forhandlinger, og næste Dag kundgjordes Resultatet under Autoriteternes Nærværelse. 50 Udstillere tilkjendtes Medaille, 135 hæderlig Omtale.

— Et Interessentskab til Anskaffelse af Korn, Malt og Øl er ifærd med at danne sig her i Byen. Varerne skulle indkjøbes og Produktionen foregaa i det Store, men hver Interessent erholder sin Andeel deraf efter billigste Priis i Forhold til sit Indskud. O. Schøyen er Selskabets statsøkonomiske Leder.

— I Anledning af et udspredt Rygte, at der her i Byen skulde være udbrudt Cholera, har Stadsphysikus Steffens offentliggjort en Erklæring, ifølge hvilken intet i saa Henseende mistænkeligt Sygdomstilfælde her er indtruffet.

— Under 7de Septbr. udnævntes Personelkapellan J. C. N. Wisløff til Sognepræst til Loppen; Personelkapellan G. A. Bull til Stiftskapellan i Bergens Stift; Kand theol. N. Alstrup til Sognepræst til Namsos; resid. Kapellan i Voss L. A. Gleditsch til Sognepræst i Overhalden; Kand. theol. J. A. Welhaven til Stiftskapellan i Christiania Stift; Personelkapellan J. M. Lund til Stiftskapellan i Hamars Stift og Adjunkt ved Throndhjems lærde Skole J. P. Weisse til Adjunkt ved Frederikhalds lærde og Realskole.

— I Mgbl. advarer en Læge mod den fra de bombastiske Avertissementer i vore Aviser noksom bekjendte Hoff'ske Maltextrakt, idet han oplyser, at Extrakten, ifølge udenlandske berømte Lægers Erklæring, kun er et i Gjæring gaaet, med bitre Tilsætninger forfalsket Øl, altsaa et storartet Charlataneri og ligefrem „noget Jur, som fordærver Maven.“

— **Dødsfald.** General Lamoricière † i Paris.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 39.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 24. Septbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

St. Halvards Kirketomt.

Vi søge og tale,
Vi digte og prale
Om Oldtids Borge,
Om Fædres Bedrifter
Og deres Skrifter,
Om gamle Norge.

Men let er at tale —
Svært at handle,
Svært at forvandle
Til Steen i Dale
Det luftige Ord,
At løfte af Jord
De sjunkne Sale.

Saa, medens der skrives
Og undersøges,
Kun Lidet oplives,
Men Død forøges.

I Nidaros falder
Sankt Olafs Huus
Langsomt i Gruus —
I eensom Alder
Dets høie Chor
Ei mere gjenkalder
Guds hellige Ord.

I Bergen taales
End Kongehallen
At mørkne som Loft,
Hvor Korn udmaales,
Og Rotter og Muus
Dandse paa Tillie
I Hakons Huus.

Dybt Oslo sover
Ved Ekebjergs Fod.
Ei en Steen der lover
At give os Tegn,
Hvor det Gamle stod.
Den hele Egn
Snart i Grønland gaaer over:
Saa har man jo døbt
Det Sogn, hvortil Oslo
Er nylig omstøbt.
Og Grønlands Kirke
Vil snart sig hæve
Funklende ny —
Hvad meer kan vel kræve
Gamle By?

Hvortil da hin Klage
Om Sankt Halvards Hal?
Hvad er tilbage
Af hans Kathedral?
Til Akershuus Volde
Er bragt hver Steen —
Spredte for alle Vinde
Dens Kongebeen.
Saa siger jo selv
En Antikvar —
Hvad meer kan der gjøres,
Hvad Røst meer høres? —
Den Ting er jo klar.

Dog har Elementet
Hævet sin Røst,
Da Folket i Trægted
Søgte sin Trøst;
Dog har nu Flammerne
Feiet Grunden,
Saa afdækket ligger
Kirkegrunden.

Skal den da ligge
Og forgjæves tigge
Om Lys for Mindet,
Som derunder sover?
Snart nye Kvartaler
Bygges derover,
Snart Skatten gjemmes
Igjen — og glemmes? —
Nei, Saga taler,
Og vil anklage
Med dømmende Vægt
Vor Kræmmerslægt,
Vore lunkne Dage.

A. Munch.

Den flamske Sprogagitation.

II.

Den Protektion, de Klerikale i Begyndelsen havde ydet de flamske „Maalmænd", begyndte efterhaanden at blive mere og mere generende for selve de Protegerede; disses Ledere, der vilde tiltvinge sig og sit Parti en uafhængig Position, kunde ikke finde sig i at tjene de private Interesser og Formaal, som deres Beskyttere forlangte deres Bistand til at forfølge. Det blev desuden efterhaanden tydeligt nok, hvorledes det kirkelige Patrocinium umuligt kunde bestaa ved Siden af den tydske Propaganda. Thi her mødtes tvende modstridende Elementer, der ikke i Længden kunde holde det ud tilsammen. Den germanniske Nationalitetssvindel hvilede jo paa en moderne Idee og maatte saaledes i Principet være de Orthodoxe forhadt; den tilskyndede til Forening med et Land, hvor Protestantismen havde sit Hjem, og som de Romerskkatholske altsaa maatte afsky. Een af de tvende Forbundsfæller maatte saaledes opgives, og Loddet traf Katholikerne. Som et betegnende Træk kan anføres, at Conscience, formedelst sine stærkt udprægede og aabenlyst udtalte kirkelige Anskuelser, i 1847 blev udelukket fra den anseede literære Forening „Olyftak" (Oliegrenen) i Antwerpen. Saa afgjørende var Frontforandringen. Ogsaa paa det politiske Feldt led Katholicismen paa denne Tid et voldsomt Nederlag. Katholikernes forhadte Modstandere, de Liberale, kom til Roret, ledede netop af de med saamegen Foragt behandlede „Fransquillons."

Under de politiske Storme, der i Aaret 1848 gik over Europa, og som satte Staternes Fasthed og de Styrendes Patriotisme paa saa alvorlig en Prøve, optraadte i Almindelighed de Liberale i Belgien paa en saa brav og besindig Maade, at deres Ledelse vandt alles Bifald. Især beviste deres Holdning ligeoverfor Frankrig det Ugrundede i de Beskyldninger for hemmelige Sympathier med dette Land, som man havde rettet mod dem, og at de fremfor alt havde Fædrelandets Ære og Lykke for Øie. Deres Optræden var saa utvetydig, at den fremkaldte Klager fra deres sydlige Naboer over, at det fornemmelig var de franske Belgiere, Wallonerne, der i høiere Grad end sine øvrige Landsmænd nærede „en uforklarlig Antipathi" mod alt Fransk.

Denne Holdning var naturlig skikket til hos Flamlænderne at forjage den Rest af Mistro, der kunde være bleven tilbage, paa samme Tid som den gjorde dem mindre begjærlige efter at lytte til Tydskernes Løfter. Og paa den anden Side vidnede de Foranstaltninger, Regjeringen tog, om, at det var dens oprigtige Ønske at imødekomme de Fordringer, som Flamlænderne i sin Nationalitets og sit Sprogs Interesse med Billighed kunde opstille.

I de Forordninger, som paa denne Tid regulerede Underviisningsvæsenet, og som var af ikke ringe Betydning for den opvoxende Slægts Udvikling, blev det fastsat, at Flamsk skulde optages blandt Læregjenstandene: i de kongelige „Athenæer" saavel i de flamske som i de wallonske Distrikter, i de almindelige Middelskoler derimod blot i de flamske. En høiere officiel Anerkjendelse var ogsaa bleven Sproget til Deel derved, at Conscience blev kaldet til at meddele de kongelige Prindser Underviisning i det. Og hvad dets Brug i offentlige Aktstykker angaar, blev der allerede i 1848 begyndt derpaa under Krigsminister Chazals Auspicier.

Alligevel var der endnu meget tilbage at gjøre. Opmuntrede af de Held, der allerede havde kronet deres Bestræbelser, arbeidede Flamlænderne med fordoblet Kraft, idet de ligesom hidtil søgte sin væsentligste Støtte i Privates Deeltagelse. Associationsretten blev benyttet i endnu videre Maalestok end hidtil, og fremkaldte snart de heldigste Resultater.

Allerede i 1849 var der i Brüssel bleven organiseret en Centralkommittee, i Spidsen for hvilken adskillige bekjendte Forfattere havde stillet sig; denne satte sig i Forbindelse med Filialer rundt om i de flamske Provindser, og gjorde sig til Organ for alle de Begjæringer, som disse forlangte, Styrelsen skulde tage Hensyn til. Ved Centralkommitteens Iherdighed vedligeholdtes der et stadigt Bombardement af Petitioner, rettede ikke blot til Kamrene, men ogsaa til de provindsielle og kommunale Øvrigheder. Læseverdenen bearbeidedes uophørligt ved Flyveblade, egne Tidsskrifter osv.,

ligesom der ogsaa aabnedes udstrakte Subskriptioner, for at faa samlet de pekuniære Midler, der vare nødvendige til at kunne holde Sagen gaaende. Det var lykkedes at organisere Agitationen og forene de spredte Kræfter til samlet, planmæssigt Arbeide, og Resultaterne heraf vare naturligviis ulige mere omfattende og sikre, end de havde været, saalænge Enhver arbeidede paa egen Haand.

De praktiske Hindringer, der havde stillet sig i Veien for den offentlige Anerkjendelse og Brug af et i mangfoldige Dialekter, ikke i nogen bestemt Norm fæstet Sprog, søgte man at raade Bod paa ved Sprogforeninger, der stilledes under Ledelse af den mere og mere anerkjendte Nolet de Brauwere. Dernæst indledede man ogsaa Forbindelser med hollandske Lærde, hos hvilke man efterhaanden indsaa, det var bedre og naturligere at søge Raad og Veiledning, end hos Vildfremmede. Der blev istandbragt „Sprogkongresser“, der afholdtes vexelviis i Holland og i Belgien, den første under Brauweres Præsidium i Brüssel 1851, den følgende tre Aar senere i Utrecht.

Paa denne Maade bearbeidedes og ordnedes det lingvistiske og literære Gebet, og for at intet skulde blive forsømt i denne Henseende, søgte man tillige at indvirke paa Talesproget ved at normere dette gjennem dramatisk Fremstilling. Private dramatiske Foreninger stiftedes i de flamske Byer, ja man fik endog oprettet tvende faste Theatre.

Imidlertid indleveredes der uafbrudt Petitioner til Kamrene, og Regjeringen saa sig omsider foranlediget til at nedsætte en Kommittee, der skulde tage Sagen under Behandling og fremkomme med bestemte Forslag. Den sammentraadte i 1846 og bestod bl. A. af Conscience, David, Snellaert, Strovbant og den ivrige Agitator van der Voort; det følgende Aar offentliggjorde den Resultatet af sit Arbeide. Fordringerne vare nu betydeligt stegne, og gik langt ud over det Program, som Willems for omtrent to Decennier siden havde opstillet. Kommitteens Forslag var vidtøftigt; det indbefattede detaillerede Bestemmelser saavel for Sprogunderviisningen i Skolerne, som for de administrative og officielle Sagers Behandling. I flamske Distrikter skulde det flamske Sprog være udelukkende Underviisningssprog i Skolernes lavere Klasser for visse Fag (Religion og germanniske Sprog), og ligeberettiget med det franske ved alle praktiske Fagskoler. Journaler, Reglementer, Forordninger osv. fra samtlige Ministerier skulde være affattede paa begge Sprog. Sømagten skulde være flamsk, Landmagten derimod deles i flamske og franske Tropper, der bleve kommanderede i hvert sit Sprog.

Alle disse Fordringer kunde ikke skee Fyldest; det indsaa Flamlænderne selv. Men Regjeringen viste, at det var dens oprigtige Ønske at indrømme Alt, som kunde indrømmes. Indenrigsministeriet gav det flamske Sprog en større Plads ved Underviisningen saavelsom i den officielle Sphære. Det fastsatte, under Rogiers Styrelse (April 1860), flere Bestemmelser, sigtende til dette Maal, og Arbeidet fortsattes lige ufortrødent af en følgende Statsmand. Ved de høiere Elementærskoler er der indført en strengere Kontrol med Underviisningen i Sproget. Ved Siden deraf ophjælper Staten den flamske Literatur og især Theatret. De høiere Embedsmænd i de flamske Provindser benytte disses Sprog endog i Indberetningerne til Regjeringen, og næsten overalt forfattes de offentlige Kundgjørelser baade paa Fransk og Flamsk. Til disse Regjeringens Foranstaltninger maa man føie en Indrømmelse, der er bleven gjort af Landets fornemste literære Institution — Optagelsen af det flamske Sprog i det kgl. belgiske Akademies Forhandlinger. Nolet de Brauwere var den første, som her foredrog et af ham selv forfattet flamsk Digt (Mai 1859).

Denne Fremgangsmaade har — endskjønt det sidste Ord til Spørgsmaalets Løsning endnu ikke er bleven udtalt — været egnet til at befæste den gode Forstaaelse mellem Walloner og Flamlændere, og til at slutte alle Landets Børn til hinanden, om de end tale forskjellige Tungemaal. Den normale, det vil sige den konstitutionelle og lovbundne Udvikling af den flamske Bevægelse, er, takket være den fornuftige Patriotisme, der har udmærket baade Belgiens Statsmænd og Borgere, skredet langt frem, og om der ogsaa endnu er meget tilbage, der venter paa sin endelige Afgjørelse, saa kan man dog nu være temmelig overbeviist om, at det altsammen i en ikke fjern Fremtid vil blive ordnet paa en tilfredsstillende Maade.

Under denne Udvikling har Bevægelsen selv i mange Stykker skiftet Charakteer. Medens den før agerede Katholikernes Bundsforvandt, er i den senere Tid et betydeligt Antal af dens mere fremragende Ledere gaaet over til den liberale Leir. De har her fundet sin rette Plads. Med Hensyn til Tydskland og dets Indblanding i det flamske Spørgsmaal, da har denne tabt i Betydning, alt eftersom Forholdene have udviklet sig. Vistnok er ikke den Iver aftaget, med hvilken tydske Forfattere minde den germanniske Befolkning om dens Sammenhæng med „das große Vaterland“ og de Pligter, som formeentlig følge deraf; ikke heller er der blandt de belgiske Skribenter Mangel paa Individer, der fortrinsviis tage sine østlige Naboer til Forbilleder. Men baade har denne Agitation, som før antydet, tabt meget af sin Virkning lige over for Belgiernes loyale Samhold, og desuden har Hollands stigende Indflydelse trængt Tydskland i Baggrunden.

Det nye Kapel i Sørkedalen.

Det nye Kapel

i Sørkedalen.

Omtrent midt i Dalen, der, hvor den fra den Retning imod Nord, som den ved Bogstad er slaaet ind i, pludselig bøier mod Vest, medens kun en liden Sidedal, der gjennemstrømmes af Langlidelven, fortsætter videre mod Nord ind i Nordmarken, løber den vestre Dalside ud i en liden Spids eller, om man saa kan kalde det, et Forbjerg, fra hvilket man kan overskue hele Sørkedalen lige fra dens søndre Begyndelse nede ved Bogstadvandet og til Afslutningen henimod Krokskoven, hvor Danielshøiden og Vievangshøiden begrændse Dalen. Midt ude paa dette Forbjerg har den nye lille Kirke, som vor Afbildning fremstiller, faaet sin Plads. Den er opført efter Tegning af afdøde Bygmester Grosch og blev indviet afvigte Fredag den 15de Septbr. Den er af rød Muursteen og holdt i den sædvanlige spidsbuede Smaakirke-Stiil, der, takket være den germannistiske Propaganda herhjemme, sandsynligviis om ikke længe vil være bleven national i selve Folkets Øine, saaledes som den forlængst er det i Formandskabers og høiere Vedkommendes. *

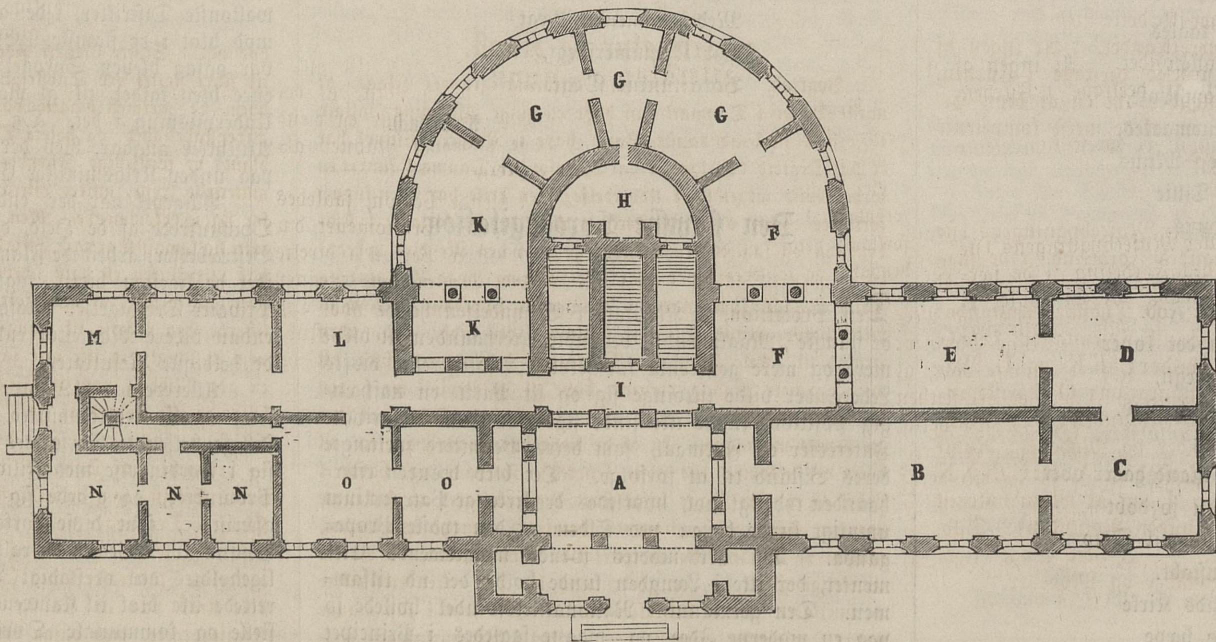
Fiskerindstillingen i Bergen.

III.

Den hollandske Afdeling.

Med Holland og Alt, hvad der kaldes eller er hollandsk, har jeg bestandig forbundet Begrebet af noget Tykt, Vaadt og Fedt. Aldrig har jeg hørt eller seet andet end noget Saadant om eller fra Holland. Fra Barnsbeen har jeg seet brede, fugtigglindsende Koffer eller hollandske Skibe og trivelige, fede do. Skippere; i Geographien læste jeg om de forunderlige Diger og de mange Flodmundinger i Holland; paa Restaurationer hørte jeg, at man forlangte feed hollandsk Ost; Reisende fra Holland fortalte kun om fede Græsgange, fede Folk og fede Kjør samt Regn og Kanaler, — medens jeg aldrig har hørt Tale om spinkle Hollændere, eller mager hollandsk Ost, eller Tørke og Vandmangel i Holland.

Paa Udstillingen i Bergen blev jeg ved min Indtrædelse i den hollandske Afdeling aldeles ikke revet ud af min tilvante Forestilling om Holland, og mine Forventninger om, hvad der vilde fremstille sig for mine speidende Blikke, bleve ikke skuffede. Det første Menneske, jeg saa, da jeg kom ind ad Døren til den store, halvmaaneformige Sal, var en venlig, feed Mand, hvem jeg strax hilste paa som en Slags Vært i Huset, og jeg blev ikke overrasket, da han besvarede mine Spørgsmaale i tykt, godt Hollandsk, — det var den hollandske Emissær Hr. A. C. Maas te Scheveningen. Han var den personificerede Venlighed og Forekommenhed, artig og feed. Det første, han viste mig, var en stor, bred

Fiskerindstillingen i Bergen: Udstillingsbygningens Grundplan.

Model af en Fiskesmakke; den var bygget i 1791, og havde tilhørt to hollandske Malere, fortalte han mig. — „Formodentlig Vandfarve-Malere." — „Nei, Marinemalere og Oliemalere." — Godt, tænkte jeg, baade noget fedt og noget vaadt var der altsaa ved deres Kunst. Vi kom dernæst til nogle Modeller af Røgerier, hvori den „fede" hollandske Sild røges; det var temmelig store Bygninger med Gavler; saagodtsom det hele Rum indvendig var optaget af Lægter, hvorpaa Silden skulde hænges til Røgning. Nogle svære, brede Ruser stemmede aldeles overeens med mine Begreber om hollandsk; derimod maatte jeg studse, da jeg blev foreviist nogle lange, spinkle, tynde Ruser. Paa mit Spørgsmaal, om man virkelig kunde bruge noget saadant Tyndt i Holland, svarede Emissæren Ja, men oplyste til min Tilfredsstillelse, at disse Ruser, der kaldtes toørede (andre vare eenørede eller treørede), benyttedes til at fange feed, ja meget „feed" Aal med. Vi vandrede fra det ene store, brede Garn til det andet; Afvexlingen var ikke stor, — med alle fangedes feed Sild og feed Aal, uagtet Redskaberne saa høist forskjellige ud, spillede i mange Kulører og vare forarbeidede af forskjellige Slags Stoffe. Omsider kom vi til en Model af en Sildebuise; den var straalende af Fernis, rund i begge Ender og i det Hele taget ganske trivelig, — aldeles som jeg havde ventet. Dens Inventarium forbausede mig imidlertid; thi Alting var saa net, fiint og smaat; der var megen Orden og Reenvaskethed ombord, og man fortalte, at den var noget af det Bedste, der fandtes paa Udstillingen. Det varede imidlertid ikke længe, inden jeg atter kom til noget ægte hollandsk; det var et Par svære Søstøvler, hvori et Par almindelige Been maatte kunne løbe omkring uden at støde an. Skafterne vare brede og fede, naaede meget langt op eller, rettere sagt, bleve til Buxer og Mavebelte; hertil hørte mere Skindhyre, og det forekom mig, at en Mand, iført saadan Dragt, godt kunde drukne uden at blive vaad. Paa samme Bord laa en stor, bred Hat, hvis Skygges Peripheri var adskillige Alen i Omkreds; saadanne Tingester benytte Fiskerpigerne i Amsterdam, naar de drage omkring og sælge sin fede Sild. Endeel Jern-Fiskeredskaber saa meget solide og hensigtsmæssige ud; de fleste benyttedes til at fange feed Aal i Mudderbund, — de saa ud som Høriver af Jern med Skaft i den ene Ende. Der var fremdeles mange Slags Kar og Tønder og Kurve til Transport af saltet og røget Sild. Spinderierne havde udstillet en Række Prøver af Garn, Traad, Snører og Liner, — alt saa meget godt og solid ud. Ved at løfte paa de ophængte Not, maatte jeg beundre deres store Lethed og Traadenes Blødhed, hvilket skal gjøre dem langt mere haandteerlige under Fisket, end de mere durable engelske Garn og Not.

Dette var da i 2den Etage. I Kjælderen og 1ste Etage saa jeg en Række Krukker af Sild fra Kikkert og Outmans fra Aarene 1847—65. Juryen og de øvrige Smagens Mænd havde lukket godt igjen efter sig, og vistnok af gode Grunde; thi der var Mange, som vilde prøve og atter prøve den fede Delikatessesild. Den udstillede hollandske Tran var mindre indbydende. At der var tør eller mager Fisk, havde jeg ikke ventet; men ved at see efter i Katalogen, fandt jeg — dog kun to bankede Langer og to do. Rundfiske.

Den hele Afdeling vidnede om megen Interesse for Udstillingen; der var neppe nogen Fiskeri-Gjenstand af Betydenhed, som ikke var repræsenteret. Holland maa siges at have viist Bergen og Norge megen Opmærksomhed ved saavel at sende en saa rig og interessant Samling som ved at sende Emissærer og to Orlogsfartøier til at repræsentere Landet. At ingen af Emissærerne fik Anledning til at deeltage i Juryen, var vistnok et beklageligt Tilfælde; thi en af dem, Hr. A. E. Maas, sagdes at være en af de meest kompetente Jurymænd, der kunde opdrives.

Parti fra Romsdalen.

Hosfølgende Plan fremstiller Museebygningens 1ste Etage. De udstillede Gjenstandes Fordeling i de særskilte Værelser fremgaar af Følgende: A Vestibule; B Tran; C Russiske Gjenstande; D Tydske Gjenstande; E Franske Gjenstande; FF Danske Gjenstande; GGG Klipfisk; H Rotunden; I Korridor; KK og L Maskiner; M Kontor; NNN Restauration; OO Fiskeprodukter. — I 2den Etage optages Rotunden (FF, GGG og KK) af Nederlandske Redskaber og Modeller; Rummene D, E og F af Svenske Redskaber; A, B, C, NNN og OO af Norske Redskaber; L og M Naturhistorisk Afdeling. — I Kjælderen (under Rotunden): Sild, Fisk og Stokfisk samt Rogn. — I 3die Etage (ligeover Vestibulen) Britiske Redskaber og Modeller.

Literatur og Kunst.

Bogkjøb. Det er en paa Erfaring grundet Klage, at norske Bøger i Danmark kun have en ringe Afsætning, ialfald i Forhold til hvad danske Bøger have i Norge. Vistnok har et Par Digtere (Welhaven og Bjørnson) i Danmark fundet en forholdsviis meget stærk Udbredelse; men dette har igjen kunnet forklares deraf, at deres Skrifter tildeels vare forlagte i Kjøbenhavn og saaledes kunde nyde godt af den ikke blot nyhedslystne, men i Sandhed mæcenatiske Retning hvad Literatur og Kunst angaar, som raader i Danmarks Hovedstad. Men at virkelig gode norske Skrifter, ialfald i den sidste Tid, uden Hensyn til lokale Forlægger-Interesser, begynde at finde alt mere og mere Afgang dernede, have vi et Beviis for i den Velvillie, hvormed R. Keysers efterladte Skrifter der ere blevne modtagne. En af de kjøbenhavnske Boghandlere, til hvem det udkomne 1ste Hefte sendtes i Forhandling, havde i Løbet af et Par Dage afsat sine 50 Exemplarer og forlangte strax pr. Telegraph et lignende Antal. Og endda var Bogen, saavidt vi kan see, ikke averteret i de danske Blade. — Vi ere tilbøielige til at tro, at Kjøbenhavn her har været et stærkere og hurtigere Marked end Christiania. Her, som i saa mange andre Henseender, viser sig den Forskjel i Vexelvirkningen mellem Publikum og Literaturen, som finder Sted i Danmark og hos os. Større literære Foretagender vil man dernede altid finde støttet ved Subskription udenfor de engere Kredse, paa hvem de nærmest maatte være beregnede. Thi Agtelsen for Videnskabelighed og høiere Dannelse er der saaledes udbredt blandt de forskjellige Stænder, at sjelden Nogen, som har den materielle Evne, anseer Literaturen og de aandelige Interesser for sig uvedkommende. Men hos os viser desværre det Modsatte sig somoftest at være Tilfældet. I vore pengemægtigste Mænd har Literaturen en høist ubetydelig Støtte. Jeg har hørt Boghandlere forsikre, at mangfoldige af disse Mænd, der i Skattelisterne staa opførte til mangedobbelte Statsraadsgager, igjennem et langt Liv ikke ofre saameget paa Literaturen som paa en god Middag, og at Bøger ikke kunde udgives hertillands, hvis de ikke kjøbtes af Folk, som ikke have Raad dertil. I det Store taget er — efter de Erfaringer, ogsaa vi har gjort — desværre dette Sandhed, uagtet der blandt vore Rigmænd findes Enkelte, som hæderligen udsondre sig fra hiin materielle Klasse. Der ligger noget saameget mere Nedslaaende i denne Erfaring, som de Mænd og de Familier, for hvem de høiere aandelige Interesser synes saa ganske uvedkommende, ikke blot stille Krav paa at see sig respekterede i Egenskab af gode Skatteborgere, men ogsaa ville føre det store Ord og være de Toneangivende i det fornemmere, dannede Liv. Hvor lunt

de end sidde inden Vægge, og hvor hjertelig oplagte de end kunne være til at blæse af de ideelle Interesser, skulle de dog begribe, at det ligger i Dannelsens, ligesom i den gode Borgers Pligt, hvor det gjælder høiere Formaal, at yde sin Skjærv og ikke trække sig tilbage i Selvhjulpethedens snævreste Østersskal.

— **Priisnedsættelser.** Boghandler Woldike i Kjøbenhavn har nylig udgivet en Fortegnelse over Skrifter af hans Forlag, der til Aarets Udgang sælges til betydeligt nedsatte Priser, men hvis tidligere Priis igjen indtræder den 1ste Jan. 1866, og paa hvilken Priisnedsættelse han har bedet os henlede vore Læseres Opmærksomhed. Idet vi gjerne efterkomme denne Anmodning og fremhæve, at de fleste af Hr. Woldike's mange Forlagsskrifter, deels af almeendannende, deels opbyggeligt, deels landøkonomisk og praktisk Indhold, i den nævnte Tidsfrist fordetmeste faaes til Halvparten eller Tredieparten, ja enkelte endog til blot Sjetteparten af den oprindelige og senere paany indtrædende Bogladepriis, maa vi tillige bemærke, at det Slags Priisnedsættelser, hvorpaa Hr. Woldike her efter kun et Par Aars Forløb har leveret en Gjentagelse, — dog, hvor kjærkomne de end kunne være, navnlig for Efternølere i Boganskaffelser, — drevne i stor Udstrækning ere en fuldstændig Fordærvelse for Boghandelen. Denne maa, som al anden Handel, bygges paa gjensidig Tillid mellem Sælger og Kjøber, altsaa paa Overholdelsen af faste Priser, der ere Udtrykket for en konstant, om end ofte kun imaginær Værdi. Men Tilliden ophører, saasnart der f. Ex. er Rimelighed for, at hvad der idag sælges for en Daler, imorgen sælges for en Mark. Ingen Sortimentsboghandler kan under saadanne Forholde tage Bøger i fast Regning, da han ikke blot løber den uundgaaelige Resiko, ikke at faa Exemplarerne solgt, men ogsaa udsættes for, at deres Værdi til hvilkensomhelst Tid kan reduceres til det Halve eller mindre. Paa det bogkjøbende Pulikum vil deslige Priisnedsættelser have en for Boghandelen ikke mindre fordærvelig Virkning. Den, som har kjøbt en Bog, der strax efter nedsættes, vil for Eftertiden lære at opsætte med sine Boganskaffelser, indtil en Priisnedsættelse maatte indtræde paa hvad han fremdeles maatte ønske. Men paa den Maade vil Forlagshandelen blive etslags Antikvarhandel, til uberegneligt Tab for Forlæggerne, hvis udlagte Penge ligge renteløse hen. Hertillands kan man kun opvise een Forlagsboghandel, som har gjort større Forretninger i Priisnedsættelser, nemlig Firmaet Guldberg & Dzwonkowski. Men derved tilføiedes der ogsaa den norske Boghandel en Tort og Keditspilde, som neppe endnu ganske er forvunden. Og navnligen nedbrødes for en længere Tid al Tiltro med Hensyn til Subskribtions-Foretagender. I Danmark har man rigtignok „Boghandlinger", der saa at sige kun gjøre Forretninger i Priisnedsættelser og Styverfængerprodukter. Men de nævnes sjelden i godt Selskab. Større Forlagsboghandlere have vel ogsaa foretaget Priisnedsættelser, men kun en enkelt Gang og det ved Skiftning af Eiere (saaledes efter Deichman's og Reitzel's Død) eller hvor en gammel Boghandel sad inde med en Mængde Skrifter, som paa Grund af Ælde eller andre eensartede Værkers Udgivelse havde tabt endeel af sin Værdi. Men ingen af de betydeligere Forlæggere sees at have nedsat Priserne endog paa sine allernyeste Skrifter, — Noget, hvortil ligesaalidt den i Kjøbenhavn som den i Christiania bestaaende Boghandlerforenings Love giver formel Adgang. Hvad angaar temporære Prisnedsættelser — snart det ene, snart det andet Aar — har man jo et efter Manges Mening maaskee lysende Exempel i Hr. Brockhaus i Leipzig. Men i Tydskland selv opfattes nok denne Bidrift som alt andet end mønsterværdig, og Hr. Brockhaus's Forlagsartikler, der udgives til uforskammet høie Priser, for kort bagefter at nedsættes maaskee til det Halve, nyde der langtfra den ubetingede Tillid med Hensyn til Gediegenhed som hertillands, uagtet det mægtige Firma, formedelst det i Tydskland udviklede Reklamevæsen m. m., altid kan formaa at holde sig og sine Produkter oppe i en vis kunstig Anseelse.

— I 2det Hefte 1865 af det af A. F. Beckman i Upsala redigerede „*Theologisk Tidskrift*" findes en længere Anmeldelse af A. Munch's sidste Juul udgivne Digtkrands **Jesu Billede.** „For hvert Hjerte", ytrer Anm. bl. A., „der har faaet et levende Indtryk af Jesu Billede, aandelig taget, har denne lille skjønne Digtkrands en eiendommelig Ynde. Det er en liflig og velklingende Sang, som i sine klare, ofte gribende Toner afspeiler den Reenhed og Morgenfriskhed, der laa udbredt over Christi Kirke i dens første Foraarsdage, ligesom den lader os kaste mangt et Blik i den samtidige Hedendoms stolte Usselhed. Man kan derfor ogsaa sige, at den har Værd som Tidsbillede — et Tidsbillede, der i Sandhed er malet med levende Farver."

Høstsaisonen ved **Christiania Theater**, til hvilken der nu indbydes til Abonnement, gaar ind under heldigere Varsler end det tegnede til, idet Dhrr. P. Nielsen og Wolf samt Fru Wolf atter have meldt sig til Tjeneste, — ligesom vi haabe, at Hr. Brun og Frue ikke længe ville vægre sig ved at opfylde sin Pligt, men atter ville vende tilbage til den Scene, hvor man saa ugjerne savner dem. Vi tage neppe heller feil, naar vi tro, at den Interesse for Arbeidet ved Christiania Theater, som man allerede har kunnet spore i de sidste Uger, ikke vil kjølnes, saalænge Publikum seer, at en renset og alvorlig Kunsts Fordringer ere de afgjørende, med Hensyn baade til hvad der bydes, og til hvorledes det bydes. Af nye Stykker, der ville komme til Opførelse, kunne nævnes „Fru Inger til Østeraat", „Halte-Hulda", „De Nygifte", H. C. Andersens nydelige lille Eventyrkomedie „Hyldemoer" og „Da Spanierne vare her" i omarbeidet Skikkelse, Hedberg's „Bryllupet paa Ulfaasa", der i Sverige er bleven modtagen med saamegen Begeistring, en Deel franske Smaastykker, et Par Operaer af Offenbach, der nu, og det vistnok med Rette, synes at have faaet en fast Plads paa Repertoiret, samt endelig flere klassiske Arbeider, som Othello o. fl.

— „De Nygifte" af B. Bjørnson skal gaa i November paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn. Charakteristisk for de nuværende Forholde i Danmark er det, at Direktionen ikke lader Forf. faa samme Betalingsvilkaar, som indfødte Forfattere, skjønt Sproget jo er eet, men stiller ham paa samme Fod som Udlændinge. Betingelserne forøvrigt ere ogsaa saa mange og generende, at ganske vist ikke mange norske Stykker for Fremtiden der ville blive indleverede. Det synes forøvrigt at være en Opgave for den praktiske Skandinavisme at stille Nordens Forfattere lige ved de forskjellige Theatre.

— Ifølge Privatefterretninger fra Henrik Ibsen i Rom skriver han paa en Femakts-Komedie i rimede Vers med Stof fra Nutiden; den er nær ved sin Fuldendelse.

Norge.

Christiania. Pastor Schreuder har i Sommer foretaget en Reise for at undersøge Missionsforholdene paa Madagaskar, og er derved kommet til det Resultat, at Landet om Fort Dauphin, der er ubesat af noget andet Selskab, „vilde være et ganske fortrinligt Udgangspunkt for vor Mission", ja sikre denne „en Operationsbasis for en Missionsmark, hvis Mage vi for Øieblikket forgjæves ville søge noget andet Sted paa Kloden." Schreuder siger, at naar han kunde forsvare det for Zulumissionen, skulde han selv gjerne strax gaa derhen. Det forekommer os dog, at Paabegyndelsen af denne nye Mission maatte have andre Tvivlsmaal at overvinde, end Schreuder's Forhold til Zulumissionen alene. Denne har allerede kostet Landet 141,000 Spd., en Sum, der — at slutte fra de sidste Aars stærkt tiltagne Udgifter — hurtig vil fordobles. Nok en ny, stort anlagt Hedningemission vilde vistnok overskride Landets Kræfter; ialfald vilde den christelige Velgjørenhedsevne for disse fjerne, om end ophøiede Formaal, blive taget saaledes i Beslag, at hvad der gjennem den kunde og burde udrettes i vort eget Land, nødvendigviis maatte sættes tilside.

— Advokat Dunker's haarde og vistnok ubetimelige Angreb paa Assessor Hjelm i Anledning af hans Votum i den Jenssen'ske Sag*) har foranlediget Assessoren til at levere et maaskee ikke mindre ubetimeligt Svar, hvori han hævder sit fra Rettens Pluralitet afvigende Votum, der gik ud paa, at Jenssen, hvem Høiesteret frikjendte, idetmindste forendeel var skyldig. Et Forsvar af denne Art maa jo altid blive en betænkelig Sag, navnlig i sine Følger med Hensyn paa den øverste dømmende Rets Autoritet; thi i samme Mon, som det lykkes den Enkelte, hvis Mening underkjendes af Pluraliteten, at godtgjøre, at hans Votum er det rigtige, vil „den Forudsætning om Ufeilbarhed, hvorpaa Institutionen er bygget", nødvendigviis rokkes. I et Tilsvar paa Assessor Hjelms Artikel har da ogsaa Hr. Dunker skarpt fremhævet dette, ligesom han derhos har fremholdt de betænkelige Følger for Assessoren selv af den forsøgte Begrundelse af Jenssen's Skyldighed, og antydet Anlægget af en Injuriesag, hvis Udfald kan ansees givet ved den Dom, der falder i den af Hr. Jenssen mod Morgenbladet i sin Tid anlagte Sag — Hjelm's Artikel findes i Mgbl. No. 245 og 246 og er stillet i Spidsen af Bladet med skudt Sats; Dunker's do. i No. 257 og 260; den er stukket ind i den morgenbladiske Skamkrog mellem Handelsefterretninger og Bekjendtgjørelser og sat med Kompres. Dog, hverken de forskjellige Forfatternavne eller Artiklernes indbyrdes Beskaffenhed gjør denne forskjellige Indlogering forstaaelig, dersom den skal være Andet end et blot og bart Bogtrykker-Indfald.

— Det vil erindres, at Søren Jaabæk, som endnu længe forud for Storthingsvalgene saa haardt anfægtedes i „Almuevennen" og andre Blade paa Grund af sine listerlandske, politisk bornerede Anskuelser, greb til den Udvei, at stifte et nyt Organ til sit Forsvar og disse Anskuelsers Forplantelse her i Landet. Dette Blad er nu begyndt at udkomme under Navn af „Folketidenden." Af Provindsbladene sees, at Jaabæk i Mandals Præstegjeld har stiftet en Forening af „Bondevenner" og at han omgaaes med den Plan, at faa stiftet lignende Foreninger rundt om i Landet, hvilke da skulde virke i hans Aand og Interesse, og søge at faa udestængt fra Thinget alle Embedsmænd, samt de Bestillingsmænd og Bønder, som ikke dele den fra Listerlandet prædikede politiske Tro. Men uheldigviis for Jaabæk kommer hans høie Plan først frem i en saavidt politisk udviklet Tid, at det nok vil blive ham lettere at stænge sig selv og Ligesindede ude af Thinget, hvortil han allerede ved sidste Valg var paa gode Veie, end at fortrænge Dygtigheden og den høiere Dannelse fra Landets Nationalforsamling.

— Den 18de Septbr. blev den nyfødte Prinds, Oscars fjerde Søn, døbt og erholdt Navnet Eugène Napoleon Nicolaus, samt udnævntes til Hertug af Nerike. Erkebiskop Reuterdahl forrettede Daaben. Paradevuggen, hvorpaa Barnet lagdes, var den samme som benyttedes ved Carl XII's Daab. Keiser Napoleon var som Fadder repræsenteret ved den franske Minister i Stockholm Hr. Fournier.

— I Formands- og Repræsentantskabsmøde 19de Septbr. forhandledes om Sundhedsforskrifter for Christiania By, i hvilken Anledning der nedsattes en ni Mand stærk Kommission. I samme Møde bevilgedes 3300 Spd. til Anskaffelse af Inventarium for det nye Rets- og Politilokale, der nu nærmer sig sin Fuldendelse, samt 3500 Spd. til Indkjøb af et Par Eiendomme i Gamlebyen, hvorved en Regulering efter Branden bliver mulig.

— Som Udsending fra Literaturselskabet i Åbo bereiser Mag. Skogmann i denne Tid Lapmarken. Maalet med hans Reise skulde være at efterspore de kvænske Elementer og saaledes samle kvænske Sagn og Folkedigtninger. Ifølge en Beretning i Tromsø Tid. synes dog Reisen at have en temmelig agitatorisk Charakteer, i fennomansk Aand, hvilket her vel vil sige omtr. det samme som russisk Interesse. Hr. Skogmann skal saaledes have fundet, at Kvænerne have lidt adskillig Fortrængsel fra Nordmændenes Side, at de blandt andet burde have kvænske Præster, hvilket de ogsaa efter hans Mening ved en Smule Sammenhæng ville faa, osv.

— Bergenseren Stub, der i nogen Tid var Præst ved den katholske Menighed her i Christiania, skal ifølge Efterretninger fra Rom overtage Ledelsen af den katholske Mission i Christiania og lade opføre en ny Kirke i Bergen, hvortil Paven alt har foræret Messeklæder og Altarkar, paa samme Tid som Hs. Hellighed har sendt de øvrige katholske Kapeller her i Landet adskillige Relikvier og andre Gaver.

— I Drammen er Kapellan Bie valgt til Forligelseskommissær, istedetfor Skibsrheder Collett, som tidligere indehavde denne Tillidspost. Drammens Tid., som udtaler sig mod Valget, finder Grunden til denne Ombytning deri, at Collett er „rig", medens Hr. Bie er fattig.

— Kapitain Maury, som kan siges at have grundlagt Studiet af Havets physiske Geographi og ialfald ved sine Sailing Directions har ydet Skibsfarten en overordentlig Lettelse og Tidsbesparelse, er formedelst den amerikanske Borgerkrig (han hørte til Sydstatspartiet) kommen ud af sin Stilling og befinder sig med stor Familie, svækket Helbred og i en fremrykket Alder uden Subsistentsmidler. Fra England er derfor udgaaet Indbydelse til en Subskription for Kapitain Maury, og paa given Foranledning have flere gode Mænd sat sig i Spidsen for en lignende Subskription hertillands. Indbyderne henvende sig fornemmelig til Skibsrhederne, der direkte have høstet Fordele af Maury's Arbeider.

— Ved Afgangsexamen ved Aas høiere Landbrugsskole 15de Septbr. erholdt H. Tveter Charakteren Udmærketgodt, 19 Megetgodt og 11 Godt. Student Irgens, der ikke underkastede sig Examen i „praktiske Landbrugsarbeider", fik for de 11 andre Fag Hovedcharakteren Udmærketgodt.

— Den 12te søndenfjeldske Udstilling til Landhuusholdningens og Havedyrkningens Fremme afholdes iaar paa Klingenberg fra 30te Septbr. til 3die Oktbr. 3die og 4de Oktober holdes paa Kontraskjæret en Udstilling af Heste, Kreaturer og Agerdyrkningsredskaber. Denne Udstilling foregaar, ligesom Landbrugsudstillingen, efter Foranstaltning af Selskabet for Norges Vel.

— Christiania og Drammens Komunebestyrelser ere blevne enige om i Fællesskab at indgive Ansøgning til Hs. Maj. Kongen om Iværksættelsen af de fornødne Undersøgelser for det paa Bane bragte Jernbaneanlæg mellem Christiania og Drammen. Undersøgelserne skulle ogsaa gaa ud paa at oplyse, hvorvidt Banen kan udstrækkes til en iisfri Havn i Forbindelse med dens Endepunkt, Drammen, saaledes at begge Byer kunde sættes i en direkte Forbindelse med Havet, hvorfra Vinteren nu afskjærer dem. For at komme paa det Rene med Omfanget af Færdselen mellem Christiania og Drammen, paabegyndtes paa 5 Steder af Veien 1ste Mai d. A. en Optælling, der vil blive fortsat indtil 1ste Mai næste Aar, og hvortil Christiania Komune har bevilget 1000 Spd. og Drammens Komune 600 Spd.

— I Skien er Laxefiskeriet i de sidste Aar mere og mere aftaget. Grunden hertil skal være den, at Fossefaldene ved Kanalanlægget ere undergaaede en saadan Forandring, at Laxen vanskelig kan passere disse op til sine tidligere Gydesteder. Kanalbestyrelsen er derfor betænkt paa at udhugge en Trappestige i Klippen, hvor Laxen til enhver Tid kan uhindret passere. Samtidig er der gjort Skridt til Ansættelse af et Par faste Vogtere, der skulle paasee Overholdelsen af Lovens Forskrifter om Laxens Fredning, og hvilke Mænds Løn skal tilveiebringes ved Subskription.

— I Søndags foretog omtr. 180 Mand en Drivjagt paa Bjørn i Lands og Torpens Sætermarker, hvor denne slemme Gjæst i Sommer har anrettet stor Skade. Jagten, hvortil Folk langveis fra havde indfundet sig, mislykkedes imidlertid, og Bjørnen slap heelskindet fra det Hele.

— En dansk Hestetæmmer ved Navn Chr. Lange, der i Amerika har lært at praktisere Rarey's Methode, opholder sig her for Tiden og giver paa Klingenberg Prøver paa sin Kunst.

— **Dødsfald.** Artillerikapitain, R. af Sværdordenen, Hjer. Seiersted † i Christiania 12te Septbr. — General Chr. Jul. de Meza, der kommanderede den danske Armee ved Danevirkes Rømning, † 16de Septbr., 73 Aar gl. (Hans Biographi og Portræt findes i dette Blad for 1864 No. 7.) — Professor i Medicin ved Lunds Universitet Joh. Rabbén † 84 Aar gammel. Han var en fattig Bondesøn fra Finland og havde i sine yngre Dage gjort sig fortjent ved Reformer i Landhuusholdningen.

*) See Anmeldelsen af Dunker's Skrift i dette Blad No. 32.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 40.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 1. Oktober 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Hvad er et Pronomen?

(Et Brudstykke af afdøde Lektor Thaasen.)

Høistærede Frue!

De husker, at vi havde en grammatisk Dispute forleden, hvori imidlertid Deres mange morsomme Indfald saa ofte bragte Latteren paa Deres Side, at jeg tilsidst maatte udbede mig Tilladelse til at udvikle min Mening skriftlig. Men idet jeg nu i Henhold til denne Tilladelse skal til at give den belovede Forklaring paa, hvad et Pronomen er, finder jeg mig pludselig nødsaget til at bekjende, at det er med Pronomenet, som med saa mange andre Begreber, som enhver af Erfaring veed hvad er: det er vanskeligt nok at bestemme, hvad det er. Det er ialfald meget lettere at bestemme, hvad det ikke er, eller med andre Ord, at vise, at det, andre have sagt, er urigtigt, og jeg vælger derfor, med Deres Tilladelse, først at angribe Deres Definition. De mente, at et Pronomen gjenkalder Substantivet i Erindringen. Men naar jeg møder en Mand paa en Vei, og ikke kjender ham, tiltaler jeg ham med Du eller De, uden at noget af disse Pronomener gjenkalder mig noget Substantiv i Erindringen, og jeg betegner mig selv med jeg, uden at jeg tænker, enten paa mit Fornavn eller mit Efternavn. Da Professor Münter kom paa Posthuset, og havde glemt sit Navn, spurgte han: „Er der noget Brev til mig?“ men dette mig gjenkaldte hverken ham eller Postbetjenten Navnet i Erindringen. Meget mere forlangte Postbetjenten yderligere Oplysning: „Hvem er De?“ men hverken hvem eller De kunde gjenkalde det forønskede Substantiv i Erindringen. Münter sagde: „Ja hvad heder jeg nu? det kan jeg for Dieblikket ikke gjenkalde mig i Erindringen.“

Som De veed, er dette heller ikke den sædvanlige Definition. Den sædvanlige Definition er den, at Pronomenet er et Ord, som staaer istedenfor et Substantiv. Er da denne Definition rigtigere end Deres? Ikke i mindste Maade, bedste Frue! Naar Postbetjenten siger: „Hvem er De?“ saa staaer ikke dette istedetfor: „Münter er Münter?“ heller ikke istedetfor: „Hvem er Münter?“ heller ikke istedetfor: „De er Münter?“ Ethvert af disse tre Udtryk har sin Betydning, men „Hvem er De?“ har en fjerde Betydning. I Spørgsmaalet: „Hvem er De?“ kan altsaa ingensteds den formeentlige Værdi sættes ind, uden at en forskjellig Mening kommer ud. Hverken Pronomenet hvem eller Pronomenet De staaer altsaa istedetfor Substantivet. Sæt at Münter, i det samme han gaaer ud, siger til sig selv: „Jeg skal lære dig, du gamle Nar, at du husker dit eget Navn,“ saa har dette god Mening. Men indsætter man de formeentlige Værdier: „Münter skal lære Münter, Münters gamle Nar, at Münter husker Münters eget Navn,“ saa er det slethen Nonsens. Og at det er Nonsens, kommer ikke deraf, at han ikke veed sit Navn; selv om han erindrede Navnet, var det Nonsens. Det kommer heller ikke deraf, at det ikke er Skik og Brug at sætte Navnet, men Pronomenet, — thi at Noget ikke er Skik og Brug, kan ikke gjøre det til Nonsens; — men det kommer deraf, at Münter, for at holde en Straffetale med Mening, maa henvende den til en Anden, og, vil han altsaa holde den over sig selv, maa han gjøre sig til to Personer, baade straffende og straffet. Der ligger saaledes noget langt Mere i: „Jeg skal lære dig,“ end i: „Münter skal lære Münter,“ og det er først dette Mere, som giver en saadan Tale Mening. Naar man har sagt, at Pronomenerne ikke ere absolut fornødne, men kun ere opfundne for Bekvemmeligheds Skyld for at slippe at gjentage Navnet, saa er dette altsaa ingenlunde Tilfældet. I Sætningerne „hvem er de?“ og „jeg skal lære dig“ kan Navneordene ikke engang bruges, eller give ialfald, som overalt, en anden Mening end Pronomenerne. Pronomenerne ere ligesaa fornødne og sikkerlig ogsaa ligesaa gamle som Navneordene. Uagtet Münter og jeg betegne den samme Mand, have de forskjellig Betydning. Münter er et Navneord, men jeg er et Forholdsord. Münter er stadigt i sin Betydning, har altid det samme Indhold, men er forholdsløst, — jeg er ustadigt i sin Betydning, kan modtage ethvertsomhelst Indhold, da Enhver, som tager det i Munden, dermed betegner sin egen Person, — men betegner tillige Forholdet til Talen: at han er den Talende. Münter betyder en bestemt Person, men jeg betyder den talende Person. Jeg er altsaa mere extensivt: kan bruges om enhver Person, naar han blot er talende, — men tillige mere intensivt: betegner ikke blot Personen, men Personen som talende.

Jeg betyder altsaa den talende Person eller den Talendes Personlighed. Tænk Dem et Menneske, tænk Dem Paulus i Angerens brændende Bøn: „Jeg er den største af alle Syndere. Herre! kan du tilgive mig?“ Han har ganske glemt Navnet, og hvor urimeligt, om han brugte Navnet! Fordi denne Tale taber det Væsentligste af sin Betydning, naar den Talende ikke vil sætte sig ind i Forholdet. Denne jeg, som han stiller ligeoverfor (i Forhold til) Gud, det er hans egen Personlighed, og jo mere brændende hans Bøn er, jo mere lidenskabelig hans Anger, desto mere glemmer han Navnet, desto mere kommer han ind i Forholdet: Personlighed ligeoverfor Personlighed. „Kan du tilgive mig?“ Hvor langt inderligere er ikke her Betydningen, end om han sagde: „Kan Gud tilgive Paulus?“ eller: „Kan Gud tilgive mig?“ eller: „Kan du tilgive Paulus?“ Disse Udtryk tilkjendegive alle, at han staaer, mere eller mindre, udenfor Forholdet. Først begge Pronomener: „Kan du tilgive mig?“ sætter ham midt ind i Forholdet.

Saaledes er det vist nok, at Pronomenet ikke gjenkalder Navnet i Erindringeu, og ligesaa vist, at det ikke staaer istedetfor Navnet. Pronomenet har en eiendommelig Betydning, betyder Noget, som Navnet aldrig betyder.

Ligesom jeg betegner den talende Person, saaledes betegner du den tiltalte Person. Ved Pronomenet du stiller altsaa den Talende en anden Person i direkte Forhold til sig som tiltalt. Idet jeg og du betegner det umiddelbare Forhold: jeg til Talen (som den Talende), du til den Talende (som tiltalt), forstaaes Indholdet af jeg og du i ethvert Tilfælde af Talen og Henvendelsen selv, og intet Navn er fornødent til Forstaaelsen. Disse to Pronomener indtage derfor en egen Stilling, danne en egen Art, som man i Mangel af et bedre Ord kan opføre med det gamle Navn: de personlige Pronomener. Men kun disse to. Til de personlige Pronomener pleier man nu rigtignok ogsaa at regne andre, nemlig: han, hun, den, det. Af hvilken Grund, er uvist at vide. At han og hun betegne Personer, kan ikke sætte dem i samme Klasse som jeg og du og gjøre dem til personlige Pronomener. Thi efter det maatte ogsaa denne, hiin, som, hvo o. m. fl., som betegne Personer, blive personlige Pronomener, og paa den anden Side maatte den og det blive Dyrepronomener eller Tingspronomener. Men at han, hun, den, det høre sammen i een Klasse, viser sig allerede deraf, at de nøie sig med een Fleertalsform i Fællesskab (de). Hvad have da disse Ord tilfælles? At deres Indhold forstaaes af den foregaaende Tale: de betegne Personer, Ting, Dyr, Begreber, som ere forhen i Talen nævnte. Medens Betydningen af jeg og du forstaaes ligefrem af Forholdet mellem Talende og Tiltalt, forstaaes Betydningen af han, hun, den, det først ved Indholdet af selve Talen, fordi de henvise til Gjenstande eller Begreber, som forhen ere omtalte og fremdeles ere Talens Gjenstand. Derfor ere altsaa jeg og du personlige Pronomener, fordi de betegne Talens 2 Personer, de 2 Personer, som ere nødvendige, for at en Tale kan finde Sted, og deres Betydning forstaaes af dette simple Forhold selv, — men ikke fordi de, som ogsaa han og hun, betegne Personer d. e. Mennesker. I Fablen og Eventyret, hvor Dyr, Træer og Vand, Steen og Stok tale, og hvor jeg og du betyder Dyr, Træer og Vand, Steen og Stok, der have ikke jeg og du ophørt at være personlige Pronomener.

Jeg og du ere altsaa de eneste personlige Pronomener. Derimod er han, hun, den, det ikke personlige, men henvisende. Snarere kunde man henregne denne og hiin til de personlige. Thi disse have Mere tilfælles med jeg og du, det nemlig, at deres Indhold forstaaes uden Henviisning til den foregaaende Tale, og umiddelbart af Forholdet til den Talende. Den, som er den Talende nærmest, kalder han denne, og den, som er ham fjernere, kalder han hiin, og dette forstaaes, uden at han i det Foregaaende behøver at have nævnt nogen af dem. Men de ere dog forskjellige fra jeg og du deri, at de ikke kunne forstaaes uden Paapegning af Gjenstanden, medens jeg og du forstaaes af den blotte Tale, der jo nødvendigviis maa føres af en Talende og henvendes til en Tiltalt. De to Pronomener, denne og hiin, danne saaledes en egen Art, som kan opstilles under Navn af de paapegende, og har sin meest passende Plads mellem de personlige og de henvisende. Undertiden bruges rigtignok ogsaa denne og hiin saaledes, at de betegne, hvad der i Talen er nævnt; men dette skeer dog altid saaledes, at denne betegner hvad der er den Talende nærmest (er sagt sidst), hiin, hvad der er ham fjernest (er sagt først), altsaa dog paapegende.

Efter saaledes at have begrændset de personlige Pronomener til jeg og du, kan vi atter komme tilbage til disse, og navnlig til 2den Persons Pronomen, som fortjener nogle yderligere Bemærkninger. Du betegner, sagde vi, den Tiltalte saaledes, at den Talende stiller ham i direkte Forhold til sig selv som tiltalt, og det betegner ham tillige som en enkelt Person. Dette er jo ogsaa det Sande, og Udtrykket er altsaa det naturlige og bruges af alle Mennesker i Naturtilstanden. Men i det civiliserede Sprog ansees dette kun for tilladeligt mellem Slægtninge og fortrolige Venner. Man har her følt Trang til visse Former, som kunde holde Folk fra Livet paa hinanden. Dertil have de forskjellige Sprog benyttet to forskjellige høflige Fiktioner. Enten har man fingeret, at den Tiltalte var flere Per-

soner (I, vous), eller har man fingeret, at den Tiltalte ikke stod i noget direkte Forhold til den Talendes Ringhed, som naar man i Danmark paa Holbergs Tid sagde Han og Hun til fornemmere Personer, hvorved man lod, som om man ikke turde vove at tiltale den høie Herre eller Dame, men kun omtale dem; — eller har man brugt paa eengang begge Fiktioner, saaledes som Tydskerne og vi nu gjøre (Sie, De). Vi ere forsaavidt høfligere end Franskmændene; men Franskmændene ere høfligere, forsaavidt som de ogsaa sætte Verbet i Fleertal. Tydskerne ere høfligst, som vedligeholde begge Fiktioner ogsaa i Verbets Form. Forstaaeligst blive dog vi, som gjøre en Forskjel i Verbets Form. Ved den hyppige Brug af disse Høflighedsformer til at betegne 2den Person taber man imidlertid til Slutning deres oprindelige Betydning af Sigte, og de gaa i Sprogbevidstheden som 2den Persons Pronomener. Vil man altsaa nu vise Nogen en særegen Grad af Hædersbeviisning, saa tør man ikke engang bruge De; thi dette er gaaet over til at betegne et direkte og umiddelbart Forhold; men man siger Hr. Statsraaden, Hr. Professoren, Hr. Petersen, Fruen, Frøkenen, for at de Tiltalte kunne være aldeles visse paa, at de staa ganske udenfor Forholdet, vis paa, at den Talende ingenlunde er saa nærgaaende at tiltale den, han taler med. Denne Form kan imidlertid ogsaa bruges i Tilfælde, hvor den bliver Tegn paa Overlegenhed istedetfor Høflighed, Uforskammethed istedetfor Agtelse, naar den Høiereståaende paa samme Maade sætter en Ringere udenfor Forholdet, idet han ved 3die Person betegner, at han finder sig for god til, at Vedkommende kan stilles i umiddelbart Forhold til hans Høihed. Saaledes bruges nu han og hun, undertiden Titelen og Navnet. Titelen og Navnet tjener mellem Nærforbundne til at udtrykke Kulde istedetfor Velvillie, idet man stiller sig fjernere fra hinanden.

Det er altsaa ikke blot jeg, som har en mere intensiv Betydning end Navnet, men ogsaa du, fordi det tillige betegner Forholdet. Naar en Person betegner sig selv med Navnet eller den Tiltalte med Navnet, vil han stille en af Parterne udenfor Forholdet. Naar Cæsar fortæller om sine Bedrifter i Gallien, og ikke siger jeg, men „Cæsar overvandt Gallerne osv.", saa stiller han sig selv udenfor Forholdet til Bogen som dens Forfatter. Havde han sagt: „Jeg overvandt Gallerne osv.", da havde han betegnet Mere end sin Seier, tillige med det samme sagt, at han var Bogens Forfatter. Derfor sige vi, at Cæsar fortæller i 3die Person. Dette er et korrekt grammatisk Udtryk. Jeg betyder ikke det samme som Cæsar; thi Cæsar er, endog Cæsar selv bruger dette Navn, 3die Person. Naar han begynder med Cæsar, maa han fortsætte med han; altsaa: Cæsar er 3die Person, medens jeg er 1ste Person. Kan der gives noget bedre Beviis for, at Cæsar og jeg ikke have samme Betydning, at jeg ikke staar istedetfor Navnet? Cæsar og jeg er to forskjellige Personer, og det er derfor i sin Orden, naar han ved Formen betegner Cæsars, Feltherrens Tanke som en fremmed Tanke, men Forfatterens nu tilføiede Oplysning som sin egen Oplysning.

Vi forlade nu Cæsar og komme tilbage til Münter. Jeg er 1ste Person og du er 2den Person, men Münter er 3die Person. Vi forstaa nu endnu bedre, hvorfor der ingen Mening er i at sige: „Münter skal lære Münter"; thi at den 3die Person skal lære den samme 3die Person, deri er der ingen Mening; ja, den Talende kan ikke engang vide det, eller han brugte en Form, som om han ikke kunde vide det, idet han betegner Münter som en forskjellig Person. Han har altsaa brugt en hensigtsløs Form. Men i dette Udtryk beror Alt paa Formen. Pointen ligger netop i den Form: jeg skal lære dig, hvorved han ikke blot gjør sig selv til to Personer, straffende og straffet, men ogsaa til 1ste og 2den Person, talende og tiltalt.

Før Münter gik paa Posthuset, havde han opslaaet et Stykke Papir paa sin Dør med følgende Paaskrift: „Professor Münter er ikke hjemme." Da han nu kom hjem i dybe Tanker og standsede foran sin Dør, fik han Øie paa hiin Seddel: „Professor Münter er ikke hjemme." „Jasaa!" sagde han, „saa har jeg jo Intet at gjøre her", og saa gik han igjen. Vi lee ad denne Anekdot og kalde Manden distrait; men hvori bestod hans Distraktion? Hvoraf kom det, at han gik igjen? Det kom deraf, at Münter er 3die Person, er en forskjellig Person fra hans Jeg. Han havde, idet han skrev Seddelen, deelt sig selv i to Personer, den 1ste Person, som skrev Seddelen, og den 3die Person, om hvem Seddelen blev skreven, og hans Distraktion ved Hjemkomsten bestod nu deri, at han ikke formaaede at foretage det modsatte Experiment, men holdt sig strengt til Grammatikken, ifølge hvilken Professor Münter er og bliver en 3die Person, forskjellig fra hans Jeg.

Thi der gives kun eet Ord, som er 1ste Person, nemlig jeg, d. e. den Talende, og Fleertallet vi, d. e. den Talende og de Andre, i hvis Navn han taler, — og der gives kun eet Ord, som er 2den Person, nemlig du, d. e. den Tiltalte, og Fleertallet I, de Tiltalte. Alt Andet, selv den Talendes og Tiltaltes Navn. er 3die Person. Det er altsaa vist, at jeg og du ikke staa istedetfor Navnet. Naar Barnet betegner sig selv ikke med jeg, men med sit Navn eller med Barnet: „Barnet vil have det", saa betegner det sig selv som en tredie Person, og hvorfor? Fordi det endnu ikke har Bevidsthed om sin egen Personlighed. Men saasnart det faar en noksaa dunkel Bevidsthed derom, siger det: jeg.

Naar man begynder med Undertegnede, skal man altsaa efter det Foregaaende sprogrigtig fortsætte med han eller hun; thi Undertegnede er 3die Person: „Undertegnede giver sig den Ære", ikke mig, aldeles ligesom det maa hede: „Petersen og Frue give sig den Ære at indbyde", ikke: „give os den Ære." Saaledes skulde man efter Hans og Deres Majestæt fortsætte med Dem, ligesom man paa Fransk efter sa majesté, votre majesté fortsætter med elle. Dette har imidlertid ikke rigtig villet passe i vort Sprog, og man har derfor været i ikke ringe Forlegenhed. For Svenskerne falder det ikke vanskeligt at fortsætte med kgl. Maj. heelt igjennem. Danskerne sige: Allerhøistsamme; men Nordmændene falde aldeles ud af Hofsproget og sige rethen han og endog De, hvilket virkelig er en crimen læsae majestatis. Thi Majestæt er hverken Fleertal eller Hankjøn, og allermindst 2den Person.

Veblungsnæs.

„De fæle Fjelde."

Den næstældste, nu meer end tohundrede Aar gamle Beskrivelse over vort Fædreland (Boghandler Jens Lauritsøn Wolff's Norrigia illustrata) begynder med denne lidet lystelige Skildring: „Norrig først at see til, er noget græsseligt og fælt, og det, for de mange store sorte høye og grumme Klipper, og lange Steen-Bjerge, som gjør Landet paa nogle Steder ufrugtsommelig og mangesteds øde." Og den fortsætter med at søge, skjønt ikke finde Aarsagerne, „hvorfore de (Norske) haver givet dennem ind udi dette haarde Land, fuld af mange utallige store Høye, forfærdelige sorte Klipper og lange Steen-Bjerge, Dale, Fjorder, store farlige Hav, Viige, Strømme og Skjær 2c." — Boghandler Wolff var en Sletternes Mand, og han dømte om al den norske Naturs Herlighed omtrent som en jævn Bondemand med det rette Syn for det Nyttige (Madstrævet) fremdeles vil dømme. Vore Bønder finde, at Fjelde og Fjorde, som Tourister beundre og Digtere besynge, ere „fæle", eensomme og skrækkelige, og beklage, at de optage en altfor utilbørlig Plads til Skade for Landets Bebyggelse, Opdyrkning og al „høiere Naturforskjønnelseskunst." — Denne Anke kan have sin Grund, om den end er kommen vel seent, til at fremkalde en Forandring i den bestaaende Tingenes Orden. Det er unægtelig saa, at „Kommunerepræsentationerne" vilde krævet mange Forandringer med Hensyn paa Landets Anlæg, om de vare tagne paa Raad. De Fleste vilde da forlangt fladt og fedt Land efter Hedemarkens Mønster, og kun Listerlænderne med deres berømte Høvding i Spidsen vilde bedet om smaa Gaarde og tarvelige Kaar for alle sine Medmennesker, for at den demokratiske Lighed, som Usseldom og Armod medfører, dog kunde blevet et Fælleseie. Men havde man ladet Sagen komme under europæisk Jury, og navnligen ladet Alpeklubbens Medlemmer faa en Stemme, vilde Kravet paa fladt og fedt Land og paa listerlandske Huusmandsgaarde med politiske Monaco-Residenter utvivlsomt blevet afviist, og det Storslagne og Himmelstræbende, som Virkeligheden frembyder, fundet sin Priis. Men et saadant Skjøn vilde kun været et maadeligt Udtryk af de materielle Interesser hos selve Landets Børn. Sneehætter og Alper ere „Prydelser i Naturens store Anlæg"; men de ligge stærkt i Veien for en Sag, der er yngre end den geologiske Anordning, nemlig Kommunikationsvæsenet. Den nu foreslaaede Gjennemboring af St. Gothard er beregnet til 80 Millioner, og Sneehættens vilde vel komme os paa ligesaa meget. Men seer man bort fra slige „Luxus-Fjelde", vil man finde, at de øvrige gjøre bedre Nytte end Wolff troede, idet de mere og mere afsløre sine Metalaarer til Gavn for Landets Børn. Udlændingerne, i hvem vore Fjelde have sit taknemmeligste Publikum, har ogsaa gjort meest i denne Retning og søgt og fundet en ny Tumleplads for sin Spekulationslyst. — Naar Peder Clausson skriver: „En bevandret Mand bemalede mig engang dette Rige saaledes, at alt Norrig er en heel Klippe offuerstrød med Jord her og der, huilken Jord dog største Parten for sin Ufruktbarhed er ugavnlig, og kan samme gandske Klippe eller Fjeld lignes med et stort Træ, som kan være omfaldet fra Østen og mod Vesten; huis Rod og nederste Bull er den store Vildnisse og øde Fjeld imellem Suerrig, og det middelste Deel og øffuerste Part i dette Land", — da maa det erkjendes, at Skildringen, saa gammel den end er, indeholder noget baade materielt og, om man vil, symbolsk Sandt, om den end ikke længer maatte befindes geologisk korrekt.

Fiskeriudstillingen i Bergen.

IV.

Kapseilingen.

For at prøve de udstillede Baade, havde Kommitteen foranstaltet en Kapseiling i Gjeltefjorden, en Mils Vei vest for Bergen. Som en af Betingelserne, uden hvilken Kapseiling ikke kunde finde Sted, var opstillet, at Veiret maatte være alt andet end roligt og behageligt for almindelige Mennesker; der udfordredes nemlig dygtig Blæst, høi Søgang og andre oprørende Egenskaber hos Veiret. Hvad man ønskede, det fik man; den Dag, Kapseilingen skulde finde Sted, var det et Hundeveir, som det heder i daglig Tale, det stormede fra Syd, regnede saa tæt og grovt, som kun Bergen kan præstere det, og Søen gyngede baade store og smaa Skibe paa en for „Landkrabber" mindre tiltalende Maade. Ved Dekkes Værft samledes om Morgenen de deeltagende Baade, nemlig 12 af de 29 udstillede. Dampskibet „Ny=

fylke" lagde til Bryggen for at tage Bedømmelseskommitteen og Skuelystne ombord, og man begav sig hen paa Formiddagen afsted til Kamppladsen. Da det var den første offentlige Kapseiling, der nogensinde er foretaget i vort Land, og da Opgaven var nogenlunde at løse det for Fiskerne overmaade vigtige Spørgsmaal, hvilken Baadform der var den hensigtsmæssigste, var det saare naturligt, at de mange Sagkyndige, der havde indfundet sig, fulgte den hele Begivenhed med spændt Opmærksomhed.

Allerede underveis til Kamppladsen havde man fra Dampskibet Anledning til at see Prøver paa enkelte Baades Dygtighed i Seiladsen. De saakaldte „Sneiseilere", Baade forsynede med Spritseil, Gaffelseil og Stagseil i Modsætning til Raaseilerne forsynede med et eneste stort Raaseil, tiltrak sig strax vor specielle Opmærksomhed; thi den Lethed, ja Elegance, hvormed de hoppede afsted fra Bølge til Bølge, var meget interessant at bemærke, især syntes mig at en liden Makrelbaad fra Hardanger gjorde sine Hop med megen Ynde og manøvredes med stor Færdighed; man saa kun Halvparten af to Mænd i Agterlugen, hvorfra alle Manøvrer dirigeredes. Ogsaa to Hvaløerbaade, den ene udstillet af Kommitteen i Frederikshald, den anden af en Lods fra Kobbervig manøvredes med samme Lethed og pilede afsted, saa Bølgerne fossede om Bougen; Fredrikshaldsbaadens hvide Bomuldsseil skinnede i lang Afstand og gjorde det let at følge dens Bevægelser. De andre Sneilseilere, der samtlige opviste letvindte Manøvrer, saaledes som en vel indredet Baad bør gjøre det med et kyndigt Mandskab, fulgte i nogen Afstand. Midt i Flokken saaes den klipperbyggede Nordlandsbaad, der under god Bør gjorde en forbausende Fart og seilede saa roligt og jævnt, at man fristedes til at tro, at Baaden gik med Damp; nogen Fos foran Stevnen saaes ikke, kun en stadig Bue af Skum, som foran et hurtigseilende Jerndampskib. Søndmørsbaaden med sit mægtige Seil og sin inventiøse Konstruktion holdt sig noget affides, som for at iagttage sine Kolleger.

Da Alting var i Orden, Mærkesbaadene udlagte og Ordres var givet til at Seiladsen kunde begynde, naarsomhelst enhver fandt det beleiligt, samlede vi os agterud paa Dampskibets Halvdæk og speidede gjennem Taage og Regn efter de kapseilende Baade.

Hvaløerbaaden fra Fredrikshald skummede først forbi os; i dens mægtige Storseil var der taget et Reb; thi Vinden var for stærk for den, Styrmanden og nogle andre kyndige Mænd, der gjorde Tjeneste som Mandskab ombord saaes i Agterlugen, medens det hele Dæk kun fremviste noget „løbende Gods", som Sømændene kaldte det; paa Tilbageturen kom den os imøde med udspilede Seil, Alt, hvad trække kunde var sat til og med et hurtigt Dampskibs Fart foer den os forbi under smigrende Tilraab og hjertelige Lykønskninger fra Tilskuerne. Ikke længe efter forsvandt den i Regnthkke, og Opsynets Listerbaad blev nu Gjenstanden for vor hele Opmærksomhed. „Daarlige Seil", bemærkede en Sagkyndig med Kjendermine, „og forlidet Ballast" lagde en anden Ditto til; „men hun seiler Fanden saa skarpt alligevel", indvendte en Tredie af samme Stand. Jeg maa bekjende, at jeg gav Alle Medhold, og paa mit Spørgsmaal om Manøvrenes Beskaffenhed, svaredes, at der pressedes formeget med Seil, men ellers gik alt, som det sømmer sig en dristig Styrmand og Lieutenant i Marinen. „Holloi, der har vi hende med", raabtes der i Nærheden af mig; „see mig den lille Djævel, hvor hun tager Luven fra dem alle", bemærkede min Sidemand, en bergensk Sømand, og pegede paa Dæksbaaden fra Hardanger, „Haringen e'kje ty sku'tru!" og afsted

Kapseilingen i Gjeltefjorden ved Bergen.

foer den for fulde Seil og kneisende Holdning. „Hvad gjør du der ved Muren, Donna Clara?" citerede en søvant Literat og pegede paa en Baad langt borte nær Land; „hun ligger i Vendingen, Mosjø", svarede en bergensk Røst. „Nei det er ikke muligt," indvendtes der, „Seilene tages jo ned, Aarene lægges ud, Folkene skulle sikkerlig iland og proviantere eller skaffe sig mere Mandskab", fortsatte en Spadsmager. „Hvilken Baad er det?" spurgte jeg; „det er Nordlandsbaaden, den maa roes over Stag eller vendes ved Hjælp af Aarene", fik jeg til Svar. „Den har tabt Kampen, Nordlandsbaadens Roes er overdrevent, den duer ikke længere, om ti Aar existerer der ingen Nordlandsbaade længere, det er bare Skryd og Skrep, at den Baad er saa udmærket", faldt en Sangviniker ind i Talen. „Ja!" svarede en solid Nordlænding, „der er da ogsaa mangeslags Vit til, og jo mindre En kjender til Nordlandsbaaden, jo mere snakker En om den, og jo mere En kjender til den, jo mindre snakker En om den, thi da troer En, at Baaden snakker for sig selv. Ingen fornuftig Baadskjønner kan kassere Baaden for Seilets Skyld, og det staaer fast, at Nordlandsbaaden berger sig bedst i Lofoten, om den end idag seiler daarligst i Gjeltefjorden. Det er ingen Sag at sige, hvilken Baad seiler hurtigst, naar man staaer med Uhret i Haanden, men Kunsten er finde, hvorledes den Baad skal være bygget og rigget, som fisker bedst og berger sig længst. Der bygges nu Listerbaade i Nordland, og ingen Nordlænding er saa dum, at han skulde ville benægte, at Listerbaaden er en god Fiskerbaad, men dermed er ikke Nordlandsbaaden kasseret. Sagen vil nok greie sig lidt om lidt, men hverken idag eller imorgen findes det Rette". „Nu, nu — men see nu paa Søndmørsottringen, som netop passerer langs Landet", raabte en Baadliebhaber, der med Glæde imødesaa en Drøftelse af Baadformerne, „den ligger da temmelig høit mod Vinden, endog sammenlignet med Hvaløerbaaden, seiler brillant i Bidevind og vil hale ind paa hele Flaaden i Fordevind; men desuagtet vil jeg aldrig betænke mig paa at bytte den mod en almindelig Notebaad paa Sildefiske, eller en Nordlandsbaad paa Torskefiske; thi Søndmørsbaaden er baade tung under Aarene, rank under Seilet og uhaandterlig under Vendingen. Men spørg en Søndmøring, om hans Baad er god eller slet, og han vil bande paa, at der findes neppe bedre Baad i hele Verden; thi det har Folk hjemme i hans Bygd sagt i over 100 Aar. Søndmørsbaaden er jo mærkelig i mange Retninger og endog vidensberømt; den berger sig, naar baade Nordfjordbaaden og Søndfjordbaaden, ja endog Listerbaaden maa give tabt, og kun Nordlandsbaaden vover det sammen med den — Hvaløerbaaden taler jeg ikke om, den er ingen Baad men et Dæksfartøi —; men saa kræver den ogsaa hele otte voxne Mænds samtlige sexten stærke og søvante Næver til alslags Arbeide og Øsning for hver Gang Søen slaaer ind. Og nu al denne Lempning af Ballasten frem og tilbage, fra den ene Side til den anden, er ikke Sligt forkjert? og saa Nedfiring og Omskiftning af Seilet for hver noksaa liden Bout, er Sligt fornuftigt Stel? Nei lad os faa aarlige Baadsjaa og Kapseilinger, saa vil Fiskerne deraf snart lære, hvilken Baad høver sig bedst for det enkelte Fiskeri, og jeg tvivler om, at Søndmørsbaaden og Nordlandsbaaden vil vinde Prisen, om de end have sine fast uopnaaelige Fordele, Søndmørsbaaden i sin Seilads med Raaseilet og Nordlandsbaaden i sin mærkelig gode Form og Lethed under Aaren; men Listerbaaden og kanske endnu snarere Hardangerbaaden vil vise sig — — —"

Det sagkyndige Foredrag afbrødes af en velvillig Anmodning om at deeltage i et Middagsmaaltid i Salonen. Jeg forlod Gruppen og begav mig ned, medens Diskussionen fortsattes paa Dækket uden at komme til andet Resultat, end at denne Kapseiling burde betegnes

som en Generalprøve paa en Kapseiling. Baadene vare altfor ulige i Størrelse, Afstanden var forliden og Reglementet for Seiladsen mindre hensigtsmæssig. Ogsaa ved Bordet dreiede Samtalen sig væsentlig om Baade og Kapseilinger, og neppe har jeg nogensinde hørt en grundigere Diskussion af et saa heterogent Selskab; dette bestod nemlig af Kjøbmænd, Fiskere, Marineofficierer, Tourister, Professorer, Haandværkere, Avisredaktører, Skibsbyggere, Sømænd, Proprietærer, Lodse, Grosserere, Notebasser osv., osv.

Prøven var tilende, og Dampskibet reiste tilbage til Bergen. Underveis bleve de forskjellige Klokkeslet for den enkelte Baads Passeren af Mærkesbaaden sammenholdte med hverandre, og Resultatet viste da, hvilken Baad der havde været hurtigst. Der var udsat 4 Præmier, to for de bedste Bidevindsseilere og to for de bedste Fordevindsseilere; Præmierne tilfaldt Hvaløerbaaden fra Fredrikshald, Lodsskøiten fra Kobbervig, Lofotsopsynets Listerbaad og en dækket Hardangerbaad. Præmierne varierede fra 50 Spd. til 5 Spd. i rede Penge, der udbetaltes ved Hjemkomsten til Bergen. Næst de fire bedste Seilere kom to Listerbaade (en fra Stavanger og en fra Yttre-Sogn), dernæst Søndmørsbaaden, en Makrelbaad fra Christianssand, to Hardangerbaade, en almindelig Notebaad fra Stavanger og tilslut Nordlandsbaaden, der ei deeltog i Fordevindsseiladsen. Den første Baad behøvede 51 Minutter 30 Sekunder til den hele Seilads, medens No. 11 — Notebaaden — behøvede 1 Time 19′ 17″.

Det blæste den hele Tid meget stærkt og Regnen pidskede om Ørene, saa jeg antager, at alle Fiskere fandt Illusionen med Hensyn til Veiret paa et Fiskevær om Vinteren aldeles fuldstændig, Tilskuerne fandt den endog altfor fuldstændig, hvilket sjeldnere hænder ved et Skuespil paa Land eller Vand. Trætte og vaade kom vi hjem Klokken 5 om Eftermiddagen, efterat have overværet — mærkelig nok — den første offentlige Kapseiling, der er afholdt i vort Land, der jo skal være den første søfarende Nation i Verden.

Literatur.

Mythologisk Haandbog. Karl Philip Moritz's Gudelære i dansk Bearbeidelse. Med et Omrids af den nordiske Mythologi, udg. af Christian Winther og W. A. Bloch. 3die, aldeles omarb. Oplag. Med 30 Billeder, tegnede af J. Kornerup, og et Titelbillede, „Prometheus befriet af Hercules", af Carl Bloch. 1ste H. Kbh. P. G. Philipsen, 1865. Udkommer i 6 Leveringer à 27 ß norsk. — Moritz's Mythologi har baade i den tydske Original (10 Oplag) og i tvende danske Oversættelser (den ældste af Malthe Møller fra Aaret 1805) igjennem et sjeldent langt Tidsrum formaaet at hævde sin Rang som den letfatteligste og meest underholdende Lære- og Læsebog i klassisk Mythologi. At Bogen saalænge har kunnet holde sig ligeoverfor yngre konkurrerende Arbeider, skyldes ikke blot dens populære Form fra først af, men ogsaa den Omstændighed, at dens nyere Udgaver have søgt at holde nogenledes Skridt med de Fremskridt, Mythologien som Videnskab i den senere Tid har gjort. Den ældste danske, slet udstyrede Oversættelse var i flere Stykker forældet, da Chr. Winther i 1846 leverede sin med en nordisk Mythologi forøgede danske Bearbeidelse, hvoraf nu 3die aldeles omarbeidede Oplag udkommer. I Winther's Bearbeidelse havde Bogen faaet et stærkt æsthetisk Tilsnit, saavel ved indskudte Vers af nyere Digterværker som ved det hele ydre Udstyr. Flere, som vare fortrolige med Moritz's Mythologi i dens ældre Skikkelse, følte sig dog lidet tilfredse med de foretagne Forandringer. Paa Grund af sine mange gode Sider fandt alligevel Bogen en saa stor Udbredelse, at et nyt Oplag allerede i 1850 blev fornødent. At en Philologs Bistand er søgt for dette nye Oplag, tyder ogsaa paa, at den indsigtsfulde Forlægger har skjønnet, at Bogen i videnskabelig Henseende havde adskillige Forbedringer at modtage ved en Fagmands Revision. De væsentligst foretagne Forandringer strække sig — efter hvad vi af 1ste Hefte erfare — til Omflytninger og Ændringer i Fremstillingens enkelte Partier og i en meget berettiget Ombytning af Gudernes romerske Navne med de oprindelige græske. Afbildningerne ere i alle Henseender bedre end i de tidligere Udgaver, ligesom ogsaa det hele typographiske Udstyr. I denne nye Skikkelse synes Bogen at blive en i det Hele hensigtsmæssig mythologisk Haandbog baade for Skolen og til Selvstudium.

— Paa B. M. Bentzen's Forlag er udkommet: **Udvalgte Kommunionbetragtninger.** Tildels efter Benjamin Schmolck's „Das Kommunionbuch." Chra. 1865. XI. 119 S. 8vo. Priis 30 ß. — Benj. Schmolck (f. 1672, † 1737), der har samlet og udgivet de Kommunionbetragtninger, som her foreligge i Oversættelse, har baade som Psalmedigter og Forfatter af Opbyggelsesskrifter erhvervet sig et agtet Navn i den lutherske Kirke. Et Skrift, der skyldes ham, og som har et praktisk-religiøst Maal, vil derfor vistnok uden anden Anbefaling blive gunstigt modtaget. Man finder her en Samling af andægtige Betragtninger og Bønner, „der især tage Hensyn til den Tilstand, hvori en sand Christen maa befinde sig, naar han i Ydmyghed, Anger og Tro gjennem Skriftemaalet og Alterens høiværdige Sakramente søger Forsoning med sin Gud." Bearbeidelsen er besørget af en ældre norsk Geistlig, der imidlertid ikke har nævnt sig. Prisen er billig.

— Paa Woldikes Forlag (Kbh.) er udkommet: **Pianoforte-Skole**, udarbeidet af Joh. Chr. Gebauer. VII. 28 S. st. 4to. Priis 2 Rdl. eller 1 Spd 12 ß norsk — Forfatteren, der i 28 Aar har været Musiklærer, har her fremstillet sit System, der i flere Punkter afviger fra de sædvanlige og er bleven fulgt af mange Lærere og Lærerinder, „og derfor existerer i mangfoldige Afskrifter baade i og udenfor Danmark." Ifølge Bogens Forord tilsigter nærværende Klaveerskole, „deels at give den mindre erfarne Lærer og Lærerinde en sikker Plan for Underviisningen, og den ældre Lærer en systematisk ordnet Samling af Fingerøvelser, som kunne lette ham Arbeidet, deels at give Enhver, der vil undervise sig selv, en Anviisning til paa en nem Maade at naa sit Øiemed."

— Af „**Danske Mindesmærker**, udgivne af en Forening," er udkommet 7de Hefte, der indeholder tre Plader Tegninger fra Viborg Domkirke af Heinrich Hansen og J. Kornerup, fremstillende Kirkens Indre, seet fra Indgangen i Vest op imod Choret; Midtskibet, seet fra den nordre Korsarm, samt Plan og Enkeltheder af Krypten.

— Det danske Maanedsskrift „**Fra alle Lande**", der udgives paa Woldike's Forlag af W. Mariboe og E. Bluhme, har fremdeles stadig indeholdt en passende Blanding af underholdende og belærende, oversatte og originale Stykker. Med Undtagelse af et stupid historisk Forsøg af en A. Folkmann, har alle Artikler været vel beregnede paa den dannede Læseverden.

— Den nye danske Udgave af **Menneskelivet**, en christelig Haandbog for Unge og Gamle af Fr. Ahlfeld, oversat af C. F. V. Olsen, er nu afsluttet med det nylig udkomne 6te Hefte. Prisen for det hele Værk, X. 360 Sider, er 1 Rdlr. (66 ß norsk).

Presse-Revue.

Blandt de mange gjængse Anekdoter om Advokat Dunker's stoiske Ro og Ligegyldighed for Folks Dom gives der ogsaa følgende: En Dag gav Høiesterets ældste Medlem Dunker en skarp Irettesættelse for hans Procedure i en vis Sag. Advokaten hørte synlig angergiven paa Straffeprædikenen og bukkede dybt, da den høistærværdige Herre endte og gik. En af de Tilstedeværende bemærkede: Men det var jo ***, og ikke Dem, Hr. Advokat, der procederede den Sag, hvorom her er Tale. Ja, det var det rigtignok, bemærkede Dunker lakonisk; men hvad bryder jeg mig om, hvad den gamle Mand siger? — Dunker's Tilsvar paa en ironisk anlagt, men uden al finere Ironi udført Artikel i Mgbl., hvori han var angrebet for at have efter privat Engagement defenderet i Høiesteret 6 i Anning af Indbrudstyveriet paa Fattigkontoret tiltalte Personer, minder os just om hiin Anekdote. Efter at D. gjennem en logisk Deduktion har paaviist, hvorledes Forsvaret i Retten for en Anklaget, som maatte vise sig skyldig, ikke er eller kan være nogen uhæderlig Sag, da Statens Love endog paalægge Høiesteretsadvokaterne deslige Defensorater som Pligt, giver han tilslutning følgende Oplysning: „Endelig vil jeg ikke undlade en Bemærkning, som rigtignok i sig selv er aldeles uvæsentlig, den nemlig, at det ikke er sandt, at jeg udførte det Defensorat, man vil have lagt mig til Last, efter frivilligt Engagement og mod Betaling. Blandt de 6 tiltalte Personer var der kun en, for hvem jeg havde meldt mig som engageret Defensor, og Rettens Justitiarius havde deraf taget Anledning til at paalægge mig Defensoratet for dem alle." — Naar forresten Dunker overførte Forsvaret paa hiint Angreb i Mgbl. fra dette til Aftenbladet, har han vel som indsendende Medarbeider herved regnet paa en noget mindre chikanøs Behandling, end den han i Mgbl. har nydt, og hvis Methode han vel ialfald har misbilliget, hvor stor Tilfredsstillelse det end forresten er ham at blive udskjeldt. Men forsaavidt han har tænkt at finde bedre Medarbeider-Kaar paa det ene Sted, end det andet, har han forregnet sig. Vore Storblade ere nu komne til Enighed i Alt, selv i den Ting, at behandle sine Indsendere hensynsløst. Morgenbladet, der kan siges at være grundlagt af Indsendere og mest gjennem dem har bevaret et Supremati i Pressen, havde ikke før bragt i Anvendelse den Methode, at forsyne „Indsendere" med samtidige Angreb i Form af Randglosser, før ogsaa Aftenbladet kom hinkende efter i denne ny Bedrift. Navngivne Indsendere fik tidligere et Par Dages „Anstand" med Hensyn paa Modtagelsen af det Honorar af Grovheder, som enten de respektive Redaktioner selv udredede, eller ogsaa lod udrede ved anonyme Indsendere, der jo alle gemeenligviis ere meget rundhaandede med det Slags Mynt. Men nu have Mgbl.'s og Aftenbladets Redaktioner ligesom i Samraad udfundet en ny og forbedret Hundsknings-Methode. Mgbl. indledede Dunkers Artikler i den Jenssen'ske Sag — hvilke det forresten henviste bag Skibslisterne — med tvende behørig grove „Udtalelser" fra Provindsaviser, over hvilke Bladet selv forlængst har udtalt Foragtens Anathem, men hvis Mening jo i dette specielle Tilfælde kunde faa Lov til at være bestemmende og ledende. Det afsluttede disse Artikler med det nævnte Angreb paa Dunker i Anledning af hans Defensorat for Indbrudstyvene paa Fattigkontoret, hvorpaa Dunker svarede i Aftenbladet. Dette Blad saa sig nu vistnok ikke istand til at udstille nogen skarp Forpost af „Meningsberettigede" fra Provindsen foran selve Artikelen, men saa bødede det mere end tilstrækkelig paa denne Mangel ved som Efterskrift at tilføie en Denunciation, der ikke gik ud paa noget mindre end Dunker's Afsættelse som Regjeringsadvokat eller Kongens Bevidnelse af sit Mishag med hans Færd. Vor Presse har været befængt med alle mulige Skrøbeligheder, kun ikke med Denunciationens. Denne har mest drevet sit Spil i de despotiske tydske Stater, hvor den navnlig efter Julirevolutionen gjorde god Tjeneste med Hensyn paa Undertrykkelsen af de liberale Ideer, men hvor ogsaa Denuncianterne høstede den fortjente Løn: Foragt blandt de Veltænkende, Foragt blandt dem, i hvis Tjeneste de virkede. Aftenbladet har hos os leveret det første ekklatante Exempel paa det Slags Nedværdigelse af Pressen. Med megen Omhu har det udarbeidet en Anthologi af Ukvemsord, paa hvis Basis det henstiller til Justitsdepartementet at afskedige Dunker (der jo i Lighed med Sexe er afsættelig uden Dom). Det laaner altsaa sine Spalter til den simpleste Denunciation, paa samme Tid som det indirekte tilføier Justitsdepartementet en Fornærmelse ved at insinuere, at det mangler den rette Indsigt og Dygtighed til af sig selv at skride ind, hvor det maatte findes fornødent. Vor „liberale Presse" har hidtil forsvaret Ytringsfriheden under alle Former, og navnlig hvor det gjaldt Retten til at kritisere Overordnedes Færd. Storthinget har deelt denne Stræben, og ialfald indirekte udtalt sig mod det Slags Kritici's Afsættelse uden Lovmaal og Dom ved nemlig at bevilge den Afsatte store Vartpenge. Og Regjeringen har paa Grund af sin „Eenvished" været udsat for de voldsomste Angreb. Nu modtager den Raad og Opmuntringer til paany at betræde den engang tornestrøede Vei — og det af Pressen selv, som tidligere endog har maattet bruge kunstig Kultur, for at bringe sit Tornekrat til fuld Trivsel. Det Slags Raad maa en Regjering naturligvis oversee med Foragt. — At Dunker efter Fleres Mening har ført et utilbørligt Sprog, retfærdiggjør allermindst den Maade, hvorpaa Bladene ere gaaede frem, tvertimod ligger heri en dobbelt Grund til Dadel. Det er jo et Blads simple Pligt, ikke at befordre til Trykken hvad der findes literært usømmeligt. Og i ethvert Fald skal det ikke samme Dag fylde sine Spalter med deslige Sager og med Anonymers Attester for deres mislige Beskaffenhed. I Dommen om Utilbørligheden af Dunkers Kritik er man forresten vistnok gaaet ud fra urigtige og uholdbare Principer. Det vækker ingen Forargelse, om en Statsraad nok saa hensynsløst angribes i Aviserne; thi dertil er man nu engang vant. Men netop de samme Blade, for hvem dette er en Hverdagssag, finde det yderst utilbørligt, naar en Assessor behandles paa lignende Maade; thi det er noget Nyt. — Overalt, hvor en Embedshandling er offentlig, saaledes som Domsafsigelsen efter den nyindførte Voteringsmaade i Høiesteret, er det Slags Kritik hverken ny eller usædvanlig. Og hvor generende den end kan være for den enkelte Dommer, maa det dog erkjendes, at den er begrundet i Sagens Natur. Den Defensor, som er overbeviist om sin Klients Uskyld og i høieste Instants har bragt denne til Seier — saaledes som nu Dunker med Hensyn paa Grosserer Nic. Jenssen — vil have en stærk Opfordring til at overbevise Almeenheden om, at den Enkelte, der udtalte sit „Skyldig", har feilet; den Anklagede og den Anklagedes Familie vil altid arbeide til dette Maal og den fuldstændige Opreisning, som ligger i dets Opnaaelse. Dette var Noget, man kunde forudsee, da Voteringernes Offentlighed besluttedes, og man vil blive Vidne dertil, saalænge denne overholdes. Anklagede og Defensor gjør derved kun Brug af en Ret, som Loven har tilsikret dem. At angribe Dunker, blot fordi han er den første, som har gjort Brug af denne Ret, er altsaa yderst urimeligt. Derimod synes det os større Grund til Daddel, naar den Enkelte vil unddrage sig Udøvelsen af denne Ret, og ikke i Lighed med Statsraadets Medlemmer tie til al den Uret, han som Led af en Institution tøler at overgaa sig personligen. Mgbl. er endog gaaen saavidt, at da en Statsraad, vel ikke skrev til sit Forsvar, men udgav Aktstykker, der kunde tjene til at værne ham mod grundløse Beskyldninger, erklærede det Manden for al hans Fremtid umulig i Kongens Raad!

Norge.

Christiania. Natten til 26de Septbr. brændte tre Trægaarde i Akersveien nærved det katholske Kapel, assurerede for 10,250 Spd. Endeel andre Gaarde lede derhos mere eller mindre. Ilden antages paasat.

— Grosserer Th. Schjelderup er udnævnt til preussisk Konsul her i Byen.

— Under 23de Septbr. er Sognepræst til Domkirkens Menighed i Bergen C. N. H. Daae udnævnt til Stiftsprovst sammesteds; Kand. theol. H. J. C. Møller til Personelkapellan hos Sognepræsten til Sem J. Jacobsen; Kand. theol. J. C. Heuch til Personelkapellan hos Sognepræsten til Bragernæs J. Moe; Geschworner i Østre-Søndenfjeldske Bergdistrikt H. N. Mejdell til Bergmester i samme Distrikt; Overtoldbetjent i Flekkefjord O. T. H. Helliesen til Overtoldbetjenr i Christiania Tolddistrikt; Bureauchef i Finants- og Tolddepartementet L. J. Vogt til Toldinspektør i Frederikshalds Tolddistrikt; Kapitain i Marinen C. Prøet til Toldkasserer ved Throndhjems Toldsted, og autoriseret Betjent ved Christiania Postkontor H. P. Bader til Postmester i Kragerø.

— I forrige Uge lykkedes det endelig det herværende Undersøgelsesbureau at finde de første Trichiner; det var i en ældre Beholdning af amerikansk Flesk.

— Den 22de Septbr. indfandt en stor Deel Embedsmænd og Gaardbrugere sig hos Ole Valstad paa hans Gaard i Næs og overrakte ham en Kaffeservice af Sølv. Anledningen var den, at det netop var 30 Aar siden han første Gang valgtes til Amtets Repræsentant. Sognepræst Schønheyder talte paa Forsamlingens Vegne. Valstad svarede i en længere Tale.

— Fra Throndhjem berettes, at der efter Indbydelse af Advokat Richter m. Fl. er fattet Beslutning om Oprettelse af en Hypothekforening for Stiftet.

— **Dødsfald.** Sognepræst i Kragerø Hans Daae † 17de Septbr. 57 Aar gammel. — Svensk Oberst, Friherre G. Toll, † 83 Aar gammel. Han deeltog hæderligen i Krigene i Aarhundredets Begyndelse og optraadte siden som militær Forfatter.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 41.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 8. Oktober 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Uddrag af E. Pontoppidans Reise-Journal

til og fra Christiania Mai og Juni 1749.

Medens Erik Pontoppidan var Biskop i Bergen, gjorde han 1749 en Reise til Christiania, hvor Kong Frederik V havde tilsagt ham at møde paa den Tid, han „glædede Norge med sin liflige Nærværelse", og hvor ogsaa Biskopen gjorde Kongen sin Opvartning. Denne Reise har Pontoppidan beskrevet temmelig udførlig i en hidtil utrykt „Reyse=Journal", der findes som Anhang til det i J. Møllers Tidsskrift f. Kirke og Theologi trykte „Curriculum Vitæ E. P." eller Pontoppidans Autobiographi, og af hvilken vi her levere et kort Uddrag. Efterat have beskrevet Reisen gjennem Sognefjorden, Lærdal og opad de livsfarlige Galler, vedbliver Forfatteren:

Vil man til Tids=Kortning paa disse fortrædelige og langsomme Trin laane de medfølgende Skyds=Folk sit Ore, da have de nok at fortælle om gammeldags fabuleuse Bedrifter og Mirakler ved fornævnte Steen=Hobe. Snart vise de en stor fiirkantet Steen ei ulig en Kiste med Laag paa, hvilken kaldes Norges Skat=Kiste, og skal giemme et uskatterligt Liggendefæ. Dette har mange Lyst til men ingen Frimodighed til at angribe, da den, der giorde det sidste Forsøg, som sees af nogle Hug med et Jern under Kistens Laag, skulle være bleven gandske affindig i sit Arbeid. Snart pege de paa et Sted, hvor S. Oluf snoede sin Hest saa, at dens Bag=Lænd kiendes i Fieldet, hvilket vigede derfor, aabnede sig og lod ham ride heel igiennem, hvorfor der er ligesom en aaben Hvelving af en Snees Favne. Ja om S. Olai Reiser og Bedrifter har den Norske Bonde her særdeles mange ligesaa troværdige Relationer; saasom, at da han underveis skoede sin Hest, stod tvende Qvinder paa Fieldet og loe ham ud, hvilke strax bleve omskaftede til Steen og vises der endnu staaende, den eene med et Barn paa Armen, naar man langt fra betragter dem, og tager Indbildningen vel til Hielp.

Da vi ved Middags=Tid komme til Borgens Kirke og fandt Solens Hede i de trange Dale meget heftig, hvilede vi der nogle Timer, førend vi antraadde den øvrige Vei til Field=Stuen. De tvende første Mile har temmelig god Vei, men den sidste er desto farligere og der skeer det undertiden, at en uforsigtig Reisende fra den smale Fodstie styrter ud over et bradt Field af nogle 100 Favne og drukner i den derunder løbende Elv, hvis Brusen i de trange Fosser er saa stærk, at en uvant Hest lettelig maatte blive skye og foraarsage dobbelt Fare. Monsr. Røder, Amanuensis hos min Præ=Antecessor Biskop Marc. Müller, skal have giort Begyndelsen af saadant Fald, men til Lykke blev han hængende ved Klæderne i et Træ paa Siden af Fieldet. Paa denne Vei ere nogle Stykker ligesom hængende paa Klippens Side eller tilføiede ved Bielker, som bæres af undersatte Støtter og udkræve nøie Tilsyn af Vei=Mesteren, hvis Ansvar er ikke lidet.

Sildig paa Aftenen naaede vi det første Field=Huus kaldet Marie=Stuen, hvor og fordum skal have staaet St. Mariæ Capel, muelig til Tieneste for de Reisende, som have villet udbede sig den Hell. Jomfrues Hielp eller ofre hende som deres formeente Beskermerske nogen Taknemmeligheds Gave, thi ellers veed jeg ikke hvad et Capel skulle giøre i denne Ørk, hvor intet uden Skov og vilde Field er at see, og den Familie af Eremiter som her boer og lever af Fædrift, har aarlig nogle Tønder Korn til Hielp af Almuen paa det at Reisende der kunne have Tilhold.

Da Fieldets Overdeel eller Aas endnu paa denne Aarsens Tid og endnu et Par Uger sildigere er ganske bedækket med Snee, saa bruges ikke længer Fordringsskab med Heste, hvis Fødder ikke kunde komme afsted, men man kiøres paa smaa Slæder, som trækkes af Bønderkarle, der forud tilsiges i næstliggende Bygder og gaaer over Sneen paa saakaldede Truvier, det er nogle Krandse flettede af Vidie=Grene, hvilke forhindre at Foden ikke siunker ned. Af Nysgierrighed forsøgte jeg at gaae et lidet Stykke paa disse Truvier, men fandt den Gang noget umagelig, da man ikke kan flytte Fødderne foruden at skræve temmelig vidt. Til 4 Personer og nogle Kufferter behøvede jeg 38 Mand og 7 Slæder. Disse haves ikke forud til bestandig Brug, men forfærdiges hver Gang af nye og holder ikkun til een Reyse, undtagen Slæde=Træerne, som ere de saakaldede Skie, hvilke Field=Bonden ellers, naar han gaaer eene, sætter under sine Fødder og løber derpaa ligesom paa Skrit=Skoe. De ere $2\frac{1}{2}$ Alen lange og knap et Qvarter brede, derhos tynde og glatte. Ovenpaa disse Skie byggede vore Skydsfolk i mindre end 2 Timer 7 Slæder, som de kalde Kielker, giorte i en Hast ligesom Truvierne af Vidie=Grene, og dermed vare vi færdige i Morgen=Stunden Klokken 3. Da hver satte sig paa sin Kielke og havde 6 Mand til at trække sig hver ved en Linie af 10 à 12 Alen lang paa det de ikke skulle gaae hinanden i Veien. Naar de have gaaet et Par Børse=Skud eller lit meere, staae de stille for at puste eller og kaste sig ned i Sneen nogle Minuter, da de tillige hvile og kiølne sig midt i den stærkeste Sveed, som ei gandske stoppes efter de strax staae op for at gaae videre. En større Prøve paa disse Folkes Haardførhed og at de ikke frygte for en Fluß=Feber, er dette, at de til Tørstens Dempelse æde Snee, eller og skrabe den lidet til Side, da derunder flyder Vand, som de legge sig ned at labe ligesom Gideons Soldater, item, at de til at tørre Sveden af Ansigtet giøre sig Snee=Bolde og viske sig dermed saa vaade som de ere. Jeg ynkedes meget over dem, indtil jeg saae det var deres Liv og Lyst, som de og gave tilkiende ved den Skiempt de bestandig dreve, og latterlige Viser, som de sang. — —

Efter 7 Timers Fart paa vore Kielker naaede vi Klokken 10 om Formiddagen til den anden Field=Stue, som er ikkun 2 Mile fra den første, skiønt man betaler for 3 Mile, da Veien er tung. Ved Enden af dette Stykke havde min Tiener nær kommet i Livs=Fare ved Skyds=Drengenes Uforsigtighed; thi da de, naar Veien gaaer ned ad, maae med deres Linier holde Slæden tilbage, ligesom de ellers trække den frem, saa lode de den paa et steilt Sted beholde sin fulde Fart, og løbe et langt Stykke med, da min Tiener tumlede og giorde en Kulbøtte over den anden, skiønt Sneen tog Stødet af og han fik ingen synderlig Skade. — — Hos Præsten i Valders Velærv. Hr. Castberg blev jeg den 29de liggende stille og forfriskede mig nogenledes, da jeg den 30te red 3 Mile til Slire, hvor Præsten Velærv. Hr. Ruge, en vittig og activ Mand, der tillige for sin medicinske Videnskab søges som Læge i denne hele Egn, tog vel imod os og næste Dagen med sin Baad befordrede os $2\frac{1}{2}$ Miil til Overdal, hvorfra vi reed ligesaa langt til Bangs=Fossen og bleve der Natten over. Dette Steds Situation i en bred Dal, omgiven med meget høie og lystige Bierge samt giennemskaaren af en stor Flod, der uden Tvivl kommer fra Slire=Vandet, er saa behagelig for Øinene, at dersom Kongerne endnu holdt Hof i Norge, blev her nok eet af deres skiønneste Lyst=Slotte. Særdeles giver de adskillige store og smaa Elver, som her med en maadelig Susen og af deres Skum gandske kridhvide, falde slangeviis nedover de grønne Bierge, saa anseelige Cataracter eller Vandfald, at Naturen ved ingen Konst fuldkommen kunde imiteres. — —

Onsdag den 4 Juny naaede vi endelig Christiania, og havde havt ondt ved at finde et bekvemt Logement, hvis ikke det samme forud ved en god Ven var bleven bestilt, efterdi de bedste Huse vare anviiste Hof=Etaten, de Kongelige Raad og Collegier, saa og adskillige fremmede Magters Ministrer, hvilke tilligemed en Deel fra Landet indreisende Fremmede kom denne ellers temmelig folkerige Bye til at vrimle af Mennesker, og disse foraarsagede strax nogen Dyr=Tid paa Madvare af det Slags, som daglig maatte tilføres, saasom levende Kreature, fersk Fisk og deslige, thi da Landmanden i samme Foraar havde havt en usedvanlig stor Foer=Trang, saa var man ikke i Stand til at bringe noget langt fra. Hertil kom dette, at Veiene bleve hver Dag besværligere ved den just indfaldende Regn, som paa ellevte Dag fra min Ankomst holdt ved baade Nat og Dag hart ad uden Ophør. Dette Tilfælde var saa extraordinair, at da den bergenske Regn ellers er bleven til et Ordsprog, saa spurte mig mine gode Venner for Skiemt, om jeg ikke havde bragt den med mig. Jeg forsikrede da endnu ikke at have seet halv saa stor Regn den Stund jeg havde boet i Bergen. Imidlertid tilraadede jeg dem at indføre hos sig den bergenske Mode at lade bære de saakaldede Parapluis over Hovedet, naar man ikke er forsynet med en tillukt Vogn. Denne sidste var i de Dage rar at faae enten til Leie eller til Laans, efterdi enhver behøvede den og Opvartningen til Hove udkrævede, at man i det mindste maatte komme med tørre Klæder.

Efterdi Slottet Aggershuus i mange Aar ikke har været i Stand til at logere det Kongelige Herskab, saa havde Hans Majestæt Allernaadigst fundet for godt at beboe Hr. General=Major Huusmanns Huus i Forstaden Vaterland, hvilken i de regnagtige Dage svarede dobbelt til sit Navn formedelst den nedrige Situation, hvorover ogsaa Høistbemeldte Hans Majest. efter at en liden Tour var giort til Friderikss tads og Friderikshalds Fæstningers Beskuelse, ved sin Retour allernaadigst fant for got at udvælge et andet Logement i Byen selv, neml. udi Hans Excell. Hr. Felt=Marechal Arnolds Gaard.

Nogle spaaede mig, jeg fik nok Ordre at prædike for Hans Majest. den 2den Søndag efter Trinit. ligesom Stedets Biskop havde giort 8te Dage tilforn. Men man sluttede nok, at jeg i den Urolighed hellere var forskaanet derfor, som og skeede. Derimod havde jeg den Fornøielse at see og tale med een og anden god Mand der paa Stedet og maatte forundre mig over at finde Staden Christiania i de 29 Aar siden jeg sidst saae den, efter udvortes Anseelse merkelig omskiftet til sin Fordeel, saavel hvad skiønne Bygninger som Hauger angik. Særdeles havde man nu i Forstæderne god Forraad paa allehaande Hauge=Vexter, som fordum førdes derhen fra Holl= og Engelland i den Mening, at de her ikke kunde voxe, hvilket Forfarenhed lærer at

være gandske anderledes; ligesom og endeel Fabriquer og Haandverker begynde der efterhaanden at faae bedre Fremgang. Derimod udhugges Skovene i Oplandet mere og mere til Saug-Brug-Ejernes Nøtte, saaat Stadens beste Kiøbmandskab med Bretter og Bielker knap kan i Længden blive ved at florere saa stærk som i dette siste Seculo, da Christiania af Engelland allene har trækket mange Tønder Guld, og en Deel Kiøbmænds Familier ere komne til considerable Velstand.

Det som frem for noget andet synes at bestride denne Byes Velfærd er, efter hver Mands Tilstaaelse, en luxuriant og overdaadig Levemaade, hvilken man deels lærer af Engelsmanden tilligemed hans Sprog, som mange her tale og flere forstaae, næsten lige saa got som man i Danmark forstaaer Tydsk. Deels giør Hof-Retten, Armeens Stabs-Officiers og deslige Omstændigheder, som følge en Hoved-Stad, at man der fremfor nogensteds i Norge picquerer sig af Gentilesse, Ambition og Æmulation, hvilken ruinerer mange, som nyelig vare i god Velstand og forbyder flere at komme nogen Tid deri. Saa vidt priser jeg mine Naboer i Bergen, hvilke ved langt større Handel, Næring og Riigdom hidindtil synes at holde temmelig fast paa gammeldags Tarvelighed og sparsommelig Levemaade, skiønt deres Afgud Mercurius er dem i anden Henseende ikke mindre farlig.

Ved samme Leilighed og Anledning af min Nærværelse i Christiania vilde jeg gierne tillige udspore nogle visse historiske Efterretninger det Steds Ting eller Personer angaaende, færdeles saadanne, som havde Hensigt til Kirke-Historien. Men dersom det havde været mit Hoved-Oiemerke, da maatte jeg siges at have giort forgieves Reise. Endogsaa Ting, vore Tider tilhørende, ex. gr. Biskop Barthol. Deichmans Døds-Dag i Aaret 1731, udkrævede nogle Dages flittige Efterforskelse, førend jeg kunde faae udsporet, at det var den 18de April, og dersom de øvrige vigtige Omstændigheder af denne merkværdige Mand ikke allerede havde været mig bekiendte, da skulle jeg her have søgt de fleeste forgieves. Til Krigs-Øvelse, Kiøbmandskab og visse mechaniske Ting er Normandens Naturel ligesom af sig selv tilbøielig. Derimod behøver han endnu meget at anføres til Sindets Dyrkelse, særdeles det, man kalder belles lettres. Præsidenten i Christiania, Hr. Justice-Raad Feddersen, hvilken jeg længe havde kiendt i Kiøbenhavn som de Kongelige Pagers Hofmester, fortællede mig sit Anslag om at sanke et societé her i Landet af saadanne Medlemmer, som særdeles ville være betænkte paa at sette alle Dele af Landets Historie, særdeles dets naturlige Kundskab, i fuldkommen Lys. Hertil ønskede jeg ham Lykke, samt fremdeles Lyst, Leilighed og Lemmer af det Slags, der baade kunde og ville giøre Alvor af at opmuntre og anføre deres Landsmænd til videre Grandskning og Eftertanke om det Fædrene-Land, hvilket de dog elske vel saa høit, at ikke den i sit eget saa forelskte Engellænder selv deri gaaer dem over.

Theodor Fliedner.

Theodor Fliedner.

Det er netop i disse Dage — den 4de Oktober — et Aar siden en Mand gik bort, til hvis Navn var knyttet en philanthropisk Virksomhed, saa storartet, som man skal have vanskelig for at opvise Magen til, og saa mærkelig fordi den fra først til sidst blev baaret oppe af denne ene Mands utrættelige Energi og usvækkede Tillid. Paa samme Tid som Fliedner i Kaiserswerth — Diakonisse-institutionens Grundlægger — blev utallige Lidendes Trøster og Forladtes Fader, gav han tillige den praktiske Løsning af det med saa megen Heftighed opkastede Spørgsmaal om Kvindens Emancipation. Han paaviste det vide Feldt, hvor denne kan og bør gjennemføres i fuld Udstrækning: det Kjærlighedsarbeide, som Ingen saa godt kan udføre og finde saa dyb en Tilfredsstillelse i som netop den Kvinde, der ikke nøies med at være et Appendix til „det stærke Kjøn", men tørster efter en egen, uafhængig Virkekreds. Og hvad man tillige maa sætte saa megen Pris paa ved hele Fliedners Optræden, det var den sande Humanitet, der ledede ham, den Frihed for al indskrænket Confessionalisme, der vel paadrog ham haarde Angreb fra mange Rettroende, men som tillige ene gjorde det mulig, at hans Virken kunde faa Betydning for og vinde Sympathi hos alle dem, der droges ind i den til Hjælp og Understøttelse.

Fliedner var født i Epstein i Hertugdømmet Nassau den 21de Januar 1800. Efterat han havde taget den theologiske Examen, kom han til Køln som Huuslærer i en rig Handelsfamilie, som han dog snart igjen forlod, for allerede i sit 22de Aar at overtage Kaldet i Kaiserswerth. Den lille evangeliske Menighed her beløb sig til knap 200 Sjæle, og var først bleven grundet i 1778 som Følge af Oprettelsen af en stor Silkefabrik, der havde draget flere Arbeiderfamilier til sig fra det protestantiske Crefeld. Fabriken maatte imidlertid pludselig standse, og nu var der Fare for, at den hele lille Menighed igjen skulde sprænges fra hinanden, da det syntes umuligt, at de fattige Familier af sine egne Midler skulde kunne bestride Udgifterne til Kirke og Skole. Men netop denne Nød vakte den unge Pastors hele Iver. I Begyndelsen søgte han ved frivillige Kollekter i Nabosognene at faa dækket Deficiten i sin Kirkekasse; da dette lykkedes, blev han dristigere, og fattede den Tanke at samle sit Sogn en saa stor Sum, at dens Renter kunde forslaa til Udgifterne ved Kirke, Skole og Fattigvæsen. Trøstig i Hu begav han sig til Holland og England, og hans Bestræbelser kronedes med et uventet rigt Held. Men hvad som blev af endnu større Betydning end de rige Pengegaver, han førte med sig hjem til sin Menighed, var det Bekjendtskab, han paa denne Reise stiftede med de store Velgjørenhedsanstalter i England, blandt hvilke især det britiske Bibelselskabs kolossale Virksomhed vakte hans Opmærksomhed. Efter at han i Sommeren 1827 atter havde gjort en Reise til Holland, Brabant og Friesland, og i 1832 til England og Skotland, for at undersøge Fangepleien i disse Lande, ved hvilken Leilighed han ogsaa stiftede Bekjendtskab med den velgjørende Elisabeth Fry, søgte han i sine nærmeste Omgivelser at realisere de Erfaringer, han paa disse Reiser havde samlet sig.

Hvad han først forsøgte at faa istand, var et Asyl for dimitterede kvindelige Straffanger, og af en liden Sidebygning ved Præsteboligen i Kaiserswerth, som han først havde indrettet hertil, udviklede sig efterhaanden det nuværende udstrakte Asyl og Magdalenestiftelse, i hvilke allerede 440 Kvinder ere blevne optagne og for en stor Deel reddede baade i moralsk og borgerlig Henseende. Kort efter, i Høsten 1835, aabnedes en Smaabørnskole, og efterhaanden som Søgningen til denne steg, udvidede den sig tillige til en Dannelsesanstalt for Lærerinder; over tusinde Lærerinder ere udgaaede fra dette Institut; i det forløbne Aar kunde det saaledes udsende 60 Gouvernanter og 25 Lærerinder for Smaabørn. I Forbindelse med dette staar et andet Institut, der rigtignok er opstaaet senere og mere i Sammenhæng med Diakonisse-Institutet, men som dog maa regnes med til Opdragelsesanstalterne: Børnehuset, i hvilket forældreløse Pigebørn af den dannede Middelstand, især Døtre af afdøde Præster og Lærere, opdrages og uddannes, fornemmelig til Diakonisser. Dette Børnehus er egentlig en Planteskole for de forskjellige Grene af Anstalten i Kaiserswerth, og her blive de unge Piger ledede til Virksomhed enten som Lærerinder, som Sygevogtersker eller som Huusholdersker. Det tæller nu 42 Børn, fordelte i 3 Familier, der opdrages og uddannes enten aldeles gratis eller ogsaa mod en ubetydelig Godtgjørelse.

Efterat Fliedner i 1836 havde aabnet et Sygehuus, lagde han her Grunden til den storartede Diakonisseinstitution, der paa saa mange Steder har fundet Efterligning, og til hvilken hans Navn fornemmelig er knyttet. Det i Begyndelsen hel tarveligt indrettede Sygehuus er nu en statelig, ja storartet Pleieanstalt for mangfoldige Syge af alle Confessioner, i hvilken alene i det sidste Aar 789 Syge bleve pleiede. Her ved Sygesengen oplæres de egentlige Diakonisser til sit ansvarsfulde, men ogsaa velsignelsesrige Hverv.

Da Fliedner efter sin første Hustrues Død i 1842 Aaret efter var indgaaet i nyt Ægteskab med Overvogtersken ved det store Sygehus i Hamburg, Caroline Bertheau, til hvem han kunde overlade en væsentlig Deel af den specielle Omsorg for sine nye Anstalter, tiltraadte han længere Reiser, for at sætte sig ind i fremmede Forholde og udbrede de Ideer, der vare blevne hans Livs Opgave. Allerede i 1846 førte han personlig nogle Diakonisser til London, og i 1849 fire andre til Pittsburg i Amerika, hvor han aabnede et Diakonissehuus og Hospital, der fremdeles bestaar og er bleven udvidet til en Uddannelsesanstalt for Diakonisser i Nordamerika. Herfra drog han til Palæstina, hvor den protestantiske Kirke netop havde faaet Fodfæste ved Oprettelsen af Biskopstolen i Jerusalem. Hid bragte han i Aaret 1851 de første Diakonisser, der, for Tiden 6 i Tallet, paa Zions Bjerg, i et Hospital, med hvilket der er forbunden en Opdragelsesanstalt, uden Forskjel yde Christne, Jøder og Muhamedanere Pleie.

Endskjønt hans egen Sundhed havde lidt meget, og han især ved gjentagne Lungebetændelser var bleven meget svækket, undte Fliedner sig dog ingen Ro. Han følte, at hans Tid var kort, og at han maatte virke, fordi Dagen nu var oppe; derfor kjendte han ikke til Skaansel mod sig selv. Han maatte tiltræde flere længere Reiser, f. Ex. til Paris og England, tilsidst endog til Ægypten og Orienten. I denne Tid falder ogsaa Stiftelsen af en Diakonisseanstalt i Smyrna, hvor omkring 200 Døtre af der boende Europæere og Grækere nyde Underviisning. I 1857 overtog efter Englands og Preussens Foranstaltning fire Diakonisser i Alexandrien Tilsynet med de derværende protestantiske Syge, og dette Tilsyn har senere udstrakt sig til de Indfødte, hvorfor den ægyptiske Regjering ogsaa yder Anstalten et aarligt Tilskud paa 1500 Frs. Det evangeliske Hospital i Konstantinopel, der nærmest blev fremkaldt ved Krimkrigen, og som ogsaa skyldes Fliedner, byder nu de talrige Søfarende af alle Nationer et sikkert og velsignelsesrigt Tilflugtssted.

Presse-Revue.

Naar en Fremmed seer, hvilke kjække og hensynsløse Angreb vor Presse leverer paa Folk af forskjelligst Stand og Stilling: paa Departementsbud og Statsraader, paa Overgravere og Digtere, paa Lægmandsprædikanter og Advokater, paa Konstabler og Generaler, paa Riddere og Regissører: da vil han ligesom uvilkaarligen modtage Indtrykket af, at Nordmændene baade er det modigste og mest demokratiske Folk under Solen. Et Dieblik vil han maaske være fristet til at forklare sig denne Mandhaftighed, denne personlige Paagaaenhed i en forresten fredelig Tidsalder som en Fortsættelse af Folkets Oldtidsliv, med Tvekamp og Holmgang, hvoraf Fjeldbøndernes Slagsmaal med Knivstik og Hug endnu er en svag Efterdønning. Men det Skjær af Ridderlighed og historisk Interesse, hvori Tingen først stiller sig, vil strax adspredes, idet man opdager, at der bag de mange storladne Angreb næsten aldrig staar en Personlighed, en Modets og Overbevisningens Mand, beredt til aaben og lige Kamp. Luften hviner af Hug og Slag, rettede mod Enkeltmand; men spørger man, hvem de Riddersmænd ere, som saa mandigen hugge løs, er Svaret: Indsendernes, Anonymernes upersonlige Flok og den er at ligne med Aasgaardsreien, af hvis Færd Larmen høres og Mandefaldet mærkes, men hvor Skikkelserne selv ere hyllede i Mulm og Mørke. Kamp og Kjæmpere staae lige fjernt fra al Ridderlighed.

I vort middelalderske Kampliv, ja selv i vore Bygdeslagsmaal har det gjældt som Lov, at hvor Kampen er ulige, skal Ingen kaste sig over den svagere Part. Denne Humanitet, denne Billighedsfølelse skulde man vente at finde dobbelt stærk i vort saakaldte kultiverede Samfund. Men dette er langtfra ikke saa, idetmindste ikke i vore Avisfeider. Hvor Ens Haand er imod En, der vil Alles være det. Man har saaledes jævnlig det modbydelige Syn, naar en Mand først er bleven angreben — man veed sjelden af hvem og kjender altsaa ligesaa sjeldent Angrebets personlige Motiver —, at da en Hoben Folk, for hvem maaskee Personen og Sagen hidtil har været ligegyldig, melde sig til aktiv Tjeneste under Forfølgelsen af hiin enkelte Mand, og da bruge Vaaben, som man af sit Kjendskab til disse Angriberes Charakter forøvrigt ikke skulde troet muligt. Dette er efter vor Mening et lidet hædrende Træk hos en stor Deel af det norske Publikum. Men det er saa langtfra, at man finder det anstødeligt, at man tvertimod søger at komme det til Hjælp paa kunstig Maade. Det er saaledes temmelig almindeligt, at samme Indsender angriber en Mand under flere forskjellige Mærker, eller at Redaktionerne tage Part i en Sag baade som Redaktion og som Indsendere, som „Stemmer“ fra det ene eller andet Samfundslag — og at der saaledes gjennem Pressen kommer en stor Mængde forskjellige „Udtalelser“ tilsyne, som kan føres tilbage til Enkeltmand, ja til et enkelt personligt Motiv.

Men idet Pressen nedværdiger sig til denne simple Fremgangsmaade, virker den desværre kun altfor meget i Publikums Aand og Tilbøielighed. Mængden er aandelig og politisk disponeret for at tage Parti mod enhver Anklaget og give enhver Anklage sit Medhold. Og jo høiere en Mand er stillet, desto svagere Beviser trænger den, og desto oprigtigere Glæde ligesom føler den over Mandens Skyldighed.

Advokat Dunker har i Sagen angaaende Nic. Jenssen udtalt den Sætning, at selv Medlemmer af Høiesteret have vanskeligt for at tænke sig anklaget Mand som uskyldig. Og efter flere Juristers Mening har han her netop peget paa vore Retstilstandes værste Brøst. Men er det saa, at forudfattet Mening om Skyld udøver sin Indflydelse selv paa Landets bedste Mænd, vil man let kunne fatte, at denne Indflydelse maa være endnu større i den anklagende Pressemyndighed, der behersk-

Fiskerindstillingen i Bergen: Den hollandske Afdeling. (Se No. 39.)

sjæles af Dagens og Partiernes Lidenskaber og endog i det bedste Tilfælde ikke kan virke under samme Følelse af Ansvar, som hine høitstillede Dommere. Selv om man sætter ud af Betragtning hiin Tilbøielighed til personlig Afprygling, som er saa stærkt fremtrædende hos vort Publikum, og som Pressen saa rigelig har tilfredsstillet, tør man i Almindelighed antage, at den, der udsættes for offentligt Angreb, allerede er halv domfældt i Publikums Dine, deels paa Grund af hiin forudfattede Mening om Skyld, deels fordi selv den skikkeligste Mand ikke altid kan frembringe fulde Beviser for sin Hæderlighed. Den Redebonhed, hvormed vor Presse sees at aabne sine Spalter for det første, det bedste anonyme Angreb paa en Mands Charakteer, staar i et sørgeligt Misforhold til det store Ansvar, en offentlig Anklage ligeoverfor en maaskee aldeles Uskyldig burde medføre. Man seer ikke sjelden svære Beskyldninger reiste mod Mænd, der ingen Anledning dertil have givet, og om hvis Uskyld vedkommende Redaktion selv vilde kommet til Vished, enten ved blot at holde Klagen tilbage en eneste Dag eller ved strax at søge de fornødne Oplysninger, hvor de netop kunde og burde søges. For en hæderlig Mand maa det altid være en tung Ting selv blot et Døgn at staa ved den almene Opinions Skampæl som etslags Ankarström. Og dog er dette ikke det Værste ved Sagen. De Fleste have Familie og Venner, som ikke kunne slaae sig til Ro med den Anklagedes gode Samvittighed, men stædes i en sørgelig Angst. Naar saa Angrebene tilbagekaldes, hænder det kun altfor ofte, at dette ikke kommer til alle deres Kundskab, som kjende den udslyngte Klage, og denne bliver saaledes for endeel fremdeles staaende ved Magt, ikke at tale om, at hver Gang det enkelte Nummer af et Blad dukker op, hvori det ubeføiede Angreb findes, lider den Angrebnes Navn og Rygte egentlig talt historisk. — Men det Forargeligste ved det Hele er og bliver den Maade, hvorpaa Aviserne søge at dække sin egen Samvittighedsløshed, ved ikke at berigtige sine ubeføiede Angreb paa en saadan Maade, at den Angrebne faar saavidt mulig fuld Opreisning, men stræbe at dække en falsk Anklage ved nye Angreb af lignende Beskaffenhed. Kun sjeldnere gaae de saa dybt i sig selv, at de — som Morgenbladet strax ovenpaa den stærke Anklage mod Kommandør Valeur — erklære sit Angreb for ganske ugrundet. Oftest søge de at skjule sin egen Forseelse bag Sophismer. Det var saaledes saa langt fra, at det samme Mgbl. tilbagekaldte sin Anklage over Dunker som den, der havde meldt sig i Egenskab af frivillig Defensor for Indbrudstyvene i Fattigkassekontoret, efterat Dunker havde oplyst, at dette ikke var saa, men at Forsvaret for Indbrudstyvene var bleven ham paalagt af Justitiarius, idet han havde meldt sig som Defensor for en i Sagen for Hæleri anklaget Person, at tvertimod — bemeldte Blad ved et nyt Angreb søgte at slaa den urigtige Beskyldning hen i Spas med den flaue Vits, at han fik med paa Kjøbet Indbrudstyvene, — hvis frivillige Forsvar jo netop var lagt ham tillast!

Naar Bladene drage behørig Omsorg især for bekjendte Mænds Nedrivelse, tjene de vistnok kun en hos den større Deel af Publikum herskende Tilbøielighed, men kunne derfor ikke kaldes skyldfri, idet de naturligviis styrke og nære denne Tilbøielighed. Efter vor Opfatning falder denne Tilbøielighed nærmest sammen med hvad man kan kalde Samfundets slette demokratiske Instinkter. Ligesom Socialismen arbeider for Eiendommens og det materielle Velværes Ligelighed, stræbe disse Instinkter efter Frihed og Lighed paa den Basis, at Ingen socialt og aandeligt taget skal hæve sig en Haandsbred over Hobens Niveau, og forsaavidt dette Normalmaal overskrides, slippes Misundelsens og Hadets Dæmoner gjennem Pressen og i Opinionen ud over den Forvovne. Kun den, som med almindelig Dygtighed forener den Beskedenhed, hverken ved Aand eller Ideer at skille sig ud fra Hoben, gaar uantastet gjennem denne Verden. Ja, han er en selvskreven Folkets Mand, altid sikker paa sin Jubilæumspriis, med Sølvkruus og Lovtaler. Men hvo, som ved Talent og Originalitet høiner

sig over Hoben, vil somoftest være hjemfalden til dens Had og Misundelse, og Pressen gjør da Tjeneste som det Torv, hvor Enhver navnløst kan gaa hen og lægge Ostracismens Potteskaar, ikke med Personens, men Talentets og Idealitetens Forviisning som Maal. Denne demokratisk nivellerende Stræben er bleven ligesom en Livssag for vort Folk. Man har saaledes det Særsyn, at det i hele sin Selvstændighedsperiode ikke kan opvise en eneste genial Mand, ligefra Grev Wedel og Chr. M. Falsen til Welhaven, Daa og Bjørnson, uden at der har været gjort de voldsomste Forsøg paa at bringe ham ned til Normal-Høide ved at overøse ham med de demokratisk onde Instinkters nivellerende Dynd. Saadanne Forsøg kjendes vel overalt; men Forskjellen er, at i andre Lande er det Pressens Lazzaroner, her dens Stormagter, som udføre denne for Nationen selv lidet hædrende Bedrift. Man kan nok indrømme, at Genialiteten trænger til Modvægt, til Prøvelser, ja endog forsaavidt indrømme „Dølen" hans Krav paa Forfølgelse for Digterne, at man ialfald med Hensyn paa ham selv kan sige: „Ham skee som han vil!" Men de nyere Samfund ville dog neppe kunne opvise Exempler paa, at et Folk er blevet stort ved at forskyde det Høie og kun stræbe efter hverdagslig Censartethed. Kun, hvor der findes Mænd, som aandelig taget „rage et Hov ed høiere end alt Folket", og denne Høide respekteres, vil en isandhed aandelig Fremvæxt og national Løftelse være mulig. Men dersom dette Talentets og Ideernes Herredømme brydes ved hiin demokratiske Nivelleringslyst, er det aandelige Proletariats Tid kommen, og dette vil sikrere end selve det listerlandske Proletariat føre Folket til Udygtighedens og Uselhedens Havn.

Det er ikke alene med Hensyn til de aandeligt, men ogsaa de borgerligt og politisk fremragende Mænd, at den samme Nivellerings- eller Nedtrykkelseslyst kommer tilsyne. Vi have i forholdsvis kort Tid oplevet, at flere Mænd, der have indtaget Nationens Hædersposter, ere blevne undergivne justitiel Tiltale. Men denne Forsmædelse for Folket synes at have fremkaldt mere Glæde end Sorg — ialfald hvis man tør tage Avisernes Udtalelser for et Udtryk af den almindelige Mening. Selv Nicolai Jenssens Tiltale vakte saa at sige etslags Jubel. Hvor fjernt fra sand Høisindethed og Humanitet denne Jubel end var, kunde den undskyldes, saalænge Mandens Uskyld endnu ikke var godtgjort. Men efterat Høiesteret havde frikjendt ham og man skulde ventet nogen Medfølelse for den under en saa langvarig Anklage haardt lidende Olding: siger vor Presse os, at dette har vakt almindelig Bedrøvelse. Ja, Morgenbladet aftrykker endog Attester fra sine fordums Sættere for denne Bedrøvelses Storhed og Almindelighed. Der skulde være en Folkesorg i Landet over at en Mand, der havde indtaget en hædrende Plads i vor Nationalforsamling, og hvem Kongen havde indbudt til at indtage en Plads i sit Raad, ikke viste sig at være nogen Tyv, og at Nationen ikke led den Ydmygelse at see sin isandhed tilstrækkelig store Forbryderflok forøget med en Mand, som den hidtil havde regnet blandt sine bedste!! Naar og hvor har man hørt noget Sligt? Man skulde fristes til at tro, at hele Landets Nationalformue beroede paa en Tyv mere — ret en af Nic. Jenssens Dimensioner!

Literatur.

Cid. Et Heltedigt i halvfjerdsindstyve Optrin, uddraget af spanske Romancer af *I. G. Herder*. Oversat af *F. L. Mynster*. Kbh., Forlagsbureauet, 1865. 224 S. 8vo. — Herders Efterligning og Bearbeidelse af de gammelspanske Digte om Cid er som bekjendt for ikke mange Aar siden overført i det svenske Sprog af Prinds Oscar og foreligger nu tillige i en dansk Oversættelse. Hvor megen Pris Anm. end sætter paa et nærmere og mere udstrakt Bekjendtskab med de romanske Literaturer, tror han dog ikke, det er heldigt, at det stiftes gjennem det Slags Andenhaandsoversættelser. Herders Bearbeidelse bidrog i sin Tid meget til at vække Tydsklands Interesse for den spanske Romancepoesi; men Kjendskabet til denne er siden hin Tid betydelig steget, og man har lært at skjelne mellem det ældste episke Poema del Cid, de ægte Folkeromancer, og de sildige, til Kongemagtens og Katholicismens Forherligelse tendentiøst lavede Kunstdigte, som Herder uden nogen Diskretion holdt for lige efterlignelsesværdige Forbilleder. Det Naturligste — der rigtignok vilde være et ulige vanskeligere Arbeide end at oversætte rimløse tydske Vers — var at gaa til selve Kilderne og ikke standse ved den betydelig grumsede tydske Kanal. Det er paa denne Maade, Europas mere civiliserede Nationer har tilegnet sig Ciddigtet gjennem Hubers, O. L. B. Wolffs, Southeys, Dumas Hinards Oversættelser, og saaledes undgaar man at forsynde sig mod baade den digteriske og den historiske Eenhed. — Rodrigo Diaz de Bivar (Cid er kun en Titel, og betyder Herren) var fød omkring 1030. I de legendariske Beretninger, der knytte sig til hans Ungdom, fortælles der, hvorledes han allerede tidlig fulgte Kong Ferdinand I paa hans Erobringstog mod Portugal (1055—60) og her vandt sine første Laurbær. I den Broderkrig, som efter Ferdinands Død i 1065 optændtes, fulgte Rodrigo den hidsige Sancho først mod Broderen Alfonso, siden mod Garcia og, efter at disse vare overvundne, til Beleiringen af Zamora, Søsteren Uraccas Eiendom, for hvis Porte Sancho fandt Døden for en Snigmorders Haand. Alfonso besteg nu Thronen og søgte i Begyndelsen at knytte Rodrigo til sig ved at give ham til Ægte en Slægtning af sig, Ximene, til hvem han blev viet den 19de Juli 1074; men det skjøre Venskabsbaand blev snart brudt, og Rodrigo søgte og fandt Tjeneste hos en maurisk Fyrste, indtil han senere skabte sig et uafhængigt Herredømme i Østspanien og indjog baade sine mauriske og sine christne Naboer en saadan Skræk, at de ved store Tributer frikjøbte sig for hans Plyndrings- og Beskatningstog. Ingen var mere sikker for ham; i 1094 beleirede han endog Valencia og tvang Byen til Overgivelse, „den glorværdigste Bedrift," siger en spansk Krønikeskriver, der er bleven udført i Spanien af Nogen, der ikke var Konge. Her slog han sig nu ned og regjerede som uafhængig Hersker til sin Død i 1099. Flere Forsøg af Maurerne paa at erobre Byen tilbage mislykkedes, og først tre Aar efter hans Død faldt den atter i deres Hænder. Selv om man ikke sætter Lid til de odiøse Fortællinger om hans Grusomhed, Pengegriskhed osv., som arabiske Krønikeskrivere meddele, er dog saameget klart, at den virkelige Cid, saaledes som han træder os imøde i de ældste poetiske og prosaiske Bearbeidelser, er en fuldstændig og interessant Typus for sin Tid med dens uordnede Samfundsforholde, dristige Uafhængighedstrang og ubændige Lyst til Daad og Eventyr — en hel anden Personlighed end den belevne, sværmeriske Kongens, Kjærlighedens og Kirkens Tjener, som Escobars og Herders Romancer lader os gjøre Bekjendtskab med. Der fortælles, at Philip II tænkte paa at faa Cid kanoniseret som Helgen; intet er mere betegnende med Hensyn til den Forvandling, som Cids Billede var undergaaet, en Forvandling, i hvilken de ægte Træk snart vare næsten udslettede. Fra den dristige Røvridder var han gaaet over til Spaniens Nationalheros, hvis Navn Riegohymnen paakaldte med Bøn om, at Europa i det unge Spaniens Kjæmpere maatte „gjenkjende Cids Sønner." — Den foreliggende Oversættelse synes ikke ganske fri for uheldige Germanismer, f. Ex. „dit Hoved vil jeg (deinen Kopf will ich)", „Eneste blandt Alle (du Einzige)" „Eder har en Mand af Ære jeg desværre dræbt, Ximene (Fräulein, einen Mann von Ehre, leider hab' ich Euch getödtet)."

— I det netop afsluttede 9de Bind af J. C. Bluntschlis og K. Braters **Deutsches Staats-Wörterbuch** findes Sverige og Norge i den alphabetiske Ordfølge sammen under „Scandinawische Halbinsel", men forresten hver for sig behandlede i selvstændige Artikler. Artikelen om Sverige er forfattet af Professor Malmstrøm, Artikelen om Norge, bestaaende af trende Afsnit (S. 165—192), af Lektor Fr. Brandt og Cand. jur. (kgl. Fuldmægtig) Herm. Thoresen. Brandt har leveret den geographisk-statistiske og den historiske Deel, Thoresen har fremstillet Stats- og Retsforfatningen. Brandt har selv skrevet sit Arbeide paa Tydsk, men Konr. Maurer har for Sprogets Vedkommende gjennemseet det, og tillige i den historiske Deel foretaget adskillige med Hensyn til Værkets Omfang fornødne Forkortelser. Thoresen's Deel af Arbeidet har Maurer oversat. — Konr. Maurer er ikke alene fortrolig med Nordens Sprog (foruden Arnason's store Samling af islandske Sagn og Eventyr har han besørget Sagaudgaver), men ogsaa med dets ældre Historie, hvilket hans store Værk „Die Bekehrungsgeschichte d. norw. Stammes" noksom viser; og navnlig er han udenfor Skandinavien den kyndigste Mand i Norges og Islands Retshistorie i Middelalderen. Allerede i 1852 leverede han et værdifuldt Skrift om den islandske Stats Oprindelse og Forvaltning („Beiträge z. Rechtsgesch. d. Germanischen Nordens", H. 1). I 2den Sektions 77de Bind af Ersch's og Gruber's kolossale Encyklopädie der Wissenschaften, hvilket udkom i forrige Aar, har han om den islandske Grágás skrevet en Artikel, der ikke alene forbauser ved sin Lærdom, men ogsaa ved sit Omfang, idet den fylder c. 200 svære Kvartsider. — Den Norge vedkommende Artikel i hiint agtede Statslexikon har saaledes i alle Henseender været i de bedste Hænder, og de mange Misforstaaelser og Skjævheder, som saa ofte forefindes i udenlandske Værker om Norge, ere selvfølgelig her undgaaede. — Det er ellers ikke i det første encyklopædiske Værk, at Norge og dets Forholde fremstilles med en Sagkyndighed, som hos det større Publikum engang maa nedbryde Tilliden til de sædvanlige Touristers og andre halvstuderede Røveres tossede Skildringer fra „das hohe Norden." Artikelen om Norge var i første Oplag af Rotteck og Welcker's Staatslexikon skrevet af Munch-Ræder, og i „Unsere Zeit" behandlede P. A. Munch Norge i en lang og naturligviis kyndig Artikel, hvilken igjen har tjent som Grundlag for Artiklerne om Norge i de nyeste Konversations-Lexika. Artikelen Norge i den 3die, endnu ikke afsluttede Udgave af Rotteck og Welcker's Staatslexikon giver, saavidt vi have seet, ingen Anledning til Dadel, men er neppe noget Arbeide fra første Haand.

— Paa J. W. Cappelens Forlag er udkommet: **Det norske Toldvæsen**, fremstillet af O. M. Schøyen. I. Toldvæsenets Historie. 186 S. 8vo. 72 ß. Den første Behandling af et Emne frembyder med Hensyn til Stoffets Anordning overalt store Vanskeligheder, hvilket ved Bedømmelsen maa tages i fuld Betragtning. Gjør man det, maa man vistnok erkjende, at hvad der her er leveret, er fortjenstligt og betydeligt, og at der i de givne historiske Oplysninger om vore egne Forholde og Sammenstillingerne med de udenlandske haves gode Vink til tidsmæssige Reformer, ligesom navnlig vor Toldetat og Handelsstand her vil finde et i praktisk Henseende meget belærende Værk. Om Skriftet i sin Heelhed kan der forresten naturligviis først dømmes, naar ogsaa 2den Deel er udkommet.

— Paa J. W. Cappelens Forlag er udkommet: **Kirkehistorie til Skolebrug** af Volrath Vogt. 84 S. 8. Indb. 24 ß. — Dette er et med nogle Tillæg forsynet Aftryk af vedkommende Afsnit i „Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet", Tredie Skoletrin S. 212–251. Naar det særskilte Aftryk ikke findes yderligere udvidet, er dette skeet med velberaad Hu, da Forf. mener, „at Bogen, som den nu er, indeholder Nok ogsaa for dem, som fremstille sig til Examen artium."

Norge.

Christiania. Storthingets høitidelige Aabning foregik den 5te Oktober Kl. 1. Statsraad Stang oplæste Hs. M. Kongens Aabningstale, Statsraad Manthey Beretningen om Rigets Tilstand. — I Mødet Dagen forud var til Præsident i Storthinget valgt Sognepræst Harbitz, til Vicepræsident Stiftamtmand Vogt; Præsident i Odelsthinget Sagfører Sverdrup, Vicepræsident Advokat Kildal; Præsident i Lagthinget Byfoged Christensen, Vicepræsident Statsraad Birch-Reichenwald.

— Under 30te September er Underretsprokurator E. Frøstrup udnævnt til Foged i Nobygdelagets (herefter Sæterdalens) Fogderi, og Kapitain N. H. Beichmann til Toldkasserer ved Molde Toldsted.

— Under 23de September ere Følgende meddelte Afsked i Naade: Sognepræst til Hiterens Provsti, Chr. J. Brodtkorb (Pension 500 Spd.); Kasserer og Sekretær ved den alm. Enkekasse, Kabinets-Kammerherre C. F. Weidemann (666 Spd. 80 ß); Stadsphysikus i Christianssand Joh. Hansen (300 Spd).

— Envoyé, Baron Fr. H. A. F. Wedel-Jarlsberg er den 23de September udnævnt til Storkors af St. Olafs Orden, Borgermester C. N. Stoud Platou og Konsul Jac. A. Michelsen til Riddere af samme Orden.

— Kapitain Prahl (der oprettede det første lithographiske Institut i Bergen) og Kapt. E. B. Roosen (bekjendt som oppositionel og militær Forfatter samt Kartograph) feirede den 24de September begge sit 50aarige Jubilæum som Officierer og bleve i den Anledning komplimenterede. Prahl blev Officier 16 Aar, Roosen 15 Aar gammel.

Dødsfald. Generalmajor og Chef for Generalstaben Christopher Anker Bergh Lundh † i Christiania 4de Oktober 59 Aar gammel. — Oberstlieutenant J. G. Seip † paa Ringerike den 4de Oktober 72 Aar gammel.

En Artikel, betitlet „Brynsdalens chemiske Fabrik", som findes i „Illustr. Nyhedsblad" for 10de Ds., indeholder følgende Udtalelser:

„Hvad der fornemmelig har bidraget til at henlede vore Landmænds Opmærksomhed paa de kunstige Gjødningsmidlers Værd for Agerbruget, er, foruden Landbrugsskolerne, den heldige Virksomhed, som Akershuus Amts Landhusholdningsselskab har udfoldet. De Partier ægte Peru-Guano, som paa Foranledning af Landhusholdningsselskabet for endeel Aar tilbage blev indført til Landet, gav troligvis det første Stød til et mere omfattende Forbrug af den saakaldte Handelsgjødning hos os. At den indsigtsfulde og beregnende Landmand, som engang havde faaet Anledning til at prøve denne gode Vare, senere ikke fandt sig tilfreds med slettere Sorter, der bleve faldbudne til høie Priser er en Selvfølge o. s. v."

Da jeg, foruden de Herrer Westye Egeberg & Co., der kun i en kortere Tid befattede sig med Salg af Peru-Guano, vel er den eneste, som i nogen Udstrækning har drevet og driver Handel med denne Artikel, efter at „Det kgl. Selskab for Norges Vel" (ikke som anført Akershuus Amts Landhusholdningsselskab) havde erklæret, at det ikke vilde vedblive med Hjemforskrivning deraf, finder jeg mig opfordret til her at fremkomme med nogle Oplysninger.

Den „Peru-Guano", som „Selskabet for Norges Vel" lod indføre i 1855 og 1856, blev modtaget og udleveret af mig, saa jeg havde fuld Anledning til at gjøre mig bekjendt saavel med Varen, som fra hvem den kom, og for at være vis paa at erholde samme Vare, benyttede jeg de samme Kilder indtil 1858, da jeg, for at spare Kommissionsudgifter, ophørte med at bruge Mellemmand og henvendte mig directe til den peruanske Regjerings Kommissionær i London for Salg af Guano, „Gibbs & Sons." Dette Forhold vedvarede indtil 1863, da dette Hus, som Følge af en anden Ordning for Salg af Peru-Guano i Europa, ikke længere beholdt Adgang til at sælge udenfor Storbritanien. Jeg maatte derfor henvende mig til den peruanske Regjerings Agent for Nordtydskland og Skandinavien, DHrr. J. D. Mutzenbecher & Söhne i Hamburg, fra hvem jeg siden har faaet min Forsyning. Man vil saaledes let indse, at den Peru-Guano, som jeg modtager, er ægte, og at jeg kan føre Bevis for at den er det. Men at bevise, at den jeg sælger ligeledes er ægte, om Nogen skulde agte at føre sine Insinuationer saa vidt, vilde jeg jo have vanskeligere for at gjøre, ligesaalidt som jeg vilde forsøge derpaa. Forøvrigt maa det erkjendes, at der kan være Forskjel paa Guanoen efter de forskjellige Lag i Leierne, men ifølge min Erfaring er den ikke stor. — Af ældre Analyser har jeg ved Haanden tvende, som her meddeles i Afskrift, foruden en af Lektor Waage, foretagen i f. M. over en Prøve, han selv af et større Lager havde besørget udtaget, og i Henhold til hvilken Lektoren erklærer, „at den undersøgte Guano ikke alene er ægte og uforfalsket, men at den i Henseende til en af sine værdifuldeste Bestanddele (Ammoniak) endog staar over de almindelige i Handelen gaaende Sorter."*) Gaar man saaledes ud fra, at de hoslagte Analyser gjennemsnitlig er et tro Udtryk af den Peru-Guanos Kvalitet, som jeg har bragt i Handelen, hvilket forekommer mig antageligt, saa kan man vel ikke med noget Spor af Grund betegne den af mig forhandlede Peru-Guano som „slettere Sorter."

Christiania, 28de Septbr. 1865. Joh. P. Olsen.

*) Samtlige Analyser, der ikke her kunne optages, godtgjøre den analyserede Guano's Ægthed og gode Kvalitet. Red.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 42.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 15. Oktober 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Uddrag af E. Pontoppidans Reise-Journal

til og fra Christiania Mai og Juni 1749.

II.*)

Den 16de Juni foretog Hans Kongel. Majest., som nylig blev erindret, paa nogle faa Dage en Reise til de tvende Grændse-Fæstninger Frederiksstad og Frederikshald, agtede ogsaa kort efter sin Tilbagekomst derfra at fortsætte Reisen over Dovre-Fjeld til Throndhjem, skjønt dette Dessein af tilfældige Aarsager siden blev forandret og Retour-Routen tagen over Kongsberg, Bragernæs og Laurvig. Kunde jeg have seet det forud, da havde jeg ikke forladt Hof-Staten i Christiania. Men da jeg gjerne vilde benytte mig af Sommeren til mine Visitations-Reiser, saa søgte jeg, kort før Deres Kongel. Majest. Reise til Halden, min allerunderdanigste Affkeds-Audience, velsignede Kongen og fandt Hans Majest. som sædvanlig fuld af Ædelmodighed og alt, hvad der kan forpligte hans Tjeneres Hjerter til Troskabs Nidkjærhed.

Den 17de Juni begav jeg mig paa Veien tilbage og tog den, efter nogle Venners Raad, over Gjelder-Aasen til Nit-Sund, efterdi den store Vandflod og Regnen havde kastet nogle Broer af. Fra Nit-Sund gik jeg paa en liden Baad op ad Elven til Hakkedal og gjorde paa de 2 første Mile til Birkenæs en heel forunderlig Seilads over Buske og maadelig Trætoppe; thi ved den langvarige Regn var Elven voxet saa høit, at den havde opfyldt Dalen, som paa begge Sider staar fuld af Elle- og Birke-Træer, hvis Toppe kjendtes ikkun lidet over Vandet og mange Steder knap tillode os at trænge igjennem med Baaden. Her saae vi rette insulas natantes eller svømmende Stykker Land af 30 à 40 Alnes Længde med maadelige voxende Træer staaende paa, som Vandfloden havde reven løs. Begge Plinii, særdeles den yngre, skriver Lib. 11 Epist. 20 om slige Nariteter i Italien, og jeg troer ikke, at de har været anderledes. Fra Birkenæs red jeg og mine Folk 1½ Miil til Hakkedals Jern-Værk, hvis Eiere Hr. Kammer-Raad Sverdrup, en meget hospital Mand, som Nordmænd gemeenlig ere, havde i Christiania indbudet mig at see hans Fabrique. Dette skede med Fornøielse, helst jeg aldrig tilforn havde seet en Mas-Ovn og hvad der hører til at smelte det haarde Jern, hvilket i en gloende Strøm udflyder og fylder de i Sand aftrykte Former til Kakkelovne eller andet Arbeide. Deslige Værker, som Norge nu har mange af, udkræve en utrolig Mængde af Kul, hvilke de næstliggende Bønder imod en vis Taxt ere pligtige at tilføre. Dette kunde Skovene ikke udholde, dersom ikke Naturen hertillands var saa ganske færdig til at give den Slags Grøde af sig, naar den ikkun maa have Fred og ikke af Bonden selv, som synes ret at være en Skov-Hader, ruineres, nu ved Braate-Ild (endogsaa paa de Steder, hvor man ikke agter at rydde Jorden til bestandig Ager og Eng, men alene for at kaste her og der en Haandfuld Korn blandt de svedne Stubber), nu ved at rise, som man kalder det, til Gederne; thi her er den Bonde, som i Foraaret hugger 2 à 3000 ranke Gran- eller Furu-Stammer, alene for at føde sine Geder med det unge Skud i Toppen. Paa min Vei, hvilken jeg fra Hakkedal af tog ligesom tilforn igjennem Lands og Valders Fogderi, saae jeg med Forundring, særdeles i Valders, det jeg knap havde troet uden Syn, nemlig at alene i de Skove, som vi passerede, forraadner og forkommer aarlig mere, ja langt mere Træ, end det, som Kjøbenhavn eller Hamburg kunde behøve til Brænde-Ved. For at faae en maadelig Tømmer-Stok ud, fælder Bonden uden Betænkning hele Snese mindre, som aldrig flyttes af Stedet.

Korn og Græs groer her i Dalen ganske rigelig, da det første giver 8 til 10 Fold igjen. Dog er Græsning af Sæterne høit til Fjelds, hvor Bønder-Pigerne 2 à 3 Mile fra Gaarden leve som Eremiter, malke deres Kreature og gjøre Ost og Smør, Bondens bedste Næring, hvilket Smør, sammeneltet i store Stykker og svøbt i Klude fylder hele Slæde-Læs, hvorpaa det ligger opstablet og kjøres paa Vinter-Føre ned til Kjøbstæderne, hvilke næsten alle ligge ved Fjorde eller Elvenes Udløb i Havet; thi siden Store-Hammer paa Hedemarken temp. Reformat. tilligemed Bispedømmet og Capitulet gik til Grunde, findes midt i Landet ingen Kjøbstæder uden Kongsberg og Røraas. Ja ikke engang Landsbyer finder man her samlede, men for den bjergagtige Situations og smaa Markers Skyld ikkun en 2 à 3 Bøndergaarde. Saadan Samling synes ofte som en liden By, efterdi hver Gaard bestaaer af 6, 8 à 10 separate smaa Huse, temmelig net og vel bygte, ja langt anseeligere og tillige mageligere end i Bergens Stift, hvor Bonden har sjelden en Glar-Stue med Vinduer paa Væggen, men meest Røg-Stuer, hvor Vinduet er paa Taget, og lukkes op, saalænge Røgen skal drive ud.

Ved en hastig Reise naaede jeg den 23de Juni om Aftenen atter til Skogsta under Filefjeld og red derop næste Morgenstund, som var S. Hans-Dag, i et tykt og taagefuldt Veir, men da vi naaede Fjeldets Høide, blev det temmelig klart, hvorimod Dalen under os saaes endnu hænge fuld af Skaade og vaade Skyer. Da Sneen nu var saa godt som ganske smeltet og Fjeld-Aasen som en anden tør Mark, saa toge vi fra Nye-Stuen ad en anden Vei end paa vores Henreise, meest for at see den paa Fjeldet liggende S. Thomæ Kirke, i hvilken uden al Fornødenhed og alene efter gammel Sædvane holdes aarlig en eneste Prædiken, nemlig paa Mariæ Besøgelses-Dag, maaskee fordi den Dags Text siger, at Maria gik hastelig over Bjergene. Imidlertid har Præsten et temmeligt Legatum for at holde den ene Prædiken, og han har da saadanne Tilhørere, som han kan være vis paa at søge derhen, endeel af overtroende Indbildning om at faae ved slig Valfart deres Sundhed igjen, eller og med noget Penge-Offer, som gjemmes i S. Thomæ Sparbøsse til Kirkens Reparation, at betale Herren deres Løfte, hvorfor Kirkens daglige Navn ogsaa er en Lovekirke, sc. cui vota pia sunt facienda: endeel sankes der ogsaa den Dag, som Løsgjængere, til Drukkenskab, Løsagtighed og liderligt Selskab, hvorover jeg hørte Præsten i Vang Velærv. Hr. Castberg klage. I fordums Tid skal nær ved denne Kirke have været et Jern-Værk, hvoraf Dalen endnu kaldes Smidde-Dal. Dette er bleven øde, siden man har fundet Jern-Malm nok paa beleiligere Steder, hvorfra Transporten bedre kunde skee, at jeg ei skal tale om, den Skov, som falder heroppe, er saare liden, da Sneen ligger altfor længe, og Kulden saa høit oppe er altfor penetrant dertil, at Træerne, som bestaae alene i Birk og Elle, kunne faae nogen synderlig Væxt.

Om Eftermiddagen, da vi naaede Fjeldets anden Side, begyndte det at snee, hvilket just paa S. Hans-Dag var mig noget fremmed, men da vi havde redet saa meget som en Fjerdingsvei nedad, forundrede jeg mig ikke længere, efterdi den synkende Snee alt efterhaanden omskiftedes til Regn, ja en temmelig varm Regn, ligesom det i Dalen var ganske mildt og frugtbart Sommers-Veir. Man sagde mig og, at det paa Fjeldet gemeenligen ikke regner anderledes end i Form af Snee, hvilken da først bliver til Regn, naar den i en lavere og mildere Luft ved Varmens Refraction fra Jorden smelter og bliver til Regn. End mere uventelig var det mig ved min Tilbagekomst at høre, her havde i Bergens Stift, eller paa denne Side af Filefjeld, i min Fraværelse været temmelig Tørhed og bestandig Varme, hvorimod paa hiin Side Fjeldet i al den Tid, nemlig Juni Maaned igjennem, var saa idelig Regn og vaadt Veir, som fast ingen kunde mindes. Dog siger man, at denne Alternation skal være sædvanlig nok, at naar cis-montani har godt, da har ultra-montani ondt Veir, efterdi Skyen støder an og bryder sig mod Fjeldet, forstaae den hele catena montium, som deler Norge fra Finmarken af, indtil midt i Christianssands Stift, hvor dets Ende siges at være hastig afbrudt og have en Præcipice af utrolig Høide, ret fæl til at see. Disse Iuga montium concatenata tage af næstliggende Egne snart eet, snart det andet Navn, saasom Joklefjeld, Hardangersfjeld, Filefjeld, Lumsfjeld og endelig Dovrefjeld, over hvilket sidste Passagen falder til Throndhjem. De occupere vel en Femte- eller Sjette-Part af Norges Horizont og ere aldeles ubrugelige og ubeboelige paa Fjeldaasen selv, medmindre man efter mine uforgribelige Tanker kunde beplante dem med nogle Colonier af saadanne Fjeld-Finner og Lapper, som i Finmarken beboe og med Rensdyr besætte det Fjeld Kølen, hvis Clima er langt haardere og ligger 100 Mile høiere. Jeg tænker, at mange 1000 Finne-Familier kunde leve her langt bedre end der oppe, ja lige saa vel som den liden morlakiske Nation lever paa Bjergene i Dalmatia og gjøre i Krigs-Tid Venetianerne god Tjeneste. Altid vare de bedre end Fjeld-Fanter, hvilke ere i Norge ongefehr at ansee ligesom i andre Lande de saakaldede Tartere eller Zigeunere.

Da jeg sildig paa S. Hans-Dags Aften kom til Borgens Kirke, som er den første i Bergens Stift og et Annex af Lærdal, agtede jeg at blive der Natten over, helst den Dags Riden af 7½ Miil temmelig havde fatigeret mig, skjønt Vanen nu var bleven en halv Natur. Men da jeg ved Borgen spurde, at min kjære Kone fra Bergen var dragen mig imøde og biede efter mig i Lærdal, item at Sogne-Præsten sammesteds Velærv. Hr. Hans Atche havde opsat sit forehavende Bryllup et Par Dage i den Forventning, at jeg endnu kunde komme og forrette hans Copulation, som han havde bedet mig om, saa lod jeg endnu samme Aften sadle friske Heste og red med tvende Skifter den Nat over Gallerne heel betynget af Søvn og saaledes, at tvende Skyds-Gutter holdt mig under Armene. Dette havde ikke gaaet an, dersom ikke Natten paa den Aarsens Tid var ganske lys, saa man endog ved Midnats-Tid kan læse den fineste Tryk. — Herren være lovet, som gav sine Engle Befalning at bære mig paa Hænderne, saa jeg ikke stødte min Fod paa nogen Steen, ja i ingen Henseende tog mindste Skade paa denne ellers heel vanskelige Reise, som frem og tilbage var 124 norske Mile.

---

*) Slutning fra forr. No.

Klaus Groth.

Naar det 19de Aarhundredes sproglige og literære Bevægelser engang ligger afsluttet i sine Resultater for Beskueren, vil hans Opmærksomhed ikke mindst blive fængslet af de talrige og ihærdige Forsøg paa at sønderlemme de store Kultursprog i en Mængde smaa Dialektsprog, der hver for sig ville skabe en Literatur, og paa denne Maade modarbeide de nivellerende Tendentser, som ellers paa saa mange Punkter fremtræder som charakteristisk for Tiden. Han vil da ogsaa vide det, hvorom vi, der staa midt inde i denne Bevægelse, blot kunne have en Formodning — maaskee et Haab eller en Frygt —: om Tiden har givet denne Stræben Ret, eller om den har dømt den til at være et blot og bart Gjennemgangsstadium, hvorfra en saa meget stærkere Reaktion kastede Sprogene sammen igjen i store Grupper. For os staar endnu Spørgsmaalet uafgjort, om alle disse separatistiske Rørelser hos Rumæner, Cecher, Magyarer, Walisere, Flamlændere, Nordmænd osv. virkelig ville fremkalde en levedygtig Literatur, der kan afløse vedkommende større og allerede fuldt uddannede Kultursprog, eller om de have opfyldt sin Mission, naar de have aabnet en levende Kilde, fra hvilken Skriftsproget kan hente Forfriskning og Lædskelse, — men rigtignok uden heelt at drukne sig i den. En tredie Mulighed, at det oprindelige Skriftsprog og den til Skriftsprog hævede Dialekt skulde vedblive at bestaa ved Siden af hinanden og paa en Maade dele Herredømmet mellem sig, saaledes at f. Ex. hint fik den abstrakte Tænkning, Videnskaben og den høiere Poesi, denne den egentlige Folkelæsning og Skjønliteraturen at herske over, har liden Sandsynlighed for at kunne holde sig i længere Tid, og maatte vistnok ogsaa, især i et mindre Land, hvor en saadan Splittelse af Kræfterne vilde blive meget følelig, ansees for en stor Ulykke.

Klaus Groth.

Samtidig med, at Tydskland gjennem sine klassiske Forfattere havde faaet Normen for sit Skriftsprog bestemt, begyndte de første Forsøg paa at skaffe det Plattydske en Plads i Literaturen. Disse Bestræbelser, der bl. A. udgik fra Voß, fandt dog ikke synderlig Gjenklang hverken hos de Dannede, der endnu ikke vare blevne kjede af sit eget Sprog, eller hos den plattydske Landbefolkning selv, der fandt sit Sprog slet benyttet, sine Tanker og Følelser misforstaaede eller gjengivne paa en uskjøn Maade. Først da de politiske og sociale Forholde i det store Fædreland selv vare blevne saa reent fortvivlede, at det gjaldt for enhver Priis at finde Noget, der kunde vende Opmærksomheden udadtil, og man endelig var saa lykkelig at finde dette i den nordtydske Nationalitets formeentlige Undertrykkelse i Slesvig og Holsteen, først da — samtidig med, at man forsøgte at blande sig ind i den store flamske Sprogbevægelse og udnytte den i tydsk Interesse — blev man var, at disse nordtydske Distrikter eiede sit eget Sprog, der, naar det blev rettelig udviklet og styrket, vilde afgive det stærkeste Forsvar for den tydske Nationalitets Samhold i disse Egne. Og da nu netop i denne Tid Klaus Groth fremtraadte som Plattydskens Talsmand og sendte sin „Quickborn“ ud i Verden, var Bogens Lykke paa Forhaand sikret.

Det vilde være uretfærdigt, ene at tilskrive de nationale Wühlerier den Opsigt, Groth fra sin første Optræden vakte, og som han, rigtignok under en meget sparsom Produktivitet, har forstaaet at vedligeholde. Selv overførte i andre Sprog vise hans Arbeider, at han er en sand Digter, vistnok ikke af stort Omfang, men med en sjelden Dybde og Reenhed indenfor sine Grændser. Men det er meget tvivlsomt, om disse Egenskaber nogensinde vilde have bragt ham den storartede Anerkjendelse, som baade i og udenfor Tydskland er bleven ham til Deel, hvis ikke hans Arbeider havde havt den reent ethnographiske Interesse, som de eie, og hvis de ikke vare fremkomne netop paa en Tid, da Auerbach havde enthusiasmeret Læseverdenen med sine Landsbyhistorier og derved banet Veien for sin nordtydske Landsmand, og da det tillige var Mode at sværme for Slesvigholsteens nationale Regeneration. Dertil kom ogsaa den Omstændighed, at det var af Vigtighed at vinde Plattydskerne og deres Talsmand for den germanniske Agitation. Den plattydske Literatur, der nu gav de første Livstegn, laa i Grunden lige saa nær de skandinaviske Sprog som det tydske; med en klog og liberal Politik vilde det maaskee engang være lykkedes Danmark, netop ved at begunstige og arrondere de plattydske Elementer, at skabe en neutral Nationalitet som Grændsevagt mellem Skandinavien og Tydskland; det gjaldt at forhindre dette og vænne Plattydskerne til at søge sit rette Hjem i Tydskland — og begeistret aabnede dette klogeligen sine Arme for Groth og hans Landsmænd.

Der ligger altid i en Folkedialekts første Forsøg paa at fæste sig i literær Form og finde Udtryk for Tanker og Følelser, der endnu ikke ere traadte frem med det betegnende Ords Klarhed, saamegen barnlig Naivitet, saaamegen ubevidst Ynde, især da naar disse Forsøg gjøres af en virkelig Digter, der ikke lader sig nøie med de Naturlyd, de taagede Former, Dialekten som Folkesprog indskrænker sig til, men forsøger at hæve dem til kunstnerisk Renhed og Skarphed, at det er ganske naturligt, om Læseren modtager et friskt, foryngende Indtryk, der i det første Dieblikś Overraskelse let bringer ham til at tillægge disse Forsøg en større Betydning, end de maaske i Virkeligheden har. Har han vandret sig træt i Kunstdigtningens evigt tilbagevendende Phraser, i disse et gammelt og helt uddannet Sprogs Talemaader og Vendinger, der synes at forme Tankerne af sig selv, og som han de tusinde og atter tusinde Gange har seet glide forbi sit Øie, da vil han med dobbelt Interesse kaste sig over det nye Sprog, der endnu ikke er opslidt af Routinen, men som har sin jomfruelige Uberørthed hel og holden. Er han Forfatter, vil han føle sig tiltalt af det interessante Arbeide med at løsne denne bundne Tunge; er han Politiker, sværmer han for Nationalitetsideen, saaledes som den i vor Tid ofte opfattes i Form af Bygdepatriotisme, smigrer han sig med Haabet om at kunne fremstaa som Opdager og Befrier af en formentlig tilsidesat Folkelighed; og er han en stille Sjæl, der vemodig klynger sig til de nedarvede Skikke, det Sprog, han som Barn har hørt, og som fremmed Lærdom ikke har bragt ham til at glemme, da vil det blive ham en hellig Pligt at værne om dette og om muligt bære det frem til Hæder og Værdighed.

Klaus Groth er fød i Landsbyen Heide i Ditmarsken af gammel Bondeæt den 24de April 1819. Opvoxen i Tarvelighed og Enfold og vel fortrolig saavel med Ditmarskernes Landsmaal som med deres hele Tænke- og Talesæt, tilbragte han Tiden mellem sit 16de og sit 19de Aar paa en Embedsmands Kontor, hvorfra han begav sig til Seminariet i Tønder for der at uddanne sig til Skolelærer. To og tyve Aar gammel vendte han derfra tilbage til sin Fødeby, hvor han var bleven ansat som Lærer ved en Pigeskole. Han var nu, ytrer en Biograf, der synes at have havt egenhændige Meddelelser fra Digteren at støtte sig til, langt bedre istand til at skjønne paa og opfatte alt det Ædle og Sunde i det Folkeliv, af hvilket han havde modtaget sine tidligste Indtryk, og han kom atter i mangfoldig Berørelse med det, idet han, langt fra at afslutte sig, tog Del i alle Slags Fælledsforetagender, var Medstifter af en „Bürgerverein“, for hvilken han holdt nogle naturvidenskabelige Foredrag, Ordfører for en Sangforening, Medhjælper ved Oprettelsen af et Sprøitekompagni og Medlem af et Landhusholdniugsselskab; ogsaa herigjennem fik han en Mængde Berøringspunkter med Folk af alle Slags fra hele den nordre Del af Ditmarsken, for hvilket Landskab Heide er Midtpunktet.

Groth var imidlertid endnu i Aarene 1840—50 temmelig langt fra at tænke paa at skrive Plattydsk, og en Ven, med hvem han talte om, at han havde Lyst til engang at prøve paa at skrive Noget i dette Sprog, mente, at han var formeget befængt med høitydsk Dannelse, til at han kunde være istand hertil, hvor godt han end kjendte Folket. Skjæbnen syntes imidlertid at ville nøde ham dertil. Han maatte, da hans mange aandelige Anstrængelser havde nedbrudt hans Helbred, i Aaret 1847 opgive sin Lærerstilling. Han begav sig da til Femern til en Ven, hos hvem han tilbragte de følgende fem Aar. Under denne tvungne Hvile, fuld af indre Kamp og Lidelse, modnedes den Tanke hos ham, hvis Udførelse har gjort ham berømt. Gjennem et Forsøg paa at oversætte et af Burn's berømteste Digte („Tam-o-shanter“) paa Plattydsk arbeidede han sig ind i den metriske Behandling af sit Modersmaal, hvori han har drevet det til Mesterskab. I denne Periode opstode de fleste Digte, som han samlede udgav første Gang 1852, altsaa i sit 33te Aar, under Navnet „Quickborn“ — levende eller rindende Væld—, for dermed at betegne, at han havde til Hensigt ikke at udtale sine egne individuelle Følelser, ei heller, som tidligere og da ogsaa senere Forfattere, at priisgive Almuens formeentlige Eenfoldighed for den fine Portions Latter, men at lade den Følelse, der lever i Folkehjertets Dyb, rinde reen og gjennemsigtig frem med dens medfødte Udtryk, Modersmaalet. Han har senere udgivet en Række Fortællinger, „Vertelln“, i Prosa, der i Skjønhed og poetisk Betydning ikke staa tilbage for „Quickborn“, men som dog endnu ikke have opnaaet saa stort et Ry som denne Samling, samt en mindre Samling Digte for Børn, betitlet: „Vær de Gærn.“ I Aaret 1855 gjorde han en Reise til Rhinen, og fik 1856 Doktordiplomet af Universitetet i Bonn. Siden 1857 har han levet i Kiel, hvor han af den daværende dansk-holstenske Regjering havde en Digterpension.

I den ungarske Pußta.

Langt ude i de vidtstrakte Sletter, der danne Midtpartiet af Ungarn, mellem Floderne Donau og Theiß, jager Tschikosch'en de halvvilde Heste foran sig i store Flokke. Selv næsten lige saa utæmmet som de stolte Dyr, der danne hans Hjord, tumler han sig mellem de fnysende, steilende Heste, knalder med sin lange Svøbe eller kaster behændig sin Fangline om Halsen paa de unge Føl. Den rasende Larm forstyrrer ham ikke, han sidder som fastgroet til sin Sadel, og det trænges ogsaa; thi styrtede han ned, vilde Dyrene ufeilbarlig knuse ham under sine Hovslag. Den Reisende, som med Nattetoget skynder sig hen over de lange, eensformige

Sletter, hører det bruse forbi i Mørket som et Uveir; det er en Flok Heste, som det lange Jernbanetog har skræmt op, og som nu sætte afsted i vild Flugt.

„Sie flogen hin, woher mit Macht
Das Wetter kam gedrungen,
Verschwanden, ob die Wolkennacht
Mit einmal sie verschlungen."

Literatur og Kunst.

Blade til Menigmand fra danske Skandinaver. I. Hvad er Skandinavismen? Og hvorfor er den nødvendig for Danmark? Kbh. 1865. 21 S. 8vo. Priis 8 Skill. danst. — Indholdet af dette lille Folkeskrift er tilstrækkelig betegnet ved Titelen. Det er en klar og indtrængende Udvikling af, hvorledes en politisk Forening af de tre nordiske Riger er nødvendig for at sikre deres, og navnlig Danmarks Bestaaen. „Beklippet som vort Fædreland nu er", ytrer Forfatteren, „tæller det ikke mere end 16 à 17 Hundrede Tusinde Mennesker, et Indbyggerantal af samme Størrelse som Frankrigs Hovedstads og omtrent halv saa stort som Londons. Det er indlysende, at det er for lille til i Tidens Længde at kunne bestaa som en selvstændig og uafhængig Stat. Det har kun daarligt Raad til at bære en anstændig Civilliste. Det kan ikke stille en Hær paa mere end 30,000 Mand og en tilsvarende Flaadestyrke. Alene kunne vi ikke maale os med nogensomhelst Fiende, og Erfaring har viist, at Europa ikke bryder sig saa meget om vort Land, at mægtigere Stater skulde søge at opretholde vor Statstilværelse." — Af størst Interesse for os ere de Oplysninger, som Forfatteren giver om, hvorledes Skandinavismen i vore Dage har været nær ved at antage en praktisk Skikkelse. Han antyder, at Ruslands energiske diplomatiske Optræden til Danmarks Fordeel under den første slesvigske Krig, i 1849, sandsynligviis havde til Hensigt at forhindre Norges og Sveriges aktive Deeltagelse i Krigen, som let kunde havt til Følge, at Kong Oscar eller hans Søn var bleven valgt til Frederik VII's Efterfølger. „Det var nok paa Tale", mener Forfatteren; „man siger, at Kong Oscar ikke turde tage imod de Tilbud, der bleve gjorte ham herfra." Dette er en Episode i Skandinaviens Historie, som endnu tiltrænger nærmere Belysning; i Hovedsagen er den dog vel sikker nok*). Det andet Forsøg paa at give Skandinavismen en praktisk Form har Forfatteren dvælet noget udførligere ved. Under den anden slesvigske Krig, medens Konferencen i London var samlet, sendte Kong Carl XV et Brev til Kong Christian IX og et til den danske Konseilspræsident Monrad, i hvilke han foreslog Oprettelsen af et Statsforbund mellem de tre Riger. Det skulde omfatte den danske Deel af Slesvig, til hvis Forsvar Sverige og Norge skulde hjælpe af al Magt. Der skulde oprettes en Fællesstyrelse for Udenrigsagerne og Forsvarsvæsenet og en Fællesforsamling, sammensat saaledes, at det ene Kammer, Underhuset, valgtes af Folkene selv efter Folketallet, det andet Kammer, Overhuset, af de særlige Forsamlinger (Storthinget, Rigsdagene), lige mange af hver. Endelig opfordrede Kong Carl den danske Konge til at slutte en Familiepagt, der kunde forberede de tre Kroners Forening paa eet Hoved*). Den danske Konge og Konseilspræsidenten gik, heder det, foreløbigen beredvillig ind paa denne Tanke. Saasnart Kong Carl fik Svar, henvendte han sig til sin Førsteminister de Geer, og besluttede, efter dennes Raad, at gaa videre paa den betraadte Vei; de Geer erklærede sig villig til at træde i Underhandling med Monrad, hvorom denne strax blev underrettet. Monrad udarbeidede da Forslag til en Familiepagt. Men det varede en Stund, inden den oversendtes, og samtidig fulgte endelig et Svar, hvori han ytrede Ønske om, at de nærmere Forhandlinger udsattes, og antydede, at Skandinavien efter hans Anskuelse dog vilde have Gavn af at bevare Forbindelsen med Holsteen og derigjennem med Tydskland. Det var neppe, mener Forfatteren, med ganske god Villie, at Monrad gav dette Svar; Rusland havde nok en Finger med deri; thi samtidigt havde det givet Kong Christian IX Haab om at kunne faa Slesvigholsteen i Personalunion med Danmark. Ialfald var Monrads Svar tilstrækkeligt til at afbryde Underhandlingerne, som fra svensk Side vare indledede under den udtrykkelige Forudsætning, at det fælles Forsvar skulde indskrænke sig til den danske Del af Slesvig. Forfatteren paapeger tilsidst den mærkelige Forbindelse mellem Kong Carls Forslag og de Tanker, som Frankrigs Assending samtidig gjorde gjældende paa Conferencen i London. — Naar man saaledes seer, hvorledes Skandinavismen i vore Dage allerede to Gange, baaret frem af selve Landenes Regjeringer, har været i Begreb med at træde ud af Ønskernes Verden, og derhos kalder sig tilbage i Erindringen, hvorledes i vore Fædres Tid flere Leiligheder (det svenske Konge- og Thronfølgervalg 1809 og Thronfølgervalget 1810) gik ubenyttede hen, kan den Tanke ikke være fjern for en opmærksom Betragter af Tidsforholdene, at det kun gjælder om, at en kraftig og modnet Folkevillie staaer beredt i alle tre Riger til at gribe den første Anledning, som Fremtiden ikke mindre end Fortiden og Nutiden vil frembyde til Skandinavismens Virkeliggjørelse uden nogetsomhelst Brud paa lovlig Orden og Loyalitet.

Allerede dette lille Skrifts Titel vidner om, at der for Danmarks Vedkommende tænkes paa en fortsat Virksomhed mod dette Maal. Den kan under de nuværende Forhold ikke blive frugtesløs. Danmarks Folk har maattet vænne sig til politisk Aarvaagenhed, og under en fuldt demokratisk Styrelse er Landets Fremtidsskjæbne hver enkelt Borgers Anliggende; Folkets Blik for de Farer, der true dets politiske Existents, er skjærpet ved langvarige Kampe og haarde Prøvelser. Det kan forudsees, at naar Folket har forvundet det første overvældende Indtryk af de sidste Begivenheder, vil den almindelige Stemning kræve en politisk Tilslutning til Sverige og Norge som den eneste Betryggelse for Danmarks Selvstændighed og Frihed; det gjælder kun om, at Folket erholder et klart Begreb om en politisk Unions Væsen, og at de gamle Forestillinger om Herligheden af at have en egen Konge fjernes. Saadanne Hindringer for Skandinavismens Indgang i den almindelige Bevidsthed ere vistnok ikke tilstede her i Norge, hvor man allerede i mange Aarhundreder har hjulpet sig uden særskilt Konge. Men paa den anden Side ere de almindelige Begreber om Vilkaarene for en liden Stats Bestaaen saa uklare og Opmærksomheden for deslige Betragtninger saa ringe, at Skandinavismen hos os har meget vanskeligt for at trænge ud over en snevrere Kreds. Det er et eiendommeligt Træk i vor politiske Udvikling, at Nationens store Livsspørgsmaal saa lidet drøftes. Dette gjælder ikke mindst om selve Nationalforsamlingen, hvor ellers i alle Lande med virkelig constitutionel Frihed Nationens høieste Anliggender finde den alsidigste og mest udtømmende Prøvelse. Det skandinaviske Spørgsmaal har to Gange staaet paa Storthingets Dagsorden som et Spørgsmaal om Krig eller Fred, uden at Diskussionerne have bidraget det Allerringeste til at opklare de almindelige Begreber. I Aaret 1848 afgjordes Sagen i et Møde for lukkede Døre, i 1864 efter en temmelig indholdsløs Debat; sidste Gang lagde man Udtalelsens Styrke i en Attest om den formodede almindelige Stemning med Hensyn til en Forening af de nordiske Riger, dog med saa lidet Held, at der var næsten ligesaa mange mod Attestens Udstedelse som for den. Noget lignende har man seet ved Forhandlingerne om Ordningen af de unionelle Forhold til Sverige, — ogsaa et Livsspørgsmaal. Amtmand Aall fremsatte under Vedtagelsen af den bekjendte Adresse i Statholdersagen et Bænkeforslag, der i den skarpest mulige Form nedlagde Indsigelse mod enhver Foranstaltning til Revision af Unionsacten, hvorom Storthinget i 1837 havde andraget. Forslaget blev antaget uden Diskussion, men paa det følgende Storthing havde man stort Stræv med at komme bort fra de stærke Ord, og det lykkedes først at fjerne Vanskelighederne ved et hemmeligt Møde af Storthingets Partiførere. Disse Kjendsgjerninger sammen med endel andre — f. Ex. Forhandlingerne ved den skjæbnesvangre Forkastelse af den judicielle Mellemrigslov i 1857 — synes tilstrækkelig at vidne om en Tilbøielighed til at afgjøre en vis Klasse af Sager, der ere af den meest indgribende Vigtighed for Nationens Fremtid, uden nogensomhelst eller efter en lidet tilfredsstillende Diskussion. Dette stemmer hverken med Nationens Tarv eller med Nationalforsamlingens Værdighed. Af Storthinget kan man kræve, at det skal have en bestemt Overbeviisning om

*) I forrige Aar udkom i Kjøbenhavn en Brochure, betitlet „Danmarks Arvefølgeorden", hvis Forfatter med officiøs Henrykkelse seer en vidunderlig Forsynets Styrelse i Christian IX's Thronbestigelse. Her heder det S. 12: „Da den kongelige Mandsstamme syntes at skulle uddø, skal man fra dansk Side have henvendt sig med fortrolig Forespørgsel først angaaende en svensk-norsk og siden angaaende en engelsk Prinds som mulig Thronfølger. Efterat der fra disse Sider var kommet heftige Afslag med Henviisninger til at forblive i den oldenborgske Kongeslægt, blev Opmærksomheden henvendt paa Sidelinierne."

*) Efter andre Fremstillinger skal der under disse Forhandlinger have været Spørgsmaal om, at Kong Carl skulde blive Konge i alle tre Riger, og Thronfølgen eventuelt gaa over til den danske Konges Søn, der skulde formæles med Kong Carls Datter, eller til Prinds Oscar og hans Linie.

I den ungarske Pußta.

hvad der i de store Sager skal staa som Nationens Maal, og hvorledes dette skal naaes. Spørger man om Grunden til dette besynderlige Forhold, saa vilde man vistnok gjøre Storthingets Dygtighed Uret ved at antage, at det ikke magtede Spørgsmaal af denne Natur. Den væsentligste Grund er uden Tvivl, at de fleste af vore Politikere, og navnlig de ældre, sætte sin største Kunst i at veire Folkestemningen eller ialfald sine Kommittenters Mening, og hvor denne ikke giver dem nogen sikker Veiledning, — hvilket netop er Tilfældet med de Sager, som vi her have for Øie, — staa vaklende og ubestemte og helst indhylle sig i Tausbed, indskrænkende sig til en Stemmegivning, hvis virkelige Betydning de neppe altid have klargjort for sig selv, og ialfald ikke for den Nation, der har hædret dem som sine Udkaarede. Det vilde have været ubehageligt at fremhæve nogen Enkelts Færd som Vidnesbyrd om denne Skyggeside i vort offentlige Liv, dersom ikke netop en Skare Medborgere havde paa det høitideligste forsikret, at Hr. Valstad, der paa dette Thing indtager den Plads, som negtedes L. K. Daa, var et Mønster paa en Storthingsmand. Vi kunne altsaa, uden at nedsætte ham i det almindelige Omdømme, minde om et Par betydningsfulde Momenter i hans offentlige Liv. Hr. Valstad var paa Thinget i 1857 en af de Unioneltsindede, men da den almindelige Mening syntes at tage en anden Retning, gjorde han Afbigt under Valgene til det følgende Thing. Paa det sidste Thing afgav han den charakteristiske Erklæring, at saalænge det var en oppositionel Sag, var han for Juryen, men efterat Regjeringen havde opgivet al Modstand, fandt han det ikke Umagen værdt at holde paa den. Nationen maaler og veier sig selv, idet den af Hoben udpeger de Enkelte, der ere værdige til Hædersgaver og Æresbevisninger.

Vi synes imidlertid at befinde os ved et betydningsfuldt Vendepunkt i vor politiske Udvikling. Den sidste Tids Begivenheder have givet Enhver en klarere Indsigt i de Momenter, som bestemme de smaa Staters Skjæbne. Anvendelsen paa vore egne Forhold ligger nær. Vort Forsvarsvæsen synes at befinde sig i en lidet tilfredsstillende Forfatning. Over Armeens Tilstand er der ført mangehaande Klager, og de kompetenteste Autoriteter lade ikke til at nære nogen Tvivl om dens Svaghed. Vor Marine har faaet et Pantserværksted, men ingen Pantserskibe. Vore Finantser ere byggede paa en saa usikker Grundvold, at en Handelskrise er istand til, selv under forøvrigt almindelige Forhold, i en betænkelig Grad at svække Statens Evne til at opfylde de den paahvilende Forpligtelser, og vore styrende Politikere ansee det urigtigt, at Staten har en større Kassebeholdning, fordi Regjeringen derved faar for meget at raade over. Vort Forhold til Broderriget Sverige er af den Beskaffenhed, at selve Unionens Bestaaen et Øieblik syntes at være truet, og den nuværende Stilhed og Ro er maaske kun Forløberen for et nyt Sammenstød af stridige Anskuelser og Interesser. Ligeoverfor Broderlandet Danmark har vort Forhold været saadant, at Ingen tænker paa Hjælp derfra i Nødens Stund J Baggrunden trænger et finmarkisk Spørgsmaal sig truende frem. Have vi ikke her nævnt de Momenter, der betinge en Stats ydre Styrke? Og skulde det være formeget sagt, at det første Kanonskud udenfor Warholm vil henveire enhver Forestilling om vor styrende Statsvisdoms Fortrinlighed? Bedre var det, om de Mænd, som Nationen ser op til med Agtelse og Tillid, i Tide kunde finde Mod til en aaben Drøftelse af Vilkaarene for vor politiske Existents, — en Drøftelse, som kunde fjerne ugrundet Haab og Selvtillid — maaske ogsaa bortrydde unødig Frygt — og i det Hele give Nationen en fælles Bevidsthed om et høiere Fremtidsmaal, hvortil der skulle arbeides. Ere end Udsigterne hertil for Øieblikket ringe — vore smaa Forhold har paatrykt mange af de mere fremragende Mænd et vist Forkuelsens Præg — saa ere vi dog ikke uden Haab om en lysere Fremtid. „Fulheden“ er ikke alle vore Politikeres Særkjende; blandt de yngre viser sig stundom en af den almindelige Opinions Svingninger uafhængig Troskab mod Ideer, som ikke støtte sig til det praktiske Livs umiddelbare og øieblikkelige Behov, og en agtværdig Stræben efter at forfølge større Formaal af varig Betydning for Samfundets Bestaaen og Udvikling. Paa disse nye Tendentser i vort offentlige Liv bygge vi Haabet om en Fremtid, da Nationens Samhold og Kraft er befæstet paa Grudvolden af en klar Bevidsthed om dens væsentligste Livsbetingelser og de Midler, der skulle sikre den mod en uvis Fremtids Farer. Den nærmeste Fremtid vil uden Tvivl sprænge de gamle Parti-Formaal og Parti-Organisationer, og af dem vil fremgaa et nyt Parti, som, med Blikket fortrinsvis fæstet paa de store nationale Livsformaal og i Overbevisningen om, at en Sammenslutning af de tre stammebeslægtede Nationer er Betingelsen for deres ydre og indre Kraft, sætter sin Styrke i Tilslutning til ligeartede Bestræbelser i Beoderrigerne. Da vil Skandinavismens Seier være given. ***

— Medlemmerne af **det norske Oldskriftselskab** har i disse Dage modtaget tvende Hefter af dets Samlinger, begge indeholdende Fortsættelser, det ene af „Heimskringla“, udg. ved C. R. Unger (S. 161—400), det andet af „Norrøne Skrifter af sagnhistorisk Indhold“, udg. af Sophus Bugge (S. 81—199: Vølsungasaga med Anmærkninger). Aarskontingenten for Selskabets Medlemmer er 1 Spd.

— Paa P. T. Mallings Forlag er udkommet: **Lærebog i Fysik** af H. Christie, Lektor ved Universitetet i Christiania. 1ste Deels 2den Halvdeel. Lys. S. 201—387 samt Indhold og alphabetisk Register. — Denne udførlige og vistnok særdeles hensigtsmæssige Lærebog, der paa de exakte Videnskabers Omraade næst Hansteen's Mechanik er det største hertillands udkomne originale Arbeide, er med dette Hefte afsluttet. (Det vil nemlig erindres, at 2den Deel udkom først — 1864 — og 1ste Deels 1ste Halvdeel tidligere iaar.)

— Paa Woldikes Forlag (Kbh.) er begyndt at udkomme: **Huspostil**, Prædikener paa alle Kirkeaarets Helligdage af M. Mørk Hansen, hvilken Postille bliver fuldstændig i 10 à 12 Hefter à 14 ß norsk. — Mørk Hansen, der, saavidt vi erindre, hørte blandt de afsatte danske Præster i Slesvig, er bekjendt som en dygtig Geistlig, og har tidligere udgivet deels særskilte Prædikener, deels andre populær-religiøse Skrifter. Trods den store Overflod af baade originale og oversatte Huuspostiller, som den danske og norske Literatur har at opvise, tør dette nye Værk derfor fortjene Opmærksomhed.

Et dansk Blad om Christiania Theater. Det danske „Dagbladet“ har nylig i Form af en Korrespondence fra Norge bragt en Fremstilling af Christiania Theaters Historie. Saalænge de Kilder, af hvilke denne og lignende historiske Fremstillinger øses, skaffedes Afløb i vore egne Provindsaviser, var Sagen ikke af stor Betydning; men den bliver alvorligere, naar det er Fremmede, der ikke selv kunne kontrollere Kildens Reenhed, som faae sig rakt et saadant Sambrygge af Andres Kaffehuussladder og egne frie Fantasier.

„Norskhedsmændene“, fortæller Korrespondenten, efterat have berettet om Bjørnstj. Bjørnsons Ankomst til Christiania og det norske Selskabs Stiftelse Høsten 1859, „førte med Bjørnson i Spidsen Kampen paa en uædel Maade; enhver Forestilling paa det danske Theater blev revet ned, og det norske Theaters maadelige Præstationer hævedes op til Skyerne; den ene gode danske Skuespiller efter den anden blev chikaneret bort.“

Omtrent en Maaned efterat det norske Selskab var bleven stiftet, gjorde dette det første Skridt til at gribe ind i Theatersagen ved at nedsætte en Kommitee, der skulde bringe sammen norske Skuespillere til 6 Forestillinger paa Christiania Theater. Var det maaske den uædle Kamp? Efter lang Venten indløb vedkommende Direktions Svar, at Theatret ikke kunde erholdes. J de noget over to Maaneder (2. Nov. 1859 — 16. Jan. 1860), i hvilke Bjørnson deeltog i „Aftenbladets“ Redaktion, skrev han to Gange (No. 276 og 290) om Theatret. Begge disse Artikler indeholde en skarp Gjennemgaaelse af Sproget og Diktionen hos de norske Skuespillere paa det norske saavelsom det danske Theater, en reent theoretisk Udvikling. At det ved Siden heraf blev udtalt som en Nødvendighed, at den dramatiske Kunst maatte blve national — det blev rigtignok charakteriseret som

— — „hule Norskheds Skrig
Og vilde Raab af Nationalbersærker“,

men det var alligevel ikke andet, end hvad som var bleven udtalt for mange Aar siden, gjentagne Gange og af vore bedste Mænd, og som man maatte være særdeles nervøs for at finde „uædelt.“

Der gik Aar hen; Theaterkritikerne, af hvilke forresten de Fleste arbeidede aldeles paa Frihaand, uden nogen overveiende Sympathi for den ene eller den anden Part, havde altid Anerkjendelsens Ord paa rede Haand ligeoverfor de fortrinlige Enkeltpræstationer, som det danske Theater kunde opvise, medens der samtidig lød stærke og kun altfor berettigede Klager over den fuldstændige Mangel paa Samspil og harmonisk Virkning. Men selv i det ubilligste og haardeste Vredesmod mod „Theatret paa Bankpladsen“ tillod ingen Avisskriver sig det, som paa Prent blev budt „Theatret i Møllergaden“. Vi mindes et lidet Exempel, der er ganske betegnede: det var en Theaterartikel i „Morgenbladet“ om „Jørgensen og Jsachsen som Tordenskjold“; — Sammenligningen faldt naturligviis ubetinget ud til den første af disse Kunstneres Fordeel, og — til Slutning fortæller Forf. ganske ugeneret, at han rigtignok endnu ikke har seet Jsachen i den Rolle. Et af vore Storblade skulde have budt en dansk Skuespiller dette! Eller naar blev det danske Theaters artistiske Direktør sat under en saadan kritisk Vandslom som den, der i 1862 udgjødes over Henrik Ibsen af en af hans Egne? Det var sagtens Kritikens Skamroes over „det norske Theaters maadelige Præstationer“.

J enhver Strid kan det hændes, at Fordringerne stilles overdrevet høit; men hvis dette nogen Gang har været Tilfældet med den norske Anskuelses Tilhængere, da bære Modstanderne for en stor Deel Ansvaret derfor ved den Seighed, hvormed de hang fast ved det Gamle, selv hvor Kunstens Krav maatte lide undet det. Vi har nævnt det Afslag, som det norske Selskab fik; vi ville minde om, hvorledes det danske Theaters Direktion i 1862 ved det andet Theaters Fallit lod Jsachsen og Frue gaa til Trondhjem, og hvorledes det Aaret efter ved det bergensiske Theaters Opløsning lod Prom gaa sammesteds hen.

Og saa til Skuespillerne, der bleve „chikanerede bort“! Det skal formodentlig sigte til Wiehe og Jørgensen. Husker Korrespondenten dengang, da Studenterne sendte L. Dietrichson op til Jørgensen og spurgte, om det maatte være dem tilladt at tolke ham sin Beundring i Sang? Mindes han de Gaver, Wilhelm Wiehe bragte med sig som Erindring om sit Ophold blandt os? Erindrer han, hvad der blev skrevet i dette Blad nogle Dage efter Jørgensens Afskedsforestilling om „Træet, der havde mistet sin Krone“. Det var vel Chikanen. Fandtes den nogetsteds, saa var det ikke udenfor Koulisserne, og der sommer det sig ikke at lede efter den.

Til Slutning „blev Borgaard naturligvis ofret paa Nationalitetens Alter ligesom hans øvrige Landsmænd“. Til Beroligelse for danske Læsere, der jo undertiden kunne nære temmelig fantastiske Begreber om vort „norske Barbari“, og hvem disse pathetiske Ord maaskee kunde bringe til at troe, at deres Landsmand var bleven expederet over i Skyggens Rige, burde Korresp. dog have bemærket, at hans Ytring maatte forstaaes billedlig. Forresten kan det neppe kaldes noget særdeles heldigt eller træffende Billede, at kalde den „et Offer paa Nationalitetens Alter“, der in optima forma opsiges af sin Tjeneste, fordi man ikke mere har nogen Nytte af ham eller Brug for ham. Vi henvise Korresp. til den Skrivelse, i hvilken Borgaard blev ogsagt; der kan han finde Grunden angivet med overflødig Tydelighed, overflødig for Enhver, der har seet en Forestilling paa Christiania Theater i de sidste Aar af Borgaards Instruktørvirksomhed.

Vi kunne ikke Andet, end finde det uforsigtigt af en saa agtet og udbredt Avis som „Dagbladet“ at optage i sine Spalter dette Slags historiske Romaner, der komme et bekjendt svensk Forbillede temmelig nær. At „Dagbladets, Korresp. ikke kan være nogen Nordmand, fremgaar forresten af de grove historiske Bommerter, han idelig begaar, naar han f. Ex. lader Wergeland kjæmpe for Nationalitetsideen „10 Aar efter vor Selvstændighedsperiode“, d. v. s. medens han endnu gik i Christiania Latinskole, og fortæller, at Fru Gundersen er bleven „opdragen“ paa Bergens Theater. F. B.

Gamle Nyheder.

Om Akershnus Slots Skjæbne

haves følgende i Kirkens Mintsterialbog nedtegnede kuriøse Beretning:

Den sidste Konge, som ved sin Nærværelse her i Norge kunde tage ind paa Akershuus Slot, var Frederik den Fjerde, da han 1704 kom herop. Aarsagen til, at Slottet fra den Tid saa hastig forfaldt, at den nævnte Konge ikke kunde residere derpaa ved sin anden Opkomst 1719, ja var saa forfaldet, at Folk ikke uden Livsfare kunde gaa i Slotskirken, var den, at Slotsfogden K. Hansen engang havde gjort en liden fornøden Reparation paa Slottet, og da han anførte samme til Udgift i sit Regnskab, fik han derfor en Irettesættelse af Rentekammeret samt Befaling, at han for Eftertiden aldrig maatte foretage sig noget Saadant, før han først havde forestillet Rentekammeret det og faaet Tilladelse dertil. Kort Tid derefter blæste nogle Tagstene ned, hvilket han strax indberettede til Rentekammeret, og fik derpaa Befaling til at lade Skaden udbedre for den Priis, han havde opgivet, at det vilde koste. Men inden denne Befaling kunde komme herop, havde Vinden gjort Hul i Taget, og Skaden blev større. Dette maatte da atter indberettes til Rentekammeret, og imellem hver Tilladelse, som derfra kunde indhentes, blev Skaden større og større, indtil Slottet tilsidst aldeles forfaldt, saa at det ikke uden alt for store Bekostninger mere kunde sættes istand. — J Aaret 1736 var Slotskirken saa forfalden, at Menigheden ikke uden med største Fare kunde komme derind; saa at Officiererne lode med Kommandantens Tilladelse Soldaterne blive borte fra Kirken, og læste i Huuspostillen for dem i Hovedvagten, hvilket gav Anledning til ond Forstaaelse mellem Slotspræsten og Kommandanten Bertouch. J Kirken var da ialmindelighed ikke flere end Slotspræsten og Klokkeren.

Norge.

Christiania. Hr. C. P. Riis indbyder til Abonnement paa 5 Oplæsninger af utrykte Partier af hans Onkel, Biskop Cl. Pavels Dagbøger, fornemmelig omhandlende Storthinget 1815—16, hvilket Dagbøgerne udførligen omtale, men hvoraf kun et kort Uddrag findes i den trykte Udgave. Pavels Dagbøger ere af saa stor og almindelig Interesse, at vi ønske Publikum vil gribe Leiligheden til at gjøre sig bekjendt med dette deres specielle Indhold, saameget mere, som der her er Tale om et meget indgribende Tidspunkt af vort Fædrelands Historie. Hr. Riis har allerede tvende Gange holdt lignende Foredrag i Bergen for en stor Tilhørerkreds, første Gang til Fordeel for Christie's Monument. Oplæsningerne komme til at foregaae i Studentersamfundets Lokale, og Abonnementsprisen for de fem Foredrag er 1 Spd.

— J Vallø har der i 6 paa hinanden følgende Dage været Ildebrande; efter al Sandsynlighed har Ilden været paasat.

— Assessor Hjelm skal ifølge Mgbl. have ansøgt og erholdt Beneficium processus gratuiti til Sagsanlæg mod Advokat Dunker.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 43.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 22. Oktober 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Norske Apostater.

I.

Klosterlasse.

Laurits Nielssen eller Laurentius Nicolai, som hans lærde Navn lød, var født i Tønsberg 1538. Efterat have gjennemgaaet Kjøbenhavns lærde Skole under Rektor Andreas Koager „blev han“, siger Pontoppidan, „af jesuitiske Eventyrere bragt ud af Landet og afrettet til at blive en Apostel i de nordiske Lande.“ Fireogtyve Aar gammel blev han viet til Præst og traadte Aaret efter, 1563, i Löwen ind i Jesu Selskab. Om han har tilbragt de følgende tolv Aar i denne By eller andetsteds [1]) kunne vi ikke afgjøre; det er dog ikke usandsynligt, at han i denne Tid i Selskabets Interesse har foretaget en Del af de talrige Reiser i „Østerrig, Moldau, Bøhmen“ o. s. v. [2]), paa hvilke han, som han selv siger, lærte at „bryde paa adskillige tungemaol; dog er udi inted af dem fuldkommen.“ I 1575 blev han nu kaldet til sin første Missionsreise, hvis Maal var Sverige [3]). Det gjaldt at fortsætte de Forsøg, som kort i Forveien Jesuiten Warsewitz havde gjort paa at bringe Kong Johan og med ham hele Sverige tilbage til den romerske Moderkirke, til hvis Lærdomme Kongen, maaske især paavirket af sin katholske Dronning Katharina, i mange Punkter hældede temmelig stærkt. Laurits Nielssen blev udseet til dette Hverv, fornemmelig vel paa Grund af sin norske Herkomst, og efterat han havde aflagt de fire store Løfter — Kydskhed, Fattigdom, Lydighed og Troskab mod den pavelige Stol — som danne den egentlig bindende Tilslutning til Jesuiterordenen, og som blot kunne løses ved en særegen pavelig Dispensation, begav han sig i Slutningen af Oktober 1575 til Braunsberg i Preussen for i det derværende Jesuiterkollegium at afvente nærmere Ordre. Efter hans Ankomst hid den 29de November indtraadte der pludselig en streng Kulde, og først i de sidste Dage af Marts det følgende Foraar kunde han tiltræde Reisen til Stockholm, forsynet med Instruktioner og Breve fra Kardinal Stanislaus Hosius, Braunsbergerkollegiets Grundlægger, i hvilke det paalagdes ham „at lægge Dølgsmaal paa at han var Jesuit, trøste Dronningen og klogeligen aabne Døren for den katholske Tro“. Han medbragte tillige Skrivelser fra Kardinalen til Kong Johan og Grev Per Brahe, der ansaaes som Kongens Raadgiver og Hjælper i dennes reaktionære Forsøg. „For at vinde bedre Indpas hos Geistligheden i Stockholm gav han sig ud for en Svenske fra den norske Grændse. Han stiftede Bekjendtskab med de mest udmærkede Medlemmer af Klerus, indlod sig med dem i uskyldige Samtaler om religiøse Gjenstande, og ledede dem især paa Nødvendigheden af fra Nyt af at omdanne de theologiske Videnskaber i Sverige. Han havde, fortalte han dem, tilbragt flere Aar i Udlandet paa Reiser, dels for nøie at lære Videnskabernes Tilstand at kjende, dels for selv at gjøre sig mere til Herre over dem. I det Øiemed havde han besøgt de berømte Akademier i Douai, Löwen og Köln, og da han nu havde erfaret, at Kongen tænkte paa at oprette et Kollegium for unge Theologer, var han kommen til Stockholm og var gjerne beredt til at tilbyde sin ringe Hjelp til Udførelsen af et saa prisværdigt Foretagende, da han heller vilde tjene sit eget Fædreland eller et af dets Nabolande end fremmede Lande, og han anmodede dem derfor om at de med deres Anseelse og deres Forbøn maatte anbefale og understøtte ham hos Kongen.“ Det traf sig nemlig saa heldigt for Laurentius's Planer, at man allerede Aaret i Forveien havde lagt Planen til et Kollegium i det forhenværende Graabrødrekloster paa Riddarholmen; ved dette blev han nu ansat som Lektor [4]) i Theologi og Rhetorik, og allerede i August Maaned 1576 kunde han her begynde sin Virksomhed under meget heldige Auspicier. Han havde nemlig vundet stort Bifald ved den moderate Maade, paa hvilken han var fremtraadt; ingen uden Kongen og hans nærmeste Fortrolige vidste, at denne Mand, der „ophøiede Troen til Himmelen, ikke holdt fast paa de Gjerninger, der ske uden Tro, forsikrede at Christus er den eneste Midler, og det paa Korset frembaarne Offer det eneste ved hvilket vi blive frelste“ [5]), at denne Mand, hvis rene Latinitet og fortrinlige Talegaver de protestantiske Stockholmsgeistlige ydede sin udelte Beundring, hørte til de foragtede og forhadte Jesuiters Selskab. Henved tyve unge Mænd samledes i Kollegiet ved Laurits's, eller som han fra nu af almindelig kaldtes, Klosterlasses Lærestol, hvor han, vel kjendt som han var saavel med Kirkefædrenes som Reformatorernes Skrifter, med Skarphed fremstillede ikke blot de Punkter, paa hvilke disses Lære skiltes ad, men ogsaa de mangfoldige, paa hvilke de efter hans Fortolkning, rettelig forstaaede, mødtes. Naturligvis indtraadte der en farlig Krisis hos hver enkelt af de unge Disciple i det Øieblik, det blev dem klart, at denne Lære maatte føre til et afgjørende Brud med Statsreligionen og den gjængse Bekjendelse, og at Klosterlasse ialtfald en enkelt Gang havde ladet denne uundgaaelige Krisis indtræde for tidligt, derom vidner en Ytring af hans senere Medarbeider Possevino, at „han havde troet sine Disciple bedre, end det i Virkeligheden var Tilfældet, og derfor havde aabenbaret dem mere, end tilbørligt var ligeoverfor det Slags Folk“. Dette var dog vel kun første Gang, før Laurits endnu havde faaet det rette Greb paa Missionsarbeidet; allerede et Aar efterat han havde sat Foden paa svensk Grund, kunde han rose sig af at have ført tredive unge Mænd tilbage til Moderkirken, og ved Midsommerstide 1577 afreiste sex af dem, „uden at tage Afsked med sine Venner, og uden at Nogen vidste af det“, med Biskop Brask's 19aarige Brodersøn Peter til Anfører til Rom, hvor de skulde indtræde i det af Gregor XIII udvidede Collegium Germanicum og der uddannes til Missionsarbeidet i sit frafaldne Fædreneland, „hvor“, som samme Peter meget bevægelig fra Innsbruck skriver til Jesuitergeneralen, „saamange Myriader Mennesker gaa til Grunde af Ubekjendtskab med Sandheden“ og hvorfra de Sex nu kom „velut primitiæ ex inculto Sueciæ agro per P. Laurentium collectæ“.

Kong Johans Yndest vandt Klosterlasse snart ved den Iver, hvormed han tog den nye Liturgi i Forsvar, dette Tryllemiddel, med hvilket Johan troede at kunne læge alle de Saar Reformationen havde slaaet og aabne en gylden Middelvei mellem de stridende Yderligheder. I den store Disputats, som afholdtes i Grev Brahes Hus i Stockholm den 14de og 15de Januar 1577, og som gjentoges den 22de s. M., optraadte han saaledes mod Upsalaprofessoren Peter Jonæ og Olof Luth, forsvarede „Kirkens Magt og Anseelse samt Messeofferet“ og vandt, som rimeligt var for en saa vellært og øvet Dialektiker, ialtfald tilsyneladende Bugt med sine Modstandere. Ogsaa paa det i Februar Maaned samme Aar under Kongens eget Forsæde aabnede Kirkemøde fremstod han som den nye Liturgis Forsvarer, ligesom i det i 1577 udgivne Skrift „Rationes, ob quas Lithurgia debeat approbari. Holmiæ“. Opmuntret ved det Bifald, Kongen skjænkede hans Bestræbelser, samt den Fremgang, hans Missionsarbeide fandt blandt Kollegiets unge Disciple, vovede han sig temmelig langt. „Den 6te Oktober 1577“, beretter Anjou efter et Manuskript i Upsala Bibliothek, „prædikede han saaledes i Klosterkirken paa Graabrødreholmen over Dagens Evangelium (13de Søndag efter Trinitatis); iblandt Pharisæerne regnede han dem, der tro, at de eie den hellige Aand mere end andre og i denne Tro fortolke Skriften, saasom Luther, Melanchton, Brentius og andre af samme Bekjendelse.“ Kort derefter var han tilstede i Upsala, da Kong Johan lod nedlægge St. Eriks Ben i den Sølvkiste, i hvilken de endnu opbevares. Ved denne Leilighed — det var Allehelgensdag — holdt Klosterlasse i Domkirken en Prædiken om det at paakalde Helgener og om deres Forbønner, hvilken vakte stor Forargelse blandt Tilhørerne. Nogle blandt disse indgik til Kongen med et Modskrift mod Helgendyrkelsen, hvilket kun havde til Følge, at de fornemste af dem rammedes af Kongens Vrede og bleve afsatte fra sine Embeder.

Omvendelsesarbeidet syntes saaledes at være i den bedste Gang. Kort Tid efterat den pavelige Udsending, den før nævnte Jesuit Antonio Possevino, var ankommen til Sverige, bragte en af Klosterlasses Medarbeiere, Feyt, tilbage med sig fra Löwen, hvorhen han i 1577 var reist, et Par Præster, en Læge, en Bogtrykker og en stor Mængde theologiske og philologiske Bøger, der vare skjænkede af Löwenerstudenterne, og Sommeren 1578 erholdt Klosterlasse nye Medhjælpere ved sit Kollegium i tvende Jesuiter, der fra Braunsberg bleve ham sendte. Trods dette var Almenheden dog neppe endnu kommen paa det Rene med, at det var en fuldstændig romersk Propaganda, Franciskanerklosteret paa Riddarholm husede.

Et mildest talt meget uforsigtigt Skridt af Klosterlasse vakte endelig Præsternes og Folkets Opmærksomhed. Den kongelige Sekretær Johan Henriksson havde hos den svenske Kirkes Primas forgjæves søgt om Dispensation til at indtræde i Ægteskab med en Kvinde, hvis Mand han var mistænkt for at have ladet ombringe; han henvendte sig derpaa med samme Begjæring til Klosterlasse, og denne, der satte megen Pris paa Johan Henrikssons Indflydelse hos Kongen, erklærede, sandsynligvis efterat have indhentet sine Foresattes Samtykke, at han „af den Myndighed, som af den almægtige Gud var ham given“, herved løste Henriksson og Kvinnden fra deres Synder og tillod dem at indgaa lovligt Ægteskab med hinanden. Dette var en Egenmægtighed, som Erkebispen ikke kunde taale, og i et

---

[1]) Han havde efter eget Udsigende ogsaa studeret i Douai og Køln.

[2]) Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Opus recogn. et prod. a Nath. Sotvello. Romæ 1676. fol.

[3]) Det er fornemmelig de værdifulde Dokumenter, som P. Augustin Theiner har fremdraget af det Vatikanske Archiv og af Jesuiternes Samlinger og meddelt i sit Værk „Schweden und seine Stellung zum heiligen Stuhl“, Augsb. 1838—39, der har leveret Materialierne til Skildringen af Laurentius's første Missionsreise.

[4]) Senere blev han desuden Rektor for Kollegiet.

[5]) Hosii Brev af 8de Juli til Herbst.

Brev af 20de Marts 1578 — Dispensation var bleven udstedt den 6te Februar — forbød han Klosterlasse at befatte sig videre med præstelige Handlinger, saalænge indtil han havde gjort Bod og atter kunde blive indsat i det hellige Prædikeembede. Hovedstadens Præster anvendte al sin polemiske Kunst mod de katholske Lærdomme og mod de papistiske „Forrædere, Sjælemordere, glubende Ulve“ 6), ja selv Kongen var misfornøiet med Klosterlasses Opførsel og vilde have, at han skulde fjernes fra Landet. Dette skede imidlertid ikke; kun blev han tilholdt, for Fremtiden ikke at indtage en saa udfordrende Holdning ligeoverfor den protestantiske Landskirke.

Paa denne Maade gik der to Aar hen, i hvilke Forholdene havde forandret sig meget. Det Haab, Katholikerne havde næret om at bevæge Kong Johan til en fuldstændig Overgang til deres Kirke, var bleven skuffet, og trods alle Anstrengelser vilde den romerske Mission heller ikke slaa ret an hos Folket. I Stockholm steg Forbitrelsen mod de tvetungede jesuitiske Lærere i Graabrødreklostret mere og mere, og i Foraaret 1580 kom det — uvist paa hvad Foranledning — til et Oplob, i hvilket Klosterets Bygninger nær vare blevne antændte, medens dets Beboere maatte flygte for at undgaa Pøblens Forbitrelse. Det var nu ikke mere at tænke paa at lade Klosterlasse optræde offentlig; han blev af Kongen afsat fra sit Forstanderembede ved Kollegiet, som han nu i næsten 4 Aar havde beklædt, og fik Befaling til at begive sig til Lindo eller til Torfvesund 7), hvor han forblev, indtil han den 10de August 1580 sammen med Antonio Possevino for bestandig tog Afsked med Sverige og vendte tilbage til Tydskland.

Her tabe vi ethvert Spor af ham indtil 1586, da vi finde et Brev fra ham til Jesuitergeneralen Claudio Aquaviva, dateret Prag den 3die August, i hvilket han anbefaler en Svenske ved Navn Johannes, afdøde Kong Eriks „intimus famulus“, der er paa Veien til Rom, til Generalens Velvillie. Fire Aar senere, Aug. 1590, skrev Kong Sigismund fra Warschau til samme Jesuitergeneral med Anmodning om at faa sig tilsendt Klosterlasse til nye Missionsforsøg i Sverige; men det er der sandsynligvis ikke blevet noget af, da vi nu ikke høre mere om ham før i 1604, da vi møde ham i Braunsberg i Beredskab med at tiltræde sin anden nordiske Missionsreise.

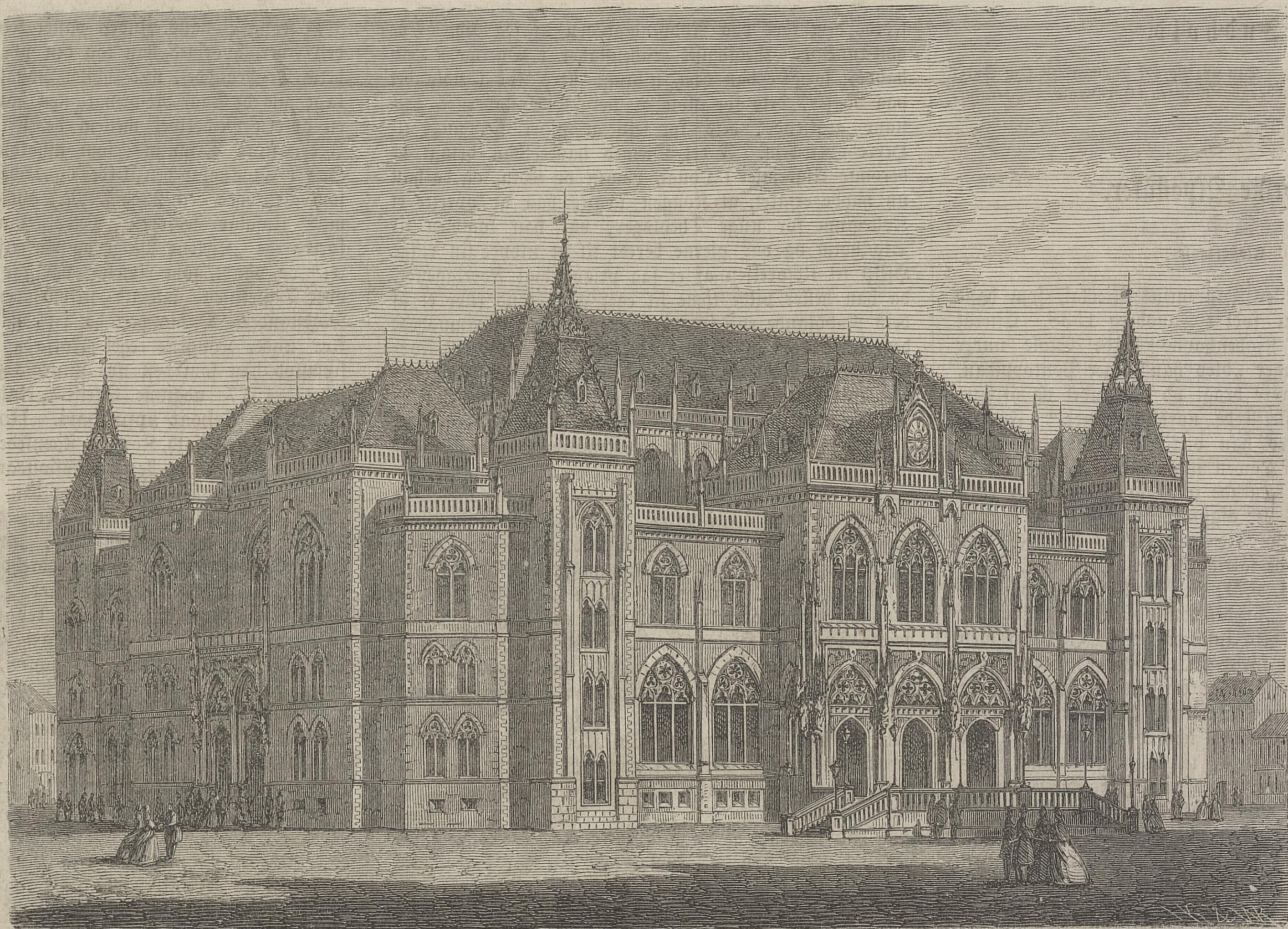
(Fortsættes.)

6) M. Abraham i en Prædiken 21de September 1578.

7) Det nuværende Drottningholm.

Den nye Børs i Bremen.

Den 5te November ifjor indviedes i Bremen den pragtfulde og storartede Bygning, som hosstaaende Afbildning viser os, og som er bleven opført efter Tegning af den tydske Arkitekt Heinrich Müller. Den gamle Børsbygning, som var bleven opført i Slutningen af det 17de Aarhundrede, havde allerede længe vist sig utilstrækkelig ligeoverfor den tiltagende Handelsrørelse. Bremen i 1695 var en europæisk Vare- og Rhederiplads, som netop da begyndte at samle nye Kræfter efter de Saar, indre og ydre Krige have slaaet, og som endnu ikke anede den Fremtid, der skulde aabnes den næsten et Aarhundrede senere ved Parisefreden, der befriede de 13 forenede nordamerikanske Stater. Nu er Bremen næst efter Hamburg Tydsklands største Verdenshandelsplads med en Handelsflaade paa 305 Skibe af tilsammen ca. 104,000 Læster, med en Indførsel af 14—15 Millioner og en Udførsel af 6—7 Millioner Centner Gods, med henimod 70,000 Indvaanere og en skatbar Indkomst af 10—12 Millioner Thaler.

Den nye Børsbygning i Bremen.

Om Suezkanalen.

(Af F. de Lesseps.)

Dengang da Suezkompagniet blev stiftet, befandt Ægypternes Arbeidsmaade sig omtrent paa samme Standpunkt som paa den Tid, da man byggede Pyramiderne. Man bortførte Landsbyernes Befolkning, man bandt deres Hænder, mangen Gang kastede man dem en Strikke om Halsen. De bragte sin Proviant med sig, ja ofte endog Materialerne, som de skulde bruge til sit Arbeide. Man gav dem ingen Betaling, det der drev Arbeidet frem, var Pidsken, efter det samme System, som man seer illustreret paa de gamle Ægypteres Mindesmærker. Naar man paa den Maade skulde udføre større Arbeider kostede det umaadelige Mennesketab. Kanalen ved Mahmondich, som blev anlagt for 40 Aar siden af hundrede Tusinde Fellaher, dræbte i Løbet af et halvt Aar de tredive Tusinde. Herodot fortæller, at da Kong Nekos vilde forsøge at aabne en Kanal mellem de tvende Have, havde man ført sammen en Masse Mennesker paa Landtungen, og at de otteti Tusinde af disse døde under Arbeidet. Ganske paa samme Standpunkt var det, vi forefandt Arbeidsmaaden i Ægypten.

Mohammed Said har fattet en Bestemmelse, der var tilstrækkelig til for sig alene at give hans Regjering et velsignet Minde. Ligetil hans Tid var det Regjeringen, der eiede al Jord; han derimod lod den udele til Fellaherne og forandrede den Forpligtelse, der før paalaa dem til at afgive en Deel af Grøden, til en Pengeskat, der skulde indbetales i maanedlige Terminer. Paa den Maade er det lykkedes ham at udbrede Velvære og Velstand i sit Rige. Men han havde holdt det for nødvendigt at vedligeholde Tvangsarbeidet paa Kanalerne i et Land, der som Ægypten, lever i Kraft af sin Engvanding. Man troer i Almindelighed, at Nilen stiger over sine Bredder; dette er en Feiltagelse. Den vilde flyde roligt i sit Leie, naar ikke Menneskene langs dens Bredder havde aabnet Kanaler, der, naar Vandet stiger til en vis Høide, sætte Beboerne istand til at vande sine Marker. Det var paa Grund af Landets Beskaffenhed nødvendigt at tvinge Befolkningen til at arbeide paa Vedligeholdelsen af disse Kanaler, uden hvilke de ikke havde kunnet leve. Da Vicekongen skjænkede Fellaherne Land, ansaa han det derfor nødvendigt at holde fast paa sin Ret til at paalægge dem almennyttige Arbeider især ved Kanalerne. I de hyppige Samtaler, som jeg i Løbet af syv Aar har havt med denne Fyrste, saavelsom da vi i 1856 afsluttede en Overeenskomst, ved hvilken han paatog sig at skaffe tilveie det Antal Arbeidere, som vore Ingeniører kunde gjøre Fordring paa til Kanalen gjennem Suezlandtungen, ytrede han stedse det Ønske, at gjøre Arbeidet saa taaleligt for Fellaherne som muligt, sikre dem tilstrækkelig Vandforsyning, der stedse før, naar den svigtede, bragte saamegen Elendighed over de ægyptiske Arbeidere, samt skaffe dem Ly og Lægetilsyn. Vi have iværksat alle de Foranstaltninger, som vi dengang bleve enige om, og vi have nu paa Landtungen ikke alene opofrende Læger, men ogsaa et Antal barmhjertige Søstre, der, især i Orienten, udrette mere end alle Verdens Missioner, fordi deres Propaganda er Kjærlighedens, Opofrelsens og Godhedens praktiske Propaganda.

Dag og Nat ere de til de Syges Pleie. Fellaherne have utvivlsomt aldrig havt det bedre end under sit Arbeide paa Isthmen, og Vicekongen har ofte sagt os: „Man maa begynde med at betale disse Mennesker; de maa nødvendigvis lære, at det Arbeide, som de aldrig før have faaet noget Vederlag for, vil blive dem betalt. Jeg vilde faa imod mig alle Landets Stormænd og Godseiere, hvis jeg med Et frigav Fillaherne ganske, og det vilde ikke være mig muligt at opretholde Ordenen i Riget, hvis jeg pludselig fritog dem fra alt Tvangsarbeide. Nu vel, jeg vil gjøre en Begyndelse med at komme overeens med dem om at give Folkene deres Betaling. Fra det Øieblik, de kunne bringe med sig hjem til sin Landsby en Smule sammensparet Fortjeneste, vil Arbeidet blive dem en Tillokkelse — Noget, som det aldrig før har været i Ægypten.“

Vi have troligen opfyldt de Forpligtelser, som vi indgik. Før Mohammed Saids Død have vi indledet et System, der, som jeg haaber, vil have til Følge fuldkommen at frigjøre en gjennem Aartusinder fattig og

trælbunden Befolkning. Mohammed Said lod vor Arbeidsstok rekruttere fra Armeen, som han til den Ende indskrænkede. Lige til hans Tid havde Ægypten holdt en Hær paa 60,000 Mand; i Mehemed Alis Dage var den stegen til hundredetusinde Mand paa en Befolkning af 5 Millioner. Ved sin Regjeringstiltrædelse nedsatte han den til 30,000, hvilket han senere indskrænkede til 10,000, forat kunne sende 20,000 Mand til Arbeidet paa Isthmen, uden at skade Agerbruget.

Vi gaa nu over til selve Arbeidet paa Isthmen, som vore Ingeniører, vore Entreprenører og vore Arbeidere drive raskt fremad. Ved Port-Said, hvor man før kun havde den aabne smale Strandbred, have vi nu en By paa 5000 Sjæle; vi have gravet en indre Havn, udstukket Byens Grændser, opført Boliger, Smidier, et Arsenal, kortsagt vi har en By, hvor man kan finde alle de Behageligheder, som Civilisationen kan byde. Befolkningen er sammensat af Grækere, Dalmatiere, Franskmænd, Italienere, af Borgere fra alle Verdens Lande. At tænke paa at ordne denne Masse paa Forhaand efter en bestemt Methode, vilde kun have været at spilde sin Tid. Mange raadede mig til at lægge Planer og udfærdige Reglementer; man fremsatte en Mængde forskjellige for mig. Jeg har aldrig gjort af de Therorier, der gik forud for Praxis.

Vore Arbeidere leve hver efter sin Religion, Orientalerne efter Muhammedanismen, de Fremmede hver efter sit Lands. Det var meget vanskeligt i en Ørken, der laa saa langt borte fra den civiliserede Verden, at vide hvad disse Folkemasser, der ikke altid bestod af Folk med den mest ulastelige Fortid, vilde tage sig til. Vi bragte dem imidlertid alle deres Præster, Poper til Grækerne, Imaner for Mohammedanerne, Præster til de Christne. Paa den Maade er det gaaet til, at min gamle Lærer i Philosophi er bleven udnævnt til Sognepræst i Ismailia, hvor han nu midt paa Isthmen praktisk kan gjennemføre sine philosophiske Ideer, alt imedens han forkynder vor Religions hellige Læresætninger.

Vi har holdt Orden paa hele den Befolkning, der er kommen til os, uden en eneste Politibetjent, Gensdarm eller Vægter. Jeg har ofte reist alene eller med min arabiske Tjener, om Natten som om Dagen, og aldrig har jeg næret den ringeste Frygt eller været udsat for den mindste Fare.

Efter at Port-Said var anlagt, tog vi fat paa de store Arbeider gjennem Søen Menzaleh, der strækker sig 44 Kilometres fra Port-Said til Kantara. Det var meget vanskeligt midt i det Dynd, som denne Sø afsætter ved sine Oversvømmelser, at aabne et Løb saa stort, at at man kunde bringe Muddermaskinerne frem. Paa enkelte Punkter er Vandet saa lavt, at det ikke engang kan bære en Tømmerflaade.

Folkene maatte da vade ud i Dyndet, samle det og bære det til Side. Af det Dynd, der saaledes blev sat i Bevægelse under Ægyptens brændende Himmel, opsteg der en utaalelig Lugt af svovlsur Hygrogen; men hvad som er værdt at lægge Mærke til, er, at Vandet i Søen er saa saltholdigt, at disse Uddunstninger ikke har nogen skadelig Indflydelse paa Arbeidernes Helbred. Jeg har ofte tilbragt hele Dage, selv ved Midsommerstide, midt imellem Arbeiderne, og jeg har aldrig følt mig i ringeste Maade lidende. Forresten ere Fiskerne i Menzalehsøen en sund og kraftig Befolkning, vante til at sætte sine Garn ud og skyde sine Baade frem over Grundingerne, idet de gaa i Vand lige til Beltet.

Jeg vil tilstaa at den største Kanal gjennem Menzalehsøen var for mig det vanskeligste Punkt i hele vort Arbeide, og det havde heller aldrig kunnet udføres i et andet Klima end Ægyptens. Var den bløde Masse ikke bleven tørret af Solen, saasnart den var skudt tilside til en Dæmning, da vilde Ingeniørernes Kunst forgjæves have søgt Midler til at beseire denne frygtelige Modstand.

Saasnart man paa begge Sider af det smale Løb havde dannet simple Dæmninger, lagde man en Tømmerflaade ind imellem den. Naar der saa kom et Uveir var Dæmningen mangen Gang ødelagt, og man maatte begynde Arbeidet fra Nyt af. Det gik fremad lidt efter lidt, under store Anstrengelser, og der hvor vi begyndte med et Løb paa ikke mere end 5—6 Alen, ere vi nu naaede frem til at grave en paa 90 Alen, der til begge Sider er tilstrækkelig beskyttet ved solide Dæmninger.

I Syd for Søen Timsat kommer Sletten ved Serapeum, dernæst de bitre Søer, hvor der er lidet at gjøre; endelig har man igjen en Slette paa 20 Kilometres før man kommer til Suez. Vi modtage hver Dag nye Tilbud af Kapitalister, der komme til Landtungen for selv at undersøge de Arbeider, som det er deres Ønske at paatage sig. Alle vore Arbeidskontrakter ere afsluttede, alt er organiseret, alt gaar fremad, og om fire Aar vil Kanalen være aabnet for Skibsfarten.

Intet kan nu mere hindre Udførelsen af et Arbeide, som man kaldte umuligt, og som man spaaede vilde medtage det Tre- eller Firedobbelte af den Kapital, Kompagniet kunde raade over. Sagen er imidlertid ganske simpel. Der behøves kun Mænd med Mod og Handlekraft; disse Mænd, dem have vi fundet og hver Dag seire de over Hindringer, som man havde anseet for uoverstigelige.

(Fortsættes.)

Have- og Landbrugsudstillingen i Christiania.

Have- og Landbrugsudstillingen
i Christiania.

Den Sag, som repræsenteredes ved den nys tilendebragte Have- og Landbrugsudstilling paa Klingenberg, kan i Ordets egentlige Forstand siges at have baaret sig selv frem. Denne Udstilling var den tolvte af den Slags, som har været afholdt her i Byen, og ligesom den bar Kronen for alle sine Forgjængere, indeholder den vistnok ogsaa en Afslutning af den og stærke Spirer til en ny Phrase, Antydninger til at Sagen for Eftertiden vil antage saadanne Dimensioner, at det vil blive nødvendigt at gribe den ogsaa paa en anden Maade, og gjøre ganske andre Tag og Tilsprang end de fleste Besøgere have havt nogen Anelse om.

De to første Udstillinger blev afholdt paa Tøien i Dr. Schübelers private Værelser i Aarene 1852 og 53. Den første optog en stor Stue, den anden to Værelser og Gangen. Begge disse arrangeredes uden Bistand af Gartnerskabet.

Efter at Udstillingerne fra Tøien flyttedes over paa Børsen med en Fireskillingsantré, kom Gartnerne lidt efter lidt ogsaa med og Udstillingerne voxte aarlig i Størrelse og Betydning; enkelte Afdelinger, f. Ex. Træfrugter, betragtedes af reisende og sagkyndige Udlændinger som fortrinlige, ja som uovergaaende i si Slags. Gjennem Indsendelser fra alle Landets Egne og Kanter, selv de fjerneste, vandt man efterhaanden en Indsigt i og et Kjendskab til Norges plantegeografiske Forhold, som man vanskelig paa nogen anden Maade skulde kunnet opnaa. Man lærte at kjende, hvilke Afarter der var udbredt af vore forskjellige Frugtsorter, og fik Underretning om deres tildeels fortrinlige Egenskaber, man vandt paalidelig Erfaring om hvilke Nytningsplanter, man i denne eller hin Egn med Fordeel kan lægge sig efter ved at dyrke eller ikke, og det var endelig Resultaterne af dette Udbytte og disse Undersøgelser, som dannede Hovedstoffet og Indholdet af Dr. Schübelers Skrift, „Die Kulturpflanzen Norwegens", ved hvilket ogsaa den øvrige Verden fik en paalidelig Kundskab om alle disse Forhold. Ved Siden af al denne nyttige Kundskab, som Udstillingerne bragte, havde de ogsaa medført den Almennytte, som vel har været klar for Enhver, der med nogen Opmærksomhed har fulgt dem, at de i høi Grad have været vækkende. Man erindre kun de første tarvelige Udstillinger, og sammenligne dem med den sidstes isandhed storartede Resultater. Fra forrige Aar overtog den nystiftede Haveforening, som endelig forenede alle Hoveder under een Hat, at fortsætte de af Dr. Schübeler paabegyndte Udstillinger

I den nu forløbne Udstilling deeltog alle Haveforeningens Medlemmer, hvilket omtrent vil sige det samme som Byens samtlige Gartnere og Havedyrkere, og den antog da ogsaa derved et saadant Omfang, at man maatte lægge Beslag paa det største Locale Byen eier; men selv dette var altfor lidet, og denne Omstændighed afstedkom den væsentligste Lyde ved denne forresten saa smukke Udstilling; thi det knappe Rum gjorde det nødvendigt at pakke Alt tæt sammen saaledes, at det Ornamentale, der var saa smukt udført ved Kaysers Dekoration af Salen, samt ved de af Clausen og botanisk Gartner Schultz leverede Zirplanter, ikke kunde gjøre sig saa gjældende i Anordningen af det Hele som i et rummeligere Locale. Under de stærkeste Besøg var der ogsaa knapt Rum for Publikum til at bevæge sig paa, og dette var saameget slemmere de første Dage, da man maatte ind og ud gjennem samme Dør.

Det maa nu være klart for Enhver, som har anstillet saadanne Overveielser, at det Frø, som nedlagdes ved den første Udstilling i 1852, nu er skudt og har udviklet sig saaledes, at det alt har baaret og lover at bære endda rigere Frugter i Fremtiden. Udstillingerne maa nu have sit eget Lokale, og de Løfter, som dette bærer i sig, skulle vi kanske alt se opfyldte, før et halvt Snes og ganske sikkert før et Snes Aar er gaaet hen. Nu er det ret morsomt at kaste et Blik tilbage paa denne Sag. I 1852—53 havde Udstillingen alt hvad der hedte Gartner- og Havekyndig paa den meest afgjorte Maade imod sig, og Byens Folk vilde ikke engang have den Umage at gaa op til Tøien for at se Udstillingerne gratis; men nu mødte der ved denne sidste Udstilling frem 15000 Mennesker, med hver sin Tolvskilling i Klypen, og de før saa widerspænstige Gartnere gjorde Lag, holdt Taler til Ære for Udstillingernes Ophavsmænd — hvilket Sidste forresten ogsaa blev gjort af andre tidligere Modstandere end Gartnerne — ja Gartnerne i Haveforeningen sloge endog Dalere sammen og beskjænkede Dr. Schübeler med en Hædersgulddaase, til Erkjendelse af hvad der tidligere var bleven upaaskjønnet. Dersom nu ikke dette Omslag og hele dette talrige Besøg ene og alene — som een Stemme vil paastaa — skriver sig fra disse bekjendte Artikler om Udstillingen og Landbovæsenet fra den — som een Mand vil paastaa — „dygtige og udmærkede Pen", der ugentligen og dagligen har trakteret og maltrakterer disse Stoffe i Morgen-, Aften- og Drammensbladet, saa maa man visselig sige at denne Sag har havt en mærkelig og lovende Fremgang.

Literatur.

Historisk Tidsskrift, udg. af den danske historiske Forening. B. IV, H. I. Kbh. 1865. 340 S. 8vo. Dette Hefte indeholder: 1. Erindringer om den danske Videnskabsmand Niels Steensen (Nicolaus Steno) med Portrait og Facsimile. Ved J Wichfeld. 2. Bidrag til Skoletugtens Historie i de ældre Tider, i Særdeleshed med Hensyn til de Viborgske Skolelove fra Aarene 1575 og 1604. Ved Prof. H. H. Blache. 3. Charlotte Dorothea Biehls historiske Breve, meddelte af Overlærer J. H. Bang efter Originalerne i Sorø Akademies Manuskriptsamling. Den interessanteste af de talrige Apostater, som Danmark gjennem Aarhundredernes Løb har havt at opvise, er uden Tvivl Naturforskeren Nicolaus Steno eller som hans borgerlige Døbenavn var Niels Stensen, død som apostolisk Vicar for Norden og Biskop af Titispolis in partibus infidelium den 25de November 1686. Baade indtog han i sin Videnskab et usædvanligt høit Standpunkt, saa at hans Overgang til Katholicismen maatte falde dobbelt i Øinene, og tillige foregik denne under Omstændigheder, der baade kaste et eiendommeligt Lys over Tidens religiøse Forholde og tillige give os Indblik i en Sjælehistorie af dyb Interesse. Ved Hjælp af de trykte samt nogle utrykte Kilder — især et paa det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn opbevaret Haandskrift af Stenos Discipel Rose — har J. Wichfeld sammenstillet en Skildring af Stenos Levnet, der, om den end ikke bærer Præget af videre historisk Kunst i Fremstillingen, dog fremlægger Aktstykkerne med faa megen Fuldstændighed, at Læseren af dem kan danne sig et Billede af Fortællingens mærkelige Helt. — Dorothea Biehl's Breve, der streife ind paa Dagskrønikens Skandaler, og hvoraf „Dansk Maanedsskrift" nylig meddelte en Prøve, ville vi maaskee senere finde Anledning til at omtale.

— Hs. M. Kong Carls **Samling Dikter** er af Mary Hovitt oversat paa Engelsk. Endnu inden den svenske Original udkom, gav de Lagrèze i Pau en fransk Oversættelse af disse Digte under Titelen Légendes & Poèmes Scandinaves (Paris 1863). Ogsaa ere de, som bekjendt, udkomne i en norsk Oversættelse (Throndhjem 1864).

— Paa Jacob Andersens Enkes Forlag er udkommet Garibaldi og hans Alpejægere. Med et Oversigtskart over Norditalien. (Efter det Franske og Tydske) ved Paul Sommerschild. Throndhjem 1864. 146 S. 8vo. Pris 36 ß. Denne Skildring af de Bedrifter, som Garibaldi udførte med sine Alpejægere under den italienske Befrielseskrig, vil læses med Interesse ogsaa af dem, der kjende de tidligrre udkomne Skildringer af denne eventyrlige og patriotiske Kjæmpers Liv. For de Læseres Skyld, som ikke kjende disse, er der forudskikket en Oversigt over Garibaldis Levnetsløb „fra hans Fødsel" indtil den her skildrede Optræden paa den politiske Skueplads.

— Paa samme Forlag er udkommet Forsøg til en kortfattet Plantelære med særligt Hensyn til Landøkonomien af Martin Storm. 112 S. 8vo. (Med 81 Tegninger i Stentryk — 8 Plader). Pris 42 ß.

— Dante Alighieris guddommelige Komedie, oversat af Chr. K. F. Molbech, udkommer nu i anden Udgave paa Forlagsbureauets Forlag i Kjøbenhavn. Første Deel (162 Sider 16mo) indeholdende Indledning, Biographi af Dante og Beatrice Portinari, er allerede udkommet. 2den Deel vil indeholde Helvede, 3die Deel Skjærsilden og 4de Deel Paradiset. Hver Deel koster 1 Rdl. (66 Skill.), og med 2den Deel følger en „Photographi af Dante" gratis for Subskribenterne. Om et Digt, der har den Verdensnavnkundighed som Devina comedia, er det overflødigt at tale i en kort Anmeldelse. Vi indskrænke os derfor til at sige, at Molbechs Oversættelse, der her udgaaer i et nyt Oplag, og er den eneste i der norsk-danske Sprog, i det Hele er anseet for vellykket. Udstyret er smukt.

— I Bergen er netop udkommet en original Novelle med Titel **Alfred Fjeld.** Skizze af Hovedstadens Hverdagsliv ved F. M. 260 S. 8vo. **Priis** 84 ß. (H. J. Geelmuydens Enkes Bogtrykkeri.)

— C. Floor i Bergen har tilkjøbt sig Oplaget af **Lærebog i Verdenshistorien** af G. Weber, oversat af C. Levinsen, der udkom i Kjøbenhavn 1847, og forsynet samme med nyt Titelblad „Bergen 1865" og nedsat Prisen til 80 ß. Den tydske Skik, at forsyne en ældre Bog med ny Titel, som her er fulgt, ansee vi for en Uskik, der bringer Forvirring ind i Bogvæsenet.

— Fra Pressen er udkommet **Norges Historie** af R. Keyser. (Udgivet af O. Rygh.) 1ste Binds 1ste Hefte. Udgivet af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme. Tredie Tillægshefte til Folkevennens 14de Aarg. 240 S. liden 8vo. — Som de foreløbige Annoncer have underretet om kommer dette Værk ikke i Boghandelen, men erholdes for Aarskontigenten af dem, der ere Medlemmer af Folkeoplysnings-Selskabet eller tegne sig som saadanne. Det vil udgjøre 70—80 Ark, fordeelt i to Bind, og antages at være helt udgivet inden Udgangen af 1867. Med Slutningsheftet af 1ste Bind følger Keysers Portræt og et Kart over Norge i Middelalderen. Bogen er trykt paa smukt Papiir, i noget større Format end Folkevennens sædvanlige Tillægshefter Men desværre har med Hensyn til Format ingen Konformitet kunnet opnaaes med Keysers „Efterladte Skrifter", der udkomme paa Mallings Forlag, og hans Norges Kirkehistorie, hvilke begge ere i stort Oktav. Med Hensyn til Udgivelsen har Hr. Lektor Rygh paa Bogens Omslag givet endeel Oplysninger, som vi hidsætte. „Det Arbeide, hvis første Afsnit hermed udgives under Titel af Norges Historie af R. Keyser, er det Haandskrift, som den afdøde Forfatter udarbeidede til de Forelæsninger over Fædrelandets Historie, hvormed han i Aaret 1828 begyndte sin Virksomhed som Universitetslærer, og som han senere flere Gange gjentog. Da han sidste Gang foredrog disse Forelæsninger fuldstændigt, fortsatte han Fremstillingen til Aaret 1387; men det Haandskrift, som forefandtes efter hans Død, gaar ikke længere end til 1350. — Den største Del af dette Haandskrift er ikke bleven væsentlig forandret af Forfatteren, siden han første Gang holdt disse Forelæsntnger (1828—1832). Af de Stykker, som dette Hefte indeholder, er kun Indledningen (S. 1—64) fuldstændig omarbeidet, dog allerede temmelig tidlig, for mindst 20 Aar siden. Af det første Tidsrum (Sagnhistorien) fandtes ved Siden af den her udgivne Bearbeidelse en anden nyere og meget kortere, paa nogle faa Blade, som Forfatteren benyttede de sidste Gange, han foredrog Norges Historie, og hvortil han havde knyttet en temmelig udførlig Fremstilling af de nordgermaniske Folks Vikingetog udenfor Norden, som i den første Bearbeidelse var forbigaaede. Ellers er kun hist og her Stoffets Ordning noget forandret og enkelte Tillæg og Rettelser tilføiede. — Forfatteren tænkte i de sidste Aar af sit Liv, efter Opfordring af det Selskab, som nu besørger Skriftets Trykning, paa at udgive dette Haandskrift, og han vilde da udentvivl have foretaget en gjennemgribende Omarbeidelse. Dertil levnedes ham ikke Tid og Kræfter; han har kun naaet at overarbeide nogle faa Afsnit, det andet og tredie af Indledningen („Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbredelse over Norden" og „Nordmændenes hedenske Religionsbegreber") samt det om Vikingetogene; af dem har især det førstnævnte i mange Stykker faaet en ny Skikkelse. — Ved Udgivelsen maatte selvfølgelig Værket gives med alle de Forbedringer, det til forskjellige Tider har modtaget fra Forfatterens Haand. Kun for Sagnhistoriens Vedkommende har jeg troet at maatte holde mig til den ældre Bearbeidelse, ikke til den nyere, da Forfatteren i den sidste ikke fortæller Sagnene, men kun beskjeftiger sig med at bestemme det historiske Udbytte, som kan uddrages af dem. Jeg har derfor her lagt den ældre udførligere Fremstilling til Grund, men i denne, saavidt muligt, indflettet den Kritik over Sagnene fra historisk Synspunkt, som fandtes i den nyere. Ligeledes har jeg af denne troet at burde medtage Stykket om Vikingetogene udenfor Norden (S. 165—187), uagtet det ikke saa ganske passede ind i den Plan, hvorefter det hele Tidsrum oprindelig var fremstillet. Ellers har jeg gjort mig det til Regel ikke at gjøre nogen Forandring i Forfatterens Haandskrift, som kunde medføre Omarbeidelse, om end kun af et ganske lidet Stykke; men jeg har troet mig forpligtet til at rette, hvor jeg kunde vide, baade at Forfatteren selv vilde have rettet, og hvorledes han vilde have rettet, om han selv havde udgivet Værket. — Forfatteren har i de første Hefter af sit Haandskrift tilføiet mange tildels meget udførlige Anmærkninger. At han vilde have udeladt en stor Del af disse ved Udgivelsen, viser sig baade deraf, at han paa enkelte Steder ved senere Forandring har optaget i Texten det væsentlige af Anmærkningen, uden dog at udslette denne, og tildels af selve Anmærkningens Indhold. Jeg har derfor her maattet gjøre et Udvalg efter bedste Skjøn; maaske har jeg snarere taget for meget end for lidet med. De faa Bemærkninger, som jeg selv har tilføiet, har jeg betegnet med [ ]. — Disse Oplysninger har jeg troet at burde meddele allerede nu, da det første Hefte sendes ud, for at være sikker paa, at man ikke ved dets Bedømmelse skulde gjøre Forfatteren Uret."

Christiania, 14de Oktober 1865.

Hr. Universitets-Bibliothekar Botten-Hansen!

Med indlagte Seddel, sendt mig med By-Posten, finder jeg at burde gjøre Hr. Bibliothekaren, som navngiven Redaktør af „Illustreret Nyhedsblad", bekjendt, idet jeg overlader til Dem at gjøre Brug af Indholdet, eller ikke, efter deres eget Skjøn.

Ærbødigst
Birch-Reichenwald.

Til

Hr. Statsraad Birch Reichenwald!

Rygtet siger, at De er Forfatteren af Forsvaret for Advokat Dunker i „Illustreret Nyhedsblad". Er det ikke saa, da bede vi Dem om offentlig at fralægge Dem Forfatterskabet af nævnte Forsvar.

Ærb.
Flere af Deres Venner.

De forskjellige Gjetninger med Hensyn paa Forfatteren til den i dette Blads No. 40 og 41 indførte „Presse-Revue" og de forskjellige Motiver, man har underlagt samme, afgive det bedste Beviis for, hvorledes det Personlige og Private overalt betragtes som særlig Bestemmende for Pressens Diskussioner. En Epigrammatiker i Morgenbladet, der rigtignok hverken var nogen Wessel eller Fasting, men hvis gode Villie selv gjennem de mindre gode Vers var umiskjendelig, betegnede Nyhedsbladets Artikler som et ligefrem Pligtarbeide. Heraf fandt nogle velvillige Kommentatorer Anledning til at udpege snart den ene, snart den anden af Dunkers Omgangskreds som Forfatter. Andre, som vidste, hvem denne var, og da ikke kunde øine nogen personlig Grund, supponerede et kunstigt Motiv: at dette Blads Red. stod i Pengeforhold til Dunker!! Idet vi tage til Indtægt alle disse betegnende Gjetninger, finde vi os foranledigede til her at afgive en Erklæring, der forhaabentlig vil sætte en Skranke for videre Insinuationer. Vi eller, om man hellere vil, Forfatteren af de tilsigtede Artikler i Nyhedsbladet staar i intetsomhelst Pengeforhold, Slægtskabsforhold, Venskabsforhold eller noget nærmere Bekjendtskabsforhold, kort sagt i intetsomhelst „influerende" Forhold til Hr. Regjeringsadvokat Dunker, og have ligesaalidt af ham som af Andre forlangt eller modtaget „Løn, Skjænk eller Gave" for nogen i Nyhedsbladet indført Artikel. Skulde fremdeles visse Folk, der slutte til Andres Motiver efter sine egne, have nogen Chance til Insinuationer, agte vi at ty til den Udvei at irettelægge en Erklæring fra selve Regjeringsadvokat Dunker i ovennævnte Retning. Nyhedsbladets Red.

Norge.

Christiania. Under 11. Oktbr. er der tilstaaet Cand. philos. M. F. Irgens en offentlig Understøttelse af 600 Spd., for under et Aars Ophold i Udlandet at fortsætte sine agronomiske Studier, paa Betingelse af, at han forpligter sig til, naar det senere forlanges, at modtage Ansættese som Lærer i Agronomi ved Aas høiere Landbrugsskole.

— Under s. D. er Exam. pharm. Bugge meddeelt Bevilling til at anlægge og drive et Apothek i Tvedestrand.

— Ved kgl. Resol. af 39. Septbr. er den videre Udgivelse af de tidligere af afdøde Fuldmægtig H. Munk besørgede Storthingsefterretninger fra 1814—1821 inkl. overdraget til Rigsarchivar M. Birkeland.

— Professor Schweigaard er indvalgt til Medlem af det Kgl. svenske Videnskabsakademi (8de Klasse).

— Eftermiddagen den 10 Oktbr. afbrændte den ene af Arbeiderboligerne paa Stølen (Bergen). Den var beboet af 26 Arbeiderfamilier og assureret for 7000 Spd.

— I Ørebro afsløredes nylig en af Qvarnström modelleret Statue af Engelbrekt Engelbrektsen, hvoraf vi i næste Numer skulle levere en Afbildning.

— **Dødsfald.** Sognepræst til Aas (Follo) Ole Chr. Berner (f. 1807) † 11te Oktober. — Doktor Barthold Henrik Todderud † i Vang paa Hedemarken 5te Okt., 55 Aar gl.

Den engelske Premierminister Lord Palmerston døde 18de Oktbr. Lord Russell er af Dronningen opfordret til at indtage hans Plads i Ministeriet. Clarendon bliver Udenrigsminister, Gladstone Underhuuspræsident.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade,** hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 44.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 29. Oktober 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Om Suezkanalen.

Af F. de Lesseps.

(Slutning.)

Jeg vil nu nævne de Indvendinger mod Foretagendet, som man saa ofte har anført, og jeg vil ikke forbigaa nogen af dem.

Man siger: hvad vil I gjøre med Indløbet fra Middelhavet? I er paa en Grund, der sænker sig umærkeligt med en meget ringe Dybde. I har store Mudderstrækninger; det gammelægyptiske Ord Zin, det græske Pelos, det arabiske Tineh, som dette Sted i Tidernes Løb har været kaldt, alle disse Navne betegne det Samme: Mudder. Avisartikler, skrevne for en 8—9 Aar siden, paastod, at Bugten ved Pelusium var en eneste Mudderpøl, og at Skibene vilde blive standsede af „omdrivende Mudderøer.“

Naar de Gamle gav det Sted, hvor Pelusium er beliggende, disse Navne, der alle betegne Et og det Samme, saa var det, fordi den Egn, der omgiver det, er lavere end Nilens Niveau, og fordi Vandet, som bliver staaende der, afsætter Dynd; men dette Dynd er vel at mærke indenfor Strandbredden. Det paastaaede Mudderhav existerer ikke. Søvandet er klart og gjennemsigtigt, og Sandet paa Stranden ligesaa hvidt som paa selve de franske Kyster.

Men hvad man maatte frygte for, var, at naar man aabnede en Kanal mellem Havet og Menzalehsøen, de store Bølgers Virkning skulde række en 6—8 Alen dybt og sætte Gruusbunden eller Sandet i Bevægelse; thi Sandet har her oprindelig været Gruus, der er slidt løs fra Klipperne ved de heftige Bølger. Paa 10—12 Alens Dybde finder man ikke mere Sand, men et evigt Dynd. Man kunde nu have Grund til at frygte, at Sandet, drevet frem af de dybe Bølger i Retning efter de herskende Vinde, efterhaanden skulde fylde den Kanal, som Muddermaskinen havde aabnet. Ingeniørerne have imidlertid fundet et meget simpelt Middel til at forhindre dette; det bestaar i paa hver Side af Kanalløbet at opføre Jetéer, der strække sig saa langt, at de naa Mudderbunden. Sandet, der samler sig ved Stranden, forsvinder vistnok ikke paa den Maade, men det samler sig i den Krog, der dannes af Stranden paa den ene Side og Jetéen paa den anden. Det er klart, at da det er de stærke Nordvestvinde, der især drive Sandet ind mod Port Said, saa er det paa Damiettesiden, at dette hovedsagelig maa samle sig; mod den Kant er det derfor ogsaa, man har gjort Jetéen længst, og om det skulde hænde, at Sandet om et Par Hundrede Aar skulde uaa lige til Spidsen af den, saa behøve vore Børnebørnsbørn blot at forlænge Jetéen 1—200 Alen, som jeg har seet man gjorde i Barcelona, hvor man hvert femtende eller tyvende Aar forlænger Jetéen et Par Alen til Beskyttelse ikke mod Sandet, men mod Smaastenene.

Det Værk, vi arbeide paa, vilde have været umuligt for halvhundrede Aar siden, fordi man dengang ikke havde Opmudringsmaskiner; nu har vi dem, og det stærke Maskiner. Jeg saa for nogle Dage siden en arbeide paa Loirefloden; den gik frem 3000 Alen i 10 Timer. Det er sandt, den skulde kun tage op let Sand; men vi ere overbeviste om, at enhver af vore store Mudderapparater paa Isthmen vil tage sine 1500 Alen i 10 Timer; det vil sige: et hundrede Mudderapparater ville kunne tage halvandet hundrede tusinde Alen om Dagen. Vi ville altsaa ikke have nogen Vanskelighed ved at komme gjennem de 80—90,000 Kubikalen, som vi have at tage op.

Man har troet, at Flyvesandet i Ørkenen under heftige Storme vilde komme til at fylde Kanalen; Naturen har imidlertid selv viist os Midlet til at fæste Flyvesandet til Stedet. Omkring de tre store Basiner, som udgjøre den største Deel af Kanalens Linie, har der fra de ældste Tider været en Vegetation, og i Ly af denne Vegetation er Sandet kommet, har hobet sig sammen og dannet Banker, som ere tilstrækkelige til at forhindre det Sand, Stormen fører med sig, fra at sænke sig over de lavere liggende Egne. Dette Sand hæver sig i Almindelighed ikke mere end omtrent halvandet Kvarteer; naar det, der er mere end almindeligt let, stiger høiere, slynges det op i Luften og bedækker de umaadelige Banker, som danne den naturlige Grændse for Ægypten og for Syrien; der er det ingen Tvivl om, at det vilde have været umuligt at grave nogen Kanal. Vore Ingeniører have fulgt det Exempel, Naturen selv har givet, og reist Palisader paa de meest truede Steder. Den Jord, som de have gravet op, har dernæst dannet en naturlig Modstand mod det fremtrængende Sand, og der er ingen Tvivl om, at naar vi paa den ene Side har ophobet 7 Millioner Kubikalen Jord paa Plateauet ved El-Guisr og næsten ligesaa meget paa det ved Serapeum, der da vil danne sig virkelige Bjerge, der ville forhindre al Slags Sandflugt under de to—tre Uveir, som hvert Aar gaa over Isthmen, paa de Steder, hvor en saadan kunde være at befrygte.

Det staar nu tilbage at omtale de Vanskeligheder, som man har troet at finde for Seiladsen paa det røde Hav. Man paastaaer, at Farten der skal være vanskelig, fordi Farvandet er saa snevert. Vi har imidlertid endnu snevrere Farvande. Adriaterhavet, Kanalen ere ikke saa brede som det røde Hav, der er 560 franske Mile langt og 10—12 Mile bredt der, hvor det er smalest, og 50 der, hvor det er bredest. Desuden ere Nætterne der meget lyse, Noget, som ogsaa letter Seiladsen.

Under det tropiske Himmelstrøg, hvor det røde Hav ligger, ere Nætterne prægtige. Naar man bestandig har seilet der i aabne Baade, da har det været, fordi man ikke var bange for at faae Uveir. Nær under Land skifter Vinden som i alle Havbugter; der er Morgen- og Aftenvind.

Før Dampfartens Opfindelse, der ikke er stort mere end tredive Aar gammel, kjendte man ikke andet end Seilskibe. Nu vel! I Oldtiden saa man Salomons Flaader paa det røde Hav, i de nyere Tider har man seet Venetianernes og Portugisernes der; de seilede helt bekvemt om, ja fandt endog Farvandet rummeligt nok til at levere Batailler der.

Da det engelske Parliament for en Deel Aar siden nedsatte en Kommission for at undersøge, om det røde Hav kunde befares med Dampskibe, fandtes der Sømænd, men især Politikere, der paastode, at et Dampskib ikke kunde passere Bab-el-Mandeb-Strædet imod Monsonerne.

Der er i et Naboland en stor Statsmand, til hvem jeg engang i en anden Kreds ytrede, at han havde Vandskræk for det røde Hav. Denne Statsmand ønsker ikke, at man skal reise til Indien ad den Vei. For at hindre Aabningen af Dampskibsfarten paa det røde Hav sagde man, at ene Seilskibe kunde komme gjennem Monsonerne. Nu paastaaer man det Modsatte, og man forsikrer i England, at alene Dampskibe kunne gaae sikkert i det røde Hav. Det er altid paa den Maade de raisonnere, der stille sig mod et nyt Foretagende, der kan bringe Forvirring i de gamle Kombinationer.

I sytti Aar mislykkedes alle de Expeditioner, der udgik fra Portugal for at komme omkring det gode Haabs Forbjerg. Veed De hvorfor? Det var fordi Matroserne gjorde Oprør, før de kom til Maalet, og forlangte at vende hjem igjen til Lisboa, fordi Venetianerne havde udspredt det Rygte, at man blev sort, naar man kom under Linien. Vasco de Gama, der havde ladet sit Mandskab aflægge en hellig Ed til Madonna, at det ikke skulde frygte denne Forvandling, havde ikke andet Raad for at forebygge et paatænkt Oprør, end at lægge en Deel af Mandskabet i Lænker. De stakkels Folk, der efter flere Maaneders Fart saa, hvor solbrændte de bleve, forlangte med høie Raab at vende tilbage til Portugal. Vasco greb selv Roret, fik dem til at troe, at han styrede Koursen hjemover, og seilede forbi Forbjerget saa langt ude, at Matroserne ikke kunde see Land. Paa den Maade var det, man første Gang kom forbi det gode Haabs Forbjerg.

Vi have søgt at efterligne dette Exempel, vi have uforfærdet skredet fremad mod vort Maal, uden at frygte Hindringerne, og vi takke Forsynet, fordi det har ladet den Modstand, der har mødt os, tjene os til saa meget skarpere Omtanke og til at erhverve os Bistand og Bifald hos alle indsigtsfulde og behjertede Mænd.

Det er omtrent et Aar siden Suezkanalens energiske — „Opfinder“ kunde man næsten kalde ham — optraadte med ovenstaaende Skildring af sit Arbeide og sine Planer i de „literære Konferencer“, som en Række Videnskabsmænd og Literater havde foranstaltet til Fordel for det nu udslettede polske Folk. Til Trods for, at man tydelig mærker, at det ikke er nogen Pennens, men en Handlingens Mand, der fører Ordet, have vi troet, at man vil læse de Brudstykker, vi ovenfor have meddeelt af hans Foredrag, med Interesse, og det saa meget mere nu, da den Plan, som han selv nærer en saa urokkelig Tro til, men som fra mange Kanter har været angreben og skildret som uudførlig, er realiseret — ialfald for en meget væsentlig Deel. Den 15de August d. A. — Napoleonsdagen — kunde Lesseps bestige den første Baad, der tog Vei gjennem Landtungen fra det ene Hav til det andet. Han har været saa lykkelig, trods alle de Hindringer, som baade Menneskene og Naturen stillede ham iveien, at see sit Værk naa til en foreløbig Afslutning. Det er at ønske, at han maatte see det i den fuldstændige Fuldendelse om tre Aar, da den store Kanal for Skibe vil være færdig. Lesseps er forresten ingen ung Mand længere; han fylder i November sit 60de Aar; men han maa have været i Besiddelse af en Jernvilje og en Jernhelbred, for at kunne udholde de aandelige og legemlige Anstrengelser, som Arbeidet med uezkanalen har paalagt ham i de ti Aar, der ere gaaede hen, siden han første Gang udkastede Planen til sit Værk.

Engelbrekt Engelbrektssons Statue.

Den 17de Oktober blev i Ørebro med megen Høitidelighed afsløret den smukke Statue, som vi her meddele en Afbildning af, samtidig med at der i mange Byer rundt om i Sveriges Land blev holdt Fester til Erindring om den dristige Patriot, der reddede Sverige fra, om ikke just at gaa under, saa dog at udsuges og forhaanes i sine nationale Rettigheder og Friheder af de fremmede Smaatyranner, til hvem Erik af Pommern overlod det at presse alle de Penge ud af hans svenske Undersaatter, som han saa haardelig trængte til sine idelige Krige med de holstenske Grever. Det var Ørebro, som Engelbrekt lod sig forlehne med, efter at Frihedskampen var tilendebragt; til denne By vendte han tilbage efter sit Felttog i 1436 mod de af de Danske besatte Provindser i Sydsverige, og herfra var det, han drog ud, da han kort efter begav sig til Stockholm, for at søge en mindelig Afgjørelse af nogle private Tvistemaal med Herren til Göltsholm, Bengt Stenssøn. Det var sidste Gang, han saa sit kjære Ørebro; han var ikke kommen længere end til en af Holmerne i Hjelmaren, den senere saakaldte Engelbrektsholm, da han skammelig blev overfaldt af Göltsholmsherrens Søn, Måns Bengtsson, og myrdet den 27de April 1436. — Statuen, der er støbt i Bronce, er modelleret af Direktøren for Kunstakademien i Stockholm, Carl G. Quarnström.

Historiske Smaating.

Det sidst udkomne Hefte af „Historisk Tidsskrift" optages for Størsteparten af „Charlotte Dorothea Biehls historiske Breve," omhandlende Begivenhederne ved det danske Hof under Kongerne Frederik IV, Christian VI og Frederik V. Jomfru Biehl, i sin Tid bekjendt som flittig Forfatterinde, var Datter af Forvalter Biehl paa Charlottenborg og havde saaledes fra sin Ungdom (hun var født 1731 og døde 1788) havt Anledning til paa nært Hold at iagttage Adskilligt af hvad der forefaldt ved Hoffet, og dette har hun da skildret i en Række Breve til Geheimeraad Bülow, hvilke hun udarbeidede i Tiden omkring Regjeringsforandringen 1784. Uagtet disse Breve ere skrevne uden historisk Kritik, belyse de dog i flere Henseender den indre Historie, navnlig for Frederik V's Regjeringstid. Brevene ere fulde af Anekdoter, hvoraf flere ere meget morsomme. Enkelte saadanne tillade vi os her at gjengive, og det saameget hellere, som „Historisk Tidsskrift" hertillands blot tæller et halvt Snees Subskribenter (fornemmelig yngre Historikere) og saaledes kun yderst faa norske Læsere have Anledning til der at gjøre sig bekjendt med selve Brevene.

Under Christian VI gik som bekjendt Gudeligheden saavidt, at hverken Dands, Skuespil eller andre offentlige Forlystelser tillodes. Dorothea Biehl finder, at Dronningen indførte dette Bigotteri for desbedre at holde Kongen i Ave og forebygge, at han blev hende utro. Men da Folk maatte have noget at more sig med, „sloge de sig paa Flasken, for at faa Ende paa Tiden," og henfaldt saaledes til en uhørt „Drikkesyge." „Ædrueligheden blev i den Tid mere anseet som en kvindagtig Skrøbelighed end en Dyd. Naar man ret vilde rose nogen som en Mand, sagde man: Han er Karl for at stikke sine 8 til 10 Flasker hos sig, uden at Farven i hans Ansigt forandres." . . „Jeg spiste — fortæller Dorothea Biehl, engang i Selskab med Generalmajor Rømling fra Norge, der udbad sig det som en Gunst hos Værten ikke at nøde ham til at drikke, som ham ogsaa blev lovet, og til den Ende hans Flaske sat ved Siden af ham, at han kunde skjenke saa lidet og meget, som han vilde. Han gjorde og saa, og naar Flasken var tom, blev der sat en fuld hen, men ved hver Flaske han fik puttede han Proppen i Lommen. Da vi vare komne fra Bordet, spurte Værten ham, af hvad Aarsag han havde taget Propperne til sig? Det skal jeg sige Dem, svarede han; jeg skal et Steds hen i Aften, hvor der drikkes meget stærk, jeg vilde altsaa skaane mig til Middag, og for at være vis paa det, vilde jeg holde Regning over hvad jeg drak, og jeg har heller ikke mere end 8 Propper, som han derpaa tog op og lagde paa Bordet." —

Den strænge Christian VI drak hver Dag sine 4—5 Flasker Burgunder, og Sønnen Frederik søgte alt som Prinds en Ære saavelsom Andre i at kunne drikke sin Mand under Bordet. Da han 1748 foretog sin Reise i Norge, hvor „Drikkesygen endnu herskede med største Magt," er det let begribeligt, at han som Konge „vilde glæde sine tro Undersaatter ved at vise dem, at han var Mand for at bære sin Flaske." Men man har desværre ingen detaillerede Opgaver over hans Bedrifter ved Bægeret, saaledes som man har for Christian IV's ved Kortbordet, idet denne nøiagtig har antegnet Gevinst og Tab for hver Aften, hvoraf vi see, at han særlig har „hazarderet" med Solungerne, der da som nu maa have udmærket sig som Storspillere. Frederik V kunde dog ikke ret længe „bære sin Flaske." Han drak jævnlig Sands og Samling bort, deeltog da i de vildeste Orgier og tillod sig de værste Udskeielser. Moltke forbød at levere ham Viin af Kjælderne; men der fandtes altid dem, som stode beredte til at skaffe en Konge Drikkevarer. Han holdt stadig Nattesvir, især med Kammerherrerne H. v. Krogh og H. v. Brockenhuus. Under en saadan Svir glemte Krogh, at det var Kongen, han havde til Drikkebroder, og „sagde ham noget meget Fornærmeligt." Kongen kastede i Forbitrelse det Glas, han stod med i Haanden, lige i Ansigtet paa Krogh, saa at Splinter af Glasset fløi ham i det ene Øie, der til Kongens Bedrøvelse trods al Lægeomhu ikke stod til Redning. —

Engelbrekt Engelbrektssons Statue i Ørebro.

Frederik V havde efterhinanden flere Elskerinder; saaledes Madame Dyssel, en simpel Taske, der fik sit eget Hotel, men omsider ved Politiet blev transporteret til Hamborg; Maria Numsen, en Generalsdatter, hvis Forhold til Kongen kun var ganske kort; Frøken Briand, lidet elskværdig og bekjendt for sin Taabelighed; Frøken Bonde fra Norge, og endelig Madame Winge. Frøken Bonde, den navnkundigste af dem alle, har man, dog maaske kun paa Grund af Navnet, antaget for at være en norsk Bondepige. Men Dorothea Biehl siger, at hun virkelig „nedstammede fra de gamle ægte Bonder." Hendes Fader havde været Landværnskapitain i Norge, og da han døde uden at efterlade hende Noget, tog hans Slægtning, den gamle General Arnold, hende i sit Huus. I Harme over et vanærende Kjærlighedsforhold, hvori hun var kommen til en Lieutenant Slangebusk, jagede den Gamle hende ud af Huset, og nu maatte hun tage sin Tilflugt til denne sin Forfører. Nogen Tid efter blev Slangebusk forflyttet ned til Garden i Kjøbenhavn, og saa fulgte hun med ham og „forrettede en Tjenestepiges Gjerning med Navn af Huusholderske." Jeg har, lægger Dorothea Biehl til, „ofte seet hende med en rød rundøret Hue og en Torvespand; og i den Tid var hun meget smuk." Slangebusk enten ikke kunde eller ikke vilde give hende meget; men hun erhvervede sig „gode Venner", blandt disse Brockenhuus, der gave hende det Fornødne. „Da hun havde ført dette Levnet et halvt Snees Aar og derover, fik Slangebusk Kompagni i Norge, hvorhen han ikke vilde tage hende med." Nu slog hun sig en 7—8 Aar igjennem paa en ynkelig Maade. Men da hun var stædt i den yderste Nød, tog hun, „halv nøgen eller bedækket med de usleste Pjalter", sin Tilflugt til Brockenhuus og bad ham for gammelt Venskabs Skyld om en liden Understøttelse. Han gav hende Penge til at leve af og klæde sig op for og skaffede hende Anledning til at stifte Bekjendtskab med Kongen, hvis erklærede Elskerinde hun snart blev. Der blev kjøbt et lidet Huus til hende lige for Holmens Kirke, og saasnart hun var kommen til Velstand, tog hun til sig den Datter, som hun havde med Slangebusk, og som snart viste sig at være et uhyre ødselt Tingest. „Den første Gang jeg saa hende efter sin Ophøielse, siger Dorothea Biehl, var ved et Skuespil, men man havde megen Møie med at overtale mig til at tro, at det var den samme Person, jeg saa tit og ofte havde seet som Slangebuskes Huusholderske, saa forandret var hun bleven, men ingenlunde til hendes Fordeel, hvad enten det nu kom deraf, at der ingen god Smag var i hendes kostbare Pynt eller om det frie og utvungne i hendes afstivede Trøie syntes Frækhed og Overmod i et stort Fiskebeensskjørt, det veed jeg ikke, men huu forekom mig ulige mere modbydelig end tiltrækkende. Corps de Garde-Præget stak ideligen frem, dog ikke i de indfaldne Kinder og den gustne gule Farve, som Lasterne efterlader sig hos deres Dyrkere, men i noget opsvulmet og en blaa rød Hud, der gav Formodning om, at hun ikke undslog sig for at gjøre Beskeed med Glasset i Haanden. Hun vedligeholdt sin Yndest i endeel Aar, og enhver troede, at hun ikke mere kunde tabe den, da hun uformodentlig fik Befaling at forføie sig til sit Fødeland. Der blev hun gift og kom nogle Aar efter her ned igjen og gjorde Ansøgning om, at skilles ved sin Mand fra Seng og Bord, og bringe det, han endnu havde levnet af 70,000 Rigsdaler, som hun i den forbemeldte Tid havde bragt for sig, i Sikkerhed til Underholdning for sine øvrige Dage. De

Fortjenester, hun kunde berømmes for, var Gavmildhed imod Fattige, og at hun ikke blev hovmodig, men tillod sine Bekjendtere, at dutte hende i hendes Ophøielses Stand, som de havde gjort forhen. En af dem har selv fortalt mig, at hun kaldte paa ham en Morgen da han kom fra Paraden, og gik hendes Vinduer forbi. Da han kom ind og saa Guld og Sølv i hver en Krog, sagde han: Det havde du dog vel aldrig drømt om, at blive Eier af slige Sager? Det har du Ret i, svarede hun, men jeg betaler dem dyrere end nogen tror eller tænker. See engang! — hvorved hun viste ham tykke røde og blaa Strimer paa Kroppen, — saaledes forpidsker han mig, naar han har drukket for meget."

Det er bekjendt, hvor besværlig Supplikantveien var i hine Enevældets Dage. Folk fra de fjerneste Kroge af begge Riger kom til Kjøbenhavn for at supplicere, og bleve da liggende der i Aareviis, uden at faa Embede, naar de ikke havde nogen Person, der kunde tale deres Sag. — Dorothea Biehl fortæller en morsom Historie, der godt belyser dette Forhold.

„Da Frederik V. ved Regjeringens Tiltrædelse ingen Forandringer gjorde, uden i nogle af Hofbetjeningerne, saa forblev den gamle Grev Holstein Kirkepatron til alle duelige Theologers Græmmelse; thi uagtet han var forbundet til at høre dem en Dag i Ugen, saa vare de ham efter 6 til 7 Aars møisommelige Opvartninger endnu ligesaa fremmede som den føste Dag, og deres Ansøgninger, de gave ham, kunde de finde uaabnede paa det Sted, Greven havde lagt dem, naar de kom igjen, ifald en Tjener ikke havde taget dem bort. Et meget dueligt, flittigt og skikkeligt Menneske havde i mange Aar anholdt om er Præstekald og befandt sig i en næsten fortvivlet Tilstand og den yderste Armod. En Ven, som han havde, men som ikke var istand til at understøtte ham, umagede sig for ved sine Bekjendtere paa Kancelliet at skaffe ham Underretning om det første et Kald blev ledigt. Da han nu en Dag bragte ham Tidende om et, der just svarede til hans Ønsker, bleve de enige om at han ikke mere skulde vende sig til Holstein, men sætte en Ansøgning op til Kongen, der skulde afmale ham hans Tilstand, saavelsom Grevens Behandling, og denne skulde han overlevere Moltke. Det værste herved var, at Kongen laa paa Fredensborg, og det var en overmaade stor Hede og ingen anden Mulighed for ham at komme der end tilfods, og da hans Pung tvang ham til at holde en overmaade streng Diæt, saa vare hans Kræfter kun i en maadelig Stand til denne lange Vandring; men i det Haab at finde en medlidende Bonde paa Veien, der tog ham et Stykke med sig, begav han sig trøstig paa Reisen. Dette Haab feilede, og da Frygten tillige, at nogen Anden maatte komme ham i Forveien, drev ham til at ile over sine Kræfter, saa blev han nødt til at sætte sig under et Træ omtrent en Fjerdingsvei fra Fredensborg, og der bragte Hede og Afmagt ham i en dyb Søvn.

„Kongen fandt ofte en Fornøielse i at ride ud om Eftermiddagen, uden at tage nogen Anden med sig end hans Livkarl Neppe; det traf sig just paa samme Dag, og Hændelsen eller Skjæbnen førte ham hen paa det Sted, hvor den udmattede Vandrende laa. Det første, Kongen saa ham, sluttede han sig strax til hans Ærinde, hvorpaa han reed nærmere, og ved at betragte ham nøiere, blev han vaer, at der stak et Stykke Papir op af Lommen, som han, af den Omhu, hvormed det var indviklet, troede var en Ansøgning. Han kaldte paa Neppe, sagde, at han skulde give ham et Beviis paa, om han havde Gaver til at være en Lommetyv, ved at bemestre sig det Papir, som han viste ham, uden at den Sovende vaagnede derved. Neppe udførte sin Kommission lykkelig og vel, gav Kongen det, og dets Gjennemlæsning drog Taarerne ned over hans Kinder. Han beklagede sig derpaa, at han ikke havde Noget hos sig til at skrive med, og til hans store Fornøielse kom Neppe frem med et af de smaa Blækhorn, som man kan bære hos sig, hvori Pennen stak i Futteralet. Kongen tog den, steg af Hesten, og Neppe maatte sætte alle fire mod Jorden, og paa hans Ryg skrev Kongen paa Ansøgningen: „Bevilget. Friderich Rex." Derpaa svøbte han den selv ind igjen, og Neppe maatte lægge den, hvor han havde taget den." Derefter stege de tilhest og toge Veien lige tilbage til Fredensborg. Det første, Kongen gjorde, da han kom did, var at han ringede paa Moltke, fortalte ham det Forefaldne, og befalede ham, at naar det nævnte Menneske kom til ham, da paa ingen Maade at lade sig bevæge at tage imod Ansøgningen, men sige, at Kongen for en halv Time siden havde givet Kaldet bort. Omtrent en Times Tid efter kom Supplikanten til Moltke og blev meget nedslagen, da han hørte, at Kaldet alt var givet bort, men endnu mere, da Moltke slet ikke vilde tage imod Ansøgningen, som han paa det indstændigste bad om, paa det Kongen af den kunde faa hans bedrøvelige Forfatning at see. Da nu alle Bønner og Forestillinger vare forgjæves, saa maatte han lade sig nøie med den Forsikring, at Moltke vilde berette Kongen alt, hvad han havde sagt, og Løftet om, at han ved en anden Leilighed vilde gjøre Alt, hvad der stod i hans Magt. Da Grev Holstein kom ind med Forestillingen, sagde Kongen ham, at han havde givet Kaldet bort og til hvem, med en alvorlig Irettesættelse og Befaling for Fremtiden at give ham Part af alle indkomne Ansøgninger."

Den fortvivlede Supplikant kom først til Kundskab om, at han og ingen Anden havde faaet Kaldet, idet han, for at overtyde sin Ven om, at han hverken havde faaet det eller sin Ansøgning afleveret, slog denne op for ham og da opdagede Kongens egenhændige Paategning.

En Redningsbaad i Virksomhed.

En Redningsbaad i Virksomhed.

Medens vort Land med sin sammenhængende Skjærgaard og sine mangfoldige Havne, hvor den Søfarende, veiledet af den kyndige Lods, kan søge Ly, ikkun undtagelsesviis bliver Vidne til et virkeligt Skibbrud, har det paa de fleste af Europas øvrige Kyster været nødvendigt at organisere en fuldstændig Redningstjeneste, der kan hjælpe til ialtfald at bevare Menneskeliv under de hyppige Strandinger paa de aabne Kyster. I Danmark f. Ex., hvor den jydske Vestkyst under stærke Nordveststorme er en overordentlig farlig Strækning at passere, har man allerede i længere Tid, fornemmelig dog i de sidste 13 Aar, i Forhold til Landets Kræfter, gjort ikke lidet for Redningsvæsenet. Vi har netop ved Haanden en Redegjørelse, af hvilken der bl. A. fremgaar, at der i Aarene 1852—57 i Danmark forefaldt ialt 45 Strandinger, hvorved Skibbrudne bleve frelste ved Anvendelse af Redningsapparaterne, at i de 20 af disse Tilfælde Raketapparater og i de 23 Redningsbaade bleve benyttede, samt at der i disse Aar frelstes ved Hjælp af Raketapparaterne alene 196, ved Hjælp af Redningsbaadene alene 152 og ved Hjælp af begge i Forening 17, samt at saaledes Totalantallet af de Reddede i det nævnte Tidsrum gik op til 365, et virkelig respektabelt Tal.

Presse-Revue.

I en til Nyhedsbladet, eller rettere dets Redaktør, henvendt Artikel „om vor Lyst til at rive ned paa vore store Mænd" udsiger Dølen:

„Og no desse literære Frifantar, Du kjenner Du, Kroken din, til Skapnaden af mangein slik. Han skriv ei Bok, som litet duger; men han kjenner ein og annan som kann skriva eller har eit Blad og so heng og kleng han daa kring honom om at „anmelde Bogen", og legg jamvel stundom til: „kann Du ikki segja det og det!" Skriver daa Du eller ein annan nokot for at faa denne Tiggjaren af Halsen, og han so seer Manuscriptet, so kann han segja: „Nei Du, kan ikki eg patta in det!" Du lær og tænker i alt dit Godmod paa, at der ingen Fare kann vera med eit slikt Menneske, og Du leter Mannen skriva si eigi Lovtale paa Ryggen din."

Hvis Nyhedsbladets Anmeldelser vare blevne til paa den Maade, som Dølen her fortæller, vilde dette vistnok været en i Dølens Aand og Smag gjennemført Selvharcellas, saasom Redaktionen gjentagende har stillet det Krav til Kolleger, at hvor Artiklerne ere anonyme, bærer Red. i moralsk Henseende Ansvaret for de Misligheder, som følge af en altfor uindskrænket og ukontrolleret Adgang til at faa Alt, selv de mest personlige og egoistisk beregnede Sager trykte. Men vi befinde os i det Tilfælde, ikke blot at maatte erklære denne Dølens Fortælling for puur Opdigtelse, men endog at kunne oplyse, ved hvilken „licenciel" Benyttelse af det Faktiske den er tilblevet. En Ven af Dølen, der ialfald ikke i de sidste 8—10 Aar har skrevet Noget i Nyhedsbladet, fortalte ham nylig om, at han som Anmelder i et af vore Dagblade havde fundet sig i, omtrent som Dølen ovenfor beretter, at læmpe sin Kritik i det Enkelte efter den anmeldte

Forfatters Bøn og Begjæring. En Mand med Øie for de logiske Konsekventser, vilde neppe faldet paa, med Dølen, i et Forsvar for Pressens Anonymitet at anvende disse Privaterfaringer. Og ialfald vilde ingen Mand med fuld udviklet Sands for det Faktiske, saaledes som Dølen nu have overført dem fra et bestemt opgivet Dagblad til dette Blad, hvis Redaktør han vidste og hørte misbilligede det Slags literære Fribytteri.

Ligesom i Flugt med denne Fortælling og som styrkende Aktstykke giver Dølen en anden Oplysning af ikke mindre Mærkelighed. „Bland dine exempelvis nevnde Menn med Krav paa Fribrev, kjem Du og med Bjørnson. Eg tok det greidt og opet med min Kritik over honom, men Du veit, at han i ein Kritik over mi Diktsamling i dit eiget Blad løynde seg inn paa meg.“ Dølens Kritik over Bjørnson var, det indrømmes, ligesaa „aaben“ som uforfærdet; men det er mig ikke bekjendt, at Bjørnson har leveret nogen Kritik over Vinjes Digtsamling, i hvert Fald ikke i Nyhedsbladet. Den eneste Kritik over hiin Digtsamling, som dette Blad har indeholdt i de 13 Aar, jeg har redigeret det, stod saa kort efter Bogens Udgivelse, at Bjørnson, som dengang boede i Bergen, allerede af den Grund umulig kunde have skrevet den. Dog ikke nok hermed: jeg kan bevise, om tiltrænges med Vidner, at Dølen endog vidste, at jeg og ingen Anden havde skrevet denne Kritik. Han talte kort efter om det til mig selv som om en given Sag. Dølen vil maaskee sige, at han ved Bjørnsons Kritik har tænkt paa et Brev til Nyhedsbladet angaaende Cl. Petersens Kritik i „Fædrel.“ af A. O. Vinjes Digte. Men for det Første var Brevet ingen Kritik, men et i polemisk Tone mod mig rettet Forsvar for den danske Kritikers Opfatning af A. O. Vinje som særlig idyllisk Digter, og for det Andet stod dette Brev, der forresten var ligesaa „greidt og opet“ som Vinjes Kritik over „Arne“, men uden dens paradoxe Hensynsløshed, netop i det næstfølgende Nummer, der udkom af Nyhedsbladet, efterat jeg i April f. A. havde fratraadt Redaktionen. Var der Nogen, som havde Opfordring til at ytre sig imod hiint Brev, var det mig, saasom det gjorde gjældende en fra min stærkt afvigende Opfatning af Vinje ved at hævde bam Rang som idyllisk Digter. Men jeg kjendte for godt Digterens Proteus-Natur, til ikke at indrømme Muligheden af, at Andre kunde have fundet nye og rigtige Lysbrydninger af hans Charakteer. Jeg taug og angrer det ikke. Men hvorom Alting er: Den Kritik over Vinjes Digtsamling, som „Dølen“ betegner som et Hevnens Stykke Arbeide fra Bjørnsons Haand, vindicerer jeg mig Æren og Skammen for.

Red.

Literatur.

Fra et Ophold i Grønland 1863—1864, af E. Bluhme. Kbh. 1865. 272 S. st. 8vo. 1 Spd. 12 ß. Woldikes Forlag. — Grønland er, som Enhver veed, et barskt og „lidet gjæstevenligt“ Land, og et Ophold der for en kultiveret Europæer er alt andet end tillokkende. Dette har dog ikke været til Hinder for dets Undersøgelse og Beskrivelse, i hvilken Henseende der allerede haves en temmelig stor Literatur. Før Egede'rnes Tid kunde Enhver overføre alle sine Phantasifostre til dette Land og sende dem ud i Læseverdenen med Krav paa Tiltro. Men efterat Grønland og Grønlænderne ved disse begeistrede Missionærer var bleven „perlustret“ og beskrevet, blev hiint frie Phantasispil sat en rimelig Grændse. Kundskaben om Grønland blev længe staaende omtrent paa det Standpunkt, som Egede'rne havde bragt den. Først i den sidste Menneskealder har den modtaget stor Udvidelse, først ved Graah's Reise, dernæst ved Rink's grundige og udførlige Arbeider om Landet, og endelig ved forskjellige Reisebeskrivelser eller Danske's Skildringer af længere eller kortere Ophold der i Landet. Hvor mange disse Skildringer end ere, frembyde de dog altid noget Nyt eller Tillokkende; thi Grønland er og bliver et „vidunderligt Land.“ I hvert Fald tro vi, at ovenanførte Bog vil blive modtagen med Interesse. Sølieutenant Bluhme, hvis Udflugt til Grønland skede for at foretage Opmaalinger til Fordeel for Skibsfarten paa Landets Vestkyst, har seet meget og iagttaget meget, og fortalt Alt raskt og livligt, skjønt i en noget fordringsfuld Stiil. Hans Bog giver mange interessante Bidrag til Oplysning om Landets Natur og især Folket og dets Sæder. Enkelte Stykker af den have forud været trykte i det af Bluhme og Mariboe redigerede Tidsskrift „Fra alle Lande“ og derfra ogsaa fundet Vei til flere af vore Blade. Forf. udtaler sig meget skarpt mod den af Danskerne trufne Ordning af Handelen, der kun er til Enkeltmands Fordeel, saavelsom mod andre Foranstaltninger i Grønland, og i sin heftige Iver for en Reform heri udbryder han: „Nuvel, ikke med Bøn om Mildhed, men med Fordring om Retfærdighed og Billighed for Grønlands Børn vender jeg mig da i Christendommens, i Civilisationens og i vore egne velforstaaede Interessers Navn til mine Landsmænd og til dem, som styre Grønlands Skjæbne: Gjengiv dem til sig selv, gjengiv dem deres egne ringe Midler til Livets Ophold. Gjør det, og naar da alle de Slægter, som fordum befolkede Amerikas Sletter, som befolke Afrikas Plateauer og Sydhavets Øer, engang ved en saakaldet Civilisation ere udryddede, da skal der endnu høit oppe under Nordpolen findes et lille haardført Folk, en Rest af hiin amerikanske Race, der, som vi, kan glæde sig ved Livet i et paa Moralen bygget Samfund, og didhen skulle da vore Sønner drage i fjerne Slægter at see de levnede Vidner om Fortidens, de længst forsvundne Tiders, forskjelligartede Jordbeboere, levnede Vidner om det lille Danmarks Brug af Civilisation og Frihed!“

— **N. Ignell. Jesu Kristi Lære** ifølge det Nye Testamentes kanoniske Skrifter kritisk fremstillet. Oversat fra Svensk. Kbh., 1865. I Commission hos Gyldendalske Boghandel 237 S. 8vo. Oversætteren af denne Bog hvis svenske Original vi før have omtalt i dette Blad (No. 26 d. A.) har troet, at den Indifferentisme ligeoverfor visse Fremtoninger i den almen-europæiske theologisk-historiske Forskning, som er saa paafaldende baade i Danmark og i Norge, har sin Grund i, at „de næsten udelukkende er bleven os bekjendte gjennem tydske Skrifter, hvis destruktive Tendents har virket afskrækkende og bragt den hele Bevægelse i ufortjent Miskredit, medens den mere positive Retning, der i andre Lande, f. Ex. England og Sverige gaar igjennem samme, er bleven mindre paaagtet.“ Oversætteren haaber fremdeles at de Betænkeligheder, der ellers kunde reise sig imod at gjøre et saakaldet „fritænkersk“ Skrift let tilgjængeligt for den store Almeenhed, ikke her ville have nogen Gyldighed paa Grund af den fromme og sandhedselskende Aand, der gaar igjennem dette Skrift og som, hvorledes man end dømmer om Meningerne, neppe vil kunne miskjendes eller undlade at gjøre en velgjørende Virkning.“ Vi kunne ikke andet end beundre en saadan Tillid til Medmenneskers Tollerance og Agtelse for personlige Dyder, men frygte meget for, at den vil blive skuffet haardt ialfald i Norge, hvor ethvert Arbeide, der har noget med det Religiøse at gjøre, strax sættes paa Inderen over de ugudelige Bøger, saasnart det ikke taaler at maales med alle de gamle og nye, forbindende og ikke forbindende Confessioners og Formlers Alen — hvis det da ikke, hvad jo undertiden kan være vel saa politisk, aldeles ignoreres.

+

— Den forhenværende danske Minister Orla Lehmann foretog i denne Sommer en Reise her i Norge, som han ogsaa som ung Kandidat besøgte i i 1836. Udbyttet af de paa disse Reiser modtagne Indtryk og Erfaringer sees han at have nedlagt i et eget Skrift „Norge og Nordmændene. 1836 og 1865“, hviket om faa Dage skal udkomme paa Gads Forlag i Kjøbenhavn.

- Paa det danske Forlagsbureaus Forlag er der begyndt at udkomme en Samling „**Dansk Lyrik** ved Chr. Winther“ i samme Format og Udstyr, som har været anvendt til Plougs og Molbechs Digte, Herders Cid og den nye Udgave af Molbechs Oversættelse af Dante, og som det synes at være Meningen at skaffe Hævd som et Slags dansk Klassikerformat. Inddelingen i de 7 Grupper, under hvilke Digtene ere rangerede, „Poesien, Livet, Døden, Fædrelandet, Kjærlighed, Naturen, Billeder, Romancer og Ballader,“ synes temmelig konfus, Noget som da forresten ikke kan være synderligt til Hinder ved en Samling som denne, der nærmest opfylder sin Bestemmelse ved at bruges til Foræring paa Julebordet, ved Fødselsdage osv.; hertil besidder den de væsentligste Egenskaber, smukt Papir og smuk Tryk.

— Af danske literære Nyheder, der med det Første kunne ventes overgivne til Offentligheden, nævnes en ny Digtsamling af Chr. Winther, betitlet „Brogede Blade“, samt en ny Række „Eventyr og Historier“ af H. C. Andersen.

— Af ny svensk Literatnr til Julen nævnes et Bind nye Digte af Carl Nyblom, B. E. Malmströms samlede Arbeider udgivne af Bergstedt, „Fritänkarne,“ en Række Skizzer af Axel Krook, en Samling Noveller af Victor Rydberg og tredie Deel af H. G. Mellins „Den skandinaviska Nordens folklif och natur“.

— Paa Kittendorff & Aagaards Forlag er i Kjøbenhavn begyndt at udkomme et illustreret Ugeblad med Titel „Gammelt og Nyt“, og hvis Priis er ansat til 1 Rd. 8 ß Kvartalet. Foruden Oversættelser af Fortællinger, korte historiske Skildringer, populære naturvidenskabelige Artikler og Biographier, alt med Illustrationer, vil Bladet optage en „populær Danmarks, Norges og Sveriges Historie, udstyret med ca. 1000 Illustrationer“, og hvilken fylder Halvparten af hvert Nummer (et sextensidigt Ark) og er saaledes indrettet, at den kan indbindes for sig selv. Illustrationerne ere gode. — Dette Blad kan vel nærmest betragtes som et fornyet Forsøg paa at trænge tilbage de i Tydstland lavede — danske illustrerede Blade, som paatrængende Kolportører i Danmark og Norge vide at udbrede i stort Antal, og hvilke fra Indholdets Side ere noget maadeligt Gods. Man kjendte længe Ordsproget: Hvad gjør Bildtydsken ei for Penge? Men at Berlin forsyner Danmark og Norge med Blade paa Dansk, redigerede og trykte dernede, det er noget ganske uventet. Ikke en af ti Abonnenter har tænkt sig Muligheden af, at f. Ex. de „Maanedsroser“, der ved Korportørernes Paatrængenhed have skaffet sig regelmæssig Adgang til hans Huus, ere et simpelt tydsk Fabrikat. Kittendorff & Aagaards Blad er ikke billigt, men kan dog ogsaa med Hensyn til Prisen, ikke at tale om Indholdet, maale sig med de tydske Konkurrenter. Den Ting, at indrette Bladet saaledes, at en Afdeling kan samles sammen til en Bog, er vist ganske klogt paa en Tid, da selv den ubetydeligste Provindsavis ordnes med det Formaal, at Abonnenterne kunne beholde en Stump Roman eller deslige, medens hele Bladet kastes væk. Men det er en Mangel, at ingen Forfatter er angivet til den store Skandinaviens Historie, som skal fylde det halve Blad. Thi ved det Slags Arbeider spørges der om Forfatter-Vederhæftighed.

— „Amtmandens Døtre“ ere for længere Tid siden udkomne paa Svensk (Hjertas Forlag) og have allerede oplevet 2det Oplag. Samme Forfatterindes „Fortællinger“ ere nu ligeledes udkomne paa Svensk (samme Forlag) med Titel Berättelser af författarinnen till „Amtmannens döttrar.“ — Aftonbladet anmelder Bogen i sin Literaturoversigt paa en, som det synes os, vel kjølig Maade.

— I Bergen er begyndt at udkomme et nyt Blad i Landsmaalet med Titelen „Færdamannen, eit Vikoblad aat Aalmugen.“ Priis 60 ß Aaret.

Norge.

Christiania. Direktionen for Selskabet for Norges Vel med Præses Statsraad Stang som Ordfører overrakte 23de Oktober Apotheker Møller Selskabets Guldmedaille, hvilken det efter Forestilling fra Kommitteen for Fiskeriudstillingen i Bergen havde tilkjendt ham for hans Forbedringer i Trantilvirkningen. — Stadshauptmand Chr. Faye i Bergen var tilkjendt Guldmedaillen for at have givet det første Stød til Anvendelsen af Glaskavler ved Fiskerierne.

— Ifølge kongelig Resolution af 11. Okbr. skal en almindelig Folketælling i Riget foretages ved Helligtrekongers Dag næste Aar.

— Ved kgl. Aesol af 17. Oktbr. er bestemt, at der skal oprettes et Skolelærerseminarium for Hamar Stift i eller i Nærheden af Kjøbstaden Hamar.

— C. P. Riis's Oplæsninger af hans Morfaders Biskop Pavels's Dagbøger have været godt besøgte og ere af Tilhørerne blevne fulgte med levende Interesse. Man har deraf faaet et Begreb om, hvor mange oplysende Bidrag til Tidshistorien de utrykte Dele af disse Dagbøger indeholde. Og man kan derfor ikke andet end ønske, at Hr. Riis maatte finde Anledning til at udgive disse Dagbøger i al ønskelig Fuldstændighed. Adskilligt maatte vistnok endda udelades, navnligen mange Familieefterretninger. Men alligevel vilde de for Trykken egnede Partier udgjøre mindst 100 trykte Oktavark. — Efter Forlydende vil i Aarets Løb Pavels's Autobiographi, hvoraf et Uddrag først har været trykt i Langes Tidsskrift og derpaa med nogen Forandring i Uddraget af Dagbøgerne, udkomme i en fuldstændig Udgave paa J. W. Cappelens Forlag her i Byen. De tidligere forkortede eller oversprungne Partier af denne Autobiographi indeholde vigtige Bidrag til Kundskab om de literære Forholde og Personligheder i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede; thi Pavels har personligen kjendt og havt Omgang med hiin Tids fornemste Digtere og Literater.

— Borgervæbningerne baade her og i Drammen agte at indgaa til Hs. Maj. Kongen med Andragende om Borgerkorpsernes Ophævelse.

— Udbyttet af Hovedjernbanens Aktier er for sidste Driftsaar, ligesom forrige Aar, bestemt til 5 pCt. for de prioriterede og 4 pCt. for de uprioriterede Aktier. I sidste Aar har baade Indtægter og Udgifter været omtr. 19,000 Spd. mindre end i foregaaende Aar.

— Provst P. P. Aabel er, idet han, efterat have søgt Afsked, forlod Land for at tilbringe sine Alderdomsdage hos sin Søn i Sigdal, ved en Deputation med Kapt. Lie som Ordfører bleven overrakt værdifulde Hædersgaver.

— Anstifteren af de mangfoldige Ildebrande paa Vallø Saltværk er endelig opdaget. Det var en 14-aarig Datter af Posterpeditør Pedersen, i eller nærved hvis Bolig Ilden hver Gang udbrød, hvor ofte han end flyttede. Pigen synes at være fjollet.

— Den 21de Oktober brændte i Levanger 8 Gaarde, assurerede for 20,690 Spd.

— I disse Dage er kundgjort en Indbydelse til de norske Kunstnere om at deeltage i den Kunstudstilling, der i næste Aar under Prinds Oscars høie Ledning afholdes i Stockholm, og hvortil Udstillingsgjenstandene indsendes mellem 15de Mai og 1ste Juni. Den til næste Aar berammede kjøbenhavnske Udstilling er nu endelig ganske opgivet, efterat de danske Kunstnere og Industridrivende paa det Bestemteste havde modsat sig dens Afholdelse samtidig med den svenske Udstilling.

— Efterat der er foretaget Overskjøn over en Deel Grunde her i Byen, med hvis tidligere Taxt Eierne vare utilfredse, udgjør Grundtaxtværdien for Christiania Byes bebyggede Grunde 4,261,412 Spd. 18 ß. I Strøget ved Stortorvet var Underskjønnets Taxt blevet forhøiet fra 4 Spd. 58 ß til 5 Spd. 51 ß og i Kvartalet mellem Kongens Gade, Kirkegaden og Østregade fra 4 Spd. 3 ß til 5 Spd. 78 ß.

— Paa Udstillingen i Dublin havde Tidemand udstillet en femte Reproduktion af sine „Haugianere“ samt „Mormors Brudekrone“. Det første Stykke solgtes til en Eglænder for 500 Lstr. Af Eckersberg var udstillet en Brudefærd, som en Brevskriver til Ny illustr. Tidn. betegner som det vakreste Billede paa hele Udstillingen. Desuden var Gude, Wexelsen, Lorch, Bergslien, Arbo m. Fl. repræsenterede.

— Det svenske Akademi har til Medlem i Prof. Malmströms Sted valgt C. A. Kullberg og i Biskop Thomanders Sted Prof. G. Ljunggren.

— Sveriges Folkemængde var ved forrige Aars Slutning 4,070 061 Mennesker. Stockholm havde 128,576, Götheborg 43,346 Indvaanere.

— Som et Kuriosum berettes, at Ligningskommissionen paa Christina Nilssons Hjemsted i Sverige har ilagt hende Skat til Sognet efter en Indtægt af 30,000 Franks. Lænets Overligningskommission har imidlertid kasseret Beslutningen.

Dødsfald. Toldkasserer i Stavanger P. A. Schreiber † 14. Oktbr. — Provst Ole Gaarder Rynning, Sognepræst til Vinger, † 25. Oktbr.

— Den berømte Violinvirtuos H. W. Ernst, f. i Brünn 1814, † i Nizza 10 Oktbr.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 45.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 5. Novbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Eilert Sundt.

Saalænge Norge ligesom fra Nyt af havde at ordne sig som selvstændig Stat, og denne Ordning tog alle de materielle Kræfter i Beslag, kunde der naturligviis ikke være Tale om nogen betydeligere Understøttelse fra det Offentliges Side til Videnskabelighedens, Literaturens og Kunstens Fremme eller til saadanne specielle Undersøgelser og Arbeider, der ikke saameget have den praktiske Nytte, som national Vækkelse eller philanthropisk Forædling til videste Formaal. At dette Slags Interesser, selv efter at Statens første materielle Krav vare tilfredsstillede, stærkt skjødes tilside, er ikke alene let forklarligt, men i det Hele taget ogsaa undskyldeligt, ja var maaskee klogt og godt, om end Maaden, hvorpaa det skede, var mindre trøstelig, idet en smaalig Bygdeopfatning og myndig Selvgodhed ikke sjelden satte sig tildoms, hvor det gjaldt Formaal og Interesser, som laa altfor langt udenfor deres Synskreds. Den Bedagelighed, hvormed man her er gaaet frem, har sikret mod den Overdrivelse og den Reaktion, som enhver pludselig Overgang saa let fremkalder.

Medens de kunstneriske og æsthetiske Interesser lige til det Sidste have været stedmoderligen varetagne, har Videnskabeligheden og de nationale og sociale Formaal hos vore Statsmagter fundet en i Forhold til Landets Resourcer beredvillig Understøttelse. Gager til nye Lærerposter ved Universitetet ere bevilgede, og Mænd udenfor Universitetet ere ved særskilte Bevillinger satte istand til at virke deels for vort Sprogs Udredning, deels for Undersøgelsen af vore lavere Samfundsklassers Tilstande; og atter Andre have været i Virksomhed til Afholdssagens Fremme eller i andre mere praktiske Formaal, hvor Videnskaben kan træde i det Forretningsmæssiges Tjeneste, og hvor denne synes for Fremtiden at ville kunne regne paa den største materielle Paaskjønnelse — et rigtignok mindre trøsteligt Forhold. Blandt de særlige Bevilgninger i videnskabeligt Øiemed have de til Ivar Aasen og Eilert Sundt størst Vigtighed. Begges Virksomhed er ogsaa af en videnskabelig Charakteer, uagtet Sundt's tillige er beregnet paa praktisk Nytte. Sundt's Virken er saa almindelig bekjendt, at den for os Normænd ikke trænger til nogen udførlig Paaviisning. I den biographiske Notits, som her skal ledsage hans Portræt, vil det derfor være tilstrækkeligt at paapege Hovedtrækkene.

Eilert Lund Sundt er født i Farsund den 8de August 1817. Faderen Lars Sundt (født i Ekersund 1762, † 1850) var først Skibsfører og senere Postexpeditør; Moderen Karen Bing Dreyer fra Throndhjem var en Søster af Rasmus Parelius Dreyer, en lystig og poetisk begavet Mand, der 1819 døde som Sognepræst til Ytterøen i en Alder af kun 40 Aar. — Sundt dimitteredes 1835 fra Stavangers Skole til Universitetet, hvor han tog Examen artium med Laud. og baade Andenexamen og theologisk Embedsexamen (den sidste 1846) med Udmærkelse. Ved den af Hartv. Nissen og O. J. Broch i 1843 grundede Latin- og Realskole var han Lærer fra dennes Oprettelse og til Udgangen af 1850. Omtrent samtidig var han Lærer ved en Søndagsskole paa Christiania Tugthuus. Her lærte han først nærmere at kjende enkelte Personer af hiint sælsomme, hjemløse Folkefærd, som almindelig betegnes ved Navn af Tatere eller Fanter, og hvis „moralske og physiske Nød“ gjorde et saameget stærkere Indtryk paa ham, som et Par Oplevelser fra hans Barndomsdage stode for hans Sind med stedse levende og gribende Farver.

Efterat han ved en Tour til Vestlandet i Sommeren og en Udflugt til Romerike i Høsten 1847 havde faaet nogen bedre Besked om disse ulykkelige Mennesker, modnedes efterhaanden den Beslutning hos ham, at undersøge deres Sæder og Forholde og hvad der kunde tjene til deres Redning. Med offentlig Understøttelse foretog han 1848 en fem Ugers Reise i dette Øiemed. Reisens og hans øvrige Undersøgelsers Resultat var „Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge“, der udkom i 1850 og allerede 1852 oplevede et nyt Oplag. Sundt satte som et Hovedøiemed for sit Skrift, at det skulde tjene til at fremkalde en levende Deeltagelse for den Slægt, det omhandlede, og ved den Varme, Grundighed og Anskuelighed, hvormed Bogen udmærkede sig, lykkedes dette ogsaa i særegen Grad. Storthinget i 1854 bevilgede 6000 Spd. i Budgetterminen til „Forsøg paa at skaffe Fanter og andre deslige omvankende og hjemstavnsløse Personer en lovlig Næringsvei samt give deres Børn en ordentlig Opdragelse“, hvilken Bevilling med noget forandret Beløb er gjentaget af de følgende Thing. I Løbet af 3½ Aar foretoges Forsøg med 248 Personer, om hvis Resultat Sundt i 1859 afgav en „Fortsat Beretning om Fantefolket“, der i 1862 fulgtes af „Anden Aarsberetning om Fantefolket“, hvori Fantefølgernes Slægtsforholde og de enkelte Fanters Levnetsløb fremstilledes efter en Række paa Reiser indhentede Oplysninger.

Til hine Forsøg er allerede forbrugt betydelige Summer, der imidlertid turde findes vel anvendte, forsaavidt Landet befries for de besværlige Omstreifere og disse blive skikkelige Borgere af Staten. Men Understøttelsen til Fanterne har vistnok ogsaa medført sine stødende Misforhold. En tidligere Skolelærer fra Vestlandet har saaledes med berettiget Ærgrelse fortalt os, at Præstegjeldets dygtigste Skolelærer var slettere aflønnet som saadan end Bygdens værste Tater i Egenskab af blot og bar Tater, og Sundt sees selv at have hørt Klager over, hvilken lønnende Livsstilling det var blevet at være Tater. Dog, det Slags Urimelighed lader sig paa dette Omraade ligesaa vanskelig undgaa, som de Misgreb i Fattigunderstøttelsen, hvorpaa man ofte har seet Prøver.

Sundt var 1849 bleven Universitetsstipendiat i Kirkehistorie, men fratraadte snart denne Stilling, da han ved kgl. Resolution af 10de Decbr. 1850 fik Understøttelse af Statskassen for at undersøge de lavere Samfundsklassers Forhold, hvilken Understøttelse ved Bevillinger af Storthinget er fortsat og tillige forøget, idet den nemlig siden 1861 har udgjort 1000 Spd. aarlig. Hans fortsatte Undersøgelser have omfattet Folkets Sædelighedstilstand, Kultur og Skikke overhoved, og disse Emner har han belyst i en Række af grundige og interessante Skrifter, hvis Titler vi maa nøie os med her at anføre. „Om Dødeligheden i Norge“ og „Om Giftermaal i Norge“ udkom begge i 1855 som Tillægshefter til „Folkevennen.“ — „Om Sædelighedstilstanden i Norge.“ 1857 (fortsat 1864). — „Om Røros og Om-

Eilert Sundt.

egn." Throndhjem 1858. — „Om Ædruelighedstilstanden i Norge." 1859. — Efter O. Vig's Død overtog Sundt Udgivelsen af „Folkevennen." Blandt de større Artikler, han deri har meddeelt, maa fremhæves: „Harham, et Exempel fra Fiskeridistrikterne" (særskilt aftrykt) og „Bygde-Skikke", hvis fjerde Stykke er udkommet særskilt med Titel „Om Bygnings-Skikken i Norge." — Som Tillægshefter til Folkevennen har han desuden udgivet: „Om Piperviken og Ruseløkbakken" (1858) og „Egedes Dagbog i Udtog" (1860).

Alle disse Arbeider ere byggede deels paa omfattende Undersøgelser af forhaandenværende Aktstykker, deels paa egne Jagttagelser af de virkelige Forholde. De give i Almindelighed ikke blot Resultaterne af en Undersøgelse, men fremstille ogsaa, hvorledes denne er foregaaet og Forfatteren bleven ledet til at foretage den. Methoden er naturligviis ikke til Fordeel for den knappe og koncise Fremstilling; ved den stadige Begynden forfra løbe overflødige Beviser for det engang Givne og Erkjendte med; men paa den anden Side har den den Fordeel, at den „skjærper Sandsen for Phænomenet" og opfordrer Læseren til at gjøre sig Rede for Alt, selv det mest Nærliggende. Man modtager tildeels i Sundts Afhandlinger den sukcessive Kundskab, han selv har om en Sag under Forfatterskabets forskjellige Stadier; men denne Proces falder Læseren ganske naturlig, da den fremadskridende Undersøgelse er saaledes indrettet, at han ligesom uvilkaarlig gjør den med i Tanken og uformærket seer sin Kundskab voxe med Forfatterens.

Sundts Skrifter om Giftermaalene, Dødeligheden og Ædruelighedstilstanden i Norge ere alle statistiske, men af forskjellig Holdbarhed. De første ere byggede paa virkelige Tal, saadanne, som Statistiken maa bygges paa; det sidste saa at sige paa fingerede Tal, opgjorte efter Skolemesteres Skjøn og individuelle Formening, og saaledes mangler her Statistikens egenlige Fundament. — Sundt har særlig villet bygge sine Skrifter ikke blot paa egne Jagttagelser, men ogsaa paa Opgivelser af Folket selv rundt om i Landet, og det er saaledes forklarligt, hvorledes han er bleven ledet til at benytte disse Kilder, selv hvor de ikke rak frem, medens Indførsels- og Beskatningstabellerne f. Ex. vare paalidelige Veiledere.

Da Sundts Skrifter ere skrevne med den gjennemtrængende Varme, som Kjærlighed til en Sag giver, og i det Hele udmærke sig ved stor Greihed og Simpelhed, dog mindre i Stilen end i selve Fremstillingsmaaden, ere de naturligviis egnede til Læsning ogsaa for Almuen og have fundet mange Læsere blandt denne. Men den skjønsommeste Læsekreds turde de dog have blandt de dannede Klasser, for hvem Folkets Liv er noget Ubekjendt. Det vil naturligviis interessere Bonden at see Meget, som han har gaaet forbi uden at tænke derved, henført under almindelige Love eller til et kulturhistorisk Forhold. Men da næsten aldrig Stoffet, men kun denne Henførelse og Forfatterens Reflexioner har noget Nyt for ham, vil han hyppigst læse disse Skrifter om sig selv af samme Grund, som vi læse Udlændingers Skildringer om Norge, nemlig mere for at kontrollere Forfatteren end for at lære af ham og belæres af ham. Ligesom de dannede Klasser tidligere helst læste Røverromaner, og nu Landsbyhistorier, fordi begge omhandle Forholde og Personer, som stode dem selv fjernest, saaledes har Almuen stadig helst læst om Konger og Riddere og det høie og fornemme Liv ude i en Verden, som den ikke kjendte og som havde Eventyrlighedens tillokkende Glands. Det er i denne Henseende meget betegnende, at alle de verdslige Folkebøger, som gjennem Aarhundreder have holdt sig i Almuens Yndest, og endnu den Dag idag stadigen trykkes op, handle om Keisere, Konger, Prindser og Prindsesser, kort sagt, om den store Verdens fornemme Liv, som Læseren mindst af Alt kjender, og om en tildels eventyrlig Stræben fra den simple Mands Side for at blive deelagtig deri. Ogsaa i vore Folkeeventyr spiller Prindser og Prindsesser en Hovedrolle og give dem sin bedste Fynd og Tillokkelse for Almuen.

Hvad der maa gjøre Sundts og Andres lignende Arbeider om Almuen mindre lystelige for denne selv at læse, er den saa at sige naturhistoriske Undersøgelse, hvorfor den seer sig gjort til Gjenstand. Den simple Almuesmand maa herved ofte føle sig tilmode, som en Hvalros, der er trukket ind i et Musæum fuldt af Skuelystne, som staa særlig rede til at forbauses over hvad der i en skikkelig Hvalros-Stat er det mest Hverdagslige og Ligefremme. Men med Alt dette vil Sundts og lignende Skrifter have en stor, om end noget middelbar Betydning ogsaa for Almuen selv, ved Siden af den langt større Betydning, som de have for den dannede Læser i Almindelighed og for Statistikeren, Ethnographen og Philanthropen i Særdeleshed.

Sundts Maade at anskue en Ting paa er ikke den nøgterne, kritiske, men snarere en poetisk og phantastisk. Saaledes vælger han ofte et overaskende Udgangspunkt eller fører gjennem mange ubanede Sideveie til en let antagelig Sats. Men man trættes ikke derved. Det er ligesom Teppet stadig rulles op for nye Scener med Oplevelsens Friskhed og i national Belysning, og om end Læseren undertiden kjender disse ligesaagodt som Forfatteren, vil han vanskelig føle sig oplagt til Kritik. Allermindst vil man gjøre dette, naar man veed, hvad en heel Personlighed vil sige og formaar at vurdere en varm Begeistring i en Sags Tjeneste og at yde en stærk Originalitet saavel i Livet som i Literaturen sin fulde Ret. Man vil da tvertimod særlig i Sundt erkjende en begeistret Bærer af mange skjønne Ideer til Menneskehedens Vel, der alle tør have sin Spirekraft, om de end ikke alle strax kunne skyde fulde Blomster.

Ligesom Sundt navnlig ved Reiser her i Landet har vundet sin Indsigt i Folkets Kaar og Forholde, saaledes har han ved Reiser i Udlandet erhvervet et sammenlignende Overblik, der i mange Tilfælde maatte være ham nyttigt. Navnlig maa nævnes en Reise, som han i 1862 foretog til England, og hvorunder han gjorde sig fortrolig med de philanthropiske Bestræbelser dertillands. — Sundt er Medlem af det finske Literaturselskab, af Videnskabsselskaberne i Throndhjem og Christiania, Formand i Selskabet for Folkeoplysningens Fremme og Ridder af St. Olafs Orden. — I 1850 indgik han Ægteskab med Nicoline Conradine Hansen (en Datter af Digteren M. Chr. Hansen), der ogsaa er optraadt i Literaturen som Forfatterinde.

Domkirken i Regensburg

hører til de meest storartede Kirkebygninger, som Tydskland har at opvise fra den Periode, da den saakaldte gothiske Stiil, efter næsten pludselig at være skudt frem i Tydskland, hurtig udbredte sig over det hele Europa, gik over Kanalen, ja endog steg over Pyrenæerne og Alperne, og i Italien for en Tid bragte de nationale Traditioner i dette Land i en ufortjent Forglemmelse. Domkirken i Regensburg skriver sig fra den sidste Halvdeel af det 13de Aarhundrede, det samme Tidsrum, der saa Fuldendelsen af Throndhjems Domkirke. Den gamle Kirke, der flere Gange havde maattet istandsættes, beskadigedes nemlig af en Ildebrand i 1273 saa stærkt, at man ansaa det for nødvendigt at bygge den heelt fra Nyt af. Efterat man ved rigelige Indulgentser havde faaet samlet de nødvendige Pengemidler, blev Grundstenen lagt to Aar efter Branden, og nu fortsattes Byggearbeidet Menneskealder efter Menneskealder efter en særdeles storartet Plan, der røber Paavirkning fra det samtidige Byggearbeide paa Kølnerdomen. Det er ikke andet end Choret, hvilket vor Afbildning fremstiller, Korsskibet og tildeels Langskibets Ydremure, som man blev færdig med i det Aarhundrede, der havde seet Værkets Begyndelse. Façaden er over to hundrede Aar yngre; ja først i 1618 blev man færdig med Hvælvet over selve Skibet.

Norske Apostater.

I.

Klosterlasse.

(Fortsættelse fra Nr. 43.)

Der var gaaet to og tyve Aar hen, siden Laurentius havde maattet sige Sverige Farvel for stedse. Forholdene i dette Land havde udviklet sig i en saadan Retning, at der ikke mere kunde være Tanke om at gjenoptage Missionsarbeidet paa denne Mark. Men den brændende Overbeviisning om Gjerningens Storhed, der havde holdt ham oppe under den ihærdige Kamp mod den svenske Protestantisme, havde ikke forladt den 64 aarige Mand. Det var nu Danmark og især maaskee Norge, som han haabede at føre tilbage til den romerske Moderkirke. Fra Braunsberg, hvis Jesuiter-Kollegium var bestemt til Planteskole for nordiske Missionærer [1]), udsendte han den 1ste Oktober 1602 et lidet Flyveskrift til „Alle fromme Danske mend". Det var egentlig rettet til „de hæderlige og høglerde mend, Professorer i Kiøbinghafns Academia" fra „de Studenter af Danmark oc Norrige, som vden sin fæderneland i adskillige Academier oc høyescholer studere", var ifølge Fortalen for faa Aar siden tilstillet Adressaterne og tillige „videlige vdspredt øfver alle vniversiteter." Der var imidlertid ikke indløbet noget Svar paa det, og han havde derfor nu bestemt sig til at offentliggjøre det. Som Controversskrift betragtet kan dette aabne Brev ikke paa langt nær maale sig med hans senere udførlige Dogmatik; dertil er Tonen her altfor lidenskabelig, som naar han f. Ex. giver følgende Skildring af, hvor det bærer hen med Lutheranismen: „Lerde mend fornemme oc væl, oc sagen giffuer sig sielff tilkiende, at den Lutherske lerdom er ret vey till de sacramenterer, oc vederdöber; fraa de Sacramenterer oc vederdöber er ret bane til de Arianer; fraa de Arianer, er stigen til de Mahometaner: der fraa ligger veyen til Atheismum, hvilken endis vdi Sathanismo, som er all vilfarelsis afgrund" [2]). Reformationen er „dictet oc opfunden af en priuat oc slet Munck, som af had oc afuind blef der till berörd oc operred"; den er „aff disputation oc trette opkommen", den er „liig en vederhane, der vendis effter huer vind", — kortsagt det er den samme Tone, som vi gjenfinde i næsten alle baade katholske og protestantiske Kontroversskrifter fra hiin Tid, da et Argument sjelden ansaaes for fuldstændigt, uden at det ledsagedes af et Anathema over alle Anderledestænkende. Sendebrevet synes ikke at have vakt videre Opmærksomhed hos dem, til hvem det var rettet, og heller ikke at have fremkaldt noget Modskrift. Nu tog Laurentius fat paa det store Arbeide, der skulde aabne ham Veien til hans Landsmænd; i 1605 var det færdigt og udkom i Braunsberg under Titelen: „Confessio Christiana" [3]).

Det er især den Maade, hvorpaa Laurentius i Fortalen søger at vække Sympathi for sin Lærdom hos Kongen, „Danmarks og Norges tro og vise Raad og ganske Adelskab", der er værdt at lægge Mærke til. Han gaar nemlig meget klogeligen ud fra den Ærbødighed, enhver velbyrdig Mand nærer for sine Forfædres hæderlige Navn og Rygte; det er ikke at undres over, mener han, „at hæderlige og vide berømte Mænd have i Sædvane, at dem synes intet besværligere og utaaleligere at være, end lide sine Forfædres Eftertale og deres Navns Fornedrelse." Men hvoraf kan det da komme, at Nordens Mænd med Taalmodighed have fundet sig i det, ja selv fæstet Tiltro til, at det var sandt, strax nogle nye Lærere, „der berømte sig for evangeliske, men som ved Evangelium forstod det, som ingen Christen tilforn havde kunnet tænke sig", kom ind fra Tydskland og beskyldte deres „adelige og ærlige Forfædre" for at have været „Antichristi undertvungne Trælle og Tjenere, der i sexhundrede Aar havde været faldne under Guds retfærdige Dom til Helvedes evige Pine og Fordømmelse, med alle Vantro, Bespottere og Ugjerningsmænd." Det fremhæves meget skarpt, hvilken ulidelig Skam og Vanære det vilde være for Ens Forfædre, om denne Beskyldning var sand. Han synes

[1]) I en Brunsbergensis Seminarii historia, Theiner, l. c., II, Pag. 322, nævnes blandt Eleverne Suecos, Goihos, Danos; men kun to Normænd, en Nicolaus og en Sigvardus.

[2]) Fol. C, 1.

[3]) Da Bogen med sin danske — eller maaskee rettere skandinaviske Stiil, thi Sproget er hverken Dansk, Norsk eller Svensk, men alt dette tilsammen — hører til de literære Sjeldenheder, anføres her dens fuldstændige Titel:

„Confessio Christiana. | Det er | Den Christelige Be-|kiendelse om Herrens veig, huilken den | Christelig menighed vdi disse trende nordlendske | riger, Danmarck, Suerige, oc Norrige stadelige hafuer be-|kiendt, oc efterfuldt, fraa det første de hafue annammedt den | Christelige tro, ofuer sexhundret aar, indtil Christian | den tredie Danmarkis oc Norrigis, oc Gotstaf | Suerigis rigis Konningens tijd. | Vddelt vdi sex Capittel, huilke det efterfylgende | Register vdtuiser. | Sammenskrefuen | Af Laurits Nielssen af Norrige. | Ierem. VI. | Dette siger Herren: Staar paa Veigene, oc seer, oc spørier | om de gamble stier, huilken skal være den gode Veig: oc Van-|drer vdi den; saa skulde i finde rolighed til eders Siele.*) | Psal. XXVII. | Herre Viis mig diin Veig, oc leed mig paa den rette Bane, | for mine Fienders skyld. | Tryct til Brunsberg af Jørgen Skionfels Aar M.DC.V. | Met Ofrighedens forlof."

Fortalen til Læseren, der er ganske pudsig formedelst de reformatoriske Grundsætninger, som Forf. der udtaler med Hensyn til — Orthographien, lyder saaledes:

„Til læseren.

DEn fromme læser beder ieg at hand vil tage til gode, der som ieg i denne fordanskelse icke hafuer det vdrettet som tilbørligt vaar, oc hafde gierne sielfuer seet. Thi ieg bryder pao adskillige tungemaol; dog er vdi inted af dem fuldkommen: Fordi ieg hafuer vanket vdtlendis ofuer 40. samfelte aor, oc pao de stæder, der ieg icke kunde møget bruge vort tungemaol. I denne fordanskelse felet mig ocsao orden. icke kunde ieg heller bekomme hær den hielp, som ieg kunde aldelis driste pao: men motte hielpe mig som ieg kunde. Skriften vilde ieg gierne lage efter maolet: derfore ofuerflødige bogstafue, som mand ellers bruger, hafuer ieg forkasted: oc for tuiflsmaol skyl, aa, hafuer ieg set naor mand skal drage pao, a: men ao naor dipthongen tuelydendis bemerkis, af, ao, tilsammen sat. Der vaar oc besuerligt at sao regere Tryckerne, som icke kunde maolet, at de skulde icke vndertiden forsee sig. Derførre hafuer hafuer (sic) ieg, neest efter det efterfylgendis register, optegnet de vildfarelser som kude forhindre læsere. ellers findis der vndertiden, n, for u, h, for b, oc andet saodant om huilcke kand een forstandig læser snarligen gisse. Men huad som i alt dette feiler, beder ieg at den F. Læsere, for sijn fromhed, vil oprette, oc tage alt vdi den beste mening. —"

De følgende Citater have vi, for ikke at giøre Læsningen altfor besværlig, oversat i Nutidens Orthographi.

*) Dette samme Bibelsted staar nu over Indgangsdøren til den protestantiske Kirke i Turin.

at høre dem beklage sig og tale saaledes: „Denne Slægt og Afkom fødte vi Gud og Verden. Den christelige Tro og hellige Religion og Guds Dyrkelse have vi dem med christeligt Exempel, Liv, Gods og Guds Velsignelse bekræftet og stadfæstet. See nu deres Taknemmelighed mod os! Vi nyde og besidde med Gud det evige, himmelske Sæde og ere værdige til at regnes iblandt Guds Børn; men de, ligesom de vare visere end som vi og alle Christne baade før og nu, have (sic) de os for dem, som til Helvedes Ild og Plager ere fordømte; saa at der findes neppelig nogen, som vil komme os i Huller bevise sig os taknemmelig, som vel tilbørligt var."

Der henvises dernæst til den almindelige katholske Kirkes mange og glimrende Triumpher over indre som ydre Fiender og til den Forjættelse, der er den given, at den „skal være Sandhedens Støtte og Stadfæstelse paa Jorden." Det er fornemmelig Kongen og Rigets Adel, som Forfatteren har havt for Øie ved sin Fremstilling af den „christelige Bekjendelse om Herrens Vei", og det er under deres Beskyttelse, han tilsidst tillidsfuld stiller den, i det sikre Haab, at de ville modtage den med Taknemmelighed, „fordi den forsvarer deres Forfædres Hæder og Ære, udaf hvilken deres og hele Rigets Ære hænger."

Man maa beundre den Kløgt, med hvilken dette argumentum ad hominem er ført og Religionens Sag saaledes stillet under Protektion af den reent menneskelige Tillid til det, der er blevet ærværdigt ved sin Ælde. Fremstillingen er klar og letfattelig; paa enkelte Steder hæver den sig endog til virkelig Veltalenhed, og man mærker tydeligt, at Forfatteren selv er dybt greben af Overbevisningen om sin Sags Retfærdighed. Naar ikkedestomindre hans Apologi blev uden Virkning, da maa man søge Aarsagen i den Styrke, hvormed Reformationen i Danmark havde grebet Gemytterne. Laurentius havde vistnok tænkt sig Forholdene her anderledes, end de i Virkeligheden vare. Den Troskyldighed, hvormed han dedicerer sit Skrift til den protestantiske Øvrighed selv, og den Naivitet, hvormed han øiensynlig haaber paa sin Sags Seier, saasnart den blot er bleven grundig og oplysende fremstillet, viser os tilstrækkelig, at han maa have tænkt sig, at der i Danmark skulde være udbredt en almindelig Kryptokatholicisme, saaledes som det havde været Tilfældet i Sverige, da han for næsten en Menneskealder siden virkede der.

Domkirken i Regensburg.

„Confessio Christiana" var, som før bemærket, bleven færdig i Aaret 1605. Tidlig det følgende Aar kom Laurentius med Skibsleilighed til Helsingør[4]), hvor han forblev i tre Uger. I denne Tid samledes han flere Gange med de derværende Katholiker — formodentlig for det meste bestaaende af fremmede Konsuler, Kjøbmænd og Søfarende — og læste Messe for dem.

[4]) Som Kilde for den følgende Fremstilling af Laurentius's danske Reise er fornemmelig benyttet „Litteræ autographæ Iohannis Stephanii scriptæ Hafniæ d. XVI. Junii MDCVI et missæ d. IV. Julii ad episcopum Lundensem M. Magnum Matthiæ", der findes indført i et Exemplar af Confessio Christiana, der er gaaet over til det norske Universitetsbibliothek fra Revisor Andersen.

Et Par Dage før Pintse reiste han ind til Kjøbenhavn og oversendte Pintseaften Universitetets Kantsler et Brev, i hvilket han forklarede ham Hensigten med sin Reise. Denne begav sig tidlig Pintsedagsmorgen til Kongen, der imidlertid havde modtaget et Exemplar af „Confessio Christiana“ og af den danske Oversættelse, og forelagde ham Sagen. Kongen svarede ham ganske kortelig, at han undredes over Laurentius's Frækhed, og at han siden skulde lade ham sin Villie vide.

Den følgende Morgen Kl. 6 var der berammet Møde i Konsistorium, til hvilket ogsaa Laurentius var indkaldt for at modtage Kongens Svar paa hans Forestilling. Men hvad enten han nu fandt, at det tidlige Klokkeslet var noget ubeleiligt valgt, eller han nærede andre mere alvorlige Betænkeligheder, han indfandt sig i ethvert Fald ikke, men sendte i dets Sted en Skrivelse, hvori han erklærede, at for Konsistorium agtede han ikke at indfinde sig, da han aldrig havde havt noget at gjøre med Danmarks literære Republik, siden han for 50 Aar siden havde gjennemgaaet den lærde Skole under Mag. Andreas Petreius og strax derpaa var traadt over i Jesu Selskab, hvorefter han havde færdedes i Sverige, Tydskland osv. Det havde rigtignok været hans Haab at erholde en Samtale med Kongen, men det havde han opgivet efter Majestætens egen Tilskyndelse osv. (Sluttes.)

Literatur og Kunst.

Th. Overskou. Haandbog for Yndere af dansk dramatisk Literatur og Kunst, indeholdende de kongelige Theatres Repertoire, Forfattere, Oversættere og Komponister fra det kgl. Theaters Aabning, 18de Decbr. 1748, indtil Begyndelsen af Saisonen 1865—66. Supplement til den danske Skuepladses Historie. Kbh., C. W. Stinck, 1865. 199 S. 8vo. — Det er med denne Fortegnelse som med saamange andre lignende Arbeider, den skjuler, trods sit særdeles lidet indbydende Ydre, i sig Omridsene af og Materialierne til en Skildring af noget Interessant, som det rigtignok i de fleste Tilfælde overlades til Læserens egen Taalmodighed at finde ud blandt det meget, som ikkun har en underordnet Interesse for ham. For Dramaturgen, Skuespilleren, Literaten er naturligviis en saadan Fortegnelse et af de Værker, som han maa have ved Haanden, og til hvilke han stadig maa ty for at hente frem alskens Oplysninger. For en videre Læserkreds er det vel især enkelte charakteristiske Talstørrelser, der har meest Interesse, fordi de afgive den sikreste Maalestok for Bedømmelsen af Tidens Smag og — Luner paa det dramatiske Gebet. Saaledes anfører Forf. et Sted de ti danske Forfattere, hvis Stykker ere givne oftest; øverst staar naturligviis Holberg med sine 32 Stykker, opførte 2036 Gange; J. L. Heiberg, 23 Stykker, 973 Gange; Hertz, 36 Stykker, 696 Gange; Oehlenschläger, 37 Stykker, 648 Gange; Overskou, Hostrup, H. C. Andersen, Arnesen — alene dennes „Capriciosa eller Familien i Nyboder“ er gaaet 77 Gange over Scenen — Hauch og P. A. Heiberg, den Sidste med 9 Stykker, opførte 158 Gange. — Af udenlandske Forfattere er det naturligviis Scribe, der har leveret de rigeligste Bidrag til Repertoiret, idet der af ham (med eller uden Medarbeidere) er opført i det Hele akkurat — 100 Stykker. Af Shakespeare er der opført 11 Stykker, blandt hvilke vi imidlertid til vor Forundring have savnet f. Ex. „Othello“ og „Skjærsommernatsdrømmen.“ Disse 11 Stykker have i det Hele været opførte tilsammen 250 Gange; nogle enkelte have kun naaet et ganske ringe Antal Forestillinger, saasom „De muntre Koner i Windsor“ 3, „Kjøbmanden i Venedig“ 4 og „Løvbud og Løvbrud“ 6. Det høieste, noget af dem er naaet til, er 45 Forestillinger, som „Kongens Læge“ har oplevet. Idetheletaget synes de „klassiske“ Dramaer ikke at have glædet sig ved nogen særdeles Gunst; vi finde saaledes paa en enkelt Side Schiller's „Don Carlos“ opført 5 Gange, Moreto's „Donna Diana“ 5 og Calderon's „Dorothea og Gomez Arias“ 4, hvilket ikke er synderlig meget i saa lang en Levetid, som den danske Skuepladses. Lige daarligt er det gaaet Göthe; 3 Opførelser af „Claudine af Villabella“, 5 af „Clavigo“, 4 af „Egmont“ og 3 af „De to Sødskende“ skal ikke have bidraget meget til at gjøre det danske Publikum bekjendt med Göthe som dramatisk Forfatter. Noget heldigere har Lessing været; „Emilia Galotti“ er gaaet 45 Gange og „Minna af Barnhelm“ 20, det vil sige før i Tiden; thi de have ikke været givne, hiint siden 1837, dette siden 1798. „Nathan den Vise“ savnes ganske, „Matronen fra Ephesus“ er gaaet 1 Gang. — Øverst blandt Oversætterne paraderer den mangfoldige N. T. Bruun med 210 Stykker. Blandt Oversætterne sees Claus Fasting anført med „Aglae eller Støtten“, Komedie i 1 Akt af de Sivry, oversat og med Sange forøget, Musik af Sarti, hvilket i det Hele gik 37 Gange, og „Modens Sæder“ (siden kaldet „Vore Tiders Tone“), Komedie i 1 Akt af Saurin, — to Oversættelser, som man før ikke har opført blandt Fasting's Arbeider. — Af Balletkomponisterne har Aug. Bournonville været den frugtbareste; en af hans 42 Balletter, „Napoli“, er gaaet op til 121 Forestillinger, et Antal, der kun overgaaes af gamle Vincenzo Galeotti's „Amors og Balletmesterens Luner“, opført 147 Gange og det lige ned til for halvandet Aar siden. — For Tiden disponerer det kgl. Theater over 34 kgl. Skuespillere og Skuespillerinder og 7 uden Prædikatet kongelig samt 28 Medlemmer af Balletten. Chefsposten indehaves af Etatsraad N. H. C. C. Kranold; Prof. Hauch er Censor, S. H. Paulli Kapelmester, Prof. Hoedt Elevinstruktør, Prof. H. P. Holst Sceneinstruktør, Phister og W. C. Holst Instruktører, Rung og C. L. Gerlach Syngemestre osv.

— **Danske Samlinger** for Historie, Topografi, Personal- og Literaturhistorie, udg. af Chr. Bruun, O. Nilsen og A. Petersen. Første Binds første Hefte. Kbh. 1865. Gyldendals Forlag. 110 S. 8vo. — Under denne Titel have tre Mænd, — af hvilke den første som Bestyrer af Nordens største Bibliothek, en Stilling, han i en usædvanlig ung Alder har opnaaet, og tildeels ogsaa ved literære Arbeider (især om Holberg) tør forudsættes at have et temmelig bekjendt Navn, — paabegyndt Udgivelsen af et Tidsskrift, der vil udkomme med fire Hefter om Aaret. Skriftet, der betegner sig som en Fortsættelse af P. F. Suhm's (og B. C. Sandvig's) i forrige Aarhundrede udgivne Samlinger i Kvart, vil ifølge Titelen og Forordet meddele Bidrag til den danske Historie i saagodtsom alle Retninger; hvad der især tør gjøres Regning paa, er hidtil utrykte Aktstykker, ledsagede med orienterende Indledninger og Noter, hvorhos der dog ogsaa loves Afhandlinger, navnlig henhørende til Bibliographien, ligesom tillige en og anden sjelden Pjece ved Leilighed vil blive optrykt i disse Samlinger. Det nys udkomne Hefte udmærker sig ved et meget vexlende Indhold, da dets 110 Sider ere fordelte paa ei mindre end tretten forskjellige Afsnit, af hvilke dog de sex sidste henføres under Fællesrubriken Smaastykker. Den første Meddelelse indeholder en hidtil utrykt latinsk Tale af Chr. Falster imod den bekjendte hollandske Philolog Petrus Burmannus den yngre, den samme, imod hvem Holberg har rettet sit berømte Brev fra Holger Danske. Justitsraad Bruun's Anmærkninger til denne Falster's Tale turde for Literaturhistoriens Venner have adskillig Interesse. Ikke alene finde vi nemlig her et hidtil i det Væsentlige ukjendt, høist charakteristisk Brev fra den lærde Hans Gram til J. A. Fabricius, hvori Brevskriveren meget uforbeholdent ytrer sig om Holberg, men det er ogsaa lykkedes Hr. Bruun med formeentlig fuldkommen Evidents at godtgjøre, at Holberg's (ligesom Falster's og Fleres) Vrede mod Burmann heelt og holdent har grundet sig paa en Misforstaaelse. Burmann havde vakt hans Forbitrelse ved i et Stridsskrift mod en fransk Literat at anbringe de Ord: „Johannes Rhodius, licet gente Danus, tamen vir vere doctus“ osv. (Joh. Rhode, endskjønt Dansk af Fødsel, dog (!) en lærd Mand), en Ytring, som vistnok tilsyneladende kunde synes at indeholde en Uforskammethed*), men som, naar man nøiere undersøger Konterten, snarere er en Artighed; thi Burmann har aabenbar meent omtrent som saa: Endskjønt Joh. Rhode ikke var nogen Franskmand (som den, mod hvem Polemiken var rettet) men derimod en Danske, var han dog en lærd Mand, hvoraf kan sees, at Videnskabsmænd findes ogsaa udenfor Frankrige. — Et af de følgende Stykker i Heftet indeholder Familieoptegnelser fra det 16de Aarh. af to danske Adelsmænd af Navnet Juel. Den ene af disse, Iver Kjeldsson Juel, spillede i Frederik den Førstes Tid en vis Rolle i Norge, men kun lidet herom har hidtil været bekjendt; Side 53—54 vil man imidlertid finde en Deel Oplysninger, som have været Keyser ukjendte, men som virkelig i nogen Grad bidrage til at supplere dennes Fremstilling af Kirkens Historie i Katholicismens sidste Aar. — „Smaastykkerne“ indledes med en Notits om Oprindelsen til Staden Odenses Navn, der udgives for ny, men formeentlig forlængst har været opstillet, idetmindste af norske Lærde. Forøvrigt indeholdes der i disse Smaastykker endeel utrykte Breve, af hvilke det sidste (meddeelt af Konferentsraad Werlauff) er meget morsomt og charakteristisk for sin Tid. Det er skrevet i Paris 1796 fra den bekjendte, senere landsforviste Republikaner Malte Conrad Brun til en af hans jakobinske Meningsfæller Nils Christian Bjerring, og indeholder hverken mere eller mindre end en detailleret Plan til en Revolution i Danmark. — Som man allerede af det her Anførte vil kunne slutte, indeholder det udkomne Hefte adskillige gode Oplysninger for dem, der interessere sig for den nordiske Histories Enkeltheder, og saadanne Læsere imødesee vistnok med Længsel dette Tidsskrifts Fortsættelse. Alligevel kunne vi dog ei tilbageholde den Mening, at Udgivere, der have en saa fortrinlig Adgang til Benyttelse af Kjøbenhavns bedste Haandskriftsamlinger, i Fremtiden maatte af disse kunne fremdrage Aktstykker, der for dansk Historie havde en noget større Betydning, end de her meddelte, ligesom det ogsaa forekommer os, at Udg. kunde gjøre Videnskaben en større Tjeneste ved at gruppere det Materiale, de ville offentliggjøre, om visse Hovedemner, istedetfor som i nærværende Hefte paa en noget desultorisk Maade at give allehaande Oplysninger om de meest forskjelligartede Gjenstande. L. D.

— Paa Jacob Andersens Enkes Forlag er i Throndhjem udkommet: Saga um Sverre Magnus Sigurdsson, Noregs Konung. Umskrivi fraa det gamle i det nyare norske Landsmaalet til Lesnad aat Aalmugen af Eirik M. Torvaldsson Sommer. 1ste Hefte. 56 S. 8. Værket bliver $17\frac{1}{2}$ Ark og udkommer i 4 Hefter à 12 ß. — Seminarist Sommer er tidligere optraadt som Forfatter i Landsmaalet med en kort Norges Historie, udkommen paa P. T. Mallings Forlag i Christiania, hvilken imidlertid ikke har fundet synderlig Udbredelse. De, som læse Skrifter i dette „Maalføre“, synes temmelig faa i Forhold til dem, som skrive i det, og vi frygte endog for, at Almuen med større Lethed vil læse Sverres Saga i den danske Oversættelse (i Oldnordiske Sagaer), end i denne nynorske Oversættelse, trods al den Flid og Kjærlighed, som maatte være anvendt derpaa. — Bogens Priis er billig.

*) Holberg svarede, som bekjendt, ved at lade Holger Danske fortælle, at Danmark var beliggende i den Verdensdeel, som gemeenligen kaldes Europa, at Indbyggerne gik paa to Been og havde Øine i Forhovedet, „sicut Lugduni Batavorum.“ (!)

— Paa den Gyldendalske Boghandels Forlag er udkommet 1) Begyndelsesgrundene af Dyrerigets Naturhistorie (Lærebog i Zoologien No. 2) til Brug i lærde Skoler og Realskoler udarbeidet af Chr. Fr. Lütken. 5 udvidede Oplag med 332 i Texten indtrykte Afbildninger. 242 S. 8vo. 2) De allerførste Begyndelsesgrunde af Dyrerigets Naturhistorie (Lærebog i Zoologien No. 3) til Brug ved den første elementære Underviisning udarbeidet af Chr. Fr. Lütken. 5te noget forkortede Oplag med 201 i Texten indtrykte Afbildninger. 172 S. 8. Begge disse Skrifter, der have vundet stor Anerkjendelse som Skolebøger, ere udstyrede med omhyggelige Afbildninger.

— Paa samme Forlag er udkommet Sammenlignende Mønt-Tabeller for Reisende og Handlende over de nugjældende europæiske Systemers Mønter bearbeidede efter disses sande Metalværdi af H. F. Alsing, forhenværende Myntmester, i Altona. 92 S. 8vo.

I et dansk Skillingsblad, „Dagstelegrafen“, redigeret af H. Rimestad, staar en hidsig Artikel imod dette Blad i Anledning af en Notits i No. 39 om „De Nygifte“ af Bjørnstjerne Bjørnson. — Vi maa fremdeles være af den Mening, at et norsk Stykke, indleveret til Kjøbenhavns Theater under alle de Betingelser, som Regulativet kræver, bør, saalænge Sproget er eet, betragtes og betales som et indenlandsk Arbeide. Stockholms Theater betaler den finske (svensktalende) Forfatter som for svensk Original, ja har tilbudt den nævnte norske Forfatter for et trykt Stykke den samme Betaling, som svenske Forfattere nyde, kun med Afdrag for Oversættelsen. Om den norske Forfatter af Kjøbenhavns Theater faar mere ved et fast Honorar, end ved at lønnes efter Regulativet (hvilket forøvrigt betvivles), kommer Sagen ikke ved; at han sættes udenfor det for Originaler bestemte Regulativ, er det, som vi have paaanket; thi de forskjellige Theatre inden en Sproggrændse saa snæver som vor bør ikke etablere Adskillelse mellem „Ind- og Udlænding.“ — Endvidere maa vi fastholde, at den Betingelse, Kjøbenhavns Theater har knyttet til sin Antagelse, at Stykket ikke maa spilles i Forfatterens Fædreland, før det er spillet i Kjøbenhavn, dersom han ikke vil forbryde en Deel af sit Honorar, er baade „hinderlig“ og smager lidt af den Tid, hvori vi betragtedes som liggende „i Provindsen.“

Hr. Clemens Petersen æsker en Forklaring af os i „Fædrelandet“ i Anledning af den samme Notits; vi haabe, den her givne er tilstrækkelig, skjønt den ikke er affattet i saa galante Udtryk, som dem, han selv bruger. — Hr. Erik Bøgh tager i en forøvrigt skarp Artikel ogsaa Anledning til at tale om Forfatterhonorar m. m., og ytrer blandt Andet om det kgl. Theaters Regulativ, at det synes indrettet „for Pensionister og Dilettanter“ og ikke for Forfattere. Skjønt han er meget velvillig, maa vi dog fastholde, at vi for vor Part ikke have kriticeret Regulativet; vi have meget mere villet have det anvendt ligeligt for alle Forfattere inden samme Sprog. Det vilde være et altfor slemt Omen, om Landsmænd af Ludvig Holberg skulde kaldes Udlændinge ved Kjøbenhavns Theater.

Den — nærværende Sag forresten uvedkommende — Klage over, at norske Theatre tage danske Arbeider uden Forfatternes Tilladelse, har været sand, men er det ikke længer. Og den Tid, den var sand, led hele vort literære Liv endnu under Følgerne af, at vi før vor Selvstændighedsperiode havde afgivet alle vore Kapaciteter til Kjøbenhavn og Danmark, saa vi selv Intet eiede. Vi opfordre de Danske og særlig de danske Forfattere til at betragte Sagen fra et høiere Standpunkt, nemlig som et aandeligt Forskud, hvorover de, naar de seer paa Følgerne, ikke bør klage; thi nu begynde vi at betale tilbage.

Norge.

Christiania. Idag (4de Novbr.) aabnes Jernbanen til Sverige. — Paa Christiania Theater opføres i Anledning af Dagen B. Bjørnson's „Halte-Hulda“, der ogsaa gives imorgen, hvilken sidste Forestilling de svenske Gjæster, som komme herind, efterat have overværet Jernbanens Aabning, ere indbudne til at overvære.

— Den danske Digter, Carl Borgaard, der i en lang Række af Aar var artistisk Direktør ved Christiania Theater, forlod i forrige Uge Christiania for at bosætte sig i Kjøbenhavn. Det af ham paabegyndte Maanedsskrift „Den Gamle“, der ligesaalidt som noget andet af vore Maanedsskrifter har holdt sig den i Titelen indeholdte Udgivelsestermin efterrettelig, vil da formodentlig gaa ind med det udkomne første Hefte.

— Istedetfor den tidligere franske Konsul her i Christiania, Saint-Foix, er udnævnt Hr. Robcis-Borghers, der tidligere har været ansat i det franske Udenrigsministerium.

— Norges Bidrag til Kongens Civilliste er for nærværende Storthing foreslaaet forhøiet fra 64,000 Spd. til 84,000 Spd. Dagbladet (Kbh.) bemærker i den Anledning, „at i Danmark, hvis Folkemængde efter Wienerfreden ikke er meget forskjellig fra Norges, men med hvis Krone rigtignok ikke nogen anden er forenet, oppebærer Hs. Maj. Kongen en Civilliste af 500,000 Rdl.“ (250,000 Spd.)

— **Dødsfald.** Kapitainlieutenant A. W. Müller † i Christiania 28 Okt., 48 Aar gl. — Fuldmægtig E. Tidemand, en flittig Dagbladsforfatter ang. Kunstanliggender og Norges Kommissær paa Udstillingerne i Paris og London, † paa Moss af et Slagtilfælde, $53\frac{1}{2}$ Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 46.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 12. Novbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Norske Apostater.

I.

Klosterlasse.

(Slutning fra forrige No.)

Da Kongen, Christian den Fjerde, fik høre om det mislykkede Konsistorium, blev han heftig vred og gav Ordre til, at hvis Laurentius ikke vilde møde med det Gode, skulde man bringe ham did med Magt. Et nyt Møde sammenkaldtes i Hast til Middagen Kl. 12, og nu indfinder „den gode*) Pater Laurentius" sig. Han syntes i samme Øieblik, han traadte ind, noget generet, som om han havde en Følelse af, at han ikke var Konsistoriet nogen synderlig kjær Gjæst; men han fattede sig snart og hilsede hver enkelt af de forsamlede Herrer med Haandtag. Dr. Jonas Charisius reiste sig derpaa og tiltalte P. Laurentius saaledes: „Det er mig paalagt af Hs. kgl. Maj. at meddele Dig, Domine Laurentius (dette var den eneste Titel, han gav ham, medens Kantslerens Kollegaer kaldte ham Doctor), hvad Hs. Maj. har behaget at svare paa dit Forlangende. For det Første har Du indsendt en trykt Bog paa Latin og paa Dansk. Dernæst har Du tilbudt Dig selv og din Bistand til at bilægge Religionstvistighederne og faa Enighed istand. For det Tredie har Du søgt om Leidebrev til Norge, hvorhen Du ønsker at begive Dig for nogle private Anliggenders Skyld. Til alt dette svarer Kongen, at han undres høiligen, for det Første over at Du, der er Jesuit og ikke har noget med vor Tro at gjøre, har faaet Mod (tanta animi confidentia) til at snige Dig hemmelig ind i dette Rige, for at bringe Forstyrrelse i Religionen og volde Ufred, ja derpaa endog vedgaa dit Navn og hvad det er, Du fører i dit Skjold. Og endskjønt Kongen kunde have god Grund til at følge andre Kongers og Fyrsters Exempel og straffe Dig strengt for oprørske Machinationer, saa vil han dog formedelst sin store Mildhed vise Dig den Naade, for denne Gang at lade Dig vende uhindret og ustraffet tilbage til Dine. Hvad den Bog angaar, som Du har offereret Hs. Maj., da er den aabenbarligen fuld af alskens papistiske og jesuitiske vildledende Lærdomme, og det paalægges Dig derfor strengelig, at Du skal udlevere alle de Exemplarer af den, der maatte være i din Besiddelse, til den, Hs. Maj. maatte overdrage at modtage dem, og saafremt Du har givet noget af dem bort, Du da skal kræve det tilbage eller opgive, hos hvem det findes, for at man kan erholde dem udleverede. Hvad nu Religionen angaar, da er ved Guds Naade og Hs. Maj.s Forfædres Fromhed alt i den Sag saa vel ordnet, at det ikke trænger til Nogens Reformation, mindst af alt din eller Nogens, der hører til din Sekt; thi Hs. Maj. er ikke saa blind, at han ikke skulde kunne see eller skjønne, hvad det er, deres Raad sigte til. Hans Maj. seer ogsaa, hvad der ligger under dit Paaskud til en Reise til Norge; derfor ikke blot afslaar han Dig den, men han paalægger Dig ovenikjøbet strengelig, at Du efter naadigen at have faaet en Dag til at bringe dine Sager i Orden, skal forføie Dig bort fra dette Land og ikke underveis foretage Dig Noget, der kunde fremkalde Forstyrrelse eller Ufred. For at dette Sidste ikke skal skee, vil Du erholde en Ledsager med paa Veien, der skal følge Dig ud og, om det skulde blive nødvendigt, tage Forholdsregler mod dine Paafund."

*) „Bonus Pater L."

Laurentius begyndte nu at forsikre om sin store Ærbødighed for Fædrene og sin Kjærlighed til Fødelandet, og at han havde gjort Alt i den bedste Mening. Han havde ventet et ganske andet Svar; han var jo ogsaa kommen med Anbefalingsskrivelser fra Hs. Keiserlige Majestæt, Kongerne af Spanien, Frankrig og Polen; aldrig havde han havt noget Ondt isinde hverken mod Hs. Maj. Kongen eller dennes Undersaatter, og han havde ikke begaaet Noget, der kunde retfærdiggjøre nogen streng Straf. Han havde blot havt med sig 4 Exemplarer af sin Bog, af hvilke han havde skjænket Kongen, Kantsleren og Dr. Resen hver sit; det fjerde var bestemt til M. Jonas, men denne havde ikke villet modtage det. Han skulde nu opfylde Kongens Befaling og strax reise. Paa Dr. Jonas's Spørgsmaal forklarede han, at han tænkte at lægge Veien overland til Hamburg. Efterat derpaa nogle faa Ord vare vexlede, bukkede han for de Tilstedeværende og forlod Konsistoriet. Efter Kongens Ordre gik han ombord paa et Skib, der skulde bringe ham til Rostock, og som Fredag den 13de Juni lettede Anker, efterat det var bleven opholdt et Par Dage af Modvind.

Senere fik man vide, at hans Forklaring om de fire Exemplarer af „Confessio Christiana" ikke havde været paalidelig; han havde tvertom uddeelt Bogen til en Mængde Almuesfolk og Fruentimmer, der imidlertid omhyggeligt skjulte den, for at Laurentius ikke skulde komme i nogen Fortrædelighed.

Laurentius's aabne og dristige Optræden vakte adskillig Opmærksomhed. I saa nær en Berørelse havde man ikke været med Jesuiterne; flere fornemme danske Mænd havde vistnok sendt sine Børn til den fortræffelige Opdragelsesanstalt i Braunsberg, til hvilken Danmark dengang ikke kunde opvise noget Tilsvarende; ja, Kongen havde endog selv svaret Biskop Winstrup, der havde beklaget sig over dette, at han gjorde bedre i at skaffe sine Disciple saamegen Lærdom, at de kunde faa Bugt med Jesuiterne, naar det gik løs paa at disputere. Men denne velvillige Stemning havde ikke varet længe; allerede den 6te Oktober 1604 udgik der en Forordning, hvorved det blev paabudt alle Bisper og Provster at have et vaagent Øie med de unge Mennesker, der havde søgt Jesuiterskolerne, da de ikke maatte befordres til noget Embede i Kirke eller Skole osv. Umiddelbart efter Laurentius's Afreise fandt man det nødvendigt at indskjærpe dette Paalæg for Norges Vedkommende ved et Reskript af 9de Juli 1606 til Jørgen Friis. Da Kongen har fornemmet, at „en Jesuiter, som sig lader kalde Pater Laurentius, kanskee i den Mening, at han de Eenfoldige med Kjætteri og Vildfarelse vil forføre og bedrage", skal „være tilsinds til vort Rige Norge sig at ville begive, muligt samme jesuitiske Lærdom blandt vore Undersaatter der sammesteds at udsprede, da beder Vi Eder og ville, at naarsomhelst I af Superintenderne i Oslo, Hammer og Stavanger er bleven advaret" om, at han eller nogen af hans Orden er arriveret, „I dennem strax ufortøvet af Landet praktisere og ved billigt Middel paa Skuder eller i andre Maader derfra forskaffe, dog at dennem bliver alvorligen foreholdt, at dersom enten han eller hans Anhængere eller nogen af den Orden fordrister sig til imod saadant Forbud til vort Rige Norge at begive, de da ville straffes paa deres Hals" osv. Under samme Dato blev skrevet til de nævnte Bisper at advare Præsterne i deres Stifter aldeles Intet at have at befatte med formeldte Jesuiter, og udi ingen Gemeenskab enten med Omgjængelse, Disputationer eller anden Vidtløftighed sig med dennem indlade, saa og naar nogen af den Sekt didkommer, maa det strax gives Jørgen Friis tilkjende.

Disse Forholdsregler synes dog ikke at have forslaaet til at holde Katholikerne borte fra Norge, da det nogle Aar efter blev nødvendigt at afsætte flere Præster fra deres Embeder, som det fremgaar af et kongeligt Reskript af 3die Mai 1613. Endskjønt det ikke staar i direkte Forbindelse med vort Emne, ville vi dog meddele det som et Aktstykke af ikke ringe Interesse til Reformationens Historie i Norge. Det lyder saaledes:

„Til Statholder Envold Kruse og Bispen i Oslo! Vor synderlige Gunst tilforn. Vider, at Vi af Eders Skrivelse til vor Kantsler naadigst haver forfaret, hvorledes der udi Stiftet skal findes de Prædikanter, som for den papistiske Religion ere mistænkte, hvilken Suspicion og af nogle Dokumenter og Breve, som og til vort Kantseli er indskikket, i nogen Maade er at forfare, da bede Vi Eder og ville, at I strax forbyder M. Christopher Hjort Prædikestolen, saa han med den hellige Ministerii Tjeneste indtil paa videre Beskeed sig ikke befatter; dernæst skal fornævnte M. Christopher Hjort saavelsom Abraham Hansen, Evert Hiert, Petrus Alphæus, om han udi Stiftet findes, item Jacob Bo—(?), endog han er der ikke tilstede, citeres, at de den 2den Dag Augusti skulle møde i Skien for Os og vore elskelige Raad osv., og saafremt nogen flere Pastores der udi Stiftet findes, som ere mistænkte for den papistiske Lærdom, da skal I M. Niels flittig forfare og ransage, eftersom Eders Kald og Embede det udkræver, og siden skulle samme Personer med de forrige befales at møde udi Skien osv. Anlangende det Kald, som Jacob Hjort er fradragen, da ville Vi med det Første forsende en Person herfra did, som skal det betjene osv."

Om hvorvidt Laurentius, trods sin høie Alder, senere virkelig har fundet Anledning til at udføre sin Plan og er kommet til Norge — derom see vi os ikke istand til at meddele nogen Oplysning. I Schnabel's Beskrivelse af Hardanger nævnes, at der gik Sagn om, at han skulde have opholdt sig paa Gaarden Oppedal tæt ved Ullensvangs Kirke og „der i Stilhed søgt at udbrede sin papistiske Tro." Cordara omtaler i sin Fortsættelse af Sacchini's Historia soc. Jesu, at han i Aaret 1621 befandt sig i Riga sammen med 7 andre Jesuiter, da Byen blev indtagen af Gustav Adolph, og at denne lod ham transportere bort. Aaret efter døde han i Vilna den 5te Mai 1622, fire og firsindstyve Aar gammel.

Uagtet det kun er enkelte Episoder af Klosterlasses Liv og Færd, som vi have seet os istand til at skildre, have vi dog troet, at disse vilde have Interesse for en større Læserkreds, for hvem hans Navn turde have været temmelig ubekjendt. En fuldstændig, paa Aktstykker bygget Biographi vil først da kunne lade sig bringe istand, naar det er lykkedes at fremdrage de mange Bidrag til denne, som uden Tvivl findes i Jesuiterarchivet i Rom. Vi have heller ikke indladt os paa nogen Skildring af de religiøse Forholde i Norden under Klosterlasses Optræden her; men hvad vi i denne som i andre Henseender have maattet lade blive staaende til-

bage, vil blive taget med, haabe vi, af en kyndigere Haand end vor, der alt længe har været beskjæftiget med at samle Materialier til et større Arbeide om den mærkeligste af alle norskfødte Jesuiter. Til dette henvise vi vore Læsere „pro meliori informatione."

Wilhelm Nikolai Marstrand.

„Sanddruhed i Opfatning og Farvegivning, Samvittighedsfuldhed i Gjennemførelse og Tegning, ingen Overdrivelse i Stillinger og Bevægelser, Frygt for alt Affekteret, Forskruet, Sentimentalt og for Jagen efter Effekt" — i disse Ord har en dansk Kunstner*) sammenfattet det Program, som nu i en Menneskealder har samlet en dansk Kunstskole, der af sine Tilhængere kaldes den nationale, af sine Modstandere den realistiske. Forresten falde disse Navne naturligviis sammen, forsaavidt som Kunsten overalt, hvor den vil være noget mere end en Luxussag, maa gaa ud fra en fast Tilslutning til Folkets Liv og Opfatningsmaade. Saaledes har det været Tilfældet i Danmark, og naar man ret vil overbevise sig om, hvilke sunde Frugter en saadan Udvikling bærer, behøver man blot at lægge Mærke til den Mand, der maa kaldes Hovedrepræsentanten for den danske Kunstskole, Wilhelm Nikolai Marstrand.

Førstkommende Juleaften bliver det netop 55 Aar, siden Marstrand blev født i Kjøbenhavn i en velstaaende Borgerfamilie. Hans tidligt fremtrædende Lyst til at „skildre" blev, efterhvert som han voxte op, saa mægtig, at Faderen tilsidst maatte opgive sit Forsøg paa at gjøre en studeret Mand af ham. Dertil bidrog ogsaa, at Eckersberg blev gjort opmærksom paa Drengens kunstneriske Forsøg og fandt Behag i dem. En af hans Biographer omtaler nogle af disse Tegninger fra Marstrand's Skoledage; de synes alle at have været af en temmelig udpræget satyrisk Art. „Den ene forestillede et Avisfrieri. Den Naadige, der har søgt efter en Mand i Adresseavisen, staar og modtager den store Mængde Beilere, der indfinder sig efter hendes Avertissement; men den Ene er grueligere at see til end den Anden, hvorfor hendes Tjener har travlt med at uddele Kurve af det store Forraad, hvormed han er forsynet. Den anden Komposition forestillede en Familiekreds paa Landet, der sad samlet omkring Theebordet, medens en kjøbenhavnsk Spradebasse kom ind og gjorde sin Opvartning. Alle forbauses over denne besynderlige Figur, og den unge Pige, der skjænker Thee, glemmer sig selv i den Grad, at hun lader hele Theepottens Indhold løbe ud paa Gulvet."

Marstrand gjennemgik nu det kjøbenhavnske Kunstakademi, men fornemmelig tog han sig Eckersberg til Lærer og Mønster, og erhvervede sig under dennes kyndige og samvittighedsfulde Veiledning det Herredømme over Kunstens Technik, der er det Eneste, som bør bibringes ved ligefrem Underviisning. Fra hans 19de til hans 26de Aar fremstod der en Mængde Billeder under hans let arbeidende Haand, deels — og det var især dem, der drog Opmærksomheden hen paa ham — Genrebilleder af det lavere Folkeliv, saasom: „En Flyttedagsscene" (1831), „En Scene ved et Konsumtionshuus", „Nedgangen til en Kjælder" og „En Gadescene i Hundedagene", deels Portræter eller Familiescener med Grupper af Portræter i halv Størrelse, blandt hvilke især nævnes „Et musikalsk Aftenselskab." Endelig forsøgte han sig ogsaa i Historiemaleriet med „Svend Estridsen og Biskop Wilhelm", „Hvile paa Flugten til Ægypten" og „Odysseus og Nausikaa"; de to sidste Billeder vare Konkurrencearbeider, men ingen af dem lykkedes; den første Gang — i 1833 — maatte han vige for Eddelien, den anden Gang — i 1835 — for Adam Müller.

Høsten 1836 satte en Reiseunderstøttelse fra Fondet ad usus publicos ham istand til at forlade Danmark. Han havde ikke — med Undtagelse af en liden Tour til Norge Sommeren iforveien — før været udenfor sit Fødeland, og nu gik Veien til Rom, der dengang endnu havde meget igjen af sin gamle Anseelse som Kunsternes Høiskole, og hvor specielt de unge danske Kunstnere i Thorvaldsen eiede et Tilknytnings- og Foreningspunkt.

Blandt de Landsmænd, som Marstrand traf i Rom, og i hvis Selskab han tilbragte de fire følgende Aar, maa nævnes Bindesbøl, senere bekjendt som Architekt for Thorvaldsen's Museum, Constantin Hansen, Sonne og Roed -- alle tilhørende den samme Kunstretning, som han selv var slaaet ind paa — samt Ernst Meyer og Küchler. Fra dette Afsnit af Mesterens Liv skriver flere Fremstillinger af det italienske Folkeliv sig; ogsaa her søgte han nærmest at skildre pudseerlige Situationer, og i flere af disse Billeder, som i St. Antoniusfesten og i Scenen udenfor Fængslet, hvor Fangerne more sig med at spille Kort med Dagdriverne paa Gaden, er dette heldig lykkedes. De her nævnte Billeder ville være almindelig bekjendte gjennem de lithographiske Gjengivelser; et tredie, Oktoberlystighed i Villa Borgheses Have, opbevares i Thorvaldsen's Museum.

Høsten 1840 forlod han Rom, og efter næsten et Aars Ophold i München, vendte han 1841 tilbage til Danmark. Han kastede sig nu over en Række Emner, tagen af de Holberg'ske Komedier, der vel mere end noget Andet have bidraget til at gjøre Malerens Navn populært i Danmark. Først kom Erasmus Montanus's Disput med Per Degn (1843), dernæst Visitscenen i Barselstuen (1845), begge i Galleriet paa Christiansborg. Senere ere flere andre blevne udførte, ligesom Marstrand har udstyret den sidste Liebenberg'ske Udgave af Peder Paars med sex Illustrationer. I Forbindelse hermed kan nævnes hans Fremstillinger af Don Quijote, af hvilke et Par ere udførte som Malerier, medens andre ere medgivne den uheldige nye Udgave af Dorothea Biehl's Don Quijote.

Den næste Reise, som Marstrand foretog i Aarene 1845—47, og paa hvilken han lagde Veien over Holland og Frankrig til Italien, synes at have øvet adskillig Indflydelse paa hans kunstneriske Anskuelser, idet Bekjendtskabet med de gammelhollandske og nyfranske Realister gav ham Mod til at anlægge sit Arbeide efter en noget større Maalestok, baade hvad de ydre Dimensioner og den indre Gehalt angik. Hans Billeder havde hidtil ofte mere gjort Indtryk af kolorerede Illustrationee end af selvstændige Malerier; han begyndte nu at give dem en mere uafhængig Betydning, og de mange Billeder fra de følgende Aar, som „den italienske Osteriscene", „den forelskede Jæger", „Albanerinden i Karnevalet", „to venetianske Piger" o. fl., fængsle ikke blot ved det interessante Sujet og den skarpe Natursandhed, hvormed dette er gjennemført, men tillige ved de reent maleriske Fortrin, som man før undertiden savnede.

Wilhelm Nikolai Marstrand.

I 1850 blev Marstrand gift med Margrethe Weidemann, og gjorde derpaa en Reise i Sverige, fra hvilken han bragte tilbage Studierne til flere fortræffelige Billeder, blandt hvilke vi ville fremhæve „Kirkefærden over Siljansjøen", der blev indkjøbt til Christiansborgs Billedgalleri, og „en Frierscene fra Dalarne." I Aarene 1853—54 gjorde han en tredie Reise til Italien, paa hvilken han fornemmelig opholdt sig i Venedig. I den senere Tid har han været beskjæftiget i Roskilde, hvor det er ham overdraget at udføre tvende Freskobilleder i Christian IV's Gravkapel i den daværende Domkirke. „Det var Kongens Retfærdighed og Tapperhed, der skulde fremstilles i de to berømte Træk af hans Liv: Dommen i Skanderborg og Slaget ved Femern. Det sidste af disse Billeder er færdigt; det første mangler kun nogle faa Retoucher. De indfattes i rige Renaissance-Rammer, udførte af Heinrich Hansen saa mesterligt, at man tror, det er Skulptur og ikke Maleri, man har for sig. Billederne selv frembringe en lignende Illusion. Det er, som om man kunde gaa hen ad Skibsdækket eller træde op i Slotssalen, og dog glemmer man denne techniske Fuldendthed for det Gribende i de fremstillede Begivenheder og det levende Udtryk i Figurerne, ikke mindst i Hovedpersonen selv, hvadenten man seer paa den unge Konge, der med Ungdommens Fyrighed hævder den krænkede Retfærdighed, eller paa den gamle Helt, der trods sine syvogtredsindstyve Aar og trods de næsten dødelige Saar, der nylig kastede ham til Jorden, dog staar som den, hvis Anførsel ene er istand til at redde Flaaden og Fædrelandet. Om et Aar tør det haabes, at Kapellet er fuldendt, og den gamle Stad, der nylig saa hiin store Valfart til Frederik den Syvendes Kiste, vil ogsaa værdigt kunne modtage dem, der ville lægge en Krands paa Christian den Fjerdes; den skjønne Kirke vil forøge sine Kunstskatte med en ny Juveel, der overstraaler alle de andre."

Hidtil har det egentlige Historiemaleri været svagest repræsenteret i den danske Kunst; det vil nu staa sin Prøve, om det kan lykkes Marstrand at løse Opgaven og derved maaskee give baade sine yngre Kunstbrødre og Publikum Interesse for „den store Stiil."

*) Constantin Hansen.

St. Olafs-Klemmen i Lærdal.

Folkets Phantasi viser altid en stor Virksomhed og Dristighed ligeover for barokke Naturformationer. Hvor disse antage en omtrentlig Skikkelse af levende Væsener, seer man ikke et Spil af Naturkræfterne, men en vældig Indgriben af overnaturlige Væsener, Trolde og Jøtner, eller af disses Tugtemester, Hellig-Olaf. Traditionen opbevarer omhyggeligen en Række Fortællinger om, hvorledes denne eller hiin mærkelige Naturscene er fremstaaet under Troldenes Kamp mod Menneskene og den indtrængende Kultur, idet de fordetmeste selv ere blevne forvandlede til Steen, enten derved at de overrumpledes af Solen eller ere blevne forbandede af en Troens Mand. St. Olaf spiller i en stor Mængde slige Sagn Hovedrollen, og man vil paa de utalligste Steder af Landet finde slige synlige Vidnesbyrd om hans Færd, Forfølgelse af Troldene og Christendommens Udbredelse. A. Faye har samlet en lang Række af saadanne Sagn, og flere lignende vilde kunne samles. — I sin „Reise-Journal" (Nyhedsbladet No. 41) fortæller Pontoppidan, at paa Veien gjennem Lærdal opad de berygtede Galler viste hans Ledsagere ham et Sted, „hvor St. Olaf snoede sin Hest saa, at dens Baglænd sees i Fjeldet, hvilket vigede derfor, aabnede sig og lod ham ride heel igjennem, hvorfor der er ligesom en aaben Hvælving af et Snes Favne." Denne vilde Naturscene fremstilles i hosfølgende Afbildning.

Literatur og Kunst.

Meddelelser fra det norske Rigsarchiv, indeholdende Bidrag til Norges Historie af utrykte Kilder. Første Binds første Hefte. Chra. 1865. Feilberg & Landmark. 160 S. st. 8vo. — Under denne Titel har Rigsarchivar M. Birkeland, der siden 1863 er Bestyrer af det siden 1857 ved gjentagne Storthingsbevillinger vedligeholdte Fond til Udgivelse af Kildeskrifter for Norges Historie, paabegyndt et Tidsskrift for historisk Materiale, der i sit Slags inden vor Literatur er det tredie i Rækken, eller, hvis man vil regne ei alene „Samlingerne" i Kvart og Oktav, men ogsaa J. S. Munch's „Saga" mellem dets Forgjængere, kan kaldes det fjerde. Samtlige de ovennævnte tidligere periodiske Skrifter have imidlertid kun fristet en kortere Tilværelse, og af et Tidsskrift for historiske Afhandlinger, hvorpaa i 1862 indbodes til Subskription, kom, formedelst Mangel paa Imødekommen fra et indifferent Publikum, ikke saameget som et eneste Hefte til at see Dagens Lys. Vi ville imidlertid haabe, at nærværende „Meddelelser" i en længere Fremtid ville blive fortsatte, da Udgiveren klogelig har søgt at knytte deres Fremtid til en bestemt offentlig Institution, af hvilken vi vil ønske, at det maa blive betragtet som en Æressag at vedblive med, hvad dens nærværende Chef har begyndt. Ligeledes tør man deri, at Udgivelsen foregaar fra Landets rigeste historiske Kildesamling, see en Betryggelse for, at Tidsskriftet stadig vil

indeholde, saaledes som i nærværende Hefte, udvalgte Aktstykker, der gruppere sig om visse Hovedbegivenheder og systematisk ere samlede for at give udtømmende Belysning af visse udvalgte Tidsrum, Noget, som vanskeligere vilde blive Tilfældet, ifald Tidsskriftet skulde opretholdes ved Samarbeide af private Historikere. Vi tro derfor saameget mere at burde anbefale disse Meddelelser til det rigtignok saare ringe Publikums Opmærksomhed, som hos os pleier at nære nogen Interesse for historiske Samlinger og Forarbeider.*) Det foreliggende Hefte aabnes med nogle Optegnelser af Kancelliraad Carl Deichmann, hvis Opdagelse og Bearbeidelse til Trykken skyldes afdøde Rigsarchivar Chr. Lange. Carl Deichmann var en meget belæst Mand, hvis Ungdom derhos henrandt under Forhold, der gave ham Adgang til at erfare Mere om sin Samtid, end Tilfældet var med de fleste Andre; hans Optegnelser have derfor adskillig Interesse, ihvorvel de ikke ere fremstaaede i den Hensigt at udgives, men kun noterede for privat Fornøielses Skyld*). Resten af Heftet indeholder Aktstykker fra 1661, det Aar, da Enevoldshyldingen i Christiania fandt Sted, og da tillige den nye souveraine Regjering lod en „almindelig Landskommission“, fordeelt i flere Sektioner, anstille Undersøgelser rundt om i Norge for at skaffe Oplysninger om Landets Formuestilstand og Hjælpekilder, nærmest for at faa et paalideligt Grundlag for Beskatningen. Disse Aktstykker ere af det allerstørste Værd som Kilde til Kundskab om vort Fædrelands Tilstand ved et saare betydningsfuldt Tidsskifte, hvorfor vi opfordre Enhver, som ønsker at danne sig en Mening om Landets Vilkaar under Foreningen med Danmark, til navnlig at skjænke Landskommissærernes Indberetninger sin Opmærksomhed. Kjøbstædernes fremsatte Andragende ved Hyldingen indeholder ei alene, som man kunde vente, flere gode Oplysninger om disses økonomiske Tilstand ved Midten af det 17de Aarhundrede, men man vil overraskes ved her ogsaa at støde paa saadanne Spor af en større Almeenaand og af en over almindelige Laugshensyn ophøiet Tænkemaade, at man med Udgiveren maa finde, at noget af den fra Kjøbenhavns Rigsdag bekjendte djærve Holdning hos Borgerstanden havde forplantet sig til Norge. Man støder nemlig i den nævnte Petition paa Ønsker ei alene om et Kommerce-Kollegium, men ogsaa om en Hofret, om Indfødtes Ansættelse som Officierer i Fremmedes Sted, ja endog om et eget Universitet i Norge. Fra Forlæggernes Side er Skriftet smukt udstyret, og Prisen — 48 ß for 10 Ark — er ved det Offentliges Tilskud bleven saa billig, at Publikum ikke i „Meddelelsernes“ Dyrhed skal kunne finde Paaskud til at ignorere dem.

L. D.

*) „Norske Samlinger“ i Oktav havde ikke saamange Kjøbere, at Udgifterne til Tryk og Papir kunde dækkes (Chr. Lange's Oplysninger i Fortalen til 2det Bind), en ironisk Illustration til den saa ofte udtalte Phrase om Nordmændenes varme Interesse for sit Fædrelands Historie.

*) Vi gjøre ved denne Leilighed opmærksom paa, at en anden Række af Deichmann's Notitser, „Anmærkninger, henhørende til Frederik den Fjerdes Historie“, ogsaa netop iaar ere udgivne i Danmark, nemlig i Programmet for Sorø Akademies Skole af Overlærer J. H. Bang.

— **Norge og Nordmændene.** Reiseerindringer fra 1836 og 1865. Af Orla Lehmann. Kbh. 1865. 191 S. 8vo. 83 ß. G. E. C. Gad. — Af dette Skrift er et nyt Oplag fulgt saa hurtigt paa det første, at vi ikke kunne finde det muligt i den korte Tidsfrist at faa en saavidt tyk Bog sat op paany og korrigeret; og vi fristes derfor til at antage, at Forlæggeren, i Paavente af en usædvanlig rask Afsætning, har sørget for, at Satsen blev staaende, og at Bogen saaledes strax kunde aftrykkes paany i det fornødne Antal Exemplarer — en Fremgangsmaade, som er temmelig almindelig i Udlandet, men hvor det nye Aftryk ikke altid betegnes som Oplag, men kun som 2det, 3die Tusinde osv. I hvert Fald maatte denne Bog baade paa Grund af Forfatterens Navn og de Forventninger, der knyttedes til Behandlingen af det valgte Stof, stærkt spænde Læseverdenens Interesse. Men naar den ikke her er bleven kjøbt og læst med samme Begjærlighed som i Danmark, tør, næst efter Uvilligheden til Bogkjøb i det Hele, Grunden især være den, at Mgbl. Dagen efter at Bogen var kommen hidop og ligesom ubeseet aftrykte som Feuilleton dens svageste og for os Nordmænd mindst interessante Parti, hvorved Bladets Læsere bibragtes et feilagtigt Begreb om Bogen i dens Heelhed. Men denne Bog fortjener dog hertillands at læses hellere end ethvert andet Skrift, som af nogen Fremmed er skrevet om Norge, og det saameget mere, som dens pikante Form og Stiil giver selv det Kjendte og faktiske Tørre en vis Tillokkelse og Nyhed. — Som Titelen antyder, findes her Skildringer af „Norge og Nordmændene“ i tvende Tidspunkter, hvorimellem der ligger næsten en Menneskealder. Aaret 1836, da Orla Lehmann besøgte Norge, var, som vi vide, et i politisk Henseende yderst mærkeligt Aar, hvori der indtraadte en Krisis i de nationale og politiske Tilstande, og Skildringen heraf udgjør da Bogens største og vigtigste Afsnit. Ikke blot for Danskerne med deres tildeels parallele Tilstande fra den senere Tid, men ogsaa for os, vil denne Skildring være af Interesse, fordi det virkelig er saa, at „Afstanden i Rummet her har samme Virkning som Afstanden i Tiden — at lette Oversigten.“ Man vil finde Bemærkninger om mange Forholde, som engang fremsatte synes saa ligetil, at Enhver maatte kunne gjøre dem, men hvis Simpelhed kun vækker en Forbauselse, lig den over Columbus's Behandling af Ægget. Meget fremtræder i en ny Belysning, seet fra det fjerne og overskuende Standpunkt, hvorpaa Forfatteren har stillet sig. Men da han har villet skrive et Stykke Norgeshistorie, hvoraf der kunde hentes nogen Belærelse for hans Landsmænd ved Jevnførelsen med de danske Forholde, har denne Tendents vistnok ikke lidet influeret paa hans Opfatning og Dom. Lehmann var en af de dygtigste Kjæmpere for Friheden i Danmark. Men man vil vanskelig finde en Mand med hans Foragt for alle dem, der ligesom gjøre Forretninger i Folkefrihed og Opposition. „Den plebeiske Aands onde Instinkter“, hvormed Demagogerne til alle Tider have havt for Skik at bole, og „den Mistænksomhed mod en høiere Dannelse og Misundelse mod bedre Kaar“, som de fremelske, er ham en Vederstyggelighed, og med Overlegenhed seer han — Frihedsmanden — ned paa alle dem, som ere disse Instinkters Undersaatter, og sender Viddets og Sarkasmens Raketter ind imellem deres opstudsede Række. Det hule Demokraties pralende og egennyttige Tendentser er det ham en Lyst at stille i Latterlighedens Lys, og mangen traditionel Frihedsmand er efter hans Opfatning kun en uanseelig Størrelse, over hvis Popularitet han gjør sig halv lystig (f. Ex. Jonas Anton Hjelm). De eensidige nationale og demokratiske Bestræbelser havde paa den Tid, Lehmann var her, i Henr. Wergeland sin vigtigste Ordfører, og af ham og hans Stræben giver Lehmann en længere Charakteristik, der indeholder meget Snurrigt, men hvor dette er for stærkt og paatageligt søgt til at den kan være fuldkommen sand og billig. Og i hvert Fald hviler Dommen om Wergeland som Digter paa et utilstrækkeligt Fundament, idet Lehmann ikke har læst Digteren selv, men kun læst om ham (Lassen's Skildring) og udvalgt endeel Citater paa anden Haand. Selvforgudelsen hos det Parti, hvortil Wergeland hørte, fandt han at true „med i Selvstændighedens Navn at løsrive Nordmændene fra deres naturlige Sammenhæng med det skandinaviske Broderfolk, hvori deres egen Nationalitet først finder Styrke og Fylde, og i Folkelighedens Navn at føre Uvidenheden til et Herredømme, som, hvis det havde været muligt konsekvent at gjennemføre samme, maatte føre til Fordærvelse.“ Kampen mod denne ultraliberale Retning var kort forud begyndt med „Dæmringen“ og fortsattes endnu medens Lehmann opholdt sig her; og han følte sig da, som han selv siger, naturligen stærkest tiltrukket af det Parti, hvis Program dette djærve Digt kan kaldes. Han færdedes fortrinsviis mellem dets Medlemmer, der næsten alle siden have vundet et literært eller politisk Navn, og af hvem han derfor, med Henblik paa deres senere Virksomhed, giver kortere Charakteristiker. Men Venskabet og de

St. Olafs-Klemmen i Lærdal, tegnet og chemityperet af P. Lund.

fælles Interesser har ikke hildet hans Dom og ungdommelige Fritalenhed. Et Par af disse Charakteristiker kan tjene til Prøve paa Bogen og hidsættes derfor.

„Den ældste og bedste af mine norske Venner var den Mand, under hvis Auspicier jeg har ønsket at fremføre nærværende Skrift.*) Anthon Schweigaard var under fattige Kaar opdraget til Sømand i en lille Kjøbstads Almueskole, og det var kun et Sammenstød af heldige Tilfældigheder, som foranledigede, at han i en Alder af sytten Aar kom ind i Skiens Latinskole, hvis udmærkede Rektor Ørn snart opdagede hans ualmindelige Evner. Syv Aar derefter havde han gjennemgaaet baade Skolen og Universitetet og taget juridisk Examen med saadan Udmærkelse, at der derom blev gjort særlig Indberetning til Kongen. Efter en med offentligt Stipendium foretagen Udenlandsreise var han nu ansat som Lektor i Lovkyndigheden, og havde begyndt med en Forelæsning over Videnskabens almindelige Methode, hvori han fra sin noget materialistiske Grundanskuelse med ubarmhjertig Dialektik drog tilfelts mod det Vrængbillede af Livet, som den tydske Spekulation havde uddraget af den saakaldte Retsidee. Han har senere holdt Forelæsninger over de fleste Retsdiscipliner samt over Statistik og Statsøkonomi, hvilke have givet dette Studium ved Universitetet et tidligere ukjendt Opsving, og har derover udgivet Skrifter, som nyde stor Anseelse. Ligesaa vigtig er hans statsborgerlige Virksomhed. Han var en af Stifterne baade af det ungdommelige Blad „Vidar“ og senere af Dagbladet „Den Constitutionelle“, som fra 1836 traadte i Spidsen for den offentlige Debat i Norge. Det første begyndte med et Angreb af Schweigaard paa de gamle Sprogs Overvægt i Ungdommens Underviisning og den deraf flydende formelle Uddannelses Eensidighed. Han var selv en udmærket Latiner og spøgte over, at den bedste Fornøielse, han havde deraf, var Berettigelsen til at bekjæmpe Latiniteten. Senere har han baade i Pressen og som Medlem af den store Underviisningskommission taget levende Deel i Kampen mellem Humanismen og Realismen i Norge. „Den Constitutionelle“ begyndte med en Afhandling af ham om Norges Bank- og Pengevæsen, og han er idelig kommet tilbage til de herhen hørende Spørgsmaal, i hvilke han er en anerkjendt Autoritet, ligesom han nu er en af Christiania Banks Direktører. Regjeringen har jevnlig benyttet ham i de Kommissioner, hvorved i Norge større Lovarbeider i Regelen forberedes, og hvori hans Arbeidsdygtighed da stedse blev taget stærkt i Brug. Saaledes har han væsentlig Andeel i den nye Stempellov, i Handelsloven og i den almindelige Toldlov, ligesom det første Jernbaneanlæg i Norge hovedsageligen skyldes ham. I Storthinget, hvori han siden 1842 uafbrudt har repræsenteret Hovedstaden, har han indtaget en noget isoleret Stilling, lige agtet og elsket — jeg kan gjerne tilføie — lige frygtet af alle Partier; thi uagtet han i alle personlige Berøringer var „snild og godslig“, reiste han sig dog med hensynsløs Vælde mod alt, hvad der var lavt eller dumt, og kunde saaledes knuse en Modstander næsten uden at vide, at han gjorde ham Fortræd, fordi Sagen for ham var Alt, Personen Intet. Omvendt havde han en stor Respekt for Individet, maaskee mere fra et humant end fra et demokratisk Standpunkt. „Was nicht der Verstand der Verständigen sieht, das übet in Einfalt ein kindlich Gemüth“ — var saaledes en af hans Yndlingssætninger, betegnende for hans Aandsretning. Han talte derfor ogsaa med Forkjærlighed med praktiske Folk og da med Hver om sin Dont, og det mere frittende end belærende, hvorimod han ikke kunde fordrage vigtigt Phrasemageri eller uægte Føleri. Schweigaard har aldrig villet modtage nogen Statsraadspost, men i Tvivlstilfælde har han været tilbøielig til paa Storthinget at understøtte Regjeringen, fordi han følte, at det, hvorpaa det i Norge meest skortede, var Modstand mod Overdrivelser og Overilelser, stundom maaskee ogsaa af den Grund, at Regjeringen var fraværende, og at det var populært at angribe samme. Desuagtet har han ikke kunnet undgaa den Skjæbne selv at blive meget populær. Folkegunsten er vel lunefuld som en Kvinde; men for Alvor er det ikke til Kurmagere, den skjænker sit Hjerte. — De betydeligste Mænd i den yngre Slægt — næstefter Schweigaard — vare, efter min Mening, Stang, Birch-Reichenwald og Dunker. Frederik Stang, som under trange Vilkaar havde faaet sin første Uddannelse i en ringe Borgerskole, var i en Alder af 21 Aar bleven Docent i Lovkyndigheden, men havde, efterat have udgivet et meget agtværdigt Værk om „Norges konstitutionelle Ret“, ombyttet Universitetet med Skranken, der lovede bedre at fyldestgjøre hans Fordringer til Livet, og hvor hans Arbeidslethed, hans Skarpsindighed og Veltalenhed beredte ham en anseelig og indbringende Stilling. Meest bekjendt fra denne Tid er hans Forsvar for Statsraad Vogt, ligesom han fik Deel i Udarbeidelsen af Kriminalloven. Men heller ikke ved Høiesteret slog han sig til Ro, idet han senere indtog en fremragende Plads, baade paa Storthinget, og derefter i Statsraadet, hvor han erhvervede sig betydelige Fortjenester af Landets materielle Udvikling, især dets Vei- og Postvæsen. Hans ødelagte Helbred tvang ham til at opgive sin Post; men da han udover al Forventning gjenvandt det, indtraadte han atter i Storthinget, og i Slutningen af 1861 efter Birch-Reichenwald's ved Statholdersagen foranledigede Afgang, i Regjeringen, hvor han nu indtager den ledende Stilling. Medens Stang var en afgjort, og paa Grund af sin indflydelsesrige Stilling en meget farlig Modstander af den skandinaviske Sag, vare derimod de tvende andre ovenfor nævnte Mænd Danmarks varmeste Venner, og have begge den største Adkomst til vor Paaskjønnelse. Birch-Reichenwald var i 1836 en ung Embedsmand i Justitsdepartementet; men hans lyse Hoved og store Forretningsdygtighed vakte alt dengang Forhaabninger, som han senere som Amtmand, som Storthingsmand og som Statsraad tilfulde har retfærdiggjort. Da han indtraadte i Statsraadet, ansaaes han for en personlig Yndling af Kong Carl XV, og det betragtedes derfor af Mange som et det svenske Statsraad bragt Offer, at han afskedigedes i Anledning af Statholdersagen; men han indtager baade som Charakteer og som politisk Kapacitet en saa fremragende Plads i Norge, at man maa haabe, at saa betydelige Kræfter snart maa faa en fyldigere Anvendelse end den, Christiania Vælgere have givet ham ved paany at vælge ham til Storthinget. Dunker, som arvede Stang's Anseelse og Praxis ved Høiesteret, stod baade 1848 og 1864 i Spidsen for de skandinaviske Bestræbelser i Norge, og flere af de Taler, hvori han uden Omsvøb fordrede dets umiddelbare og ubetingede Deeltagelse i Danmarks Forsvar, ere oratoriske Mesterstykker. Ogsaa ved andre Leiligheder har han deeltaget i de offentlige Forhandlinger, saasom senest i Statholderstriden, ligesom han var Medlem af den i 1854 af Storthinget nedsatte Kommission til Udarbeidelsen af en Jurylov. Han er en fast Charakteer og skarp Logiker, men ikke ganske fri for Sagførerstandens professionelle Egenheder, og en saa stærk Fiende af al Affektation, at hans Oprigtighed — og det, hvadenten han dømmer om sig selv eller om Andre — stundom kan være noget emanciperet.“

Som sagt udmærker Lehmann's Fremstilling sig ved en pikant Stiil og tillige en sjelden Kvikhed. Men den er paa sine Steder ikke fri for en vis Flothed, for ikke at sige ungdommelig Lapsethed, hvilket af Læseren tør findes saameget mere paafaldende, som Forfatteren ikke er nogen Ungdom, men en fordums Minister, der skildrer Oplevelser, som ligge 30 Aar tilbage i Tiden.

— Af hvad der hidtil er fremkommet til Julebordets literære Forsyning indtager de originale Arbeider en, saavel hvad Omfang som hvad Gehalt angaar, temmelig ringe Plads. Vi forbigaa ganske en norsk Fortælling om „Alfred Fjeld“ og anføre først en to Binds Roman, **Johannes Falk** af H. F. Ewald, Forfatteren til „Valdemar Krones Ungdomshistorie“, „Familien Nordby“ m. fl. Den Evne til jevn, underholdende Fortælling, som havde skaffet denne Forfatters tidligere Arbeider en talrig Læserkreds, gjenfindes ogsaa her, og da der tillige foregaar en heel Deel i denne Bog, saasom en betydelig Slump Bryllupper og Begravelser, vil den formodentlig kunne afgive tilstrækkeligt Stof for Romanlæsernes vanlige Appetit paa spændende Begivenheder. Tillige anrettes der paa de sidste Sider et saadant Blodbad paa alle de handlende Personer, at Ingen vil gaa fra Læsningen med en utilfredsstillet Nysgjerrighed efter at vide, „hvad der saa videre blev af dem“, hvilket, som bekjendt, ansees for Noget, en samvittighedsfuld Romanskriver altid maa gjøre fuldstændig Rede for, hvis han vil tilfredsstille Læsernes Medfølelse. Det, der meest skader Bogen, betragtet som skjønliterært Arbeide, er den temmelig forskruede Opbyggelse, som den er lagt an paa at fremkalde. Den falske Aandelighed, som fremstilles i Bogens Helt, Johannes Falk, vilde kunne afgive et fortræffeligt Motiv, naar den ved Fortællingens Gang stilledes indenfor den rette Begrændsning; men det bliver uhyggeligt, naar den skildres som noget i og for sig Berettiget, ja som det ene Rette. Saaledes som Fremstillingen nu er, frygte vi for, at mangen Læser vil lade sig imponere af den Flothed, hvormed der ruttes med Bibelcitater og opbyggelige Phraser, og ikke faa Øiet op for, at det er noget Usundt, naar et Menneske bærer sig saaledes ad, som Helten i denne Bog gjør, bryder med sine Nærmeste, fordi de ikke ere ham aandelige nok, i en sildig Alder skifter Livsstilling for at tjene Gud, ligesom dette ikke lod sig gjøre lige godt, hvilke de ydre Forhold end ere, ukaldet opkaster sig til Sjælehyrde, ved enhver Leilighed blander sig ind i sin Næstes Anliggender og fører det store Ord i Tide og Utide. — Den fuldstændigste Modsætning til Ewald's omfattende anlagte Roman danner **Ved Nyaarstid i Nødebo Præstegaard** af Henrik Scharling, 2det Oplag, et Stillebeensbillede af megen Fornøielighed, tiltrods for — eller maaskee netop paa Grund af — det heel hverdagslige Stof og de smaa Dimensioner. Nogle faa Gange har Forf. gjort Attentat paa at være rørende, men Skjelmen stikker snart igjen frem.

Theatret. „Han har det strengt“, Vaudeville i 1 Akt af C. P. Riis, gik igaar over Scenen under stærkt Bifald saavel under selve Stykket, som efter at Teppet var gaaet ned, da Forfatteren fremkaldtes. En gammel tydskfødt Kompagnikirurg har den underlige Idee, at han vil „animere“ alle ugifte Mandspersoner til at ægte hans Sønnedatter Anne; hans Svigerinde, Jomfru Purre, søger derimod at opdrage Pigebarnet i mandfolkhadderske Principer. Annas Tilbeder, Distriktslæge Blok, tør ikke vise sig i sin sande Skikkelse paa denne Gaard, hvor ellers enhver Ungersvend synes at kunne gjøre Regning paa en god — undertiden altfor god — Modtagelse, da han er Kompagnikirurgens Konkurrent i det Distrikt, som før ene tilhørte denne, men som Storthinget har deelt. Han kommer derfor som Photograph, i hvilken Egenskab han er meget velkommen; den Gamle begynder allerede at „animere“ ham og fortælle ham, at „han har det strengt“, det vil sige, at han nok er forelsket, naturligviis i Frøken Anna, da denne sidste pludselig forsvinder og kommer tilbage som Bondepige, i hvilken Dragt ingen anden end Gaardsgutten Lars kjender hende igjen. Efter flere lange Scener, i hvilke der gjøres forgjæves Forsøg paa at faa Kompagnikirurgen photographeret og paa at finde den forsvundne Frøken Anna, gjenkjender Blok hende paa en Sang, han har skrevet, og som hører til noget af det Heldigste i Stykket. Kompagnikirurgen slipper at „animere“ videre og forsones af Blok, da denne foreslaaer, at de skulle gaa i Kompagni sammen — hvilket giver Forfatteren Anledning til en gruelig „Kjældermand“ — og den Eneste, der ikke er fornøiet, er Jomfru Purre, der imidlertid søger Trøst over Annas Principløshed i Studiet af sin Yndlingsbog „Fornuftigt Madstel“. Som man ser, er denne Handling ikke synderlig spændende, den kunde for den Sags Skyld uden Vanskelighed afsluttes strax efter de første Scener, da den Gamle med sin udprægede Lyst til at „animere“ vistnok ikke havde havt nødig at photographeres eller rettere ikke photographeres for at finde sig i Frierens Forslag om en fredelig Overeenskomst om Arbeidet og om Fortjenesten. Man har oftere vanskeligt for at forstaa Motiveringen af, hvad der sker, som f. Ex. med Annas pludselige Forklædning. Selve Anordningen af Scenerne falder temmelig konfus; de Spillende komme og gaa, sees snart i et Vindu, snart bag et Træ, spadsere i Haven, gaa til Præstegaarden osv. tilsyneladende uden anden Hensigt end den at tage sig en Smule Motion. Snart staar Scenen igjen ganske stille, da Vedkommende føler Trang til at synge en Vise om Krigen i Norge i 1814, „da der ingen General var“, eller om en Plads, som heder „Luren-Høen“ og en Gris, som heder „Gys-Gys.“ Disse Stykkets Mangler i dramatisk Henseende dækkes tildeels af adskillig Kvikhed og de mange morsomme Smaatræk, som Forfatteren har ødslet med, fornemmelig for Kompagnikirurgens Vedkommende, og som ved Opførelsen vedligeholdt en ustandset Glædesjubel, navnlig i Theatrets høiere Regioner.

Norge.

Christiania. Under 4de Novbr. er der naadigst forundt Stiftsoverretsassessor Aug. Thomle Tilladelse til at aflægge den lovbefalede Prøve som Assessor i Høiesteret.

— Under s. D. er Kand. i Realfagene C. W. L. Horn udnævnt til Adjunkt ved Molde lærde og Realskole; Adjunkt ved Drammens lærde og Realskole Axel Soph. Guldberg til Overlærer ved Stavanger lærde og Realskole; ledig Personelkapellan Peter Elster til Sognepræst i Rindals Præstegjeld; Sognepræst i Næsne R. M. Dometius til Sognepræst i Ulvigs Præstegjeld, og Korpslæge i Marinen C. W. Rønne til Overlæge i Marinen.

— Under s. D. er Sognepræst til Ibestad Jørres S. Hansen meddeelt Bestalling som Provst i Throndenæs, og Sognepræst til Kistrand C. Th. Rode som Provst i Hammerfest Provsti.

— Intelligentssedlernes Stockholmskorrespondent giver en udførlig Beretning om et Bryllup, der Foreningsdagen feiredes i Prinds Oscars og Prindsesse Sophies Palais paa Gustav Adolfs Torv, og hvorved alle de Kongelige vare tilstede. Bruden var Prindsesse Sophies tidligere Hoffrøken Eugenie Løvenskiold, en Datter af Overstekammerherre Løvenskiold, og Brudgommen var svensk Major Strøm, hidtilværende Adjudant hos Prinds Oscar. Ved Slutningen af Maaltidet, under hvilket en særdeles gemytlig Stemning raadede, foreslog Prinds Oscar i en udmærket vakker og velvillig Tale en Skaal for Brudeparret, i hvilken han med rørende Ord takkede baade Brud og Brudgom for den gode Tjeneste, de som uppvaktande hos ham og hans Gemalinde havde viist sit høie Herskab. Prindsen hentydede paa det Vakre i at Foreningen mellem en svensk Mand og en norsk Kvinde skede just paa Sveriges og Norges Foreningsdag. — Tilsidst udbragte Kongen et Leve for den „dobbelte Forening“ og indflettede paa en særdeles vellykket Maade nogle Ord om Sveriges og Norges fornyede Forening den samme Dag ved Jernbanens Aabning mellem Norge og Charlottenbergs Station i Sverige, og udtrykte det som sin Overbeviisning og sit Haab, at naar Jernbanen mellem Sveriges og Norges Hovedstæder bliver heelt færdig, da mangt et Giftermaal mellem svenske Mænd og norske Piger og vice versa vil komme istand.

Samme Korrespondent, der, som det synes, er vel forfaren i Hofkredsen, beskriver en Festmiddag i det norske Ministerhotel 4de Novbr., hvorved Statsministeren i en „brillant“ Tale udbragte Skaalen for Foreningsdagen, og hvorved der gaves et „i enhver Henseende straalende, splendid og gemytligt Middagsmaaltid.“

*) Bogen er nemlig dediceret til Schweigaard.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 47.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 19. Novbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Kong Gustav III og det franske Hof.*)

Gustav III's i Upsala udkomne Korrespondance med høitstaaende franske Mænd og Kvinder har vakt en vis Opmærksomhed i Frankrig, mere paa Grund af det Lys, den kaster over hine Tiders franske Hofforholde, end for den Virknings Skyld, det franske Hof øvede paa den svenske Konges Liv og Regjering. For os har den Deel af Korrespondancen, der har Hensyn til svenske Forholde, særlig Interesse, og vi ville heraf udhæve, hvad der kan antages mindre bekjendt.

Da Kabinettet i Versailles havde sat Gustav III istand til at gjennemføre Revolutionen af 1772 og fremdeles sendte Kongen Subsidier, gjorde det ogsaa Fordring paa et vist Overformynderskab, som ingenlunde behagede den høitstræbende Monark. Det var ham derfor af høieste Vigtighed at vide nøiagtig Besked om Stemninger og Tilstande ved det franske Hof, og da han under sit Ophold i Versailles var bleven personlig bekjendt med de vigtigste Hoffigurer, indledede han en Korrespondance, der blev ham til stor Nytte, medens de to Kabinetter observerede hinanden halv fiendtlig.

Den svenske Konges Forhold til Versailles var nemlig ganske forandret efter den gamle Kong Ludvig XV's Død, ved hvis Hof han havde levet i Egenskab af Discipel og Protegé. Gustav var otte Aar ældre end Ludvig XVI, sad allerede tre Aar paa et gammelt Monarkies Throne, og stolt af den Rolle, han havde spillet i vanskelige Tider, hvorved han troede at have tjent den fælleds Sag, var han ikke uden en vis Fordring paa at give den unge franske Konge gode Raad, saameget mere som han under sit Besøg i Versailles 1771 havde seet den unge Dauphins store Undseelighed, hvilken Egenskab laa allerfjernest fra den svenske Konges kjække Eventyrer-Natur.

Da det unge Hof ikke var i Naade under den gamle Konges sidste Leveaar, havde den svenske Fyrste saa temmelig ignoreret den unge Dauphine Marie Antoinette og henvendt sin hele Opmærksomhed paa den regjerende Favoritinde Madame Dubarry. Dette havde den unge Dronning ikke glemt ham. Heraf maaskee Oprindelsen til det spændte Forhold, medens Gustav under sit Ophold i Versailles af alle Seklets Philosopher var bleven betragtet og behandlet som den ideale Fyrste, der gik forud for sin Tid og ikke alene var villig til Reformer, men selv paapegede og fremkaldte dem. Vi ville fremhæve nogle af de vigtigste af disse Reformer.

Dagen efter sit Statscoup afskaffede han Torturen, der igjen var bleven indført i Sverige under den Periode af Anarchi og politisk sønderrevne Tilstande, hvorpaa hans Regjering gjorde en Ende. Det kan ikke drages i Tvivl, at Kongen var lige stærkt paavirket af Voltaire's veltalende Udfald mod Torturen, som af de svenske Partiers seneste Grusomheder. I ethvert Tilfælde gik han i denne vigtige Reform forud for Frankrig, hvor Torturen først afskaffedes fuldstændig 1789. Det var ogsaa som Voltaire's Discipel, han viste sig, da han proklamerede Pressefrihed. Kongen af Danmark, Christian VII, havde allerede 1771 tilstaaet sine Stater den, og havde i denne Anledning modtaget fra Voltaire et Poem, hvori fremhævedes Kontrasten mellem denne Intelligentsens Seier i Norden og det Presseaag, under hvilket hans eget Land sukkede. De Lovtaler, Philosophen i Fernay havde holdt over Kong Christian, vilde Gustav ogsaa fortjene, og med nogle faa Modiflkationer gjenoptog han den svenske Lov af 1766, der var Pressen gunstig, og ledsagede dette Skridt med en noget høitravende Deklaration, som findes i hans samlede Værker under Titel: „Kongens beskedne Formening om Pressefrihed." Han glemte naturligviis ikke at sende Voltaire dette Dokument, hvori det heder: „Vor Regjerings konstitutionelle Form er grundet paa Frihed til at tænke, tale og skrive, forudsat at denne Frihed ingen Fare medfører for Rigets Ro og Værdighed. Pressefriheden skal tjene til at oplyse Folket om dets sande Interesser samt til at gjøre Monarken bekjendt med Folkets Mening. Havde Pressefriheden oplyst Carl XII om hans sande Ære, vilde han heller have regjeret over et lykkeligt Folk, end over store, men øde Stater. Pressefrihed existerede ikke i England, da Carl I's Hoved faldt paa Retterstedet." Saadanne Ord paa Gustav's Læber vare dristige, men netop altfor dristige til at blive andet end et glimrende Program.

Statsøkonomernes Discipel ligesaavel som Voltaire's, havde Gustav lige fra sin Thronbestigelse ogsaa forpligtet sig til at beskytte Agerdyrkning og Handel. Han troede at give disse et Opsving ved paa selve sin Kroningsdag i Stockholm at skabe en ny Ridderorden, som han kaldte Vasa-Ordenen, deels til Minde om den Helt, der var udgangen af den nye Kongefamilies Slægt, deels fordi Ordet Vasa, der paa Svensk betyder Kornbaand, et Symbol, anbragt i det gamle Kongevaaben, ogsaa var et betydningsfuldt Sindbillede for den nye Orden. Det heder i Statuterne, der endnu den Dag idag ere de gjældende uden dog strengt at overholdes, at Ordenen blot skal gives Personer, der have gjort væsentlige Tjenester enten ved deres Skrifter eller ved praktisk Fortjeneste af Agerbrug, Bjergværksdrift, Handel eller skjønne Kunster. Gustav handlede heri ganske overeensstemmende med det 18de Aarhundredes Tendentser, og hans nye Orden blev meget beundret. Vi have et Beviis herpaa i et lidet Poem, som digtedes i Sverige i denne Anledning af en Italiener Michelessi. I en besynderlig, halv mythologisk, halv technisk Form, giver denne Dethyrambe os et eiendommeligt Billede af den Begeistring, der luede i Sverige i Begyndelsen af Gustav III's Regjering.

„Kom Agerdyrkning, Gudinde, kronet med Blomster og Ax! Flora ledsage Dig, Flora, denne Veninde, der beriger sit Smykke med Amerikas Blomster, plukkede i Upsala! Du, guddommelige Agerdyrkning, er Moder til Handelen, der allerede beriger Gøtheborg med sine Gaver. Wenern og Wettern hæve fra Vandenes Dyb sine Hoveder, kronede med Vandlilier; de vente paa den ikke fjerne Dag, der skal forene deres Arme. Naturen har adskilt dem; den har lagt store Jordstrækninger, reist høie Klipper mellem dem, men hvad formaar ikke Svenskernes Snille? Trollhätta, dette andet Athos, vil med Forfærdelse see Skibe seile mellem Klipperne paa Bjergenes høie Top. Haardføre Bjergaander følge Jernets skjulte Aarer; Luft og den almægtige Ild gjør det flydende, det strømmer med Hyl ud af de svenske Smelteovne lig de Ildstrømme, som Vesuv udspyer af sit Flammegab. Kommer, Bjergmænd, kommer, iførte det Klædebon, hvori Gustav Vasa færdedes i Eders Skove. Spørger Jorden, i hvilke Skjul den gjemmer den haardeste Bronze, den, som Tiden ikke fortærer; Himlen har skabt den, for at Gustav's Billede deraf kan formes. Bring den til Meyer, hvis Kunst smelter og gyder den. Skiller mellem de to Gustaver III's kjære Billede. Skjønne Kunster, forsamler Eder omkring hans Throne. Dersom I ikke formaa at tegne hans Sjæls Skjønhed, saa efterlign idetmindste hans Træks Blidhed, hans aabne Pande, gjengiv de Øines Glands, der ligne Moderens. Bring, Architektur, den Plan, der skal forskjønne Haga, det Tilflugtssted, Gustav har valgt sig. — —"

Vi standse her Citatet. Al italiensk Svulst fraregnet, seer man dog af dette Program, at Sverige kom til Kræfter igien efter Borgerkrigenes lange Periode.

Fransk Indflydelse spores i alle Gustav's Reformer, og det er tydeligt, at han var Jean Jacques Rousseau's Discipel, da han befalede Indførelsen af en Nationaldragt. At standse den ruinerende Luxus og for bestandig bryde Modens Aag ved at indføre en paa engang smuk og tarvelig Nationaldragt, var en Drøm, der saa ganske laa i det 18de Aarhundredes Aand, at vi samtidig see flere af Europas Regenter for Alvor forsøge at gjøre den til Virkelighed. Catharina II forsøgte det i Rusland. Ligesom Peter den Store efter lange Anstrængelser havde bragt Russerne til at aflægge det lange Skjæg og bære europæisk Dragt, haabede Catharina at indføre en Nationaldragt. Hendes Yndlinge Prindserne Orlof og Potemkin bar den, men vakte blot Latter ved denne sin Føielighed og fandt ingen Efterlignere. Catharina var klog nok til at give efter. Dette keiserlige Nederlag var langtfra at afskrække Gustav. Forgjæves tilskrev Catharina ham, at man ikke forandrer et Folks Sæder saa let som dets Love; han svarede med den Selvtillid, som det første lykkelige Udfald af hans Planer havde givet ham: at Intet var umuligt for en Fyrste, elsket af sit Folk, og han indlod sig i et Slags Væddemaal om at gjennemføre Reformen i Sverige. Han tegnede selv Udkastet til den nye Nationaldragt og støttede sin Propaganda med et offentligt Skrift, som først læstes i det svenske Senat. Fra 28de Arril 1778, Seraphimer-Ordenens aarlige Festdag, skulde Ingen vise sig ved Hoffet uden iført Nationaldragten. Tiltrods for Hoffets Underkastelse strandede Planen paa Folkets fuldkomne Uvillie til at gaa ind paa Forandringen. Fra Frankrig regnede der Kritiker ned over ham. En af hans troeste Korrespondentinder, Grevinde Lacharck, der aldrig var bange for at sige Kongen Sandheden, tilskrev ham Ord, vel egnede til at betage ham Modet:

„Jeg indseer virkelig ikke", skrev hun, „hvad Nytte der kan være i at indføre en anden Dragt end den, der bæres over hele Europa undtagen i Tyrkiet. Jeg føler mig overbeviist om, at Deres Majestæt vil lægge an paa at udmærke sig ved Sindighed og sund Fornuft og ikke ved saadanne Barnagtigheder, som den, man tillægger Dem, at ville forandre Landsdragten. Min dybe Hengivenhed for Dem gjør mig det til Pligt at sige, at vor unge Dronning har tilladt sig spøgefulde Ytringer om denne Gjenstand, og at Alverden her taler i samme Aand om den store Forandring i de svenske Moder."

Ogsaa den svenske Gesandt i Paris, Grev Kreutz, skrev fra først af i samme Tone, men da han saa, at Gustav ikke opgav sin Idee, fandt han det klogest at smigre den, og omtaler i sine Breve Udsigten til lig=

*) Efter Geffroy, Revue des deux Mondes.

nende Forandringer i Frankrig. Sandheden var, at den unge Dronning søgte at banlyse af Hofdragten, hvad der var altfor byrdefuldt, og at det 18de Aarhundrede begyndte at lade haant om de traditionelle Adskillelsestegn mellem Samfundsklasserne. Da Adelen i 1784 aflagde Kaarden, gjorde den Afkald paa et af sine første Privilegier. Moden tjente Opinionen til Organ, og man trængte ikke til Versailles for at bevirke Forandringen. Hvad der end kan have været i de paatænkte Forandringer ved det franske Hof, er det vist, at Gustav var den Eneste, der holdt haardnakket paa sit Projekt. Hans Yndlinge bar Nationaldragten ved enkelte Leiligheder, men videre drev han det ikke, og han maatte lade sig nøie med selv paa sine Reiser i fremmede Lande at bære denne foregivne Nationaldragt, som vakte Forundring ved alle de Hoffer, han besøgte.

En værdigere Inspiration havde han øst i Tidsaanden, da han gav Sverige Religionsfrihed. Der havde hidtil i Stockholm ikke været nogen anden katholsk Gudstjeneste end den, nogle af Gesandterne lod forrette af deres Huuskapellaner, der fik deres Fuldmagt af en Biskop in partibus, apostolisk Vikarius for Norden, der residerede i Wien. Efter Overeenskomst med Rom tog en af den hellige Stol selv indsat Geistlig Opholdssted i Sverige. En Kommission udnævntes samtidig hermed for at besørge en bedre Oversættelse af Bibelen. Tydskland, Schweitz, Frankrig led endnu under religiøse Forfølgelser, og Spanien havde Autodafeer. Europa læste derfor ikke uden Forundring Gustav III's Edikt, den Taksigelsesskrivelse, som Paven sendte den kjætterske Konge samt det latinske Svar, denne offentliggjorde.

En forstandig Finantsreform samt en Række nyttige legislative og administrative Forholdsregler fulgte hurtigt paa hinanden. Medens Straffelovene formildedes, forfulgtes med ubøielig Strenghed den ulyksalige Handel med Retfærdigheden, der havde indsneget sig under Borgerkrigene. Hungersnød og Sot havde hærjet frygteligt omkring paa Landet; Kongen lod gjennem Provindsernes Gouvernører Korn uddele frit og Lader opføre; man forbød Betleri og grundede Arbeidshuse. Waisenhuse og Hospitaler, hvis Overopsyn betroedes to Riddere af den høie Seraphimer-Orden, bestyredes med patriotisk Iver. For at begunstige Folkemængdens Tiltagen fritoges Bønder, Daglønnere, Haandværksfolk og Soldater tillands og tilvands, der havde over fire Børn, for personlig Skat. Kronens store Jordeiendomme bortforpagtedes for godt Kjøb og for lange Terminer. En Agerdyrknings-Kommission nedsattes til at undersøge enhver enkelt Provindses naturlige Hjælpekilder og udfinde Midler til at forøge dem. Afskaffelsen af en Mængde Festdage føiede 22 Arbeidsdage til den aarlige Arbeidssum. Kornhandelen erklæredes fri. Oprettelsen af et Selskab til Hvalfiskefangst samt af Frihavne paa Sveriges Kyster opmuntrede Handel og Søfart. En klogere Forvaltning af Bjergværkerne fordoblede deres Udbytte; man begyndte i Sverige selv at forarbeide Raametaller, som hidtil sendtes ud af af Landet, og Arbeidere, tilkaldte fra fremmede Lande, bragte Fremskridt i Fabrikationen af Jern og Staal og Manufakturer. Visse Grene af den svenske Industri udviklede sig endogsaa i den Grad under den første Halvpart af Gustav III's Regjering, at franske Fabrikanters Uro derved vaktes.

I den udkomne Korrespondance findes en kurios Episode, der viser, med hvilke skinsyge Forsigtighedsregler den franske Industri troede at maatte omgive sig før Revolutionen. I Begyndelsen af Seklet havde en driftig svensk Manufakturist anlagt Spinderier og Væverier i Nærheden af Gøtheborg, og da Driften var god, overførte han en Silkestrømpe-Fabrik til Stockholm, hvor den snart tog et for Silkestrømpe-Fabrikationen i Lyon farligt Opsving. Klagerne i Frankrig bleve til høie Skrig, da man erfarede, at den svenske Fabrik havde ladet komme Arbeidere fra Languedoc, af hvilke endogsaa nogle havde bragt deres Væverstole til Stockholm. Intendanten i Languedoc henvendte sig til Frankrigs Gesandt ved det svenske Hof med Besværinger over dette Brud paa de strenge franske Industrilove og for at bevirke tilbagesendt to af de franske Arbeidere, hvis Navne vare Regjeringen bekjendte. De talrige Depecher, der vexledes i hele to Aar, vise, hvilken Vægt der i hine Tider lagdes paa en saadan Sag. Skjønt Overløberne betragtedes som Misdædere, „hvis Forbrydelse var opdaget", var den franske Industri dog saaledes interesseret i at berøve det fremmede Marked deres Bistand, at der lovedes dem Benaadning.

(Fortsættes.)

Frederik Christian Sibbern.

Professor Fr. Chr. Sibbern, hvis Portræt vi her meddele, hører ikke alene blandt Danmarks mest bekjendte Videnskabsmænd og Forfattere, men er ogsaa den ældste virkende Universitetslærer i Skandinavien. Sibbern er nu over 80 Aar gammel. Han blev Lærer i Philosophien ved Kjøbenhavns Universitet i 1813, efter Niels Treschow, der da forflyttedes op til Norges nystiftede Høiskole, og som havde anbefalet ham til sin Eftermand ved det danske Moder-Universitet. Sibbern har altsaa i fulde 52 Aar virket som Universitetslærer. Næsten Danmarks hele studerede Slægt har hørt hans Forlæsninger eller underkastet sig Examen for ham. Og hos denne Slægt lever han i kjærlig Erindring som en human, retsindig, velvillig og velmenende Lærer, men tildeels ogsaa som en halv Original, med en kraftig, for ikke at sige barok Subjektivitet, fra hvilken Side vi ogsaa lære ham at kjende i hans Skrifter.

Frederik Christian Sibbern.

Sibbern er født 18de Juli 1785 i Kjøbenhavn, ved hvis Børne- og Opfostringshuus Faderen Fr. Gabriel Gottlieb Sibbern var Læge. Efterat have gaaet i en Borgerskole paa Christianshavn, blev han 1798 sat ind i Herlufsholms lærde Skole, hvorfra han i Aaret 1802 dimitteredes til Universitetet. Allerede næste Aar, da han underkastede sig Embedsexamen, konkurrerede han til den af Universitetet udsatte Priisopgave i Mathematik og lagde sig derpaa efter Philosophi, i hvilket Fag han i Aarene 1806, 1807 og 1810 vandt Medailler for Besvarelser af de udsatte Priisopgaver. Imidlertid var han 1806 bleven Alumnus paa Walkendorfs Kollegium og havde studeret Lovkyndighed, hvori han, skjønt stadigen stærkt optaget som Manuduktør, i 1810 underkastede sig Embedsexamen med bedste Charakteer. Aaret efter disputerede han for den philosophiske Doktorgrad (Dissertats: De principiis philosophicis disciplinae juris), foretog derpaa en Reise til Tydskland og studerede der Philosophi ved Universiteterne i Berlin, Jena og Breslau (hvor Henrik Steffens dengang var Lærer) og traadte i Forhold til Datidens berømteste Personligheder, foruden Steffens, navnlig Fichte, Schelling, Hegel og Schleiermacher, Digterne Stollberg og Chamisso m. Fl. Disse Forhold, og hans fortrolige Omgang med Mænd som Ørsted'erne i Hjemmet, blev ikke uden Betydning for en Mand som Sibbern, der „paa Grund af sin Aandslivlighed var let modtagelig for Indtryk og gjennem dem fik mangfoldige Incitamenter og Motiver, som kunde virke frugtbringende i en følgende Tid."

Hjemkommen fra denne Udenlandsreise modtog han strax Ansættelse ved Universitetet og begyndte i Efteraaret (1813) sine Forelæsninger over Psychologi og Logik. „Ved disse Foredrag viste sig hans hele Originalitet og Selvstændighed, idet han væsentlig gav af sit Eget, uden at kompilere af tidligere Tænkere. Følgen heraf blev en Foredragets Friskhed, som forøgedes derved, at Tanken ofte fremtraadte for Anskuelsen i overraskende Billeder. — At saadanne Forelæsninger maatte udøve en vækkende og oplivende Indflydelse paa hans Tilhørere, er let at forstaa, tilmed naar man erindrer den golde, scholastisk tørre Retning, som gik forud; og man træffer overalt Folk, som med Glæde tænke tilbage paa den Tid, da de hørte Sibberns Forelæsninger. Noget egentligt philosophisk System har Sibbern ikke leveret; et saadant ligger overhovedet slet ikke for Naturer, som hans. Hans Selvstændighed medførte, at han ikke kunde slutte sig afgjort til nogen bestemt Tænker, men benyttede dem Alle som Incitamenter for sin egen Produktivitet."

Sibbern er, som hans ovenciterede Biographi i Illustr. Tidende bemærker, „mere praktisk end theoretisk Philosoph, hvilket hos ham betyder det samme som at Tænkeren og Mennesket ere een og samme Person." Hans Syn paa Sagen støtter sig især til Autopsi, og alle menneskelige Interesser omfatter han med Liv og Varme; saaledes er han ogsaa bleven ført til Deeltagelse i Politiken, hvori han ved en frisindet, men konservativ Holdning har udøvet adskillig Indflydelse paa sit Fædrelands Anliggender, og hvor i hvert Fald hans Mening, paa Grund af Mandens sandhedskjærlige og oprigtige Charakteer er bleven modtaget med Agtelse.

Ikke blot ved denne Forening af praktisk Livsphilosophi og Politik med en original Tænkning, men fornemmelig ved en vis ekklektisk philosopherende Retning har Sibbern store Berøringspunkter med Treschow, hvis Eftermand han blev. Han kan endog siges at have nærmet sig ham i Produktivet, og han har baade udgivet temmelig udførlige Fremstillinger af de ved Universitetet foredragne Discipliner og Skrifter, beregnede paa at influere paa Dagspolitiken.

Sibbern's vigtigste philosophiske Skrifter ere: „Menneskets aandelige Natur og Væsen" (1819, senere bearb. tvende Gange under Titelen „Psychologi"); „Om Elskov eller Kjærlighed mellem Mand og Kvinde" (1820, 3die Udg. 1858); „Om Erkjendelse og Granskning"; „Logik" (i flere Bearbeidelser); „Om Poesie og Konst"; „Om Philosophiens Begreb, Natur og Væsen"; „Spekulativ Kosmologie"; „Om Forholdet mellem Sjæl og Legeme" (i flere Bearbeidelser). — Mere æsthetiske end philosophiske Skrifter ere: „Efterladte Breve af Gabrielis" (1826, 4de Udg. 1861) med deres Fortsættelse „Udaf Gabrielis efterladte Breve" (3die Udg. 1852), samt de ufuldførte „Meddelelser af Indholdet af et Skrift fra Aaret 2135." Sidstnævnte Skrift giver en Skildring af de sociale og politiske Verdensforholde i en imaginær Fremtid. Ideen er ikke ny; men Behandlingen har sin Originalitet, og for os Nordmænd er det af nogen Interesse, forsaavidt Thrønderne i den fremtidige Verdensordning tildeles en betydningsfuld Rolle. Første Bogs „fjerde Delingsstykke" med Overskrift „Thrøn-

derne", der kan tjene til Prøve paa Skriftet og Forfatterens Stiil, aftrykkes derfor her:

„Betragter man nu ret Livet, som det dengang (c. 1950) var, saa maa man erkjende, at det var et lyksaligt Liv, i Sammenligning med hvad Livet havde været et hundrede Aar tidligere. Gjensidig Omsorg, Beredvillighed, Venlighed, Oprigtighed, Taknemmelighed, Kjærlighed og en bestandig Fredelighed i Sind og Hjerte, var Sjælenes daglige Næring. Alle vare lige meget omhyggelige for, at, hvad Alle behøvede, bestandigen kunde tilkomme Alle; de Gamle toge vel kun spørgende og takkende Deel i denne Omsorg, men den var bestandigen i deres Hjerte, og de gave endda ved deres Drømmefortællinger og andre Fortællinger og Morskaber med Børnene endog det bedste Bidrag; og den Tilfredshed, hvormed de saae Døden imøde, den eenlige Stikkelse, hvori denne kom, satte det nærværende Liv i en skjøn Forbindelse med Henblikket til et tilkommende, hvortil Hensovelsen vilde føre. Hvad der til Livets Ophold, til Føde, Beklædning, til Sovested og Soveleie behøvedes, var ikke Meget, og der behøvedes ikke Mere. — Imidlertid skulde dette Liv, ved hvis Skildring vi for en Deel især have havt den første Halvdeel af det egentlige Sovetidsrum for Øie, altsaa Tiden fra 1935 til 1950, neppe have kunnet vedligeholde sig, dersom ikke det Folk, som allerede tidligere nu og da havde sendt Besøgere og Hjelpere til Europas Kyster, nu havde begyndt at udvikle en større og større Virksomhed til Bedste for Europas Mennesked, og havde bevirket alt Det, der erhvervede dem det saare velgrundede Navn af Europas store Velgjørere, Thrønderne. — Medens Søvnens store Rige strakte sig fra Uralbjergene til Irlands og Portugals yderste Kyster, fra Dovrefjeld til Middelhavet, ja udover dette gik ind i Asien til Taurusbjergene, og omfattede Nordafrikas hele Kyst, medens man endog ganske i Nærheden, i Bergen og Bergens Stift, sov saa trygt og dybt, som nogel andet Sted, beholdt Thrøndelagen sin forrige Vaagenhed og sit forrige Liv. Ogsaa til Island kom Søvnen ikke, derimod blev Island mere og mere ved det milde Klima, som Landet fik, og ved Indbyggernes Stræbsomhed og Vindskibelighed et blomstrende Land. Derover gik ogsaa meest Thrøndernes Handel med Columbien; thi midt igjennem Atlanterhavet var Seiladsen næsten ingen, da man der overalt mødte Sandbanker, som om i Havet en Jordvold havde skudt sig op imellem Columbien og Europa. Til Europa imidlertid kom af islandske Skibe faa eller ingen, men Thrønderne besøgte hvert Aar Europas Kyster. I Begyndelsen havde de tænkt paa, at tage de mange mennesketomme Marker og Landstrøg i Besiddelse, men de afskrækkedes herfra, da Tiden snart lærte dem at vogte sig herfor; thi de Landdyrkere, der havde bosat sig, fandtes Aaret efter i samme Søvn- og Dorskhedstilstand, som den, der herskede hos de Indfødte, og da disse Throndhjemmere efter Tilbagekomsten til deres Fødeland bleve ved med Søvnigheden, blev al Tanke paa, at bosætte sig i det næsten uddøede Europa opgiven. Thrønderskibene kom i Almindelighed af og til hele Sommeren igjennem fra Mai af. De bleve kun i det Høieste 10 til 12 Dage, og de sov ikke i Land, men kun paa deres Skibe. I disse bragte de ei alene den første af alle de Fornødenheder, hvortil man trængte, Saltet, men tillige bragte de meget Andet og derimellem Raad, Ansporelse, Hjelp, Bistand, underviſende Haandsrækning. Og jo mere der trængtes til dem, desto hyppigere kom de. Der dannede sig imidlertid dog endnu ikke nogen egentlig Handelsomsætning; om Priser eller Værdie-Ansættelse var der ikke Tale. Man tilførte Thrønderne Alt, hvad man kunde faae til dem af Landets Ting, forsaavidt man havde det eller ansporedes til at skaffe det tilveie i den Tid, de vare nærværende. Saasnart et Skib var seilet, sov man dobbelt fast efter en saadan Anstrengelse, indtil et nyt Skib kom, som da vakte nyt Liv, ny Rørighed og Tummel. Men især blev hvert Foraar Thrøndernes første Komme seet imøde med Længsel og Glæde. Da især vare Alle ivrige, og i mangt et sammenstyrtet Huus blev rumsteret for at finde Noget af det Slags Ting, som man vidste, at Thrønderne holdt af at faa til Gjengjeld for Det, de bragte, foruden alt Det, hvad man i de faa Dage, de blevе, søgte sammen til dem, baade af de omstreifende og omvankende Dyr, som let lod sig fange eller fælde, af Fisk, som man med Spande kunde drage op af Havet, der vrimlede af dem, og meget Andet. Thrønderne forsikrede ogsaa, at Kjøbenhavn var det Sted, hvor de helst kom af alle. Mange af dem havde af Fædre og Farbrødre, af Farfædre og Farfarsbrødre og andre Gamle, som i deres Ungdom havde faret paa Danmark, især paa Kjøbenhavn, hørt Meget fortælle om denne Stad, hvor de ikke sjeldent havde opholdt sig en Vinter over og bestandig følt sig som hjemme, ja nu og da havde hentet sig Hustruer, og det endnu en Stund efter at den store Søvn allerede havde begyndt. Nu fik man da og i Kjøbenhan med stor Fornøielse Meget at vide om sin egen By. Men forresten besøgte Thrønderne alle Europas Kyster. Med Rette gav man derfor i levende Anerkjendelse af, hvad Europa havde dem at takke for, deres Udsendinge den øverste Plads ved det store Møde i Cölner Domkirken i Aaret 2035. Til Minde om dem og til deres Ære opkaldtes ogsaa to af Kjøbenhavns ni Byer. Den ene er Nidaros, den anden var Sanct Olufsstaden, der nu i Almindelighed kaldes Tømmerbyen, hvilket var dens første Navn, men uden at dog dette Navn har fortrængt hint aldeles. I denne By var ogsaa eet af de tre Hoifstader i Kjøbenhavn, hvor den gyldne Løve med Stridsøxen reistes og saaes brede sig ud i Luften. De Vises Bjerg, som støder op til Nidaros, kaldes ogsaa undertiden Thrønderbjerget, fordi det blev opreist nær den Plads, hvor Handelen med Thrønderne meest fandt Sted, og som da kaldtes Toldboden, indtil den siden fik Navn af Thrønderpladsen. Og endnu den Dag i Dag vaier stadigen Thronderbanneret fra Toppen af de Vises Bjerg".

Sibbern er Konferentsraad, Kommandør af Dannebrogsordenen, Dannebrogsmand og Medlem af flere lærde Selskaber.

Kamphaner. Efter Originaltegning af R. Kretschmer.

En besjedret Slagsbroder.

(Af E. Baldamus.)

Midt i Tydskland, der hvor Saale forener sig med Elben, er der et Stykke Lavland, som indtil for faa Aar siden aarlig blev oversvømmet i Flomtiden. Enkelte Tjern og Grøfter beholdt Vandet hele Aaret igjennem, og det Hele bar overhovedet Præget af Myrland. Her færdedes altid en Mængde Sump- og Vandfugle, og det var sandsynligviis det Sted i hele det indre Tydskland, hvor man bedst kunde studere disse i de mangfoldigste Afarter.

Det var især en Fugl, hvis mærkværdige Liv bestandig paanyt tildrog sig min Opmærksomhed; det var Kamphanen, denne Fugleverdenens uforbederlige Slagsbroder. En smuk, solklar Maimorgen befandt jeg mig med nogle Ornithologer af mit Bekjendtskab i en Baad, der førte os hen ad den største Kanal, som gjennemskjærer Myren. Snart vare vi tæt ved Kampladsen. Men lad mig først forestille selve Aktørerne i dette underlige Skuespil.

Naar Hanen kommer nordpaa fra sit Vinterop-

hold i de sydlige Lande, har den for det meste allerede tabt den slanke, elegante Sneppehals. Istedetfor de korte, glat liggende Halsfjedre voxer der foran, paa Siderne af Halsen og i Nakken tæt staaende, temmelig brede og stivt elastiske, i Spidsen indad krummede Fjedre, der danne en i tvende Dele adskilt Nakkekrave og nedover mod Brystet den store tætte Halskrave. Denne sidste tjener som Skjold for Brystet, hin derimod som Hjelm for Baghoved, Nakke og den øvre Del af Halsen; men begge ere hos de forskjellige Dyr af meget forskjellig Farve og Tegning, saa at der næsten ikke er to, der ganske ligne hinanden. Endnu en anden Eiendommelighed, ogsaa beregnet for denne mærkværdige Fugls særegne Passion, udmærker Kamphanen. Om Foraaret fortrænges de smaa Fjedre i Ansigtet af haarde Vorter, der hos de ældre Fugle endog udbrede sig over hele Forhovedet.

Endnu er Kamppladsens Midtpunkt ikke nedtraadt, hviskede jeg til mine Venner, det har kun været besat nogle Dage. — Men se der kommer min gamle Yndling med det snehvide Skjold! „Nu gaar det løs!“ De fem eller sex Haner, der allerede vare paa Pladsen, modtage den gamle Kjæmpe med dybe Komplimenter. Han stiller sig paa sin Plads, reiser sig i Veiret, spænder det mægtige, af Foraarssolen bestraalede Skjold ud, nikker til den Hane, der staar ligeoverfor ham, ryster sig og begynder at skjælve af Raseri. Nu bøier han sig, Snabelen er horizontalt udstrakt, Kravespidsen berører næsten Jorden — nu styrter han løs paa Modstanderen, der strax har optaget Handsken, de træffe sammen midt paa Pladsen og nu regner det med Hug af Snabelen, der pareres eller modtages med Bryst- og Nakkeskjoldet. Nu viger den ene, den anden følger efter, ogsaa Vingerne tages til Hjælp — men det er ikke mere Kamp, det er Dands, Ballet, det ser ud som om de omarme hinanden, slutte Fred — man ser ikke Blod, neppe flyve nogle enkelte Fjædre af — dog, se der, min Yndling har grebet sin Modstander i Snabelen, eller jeg tror næsten i Tungen og farer om i Triumf med ham — nu slipper han ham og skrider stolt, idet han nikker heftig med Hovedet og ryster sine Fjædre, tilbage til sin Post. Duellen, eller dennes første Omgang, er forbi, allerede er der falden en anden Udfordring, der er bleven modtaget. Tvekampen begynder paa nyt. De Øvrige se tilsyneladende meget ligegyldige til, selv en Høne, der viser sig i Nærheden af Kamppladsen, synes meget udeltagende. Nye Kjæmper komme flyvende til; de modtages med de sædvanlige Nik; Skuespillet har næsten varet en halv Time — da ser min hvidtbepantsrede Ridder sig om, som om han kjedede sig, han løfter Vingerne, trækker Skjoldet tættere til Brystet — en af mine Venner hæver Bøssen, et Knald — men til min Glæde er min Yndling undkommen, medens tvende andre Helte blødende bedække Slagmarken.

Literatur.

Peder Hjort Lorenzen. Et Bidrag til den dansk-slesvigske Sags Historie af Laurids Skau. Udgivet efter Forfatterens Død af den danske Folkeforening. Med en Fortale af dens Formand (Orla Lehmann). Kbhvn. 1865. VIII. 302 S. 8vo. I Komm. h. Michaelsen & Tillge. — Denne Bog fører frem for Betragtningen trende Navne, som have en god Klang i den dansk-nationale Sags Historie: Lorenzen, om hvem Bogen er skrevet, Skau, som har skrevet den, og Orla Lehmann, ved hvem den er udgivet. Lorenzen og Skau vare begge Autodidakter, hiin Kjøbmand i Haderslev, denne en Almuesmand, som ved Selvstudium havde tilegnet sig Dannelsens Frugter. Men begge havde ved godt Hoved og sund Sands erhvervet sig en Indsigt i Forholdene og de Farer, der truede, som gjorde Statsmænds Viisdom tilskamme. „Ingen vil,“ siger Udgiveren, „kunne tage denne Bog i Havnden, uden at gribes af dyb Vemod. Det er et Gravmæle over en af den danske Sags modigste Riddere. Den kommer til os som en Røst fra Graven fra den mest begavede Bærer af denne Sag. Og selve Sagen, som de begge have viet sit Liv, den synes nu at være skrinlagt, og deres Livs Idræt saaledes forspildt. Det er, som traadte man ind i Dødens Have. Men ogsaa Gravene kunne tale — ofte bedre end de Levende.“ Idet Skau har skildret sin forudgangne Ven Lorenzen, har han, uden at vide det tillige tegnet sig selv. Det er os umuligt at læse denne Bog, uden at modtage et velgjørende Indtryk af dets Forfatter og uden at frydes over det klare Blik, hvormed han tidligen overskuede og gjennemskuede Planer og Motiver, for hvilke saa mange Andre vare blinde.“ Skriftet har imidlertid ikke blot en dobbelt biographisk Interesse, men ogsaa blivende historisk Værd, idet man deri finder en paa Breve og Optegnelser bygget Fremstilling af den Bevægelse, som efter 1830 udviklede sig først i Hertugdømmerne og senere ogsaa i Danmark.

— **„Folkebøger.“** Paa B. M. Bentzens Forlag er udkommet: Hexevæsen og Troldskab i Norge. Meddeelt til Læsning for Menigmand. 80 S. 16. 9 ß. Forfatteren har med Hensyn paa dette Skrift bemærket, „at det undertiden kan være gavnligt for det enkelte Menneske, som for det hele Samfund, at kaste Blikket tilbage til de fremfarne Tiders Vildfarelser; for ikke at hovmode sig over, hvor meget bedre Alt nu er.“ Det Kursus i Ydmyghed, som her tilbydes Samtiden, er dog efter vor Formening ikke Bogens væsentligste Side, ihvorvel denne ogsaa er respektabel nok. Men den Indsigt, vi af de her tildeels aktmæssig fremstillede Hexepocesser vinde i det 17de Aarhundredes Kultur, Tænkemaade og Retstilstand er for os af størst Værd og giver Bogen en vis Betydning. Den berømte Hexeproces mod Lisbet Nypen, der hidtil kun fandtes fuldstændig i Evensens Samlinger, et temmelig sjeldent Skrift, optager den lille Bogs første Halvdeel. Andre lidet bekjendte Hexeprocesser, hvorom knappere Efterretninger haves, findes omhandlede paa de følgende Blade, tildeels i en aktmæssig Fremstilling fra første Haand. Forfatteren anfører 9 bekjendte Hexeprocesser her i Norge, hvoraf den første fandt Sted i Bergen 1592, den sidste paa Jæderen 1684. — Paa samme Forlag er udkommet: Udvalgte Eventyr og Sagn for Børn. Udgivne af S. Knutsen, L. M. Bentzen og A. Johnsson, Skolelærere. I. 313 S. 16. 24 ß. Denne Samling, der i 4 Hefter er udkommet under Titelen „Askeladden“, indeholder for endeel Eventyr, fortalte ved Udgiverne eller Andre efter den mundtlige Overleverelse, men dog fornemmelig tidligere bekjendte Eventyr, som Udgiverne have gjenfortalt. „Gjenfortællingen“ er imidlertid den svageste Side ved Samlingen, og denne maa især søge sin Anbefaling i Priisbilligheden. For en Mark faaes her en hel Hoben Eventyr. — Paa G. Kr. Johannessens Forlag er udkommet: Punkterbog, hvori man nøiagtig kan komme til Kundskab om mange Ting man ønsker at vide. 48 Spørgsmaale med behørige Svar. Til selskabelig Fornøielse bearbeidet af m. m. 113 S. 16. 24 ß. Dette „Orakel“ er fornemmelig bearbeidet efter „en gammel engelsk Bog,“ hvis Udsagn har viist sig meget paalidelige. Vi have alt i Forveien flere lignende Skrifter, hvori Folk har kunnet tilfredsstille sin for os ubegribelige Trang til at see sin Fremtids Skjæbne afspeilet. Men maaskee er dette det paalideligste i den i Sandhed vigtige Materie.

— I Bergen er udkommet paa Beyers Forlag: **Fornuft og Aabenbaring.** Et Ord for Tvivlere af en Lægmand. Efter det Tydske ved Arthur 34 S. 16. Pastor Th. Bernhoft har ledsaget dette lille i 1855 først udkomne Skrift, der er rettet mod „Fornuftchristendommen“, med sin Anbefaling.

— Af **Polyteknisk Tidsskrift** er udkommet 12te Aargangs 5te Hefte, indeholdende: Bekjendtgjørelser fra Departementet for det Indre; Lægning af en undersøisk Vandledning i Skien (meddeelt af Civilingeniør R. Arnold); Om det smale Jernbanespor; Wilcox & Gibbs Symaskine; Forhandlinger i Ingeniørkommissionen; Notitser. — Heftet er ledsaget af 4 lithographerede Plancher og et særskilt Tillæg: „Forslag til Oprettelse af en polyteknisk Skole i Christiania.“

Gamle Nyheder.

En af vore bergenske Velyndere, der med „megen Fornøielse“ har læst Pontoppidans Reisejournal, har sendt os til Optagelse i Bladet et Par Poemer, verlede i Anledning af denne berømte Geistliges Afreise fra Bergen 1755, da han var bleven kaldet til Prokansler ved Kjøbenhavns Universitet. Det første er skrevet af Stiftprovst Jens Rennord, Pontoppidans fortrolige Ven; det andet af denne selv og som Svar paa det første. Rennords Digt lyder saaledes:

Nord-Polens Nabo-Flok den haarde Kuld saa gjæster,
At Kirkens Skjøde-Børn i Dvale næsten laa,
Der Varme fattedes hos Folket og hos Præster,
Ja hos trebenet Mand og Børne-Flokken smaa.
En seraphimisk Mand, ved Alter-Glød oplivet,
Guds-Raad befalede at tage Stav i Haand
Og varme op det Folk, som Kulden havde stivet,
Dertil han rustet kom med Fylde af Guds Aand.
Din Komme var os kjær, dit Værende velsignet,
O store Alter-Mand! vor Bisp Pontoppidan!
Dit Ærinde, du gik, det har Dig vel gelinget,
Din Reise fra os bort besørger hver en Mand.
Saa længe Fløi-Fjæld staar, du bli'r hos os i Minde,
For dine 6 Aars Flid og førte Bispestav,
Gaar du til os igjen, faar Kongen det isinde,
Du bli'r, som Middags-Sol, os kjær indtil din Grav.
Vort Hjerte følger dig og elsket Ægte-Mage,
Vor Bøn paa Salems-Slot skal daglig banke an,
At de paa hver et Stæd i alle Leve-Dage
Maa fare, leve, boe, i al forønsket Stand.
Dig savner Bergens By, dig savner Stiftets Poder,
Dig savner Tydsk og Dansk, dig savner fattig Flok:
I Fruen savner og de Trængende en Moder;
Paa Savnende da bli'r en ganske savnend' Stok,
Som alle Vivat-Skrig i en Basune stemmer,
Og beder, kronet Mand, som skifter Embeds-Stand,
Om Skiftet træffer her, en Mand han hid da fremmer,
Som nogenlunde den Bortdragne ligne kan.
Hav Tak for min Person, hav Tak for Gunst og Ynde,
Fra første Dag til nu, beknyttet Afskeds Tid!
Forglemmer jeg din Gunst, jeg vist nok maatte synde,
Min Tak bli'r derfor saa: „Gud vær dem mild og blid!“

Herpaa svarede Biskop Pontoppidan saaledes:

Hav Tak Nathanael, som vilde,
Med Afskeds Vers en Time spilde,
Og ønske os en god Seilads.
Gud samle mig endnu paa Jorden
Med dig og flere af din Orden,
Om os her undes Tid og Plads!
Hvis ikke, skulle vi dog findes
For Lammets Throne, og der mindes
At vi i Verden Venner var
Og vi i vore Levedage
Lod os ved Samfunds Sæle drage
Til ham, som Korset for os bar.
Mer gives mig ei Tid at rime;
Thi jeg ved ikke hvilken Time,
Min Skipper siger: „Gak om Bord!“
Lev vel min Ven! i Haab og Længsel,
Skjønt under mange Byrders Trængsel,
Snart sankes Hyrden og hans Hjord.
Hils andre Venner her paa Stædet,
Med hvilke jeg mig haver glædet
Ved deres Kjærlighed og Tro.
Siig, at jeg Bergen bær i Hjerte,
Og ei forlod den uden Smerte:
Ja! venter der min sidste Ro.

Norge.

Christiania. Efter to Dages Debatter har Storthinget 14. Novbr. med 62 mod 49 Stemmer meddeelt sin Stadfæstelse paa de af Regjeringen med Frankrige afsluttede Handels- og Søfartstraktater, saaledes som indstillet af Kommitteens Majoritet. Denne Stemmegivning er dog ikke at forstaa, som om næsten Halvparten af Thinget var imod Traktaten; tvertimod erkjendte Alle overhovedet dens Gavnlighed; men et Parti vilde, at den kun skulde være bindende for 3 Aar, et andet at der skulde gives Regjeringen et Varsko om, for Fremtiden ikke at lade Traktater træde i Kraft inden Storthingets Stadfæstelse. Og paa Grund af den uheldige Maade, hvorpaa Voteringen stilledes, maatte begge disse Partier stemme mod Traktaten.

— Hs. Maj. Kongen har i disse Dage kjøbt en i Kunstforeningen udstillet, af Billedhugger Carl Jacobsen i Gibs udført Statuette, forestillende „Andromeda lænket til Klippen“.

— I Anledning af den forestaaende Udstilling i Stockholm har Bestyrelsen af Foreningen til Fremme af kvindelig Haandværsdrift ladet udgaa en Opfordring til Medvirken for at tilveiebringe en ordnet Samling af norske kvindelige Huusflids- og Haandværksarbeider, hvoraf en nogenlunde omfattende og anskuelig Oversigt over denne Virksomheds Standpunkt og Udstrækning hertillands kunde vindes. Anmeldelser maa være indleverede i Løbet af Dcbr.

— I Thorsdags gaves paa Christiania Theater med Bistand af Ole Bull og flere andre Musici en Forestilling til Indtægt for Grundlæggelsen af et Pensionsfond for Christiania Theaters Orchesterpersonale.

— Til Professor P. A. Munchs Legat sees nu ialt at være indbetalt 2368 Spd. 87 ß.

— Billedhugger Bergslien agter at oprette en Skole her i Byen for Modellering og Tegning, i hvilke Fag ikke alene begyndende Kunstnere, men ogsaa Haandværkere her ville kunne erholde Veiledning og Uddannelse.

— Afdøde Raadmand H. Mandall har oprettet Legater til et samlet Beløb af 8000 Spd., til Fordeel for Studerende (2000 Spd.), Selskabet til Omsorg for ældre ugifte Damer (1000 Spd.), afdøde Embedsmænds Døtre (2000 Spd.) og trængende Haandværkere i Christiania og deres Enker (3000 Spd.). Enerhaugens, Pipervigens og Grønlands Asyler har han skjænket 600 Spd. til lige Deling. Broderen, afdøde Bager J. Mandall har oprettet Legater til et samlet Beløb af 7000 Spd. til Fordeel for Selskabet til Omsorg for ældre ugifte Damer (1000 Spd.), for trængende Sømænd og Sømænds Enker (2000 Spd.), trængende Haandværkere og deres Enker (3000 Spd.) samt de ovennævnte Asyler 1000 Spd. til lige Deling. Begge i Forening have stiftet Legat paa 750 Spd til yderligere Fremme af Skolevæsenet i Rendalen (deres Fødebygd).

— Kand. mag. Lieblein har begyndt en Række populære Foredrag om det gamle Ægypten. I denne Materie er han den største eller rettere eneste Autoritet hertillands.

— Forfatterinden Fru Camilla Collett sees af svenske Blade at opholde sig i Stockholm, hvor hun skal forblive idetmindste Vinteren over.

— Det danske Ministerium er gaaet af og et nyt dannet af Grev Frijs-Frijsenberg som Konseilspræsident og Udenrigsminister; Estrup Indenrigsminister, Fonnesbeck Finantsminister, Leuning Justitsminister, Oberst Neergaard Krigsminister, Grobe Marineminister, Rosenørn-Theilman Ekklesiastikminister.

— Fra Spanien har Nidelvens mechaniske Fabrik erholdt Bestilling paa tvende smaa aabne Floddampbaade af Jern, hver til en Priis af henved 3000 Spd.

— Ved Udgravninger i den ledige Deel af Throndhjems Domkirkes Chor, foretagne ved den i Throndhjem værende Afdeling af Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, har man stødt paa en Steengrav, „som antagelig maa være Erling Skakkes.“

— Pigen Regine Baldine Petersen, der paasatte Ildebrandene paa Vallø, er efter afgivet Lægeskjøn indsat paa Gaustad Sindssygeasyl.

— Skibskapitain Hans Abelsted fra Sandefjord druknede 19de Oktbr. i Hudiksvall i Sverige, idet han om Aftenen skulde gaa omboed paa sit Fartøi, men tog feil af Bryggen og faldt i Vandet. Han var 56 Aar gammel.

— **Dødsfald.** Toldkasserer i Holmestrand Oberstlieutenant Jens Christian Schrøder † 70 Aar gammel. — Konsul og Kjøbmand i Holmestrand Niels Ihlen † 30. Octbr. 72 Aar gammel. — Raadmand Hans Wilhelm Dopp Mandall, f. i Rendalen 1790, † i Christiania 7. Nvbr. (Om hans testamentariske Dispositioner, see ovenfor.)

Kapitain Lars W. Kylberg, der har gjort sig fortjent af Landbruget og Almueskolevæsenet, † i Wennersborg 67 Aar gl.

— Anne Honoré Joseph Duveyrier, tidligere Advokat, bekjendt som Skuespildigter under Pseudonymet Melesville, † i Paris næsten 78 Aar gammel. Han har skrevet eller har Forfatterandeel i over 300 Stykker.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 48.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 26. Novbr. 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Niels Wilhelm Gade.

Det turde neppe være nogen Tvivl underkastet, at Niels Gade indtager en meget høi, for ikke at sige den øverste Plads blandt Skandinaviens Komponister. Er der end Enkelte, maaske især i Sverige, hvis Sange ere gaaede mere over paa Folkets Læber, og hvis Navne ere kjendte af flere af deres Landsmænd, saa er der paa den anden Side igjen Ingen, hvis Arbeider i den Grad fyldestgjør Kunstens strengeste Fordringer, og heller Ingen, hvis Berømmelse er naaet saa langt udenfor Skandinaviens Grændser, som Tilfældet har været med Gade. Han vandt sin første Navnkundighed for det Leipziger-Auditorium, som Mendelsohn havde vænnet til ene at finde Tilfredsstillelse i det Udmærkede; han aabnede sig der en Popularitet, som tegnede til at skulle kunne maale sig med den, hans berømte Forgjænger nød, og havde han ladet sig „annectere“ af Tydskland, da vilde dette den Dag idag endnu have havt noget at stille op mod de Wagner-Liztske Dødsskrig. Han foretrak at vende tilbage til det Folk, fra hvis inderste Sjæl hans Toner vare traadte frem; Tydskland vrededes paa ham, som paa en Frafalden, kritiserede ham i Begyndelsen og glemte ham saa efterhaanden mere og mere. Men det var ikke alene der, Gade havde vundet Beundrere. Jeg har liggende for mig en Samling musikalske Karakteristiker af en bekjendt fransk Kritiker, Henri Blaze de Bury (Musiciens contemporains, Paris 1856), og jeg finder der en saa beredvillig og forstandig Anerkjendelse af den danske Komponist, at jeg ikke kan tro andet, end at den ogsaa i det exklusive Frankrig maa have vundet Proselyter for ham.

Gade var 24 Aar gammel, da han skrev sit første større Arbeide, Efterklang af Ossian, der i 1841 vandt den af Musikforeningen i Kjøbenhavn udsatte Priis for den bedste Ouverture, og desuden skaffede ham det Reisestipendium, som satte ham istand til at begive sig til Tydskland og der træde i Forbindelse med Mendelsohn. Denne modtog ham med Venlighed og lod saavel Ouverturen, som en Symphoni, med hvilken Gade havde presenteret sig for ham, opføre paa Gewandhauskoncerterne i Leipzig, hvor de vandt et saadant Bifald, at Mendelsohn udsaa ham først til sin Stedfortræder i Efteraaret 1844, senere til sin Medhjælper paa Dirigentpladsen ved disse dengang saa berømte Koncerter. I næsten 4 Aar opholdt Gade sig nu i Leipzig, hvor han desuden ogsaa var bleven kaldet til Lærer ved Konservatoriet. Først i Foraaret 1848 standsede han paa den ærefulde Bane, som her var ham aabnet, og vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Vi nævnte, at det var i Ossian, Komponisten havde søgt Inspirationerne til sit første større Arbeide. Det var ogsaa derfra, han tog Sujettet til sit mægtige Tonedigt Comala, kaldet saa efter Heltinden, Fingals Elskede, der har fulgt denne i Krigen, og hvis Sjæl brister under den falske Efterretning, der forkyndes hende, at hendes Elsker er falden. Det er et Slags verdsligt Oratorium, en Instrumentalkomposition, blandet med Recitativer, Kavatiner og Kor. „Det er især et enkelt Punkt“, ytrer den før nævnte Forfatter, „som tildrager sig Tilhørerens Opmærksomhed; det er den Scene, hvor Comala, greben af Forventningens Angest, træder tilside og i Stilhed vedbliver sin klagende Monolog, medens hendes Ledsagerinder samtale om, hvilke Følelser der vel i dette Øieblik maa røre sig hos hende. Denne Enkelthed, denne Harmoni i Billedet fører En næsten tilbage til Euripides, og man tror at se for sig den herlige Indledningsscene til Phædra, hvor den døende Dronning, siddende ensom paa Tærskelen til Theseus's Palads, er Gjenstand for Chorets Betragtninger.“ Endnu en tredie Gang har Gade søgt sit Thema i de skotske Traditioner, nemlig i Ouverturen „I Høilandene“.

For Scenen har Gade leveret Musik til H. C. Andersen's dramatiske Digtning „Agnete og Havmanden“, der imidlertid kun blev opført to Gange i Foraaret 1843. Syv Aar efter komponerede han Syngestykket Mariotta til en af Borgaard efter Scribe bearbeidet Text; men heller ikke dette kunde glæde sig ved nogen synderlig Popularitet; det gik kun 9 Gange over Scenen i det første Aars Tid, og har senere ikke været optaget.

Fra det af at Gade nedsatte sig i Kjøbenhavn, har han stadig været Dirigent i den samme „Musikforening“, i hvis Lod det faldt at yde ham den første offentlige Anerkjendelse. Dennes Koncerter har under hans Ledelse faaet en Betydning for Danmark, lig den, de Mendelsohnske Gewandhauskoncerter i sin Tid havde for Tydskland. Det er til dem, de indfødte Komponister søge, for at faa sine Arbeider korrekt og betegnende foredragne for Eliten af Hovedstadens musikalske Publikum; det er til dem, de yngre Kunstnere, der skulle bryde sig en Bane og erobre sig et Navn, sætte sin Tillid; thi man kan paa Forhaand være sikker paa, at det, som Gade anseer værdigt til at bydes Musikforeningens Medlemmer, det er gediegent og vil geraade sin Mester til Ære. Og vistnok eier Danmark heller ikke nogen Mand, hvis Dom enhver begyndende Komponist saa trygt kan underkaste sig, og som mindre vil føle sig fristet til at misbruge den Magt, der er lagt i hans Hænder. Paa samme Tid som Musikforeningen saaledes aabner en Turneringsplads for de yngre Talenter, har Gade benyttet den til at opdrage et Publikum, der kan forstaa og skatte det Gode, fordi det har gjennemgaaet et ordentlig Kursus i klassisk Musik. Ikke alene har han foranstaltet saakaldte historiske Koncerter, der ved sin Fuldstændighed og Rigdom have bidraget til at klargjøre de ofte forvirrede Begreber, Publikum gjør sig om det Karakteristiske hos de store Mestere, som mangen Gang kun kjendes af Smaastumper, „arrangerede“ for Pianoforte, eller af løsrevne Melodier, men han har tillige altid passet paa ved Siden af det Nyere at udstyre Koncertprogrammerne med saamegen klassisk Musik, at Tilhørerne intet Øieblik kunde tabe det virkelig kunstneriske Ideal af Øie, som man er saa fristet til at glemme, naar Ens Øre udelukkende fyldes med den nyeste Musiks lokkende og bedøvende Toner, men som atter fremtræder i sin hele Klarhed, saasnart Tilhøreren igjen stilles ligeoverfor en af Klassikerne. Her bemærke vi imidlertid, at man maa tage Betegnelsen Klassikerne i en noget udvidet Betydning, saaledes som Gade selv, der f. Ex. vistnok ikke et Øieblik betænker sig paa at hædre Mendelsohn med dette Navn, har gjort det. Denne sidstnævnte Komponist har han altid indrømmet en vid Plads paa sine Programmer. Man har villet forsvare dette dermed, at „Mendelsohn just har den Særegenhed, at han, medens han paa den ene Side fuldstændig tilhører Nutiden, dog paa den anden Side er saa stærkt paavirket af de Ældre og specielt af Sebastian Bach, hvem han saa at sige har optaget i sit Væsen — hvad Enhver med grundigt Kjendskab til begge let vil opdage — at man, ved ret indtrængende at gjøre Mendelsohn bekjendt, godt kan sige, at man slaar to Fluer med et Smæk; den Mendelsohnske Musik glider glat ned ved Nydelsen, men fylder alligevel med den ægte Kjerne, aabner Sandsen for alle de kunstige musikalske Former, og gjør Folk langt mere modtagelige for Bach og Beethoven, saavelsom for det Gode i Nutiden.“ Denne Opfatning, som Gade i Praxis har bekjendt sig til, synes at smage en liden Smule af et sophistisk juste milieu. Ens Samvittighed opponerer mod Straussiske Dandsemelodier eller Donigettis Klingklang, men vover imidlertid heller ikke at vedkjende sig Bach eller Haydn, og saa vælger man den gyldne Middelvei og proklamerer Mendelsohn som Profet. Det er ligedan, som om man i den klassiske Opdragelse ikke med en Gang turde slaa Homer op for Lærlingen, men til en Begyndelse lod ham læse Virgil. Selv om man tror paa Methoden, maa man endelig vogte sig for at glemme, at det ialtfald kun er foreløbig og til en Tid, at man saaledes tør dvæle paa de forberedende Stadier, og at de kun maa danne Overgangen til den rene, uforfalskede Lære. Hvilken Vei man end slaar ind paa, maa man ikke blive staaende i Templets Forhal og i Beundring over denne Skjønhed glemme at træde ind i selve Helligdommen.

„Gade, saaledes karakteriserer den franske Kritiker ham, er en fuldstændig Naturalist i den Betydning af Ordet, at hans Kompositioner i høieste Grad bære Præget af det Folks Karakteer og det Lands Natur, hvorfra han er udgaaet, og at man gjennem ethvert af hans Værker hører ligesom en Gjenklang af denne melodiøse Stemning, der strømmer os imøde fra Nordens Lande. Hans Stiil er heelt igjennem beaandet af denne vilde Storartethed, der er eiendommelig for de nordlige Racer. Dette Tungsind, denne smertelige Klage har intet af den falske Sentimentalitet, der saa ofte skjæmmer Kunstnerens Arbeide, naar han river sig løs fra Sandheden og Oprindeligheden. Det er noget barsk ved den, lad saa være, men denne Barskhed bærer i sig en frugtbar og sund Energi, som, naar man tænker paa de sminkede Yndigheder, hvormed tusinde og atter tusinde dilettantmæssige Kompositioner forsøge at fængsle os, minder En om den friske Duft, der slaar Verdensmandens slappede, blaserede Sandser imøde fra en norsk Granskov. Enhver kjender denne mandige Skikkelse, under hvis Træk Albrecht Dürer har fremstillet „Melankolien“, denne herlige Legemliggjørelse af Nordens Aand, og hvis stærke Former, kraftige Muskelbygning er saa himmelhvidt forskjellig fra den sygelige og hensvindende Typus, som vore Malere paa Moden behage sig i at gjentage. Kraft i Smerten, Tungsind i Styrken, alvorlig, ja streng Tankefuldhed, saaledes viser den store nürnbergske Kunstners Skabning sig for os, og saaledes forestiller jeg mig ogsaa de nordiske Folks Musik. Det er det, som i mine Øine udgjør Gades største Fortjeneste, at han i de fleste af sine Symphonier, og fornemmelig i sin Comala har forstaaet at bevare Præget af denne Karakteer, som jeg vil kalde eiendommelig skandinavisk.“

Ogsaa Tydskerne lod Gade høre, at han var heelt nordisk-national, men de toge det paa en anden Maade; Robert Schumann, som dengang ledede Leipziger musikalische Zeitung, advarede ham mod hans „nordlysglødende“ Phantasi, ønskede, at han „ikke maatte gaa under i sin Nationalitet“, ja han fandt sig endog foranlediget til i den Anledning at „tilraade hver Kunstner,

først at vinde Originalitet og derpaa atter kaste den bort; lig en Slange maa han skifte Ham, saa ofte den gamle Klædning begynder at skrumpe ind." Maaske var det disse Raad, der bevægede Gade til at udsende en Række Kompositioner — den fjerde og femte Symphoni, Operaen „Mariotta", Foraars-Phantasi og flere — i hvilke han vilde vise, hvad han formaaede at præstere, selv da, naar han berøvede sig selv den Støtte, som ligger i en eiendommelig Lokalfarve, en bestemt folkelig Stemning. Man maatte imidlertid være temmelig sløv, naar man skulde behøve disse sidstnævnte Kompositioners Vidnesbyrd for at høre, at Gade var i Besiddelse baade af en Rigdom paa melodiske Motiver og en lige saa klar som fyldig Form for Instrumentationen. Thi dette var noget, som synes os at fremgaa lige saa tydelig af hans første allermest „nordlys-glødende" Kompositioner. For svagere Naturer kan der vistnok undertiden være en Fare ved at sænke sig alt for dybt i den nationale Musik og ene hente sine Inspirationer fra den; thi dem kan det hændes, at istedetfor at de skulde bringe den til Klarhed, lutre den til kunstnerisk Reenhed og give dens taagede Omrids bestemte, karakteristiske Former, drager den dem ned til sin Bundethed, sin Formløshed. Paa den Maade opstaar disse forfeilede Kompositioner, som vel ogsaa vi uheldigvis kunne opvise Exempler paa, der have tabt al levende Individualitet, fordi Kunstneren har dæmpet Røsten i sit eget Indre for ene at lytte til de vage Naturlyd, uden at de dog have kunnet vinde den Storslagenhed, som er eiendommelig for de Tonedigtninger, der ikke skylde noget Enkelt sin Tilværelse, men ere Udtrykket for et heelt Folks Stemning. Men dette kan kun hændes de uklare og svage Individualiteter, der have skyet alvorlige Studier eller ikke formaaet at tilegne sig en kunstnerisk sikker Form, i hvilken de kunne bringe sit eiendommelige Talent til reen Udtalelse. For den derimod, der baade var i Besiddelse af en saa skarpt udpræget Begavelse som Gade og tillige saa grundig havde tilegnet sig de nyere Klassikeres Kompositionsmaade, var der neppe nogensomhelst Fare for Fortabelse i de uklare Naturlyd.

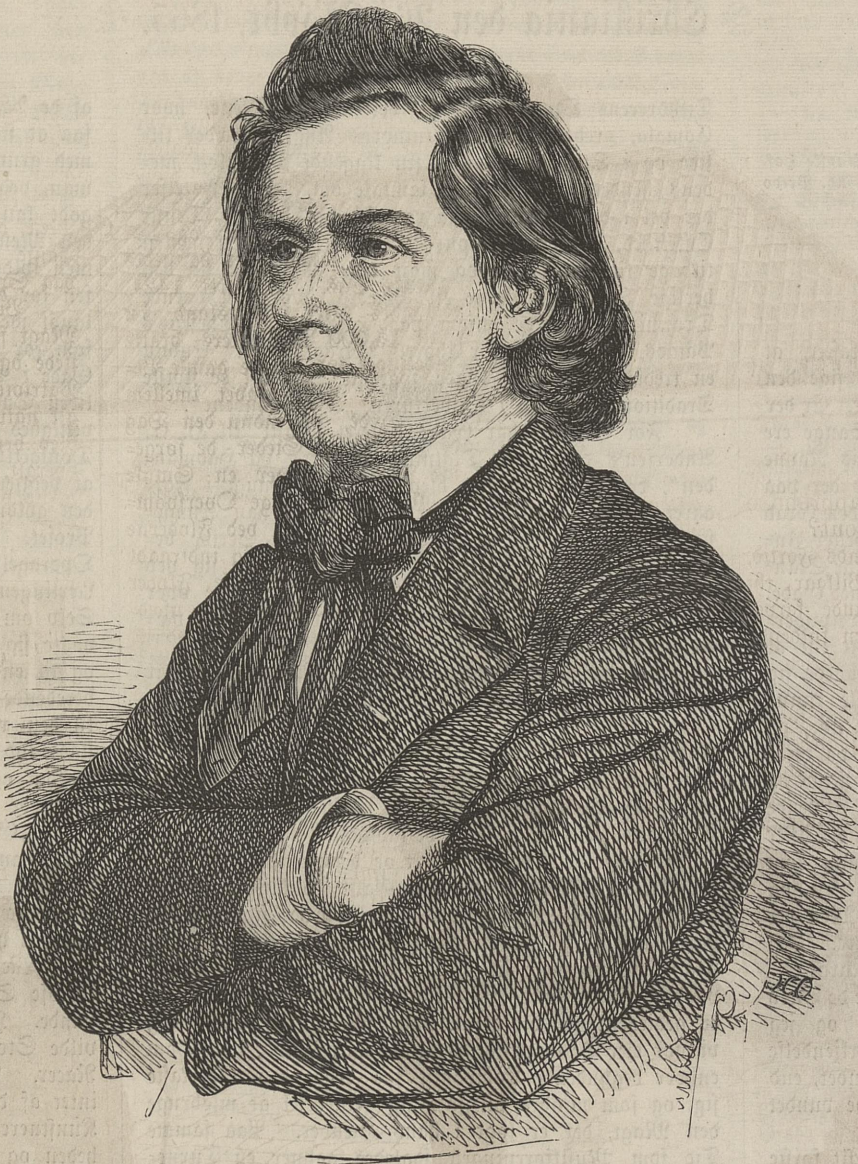
Kong Gustav III og det franske Hof.

II.

Gustav tragtede ikke alene efter at kaldes en liberal Konge for sit Folk, han vilde ogsaa være en Beskytter for Kunster og Videnskaber. Det Program, det 18de Aarhundrede havde opstillet for Regenter, krævede denne Titel, men det er blot at vise Gustav III Retfærdighed at anerkjende, at hans egen Tilbøielighed heri ganske imødekom Tidens politiske Krav. Han ærede og elskede Aandens Værk. Han indtager selv Plads mellem Sveriges fremragende Skribenter, og regnedes i sin Tid blandt Europas literært dannede Monarker. Han skrev ligesaameget i det franske Sprog som i sit eget. Hans politiske og akademiske Taler, saavelsom hans dramatiske Arbeider, findes paa Svensk i den noget ufuldstændige Udgave af hans Værker, men saavel hans Ungdoms historiske Arbeider som Korrespondancerne, er udelukkende skreven paa Fransk. Om Kongen end stundom forbrød sig mod Gramatik og Ortographi, skrev han dog det franske Sprog med overordentlig Lethed, og der findes i Korrespondancen høist elskværdige Breve, fulde af Liv og Lune. Finder man i Talerne høitravende Talemaader og Deklamation, saa er dette Tidens Feil.

At oprette et Akademi efter det franske Akademies Mønster var netop noget, der kunde frite en saadan Aand. Hans Moder, Dronning Lovise Ulrikke, havde allerede givet Sverige en lignende Anstalt; Gustav føiede dertil det Akademi, der har vundet en vis Berømthed under Navnet „L'académie des dix-huit." Begge have gjort Landet store Tjenester. Gustav kaldte til det nye Akademi ikke alene Skribenter, men ogsaa Mænd, der udmærkede sig som Talere, og med en Upartiskhed, der gjør ham Ære, valgte han til dets Medlemmer erklærede Modstandere, af hans Politik, saasom Greve Fersen, Oppositionens veltalende Chef i den svenske Nationalforsamling. Efterat have forfattet Reglementet, meldte Kongen sig til den første Konkurrence, og blev selv valgt „Laureat". Hans Hensigt var aabenbar paa en anden Basis at stifte et Akademi efter Kardinal Richelieu's Mønster.

Mellem Literaturens forskjellige Grene synes især Theatret, hvis mangeartede Tillokkelser vare saa vel egnede til at nære det 18de Aarhundredes umættelige Nysgjerrighed, Gustav et mægtigt Middel til at virke paa Gemytterne og forvandle Sæderne, og han fattede det rosværdige Forsæt at skabe en svensk national Scene ved at laane dramatiske Emner af Fædrelandets Historie. Han skrev flere Dramaer, hvori Gustav Vasas, Gustav Adolphs og andre nordiske Heltes Historie fremstilledes, men han modarbeidede sit eget patriotiske Værk ved samtidig hermed at kalde en fransk Skuespillertrop til Stockholm. Den berømte Monvel var dens Direktør og medbragte, foruden det franske klassiske Theater, ogsaa den i hine Tider saa frugtbare dramatiske Literatur af anden Rang. Den svenske Skuespillertrop levede, med Undtagelse af Holberg's Komedier, der laantes af det Danske, meest af franske Oversættelser, og Stykker som „Henrich IV's Jagtparti", gjorde samme Lykke hos Svenskerne, som hos de nuværende Franskmænds Bedstefædre og bødes dem næsten samtidig. Monvel dannede under sit Ophold i Sverige udmærkede Elever, af hvilke den berømte Hjortsberg endnu lever i Mindet. Han talte ypperlig Fransk og havde en Hukommelse uden Lige. Engang læste han et nyt Digt fra Begyndelse til Ende og forvildede bagefter Autor aldeles ved ordret at citere flere Partier deraf, som han paastod at have

Niels Wilhelm Gade.

læst et eller andet Sted. Den store Skuespiller efterlignede saa skuffende Frederik den Store, at en gammel fransk Diplomat, der havde gjort Syvaarskrigen med, og som pludselig tiltaltes af Hjortsberg med den gamle Konges kjendte og kjære Røst, kastede sig paa Knæ med det Udraab: „Mein alter Fritz!" Gustav III's virkelige Værk var den svenske Opera. I hans Regjerings første Aar, ja blot nogle Maaneder efter Statsomvæltningen, lod han opføre den første Opera i det svenske Sprog, „Thetis og Peleus", hvortil Musiken var komponeret af Kapelmesteren Uttine, og Gretry's, Haendels og især Glucks Værker opførtes paa de forskjellige kongelige Slottes Theatre, endnu inden Marie Antoinette havde indført dem i Frankrig. Snart kjendte Sverige saavel den tydske Skoles store Musikværker: „Orpheus, Alceste, Armida", osv., som den italienske Opera og den dengang saa yndede franske Operette, og Stykker som „Rose og Colas", „Nina" osv. ere endnu ikke ganske forsvundne af den svenske Scene. Det lille Theater paa Gripsholm Slot ved Mælaren, som alle Tourister besøge, fremviser endnu paa sin øde Scene en Dekoration af en gammelt fransk Operette, Le Devin de village.

Gustav opsatte ikke længe med at opføre et Theater, der var den nye Regjering værdigt, og 1782 aabnedes det kongelige Theater, indviet de svenske Muser, patriis musis, og verdensbekjendt ved Anckarström's Pistolskud. Saavel Architektur som indre Anordning var ganske fransk. Senere have Ombygninger fundet Sted, men man har i Stockholm endnu ikke forglemt Salens sjeldne Elegance, og den ulykkessvangre Aftens Topographi lader sig uden Vanskelighed gjenfinde. Operaens Personale beløb sig til 150 Personer; Sangerne vare Svenskere. Svensken Korsten's Majestæt i Gjengivelsen af Gluck's store Roller lever endnu i Erindringen; hans Datterdatter, født i Stockholm, blev den berømte Taglioni. Korsten's Hustru, død 1846, 95 Aar gammel, bevarede længe i det svenske Selskab Mindet om Kong Gustav's store Dage; den gamle Dame talte med megen Elskværdighed om Kongens menus plaisirs og om Monvel, som hun kaldte „hans Majestæts Yndling."

Man behøver blot at kaste et Blik i Kongen af Sveriges trykte Korrespondance, for at overbevise sig om den utrættelige Iver, hvormed han vaagede over sit Theaters Interesser. Under Felttoget mod Rusland, paa Finlands yderste Grændser, skilte han sig aldrig ved den Portefeuille, der, foruden nogle Morskabsbøger, indeholdt hans egne dramatiske Udkast. Hans Billetter til Theaterdirektøren, Baron Armfelt, ere talløse; snart er det et Manuskript, der tilbagesendes Forfatteren med Angivelse af de Forandringer, der ere at gjøre, inden det kan komme paa Scenen; snart er det Udkastet til en Tragedie af Kongen selv, som Leopold har at indklæde i smukke svenske Vers; snart er det Bestemmelser for den franske Skuespillertrop i Stockholm, der giver Kongen meget at bestille ved Mangel paa Disciplin og alskens Anmodninger om Reisetilladelser osv.

Fra Leiren foran Borgo.

„Min kjære Ven, see til at holde paa de to Aktører, der ville bort; de interessere mig baade som Tilskuer og Forfatter. Det er min eneste Fornøielse til Vinteren, og min Portefeuille er fuld af Produkter, som mit Faderhjerte ikke nænner at see masakrerede."

„Den tilsendte Tragedie expederes hurtig tilbage igjen, kjære Ven. Vil Forfatteren gjøre de Forandringer, jeg har foreslaaet, indestaar jeg for, at den vil gjøre Lykke, tiltrods for Manglerne i Versifikationen, og paa denne Viis vil den ikke være mere en Kopi efter Lemierre end al Verdens Iphigenier ere Kopier efter den græske Scene. Forandringerne ere saa lette, at Forfatteren vil kunne gjøre dem i otte Dage. Skynd paa ham, for at Stykket kan opføres snarest muligt. Godaften."

„Direktionen har oversendt mig en Komedie, kaldet „Quickströms Bryllup." Jeg har læst den i Vognen. Den synes mig at ligne Carl den Stores Kaarde: lang og flad."

Fra Leiren foran Likala.

„Jeg har netop modtaget Le Courrier de l'Europe. Operahuset i London er afbrændt, Dandsernes Engagement er altsaa brudt. Sørg for at faa vor Didelot tilbage, at jeg kan have den Fornøielse at see ham til Vinteren. Jeg indseer ikke, hvorfor vi betale ham, naar han dandser i London. — Min venstre Flanke er sikret ved sex stærke Batailloner" osv.

„Min kjære Ven, send mig følgende Bøger til Finland: Æneiden af Virgil, det Bind af Molière, der indeholder Festerne i Versailles, Fader Menestrier's Værk om Lege og Karouseller, det befriede Jerusalem, Ariost og L'esprit des femmes célèbres. De finder dem i mit Privatbibliothek. Beed ligeledes Monvel om et Manuskript, jeg har givet ham, og som indeholder Programmet til et Karousel. Jeg har ikke Tid til at sige Dem mere: jeg maa i Felten. Farvel."

Gustav III gjorde sig fortjent af Sverige ved at skabe et Theater, der virkelig fortjente dette Navn. Den Glands, der omgav den første Halvpart af denne Konges Regjering, udslettede Borgerkrigenes Spor og hævede Sverige til Rang mellem de meest polerede Nationer, skyldes for en stor Deel dette Theater. Men ved Siden af den virkelige Fortjeneste, studser en senere Tid ved at see Gustav III og hans Omgivelse dele den rasende Higen efter Fornøielse for Fornøielsens egen Skyld, som udmærkede det 18de Aarhundrede. Overalt i Korrespondancen fremtræder Kongens Beklagelse af at maatte leve fjernt fra det franske Hof, hvor alle Fornøielser syntes ham at have sat hinanden Stævne. Theatret skabte Illusioner, hvormed man staggede sin Længsel, og derfor elskede man Theatret. Madame de Genlis fortæller i sine Memoirer, at hun som liden Pige undertiden

brugtes til at spille Amor og at hun da flere Dage bagefter gjemte sine Vinger, sit Kogger og sin Bue. Gustav III havde lignende naive Glæder; hvergang han havde spillet en Rolle paa et af Hoftheatrene, beholdt han i sit Kabinet det Kostume, hvori han var optraadt. Forberedelserne til en Forestilling vare ham en sand Nydelse. At uddele Roller, dirigere Prøver, anordne Dragter, trænge ind i samtlige Koulisse-Mysterier morede ham mere end alt andet. Theatret, som han dog nød baade i Egenskab af Forfatter og Skuespiller, var dog ikke nok for hans utrættelige Iver. Til klassiske Tragedier og Komedier, til Dramaer og Balletter, Operaer, Prologer og Devertissementer, lyriske og heroiske Optrin, føiede han endnu Turneringer og Karouseller, Maskerader, Charakteer-Dandse, Lege, Mystifikationer, kort, alt hvad hiin Tids Frivolitet opfandt eller gjenoptog. De fremmede Ministre bleve ofte satte i en ganske egen Stilling ligeover denne Konge-Skuespiller, som de ikke gjenkjendte under hans utallige Forklædninger. Snart optraadte han som Gallernes Konge og den smukke Grevinde Løvenhjelm overrækker ham et Skjærf, som han bærer længe efter Festen; snart viser han sig som Meleager ved en af Gudinden Dianas Jagter, hvor Grevinde Høpken, ligeledes bekjendt for Skjønhed, viser sig tilhest som Atalante. Undertiden forklæder det hele Hof sig efter et aftalt Program og Enhver har under den hele Fest at blive den ham tildelte Rolle tro og selv at improvisere Texten dertil. Man forestiller f. Ex. Dronning Christines Hof. Samtlige historiske Klædningsstykker i den kongelige Garderobe tages i Rekvisition for at intet skal mangle i Lokalfarven. For at feire den kongelige Søsters Geburtsdag opføres „Rosenpigen", Divertissement i Kostume, hvis Roller gjengives af Konge og Hof: Borgherren til Salency: Kongen, Borgfruen: Dronningen, Amtmanden: Grev Carl Fersen osv.; Skolemester, Klokker, Barbeer, Apotheker, Hyrder og Hyrdinder, Landsbyfolk, alle i Kostume. Rosenpigen, der vælges ikke alene for sin Dyd, men ogsaa for sin Skjønhed, overrækker til Slutning Gustavs Søster sin Rose, hvori Kongen har anbragt en Diamantring til en Værdi af 10,000 Rigsdaler og siger hende i Vers, digtede af Hofpoeten Oxenstjerna, at samtlige Hyrder have afgivet den Kjendelse, at man kan være saare deilig og dog den anden efter Prindsessen.

Snart er det allegoriske Fester eller mythologiske Optrin med pikante Henthydninger til Dagens Historie, snart er det rene Impromptuer, i hvis Opfindelse og Anordning Gustav og hans Intime vise megen Phantasi og Smag.

Mureporten i Bergens Strandgade.

(Af et Brev fra Bergen til Nyhedsbladet.)

— — Idag har jeg været paa „Muren" og i „Muren"; det er ikke Eet, men to forskjellige Stedsbenævnelser, siger min bergenske Vært: „paa Muren" skal være det samme som paa Muuralmindingen, og i Muren vil sige i Bazaren eller Udsalgsboderne nede i Muregaardens Lokaler; men „Muren" ret og slet, det er hverken en Gade, eller en Bazar, eller en Grund, det er nemlig et Huus, der staar midt i Strandgaden og midt paa Muuralmendingen. Det er en meget gammel Bygning, hvis Historie gaar mere end 300 Aar tilbage i Tiden og begynder blandt andet med et storartet, adeligt Bryllup, hvori der holdtes Taler paa Spansk! men nu tjener Bygningen til Udsalgssted for islandske Nattrøier og Krudt. — Det var paa Opfordring af min Vert at jeg gik did, og hans lille Søn, en kvik Gut paa 11 à 12 Aar, var min Cicerone. Det gik gjennem Strandgaden, Bergens mest befærdede Gade, der aldrig er tom for Mennesker; hertil bidrager maaskee, at der i Regelen arbeides baade Nat og Dag ombord i de Fartøier, der skulle føre Tørfisk til Udlandet. Travlhed er Løsenet. Naar Du tænker Dig Carl Johans Gade omtrent halveret i Bredde, men trippleret i Længde, saa har Du omtrent Strandgaden: men multiplicerer Du Folkemassen med 4 og dens Travlhed med 8, saa har du maaskee Færdselen i Bergens Hovedgade. Jeg saa næsten ingen Damer, der er nok ikke Rum for Krinoliner; de gaa over Markeveiens Gade, sagde min lille Veiviser. Det varede en god Stund, inden jeg fik Øvelse i at gaa tilside og smutte forbi eller igjennem den Menneskestrøm, der uafladelig bølgede mig imøde; omsider naaede jeg dog til Strandgadens Centrum — Muuralmendingen, og i dette Centrums Centrum staar „Muren".

Mureporten i Bergens Strandgade. Efter Originaltegning.

Ved første Øiekast troede jeg, at denne Bygning laa ved Gadens Ende, og at Mureporten var Indkjørselen til en Fabrik eller et stort Etablissement; thi det faldt mig aldeles ikke ind, at den netop her overbefolkede Gade fortsattes gjennem en lav, smal Tunnel under en Bygning midt i Gaden; men saa var det. Midt paa Muuralmendingen, isoleret, med Beboelsesværelser i anden Etage og Udsalgskjældere i første Etage staar, denne høist eiendommelige Bygning, „Muren" kaldet. Den seer ud som Fundamentet eller Sokkelen til et stort Fyrtaarn, hvis øverste Fjerdepart er borte og hvis nederste Fjerdepart er omdannet til Værelser og Kramboder. Bygningen er massiv, og man faar uvilkaarlig det Indtryk af den, at den ligesom et uhaandterligt Møbel er flyttet ud fra de zirlige smaa og store Huse i Nærheden. En høi Trappe gaar fra Gaden lige op i anden Etage, hvilket atter minder om et Fyrtaarn, hvis Fod beskylles af Havet; Gaardsrum og saakaldte ydre Bekvemmeligheder sees der ikke Spor til, og det synes ogsaa at maatte være umuligt at anbringe dem her, hvor Gaden og Færdselen støder umiddelbart op til alle fire Sider. Den staar virkelig i enhver Henseende — i Veien: høie Kaleschevogne eller høie Læs kunne ikke passere Tunnellen, de maa føres omkring, og min lille Ledsager oplyste mig om, at Fanatogene den 17de Mai maa gjøre en Afstikker nedenom „Muren". Kurvekoner sidde lunt derinde; men naar en Vogn kjører Skridt for Skridt igjennem Tunellen, saa gaa Hjulene kun faa Tommer fra deres Ligtorne — en penibel Situation. Jeg havde Møie med at komme igjennem; thi da det regnede, havde en heel Deel Friluftsarbeidere af begge Kjøn og alle Størrelser søgt Ly i Mureporten og fyldte den temmelig fuldstændig.

I „En Bergensk Cicerone“ lærer jeg, at Bygningen tildeels bestaar af Ruiner af Munkeliv Kloster, og at Erik Rosenkrands i sin Tid har eiet den, jeg tror ogsaa bygget den; den var paa Nippet til at blive Bergens Børs, men senere gjorde den en Tid Tjeneste som Brandvagt i dobbelt Forstand, idet den deels har været Station for Brandvægtere, deels skulde tjent som et Værn mod Ildebrandes Forplantelse fra Almendingens ene Side til den anden. „Muren“ har oplevet mange Ting, og den har huset mange Slags Personer. Om dens Glandsperiode findes i Absalon Pederssøns Dagbog følgende interessante Notice:

„Den 25de August 1565 udgik Jomfru Brynilde Benkestoks af Lauritz Jenssøns Gaard ud paa Stranden til Erik Rosenkrandses Gaard, der som Bryllop-pet stod. Først skiftede Lagmands-Hustruer Sukkerconfect blandt Almuen. . . . Da de kom til Erik Rosenkrandses Gaard, ginge de tilbords og finge Mad; der var otte Retter og udredde Fru Anna Trons, Skottefruen hende paa Spansk, som er, at hun havde en Guldkjæde kring Panden og ovenfor et Halsbaand fuld af Edelstene og en Perlekrands og Perlefjer udi en rød Damask Kjortel. Om 26de stod Bryllop; og var Bruden udi en brun Fløiels Kjortel og herlig udstafferet med en Krone, kring Halsen, Skuldrene og om Albugerne hande hun Guldkjeder hengende ned mod Jorden og hendes Haar udslaget. Vankede der Viin og Øl nok og forligtes de alle vel.“

Hvorfor „Muren“ endnu staar der, veed jeg ikke; den kan neppe længere tjene som Værn i Ildebrandstilfælde; thi dens Kjældere gjemme adskilligt Krudt, Hamp, Træsko og oliede Klæder, hvilke Lagere efter Sigende skulle være letfængelige i Bergen som andetsteds. Men maaske betragtes den som et ærværdigt Mindesmærke, det er muligt. I dens Mure kan der bag Kalken skimtes nogle særegne architektoniske Zirater, især paa nordre Side, og det kan jo hænde, at jeg i min profane Beskuelse ikke har opfattet dens Ret til at blive staaende. Efter mit Skjøn generer den Færdselen, vanzirer Gader og vil lettelig i Ildebrandstilfælde gjøre Tjeneste som Helvedesmaskine.

Dette var da om „Muren“ og om „paa Muren“, nu nogle Ord om „i Muren“. Nede ved Søen eller Vaagen tildeels i nogle gamle Pakboder, er der indretttet endeel ganske nette Boder for Udsalg af Kjød, Smør, Ost, Potetes, Melk, Grøntsager, Frugt o. s. v.; om Vinteren oplyses her med Gas. Dette er — „i Muren“. Færdselen, eller rettere sagt Trængselen var her temmelig stor; jeg blev velvillig og meget ofte puffet hid og did, og endog engang næsten bogstavelig omfavnet af en „spræk Sogning“, der hoppede forbi og nu i Travlhed neppe gav sig Tid til at betragte mit forbløffede Physiognomi. Min lille Cicerone derimod smuttede behændigen afsted mellem Tjenestepiger og Spædkalve, Melkebøtter og „Melkestriler“, Sogninger og Potetessække; men han havde ogsaa nær gjort et uventet og hovedkuls Besøg ned paa Dækket af en tilliggende Frugtjagt. Kjøbere og Sælgere gestikulerede som Spaniere, de to, pratede, skjændtes og bandte adskillige Tungemaal. Jeg kom dog heelskindet fra min Visit, tog derpaa „Fløt“ over til Øvregaden, hvor jeg skulde hilse paa min Ven, Kjøbmand M—. Om Natten drømte jeg om Aasgaardsreiens „Bjælder og ringlende Ridetøi“. — Jeg skulde ønske, at der gaves et Billede af dette Parti af Bergen, men jeg har forgjæves søgt blandt Selmer's mangfoldige Billeder af Bergen efter „Muren“ eller „Muregaarden“; besynderligt nok. — —

Nekrolog.

Adolph Bredo Stabell

afgik ved Døden 21de November efter længere Tids Svagelighed og 10 Dages Sygeleie. Han var født 19de November 1807 i Throndhjem, ved hvis Domkirke Faderen var Graver. Justitiarius Roll tog sig paa forskjellig Maade af ham og ydede ham Understøttelse til at studere. Privat dimitteret, blev han 1827 Student og 1830 juridisk Kandidat med Charakteren haud. illaud. Efter i nogle Aar at have været Kopist, blev han 1834 Fuldmægtig i Revisionsdepartementet, men erholdt 1841 paa Ansøgning Afsked som saadan. 1845—1848 var han Statsrevisor og blev sidstnævnte Aar Medlem af Bankadministrationen i Christiania, hvilken Post han i 1857 opgav, idet han ansattes som Chef for den da oprettede Norske Kreditbank, en Stilling, som han indehavde til sin Død. — Han repræsenterede Akershuus Amt paa samtlige Storthing fra 1845—1858, men frabad sig i 1859 at komme paa Valg inden Christiania Kommune, hvorunder han som Gaardeier efter den i 1857 foretagne Udvidelse af Byens Grændser mod sin Villie var kommen til at høre. Paa Storthingene 1848—1858 var han Odelsthings-Præsident og Formand i Budgetkommitteen. Efterat have været Medlem af den i 1856 nedsatte Mellemrigskommission, hvorved han nogen Tid opholdt sig i Stockholm, blev han i 1857 hædret med St. Olafsordenen. 1856 blev han Medlem af Jernbanedirektionen. Han var tvende Gange gift, første Gang med Caroline Birgitte Knutzon (f. 1805, † 1848), Datter af Kjøbmand Fred. Nic. Knutzon i Throndhjem, anden Gang (1860) med Theodora Egidius, Datter af Toldkasserer G. J. Egidius. 1832—57 var Stabell Morgenbl.s Redaktør. I 15 Aar var han Ordfører i Akers Fomandskab og igjennem en endnu længere Aarrække Direktør for Akers Sparebank Da han i 1858 aftraadte som Ordfører, modtog han en ved Subskription tilveiebragt kolossal Sølvvase (hvoraf Afbildning findes i dette Blad for 1859 No. 1) som et Erkjendtlighedstegn for, hvad han havde virket inden denne Kommune og til dens materielle Opkomst. Som Chef for Kreditbanken modtog han 1863 fra Solør og Odalens Indvaanere, hvilke han ved Laan (til sit senere Uheld) stærkt begunstigede, en endnu større Erkjendtlighedsgave, nemlig tvende Sølv Armlysestager til en Værdi af omtr. 1000 Spd., og hvilke findes afbildede i dette Blad for s. A. No. 28.

Paade som Publicist og som Storthingsmand har Stabell havt en overordentlig stor Indflydelse paa vort offentlige Livs Udvikling og Retning. At paavise hans Fortjenester og Misgreb i denne Henseende, skulle vi ikke her forsøge, men dog senere levere endeel Antydninger, samtidig med hans Portræt. Kun saa meget tro vi her at burde bemærke, at selv de, som have følt sig frastødte enten ved hans noget rabbulistiske Færd i tidligere Dage, eller som i hans ofte hensynsløse og stødende Optræden ligeoverfor Enkeltmand have seet en Mangel paa den dannede Verdensmands Urbanitet, dog villigen ville erkjende, at han var en storslagen Personlighed, en Mand med djærv naturlig Sands, praktisk Blik, stor Greihed og sjelden Forretningsdygtighed. Og hvad Alle, der stode ham nærmere, ville vide, er, at der bag hans barske Væsen stak et varmt Hjerte, der ofte løb af med den kolde og kloge Penge- og Forretningsmand, og at han uden al Smaalighed og uden al Ostentation understøttede Folk, som han troede fortjente det.

Literatur.

Hvad skal Skolen udrette? Ved hvilke Midler skeer dette lettest? Et Forsøg paa at bidrage til disse Spørgsmaals rigtige Besvarelse ved H. Holmboe, afskediget Rektor. — Bergen. 39 S 8. C. Floor. 12 ß. Paa dette lille Skrift af den med Rette høitanseede og høitfortjente Skolemand tillade vi os at henlede Opmærksomheden, ikke blot hos Skolemænd, men hos Enhver, der har Interesse for Skolen og er gjennemtrængt af Overbevisningen om denne Institutions Vigtighed og store Betydning for Samfundet i det Hele Særlig skulde vi ønske, at de, „der have Magten“ i dette Land, og til hvem der en Gang før har været appelleret i denne Sag, vilde skjænke ogsaa dette Skrift sin Opmærksomhed. Bortseet fra sit Indhold og den Opfordring, som deri ligger til at gjøre sig bekjendt med det, kommer det fra en Mand, der har indtaget en fremragende Plads i deres Midte, hvis Ord der mer end en Gang har lydt med Vægt og været hørt med Opmærksomhed. Saameget hellere maa man tro, at de nu ville laane hans Ord et villigt Øre, da den gamle Veteran bevæger sig paa sin egentlige Livsgjernings Felt og for Almenheden endnu engang samler Resultatet af sine Overveielser og sin lange Erfaring som praktisk Skolemand. De Betragtninger, som Rektor Holmboe i dette Skrift fremsætter, og de Anskuelser, som han herigjennem søger at begrunde, ere i der Væsentlige kun en videre Udvikling af hvad han tidligere, ved flere Leiligheder, i Programmer fra Bergens Skole, har udtalt. Rigtignok har hans Ord ikke vundet synderlig Anklang hos dem, der i den nyere Tid have talt høiest i Skolens Anliggender; men derfra at ville slutte tilbage til deres Holdbarhed, vilde være urigtigt. Hans Røst har været som Kassandras, nunquam credita Teucris, og dog gav Udfaldet hende Ret. Om saa skal ske ogsaa i dette Tilfælde, vil vel snart vise sig, thi Spørgsmaalet er bleven stillet paa Spidsen, saaledes at et Valg nu maa gjøres og en Afgjørelse træffes. Som Titelen viser, falder Skriftet i to Afsnit. I det første udvikler Forf. paa en klar, simpel og letfattelig Maade Skolens Begreb, og paaviser navnlig den, ikke mindst fra høiere Steder nærede Begrebsforverling mellem den almindelige eller opdragende Skole og Fagskolen, eller, som Forf. kalder den det, Læren. I det andet Afsnit fremsætter han sine Meninger om de Midler, hvorved Skolens Maal bedst naaes, om Skolens Læreapparat og dettes Anvendelfe, overhovedet Skolens Organisation. I denne Udvikling kommer Forf. til den Slutning, at Skolen er bedst tjent med den Ordning, som har faaet sit Udtryk i Forordningen af 7de November 1809, hvilken Ordning siden den Tid, har bestaaet paa enkelte Modifikationer nær, for de tre Skoler i Kristiania, Bergen og Throndhjem endog temmelig uforandret, en Ordning, hvormed ogsaa Lærerstanden i det Hele har erklæret sig vel tilfreds. Resultatet af sine Betragtninger sammenfatter Rektoren i følgende Ord:

„Ledet af foranstaaende og lignende Betragtninger, finder jeg, at Skolen bør ordnes i Overensstemmelse med Skoleforordningen af 7de Novbr. 1809. Om denne er det bleven sagt at den kræver ligesaameget Polyhistori, som den senere Tid deels har krævet, deels virkelig har faaet indført i Skolen, og det tilstaaes villigt, at det ved en løs Betragtning af Udtrykkene i denne Forordning synes, som om en saadan Paastand har nogen Grund for sig. Men, lægger man Mærke til, at det udtrykkelig udsiges om de gamle Sprog, at de skulle udgjøre det egentlige Grundlag for Dannelsen, at de øvrige Fag stilles dem underordnede, og at Naturfagene omtales ligesom i Forbigaaende, og med et „saavidt Omstændighederne tillade“ — saa seer Enhver, at disse sidste Fag slet ikke behøve at indføres i Skolen, hvis det maatte mærkes, at det vilde betynge Eleverne, og derfor bleve de ikkun indførte i et Par Skoler i Danmark samt i Christiania, og i et saa ubetydeligt Omfang, at man gjerne kan sige, at de ikke vare at ansee som særegne Skolefag. Under Læsningen af Geographi vil vel enhver Lærer komme lidt ind paa den mathematiske Geographie, Astronomie og Physik, uden at man derfor vil udtrykke sig saa, at disse Videnskaber høre til Skolens Underviisningsfag. Endvidere viser den Bestemmelse i samme Forordning, at der ved Elevernes Omflytning fra Klasse til Klasse ikke alene skal sees paa det Forraad af Kundskaber, de have indsamlet, men paa deres Aandsmodenhed og Dannelse i det Hele, at Skolen er betragtet fra et ganske andet Synspunkt, end de synes at betragte den, som lade Tidens Krav d. e. den større Trang til specielle Kundskaber, som Tiden kræver, have Indflydelse paa Skolens Ordning. Og man har vistnok villet sige, at jeg har misforstaaet Udtrykket: „Tidens Krav“, naar jeg troede, at derved alene meentes det, som skulde fremme de materielle Interesser; men, jeg tænker nok, man skal tilstaae, at ogsaa disse øve sin Indflydelse, og det ei i ringe Grad paa dem, som gjøre det saakaldte Tidsmæssige til Rettesnor for Skolen. Men i Følelsen af, at dette dog vel ikke kan være saa ganske fornuftigt, griber man den Udvei, at sige, at Tidens Krav betyder, hvad Strømningerne i Tidens aandelige Rørelse lade føle Trang til, og at saaledes til Exempel Kirkehistoriens Indførelse i Skolen blev foranlediget ved de religiøse Bevægelser, som i de senere Aar ere opstaaede blandt vort Folk. Jeg vil ingenlunde bestemt erklære mig mod Kirkehistorien i Skolen; thi dens Berettigelse til at foredrages der kan maaske være begrundet; men ikke kan jeg godkjende, at man henter Begrundelsen dertil fra de religiøse Bevægelser; thi paa den Maade kunde der blive at tage Hensyn til mange Forteelser, imod hvilke det vel kunde være godt at ruste sig; men Skolen magter ikke, og skal heller ikke stræbe til at magte at gjøre sine Elever ved Udtrædelsen af Skolen fix og færdige til at overtage hvilkensomhelst Livsstilling; men alene duelige til at tilegne sig det for enhver Stilling Nødvendige, og at anvende dette paa en Maade, hvorved Stillingens Bestemmelse bedst fremmes, og dette sker ved en lys Forstand og en luttret Charakter og Villiekraft“.

Rektor Holmboe siger i sit Forord, at de mange Kommissioner, som have været nedsatte til at gjøre Forslag om vort høiere Skolevæsens Ordning, og de idelige Forandringer, som deraf have været en Følge, „synes at vise, at man endnu ikke er kommen paa det Rene med, hvad man tilsigter; thi havde man dette klart, maatte man vel ogsaa kunne komme til nogenlunde Enighed med sig selv om de hensigtsmæssigste Midler“. For Rigtigheden af denne Bemærkning giver de nu paagaaende Drøftelser af det høiere Skolevæsen et talende Vidnesbyrd. I Begyndelsen af indeværende Aar fremkom et Forslag til en ny Ordning af vort høiere Skolevæsen, der erklærede, at det skulde læge alle Skolens væsentlige Brøst nu og i Fremtiden. Det Konstitutive ved Forslaget var den lærde Skoles Omstøbning til et treaarigt „Latingymnasium“, staaende paa en „Fællesskole“, hvori mathematiske og naturvidenskabelige Fag spillede en Hovedrolle. Med andre Ord: de klassiske Sprog vare fremskudte til et afsluttende treaarigt Kursus, og Mathematiken, i det Omfang, som den nu læses, tilbageskudt til Afslutning paa det Punkt, hvor Gymnasiet skulde begynde. En føie Tid, efterat man havde havt Anledning til i de offentlige Blade at læse dette Forslag, der forkyndte sig som baaret i 14 Aar i Forfatterens Sjæl, inden det traadte frem for Lyset, overraskedes man ved Udnævnelsen af Forslagets Forfatter til Expeditionschef for Skolevæsenets Anliggender under Kirkedepartementet. Det maatte da være klart, at Styrelsen havde akcepteret Forslaget, og at dets Forfatter var gaaet ind i Stillingen paa et bestemt Program Dersom det nu forholder sig saa, som der siges, og som vi har Grund til at tro medfører Sandhed, nemlig at den nærv. Skolekommission, med Departementets Expeditionschef til Formand, skal være kommen til det Resultat og det enstemmigen, i Modsætning til den for de fleste Skoler nu gjældende Ordning, at grundlægge Sprogunderviisningen med det ene af de klassiske Sprog, saaledes som Tilfældet er ved Landets tre ublandede lærde Skoler, altsaa rykke det ene af disse Sprog tilbage til et tidligere Punkt end der, hvor det nu begynder i de kombinerede Skoler, og derhos skyde den mathematiske Undervisning frem til et senere Punkt, end det, hvor den nu tager sin Begyndelse: da har man paa Skolens Vegne vistnok al Grund til at hilse med Glæde dette Resultat af Kommissionens Arbeide. Men det kan ikke undgaaes, at der i denne Glæde ogsaa, forat vi skulle bruge det mildeste Udtryk, blander sig en Følelse af Mismod, naar man betænker den Mangel paa Holdning, den Slingring i Meninger og Principer, der er raadende hos dem, som ere særlig satte til at varetage Skolens Interesser, en Slingren, der viser sig i et saameget grellere Lys, naar der den ene Dag anmeldes Forføininger, der fremstille sig som den modne Frugt af aarelange Overveielser, og man saa den næste Dag ser deres Ophav bryde Staven over sit eget Værk. J. L.

Norge.

Christiania. Odelsthinget vedtog 21de Novbr. Oprettelsen af en af tre Dommere bestaaende kollegial Ret eller Byret for Christiania, hvis Domme blive at indanke direkte til Høiesteret. Besynderligt nok vil Statskassen faa Indtægt af denne nye Ret, idet de overflødige Sportler tilfalde samme.

— Den paa Christiania Theater givne Forestilling til Grundlæggelse af et Pensionsfond for Theatrets Orchester indbragte 286 Spd. 80 ß, hvoraf de 100 Spd. ifølge Intelligentssedlerne betaltes af Kjøbm. Jessen for 5 Billetter til Forestillingen.

— Konsul B. Dybwad er bleven midlertidig Chef for Kreditbanken.

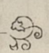
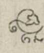
— **Dødsfald.** Forhenværende Stadshauptmand Brager m. m i Bergen, Johan Nordahl Fischer, en inden sin Kommune fortjent og agtet Mand, † 8de Novbr. 65 Aar gammel. — Bankchef Ad. Bredo Stabell † i Christiania 21de Novbr. 58 Aar gl (Se Nekrolog ovenfor.)

— Dupin den ældre, Generalprokurør ved Kassationsretten i Paris og Præsident for den franske lovgivende Forsamling 1848, † i Paris 83 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 49.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 3. Decbr. 1865. Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Holland.

(En Studie af J. G. Smith.)

I.

Allerede det enkelte Menneske indeslutter i sig en Mangfoldighed af historiske Muligheder, er en historisk Encyclopædi i det Mindre; hvormeget mere da et heelt Land? Igrunden har den gamle General Bonneval Ret, naar han i sin bekjendte Drikkevise fra det forrige Aarhundrede udbryder: A quoi sert d'apprendre l'histoire? N'est ce pas la même partout?

Og isandhed, naar man kjender Hollands Fortid, da veed man meget om Menneskelighedens Vilkaar, thi der har i særlig Grad „Trængselens Vande farvet Livets Flod“, der have vi for vore Øine en fuldendt Illustration af det smukke franske Ordsprog: Veien til Seier er vædet med Taarer.

En Forfatter har sagt, at Holland engang svømmede i Rhinen i Form af løs Sand, og saaledes er det: Rhinen er Landets Fader og Havet dets Moder, men — Skam at tale derom — Forældrene have havt det som gamle Saturn; de have efter Fødselen bestandig villet opæde deres Barn.

Landet blev altsaa „i Tidernes Morgen“ dannet ved Rhinens Munding af det udflydende Sand. Havet stemmede op derimod og dannede efterhaanden de Düner (Banker), som nu paa lange Strækninger beskytte mod dets videre Indtrængen. Da Romerne gjorde Bekjendtskab med hine Egne for omtrent 2000 Aar siden, var der store Skove og derimellem moradsig Grund. Indvaanerne boede i Hytter paa naturlige eller kunstige Jordhøie. Ved Kysten fandtes mange Øer, men forresten var den langtfra saa sønderstykket som nu. Her og der paa de laveste Steder rullede allerede Havets Bølger ved Høivande ind over de skovbegroede Flader. Siden hiin Tid blev denne Foreteelse alt hyppigere og hyppigere, hvorfor man længe troede, at Havets Niveau hævede sig; men siden fandt man det Rigtige ud, at det nemlig er Landet, som stadigt synker $1/7$ til $1/5$ Tomme, hvor det er værst, saa at f. Ex. Øen Walcheren nu ligger cirka 15 Alen lavere end for 2000 Aar siden og 5 à 6 Alen under høieste Vandstand. Derfor har man efterhaanden maattet bygge uhyre Dæmninger mod Havet overalt, hvor Dünerne ikke beskytte mod dets Ødelæggelser.

Først fra det 3die Aarhundrede efter Christus veed Traditionen at berette om det indtrængende Havs begyndende Erobringer, idet Øen Walcheren da skal være bleven løsrevet fra Fastlandet. Indtil det 10de Aarhundrede veed man med temmelig Sikkerhed at fortælle om 9 Oversvømmelser, hvoraf enkelte saa kolossale, at store Skovstrækninger bleve aldeles nøgne og Tusinder af Mennesker omkom. I det 11te Aarh. have vi 10 Oversvømmelser, og en Mængde Mennesker tyede til England, hvor de nedsatte sig. Det var imidlertid ikke alene Havet, som udbredte Død og Fordærvelse; Floderne Rhin, Schelde og Maas gjorde det Rangen stridig. Ialt kunne vi tælle en 150 Oversvømmelser indtil vore Dage; i det 16de og 17de Aarh. have vi alene en 40 Stykker — vexelviis af Hav og Flod. Flere og flere Strækninger bleve skilte fra det faste Land, og smaa Indsøer bleve forvandlede til Hav. Der, hvor Zuidersøen nu ruller sine mudrede Bølger over et Fladeindhold af 57 geogr. Kvadratmiil, laa saaledes forhen den lille Indsø Flevo, omgiven af rige, blomstrende Egne. Men i Aaret 1225 brød en Springflod ind over Friesland, og Landsbyer, Mennesker og Dyr i Mængde sank i Afgrunden. I samme Aar dannedes Haarlemerhavet paa lignende Viis. I Aaret 1421, den 19de November, ødelagdes atter i Friesland 72 Landsbyer. Fra en 5 til 15,000 Menneskers bratte Død var — hvis man ubetinget tør tro de gamle Beretninger — ingen Sjeldenhed, naar Havet imellem gjorde rigtig Alvor af sin Vrede, og endnu den Dag idag rager ved Lavvande paa mange Steder de sørgelige Levninger af sunkne Menneskeboliger en Smule op over Bunden. Den sidste forfærdelige Oversvømmelse indtraf i Januar Maaned 1861 ved Floderne Waal og Maas som en Følge af et pludselig indtraadt stærkt Tøveir i de Regioner, hvorfra disse Floder komme, og ved en ligesaa stærk Iisgang efter en usædvanlig kold Forvinter. Medens Stormklokkerne lød ud i Vinternatten, maatte Indbyggerne flygte over Hals og Hoved, og i over 3 Uger var Tusinder Maal af den frugtbareste Agerjord med tilhørende Boliger begravede under de brusende Vande. 9000 Mennesker tyede til Kirker, Skolebygninger og Slotte, medens Andre søgte hen til de nærmeste Byer.

150 Oversvømmelser og stundom 20 i eet Aarhundrede, og det af en saa forfærdelig Natur! Skulde man nu tro, at et lidet Folk var istand til at udholde alt dette? — Og var det endda blot disse Vanskeligheder, som det har havt at overvinde; men nei — det har havt at kjæmpe mod Voldsherredømme og Tyranni, ja ofte mod indre Splittelser. Mere end een Stormagt har villet opsluge det; men det har fremfor alt elsket den politiske og den religiøse Frihed, og det har omsider seiret. Allerede paa Romernes Tid vare Batavernе baade ærede og frygtede; de vare derfor mere Romernes Bundsforvandte end Undertvungne, og kunde rose sig af at have en Mand som Claudius Civilis, der spillede den stolte Verdensmagt saamangt et fiffigt Puds ved sit Geni og sit Mod. Senere gik Batavien op i det frankiske Rige og derpaa i det tydske; men selv under Middelalderens Feudalsystem blev det demokratiske Frihedselement ikke udslukket i Nederlandene. Der behøvedes kun en gunstig Anledning, for at det atter skulde afkaste Aaget. En saadan kom med Korstogene og Kompassets Opfindelse. Baroner og Fyrster behøvede Penge; de pantsatte eller solgte derfor deres Godser og Slotte, og Livegne og Kjøbmænd bleve Eiere af dem. Handelen udviklede sig overordentlig stærkt, store Rigdomme fløb ind og med dem Magt og Anseelse og en kraftigere Optræden. Man sluttede sig mere og mere sammen, Middelstanden dannedes, og den mere eller mindre selvstændige Kommune blev til; den ene Rettighed blev kjøbt efter den anden og siden tappert forsvaret, og Borgemesteren spiller en vigtig Rolle. Kampen mellem Aristokrati og Demokrati begynder for Alvor og skaber Mænd som Jacob af Arteveld, Ølbrygger i Gent. Efter mangehaande Skjæbnens Omvexlinger finde vi omsider Landet deels ved fyrstelige Forbindelser, deels ved Arv samlet under Carl V's Scepter; kun Friesland var noget selvstændigere stillet.

Protestantismen, der saa godt forener sig med Frihedens Aand, havde — som rimeligt var — slaaet faste Rødder i Nederlandene. Ligesom Folket i gamle Dage med Haardnakkethed havde kjæmpet for sit hedenske Druidevæsen mod den indtrængende Christendom, saa vilde det heller ikke nu ombytte Reformationens alvorlige og aandsfriske Lære mod Katholicismen. Saa begyndte da Forfølgelserne i den Retning under Carl V og fortsattes og naaede sit Høidepunkt under Philip II. Men da gik Oraniens Stjerne op, og Wilhelm den Tause og hans Søn Prinds Moritz gjorde en Ende paa Spaniens og Inkvisitionens Regimente.

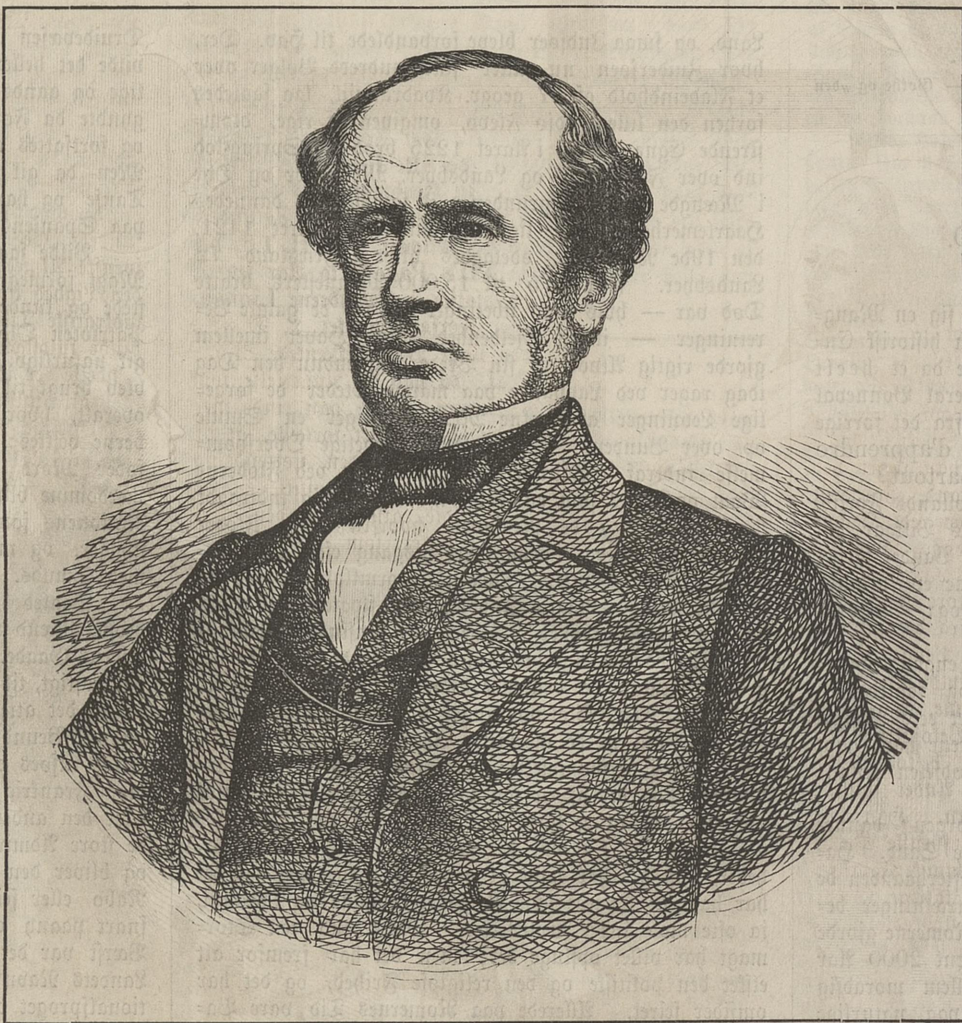
Vilde saa Landets egen fyrstelige Slægt udvide sin Magt formeget, var det republikanske Element strax tilstede og kunde opstille Repræsentanter paa Scenen som Patrioten Oldenbarneveld og Familien de Witt. Dette gik naturligviis heller ikke af uden Strid; Religionen blev brugt til at nære Flammen, og det gik her som overalt, hvor de dybeste Følelser oprøres og Lidenskaberne vækkes: Hadet voxer op og Partiernes Fanatisme føder Mord og alskens Vederstyggelighed; Historiens Lærdomme blive unyttige, naar Folket er blevet rasende; Nationens sande Billede taber sig i de mørke Slagskygger, og mangt et Blad i dets Aarbøger tilsølkes med Smuds.

Saaledes gik det ogsaa Holland, og flere af dets bedste Mænd maatte bøde med deres Liv for at løse Tidens Gaade. Imidlertid var det indre Liv for stærkt og kraftigt, til at det skulde kunne gaa under. Derfor see vi det atter at reise sig efter hver ny Katastrophe, og med Beundring følge vi den modige Republik i dens Krige tilsøes og tillands, snart mod England og snart mod Frankrig; den udsender den ene mægtige Flaade efter den anden og leverer mangt et djervt Slag under de store Admiraler, en Tromp, Ruyter eller de Witt, og bliver den stundom opslugt af den mægtige franske Nabo eller seigpiint af Englænderne, saa fødes den snart paany og reiser sig af Asken som Fugl Phønix. Værst var det under Napoleons Regimente, da selve Landets Navn og Landemærke blev tilintetgjort og Nationalsproget truet. Men — den gamle Republik var født under en gunstig Stjerne; derfor fandt den alletider dygtige Mænd, naar det behøvedes, og gunstige Leiligheder. Den afskaffer Statholderskabet, forvandler sig til et Kongerige, faar baade Belgien og Luxembourg ovenikjøbet, og finder igjen Helsebod for sine Saar. Belgien gik atter tabt; det var en unaturlig Forbindelse, da Religion, Sprog og Sæder vare grundforskjellige; men tiltrods for dette Tab og den uhyre Statsgjæld, hvis Renter aarlig medtager 36 Procent af Indtægten, er Kongeriget Holland med dets 3,300,000 Mennesker dog et blomstrende Land. Det har gjennemgaaet de forskjelligste politiske Faser, det har lært at kjende baade Despotisme, Republikanisme og Pengearistokratiets ofte smaalige og egennyttige Uvæsen; Frihedens Aand, som bar det paa mægtige Vinger over Afgrundene, er bleven lutret; det demokratiske Princip har fundet en lykkelig Realisation; det konstitutionelle Monarki og den nuværende Konge Wilhelm III bor i Fred og Tryghed blandt et frit Folk.

See, dette er nu i Korthed, hvad der er blevet udrettet i dette Land paa Historiens Gebet, og Enhver maa indrømme, at det er saare meget; men det har udrettet meget mere endnu. Ikke nok med, mod det indtrængende Hav at have opført hine milelange Kjæmpedæmninger, der paa sine Steder ere indtil 100 Alen høie og oventil 20 Alen tykke med svære Skraaninger, har man Tid efter anden tilbageerobret en heel Deel af, hvad Vandet havde opslugt. Saaledes er for ikke mange Aar tilbage Haarlemerhavet forvandlet til frugtbar Mark. Det var henved 7 Alen dybt, flere Mile

langt og halvt saa bredt, blev stadigt større og truede især Amsterdam. Allerede for et Par Aarhundreder siden havde en Ingeniør foreslaaet at pumpe Vandet ud ved Hjælp af 140 Vindmøller. Det blev imidlertid ikke noget af det før i 1853, og da tyede man til Dampkraften. Tre uhyre Dampmaskiner, hvoraf den største i hver Time udpumpede en 30 à 40,000 Kubikalen Vand, fuldførte Arbeidet i $3\frac{1}{2}$ Aar; det kostede cirka 4 Millioner Species. Den eensformige Slette gjennemskjæres af Kanaler og Veie og Alleer; hist og her seer man en liden pyntelig Landsby med sin Kirke, og de mange Tusinder og atter Tusinder Maal af udmærket Agerland er bedækket med Raps og anden Frugt.

Statsraad Fr. Ferd. Carlson.

Statsraad Fredrik Ferdinand Carlson.

Fredrik Ferdinand Carlson nød som Historiker og Rigsdagsmand megen Anseelse inden sit Fædreland, uden at hans Navn hertillands var kjendt udenfor den snævre Kreds af Videnskabsmænd, hvis Studier og Interesser gik i fælles Retning med hans. Ved Festen i Upsalas botaniske Have under Studentermødet i 1856 lærte først en stor Deel af Norges akademiske Ungdom ham at kjende, ikke som Videnskabsmand eller Politiker, men som begeistret Taler og Ven af Norge og Nordmændene. Men midt under den store Flom af festlige Fraser om Broderlighed, maatte de kraftige Ord, hvormed han ledsagede sin Skaal „for den urokkelige Tro paa Foreningens voxende Styrke og for det i denne Tro indesluttede mægtige, glødende Haab om et enigt, et frit, et stærkt og lykkeligt Skandinavien“, dele de festlige Udtalelsers sædvanlige Skjæbne: at lide en Afkortning i faktisk Gehalt, naar Festlighedens Begeistring er fordunstet, eller endog snart ganske at glemmes. Der laa imidlertid i Carlson's Personlighed noget saa Oprigtigt og Bestemt, og hans Foredrag var baaret af en saadan Tankens Klarhed og Overbeviisningens Varme, at skulde nogen Taler antages, naar det gjaldt, at lade sine Ord blive til Handling, saa maatte det være ham. Og Fremtiden viste og, at Carlson i Sandhed hører til de Faa, hvis Personlighed, Ord og Handling danner en skjøn Harmoni, og som ikke vildledes af Politikens vexlende Stemninger. Hvad Carlson havde udtalt i 1856 for den akademiske Ungdom, det holdt han troligen som Rigsdagsmand i 1860. Den Besindighed, Varme og Upartiskhed, hvormed han optraadte i Anledning af Statholdersagen, gjorde hans Navn kjendt og kjært i hele Norges Land; og Glæden over hans Optræden maatte være saameget oprigtigere, som han, den klartseende Gransker, ikke mindre af Kjærlighed til sit eget Land end af Velvillie mod Nordmændene fandt sig opfordret til at yde disse sin Ret. — Medens Interessen derved saa stærkt var vakt for Carlson's Personlighed, modtoge vi flere Opfordringer til at levere hans Biographi. Vi erhvervede ogsaa fra første Haand de dertil fornødne Materialier. Men da enhver Erkjendtlighedsytring hertillands med Hensyn paa Nordmændenes Talsmænd i Sverige let udsatte disse for at blive mistænkte i deres Fædreland som „mindre gode Patrioter“, besluttede vi os til at vente, og skjønt vi nu ikke kunne lægge noget Nyt til hvad der i Mellemtiden er fremkommet ved trykte Kilder, tro vi dog, at en Biographi af Carlson netop i dette Øieblik vil læses med lige saa stor Interesse som nogensinde før.

Fredrik Ferdinand Carlson er født den 13de Juni 1811 paa Kungshamns Gaard i Upland, hvor Faderen Gustav Carlson var Lagmand. Efterat have gjennemgaaet 4de Klasse af Klara Trivialskole sattes han ind i Stockholms Gymnasium, hvorfra han 1825, 14 Aar gammel, afgik til Upsala Universitet og der indskreves som Student. 1832 blev han Kandidat i Philosophien, og ved Magister-Promotionen 1833 indtog han den anden Hædersplads. 1834 tiltraadte han i Følge med sin kjære Ungdomsven Ernst Kjellander, der var philosophisk Docent, en Udenlandsreise over Danmark og Tydskland til Italien. Men 18de Juni 1835 døde Kjellander i Buon-Convento kun $23\frac{1}{2}$ Aar gammel, og blev af Carlson gjordet paa den protestantiske Kirkegaard i Florents. Tilbagereisen lagde Carlson gjennem Frankrig og de østerrigske Stater, besøgte flere tydske Universiteter og studerede under et Semester i Berlin, hvorpaa han Sommeren 1836 kom tilbage til sit Fædreland.

Under Opholdet i Rom var Carlson bleven udnævnt til Docent i Universalhistorie ved Upsala Universitet, og 1836 blev han Lærer i Historie ved Lyceet i samme Stad. 1837 udnævnte daværende Kronprinds Oscar ham til Lærer for sine tre Sønner: Carl (vor nærværende Konge, i hvis Raad Carlson nu sidder), Gustav og Oscar. Denne Ansættelse maatte være saameget hæderligere for den unge Lærde, som Oscar selv altid lod sine Børns omhyggelige Opdragelse være sig den største Samvittighedssag. Carlson vedblev sin Virksomhed i hele ni Aar, indtil 1846, da den yngste af Eleverne var 18 Aar gammel. — Imidlertid var Carlson i 1844 bleven udnævnt til Adjunkt i Historie og Statistik ved Upsala Universitet. Efterat han i 1846 var aftraadt som Prindsernes Lærer, foretog han en videnskabelig Reise til England, hvor han benyttede Ministerarchivet i London. Til samme Tid udnævntes han til extraordinær Professor i Historie ved Upsala Universitet, og da Geijer havde faaet stadig Tjenesteledighed, blev den „historiske Profession“ ham overdraget. Efter Geijer's Død (1849) udnævntes Carlson til hans Efterfølger. Geijer var, som man veed, en overordentlig genial Lærer, der forgudedes af sine Tilhørere, og at indtage hans Plads var allerede for Sammenligningens Skyld en vanskelig Sag. Dog, Carlson vandt snart ikke blot ved Grundighed og Samvittighedsfuldhed, men ogsaa paa Grund af sit klare og indtrængende Foredrag en erkjendtlig Tilhørerkreds, der stadig voxte, saaledes at hans Auditorium i bogstavelig Forstand omsider ikke kunde rumme den. Det var ikke blot ved sine Forelæsninger, at Carlson fik en stor Betydning for Studenterne. „Da ved tilfældige Omstændigheder hans økonomiske Stilling var bleven særdeles gunstig, aabnede han een Gang om Ugen sit Huus for hele Universitetet, og forstod da som Vært at give disse Sammenkomster et Indhold, der havde meget mere end øieblikkelig Nydelse til Følge.“

1850 gjorde Carlson en Reise til Danmark og Norge for at benytte Archiverne i Kjøbenhgvn og Christiania. 1852 foretog han ligeledes en videnskabelig Reise til Frankrig og Tydskland, hvorunder han i Paris benyttede Udenrigsministeriets Archiv, hvortil ingen Svensk tidligere havde havt Adgang, medens han i Tydskland nu, som paa sine tidligere Reiser, studerede dets Underviisningsvæsen. Endelig gjorde han i 1862 atter en Reise til Tydskland, deels for sin Sundheds Skyld, deels for at deeltage i de tydske Historikeres Møder.

Paa Rigsdagene i Aarene 1853—63 repræsenterede Carlson Upsala Universitet. Paa Rigsdagen 1853—54 fremsatte han Forslag om Oprettelsen af et statistisk Centralbureau og valgtes selv senere som Medlem af den Kommittee, der havde at udarbeide Plan og Forslag til dette „Embedsværk.“ Paa Rigsdagen 1860 erhvervede han sig Krav paa Nordmændenes Tak og Erkjendtlighed formedelst den Sindighed, Upartiskhed og Fordomsfrihed, hvormed han ligeoverfor en af alskens blinde og eensidige Partilidenskaber ophidset Opinion udtalte sig i Anledning af Statholdersagen eller den saakaldte „norska frågan.“ — Men ligesom Carlson's Udenlandsreiser for en væsentlig Deel har havt Studiet af Underviisningsvæsenet til Formaal, saaledes har hans fornemste Virksomhed paa Rigsdagen omfattet dette Anliggende eller Spørgsmaal, som dermed stode i nær Forbindelse. Saaledes deeltog han i det af Rigsdagen 1856—58 sammensatte Utskot, der udarbeidede det senere antagne Forslag til en ny Lov for Almueskolerne. Angaaende Elementärläroverkens Organisation og de ved samme ansatte Læreres Lønning fremsatte han adskillige Forslag, som siden lagdes til Grund ved Rigets Stænders Beslutninger i denne Sag. I den i 1858 nedsatte Kommittee til at gjennemgaa den kgl. Forordning af 14de August 1856 angaaende Rigets Elementærskoler og til at udarbeide en ny Læseplan for disse, var han Ordfører.

Carlson var alt i 1849 bleven Medlem af Kgl. Vetenskapssocieteten i Upsala; 1855 indvalgtes han i Kgl. Viterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien, 1858 i Kgl. Vetenskaps-Akademien og endelig blev han 1859 en af „de Aderton i Svenska Akademien.“ Paa nærværende Rigsdag repræsenterer han dette Akademi, som med stor Stemmefleerhed valgte ham istedetfor den tidligere Repræsentant Rigsarchivar Norström.

Den 1ste August 1863 udnævnte Hs. Maj. Kongen Carlson til Ekklesiastikminister istedetfor den samme Dag aftraadte Thyselius — en Ministerforandring, der blev hilset med almindelig Glæde i hele Broderriget. Carlson's store Arbeidsdygtighed, hans grundige og alsidige Indsigter i Skolevæsenets Anliggender og hans frisindede Anskuelser ikke blot i Politiken, men ogsaa med Hensyn til de kirkelige Forholde, hvori megen Samvittigheds- og Troestvang har gjort sig gjældende hiinsides Kjølen, vare alle lige vigtige og anbefalende Egenskaber for denne hans nye Stilling. Af en dobbelt Betydning blev Carlson's Indtrædelse i Statsraadet paa Grund af det netop nær sin Afgjørelse staaende Repræsentationsforslag, der i ham naturligen har havt en af sine varmeste Talsmænd og Befordrere.

Carlson's første i Trykken udgivne Arbeide var en latinsk Afhandling om den snilde og veltalende Linköpingsbiskop Hemming Gadd's Fortjenester af sit Fædreland. Om sit Ophold i Rom leverede han trende mindre Artikler paa Modersmaalet. 1848 skrev han en latinsk Afhandling om Carl XII's Fredsunderhandlinger efter Slaget ved Pultava, et Emne, som han senere (1857) udførligere behandlede paa Svensk. I Anledning af Prindsesse Sophies Fødselsdag 1852 holdt han en Tale „om qvinnans ställning til samhället under olika tidehvarf“, og over Prinds Gustav og Kong Oscar leverede han Personalier, der ere udgivne i Trykken. I „Nordisk Universitets-Tidskrift“ for 1856 skrev han en Afhandling „om Statshvälfningen i Sverige under K. Carl XI:s regering.“ I Kgl. Viterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien gjorde han sin Indtrædelse med en i Selskabets Handlingar trykt Tale „om Svenska Statsförvaltningens förandrade skik under K. Carl XI.“ Carlson's Hovedværk er imidlertid hans „Sveriges Historia under Konungarne af Philtziska huset“, hvoraf 1ste Deel udkom 1855, 2den Deel 1856, begge i Stockholm. Dette Værk, der er bygget paa omhyggelig Kildeforskning og udmærker sig ved historisk Kritik og en klar Fremstilling, danner egentlig en Fortsættelse af Geijer's berømte „Svenska Folkets Historia“, og er ligesom denne optaget i Heeren's og Ukert's „Europäische Staatengeschichte“ (med Titelen: „Geschichte Schwedens, 4ter Band“, Gotha 1855). Den svenske Originals 3die Bind sagdes at være saagodtsom færdig til Trykken, da Carlson blev Statsraad, men endnu har den ikke seet Lyset. Beklageligt vilde det være, om Forfatteren formedelst sin nye ophøiede Stilling ikke skulde vinde Tid og Kræfter til at levere Fortsættelsen af et Arbeide, der af alle Sagkyndige er bleven hilset med

faa udeelt Bifald. — Carlson giftede sig 1840 med Beata Charlotte v. Post, Datter af Major Johan Mauritz v. Post og Hustru Helene Charlotte Braunerhjelm. Efter hendes Død indgik han 1853 nyt Ægteskab med Ulrica Christina Wahrolin, Datter af Major Johan Fredrik Wahrolin og Hustru Mathilda Wideberg, hvilket Ægteskab er blevet velsignet med flere Børn.

Gøthe og „den skjønne Sjæl".

(Efter Ludvig Diestel.)

I September 1768 kom Gøthe tilbage til sin Fødeby efter et længere Ophold i Leipzig, hvor han havde givet sin indre Trang Luft i et Liv, fuldt af glødende Originalitet, som ingen Skranke kjendte. Hvad var nu Udbyttet af denne første Udflugt fra Hjemmet, der dog skulde lægge den faste Grundsteen til hans senere Udvikling? Den vedvarende indre Gjæring gjorde ham det umuligt klart at besvare sig dette Spørgsmaal. Hypokondriske Stemninger og legemlige Lidelser, fornemmelig en langvarig Halssygdom, havde lagt sig som Meeldug paa hans Sjæls friske Blomsterskud. Med tusinde Master paa sit stolte Skib var Ynglingen gaaet ud paa Livsreisen; i en læk Baad kom han roende hjem mødig og syg. Faderens Modtagelse var kold, han kunde ikke skjule den bitre Harme over skuffede Forhaabninger, men desto varmere omfattedes den Lidende af Moders og Søsters kjærlige Hjerter, — for det

Gøthe hos Frøken v. Klettenberg. Efter Originaltegning af Julius Hammel.

syge Legeme den ømmeste Pleie, for Sjælsstormene al den Beroligelse, der ligger i Kvindeomgang og Visheden at blive forstaaet.

Moderens Veninder bleve ogsaa hans. Til de Intimeste høre de saakaldte Stille i Landet. Gøthe selv kalder dem „gebildete Gottesverehrerinnen". Vi studse over at tænke os Gøthes Moder, denne muntre, livsglade, naive Kone, denne phantasirige Umiddelbarhed, Bettinas Veninde, i fortroligt Forhold til de Stille i Landet. Nærmere beseet kaster dette Venskab det smukkeste Lys over begge Parter. Vi ane hos den livsglade Kone, af hvem den store Søn paastaar at have arvet „die Lust zum Fabulieren", en dyb og alvorlig Baggrund, et Gemyttets Allerhelligste, og vi slutte vistnok med Rette, at Venindernes Fromhed har været sund og ægte.

Den første Plads i denne Kreds indtager Frøken Katharine von Klettenberg. Af „en skjøn Sjæls Bekjendelse", som Gøthe har indtaget i 6te Bog af Wilhelm Meisters Læreaar, kjende vi temmelig nøie denne Dames Liv og Udviklingsproces. En skjøn Kvindesjæl! I Almindelighed tænker man sig herunder et af disse Væsener, hvis medfødte harmoniske Mildhed og ædle Kvindelighed ligesom tilvifter os Luftninger fra en bedre Verden. Her var Harmonien erhvervet gjennem tunge Sjælskampe, men giver derfor ogsaa et heelt bevæget, ofte vanskeligt Liv den høieste Adel.

Fromheden havde udviklet sig hos hende langsomt og stille, ikke ved nogen pludselig Omvendelse. Under et langvarigt Sygeleie i det 9de Aar, rørte sig i den

lille Pige den første Trang til aandelig Næring. Den fromme Moder søgte at stille den ved bibelske Fortællinger, Tanten ved Eventyr, Faderen ved Naturlære. Hun helbredes og voxede kraftig op, men Bibelen forblev hendes troe Ven, og naar „den christelige tydske Herkules" i de Romaner hun læste, styrkede sig ved en Bøn til al heroisk Bedrift, var hun sjæleglad og troede fast paa hans Seier. Som voxen indføres Pigen i Verden, i hvis Glæder hun deeltager, uden dybere at berøres deraf, og de fire første Aar, hun lever i Verden, synes hende i Grunden tomme. Omgangen med en ung Huusven Narciss, vækker og løfter hendes begavede Aand, og saalænge udvikle de to Unge sig sammen, indtil man en Dag seer dem som et lykkeligt Brudepar. Men samtidig har ogsaa Kjærligheden til den usynlige himmelske Ven udviklet sig. Hendes religiøse Alvor fordrer Eenhed i Liv og Tankesæt, og fra det Øieblik det bliver hende klart, at man ikke ganske uden Skade for sin Sjæl nyder Verdens tomme Glæder, beslutter hun, skjønt ikke uden tung Kamp, at opgive dem. Brudgommen føler sig krænket ved denne Himlens Seier over Verden. Hun gjør Afkald paa ham. Udmærkede Mænd, fulde af Beundring for den unge Pige, der elsker Gud høiere end sin Brudgom, beile forgjæves til hendes Haand. Saa begynder hendes Livs lykkeligste Periode. Blomstrende af Sundhed, stærk ved indre tungt erhvervet Frihed, ogsaa i ydre Henseende uafhængig, takket være en ædel Onkels Omsorg, fuld af den Fred, som overgaar al Forstand, nærer hun Aand og Hjerte ved Skjønt og Helligt.

Gjennem bitre Lidelser skal det snart prøves, om hendes Tro er livskraftig Sandhed eller Phantasi. Først kastes hun selv paa et langvarigt Sygeleie, saa bliver hun Vidne til Faders og Moders Dødskamp. Hun bestaar alle Prøvelser. „Han var mig nær", hedder det i Bekjendelserne.

Et ædelt Venskabsforhold til en Statsmand af Betydning, Friedrich Karl von Moser (Philo i Bekjendelserne), bringer hende ogsaa til Syndserkjendelse; hun føler i sig store Anlæg til det Onde, ja til at blive „et Uhyre", og svinger sig nu op til Christi Kors. Først der bliver hendes Tro dyb og ægte.

Nu er alt i hende lyst og klart og stille. Ingen af Fromhedens ydre Former lænkebinder hende; hun slutter sig hverken til den allerede stærkt udartede Pietisme eller til Brødremenigheden, for hvilken hun dog nærer stor Forkjærlighed. Ingen Frygt for Helvede driver hende til Gud, intet Tvangsbud paalægger hende religiøse Øvelser uden indre Trang. Hun kjender ikke det Tryk af stærk, men uklar Pligtfølelse, der saa ofte nedbøier ædle Sjæle. Med et Taalmod, der kun kan have sin Rod i Himlen, bærer hun sine legemlige Lidelser. Sindsro og en vis Glæde forlader hende aldrig. Hun føler sig unævnelig fri, hendes skjulte og bedste Selv har udfoldet sig til Blomst. Fra sin solbeskinnede Høide seer hun ned paa Døgnets Færd og det bliver hende klart, hvor lette de fleste af Livets Knuder dog egentlig vare at løse. Derfor er hun ogsaa sine Venner, og fornemmelig Gøthes hele Familie, en Raadgiver uden Lige.

Denne Sjælens lyse Skjønhed, denne fulde Harmoni mellem Hjerte og Aand, har gjennem Aarrækker øvet en mægtig Tiltrækningskraft paa den unge Digter, og han lægger aldrig Skjul herpaa, (i „Dichtung und Wahrheit" tilstaar han det uforbeholdent), skjønt Frøken von Klettenberg næsten er ti Aar ældre end hans egen Moder.

I Begyndelsen see vi denne Indflydelse mindre stærk. Endnu kjæmper den urolige, gjærende Aand, som saa lidenskabeligt, men paa modsatte Veie, søger Maalene for sin Stræben mod Harmoniens stille Magt. Hun siger ham ligefrem, at hans Fredløshed har sin Kilde deri, at han endnu ikke eier en forsonet Gud. Skjønt han værger sig mod enhver Tilstaaelse deraf, gjør hun ham dog vaklende i sin Tro paa at staa sig overmaade vel med Gud. Men vender hun hans Blik mod de evige Ting, saa vækker han hendes Interesse for Videnskab og Forskning, og snart se vi dem fordybede i Studiet af „den jomfruelige Jords" Grundstoffer, af Magi og Alchymi. Selv efterat Digteren har forladt Hjemmet, vedvarer det gode Forhold; han vexler hyppige Breve med Veninden, og undlader ikke at berette, naar han har taget den hellige Nadvere.

Endnu dybere indvirker hun paa ham, da han uendelig beriget og løftet, men ogsaa gjennemrystet, og zerissen, kommer tilbage til Hjemmet fra Strasburg og senere fra Wetzlar. Det var jo hans rige Digter-Foraar, hvori „Gøtz" skabtes og „Werther" under tusinde Smerter saa Dagens Lys, hiin store Tid, hvor den unge Digter vandt den fulde Bevidsthed af mægtig Skaberkraft og med Kjæmpeskridt ilede op af det tydske Parnas, medens Nationens Bedste fulgte ham med aandeløs Interesse. Det var saa langtfra at denne Excentricitets- og den første Navnkundigheds Periode gjorde ham fremmed for Veninden, at han meget mere følte sig stærkere end nogensinde dragen til hende. Hendes Nærværelse, siger han, stillede idetmindste for Øieblikket Stormene i hans Sjæl, bragte alle de stridende Lidenskaber til at tie. Efter Søsteren stod hun ham af Alle nærmest. Hvilken selsom Kontrast mellem de Tvende i det stille Gemak! Paa Taburetten den glimrende Yngling med Ildblikket, en Gigant paa Legem og Sjæl, hvis sidste Leveaar har været en Orgie af Genialitet. Ligeoverfor ham i Lænestolen ved Vinduet en ældre Dame zart og aandig; det første Blik siger os, at hun lider, men paa det skjønne, ædle Aasyn er stille Glæde, der bliver mere straalende eftersom hun føler sin Livssol dale. Den fine simple Dragt minder om Hernhutterinderne. Hvad er det Digteren forelæser hende? En Missionsberetning eller hvad hun just ønsker at høre; spøgende tager han de arme Hedningers Forsvar, som man vil udrive af deres Naturstand. Eller ogsaa tegner han ivrigt for at anskueliggjøre hende de Egne, han har seet, Rhinens skjønne Bredder. Aftensolen falder da forklarende paa den allerede halv Forklaredes Aasyn og i Digterens Sjæl opgaar den dybe Anelse af en Tro, der overvinder Verden. Saa tegner han flygtigt Venindens Portræt samt det hele venlig, smukt udstyrede Værelse og sender en anden Veninde Skizzen med et Digt.

Det Tidspunkt, hvori den fromme Venindes Indflydelse har kulmineret, lader sig vanskelig udfinde; vi see blot tydelig, at Digterens Tilbøielighed for Brødremenigheden bestandig voxer. Foreningen af en borgerlig og kirkelig Forfatning med Brødremenighedens mærkelige Løsning af alle naturlige Modsætninger mellem Overhoved og Menighed, som synes at føre tilbage til Christendommens første Tider, uden Tvivl ogsaa den velgjørende Forborgenhed og Stilhed indenfor Menighederne, havde en magisk Tillokkelse for Digteren, der udstrakte sin store Sjæls Føletraade mod Alt, der syntes ham af Betydning. Da han omtrent paa denne Tid aflagde et Besøg i en af Menighederne, vandt dens Forstandere saa ganske hans Høiagtelse, at han siger: „Det havde staaet til dem selv at gjøre mig til En af deres." Det er ikke Brødrenes Skik at presse Proselyter, og saaledes undgik den unge Enthusiast at gjøre et Skridt, han senere vilde have angret.

Gøthe i Brødremenigheden! Det geraader ham blot til Ære at have næret denne Tanke, men vi studse over, at han længe ikke ganske indsaa, at hans Plads ikke var i Brødremenigheden, selv ikke da den mægtige Trang til, trods alle tvingende Regler og Skranker, at udvikle sin dybeste Eiendommelighed: den ægte menneskelige Universalitet, syntes at have gjort ham til dens egentlige Modsætning.

Det bliver sjelden fremhævet, at Frøken v. Klettenberg har havt en afgjørende Indflydelse paa den vigtigste Vending i Gøthe's Liv. Og dog er det saa. Faderen modsatte sig bestemt hans Kaldelse til Weimar og var ikke at rokke i sine Anskuelser. Man var i Huset ubetinget vant til at underkaste sig den strenge Faders Villie, men en Dag beslutter den kjække Moder „Fru Aja" at gaa til Veninden og høre hendes Formening. Da denne falder ganske ud til Fordeel for Sønnens Ønsker, giver Faderen efter, skjønt brummende og vantro. Men da Gøthe næste Gang kom som Gjæst til sin Fødeby, var den ædle Veninde vendt tilbage til det længselsfuldt attraaede himmelske Hjem. Gøthe føler Tabet dybt. — Og aldrig mere fandtes paa hans Livssti en Personlighed, paa hvem Himlen saa tydeligt havde trykt sit eget Mærke.

Literatur.

Et Bind Digte af Chr. Winther, betitlet **„Brogede Blade"** (Samlede Digtninger Bind 10) er udkommet hos Reitzel i Kbh. I nogle af disse Digte gjenfinde vi hiin Livsfriskhed, som overraskede os i „Hjortens Flugt"; men andre, og det de fleste, bære et stærkt Præg af Livstræthed og Mismod.

„At synke mer og mere,
At blive gammel, sløv og graa,
Det maa nu saadan være,
Skjøndt det er tungt at bære paa.
Lidt efter lidt Maskinen
Faar hist og her en Brøst og Bræk,
Og taaler man end Pinen,
Er Hjertets Freidighed dog væk."

Undertiden trøster han sig vel med, at det var „falske Varsler", der spaaede ham, at hans Sang tabte sin gamle Freidighed, men idelig gribes han dog igjen af en trykkende Følelse af, at

„Naar en Sommerfugl har mistet Vingen,
Lænkebunden som i Slaveringen
Kryber den i Mulm og sees af Ingen.

Saadan jeg kun langsomt nu kan kravle;
Dunkle Minder træge Tanker avle,
Fyldt er snart mit Regnskabs sorte Tavle".

Af Oversættelser have vi før havt Anledning til at nævne det nye Oplag af Molbechs Oversættelse af Dantes guddommelige Komedie. Fra Sverigt have vi netop modtaget en Oversættelse af et andet af Italiens klassiske Digterværker:

„**Den rasande Roland** af **Lodovico Ariosto**. öfversatt af **Carl A. Kullberg**. Första delen", der trygt kan stilles ved Siden af de mange andre fortrinlige Oversættelser af Dante, Byron, Shakespeare, Boccaccio osv., som den svenske Literatur i de senere Aar er bleven beriget med. Vi have med Forundring seet at et svensk „literært Tidsskrift" har brudt Staven over dette Arbeide og spurgt, hvad det skulde være godt for at oversætte noget saadant „der lidet eller intet har med Italien, dets Folk og Liv at bestille". Paa den Maade turde man neppe vove sig til at oversætte andet end rene Folkeviser, og maatte slaa en Streg over hele Kunstpoesien. I og for sig vilde dette være urimeligt, da netop denne sidste mangen Gang klart og kunstmæssigt udtaler, hvad Folkedigtningen kun har uklare Lyd til at betegne. En lige stor literærhistorisk Ukyndighed viser det, naar man udkaster den Paastand, at „den italienske Eposdigtning er et Kunstprodukt af fintdannede Hofmænd eller Lærde". Vi tro, at den dannede Almenhed vil føle lige megen Interesse ved at blive bekjendt med „den rasende Roland", som det har vist sig at være Tilfældet med „den guddommelige Komedie", og vi kunne ikke tro, at det svenske Sprog, i hvilken hin nu er bleven saa prægtig omklædt, skulde lægge videre Hindringer iveien for, at Kullbergs Oversættelse blev lige saa udbredt i Norge som Molbechs Dante. — Af Lembckes Fortsættelse af Foersoms Oversættelse af Shakespeare er udkommet 3die Hefte indeholdende Othello.

Norge.

Christiania. Storthinget bifaldt 30te Novbr. Budgetkommitteens Indstilling om forskjellige Forøgelser i Appanagen til det kgl. Huus, deriblandt Hs. Maj. Kongens til 84,000 Spd. aarlig.

— Storthinget har bevilget 42,000 Spd. til Anlægget af en Telegraphlinie mellem Bergen og Florø, og 133,000 Spd. til Anlæg af en Linie mellem Namsos og Brettesnæs i Lofoten, foruden forskjellige mindre Beløb til andre Telegraph-Anlæg.

— Ved kgl. Resol. af 18de Novbr. er det akademiske Kollegium bemyndiget til indtil Videre at overdrage Korpslæge E. F. Lochmann Udførelsen af de med den ledige Lektorpost i Pharmakologi m. v. forbundne Forretninger ved Universitetet.

— Under s. D. er det tilladt Professor Dr. C. P. Caspari at benytte det ham i 1863 til en videnskabelig Reise i Ægypten og Palæstina tilstaaede Stipendium til en lignende Reise til Spanien og Italien, „for i disse Landes Bibliotheker at anstille Undersøgelser af kirkehistorisk Interesse."

— Under s. D. er bestemt, at der (for det Første i de tre følgende Aar) bliver at afholde et aarligt Marked i Kjøbstaden Gjøvig, hvilket begynder den sidste Tirsdag i Januar og varer i 3 Dage.

— I Christiania Repræsentantskabs Møde 22de Novbr. behandledes Sagen angaaende Opførelsen af en Kirke og Almueskolebygning paa Enerhongen („Grønland"). Med 25 mod 14 Stemmer (altsaa ikke fornøden Pluralitet) besluttedes: Skolebygning og Kirke opføres i det Væsentlige efter Architekt v. Hanno's Plan og Tegninger, og til begge Bygningers Opførelse bevilges 60,000 Spd. foruden de tidligere bevilgede 21,000 Spd. til Tomtens Indkjøb og Planering og 775 Spd. til Tegningernes Tilveiebringelse m. m. Til Bestridelse af disse Udgifter, omtrent 82,000 Spd., efter Fradrag af de af Christiania Sparebanks Overskud bevilgede 20,000 Spd., søges for Kommunens Regning optaget et Laan paa 62,000 Spd. af Oplysningsvæsenets Fond, mod Forrentning af 5 pCt. og Afbetaling i 28 Aar. — Samtidig erklærede Repræsentantskabet sig for, at et Bælte af indtil 1000 Alens Bredde af Akers Sogn rundt Bygrændsen underlægges Christiania Brandvæsen mod et aarligt Bidrag fra Akers Kommune til Christiania Bykasse af 600 Spd.

— Af et i Christianssands Stiftstidende indrykket Brev fra en Dame i Texas sees, at „Christianssandspostens" i sin Tid noksom bekjendte Redaktør Reinert Reiersen for noget over et Aar siden er død i Texas af Feber, efterladende sig Enke og 4 Sønner af første Ægteskab, af hvilke den ældste, der har studeret Lovkyndighed, lever i Virginien og er gift med en rig Pige; den anden var Lieutenant og den tredie Soldat i den konfødererede Armee. — Reiersen var født i vestre Moland 1810, blev Student 1832, levede derpaa i Kjøbenhavn som Sproglærer og Oversætter indtil 1839, da han kom til Christianssand, hvor han anlagde et Bogtrykkeri og udgav Bladet „Christianssandsposten", der ved et „morsomt" og oppositionelt Indhold vandt en meget stor Læsekreds. Efterat han ved et Storthingsvalg havde stemt paa sig selv, udvandrede han 1843 til Amerika.

— Ole Bull staar netop i Begreb med at tiltræde en længere Kunstreise til Udlandet. Iaften (Løverdag) giver han Afskedskoncert.

— Dronning Victorias 19aarige Datter Helene er bleven forlovet med Prinds Christian af Augustenborg, en yngre Broder af Prætendenten. Prindsen af Wales skal have været afgjort imod denne Forlovelse.

— **Dødsfald.** Professor Lars Magnus Eneberg i Stockholm, Senior i det svenske Akademi, † 78 Aar gammel.

— N. A. de Saint-Aubin, en under Pseudonymet Carl Bernhard bekjendt og yndet Novelleforfatter, † 25de Novbr. i Kjøbenhavn af et apoplektisk Tilfælde. — Christian Schmidt, begavet Skuespiller og Meddirektør ved Kasino Theater i Kjøbenhavn, † pludselig 22de Novbr., 46 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 50.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 10. Decbr. 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Louis Gerhard de Geer.

Navnet de Geer møde vi første Gang i Begyndelsen af det 14de Aarh. i Brabant, hvor det blev optaget af en gammeladelig Familie, der gjennem flere Slægter havde verlet Navn efter sine Besiddelser, Hamal og Brialmont. Omtrent 1620 flyttede en af Familiens rigeste og meest anseede Medlemmer, Louis de Geer, paa Gustav II Adolphs Indbydelse til Sverige, hvor han nedsatte sig i Norrköping, og hvor han snart ved sin udstrakte Virksomhed som Handelsmand, Jorddrot og Fabriksherre, ved sin til ethvert Offer rede Hengivenhed for sit nye Fædreland og dets Konge, samt ved sine overlegne Indsigter, i lige høi Grad vandt Folkets og Monarkens Hengivenhed. Til sine store Brug forskrev han Arbeidsfolk og Haandværkere fra det vindskibelige Flandern; naar Riget manglede Penge til de idelige Krige, var han altid rede til at fylde det tømte Skatkammer med sin kolossale Privatformue, ja i Aaret 1644 udrustede han endog paa egen Bekostning den saakaldte „Louis de Geer's Flaade", der bestod af 21 hollandske Koffardiskibe, og som blandt Andet spillede en vigtig Rolle i Søslaget ved Fehmern. Han var tre Aar i Forveien bleven optagen i den svenske Adelsstand og 1642 introduceret under sit flamske Familienavn. — Fra ham nedstamme alle de talrige Grene af den de Geer'ske Familie, der senere udbredte sig i Sverige. En af disse, der efter Stamfaderen havde arvet Finspång Brug, er det, den nuværende svenske Justitie-Statsminister tilhører. Hans Fader, Gerhard de G. (Søn af Johan Jacob de G., Overste-Kammerherre og Æresmedlem af Maler- og Billedhuggerakademiet samt af det musikalske Akademi, død paa Finspång 1809), havde først slaaet ind paa den militære Løbebane og var senere bleven udnævnt til Hofmarskalk. Han døde 1846 i Carlskrona. I 1814 havde han indgaaet Ægteskab med Henrietta Charlotta Lagerstråle, Datter af Viceadmiral Pehr Gustaf L.

Den nuværende Justitie-Statsminister fødtes den 18de Juli 1818 paa Finspång, som den tredie af fjorten Sødskende. Endnu medens han var Barn, flyttede Forældrene til Stjernholm i Nyköpings Skjærgaard, hvorefter han sattes i Skole, først i Linköping, senere i Upsala. 18 Aar gammel tog han Studentexamen ved den sidstnævnte Byes Universitet, og fuldførte derpaa i Løbet af de fire følgende Aar sine Embedsstudier, som han i 1840 afsluttede med at tage de saakaldte Kancelli- og Hofretsexamina.

Vi tvivle ingenlunde om, at den tilkommende Justitsminister i disse fire Aar har gjort ret respektable Fagstudier, men egentlig dybtgaaende eller omfattende kunne de dog ikke have været, da han ved Siden af dem fandt Otium til at udarbeide eller maaskee rettere henkaste paa Papiret forskjellige større og mindre, skjønliterære Forsøg. „Hjertklappningen på Dalvik" udsendtes i 1841 som „Roman", men frembød snarere en Samling af Skizzer, løse Indfald og kuriøse Funderinger, der, om end ikke berettede uden Aand og Lune, dog vare af en vel subjektiv Natur og forlidet kunstnerisk afrundedede og sammensmeltede, til at man skulde have Grund til at nære synderlig store Foraabninger om, hvad deres Forfatter vilde kunne bringe det til indenfor den fortællende Digtnings Enemærker. Imidlertid var det jo et Særsyn, at en ung Adelsmand havde Mod og Begavelse til at optræde som Forfatter og derved udsætte sig for en Kritik, der ikke kjender det ringeste til Standsprivilegier eller til Hensynsfuldhed ligeoverfor „Fornemheden"; desuden skrev han kvikt og underholdende, og gjorde ingen Pretentioner. "S. H. T.", der udkom i 1845, "Carl XII's Page", to Aar senere, samt forskjellige mindre Opsatser i Kalendrene Linnea, Borealis og Eos, under Forfattermærket L. D. G., dette var de Bidrag, den unge Baron skjænkede Skjønliteraturen. Fra 1845 af, da han fik Ansættelse som Kopist i Justitiestatsexpeditionen, holdt han inde med sine æsthetiske Forsøg. Vi have hørt fortælle, at da Svenska Akademien for flere Aar siden, støttende sig paa disse hans Ungdomsarbeider, tilbød Justitie-Statsministeren en Plads i sin Midte, afslog han den, idet han ytrede, at saalænge en Digter som Talis Qualis (Strandberg) ikke var bleven kaldet til at hædre Akademiet med sin Nærværelse, vilde det synes underligt at see Forfatteren af "Hjertklappningen på Dalvik" tage Sæde blandt de "Aderton". Er dette — som vi have Grund til at tro — paalideligt, da viser det unegtelig en mere klartseende Kritik hos Autor selv, end hos de ærværdige Herrer, der uden Videre havde overført sin Høiagtelse for Statsmanden paa den forhenværende Romanforfatter.

Efterat han i længere Sid havde bestyret en Domkreds (Domsaga) i Skaane, og desuden gjort Tjeneste deels som tilforordnet Medlem af Fångsvårdsstyrelsen, deels som Medlem i Svea og Christianstad Hofretter, udnævntes han i 1849 til Assessor i sidstnævnte Hofret, hvilken Stilling han i de sex paafølgende Aar beklædte. I Løbet af disse kaldtes han forskjellige Gange til at gjøre Tjeneste som Revisionssekretær, desuden ogsaa som Præsident i Fångsvårdsstyrelsen. Fra 1855 til 1858 beklædte han Præsidentposten i Götha Hofret, og det var fra denne Stilling han den 7de April 1858 kaldtes til Ministertabouretten.

Her faldt det nu i hans Lod at forberede den vigtigste Reform, som Sveriges Statsskik i det sidste halve Aarhundrede har modtaget, og derved knytte sit Navn til et saa populært Foretagende, at det vil sikre ham et varigt og berømmeligt Eftermæle i hans Fædrelands Historie. Det er ikke i ringeste Maade vor Mening at ville berøve Justitie-Statsministeren noget af den Hæder, der tilkommer ham som Reformforslagets Forfatter og ihærdige Forsvarer, naar vi sige, at det dog ligesaameget er en heel Generations og et heelt Folks Værk som den enkelte Mands. Man bør ikke over ham glemme de mange frisindede og nidkjære Mænd, der lige siden 1810 have været med at forberede og forsvare de Forslag til en Reform af Repræsentationssystemet, der stadigt have strandet paa de priviligerede Stænders Modstand. Tildeels kan denne Modstand have været begrundet i en berettiget Mistro til Hensigtsmæssigheden af den Ordning, man vilde sætte istedet, saaledes som det har været Tilfældet med Ideen om en i fem forskjellige Stænder deelt Repræsentation; men den væsentligste Hindring, Sagen har havt at overvinde, har dog sagtens ligget i den ubetingede Respekt for det Overleverede, den Utilbøielighed til enhver liberal Forandring, som Adel og Præsteskab har næret, og som det er ganske naturligt at disse, naar de engang have faaet Fodfæste som politiske Stænder, maa nære. — Idet denne Modstand nu er bleven brudt, ligger Aarsagen kun tildeels i det de Geer'ske Reformforslags politiske Fuldendthed; thi selv dets ivrigste Forkjæmpere indrømme, at denne kunde være større, og nødes, for at forsvare det, til at gribe til saadanne Almeensandheder som, „at alt Menneskeligt har sine Svagheder". Hvad som har drevet Sagen igjennem, er derimod de Seire, en liberal Opfatning af Samfundets Idee igjennem Aarenes Løb har vundet i den svenske Almeenheds Bevidsthed; det er Erkjendelsen af den Lighed ligeoverfor Staten, som i vore afgjort demokratiske Tider maa finde Sted, om Samfundet skal vinde fuldstændigt indre Sammenhold. Og denne Erkjendelse er ikke fra igaar eller idag, den er heller ikke født af Justitie-Ministerens Forslag og hans forresten fortræffelige Motivering; det er Mange, som har arbeidet paa at klare og befæste den, snart paa det reent theoretiske Feldt, snart ved Gjennemførelsen af større eller mindre, praktiske Institutioner, der igjen har vænnet Folket til baade de Ofre og de Velsignelser, som det fører med sig at ville virkeliggjøre de liberale Ideer.

Naar de "frälse" Herrer paa Stockholms Ridderhuus den Dag idag for at opflamme sit eget faldne Mod opmuntrede sig med at spaa en Gjentagelse af Scenerne fra 89, da skal der ikke stort Mod til at svare dem; thi Grundsætningerne fra 89 ere forlængst gaaede over til at blive alle Dannedes og Klartseendes Eiendom. Men i 1810 skulde der Dristighed til saaledes som det daværende Konstitutionsutskott at erklære, at "uti ståndsfördelingen legat största delen af anledningarne till det missförstånd, det uppehåll och den oordning i ärendernas gång, ändtligen till de ståndstvistar, som så ofte söndrat nationen, skakat samhällsordningens grundvalar och kullstörtat statsförfattningen". Dette, som for halvhundrede Aar siden var en dristig Tale, er nu næsten en Trivialitet, og man seer ogsaa, at de, der have været dristige nok til principielt at stille sig imod Repræsentionsreformen — thi nu skulde der Dristighed til at tage det Parti —, vare nødsagede til endog at laane Absurditeter fra Zions-"Wäktarens" rige Oplag og fortælle, at Forslaget var „ukristeligt", fordi det vidner om „Stræben efter en Frigjørelse, der vil gjøre sig uafhængig af ethvert Lydighedsforhold, det være sig under Gud eller under nogen af Gud opretholdt Ovrighed". Det synes os det klareste Beviis for, hvor slet det i Grunden maa have staaet med de priviligerede Stænders Sag, at de nødedes til at tage sin Tilflugt til den Slags Argumentation.

Imidlertid — de havde længe nok forstaaet at forhale Sagens Afgjørelse, og i Betragtning deraf kan man ikke nok sætte Priis paa den Virksomhed, de Geer har udfoldet for at styrke Folkets Interesse for Reformen, forene de Liberale om den, fremkalde Udtalelser til Fordeel for den og selv ved enhver Leilighed mundtlig som skriftlig optræde til dens Forsvar. Derfor er hans Navn og Personlighed bleven saa fast forenet med den, at den Tro syntes at være bleven almindelig i Sverige, at skulde Reformen nogensinde gaa igjennem, saa maatte det skee ved ham, og at det ikke vilde være muligt, saafremt han og hans Kolleger fratraadte Regjeringen, da at finde den Mand, der kunde fuldføre det Værk, som hvis udelukkende Repræsentant han stod i den almindelige Opinion. Dette er et Træk, som møder os for hvert Skridt i Historien, Trangen hos Massen til inkarnere en stor almeen Bevægelse i en enkelt Personlighed. Der kan være noget Smukt og Beret-

tiget i denne Trang, ikke at tale om, at det ubetinget er det meest Praktiske saaledes at have samlet Feltraabet og Løsenet til en mægtig Bevægelse i et enkelt Navn. Men det er tillige ikke uden Fare; thi det lægger i denne enkelte begunstigede eller fremragende Mands Haand en Magt, som han ikke altid kan have Resignation nok til at bruge med det ønskelige Maadehold, og som desuden bliver saa stor og saa fast knyttet til hans Personlighed, at han kan have vanskeligt for at finde den, der kan og tør løse ham af fra hans Post, om dette skulde blive nødvendigt.

Hvad nu selve det de Geer'ske Reformforslag angaar, da ansee vi det for tilstrækkelig kjendt af Enhver, der overhovedet føler nogen Interesse for Sagen. Diskussionen i den svenske Presse samt i de talrige Møder rundt om i Landet har kastet det klareste Lys ikke blot over dets store Fordele, fornemmelig dets praktiske Brugbarhed, men ogsaa over dets uomtvistelige Mangler.

For disse sidstes Vedkommende bør man kanskee tage med i Betragtning, at Overgangen fra en Statsforfatning som den hidtilværende svenske til et fuldstændigt og paa alle Punkter gjennemført Demokrati muligens vilde have været for brat, og at det derfor maaskee ikke er saa meget at klage over, om det nye Repræsentationssystem ikke i enhver Henseende tilfredsstiller de Fordringer, som man fra den rene Theories Standpunkt kunde gjøre.

Det var, som før nævnt, i Foraaret 1858, ta de Geer traadte ind i Regjeringen. Allerede to Aar i Forveien havde Kong Oscar ladet ham kalde og tilbudt ham Justitieministerposten, som han dog dengang endnu ikke turde overtage. Det var først, efterat han havde bivaanet en Deel af 1857 Aars Rigsdag og derunder været Medlem af Lag- og Konstitutionsutskottet, samt Statsrevisor, at han ansaa sig for tilstrækkelig forberedt til den fremragende Stilling, til hvilken Kongens Tillid mere end hans egne indtil da øvede Meriter havde designeret ham.

I 1848 indgik han Ægteskab med Caroline Lovise Wachtmeister, Datter af Grev Carl Axel Wachtmeister til Wanås. To Sønner og en Datter ere ilive, en Søn er død.

Holland.

(En Studie af J. G. Smith.)

II.

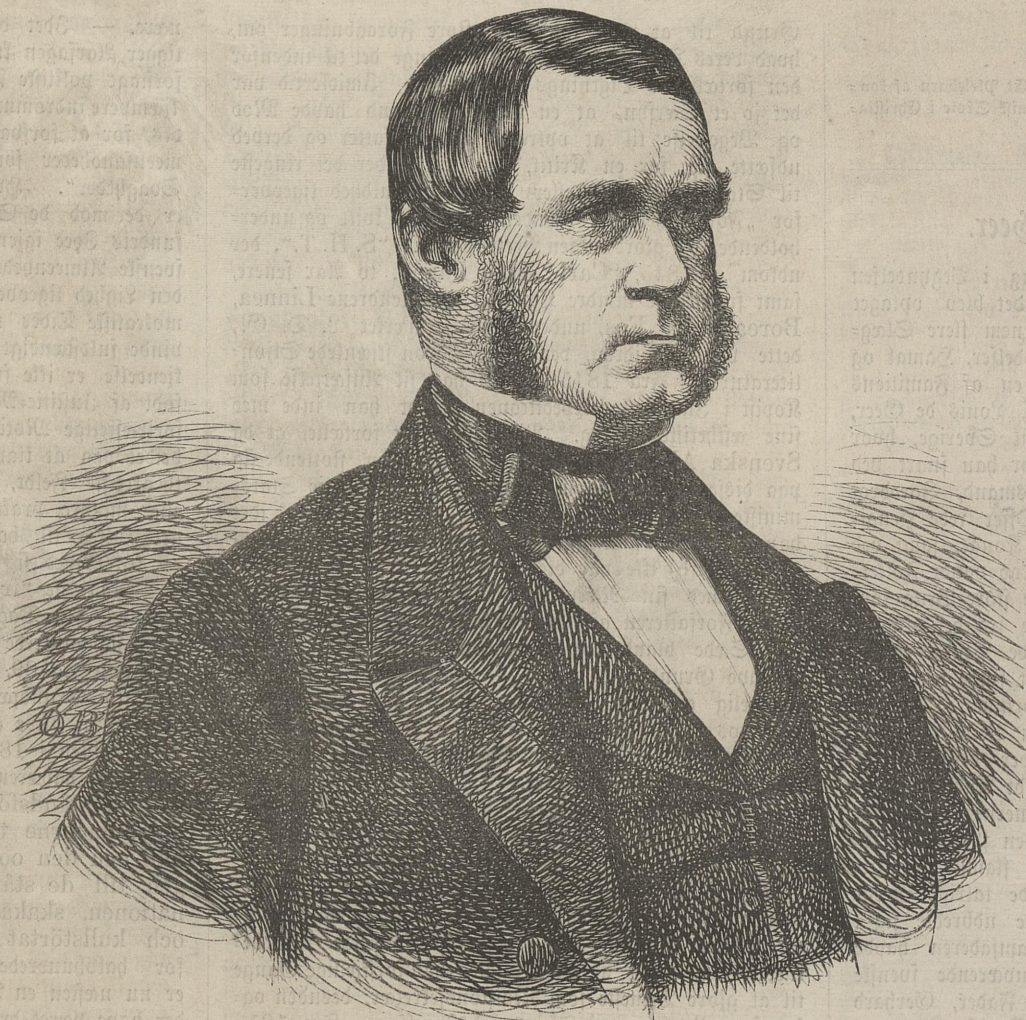
Af saadanne dybtliggende Landstrækninger eller Poldere, som de i forrige Afsnit omhandlede, haves der mange. De dannes, foruden som før nævnt, ogsaa endnu den Dag idag ved Flodernes Munding, hvor det nedflydende Sand efterhaanden aflagres, indtil det stiger op i Dagen. Naar det er kommen saavidt, tager man det fat, bygger Dæmninger, og derefter opdyrkes det nyfødte Landskab. Og saaledes vil Hollænderen fortsætte; han begynder nu stærkt at tænke paa at gjenerobre Zuidersøen, der desuden bliver mere og mere grund og vanskelig at befare; først staar vel „het Y", Havbugten ved Amsterdam, for Tur, naar den nye Forbindelse med Nordsøen er kommen istand; men siden vil han see sig om og tænke paa, hvad Leeghwater udtalte for 200 Aar siden i Anledning af Haarlemersøen — „Havet bør tilintetgjøres!"

Kommer man nu dertil, at man har maattet beskytte sig mod Flodernes Oversvømmelser ved at opkaste Diger langs deres Bredder, at man har gjennemskaaret Landet i alle Retninger med smaa og store Kanaler, blandt hvilke den store Nord-Kanal søger sin Lige, at man har opført rene Underværker af Sluser, og at man har maattet kjøbe sit Tømmer og sit Graasteensmateriale fra fjerne Lande, og det i dyre Domme, saa maa man vel undres over, at et lille Folk har kunnet udrette alt dette; det er den seige Udholdenhed og den energiske Samdrægtighed overalt, hvor det gjælder store Foretagender. Her er meget at lære!

Vil man altsaa see noget Nyt, saa maa man besøge Holland; thi der bor Folket under Havets Overflade, og der strømme Floderne ovenover Jordens Overflade, der er endnu nationale Sæder og Skikke og Dragter, og der har man fuldbragt gigantiske Ting. Der hviler idethele noget ganske eiendommeligt over et hollandsk Landskab. Vi befinde os ved Bredden af en Flod med Dæmninger paa begge Sider. Til Høire og Venstre have vi fast uoverskuelige Flader, inddelte i større Feldter ved smaa Kanaler; ethvert Feldt er atter afdeelt i mange regelmæssige Teiger ved Hjælp af dybe, brede Grøfter, der skulle aflede Undergrundsvandet; store, trivelige Kjør græsse paa de fede Enge; de behøve ingen Vogter, thi de kunne ikke komme over Grøfterne uden saa store Vanskeligheder, at deres superlative Magelighed sætter sig derimod. En Mængde Vindmøller ere i Bevægelse; de pumpe det overflødige Vand op fra de dybe Afgrøftninger og hæve det enten op i Floden eller i kunstige, høiere liggende Render, hvorfra det atter føres videre ud i Havet.

Kanalerne tjene desuden til et bekvemt og billigt, om end just ikke særdeles hurtigt Kommunikationsmiddel mellem By og By, mellem Landsbyer og Flekker og Gaarde. Der møde vi den saa bekjendte Trekschuit — smaa Fartøier eller Baade med en Kahyt, der hæver sig over Dækket. Kahytten er deelt i tvende Rum for Passagerer, som ville betale mere eller mindre for Farten, der med 1 à 2 Trækhestes Kraft gaar sin vante Sneglegang fra Sted til Sted, med priselig Nøiagtighed, under den gravitetisk rolige Skippers Ledning og Omsorg. Alskens Varer, Frugter og Levnetsmidler sendes med dette billige Transportmiddel, naar det ei har for stor Hast. Forresten findes i Holland de mest udmærkede Veie, brolagte med Klinkers (haardbrændte Teglstene, der sættes paa Kant); ved Siden af Kjøreveien føre desuden Ride- og Spadsereveie gjennem snorlige Alleer. At Landet er gjennemkrydset af Jernbaner, følger af sig selv; thi Hollands væsentlige Indtægtskilde er dets Handel, og kun $1/6$ af Folkemængden kan ernære sig ved Jordens Frembringelser. Det driftige Folk greb altsaa til Havet og eier vel fortiden en halvtredietusinde Skibe, hvoraf mange ere Dampskibe. Flodfarten paa Rhinen er meget betydelig fra Hollands Side, og Handelslivet, der engang begyndte at hensygne, rører sig i senere Tid overalt med friske Kræfter; Rigmændene spekulere nu i andre Retninger end blot i Statspapirer, saaledes som for nogle Aar tilbage; de stønnende Lokomotiver, der uafladelig fare frem og tilbage gjennem Landet, vække nyt Liv i det Henfygnende.

Det Præg af Velstand, som fast allevegne i dette Land møder Øiet, gjør et særdeles behageligt Indtryk, og dette forhøies end mere ved den udsøgte Reenlighed, Ordenssands og Netthed. De Riges Landsteder ere nydelige, — der spares Intet; men saa ere de ogsaa sande Hjemlighedens og Huuslighedens Asyler; thi i Holland staar Familielivet endnu høit i Ære.

Louis Gerhard de Geer.

Kommer man ind i Bondens Huus, gjenfinder man det samme Renlighedens, Ordentlighedens og Pyntelighedens Præg. Huset er ei stort, maaskee blot en Etage, men malet og pudset. Matter og Tæpper bedække Gulvene, al Messing er skinnende blank, Kobberkar og Kjøkken ligesaa, Lamper og Porcellain zirligt udstillet her og der. Denne Sands for et hyggeligt Hjem forener sig med Tarvelighed i Levemaade i det daglige Liv og med jevn Flid. Udhusene gjøres ei større end det antages at behøves; det Modsatte er saa ofte Tilfældet hos os, og istedetfor at Bonden her hyppig bruger at sulteføde sine Dyr, har man der et vakkert Overskud af aarsgammelt Foder at tage til, hvis den nye Høhøst skulde falde mindre godt ud. Fjøset er ligesaa reent og luftigt som alt Andet; de Kar af hvidt Løntræ med Messinggjorder, hvori Melken tilberedes til Ost o. s. v., var allerkjæreste at beskue, item Osteværelset og Osten selv. — Da Bondemanden saa, at der var kommen Fremmede tilgaards, kom han vraltende paa store Træsko, der ved Husets Indgangsdør bleve ombyttede med finere Skotøi; han fulgte os med et stadigt Smiil, medens den unge Kone, der talte lidt Tydsk, stod for Konversationen.

Saaledes gaar da Livet der sin vante Gang, og den eensformige Stilhed afbrydes kun sjeldent; men hvergang en ny Verdensborger seer Dagens Lys er der Staahei tilgavns; Moderen bliver der under saadanne Omstændigheder særligen kredentset for; hun kan ikke alene gjøre Regning paa en god Barselgrød og en ny Kjole, men paa mange andre Overraskelser og Glæder, og i de fornemme, rige Huse skal der endog daglig blive opslaaet en Bulletin paa Gadedøren, hvorhos en Tjener er nærværende for at besvare de mange Spørgsmaal til hendes Befindende.

Ellers er det især ved Markedet, det saakaldte Kirmess, at Hollænderne slaa Gjækken løs. Ved denne Leilighed staa Ungkarlene høit i Priis; thi da det ansees for at høre til god Orden, at et Fruentimmer enten er gift eller i ethvert Fald forlovet, saa laanes og leies af de Skjønne, der endnu ei have faaet Kjærester, de unge Karle til i al Ærbarhed at bære Rosenlænker under Kirmessdagene.

Der er et fransk Ordsprog, som lyder saaledes: „Man gjør kun det vel, som man gjør ofte." Dette har Nederlænderen lagt sig paa Hjerte. Vi finde derfor, at han driver det til noget Stort, naar han befatter sig med Noget; thi han lærer sig Tingen tilgavns og slipper den ikke. Vi have nylig seet, hvorledes han saa at sige selv har skabt sit Land, ialfald har han „dannet det af en ubekvem Materie". Paa samme Maade driver han det i andre Retninger. Lader os f. Ex. engang blot nævne den hollandske Exportartikel — deilige Druer. Tiltrods for det ugunstige Klima skal den aarlige Udførsel være værdt sine 40,000 Gülden. Druerne drives naturligviis under Glas; de smaa Druer afklippes, saa de øvrige opnaa en sjelden Størrelse og Fuldendthed og ere ufædvanlig søde. Gartneriet staar overmaade høit. Blomsterkulturen er bekjendt nok. Haarlem overfløier i saa Henseende alle andre Steder. Vel er den Tid forbi, da man (i den første Tredíedeel af det 17de Aarhundrede) gav 25,000 Gülden for en eneste Zwibel af Sorten Viceroi, da en Semper Augustus blev betalt med 13,000 og en „Admiral Enkhuizen" med 5000 Gülden; men endnu den Dag idag indbringer Blomsterhandelen Holland Millioner. Medens Gartnerne kappes om at fremskaffe allehaande Grøntsager og Frugter saa tidlig som muligt i den største Fuldkommenhed, forstaar Blumisten at tvinge Naturen til at give Blomsterne allehaande deilige Farver; — og saaledes strider Enhver paa sin Kant. Skomageren foretrækker hollandsk Puntlæder; Linnedvæverierne i Holland ere berømte, ligesaa Diamantsliberierne og Papirfabrikationen; Hollændernes Oste ligesaa, deres saltede, røgede og marinerede Sild ligesaa. Denne sidste Exportartikel har indbragt uhyre Summer, og dette skylder man ikke alene Havets rige Gaver, men væsentlig ogsaa den Omhu, som anvendes paa Behandlingsmaaden. Omendskjønt man allerede tidlig forstod

at salte Sild, tilskriver man Hollænderen Wilhelm Benkelsoon Æren af at have indført de væsentlige Forbedringer ved Varens Tilvirkning, hvorved den vandt Prisen fremfor nogen anden, ligesom det store Fiskergarn skal være opfundet i Byen Hoorn ved Zuidersøen i Aaret 1416.

Vi ville ei dvæle ved Olie- og Geneverfabrikationen, men siden vi nu ere komne ind paa Oplysningens og det Spirituelles Gebet, kunne vi dog ei forbigaa at fortælle om, at man sørger med samme Omhu for Skolevæsenets Opkomst, saa at hver Mand og Kvinde snart kan læse, skrive og regne og veed Adskilligt om sit eget Fædreland og om andre Lande, og at Holland har havt udmærkede, men udenfor Landet lidet kjendte Digtere i Jost van den Böndel og Willem Bilderdijk, samt i Naturdigteren, Bageren Jacobus Bellamy, der fortrinlig forstod at anslaa de sympathetiske Strenge i Folkehjertet.

At Malerkunsten har bragt udmærkede Resultater hos dette Folk, er bekjendt nok, ligesom den ogsaa holdes høit i Ære; derfor findes ogsaa udsøgte Samlinger af dens Frembringelser i de Riges og Fornemmes Huse. Forresten udstyrer Enhver efter sine Evner sit Hjem med værdifulde Kunstsager, der gaa i Arv fra Slægt til Slægt, hvorved de blive saa meget dyrebarere.

Medens Sprog- og Naturvidenskaben i lange Tider har staaet i stor Anseelse ved de nederlandske Universiteter, synes ogsaa Statsøkonomien i den sidste Tid at være bleven Gjenstand for det ivrigste Studium, og derhen maa det naturligvis komme; thi et frit Folk, der selv har at gjøre med Beskatning, Lovgivning o. s. v., kort med Ledelsen af Landets Affairer, vil efterhaanden som den stigende Oplysning belærer det om, hvormeget forøgede Kundskaber, samdrægtig Flid, Orden og viis Besparelse bidrager til Familiens Velvære, ogsaa af al Magt søge at gjennemføre dette i Statshuusholdningen; men dertil behøves stor Indsigt og stor Erfarenhed.

For et Handelsfolk som det hollandske, for hvilket de forhaandenværende Konjuncturer have den største Indflydelse, maatte nødvendigviis Fattigforsørgelsen blandt andre Samfundets Forvaltninger blive af den største Væsentlighed. Derfor har man i den Retning gjort mangehaande Forsøg. Navnlig har man experimenteret med store Fattig-Colonier. Et privat Selskab begyndte dermed, kjøbte svære Hedestrækninger, byggede Smaahuse, og lod saaledes opdyrke ubeboede Egne ved Hjælp af Betlere og Fattige. Det gik godt en Stund, men snart voxede Udgifterne over Indtægterne; man havde ei fra Begyndelsen gjort Beregningen rigtig. De egentlige Betlerkolonier overtog imidlertid Staten, og det vistnok med Fordeel, saa Ideen vel er god, men neppe anvendelig for noget Privatforetagende. Forøvrigt har man gjort saare meget for de Fattige, og af Velgjørenhedsanstalter er der rigelig Mængde i Holland, saa at om end Pengene spille Hovedrollen i Landet og bringer den lykkelige Besidder Agtelse og Ære, maaskee fremfor noget Andet, saa har man dog ogsaa Øie for Andres Nød og Hjerte til at afhjælpe den.

Der er gjort meget store Anstrengelser for at sætte Armeen, som hjemme beløber sig til ca. 60,000 Mand, i udmærket Stand; i Colonierne haves 20 à 30,000 Mand. Flaaden tæller cirka 150 Skibe med 1780 Kanoner. Pantserfartøier har man ikke bygget, og derpaa tænkes nok ikke heller — uden forsaavidt man

Et Pleiebarn af kongeligt Blod. Efter Originaltegning af Robert Kretschmer.

vil anvende Monitorer til Havneforsvar. At levere Søtræfninger i gammel Stiil, spekulerer man vel ikke mere paa; man flyder i denne Henseende paa den gamle Hæder:

„Wat was Cäsar en wat was Alexander,
hier ligt Tromp, dat is wat ander!"

En saadan Gravskrift skal en af deres gamle Sømænd have foreslaaet for den høit vurderede Admiral; nu, Friheden avler en Smule Stolthed, det er en gammel Erfaring; men det er ikke saa stor en Feil endda.

Og hermed forlade vi dette fornuftige Folk, der ikke anseer nogen Stilling for simpel, naar den kun føder sin Mand, hvor derfor meget gode, ja fornemme Familier kunne være Indehavere af saa fordeelagtige Bestillinger som en Varmeskammeludleiers og en Gadefeiers, for ikke at tale om en saa respektabel Post som en Grævers o. s. v. Man forstaar at gjøre sig enhver Ting nyttig, og derfor lever man vel i dette lille China, dette malede og lakerede og skurede Dukaternes Land, hvor Duften fra Haarlems Blomstermarker bekjæmper den fiintfordelte, uundgaaelige Torvrøg, hvor Sild gjælder for Folkemedicin og Kvinderne bære Hjerneskaller af Guld. Med uforanderlig Ro smøger Hollænderen sin Cigar, hvormed han fortrænger Dunsterne fra de mange stillestaaende Vandsamlinger. Havets Vælde, der stadigt drønner imod hans Kjæmpedæmninger, hærder hans Mod. I Nøden veed han, at han faar Hjælp og vil give Hjælp, og i Bevidstheden herom istemmer han den deilige Nationalsang:

„Wien Neêrlandsch bloed in de aders vloeit."

Et Pleiebarn af kongeligt Blod.

Af kongeligt Blod var det Løvebarn, som kom til Verden i Dresden Januar 1864, og som den geniale Robert Kretschmer tegnede kort før sin Død. Faderen var engang Hans Majestæt Felisleo, Ørkenens Konge, Selvhersker over alle Dyr; Moderen, Betti, er udsprungen af en af Nubiens ældste Løveslægter.

Dresdens Publikum, der er stolt af sin zoologiske Have, havde længe havt Opmærksomheden særlig heftet paa et ungt Løvepar, som ved Jalousi, Barnemord og anden Skandal havde vakt en vis Forargelse i den ærbare Stad. I September 1863 fødte den dengang fireaarige Løvinde to prægtfulde Unger. Man troede det raadeligst at adskille Fader og Moder, men da begge lagde stor Misfornøielse for Dagen over Separationen, aabnedes igjen Døren mellem Burene. Løvinden lagde sin Tilfredshed herover for Dagen ved med Poten at skyde sin Gemal hen i Døraabningen for at tilsee sit Afkom, men da han gjorde Tegn til at ville træde indenfor, spærrede hun ham formelig Indgangen med sit hele Legeme. Allerede tredie Dag tillodes det ham af og til at dele sin Familes Gemak, og han blev altid dristigere; sjette Dag tillod han sig endogsaa at tage sin Ældste i Gabet og triumpherende fare om med ham i Buret, øiensynlig uden at have til Hensigt at tilføie ham mindste Meen. Moderen maa have været af en anden Formening, thi hun slog efter Gemalen i det vildeste Raseri, og saa bed han stærkere til og slap ikke den Smaa, før man holdt en Kanin hen for ham. Tre Dage efter døde den ene Unge af Biddet, og nu negligeredes den anden saa af Moderen, slængtes saa haardt omkring i Buret, at den nogle Dage efter ogsaa døde.

Saaledes havde man da nu i Dresden gjort den samme Erfaring, som overalt i Europa med Hensyn til fangne Løvefamiliers Forplantning. — I Januar 1864 fødte Løvinden igjen, og dennegang tre Unger. To af dem døde strax, og da Moderen mishandlede den tredie, besluttede man, klog ved den første Erfaring,

at tage den fra hende. Melk vilde den aldeles ikke drikke, og saa forsøgte man at give den en Tispe til Amme. I Begyndelsen maatte denne holdes med Magt, men allerede den tredie Dag var det ikke mere fornødent. Det var dog først efter at Løvebarnet var ganske forhungret, at det tog tiltakke med den tarvelige Amme, som imidlertid var Godheden selv og idelig slikkede sit Fosterbarn. Tre Uger gammelt begyndte det allerede at spise lidt Kjød og havde nu alt tolv Tænder, men saa begyndte det at lide store Smerter for de sidste Tænder, og saa sygnede det hurtig hen. Det kunde nu ligge hele Timer uden at røre sig og viste blot lidt Liv, naar Tispen, der igjen havde faaet Unger, bragte de to, der vare forblevne ilive, hen til sit Pleiebarn at lege med. Hele Dresden vidste at fortælle, at de to Hundehvalpe forsøgte at die Løven, som de antog for deres Moder. Venskabet vedvarede, selv da de to smaa Tølpere kom paa Benene og just ikke foer lemfældigt afsted med den syge Legekammeret. For at see, om denne gjorde Forskjel paa Hund og Hund, bragte man en Dag en anden Hundehvalp ind i Buret, men paa denne foer det ellers saa matte Dyr løs med et saadant Raseri, at man var glad ved at faa den løs igjen. En ung Kanin, der blev bragt ind i Buret, blev strax sønderrevet og fortæret med Hud og Haar. Trods al anvendt Møie døde det ædle Dyr 8 Maaneder gammelt. De indre Dele befandtes i usvækket Tilstand, Benene derimod vare aldeles kraftløse.

Naar Moder-Løvinden bliver ældre og forstandigere, haaber man at opnaa et heldigere Resultat. For en zoologisk Haves Økonomi repræsenterer nemlig en halvvoxen Løve en betydelig Kapital; thi om end de i Fangenskab fødte Dyr aldrig opnaar den imponerende Kraft og Elegants som Moderlandets, finde de dog altid et godt Marked, da de Herrer Dyretæmmere netop ønske saadanne Dyr til deres tilsyneladende halsbrækkende Kunster.

Om Oprettelsen af en polyteknisk Skole

i Christiania.

Blandt de mange vigtige Sager, som nærværende Storthing skal afgjøre, er ogsaa Forslaget om Oprettelse af en polyteknisk Skole. Hvormange Tusinder, der aarlig gaa tabt, fordi vi mangle enhver Art af teknisk Dannelsesanstalt, vil vanskelig Nogen kunne gjøre sig en Idee om; først Fremtiden vil kunne vise det. Vi lide Tab ikke alene derved, at vore Industridrivende af Mangel paa Underviisningsanstalter maa savne Kundskaber og speciel Uddannelse for sit Fag; men dette Tab forøges i en meget væsentlig og sørgelig Grad derved, at disse, i samme Forhold som de savne det for deres Fag nødvendige Indblik i Naturvidenskaberne, tillige ere blinde for de umaadelige Fordele, som de kunde høste, og som deres heldigere stillede Konkurrenter i andre Lande allerede have høstet og fremdeles høste af Naturvidenskabernes Resultater. Og hvilken stor Forøgelse i Nationalformuen vilde ikke bevirkes derved, at mange af vore ubenyttede Naturprodukter kom til Anvendelse?

Enhver oplyst Mand, der kaster Blikket ud over det øvrige Europa og seer, hvorledes den tekniske Underviisning overalt er beskyttet og fremmet af Staten, og saa betragter de Fremskridt, som der er gjort paa det tekniske Omraade, maa uvilkaarligen forbauses over, at vi ikke allerede for lang Tid siden have ofret en saa forholdsviis ubetydelig Sum, som den, en teknisk Skole vil kræve. Det er en bekjendt Sag, at vi Nordboere ere et trægt Folk; vi have slaaet os til Ro med den Tanke, at hos os passer ikke det, som andetsteds er en naturlig Følge af Civilisationens Udvikling. Der er sikkert Mange, som erindre, med hvilken Spot og Latter man modtog Efterretningen om, at et Dampskib skulde føres op til Mjøsen, og hvem har ikke engang samstemmet i den Udtalelse, at Eidsvoldsbanen skulde være vor første og sidste Jernbane? Man dømmer nu anderledes om disse Ting. Skulle vi ikke nu have tilstrækkelig Erfaring for, at vi ogsaa paa det industrielle Omraade ere nødte til at følge med Tiden?

Lad os engang betragte de to Lande England og Schweitz, der ere af Naturen saa forskjelligt udstyrede. England er i Besiddelse af Steenkul, er rigt paa Metaller og har en heldig Beliggenhed med Søen til Landevei; det er derfor af Naturen udseet til Fabrikland og opfylder ogsaa som saadant sin Bestemmelse. Schweitz eier ingen Steenkul, er fattigt paa Metaller og ligger indeklemt mellem høie Fjelde, men dets Folk har ved Oprettelsen af ypperlige tekniske og videnskabelige Læreanstalter forstaaet at sætte sig i Besiddelse af Kunstens og Videnskabens Opdagelser, og Følgen har været den, at Schweitz kan konkurrere med det mægtige England og med det smagfulde Frankrig. Her har man dog det tydeligste Beviis paa, hvad den tekniske Uddannelse kan formaa.

Paa den anden Side har England, netop fordi det er saa rigt udstyret af Naturen, tidligere gjort sig mindre Umage for at tilegne sig Videnskabens og Kunstens Resultater; men Følgerne heraf ere ikke udeblevne. Paa den første Verdensudstilling viste det sig, at de engelske Frembringelser vare det øvrige Europas underlegne i Alt, hvad Smag og Kunstfærdighed angik. Herved fik Englænderne Øinene op for Nødvendigheden af at sørge for de Industridrivendes Uddannelse; de toge med Iver fat paa Sagen, et stort Antal Skoler bleve oprettede og Følgen var den, at Værdien af de engelske Fabrikata i faa Aar forøgedes over 125 Procent.

Disse Kjendsgjerninger ere talende nok; anvende vi dem paa vore Forholde, saa føle vi os forvissede om, at enhver oplyst Mand maa indsee Gavnligheden af en saadan Foranstaltning som Oprettelsen af en polyteknisk Skole. g.

Literatur og Kunst.

Norske Folke-Eventyr fortalte af P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe. Tredie Udgave. Chra. 1866. XVI. 312 S. 8vo. Priis 72 Skill. I Kommission hos Jac. Dybwad. — Tredie Udgave af en Bog trænger ialmindelighed ikke længere til nogen Anbefaling for Afsætningens Skyld, og især gjælder dette om foreliggende Samling. Asbjørnsen's og Moe's norske Folkeeventyr ere af alle Sagkyndige baade herhjemme og i Udlandet blevne hilsede med rigt og udeelt Bifald. De ere ogsaa forlængst blevne en Bog for Folket, hvem de i bogstavelig Forstand tilhøre, og som her finder sin barnlige Phantasies Frembringelser gjengivne i en lutret og for dets Forstaaelse og Gjentilegnelse fuldtud skikket Form. Ligemeget ved Indhold og Form have de aabnet Synet for Folkepoesiens friske og rige Skatte og de nationale Eiendommeligheder, givet den nationale Stræben sin væsentligste Impuls og øvet en stor Virkning paa vor nyeste Kunstpoesies Retning og Charakter. Dette er nu saa almindelig erkjendt, at det knapt behøver at fremhæves, for at Enhver skal stille sig dette Arbeides særegne Betydning ret levende for Øie*). — Men hvor meget rost og hvor meget læst denne Eventyrsamling end har været, har den dog hidtil neppe fundet den Almeenudbredelse, som den fortjener. Efter vor Formening hører den til de norske Bøger, som først og fremst bør findes i enhver Boghylde i et Huus; men først ved den billige Priis, hvortil denne Udgave faaes, vil en saadan Udbredelse blive mulig, om end ikke med saadan Hurtighed og i saadan Udstrækning, som naar Folkeoplysnings-Selskabet efter derom fremsat Ønske havde ladet Samlingen udgaa som Tillægshefter til „Folkevennen". — Nærværende Udgave, der er besørget af Asbjørnsen alene, indeholder de samme Eventyr, som anden Udgave, idet de senere indsamlede Eventyr ere forbeholdte til et eget Bind. I de af Moe fortalte Eventyr er kun enkelte orthographiske Ændringer foretagne, medens derimod Asbjørnsen har undergivet sine en videregaaende Revision med Hensyn paa fremmede Ord og Ordføininger. Den videnskabelige Indledning og Anmærkningerne til anden Udgave ere udeladte i denne tredie. Efterat Eventyrenes Ælde, Forekomst, Vandring og Udbredelse blandt de forskjellige Folk har modtaget en mangesidig Belysning ved de talrige i den sidste Tid udkomne Samlinger og Arbeider paa dette Feldt, maatte hine Partier af Asbjørnsen's og Moe's Arbeide have undergaaet en gjennemgribende Bearbeidelse, der vilde krævet mere Tid end Udgiveren nu kunde raade over, og hvorved Bogen desuden vilde være bleven meget fordyret. For Folket og Ungdommen vilde det Slags lærde Tilgift havt en liden Betydning, og vi ere derfor enige med Udgiveren i, at den rettest kan henskydes til et eget Værk. I Fortalen til nærværende Oplag paaviser Udgiveren, hvilken stor Udbredelse de norske Folkeeventyr gjennem Oversættelse have fundet i fremmede Sprogsamfund. — Idet vi herved paany anbefale de „Norske Folke-Eventyr" til den store Almeenheds Opmærksomhed, og gjentagende gjøre opmærksom paa denne Udgaves billige Priis, kunne vi ikke undlade at udtale det Haab og Ønske, at Udgiveren i en levende Interesse fra Publikums Side for hvad der her bydes, maa finde en forøget Opfordring til at lade den for en stor Deel færdigliggende nye Samling med det Første udgaa i Trykken.

— **Skizzer af Reiselivet.** Saaledes lyder Titelvignetten til et lidet Hefte med Pennetegninger i Kontratryk, udkommet hos de Coninck, Priis 40 ß. Heftet indeholder 6 løse Blade i stor Oktav; hvert Blad kunde saaledes sættes til 6 ß, idet Omslaget med Titelvignetten antages for 4 ß. Vi finde altsaa Heftet ogsaa i Kvantitet — saaledes som vi finde det i Kvalitet — særdeles skikket til at hænge paa Juletræet. Vort Land indeholder et rigt Felt til Skizzer af Reiselivet, og efter den Prøve, den anonyme Tegner, i hvem vi dog tro at gjenkjende en i flere private Kredse bekjendt, kunstnerisk begavet Personlighed, her lægger for os, kunne vi vente os Noget af Hvert baade fra Land og Vand og Strand. Vi forudsætte herved nemlig, at dette Hefte ved given Leilighed vil fortsættes med eet til og saa fremdeles. Det synes ganske at egne sig til en stadig gjenvendende Julegjæst, og vi tro ikke at tage meget feil, om vi antage, at saadanne Hefter snart skulde vinde Indest hos Publikum, om Publikum blot vidste om dem. Og derfor er det da ogsaa, at vi ville pege paa dette. Hvem har ikke gjort ialfald en liden Reise engang — og hvem har da ikke medbragt en eller anden saadan liden komisk eller tragisk Erindring — enten fra et knagende og gyngende Landgangsbræt ved Dampskibsbryggen — eller fra et svaiende Dæk under Søgang i Christianiafjorden (thi ikke Alle times det ogsaa at have seet ud over Havet fra Nordlands-Dampskibet, hvilket vi ogsaa finde her) — eller fra vore af Engelskmænd vrimlende Landeveie og Stationsgaarde osv. Alle saadanne Erindringer og flere til, - kommer der flere Hefter, - vil du, kjære Læser, finde i disse Skizzer, og det fremmanet for dig med raske Træk i et harmløst Speil. f.

*) I Jørgen Moe's Biographi i dette Blad No. 30 findes de norske Folkeeventyrs literære og nationale Betydning yderligere fremhævet.

— **Udtog af Geometrien og Stereometrien** med et Tillæg om Decimalbrøk ved Hellesen, Artilleri-Løitnant. Anden forøgede Udgave. Chra. 1865. P. T. Mallings Forlag. 78 S. 8. m. Tabeller. Indb. 30 Sk. — Vi skulle henlede Kunst- og Tegneskolernes, Haandværksskolernes, Underofficierskolernes og Landbrugsseminariernes Opmærksomhed paa denne kortfattede Geometri og Stereometri. Til Bogens Forstaaelse udkræves ingen andre Forkundskaber end Regning med de fire Species. De andre for Geometrien nødvendige Regningsarter findes udviklede i Bogen selv ,og et særeget Kapitel er anvendt til Læren om Decimalbrøk. Bogen, der, som Titelen viser, er bearbeidet efter Karl Spitz's Geometri og Stereometri, udmærker sig fornemmelig ved et talrigt Antal Exempler og Opgaver, der ere valgte med Skjønsomhed og med specielt Hensyn paa den praktiske Virksomhed. Vi kunne derfor anbefale den baade for de ovennævte Skoler og for den, der ved Selvstudium vil tilegne sig Geometriens og Stereometriens Elementer. g.

— I det af det bibliographiske Institut i Hildburghausen udgivne „Bibliothek ausländischer Klassiker in deutscher Uebersetzung" indeholder B. 12—13, der netop ere udkomne, „Bjørnstjerne Bjørnson's Bauernnovelllen. Aus dem Norweg übertragen von Edm. Lobedanz." (245 S. 8.).

— I Hannover er udkommet en Oversættelse paa Tydsk af A. Munch's Kongedatterens Bryllupsfærd ved en L. v. Arentsschildt.

— Fra Henr. Ibsen, der fremdeles opholder sig i Rom, er der til Kjøbenhavn sendt et Drama i fem Akter, kaldet „Brand" efter Hovedfiguren i Stykket.

— „De Nygifte" af B. Bjørnson, der allerede er gaaet 4 Gange paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn og det, efter hvad der fra alle Kanter forsikres, med en selv for dette Theater usædvanlig heldig Udførelse, vil ogsaa blive opført her umiddelbart under Juul.

Norge.

Christiania. Det af den svenske Regjering fremsatte Repræsentationsforslag er i forløbne Uge bleven behandlet paa Rigsdagen og antaget af alle fire Stænder: af Bondestanden eenstemmig, af Borgerstanden med en yderst svag Modstand (5 St.), af Adelsstanden med 361 mod 296 Stemmer og i Præstestanden med Akklamation. Sidstnævnte Stand udhalede imidlertid sin Afstemning, indtil Adelen havde leveret sin, for derefter at kunne opgjøre en saaledes politisk umyndig Mening. Denne for Sveriges og vistnok hele Skandinaviens Fremtid epochegjørende Beslutning modtages paa begge Sider af Kjølen med lige udeelt Glæde. To Mænd i Götheborg subskriberede strax 50,000 Rdlr. til en Rytterstatue af Kong Carl med Statsraadernes Medaillonsportræter. Om Aftenen den 8de, da Efterretningen om Reformforslagets fuldstændige Antagelse var kommet hid til Christiania, samledes paa Klingenberg et meget stort Antal Medborgere af alle Klasser til en Fest, hvor Statsraad Birch-Reichenwald udbragte et Leve for Kongen Professor Schweigaard i et af Bifald hyppig afbrudt Foredrag et Leve for Sverige og dets nye Konstitution, Borgermester Fougstad for Storthinget, Professor Broch for Foreningen, Stiftsprovst Jensen for den svenske Adel og endelig Prof Schweigaard for Fædrelandet. — I Theatret, der var talrigt besøgt, udbragte Direktionens Medlem Advokat Dunker, efterat den svenske Nationalsang var spillet, et „Leve Kongen og Broderfolk!" der modtoges med livlige Hurraraab og Haandklap.

— Expeditionschef Nissen har solgt sin i Rosenkrantzgaden beliggende Skolebygning med Inventarium og Samlinger til den ene af Skolens Bestyrere, Kand. mag. Schrøder, for 23,000 Spd.

— Kand philos. G. Krohn holder paa Tirsdag et Foredrag i Studentersamfundet, hvis Indhold er Skildringer af Paris og Pariserlivet.

— Biskop Darre har i Throndhjem paabegyndt en Række af Foredrag, der skulle omhandle: Reise fra Throndhjem til Mjøsen, Egnens og Folkets Charakteer. — En hedemarkisk Storbonde i ældre og nyere Dage. — Veie og Reisebefordring i Fortiden. — Det Ydre og det Indre af en Skaalebygning.

— Kand. C. Janson har i Bergen forelæst første Halvdeel af en større Fortælling i Landsmaalet, kaldet „Liv".

— Et Par Sølvværksarbeidere fandt i Sommer, ved at skjærpe efter Kobber, i Blaarudhagen i Sandsvær en Sølvanviisning, der lover godt Udbytte. Ved en Undersøgelse af Anviisningen, som Sølvværksdirektionen, i Løbet af 6 Uger, har ladet foretage, er der udvundet Sølv til en Værdi af 700 Spd., medens Udgifterne derved kun have udgjort 50 Spd.

— Forhenværende Minister Monrad har nu forladt Danmark. Før Afreisen har han modtaget flere Beviser paa Folkets Velvillie.

Dødsfald. Forhenværende Major, senere Toldkasserer i i Mandal Konr. Huitfeldt Sibbern † i Christiania 4. Dcbr., 87 Aar gammel. Forhenv. Toldkasserer paa Tromsø Hals † paa Frederikshald 4. Dcbr.

— Professor Heinr. Barth, bekjendt ved sin Opdagelsesreise i Afrika, † i Berlin 25. Nvbr.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 51.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 17. Decbr. 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Professor Chr. Boeck.

Professor Christian Peter Bianco Boeck er født paa Kongsberg den 5te September 1798. Faderen, daværende Artillerilieutenant, senere Overførster ved Sølvværket, Cæsar L. Boeck († 1832), var fire Gange gift, første Gang med Maren Kristine Collett, anden Gang med Gunhild Andrine Børresen († 1804), tredie Gang med Catharine Margrethe Peckel († 1808) og fjerde Gang med Grosserer Henr. Bjørn's Enke i Kragerø. I det første af disse Ægteskaber fødtes nuværende Professor Chr. Boeck, hvis Portræt vi her give; i det tredie Professor Carl Wilhelm Boeck, der ved sine Undersøgelser af Hudsygdommene og sine Syphilisationsforsøg allerede har vundet europæisk Navn i den medicinske Verden, og hvis Biographi findes i dette Blad for 1862 No. 50.

Chr. Boeck sattes 9 Aar gammel ind i Kongsbergs Middelskole. Et mineralogisk Foredrag, som daværende Bergassessor, senere Professor Jens Esmark holdt for Skolens Elever, vakte den unge Drengs Interesse for Naturvidenskaberne. Efterat han i 1810 var kommen i Huset hos Hjeronymus Heyerdahl (Eidsvoldsmanden), som da var residerende Kapellan til Thoten, fik denne Interesse ny Næring. Heyerdahl havde som Præst paa Kongsberg under Esmark's Ledelse studeret Mineralogi og ved sin Forflyttelse til Thoten medbragt en ikke ubetydelig mineralogisk Samling, hvilken han paa sit nye Bosted fremdeles forøgede. Han var netop beskjæftiget med Udarbeidelsen af den mineralogisk-geographiske Beskrivelse over Ringsakers og Thotens Præstegjelde, som findes trykt i 1ste Bind af de af Selskabet for Norges Vel udgivne Topographisk-statistiske Samlinger, der danne Fortsættelsen af Topographisk Journal. Ikke blot af Egnens Mineralier, men ogsaa af dens Planter anlagde Heyerdahl Samlinger. Men nogen større Interesse for Botanikens Studium vaktes dog først hos Boeck ved hans Bekjendtskab med den som Botaniker senere bekjendte, i 1838 afdøde Præst til Ringebo Søren Christian Sommerfeldt, der da netop var bleven Student, samt med dennes yngre Broder, Sønner af den i 1811 afdøde talentfulde og dygtige Amtmand Christian Sommerfeldt. Med dette Studium vedblev Boeck at sysle, da han i 1813 flyttede til Størdalen med Heyerdahl, som da var bleven Sognepræst der.

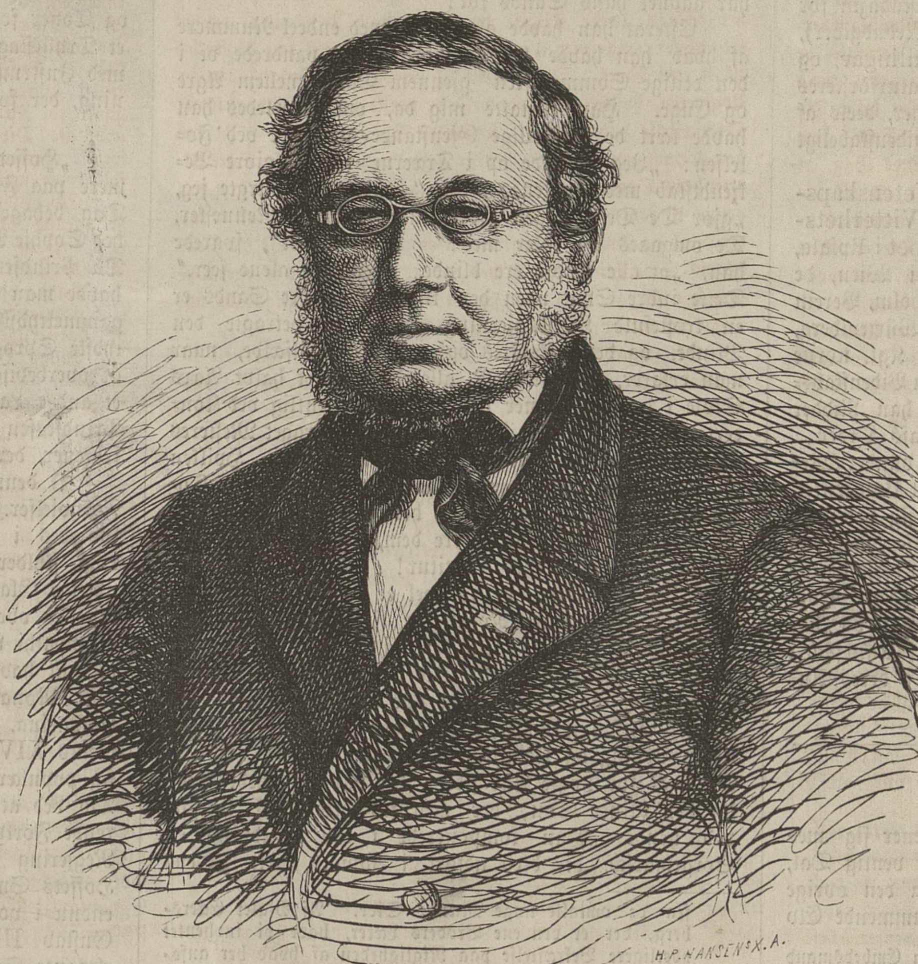
I 1815 kom Boeck til Christiania, hvor han ved privat Underviisning forberededes til Examen artium, som han i 1817 underkastede sig med Charakteren Haud illaudabilis. Med sine Omgangsvenner Studenterne B. W. Schenck og M. Keilhau (senere Professor) fortsatte han nu Studiet af Botaniken. Efterat han havde taget Andenexamen, begyndte han at studere Medicin. Men da den Maade, hvorpaa Zoologien foredroges ved Universitetet, ikke kunde tilfredsstille ham, begyndte han med Schenck at studere specielle Grene af denne Videnskab, hovedsagelig de lavere Sødyr.

Da han nødtes til forendeel at sørge for sin Underholdning, indtraadte han som Kopist i Medicinalbureauet under Kirkedepartementet, og maatte desuden under sin Examenslæsning, paa Grund af Datidens store Mangel paa Læger, gjøre Tjeneste som Kompagnichirurg. Herved og ved Manuduktioner optoges en stor Deel af hans Tid. Ikke desmindre fortsatte han ved Siden af sine Examensstudier med Held sine naturvidenskabelige Studier, hvorom flere i Tidsskrifter senere trykte mindre Afhandlinger fordeelagtigen vidnede. Sommerferierne benyttede han til naturvidenskabelige Undersøgelser deels i Christianias Omegn, deels i Norges Fjeldtrakter. Saaledes deeltog han i 1820 med Keilhau i den Udflugt over Jotunfjeldene, som denne har beskrevet i Budstikkens 2det Bind.

Allerede i 1819 blev Oprettelsen af et Veterinærinstitut her i Landet bragt paa Bane, og da Regjeringen opfordrede Universitetet til at foreslaa en yngre Videnskabsmand, der med offentlig Understøttelse kunde foretage en Reise for at gjøre sig bekjendt med Udlandets Veterinærskoler, med Forpligtelse til efter Hjemkomsten at modtage Ansættelse som Lærer i Veterinærvidenskaben, anbefalede Kollegiet Boeck, der ogsaa erklærede sig villig til at overtage dette Hverv, saasnart han var færdig med sin Embedsexamen. Han blev i 1824 medicinsk Kandidat. Samme Aar foretog han en Reise til det nordlige Norge for at gjøre sig bekjendt med Huusdyravlen m. v. Sin Udenlandsreise tiltraadte han 1825 og vendte først tilbage til Fædrelandet i 1827, efterat have studeret i Kjøbenhavn, Berlin, München, Wien og andre Stæder. I 1828 udnævntes han til Lektor ved den vordende Veterinærindretning og indgik samme Aar Ægteskab med sit Sødskendebarn Elisabeth Collett, Datter af Statsraad Jonas Collett. — Men noget Veterinærinstitut kom ikke istand, saasom Storthinget nægtede at bevilge de dertil fornødne Midler. Boeck fik derved et ufrivilligt Otium paa næsten 12 Aar, som han da benyttede deels til Istandbringelsen af en Samling for sammenlignende Anatomi, der nu er gaaet over til Universitetet og under hans Bestyrelse fortsat og udvidet, - deels til Studiet af den komparative Anatomi og Physiologi, der paa Grund af Carus's, Mechel's og Joh. Müller's Arbeider var begyndt at tiltrække sig Naturforskernes Opmærksomhed i en tidligere ukjendt Grad, og fra nu af gik frem med Kjæmpeskridt.

I 1828, samtidig med sin Udnævnelse til Lektor i Veterinærvidenskaben, blev Boeck valgt til Formand i Veterinærklassen i Selskabet for Norges Vel, som i dette Aar omdannedes til et landøkonomisk Selskab, og som saadan var han Medlem af Selskabets Direktion lige til 1860. — Baade formedelst sin Stilling og ved Interesser ledede Boeck til at arbeide for Forbedringen af vore Huusdyrracer, og paa hans Forestilling var det da, at Regjeringen senere besluttede Oprettelsen af et Stutteri paa Jerkin (paa Dovrefjeld), for at der kunde gjøres Forsøg, om ikke den norske Hesterace ved omhyggeligt Udvalg af Avlsdyr, ordentlig Røgt osv. i betydelig Grad kunde forædles. Men Forsøget strandede af Mangel paa den fornødne Understøttelse og Sympathi for Sagen, „da man dengang ikke havde faaet Øinene op for de store Mangler, der klæbede ved vor Huusdyravl, og for Nødvendigheden af Statens kraftige Indskriden, for at vække Sandsen for denne for det hele Land saa saare vigtige Sag.“

I 1837 var Oprettelsen af en Veterinærskole atter bleven bragt paa Bane, og Boeck foretog da paa offentlig Bekostning en Reise til Sverige for at gjøre sig bekjendt med dette Lands Veterinærvæsen, Stutterier, Schæferier osv., hvorom han afgav sin Indberetning. Men man

Professor Chr. P. B. Boeck.

fandt sig fremdeles ikke foranlediget til for Statens Regning at oprette noget Institut, hvor vordende Veterinærer inden selve Landet kunde modtage sin Uddannelse.

I den videnskabelige Expedition til Finmarken og Spitsbergen, som den franske Regjering i 1828 lod udruste, deeltog Boeck efter Opfordring og blev i den Anledning senere Ridder af Æreslegionen.

Ved sine fortsatte physiologiske Undersøgelser blev Boeck bragt paa den Tanke, at anvende polariseret Lys ved mikroskopiske Undersøgelser, og Resultaterne af sine Undersøgelser meddeelte han i et Foredrag ved Naturforskermødet i Gøtheborg 1839, hvilket optoges i Mødets Forhandlinger og vakte Opmærksomhed i videre Kredse, ja endog har dannet Grundlaget for de senere foretagne Experimenter i denne Retning.

I 1840 blev han, efter Forslag af det medicinske Fakultet, udnævnt til Professor i Physiologi, komparativ Anatomi og Veternærmedicin.

I 1851 foretog han en Reise til Tydskland, hvor han gjorde sig bekjendt med flere af de større Stæders physiologiske Instituter, og i samme Øiemed besøgte han 1861 Universiteterne i det vestre Tydskland, Holland og Belgien.

I 1855 tilkjendte Svenska Vetenskabs-Akademien ham en Guldmedaille for forskjellige physiologiske Afhandlinger, der vare indsendte af ham og optagne i Selskabets Forhandlinger (1846 og 1855). Under Verdensudstillingen 1856 foretog han en Reise til Paris, hvor han medbragte endeel af ham selv konstruerede physiologiske Apparater, navnlig „Kyniographicon", som han der paa Opfordring af flere berømte Lærde foreviste for l'Académie des sciences, der til sammes Bedømmelse nedsatte en Kommittee bestaaende af Professor i Medicinen, Royer, Physiologen Bernard og Physikeren Pouillet. Den sidste har beskrevet Kyniographiet i sin bekjendte Physik, ligesom Marc Sée i Gazette hebd. de medicine (1855) omtaler det med megen Anerkjendelse. Samtlige Apparater tilkjendtes den store Udstillingsmedaille.

Boeck har ikke blot grundlagt Universitetets Samling for den komparative Anatomi, men ogsaa dets betydelige Samling af physiologiske Instrumenter, hvilken har tiltrukket sig alle Fagmænds Opmærksomhed. Han har været blandt Stifterne af den physiographiske Forening, af Folkeoplysningsselskabet og af Videnskabsselskabet her i Christiania, i hvilket sidste han afvexlende har været Præses og Vicepræses. Han har deeltaget i samtlige skandinaviske Naturforskermøder, med Undtagelse af det andet Møde i Kjøbenhavn, og har ved dem holdt forskjellige Foredrag, der findes optagne i Forhandlingerne. Ligeledes har han deeltaget i de fleste større Landbrugsmøder, hvor han efter Opfordring ofte har været Dirigent. Som Medlem af Pharmakopøkommissionen har han væsentlig Andeel i Pharmacopoea Norvegica og har i det medicinske Selskab især ført Forsvaret for samme.

Boeck har kun udgivet et eneste særskilt Skrift, nemlig „Bemærkninger ang. Graptholiterne" (Universitets-Program for 1851). Derimod har han i „Magazin for Naturvidenskaberne" (hvoraf han i nogen Tid var Medudgiver), i Tidsskriftet „Eyr", i „Magazin for Lægevidenskaberne" (hvoraf han ogsaa var Medudgiver), i Öfversigt öfver Sv. Vet. Akad.'s Handlingar, og i Forhandlingerne ved de skandinaviske Naturforskeres Møder leveret Afhandlinger og Bemærkninger, deels af medicinsk, deels og fornemmelig af naturvidenskabeligt Indhold.

Boeck er Medlem af Kgl. Svenska Vetenskaps-Akademien, Kgl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Gøtheborg, Vetenskapsselskapet i Upsala, Die k. k. zoologisch-botanische Gesellschaft i Wien, de medicinske Selskaber i Kjøbenhavn og Stockholm, Verein zur Forderung der Staatsarzneikunde i Würtemberg, Skaraborgs Landhuusholdningsselskab og det Kgl. norske Videnskabers Selskab i Throndhjem, foruden Videnskabsselskabet her i Christiania. I 1851 blev han Ridder af Nordstjerneordenen og 1862 af St. Olafs Orden.

Boeck har tre Sønner, som alle have vundet Medaille for Besvarelser af Priisopgaver ved vort Universitet.

Som Videnskabsmand udmærker Boeck sig ved Flid, Utrættelighed og en skarpsindig Jagttagelsesevne paa det Felt, der er hans eget, og hvor jo netop disse Egenskaber kræves i høiere Grad end paa noget andet. Som Personlighed og Lærer er han agtet og afholdt, og „har virket overordentlig meget for Udbredelse af Kundskab i Naturvidenskabens forskjellige Grene, især i deres Anvendelse paa Lægevidenskaben".

To Brødre.*)

Ikke langt fra det Sted, hvor Renen forener sig med Glommen, gjennemstrømmer den en liden, venlig Dal, der ligger afsondret, ligesom bortgjemt fra den øvrige Verden. De høie, skovklædte Aase, den skummende Elv med sine Tømmermasser, den lukkede Udsigt, der overalt møder Øiet med den alvorlige Granskov, de velbebyggede Gaarde, Beboernes Velstand og Gjæstfrihed — Alt danner et Miniaturbillede af Moderdalen, Østerdalen. Til denne venlige Afdal førte min Reise mig isommer, og hvor behagelig overrasket blev jeg ikke ved der at finde Sands for, ja Dyrkere af de skjønne Kunster. Venner af disse og Velyndere af Talentet vilde jeg ved disse Linier gjerne meddele lidt af de Indtryk, den vakre Sommeraften i denne Dal gjorde paa mig. Tænk dig da eller gjenkald i din Erindring en af disse hyggelige Østerdals-Stuer, der ved hele sit nationale Præg gjør et langt hjemligere og mere tiltalende Indtryk end de nymodens „Bygninger", de toetagede Huse, som man nu saa ofte finder opførte ved Siden af de gamle „Stuer." Hvor luftigt og frit er der ei under dette hvælvede Skraatag; Øiet dvæler med Velbehag ved hver enkelt Gjenstand: ved det umalede, blankskurede Gulv, de simple Brædevægge, Birkeløvet i „Murens" Aabning, medens den solide, gammeldags Ovn minder dig om, at ogsaa Vinterkvældens Hygge er der sørget for; ja Alt virker tilsammen velgjørende paa dit Sind og taler om svundne Tider, om Fædrenes enkle Sæder og om en Støhed og Troværdighed, som det synes, du saa gjerne vilde gribe og fastholde, at ei Tiden skal bortskylle det gode Gamle. — Men den Stue, hvori jeg dennegang vil føre dig ind, finder du derhos udstyret med endeel for deslige Stuer usædvanlige Gjenstande: Væggene ere prydede med Oliemalerier, og i et Hjørne finder du Piano og andre musikalske Instrumenter, som Fløite og fremfor Alt Violin. Hos disse staar som en tro Vogter en ung Mand med et charakteerfuldt Aasyn. Han kommer dig ikke imøde, idet du træder ind og hilser ham, men bliver hos sine Venner Pianoet og Violinen. Med mild Stemme og venligt Aasyn gjengjælder han dog din Hilsen og dit Haandtryk. Du skuer ind i de aabne Øine, men dit Blik mødes ei af det Udtryk, der er det vanlige, hvor Sjæle mødes; thi den unge Mand er blind, blind fra Fødselen af. Det er Husets yngste Søn, Oluf M.

Allerede tidlig viste det sig, at Forsynet ei havde glemt det blinde Barn, men udrustet det med gode Aandsevner, saa han med Lethed under en kjærlig Moders Veiledning tilegnede sig de sædvanlige Kundskaber i Christendom; men ved Siden deraf sysselsatte hans Sjæl sig fra den tidligste Barndom med Tonernes Verden, saadan som den mødte hans ydre og indre Sands; Violinen blev hans kjæreste Ven. Men hvorledes faa udviklet denne sin musikalske Sands, tilfredsstillet denne stedse higende Længsel under Hjemmets snævre Forhold, i denne Afdal, saameget mere som Faderen er Føderaadsmand og uformuende! Oluf M. er nu 21 Aar gammel, og først forleden Aar lykkedes det at faa samlet en liden Understøttelse til ham, for at han i Christiania kunde gjennemgaa en ordentlig Skole under den dygtige Ursin. Hvilken Glæde og Nydelse for vor kjære Blinde at kunne leve ganske for og i den Tonernes Verden, som Forsynet i en saa overordentlig Grad har aabnet hans Sands for!

Efterat han havde glædet os med endeel Nummere af hvad han havde lært i Christiania, vandrede vi i den deilige Sommeraften gjennem Dalen mellem Agre og Enge. Han fortalte mig da, om hvorledes han havde lært de forskjellige Gjenstande at kjende ved Følelsen: „Jeg klavrede op i Træerne for at gjøre Bekjendtskab med Fuglenes Reder." „Men", spurgte jeg, „gjør De Dem nogen Forestilling om de Mennesker, De omgaaes og taler med?" „Jeg mener", svarede han, „at alle Andre ere blinde, og at jeg alene seer." Dette indre Syn uden den tilsvarende ydre Sands er en trøstefuld Kjendsgjerning, naar vi betragte den Blinde, og den bekræftes ogsaa i dette Tilfælde, naar man erfarer, at Oluf M. allerede efter et halvt Aars Skole i denne Sommer har optraadt offentlig ved Koncerter under Sperati's Ledelse og foredraget Mesteres Kompositioner til Piano eller med Orchester. Hvilken Modtagelighed maa der ei være for Indtryk fra Tonernes Verden, naar Sjælen her skal gribe og tilegne sig dem og kunne reproducere dem, uden Hjælp af Noder og Nodebøger eller Partitur!

Det er sjeldent, og tør vel ei ventes at være andet, at Bonden ofrer Noget for sine Børns Udvikling i kunstnerisk Retning selv der, hvor der kunde være Midler forhaanden dertil. Det bliver derfor saa meget hæderligere, naar man, som vor Blindes Fader, uden Midler, altsaa med Opofrelse, søger at skaffe sine Børn Underviisning og Udvikling i saadan Retning. Moderen døde for nogle Aar siden; det var et haardt Stød for den blinde Søn, der med sin hele Sjæl hængte ved hende. Han komponerede i den Anledning en Sørgemarsch, der blev udført i Aamots Kirke. Dens musikalske Gehalt har maaskee ei været stor, thi Komponisten var uden al Skole; desto betydningsfuldere turde den være som et barnligt, fromt Udtryk af hans dybe Smerte.

Paa Dødsleiet anbefalede Moderen sin blinde Søn, sin Yngste, sit Smertens Barn, til den lidt ældre Broder, Haakon; denne har hidtil med sønlig Troskab og broderlig Kjærlighed søgt at holde sit Løfte, uagtet han har maattet stifte Gjæld for at hjælpe Broderen og sig selv frem paa Kunstnerbanen; thi ogsaa han har et bestemt Kald, nemlig for Malerkunsten. Allerede den nævnte venlige Bolig med sine Oliemalerier paa Væggene vidnede om, at denne Kunst havde ialfald sine Yndere derinde; vi fandt der Skitser fra Landets forskjellige Egne. Haakon M. er for Tiden Elev af Eckersberg, og vi tror at kunne sige af de forhaabningsfulde hos denne vor fortjente Kunstner.

Saavidt er dette Broderpar kommet paa Kunstens Bane, der har Ord for at være tornefuld, maa vel og være det, for at Evnerne ved Modstanden kan anspores og Kræfterne udvikles. — Men hvorledes komme videre? Venner af Kunsten behøve ei mere end dette Fingerpeg. — Østerdalen vil ei heller glemme sine Sønner, men sætte en Ære i at hjælpe dem fremad paa den Bane, de have betraadt!

*) Nærværende Skizze, der er sendt os fra en Embedsmand i Østerdalen, var ledsaget af en her udeladt Erklæring om, at den er tilbleven uden Vidende eller Paavirkning fra de omtalte unge Mænds Side. Af Maler Eckersberg, der er den ene Broders Lærer, have vi indhentet yderligere Bekræftelse paa Rigtigheden af hvad her anføres om begge Brødres Talent, kunstneriske Stræben og Trang til Understøttelse. Red.

Kong Gustav III og det franske Hof.

III.

(Slutning.)

De fremmede Ministre, der overværede disse Fester, have i sine Depecher givet talrige Beretninger derom. Vi gjengive her nogle Træk:

11te Februar 1777.

„Iforgaars gaves hos Hertugen af Södermanland en høist sindrig Fest, der forestillede et Bryllup, Keiseren af China holdt for en af sine Sønner. Samtlige Kostumer og Værelsernes Dekoration var korrekt i chinesisk Stiil. Beylon, Keiseren, blev sin Rolle tro den hele Aften og gav den med stor Anstand og Lethed."

14de Oktober.

„Prinds Fredrik begav sig efter sin Tilbagekomst øieblikkelig til Gripsholm. Hans Forbauselse var stor ved at finde Slotsgaarden forladt af alt Levende. Alle, selv Skildtvagterne, havde Befaling til at skjule sig. Alle Porte vare lukkede, intetsteds øinedes Lys; det hele Slot saa ud som en forladt og øde Borg. Efter længe at have ventet og kaldt forgjæves, steg Prindsen og hans Følge af Hestene og lukkede selv Slotsporten op. Istedetfor Hoffet, som man havde ventet at finde paa Slottet, mødte man smaa Skarer af Bønder, der i Dødstaushed vankede om i de øde Haller. Som tapre Riddere besluttede man at bringe de tause Skarer til at mæle. Sælsomme Klagelyd høres og en Stønnen som af Væsener, der vaagne af en dyb Lethargi: Prindsens og hans Staldbrødres Tapperhed har brudt Trolddommen og forjaget de onde Aander. Hoffet har Ord og Toner for at takke Befrierne, Slottet er som ved et Trylleslag pludselig oplyst, og Kanontorden, blandet med Instrumenters Klang, forkynder Fortryllelsens Løsning, der følges af et Bals Glæder."

5te November 1782.

„Hoffet, som er paa Gripsholm, vedbliver at tænke mere paa Fornøielser end paa Forretninger. Forleden Dag behagede man at modtage Hendes kongelige Høihed Sophie Albertine i de franske Mystifikationers Smag. Da Prindsessen aldrig havde været paa Gripsholm, havde man omgivet Slottet med Skildtvagter, klædte i gammeltydske Dragter og som tiltalte Prindsessen i det tydske Sprog, idet de standsede hendes Vogn og søgte at overbevise hende om, at hun havde forvildet sig til et andet Land. Ankommen til Gripsholm modtoges Prindsessen af Hoffets Damer, forklædte som Klosterfrøkener, der tillode sig en Mængde Gjøglerier," o. s. v.

I denne Smag var Gustav III.'s og hans Hofs Fornøielser. Inden man beklager Misbrugene, der først sporedes i en senere Periode af denne Konges Regjering, skylder man at fremhæve den i politisk Henseende nyttige Glands, han under sine første Regjeringsaar kastede over sit Hof, hvorved det øvrige Europas Sympathi vaktes derfor. Efter først ved kloge Reformer at have erobret sig en Plads imellem Europas oplyste Monarcher, under den store Frederik og den store Catharina, men ved Siden af Joseph II., Pave Clements XIV. og Ludvig XVI., vilde Gustav ogsaa gjøre sig populær blandt sine egne Undersaatter og behage sin Tid ved at imødekomme dens Forkjærlighed for glimrende Forlystelser, og det svenske Hof stod under hans Regjering længe som Forbilledet paa elegante Fester. Hoffets Smag trængte snart gjennem til Nationen, og endnu i vore Dage bevares i Sverige Traditionen om Gustav III.'s Regjeringstid som en Glædernes og de elegante Sæders Epoke. Til de gamle Skikke, der endnu vare raadende i Landet, føiedes det Bedste af

de franske. Hyppigt foretagne Reiser gjorde de høiere Klasser fortrolige med fremmede Landes finere Leveskikke, og Nationens Mænd saa sig lige fra Borgerkrigenes Nød hensat i en Periode af Ro og Velvære. Digteren Bellmanns uforlignelige Talent har efterladt det svenske Folk en interessant Samling af poetiske Folkeviser til denne Tids Forherligelse.

Sporene fra Gustav III.'s Regjering ere endnu bevarede i det svenske Selskab og i Sveriges Hovedstad. Smagen for fransk Sprog og Literatur var trængt til Norden allerede i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, men det er fra Gustavs Tid, at denne Smag er grundfæstet hos Svenskerne. Revolutionen og det 18de Aarhundredes store Rystelser bragte Nationerne i mangehaande Berørelser med Frankrig, men for de fleste og især for Sverige, falde de behageligste Forbindelser i den sidste Trediepart af det 18de Aarhundrede. Sverige har ikke forglemt dette.

Hvorvel de af Gustav III. opførte offentlige Bygninger ikke vare talrige, kan man dog sige, at Sveriges Hovedstad bærer Præget af hans Tid. Den Bro, der forener Fastlandet med den Ø, hvorpaa Slottet ligger, er paabegyndt under Gustav; denne Bro fører til den store Plads, paa hvilken det Theater ligger, han lod opføre med saa megen Omhu. Descartes's Gravmonument skyldes Gustavs Respekt for dette store Navn; Gustav Vasas Statue, som Madame de Staël kaldte „Sveriges olympiske Jupiter", modelleret af en Franskmand og afsløret 1774, et heelt Kvartal af Staden opført til hans Tid i storartet Stiil, udenfor Hovedstadens Porte det smukke Lystslot Haga, længer borte Drottningholms smukke Haver i fransk Smag, i disse Slotte selv Ludvig XV.'s og Ludvig XVI.'s Foræringer af rige gobelinske Tapeter og Sevresporcellæn til uhyre Værdier, og endelig en stor Mængde Portræter af berømte franske Generaler, Statsmænd, Skribenter og høitstaaende Damer — alt dette existerer endnu som Minde om Gustav III.

Det maa endnu bemærkes, at det ikke blot var af Dilletantisme og Hang til Fornøielser, at Gustav saa hurtig hengav sig til sin Tids Smag. Ved sit Theater og sine Hoffesters Glands troede han at fremkalde en for Landet nyttig Luxus, opmuntre de skjønne Kunster og i aandelig Henseende løfte sit Folk. Ved Siden heraf gik ogsaa en politisk Hensigt: han haabede ved sit glimrende Hofs Tillokkelser at drage til sig og fastholde Sønnerne af de fornemme Svensker, der vare styrtede ved Statsomvæltningen 1772, og som herfor bare paa et Nag, der kunde blive ham farligt. Dette lykkedes ham ikke, og tildeels bærer han selv Skylden derfor. Han var selv den Første til at vise, at det Hof, hvis Tillokkelse skulde støtte hans Politik, ikke formaaede at fængsle ham. Han forlod det altfor ofte. De unge Adelsmænd, der vare ham fiendtlige, vedbleve at holde sig borte, og de Andre vidste, at et Middel til at vinde hans Gunst, var at gaa til Versailles. Dette var i hans Øine et Beviis paa god Smag, Aand og Talent. Selv følte han sit eget Rige for snævert for sig og søgte at glimre ved fremmede Hoffer.

Frieriet af Ferdinand Fagerlin. (Efter Stockholms „Ny illustrerad Tidning.")

Frieriet af Ferdinand Fagerlin.

Den unge svenske Kunstner, der har været Mester for det smukke Genrebillede, som vort Træsnit forsøger at gjengive, har i en forholdsviis kort Tid svunget sig op til en vel fortjent Navnkundighed. Født af Forældre, der tilhørte Stockholms Borgerklasse, blev Fagerlin, efterat han først havde taget Studentexamen, ansat som Officier ved Lifbeväringen, en Post, som han dog atter opgav for at følge sit Kunstnerkald. I 1853 flyttede han nemlig til Düsseldorf, og med Undtagelse af et Aars Ophold i Paris har han ikke senere forladt den først nævnte By. Det varede temmelig længe, før han dristede sig til at sende noget af sine Arbeider ud i Verden, og selv i den senere Tid er det ikke skeet synderlig hyppigt. Til Gjengjæld slog hans Arbeider strax an hos Publikum. „Frieriet" var i Sommer udstillet i Dublin, og det var der, en engelsk Kunstdommer gav følgende Skildring af det: „Det bedste af de skandinaviske Billeder og sandelig en af Udstillingens Juveler er „Frieriet" af den svenske Kunstner Fagerlin. Scenen er det Indre af en tarvelig Stue, hvor man seer en gammel Fisker med sin bedagede Hustru og deres Datter — øiensynlig deres eneste. En ung, beskedent udseende Fisker har bedet om Datteren til Hustru og staar ærbødig ved Døren og betragter hende alvorligt, medens Pigen slaar sine Øine ned, ligesom besluttet paa at afvente Forældrenes Bestemmelse. Den værdige, gamle Kone, der bøier sig ned over sin Mand, som sidder og steller med sit Garn i Forgrunden, synes at gjøre ham bekjendt med den unge Mands Forslag. Medens den tunghørte, gamle Fader lytter til hendes Ord, læse vi blandede Følelser i det veirbidte Ansigt: den humoristiske Bonhomie og den faderlige Selvopofrelse, blandet med den smertelige Tanke, at han skal miste sin Yndling."

Literatur.

Paa H. Tønsberg's Forlag er udkommet: **Reiseminder** af A. Munch. 252 S. 8. 80 ß. Indhold: Skizzer fra Prag (2 Afsnit); Et Besøg i Weimar; Slottet Blonay; Breve fra London; Udflugt til Skotland og de engelske Søer (7 Afsnit). Forfatteren har indledet Bogen med følgende Vers:

„Billeder fra svundne Dage
Kaldes gjerne jo tilbage,
Om end med afbleget Glands —
Vandringsblade, spredte, lette,
Har jeg derfor villet sætte
Sammen til en Mindekrands."

Og denne Krands, fra en kjær Digters Haand, vil vistnok blive modtagen med Velvillie, om end de „spredte Blade", hvoraf den er sammensat, for en stor Deel Læsere ikke have Nyhedens Interesse. Thi Skizzerne fra Prag ere, saavidt erindres, trykte i Den Constitutionelle, Slottet Blonay i Nyhedsbladets Nytaarsgave for 1860, og de øvrige Stykker (Firefemtedele af Bogens Omfang) i det af Forfatteren ud-

givne, men nu ophørte Maanedsskrift „For Hjemmet." Endeel af Skizzerne i „For Hjemmet" ere af en saa ung Dato, at flere Læsere endnu turde have dem i friskt Minde, og Eieren af dette Tidsskrifts Oplag helst kunde seet deres Optrykning noget udsat. Men man kan ikke vel fortænke en Forfatter i, at han ved at samle sine eensartede Arbeider, tager med selv nyere sammenhørende Sager, forsaavidt han dertil maatte have formel Adgang. Over disse som de tidligere Reisebilleder fra Munch's Haand hviler en poetisk mild og harmfri Stemning. De tilstede Læseren i Mag at hengive sig med Forfatteren snart til Betragtningen af Naturens Skjønhed, snart til Rekapitulationen af de historiske Minder, som knytte sig til de Steder, Digteren beskriver. Samtlige disse Egenskaber i Forening med et smukt Sprog gjøre Munch's Reiseskildringer til en ret afverlende, underholdende og tillige belærende Lekture. Og da Julen synes at ville bringe os ganske faa originale Arbeider af Betydning, tør disse „gamle Gjæster" saameget mere finde sin Plads paa mangt et Julebord.

— **Biskop Claus Pavels's Autobiographi**, udgivet af C. P. Riis. Chr. 1866. 252 S. 8. Priis 72 ß. J. W. Cappelen. Af Biskop Pavels's Autobiographi er tvende Gange trykt et Uddrag, først i Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, og derpaa i det af Riis udgivne Uddrag af Pavels's Dagbøger. Hvad der er trykt, angaar hovedsagelig kun Pavels's Levnetsomstændigheder. Men mange med Hensyn paa Tidsforholdene og de offentlige Personligheder yderst interessante og oplysende Partier ere paa den Maade forbigaaede, saaledes at den Udgave af Autobiographien, som her foreligger og som har medtaget Alt, hvad der efter Udgiverens Skjøn egnede sig for et større Publikum, kan betragtes som et nyt Værk, hvis Indhold for Størsteparten vil være Læserne ubekjendt.*) Pavels's Biographi har ligesom hans Dagbøger Memoirernes Charakteer, og hvad han fortæller, faar mindre sin Betydning ved Forholdet til hans Person og Oplevelser, end ved den Rapport, hvori det staar til Tiden og dens Synsmaader, og som Billeder af af hine Dages Liv, Sæder og Kultur. Men netop fordi Pavels's Skildringer sætte os istand til klart at fatte Tidens Eiendommeligheder, dens Higen og Tragten, have de et saa stort Værd og en saa fængslende Kraft, at vi vove at tro, at selv Romanlæsere ofte ville finde sig lige saa stærkt tiltrukne af disse virkelige Tidsbilleder, som af dem, der skyldes de „historiske" Romanforfatteres Phantasi. Skjønt langtfra Pavels's Autobiographi kan have et Digterværks hele Tiltrækningskraft for den store Hob, vove vi dog derfor alligevel at antage, at den vil blive modtaget og læst med Glæde af alle dem, som søge „en morende, men sund, uskadelig og tillige belærende Lekture." Bogen, der er smukt udstyret og priisbillig, være derfor paa det Bedste anbefalet til vort bogkjøbende Publikum.

— **Efterladte Skrifter** af R. Keyser. 1ste Binds 2det Hefte er netop udkommet paa P. T. Malling's Forlag — 10 Ark stor 8. Priis 50 ß. Heftet indeholder Fortsættelse af „Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen", i hvilken Deel den afdøde lærde Forfatter giver en fuldstændig Udsigt over den norsk-islandske Literaturs Udviklingsgang indtil Slutningen af 14de Aarhundrede tilligemed udforlig Analyse af Indholdet og Oversættelse i metrisk Form af et stort Antal Digte som Prøver. Vi bringe i Erindring, at det hele Værk (hvis 2den Deel skal omhandle Norges Stats- og Retsforfatning i Middelalderen og Nordmændenes private Liv i Oldtiden) kun vil udgjøre omtrent 65 Ark, og at Subskribenter, der tegne sig inden Udgangen af dette Aar, erholde Værket til den i Forhold til Udstyr og Format billige Priis af 5 Skilling Arket.

— **Fra Lofoten og Solør** af H. Schulze. 2det forøgede Oplag. Chra. 1866. 167 S. 8. Priis 48 ß. J. W. Cappelen. Under forrige Juul udkom disse Skizzer. At et nyt Oplag nu er bleven fornødent, vidner om den velvillige Modtagelse, de have fundet hos Publikum. Dette Bifald har opmuntret Forfatteren til at forøge den nye Udgave med et Par ældre Skizzer og en ny, „Slaget i Trangen", der skildrer den „for vort Folk saa hæderlige Træfning i 1808". — I denne forøgede Udgave vil Bogen give et endnu fuldstændigere Billede af Livet og Eiendommelighederne i de Egne, som den omhandler. Ved et afverlende Indhold, en let, livlig og ukunstlet Fremstilling vil den vistnok fremdeles finde mange og erkjendtlige Læsere.

— **Die Culturpflanzen Norwegens** af Fr. C. Schübeler udkom 1862 som Program fra Universitetet i det for dets Publikationer sædvanlige Antal Exemplarer. Oplaget gik dog hurtig med, saaledes at baade Nordmænds og Udlændingers Bestræbelser for at erhverve Exemplarer af Værket længe have været forgjæves. En Godseier i Schlesien ved Navn Fried. Thielau, „Æresridder af Johanniter-Ordenen", der selv forgjæves havde søgt at erhverve et Exemplar, men som omsider fik et laant fra et offentligt Bibliothek, indhentede f. A. Forfatterens Tilladelse, og det gjennem Telegraphen, til at foranstalte et for Tydskland bestemt Udtog af Skriftet, hvilket saaledes er udkommet i Breslau og udgjør 67 Sider stor Oktav. Udgivelsen er ingen Bogmager-Spekulation, men kun et oprigtigt Forsøg paa at gavne sine Landsmænd. Hr. Thielau, der formodentlig selv er en rig Mand, har ladet Udtoget trykke paa sin Bekostning og uddeler det gratis. Foruden Uddrag af Originalen finder man i Thielau's Arbeide en Paaviisning af Schübeler's Virksomhed for Havedyrkningens og Landbrugsvæsenets Opkomst hertillands.

*) Stipendiat L. L. Daae har ledsaget Udgaven med fornødne Noter.

— Paa Edv. B. Giertsen's Forlag er i Bergen netop udkommet: **Fraa Bygdom**. Av Christopher Janson. 131 S. st. 8. Priis 60 ß. Denne Bog, der er tilegnet Ivar Aasen, indeholder tvende Fortællinger: „Han Per og ho Birgit" og „Liv", begge skrevne i Landsmaalet. Chr. Janson er den eneste os bekjendte af alle „Maalstrævere", som selv korrekt og flydende kan tale det Sprog, han vil have indført som Skriftsprog, og som efter Kyndiges Dom i sit Slags skal være meget godt og rigtigt. Han er os ogsaa bekjendt som en Mand med digterisk Begavelse, og disse hans Fortællinger, i hvis Stiil vi strax møde den sagamæssige Simpelhed, maa derfor vække nogen Forventning, om end Sproget tør afskrække ikke Faa fra Læsningen.

— **Nor**, en Billedbog for den norske Ungdom. Indeholdende: Store og gode Handlinger af Nordmænd; norske Folkeeventyr og Sagn. Tredie Opl. Med 6 illum. Kobbere. Chra. 1865. 128 S. 30 ß. N. W. Damm. — Sætter man ud af Betragtning de hos Hamilton paa Frederikshald udkomne c. 30 Børnebøger, der ere forfærdigede af tydske Billeder med en tarvelig Forklaring, og maaskee et halvt Snees andre i Tydskland for „norsk Regning" og med norsk Text lavede lignende Billedbøger, har denne Literaturgreen — om man saa maa kalde det — hos os et i Forhold til Forbruget lidet Antal Produkter at opvise, og det især af originale. Den Bog, som her fremtræder for 3die Gang i ny Skikkelse, samt Jørgen Moe's „I Brønden og Kjærnet", ere vel de eneste norske Børnebøger, som fra Forfatterskabets Side ere af nogen sær Betydning. Vi have derimod ikke saa faa oversatte gode Børnebøger, navnligen Fortællinger, efter det Engelske, uden at dog derved Publikums Behov har kunnet tilfredsstilles; thi Hovedbestanddelene i Forsyningen af Børnenes literære Julebord har dog været og vil fremdeles blive danske Børnebøger, originale eller i Danmark udkomne Oversættelser. — Billedbogen „Nor", der udkom første Gang for 27 Aar siden (1838) indtager, som sagt, en fremragende Plads blandt det Slags Skrifter, hvorom her er Tale. Den er baade belærende og underholdende, og har det Fortrin, at den heeltigjennem med Hensyn til Indhold og Stof er norsk. I Bogen ere ingen Forfattere nævnte; men det er neppe længere nogen Hemmelighed, hvem de ere. De historiske Stykker ere forfattede af afdøde Bernt Moe, der leverede dem som Prøve paa en paatænkt norsk Udgave af „Store og gode Handlinger af Nordmænd", svarende til Ove Malling's bekjendte Bog med samme Titel. Eventyrene og Sagnene ere fortalte af Asbjørnsen, og skjønt de høre til hans tidligste Forfatterskab, have de hans senere saa bekjendte Arbeiders Fortrin, hvad Fortællemaaden angaar. Det anonyme Indledningsdigt skyldes Jørgen Moe. De i Farver udførte Billeder anskueliggjøre charakteristiske Punkter deels i den historiske Deel, deels i Eventyrene og Sagnene. „Nor" kan saaledes ikke blot fra Indholdets Side, men ogsaa ved sit Udstyr med Billeder, der jo høre til i Børnebøger, hævde sig en fortrinlig Plads paa „de Unges literære Julebord." At Bogen ikke er forfattet „udi dette Aar", gjør intet til Sagen; thi den er saa gammel og har været saa længe ude af Boghandelen, at den vistnok vil være ny for saagodtsom hele det unge Publikum, for hvilket den nu fremtræder.

— Af H. C. Andersen's **Nye Eventyr og Historier** er paa Reitzel's Forlag i Kbh. udkommet en ny Samling (3die i anden Række), der indeholder: Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen — Veirmøllen — Sølvskillingen — Bispen paa Børglum og hans Frænde — I Børnestuen — Guldskat — Stormen flytter Skilt.

— **Ungdomsdigte** af H. P. Holst (Tidsrummet 1830—1840) er udkommet i 3die Udgave, i Miniaturformat, svarende til de paa Forlagsbureauets Forlag i den sidste Tid udkomne Udgaver af Digterværker. (Reitzel's Forlag. 88 ß.)

Nekrolog.

Johan Nordahl Fischer

var født 16de April 1801. Hans Forældre var Kjøbmand Johan Adolph Fischer og Alette Brun, Biskop Johan Nordahl Brun's Datter. Hun blev gift strax efter sin Konfirmation, i sit 17de Aar, og Sønnens Fødsel blev hendes Død. Han blev da strax optagen i sin Morfaders Huus og tilbragte her sin hele Barndom. Biskopens Studerekammer blev hans Legestue, og det har ikke varet længe, før den gamle Biskop begyndte at underholde sig med den opvakte Dattersøn om de mange Ting, der bevægede hans Tanker. Her lagdes Grundvolden til det christelige Alvor, som bevarede sig hos Fischer under alle de Fristelser, hans Ungdomstids Selskabsliv og andre Forhold lagde det iveien, og som traadte saa stille, beskedent og smukt frem paa hans gamle Dage. Her fik han ogsaa kaste det første Indblik i den poetiske Literatur, den han ogsaa hele sit Liv omfattede med en inderlig Kjærlighed. Han blev ogsaa sit hele Liv igjennem en meget læsende, men lidet skrivende Mand. De Smaadigte, han nu og da skrev, betegne ham som en Mand af fiin Smag og ikke uden Talent; men i sin store Beskedenhed lod han dem ikke komme udenfor en snæver Kreds.

Biskop Brun maatte vel kaldes den fornemste Bærer af al aandig Stræben i Bergen i hine Dage, da han sad som den kraftige Sandhedens Tolk paa Bergens Bispestol. Hiin Tid var en anden end den, vi nu lever i, og den nidkjære Forkynder af de gamle Fædres Lære kunde tage en virksom Deel i Alt, hvad der kunde tjene til at hæve Folket over Hverdagslivets Prosa. Musik, Theater og Digtekunst fandt i Bergens Biskop sin virksomme Befordrer og Velynder. At Fischer havde levet under den mest umiddelbare Indflydelse af en saadan Mand, kunde mærkes paa den levende Sands for Kunst og Literatur, som han bevarede usvækket til sin Død. Den omhyggelige Opdragelse, der blev ham tildeel, og det faderlige Forbillede af en Mand som Nordahl Brun, maatte gjennem hans Ungdom gjøre ham til en Fiende af den Raahed, der i hine Tider saa tidt herskede i Selskabslivet, skjønt han i alle Bergens bedre Kredse var en selvskreven Gjæst, der med sine Sange, sit Vid og sin Munterhed var Alles Glæde. I hans Nærhed maatte man altid føle sig stillet ligeoverfor den fint dannede og af sand Humanitet gjennemtrængte Mand, og heraf kom vel ogsaa den store Indflydelse, der blev ham givet i en vid Kreds at udøve

Fischer blev bestemt til Handelen og til den Ende sendt til et Institut i Udlandet. Da Faderen døde, overtog han dennes Forretninger; men disse vare faldefærdige, og Fischer har vel ikke besiddet en til sine gode Kundskaber svarende praktisk Dygtighed. Han maatte saaledes snart standse, og da han vilde betale Hver sit, blev han en gjældbunden Mand til sin Dødsdag. Da han maatte ophøre med sin Handel, overtog han en Lærerpost paa det af Svenskeren Anderson grundede Handelsinstitut, som han efter dennes Død bestyrede i en Række af Aar. Her virkede han med megen Dygtighed og utrættelig Kjærlighed, og Bergens yngre Handelsstand vil bevare hans Nidkjærhed og hans Humanitet midt under Strengheden i taknemmeligt Minde.

Han ophørte med denne Virksomhed og tog tillige Afsked som Stadthauptmand, da han efter den i 1855 afdøde Fr. Meltzer blev udnævnt til Overvrager og Maaler i Bergen. Denne magelige Bestilling var for ham at betragte som en vel fortjent Pension Ved Siden heraf var han Forligelsescommissær, men traadte forresten kun i liden Berørelse med Omverdenen i sine sidste Aar. Han var plaget af Asthma og andre Onder, der nødte ham til saagodtsom ganske at trække sig ud af al selskabelig Omgang. Saa meget hellere sad han hjemme paa sit Værelse imellem sine Bøger og Billedet af Bergens gamle Bispegaard og den gamle Biskop, som derinde havde draget hans Hjerte til sig. Det var ham altid en stor Glæde, naar man kom hjem til ham og talte med ham om disse Dage.

Fischer var gift med Aletta Eriksen, der ogsaa var en Datterdatter af Biskop Brun. Han efterlader hende som Enke, men havde ingen Børn. Hans talrige Venner og Disciple have hædret hans Minde ved at sørge for, at hun ingen Nød lider. — Fischer døde af Slag den 8de November, og hans Dødsfald var et Sørgebudskab for den By, i hvilken han havde levet og virket. Dette gav sig ogsaa paa en skjøn Maade tilkjende ved hans Jordefærd. t.

Norge.

Christiania. I Anledning af det svenske Reformforslags Antagelse er der fra flere Byers forskjellige Korporationer gjennem Telegraphen sendt Lykønskninger til Sverige. — Storthinget vedtog 9de December følgende Adresse: „Naadigste Konge! Norges Storthing tillader sig i Underdanighed for Deres Majestæt at frembære sine Lykønskninger i Anledning af Dagens store og for alle Tider mindeværdige Begivenhed i Deres svenske Rige. Sveriges Stænder have fattet Beslutning om en dybt indgribende Omdannelse af Nationalrepræsentationen og det med en Samstemmighed, en Selvopofrelse og medborgerlig Imødekommen, hvortil der kun haves faa Sidestykker i Folkenes Aarbøger, og som er den bedste Borgen for, at den nye Samfundsordning vil blive en ny Kilde til Velmagt og Lykke for Sverige. Som Grundlægger af dette store Fredsværk har Deres Majestæt fyldestgjort Deres Valgsprog at bygge Land med Lov paa en Maade, som i Historien aldrig vil glemmes. Det norske Folk, som i Sveriges Lykke kun seer sin egen, kan ikke andet end udtale sin Glæde over, hvad der er skeet, forvisset om, at det i Deres Majestæt har sin bedste Tolk for de Følelser, som det nærer for det ædle Broderfolk." — Kongen er ved Forestillingen i Stockholms Theater og ved andre Anledninger bleven hilset med umaadelig Begeistring, og Takadresser indløbe uafladelig.

— I Storthingets Møde i Fredags bevilgedes til Tegne- og Kunstskolen i Christiania 3,200 Spd., til Nationalgalleriet 1500 Spd. (hvoraf Halvdelen til Leie af Lokale), til Eckersberg's Malerskole 300 Spd., til offentlige Tegneskoler 1780 Spd., til den skandinaviske Forening i Rom 150 Spd., til Organist Lindeman 300 Spd., til Videnskabsmænds og Kunstneres Reiser 2000 Spd., alt aarlig. Derimod forkastedes Regjeringens Forslag om et Bidrag af 1000 Spd. til Udgivelsen af O. G. Sars's Undersøgelser om Ferskvandskrebsdyrene, om 210 Spd. aarlig til Organist Arnold's Orgelskole og 60 Spd. til Fuldmægtig Dybdahl for at fremme hans Virksomhed for Sangmusiken.

— Under 2den Decbr. er Sognepræst til Botne Th. Stang udnævnt til Sognepræst til Modum; Præst ved Hospitalet m. m. i Throndhjem Fr. E. Storm til Sognepræst ved vor Frue Kirkes Menighed sammesteds, og Kand. mag. Karl D. Rygh til Adjunkt ved Throndhjems lærde Skole.

— Paa Kongsvinger brændte 12te Decbr. Hagerup's forrige Gaard, der var assureret for 14,970 Spd. Fogedarchivet og Postmesterarchivet, der husede i Gaarden, bleve for en stor Deel ødelagte. Flere Nabohuse beskadigedes.

— **Dødsfald.** Professor J. G. Forchhammer (berømt Naturforsker) † i Kjøbenhavn 71 Aar gammel.

— Leopold I, Konge af Belgien, Europas ældste Monarch † i Brüssel 75 Aar gammel. (Hans Søn har besteget Thronen under Navnet Leopold II.) — Nigra, kgl. italiensk Huusminister, † i Florents.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 52.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 24. Decbr. 1865. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Professor Gisle Johnson.

Den Familie, som Professor Gisle Johnson tilhører, skriver sig oprindelig fra Island. I Slutningen af forrige Aarhundrede blev Farfaderen Gisle J., Søn af Sysselmand Jon Jakobsson paa Espehol († 1808) og Sigrid Stephansdatter, efter i Kjøbenhavn at have fuldendt sine theologiske Studier, ansat som residerende Kapellan til Sogndal og Hitterø, hvorfra han forflyttedes først til Romedal og senere, i 1808, til Østre Moland, hvor han døde som Sognepræst i 1829. Han er mærkelig som Forfatter til en liden Piece om Norges Gjenforening med Island, der paa Statholderen Grev Essen's Foranstaltning blev supprimeret, og som derfor nu hører til literære Sjeldenheder. Som de fleste islandske Studenter var han en dygtig Latiner, og man har flere Poesier i dette Sprog af ham. Hans Søn Georg Daniel Barth Johnson tjente sig fra Underofficier op til Premierlieutenant, lagde sig efter Veibygningskunsten og blev, efterat han paa offentlig Bekostning i 1838 havde opholdt sig i Udlandet for at gjøre sig bekjendt med de nyere Fremskridt i sit Fag, i 1843 Kanal- og Havnedirektør. — Den 10de September 1822 fødtes paa Frederikshald Sønnen Gisle Johnson. Dimitteret fra Frederikshalds lærde Skole tog han i 1839 Studentexamen og det paafølgende Aar Andenexamen, begge med Charakteren Laudabilis præ ceteris, samt fem Aar efter theologisk Embedsexamen med Udmærkelse. Ved kgl. Resolution af 6te August det følgende Aar, 1846, tilstodes der ham af det Schytte'ske Legats opsparede Midler et Stipendium paa 500 Spd., for under et Aars Ophold i Udlandet at fortsætte sine theologiske Studier. Vinteren tilbragte han i Berlin, hvor dengang Professorerne Neander, Twesten, Hengstenberg o. Fl. foredrog de forskjellige theologiske Discipliner; i et personligt Forhold kom han især til den sidste af disse Mænd. Men den „moderne" Theologi kunde, som rimeligt var, ikke finde synderlig Anklang hos Johnson; han stødtes tilbage af den „evangeliske", af Lutheraner og Reformerte unerede Statskirkes Theologi, der var den herskende ved Berlineruniversitetet; til Trods for den rige Videnskabelighed, som her udfoldedes, maatte han i høi Grad føle Savnet af levende Sønner af sin Kirke, virkelige Repræsentanter for den lutherske Kirkes Theologi. Efter at Vintersemesteret den 20de Marts var udløbet, begav han sig derfor til Leipzig, hvor han saagodtsom udelukkende beskjæftigede sig med Studiet af den christelige Ethik, der da netop foredroges af Prof. Harleß, „en af den lutherske Kirkes første Theologer og dygtigste Talsmænd i Tydskland." I Leipzig traf han for første Gang sammen med en Mand, der faa Aar efter skulde blive hans Kollega, daværende Lic., nu Prof. ved det norske Universitet, Caspari, der dengang levede som Privatlærd i Leipzig, og hvis Foredrag over det gamle Testamente Johnson besøgte. I Midten af Juli 1846 begav han sig derpaa til Erlangen, hvor han dog, da Semesteret nærmede sig sin Slutning, blot kunde opholde sig en kort Tid, endskjøndt han her, „egentlig for første Gang i Tydskland, fandt et theologisk Fakultet, som ikke blot i et enkelt Medlem kunde siges i Sandhed at tilhøre den lutherske Kirke." Her lærte dengang „den lærde og skarpsindige Dogmatiker, Prof. Thomasius, den af den historiske og praktiske Theologi fortjente Prof. Høfling, den geniale Historiker og Fortolker af det gamle Testamente Prof. Hofmann, samt Kirkehistorikeren Lic. H. Schmidt." Efter korte Besøg i Tübingen og Heidelberg gjorde han en Afstikker til Paris, hvorfra han den 21de September 1847 atter kom tilbage til Norge*). To Aar efter kaldtes han under 2den Juli 1849 til Lektor i Theologi, og naar man dertil føier, at han den 16de Mai 1860 udnævntes til Professor i samme Fag, er Skildringen af de ydre Omskiftelser i hans Liv afsluttet.

Vi ville først kaste et Blik paa hans Forfattervirksomhed. Denne har ikke været stor; man har kun et eneste særskilt udgivet Arbeide af ham, og hans første Bidrag til den theologiske Literatur indskrænkede sig til et efter Zeitschrift für Protestantismus und Kirche affattet Referat om „Leipziger-Konferentsen d. 30 og 31 Aug. 1848 af Lemmer og Venner af den evangelisk-lutherske Kirke i Tydskland" i 2det Bind af Theologisk Tidsskrift for den norske Kirke. Det efterfulgtes af flere andre Artikler sammesteds: Forhandlinger i Præstemødet i Trondhjem d. 7, 8 og 9 Aug. 1849, meddelt ifølge Forsamlingens Beslutning (2 B., S. 585—612); Den evangelisk-lutherske Kirke i Preussen (3 B., S. 229—245, 572—608); Den evangelisk-lutherske Kirke i Nassau (4 B., S. 133—143); Leipziger Konferentsen den 27 og 28 Aug. 1851 (4 B., S. 144—153); Sveriges kirkelige og religiøse Tidsskrift-Literatur (4 B., S. 169—173); Den evangelisk-lutherske Konferents i Leipzig 1853 (5 B., S. 438—498), samt endelig et Indledningsforedrag i Christiania geistlige Forening 1854 om Konfirmationens Forhold til Skriftemaalet (6 B., S. 632—638). Han er desuden Koncipist af det i samme Tidsskrift (5 B., S.177—192) aftrykte Andragende til H. M. Kongen fra Præstemødet i Bergen om Sammenkaldelse af en almindelig norsk Kirkeforsamling.

Ved det nævnte Præstemøde havde der lydt meget stærke Klager „over den store Mangel af (paa) ægte christeligt Liv indenfor den norske Kirke", og det var bleven fremhævet, at „den foruroligende Grad, hvori alskens Immoralitet — og det ikke blot den, der aabenbarer sig i Forbrydelser, som Staten kan ramme med sine Straffe — synes at tiltage, og navnlig den almindelige Ligegyldighed, ja Foragt for Kirken og dens Goder, som paa mange Maader lægges for Dagen, i Forbindelse med den paa den anden Side i flere Retninger fremtrædende aandelige Forvirring og Udskeielse", gave disse Klager Vægt. Andragendet fremhævede de Aarsager, hvorfra denne Mangel antoges at skrive sig, og antydede tillige, i hvilken Retning der maatte skee Reformer, om man skulde kunne nære noget Haab om en bedre Fremtid. En væsentlig Aarsag fandt det i den kirkelige Sjælesorgs eller Sjælepleies Utilstrækkelighed i Forbindelse med Savnet af en mere geistlig Kontrol med Præsternes hele Embedsvirksomhed, Lære og Liv, saavelsom i Præstekal-

Professor Gisle Johnson.

*) Indberetning fra J. i Norske Univ.- og Skole-Annaler 2den R., IV, 571—581.

denes uforholdsmæssige Storhed og Præsternes Bebyrdelse med verdslige, deres geistlige Embede uvedkommende Embedsforretninger. Oprettelsen af kirkelige Menighedsraad eller en hensigtsmæssig Fornyelse af den lovligt bestaaende Medhjælperinstitution, en sand kirkelig Repræsentation, som med Skjøn paa Kirkens virkelige Tarv forenede Villie og Kraft til at varetage dens virkelige Interesser, fremholdtes som nødvendige Betingelser for en heldig Reform. Men en saadan Repræsentation maatte da ogsaa virkelig repræsentere Kirken, ikke blot i Styrelsens, men ogsaa i Kirkens egne Øine; den maatte ikke alene være fremgaaet af Kirken selv og af den være udkaaret og bemyndiget til at optræde som dens Repræsentant, men som saadan ogsaa bestaa baade af Geistlige og af christeligtsindede Lægfolk. Var det, der behøvedes og udkrævedes, ikke blot den specielle Sagkundskab og Indsigt, som i Regelen alene findes hos den videnskabeligt dannede Theolog, men især Kirkens virkelige Repræsentation ligeoverfor sin Styrelse, saa fulgte deraf, at man intet synderligt Udbytte vilde kunne vente sig af Geistlighedens Sammenkaldelse enten provstiviis eller stiftsviis eller til en almindelig Kirkeforsamling, men at en saadan, om den i Sandhed skulde kunne bidrage til at afhjælpe Kirkens Trang og stille den stedfindende Gjæring, ogsaa maatte repræsentere baade Geistligheden og Menigheden. Den Ansøgning, som støttedes paa disse Præmisser, blev, som bekjendt, afslaaet.

Det var nærmest paa Foranledning af den ved Lammers indledede Agitation og de af L. i hans „Forsvar for den frie apostolisk-christelige Menighed og dens Forfatnings Grundtræk“ (Skien 1856) opstillede Indvendinger mod Barnedaaben, at Johnson Aaret efter udgav sit apologetiske Skrift „Nogle Ord om Barnedaaben“ (Chra. 1857, 128 S. 8). „Hvad der fremfor Alt betegner dette Skrift og dets Forfatter“, ytrede den berømte danske Theolog Rudelbach i en oprindelig i Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark skreven, senere i Norsk Kirketidende optagen, særdeles anerkjendende Anmeldelse, „er, ved Siden af en rig Skriftkundskab og en levende Skriftanskuelse, denne Besindighed og Fasthed, der er den lutherske Kirkes Gave og ganske vist ogsaa den sikreste Grundpille for Kirkens Apologi, hvor denne skal udføres paa nogen tilfredsstillende Maade.“ Fra Grundtvigiansk Side manglede der naturligviis ikke paa Modsigelse mod denne ubetingede Ros, og specielt opholdt en Anmelder med Signaturen O. J. S. (Dansk Kirketidende 1857, No. 38) sig over, at Johnson ikke lod sig nøie med „Kirkens“ eenstemmige Vidnesbyrd til Barnedaabens Fordeel, men ansaa det nødvendigt, for at faa fuldt Beviis, at ty til den hellige Skrift som sidste og øverste Instants. Aaret efter blev Bogen oversat paa Svensk og i Sverige med Glæde modtagen som et skarpt og stærkt Vaaben mod de Angreb, som ogsaa der fra forskjellige Hold rettedes mod den christelige Barnedaab.

Et Indledningsforedrag ved Præstemødet i Christiania, Decbr. 1857, „Om Menighedsraad“, findes optaget i Norsk Kirketidende No. 6 og 7 det følgende Aar. Som Medudgiver af det af ham i Forening med Caspari og Nissen redigerede „Theologisk Tidskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge“, der paabegyndtes i 1857, og som nærmest er anlagt efter en mere videnskabelig Maalestok, indledede han 2det Bind (Side 1—45) med en længere Afhandling „Om Præsteeden.“

Fra Begyndelsen af 2det Halvaar 1863 har Johnson udgivet „Luthersk Kirketidende“, og i denne, foruden mange mindre Notitser og Opsatser, leveret flere større Afhandlinger, af hvilke vi især ville fremhæve: „Hvad er Kirken?“, med hvilken Tidenden aabnedes, og som fortsattes gjennem flere No., samt det vidtløftige og grundige „Til Forsvar for min Lære om Gjenfødelsen og Kirken“, I—VIII, i 2det Bind.

Faa af Universitetets nulevende Lærere have for sit særegne Fags Vedkommende øvet en saa stærk Indflydelse paa den studerende Ungdom som Johnson. I den sidste Tid er dette dog maaske ikke Tilfældet i den Grad, som for nogle Aar tilbage, da det theologiske Fakultet udsendte en Skare unge Mænd, der nu som Præster rundt om i Landet have tildraget sig Opmærksomhed i videre Kredse ved sin Iver for Lærens Kontrol og den Nidkjærhed, hvormed de søge at fremkalde bestemte Ytringer af det religiøse Liv — Egenskaber, som de vistnok for en væsentlig Deel skyldte Johnson's Paavirkning i Universitetsaarene. Et iøinefaldende Træk ved dennes Læremethode er nemlig den Skarphed og Bestemthed, med hvilken han udvikler sit specielle Fag, Dogmatiken, og den Vægt, han lægger paa en orthodox Opfatning i det Større som i det Mindre, noget, som især er fremtraadt i de Diskussioner, der stadig ere blevne førte med den saakaldte kirkelige Anskuelses Tilhængere. Baade ligeoverfor disse og Andre, der have næret en fra hans egen afvigende Opfatning af mere eller mindre centrale Lærepunkter, har Johnsen lagt for Dagen en streng Fastholden ved den protestantiske Anskuelse, saaledes som den gjennem Tidernes Løb er bleven formuleret i Kirkens forskjellige Symboler. Som Modvægt mod den herved nærliggende Fare for at forvandle Religionen til en blot og bar Lære, har han imidlertid tillige stedse fremholdt Nødvendigheden af et udpræget religiøst Liv, og har baade direkte ved sin personlige Deeltagelse og indirekte gjennem sin Indflydelse paa den yngre Deel af Geistligheden støttet de talrige Bestræbelser, som i den senere Tid ere gjorte for at udvikle og befæste dette gjennem den indre saavelsom den ydre Mission, kirkelige Møder, opbyggelige Sammenkomster, Bibelselskaber, Fattigpleie osv.

Vi nævnte de Diskussioner, der nu i en Række af Aar stadig ere blevne førte mellem Tilhængerne af den orthodoxe og af den kirkelige Anskuelse, men som hidtil ikke synes at have bragt de stridende Partier hinanden nærmere. Det skarpeste Udtryk for den Uforsonlighed, hvormed her Modsætningerne ere traadte op imod hinanden, har Johnson givet i sin i Norsk Kirketidende (1857, S. 241—246) offentliggjorte „Erklæring“, et ogsaa i andre Henseender mærkværdigt Aktstykke. Det gjaldt at fortolke nogle Ytringer om, at den evangelisk-lutherske Kirke i denne Tid „ofte maa see sig forladt af sine Børn, da den Ene aabenbart vender den Ryggen, medens den Anden, om han end udvortes bliver i dens Skjød, ja vel endog æder dens Brød, dog benytter sin Stilling i den til at undergrave dens Mure“. „Erklæringen“ udtalte aabent, hvad de citerede Ord havde ledet Manges Tanker hen paa, at Professoren ved denne Ytring specielt havde tænkt paa Grundtvigianismen, og den nedlagde derhos en bestemt Protest mod denne som „Noget i det Væsentlige ligesaa uluthersk, som Katholicismen, Kalvinismen, Baptismen eller hvilkensomhelst anden, vor lutherske Kirke aabenbar fremmed og fiendtlig Retning“, ja som den Retning, „der, i høiere Grad end nogen anden indenfor den lutherske Kirke, for Tiden kunde og maatte siges at arbeide paa at undergrave Kirkens Mure“. Den Kamp, som Johnson ved denne aabne Krigserklæring paa den norske Kirkes Vegne indledede mod den kirkelige Anskuelse, har han siden stadig ført videre, i Skrift som i Tale, ved at udvikle Grundtvigianismens nedbrydende praktiske Konsekventser og paavise dens dogmatiske Vildfarelse. Specielt havde Erklæringen fremhævet, hvorledes „Grundtvigianerne virkede til Kirkens Opløsning paa en direkte og umiddelbar Maade ved deres saakaldte kirkelige Frihedsbestræbelser, deres stadige mere utilhyllede Anstrengelser for af Kirkens Forfatning at faa bortryddet Alt, hvori den skulde have et fast Værn mod enhver ukirkelig Subjektivismes Overgreb, men hvori de just derfor alene kunne see en Hindring for den fri Udvikling af deres Retning“. De Forsøg, som siden ere gjorte paa at overføre disse „Frihedsbestræbelser“ i Praxis, have da ogsaa i Johnson fundet en ivrig Modstander, og ere heller ikke endnu blevne kronede med videre Held.

Medens de, der have sluttet sig til Johnson, i hans Opfatning og Gjengivelse af Religionen, have seet den sande Formidling af de tvende Yderligheder, mellem hvilke Protestantismen somoftest har bevæget sig, nemlig Orthodoxi - Forstandsliv - og Pietisme - Følelsesliv -, har man fra den modsatte Kant paastaaet, at hvad han gav, egentlig kun var en Forening af begge disse Retningers Yderligheder. Under Forhandlingerne paa det nordiske Kirkemøde i Christiania i 1861 faldt der saaledes fra forskjellige Kanter mere eller mindre ligefremme Ytringer i den Retning; specielt erindre vi et længere Foredrag af den bekjendte danske Præst Birkedal om „Orthodoxisme og Pietisme“, der temmelig tydelig syntes beregnet paa at udtale en stærk Mistro til de Anskuelser, der ere blevne udviklede og forsvarede af Johnson. Hvilken Mening man end maatte nære om Johnson's Virksomhed ved Universitetet og derigjennem ud over det hele Land, derom ville ialfald alle være enige, at den har været af en indgribende Betydning, og at de Spirer, som han i det Stille har plantet, allerede nu ere skudte mægtig op. Han vil for Efterverdenen staa som en af dem, der kraftigst bidroge til at regulere den i vor Tid stedfundne religiøse Vækkelse og holde den indenfor Kirkesamfundets Grændser, ligesom han ved den strenge Konfessionalisme, hvormed han omgjærdede de unge Theologers Synskreds, i høi Grad bidrog til at holde vort Land udenfor de opløsende Diskussioner, som de sidste Aar have fremkaldt i det øvrige, protestantiske saavelsom katholske Europa.

Juulaften.*)

(Skizze af Israel Dehn.)

Titelen paa min lille Skizze har en god Klang; har den ikke vel, min Læser? Der er Ingenting saa behageligt at tale og at høre om, som om Julen, naar den staar for Døren. Trods Forretninger og Politik, er den Dagens mest brændende Spørgsmaal, fordi den ligger nærmest for vor Tanke. Det er den Fest, som vi see hen til som en Livets Oase, hvor vi kunne hvile ud efter Aarets Gang; drikke lidt af Glæden, før vi atter drage ud paa Vandringen igjennem kolde, tørre, vindhaarde Stepper. Eller den er et Stadium i et lykkeligt Liv, en Fest, hvor vi skulle samle under Eet alle glade Indtryk, som vi have gjemt til da, som Barnet gjemmer sine Sparepenge for at bruge dem til Julen. Dette er den idetmindste i Tanken, men det kan hænde, Du bliver skuffet. Det kan hænde, at Du seer den komme, som en mørk Tid, der samler under Et de mange triste Indtryk, som Aaret bragte i sit Løb; at den ruger som en fugtig Sky, kold og mørk og fuld af Gru, fordi den hænger svanger med saamange mørke Indtryk.

Men lad mig haabe, at Du ikke er En af dem, der skulle tage frem sine mørkeste Minder, iføre sig Sindets Sørgedragt og sætte sig ned, sukkende og bedrøvet, fordi de havde ventet noget Andet, da Juulaften kom nær.

Det er ikke Julen, som bærer Skylden for vor Kummer; Sorgen var den samme før nu, og der er ingen Grund til at man netop skal vælge denne Tid til at maale Sorgens Grad og Styrke, fordi man veed, at Andre føle Glæde; thi paa enhver Dag i Aaret er der baade de, som føle Sorg, og de som ere glade.

Har Du intet Hjem, er der intet Baand, som knytter dig til noget jordisk Væsen, føler Du dig fattig, eensom og forladt, tro da ei, at Julen kan hjælpe det. Du selv alene kan gjøre det, ved at føle hos dig selv, at Du hører med til hvert et Hjem, at Du er en Ven af hvert et Væsen, Du møder paa din Vei, thi din Deltagelse vil gjøre dig riig og glad, som sad Du selv i hver en Julekreds.

Kom, tag paa dit Reisetøi og følg mig paa en Vandring en Juulaften.

Om en Time vil det være mørkt. Men hvor Luften endnu er klar, hvor venligt det seer ud henne i Horizonten, med det blaarøde Skjær, tegnet paa den lyse Grund. Hvor behageligt det er at vide, hvor koldt det er, mens man selv er varm, at gaa paa den frosne Jord, at see paa den staalblanke Iis. Did maa vi ud. — Se, hvor det myldrer derude. Her og der ere stationære Masser, men rundt omkring fare sorte Pletter, der bevæge sig, som naar Insekterne skyde frem paa Vandet, eller som de Prikke, man synes at see, naar man ligger paa Ryggen paa en Mark og stirrer op i Luften. Disse Masser ere adstadige Promenerende; de smaa Pletter ere naturligviis Drenge.

Aldrig har vel Skøiteløbningen forekommet disse mere behagelig. Hvilken Fryd der maa huse i Drengenes Bryst ved Bevidstheden om, hvor morsomt de have det, ved at kunne flyve som vilde Fugle henover Isen med Tanken om, at det er Juulaften. Og hvilken Fryd maa der ikke ligge i den Bevidsthed, at de igaar bleve færdige med Examen, at de ere fri for Skolen og for Lektier i et Tidsrum, der er altfor langt til at kunne maales ud i Tanken. Og al den Glæde, som de have i sit Skjød, disse Ferier, Visheden om, at man faar Juletræ i Aften, at man i Overmorgen skal paa Børnebal, og at man er iført en ny Yderfrakke! — Hvor mange Gange i Ugens Løb man har været oppe hos Skrædderen for at høre, om Frakken var færdig, hvor bange man har været, for ikke at faa den til Julen, og hvilken ubeskrivelig Glæde, da den kom for en Time siden og passede saa vel, at man ikke behøvede at sende den tilbage. Hvor forunderligt at føle paa den tykke, raggede Düffild, at see den fine Føiels Krave og at kunne stikke Hænderne i Lommen og vide ganske sikkert, at dette er Ens egen Frak.

Og saa at faa den uventede Invitation til Børneballet, just som man passede Frakken, og Altsammen paa en Juulaften. Det er ikke underligt, at de sorte Pletter fare saa viltert omkring paa Isen, naar man veed, hvad der bor i hver Plet, og det er ikke underligt, at Luften er opfyldt af Fryderaab fra Drengestruber.

Den stadige Borgermand, der gaar med sin Hustru under Armen, smiler venligt, mens han seer sig omkring og hører paa Larmen, thi ogsaa han føler, at det er Juulaften. Han veed, at den Haand, som han har stukket i Frakkelommen, omfatter et Etui, hvori der ligger gjemt en Overraskelse til hans Hustru, og som han i Smug skal lægge ind blandt Julepræsenterne, naar han kommer hjem. Han veed, at hjemme venter der ham en glad Kreds af smaa Børn, at han skal sidde med de to Yngste paa Knæet, mens de Ældre skulle spille Kort om Pebbernødder, og at han skal læse i Ansigtet hos hvert Barn, at det i Aften er Juulaften. Og Hustruen smiler ogsaa; thi for hendes indre Blik staar Børnekredsen om de deilige Præsenter; og den lille Pige, som i Aften skal glæde sig over den nye Dukke, kommer frem, Juulaften efter Juulaften, indtil hun staar der som den voxne Dame, saa uskyldig og smuk, som nogensinde i en Moders Øie.

Men Varsko der! Der kommer en Slæde, hvori der sidder en ung Dame, og som bliver skudt fremad

*) Denne Skizze sendtes os ved Juletid 1863 til Optagelse i Nyhedsbladet paa samme Tid som Forf. paa Svensk meddelte den i Aftonbladet. Manuskriptet kom os imidlertid forseent ihænde, til da at kunne benyttes. Red.

af en Herre paa Skøiter. Hvor morsomt det maa være, at være saadan en elegant Dame med slig en stor Skindkrave om Halsen, og at sidde saa komfortabelt med Fødderne i en varm Pose og med den prægtige Muffe og et tykt Slør for Ansigtet, saa det er umuligt at føle Vinden, skjønt Slæden gaar med Lynets Fart. Og hvor fornøiet han seer ud, den unge Herre, da han leende bøier sig forover og taler til Damen, mens han styrer Slæden med sine stærke Arme.

Varsko der! Folk gaa af Veien, og Slæden piler igjennem de aabnede Rækker. Man hører kun en munter Latter og seer et Glimt af det smukke Par; saa ere de alt langt borte. Men i Damens Smiil, som vises gjennem Sløret, og i Herrens glade Blik, ligger det dog saa tydeligt, at det idag er dobbelt behageligt at være en ung Dame i en Slæde og en ung Mand paa Skøiter bag den, fordi det er Juulaften. — Om en Time vil det være mørkt. Derfor maa vi skynde os at gaa fremad, hvis vi skulde være tilbage i god Tid. Vi begive os ud imod den blaarøde Stribe i Horizonten, der, hvor Iis og Luft falde sammen. Det er som om vi føle en Trang til at gaa og gaa for at række did ud, hvor det, langt fra Mennesker og Verdens Larm, er saa lyst og venligt, og hvor vi kunne løse Gaaden om vor Længsel og vor Stunden. Og vi lægge bag os den myldrende Masse; vi møde kun en enkelt Fodgjænger, men saa forsvinder ogsaa han, og vi høre ikke længer Raabet fra de glade Drenge. Saa bliver det tomt paa Isen, og der øines kun en eneste Plet paa den blanke, vidtstrakte Flade. Vi nærme os og see, at der er spændt ud et Seil paa en Stang. Bag Seilet sidder der en eensom Fisker paa sin Kjælke. Han har hugget et Hul i Isen og Øxen ligger ved ham, betrukket med et blankt Lag af Iis paa det kolde Jern. Paa den ene Haand har han en tyk Vaatte, paa den anden, der er bar og hviid af Vand og Frost, dryppe Draaber langsomt ned i Hullet, mens han varsomt føler efter Nap paa Snøret. Han sidder bøiet og bemærker os ikke, før vi alt staa for ham.

„Er det hele Fangsten?“ spørger Du, idet Du seer paa de tre smaa Fiske, der ligge døde paa Isen med aabne Ganer, tilbagebøiede Hoveder og ganske stivfrosne.

„Gud bære mig“, siger Fiskeren, „det er nok Alt; her er Lidet at tjene paa denne Tid af Aaret. Han gaar saa dybt nu, den store Fisken, saa han er ikke god at faa Tag i.“

Manden benytter vor Nærværelse som en Grund til at rette lidt paa sig, og han slipper et Øieblik Snøret for at slaa Floger. Det er en liden gammel Mand, iført en graa Kufte og Vandstøvler, der række ham op over Knæerne. Du seer Lidet af hans Ansigt; thi der ere Ørelapper paa Sydvesten, men det er vel for ham, at han er saa godt klædt i denne Kulde; hans Skjæg er ganske fuldt af Riim.

„Hvad kan I faa for den Fisk?“

„Aa, det bliver næsten Ingenting. Kan det række til et Kvart Pund Kaffe og et Lys, er det Alt“.

„Kan I sælge den i Aften?“

„Det faar staa sin Chance Det begynder at blive seent nu, og det er et godt Stykke Vei til Byen. Og saa har vi Juulaften.“

„Faar I hverken Kaffe eller Lys til Helgen, hvis Fisken ikke bliver solgt?“

„Aa, saa farligt er det vel ikke. Der er vel altid dem i Byen, som turde betro gamle Peder Fisker et heelt Pund Kaffe, om det kneb, og kanske et Lys paa Kjøbet. Men Kontanten er altid god at have.“

Peder afbrydes her ved et Ryk i Snøret, som, medens Fiskeren har underholdt sig med os, har været fæstet til en Pind i Kjælken.

„Nu skal vi see paa Kommers“, siger han, idet hans Træk pludseligt opklares. „Det er nok en rigtig En, dette.“

Han tager igjen Plads paa Kjælken og giver sig langsomt ifærd med at drage Snøret op. Vi bøie os over Hullet, spændte paa at see Resultatet, men det tager en god Tid, inden Snøret kan blive halt op, thi Krogen har været dybt nede. O Fryd! hvilken stor Fisk. Selv gamle Peder er spændt, da han seer igjennem Hullet, hvorledes den modstræbende søger at svømme bort; og da han endelig har faaet den af Krogen, og den gispende ligger ved Siden af sine døde Kammerater, er der et Smiil om hans Læber.

„Vidste jeg det ikke nok? En skal aldrig regne paa Næsefisken. To Gange har jeg villet pakke sammen, men saa var det ligesom Noget, der sagde mig, at jeg skulde holde paa. Den Fisk er rigtig en Guds Gave paa en Juulaften.“

Den gamle Mand glemmer, at vi staa der, og han taler med sig selv, medens han vinder Snøret op. „Der er nu Kaffen, — vi kan sige et halvt Pund, og to Lys. Og saa var det et Stykke Flesk og et Tørklæde til Karen. Det skal vel blive en Juul, det.“ Han tager Seilet ned og lægger det sammen, og saa er han færdig til at drage til Staden med sin Fisk. „Godaften, I To“, siger han, idet han atter sætter sig paa Kjælken og gjør det første Stød med sine Piggestave for at vende den. „I bragte Lykke og Glæde med Jer; maa I selv blive glade paa Juulaften.“

Den blaarøde Stribe begynder at forsvinde derude. Lad os følge Fiskeren til Byen. Han er alt langt borte, thi Kjælken gaar hurtigt paa den blanke Iis, og snart see vi ikke mere til den.

Nu har man alt tændt Gasen derinde; Blussene danne en stor, lysende Ring om den hele Havn. Eftersom vi nærme os, høre vi atter Larmen fra Staden, men paa Isen er det nu tomt. Den myldrende Masse er forsvunden og har ikke efterladt noget Spor. Alle ere dragne hjem, hver til sin egen Kreds, for at feire Juulaften. Men lad os ikke tro, at Massen, som forsvandt, var os fremmed. Hver Enkelt, som dannede den, har en Tanke, lig vor egen, har et Hjerte som vi, og hver Enkelt vilde være vor Ven, om Skjæbnen havde bundet os tilsammen. Lad os gaa paa Land her; vi komme tidsnok til Byen, og det skal blive morsomt at spadsere Landeveien tilbage.

Det er endnu i Skumringen, saa der er ingen Fare ved at gaa To, — og hvem vilde vel tænke paa at plyndre paa en Juulaften?

Træerne staa fulde af Riim, de smaa Vandpytter ere frosne, og Jorden er ganske klagen. Paa Landstederne ere de grønne Vinduesskodder lukkede; Kroerne ere ogsaa stængte, thi deres Værter ere flyttede ind til Staden, og der er kun en Hob nedtraadt Hø eller en itubrukken Flaske, som antyder deres Bestemmelse. Det seer tomt ud paa Landet, og Alt bebuder Vinterens Komme; men Neget, som er sat op for Smaafuglene paa Taget og Følelsen i vort eget Hjerte siger os, at det er Julen.

Vi passere igjennem en lang Gade, der viser Antydning til, at Staden begynder. Her og der staar et lidet Huus; der er Fortouge paa begge Sider, og indenfor disse en Allee, som gjør det mere skummelt end ude paa den aabne Vei. Men fra en Smedie lyser Ilden venligt ud paa Veien, og vi høre Hammerslagene fra de flittige Arbeidere, der skynde sig des mere, jo mere Tiden lider, for at være færdige med sit Dagværk betids paa Juulaften.

Men hvem er det, som sidder der paa Stenen? Du griber min Arm, thi Du føler dig lidt ilde tilmode ved at see en stor Karl pludseligt reise sig, da vi ere et Par Skridt fra ham. Men han har fredelige Hensigter, skjønt han lugter af Brændeviin, og han bøier sig ned for at tage op et Knytte, som han har lagt fra sig.

„Godaften, mine Herrer! Glædelig Juul!“

„Tak, min Mand, iligemaade!“

Vi ville gaa forbi, da han atter henvender sig til os.

„Jeg har vel Lov til at gaa min Vei, skulde jeg tro, naar jeg Ingen fornærmer?“

„Der vil visl Ingen nægte Dem det.“

„Det er godt“, siger Manden, „saa har ogsaa I Lov til at gaa Eders Vei, naar I Ingen fornærmer, skjønt det er nu min Mening, at Folk ikke skal drikke sig fuld paa en hellig Juulaften.“

Du er dig dog fuldkommen bevidst, at Du selv ikke er fuld, ligesaalidt som jeg, saa Du antager som givet, at Mandens Bemærkning er appliceret paa ham selv.

„Det er ogsaa min Mening“, siger Du.

„Vi To er ikke alene om den Mening“, fortsætter Manden, „for det var det sidste Ord, Jentungen sagde til mig, da jeg gik i Morges. „Drik Dig nu ikke fuld“, sagde hun; „dersom Nogen vil traktere paa Dig i Aften, maa Du huske paa, at det er Juulaften, og lad mig nu endelig see, at Du kommer rigtig tidlig hjem til mig og det lille Barnet. — Tvi!“ og Manden spytter ved sin egen Tanke, „hvilket Sviin jeg er, som skulde glemme det, og som kommer hjem i slig Forfatning “

„Har De langt hjem?“

„En god halv Time, eller saa pas.“

„Da er der ingen Fare, min Mand. De er ikke fuldere, end at De kan gaa Rusen af Dem paa Veien og endnu have en glad Aften sammen med Hustruen og Barnet.“

„Tror De“, siger Manden. „Det var et godt Ord, og Gud velsigne Dem for det. Nu, De siger det, er det, ligesom jeg mærker, at jeg ikke er saa fuld alligevel. Saa I tror, jeg tør gaa hjem da, mine Herrer.“

„Vist tør De; husk paa, at de sidder derhjemme og venter.“

Manden tager af sin Hue og gjør et høfligt Buk for os, førend han begiver sig afsted. Han retter op sit Legeme og bestræber sig øiensynligt for at gaa efter en Streg; han gjør ikke en eneste Overhaling paa de ti eller tolv Skridt, vi kunde see ham, forinden han forsvinder i Mørket. Vi høre endnu hans Skridt paa den frosne Jord og glæde os i Bevidstheden om, at han kommer hjem i god Behold, da Lyden af en Vogn, som nærmer sig, naar vore Øren. Den mindste Ubetydelighed er af Vægt i Aften, synes vi. En Vogn paa en anden Tid vilde ikke tildrage sig vor Opmærksomhed, men nu vende vi uvilkaarligt Hovedet om for at see, hvem det er. Det er en ung Herre, som kjører i en Skydskjærre; han er iført Skindtullup og røger en Cigar, og bag paa Kjærren er der fastbundet en Kuffert, hvorpaa der sidder en Skydsgut. Uagtet Kulden har denne kun sin vanlige Dragt paa sig, og han holder begge Hænder i Buxelommerne med Fare for at falde af. Herren synes at være i godt Humør, thi han fører en Samtale med sin Ledsager, medens de kjøre os forbi, og han i Forbigaaende tilkaster os et flygtigt Blik. Han har vel Grund til at være fornøiet, thi etsteds ude paa Landet venter ham vist i Aften et venligt Hjem, en Fader og Moder og Sødskende, kanskee en elsket ung Pige, som allerede med Længsel begynder at lytte efter Lyden af Vognhjulene.

Men Skydsgutten, Stakkel, som sidder og fryser bag paa Kufferten, hvad venter der ham i Aften? Han kommer vel for seent hjem til at ture Julen. Han skal kanskee skydse en Miil eller to, og saa er der den samme Vei tilbage. Tænk, en Juulaften paa Landeveien, naar det er bitterlig koldt, og man kun er iført en tynd Trøie. Hvad mon den Dreng vil tænke paa, naar han kjører hjem igjen med Hesten? Vil der være Juul i hans Indre? Lad os haabe, at ogsaa for ham vil det være Juul. Barnephantasien er stærk, og han vil nok altid finde noget Morsomt at tænke paa. Det er ikke de ydre Forholde, hvori vi ere satte; det er ikke Kulden eller det at lide Ondt, som fylder Sindet med Sorg og med Kummer, men den indre Orm, som gnaver. Barnet, som nu skydser den Reisende, vil have et barnligt Sind; han vil glæde sig ved Tanken om en varm Seng, om et godt Maaltid, naar han kommer hjem, og om de rundelige Drikkepenge, som han fik, fordi det er en Juulaften.

Kjøretøiet er forlængst forbi; vi høre nu kun en svag Rullen, der bliver utydeligere, eftersom Larmen taber sig i det Fjerne.

Vi nærme os Staden; foran os ligger en Gade med to lange Rader af Lygter, der først synes at staa langt og bredt fra hverandre, men derpaa rykke nærmere og nærmere, indtil de to sidste, allerlængst borte, næsten falde sammen i eet Punkt. De første Huse ere smaa, men efterhaanden hæve Bygningerne sig til en større Høide, eftersom Gaden fører ind i Centrum af Staden. Der ere ingen Gardiner nede for de tre Vinduer i det lille Huus til Venstre. Vinduerne ligge lavt, og vi kunne ikke lade være at see ind, medens vi passere forbi. Indenfor det første er et lidet Rum, oplyst af en Bliklampe, som staar paa et hvidt, umalet Bord. Ved Bordet sidder der en ældre Mand, bøiet paa en Trækrak. Skoen, som han har i Haanden, og dens Mage, som staar fuldt færdig paa Bordet ved Siden af Lampen, et Stykke Vox, et Nøste Garn og et Kobeen antyde Mandens Haandværk, mens den lille Pige, som venter paa en Stol ved Døren i Baggrunden, samtidigt fortæller, at Skomageren sætter det sidste Sting i det Par Sko, som han har lovet at have færdig til Juulaften. Han seer saa god og snild ud, den fattige Mand, som arbeider alene i sit tarvelige Værksted i Stadens Udkant, og der er et Smiil i hans Ansigt, da han skjærer Traaden af og beseer sit Værk, skjønt Trangen har ridset mangen Fure i hans Pande. Nu sætter han den anden Sko ved Siden af den første og lægger Brillerne fra sig, idet han vender sig om og taler til en useet Person. Vi vente for at see, hvad der vil følge. Der kommer ind et ungt Pigebarn paa sexten eller sytten Aar. Hendes slanke Figur, det mørke Haar og de brune Øine, men fremfor Alt, det deilige Udtryk i hendes Ansigt frembyder et Syn, der lader os staa som rodfæstede til Pletten. Vi forstaa nu den fattige Mands Smiil, hans Tanke, naar han arbeider; vi forstaa hans Flid og den dobbelte Kummer i hans Savn. Thi for hende, den elskede Datter, sidder han hver Dag med krumbøiet Ryg til langt paa Nat, for hende hæver sig mangt et Suk fra hans Bryst, for hende har han viet sit byrdefulde Liv. Hvor hun er smuk! Altfor smuk i den omhyggelige Faders Øine; netop derfor er det, han arbeider saa flittigt, for selv at skaffe hende Brød, at hun ei skal drage ud og møde Fristelser og Fald. Langt herude i Stadens Udkant faar hun være gjemt, hans egen Rose; til Stenglen bliver stærk, og der er mindre Fare for at den skal brydes. Faderen rækker Skoene til den unge Pige. Hun klapper ham paa Kinden og siger et venligt Ord, da hun tager imod dem, og saa forsvinder hun igjen i det andet Kammer.

Vi behøve kun at flytte os et Par Skridt for at følge Pigen i hendes Gjerning, mens hun ved sit Sybord sætter Lidser i de færdige Sko, og skynder sig, da Budet venter. Ogsaa hun har nylig været sysselsat; derpaa tyder Arbeidet paa hendes eget Bord. Men der er kun en Syskrue, Everlasting, Naal og Traad; thi hendes Part af det fælles Arbeide er Kvindens Syssel. Stakkels Barn, hvor mange, mange Gange har hun siddet ved dette Bord, og have hendes flittige Fingre føiet Sting til Sting, Dag ud og Dag ind! Ingen,

der bærer dit Arbeide, har tænkt paa, hvormange Sting fra din Haand der gjordes fornødne, før det blev færdigt, Ingen aner den unge Piges Tanker, der syes ind med Stinget.

Der sidde mange unge Piger i en Udkant, og der sidde mange i et fattigt Kammer midt i en befolket Stad, som føie Sting paa Sting i Aften. De skulle maaskee sidde der til langt ud paa Nat, uagtet det er Juulaften, og fælde en bitter Taare paa sit Sytøi; thi det er ikke alle unge Piger, der, som denne, kunne sidde i et Hjem og have en Ven, som kan hjælpe dem at kjæmpe. Fristelsen og Faldet ere maaskee nær; maaskee begræde de sit Fald i Aften, meer end ellers, fordi det er en Juulaften. Den unge Pige i det tarvelige Kammer sætter Lidser i og gaar ud og leverer Skoene til Budet. Hun kommer ind og pakker ned sine Sager og lukker sit Sybord, og Faderen i Værkstedet tager af sit Skjødskind. De berede sig vist begge til at feire Juulaften. Maatte den blive glad for dig, unge Barn, og maa din Faders Haand pleie Stenglen, til den bliver stærk, og der er mindre Fare for at den skal brydes. Da skal Du see imøde mangen Aften lig denne, med Smilet paa dine Læber og med Juleglæden i dit Hjerte.

Billeder fra Pompej, IV: Paris's Dom, Freskobillede i Proculus's Huus.

Men lad os gaa; Faderen har bemærket, at der staar to fremmede Herrer og see ind ad Ruden, og der rulle de Gardinet ned. Endnu have vi Meget at betragte, før vi selv gaa hen, det være til et venligt Hjem eller til en eensom Arne.

Saa gaa vi da atter videre. — Vi passere en Vagt. Der staar en Skildtvagt paa Post. Han er iført en varm Kappe og synes at finde sig nok saa godt i sin Skjæbne, medens han langsomt patrouillerer op og ned inden sin afmaalte Kreds; der er nok at see paa, inden Afløsningstiden kommer, og da har han i Vente en munter Kreds af Kammerater inde i Vagtstuen. Men Officieren, Stakkel, som sidder eensom i sit eget Rum, har vist flyttet Stolen hen til den aabne Kakkelovnsdør og stirrer ind i Ilden med Blikket rettet maaskee paa et fjernt Hjem, hvor en elsket Slægt sidder samlet og tænker paa ham, som færdes alene langt fra sine Kjære. Aldrig før har han seet sit Liv saaledes oprullet, som denne første Juulaften, da han er borte fra Hjemmet. Hvormeget har han ikke gjennemgaaet i det sidste Aar, — hvormeget er der ikke at angre? De skulde vide, hans kjære Moder, hans egen unge Søster, hvor ofte han har udslettet Mindet om Hjemmet, — hvormangen Synd og ubarmhjertig Gjerning der i Aften tynger paa hans Bryst. Han seer maaskee en grædende Kvinde, som han hensynsløs forlod, da hun var bleven hans eget Offer; han seer sin egen Færd i et Lys, som ingen anden Dag i Aaret skulde have bragt ham til at skue. Den unge Mand med det djerve Blik, med det stolte Væsen, smittet af Hovedstadens Laster, fælder kanskee en bitter Taare, imens han stirrer ind i Ilden. Han aner ikke nu, at før et Aar er rullet om paa Tidens Axe, har han maaskee glemt sit Hjem, lukket Hjertet til for Ham, som banker.

Det er nu blevet fuldstændig mørkt, men endnu er der fuld Færdsel paa Gaden. Vi see Boutikerne opfyldte af Folk, som gjøre de sidste Indkjøb til Helgen. I Høkerboderne staa Tjenestepigerne i Kreds udenfor Disken og vente taalmodigt, indtil de overbeskjæftigede Butiksvende kunne faa Tid til at betjene dem efter Tur. Legetøishandleren har ikke mindre at gjøre, og udenfor hans Bod holder der en Ekvipage; Kudsken hviler skjødesløst paa Bukken og lader, som om han ikke seer de nysgjerrige Blikke, hvormed de Forbigaaende kige ind i Vognen; Tjeneren staar ved det oplyste Vindu og betragter de deri udstillede Sager, som have samlet en Hob Fruentimmer og Børn paa Fortouget, til Gene for Fodgjængerne, der maa gaa ud i Gaden for at komme forbi. Hos Slagteren paa Hjørnet ligge endnu et Par smaa skoldede Grise med Snuderne støttede mod Staaltraaden i Vinduet, saa appetitlige, at man kunde fristes til at spise dem raa; men Rækken af de slagtede Faar paa Væggen inde i Boden har tyndet betydeligt af, og der staar endnu kun en enkelt Kunde paa det sandstrøede Gulv i det oplyste Rum.

Der vil endnu være Tid for os, inden vi iføre os Usynlighedens Kaabe og aflægge et Par ubudne Besøg af en mere privat Natur, til at gaa op paa Klubben en halv Times Tid og see, hvorledes Folk har det der i Aften. Det slaar os strax, at Portvagten indenfor det lille Aflukke i Forstuen paa Hotellet ikke er saa beskjæftiget som ellers. Han har foran sig den sædvanlige Række af Breve, der staa med Adressen ud mod Glasruden, for at man selv kan læse sig til sit Navn, men den Kreds af spørgende og nøgleafgivende Folk, hvoraf han ellers stadigt er omgiven, er i Aften ikke tilstede. Forstuen er tom, og den har et ligesaa høitideligt Udseende som Portvagten selv, der, iført sit bedste Livree, slutter sit Dagværk, førend han overgiver sin vigtige Post til en underordnet Betjent, med at gjøre op sin Kasse. Vi møde Ingen paa Trappen, men oppe i Tamburen til Klubbens Lokale hænger der fuldt af Reisetøi, saa Klubben synes at være godt besøgt. Vi levere vor Hat og Yderfrak til Tjeneren, børste vort Haar foran Speilet og gaa ind i Røgeværelserne. Der ere de sædvanlige Grupper af Herrer, som spille Bretspil, røge Cigarer, drikke Kaffe og Punsch; der ere de samme Tjenere, som servere, de evindelige Lys paa Bordene, for at man kan tænde sin Cigar, og der ere de samme Physiognomier hos konverserende og tause, selskabelige og eensomme Gjæster, som vi see paa det samme Sted hver Dag. Men alle disse Gjæster, som vi ellers betragte med Ligegyldighedens Blik som fremmede Folk, hvilken Interesse faa de ikke for os idag, da det er Juulaften? Er han ikke vor Ven i Aften, den gammelagtige Herre med det graasprængte Haar og den sirlige Dragt, som har drukket sin Kaffe paa sin sædvanlige Plads derborte i Sophahjørnet? Vi have før saa ofte bemærket den afmaalte Maade, hvorpaa han havde Sukker og Fløde i sin Kop, vi vidste, hvormange Slurke han skulde drikke, før han tog frem sin Cigar, vi kjendte forud, at han pleiede at række Haanden ud efter Lyset for at forskaffe sig Ild, og at han derefter skulde lægge sig tilbage i Hjørnet og see op under Loftet, mens han pustede Røgen ud, indtil Cigaren var udbrændt, og vi vidste, at han da skulde vinke paa Tjeneren for at betale. Naar han saa havde lagt Smaapengene paa Tjenerens Brikke, tog han op sit Uhr; det var vist, at Klokken da var sex, og det var ligesaa vist, at han da reiste sig, halede ned sin Vest og gik bort med Hænderne under Frakkeskjødet. — Men nu i Aften, da vi komme ind, just som Cigaren er udrøgt, da Tjeneren, som har faaet Betaling for Kaffen, netop forlader ham med sit Bræt, og vi see den gammelagtige Herre med den sirlige Dragt forblive siddende i Sophaen og tage frem en ny Cigar, føle vi da ikke, at han er vor Ven? Thi vi vide nu, hvad vi ikke før vidste, at i Aften, da ingen Forretninger binde ham, kan han ligesaa godt sidde her, som gaa noget andet Sted, fordi han intet Hjem har at gaa til paa Juulaften. Og hvilken Sympathi have vi ikke nu for den gamle Ungkarl, der er bleven saa punktlig, fordi Forretningerne udgjøre det eneste Tidsfordriv i hans Liv.

Saa er der tre Herrer i den anden Ende af Rummet. Den Yngste, der er klædt som Dandy og har dobbelt Lorgnet, er uvilkaarligen en Sangviniker; han gestikulerer heftigt, medens han taler, og maa være sig bevidst, at hans Stemme og Manerer ere fulde af Grace, siden han skotter til os for at see, om vi bemærke ham. Den ældre Mand, der ligger skjødesløst tilbagelænet med Armen udstrakt langs Sopharyggen, hører opmærksomt efter, og vi see, at han i sit stille Sind bereder sig paa at imødegaa hvert Punkt; men den Tredie, der befinder sig midt foran dem paa Gulvet og rokker paa sit Legeme, saa at han vexelviis staar paa Tæerne og paa Hælen, idet han holder begge Hænder i Buxelommerne, synes at lægge liden Bræt paa Spørgsmaalet og gaber nu og da med Blikket adspredt fæstet paa Omgivelserne.

Hiin unge Mand er buden ud til Aften og sidder nu i Klubben for at kunne sige, at han kommer derfra; det lyder altid stort at komme fra et Sted, naar man træder ind i en Salon. Endnu større vil det lyde, hvis han leilighedsviis kan henkaste den Bemærkning, at han just vexlede Mening om det og det Punkt med den og den Børsnotabilitet.

Notabiliteten selv er Familiefader og har voxne Børn, men tilbringer regelmæssigt et Par Timer paa Klubben hver Aften. Vognen vil hente ham præcis Klokken syv, og han vil fra det Øieblik, han sætter Foden ind i sin egen Stue, være den ømmeste Fader og tænke, at der ikke findes noget prægtigere Sted paa Jorden, end hans eget Hjem, mens en af hans Døtre skjænker Thee, og Tjeneren lægger Aviserne paa Sidebordet. Og dog kunde der ikke være Tale om at gaa hjem før Klokken syv, selv om han skulde sidde ganske alene paa Klubben, end ikke i Aften, da det er Juulaften.

Den Tredie kan være Noget af Hvert. Det er sandsynligt, at han har en ung Hustru og et Par smaa Børn hjemme, men at han er en stoisk Mand, der kun seer paa Familielivet som en naturlig Orden

i Samfundsforholdene, og at han lidt efter lidt lever sig ind i Klubvanerne, skjønt de ingen synderlig Tiltrækning have for ham, de heller. Han mindes neppe, at det er Juulaften, og skal vistnok blive forundret ved at see, at de have gjort en usædvanlig Tilstelning, naar han kommer hjem.

Vi gaa gjennem Værelserne og finde alle Spillebordene optagne; der er fornemme Herrer, som have Leilighed til at have fire Lys paa Bordet, og Folk med mere beskedne Fordringer, som lade sig nøie med to. Alle synes at være fuldstændigt absorberede i Spillet og at sidde paa sin Plads uden nogen Tanke for Dagen, alene med Undtagelse af den lille pukkelryggede Mand, hvis Ansigt næsten er i Høide med Bordpladen, og som vi hver Aften see paa det samme Sted. Smilet om hans Mund lægger tydeligt for Dagen, at hans Tanker, medens hans Makker giver, ere beskjæftigede med noget Behageligt udenfor Spillet selv, og vi tør vædde paa, at der i et eller andet Huus findes en Børneflok, som venter paa hans Ankomst, for at Dørene kunne blive aabnede til det Værelse, hvor Juletræet staar parat. I det næst inderste Værelse sidder en eensom Herre og skriver et Brev. Vi kjende ham som en ung udenlandsk Diplomat. Han vender Ryggen imod os, saa vi kunne ikke læse hans Træk, men kunde vi see over hans Skulder og læse de Ord, han har nedsat paa Papiret, skulde vi maaskee finde, at hans Tanker vende sig til et fjernt Hjem, og at han sender sin Julehilsen til en gammel Fader og Moder, en elsket Søster, og til denne sidste maaskee nok en Hilsen, at blive overbragt en kjær Veninde.

Langt inde, i Læseværelset, sidder der en Mand og sover i en Stol. Hans ene Haand er stukket ind under Vesten, den anden Arm hænger løst ned ved hans Side; hans Hoved er faldet ned paa Brystet, og han puster tungt. Det er ogsaa en ung Mand, elegant klædt, og han hører øiensynligt til den første Klasse i Selskabet. Selskabeligheden har optaget hans Nat, og han indhenter nu sin tabte Søvn for atter at kunne vaage de mange Nætter, indviede til Baller og Soupeer, som for ham danne Indbegrebet af en glad Juul.

Perthes. Jacobi. Caroline Claudius. Rebekka og Matthias Claudius. Grev Christian Stolberg. Klopstock. Friedr. Leop. Stolberg.

En Julekvæld hos Jacobi i Wandsbeck.

Men nu er Klokken syv. Juulaften vil for Alvor begynde; Juulaften, der ikke er en Fest paa Gaden og offentlige Steder, men helliget til at feires hjemme i Familiens inderste Skjød. Man ønsker ikke gjerne at see Fremmede i Aften; maaske ville vi derfor være uvelkomne, om vi fremstille os, men Du og jeg have det Privilegium, at vi kunne gaa og komme, useede af Tjeneren i Tamburen; vi behøver ingen Melding og kunne dristigt tage Plads ved Bordet eller midt i Børneskaren, grandske uden Sky hver Krog af Rummet.

Lad os gaa ind i det første det bedste Huus; see der have vi strax en oplyst Vaaning, hvor Juulaften maaske alt er begyndt.

Nede i Forstuen staar der en fattig Dreng og hans lille Søster, som synge en Julesalme. Der er Ingen, som jager dem bort i Aften, skjønt Salmens Toner høres op af Trappen. Røsten vover sig op, men ikke Barnet selv; maaske vil Røsten trænge frem til et ædelt Hjerte, der har en Skjærv for Fattigdom og Nøden. Vi træde ind i et Rum, hvor det er mørkt. Men ved Lysningen, der fra et andet Gemak falder ind igjennem Forhænget for Døren, kunne vi skimte de komfortable Meubler, de tunge Silkegardiner for Vinduerne, Malerier og Büster, og paa Gulvet ligger et prægtigt tyrkisk Tæppe, der dæmper Lyden af vore Skridt. Vi høre en sagte Hvisken og opdage borte i en Sopha to utydelige Skikkelser, en i hvert Hjørne, og ved at nærme os, see vi, at det er et ungt Par, der holder hinanden i Haanden. Skumringen tillader os ikke at skjælne Damens Træk, men vi slutte fra Conturerne af hendes Ansigt, fra det rige Haar, der er slynget sammen under et Net, fra de ungdommelige Former og den smagfulde Dragt, at Haanden tilhører en værdig Typus for den elskelige svenske Kvinde. Vi ville ikke gjøre os skyldige i Indiskretion ved at lytte til deres sagte Samtale, der angaar dem alene, saameget mere som de have søgt dette Sted for at være uforstyrrede, men vi nære ingen Tvivl om, at den unge Mand med den noble Profil og det kjærlige Udtryk i sin Stemme, og som maaskee for første Gang tilbringer Juulaften sammen med sin Kjæreste, lytter til Ord, som give ham et Indblik i Pigens Hjerte og lade ham skue en opofrende og ædel Charakteer, værdig den elskelige svenske Kvinde. Indenfor sidder Pigens Fader og Moder. Faderen er en Mand paa omkring de halvtreds med et strængt Blik; den Opmærksomhed, hvormed han læser en ledende politisk Artikel i Aftenens Tidende og lader sit Øie atter glide henover en bestemt Phrase, tyder paa, at han tager virksom Deel i de ydre Forholde, ligesom ogsaa hans utvungne Holdning, den simple, men ziirlige Dragt og hans blændende hvide Linned viser Manden, der er vant til at færdes i den store Verden. Hustruen er vel ti Aar yngre; ogsaa hun viser paa sin Side Verdensdamen i sit Væsen, skjønt det milde, venlige Blik, som hun kaster ind ad Døren til et tredie Værelse, hvor flere Børn legende springe omkring, tillige viser, at Verden ikke har ladet hende glemme den Ret og Pligt at være Moder. Der ere to Drenge derinde, og de ere de viltreste, hvorvel den lille Pige med det hvide Corset og det blaa Skjørt nok skulde have Lyst til at gaa dem en høi Gang, dersom ikke hendes ældre Søster, et deiligt Barn paa fjorten eller femten Aar, havde standset hende i Farten ved kjærligt at slynge sin Arm om hendes Liv og med en Gebærde mod Døren havde ladet dem Alle forstaa, at det var bedst at være rolige, saa længe Papa læste. Dette bringer den lille Pige til pludseligt at blive meget sat og alvorlig og at gaa paa Taaspidserne hen til en Stol, og begge Drengene til i dyb Taushed at gjøre nogle uforklarlige Evolutioner, medens de af og til puffe hinanden. Men Tausheden bliver vist ikke af lang Varighed; thi Papa vender allerede Avisen for at læse den sidste Side, og i Rummet indenfor, hvortil Døren er lukket, høres Stemmer, der tyde paa, at visse mystiske Forberedelser finde Sted. Der reiser desuden Mama sig og gaar i Smug ud den anden Vei. Fra det lykkelige unge

Par i det halvmørke Rum, fra Fader og Moder og Børneskaren, der høre hjemme i den elegante Bolig, og som skulle feire Juulaften ved Lysekroners Skin og med al den Luxus, som bydes i et rigt Hjem, skulle nu vore Fjed vende sig til det sidste Besøg, vi aflægge i Aften. Du vil maaske være fristet til at tage Drosche, naar du hører, at vi endnu have et Stykke Vei at tilbagelægge. Men kjører Du end derud og seer den fordrukne Hyrekudsk, hører hans uforskammede Pukken paa at faa sig betalt over Taxten og lader dig bevæge til at skjænke de udmagrede Heste, hvad Du skulde afslaa en doven Døgenigt, der ikke gider arbeide, skal Du gaa tilfods hjem, nedslagen og forstemt over din egen Luxus og din ubetænksomme Maade, hvorpaa Du dagligt giver dine Penge ud. En Drosche kan ikke komme heelt ind paa det Sted, hvor vi nu staa, men vi have maattet stige af ved Hjørnet. Maaskee vilde Du betænke dig paa at vise dig ved høilys Dag i den elendige Gyde, der, skjønt kun et Par Skridt fra en af de meest befærdede Gader, i det Høieste kun har været Gjenstand for et stjaalent Blik af de mange velklædte Folk, der dagligt passere den forbi. Husene paa begge Sider have tre eller fire Etager; de synes imidlertid høiere, end de ere, paa Grund af Gadens overordentlige Smalhed. Beboerne maa ikke være nøie om privat Indgetogenhed, thi ved at aabne sit Vindu vil man mageligt kunne række Haanden over til sin Gjenbo. Men Vinduerne i de Huse blive nok ikke ofte aabnede; Luften udenfor er ikke mere frisk, end inde; thi udslaaet Skyllevand, der mangler Afløb, og Ureenlighed af enhver Art opfylder Luften med sin Stank. Om Sommeren er der fuldt op af Børn, som lege derinde i Smuget, men de komme sjelden omkring Hjørnet; ligesom Hundene i Konstantinopel have de sit eget Gebet. Men møder Du andetsteds i Staden en liden smudsig Pige, iført en oprindelig lys Dragt, helst ubleget eller graaguul, med sorte Buxelaar, uredt Haar, uhægtet Kjole, kanskee med en Hat med Blomst i, og ledsaget af en mindre Søster paa Krykke, eller seer Du en liden Gut, som paa det Bestemteste gjør Paastand paa at ville gjælde for den, der er iført Skjorte, ved at lade et Stykke af samme hænge tilsyne fra et ubenævnt Sted, da veed Du, at de høre hjemme i merbemeldte Strøg. Men i Aften er det for mørkt og koldt til at lege i Smuget; sandsynligviis er derhos den største Deel af dens unge Beboere ude for at betle, siden det er Juulaften. Det er heldigt for os, at de ikke ligge os i Veien, naar vi skulle op af Trappen i det Huus; at de ikke følge os i Hælene for rigtigt at nyde det usædvanlige Skuespil af velklædte Folk paa deres eget Omraade. I nederste Etage er der en Kro, hvorfra vi høre uhyggelige Eder, samt til Venstre et saakaldet Melkemagazin, eller Udsalgssted for Melk, Brød og Skandalblade. En Trappe høiere op har en Stolemager sit Værksted, og vi have vanskeligt for at komme forbi de ituslaaede Møbler og Skrab af enhver Art, der er strøet omkring i Forstuen. Over Værkstedet boer sandsynligviis et Par Glædespiger, thi vi høre en mystisk Hvisken fra et Væsen, der staar skjult i Mørket hist borte i Krogen. Derover boer der en gift Dagløner, hvis Kaar ikke tilstede ham at betale saa høi Leie, som Damerne nedenunder; endnu høiere op leve et Par Sypiger, og vi slutte fra Lysningen, der skimtes gjennem Sprækken i Døren, at de have travlt derinde. Saa langt have vi med lidt Besværlighed naaet, men hvorledes vi nu, da Steentrappen ender, skulle komme op af den elendige Træstige med et Toug istedetfor Rækværk, er ikke godt at sige. Dog, vi faa tage Mod til os. Se saa, nu lykkedes selv det. Det er bælmørkt deroppe, men vi skimte atter Lys i en Spræk og staa endelig, forunderligt nok fremdeles med hele Lemmer, foran en Dør. Vi puste lidt ud, førend vi gaa ind i det usle Tagkammer, hvortil Døren leder, og vi føle et koldt uhyggeligt Luftdrag, medens vi staa der, thi Teglstenene ere itubrukne oppe paa Taget, og Vinden trænger sig ind igjennem de aabne Lægter. Derpaa høre vi en svag Hosten, og Stemmer lyde derinde. Saa aabne vi da Døren og gaa ind. — Har Du, min Læserinde! som maaske er En af dem, som skydes frem i Slæde paa Isen, eller som sidder i et halvmørkt Rum i fortrolig Samtale med sin kjæreste Ven, har Du nogensinde gjort dig en Forestilling om, hvad det er at være en fattig Enke, som ligger i et elendigt Tagkammer paa en endnu elendigere Seng, fyldt med Halm og Filler, syg, døende og forladt af hele Verden paa en Juulaften? Har du det ikke, da tænk paa det nu. I Kakkelovnen brænder der et Par Træer, Enkens hele Forraad af Veed, som er tændt, fordi det er Juulaften. Paa Ilden staar der en liden Pande med Potetes, og længere fremme, hvor Gløderne ere ragede i en Hob, steges to salte Sild. En Skjærm, der afdeler Rummet, skjuler mere Elendighed, saa det forholdsviis seer propert ud, der, hvor den syge Kvinde ligger. Ilden fra Ovnen kaster sit flammende Skin paa hendes blege, indfaldne Træk. Hvergang det blusser fra Ilden, seer det ud, som om det er et Livsblus, der farer over Kvindens Ansigt. Og Ilden kaster sit Skin paa en stakkels ung Pige, der sidder paa en trebenet Krak, Rummets eneste Møbel, og holder en Kop med Kaffe og et Brød frem for sin syge Moder. Ogsaa hendes Træk ere blege og lidende, men de have ikke Dødens Stempel.

„Drik, kjæreste Mama, det vil gjøre dig godt".

„Tak, mit Barn. Gud lønne dig for din Omsorg".

Datteren bryder Brødet og holder Koppen, mens hun drikker. Den Syge gjør et Vink for at betegne, at hun har faaet nok, og den unge Pige reiser sig for at sætte Koppen bort, og for at see til Sildene i Ovnen. Moderen følger hende med Øinene. Hun seer paa hende med et kjærligt Blik — en døende Moders Blik, og hun folder sine Hænder paa sit Bryst.

„Du, som fødtes i Aften, vogt Du hendes Fjed, naar jeg er borte, og lad Nød og Modgang aldrig bringe hende til at glemme Dig og dræbe hendes sande Julеglæde".

Er det da kun dem, der kjende Livet som en Byrde, der i fuldt Maal drikke af Modgangens lægende Kilde, som skulle føle, hvor den rette Juleglæde er at finde? Og alle vi Andre, som nyde den i Medgang og i Gammen, have vi glemt, at Julen er en Glædes-, ei en Morskabs-Fest, stiftet som et Minde om Ham, der ved sin Død beredte os en evig Glæde.

Lad os endnu engang kaste et Blik ud paa Gaden og see, hvorledes det gestalter sig, nu, da den længe forventede Aften snart er forbi. Det har begyndt at snee, siden vi sidst vare ude, og Gaderne ere allerede belagte med et høit Lag af Snee. Himmelen, som i Eftermiddag var saa lys og klar, er sort som Natten selv; man seer ikke en Haand for sig, uden under Blusset af Gaslygterne, hvor Du paa engang overraskes ved at see de hvide Sneeflokke fylde Luften og lægge sig tykt og tæt paa dit eget Bryst. Du beklager, at Du er kommet ud uden Galoger, thi Du føler dig kold om Fødderne i den høie Snee og ønsker, at du var hjemme og laa i din varme Seng. Det maa være seent, tænker Du; se alle Lys ere slukkede og der er ikke Liv noget Steds. Jo, der staar en Skikkelse under Lygten der borte ved Hjørnet. Det er Nattevægteren. Stakkels Mand, hvilken Juulaften! Klokken slaar i et nærliggende Taarn. Et, to, tre, fire, tæller Du; det er fuldt Slag. Er det muligt, at Klokken alt er Tolv? Uhret venter lidt, før det slaar paa Nyt, saa runger det langsomt ud sine malmfulde tolv Slag, der bebude Midnat. Med det sidste Slag bliver det saa tyst, og Du føler, at Juulaften er over.

Billeder fra Pompej.

IV.

„Pompej", ytrede engang en fransk Reisende, „er ikke et Billedgalleri; det er snarere en illustreret Journal fra vor Tidsregnings første Aarhundrede." I de utallige Malerier, der deels ere samlede i det store Museo Nazionale i Neapel, deels endnu daglig bringes for Lyset, vil man ogsaa næsten altid forgjæves søge den Fiinhed i Udførelsen, den Natursandhed i Enkelthederne, som vi ere blevne vante til at fordre af ethvert Billede, der skal kunne fængsle vor Opmærksomhed. For ikke at blive uretfærdig mod den pompejanske Journals Illustrationer, faar man imidlertid mindes, at det Bedste af det, man her har for sig, kun er skizzerede Kopier, mangen Gang rene Frihaands Gjentagelser efter Hukommelsen af Sujetter, der i Forveien vare blevne behandlede af virkelige Kunstnere, som havde vundet almindeligt Bifald, og som velhavende Borgerfolk, der ikke havde Raad til at anskaffe sig noget egentlig originalt Kunstværk, saa lod anbringe i reduceret Maalestok og reduceret Kvalitet paa sin Væg, omtrent paa samme Maade som vi pryde vore Stuer med middelmaadige Photographier eller Stik, der egentlig kun have Værd for den, der selv har seet Originalen, og af den kan supplere det Manglende i den svage Gjengivelse. Rigtignok har de gamle pompejanske Billeder det forud for Nutidens Kopier, at de ikke som disse sidste ere rene Maskinarbeider, men altid bære et, om end lidet og mangen Gang høist kapriciøst Præg af Originalitet.

En gammeldags Juul.

Hvo har havt den Lykke, at see tydsk Familieliv nær ved og gjenkjender det ikke ved det første Blik paa vort Julebillede? Midt i den kolde Vinter er Juletræet hentet hjem fra Skoven. Lysene ere tændte; den hele Familie fra Faderen til de Smaa, som endnu knapt kan gaa, er samlet om Juletræet med trofaste Venner og kjære Naboer; Gamle og Unge, Store og Smaa have sjunget:

„Et Barn er født i Bethlehem",

Julegaverne ere uddelte og modtagne, og Enhver fryder sig i Sit, mere over Kjærligheden, der gav og saa sindrigt vidste at udfinde det Rette, end over Gaven selv, og i det Øieblik vi see Selskabet forsamlet i Julestuen, er Stemningen saa glad og varm, som i Paradiis.

Billedet vilde tiltale os, selv om vi ikke vidste andet, end at en tydsk Familie her er samlet Juleaften, men naar vi erfare, at flere af Hovedpersonerne ere historiske Personer, Bærere af store Navne, saa er det af forhøiet Interesse.

Til vort Billede er ogsaa en liden Roman af Hverdagslivet knyttet, og denne ville vi fortælle.

Aar 1796 oprettede Friedrich Perthes en Boghandel i Hamborg efter under Frihedskrigen at have kjæmpet i de første Rækker. Det var en Bog-Kjøbmand af den rette Art, en af dem, der betragte sig som Middel til at vække aandeligt Liv omkring sig; i hans Boglade fandtes altid det Nyeste og Bedste fra Bogmarkedet, og til sine faste Kunder turde han regne Alt, hvad der i Hamborg gjorde Fordring paa at høre til Aandens Rige. Nogle Uger efterat den unge Boghandler havde etableret sig, traadte en midaldrende Mand ind, fornem af Klædedragt og Væsen, men dog selsomt tillidsvækkende, høi og slank med dybe blaa Øine. Det var Jacobi, Philosophen, der hidtil havde levet i et prægtigt Huus ved Düsseldorf, altid aabent for Digtere og Tænkere, men som, forjaget af Krigen, nu havde fundet et Tilflugtsted paa Slottet i Wandsbeck udenfor Hamborg. Strax Perthes gjenkjendte Manden, takkede han ham varmt for al den Kundskab, han havde øst af hans Skrifter. Jacobi følte sig nu tiltalt af den unge, begavede Boghandler og indbød ham til sit Huus, hvor Perthes snart gik ud og ind som Ven. Gjennem Jacobi aabnedes ham ogsaa Adgang til Mathias Claudius, „der Wandsbecker Bote", som igjen forkyndte det fast forglemte glade Julebudskab for det lyttende Tydskland. Da Perthes i November første Gang betraadte Claudius's gjæstfrie Huus, modtoges han af den ældste Datter Caroline, en ægte tydsk Jomfru, ikke blændende skjøn, men med ædle, regelmæssige Træk, stille Værdighed og et Par blaa Øine, hvoraf en heel underbar indre Verden lyste. Den Verden, der laa udenfor Hjemmet, var hun endnu kun kommen i liden Berørelse med, men i det rige Liv, der rørte sig i hendes Faders Huus, havde hun sin fulde Andeel; underviist af Faderen, havde hun erhvervet sig usædvanlige Sprogkundskaber, selv i Latin; ved Familie-Koncerterne havde hun medvirket med sin deilige Røst, og en stadig Brevvexling med en høitdannet moderlig Veninde, Fyrstinde Gallizin, havde udviklet hendes aandelige Liv. Aaret før var hendes yngre Søster og bedste Veninde død, og ved dette Dødsleie, hvor hun for første Gang i sit unge Liv havde forstaaet, at Alt paa Jorden er usikkert, havde hun søgt og fundet den Støtte, som selv ikke Døden formaar at rokke.

Saaledes var den unge Pige, da Perthes mødte hende; han følte, at hun i dybeste Forstand kunde blive en Mands Hustru og Veninde, og at den var at prise lykkelig, der kunde vinde hende.

Saa kom Julen. Perthes var indbuden af Jacobi til at tilbringe Juleaften i Wandsbeck med Familien Claudius. Hvor glad iler han ikke derud! Dørene aabnes, Juletræet skinner og oplyser Gaver og straalende Ansigter. Perthes har kun Tanke og Øie for Caroline, det Skjønneste under han hende. Høit oppe paa Juletræet hænger et Æble, der synes ham smukkere end alle de øvrige; ved et halsbrækkende Kunststykke henter han det ned og rækker det til den dybt rødmende Pige. Hvad skal dette Æble sige hende? Er det den græske Legendes Æble, der tilkommer den Skjønneste? Er det Modsætningen til hiint ulykkebringende Æble, der engang raktes Manden af en Kvinde? Er det en Fangst af det Livets Træ, hvorpaa Juletræet er et Sindbillede, som nu i hellig Kjærlighed rækkes en Kvinde af en Mand? Paa Billedet see vi Perthes halv med Foden paa Jorden, halv svævende, som den unge Kjærlighed, og hun, som skal skjænke ham Huuslivets stille, trygge Lykke, staar foran ham klar og sikker, Haanden ligesom til Afsked og Velsignelse hvilende paa et yndigt Barnehoved, den lille Søsters, hun indtil denne Dag tro har pleiet og fredet om. Som vi see de To paa Billedet, drage vi ikke i Tvivl, at en Anelse om Kjærlighed og Fremtid gaar gjennem den unge Piges Sjæl.

De Omstaaende have vel ogsaa sine Anelser. Den næstældste Søster seer med løftet Finger skalkagtig paa en Veninde, men hun behøver ikke at være misundelig, Krandsen, hun holder i sin venstre Haand, vil inden Aaret er omme forvandle sig til Brudekrands, thi hemmelig er hun allerede elsket af en herlig Yngling, Max Jacobi. Mellem Perthes og Caroline staar Faderen Jacobi med et Udtryk, som siger os, at var han end efter sin egen Tilstaaelse sit hele Liv igjennem „en Hedning med Hovedet og en Christen med Hjertet", saa har denne hellige Juleaften Hjertet Overhaand, og af den kolde Hedning er intet Spor. Bag Datteren staar det ædle Ægtepar Claudius. Ligesom et lidet Barn glæder sig over sine Julegaver, saa glæder den fromme Claudius sig over sin Frelser, der er kommen til Jorden, det opløftede Aasyn siger os, at hans Sjæl sjunger:

fro og glad sit Julekvad.

Lænet til hans Arm tænker Fru Rebekka vel snarere paa den særegne Lykke, der iaften synes at dæmre frem for En af hendes Huus. Greverne Stolberg, det hele Liv igjennem Mønstre paa broderlig Enighed, see paa det belivede Skuespil, og omgiven af jublende Børn sidder hiin Kredses Patriark, Klopstock, nu en Olding paa to og sytti Aar, men som endnu har bevaret i frisk og varm Erindring hiin Tid, da han ung som Perthes sang „sin tilkommende Elskedes Priis."

Fra Julen til Foraaret bar Perthes sin Kjærlighed stille i sig uden at tale. Saa vendte han sig til Caroline. Hun var allerede enig med sig selv; men Faderen, der dog ellers saa gjerne bøiede sig under sin Herres Villie, fandt dennegang Budet: „Du skal forlade Fader og Moder", grusomt. Endelig gav han sit Minde, og ved Midtsommertider feiredes Forlovelsen efter holsteensk Skik i Kirken. Før Forlovelsen gjorde Pastoren den unge Pige opmærksom paa, at hun, engang forlovet, først kunde erklæres fri af Konsistoriet. „Jeg har alt længe været bunden", var hendes Svar, „og intet Konsistorium kan mere gjøre mig fri." I August stod Bryllupet. Den Formular, hvorefter de viedes, var hverken varm eller kold, hverken gammel eller ny, „en usalig Middelting", sagde Caroline, „men som dog ikke skal have Magt til at skade os; thi paa gammel Viis ville vi bede Gud om hans Velsignelse, og han vil velsigne os paa gammel Viis". Og de have begge trofast holdt sine Løfter, hvor forskjellig de end fra først af vare, saavel af Natur som Udvikling. Medens Carolines egentlige Liv var indadvendt og stille, var Perthes en lidenskabelig Handlingens Mand; men uden at Nogen opgav sin oprindelige Retning, udviklede de sig med hinanden og mødtes bestandig mere. Enhver gav den Anden det Bedste af, hvad han selv eiede. Carolines stille Fromhed vakte hos Perthes Længselen efter det Liv i Gud, der gjør saa stærk og fro; han udvidede for hende Tankens Sphærer og lærte hende, at det indre Livs forborgne ægte Perle kan lyse for os under Dagens travleste Færd. Deres Tro og Standhaftighed har været sat paa haarde Prøver. De have sammen baaret Kummeren over Fædrelandets Forsmædelse under det franske Aag og Adskillelsens Bitterhed, da Perthes tilbød sit betrængte Fædreland Liv og Gods og deeltog i Frihedskampen, medens Caroline levede i Forviisning med sine Børn. Men hvor jublede saa den tydske Hustru, der havde baaret saadan Vee, over den tydske Seir! Hvor jublede hun over sin gjenopbyggede Arne! „At takke Gud og elske er nu mit Liv", sagde hun. Og Glæden over alle Guds Gaver, over Huus, Natur, Folk og Kirke bevarede hende længe ungdommelig frisk og deeltagende for Alt, hvad der kom i hendes Nærhed.

Og saa er det igjen Juul. Fast Fjerdeparten af et Aarhundrede er henrundet siden hiin Juleaften i Wandsbeck. Allerede har den ældste Datter forladt Hjemmet og fulgt en ædel Mand til Gotha; men den Kjærlighed, der først havde prøvet sine Vinger hiin første Juleaften, er endnu ung. „Glædelig, glædelig Juul, I Elskede!" skrev hun til Gotha med en Kasse Julegaver. „Have I ved Udpakningen blot en liden Part af den Glæde, vi Alle, Store og Smaa, have havt ved Indpakningen, er jeg tilfreds. De tre Mindste have især været ivrige, skjøndt Lysten til at give, et Par Gange er endt med Taarer, naar man intet Mere havde at give. Kassen vil være hos Eder Juleaften Kl. 6, og da veed jeg, I ville være hos os i Tankerne. Kjære Wilhelm, kjære Agnes, lader os da sammen løfte vore Sjæle og lægge alle dem, vi elske, i Julebarnets Arme og saa holde Juul i Glæde. Til Indgang ville vi læse sammen Psalmen:

„O at jeg havde tusind Tunger."

Det Glædeskvad kommer os herligt tilgode, naar vi ikke mere vide, hvorlunde vi skulle finde Udtryk for vor Tak." Nogle Dage senere skrev hun i sin Beretning om Juleaften:

„Perthes er en Julegave til mig. Igaar for 23 Aar siden saa jeg ham egentlig for første Gang, derfor er denne Dag min rette Forlovelsesdag."

En Julegave var Kjærligheden mellem de To. Og det er det Smukke ved Juleaften fra Nord til Syd, saalangt den feires som den skal, at Familielivets og Hjerternes Festdage ere inderligt sammenknyttede med det, hvorom

„Guds Engle sang med Fryd".

Literatur og Kunst.

Norsk Folkeblad. Der har været Tale om en hel Mængde Tidsskrifter og Blade, der skulde begynde med Nytaar. Men alt eftersom man er rykket Aarsskiftet nærmere, erfares flere og flere af de udkastede Projekter til nye Organer at være opgivne, saaledes at den periodiske Presse formodentlig nu kun vil forøges med et nyt Tidsskrift „Norden", og et nyt Blad, „Norsk Folkeblad", der allerede er kommet saavidt som til Subskriptions-Indbydelsen. Overskuddet af dette Blad er bestemt til Pensionsindretningen for Almuskolelærere, og disse have saaledes en særlig Opfordring til at sørge for dets Udbredelse. Da Landet har 3—4000 Almueskolelærere og disse ere, som Mgbl. siger, „selvskrevne Mellemmænd mellem Forlæggeren og hans Publikum", vil et Blad, som materielt og aandeligt virker i denne Stands Interesser, kunne regne paa et sjelden stort Abonnentantal. Forsaavidt er Planen vel udtænkt. Men den synes os fra et alment Standpunkt betragtet at have sine betænkelige Sider. Og den største af disse er netop den, at Skolelærerne have en altfor stor Indflydelse som „Mellemmænd" mellem den læsende Almue og „Forlæggeren", der her netop er dem selv. I samme Grad, som de med sin fremtidige Pension for Øie arbeide for sit eget Blad, maa de naturligvis arbeide for Udelukkelsen af andre Blade, og Almuens hele Tilførsel af aandelig og politisk Indsigt vil saaledes ganske være lagt i Skolelærernes Haand. Men med al Agtelse for Skolelærerstanden, maa vi dog sige, at det vilde være yderst uheldigt. Det er, som vi før have bemærket, ikke af det Lidet man veed, men af det Meget man veed, at man skriver populært. Og derfor synes os det seminaristiske Element ikke at have Ret til synderlig større Indflydelse i Literaturen, end den, det allerede nu udøver. Men selv om saa var, vil man ikke kunne nægte, at den souveræne Indflydelse i politisk Retning, som Skolelærerstanden vilde kunne udøve, kom til at staa i et altfor stort Misforhold til denne Stands praktiske Indsigt og Betydning i Statssamfundet. Disse Mænd vilde ikke have det fornødne Overblik og den Uafhængighed, som kræves for at lede det offentlige Livs Gang, f. Ex. ved Storthingsvaleene, idet den enkelte og den hele Stand nødvendigvis vilde føle sig trykket af sit Afhængighedsforhold f. Ex. til Præsterne, hvis politiske Ærinder de saaledes vilde fristes til at gaa. Et Blad har altid en stærk Korrex mod Udskeielser i Konkurrencen og det almene Omdømme. Men denne Korrex vilde ikke existere for „Norsk Folkeblad", idet hver enkelt af disse Tusinder af „Mellemmænd" mellem Folket og Forlæggeren tillige indtræder i den sidstes interesserede Forhold. Efter det almindelige Kjendskab til Forlæggernaturen tør derfor Skolelærerne ligesaalidt antages upartisk at ville virke for andre Blade til Skade for sit eget, selv om dette maatte staa under dem i indre Gehalt, som Morgenbladets eller Aftenbladets Eiere kan antages at være eller blive store „Velyndere og Befordrere" af hinandens respektive Organer eller i Forening at begunstige ny optrædende Konkurrenter. Association er gavnlig, men ikke altid i samme Grad paa det literære Omraade som i det borgerlige Liv, om den end ogsaa der kan bringe store materielle Resultater. „Arbeiderforeningernes Blad", der for første Gang hos os tog den til Indtægt for Pressen, har tilstrækkelig godtgjort dette. Den fører uundgaaelig til Eensidighed, Overdrivelse, Meningstvang — kort sagt til Pressens værste Misbrug. Indskrænkede Skolelærerne sig til at forene sig i den dobbelte Egenskab af Forlæggere og Abonnenter paa et Blad for dem selv, uden nogen Medvirkning til dets Udbredelse blandt Almuen, vilde Tingen stille sig anderledes, skjøndt endda frembyde betænkelige Sider. Forfulgt i sine Konsekventser, vilde Journalpressen opløse sig i Standsorganer. Det er klart, at hint Slags Association ikke blot vil kunne tilintetgjøre „Almuevennen", hvilket Mgbl. i sin varme Anbefaling for „Norsk Folkeblad" sees at fryde sig til, men ethvertsomhelst Blad, endog Morgenbladet selv. Forener Landets Embedsstand, de værende og vordende Embedsmænd, sig om at udgive et Blad, hvortil hver enkelt træder i Abonnements- og Medarbeider-Forhold, og hvis Nettoudbytte f. Ex. bestemmes til en Pension for uforsørgede Børn af deres Stand, vil Morgenbladet strax tabe Halvparten af sine Abonnenter og Nitiendedele af sine Medarbeidere — eller med andre Ord, det vil ikke bestaa et Aar mere. Thi hvor Meget det end i sin Tid har leflet med Bønderne, „Folkets Kjærne", har det dog aldrig været opretholdt hverken ved deres Pen eller Penge, men væsentlig af den studerende og dannede Klasse. Men selv paa dette Feldt vilde Associationens Anvendelse være betænkelig, om ikke i samme Grad, som ved Skolelærernes Blad, der kommer til at virke paa et Omraade, hvor den Kritik, Kontrol, Selvstændighed og Dannelsens Moderation mangler, som inden Embedsstanden altid vilde afgive en stærk Betryggelse mod en altfor stor Eensidighed.

— Paa B. M. Bentzen's Forlag er udkommet: Sømanden, hans Stilling i og Forhold til Statssamfundet samt om Skippereramens Indførelse af r. Chra. 1866. 47 S. 8. 15 ß. Forfatteren, selv Sømand, har i et livligt Sprog og paa en indtrængende Maade fremsat mange Ideer angaaende Sømands- og Søfarts-Forholdene, der utvivlsomt fortjene Opmærksomhed.

— Paa P. T. Malling's Forlag er udkommet: Om Ordningen af Armeens Sundheds- og Sygepleie (et militært Tidsspørgsmaal) af G. Koren. 32 S. 8. Dette Skrift fortjener ligeledes Opmærksomhed, endog udenfor vedkommende Fagmænds snævre Kreds.

— Paa J. W. Cappelens Forlag er udkommet Ruth og hendes Venner. En Fortælling oversat fra det Engelske af E. A. Hagerup. 240 S. 8vo. Priis 60 ß.

— Fra Pressen er netop udkommet: Er Christi Rige ei et selvstændigt Rige, som behøver sine Tjenere for sig selv? Prædiken paa første Søndag i Advent 1865 af Wieselgren. Paa Norsk ved J. C. A. H. 16 S, 8. Priis 8 ß. (Trykt h. H. J. Jensen.) Den her oversatte Tale af Domprovst Wieselgren, hvori Geistlighedens Forhold til denne Verdens Bedrift skriftmæssig udvikles, gjorde en overordentlig Opsigt i Sverige og vil ogsaa hos os finde sin Anvendelse. Oversætteren har ledsaget Talen med et Forord, hvori han med Rette sammenligner den svenske Præstestand i dens afventende Stilling ligeoverfor Reformspørgsmaalet med Albaneserne, som, da de med Romerne skulde kjæmpe mod en fælles Fiende, trak sig tilbage indtil disse havde seiret, og derpaa traadte frem for at lykønske dem.

— Paa J. P. Steensballes Forlag ere udkommet 2det Oplag af Fornuftigt Madstel, en tidsmæssig Koge- og Husholdningsbog af Clemens Bonifacius. 288 S. 16. Priis indb. 60 ß. Første Udgave udkom i Mai f. A. Bogen har saaledes fundet en ualmindelig god og velvillig Modtagelse, hvilken den efter Kyndiges Dom ogsaa fuldelig har fortjent. Ikke blot i theoretisk eller om man vil videnskabelig Henseende udmærker den sig fremfor vore andre Kogebøger, men ogsaa Fremstillingen staar høit over det Sædvanlige.

— Paa H. Tønsbergs Forlag er udkommet: Norden. Et Maanedsskrift udgivet af J. Lieblein. 1ste Binds 1ste Hefte, indeholdende: 1. Om Nationalitets-Forholdene i Finmarken af L. Kr. Daa (Efter et Foredrag i den Skandinaviske Forening i Christiania den 7de Nvbr. 1865.) 2. Venedigs Historie i Venedigs Kunst. Dagbogsblade af L. Dietrichson. 3. Historiske Meddelelser vedk. Deling af Latinskolelærernes Embedsprøve i Danmark. Af Overlærer K. Knudsen. 4. Hr. Kristjern. En Fortælling af Peter Paul (Pseudonym). 5. Et japanesisk Brev om norske Forhold, og 6. Et lidet lyrisk Digt af B. Bjørnson. Daa's Foredrag er det Værdifuldeste i i Heftet. Mod Hensigtsmæssigheden af dets Offentliggjørelse gjennem Pressen turde der dog, fra politisk Standpunkt, vækkes nogen Betænkelighed. Forresten kunne samtlige Stykker, maaskee med Undtagelse af Knudsens Specialafhandling, forsvare sin Plads. Det fingerede japanesiske Brev farer dog for løseligen hen over de Forhold, der omhandles, til at have nogen synderlig Betydning, omendskjønt enkelte rigtige og frimodige Bemærkninger gjøres, og det Hele er holdt i en let og ordentlig Brevstiil. „Norden" agtes udgivet maanedlig i Hefter paa 5 Ark i Oktav og hvert til en Priis af 24 ß.

— Paa Feilberg & Landmarks Forlag er udkommet: Optegnelser fra mit Jægerliv af J. B. Barth. 199 S. 8vo. Priis 60 ß. Disse Optegnelser, der slutte sig til Forf.s i 1856 udgivne Bog: „Den norske Natur, skildret i Billeder af Jagtlivet," indeholder: Om den Forneielse, Menneskene finde i Jagten. — Et Besøg hos en gammel Jæger. — En Jægers Skriftemaal. — En Aften paa Aurdalssæteren. — Tiurjagt. — Min uheldigste Jagt. — Hadseløen. — Min heldigste Jagt. Et af disse Stykker, og det maaskee det heldigste, Besøget hos en gammel Jæger (H. Helgesen), har tidligere været trykt i dette Blad.

I Onsdags opførtes paa Christiania Theater Bjørnstj. Bjørnson's „De Nygifte", der netop er udkommet paa den Gyldendalske Boghandels Forlag (Kbh. 1865. 68 S. 8vo. Priis 33 Skill.). Det syntes, som om de Spillende ikke ganske kunde finde sig tilrette i den dæmpede Grundtone, i hvilken det Hele er holdt, og ud af hvilken de forskjellige Overgange i Repliken lade sig betegne ved ganske lette Anslag. Vistnok maa man, for ikke at være uretfærdig mod de Spillende, tage i Betragtning, hvor liden Anledning de have til at finde Forbilleder for og Øvelse i den for enhver Skygge af Deklamation frie Samtale, som et Stykke af den Art som „De Nygifte" kræver; ude i Livet skal man i vort Samfund søge længe, før man endog finder Spor af Antydning til den, og over Scenen gaar der kun sjelden Arbeider, der kunne give Anledning til at indøve den. Trods dette, og trods at man ved denne Leilighed maatte savne den eneste af Theatrets Kunstnerinder, der fuldkommen forstaar den Kunst, at konversere paa Scenen, havde vi dog haabet, at selve Stykket denne Gang vilde have givet de Spillende Greb paa den rette Tone. Men medens dette for Damernes Vedkommende dog til en vis Grad var Tilfældet, var det temmelig ufuldkommen lykkedes de to Herrer; medens Axel blev givet i temmelig jevnt deklamatorisk Smaatrav, sank Amtmanden sammen til en affældig gammel Stakkel, hvem man mere maatte ynkes over, end føle nogen ærbødig Sympathi for. Stykket blev modtaget med stærkt Bifald.

Norge.

Christiania. Den 20de Decbr. holdtes Generalforsamling i Christiania Kunstforening, hvorved den sædvanlige Udlodning foretoges. I Aarets Løb havde 106 nye Medlemmer indmeldt sig. Til Indkjøb af Kunstsager var anvendt 3,627 Spd. 25 ß, hvoraf hos norske Kunstnere 2,678 Spd. 94 ß, hos udenlandske 827 Spd. 78 ß, og til Kobbere og Photographier 120 Spd. 93 ß; i det Hele omtr. 60 Spd. mere end i 1864. Direktionen havde henvendt sig til Kunstforeningerne i Stockholm og Kjøbenhavn, for at bevirke, at disse, i Lighed med den herværende Kunstforening, til de aarlige Udlodninger kjøbte Arbeider, ikke blot af egne Kunstnere, men ogsaa af de to andre nordiske Rigers efter et vist Forhold af deres Midler, og havde fra begge Bestyrelser erholdt tilfredsstillende Svar.

— 16de Dcbr. udloddedes de af endeel Kunstnere til et Byggefond for Nationalgalleriet skjænkede Kunstsager. Det betydeligste Maleri, Fiskere i Havsnød af Tidemand og Gude (Værdi 1000 Spd.), tilfaldt E. Kallevig i Arendal.

— Forhenværende Prokurator i Laurvig C. A. Sebbelow, der nu er bosat i Paris, har skjænket det herværende Blindeinstitut 500 Spd. I 1863 skjænkede han samme Anstalt et lignende Beløb.

— **Dødsfald.** Byfoged i Kragerø Anders Adelsteen Bernhoft, † 11te Dcbr. 51 Aar gammel.

— Peter Ludv. Møller, dansk Kritiker og Literat, † i Rouen 10de Dcbr. 51 Aar gammel. (Møller har i en lang Række af Aar levet i Paris, hvorfra han skrev Korrespondencer til adskillige danske Blade og i nogen Tid ogsaa til „Aftenbladet" og nærværende Blad, i hvis Aargang for 1863 han tillige leverede et længere Digt: „Fandangoens Proces.")

Paa Undertegnedes Forlag har forladt Pressen:
Ruth og hendes Venner. En Fortælling oversat fra det Engelske af E. A. Hagerup. 15 Ark. Priis heftet 60 Sk., indb. 84 Sk.
Biskop Claus Pavels's Autobiographi. Udgivet af C. P. Riis. 16 Ark. Priis heftet 72 Sk., indb. 96 Sk.
Fra Lofoten og Solør af H. Schulze. Andet forøgede Oplag. 11 Ark. Priis heftet 48 Sk., indb. 72 Sk.
J. W. Cappelen.

Forlagsbureauets Miniatur-udgaver.

Paa Undertegnedes Forlag er udkommen og faaes i alle Boglader:

Dante Alighieris Guddommelige Komedie.
Oversat af *Chr. K. F. Molbech.*
2den Udgave. 1ste Deel.

Dette Værk bestaaer af 1ste Deel: **Indledning;** 2den Deel: **Helvede;** 3die Deel: **Skjærsilden** og 4de Deel: **Paradiset.** 2den til 4de Deel ville udkomme i Løbet af Vinteren. Med 2den Deel følger Dantes Portrait i Photographi gratis for Subscribenterne. Hele Værket vil koste heftet 2 Spd. 24 Sk. og indbundet i to elegante Bind 2 Spd. 90 Sk.

Herders Cid.
Et Heltedigt i halvfjersindstyve Optrin, uddraget af spanske Kæmpeviser.
Oversat af *F. L. Mynster.*
Heftet 1 Rdl., elegant indbunden 105 Sk.

Dansk Lyrik ved Christian Winther.
1ste Hefte. Priis 33 Sk.

Denne Samling lyriske Digte af danske Forfattere fra Fortid og Nutid, inddelte i 7 Grupper: **Poesien; Livet, Døden; Fædrelandet; Kjærlighed; Naturen; Billeder; Romanzer og Ballader,** vil udkomme i 4 Hefter à 33 Sk. med korte Mellemrum, saa at det Hele vil være udkommet før Julen, til hvilken Tid smukt indbundne Expl. i Smag som Plougs Digte ville være at erholde.
Forlagsbureauet i Kjøbenhavn.

Paa mit Forlag er udkommen:

Norge og Nordmændene.
Reiseerindringer fra 1836 og 1865
af
Orla Lehmann.
Priis 1 Rdlr. 24 Skilling.
G. E. C. Gad,
Vimmelskaftet Nr. 32.

Paa Undertegnedes Forlag er udkommen og at erholde i alle Boglader:

Brogede Blade,

Digte af *Christian Winther.* Priis heftet 2 Rdlr. 32 Sk.
Digte med religiøs Tendents af *Bernh. Sev. Ingemann.* Priis 48 Sk.
Fortælling om Haldor af *C. Hauch.* Priis 1 Rdlr. 32 Sk.
Italienske Folke-Sange og Melodier, samlet og udsatte for Pianoforte af *A. P. Berggreen.* Priis 2 Rdlr. 12 Sk.
Min Reise til China i 1864 af *Steen Bille.* Priis 2 Rdlr. 48 Sk.
Nye Eventyr og Historier af *H. C. Andersen.* Anden Rækkes 3die Hefte. 48 Sk.
Theaterliv og Erindringer. Af *Aug. Bournonville.* Priis 2 Rdlr. 48 Sk.
Tre Lystspil af *Henr. Hertz.* Advokaten og hans Myndling — En Cuurmethode — Portraitet. Priis 1 Rdlr. 48 Sk.
Ungdomsdigte af *H. P. Holst.* Tredie Udgave. Priis 1 Rdlr. 32 Sk.
Ungdomskilden. Fortælling af *Frederik Paludan-Müller.* Priis 56 Sk.
Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard. Fortælling af *Nicolai,* 18 Aar gammel. Anden Udgave. Priis 1 Rdlr.
Kjøbenhavn. **C. A. Reitzel.**

Paa Jacob Andersens Enkes Forlag i Throndhjem er udkommet og erholdes hos Undertegnede:
Garibaldi og hans Alpejægere. Udgivet af Paul Sommerschield. Priis heftet 36 ß.
Saga um Sverre Magnus Sigurdson, Noregs Konung. Umskrivi fraa det gamle i det nyare norske Landsmaalet til Lesnad aat Almugen af Erik M. Torvaldson Sommer. 1ste Hefte. Priis 12 ß.
Dr. A. Tholucks kristelige Andagtstimer. Oversat af C. Levinsen. Anden Udgave. Priis heftet 96 ß.
Forsøg til en kortfattet Plantelære med særligt Hensyn til Landøkonomien af Martin Storm. Med 81 Tegninger i Steentryk. Priis heftet 42 ß.
J. W. Cappelen.

Nye Bøger.

Udkommet er og faaes i enhver Boghandel i Norge samt hos J. W. Cappelen i Christiania:

Kortfattet dansk Sproglære med Retskrivnings- og Skilletegnsregler af Adjunct *Chr. Dorph.* Indb. 20 Sk.
Forskrifter til Brug i Skolen og ved Selvundervisning, udg. af Cand. theol. *Joh. Petersen.* 1ste Hefte, engelsk Skrift. (Complet i 4 Hefter à 25 Sk.)
Havebog for Landbostanden, af *J. A. Bentzien,* med mange Billeder. 28 Sk.
Udtog af den bibelske Historie og en kort Udsigt over Kirkens Historie til vore Dage, ved *E. J. Anger,* ny revideret Udgave med Kort af Rimestad. Indb. 21 Sk.
Christelig Katechismus, til Brug i Skolen og ved Forberedelse til Confirmationen af *Anger* og *Rindom,* Præster. Indb. 11 Sk.
Meyers Fremmedordbog. 2det Oplag. (Udkommer i 4 Hefter à 9 Sk.)
Denne særdeles fordeelagtig omtalte Fremmedordbog indeholder circa 7000 af de i Bøger, Blade, det daglige Omgangssprog og Forretningslivet almindeligst forekommende fremmede Ord og Udtryk med sammes Oversættelse og Forklaring, samt en nøiagtig Angivelse af den rigtige Udtale og Betoning.
Kogebog saavel for smaa som store Huusholdninger, udgivne af *Nicoline Schmidt,* efter 40 Aars egen Erfaring. (Udkommer i 4 Hefter à 17 Sk.)
162 Anviisninger til Likører og andre Drikkevarers Tilberedelse, ved F. Gram. 25 Sk.
Syltebog for større og mindre Huusholdninger, af *N. Halvorsen.* 25 Sk.
650 Anviisninger til Kage- og Sukkerbagning, af F. Gram. 42 Sk.
Fjærkræets Opdrætning, af Madame Millet-Robinet, udgivet paa Foranstaltning af den franske Minister for Agerdyrkning, af F. Gram. 42 Sk.
Holbergs Comedier, ny illustreret Godtkjøbsudgave, Texten af J. Levin, Billederne af W. Rosenstand. (Udkommer i 40 ugentlige Hefter à 9 Sk.)
Ludvig Holbergs Comedier er i Ordets fuldeste Betydning en Folkebog, der i over et Aarhundrede har havt en stor Indflydelse paa at danne Folkekarakteren, og været udbredt og læst, som intet andet Skrift, i Norden. Den fremtræder her i en ny Udgave, der forener Correcthed, Nøiagtighed og Priisbillighed.
Om Sindets Kraft, til ved Forsættet alene at blive Herre over sine sygelige Følelser, af Kant, 6te danske Oplag. 14 Sk. (5te Oplag udsolgtes i 3 Maaneder.)
Historier og Sagn, fortalte af *C. A. Thyregod.* Elegant udstyret. 50 Sk.
Om Menneskets Pligter, af *Selvio Pillico.* 33 Sk.
Tre nye Fortællinger (Malene — Dannelse — Et Giftermaal i Armeen), af *Anton Nielsen.* 82 Sk.
Underlig og sælsom Historie om Til Ugelspil, ny Pragtudgave med Billeder. 33 Sk.
Physiognomiske Studier, et Forsøg til Menneskekundskab af *Sophus Schack,* med et Forord af Confr. Sibbern, 2det Oplag med en Mængde Illustrationer. 42 Sk.
Holbergs Peder Paars, illustreret Godtkjøbsudgave, paany udgivet af F. L. Liebenberg. Billederne af W. Marstrand. Pragtudgave. (Udkommer i 6 Hefter à 9 Sk.)
Denne Udgave anbefaler sig baade fra Udgivelsens og Udstyrets Side som den bedste eller rettere sagt som den eneste tilfredsstillende Udgave, vi endnu eie af dette komiske Mesterværk. Nærværende Udgave af Peder Paars vil vistnok fortrænge de andre Udgaver, der ere i Handelen o. s. v. (af illustr. Nyhedsblad.)
Menneskelivet, en christelig Haandbog for Unge og Gamle af *Ahlfeld.* Ny Godtkjøbsudgave. 2det forøgede Oplag. Complet heft. 66 Sk.
Tolv Prædikener, af Pastor *Anger* i Gyrstinge. 50 Sk.
„Fra alle Lande“, udgivet af E. Bluhme og W. Mariboe. Aarlig 12 Hefter à 25 Sk.
Haandbog for Christne, af Pastor *Christiani.* Indb. 44 Sk.
Evangelisk Pædagogik, af Dr. *Palmer,* oversat af Pastor Stochholm, udkommer i c. 8 Hefter à 17 Sk. (En fortrinlig Haandbog for Lærere.)
Skildringer af Reformationens Historie, af ter Haar, udkommer i c. 10 Hftr. à 17 Sk.
Mortensen, Naturlære for Borger- og Almueskoler. 2det Oplag med 56 Afbildninger. Indb. 33 Sk.
Fransk Elementarbog, efter Dr. *Ahn* ved *Aug. Arlaud.* Indb. 25 Sk.
Mortensen, Naturhistorie for Borger- og Almueskoler. 2det Oplag, indb. 33 Sk.
Danske Uniformer. 15 Blade i pragtfuldt Farvetryk. Indb. 75 Sk.
Skildringer fra den slesvigske Krig 1864, ved *Th. Thorsen,* med mange Lithographier. (Udkommer i 7 Hefter à 11 Sk., 7de Hefte vil indeholde *Skildringer fra Skandsen Nr. 2, af Premltn. Ancker.)*
Musikens Katechismus, tildeels bearbeidet efter Lobe ved Organist *Joh. Chr. Gebauer.* Heft. 33 Sk.

Paa mit Forlag er udkommet:

Kirkehistorie til Skolebrug
af Volrath Vogt. 5 Ark 8vo. Priis indb. 24 Sk.

Forfatteren ytrer i sit Forord: Det meste af denne Kirkehistorie er Aftryk fra „Læsebogen for Folkeskolen og Folkehjemmet.“ Den har faaet nogle Tillæg. Det er med velberaad Hu, at jeg ikke har optaget mere; jeg mener nemlig, at Bogen, som den nu er, indeholder Nok ogsaa for dem, som fremstille sig til Examen Artium. J. W. Cappelen.

Udkommet er og faaes i Bogladerne:

Alfred Fjeld.
Skizze af Hovedstadens Hverdagsliv ved
F. M.
Priis 84 ß.

Udkommet er:

Efterladte Skrifter
af Professor R. Keyser.

1ste Binds 2det Hefte 10 Ark st. 8vo. Priis for Subskribenter, der tegne sig inden 31te December 1865, 50 ß.
Det hele Værk vil komme til at udgjøre cirka 65 Ark à $5\frac{1}{2}$ ß, men for Subskribenter, der tegne sig inden Udløbet af nævnte Tidsfrist, vil Prisen kun blive beregnet efter 5 ß pr. Ark.
P. T. Malling.

Fra Pressen er udkommet paa Undertegnedes Forlag:

Det norske Toldvæsen,
fremstillet af David Monrad Schøyen. 1ste Deel: Toldvæsenets Historie. 12 Ark st. 8vo. Priis 72 Sk.
J. W. Cappelen.

Polyteknisk Tidsskrift,

udgivet af den polytekniske Forening i Christiania.

Skriftets Formaal er Udbredelsen af naturvidenskabelige og tekniske Kundskaber.
Prisen er 1 **Spd. 72 Sk.** aarlig uden Tillæg for Postporto.
Af indeværende Aargangs Indhold hidsættes:
Glommens Vandstandsforhold (ledsaget af 8 Plancher). Om Dødeligheden blandt de arbeidende Klasser. Om Dokanlæg. Om Belysning. Om Anvendelsen af hul Teglsten (med 35 Træsnit). Wheler & Wilsons Symaskine (med Tegninger). A. Rosings Forsøg og Undersøgelser over Fiskemel. Lithograferede Tegninger over de af Architekterne von Hanno, Nordan, Christie og Thrap-Meyer indleverede Udkast til Kirke- og Skolebygning paa Grønland. Kort Oversigt over den kristelige Kirkebygningskunst, som Grundlov for de af Christie og Thrap-Meyer indleverede Planer. Fotografi. Notitser og Korrespondancer etc.
Subskription kan tegnes ved alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader, samt i Christiania i
P. T. Mallings Forlagsboghandel.

Hos Ed. B. Giertsen i Bergen er udkommet og erholdes i alle Boglader:

Fraa Bygdom. Av Christopher Janson.
Priis 60 Sk., indb. 84 Sk.

Paa mit Forlag har forladt Pressen:

Norsk Læsebog for Mellemklasserne.
Udgiven af A. Hagerup og H. Lassen. 35 Ark st. 8vo. Priis indb. 1 Spd. J. W. Cappelen.

Theologisk Tidsskrift

for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge.
Udgivet af
C. P. Caspari. R. Tønder Nissen. Gisle Johnson.

Udkommer i Bind à 4 Hefter til en Pris af 60 ß pr. Hefte, hvortil for Udenbyes kommer 10 ß i Postporto.
Tiltrædende Subskribenter erholde de 6 første Bind for 5 Spd., som er under halv Bogladepris.
Subskriptionen er gjældende for et Bind og modtages paa alle Postkontorer, Portaabnerier og i alle Boglader; i Christiania i **P. T. Mallings Forlagsboghandel.**

Hos Undertegnede erholdes

Hand-Atlas
über alle Theile der Erde nach dem neuesten Zustande und über das Weltgebäude. Herausgegeben von Adolf Stieler. 83 Karter. Pris indb. 10 Spd. 112 ß.

Neuer-Atlas
der ganzen Erde von Dr. C. G. D. Stein. 24 Karter. Pris heftet 3 Spd. 60 ß, indb. 3 Spd. 88 ß à 4 Spd. 36 ß.
J. W. Cappelen.

Hos Beyer i Bergen er udkommet og faaes i Bogladerne:

En Bergensk Cicerone.
Af en Anonym. 2det Oplag. Med en Grundtegning over Bergen. 42 ß.

Fra Pressen er udkommet paa Undertegnedes Forlag:

Kjøkkenhaven,
dens Brug og Nytte i Husholdningen.
Et Skrift for Folket. Af Dr. F. C. Schübeler. Udgivet med Understøttelse af det Kongl. Selskab for Norges Vel. 8 Ark 8vo med 104 Træsnit. Pris indb. 24 ß.
J. W. Cappelen.

I Bogladerne kan gratis afhentes:
Fortegnelse over Skrifter, der i Tidsrummet fra 24de August til 31te Decbr. d. A. sælges til betydeligt nedsatte Priser.
Den 1ste Januar 1866 indtræder den tidligere Bogladepriis.
Saavel Private som Sognebibliotheker, Leiebibliotheker og Læseselskaber ville her have god Leilighed til at forsyne sig med værdifulde Skrifter i forskjellige Fag.
Bestillinger bedes uopholdelig tilsendt nærmeste Boghandel, da Restoplagene kun ere ringe.
Fr. Woldikes Forlags-Expedition.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 53.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 31. Decbr. 1865. pris 1 Spd. Halvaaret. [14. Aarg.

Indhold.

Johann Georg Forchhammer

var født i Husum den 26de Juli 1794 af Forældrene Hører — hvad vi nu kalde Adjunkt — i Husum, senere Rektor ved den lærde Skole i Tønder Johann Ludolph Forchhammer (født 1764, † 1810) og Margrethe Elisabeth Wiggers, begge af sønderjydsk Æt. — 21 Aar gammel blev J. G. Forchhammer Student ved Kieleruniversitetet, fra hvilket han tre Aar efter flyttede over til det kjøbenhavnske. Her fortsatte han sine naturvidenskabelige Studier, tildeels under Ledelse af H. C. Ørsted, sammen med hvem han i Aarene 1818 og 19 besøgte Bornholm i mineralogisk Øiemed, og i April Maaned 1820 kunde han med en Dissertats „De Magnano" tage den philosophiske Doktorgrad, hvorpaa han i dette og det følgende Aar foretog en længere Reise over de britiske Øer til Færøerne. Efter sin Hjemkomst gjorde han en kort Tid Tjeneste som Laborant ved den kgl. Porcellainsfabrik, og ansattes derpaa den 17de Mai 1823 som Lektor i Chemi ved Kjøbenhavns Universitet samt 11te November samme Aar tillige Lektor i Mineralogi. Allerede 8 Aar efter udnævnedes han til overordentlig og 20de Februar 1831 til ordentlig Professor i Mineralogi. Universitetet var imidlertid ikke den eneste Institution, der drog Fordeel af hans Lærerduelighed. Strax efter Oprettelsen af den polytechniske Læreanstalt kaldtes han til denne for at foredrage Mineralogi og Chemi, hvorhos han desuden fra 1835 af foredrog Physik og Chemi ved Søkadetinstitutet. Naar man hertil føier de mange Kommissioner, af hvilke Forchhammer var selvskrevet Medlem, faar man allerede Forestilling om en usædvanlig Arbeidskraft og Dygtighed; og endda fandt han ved Siden heraf baade Tid og Ro til at nedlægge Resultaterne af sine Forskninger og Undersøgelser paa de videnskabelige Reiser, han næsten aarlig foretog deels i Udlandet, deels i Danmark, i en Række Skrifter og Afhandlinger. En stor Deel af disse sidste ere optagne i de aarlige Oversigter over det kgl. danske Videnskabsselskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbeider, hvis Redaktion han havde overtaget efter H. C. Ørsted, og til hvilke han i 1838 begyndte at yde Bidrag, efter at han allerede i 1825, kun 31 Aar gammel, var bleven optagen i Selskabet.

En Mængde Specialundersøgelser har han nedlagt i forskjellige fremmede, tydske saavelsom danske, videnskabelige Tidsskrifter, ligesom det har været ham magtpaaliggende gjennem populære Foredrag og Afhandlinger — de sidste fornemmelig i Schouw's Danske Ugeskrift og Dansk Tidsskrift, Nordisk Universitetstidsskrift, Steenstrup's Maanedsskrift, Kvartalsberetninger fra Industriforeningen i Kjøbenhavn, Dansk Folkeblad og flere — at indvie den store Almeenhed i Resultaterne af Naturvidenskabens mægtige Fremskridt og den Deel, han for Fædrelandets Vedkommende selv har havt i disse.

Hans strengt videnskabelige Arbeider behandlede i Begyndelsen især Chemien, som han var kaldet til at foredrage, og som han fremstillede i et Par i Aarene 1826—35 udgivne Lærebøger: „Erindringsord til Forelæsninger over anvendt Chemi" (1826), „Ledetraad ved Forelæsningerne i Chemi" (1830—31) samt „Lærebog i Stoffernes almindelige Chemi" (1834—35). Sit rette Feldt aabnede han sig med det i Anledning af Reformationsfesten 1835 offentliggjorte Universitetsprogram om „Danmarks geognostiske Forhold, forsaavidt de ere afhængige af Dannelser, der ere sluttede", der lagde Grunden til et nøiagtigt Kjendskab til Landets geognostiske Historie og Bygning. Gjennem en Mængde mindre Afhandlinger byggede han videre paa det Grundlag, der her var lagt, og leverede i 1858 i et nyt Program „Bidrag til Skildringen af Danmarks geographiske Forhold i deres Afhængighed af Landets indre geognostiske Bygning" samt i et omhyggelig udarbeidet geognostisk Kart en Oversigt over de samlede Resultater af de forløbne Aars Undersøgelser. Det fortjener tillige at bemærkes, at han som Bestyrer af det med Universitetet forbundne mineralogisk-geognostiske Museum har hævet dette til en høi Rang og der nedlagt den Mængde Specimina, han paa sine talrige og udstrakte Reiser fandt Anledning til at indsamle. Endelig har han ydet Steenstrup og Worsaae en meget væsentlig Hjælp ved de af dem indledede antikvarisk-geologiske Undersøgelser af Danmarks ældste Bebyggelse, der, som bekjendt, i høi Grad have modificeret de fra ældre Tider nedarvede Anskuelser om den nordiske Oldtid.

Foruden ved sine populære Afhandlinger og Foredrag var Forchhammer utrættelig for at „indføre Videnskaben i Livet" ved sin personlige Deeltagelse i alle Slags nyttige Foretagender, hvor en Mand med hans Kundskaber og skarpe videnskabelige Blik behøvedes. For blot at nævne nogle af de talrige Exempler, som hans virksomme Liv frembød herpaa, ville vi anføre Oprettelsen af Rosenborgs Brøndanstalt og Kjøbenhavns Forsyning med artesiske Brønde; begge disse Foranstaltninger stode i stor Gjæld til Forchhammer's villigt ydede og sagkyndige Bistand.

I 1839 deeltog han i Gøteborg i Stiftelsen af de skandinaviske Naturforskeres Selskab, og overvar siden alle de i de forskjellige Hovedstæder afholdte Møder. Trods sin tydske Fødsel indtraadte han i det i Kjøbenhavn Høsten 1843 oprettede skandinaviske Selskab, medens det rigtignok tillige synes, som om han i de senere Aar ikke ganske kunde følge med paa den Retning, det skandinavisk-liberale Parti i Danmark har forsøgt at slaa ind paa, og som vil bryde alt politisk Fællesskab med den Stamme, han selv ved sin Fødsel og sine Ungdomsindtryk tilhørte. Tiltrods for dette har nu ved hans Grav Venner og Modstandere samlet sig i smuk og aaben Anerkjendelse ikke blot af hans høie Værd som Videnskabsmand, men ogsaa af hans ædle og kraftige Personlighed, og det var den fulde og trods al politisk Meningsforskjel hjerteligt udtalte Sandhed, naar det danske Blad „Fædrelandet" ved Efterretningen om hans Død den 13de Decbr. ytrede: „Den danske Videnskab har ved dette Dødsfald lidt et overordentlig stort Tab; thi med en meget omfattende og grundig Kundskab i de fleste af Naturvidenskabens Grene forbandt Forcham-

Johann Georg Forchhammer.

mer et genialt Blik og en klar og livlig Fremstillingsevne, saa at han formaaede at gjøre sine Videnskaber — Chemi, Mineralogi og især Geologi — tiltrækkende og tilgjængelige for Folk af alle Dannelsestrin. Og hans rene videnskabelige Iver og Varme gjorde ham ikke blot overmaade flittig, saa at han har skrevet en fast utrolig Mængde Afhandlinger om mange forskjellige Spørgsmaal, paa hvilke han altid har kastet nyt Lys, eller af hvilke han altid har uddraget noget sindrigt Resultat, men gjorde ham ogsaa særdeles tjenstagtig og imødekommende mod Alle, der tyede til ham om Raad, Anviisning og Veiledning, saa at han har bidraget overordentlig Meget til at udbrede Oplysning i vide Kredse og gjøre Videnskaben frugtbringende for Livet. Dette er Forchhammer's store og udødelige Fortjeneste, for hvilken han skal æres og prises i sin Grav."

Forchhammer var tvende Gange gift, først med Louise Christiane Fugl, Datter af Hof- og Stadsretsprokurator Ulrik Nicolai Fugl, og da hun efter fire Aars Ægteskab døde i en Alder af kun 26 Aar, ægtede han to Aar efter hendes Halvsøster Emilie Mariane Fugl.

Til Kunstforeningens Bestyrelse.

Det gjorde vistnok Flere end mig ondt at se den sidste Generalforsamling — forsaavidt Avisernes Referat er paalideligt — gaa forbi, uden at et Ord blev ofret til Erindring af det i Aarets Løb afdøde Bestyrelsesmedlem, Fuldmægtig Emil Tidemand. Det skulde undre mig, om Nogen har taget sig ivrigere af Kunstforeningen end han, og i alle Fald er det vist, at ingen nulevende Nordmand har saaledes taget sig af Kunsten i det Hele taget som Emil Tidemand. Thi saadant maa bedømmes efter Vedkommendes Evne. Hans Evne var ikke til selv at kjøbe; men han fik Andre dertil, dels ved idelig og fast i alle Aviser at skrive og beskrive, dels ved ligefrem at søge dem op, som han ansaa for at have Raad og Lyst til at hjælpe Kunsten. Han stod i Korrespondence med Kunstnerne i deres Udlændighed, og lod os Andre følge dem, idet han altid gav Notitser eller opmuntrede til Bestillinger. Han levede med dem og meddelte dem af sin ikke ringe Viden og os af sine Erfaringer og Indtryk. For sin høit begavede Broder var han en lang Stund som en Fader, og sit hele Liv igjennem en trofast, ømt hengiven Ven. Han var væsentlig den, som fik de første skandinaviske Udstillinger istand, og den, som mest bidrog til at skaffe dem Righoldighed; og paa de store Verdensudstillinger var han en fortinlig Cicerone og Falbyder, naar det kom til den norske Kunstafdeling. Han var, som de fleste ivrige Naturer, baade ligeoverfor Kunstskole og Person, eensidig i sine Sympathier, men modtagelig for ethvert godt Ord, og aldrig i ond Mening. Kunsten var al hans Tanke, og han ligger i sin Grav med det Eftermæle af vore Kunstnere, at han har bidraget til vor nationale Kunsts Udbredelse i Ind- som Udland. Dette, mener jeg, gjør Krav paa, at hans Minde hædres blandt os, og den Indretning, som nærmest repræsenterer de Arter, som han fremelskede, nemlig Kunstforeningen, bør paa Kunstnernes og Kunstelskernes Vegne reise ham et Mindetegn og lade det staa der, hvor Kunstens skiftende Repræsentanter have sine Værker udstillede.

Jeg foreslaar derfor Kunstforeningens Bestyrelse at anskaffe hans Portræt eller Portrætbüste, hvorunder hans Navn sættes og et Vers, der minder om hans Gjerning, og at den Dag, dette opstilles i Foreningens faste Galleri, sker det med Høitidelighed.

Christiania den 25. Dcmbr. 1865. Bn.

Kvedfjord

(Kvidufjord) Præstegjeld ligger omtrent under 69° N. B. paa Nordvestsiden af den største af Norges Øer, Hindøen, i Senjen og Tromsø Fogderi af Nordlandene, der tilligemed Finmarken udgjør det saakaldte Finmarkens Amt. Det har et Arial af omtrent 4 Kvadratmiil med c. 1900 Mennesker, næsten udelukkende Nordmænd; enkelte Finner findes inderst inde i Fjordene og paa et lidet Fjelddistrikt; men deres Levemaade og Dragt ligner aldeles Nordmændenes, saa et uøvet Øie ikke kan opdage nogen Forskjel. Præstegjeldet ligger omkring en fra Iishavet i V. indgaaende Fjord, Kvedfjorden, omtrent 1 Miil lang, men ganske smal, og to fra denne mod S. indgaaende Fjorde, Godfjorden længst i V., omtrent $\frac{1}{2}$ Miil lang, og lidt længer i Øst Gullesfjorden, omtrent 3 Miil lang. Blandt Befolkningen hersker der i det Hele jævn Velstand; den driver nemlig et ikke ubetydeligt Fiskeri indunder Andøen („paa Ana„) 2 Miil N. V. for Hindøen, paa Finmarken og i Lofoten. Det er dog først i de senere Aar, at man har begyndt at drive Fiskeri ved Andøen i noget større Skala. Derhen drager en stor Deel af Befolkningen efter Indhøstningens Slutning omtr. i Midten af Oktober og sysler hermed indtil henimod Jul. Saa er der en liden Rast, indtil man i Slutningen af Januar drager „paa Lofoten" og ved dette Fiskeries Slutning op til Finmarkens Fjorde, til Vardø og Vadsø. Fiskeriet er en indbringende, men anstrengende og resikabel Bedrift; den, som er heldig, kan i kort Tid tjene en klækkelig Sum, ja endog flere Hundrede; medens man ogsaa paa faa Timer kan miste sin kostbare Baad og Fiskeredskaber. Men uagtet al Møie og Besvær maa Nordlændingen, naar Fisketiden kommer, drage ud; fra Barnsbeen bliver han dreven deri, og det bliver med ham som med Trækfuglen, naar Tiden kommer, maa han ud. Søen optager ogsaa største Delen af Befolkningens Tid. Kommer man ind et Sted og spørger efter Manden, faar man som oftest det Svar: „Han æ ne me Sjyen." Er det gaaet ud med en Familie, skal man som oftest høre som Grund, at Manden ikke i flere Aar har kunnet reise paa Lofoten eller „paa Finmarka." Der fiskes Sild, Sei og Torsk; desuden noget Kveite, og til dagligt Brug meest „Hyse" (Kolje) og noget Uer, en stærk rød Fisk, der ansees for velsmagende. Seien flækkes og tørres i Vinden til Tørfisk eller beredes til Klipfisk; denne fordrer meget Stel, hvis den skal blive god, og ansees derfor heroppe for dyr til at nydes; den føres til Bergen. Om Sommeren kan man inde ved Kysten se smaa Houge, omtrent som smaa ovenpaa flade Høsaater; det er Klipfisken, der i tørt solbart Veir ofte maa omlægges, og lange, tætstaaende Rækker af Hjæld, hvorpaa der hænges flækket Fisk, der skal blive Tørfisk. Fiskeriet afgiver ogsaa ikke ubetydelig Lever, der koges til Tran, samt Rogn.

Men foruden Fiskeri drives her et ikke ubetydeligt Jordbrug; og Præstegjeldet er i denne Henseende blandt de heldigst stillede nordenfjelds. Her dyrkes ikke ubetydeligt Byg, men især Poteter, Havre til Grønfoder, ja, Rug, især Sommerrug, samt de almindelige Havevexter; ja, Guleroden kan endog saaes om Høsten for at komme tidlig op om Vaaren. Med disse Produkter, hvoraf især Poteterne ere bekjendte for sin Godhed, forsyner Kvedfjord Distrikterne nordenfor, især Tromsø. Agerbruget er især i de' senere Aar gaaet betydelig fremad og begunstiges ved heldig Jordbund og gunstigt Veirlag. Det er ogsaa utroligt, hvor hurtig Plantevæxten skyder frem ved det uafbrudte Lys Nat og Dag. Frost indtræffer her meget sjelden; det fryser bort nordenfor og langt søndenfor; men her er ingen Skade anrettet. Man er i saa Henseende meget ugunstigere stillet i Nabosognet Throndenæs. Dog er det fornemmelig kun „Bygden", der ligger langs Kvedfjordens Nordside, der er saa heldig situeret; inde i Fjordene er Jordbunden og især Klima ikke saa gunstige for Agerbruget. Kvægavlen er ikke saa betydelig, som den kunde og burde være. Kjøerne, der næsten alle ere uden Horn, ere vel i det Hele noget mindre end søndenfjelds; men de vanrøgtes om Vinteren og faa knapt Foder. Sultefodring finder endnu for en Del Sted; men Folket faar mere og mere Øinene op for baade det barbariske og lidet økonomiske herved. Faarene ere for en liden Deel forædlede ved lidt spansk og engelsk Blod; men saalænge Vinterfodringen er daarlig, bliver Ulden grov. Et Par Kvægskuer har udøvet en gavnlig Indflydelse til at hæve Kvægets Røgt. En almindelig Uskik er det at lade Kreaturerne gaa ude endog en Tid, efterat Sneen er falden, og om Vaaren, saasnart Marken bliver det mindste bar, slippes Kreaturerne ud og sværme omkring til alle Kanter til stor Skade for den fremspirende Græsvæxt. Det er dog at haabe, at den tiltagende Oplysning ogsaa her vil udøve en heldbringende Indflydelse, da man ved at spare Markerne om Vaaren naturligviis vil høste saa meget Mere.

Trævegetationen bestaar her, saa høit nordpaa, saagodtsom udelukkende af Birk, der med Torv danner Brændselet, noget Rogn, Vidie og Ener. Birkeskoven har før været stor, men er nu ved Udhugst bleven betydelig spædere. Af Bær findes Tyttebær, noget Blaabær, meget lidet Jordbær og Bringebær, samt Multer. I Skoven findes af Vildt fornemmelig Ryper. Naar man f. Ex. reiser „over Eidet" til Throndenæs, springer disse Fugle, hvis Skrig er snurrende og ligner en hæs Høne, undertiden op fra selve Veien, og flagrer et lidet Stykke foran Hesten, eller fra de nærliggende Buske. Ofte staa de ganske rolig et Par Skridt fra Veien eller sidde i et nærliggende Træ og tage sig da i Solskin udmærket smukt ud i sin snehvide Dragt og stærk røde Kam. Slaar man efter dem med Svøben, lette de ofte blot lidt paa sig eller blive rolig staaende og kige paa En. Af vilde Dyr findes enkelte Bjørne, der af og til anrette nogen Skade paa Kvæget; men Ulven er til stort Held for Faareavlen forsvunden. Paa Fjordene ser man Flokke af Ederfugl roligt ligge og svømme, da de som fredede ikke ere synderlig skye. Ogsaa findes Ørne. Rensdyr findes derimod ikke.

Da Stedet ligger ikke fuldt 3 Breddegrader nordenfor Polarcirkelen, er Solen borte en Deel af Aaret, fra Slutningen af November til Slutningen af Januar. Til „Mørketiden" vænnes selv Mange af dem, der ere vante til den fra Barnsbeen, ikke ret. For de søndenfra Indflyttede har den i Begyndelsen ved sin Nyhed en vis Interesse, men denne taber sig aldeles med Aarene; Mange gyse for den, og især er Adventstiden mørk og trist. Men til Gjengjæld gaar Solen et Par Maaneder ikke ned. Der er god Kjørevei — hvilket saagodtsom er enestaaende paa disse Kanter — over til Throndenæs, $1\frac{1}{2}$ Miil. Paa „Bygden" er der ogsaa Kjørevei over $1\frac{1}{2}$ Miil.

Vort Billede fremstiller det ene af Sognets to Handelssteder, Borkenæs, som har en skjøn, malerisk Beliggenhed paa en liden Odde, der stikker ud fra Kvedfjordens Nordside, omtrent ligeoverfor Midten af Kvedøen, et Par hundrede Skridt nedenfor Præstegaarden. Ligeoverfor, paa den anden Side af Øen, ligger Gaarden Vebestad, en af de største i Præstegjeldet og mærkelig som Hans Egede's Hustru, Gjertrud Rask's Fødested. Gaardene henimod Øens Spidse ere Hoklandsgaardene, og ligeoverfor paa den anden Side af Odden ligger Gaarden Hundstad, der skal have sit Navn efter Thorer Hund, som siges at have eiet den. I Baggrunden sees høie Fjelde med lidt evig Snee; det er Foden af den saakaldte Middagstinde, et høit, skarpegget Fjeld. Gaardene ligge her i Almindelighed sammen i Klynger og ikke saa spredte som længer sydpaa Landet. Udskiftningsvæsenet har derfor ogsaa her sin Opgave at løse. — En ny, vakker Kirke for Sognet er under Arbeide og bliver antagelig færdig i 1867.

J.

Om "Nordisk Universitets-Tidskrift."

Til Redaktøren af „Illustreret Nyhedsblad"!

Efter Forlangende sendes Dem nedenstaaende Afskrift af min Skrivelse til det philosophiske Fakultet, i Anledning af Kandidat G. A. Krohgs Redaktion af „Nordisk Universitets-Tidskrift".

21de December 1865. Chr. Hansteen.

For et Par Dage siden er bleven mig tilsendt „Nordisk Universitets-Tidskrift", 10de Aargangs 3die Hefte, udgivet af G. A. Krohg.

Efter en velskreven og underholdende Afhandling af J. E. Sars, har det et Tillæg med Overstrift: „Academiske Meddelelser" og "Bognyt", som formodentlig er af Redaktøren. Dette Tillæg er skrevet i et selvgjort Sprog, som hverken er Norskt, Svenskt eller Danskt, og ikke fuldstændig kan forstaaes i de tre nordiske Riger, uden der blev udgivet en Ordbog over de i i samme forekommende ubekjendte Ord, ifald Nogen skulde have Taalmodighed til ved saadan Hjælp at stave sig derigjennem. Jeg skal som Prøve anføre nogle af disse Ord, samlede fra de første Par Side:

hovedkavler — navnehaat — karlkynsord — afmerket mynd — maalføre — annen — boggjerd — braade — bogmann — veret — ferden — vener — nevndemann — livssage — domer — verdig — stolen (maaskee Embede) — samsettning — Tresnitt (Fiirsnitt, Femsnitt) — handsal — livskrefter — smaasynsovelser (formodentlig mikroskopiske Øvelser) — bogavl — malmnams-lesning (formodentlig Forelæsning over Metallurgi) — tildragnings-lesning (form. Forelæsning over Attraktionen) — emnelære — ordtag — skyring — aalet o. s. v. o. s. v. Jeg har undertiden tilføiet i Parenthese den gjættede Betydning.

Undertiden har han ikke formaaet at danne et Krohgiskt Ord for det almindeligt bekjendte Udtryk, som f. Ex. „pathologisk Anatomi". Hvorfor ikke „syglæsisk Sønderskjærelse"? Philologi" (Ordkjærlighed); „Pædagogik" (Drengeførelse); „Stipendiat" (Lønnings-Lærling).

Hvortil skulle disse latterlige Forsøg af en enkelt Mand lede? Troer han, at det hele norske Folk, som i 300 Aar er opdraget i, og har talt et bekjendt Skriftsprog, skal pludseligt lære et nyt efter hans Phantasier? Skulle alle hidindtil trykte Skrifter i religiøse og videnskabelige Materier omtrykkes, oversatte i det Krohgske patois? Skal Prædikanten paa Prædikestolen tale det, uden at Menigheden forstaaer det? — Er det sømmeligt for det Norske Universitet, at et saadant Skrift under dets Firma kommer for Lyset og stiller os blot for de tvende andre skandinaviske Rigers Latter?

Jeg skal endnu tilføie en Egenhed i hans Skrivemaade. Han veed ikke at gjøre Forskjel mellem kort e og langt betonet e, hvilket sidste vi uden Hjælp af Akcenter kun kan angive ved Vocalens Fordobling. Han skriver overalt „een Mand", „eet Huus"; hvadenten „een" skal være den ubestemte Artikel, „en Mand" (ikke en Kvinde), eller „een Mand" (eet enkelt Individ af Mandkjønnet). I det første Tilfælde er Stavelsen kort og Vokalen svagt betonet, i det sidste er den lang og stærkt betonet. Hr. K. kjender fremdeles ikke Forskjellen imellem Vokalerne e og æ, hvis Lyd er meget forskjellig.

Jeg kan ikke afholde mig at anmode Fakultetet om at paalægge Redaktøren at benytte det almindeligt bekjendte Sprog og afholde sig fra sine Sprog-Grimacer, eller i manglende Fald at søge en anden Redaktør, hvortil der visselig ikke vilde findes Vanskelighed, da der nu gives saa mange kundskabsrige Studerende, der vilde paatage sig Arbeidet mod en passende Godtgjørelse.

Jeg maa til Slutning bede Fakultetet tilgive, at jeg, som ikke længere er dets Medlem, blander mig i dets Foretagender. Det maa undskyldes af min usvækkede Interesse for Fakultetets og Universitetets uplettede Hæder.

Ærbødigst
Christopher Hansteen.

Observatoriet d. 2. Debr 1865.

Literatur og Kunst.

Den norske Zulumission, et Tilbageblik paa de første 20 Aar af det norske Missionsselskabs Virksomhed af Halfdan E. Sommerfelt, Præst. Chra. 1865. 359 S. 8. Med Portræt af Pastor Schreuder og et Lithographi samt 2 Træsnit. Priis 60 ß. W. Gram. (Anmeldt af en Geistlig.) Til Anbefaling af denne Bog behøves ikke mange Ord, men man skylder Forfatteren at udtale den Anerkjendelse, han fortjener for sit Arbeide, og som visselig ikke vil mangle inden det Publikum, for hvilket den vel nærmest maa siges at være forfattet: Missionsvennerne. Ethvert Skrift, der handler om Missionen, vil af disse altid søges med Begjærlighed for Gjenstandens Skyld, da den norske Zulumission omfattes med brændende Kjærlighed trindt om i Menighederne. Nærværende Bog vil forhaabentlig ogsaa finde Læsere blandt de Menighedslemmer, der af en eller anden Grund ikke har betegnet sig som „Missionsvenner“ efter den almindelige Opfatning af dette Ord; som har baaret sin Missionsinteresse i Stilhed, eller har fundet, at den bør staa tilbage for andre kirkelige Krav, der for Tiden kan gjøre stærkere Fordring paa de Christnes Opmærksomhed. Den bør sikkert ogsaa finde Læsere blandt dem, der kun af almindelig historisk Interesse tage den i Haanden, og det tør siges, at den hos saadanne visselig vil kunne fremkalde en høiere Interesse og Kjærlighed til den høivigtige kirkelige Gjerning, som den omhandler. — Uden at indlade os paa Enkelthederne i Bogen, paa Forf.'s livlige Skildring af den Trængsel, Kamp og Møie, Missionen har havt at gjennemgaa, forinden den naaede frem til det Stadium, hvorpaa den nu befinder sig, da den virkelig har faaet see Frugt af Gjerningen, skal vi kun fremhæve den store Interesse, Bogen maa have for enhver, der har Syn og Sands for den kirkelige Bevægelse i vort Land i de sidste 10 Aar. Den Indflydelse, denne har havt paa Missionsinteressen, som den til sine Tider og paa sine Steder har paatrykket et ukirkeligt Præg, er fremstillet med en Sandhedskjærlighed og Klarhed, som gjør Forfatteren Ære og viser, at den alvorlige og nidkjære unge Præst er en Mand, der selv staar over Partierne, som det sømmer sig en Herrens Tjener. Ligesaa fremlyser det af hans Bog, hvilken stor Betydning Missionen har havt netop i dens Forhold til de forskjellige kirkelige Partier, der staar ligeoverfor hinanden i denne bevægede Tid, — hvorledes den har været det Baand, der har knyttet dem sammen midt under deres Forskjellighed, — hvorledes den i Guds Haand er bleven et Middel til at hindre megen Splittelse og Elendighed i Kirken. Under Fremhævelsen af saadanne lyse Sider ved den norske Missionsgjerning dølges ingenlunde de mørke, hvoriblandt exempelviis maa nævnes den uheldige Beslutning, at lade Missionens Skib seile uden Assurance, — en Beslutning, som jo ogsaa vakte megen Modstand blandt oplyste Missionsvenner, og som visselig i høi Grad var skikket til at „bringe Guds Fiender til at spotte“. — Vi skal til Slutning kun fremhæve et i vore Tanker væsentligt Fortrin ved Bogen. Den er skreven i et Sprog, der er frit for al den Affektation, der saa ofte kommer tilsyne i Skifter af dette Slags. Den er holdt meget langt borte fra det Sprog, der gjerne møder os i de saakaldte „Lægprædikanters“ Smaaskrifter, og som maaskee er en væsentlig Aarsag til den Indgang, disse finder paa sine Steder. Sommerfelt skriver et Sprog, der maa gjøre Bogen særdeles tiltrækkende for enhver dannet Læser, paa samme Tid som det ved sin Klarhed og Simpelhed stempler den som den bedste „Læsning for Folket“.

t.

Handelsstedet Borkenæs i Kvedfjord (Senjen).

— **C. Flor**, Kort Fremstilling af **N. F. S. Grundtvigs mythologiske og historiske Betragtningsmåde.** Kbh., K. Schønberg, 1865. 63 S. 8vo. 17 Sk. — Denne „Ledetråd“, i hvilken Forf. meddeler en, som det synes, officiel Fremstilling af G.s mythologiske og historiske System, er egentlig et revideret Optryk af en i Barfods „Brage og Idun“ for 1839 indtaget Anmeldelse af G.s „Nordens Mythologi“. Den sætter os tilbage til den Tid, da Grundtvig, som en Forfatter spøgende har sagt om ham, „tvang de høilærde Folk til at knæle for de høie Aser“. Senere, efterhvert som Historio- og Mythographen traadte tilbage for Lederen af en mægtig og betydningsfuld religiøs Bevægelse, ere de af hans Arbeider, der beskjæftige sig med Historien og specielt den nordiske, komne i en tildeels ufortjent Forglemmelse. Vistnok taber man ikke meget ved f. Ex. at undlade at gjøre sig bekjendt med hans Beowulfstudier, og naar man ikke mere fordyber sig i hans Verdenskronike, sparer man sig unegtelig adskillig Ærgrelse over vilkaarlig Behandling af det historiske Stof og over en haardnakket Systematiseren af den menneskelige Udviklings Gang. Denne sidste bliver endnu ubehageligere, naar den, saaledes som i den foreliggende Fremstilling af Methoden, foredrages reent theoretisk, og naar det doceres, at den „nye Verdens-Anskuelse“, der skyldes Grundtvig, bestaar i den hartad mageløse Opdagelse, „at saavel hele Menneskeslægtens som de enkelte Folkeslags Levnetsløb ligner det enkelte Menneskes; at ligesom dette har sine forskjellige Aldere: Barndom, Ungdom, Manddom og Alderdom, saaledes har hine de samme.“ Enten er dette en Trivialitet, en af disse velsignede Almeensandheder, der sige saameget, at de i Grunden ingenting sige, eller ogsaa vil det, saafremt det virkelig er en Historieforsker, der „fra Begyndelsen til Enden i sine historiske Granskninger holder fast ved dette Billede“, medføre, at der hvert Øieblik bliver gjort Vold paa Historien, som det altid skeer, naar man ikke lader sig nøie med den reent faktiske Interesse, men vil benytte Historien til at bevise Rigtigheden af en bestemt, paa Forhaand opdaget og opgjort Theori — eller, hvad som er endnu farligere: et poetisk Billede. Det bliver da temmelig tilfældigt, hvad man vælger sig til Mønster at ommodellere Historien efter, enten det er Menneskelivet med dets Barndom, Ungdom, Manddom og Alderdom, eller Naturen med dens Foraar, Sommer og Vinter, Logiken med dens Thesis, Antithesis og Synthesis, eller Dagen med dens Morgen, Middag og Aften. Det ene Vrængebillede kan være omtrent lige saa godt som det andet; det Sikre er, at man paa den Viis i hvert Tilfælde ikke kommer til at skabe andet end en Karrikatur af Historien med dens stærke Livskraft og dens afgjorte Udueligbed til at lade sig klemme ind i Kategorier og Formler. Naar man, trods dette, maa sige, at det er en ufortjent Glemsel, der har lagt sig over Grundtvig's tidligere historiske Værker, da er Aarsagen deels den, at han langtfra overalt har gjennemført sit Billedsystem med den Konsekventse, som man efter Flor's Redegjørelse skulde tro; deels er Fremstillingen, selv der, hvor det Faktiske ikke fuldt faar komme til sin Ret, dog saa rig paa træffende Apercus, saa fængslende ved den skarpe, om end ofte eensidige Charakteristik, hvormed Forfatteren tegner Perioder og Personligheder, saa storslagen, der hvor han maler de store Fjernsyn, hvor der ikke spørges efter korrekt udførte Enkeltheder, at man nok kan taale at sætte sig ud over sin Skræk for de grundtvigske fede Typer og mange andre rare Ting, for at aabne sit Sind for det friske Pust, der slaar En imøde fra hvert Blad af disse historiske Skildringer. — Hvad Grundtvig's mythologiske System angaar, da er hans Opfatning af de religiøse Ideers Tilblivelsesmaade utvivlsomt i sine Hovedtræk den rette, om den end ikke paa nogen Maade er hans Opdagelse. Det derimod, som ubetinget tilhører ham, er de Tydninger, han paatvinger enhver mythisk Figur. Naar han forklarer en Gud som et Forbillede, den menneskelige Indbildningskraft danner, naar denne sættes i Bevægelse ved Tanken om, hvilken Fuldendelse de aandelige Kræfter maa være istand til at naa; eller naar han kalder Gudelivet „den menneskelige Aands Naturliv eller Naturhistorie“ og polemiserer mod den Opfatning, der i Mythologien kun seer Symboler paa

de physiske Naturmagter, — da er dette altsammen Noget, som Videnskaben for længe siden har erkjendt. Men derfor skal man ikke være Grundtvig mindre Tak skyldig, fordi han har fremholdt og udtalt det — mangen Gang skjævt i Gjennemførelsen, men dog sandt i Grundtanken. Saaledes som — ialfald for — Mythologien blev foredraget i vore Skoler, var dette, det Væsentlige ved hele denne Videnskab, Læren om selve Mythedannelsen og Religionsideernes Generationsproces, noget, som blev aldeles forbigaaet eller glemt over Beskjæftigelsen med de enkelte Myther som noget historisk Givet. Det kan derfor neppe ansees for overflodigt med Grundtvig at repetere hine Grundsandheder, som vistnok Videnskaben, som for bemærket, for længe siden har slaaet fast, men som langtfra i deres fulde Udstrækning endnu synes at have faaet Indpas i den almindelige Bevidsthed. — Hvad som paa den anden Side gjør det betænkeligt at vælge Grundtvig til Ledsager gjennem Mythologiens Labyrinth, er den Vilkaarlighed, hvormed han her, ligesom han i Historien altid vil generalisere, bestandig søger at tvinge enhver Enkelthed ind under en bestemt Fortolkning. Det er, som om man paa en folklar Dag pludselig indhylledes i et ægyptisk Mørke, naar man, efter at have læst hans almindelige Bemærkninger om Religion og Mythologi, støder paa hans Fenris-Ulv, alias Odins-Slugeren, alias Aandsfornægtelsen, eller Hel, det vil sige Døden, det vil sige den aandelige Magtesløshed, eller Midgaards-Knugeren, ogsaa udlagt som Falskheden. Og hvad som er det alleruheldigste er, at Grundtvig's Disciple, som f. Ex. den foreliggende Pieces Forfatter, istedetfor paa egen Haand at forfølge det rigtige Spor, han har sat dem paa, netop synes med særegen Forkjærlighed at slutte sig til hans søre, personlige Indfald og tillægge hver eneste af de abstruse Udtydninger, som han har gjort sig skyldig i, en kanonisk Gyldighed. Det er her gaaet med Grundtvig's mythologiske Viisdom ganske som med hans theologiske. Snurrepiberierne, de kuriose Indfald, der skrev sig fra Mesterens stærkt udprægede Individualitet, dem har imitatorum pecus i en Haandevending kunnet tage efter, og i dem have de seet den ene saliggjørende Læres Hovedsum. Det Væsentlige, det i Sandhed Liv Givende, har Faa eller Ingen kunnet tilegne sig, og vi frygte meget, at den gamle Digter, naar han skal gaa bort, vil have Grund til at sige som en stor tydsk Philosoph: „Der var kun Een, som forstod mig — og, ak! ogsaa han misforstod mig."

— Det er altid af Interesse at erfare, med hvilke Øine den europæiske lærde Verden betragter vore Videnskabsmænds Virken og literære Arbeider; og det saameget mere, naar Vedkommende paa Grund af sit Studiums specielle Karakter herhjemme maa savne Fagmænds kyndige Vurdering.

Under saadanne Forhold virker ialfald vort Lands eneste Ægyptolog, Hr. Kandidat Lieblein, og det er os derfor en Glæde at kunne meddele, at hans i 1863 udgivne Arbeide „Ægyptische Chronologie. Ein kritischer Versuch" ikke er blevet upaaagtet blandt Udlandets Fagmænd. Under Signaturen P. de H. læses i Revue Archéologique 1864, I, Pag. 110 en Anmeldelse af Bogen, ligesom af et andet Værk over samme Emne af E. de Saulcy, udkommet i Metz i 1863. Efter at have omtalt dette sidste Arbeide fortsætter Anmelderen:

„Hr. L. begynder med at gjennemgaa de forskjellige chronologiske Systemer, opstillede af Böckh, Bunsen og Lepsius. Han forsøger derpaa at opstille et nyt, idet han som Basis benytter de Manethoniske Lister, saaledes som disse foreligge i den Afrikanske Redaktion hos Syncellus, en Redaktion, som i Almindelighed antages for den i formel Henseende reneste og mindst forvanskede. Idet han kommer til det 25de Dynasti, hvor de forhaandenværende Data ere i Uoverensstemmelse med de Manethoniske Tal, er den lærde Nordmand ikke i Forlegenhed: han bringer dem til at stemme ved at antage samtidige eller deelvis samtidige Regjeringsdynastier; dette Middel er simpelt og tør maaske nærme sig til Sandheden, men hidindtil er det rentud en Hypothese og hviler ikke paa noget sikkert Givet. Blandt de foretagne Identificeringer af nogle Indskrifters Konger med de pharoniske Navne paa Manethos Tabeller, forekommer den os at være den heldigste, som gjør Totmes Scha-ma-ra til det samme som Chebros. Hr. L. slutter sit Arbeide med en kronologisk Tabel og kommer ved at fastsætte Menes's Thronbestigelse til Aaret 3893 næsten til det samme Resultat som Lepsius, medens Hr. de Saulcy sætter den samme Begivenhed til Aaret 4737. „Lignende Afvigelser," saaledes slutter den egentlige Anmeldelse, „i de Resultater, hvortil disse lige alvorlige som lærde Mænd komme i sine Arbeider, vise os uheldigvis, hvor langt vi endnu ere fra at nærme os Løsningen af de sidste Problemer i den ægyptiske Chronologi". I. B. H.

— I en Anmeldelse af nye Musikalier i „Dagbladet" (Kbh.) heder det: „Normanden E. H. Grieg's Humoresker, fire Charakteerstykker for Piano, ere, ligesom noget af det Første, ogsaa det Betydeligste, vi have seet af norsk Klaveermusik, og det særlig i den Betydning, at disse Stykker, hvis Formning nærmest henleder Tanken paa Chopin, fra Charakterens Side ere i nær Slægt med vort Aarhundredes norske Folketone, ere rundne af Elvens Vande under en kyndig Kunstners styrende Haand. Medens man maa tilkjende dem en ikke ringe Oprindelighed, dertil Friskhed og en vis kraftig Aande, kunde vi vel ønske dem noget mere af Kjerulf's melodiske Flugt; dog er det troligt, at de ved hyppigere Gjensyn ville tiltale mere og mere."

Christiania Theaters Virksomhed i den forløbne Saison.

Af nationale dramatiske Arbeider har foruden C. P. Riis's „Han har det strengt" (5 Gange), været opført første Afdeling af Bjørnsons „Sigurd Slembe" (5 Gange), samt samme Forfatters „Halte-Hulda". At det vovelige Forsøg, at give denne sidste storartede Digtning Liv paa Scenen, og det især ligeoverfor et Publikum, der er saa vanskeligt at faa draget heelt over i den poetiske Stemning som det norske, lykkedes saa godt, som det gjorde, skyldtes væsentlig Titelrollens Fremstillerinde. Derimod turde det ansees tvivlsomt, hvorvidt den af A. Rubenson komponerede Musik til Stykket i Længden vil kunne holde sig paa Scenen, da den trods sin sjeldne Skjønhed sluttede sig saa tæt om det skrevne Ord, at man vanskelig fik Plads til det, som Musiken netop her skulde aabne et Rum for, nemlig Hvile i musikalsk Stemning. I Knaphed og stærk, pointeret Charakteristik stod Musiken aldeles jevnt med Dramaet, og saa eiendommeligt et Værd, den end derved i og for sig fik ved den sceniske Opførelse, kunde man dog ønske at see den ombyttet med en om muligt ligesaa smuk, men derhos mindre tilspidset. De sidste Dage har endelig bragt „De Nygifte", der allerede i sin nuværende Skikkelse har vundet en saa almindelig Sympathi, at vi næsten tvivle paa den kunde stige, selv om den Omsmeltninng i Vers, „paa det at dette Skuespil kunde i sin Tid meritere at læses og elskes af brave Folk," blev foretaget, til hvilken en moderne Joachim Richard Paulli har røbet en saa stor Længsel. Tilsidst maa vi ikke forsømme at nævne „Ervingen", der, ialfald saalænge vort nationale Repertoire er saa fattigt, som det endnu er Tilfældet, og saalænge det vakre lille Sangspil kan beholde sin nuværende heldige Besætning, vistnok fortjener stadigt at holdes oppe paa Repertoiret. Det er i de sidste Maaneder opført 3 Gange.

Danmark er repræsenteret med „Den Stundesløse" (gjenoptaget fra forrige Saison), „Ja" og „Hr. Grylle og hans Viser" (opført med endeel nye Sange i Anledning af de pinagtige Forholde i September), hvert 1 Gang, „Huldrebakken" (2den Optræden af Fru Isachsen), 2 Gange, „Alferne" af J. L. Heiberg, 3 Gange, Andersens Eventyrkomedie „Hyldemoer", 4 Gange, samt endelig „Elverhøi", der med en saa god Besætning, som Theatret kunde præstere, og med en fortrinlig Udførelse af et Par af Hovedrollerne har naaet et større Antal Forestillinger i Saisonen, end noget andet Stykke, nemlig 8. „Kjærlighed uden Strømper", der gik sidste Onsdag med den originale Musik (Scalabrinis), blev af Hovedpersonerne, fornemmelig af Grethe, fortræffelig soutineret, medens de tvende Fortrolige syntes at have vanskeligt for at vedligeholde den tilbørlige klassiske Ro i Stilen.

Af det nyere franske Repertoire, fra hvilket alle Theatre kappes om at hente sine meest indbringende Stykker — for Christiania Theaters Vedkommende vil man f. Ex. erindre Kassestykket „Cora", der for tre Aar siden i mindre end to Maaneder trak en Bruttoindtægt af over halvfjerde tusinde Spd. —, er i denne Saison optaget George Sands smukke og rene Skuespil „Marquien af Villemer", der er opført 4 Gange. Effektstykket „Esmeralda", som man trods E. Boghs Navn vel faar lade Frankrig annektere, og som blev bragt paa Scenen med specielt Hensyn til Hr. og Fru Isachsens første Optræden, naaede 3 Forestillinger. „Gabrielle de Belle Isle" og „Naar Damer føre Krig" ere gaaede henholdsviis 3 og 2 Gange. Hertil kommer forskjellige mindre Lystspil og Vaudeviller: „Med Tilladelse Frue," 6 Gange, „En Caprice," „Lam og Løvinde," Operetten „Fritzchen og Lischen", hver 4 Gange, „Kjærlighed og Diplomati," 3 Gange, „Fra Gaden," „Den hemmelige Lidenskab," „Man kan hvad man vil," „Concerter for Reisende," 2 Gange, „Lazarilla," „De to Blinde" og „37 Skilling", hver 1 Gang. Af særegen Interesse var af disse kun det Forsøg, som blev gjort med Alfred de Mussets Proverbe „En Caprice". Endskjøndt Forsøget, som rimeligt kunde være, ikke ganske lykkedes, turde det dog være Umagen værdt at arbeide videre paa gjennem det Slags Stykker at bibringe Skuespillerne — og Publikum — Greb paa og Sands for den Slags Diktion og i det Hele Spillemaade, der kan gribe og udtale baade det Smukke og det Charakteristiske, om dette ikke just træder frem enten med lyrisk Pathos eller med iøinefaldende, stærkt farvet Komik. For de Spillendes Vedkommende har man Vidnesbyrd, om at disse Forsøg ikke ville være spildte, i de betydelige Fremskridt, der have ligget mellem første og sidste Opførelse af „De Nygifte", der jo netop hører til denne Genre.

De dramatiske Klassikere have været repræsenterede med tre større Stykker: „Fruentimmerskolen", „Bagtalelsens Skole" og „Othello". Ligesom det Slags Arbeider overhovedet ikke er den tyngste Opgave, der kan stilles et Theater — baade fordi Digtningens Skjønhed, selv tiltrods for en mindre fuldkommen Udførelse, aldrig vil ganske undlade at gjøre sin Virkning, og fordi Skuespillerne i Gjengivelsen af dem i Almindelighed have en fastere Tradition at støtte sig til, end naar det gjælder mere moderne Typer, der maa skabes paa første Haand ud af Digtningen —, saaledes har Udførelsen paa Christiania Theater af de nævnte tre Stykker, især af det første, der allerede var indstuderet og opført i forrige Saison, ubetinget været det Heldigste, der i den senere Tid er gaaet over vor Scene.

Formodentlig som en Tribut til „vort musikelskende Publikums" Trang til Nydelse har ogsaa denne Saison bragt en af de undgaaelige Operaer, Auberts „Kronjuvelerne", foruden en Gjenoptagelse af „Den sorte Domino". Saalænge Theatret paa en eller to Undtagelser nær kun har „Natursangere" at byde over, maa det synes et voveligt Foretagende, at ville forcere frem Operaer, især af det Slags, som den i sidste Saison opførte, hvis dramatiske og tildeels ogsaa musikalske Galskaber ene kunne dækkes ved en fuldendt Udførelse af Solostemmerne, godt sammensungne Chor, et rigt Orchester og pragtfuld Sætten i Scene. Vi vilde ansee det for et Held, om man istedet herfor, foruden med Offenbachske Operetter og Consorter, kunde berige Repertoiret med nogle af de mindre Syngestykker, som især den ældre musikalske Literatur kan opvise i ikke ringe Antal, og som baade paa Grund af sin større Sangbarhed lettere vilde kunne faa en tilfredsstillende Udførelse, og som desuden ved den Melodirigdom, der er eiendommelig for de fleste af dem, uden Tvivl vilde erobre sig en større Popularitet, end vi i Grunden tro, det er Tilfældet med de Operaer, der i de sidste Aar har været opførte.

Theatret har været jevnt godt besøgt; størst var Tilstrømningen den 2den Søndag efter 4de November ved den samlede Opførelse af „Halte-Hulda" og „Han har det strengt", da Tilskuernes Antal gik op til næsten 700. Denne Forestilling indbragte alligevel ikke saa meget som den første Opførelse af „Halte-Hulda", der har været den for Theaterkassen lukrativeste Begivenhed i Saisonens Løb. Abonnementet, der i forrige Theateraar ikke nogen Gang havde oversteget 76 Spd., er allerede nu naaet op til over 100 Spd., og den samlede Indtægt for Fjerdingaaret Septbr.—Novbr. er ogsaa naaet ca. 300 Spd, det vil sige omtrent 4 pCt. af den samlede Indtægt, op over Gjennemsnitsindtægten for dette Kvartal i de foregaaende fem Aar. Differentsen er, som man seer, ikke meget stor; men det synes os ialfald et godt Tegn, at den er til den indeværende Saisons Fordeel, naar man erindrer den Krisis, Theatret i Begyndelsen af Spilleaaret maatte gjennemgaa, Indskrænkningen af Forestillingernes Antal fra 4 til 3 om Ugen, den Overflod paa sceniske Præstationer, Sommeren havde bragt, samt endelig Aabningen af et andet fast Theater.

Af de givne Stykker ere 7 opførte for første Gang, nemlig „Marquien af Villemer", „Halte-Hulda," „Han har det strengt," „De Nygifte," „Hyldemoer," „Lam og Løvinde" samt „Fritzchen og Lischen".

Norge.

Christiania. De af Storthinget bevilgede Stipendier til yngre Videnskabsmænds Ophold ved Universitetet ere af det akademiske Kollegium uddelte for Aaret 1866 til Følgende: Kand. med. A. Arndtsen 200 Spd. i medicinsk Physik; Kand. mag. G. W. Lyng 240 Spd i Philosophi; Kand. theol. C. D. O. Bang 240 Spd. i nordisk Literatur; Kand. min. H. Mohn 240 i Astronomi; Kand. theol. F. W. K. Bugge 200 Spd. i Theologi; Kand. mag. L. Daae 240 Spd. i Historie; Kand. med. Axel Boeck 200 Spd. i Zoologie; Kand. jur. M. P. Ingstad 200 Spd. i Lovkyndighed og Stud. min. F. H. Hjortdahl 200 Spd. i Mineralchemi, samtlige med Dyrtidstillæg. De øvrige Ansøgere vare: Kand. mag. Jan Johannessen i latinsk Philologi; Kand. mag. Lieblein i Ægyptologi; Kand. mag. Joh. Storm i germanisk og romansk Philologi og Kand. mag. A. Falkenberg i latinsk Philologi

— Ved fornyet Behandling i Repræsentantskabet af Sagen angaaende „Grønlands" nye Kirke- og Skolebygning ere Architekt v. Hanno's Tegninger endelig antagne.

— I Bergen er der efter Indbydelse fra Gartner Hilmers og Amtsagronom Pedersen dannet en Forening til Jordbrugets og Havevæsenets Opkomst der i Byen og nærmeste Distrikter.

— Den paa Aktier grundlagte og i Januar d. A. paabegyndte Ny illustrerad Tidning (Stockholm) bliver fra Nytaar af redigeret af Bibliothekar Har. Wieselgren, idet den hidtilværende Redaktør K. Wetterhoff fratræder med 1ste Aargangs Afslutning. Tidningens Priis er 12 Rdlr. Aaret.

— **Dødsfald.** Overtoldbetjent Joh. Christoffer Brun, † paa Toldstationen Røren paa Søndmør d. 26de Novbr., 72½ Aar gl.. (Han gav sig meget af med Digtning, men hans Arbeider paa eet nær ere forblevne utrykte.) — Kapitain og Overtoldbetjent Erik Chr. Busch, † i Rugsund 2den Decbr., 79 Aar gl. — Konsul i Farsund Joachim Brinch Lund † pludselig 24de Decbr.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

